Inc. 83

S. Thomae de Aquino

Scriptum in II librum Sententiarum.

[illegible] 1474

Hain, 1477; Pellechet 1064

[illegible] 14.10.22.

Secūdū ſniarū ſācti thome aqnatis ordinis p̄dicatorū

Da Livraria de S. B.to de Xabregas

2me/83

N° 71

Incipit liber ſecundus magiſtri ſententiarum de rerum creatione ⁊ formatione corporalium ⁊ ſpiritualium ⁊ aliis pluribus eis pertinentibus.

q Ue ad myſterium diuine vnitatis atq₃ trinitatis licet ex parte cognoſcendum pertinere noſcuntur: quantum valuimus diligenter executi ſumus nunc ad conſiderationem creaturarum tranſeamus.

Incipit tabula ſecundi libri.

q Uod vnum eſt principium rerum non plura.
Quid ſit creare: qd facere.
Secundum quam rationem dicuntur de deo huiuſmodi verba agere facere.
Quare rationalis creatura facta ſit .i. homo vel angelus.
Quomodo dicitur homo factus propter reparationem angelici caſus.
Quare homo ſit ita conſtitutus vt unita ſit anima corpori.
De angelis quando facti ſunt.
Quod nihil factum eſt ante celum ⁊ terram.
Quod ſimul cum tempore ⁊ cum mundo cepit ſpiritualis creatura ⁊ corporalis.
Ubi angeli mox creati fuerint.
Quod ſimul creata eſt viſibilium materia ⁊ inuiſibilium natura ⁊ vtraq₃ informis.
Quomodo dixerit lucifer aſcendam in celum.
Quales facti fuerint angeli.
An omnes angeli fuerint equales in eſſentia ſapientia: libertate arbitrii.
Que communia ⁊ equalia habuerunt angeli.
An boni vel mali ſint creati: ⁊ an aliqua mora fuerit inter creationem ⁊ lapſum.
De triplici ſapientia angelorum ante caſum vel confirmationem.
An aliquam dilectionem dei habuerint: vel ſui ante caſum.
An perfecti ⁊ beati creati ſint: an miſeri ⁊ imperfecti
De confirmatione ⁊ conuerſione ſtantium ⁊ auerſione ⁊ lapſu cadentium.
De libero arbitrio breuiter tangitur.
An aliquid datum fuerit ſtantibus quo conuerterentur.
Qua gratia indigebant angeli ⁊ qua non.
An lapſis ſit imputanda auerſio.
Utrum beatitudinem quam acceperunt in confirmatione ſtantes meruerunt per aliquam tunc appoſitam gratiam.
Quod de maioribus ⁊ minoribus quidam ceciderunt: inter quos vnus fuit celſior .ſ. lucifer.
Unde ⁊ quo deiecti ſunt:
Quare non eſt eis conceſſum habitare in celo vel in terra.
De prelationibus demonum.
An omnes demones ſint in hoc aere caliginoſo vel aliqui in inferno.
De poteſtate luciferi.
An demones ſemel victi a ſanctis vltra accedant ad ipſos vel ad alios.
Utrum boni angeli poſſint peccare vel mali recte viuere.
Quod cum vtriq₃ habeant liberum arbitrium non tamen ad vtrumq₃ flecti poſſunt.
Quod boni poſt confirmationem liberius habent arbitrium quam ante.
An poſſunt peccare ex natura ſicut ante.
Quibus modis angeli mali noſcant veritatem temporalium rerum.
Quod magice artes virtute diaboli ⁊ ſcientia valent que est eis a deo.
Quod malis angelis non fuit ad merituꝫ materia viſibilium rerum.
Quod non ſunt creatores licet per eos magi ranas ⁊ alia fecerint: ſicut nec boni ⁊ ſi per eorum miniſterium fiunt creature.
Quod ſolus deus ſic operatur creationem rerum ſicut iuſtificationem mentis.
Quod angeli mali multa poſſunt per nature vigorem que non poſſunt propter dei prohibitionem.
Utrum omnes angeli corporei ſint
De formis quibus apparuit deus: ⁊ de illis in quibus angeli apparent.
Quod deus in ſpecie qua deus eſt nunquam apparuit mortalibus.
Quomodo dicuntur demones intrare in homines.
De ordinum diſtinctione.
Quid appelletur ordo: ⁊ que ſit ratio nominis cuiuſq₃.
Quod nomina illa ſumpta ſunt a donis gratie non propter ſe ſed propter nos eis data
Utrum hii ordines ab initio creationis diſtincti fuerint.
Utrum omnes angeli eiuſdem ordinis ſint equales.
Quomodo dicat ſcriptura decimum ordinem compleri debere ab hominibus.
Utrum homines aſſumantur iuxta numerum ſtantium vel lapſorum.
An omnes celeſtes ſpiritus mittantur
An Michael Gabriel ⁊ Raphael ſint nomina ordinum vel ſpirituum.
Quod ſingule anime habeant angelum bonum ad cuſtodiam malum vero ad exercitium.
Utrum angeli proficiant in merito ⁊ premio vſq₃ ad iudicium.
De diſtinctione operum ſex dierum.
Quod alii ſenſerunt omnia ſimul facta in materia ⁊ forma: alii per interualla temporum.
Quomodo per interualla temporum res corporales condite ſunt.
Quo ſenſu tenebre dicantur eſſe aliquid: quo dicantur non eſſe aliquid.
Quare illa materia confuſa ſit dicta informis: ⁊ vbi ad eſſe prodiit ⁊ quantumcunq₃ in altum aſcenderit.
De quattuor modis diuine operationis.
De primo diſtinctionis operum.
De luce facta primo die: ſi ſpiritualis an corporalis fuerit.
Ubi facta fuerit.
Quibus modis accipitur dies.
De naturali ordine computationis dierum ⁊ de illo qui pro miſterio introductus eſt.
De intelligentia horum verbo-

luz dixit deus.
Ex quo ſenſu pater dicitur operari in filio vel per filium: vel in ſpiritu ſancto.
De opere ſecūde diei qua factum eſt firmamentum.
Qd̄ celū tūc fcū̄ dʒ intelligi.
De qua materia factum ſit.
Quomodo aque poſſunt eſſe ſu p celum ⁊ quales ſint.
De figura firmamenti.
Quare tacuit ſcriptura de benedictione operis huius diei.
De ope tertij diei quando aq̄ congregate ſunt in vnum.
Quomō oēs aque cōgregate ſint in vnum locum cum multa ſint maria ⁊ flumina.
De opere quarte diei qua facta ſunt luminaria.
Quare facta ſunt luminaria.
Quomodo accipiendum ſit illud: ſint in ſigna ⁊ tempora ⁊c.
De opere qnte diei qua facta ſunt natatilia ⁊ volatilia.
De ope ſexti diei quo creata ſūt animalia ⁊ reptilia terre.
De venenoſ ⁊ noxiis aīalibꝰ
Utrum minima animalia tūc creata fuerint.
Quare pꝰ oīa factꝰ eſt homo.
De ſnia illorum qui ſimul omnia facta eſſe contendunt.
Quomodo intelligenda ſit requies diei.
Quomō accipiendū ſit qd̄ dr̄ deū ꝯpleſſe opus ſuū ſeptimo die cum tunc requieuit.
Quoniam omnia a deo dicūtur facta valde bona.
De ſanctificatōe ſeptimi diei.
De hominis creatione.
Qualis factus ſit homo.
De imagine ⁊ ſimilitudine ad quaʒ factus eſt homo.
Quare hō dr̄ imago ⁊ ad imaginē: filius non ad imaginem.
De creatione anime: an de aliquo facta ſit.
De inſpiratiōe dei ⁊ inſufflatiōe qū fcā fuerit aīa: an in corpore: an extra corpus.
In qua etate factus ſit homo.
Quare hō extra paradiſū creatus i paradiſum ſit poſitus.
Quibꝰ modis paḋiſꝰ accipit̄.
De ligno vite.
De ligno ſciētie boni ⁊ mali.
De formatione mulieris.
Quare d̄ latere viri ⁊ nō d̄ alia parte corporis formata ſit.
Quare dormiēti viro ⁊ nō vigilanti ſubtracta ſit coſta.
Quod de coſta in ſe multiplicata ſine additamento extrinſece rei facta fuerit.
De cauſis ſuperioribus ⁊ inferioribus.
De cauſis que i deo ſimul ſūt ⁊ in creaturis: ⁊ de his que in deo tantum ſunt.
De aīa mulieris q̄ non eſt ex aīa viri q: aīe nō ſūt ex traduce
De ſtatu hoīs āū peccatū q̄lis fuit ſʒ corpꝰ ⁊ q̄lis pꝰ peccatū
Quomodo dicitur homo factus in animam viuentem.
Corpus hominis ante peccatum mortale ⁊ immortale erat: poſt peccatum mortuum.
Utrum imortalitas quā tunc habuit fuerit de ꝯditione nature: an gratie beneficio.
Si poſſet hō viuere ſemp vtēs alijs lignis ⁊ ñ ligno vite d̄o ñ mandante vt de ipſo ederet.
De immortalitate corporis p̄ma ⁊ ſecunda.
De mō procreatiōis filiorū ſi non peccaſſent primi hoīes.
Quare in paradiſo nō coierūt
De modo tranſlationis i melius ſi non peccaſſent.
Utrum in pfectione ſtature et vſu mēbrorum parerent̄ filij.
Utruʒ etiam in ſenſu paruuli naſcerentur.
De duobus bonis altero hic dato altero promiſſo.
De inuidia diaboli qua ad tēptandum acceſſit.
De forma in qua venit.
De calliditate ſerpentis.
Utrum elegerit ſerpentem vt per eum temptaret diabolus.
De modo temptationiſ.
De duplici temptationis ſpē.
Quare peccatum hominis ⁊ ñ angeli: remediabile ſit.
Quod non ſoli viro pceptū datum fuit.
De origine illius peccati.
De electione mulieris.
De viri elatione.
Quis magis d̄liquerit vir an mulier.
De ignorantia excuſabili. ⁊ inexcuſabili.
An voluntas preceſſerit illud peccatum.
Quar̄ deus pmiſerit hoīeʒ tēptari quem ſciebat caſurum.
Qualis ſecundum animā fuerit homo ante peccatum.
De triplici ſciā hoīs aū lapſū.
Utrum homo preſcius fuerit eorum que ſibi futura erant.
De gratia hominis ⁊ potentia ante caſum.
De adiutorio hoī in creatione dato quo ſtare poterat.
De libero arbitrio.
De ſenſualitate.
De ratione ⁊ partibus eius.
De ſimili ordine peccandi i nobis ⁊ in primis parentibus.
Qd̄ i nob̄ vir ⁊ mul'ier ē ⁊ ſpēs
De ſpirituali coniugio viri ⁊ mulieris in nobis.
Qualiter per iſta tria in nobiſ conſumet̄ temptatio.
Quando mulier ſola manducat cibum vetitum.
Quando etiam vir mādūcat.
Quando ſit veniale vel mortale peccatum.
Quibus modis accipitur ſenſualitas in ſcriptura.
Diffinitio liberi arbitrij ſecūdum philoſophos.
Qualiter accipitur in deo liberum arbitrium.
Quod angeli ⁊ ſancti habent liberum arbitrium.
Qd̄ liberiꝰ erit liberū arbitriū quando peccare non poterūt.
De differētia libertatis arbitrij ſcd̄m diuerſa tempora.
De q̄ttuor ſtatibꝰ libi arbitrij
De corruptione liberi arbitrij per peccatum.
De tribus modis libertat̄ li/

beri arbitrij: ⁊ neceſſitate: a peccato: ⁊ a miſeria.
De libertate que eſt ex gratia ⁊ que ex natura.
De gr̃a operante ⁊ coopante.
Quid ſit voluntas.
Que ſit gratia voluntatem bonam preueniens.
Quod bona volũtas que preuenitur gratia q̃dam dei dona preuenit.
Q̄ cogitatio bõi p̄cedit fidẽ.
Q̄ itellectꝰ ⁊ cogitationẽ boni ⁊ delectationem preuenit.
An p liberũ arbitrium operetur homo bonum ſine gratia.
Utrum eadem gratia ſit q̃ dicitur operans ⁊ cooperans.
Quõ gratia meretur augeri.
De tribꝰ generibꝰ bonorum.
In quibus bonis ſi liberum arbitrium.
De virtute qd ſit: ⁊ qd actꝰ eiꝰ
De gratia que liberat voluntatem ſi virtus eſt vel non.
Quomõ ex gratia incipiãt bona merita: ⁊ de qua grati; hoc intelligatur.
Quod bona voluntas gratia principaliter eſt.
Qua ratione dicitur fides mereri iuſtificationem.
De muneribꝰ virtutũ: ⁊ q̄ gr̃a q̃ nõ eſt: ſed facit meritum.
Q̄ idẽ ẽ vſus virtutꝰ ⁊ liberi arbitrij ſ; virtus principaliẽ.
Quidã putãt virtutes bonos vſus eſſe liberi arbitrij. i. actꝰ mentis.
De hereſi pelagiana.
Quõ pelagiani dicũt auguſtini vtiũt i teſtimoniũ ſui erroris
Quomodo Augꝰ illa verba determinet in retractionibꝰ.
De hereſi Jouiniani ⁊ Manichei q̃s collidit Hieronimus.
Utrũ hõ añ peccatu; eguerit gr̃a operante ⁊ cooperante.
Si homo ante lapſum virtutes habuerit.
De eiectõe hois de paradiſo.
Quomodo intelligendum ſit illud: ne ſumat de ligno vite ⁊ viuat in eternum.
De flãmeo gladio ãte paradiſum poſito.
An ante peccatũ homo comederit de ligno vite.
Q̄ per Adã peccatũ ⁊ pena tranſit in poſteros.
Utrum illud peccatũ q̄d tranſijt fuerit originale vel actuale.
Quidã putant fuiſſe actuale.
Quomõ aſſignãt illud intraſſe in mundum.
Quod originale peccatum nec fuit q̄d tranſijt in poſteros.
Quid ſit originale peccatũ.
Q̄ origiale peccatũ ẽ culpa.
Q̄ originale pctũ dr̃ fomes peccati. i. concupiſcẽtia.
Quid noĩe concupiſcentie intelligitur que fomes ẽ peccati.
Q̄ p Adã originale peccatũ itrauit in oẽs. i. concupiſcẽtia.
An ſit peccatum originale in quo omnes peccauerunt.
Ex quo ſenſu dictum eſt per inobedientiam vnius multos conſtituit peccatores.
Quod peccatum originale in Adam fuit ⁊ in nobis.
Quomodo omnes dicuntur in Adam fuiſſe quando peccauit: ⁊ ex eo deſcendiſſe.
Quod nihil extrinſecum conuertatur in humanam ſubſtantiam que eſt ex Adam.
Quomodo peccatum originale a partibus tranſit i filios.
An ſm animam: an ſm carnẽ.
Quod per carne; introducat peccatu; ⁊ quomodo oſtẽdit.
Cãm corruptiõis carnis oſtẽdit ex qua peccatũ fit i anima.
Quare dr̃ peccatũ eſſe i carne.
Utrũ cã originalis peccati q̃ ẽ in carne ſit culpa vel pena.
Quare dr̃ originare peccatũ.
Quomodo originale peccatũ dimittitur in baptiſmo.
Utrũ feditas quam ex libidine trabit diluatur i baptiſmo.
Utrum illius concupiſcentie deus ſit auctor.
Quare illud peccatum imputetur anime.
Utrum illud peccatum ſit neceſſarium vel voluntarium.
Quare deus iungit animam corpi ſciens inde maculari.
An anima ſit talis qual' a deo creatur.
An aĩe ex creatione ſint in donis naturalibus equales.
An peccata omnium precedẽtium patrũ paruuli originaliter trahant vt peccatũ Ade.
Quomõ i illo primo vno peccato plura reperiuntur.
An peccatum Ade ſit grauius ceteris.
An peccatum illud ſit primis parentibus dimiſſum.
Quõ peccata parentum viſitẽtur in filios: ⁊ non viſitentur.
De peccato actuali.
Que fuerit origo ⁊ cauſa peccati prima.
Que fuerit ſecundaria cauſa malorum.
Quod non niſi in re bona ſit malum.
Quod in his fallit dialeticorum regula de contrarijs.
Quid ſit peccatum.
De peccato.
Utrum malus actus inquantum peccatum eſt ſit corruptio vel priuatio boni.
Quomodo peccatũ poſſit corrumpere bonu; cum nihil ſit.
Qualiter ſe hõ elongat a deo.
An pena ſit priuatio boni.
Quod queda; ſimul ſunt peccatum ⁊ pena peccati: queda; peccatũ ⁊ cã peccati: alia vero peccatum ⁊ cã ⁊ pena peccati.
An peccatum ſit cauſa peccati inquantum eſt peccatum.
Quod non omne peccatum ẽ pena peccati.
Utrum peccata aliqua eſſentialiter ſint pene peccati.
Quod cum peccatum etiã ſit pena peccati: peccatum eſt a homine: pena a deo.
De quibuſdam que indubitanter peccata ſunt ⁊ pene: ⁊ inquantu; eis patimur peccata non ſunt.
Quod aliqui putant malos

actus nullo modo eſſe a deo.
Ex quo ſenſu dictum ſit deꝰ non eſt mali auctor.
De voluntate ⁊ eius fine.
Quis ſit bonꝰ finis. ſ. charitaſ
Quod omnes bone voluntates vnum habent finē: ⁊ tamē quedā diuerſos fines ſortiūť.
De differentia voluntatis et intentionis ⁊ finis.
Quare volūtas dr̄ peccatum cum ſit de naturalibus quorū nullum aliud peccatum eſt.
Quare actus voluntať ſit peccatum ſi actus aliarum potentiarum non ſunt peccata.
Ex quo ſenſu dicať naturalitē omnis homo velle bonum.
An ex fine omnes actus penſari debeant.
Et ex quo affectu vel fine omnes ſint boni vel mali.
An oīs itētio ⁊ actio infideliū ſit mala.
Quibus modis dicať bonū.
Quomodo intelligendum ſit. illud peccm̄ a deo eſt volūtariū.
Et illud. nuſꝙ niſi voluntate peccatum eſt.
Et recte non niſi ī voluntate peccatur.
Quod mala voluntas eſt voluntarium peccatum.
An voluntas mala ⁊ actio in eodem ⁊ circa idem ſint vnū peccatum vel plura.
Si peccm̄ ab aliquo cōmiſſum in eo ſit quouſqꝫ peniteat.
Quibus modis accipiť reatꝰ.
De modis peccatorum.
Quomodo differant delictū ⁊ peccatum.
De ſeptē pncipalibꝰ vitijs.
De ſuperbia.
Quomō ſuperbia dicať radix omnium malorū ⁊ cupiditas cum ſuperbia.
Quando ſit cupiditas.
De peccato in ſpiritum ſanctum.
De potentia peccandi: an ſit homini vel diabolo a deo.
An aliquando reſiſtendum ſit poteſtati.

¶ Incipit ſecũdus liber ſententiarum clariſſimi ⁊ ſummi theologorum principis ſancti Thome aquinatis ordinis predicatorum.

[s] Piritus eius ornauit celos. ⁊ obſtetricãte manu eius eductus ẽ coluber tortuoſus. Job. xxvi. Creaturarũ conſideratio pertinet ad theologos ⁊ ad phos ſed diuerſimode. phi enim creaturas cõſiderant ſm q in ꝓpria natura ↄſiſtunt. vñ proprias cãs ⁊ paſſiones rerũ inquirũt. ſʒ theologus ↄſiderat creaturas ſm q a pmo principio exierũt ⁊ in finem vltimũ ordinantur. qui deus eſt. vnde recte diuina ſapientia nominatur q: altiſſimam cãm ↄſiderat q̃ deus ẽ. vñ dr̃ eccle. xlij. Nõne deus fecit ſanctos ſuos enarrare ⁊c. p modũ iſtũ i hoc ſo libro de creaturis agitur. vnde materia. eius ex verbis p̱miſſis accipi poteſt ex quibus tria elicere poſſumus. ſ. rerũ pncipiũ: pncipij ipſius actũ: ⁊ actus effectũ. Ex pte pncipij duo tãgunt. ſ. ſpiritus ⁊ manus. ſp̃s bonitatis vel voluntatis ſue ſʒ manus ptãtis. De hoc ſpũ dr̃ i ps. Emitte ſpũm tuum ⁊ creabuntur. q: ſm dio. in iiij. capi. d̾ di. no. ſicut ſol radios ſuos emittit ad corpoꝝ illuminationẽ ita diuina bonitas radios ſuos. i. pticipationes ſui diffundit ad rerũ creationẽ. ⁊ ideo aug⁹ dicit q in q̃tũ bon⁹ ẽ ſum⁹. iſtũ ſpũ negauerũt q poſuerũt deũ ꝓduxiſſe res ex neceſſitate nature ⁊ nõ ex libertate volũtatis ↄ̈ quos dicit dio. capi. iiij. de di. no. q diuinus amor nõ pmiſit eũ ſine germine eſſe. Sʒ de manu ptãtis eius i ps legit. aperiente te manũ tuam omnia implebuntur bonitate. In manu ſiquidem eius erant oẽs fines terre q: ab eterno nõ niſi in eius ptãte erant. Aperta eni manu claue amoris creature ꝓdierũt. h̾ eſt manus de qua dicit yſay. lix. ecce nõ ẽ abbreuiata manus eius q: infinita ſua virtute rerũ ſbam in eſſe ꝓduxit. hãc manũ abbreuiare voluerũt qui a deo nihil fieri poſſe ex nichilo aſtruxerũt. ⁊ ſic apparet i ꝓductiõe creaturaꝝ trinitas pſonaꝝ i ſpũ ipſe ſp̃e ſanctus de quo dicit ſapie i. ſp̃s dñi repleuit omnẽ terrã. In manu filius q etiã brachiũ pris dr̃ Job. xl. ſi hẽs brachiũ ſicut de⁹ ⁊c. eo q ipſe eſt virtus ⁊ ſapia dei. i. cor. i. ⁊ oĩa p ipſum facta ſunt Jo. i°. ſed in pnomine eius pſona pr̃is exprimit cuius ẽ ⁊ filius ⁊ ſp̃e. ſ. de quo dr̃ geñ. i°. In pncipio creauit deus celũ ⁊ terrã. Sʒ ex pte actus tãgit etiã duo. ſ. ornatũ ⁊ obſtetrictiõis officiũ. ornat⁹ ptinet ad diſpoſitionẽ reꝝ q: eas varia pulcritudine decorauit vt dr̃ ecc. xlij. Magnalia ſapie ſue decorauit. De hac ẽt pulchritudine Boecius dic̃ Mundũ mente gerẽs pulchrum pulcherrimus ipſe. Sed obſtetricatio ptinet ad ꝓuidentie gubernationẽ qua creaturas p ſe ſubſiſtere nõ valentes ad modũ obſtetricis in eſſe ↄſeruat: neceſſaria i finẽ miniſtrat et impedimẽta repellit ẽt mala i bonũ ordinãdo. vñ dr̃ Job. xxxviij. ſm ſimilẽ methaforã. qs ↄcluſit hoſtijs mare qñ erũpebat ⁊c. Ex pte effectus duo tãgit. ſ. celũ ⁊ colubꝛũ tortuoſuʒ. In celo duo ↄſiderare poſſumus. ſ. ſtabilitatẽ. puer. 3°. ſtabiliuit celos prudẽtia ⁊ indeficiẽtẽ claritatẽ de qua eccleſiaſtici. xxiiij. ego feci in celis vt oriret ⁊c. vñ p celos intelligere poſſumus creaturas q̃ i decore ſuo firmiter pſtiterũ. Sili in colubro tortuoſo duo ↄſideraſ poſſumus. ſ. obſcuritateʒ ⁊ obliquitatẽ. Primũ in noĩe colubri. q: colub ex dr̃ q̃ſi colẽs vmbram q̃ ſonat in priuationeʒ lucis. obliquitatẽ i hoc qd̾ dr̃ tortuoſuʒ. diſtortũ enim eſt qd̾ rectitudine obliquat. Et iõ p hũc colubꝛũ tortuoſum creature ille intelligi poſſunt quaꝝ pulchritudo ẽ p peccatũ obſcurata ⁊ rectitudo obliquata ⁊ p̄cipue diabolũ cuius inuidia mors intrauit in orbem terraꝝ ſapie. ij. Et de vmbroſitate eius dr̃. Job. xl. ſub vmbra dormit i ſecreto calami. ⁊ de eius tortuoſitate dr̃ yſaie. xxvij. viſitabit dñs i gladio ſuo duro ⁊c. recte g̃ celos ſp̃s ornaſſe dr̃. q: i creaturis q̃ ſuum ordinẽ ſeruauerũt. ⁊ diuina bonitas clarius reſplendet. ⁊ decoris ornat⁹ inuiatus nõ ẽ. Recte ẽt dr̃ coluber tortuoſus manu obſtetricante eductus q: i malis relucet ẽt diuina potẽtia p hoc q cohibentur. et diuina prouidentia per hoc q eoꝛuʒ mala ordinanf in bonũ. ⁊ ſic pʒ mã huius ſecũdi libri i q̃ d̾ iſtitutiõe creaturaꝝ agit: ⁊ lapſu p peccatuʒ angeli vel hoĩs.

Unum eſſe rerũ principiũ oſtendit nõ plura: vt quidam putauerunt.

[c] Reationẽ rerũ inſinuãs ſcriptura: deum eſſe creatorẽ initiumq; tẽporis atq; omnium viſibiliũ vel inuiſibiliũ creaturaꝝ: in primordio ſui oſtẽdit, dicens. In pncipio creauit deus celum ⁊ terram. His etenim verbis Moyſes ſpũ dei afflatus: in vno principio a deo creatore mundũ factum refert: elidens errorẽ quorundã plura ſine principio fuiſſe pncipia opinantiũ. Plato nãq; tria initia fuiſſe exiſtimauit: deũ. ſ. ⁊ exẽplar: ⁊ materiã ⁊ ipſa increata ſine principio: ⁊ deum quaſi artificem non creatorem. Creator etenim eſt qui de nihilo aliqua facit. ⁊ creare proprie ẽ de nihilo aliqd facere. facere vero nõ eſt non mõ de nihilo aliqd opari: ſed ẽt de materia Unde ⁊ hõ vel angelus dr̃ aliqua facere. ſed nõ creare. Uocaturq; factor ſiue artifex: ſʒ ñ creator. hoc enĩ nomẽ ſoli deo ꝓprie ↄgruit qui ⁊ de nihilo quedã: ⁊ de aliquo aliqua facit. Ipſe eſt ergo creator ⁊ opifex ⁊ factor: ſʒ creatoris nomẽ ſibi ꝓprie retinuit: alia vero noĩa etiã creaturis cõmunicauit. In ſcripturis tñ ſepe creator accipit tãq̃ factor ⁊ creaf ſicut facere ſine diſtinctiõe ſignificationis.

Quod hec verba. facere ⁊ agere nõ dicũtur de deo ſm eam rationẽ qua dicuntur de creaturis.

[v] Erũtamen ſciẽdum eſt hec verba. ſ. creare: facere: ⁊ agere ⁊ alia huiuſmõi de deo ñ poſſe dici ſm eaʒ rõnẽ qua dicunt̃ de creaturis Quippe cũ dicim⁹ eũ aliqd facere nõ aliquẽ i operando motũ illi intelligimus ineſſe: vel aliquam in laborando paſſionem: ſicut nobis ſolet accidere ſed

eius ſempiterne volũtatis nouũ aliquẽ ſigni
ficamus effectũ.i.eterna eius volũtate aliqd
nouiter exiſtere.Cũ g̃ dicit̃ aliqd facere:ta/
le eſt ac ſi dicat̃ iuxta eius volũtatẽ vel ꝑ eiuſ
volũtatẽ aliqd nouiter ꝯtingere vel eſſe vt in
ipſo nihil noui cõtingat. Sed nouũ aliquid
ſicut i eius eterna volũtate fuerat:fiat ſine ali
qua ſui motione vel mutatione. Nos vero
operando mutari dicit̃ qa mouemur. Non
enim ſine motu aliqd facimus.Deus ergo fa
cere vel agere aliqd dr̃:qa cã eſt oium rerũ no
uiter exiſtẽtiũ:dũ eius volũtate res noue eẽ
incipiũt:q̃ ante nõ erãt abſqꝫ ipſius agitatiõe
vt actus ꝓprie dici ñ queat:cũ vꝫ actus ois
in motu ꝯſiſtat In deo aũt motus nullus ẽ.
Sicut ergo ex calore ſolis aliqua fieri ꝯtin/
git:nulla tñ in ipſo vel i eius calore facta mo
tiõe vel mutatiõe.Ita ex dei volũtate noua
habẽt eẽ ſine mutatiõe auctoris q ẽ vnũ ⁊ ſo
lũ principiũ oium.Ariſtoteles vero duo pn
cipia dixit.ſ.materiã ⁊ ſpẽꝫ:⁊ tertiã opatoriũ
dictũ.mundũ quoqꝫ ſemꝑ eẽ ⁊ fuiſſe.

Quod catholicum eſt docet.

Horũ g̃ ⁊ ſimiliũ errorem ſpũs ſcũs
euacuans veritatiſqꝫ diſciplinã tra/
dens deũ in ꝑncipio tẽpoꝝ mũdum
creaſſe:⁊ ante tẽpora eternalit̃ extitiſſe ſignifi
cat ipſius eternitatẽ ⁊ omnipotẽtiã cõmẽdãſ
Cui voluiſſe facere ẽ.quia vt prediximus ex
eius voluntate ⁊ bonitate res noue exiſtunt.

Diuiditur ergo liber iſte i partes duas. In
d prima determinat de creaturis in cõi.In
ſecunda determinat de eis in ſpãli quan-
tum ad conſideratiõnẽ theologi pertinet
Secũda ibi De angelica itaqꝫ natura.prima in du
as.In prima determinat d̃ creaturis ſecundum exi-
tum earum a principio. In ſecunda determinat de
eis ſecundum ordinem earum in vltimum finem ibi
credamus ergo rerũ creatarum ⁊c.Prima diuidit̃
in tres.In prima inducit auctoritatem que oſtenſa
veritate omnium errorem excludit.ſecundo proſeq
tur errores qui per auctoritatem confutantur ibi pla
to namqꝫ.Tertio concludit veritatem ibi horum ergo
⁊ ſimilium.Circa primũ duo facit.primo tangit er
rorem platonis.ſecũdo errorẽ Ariſto.ibi Ariſto.ve
ro ⁊c.Circa primum facit duo primo oſtendit quo-
modo per auctoritateꝫ ſcripture refellitur error pla
tonis.tum propter multitudinem principiorum.tũ
propter negationem creationis.ꝯo remouet quãdaꝫ
dubitationem ex dictis ibi veruntamen ſciẽdũ ẽ ⁊c.

Ad euidentiaꝫ huius ꝑtis queruntur hic ſex
a primo vtrum ſit tantum vnum primum pri
cipium. Secundo vtrũ ab illo principio res
per creationem effluxerunt. Tertio vtrum tantũ ab
ipſo res per creationem prodierunt.an etiam ab ali
quibus ꝑncipiis ſecũdis. Quarto ſi non per creatio
nem.vtrum alio quolibet modo vnum poſſit eſſe cã
alterius. Quinto vtrum res ab eterno a deo create
fuerunt. Sexto ſuppoſito ꝙ non quomodo dicit̃ de⁹
in principio celum ⁊ terram creaſſe.

Ad primum ſic proceditur.videtur ꝙ ſint plura
prima principia qꝛ ſecundum phm in ꝯo. ce. ⁊ mun.
ſi vnum contrariorum fuerit in natura ⁊ reliquũ.ſꝫ
ſũmũ malum eſt ꝯriũ ſũmo bono.ſicut ⁊ malum bo
no.ergo cum ſit quoddam ſummum bonũ quod eſt
principium primum omnium bonorũ.videtur ꝙ ſit
⁊ vnum ſũmum malum quod eſt principium primũ
omnium malorum ⁊ ſic erunt duo prima principia.
Preterea omne quod ſit vel ipſum eſt principiũ
vel eſt ab aliquo principio ſicut i tertio phiſicorum
dicitur ſed aliquod malum ſit in mundo.ſi ergo ipſꝫ
non ſit primum principium.qꝛ hoc dato haberet ꝓ
poſitum.oꝫ ꝙ ſit ab aliquo principio.ſed non a bono
qꝛ bonum eſt deſtructiuum mali ⁊ non cã eius.ſicut
nec calidum frigidi ⁊ eadem ratione illius mali ſi ñ
ſit primũ principiũ erit alterũ malũ principiũ ꝑmũ.
Nõ eſt enim in principiis vel cauſis procedere in i
finitum vt pbat̃ in ꝯo metha.ergo vr̃ ꝙ.oꝫ deueniri
ad ꝑmũ malũ.qd ſit principiũ ois mali ⁊ ſic hr̃ ꝓpoſi
tum. Si dicas ꝙ malum nõ hꝫ principium ſꝫ accidit
ꝑter intẽtionẽ alicuius principii agẽtis.Cõtra oẽ qd
accidit ꝑter intentionẽ agentis.ẽ cauſale ⁊ in pauco
ribus.ſed malũ inuenit̃ vt in pluribus vt in ꝯo topi.
dr̃ ergo videtur ꝙ malum ſit intentum ⁊ hẽat ꝑ ſe pn
cipiũ. Preterea q̃ ſũt ab vno principio hñt ꝯformita
tẽ adinuicẽ.qꝛ ꝑncipiatũ imitat̃ ꝑnci^m^.ſꝫ i rebus re
perit̃ magna ꝯrietas ⁊ diuerſitas.g̃ oꝫ ea in ꝑncipia
ꝯtraria reducere. Preterea mã ⁊ agens nunquã
incidunt i idem vt in ꝯo phiſicoꝝ dr̃ nec etiã agẽs ⁊
forma i idẽ numero.ſꝫ res hñt ꝑncipia ⁊ formalia et
mãlia ⁊ actiua ⁊ i ſingulis ẽ deuenire ad vnũ ꝑmũ.
vt i ꝯo metha. pbat̃.g̃ oꝫ ponere multa ꝑma ꝑncipia
Sed contra.omnem multitudinẽ ꝓcedit vnitas.qꝛ
pluralitas ex vnitate naſcit̃.ſi g̃ ponant̃ plura ꝑnci-
pia oꝫ eis eẽ ꝑus vnũ ꝑncipiũ.ſꝫ ꝑmo ñ ẽ aliqd ꝑus
g̃ ipoſſibile ẽ ponerẽ plura ꝑma ꝑncipia. Preterea q̃
cunqꝫ conueniunt i aliquo ⁊ in alio differũt opꝫ eſſe
compoſita ſꝫ ſi ponantur plura ꝑma ꝑncipia opꝫ ea i
aliquo ꝯuenire ex q̃ hñt rationem ꝑncipii.⁊ cũ ſint
plura in aliquo differre g̃ opꝫ ea eſſe cõpoſita .ſed
nullũ cõpoſitũ ẽ ꝑmũ g̃ ipoſſibile ẽ eſſe plura pria
ꝑncipia. Preterea ſi eẽnt plura ꝑnci^a^ pria aut eẽnt
ſimilia aut ꝯtraria.ſi ſimilia.aut vtrũqꝫ ꝑ ſe ſufficiẽs
⁊ ſic alterũ ſuperflueret.aut vtrũqꝫ ꝑ ſe i ſufficiẽs
ſꝫ ꝯiuncta ſufficerent ad principiandũ res ⁊ ſic nõ
eſſent prima principia tũ quia indigerẽt cõiungẽte
quod eſſet ꝑus eis.tũ quia agerẽt per aliud additũ
eſſentie.ſ.per coniunctionẽ ipſam ⁊ nullũ tale eſt
principiũ primũ.ſi autẽ ſint cõtraria omne autẽ
cõtra^m^ deſtruit ⁊ impedit cõtrariũ ſuum ergo ſi ſint
eque potentia vnũ impediet alterũ adeo ꝙ null⁹
ſequet̃ effectus.ſi vero alterũ fuerit potenti⁹ om-
nino deſtruit alterũ ergo impoſſibile eſt eſſe plura
prima pricipia: Rñ^o^ dicẽdũ ꝙ primũ dicit̃ dupliciter
ſ.primum ſimplr̃.et primũ in genere vel in ordine
aliquo.ſi ſecũdo modo ſic ſecundũ genera plura cã-
rũ ſũt plura ꝑma principia.vt materiale ꝑmũ qd ẽ
materia prima ⁊ primũ formale quod eſt eſſe ⁊ ſic
de aliis ⁊ vlterius deſcendendo ad diuerſa rerum
genera inueniuntur diuerſa prima principia.in di-
uerſ etiã ſm ideꝫ genus cauſe.ſicut in liquabilibus
prima materia eſt aqua ⁊ i aridis terra ⁊ in anima-
libus ſemen vel mẽſtruũ.ſꝫ ꝑmum ſimplr̃ ipoſſibile
ẽ eẽ niſi vnũ ⁊ hoc tripliciter pꝫ.ꝑmo ex ipſo ordine

vniuerſi cuius partes inueniuntur ad inuicem ordi
nate eſſe quaſi partes animalis in toto que ſibi inui-
cem deſeruiunt. talis autem coordinatio plurium nõ
eſt niſi vnum aliquod intendant. ergo oportet eſſe
vnum ſummum bonum vltimum quod ab omnibus
eſt deſideratum ⁊ hoc eſt primum principiũ. Aliter
apparet ex ipſa rerum natura. inuenitur enim i om
nibꝰ rebꝰ nã entitas i quibuſdã magis nobil' ⁊ i quibuſdã
minꝰ. ita tñ ꝙ ipſaꝝ rez nature non ſunt hoc ipſum
eſſe quod habent. alias eſſe eſſet de intellectu cuiuſ
libet quidditatꝭ quod falſum eſt. cum quidditas cuiuſ
libet rei poſſit intelligi eſſe non intelligẽdo de ea an
ſit. ergo oz q ab aliq̃ eſſe hẽant ⁊ oz deuenire ad aliqd
cuꝰ nã ſit ipſuz ſuũ eẽ alias i infinitũ ꝓcederet ⁊ hẽ ẽ
qd dat eſſe oĩbus nec põt eſſe niſi vnum cum natura
entitatis ſit vnius rationis in omnibus ſecundum
analogiam vnitas enim cauſati requirit vnitatẽ in
cã per ſe ⁊ hec eſt via Auicenne. Tertia via eſt ex
immaterialitate ipſius dei. opz enim cauſam mouen
tem celum eſſe virtutem non in materia. vt in. viij.
phiſicorum probatur. in hijs autem que ſunt ſine ma
teria non poteſt eſſe diuerſitas niſi ſecundum ꝙ na
tura vnius eſt magis completa ⁊ in actu exiſtens q̃z
natura alterius. ergo oportet ꝙ illud quod venit ad
perfectionem complementi ⁊ puritatem actus ſit vnũ
tantum a quo proficiſcantur omnia illud quod poten
tie ad mixtum eſt qz actus precedit potentiam ⁊ cõ-
pletum diminutũ. vt in. ix. metha. probatur. Circa
hoc tamen tripliciter eſt erratum. quidam enim vt
primi naturales non poſuerunt niſi cãm materialez
vnde qui ex eis plura pncipia materialia poſuit plu
ra pncipia ſiliꝛ dixit pma. Quidã vero cũ cã mali poſue
rũt et cãm agẽtẽ et dixerũt duo 9ria eẽ pma agẽtia. ſ.
empedocles vt amicitiã ⁊ litẽ. ⁊ huic cõſonat opinio
pictagore qui diuiſit omnia entia in duos ordines
⁊ vnum ordinem reduxit i bonum ſicut in principiũ
⁊ alterum in malum. ⁊ ex inde pullulauit hẽſis mani-
cheoꝝ qui ponunt duos deos vnum creatorem bo-
noꝝ inuiſibilium incorporalium noui teſtamenti. ali
um creatorem viſibilium corporalium veteris teſti.
Tertius error fuit eorum qui poſuerunt agẽs ⁊ ma-
teriam ſed agens non eſſe principiuz materie quã-
uis ſit vnum tantum agens. ⁊ hec eſt opinio ana-
xagore ⁊ platonis niſi ꝙ plato ſuper addidit tertiuz
principiuz. ſ. ſpẽs ſepatas a rebus quas exemplaria
dicebat ⁊ nullã eſſe cãz alterius ſed per hec tria cõſti
tuitur mundum ⁊ res ex quibus mundus conſtat. ¶ Ad p̃
mum ergo dicẽdũ ꝙ ſummum malum non 9riatur ſu-
mo bono ſecũdũ rẽ ſed ſolum ſm vocem ꝓpter duo
pmo qz ſumuz malum eſſe non poteſt. nihil enim eſt
adeo malum in quo non ſit aliquid boni ad minꝰ eẽ.
⁊ ideo dicit phs in. iiij. ethicorum ꝙ ſi eſſet adeo
perfectum malum quod proueniret ex corruptione
omnium circũſtantiarum nec ſeipſum ſuſtinere poſ-
ſet. ſcḋo qz illi bono qd nullo modo poteſt auferri vel
minui nihil opponitur priuatiue vel 9rie. vnde nec
ipſum particulare malũ opponit̃ ſũmo bono directe
ſed pticulari bono quod per ipſum priuatur. ⁊ dico
aliquid directe opponi alteri quando opponitur ei
ſecundum ꝙ huiuſmodi. ſicut nigredo manus op-
ponitur albedini manus directe ſed indirecte oppo
nitur etiam albedini parietꝭ non inquantum ẽ nigre
do vel albedo huius ſed inquantum eſt albedo ſim
pliciter per quem modum cuilibet bono quodlibet
malũ opponit̃ non ſm propriam rõnẽ huius vl' illiꝰ
ſꝫ ſm cõem rõnẽ boni ⁊ mali ⁊ ſic ſi malũ ſũmo bono
opponat̃ hoc erit indirecte qz nõ opponit̃ ei inq̃ntũ ẽ
tale bonũ ſꝫ inquãtũ bonũ. ¶ Ad ſcḋm dḋ ꝙ malũ non
hꝫ cãm niſi p accidẽs duplicit̃. pmo mõ. ſ. ſm ꝙ agẽſ
per accidẽs dicit̃ reſpectu eius qd accidit preter in
tentionẽ agẽtis. qz oẽ agens agit pp̃ finẽ ⁊ itẽdit bo-
nũ quod ẽ finis ⁊ nulla puatio ẽ intenta ſꝫ ſequit̃ ex
forma inducta cui adiungit̃. ignis enim nõ intendit
a materia puare formã aeris ſꝫ inducere formã pro
priã. ſimiliter peccator intendit dulcedinẽ q̃ ẽ bonũ
alicuius partis eius. ſ. 9cupiſcibil' ⁊ nõ itẽdit puatio
nẽ grẽ. ſcḋo ſicut dr̃ agẽs per accidẽs remouẽs ꝓhibẽs.
ꝓhibẽs enim puationẽ ẽ forma vel res aliqua. vñ q
remouet illam rem dicitur cãre puationem. ſicut qui
extinguit candelã vel portat ex domo dr̃ cãre tene-
bras. quod ergo dr̃ ꝙ oẽ qd ẽ vel eſt pncipiũ vel a pn-
cipio intelligẽdũ ẽ de illis q̃ ſunt aliqd i re ſꝫ malum
ẽ priuatio q̃dã ⁊ nõ noiat naturã aliquam poſitiue.
¶ Ad tertiũ dicẽdũ ꝙ ſi loquamur de malo nature
ꝙ malũ põt 9ſiderari vl' reſpectu totius natur̃ vl' re
ſpectu alicuꝰ pticularis agẽtis i nã. ſi reſpectu totiꝰ
nẽ ſic 9ſtat ꝙ malũ ẽ valde i paucioribꝰ qz nõ põt eẽ
niſi i generabilibꝰ ⁊ corruptibilibꝰ quoꝝ aggregatio ẽ
pue quantitatꝭ reſpectu totius celi i quo nullũ malũ
accidit. Si autem 9ſideret̃ reſpectu alicuius pticu
laris agẽtis i natura. 9ſtat ꝙ actio eius ſemp eſt ſe-
cundum debitum nature ſue. niſi aliquando impe-
diatur ⁊ hoc eſt raro ⁊ ex tali impedimento accidit
malum in natura eius ſicut apparet in partibꝰ mõ-
ſtruoſis. ſi aũt loquamur de malo culpe quod inueni
tur in eo quod nõ determinat̃ ad vnã actionẽ ſic oĩa
que agũt ex libertate voluntatꝭ. aut hẽ ẽ pluriũ natu
raꝝ aut vnius tantũ. ſi ẽ vniꝰ natur̃ ſicut i angelis ſic
9ſtat ꝙ i pluribus eſt cõſecuta operatio recta ſm cõ
uenientiam nature ipſoꝝ. ⁊ peccatũ ipſoꝝ fuit vt in
paucioribus. Si aũt ẽ pluriũ naturaꝝ. ſicut ẽ hõ q ẽ
cõpoſitus ex natura intellectuali ⁊ ſenſitiua. poteſt 9
ſiderari dupl'r. vel ſecũdũ totam naturã ſpeciei ⁊ ſic
oz ꝙ in pluribus actio eius ꝓcedat ſecũdũ illã natu
ram cuꝰ actio ẽ multiplicior. ⁊ circa bona. magis ma
nifeſta nobis. ⁊ qz nature ſenſitiue actio ẽ circa dele
ctabilia ſenſus q̃ magis multiplicant̃ q̃z delectabile
rõnis qd ẽ ẽt magis occultũ nobis q cognitionem a
ſenſu accipimus idõ vt plures ſequunt̃ operationes
illas. ⁊ ex hoc 9tingit malũ ipſi homini nõ inq̃ntũ eſt
hõ qz nõ ẽ hõ ſm ꝙ hꝫ ſenſum ſꝫ ſecũdũ qd habet rõ
nem. vel poteſt conſiderari aliquod indiuiduũ illiꝰ
ſpeciei. ⁊ ſic 9tingit ꝙ aliquis per volũtatẽ determi
natur ad ſequẽdũ opationes ipſius rõnis per hitũ
virtutis ⁊ tũc vt in pluribus bene opat̃ ⁊ deficit vt
i paucioribus. ſꝫ qñ adheret alteri nature efficit̃ q̃ſi
aliꝰ vt dr̃ in. ix. ethicoꝝ. vñ tũc eſt iudicium de ipſo
ſicut de alijs animalibus i quibus ẽ natura ſenſitiua tã
tũ qz in pluribus operabit̃ bonũ ſibi quãtũ ad id qd
factus ẽ vt leo p crudelitatẽ vel canis p irã ſus p lu
xuriã ⁊ ſic d alijs vt dicit Boecius i libro d 9ſolatõe
libro q̃rto pſa. tertia. vñ 9ſtat ꝙ malũ ẽ i paucioribꝰ
ſiue cõparet̃ ad pncipiũ totius ſiue ad aliqd agens
pticulare. ¶ Ad quartũ dḋ ꝙ res hñt 9rietatẽ adin
uicẽ quãtum ad ꝓximos effectus. ſꝫ tñ 9cordãt ẽt 9
ria in vltimo fine ad quem ordinantur ſm armoniã
quam conſtituunt. ſicut patet etiam in mixto qd cõ-
ponit̃ ẽt ex 9rijs ex hoc ſeq̃t ꝙ agẽtia ꝓxima ſũt con
traria licet agẽs primum ſit vnum. qz iudiciũ d agẽ
te ⁊ fine eſt idem cum hee due cauſe in idez incidãt.

Ad quintum dicendum ꝙ q̃uis de⁹ nullo mõ ſit mã nihilominus tamen ipſum eſſe qð materia hʒ imperfectum ꝓut dicitur ens in potẽtia hʒ a deo ⁊ reducitur in ipſum ſicut in principium. Similiter ⁊ forma q̃ pars ẽ rei ẽ ſimilitudo agentis primi ſluens ab ipſo. vnde omnes forme reducunt̃ in primũ agens ſicut in principiũ exemplare. ⁊ ſic patet ꝙ eſt vnum primũ principium. ſimiliter quod eſt primum agenſ ⁊ exemplar ⁊ finis vltimus.

a Deinde ſic ꝓceditur videt̃ ꝙ ꝑ creationeʒ nihil a deo poſſit exire in eẽ. oẽ enim qð fit poſſibile erat prius fieri. q: ſi ipoſſibile erat fieri ⁊ neceſſe non fieri ab equipolenti. ⁊ ita factum nõ eſſet: ſed qcquid ẽ poſſibile fieri uel moueri eſt poſſibile ꝑ potentiam paſſiuam q̃ cum non ſit ens per ſe exñs oʒ ꝙ ſit in aliquo ente quod eſt in potentia. ſed nihil eſt ens i potẽtia ad aliquid quin etiaʒ ad aliqd ſit in actu ergo oẽ quod fit fit ex aliquo ente in actu p̃exiſtente: ſed nullum tale creatur. q: creare eſt ex nihilo aliquid facere vt in littera dicitur ergo nihil a deo poteſt creari. ℂ Preterea in omni mutatiõe eſt aliquid ex quo ẽ mutatio per ſe. q: omnis mutatõ eſt inter duos terminos: ſʒ illud ex quo per ſe fit aliquid opʒ remanere in eo quod fit vel ſm totuʒ ſi fit ex eo ſicut ex materia vt cultell⁹ ex ferro: vel ſm aliquid eius. ſ. ſm materiã vt ſi dicat̃ totum fieri ex toto vt caro fit ex cibo: ex albedine enim non dicit̃ fieri nigredo niſi per accidens. i. poſt albedinem ſicut etiam ex nocte dicitur fieri dies. Si ergo dicat̃ ens fieri ex non ente opʒ ꝙ non ens vel aliqua pars ei⁹ cum tamen ꝑtem non habeat maneat in ente ⁊ ꝙ ſit ſimul ens ⁊ non ens quod eſt impoſſibile ergo omne quod fit fit ex aliquo ergo videtur ꝙ impoſſibile eſt aliquid a deo creari. ℂ Preterea nullũ permanenſ ſimul fit ⁊ factum eſt. q: dum fit non eſt. ⁊ duʒ factũ eſt. ẽ. non autem ſimul eſt ⁊ non eſt. ſi ergo aliqua reſ permanens fiat a deo oportet ꝙ fieri ſit ante ſuum eẽ ſed factio cum ſit accidens non poteſt eſſe ſine ſubiecto. ergo oʒ ꝙ omne quod fit fiat ex aliquo i quo ſit factio ſicut in ſubiecto: ſed nullum tale creatur ergo nihil per creationẽ fieri poteſt. ℂ Preterea ſi creatio eſt aliquid cum non ſit ſubſtãtia opʒ ꝙ ſit accñs: omne autem accñs eſt in aliquo ſubiecto non auteʒ poteſt eſſe in ip̃o creato ſicut in ſubiecto q: hoc ẽ terminus eius: ſic enim creatum creatione eſſet prius inquãtum eſt ſubiectum eius. ⁊ poſterius inquantuʒ eſt terminus. ergo opʒ ꝙ ſit in aliqua materia ex q̃ creatum fiat. ⁊ hoc ẽ ꝯ rationẽ creationis ergo creatio nihil eſt. ℂ Preterea ſi creatio aliqd eſt. aut eſt creator vel creatura. ſed non creator. q: ſic eſſet ab eterno ⁊ ita creature ab eterno. ergo eſt creatura. ſʒ omnis creatura aliqua creatione creatur ⁊ ſic creationis eſt creatio in infinitum quod eſt impoſſibile ut pʒ ex. v. phiſicorum. vbi dicitur ꝙ actionis non eſt actio in infinituʒ. ergo impoſſibile eſt creationeʒ eẽ. ſʒ ꝯ eſt ꝙ dicitur gene. i°. i principio creauit de⁹ ⁊c. ℂ Preterea oẽ agẽs agit ſm id qð ẽ i actu ſʒ ꝙ ẽ ſm aliqd ſui i actu ⁊ ſʒ aliqd i po^a efficit rẽ ſm aliqd ſui. ſ. i ducendo formã i materiam. ergo cum primũ ens ſ. deus ſit actus ſine permixtione po^e. videtur ꝙ totam rem efficere poſſit ſecundum totam ſubſtantiaʒ eius. hoc autem ẽ creare. ergo videtur ꝙ deus creare poſſit. ℂ Rñ° ꝙ creationem eſſe non tantum fides tenet ſed etiam ratio demonſtrat. conſtat enim ꝙ oẽ quod eſt in aliquo genere imperfectum oritur ab eo in quo primo ⁊ perfecte reperit̃ natura generiſ ſicut pʒ de calore in rebus calidis ab igne: cuʒ autem quelibet res ⁊ quicquid eſt in re aliquo modo eſſe ꝑticipet ⁊ admixta ſit imperfectioni. oʒ ꝙ omnis res ſm totũ id qð in ea ẽ a primo ⁊ ꝑfecto ente oriat̃. h̃ autẽ creare dicimus. i. producere rem in eſſe ſm totã ſuã ſubſtantiam. vnde neceſſariuʒ eſt a primo principio omnia per creationem procedere. ℂ Sciendum eſt enim ꝙ ad rationem creationis pertinent duo. primum eſt vt nihil preſupponat in re que creari dicit̃ vnde in hoc ab alijs mutationibus differt: q: generatio preſupponit materiam que non generat̃. ſed ꝑ generationem completur in actũ forme tranſmutata. In reliquis vero mutationibus preſupponit̃ ſubiectum quod eſt ens completum vnde cãlitas generantis vel alterantis non ſic ſe extendit ad omne illud qð in re inuenit̃ ſʒ ad formã q̃ d̃ potẽtia i actũ educitur. ſed cãlitas creantis ſe extẽdit ad omne id qð eſt in re. ⁊ ideo creatio ex nihilo dicitur eſſe quia nihil eſt quod creationi p̃exiſtat quaſi non creatũ. ſm eſt vt in re que creari dicitur prius ſit nõ eſſe q̃ʒ eẽ: non quidem prioritate temporis vel durationis vt prius non fuerit et poſtmodum ſit: ſed prioritate nature ita ꝙ res creata ſi ſibi relinquatur conſequatur non eſſe cum eſſe non habeat niſi ex influentia cãe ſuperioris. Prius enim vniciuiq; ineſt naturaliter qð non ex a° habet q̃ʒ quod ab alio hʒ: et ex hoc differt creatio a generatione eterna: ſic enim non poteſt dici ꝙ filius dei ſi ſibi relinquatur non habeat eſſe cuʒ recipiat a patre illud idem eſſe quod eſt patris qð ẽ eſſe ab eterno non dependens ab aliquo. Et ſm iſta duo creatio dr̃ diciter eſſe ex nihilo tũ ita ꝙ negatio neget ordinem creationis importate per hanc ꝑpoſitionem ex ad aliquid p̃exiſtens. vt dicatur eſſe ex nihilo q: non ex aliquo eſt preexiſtenti ⁊ hoc quãtum ad primum: tũ ita ꝙ remaneat ordo creationis ad nihil p̃exiſtens vt affirmatus: vt dicatur creatõ eſſe ex nihilo q: res creata naturaliter prius habʒ ñ eſſe q̃ʒ eſſe. ⁊ ſi h̃ duo ſufficiant ad rationem creationis. ſic creatio poteſt demonſtrari: ⁊ ſic ꝑhi creationem poſuerunt. Si autem accipiamus 3^m oportere ad rationem creationis vt. ſ. etiã duratiõe res creata prius non eſſe q̃ʒ eſſe habeat: vt dicatur eſſe ex nihilo q: eſt tempore poſt nihil. ſic creatio demonſtrari non poteſt nec a ꝑhis conceditur ſed per fidẽ ſuppouitur. ℂ Ad primum ergo dicendum. ꝙ ſm Auicennam duplex eſt agens: quoddam naturale quod eſt agens per motum: ⁊ quoddam diuinum quod ẽ dans eſſe vt dictum eſt. Et ſimiliter opʒ accipere duplex actum vel factum: quoddam per motum agentis naturalis. ⁊ omne tale fieri oʒ ꝙ precedat tempore potentia non tantum actiua ſed etiam paſſiua q: motus eſt actus exiſtentis in potentia. Quoddã vero eſt factum in quantum recipit eſſe ab agente diuino ſine motu: ⁊ ſi iſtud factum ſit nouum oʒ ꝙ precedat eſſe eius natura ⁊ duratione potentia actiua et non paſſiua: ⁊ ab actiua potentia tale factum dicitur poſſibile fieri. ſi autem non ſit nouum tunc potentia actiua non precedit duratione ſed nã. ℂ Ad ſecundum dicendum. ꝙ creatio non eſt factio q̃ ſit mutatio proprie loquendo. ſed eſt quedam acceptio eſſe. vnde non oportet ꝙ habeat ordinẽ eſſentialem niſi ad dantem eſſe ⁊ ſic non eſt ex non eſſe niſi inquãtũ eſt poſt nõ eſſe ſicut nox ex die. ℂ Ad tertiũ dicẽdũ ꝙ nulla res permanens põt ſimul fieri ⁊ facta eſſe.

ſi fieri ꝓprie ſumat᷑. ſed quedā ſūt que ſignificāt ipm̄
factū eſſe ꝑ modū fieri. ſicut cū dicit᷑ motus termina
ri. ſi .n. terminat᷑ ⁊ terminatus eſt. ⁊ ſilr ſiſ illuminat᷑
⁊ illuminatū eſt: eo ꝙ illuminatio ē termin⁹ motus vt
in .vii. phy. cōmen. dicit. ⁊ ſimiliter etiam forma ſub
ſtantialis ſil' recipit᷑ ⁊ recepta eſt. ⁊ ſilr aliqd ſil' crea
tur ⁊ creatū eſt. Et ſi obiciat᷑ ꝙ ante eē factū eē eſt eē
fieri ꝓprie acceptū. Dico ꝙ verū ē in oibus q̄ ſiūt per
motū ſicut generatio ſeqtur motū alterationis ⁊ illu-
minatio motū localē: nō aūt ſic eſt in creatiōe vt di
ctū eſt. ℭ Ad quartū dōʒ ꝙ creatio pōt ſumi actiue et
paſſiue. ſi ſumatur actiue ſic. idē eſt ꝙ creator: cū crea
tio ſignificet operationē diuinā que eſt ēentia ei⁹ cū re-
latione quadā. ⁊ ſic creatio eſt ſubſtātia diuia. Si āt
ſumat᷑ paſſiue ſic eſt quodā accidēs in creatura. ⁊ ſic
ſignificat quādam rem nō q̄ ſit in p̄dicamēto paſſio-
nis ꝓprie loquēdo: ſed que eſt i genere relatiōis: ⁊ ē
q̄dam hitudo habētis eſſe ab alio ꝯſequens operationē
diuinā. ⁊ ſic nō eſt incōueniēs ꝙ ſit in ipſo creato: qd̄
educit᷑ per creationē: ſicut in ſubiecto: ſicut filiatio i
petro inq̄ʒtum recipit naturā humanā a pr̄e ſito: nō ē
prior ipſo petro. ſed ſeqtur actionē ⁊ motū q̄ ſiūt pora.
hitudo aūt creationis nō ſeqūr motū ſed actionē di
uinā tantum que eſt prior q̄ʒ creatura. ℭ Ad q̄ntum
dicendum ꝙ vt prius dictum eſt in primo. diſtinctio
ne trigeſima articulo tertio quando creatura refer-
tur ad creatorem: relatio realiter fundatur i creatu-
ra ⁊ in deo ſm rōnem tm̄. vñ ipſa relatio importata
in noīe creationis nō ponit aliqd i creatore ſed in cre
ato tm̄. non tamē oʒ ꝙ alia creatione creet᷑. q: illō qd̄
eſt relatio ꝑ ēentiā nō refert᷑ ad aliud alia relatione
media: vt ēt i p̄mo dictū ē di. xxvi. arti. iii. niſi ſm rō
nem: ⁊ huiuſmodi relationes que ſecundum ratio-
nem tantum ſunt non eſt impoſſibile in infinituʒ mul
tiplicari.

D tertiū ſic ꝓcedit᷑. videt᷑ ꝙ creare etiā con
ueniat aliis q̄ʒ deo. omne .n. qd̄ nō ꝓducitur
in eē per gn̄ationē ſi de nouo fiat creatur. ſed
aīa rōnalis nō erit in eſſe per generatōeʒ. ergo a quo
cunqʒ ſit creat᷑. ſed aīa rōnalis erit in eē virtute itel-
ligentiaꝝ. vñ Plato īducit deū ſcōis diis dicenteʒ,
Fenus qd̄ ediditis ad vos recipite: ⁊ loquit᷑ de ani-
ma rōnali. Et ſilr in lib. de cauſis dicit᷑ ꝙ creata eſt
aīa mediāte itelligentia. ḡ videt᷑ ꝙ angeli vl' intelli-
gentie creare poſſint. ℭ Preterea. cuiuſcūqʒ digni-
tatis creatura ē capax. hab eo ſibi cōicat᷑ qui ſūme li
beralis ē. ſed potentia creandi cōicabilis ē creature
vt .i. in .4. di. 5. magiſter dicit. ergo videtur ꝙ alicui
creature ſit cōicatū qʒ creet. ℭ Preterea q̄ʒto aliqd
magis reſiſtit agēti difficili⁹ ē ab eo aliquid fieri. ſʒ
ꝯtrariū ē magis reſiſtens q̄ʒ nō ens ſimplr. ḡ difficilius
ē aliquid fieri ex cōtrario q̄ʒ ex nō ente. Sʒ agēs na-
turale facit cōtrariū ex cōtrario. ḡ videt᷑ ꝙ etiā ex nō
ente ſilr aliqd facere poſſit: ⁊ ſic pōt creare. ℭ Pre
terea ſm ꝙ res exeūt a deo ita etiā ordināt᷑ in ipſʒ.
ſed ſm Dio. i plibus locis lex diuinitatis eſt: vt nū-
q̄ʒ vltima reducant᷑ in finē niſi per media. ergo vr̄ ꝙ
ēt vltima nō imediate a deo creent᷑ ſed a cauſis me
diis. ℭ Preterea increatū cāe ſecūde nūq̄ʒ agit cau
ſa prima niſi ſm ꝙ agit i ipſa cauſa ſecūda agente. ſʒ
deus q eſt cauſa p̄ma oīm reꝝ etiā cuiuſlibet rei creator
eſt. ḡ quelibet cā ſcda in qua de⁹ operando creat crea-
trix dici dʒ: ⁊ ſic creare nō tm̄ deo conuenit. ℭ Sed
cōtra. Damā. anathematizat oēs qui dicūt angelos
aliquid creare: de quibus tamē magis videtur q̄ʒ de
aliis. ḡ videt᷑ ꝙ creare ſoli⁹ dei ſit. ℭ Preterea. ens
⁊ non ens ſimplr i infinitū diſtāt. ſed mouere ꝑ diſtā-
tiam infinitā eſt potētie infinite qualis eſt ſola diuina
potentia: ergo ſoli⁹ ei⁹ creare ē. ℭ Rñ°. dd̄. ꝙ circa h̄
eſt triplex opinio. Quidā enī ph̄i poſuerūt q: a prima
cauſa imediate eſt vnum p̄mum cauſatū a quo poſt-
modū ſunt alia: ⁊ ſic deinceps. vñ poſuerūt vnā itel-
ligentiā cauſari mediāte alia: ⁊ aiam mediāte itelli-
gentia ⁊ corporalē naturā mediante ſpirituali: qd̄ ꝓ
hereſi condemnat᷑. q: hec opinio honorē q deo dēbe
tur creature attribuit. vñ ꝓpinqua eſt ad trahenduʒ
in idolatriā. vñ alij dixerunt ꝙ creatio nulli creatu-
re cōuenit: nullo etiā cōicabilis ē: ſicut nec eſſe īfinite
potentie quaʒ exigit creationis opus. Alij dixerunt
creationē nulli creature cōicatā eſſe cōicari tamē po
tuiſſe: qd̄ magiſter aſſerit in quarto lib. Utraqʒ auteʒ
haꝝ vltimarum opinionū videtur mihi ſʒm aliqd ve
ra eſſe. cū enim de ratione creationis ſit vt nō preexi
ſtat aliquid ſibi ad minus ſm nature ordinē hoc pōt
accipi vel ex parte creantis vel ex parte creati. Si
ex parte creantis ſic dr̄ illa actio eſſe creatio q̄ nō fir
matur ſuper actōe alicui⁹ eē precedētis. ⁊ ſic ē actio
tm̄ cauſe prime. q: ois actio ſcdē cāe firmat᷑ ſup acti
one cāe p̄me: vñ ſicut nō pōt cōicari alicui creature
ꝙ ſit cauſa p̄ma: ita nō poteſt cōicari ſibi ꝙ ſit creās.
Si aūt ſumatur ex parte creati: ſic illius ꝓprie eſt cre
atio cui nō p̄exiſtat aliquid in re: ⁊ hoc eſt eſſe. Unde
dicitur in libro de cauſis: ꝙ prima reruʒ creatarum
eſt eſſe. ⁊ alibi in eodem lib. dicitur ꝙ eſſe eſt ꝑ crea-
tionem: ⁊ alie perfectiones ſuperaddite ꝑ informati
onem: ⁊ in compoſitis p̄cipue illud eſſe quod eſt pri-
me partis. ſ. materie. ⁊ ex parte iſta accipiendo crea
tionē potuit cōicari creature: vt per virtutem cauſe
prime operantis in ipſa aliquod eſſe ſimplex vl' na-
tura ꝓduceretur. ⁊ hoc modo ph̄i poſuerunt intelli-
gentias creare q̄ʒuis ſit hereticū. ℭ Ad primum er
go dōm: q: in hoc auctoritates phorum non ſunt re-
cipiende: q: in hoc errauerūt. Poſſent tamen expo-
ni hoc modo omnes ille auctoritates: vt dicerentur
creare aias inq̄ʒtum per motū orbiū diſponunt᷑ cor-
pora ad anime receptionem: ſed hoc nō eſt de inten
tione eorum. ℭ Ad tertiū dōm ꝙ qcquid eſt cōicabi
le creature de hoc qd̄ eſt pertinens ad perfectioneʒ
nature ei⁹ cōicatur ſibi. non autem eſt verum de per
fectionibus ſecūdis: ſicut non omnis homo q receptī
bilis eſt regie dignitatis adeo factus eſt rex. ⁊ ſic etiā
eſt de auctoritate creandi ſm illos qui dicūt ꝙ crea-
tio potuit creature communicari. ℭ Ad tertiū dōm
ꝙ reſiſtens contrarium non facit difficultateʒ in agē
do niſi inquantum elongat potentiam ab actu. quia
vnum contrariorum quanto eſt magis intenſum tan
to potentia eſt magis remota ab altero. ⁊ ideo ꝙ ali
quid fiat ex non ente ſimpliciter ē maioris virtutis:
q̄ʒ ꝙ fiat ex contrario: quia in nō ente ſimpliciter nul
la potentia remanet. ℭ Ad quartum dicendum ꝙ
quamuis ad vltimum finem reducantur vltima per
media nunquam. tamen influentia vltimi finis ali-
cui mediorum communicatur: ita ſcilicet vt ſit vl-
timum deſideratum. ⁊ ſic etiam nunquam influentia
primi agentis q̄ ē creatio alicui ſecundoruʒ principi
orum cōmunicari poteſt. ℭ Ad quintum dicendum
ꝙ agens proximum vt generans non operatur in
hac re generata niſi educendo formam de potentia

de potētia materie. Sed operatio cauſe pͥme ī creādo ipſam materiā. ⁊ ideo agens naturale primū ē tātum generās hanc rem. Sed agens pͥmū ⁊ diuinū ē creans. ⁊ ex hoc patet ꝙ ſicut operatio artis fundatur ſuper operationē nature inquātum natura preparat arti materiā: ita ⁊ operatio nature fundatꝛ ſupra creationē inquantū miniſtrat nature materiam.

Ad quartū ſic ꝓcedit: Videtꝛ ꝙ nihil aliud efficiat aliquā rem niſi deus. Agēs. n. qđ agit ſine medio eſt pfecti⁹ ꝙ̄ illud qđ medio indiget i ſua actōe. ſed deus ē agēs pfectiſſimū. ergo videtꝛ ꝙ oia nullo mediante ꝓducat. ℂ Preterea iter alias creaturas angeli ſūt nobiliores: ſed efficiētia rex nō attribuitꝛ angelis. vnus enim angelus nō eſt cauſa alterius: nec eſt itex cā corporalis creature. ergo videtꝛ ꝙ multominꝰ alie creature ſint cauſe quorundam. ℂ Preterea idez ſpē nō ꝓducitꝛ diuerſis agētibus ſcḋm ſpēm. ſed pͥma idiuidua oium ſpērum immediate a deo creata ſūt: ſuppoſito ꝙ mūdus nō fuerit ſemꝑ. ergo videtꝛ ꝙ nihil poſſit ꝓducere aliqđ ſimilē ſibi ſcḋm ſpēm. ℂ Preterea. illud qđ nō ē ex aliqua materia nō pōt fieri niſi ꝑ creationē. ſ; forme ⁊ accidētia nō hñt materiā partē ſui vel eēt in infinitū abire. ergo nō poſſunt fieri niſi per creationē. Inde ſic. ois cā efficiēs alicuiꝰ rei dat ſibi formā vl' ſubſtantialem vel accidentalē. ſed huiuſmodi nō ꝓducuntꝛ niſi ꝑ creationem. ergo nihil poteſt eſſe cauſa efficiēs alicuiꝰ rei niſi creator: q tantū ds eſt: vt dictū ē. ℂ Preterea cā efficiēs nūꝙ̄ eſt deficiētior ꝙ̄ effectꝰ. ſ; agēꝰ naturalia nō agut niſi per q̄litates actiuas q̄ ſunt accidētia: quod ꝓbatꝛ ex hoc: qđ nō eſt poſſibile aliquid eē formā ſubſtātialē ī vno ⁊ accidentalē in altero. vñ calor qui eſt accidēs hoīs nō pōt eē forma ſubſtantialis ignis: ⁊ ſic de aliis. g̃ nullū agēs naturale ꝓducit aliquā formā ſubſtātialē. ⁊ ſic idē qđ prius. ℂ Sz cōtra ſcḋm Dama. cuiuſlibet rei ē ꝓpria opatio: ſed ois res que habet ꝓpriā operationem actiuam ſua operatione ē cauſa alicuius. ergo videtur ꝙ ignis calefaciendo ſit cauſa caloris ⁊ ſic de aliis. ℂ Preterea ſi deꝰ imediate cauſaret omnia vna res nō dependeret ab alia: ſicut cauſatū a cauſa. ⁊ ſic res non magis fieret ab vno ꝙ̄ ab alio. ſed videmus ad ſenſum ꝙ non ſit quodlibet ex quolibet: ſed ex ſemine hominis ſemꝑ generatur homo. ergo ſemē patris eſt cā effectiua filii. ℂ Reſpōdeo. dđ. ꝙ circa hanc q̄ōnē ſūt tres pōnes quax vna ē ꝙ deus imediate operetꝛ oia ita ꝙ nihil aliudē cauſa alicuius rei adeo ꝙ dicūt ꝙ ignis nō calefacit ſed deus. nec manus mouetꝛ ſ; ds cauſat motū: ⁊ ſic de aliis. Sed hec poſitio ſtulta ē: q: ordinē tollit vniuerſi ⁊ ꝓpriam operationē a rebꝰ ⁊ deſtruit iudiciū ſenſus. ℂ Scḋa poſitio eſt quorūdam phox q vt ꝓprias operationes rex ſuſtineāt dz imediate oia creare negant. ſed dicūt ꝙ imediate ē cauſa pͥmi creati: ⁊ illud eſt cā alterius. ⁊ ſic deinceps. Sed hec opio erronea ē: q: ſcḋm fidē nō ponimꝰ angelos creatores: ſed ſolū deū creatorē oium viſibilium ⁊ inuiſibiliū. ℂ Tertia poſitio ē ꝙ deꝰ imediate omnia operatꝛ: ⁊ ꝙ res ſingule ꝓprias operatōes habēt per quas cāe prime rerū ſūt: non tamē omniū: ſ; quorundā. q: enī vt dictū eſt ſcḋm fidē nō ponitꝛ creatura aliqua aliā in eē ꝓducere per creationē: nec virtute ꝓpria nec aliena. iō omnium illox que per creationē in eſſe exeūt ſolus deus imediate cauſa ē. hmōi autem ſūt que per motū in eſſe exire nō poſſūt nec per generationē. Primo ꝓpter ſimplicitatē eſſentie ſue ī qua ſub ſiſtūt. q: omne qđ gn̄atur oz eē cōpoſitū ex materia ⁊ forma. vñ nec angeli nec aīe rōnales poſſūt generari ſed ſolū creari: ſecus aūt de aliis formis: que etiā ſi ſūt ſimplices nō habent eē abſolutū cū nō ſint ſubſiſtētes. vñ exitus in eē nō debetꝛ eis: ſed compoſito hñti talē formā qđ per ſe generari dicitꝛ quaſi per ſe eē habēs. forme vero ꝑdicte non dicuntꝛ generari niſi per accñs: ⁊ eadez rōne materia pͥma q̄ gn̄ationi ſubſtat ꝓpter ſui ſimplicitatē nō generatꝛ ſed creatur. ℂ Scḋo ꝓpter elōgatōnē a ꝯrietate vt corpora celeſtia. oē enim quod generatꝛ generatꝛ ex contrario. ℂ Tertio ꝓpter neceſſitatē generantis ſimilis in ſpē generato. ꝓpter qđ pͥme hypotaſes imediate a deo create ſūt: vt pͥmus homo: pͥmus leo: ⁊ ſic đ aliis. nō enī homo generari pōt niſi ab homine. alr autem eſt de illis rebus ad quax generationē non reqͥritꝛ agēs ſimile in ſpē: ſed ſufficit virtus celeſtis cū qualitatibus actiuis ⁊ paſſiuis: vt q̄ ex putreſactione generātur. Aliox vero q̄ per motū ⁊ generationez ꝓducuntꝛ creatura cauſa eē pōt. vel ita ꝙ hēat cāitatem ſupra totā ſpēm: ſicut ſol eſt cauſa in generatōe hominis vl' leonis: vel ita ꝙ hēat cāitatem ad vnū indiuiduum ſpēi tantū: ſicut homo generat hoiem: ⁊ ignis ignem. Horū aūt cauſa etiā deus ē magis intima in eis operans ꝙ̄ alie cauſe mouētes: q: ipſe eſt dans eſſe rebus. Cauſe aūt alie ſūt. q. ꝺterminātes illud eē. Nullius enī rei totū eē ab aliqua creatura ꝑncipiū ſumit cū materia a deo ſolū ſit: eē āt ē magis intimū cuilibz rei ꝙ̄ ea per que eē determinatꝛ. vñ ⁊ remanet illis remotis: vt in lib. de cauſis dicitꝛ. vñ operatio creatoris magis pertingit ad intima rei ꝙ̄ operatio cauſax ſcḋax. ⁊ ideo id qđ creatū ē ſi ſit cauſa aliꝰ creature nō excludit qn deus imediate i rebus omnibus operetꝛ inquantū virtus ſua ē: ſicut mediū contingēs virtutē cuiuſlibet cāe ſecūde cū ſuo effectu. non enīz virtus alicuiꝰ creature poſſet in ſuum effectum niſi per virtutē creatoris a quo ē omnis virtus ⁊ virtutis cōſeruatio ⁊ ordo ad effectū. q: vt in lib. de cauſis ꝺcālitas cāe ſecūde terminatꝛ per cauſalitatē cāe prime. ℂ Ad primū ergo dicendū ꝙ non eſt ex indigentia dei ꝙ cauſis aliis indigeat ad creandū: ſ; ex bonitate ipſiꝰ q etiā dignitatē cauſandi aliis cōferre voluit. ℂ Ad ſcḋm dđm ꝙ ſi ponamꝰ ſcḋm quorūdam opinionē angelos deſeruire deo i motibus orbiū: cōſtat ꝙ angeli cā erūt generatōis ⁊ corruptōis per motum orbium. ⁊ iſta cauſalitas i omnes retorquebitꝛ: ꝙ̄uis nō omnes circa hoc miniſteriū occupentur. quia ſcḋm Dio. ſuperiores angeli inferiores illuminant de miniſteriis per eos exequēdis. Si āt hoc nō ſupponitꝛ pōt dici: ꝙ ex hoc ꝙ angeli ſūt nobiliores nō ſequitꝛ ꝙ habeāt hāc dignitatē q̄ eſt cauſare gn̄ationē ⁊ corruptionē in rebꝰ. ſed aliā multo digniorem q̄ cōſiſtit in dei cognitione. ℂ Ad tertiū dđm ꝙ non pōt idē eē effectus ſcḋm ſpēm a diuerſis agētibꝰ imediatis hñtibus operatōes determinatas ad determinatos effectus: ſicut ab arte ⁊ natura: ſed deus nō habet operationē determinatā ad aliquē effectū imo vna ſua operatōe pōt oēs effectꝰ quos vult ꝓducere. vñ eūdē effectū ſpē ꝙ̄ natura ꝓducit deꝰ pōt ſine natura operāte facere. ℂ Ad q̄rtū dđm ꝙ circa exitū formarū vel rerū in eſſe per generationē fuit triplex opinio. Prima fuit ponētiū latitatōem. ſ. anaxagore q ponebat oia in oibꝰ ⁊ gn̄ationē fieri per abſtractōez. ⁊ ſic nō ponebat verā gn̄ōnē q̄ ē ꝑ h̄ ꝙ noua forma ſubālis acqͥritꝛ materie. ⁊ i hūc ꝺfectū incidit ois opio āntiquox q

nõ ponebãt veram generationẽ: ſed gñationẽ eſſe vł ꝑ cõgregationẽ ⁊ ſegregationẽ: vł per alterationẽ tñ ⁊ hoc cõtingebat eis: q2 nõ ponebãt cãm formalẽ ſed vel materialem tñ: vel cum hac etiam agentem. Alia opinio huic cõtraria fuit Platonis qui poſuit formas ſeparatas quas vocauit ydeas eſſe inducentes formas in materiis: ⁊ quaſi ad hanc opinionem iducit̃ opio Auicẽne q dicit ꝙ oẽs forme ſũt ab itelligẽtia ⁊ agẽs nãle nõ ẽ niſi ꝑparãs mãm ad receptionẽ forme. ⁊ iſta opio ꝓcedit ex hoc ꝙ vult vnũqdq3 generari ex ſuo ſiſi: qđ freqnẽter nõ iuenit̃ i reb9 naturalib9: ſicut i his q̃ ꝑ putrefactõe3 fiũt. ⁊ ẽt q2 ponebat fieri ꝑ ſe terminari ad formã. ⁊ hoc nõ põt eẽ: q2 ꝑ ſe fieri terminat̃ ad hoc qđ h3 eẽ qđ ẽ terminus factionis: ⁊ hoc ẽ tãtũ cõpoſitũ nõ forma neq3 materia vñ forma nõ niſi ꝑ accñs generat̃. ¶ Tertia ẽ Ariſt. media iter has. ſ. ꝙ oẽs forme ſũt i potẽtia i materia ꝑma nõ ãt actu ſicut ponẽtes latitões dixerũt: ⁊ agẽs naturale agit nõ formã ſed ꝯpoſitũ iducẽdo materiã đ potẽtia i actũ. ⁊ hoc agẽs natural[illegible] ſua actõe ẽ q̃ſi iſtrumẽtũ ipſi9 dei agẽtis q ẽt materiã cõdidit ⁊ materie potentiã dedit. vñ nõ o3 hãc opinionẽ ſuſtinendo ꝙ generãs creet formã: vł ꝙ faciat aliqđ ex nihilo: q2 nõ facit formã ſ3 cõpoſitũ. ¶ Ad qntũ đđm ꝙ ſicut calor nãlis agit i uirtute aĩe vt iſtrumẽtũ ei9: vt i ſcđo đe aĩa đr. ꝓpter qđ nõ tñ calefacit: ſ3 agit ad generationẽ carnis ai ⁊c. ita q̃litas actiua agit i vñute forme ſubſtãtialis. ⁊ iđ ꝑ illã actionẽ: nõ tãtu3 inducit̃ mã in actũ forme accñtalis: ſ3 ẽt i actũ forme ſubſtãtialis. ¶ Ad qntũ ſic ꝓcedit̃. videt̃ ꝙ mũdus ſit eternus. ⁊ ad hoc pñt adduci rões ſũpte ex quatuor. ſ. ex ſubſtãtia celi: ex tpe: ex motu: ⁊ ex agẽte vł mouẽte. Ex ſubſtãtia celi ſic. oẽ qđ ẽ igẽitũ vł icorruptibile ſemꝑ fuit ⁊ ſemꝑ erit: ſ3 materia ꝑma ẽ igenita ⁊ icorruptibilis: q2 oẽ qđ generat̃ generat̃ ex ſubiecto: ⁊ qđ corrũpit̃ corrũpit̃ i ſubiectũ. materie ãt ꝑme nõ ẽ aliqđ ſubiectũ. ğ materia ꝑma ſꝑ fuit ⁊ ſꝑ erit: ſ3 materia nũq3 denudat̃ a forma. ğ materia ab eterno fuit ꝑfecta formis ſuis qb9 ſpẽs cõſtituũt̃. ğ vniuerſũ ab eterno fuit: cũ iſte ſpẽs ſũt ptes. ⁊ hec ẽ ratio Ariſtotelis i. io. phy. ¶ Preterea ꝙ nõ h3 ꝯriũ nõ ẽ corruptibile nec gñabile. q2 gñatio ẽ ex ꝯrio: ⁊ corruptio i ꝯriũ. ſ3 celũ nõ h3 ꝯriũ cũ motu ei9 nihil cõtrariet̃. ğ celum nõ ẽ gñabile nec corruptibile. ğ ſꝑ fuit ⁊ ſꝑ erit. ⁊ hec ẽ põ phi i ꝑmo celi ⁊ mũdi. ¶ Preterea oẽ qđ alicubi ẽ vbi prius nihil erat ẽ i eo qđ ꝑus fuit vacuũ. q2 vacuũ ẽ i quo põt eẽ corp9 cũ nihil ſit ibi. S3 ſi ẽ mũdus factus ex nihilo vbi nũc ẽ mũdus ꝑus nihil erat ğ añ mũdũ fuit uacuũ. ſ3 vacuũ eẽ ẽ impoſſ: ut ꝓbat̃ i. iiij. phy. ⁊ vt multa expimẽta ſenſitiua demõſtrãt i multis igeniis q̃ ꝑ hoc fiũt ꝙ natura nõ patit̃ vacuũ. ğ ipoſſibile ẽ mũdũ icepiſſe. ⁊ h̃ ratio ẽ cõmẽtato. i ꝑmo ce. ⁊ mũdi. Idẽ põt argui ex pte tpis ſic. oẽ qđ ẽ ſemꝑ i ꝑncipio ⁊ fine ſui ſemꝑ fuit ⁊ ſemꝑ erit. q2 poſt ꝑncipiũ ẽ aliqđ ⁊ añ finẽ: ſed tꝑs ſemꝑ ẽ i eo qđ ẽ ꝑncipiũ tpis ⁊ finis: q2 nihil ẽ tpis niſi nũc: cui9 diffinitiõe ꝙ ſit finis ꝑteriti ⁊ ꝑncipiũ futuri. ğ vr̃ ꝙ ſemꝑ fuit tꝑs ⁊ ſemꝑ erit: ⁊ ita motus ⁊ mobile ⁊ tot9 mundus. ⁊ hec ẽ ratio philoſophi i. s. phy. ¶ Preterea oẽ id qđ nũq3 põt demõſtrari vt ſtãs: ſ3 ſꝑ vt fluens h3 aliqđ añ ſe a quo fluit. ſ3 nũc nõ põt demonſtrari vt ſtãs ſicut pũct9: ſ3 ſemꝑ vt fluẽs: q2 ratio tota tpis ẽ in fluxu ſucceſſiõe. ğ o3 añ qđlib3 nũc ponere aliđ nũc. ğ ipoſſibile ẽ imaginari tꝑs habuiſſe ꝑmũ nũc. ğ tẽpus ſꝑ fuit: ⁊ ita ut pri9. ⁊ hec ẽ ratio cõmẽta. ibidẽ.

¶ Preterea. creator mũdi aut ꝑcedit mũdũ tantum natura aliq duratõe: ſi natura tñ ſicut cã effectum. ğ qñcũq3 fuit creator fuit creatura: ⁊ ita mundus ab eterno. Si ãt duratõe ꝓri9 ãt ⁊ poſteri9 i duratione cauſat rõnem tẽporis. ğ ante totũ mundũ fuit tẽpus. ⁊ hoc ẽ impoſſ: q2 tẽpus eſt accidens motus nec eſt ſiñ motu. ğ impoſſ ẽ mũdũ nõ ſemper fuiſſe. ⁊ hec eſt ratio Auicẽne i ſua metha. Ide3 põt oſtẽdi ex parte motus. impoſſ: n. ẽ nouã relationẽ eẽ iter aliqua niſi aliq̃ mutatiõe facta circa alteꝝ eoꝝ: ſicut p3 i equalitate. nõ eni aliqua fiũt de nouo equalia niſi altero extremoꝝ augmẽtato vł diminuto. ſed omnis motus i portat relõne3 mouentẽ ad motũ que relatiue opponunt̃. ğ impoſſ ẽ motũ eſſe nouũ niſi ꝑcedat aliq̃ mutatio vel in mouẽte vel i moto: ſicut ꝙ vnũ approximat ad alterũ vel aliqđ aliud huiõi. ğ ante oẽm motũ eſt mot9. ⁊ ſic mot9 ẽ ab eterno ⁊ mobile ⁊ mũdus. ⁊ hec ẽ ratio phi i. viii. phy. ¶ Preterea. oẽ illđ c9 motus qñq3 eſt ⁊ qñq3 quieſcit reducit̃ ad aliquẽ motũ cõtinuũ qui ſꝑ ẽ: q2 hui9 ſucceſſiõis q̃ ẽ ex viciſſitudine mot9 ⁊ quietis nõ põt eẽ cã aliquid eodẽ mõ ſe habẽs. q2 idẽ eodẽ modo ſe hñs ſemꝑ facit idẽ. ğ o3 ꝙ cã hui9 viciſſitudis ſit aliqs mot9 q ẽ ſꝑ. ⁊ ſic o3 ꝙ hẽat aliquẽ motũ ꝑcedentẽ: ⁊ cũ nõ ſit abire i infinitũ o3 deuenire ad aliquẽ motũ qui ſꝑ eſt. ⁊ ſic idẽ quod pri9. ⁊ hec ratio ẽ cõmen. in. viii. phy. ¶ Idẽ poteſt etiã extrahi ex v̾bis phi. Inducit etiã hãc rõnem cõmenta. i. vii. metha. ad oñdendũ ꝙ ſi mũdus eẽ3 factus oporteret ꝙ hic mũdus eſſet pars alteri9 mundi: cui9 motu accideret variatio i mũdo iſto ſiue i viciſſitudine mot9 ⁊ quietis ſiue i viciſſitudine eẽ ⁊ nõ eẽ. ¶ Preterea gñatio vni9 ẽ corruptio alteri9: ſ3 nihil corrũpit̃ niſi generet̃ prius. ğ añ oẽ3 gñationẽ eſt gñatio ⁊ añ oẽm corruptiõe3 corruptio. ſed hec nõ potuerũt eſſe niſi mũdo exñte. ğ mũd9 ſemper fuit. ⁊ hec eſt ratio phi i ꝑmo de gene. ¶ Preterea ſm põe3 ſi dei ſub̃a mũdi ponit̃ icorruptibilis: ſed oẽ icorruptibile ẽ ingenitũ. ğ mũdus ẽ ingenitus. ergo fuit ſẽper ꝓbatio me. oẽ qđ eſt icorruptibile hab3 ṽtutẽ vt ſit ſemper. ſed illud quod habet virtute3 ꝙ ſit ſemper non inuenitur quandoq3 ens ⁊ quãdoq3 non ens. q2 ſequeretur ꝙ ſimul eſſet ens ⁊ non ens. toto enim tẽpore aliquid eſt ens ad quod virtus ſua eſſendi determinatur. vnde ſi habet virtutem vt ſit in omni tẽpore: in omni tempore eſt. ⁊ ita ſi ponatur aliquando non eſſe: ſequitur ꝙ ſimul ſit ⁊ non ſit. ergo nullum incorruptibile eſt quandoq3 ens ⁊ quandoq3 non ens. ſed omne generabile eſt huiuſmodi ⁊c. ⁊ hec eſt ratio philoſophi in primo de celo ⁊ mundo. Idem poteſt oſtendi ex parte ipſius mouentis vel agentis. omnis enim actio vel motus que eſt ab agente vel mouente non moto oportet ꝙ ſit ſemper. ſed primum agens eſt omnino immobile. ergo oportet ꝙ actio eius ⁊ motus eius ſit ſemper. Prima ſic probatur. omne quod agit vel mouet poſtq3 non agebat vel mouebat educitur de potentia in actum. quia vnumquodq3 agit ſm id quod eſt in actu. vnde ſi agit poſtq3 non agebat: oportet ꝙ ſit aliquid in actu in eo quod pri9 erat in potentia. ſed omne quod educitur de potentia in actum mouetur. ergo omne quod agit poſtq3 nõ agebat mouet̃. ⁊ hec ratio poteſt extrahi ex verbis philoſophi in octauo phyſicoꝝ. ¶ Preterea. deus aut eſt agẽs per volũtatẽ aut per neceſſitatẽ nature. ſi ꝑ neceſſitatem nature cum talia ſint determinata ad vnum: oportet ꝙ ab eo ſemper idem fiat. Unde

ſi ab eo mūdus eſt aliquā do factus neceſſe ē mundū
eſſe eternū. ſi aūt agens per voluntatem. oīs autem
voluntas non incipit agere de nouo niſi aliquis mo
tus fiat in volente vel ab aliquo impediente qđ pri
us erat ⁊ poſtmodū ceſſat: vel ex eo quod excitatur
nunc ⁊ non prius aliquo inducente ad agendum qđ
prius non inducebat. cum ergo voluntas dei imobi-
liter eadem maneat videtur ꝙ non incipiat ḋ nouo
agere. ⁊ iſta ratio cōiter ē phi in octauo phi. ⁊ Auic.
⁊ cōmentatoris. ¶ Preterea oīs volens qñq; agerē
⁊ qñq; non agere oȝ ꝙ imaginetur tempus poſt tem
pus diſcernendo tempus in quo vult agere a tpe in
quo non vult agere. Sed imaginari tempus poſt tē
pus ſequitur motionem vel ipſius imaginatiōis vł
ſaltem imaginati. q: ſucceſſio temporis cātur a ſuc-
ceſſione motus. vt pȝ ex. 4°. phy. ergo ipoſſibile ē ꝙ
voluntas incipiat aliquem nouum motū agere quē
non pcedat alius motus. ⁊ h̄ eſt ratio cōmentato-
ris. i. viij. phyſicoꝝ. ¶ Preterea oīs volūtas effi
ciendi ſtatim producit effectū niſi deſit aliqđ illi vo
lito quod ſibi poſtmoduȝ adueniat: ſicut. ſi modo ha
beam voluntatem faciendi ignem cras quando erit
frigus. modo iſti volito deeſt pñtia frigoris qua ad-
ueniente ſtatim faciam ignem ſi poſſum niſi ad hoc
aliquid aliud deſit. Sed deus habuit voluntatem
eternam faciendi mundum. alias eſſet mutabilis. g̊
impoſſibile eſt ꝙ ab eterno non fecerit mundum niſi
per hoc ꝙ aliquid mundo deerat: quod poſtmoduȝ
aduenit. ſed non potuit aduenire niſi per actionem
aliquam. ergo oportet ꝙ ante hoc de nouo factum p̄
cedat aliqua actio mutationem faciens. ⁊ ita a vo-
luntate eterna nunquā procedat aliquid nouum ni
ſi motu mediante eterno. ergo oportet munduȝ eter
num ſemper fuiſſe. ⁊ h̄ eſt ratio cōmentatoris ibidē.
Sed contra. deus aut eſt cauſa ſubſtantie mūdi aut
non. ſed motus eius tantum. Si motus tantuȝ ergo
eius ſubſtantia non eſt creata ergo eſt primum prin-
cipium: ⁊ ſic erunt plura prima principia ⁊ plura in
creata: quod ſupra iprobatū ē. ſi autē eſt cā ſubſtātie
celi dans eſſe celo cum omne quod incipit eē ab ali
quo ſequatur ipſum in duratione: vr̄ ꝙ mundus nō
ſemper fuerit. ¶ Preterea oē creatū ē ex nihilo fa
ctum. ſed oē quod eſt ex nihilo factū ē ens poſtq̄ fu
it nihil. enim nō ſit ſimul ens ⁊ non ens. g̊ oȝ ꝙ celuȝ
prius non fuerit ⁊ poſtmodū fuerit. ⁊ ſic totus mun
dus. ¶ Preterea ſi mundus fuit ab eterno. ergo in
finiti dies preceſſerunt diem iſtum. ſed in infinita ñ
eſt tranſire. ergo nunq̄ fuiſſet deuenire ad hunc diē
quod falſuȝ eſt. ergo ⁊c. ¶ Preterea cuicūq; poteſt
fieri additio iſto poteſt eē aliquid maius vł plus.
ſed diebus qui p̄ceſſerunt poteſt fieri dierum addi-
tio. ergo tēpus preteritum poteſt eſſe maius q̄ ſit.
ſed infinito non eſt maius nec poteſt eſſe. g̊ tēp⁹ p̄te
ritum non eſt infinitum. ¶ Preterea ſi mūdus fuit
ab eterno g̊ ⁊ generatio fuit ab eterno tā hominū q̄
animaliū. ſȝ oīs generatio hȝ generās ⁊ generatuȝ:
generans āt ē cā efficiēs generati. ⁊ ſic i cāis efficiē
tibus ē pcedere i ifinitū quod ē ipoſſibile vt pbatur
i ſcđo metha. ergo impoſſibile ē generatiōeȝ ſemper
fuiſſe ⁊ mundum. ¶ Preterea ſi mundus ſemp fuit
homines ſemp fuerūt. g̊ infiniti homines ſūt mortui
ante nos. ſed homine moriente non morit̄ aīa eius
ſȝ manet. ergo mō ſunt infinite aīe i actu a corporib⁹
abſolute. ſȝ impoſſibile ē infinitū eē in actu vt i tertio
phy. probatur. ergo impoſſibile ē mūdū ſemp fuiſſe.

¶ Preterea ipoſſibile ē aliqđ deo eqparari: ſȝ ſi mū
dus ſemp fuiſſet eqpararet deo i durōe. g̊ h̄ ē ipoſſi
bile. ¶ Preterea nulla virtus finita ē ad opationē
ifinitā. ſȝ vtus celi ē vtus finita cū magnitudo eius
finita ſit: ⁊ ipoſſibile ſit a magnitudie finita eē vtutē
infinitā. ergo impoſſibile eſt ꝙ motus eius fuerit in
tempore infinito. ⁊ ſimilit̄ ipoſſibile ē ut eē eius tem
pore infinito durauerit q: duratio rei non excedit v
tutē quā hȝ ad eē. ⁊ ſic icepit qñq;. ¶ Preterea nul
lus dubitat quin deus natura p̄cedat mūdū: ſȝ i deo
idē ē natura ⁊ duratio ſua. ergo duratiōe de⁹ mūdū
p̄cedit. ergo mūdus ñ fuit ab eterno. ¶ R° dđ: ꝙ cir
ca hanc queſtionē eſt triplex poſitio. prima eſt phoꝝ
qui dixerunt ꝙ nō ſolū deus eſt ab eterno ſed ēt alie
res. ſed differenter: q: quidam ante ariſto. poſuerūt
ꝙ mundus eſt generabil' ⁊ corruptibilis. ⁊ ꝙ ita ē de
toto vniuerſo ſicut de aliquo pticulari alicuius ſpē
cui⁹ vnū idiuiduū corrūpit̄ ⁊ aliud generat̄. ⁊ h̄ fuit
opinio empedoclis. Alij dixerūt ꝙ res fuerūt quieſcē-
tes tempore infinito ⁊ p intellectum ceperunt mo-
ueri extrahentem ⁊ ſegregantem vnum ab alio. ⁊ h̄
fuit opinio anaxagore. Alij dixerūt ꝙ res ab eterno
mouebant̄ motu inordinato ⁊ poſtea reducte ſūt ad
ordinē vel cāu: ſicut ponit Democritus ꝙ corpa in-
diuiſibilia ex ſe mobilia caſu adunata ſunt adinuicē
vel a creatore. ⁊ hoc ponit Plato. vt dr̄ in. ȝ. celi et
mūdi. Alij dixerūt q: res fuerūt ab eterno ſm illū or-
dinē quomō ſūt. ⁊ iſta ē opio Ariſto. ⁊ oīum phoꝝ ſe-
quentiū ipſum. ⁊ hec opio iter p̄dictas pbabilior ē: ta-
mē oēs ſūt falſe ⁊ heretice. ¶ Scđa pō ē dicētiuȝ ꝙ
mūdus icepit eē poſtq̄ nō fuerat: ⁊ ſilr̄ oē p̄ter deuȝ.
⁊ ꝙ deus nō potuit mūdū ab eterno facere nō ex im
potētia ei⁹: ſed q: mūdus ab eterno fieri ñ potuit cū
ſit creatus. volūt etiā ꝙ mūdū icepiſſe non ſolū fide
teneat̄ ſed ēt demōſtratōe pbet̄. ¶ Tertia poſitio ē
dicētiū: ꝙ oē qđ ē p̄ter deū icepit eē: tñ de⁹ potuit res
ab eterno pduxiſſe: ita ꝙ mūdū icepiſſe nō potuit de
mōſtrari: ſȝ p reuelationē diuinā ē hitū ⁊ creditum. ⁊
hec pō initit̄ auctoritati Gregorij q: dicit ꝙ q̄dā p-
phetia ē de p̄terito ſicut Moyſes pphetizauit cum
dixit. In pn. crc. de⁹ ce. ⁊ ter. ⁊ huic pōni cōſentio: q:
nihil ē ꝙ poſſe fieri a deo non credā reſpectu crea-
turarum niſi ꝙ in ſe contradictionem implicat: q: ni-
hil eſt. non autem tale ē mundum ab eterno a deo eē
productum. ¶ Scđo. q: ⁊ ſi eſſet impoſſibile non ta
men a nobis poſſit ratio demōſtratiua ſiue ad hoc: ſi-
cut nec ad trinitatem: q̄uis trinitatem nō eē ſit ipoſ-
ſibile. ⁊ hoc oñdit debilitas rōnū q̄ ad hoc īducūtur
p demōſtratōib⁹: q̄ oēs a phis tenētib⁹ eternitatem
mūdi poſite ſūt ⁊ ſolute. ⁊ iđ poti⁹ i deriſionē q̄ i con
firmationē fidei ueniūt̄ ſi qs talib⁹ rōnibus intus ꝯ
phos nouitatē mūdi pbare itenderet. ¶ Dico g̊ ꝙ
ad neutrā ptē q̄ſtionis ſūt demōſtratōes: ſȝ pbabiles
vł ſophiſtice rōnes ad vtrūq;. Et hec ſūt vba phi di
cētis i pmo topi. ꝙ ſūt q̄dā pblemata de qb⁹ rōneȝ
nō habem⁹: vt vtrū mūdus ſit eternus. vñ hoc ipſe
demōſtrare nūq̄ itendit: qđ pȝ ex ſuo mō pcedēdi. q:
vbicūq; hāc qōnē ptractat ſemp adiūgit aliq̄ pſuaſi
onē vł ex opīone pluriū vł approbatōe rōnū: ꝙ nul-
lo modo ad demonſtratorem pertinet. Cauſa autem
quarē ñ demonſtrari non poteſt ē iſta: q: natura rei va
riatur ſm ꝙ eſt in eſſe perfecto: ⁊ ſm ꝙ eſt in primo
ſuo fieri ſm ꝙ erit a cauſa: ſicut alia natura eſt homi
nis iam nati ⁊ eius ſm ꝙ eſt adhuc in materno vte-
ro. Unde ſi quis ex conditionibus hominis nati et

perfecti vellet argumentari de ꝑdictionibus eiꝰ ſm
ꝙ ē iꝑfectꝰ i vtero matris exñs ꝺciperet̃ ſicut nar
rat rabbi moyſes ꝺ quodã puero q mortua matre cũ
eſſet paucoꝝ menſium ⁊ nutritus fuiſſet in quadã in
ſula ſolitaria ꝑueniens ad annos diſcretiōis q̃ſiuit a
quodã an homines eſſent facti ⁊ quomodo. cui cum
exponeret ordinē natiuitat̃ humane obiecit puer h̄
eſſe impoſſibile aſſerēs q: homo niſi reſpiret ⁊ come
dat ⁊ ſuperflua expellat nec per vnum diez viuere
poteſt. vnde nec in vtero matris per nouez menſes
viuere pōt. ¶ Similiter errant qui ex mō fiendi reſ
in mundo iam perfecto volunt neceſſitatem vel im
poſſibilitatem inceptionis mundi oſtendere. q: qḋ
nunc incipit eſſe incipit per motum. vnde oꝫ ꝙ mo
uens precedat ꝺurationē. oꝫ ēt ꝙ p̄cedat materia et
ꝙ ſint ꝯrietates ⁊ hec oīa non ſunt neceſſaria in pro
greſſu vniuerſi eſſe a deo. ¶ Ad primū ergo dicē
dū ē ꝙ materia ingenita ⁊ incorruptibilis non tamē
ſequitur ꝙ ſemper fuerit q: incepit eſſe nō per gene
rationē ex aliquo ſꝫ omnino ex nihilo ⁊ ſimiliter poſ
ſet deficere ſi deus vellet cuius voluntate materie
⁊ toti mundo eſſe cōicatur. ¶ Et ſimiliter dicendū
ē ad ſm ꝙ illa ratio ꝓcedit de inceptione ꝑ genera
tionē ⁊ motū. vñ illa ē rō ꝯ empedoclē ⁊ alios q po
ſuerūt celū generari. ¶ Ad tertiū dicēdū ꝙ añ crea
tionē mūdi nō fuit vacuū ſicut neqꝫ poſt. vacuū enī
nō ē tm̄ negatio ſꝫ ꝑuatio. vñ ad poſ vacui oꝫ po
nere locū vł dimēſiōes ſeparatas ſicut ponētes va
cuū dicebāt. q̃rū nullū poniꝰ añ mūdū. Et ſi dicat̃
ꝙ poſſibile erat añ factionē mūdi mūdū futuꝝ eſſe
vbi nūc ē ꝺꝺ. ad h̄ ꝙ nō erat niſi in ꝑtāte agentis ut
iā. dictū ē i ſo articulo i ſolōe primi argumēti. ¶ Ad
quartū ꝺꝺ. ꝙ illa rō ē circularis qḋ ſic pꝫ ſm pħm p
ꝑius ⁊ poſterius in motu ē ꝑus ⁊ poſterius i tpe. vñ
qñ dr̃ ꝙ oē nūc ſit finis poris ⁊ poſterioris ꝑincipiū:
ſupponit̃ ꝙ oē momētū motus ſequat̃ quēdā motū
⁊ precedat quēdam. vnde dico ꝙ propoſitio illa nō
pōt probari niſi ex ſuppoſitione eius qḋ per eam cō
cluditur. ⁊ ideo pꝫ ꝙ nō eſt demonſtratio. ¶ Ad qn
tum ꝺꝺ. ꝙ nunc nūq̃ꝫ intelligit̃ vt ſtans ſꝫ ſꝑ vt flu
ens. nō aūt vt fluēs a priori niſi motus p̄cedat ſꝫ i
poſterius. nec iteꝝ i poſterius ſꝫ a priori niſi motus
ſequat̃. vñ ſi nūq̃ꝫ ſequeret̃ vel p̄cederet motꝰ. nūc
nō eſſet nūc. ⁊ h̄ pꝫ i motu ꝑticulari q ſenſibilit̃ icipit
cuius qḋlibet momētū ē fluēs ⁊ tm̄ aliqḋ ē primum et
aliquod vltimū ſꝫ terminū a quo ⁊ i quē. ¶ Ad ſex
tū dicendū ꝙ deus p̄cedit mūdū ñ tm̄ nā ſꝫ ēt durōe
nō tm̄ durōe tēporis ſꝫ eternitat̃ q: ante mundū non
fuit tempus in reruꝫ natura exiſtēs ſed imaginarie
tm̄ q: nūc imaginamur hoc tempore finito ex parte
ante deum potuiſſe multos annos addidiſſe quibuſ
omnibus p̄us eſſet eternitas. ⁊ ſecundum hoc dici
tur ꝙ deus potuit prius facere mundum q̃ꝫ fecerit
⁊ maiorē ⁊ plures. ¶ Ad ſeptimū dicēdū ꝙ nouitaſ
relōnis contingit non ex mutatione mouent̃ ſed ex
mutatiōe mobilis vt large mutatio ſumatur ꝓ crea
tione q̄ proprie mutatio nō eſt vt dicū eſt. ſ. in ſcḋo
articulo in ſolutione quarti argumēti. vñ motū celi p̄
cedit creatio eius ad minus natura creationē āt ñ
p̄cedit aliqua mutatio cum nō ſit ex nō ente ſimpl'r.
Si tm̄ ſupponeret̃ ꝙ ēt celū extitiſſet anteq̃ꝫ moueri
cepiſſet adhuc rō nō ꝓcederet. q: itelligēdū ē ꝙ du
plex ē relatio. q̃dā ē relatio abſoluta ſicut i oībꝰ q̄ ſūt
ad aliqḋ ſm eē vt pr̄nitas ⁊ filiatio. ⁊ tal' relatio nō
efficitur noua niſi ꝑ acquiſitionē illius i q̄ relatio ſun

dat̃. vñ ſi acquirat̃ ꝑ motū tal' relatio ſequit̃ motuꝫ
ſicut ſimilitudo vnius ad alteruꝫ ſequit̃ alterationē
i qualitate ſupra quā fundat̃ relatio. Si aūt acqrat̃
ꝑ creationē ſequitur creationē ſicut ſimilitudo crea
ture ad deū fundat̃ ſuper bonitatem que per crea
tionem acquiritur per quam creatura deo aſſimila
tur. quedam autem relatiua ſunt que ſimul impor
tāt relationem ⁊ fundamētū relatiōis. Nouitas aūt
taliū relationū exigit acquiſitionem illius rei q̄ ſigni
ficatur per nomē ſicut ipſius hitus q ē ſcia. ⁊ ſilr̃ ē de
relatōe quā iportat nomē motus q̄ efficit̃ noua ꝑ ac
qſitionē ipſius motꝰ a mouēte i mobili. ¶ Ad octauū
ꝺꝺ ꝙ huiuſmodi viciſſitudinis ꝙ quiꝫ mūdus ñ fuit
⁊ poſtmodū fuit nō ē cā efficiēs aliqs motꝰ ſꝫ aliq̄ reſ
ſemꝑ eadē mō ſe hñs. ſ. volūtas diuina q̄ ab eterno
fuit. de h̄ ꝙ mūdus i eē poſt nō eē exiret. ⁊ ſi diceret̃
ꝙ idē ſꝑ facit idē dico ꝙ vēꝫ ē ſi accipiat̃ ꝑincipium
agēs ſm ꝓpriā rōnē q̄ ꝓducit determinate hūc effe
ctū. ſicut āt agēs naturale determinat̃ ꝑ formā ꝓpriā
vt nūq̃ꝫ ſequat̃ actio niſi ſm ꝯuenientiā ad formaꝫ il
lam ita agens voluntarium determinatur ad actio
nem ꝑ ꝓpoſitū voluntat̃. vñ ſi volūtas nō ſit ipedi
bilis nec mobilis nō ſeq̄t̃ effectus niſi ſm h̄ ꝙ volū
tas ꝓpoſuit. ⁊ h̄ ē veꝝ ꝙ volūtas diuina i h̄ ꝙ ſꝑ ē
eadē ſemꝑ fac illud qḋ ab eterno voluit q: nūq̃ꝫ caſ
ſat̃. nō tm̄ fac vt ſua volita ſemꝑ ſint q: h̄ ipſe ñ vult
vñ ſi hoc faceret q: faceret illud qḋ ipſe ñ vult eſſet
ſimile ac ſi calor faceret frigꝰ. ¶ Ad nonū ꝺꝺ ꝙ pri
ma idiuidua generabiliū ⁊ corruptibiliū nō ꝓdierūt i
eē ꝑ generationē ſꝫ ꝑ creationē. ⁊ iō nō oꝫ q̄dam pre
extitiſſe ex quibus creata ſunt vt ſic i infinitū abeat̃.
¶ Ad decimū ꝺꝺ. ꝙ potētia q̄ nūc ē i celo ad dura
tionē nō mēſurat̃ ad determinatū tp̄s. vñ ꝑ eā in añ
⁊ poſt potuit infinito tēpore eē ſi eā ſemꝑ habuiſſet.
ſꝫ hāc potētiam durationis non ſemper habuit. ſed
voluntate diuina in ſua creatione ſibi tradita eſt.
¶ Ad. xi. ꝺꝺ. ꝙ ē duplex agēs quoddā ꝑ neceſſita
tē nature ⁊ iſtud determinat̃ ad actionē ꝑ illud qḋ ē
i natura eius. vñ ipoſſibile ē qḋ incipiat agere niſi ꝑ
h̄ qḋ educit̃ de potētia ad actū vel eſſentiali vł ac
cidētali. Aliud ē agēs ꝑ volūtatē ⁊ i h̄ diſtinguendū
ē ꝙ qḋdā agit actōe media que ñ ē eſſentia ipſiꝰ ope
rant̃. ⁊ i talibus nō pōt ſeq effectꝰ nouꝰ ſine noua ac
tiōe. ⁊ nouitas actiōis facit aliquā mutationē i agē
te ꝑut ē exiēs ꝺ ocio i actū vt in ſo ꝺ aīa dr̃. Quod
dā vero ſine actiōe media vel inſtrō ⁊ tale agens ē
deus. vñ ſuū velle ē ſua actio. ⁊ ſicut ſuuꝫ velle eſt
eternū ita ⁊ actio. nō tm̄ effectus ſequitur niſi ſm for
mam volūtatis q̄ ꝓpoſuit ſic vel ſic facere ⁊ nō exit
de potētia in actum ſed effectus q erat i potētia agē
te efficitur actu ens. ¶ Ad. xii. dicenduꝫ ꝙ in oībuſ
illis que aguntur propter finem qui eſt extra volun
tatem voluntas regulatur ſm illum finem vnde ſe
cundū ea que ipediunt ⁊ iuuant ad finem vult quā
doqꝫ agere ⁊ quandoqꝫ non agere. ſed voluntas dei
nō dedit eſſe ipſi vniuerſo propter alium finem ex
iſtentem extra voluntatem eius ſicut nec motum pro
pter alium finem vt pħi concedunt quia nobilius
non agit propter vilius ſe. et ideo non oportet ex
hoc quod non ſemper agat ꝙ habeat aliquid indu
cens et retrahens niſi determinationem voluntat̃
ſue que ex ſapientia ſua omnem ſenſum excedentem
precedit. ¶ Ad. xiii. dicendum ꝙ intellectus diui
nus intelligit omnia ſimul. et ideo ex hoc quod in
telligit preſentia huius temporis et illius non eſt

aliqua mutatio in intelectu eius licet hoc nõ poſſit
contingere in intellectu noſtro ⁊ ideo patet ꝙ ratio
ſophiſtica eſt. ſimiliter nec ponitur aliquis motus
ex parte rei imaginate. quia deus uoluit facere uni
uerſum poſt aliquod tempus quia tempus ante
ñ erat niſi imaginatũ vt ꝑus dictuꝫ ē. ¶ Ad. 4ᵐ.
dicendum. ꝙ voluntas diuina non ab eterno ꝓdu
xit vniuerſum quia aliquid deerat ipſi uolito hoc
enim quod uolito poteſt intelligi deeſſe propter qđ
differtur eſt proportio ipſius ad finē ſicut uolũtas
hominis differt ſumere medicinaꝫ quĩ medicina nõ
eſt ꝓportionata ſanitati hominis. ⁊ ſic dico ꝙ ipſi
uniuerſo quod fieret ab eterno deerat ꝓportio ad
fineꝫ q̄ eſt uoluntas diuina hoc eniꝫ uoluit deus ut
haberet eē poſt non eſſe ſicut natura ita ⁊ duratiōe
⁊ ſi ab eterno fuiſſet hoc ſibi de fuiſſet. vñ nõ fuiſſet
ꝓportionatũ diuine uolũtati q̄ eſt finis eius ⁊ quia
ad rationes in contrarium facias quas dixi demon
ſtrationes non eſſe inueniuntur philoſophorum re-
ſponſiões ideo quamuis ueruꝫ ↄcludāt ad eas etiā
reſpõdendũ eſt ſecunduꝫ ꝙ ipſi ꝑhi reſpondent ne
alicui diſputanti cõtra tenentes eternitatē mundi
ex improuiſo occurāt. ¶ Ad primũ ergo dđ. ꝙ ſicut
dicit ↄmentator in libro de ſu̾a orbis ariſtotiles nũ
quaꝫ intendit ꝙ deus eſſet cā motus celi tantuꝫ ſꝫ
etiaꝫ ꝙ eſſet cauſa ſubſtantie eius dans ſibi eſſe cuꝫ
enim ſit finite uirtutis eo ꝙ corpus eſt indiget ali-
quo agente infinite uirtutis aquo ⁊ ꝑpetuitateꝫ mo
tus habeat ⁊ perpetuitatem eſſendi ſicut motuꝫ ⁊
eſſe nõ tamen ex hoc ſequit̃. ꝙ precedat duratione
quia uõ eſt dans eſſe per motuꝫ ſed per influentiaꝫ
eternaꝫ ſecũduꝫ ꝙ ſcientia eius eſt cauſa rerũ ⁊ ex
hoc ꝙ ſcit ab eterno ⁊ uult ſequit̃ res ab eterno eſſe
ſicut ex hoc ꝙ ſol eſt ab eterno ſequit̃ ꝙ radius eiuſ
ab eterno ſit. ¶ Ad ſecunduꝫ reſpõdet Auicen. in
ſua methaphiſica dicit enim omnes res a deo cre-
atas eſſe ⁊ ꝙ cr̄atio eſt ex nichilo vel eius quod ha-
bet eſſe poſt nichil ſꝫ hoc poteſt intelligi dupliciter
vel ꝙ deſignet̃ ordo durationis ⁊ ſic ſecunduꝫ euꝫ
falſuꝫ eſt. ¶ Aut ꝙ deſignet̃ ordo nature ⁊ ſic ve-
rum eſt. vnicuiq; eniꝫ eſt prius ſecunduꝫ naturam
illud quod eſt ei ex ſe q̄ꝫ id quod eſt ei ab alio queli
bet autē res preter deum habet eſſe ab alio ergo.
oportet ꝙ ſecunduꝫ naturaꝫ ſuā eſſet non ens niſi
a deo eē haberet ſicut etiā dicit Gregorius: ꝙ om
nia in nichiluꝫ deciderēt niſi ea manus omnipoten
tis contineret. ⁊ ita non eſſe quod ex ſe habet natu
raliter eſt ꝑus q̄ꝫ eſſe quod ab alio habet ⁊ ſi nõ du-
ratione ⁊ per hunc modũ conceditur a ꝑhis res a
deo create ⁊ facte: ¶ Ad tertiũ dicēduꝫ. ꝙ infinitũ
eē actu ipoſſibile ē. ſꝫ ifinitũ eē ꝑ ſucceſſiõeꝫ nõ ē im
poſſibile infiniti autem ſic conſiderati quodlibet ac
ceptum finitum eſt. tranſiens autem non poteſt in-
telligi niſi ex aliquo determinato ad aliquod deter
minatum ⁊ ita quodcũq; tempus determinatuꝫ ac
cipiatur ſemper ab illo tempore ad iſtud eſt finitum
tempus ⁊ ita eſt deuenire ad preſens tempus. vel
poteſt dici ꝙ tempus preteritum eſt ex parte ante-
riori infinitum ⁊ ex poſteriori finitum. tempus autē
futurum econtrario vnicuiq; autem ex parte illa q̄
finitum eſt. ē ponere terminum ⁊ principium vel fi
nem. vnde ex hoc quod infinitum eſt tempus prete
ritum ex parte anteriori ſꝫm eos ſequitur ꝙ non ha
beat principium ſed finem. ⁊ ideo ſequitur ꝙ ſi hõ
incipiat numerare a die iſto non poterit numerãdo
peruenire ad primum diem ⁊ econtrario ſequitur đ
futuro. ¶ Ad quartū dicēdũ. ꝙ infinito non fit addi
tio ſꝫm ſuā totalem ſucceſſionē q: infinitum ē in potē
tia tantum accipiend̃. ſed alicui finito accepto i actu
⁊ illo nihil prohibꝫ aliquid eſſe plus vel maius. ⁊ ꝙ
h rõ ſit ſophiſtica pꝫ. q: tollit in infinituꝫ in additiõe
numeroꝝ. vt ſi ſic dicatur aliqua ſpēs numeroꝝ ſunt
excedētes denarium que non excedunt centenariũ.
ergo plures ſpecies excedunt denarium q̄ꝫ centena
rium. ⁊ ita cum infinite excedunt centenariũ erit ali
quid maius infinito. pꝫ ergo ꝙ exceſſus ⁊ additio ⁊
tranſitus non eſt niſi reſpectu alicuius in actu vel i
re exiſtentis vel actu per intellectum vel imagina-
tionem accepte. vnde per has rationes ſufficienter
probatur ꝙ non ſit infinitum in actu nec hoc eſt ne-
ceſſarium ad eternitatem mundi. ⁊ iſte ſolutiões ac-
cipiuntur ex verbis ꝑhi in. iij. phiſicoꝝ. ¶ Ad qu
tum dicendum ꝙ eundem effectum precedere cau-
ſas infinitas per ſe vl' eſſentialr̃ ē impoſſibile ſꝫ ac
cidentaliter eſt poſſibile (hoc eſt dictũ) aliquem effe
ctum de cuius ratione ſit ꝙ procedat a cauſis infinit̃
eſt, impoſſibile. ſed cauſas iſtas quarum multiplica-
tio nihil intereſt ad effectum accidit effectui eſſe in
finitas. verbi gratia ad eſſe cultelli exiguntur per ſe
alique eē mouentes. ſicut faber ⁊ inſtrũm. ⁊ h eſſe infi
nita eſt impoſſibile. q: ex hoc ſequeret̃ infinita eē ſi
mul actu. ſed ꝙ cultellus ſit factus a quodam fabro
ſene q multotiens inſtrũa ſua renouauit ſequitur mul
titudinem ſucceſſiuam inſtrũorum hoc eſt per accidēſ
⁊ nihil prohibet eſſe infinita inſtrũa precedentia iſtũ
cultellum ſi faber fuiſſet ab eterno. ⁊ ſimiliter eſt i ge
neratione animal' q: ſemen pr̄is ē cā mouens inſtrũa
liter reſpectu virtutis ſolis. ⁊ q: huiuſmodi inſtrũa q̄
ſunt cauſe ſecũde generant̃ ⁊ corrumpuntur accidit
ꝙ ſunt infinite ⁊ per iſtum etiam moduꝫ accidit ꝙ di
es infiniti preceſſerint etiam iſtum diem. q: ſubſtan
tia ſol' ab eterno eſt ſecundum eos ⁊ circulatio eius
quelibet finita. ⁊ hanc rationem ponit cõmentator
in. viij. phiſicorum. ¶ Ad ſextum dicendum ꝙ illa
obiectio inter alias fortior eſt. ſed ad hanc reſpõdet
algazel in ſua metha. vbi diuidit ens per finitum et
infinitum ⁊ concedit infinitas animas eſſe in actu ⁊
hoc eſt per accidēs q: anime rationales exute a cor
poribus non habent dependentiam ad inuicem. ſed
cõmentator reſpondet ꝙ anime non remanent plu-
res poſt corpus ſed ex oibus manꝫ vna tantuꝫ vt. j.
patebit. vnde niſi h poſitio quam ponit in tertio de
anima primo improbaretur ratio contra eũ ñ cõclu-
deret. ⁊ hanc etiam rationeꝫ tangit rabbi Moyſes
oſtendens predictam rationem non eſſe demonſtra-
tionem. ¶ Ad ſeptimum dicendum ꝙ etiam ſi mun
dus ſemper fuiſſet non equaretur deo in duratione
quia duratio diuina que eſt eternitas eſt tota ſimul
non autem duratio mundi que ſucceſſione tempoꝝ
variatur. ⁊ hanc ponit Boecius in quinto de cõſo-
latione. ¶ Ad. viij. dicendum ꝙ in celo non eſt po-
tentia ad eſſe ſed ad vbi tantum ſꝫm ꝑhm ⁊ ideo nõ
poteſt dici ꝙ potētia ad eſſe ſit finita vel infinita ſꝫ
potentia ad vbi finita eſt. nec tamẽ opꝫ ꝙ mot⁹ loca-
lis cui correſpondet hec potētia ſit infinitus nec mo
tus etiam infinitus duratione ab infinitate virtutis
mouentis a qua fluit motus imobile. ⁊ h eſt cõmēta
toris. in. xi. metha. tamen hoc quod dicit ꝙ non ha
bet potentiam ad eſſe intelligendum eſt ad acquirē
dum eſſe per motũ habet tamen virtutē vel potētiā

ad eſſe vt dicitur. in primo ce. ⁊ mundi ⁊ hec virtus finita eſt ſed acquiritur duratio infinita ab agente ſeparato infinito vt ipſemet in libro de ſubſtantia orbis dicit. ¶ Ad nonū dicendum. ꝙ duratio dei que eſt eternitas eius ⁊ natura ipſius ſunt vna res: ⁊ tamē diſtinguuntur ratione vel modo ſignificandi. q: natura ſignificat quādā cauſalitatem prout dicitur natura motus principium duratio aūt ſignificat quādā permanentiam. ⁊ ideo ſi accipiatur preemīnētia nature diuine: ⁊ durationis ad creaturam vt vtrunqȝ eſt res quedam inuenietur eadem preeminentia. ſicut enim natura diuina precedit creaturā dignitate ⁊ cauſalitate. ita ⁊ duratio diuina eiſdē modis creaturam precedit. non tamen oportet ſi deus precedit mundum per modum nature vt ſignificatur cū dicitur naturaliter precedit mundum ꝙ etiam mundū precedit per modum durationis vt ſignificat̄ cū dr̄ deus duratione precedit mundum cum non ſit idē modus ſignificandi nature ⁊ durationis. ⁊ ſimiliter ſoluuntur multe alie ſilēs obiectiones vt in primo libro dictum eſt.

a Ad ſextum ſic proceditur. videtur ꝙ incōuenienter exponatur. in principio creauit de⁹ celum ⁊ terram. i. in filio. pr̄ enim eſt principium totius diuinitat̄ vt aug⁹. dicit ergo per principium appropriate debet intelligi pater. ¶ Preterea vt in primo li. dictum eſt. ex ipſo dicitur propter patrē. in ipſo propter ſpiritū ſcīn. ergo per hoc quod dicitur. in principio intelligitur ſpiritus ſanctus ⁊ ū filius. ¶ Item videtur ꝙ inconuenienter dicat̄. in principio temporis: q: tēpus adiacet motui firmamenti: ſed firmamentum factum eſt. ſcḋa die ḡ principium temporis fuit poſt creationem celi ⁊ terre: ⁊ ita non in principio temporis creata ſunt. ¶ Preterea tempus eſt vnum de quatuor primo creatis ſed tempus non eſt creatum in principio temporis: q: tempus ſic eſſet in indiuiſibili quod eſt impoſſibile. ergo nec celum nec terra. Item videtur ꝙ incōuenienter dicatur in principio. i. ante omnia q: ſicut dicitur in libro de cauſis prima rez creatarum eſt eſſe ⁊ non eſt ante ipſum creatum aliud: ſed celum ⁊ terra non ſunt ſuū eſſe. ergo ante celum ⁊ terraȝ aliqd creatum eſt. ¶ Preterea eccleſiaſtici. xviii. dicitur qui viuit in eternum creauit omnia ſimul. ergo celum ⁊ terra nō ſunt ante omnia creata. ¶ Preterea celum ⁊ angelus ſunt ſimul facta vt infra dicet̄. ergo non ante omnia celum ⁊ terra facta ſunt. ¶ R⁹ dicendo ꝙ triplex expoſitio poſita conueniens eſt ſm ſanctos per quam multiplex error excludit̄. per primaȝ excluditur error manichei ponent̄ plura pn̄cipia. q: in principio vno effectiuo ⁊ non in pluribus res facte dnr̄. per ſecundam excluditur error eternitatis mundi. in hoc ꝙ mundus principium durationis habere ponitur. per tertiam excluditur error ponentium viſibilia a deo creata mediāte ſpūali creatura in hoc quod ponitur celum ⁊ terra eſſe primo creata. ¶ Ad primum ergo dicendum. ꝙ ratio principij effectiui appropriatur patri: ſed ratio principij exemplaris per modum artis appropriatur filio qui eſt ſapientia ⁊ ars patris. ¶ Ad ſecundum dicēdū ꝙ ꝯe. in. ſicut in continente ⁊ ſaluante appropriatur ſpiritui ſancto propter appropriatum bonitatis. ſed eſſe. in. per moduȝ quo artificiatum eſt in arte ⁊ res in ſua ſimilitudine appropriatur filio. ¶ Ad tertiuȝ dicendum. ꝙ ſecundum illam opinionem que ponit omnia ſimul creata in materia informi dicuntur res create in principio temporis quod menſurat motuȝ primi mobilis non ſicut in menſurante creationem ſed ſicut in adiacente creationi. q: ſimul fuerunt rerū creatio ⁊ rez pricipiū: ſȝ ſȝ aliā opinionē q̄ ponit res formatas per temporum ſucceſſionem non intelligitur de tempore quod eſt menſura illius mot⁹: ſȝ de tempore quod eſt numerus illius viciſſitudinis qua eſſe mundi ſuccedit ad non eſſe. vl' euiſdem ſm alios ſumitur tempus pro euo quod ſimul cum celo ⁊ terra creatum eſt. ¶ Ad quartum dō. ꝙ ſicut numerus non numerat̄ alio numero ita nec tēpus alio tēpore menſuratur nec fieri eius: cum ſuum eſſe totū ſit in fieri. vnde incipit in principio temporis nō ſicut in menſurante eſſe eius ſed ſicut in eo a quo incipit eius productio vt aial' a corde ⁊ dom⁹ a fundamento. ⁊ linee a pūcto. ¶ Ad quintū dicendū ꝙ loqtur phs de ordine nature prout animal prius homine dicitur: ⁊ non de ordine durationis. non eniȝ fuit eē celi: ⁊ terre: ante ipſa tempora. ¶ Ad ſextuȝ dicitur ꝙ intelliguntur ſm vnam opinionem oīa ſimul creata non in ſpēbus ſuis ſed in materia informi. ſed ſm alios dnr̄ omnia creata ſimul etiam in formis proprijs. ſed tunc hec ante alia creata dnr̄ non duratione: ſed nature ordine ſm quod in via generatōis eſt incompletum ante completum. hec tamē infra magis inquirētur. ¶ Ad ſeptimum dicendum ꝙ p celum etiam intelligitur angelica natura que in celis habitare dicitur ⁊ per terram intelligitur tota natura generabiliū ⁊ corruptibilium. ¶ Plato namqȝ ⁊c. ſciendum ꝙ in hoc Plato errauit: q: poſuit formas exemplares per ſe ſubſiſtentes extra intellectum diuinum: ⁊ neqȝ ipſas neqȝ materiam a deo eſſe hr̄e. Ariſto. vero ⁊c. videtur imperfecte tangere pōem eius: q: ipſe ponit tria pn̄ia. in primo phy. materiā formam ⁊ priuationē. ¶ Preterea ipſe ponit nō ſolum cām effectiuā exemplarem q̄ intelligitur p principium operatorium: ſed etiam cām finalē. ¶ Preterea ſm ipſum forma: ⁊ agens ⁊ finis incidunt i idē vt in ſcḋo phy. dicit: ⁊ ita videtur tantum duo principia poſuiſſe. ¶ Ad quod dō. ꝙ Ariſto. nō errauit in ponendo plura principia: q: poſuit eſſe omniū tātum a primo principio dependere: ⁊ ita relinquitur vnum eſſe primum principium: errauit autem i pōe eternitat̄ mundi. ¶ Ad primum ergo dō. ꝙ priuatio ab eo non ponit̄ p ſe principiū ſed per accn̄s nec in eſſe rei: ſed in fieri tantum. ¶ Ad aliud dō ꝙ ſm ipſum primum principium agens: ⁊ vltimus finis reducuntur in idem numero vt pȝ in. xi. metha. vbi ponit ꝙ primum principiū mouens mouet vt deſideratum ab omnibus. forma autem que eſt pars rei ñ ponitur ab eo in idem numero incidere cum agente ſed in idem ſpē vel ſimilitudine. ex quo ſequitur ꝙ ſit vnum principium primuȝ extra rem quod ē agēs ⁊ exēplar ⁊ finis. ⁊ duo que ſunt partes rei. ſ. forma ⁊ materia que ab illo primo principio producuntur.

¶ Credamus igitur rez creataꝝ celeſtiū vl' terreſtriū: viſibiliū vel inuiſibiliū cām nō eē niſi bonitatē creatoris q ē deus vnus ⁊ verus. Cui⁹ tāta ē bonitas vt ſūme bon⁹ beatitudinis ſue q̄ eternaliter beatus ē alios velitq̄ ē pticipes: quā vidit ⁊ cōicari poſſe ⁊ minui oīno nō poſſe. Illud idē igit̄ bonuȝ qḋ

ipſe erat: ⁊ quo beatus erat: ſola bonitate et nō neceſſitate aliis cōicare voluit. q: ſūme boni erat pdeſſe velle: ⁊ omnipotentiſſimi noceri non poſſe.

Quare rōnalis creatura facta ſit.

Et q: non valꝫ eius beatitudinis pti
e ecps exiſtere aliqs niſi p ītelligētiam
q̄ quāto magis intelligit᷑ tāto plenꝰ hētur: fecit deus rōnalē creaturā q̄ ſūmū bonū ītelligeret: ⁊ ītelligēdo amaret: ⁊ amando poſſideret ac poſſidēdo frueret᷑. Eāqꝫ h̄ mō diſtīxit vt ps ī ſui puritate pmaneret: nec corpori vniret᷑. ſ. angeli ps corpori vniret᷑. ſ. aīe Diſtincta ē itaqꝫ rōnalis creatura ī icorporeā ⁊ corporeā. Et icorporea qdē angelꝰ: corporea vero hō vocat᷑ ex aīa rationali ⁊ carne ſubſiſtens. Cōditio ergo rōnalis creature p̄mam cām habuit dei bonitatem.

Quare creatus ſit hō vel angelus.

Deoqꝫ ſi querit᷑ quare creatus ſit hō
i vel angelus: breui ſmone reſpōderi
pōt pp bonitatē eius. Vn̄ Aug. in libro de doctrina xp̄iana: q: bonus eſt deus ſumus: ⁊ inq̄tū ſumus boni ſumus.

Ad qd creata ſit rōnalis creatura.

Et ſi q̄rit᷑ ad qd creata ſit rōnalis cre
e atura: rn̄detur ad laudādū deū: ad ſer
uiendū ei: ad fruēdū eo: i qbus pficit ipſa: nō deus. Deus enī pfectus ⁊ ſūma bonitate plenꝰ: nec augeri pōt nec minui. Nō ergo rōnalis creatura facta eſt a deo: referendum eſt ad creatoꝛi bonitatem: ⁊ ad creature vtilitatem.

Breuiſſima reſponſio cum queritur quare vel ad qd facta ſit rōnalis creatura.

Cum ergo querit᷑ quare vel ad qd fa
c cta ſit rōnalis creatura: breuiſſime re
ſponderi pōt pp dei bonitatē ⁊ ſuā vtilitatē. Utile nēpe ipī eſt ſeruire deo ⁊ frui eo. Factus ḡ angelus ſiue hō pp deū dicit᷑ eſſe. nō q: creator deus ⁊ ſūme beatus: alterius id ꝑuerit officio: q bonoꝝ noſtroꝝ n̄ eget: ſꝫ vbi ſeruiret ei ac frueret᷑ eo: cui ſuire regnare eſt. In hoc enim proficit ſeruiens: n̄ ille cui ſeruitur.

Sicut factus eſt homo vt deo ſeruiret: ſic mundus vt ſeruiret homini.

Et ſicut factus ē hō pp deū. i. vt ei ſer
e uiret: ita mundus factus ē pp hoīem
vt ei ſeruirte. Poſitus ē ḡ hō in medio vt ⁊ ei ſuiret᷑ ⁊ ipſe ſeruiret: vt acciperet vtrinqꝫ: ⁊ refflueret totū ad bonū hoīs: ⁊ qđ accepit obſequiū: ⁊ qđ impendit. Ita enī voluit deus ſibi ab homine ſeruiri: vt ea ſeruitute non deus: ſed homo ſeruiens iuuaretur. Et voluit vt mundus ſeruiret homini: ⁊ exinde ſimiliter iuuaretur hō. Totū igit᷑ bonum hominis erat: ⁊ quod factum eſt ppter ipſum: ⁊ pp quod factus eſt ipſe. Oīa enim vt ait apl'us noſtra ſunt. ſ. ⁊ ſupioꝛa ⁊ equalia ⁊ inferioꝛa. Supioꝛa qdem noſtra ſunt. ſ. ad p fruendū: vt deus trinitas. Equalia ad cōuiuēdū. ſ. angeli. q ⁊ ſi mō nobis ſint ſupiores: in futuro erūt equales qui ⁊ mō nr̄i ſūt: q: ad vſum nobis ſunt. Sicut res dn̄oꝛum dicunt᷑ eſſe famuloꝝ. nō dominio: ſed q: ſūt ad vſū eoꝝ. Ipſiqꝫ angeli i qbuſdā ſcripture locis nobis ſeruire dicuntur: dum propt᷑ nos in miniſterium mittuntur.

Quō aliqñ dr̄ i ſcriptura hō factus ē pp repationem angelici caſus.

De homine quoqꝫ in ſcriptura inter
d dum reperitur q factus ſit pp repa
rationem angelice ruine qđ non ita eſt ītelligendū quaſi nō fuiſſet hō factus ſi n̄ peccaſſet angelus: ſed q: inter alias cauſas p̄cipuas hec etiā nonnulla extitit. Noſtra igitur ſūt ſupioꝛa ⁊ equalia. nr̄a ēt ſunt iferioꝛa q: ad ſeruiēdū nobis facta.

Quare ita ſit homo inſtitutꝰ. ſ. vt anima ſit vnita corpori.

Solet etiā queri cū maioꝛis dignitati
ſ eſſe videret᷑ aīa ſi abſqꝫ corpe pmāſiſ
ſet: cur vnita ſit corpoꝛi? Ad qđ primo dici pōt: q: deus voluit. ⁊ volūtatis eiꝰ cā q̄renda nō ē. Secūdo autē dici pōt: q: iō deus voluit eā corpori vniri vt in humana ꝯditiōe oſtēderet nouū exēplū beate vnionis que eſt inter deum ⁊ ſpiritū. in qua diligit᷑ ex toto corde: ⁊ videtur facie ad faciē. Putaret enim creatura ſe non poſſe vniri creatori ſuo tanta ppinquitate: vt eū tota mēte diligeret ⁊ cognoſceret: niſi videret ſpiū qui eſt excellentiſſima creatura tam infime. i. carni que de terra eſt in tanta dilectione vniri: vt non valeat artari ad hoc vt velit eam relinquere: ſicut aplus oſtendit dicēs. Nolumꝰ corpore exp oliari ſed ſuperueſtiri. per quod oſtenditur ſpiū creatū ſpiritui increato ineffabili amore vniri. Pro exemplo igitur future ſocietatis que inter deum ⁊ ſpiū rationalem in glorificatione eiuſdem perficienda erat: animam corporeis indumentis ⁊ terrenis manſionibus copulauit. luteamqꝫ materiam fecit ad vite ſenſū vegetare: vt ſciret homo quia ſi potuit deus tam diſparem naturam corporis ⁊ anime in federatiōem vnā ⁊ ī amicitiam tantam cōiungere: nequaq̄ ei im

poſſibile futuꝝ: rōnalis creature humilitatē licet longe inferiorem: ad ſue glīe participationem ſublimare. Quia ergo pro exemplo rationalis ſpūs in parte vſqꝫ ad conſortium terreni corporis humiliatus ē: ne forte i hoc nimis depreſſus videtur addidit dei ꝓuidētia: ut poſtmodū cum eodem corpore glorificato ad conſortium illoꝝ qui in ſua pſtiterāt puritate ſublimaret̄. Ut qḋ minꝰ ex diſpoſitiōe creatoris ſui accepat ꝯditus: poſtmodū ꝑ gratiā eiuſdē acciperet glorificatus ſic ḡ ꝯditor deus rōnales ſpūs varia ſorte ꝑ arbitrio volūtatis ſue diſponēs: illis quos i ſua puritate reliquerat: ſurſum i celo māſionē: illis vero quos corporibus terrenis ſocianerat: deorſuꝫ i terra habitationē ꝯſtituit: vtriſqꝫ regulā ꝓponēs obedīētie: quatenus ⁊ illi ab eo vbi erāt nō caderēt: ⁊ iſti ab eo vbi erāt ad id ubi nō erāt aſcēderēt. Fecit itaqꝫ deus hominē ex duplici ſubſtātia: corpus de terra fingens: aiam vero de nihilo faciēs. Jḋ āt vnite ſunt aīe corporibus: vt i eis deo famulantes maiorē mereant̄ coronā.

Poſt ſacramētū trinitatꝭ ḋ creatura tripꝑtita ē agēdū ⁊ ꝑus ḋ digniori. i. angelica.

e Ex ꝑmiſſis appatet rōnalē creaturaꝫ i angelicā ⁊ humanā fuiſſe diſtinctam quaꝝ altera ē tota ſpūalis. i. angelica altera vero ex pte ſpūalis ⁊ ex pte corporal' i. hūana. cū itaqꝫ de his tractādū ſit. ſ. ḋ ſpūali ⁊ corpali creatura: ⁊ ḋ rōnali ⁊ de ñ rōnali ꝑmo de rōnali ⁊ ſpūali. i. de angelis agēduꝫ vr̄: vt a ꝯtuitu creatoris ad cognitionē creature dignioris rō nr̄a ītēdat. Deinde ad ꝯſiderationē corpee tā illius q̄ ē rōnalis q̄ illius q̄ nō ē rōnalis deſcēdat: vt trinitatis īcreate ſacramētū tripartite creature eiqꝫ ꝯcretorū. Atqꝫ ꝯtingētiū ſequat̄ documētum.

c Redamus ḡ reꝝ creataꝝ ⁊c. Dicto exitu reruꝫ a ꝑmo ꝑnꝰ. h̄ ꝓſeqt̄ ordinē caꝝ i vltimū finē. Et diuidit̄ i partes tres. In ꝑma oñdit finē vltimū creaturaꝝ. In ſcḋa ex fine oſtēdit creaturaꝝ diuerſitatē ibi. ⁊ q̄ nō valꝫ ⁊c. In tertia ex diſtinctōe ꝯcludit tractandi ordinē ibi. ex pemiſſis appꝫ ⁊c. ſcḋa diuidit̄ in tres. In ꝑma oñdit ordinē ſpūal' nature ī finē. In ſcḋa ordinē corporal' ibi. ⁊ ſicut factus ē hō ⁊c. In tertia ordinē coniuncti ex vtroqꝫ ibi. ſolet ēt queri ⁊c. Circa primum duo facit. primo ex fine ꝯcludit ſpūalis nature inſtitutionem. Secundo concludit ordinē ipſius in finē ibi. Ideoqꝫ ſi querat̄ ⁊c. Et circa h̄ tria facit. primo aſſignat finē ex pte agent̄. ſcḋo ex pte operis ibi. ⁊ ſi q̄rit̄ ad qḋ ⁊c. Tertio ꝯiungit vtrūqꝫ. ibi. cū ergo q̄rit q̄re ⁊ cur. ⁊ ſic factus ē ⁊c. Circa hoc duo facit. ꝑmo oñdit finē corporal' creature. Scḋo excludit quādā dubitationē ibi. ⁊ de hoīe quoqꝫ ⁊c. Hic quinqꝫ q̄runt̄. ꝑmo vtrū deo ꝯueniat agere ꝑꝑ finem. ſcḋo vtrum finis omnium ſit dei bonitas. tertio vtrū oīa ſint ꝓpter hominē fcā. quarto ꝑꝑ quid hō ex anima ⁊ corpore conſtitutus ſit. Quinto vtrum tali corpori anima eius viuiri debuerit.

a D primum ſic ꝓcedit̄. vr̄ q̄ deo non cōpetit agere propter finē. finis. n. eſt terminꝰ motus. vñ in hiis que carēt motu ſicut i mathematicis. ñ ē finis neqꝫ bonū: vt in tertio metha. dicitur: ſed deus nō ꝓducit res ꝑ motum vt ꝑius dcm̄ eſt. ergo ſibi non competit ꝑꝑ finem agere. ¶ Preterea finis eſt perfectio agent̄. vñ ſicut materia appetit formā ita agens finē. ſed deo nō cōpetit ab aliquo perfici cum ſit ꝑmū mouēs ⁊ pfectio ſūma. ergo non agit ꝑꝑ finē. ¶ Preterea vnicuiqꝫ agēti ꝓpter fineꝫ melius eſt ſuū opus eē q̄ non eſſe: q2 ꝑ illud finem ꝯſequit̄ vt pꝫ inducendo in ſingulis: ſed ñ melius imo indifferens eſt deo vtrū creature ſint vel non ſint: q2 bonoꝝ noſtroꝝ non eget. ergo non agit ꝑꝑ finē. ¶ Preterea actio eius eſt vltimus finis reꝝ: q2 ē ſua ſb̄a: ſed finis vltimi non eſt aliquis alius finis. ergo videtur q̄ actio eius non ſit ꝑꝑ finē. Sꝫ ꝯ. omne agens quod non agit ꝑꝑ finē aliquē opꝰ eiꝰ eſt vanum. ſed dei opera nō ſunt huiuſmodi. vnde pſ. dr̄. nūquid vane. n. ⁊c. ergo agit ꝑꝑ finē. ¶ Preterea ſm̄ phm̄ 2° metha. oē agēs ꝑ intellectū agit ꝑꝑ finē: ſed deus ē huiuſmodi cū ſua ſcia ſit cā reꝝ ergo ⁊c. Rñ° dḋ q̄ agere aliqd ꝑꝑ finē eſt dupliciter vl' ꝑꝑ finem operis vel ꝑꝑ finem operant̄. finis operis eſt hoc ad qḋ opus ordinatū ē ab agente ⁊ hoc dr̄ ratio operis. finis autē operant̄ eſt quē principaliter operans intendit. vnde finis operis poteſt eſſe i alio: ſꝫ finis operant̄ ſemper eſt in ipſo ſicut pꝫ in edificatore q̄ lapides ꝯgregat. ad cōponendū eos. ⁊ iſta ꝯpō in qua ꝯſiſtit forma domus eſt finis operis. ſꝫ vtilitas que prouenit ex hoc operāti ē finis ex pte agēt̄. cū aūt oē opus diuinum in finem quēdā ordinatū ſit ꝯſtat q̄ ex pte operis deus ꝑꝑ finem agit. ſed q2 finis operis ſemꝑ reducit̄ in finē operant̄ iō oꝫ q̄ etiā ex pte operant̄ finis actionis eius ꝯſideret̄ q̄ ē bonum ipſius ī ipſo. Sciēdū ē. ḡ q̄ agere h̄ mō ē dupliciter vel ꝑꝑ deſiderium finis vel ꝑꝑ amorē finis. deſideriū. n. ē rei nō hite: ſed amor ē rei que hr̄ vt Augꝰ dicit. ⁊ iō oī creature ꝯuenit agere ꝑꝑ deſideriuꝫ finis q2 vnicuiqꝫ creature acqrit̄ bonū ab alio qḋ ex ſe ñ hꝫ. ſed deo cōpetit agere ꝑꝑ amorē finis cuius bonitati nihil addi pōt. Ipſe. n. bonitatē ſuā pfecte amat ⁊ ex hoc vult q̄ bonitas ſua multiplicetur ꝑ modum q̄ poſſibil' ē ex ſui. ſ. ſimilitudine ex quo ꝓuenit vtilitas creature inq̄ntū ſimilitudinē diue bōitat̄ recipit. ⁊ iō dr̄ in lr̄a q̄ deus fecit creaturā ꝓpter bonitatem ſuā ꝯſiderādo finem operant̄: ⁊ propter vtilitatem creature ꝯſiderādo finē operis. ⁊ ꝓpter hoc ēt dicit Augꝰ. q̄ inq̄ntū deus eſt bonus ſumus. ⁊ dio dicit in iiij. c. de diuinis noibus q̄ diuinus amor nō dimiſit eū ſine gei mine eē. ¶ Ad ꝑmū ergo dḋ q̄ ſm̄ Auic. ſicut ē duplex agens. quoddā qḋ agit per motū ſicut naturale. ⁊ qḋdā qḋ agit ſine motu dādo eē. ita eſſe duplex ē bonū qḋdam acquiſitum per motū: ⁊ h̄ ē tantum in rebus naturalibus: ⁊ qḋdā acquiſitū ſine motu i recipiēdo īfluētiā agent̄ ſine motu ⁊ tale ē bonuꝫ etiā in rebꝰ imobilibꝰ. ¶ Ad ſm̄ dḋ q̄ illud qḋ agit ꝓpter deſideriū finis hꝫ fineꝫ extra ſe quo perficit̄ h̄ aūt non ꝯuenit deo qui agit ꝓpter amorē finis: quia ipſemet ē ſibi finis a ſe habitus ⁊ amatus. ⁊ iō dicimus q̄ diua volūtas nō ē pfecta quodā alio: ſed ſe

ipſa: q꞉ ipſa volũtas ē bonitas. ¶ Ad tertiũ dō ꝙ oē id qd̾ agit ꝑpter deſideriũ finis per actionē ſuā ordinat̄ ad ꝯſecutōez deſiderati, ſꝫ nō oꝫ ꝙ h̾ ſit apud eũ qui agit ꝑpter finis amorē q꞉ nō agit ad acquirēdũ aliquod bonũ. ¶ Ad quartuꝫ dō ꝙ actio diuina ē eſſentia eius ⁊ ex hac parte nō q̄ritur finis eiuſ:ſꝫ ex parte illa qua effectum creature cōicat.

D ſm ſic ꝓcedit̄. vr̄ ꝙ creature nō ſint ꝑpē
a dei bonitatē ſicut. n. i p̄mo ce. ⁊ mun. dr̄ nihil mouet̄ naturalr̄ ꝑpter illud qd̾ ꝯſeq nō pōt. ſꝫ nulla res pōt ꝯſeq diuinā bonitatē q꞉ ipſa nō recipit̄ vt ꝑfectio alicuius creature vel forma. ḡ res ñ ſunt ordinate naturaliter in ipſa. ¶ Preterea in p̄mo ce. ⁊ mun. dr̄ oīs res ē ꝑp ſuā operationē ⁊ res ſēpiterna vel icorporalis ē ꝑp ſempiternalitatē ſui eē. ſed eſſe rei ⁊ oꝑatio non ē extra ipſaꝫ. ḡ vr̄ ꝙ nō ſint ꝑp dei bonitatē q̄ eſt a rebus ſeꝑata ⁊ impermixta. ¶ Preterea oīs res ꝓducit̄ ab agēte ꝓpinquius fini q̄tũcũqꝫ pōt. ſꝫ q̄to aliq̄d ē melius ⁊ diuinius magis ad diuinā bonitatē accedit. ḡ deus fecit vnũ quodqꝫ q̄tũcũqꝫ meliꝰ potuit: ⁊ ab eterno ſi facer̄ potuit. q̄ cũ ſ͞la ſint vr̄ ꝙ bonitas dei creaturaꝝ finis ñ ſit. ¶ Preterea diuina bonitas ē ſua beatitudo: ſꝫ beatitudinis eius ñ ē capax, niſi itellectual' creatura vt i lr̄a dr̄. ḡ nō ois creature finis ē diuina bonitas. ¶ Sꝫ ꝯ hoc: ꝑp qd̾ res ſit ē finis eiꝰ. ſꝫ ſicut dr̄ ꝓuerbioꝝ. xvi. vniuerſa ꝑpter ſemetipſum operatus eſt dñs. ḡ videt̄ ꝙ ipſe ſit finis oīum. ¶ Preterea bonũ hꝫ rōnē finis: vt i tertio metha. dr̄. ḡ ⁊ ſũmũ bonũ hꝫ i deo rōnē finis vltimi: ſed diuina bonitas ē ſumma bonitas. ḡ ipſa ē vltimus rerũ finis. ¶ Rñ° dō ꝙ finis ⁊ agēs ꝓportionant̄ adinuicē ſicut materia et forma. vñ ſm drīam agent̄ ē drīa finis. Eſt auteꝫ duplex agēs qddā qd̾ ſuſcipiēti ſuũ effectũ ē ꝓportionatum. vñ formam eiuſdē ſpēi vel rōnis in effectũ inducit ſicut i oibus agentibus vniuocis vt ignis generat igneꝫ ⁊ de mus que eſt in anima artificis cauſat domum q̄ ē in materia. quoddā vero agēs nō ē proportionatũ recipiēti ſuũ effectũ. vñ effectus nō cōſeq̄t̄ ſpēꝫ agent̄: ſed aliq̄ꝫ ſimilitudinē eius q̄tũ pōt fiē ē i oibus agētibꝰ equoce. vt ſol calefacere dr̄. ita ēt eſt duplex finis qdā ꝓportionatus ei qd̾ ē ad finē ⁊ tal' finis acq̄ritur vt perfectio in eo qd̾ ad finem ē. ſicut ſanitas per operationeꝫ medicine. Eſt ēt qdā finis improportionabiliter excedens illud quod eſt ad finem: ⁊ hic nō acquirit̄ vt perfcō ihērēs ei quod eſt ad finē ſꝫ aliqua ſimilitudo eius ⁊ talis finis ē diuina bonitas in infinitum creaturas excedens: ⁊ iō non acq̄rit̄ in creatura ſm ſe ita vt ſit forma eius ſꝫ aliqua ſimilitudo eius: q̄ ē in participatiōe alicuius bonitatis. ⁊ iō oīs appetitus nature vel volũtat̄ tēdit i aſſimilationē diue bonitatis: ⁊ in ipſammet tenderet ſi eſſet poſſibilis hr̄i vt perfectō eſſentialis q̄ eſt forma rei. Sed tñ ipſamet diuina bonitas poteſt acquiri a creatura rationali vt perfectio que eſt obiectuꝫ operationis inq̄ñtũ rōnalis creatura poſſibilis eſt ad videndum ⁊ amandum deum. ⁊ iō ſingulari modo deus eſt finis in quē tendit creatura rōnalis preter modum cōem quo tendit in ipſum ois creatura inq̄ñtuꝫ. ſ. omnis creatura deſiderat aliquod bonum: quod eſt ſimilitudo quedā diue bonitatis ⁊ ex hoc pꝫ ꝙ in omni bono ſũmum bonum deſiderat̄ ¶ Ad primum ergo dō ꝙ q̄uis res non acquirat diuinam bonitatem tamen acquirit aliquam ſimilitudinem eius: ⁊ ex hoc dicitur finis. ¶ Ad ſecunduꝫ dō ꝙ ipſa operatio eſt vltima perfectio in qua res exiſtit habitus enim ⁊ potentia imperfectionem dñt. ⁊ ideo idem eſt rei eſſe propter ſuam operationem ⁊ propter diuinam bonitatem ad quā maxime accedit ſm ꝙ eſt in actu perfecto. ſimiliter ēt ipſa ſempiternitas eſſendi eſt quedam aſſimulatio diue bonitatis. ⁊ ꝑpter hoc ꝑpetuitas ſpecieꝝ vocat̄ a phis diuinũ eſſe. ¶ Ad tertiũ dō ꝙ finis non ē eī rei niſi ſm ꝙ eſt in voluntate agent̄. ⁊ ideo ipſa bonitas diuina ſm modum: ⁊ ordinem quo eſt ab eo volita eſt finis reꝝ. ⁊ ideo tunc vnaqueqꝫ res maxime ad ſuũ finem accedit qñ imitatur diuinā voluntatem ſm ꝙ de ipſa re diſpoſitũ eſt a deo. ¶ Ad quartũ dō ꝙ cũ bonitas dei ſit finis rerũ ad ipſam res diuerſimode ſe hñt. ipſe. n. deus hꝫ eam ꝑfecte ſm ſuũ eē vñ ſumme bonus ē. ⁊ etiam ſm ſuā operationem qua perfecte eam cognoſcit ⁊ amat. vnde beatus eſt q꞉ beatitudo eſt operatio perfecta ſm p͞hm. creatura aũt intellectual' nō attingit ad eā ſm ſuum eſſe vt ipſa ſit ſũmum bonum ſed ſm operationē intelligēdo ⁊ amādo eam. vnde ꝑticeps ē beatitudinis ⁊ non tñ bonitatis diuine. ſed creatura irrationalis accedit ad eā ſm aliq̄ꝫ aſſimulationem q̄uis non pertingat neqꝫ ſecũdũ operationē neqꝫ ſm eſſe vnde ē particeps bonitatis ſed non beatitudinis.

D tertiũ ſic ꝓcedit̄ vr̄ ꝙ nō oīa ſint facta ꝓ
a pter hoīem: finis enim eſt intentus ab agēte ſed hūana natura non pōt eſſe intenta a deo q꞉ nullius intētio eſt ad hoc qd̾ eſt vilius ſe. ergo videtur ꝙ deus non fecit omnia propter hominem. ¶ Preterea ſicut vniuerſale agens non eſt niſi primuꝫ agens ita vniuerſalis finis non videtur eſſe niſi finis vltimus: ſed homo non eſt finis vltimus creature: ſed diuina bonitas vt dictum eſt. ergo non ē finis omnium creaturarum. ¶ Preterea nō ē ſapiētis artificis facere multa ⁊ magna iſtrumēta ꝑpter aliquod paruum: ſꝫ hūana natura eſt quaſi qddā minimũ i vniuerſo. ergo vr̄ ridiculum ꝙ totũ vniuerſum ꝑpter hoīem factũ ſit. ¶ Preterea illud qd̾ nō iuuat ad id ꝑpter quod fit eſt ſuperfluum: ⁊ inane ſꝫ multa ſunt in vniuerſo q̄ ſunt homini nociua vt ſerpentes ſpine ⁊ huiuſmodi. multa ſunt etiam ex q̄bꝰ nullum iuuamentum habet ſicut aliqui piſces in ꝓfundo maris exiſtentes. ergo cuꝫ nihil ſit vanum in operibus dei: videtur ꝙ nō omnia propter hominē facta ſint. ¶ Sed cōtra eſt qd̾ dicitur in ſcd̾o phy. ꝙ ſumus ⁊ nos quodāmodo finis omniuꝫ. ¶ Preterea ordo vniuerſi eſt finis totius creature. ſed in homine eſt quedam ſimilitudo ordinis vniuerſi vnde ⁊ minor mundus dicitur q꞉ omnes nature quaſi i homine confluunt. ergo videtur ꝙ ipſe ſit quodā modo finis omnium. Rñ° dō ꝙ finis alicuius rei dicitur dupliciter vel in quē tendit naturaliter. vel ex eo ꝙ ad ipſum ſicut ad finem ordinari dicit̄ vt vtilitatem aliquam conſequatur ſm intentionem ⁊ ordinem agentis: vtroqꝫ autem modo homo finis creaturaruꝫ dicitur: ⁊ primus ex parte operis: ſed ſecundus ex parte agentis: differenter: tamē homo dicit̄ finis: ⁊ diuina bonitas: q꞉ ex parte agentis diuina bonitas eſt finis rerum ſicut vltimum intentum ab agēte. ſed natura humana non eſt intēta a deo quaſi mouens voluntatem eius: ſed ſicut ad cuius vtilitatem eſt ordinatus effectus eius. Ipſe enim duplicē ordinem in vniuerſo inſtituit principalem. ſ. ⁊ ſecundarium. principalis eſt ſm ꝙ res ordinantur in ipſm

⁊ ſecūdarius eſt ſm ꝙ vna imitat aliam in perueniēdo ad ſimilitudinem diuinam: vnde dicitur i.xi. metha. ꝙ ordo partium vniuerſi adinuicē eſt propter illum ordinem qui eſt in bonum vltimum ⁊ ſic dicitur eſſe propter aliud omne illud ex quo prouenit ei vtilitas. Sed hoc contingit dupliciter aut ita ꝙ illud ex quo prouenit alicui vtilitas non habet participationē diuine bonitatis niſi ſm ordinē eius ad hoc cui eſt vtile ſicut ſunt partes ad totum ⁊ accidētia ad ſubiectum que non habent eſſe abſolutum i altero: ⁊ talia non eſſent nec ſierent niſi illud eſſet cui ex eis prouenit vtilitas ſ; q̄dā ſ͠t q̄ hn̄t pticipationē diuine bonitatis abſolutam ex qua prouenit aliq̄ vtilitas alicui rei ⁊ talia eſſent etiam ſi illud cui prouenit ex eis vtilitas non foret: ⁊ per hunc modum dicitur ꝙ angeli ⁊ omnes creature propter hominem a deo facte ſunt; ⁊ ſic etiam homo factus eſt propter reparationem ruine angelice q; h̄ vtilitas conſecuta eſt: ⁊ a deo premiſſa ⁊ ordinata. Similiter ex parte operis ipſe creature tendunt in diuinam bonitatem ſicut in illud cui per ſe aſſimilari intendunt: ſed q; optimo aſſimilatur aliquid per hoc ꝙ ſimile ſit meliori ſe. ideo omnis creatura corporalis tendit in aſſimilationem creature intellectualis quātum pōt que altiori modo diuinam bonitatē conſequitur. ⁊ propter hoc etiā forma humana. ſ. anima rationalis dicitur eſſe finis vltimus intentus a natura inferiori: vt in ſecundo de anima dicitur. ¶ Ad primū ergo dicendum ꝙ homo non hoc modo dicitur eſſe finis ſicut intentum ab agente: q; h̄ eſt ratio finis vltimi ⁊ principalis: ſed ſicut ad quod ordinatum ē op⁹ agentis aliquo modo vt dictum eſt. ¶ Ad ſm̄ dd̄ ꝙ hō nō ē finis oīs creature ſicut vltimo intentū ab oī creatura: ſ; ſicut illud cui prouenit vtilitas ex oī creatura ⁊ hoc ꝯtingit pp̄ cōicatōē eius cum oī creatura vt dicit Gregorius. ¶ Ad tertiū dd̄ ꝙ oīs creatura corpal' q̄; tūcūq; ſit magna quātitate eſt tn̄ i ferior hoīe rōne intellectus. vñ nō ē inconueniēs. ſi oīs creatura talis ēt i aſſimilationē eius tendit inquātū p̄ hoc ſūme bonitati aſſimilatur. ſed angeli ſunt nobiliores hoīe ſm ꝯditionem nature. vñ nō ſunt ꝓpter hominē p̄dicto mō ſed ſolum ſicut ex quibus prouenit homini vtilitas ſicut ſi diceretur regē eſſe ꝯſtitutum ꝓpter aliquē ruſticū cui prouenit vtilitas pacis ꝓpter leges regis. ¶ Ad quartum dd̄ ꝙ hmōi non fuerūt a principio homini nociua. ſed poſtea p̄ peccatum nociua ſibi facta ſunt ex q̄bus tn̄ aliqua vtilitas ſibi ꝓuenit dum per hoc humilior ſit ⁊ in talibus etiā vilibus gloriā ⁊ ſapiētiā dei ꝯſiderat. ⁊ ſic etiā ſn vtilitatem cedunt ea que in vſum operis eius nō veniūt dū de eis aliquā cognitionē h; vel i vniuerſali vel in particulari. tn̄ auctoritas p̄hi in 2° phy. in ꝯtrium inducta intelligitur de rebus artificialibus.

a D quartū ſic ꝓcedit vr̄ ꝙ aīa rōnalis corpori vniri nō debuit. Ea enim que ſunt ad ſinē determinant ſm rōnē finis: ſ; aīa rōnalis ē pp̄ diuinā beatitudinem ⁊ bonitatē. ergo cū p̄ corp⁹ īpediat a pceptōe diuine beatitudinis q; p̄ opationes corpales īpedit aīa a ꝯtēplatōe ſpūaliū vr̄ ꝙ corpori vniri nō debuit. ¶ Preterea illud qd̄ h; p̄ ſe eſſe ſubſiſtens non vnitur alteri niſi accidentaliter q; qd̄ aduenit poſt eſſe cōpletum eſt accn̄s: ſed aīa ē qddā in eſſe ſuo ſubſiſtēs alias poſt corpus remanere nō poſſet. ḡ nō eſt vnibilis vt ex ea ⁊ corpore fiat vnū eſſentialiter. ¶ Preterea ea q̄ maxime diſtāt n̄ vniunt niſi mīma ꝯiūctione: ſ; aīa ⁊ corpus maxime diſtant vt in lr̄a dr̄. ergo cū cōiunctio forme ad materiam ſit ſm maximā vnionem vr̄ ꝙ aīa non ſit corpori vnibilis ſicut forma materie. ¶ Preterea potētie aīe fluunt ab eſſentia eius: ſ; p̄ncipiatū nō pōt eē ſimplicius p̄ncipio a quo fluit. cū ergo q̄dā potentia aīe nullius corporis actus ſit vt itellectus ⁊ volūtas vr̄ ꝙ nec eſſentia aīe rōnalis. ¶ Sed ꝯ. diuine bonitatis ē oēs gradus creaturaꝝ in vniuerſi cōplere. ſed q̄dā creature ſunt pure corporales q̄dā pure intellectuales. ergo ad cōpletionē vniuerſi oꝫ eē creaturā ex corporali ⁊ itellectuali nā̄ cōpoſitā. ¶ Preterea intellectus poſſibilis ſm p̄hm in tertio de aīa eſt ſicut tabula in q̄ nihil eſt ſcriptū: ſ; nō pōt p̄fici aliq̄d in eo niſi p̄ ſpēs in ſenſibus receptas. ergo oꝫ ꝙ vniatur corpori organico ſenſibili. ¶ Rn̄° dd̄ ꝙ cā final' ipſi⁹ ꝯiunctionis aīe ⁊ corporis aſſignat i lr̄a a mag̃ro ſufficienter. finis enim pōt ſumi vel ex p̄te agentis. vl' ex p̄te ipſius op̄is. ex p̄te agentꝭ. ſ. dei finis ē bonitas eius ſm ꝙ cadit i voluntate ipſius volentis bonitatē ſuā i res diffundere. ⁊ h̄ ē p̄ma rō quā magiſter aſſignat. Ex p̄te aūt op̄is finis itētus ē p̄tingeꝛ i aſſimilationem diuine beatitudinis. hoc autem ē ſm eſſe eius ꝓut ipſa ꝯiunctio aīe ⁊ corporis eſt q̄dā ſimilitudo diuine beatitudinis q̄ ꝯiungit ſp̄s deo: ⁊ h̄ ē ſcd̄a rō quā aſſignat. Et ēt ſm opationē ꝓut. ſ. aīa p̄ operationes quas in corpore exercet ad diuinā bonitatē accedit merendo ⁊ h̄ ē tertia rō. ¶ Ad p̄mū ergo dd̄ ꝙ ſi aīa nō eſſet corpori vnibil' tūc eſſet alterius natur. vñ ſm hāc nāam quā h; nō pōt melius ad diuinā bonitatem accedere q̄; p̄ h̄ ꝙ vnit corpori. ¶ Ad ſcd̄m dd̄ ꝙ q̄cq̄d aduenit rei ſubſiſtenti ita ꝙ ex ipſi⁹ aduētu nouū eē ꝯſtituat: oꝫ accidētaliter aduenir. q; vnius rei nō pōt eē niſi vnū eſſe eſſentiale. vñ aliud eſſe ſuperueniens erit accidētale: ſ; corpus aduenies aīe trahit i ꝯſortium illius eſſe a quo aīa ſubſiſteꝛ p̄t q; forma ſuū eē materie dat quāuis alie forme n̄ poſſunt ſubſiſtere i illo eē ſic pōt aīa. ¶ Ad tertiū dd̄ ꝙ pp̄ hāc obiectionē plato poſuit vt Gregorius niſſenus narrat. ꝙ aīa ē i corpore ſicut motor in mobili vt nauta in naui ⁊ non ſicut forma in mā: vñ dicebat ꝙ homo non eſt aliquid ex aīa ⁊ corpore. ſed ꝙ hō eſt aīa vtens corpore ⁊ pp̄ hoc q̄dam queſierunt q̄daꝫ media inter aīam ⁊ corpus vt ſpūs corporalē; aīam vegetabilē ⁊ ſenſibilē: ⁊ huiuſ; q̄bus mediātib⁹ aīa rōnalis corpori vnitur q̄ oīa abſurda ſunt ſm p̄hiaꝫ ⁊ īprobata a p̄hō i. viii. metha. ⁊ iō dicimus ꝙ eſſentia aīe rational' imediate vnit corpori ſicut forma materie ⁊ figura cere vt i ſcd̄o de aīa dr̄. Sciēdū ḡ ꝙ ꝯuenītia aliquoꝝ pōt attendi dupliciter aut ſm ꝓprietates nature. ⁊ ſic aīa. ⁊ corp⁹ multū diſtant. aut ſm ꝓportionē potentie ad actū: ⁊ ſic aīa ⁊ corpus maxime ꝯueniunt. ⁊ iſta ꝯuenientia exigitur ad hoc vt aliq̄d vniat alteri imediate vt forma alias nec accn̄s ſubiecto: nec aliqua forma materie vniret. cū accidens ⁊ ſubiectū etiā ſint in diuerſis generibus: ⁊ materia ſit potentia ⁊ forma ſit actus. ¶ Ad quartū dd̄ ꝙ in formis ē q̄dā gradus nobilitatꝭ ⁊ quāto aliqua forma ē nobilior tāto plus materie predominat. vñ forma terre ē magis material' q̄; forma aeris vel ignis. Inter aūt oēs formas aīa rōnalis nobilior ē. vñ maxime predominat materie omne autem quod vnit alteri vt vincēs ⁊ dominans ſuper illud h; effectū non ſolum ſm coniunctionem ſui ad alterum: ſed ēt per ſe abſolute inquantum non depēdet ad illud cui

vnitur ſicut pȝ in igne candele cuius lumē extendit ultra aſcenſionem vaporis ⁊ calefactionem. vnde quedā vires ab aia ꝓueniūt q̄ ſunt corporis actus: ⁊ quedā ſunt ab organis corporalibus abſolute q̄uis eius eſſentia ſic corpori vniat̄ vt forma. nō tñ ſicut forma materialis nō hñs eſſe abſolute i quo ſubſiſtere poſſit.

a Q uantū ſic ꝓcedit̄ vr̄ ꝙ tali corpori vniri n̄ debuit. cū cui forma ꝓporcionet̄ materie nobiliſſime forme debet̄ nobiliſſimū corpus: ſȝ corpus celeſte eſt nobiliſſimuȝ corporum. ergo videt̄ ꝙ corpori celeſti debeat vniri aia q̄ eſt nobiliſſima formaꝝ. ¶ Preterea ſimplici forme magis proportionat̄ corpus ſimplex q̄ȝ cōpoſitū: ſȝ aia ē ſimpliciſſima formaꝝ. ḡ nō dȝ vniri cōpoſito ſȝ ſimplici. ¶ Preterea corpus organicū ē magis difforme q̄ȝ corpus homogeneū: ſȝ aia ē ſimpliciſſimus motor. ḡ corpus cui vnit̄ ſicut mobili dȝ eē hōgeneū. ¶ Preterea q̄ȝto corpus eſt ſubtilius tanto magis accedit ad nobilitatē forme ⁊ ꝯtinentiȝ. ſȝ ignis ē ſubtiliſſimū corpus vñ in ſcdo de generatiōe dr̄ ꝙ hȝ plus d̄ ſpē. ergo vr̄ ꝙ ad minus ſm̄ p̄dominiū. ignis dȝ eē i corpore aiato cuius ꝯriū oñdit motus grauis queȝ hȝ. vnūqdq̄ȝ .n. mouet̄ motu p̄dñanti i ipſo vt i p̄mo de ce. ⁊ mū. dr̄. ¶ Sȝ ꝯ. ē ꝙ dr̄ geneſis primo formauit deus hoiem de limo terre ⁊c. Et h̄ ēt ad ſenſum videmus. ¶ Rn̄. dd̄. ꝙ oportuit talē formā. ſ. animā rōnalē corpori bene cōplexionato vniri cuius rōnē aſſignat Auic. dicēs ꝙ oȝ ordinē pfectibiliū eē ſm̄ ordinē pfcōnū iter oēs āt pfectiōes illa ē nobiliſſima que mouet celū cui iter oēs aliquas perfectiōes maxime aia rōnalis aſſimilat̄. ⁊ iō corpus oȝ ꝙ ſit ſimilimum celo. de nobilitate āt corporis celeſtis ē ꝙ nō hȝ ꝯriū vñ quātocūq̄ȝ corpus ſepat̄ a ꝯrietate ſimilius celo efficit̄. h̄ aūt nō pōt eē i generabilib⁹ ⁊ corruptibilib⁹ hoc mō ꝙ a ꝯrijs omnimode abſoluāt̄. ſ. calido ⁊ frigido. ſȝ p̄ hoc. nō ꝯueniūt ad mediū q: mediū neutrū extremoꝝ ē actu. ⁊ iō illud corpus qd̄ venit ad maximā equalitatē mixtionis eſt ſimilimū celo ⁊ tale corpus dȝ eē corpus humanū. ⁊ inde ē ꝙ dicit̄. 2. d̄ aia ꝙ hō hȝ meliorem tactum ceteris animalibus. ⁊ q̄ȝto ē melioris tactus tāto eſt melioris intellectus: q: ſubtilitas tactus ſequit̄ equalitatē ꝯplōnis. Inſtr̄m enim tactus dȝ eē i potētia reſpectu ſuoꝝ ſenſibiliū ſicut mediū: ⁊ nō p̄ p̄uationē ſicut pupilla ē potentia albū ⁊ nigrū vt in eodē libro dr̄. ¶ Ad p̄mum ergo dd̄ ꝙ corpus celeſte ē nobilius q̄ȝ corpus hūanū. vñ ⁊ perfectio ſua ē nobilior q̄ȝ aia hūana. ¶ Sed ſicut dicit cōmētator in libro de ſba orbis corpus celeſte n̄ eſt generabile neq̄ȝ corruptibile ſicut corpus humanū. ⁊ iō nō indiget pfectione termināte ipm̄ ſenſificādo ⁊ vegetādo: ſȝ qua moueat ipſum in loco: ⁊ q̄cūq̄ȝ ſit vt⁹ illa ſiue deus ſiue angelus ē ſupior i nā q̄ȝ aia humana q̄ ē motor corporis hūani ⁊ corporeitas celi q̄ȝ corporeitas corporis humani. ¶ Ad ſecūdum dd̄ ꝙ corpora ſimplicia maxime remouent̄ a ſimilitudine celi inq̄ntū in coꝝ natura eſt hr̄e ꝯriū cū intēſione. ⁊ iō corpori tali aia rōnalis vniri non debuit. ¶ Ad tertiū dd̄ ꝙ aia rōnalis q̄uis ſit ſimplex i eēntia. tñ ē multiplex in potētijs ⁊ opationibus: ⁊ iō oȝ ꝙ corpus ſuū multa hēat organa ad diuerſas opatiōes apta ⁊ pp̄ hoc natura dedit hoi manus quibus plurimas opationes facere pōt. ⁊ pp̄ hoc. ēt q̄ȝto aia eſt minus nobilis regrit minorē diuerſitatē in organis ſic pȝ i plantis ⁊ i aialibus anuloſis. ¶ Ad quartū dd̄ ꝙ elia quāto plus hñt de ſpē ⁊ de qualitatib⁹ actiuis tāto plus hñt de virtute agēdi. vñ non poſſet fieri adequatio niſi de elto magis materiali eēt plꝰ ſm̄ quātitatem vel materiam. Iō oȝ corpus humanū ſm̄ quātitatē hr̄e plus de terreſtri q̄uis non ſm̄ qualitatē: q: in corpore dñatur calidum. vnde in libro de aia dr̄ ꝙ nihil ē ſenſitiuum ſine calore: et ꝙ calor ignis ⁊ inſtr̄m anime: ⁊ q: grauitas ⁊ leuitas que ſunt principia motus localis conſequūtur quantitatem materie iō motus grauis apparet in corpore humano. Intelligēdo amaret. hic ponūtur quatuor que ſe ſm̄ ordinem hñt. Intellectus enim ſm̄ apprēſionem boni gignit amorem. amor autem vnit amatori ⁊ quodāmodo illud ſuum eſſe facit poſſidendo. ⁊ ex hac coniunctione ſequitur delectatio que perficit rōnē fruitionis. cetera ex p̄dictis manifeſta ſunt.

Di. Secunda.

Que ꝯſiderāda ſunt de angelis.

d **E angelica itaq̄ȝ na**tura hec p̄mo ꝯſiderāda ſūt: qū creata fuerit: ⁊ vbi. ⁊ q̄lis facta ſit dū p̄mo ꝯderet̄. Deinde q̄lis effecta auerſione quorūdā ⁊ ꝯuerſiōe quorūdā. De excellētia quoq̄ȝ ⁊ ordinibus: ⁊ donoꝝ drīa: ⁊ de officijs ac nominibus: alijſq̄ȝ pluribus aliqua dicenda ſunt.

Qū facti ſunt angeli: prius dicit i quo vident̄ ſibi obuiare auctoritates.

q Uedā auctoritates innuere videntur ꝙ aū oēm creaturā creati ſunt angeli. Unde illud. Primo oium creata ē ſapiētia: qd̄ itelligit̄ de angelica natura: q̄ in ſcriptura ſepe vita ſapia ⁊ lux dr̄. Nā ſapia illa q̄ deus ē. creata nō ē. filius cui ſapia pr̄is ē genita: ñ facta nec creata ⁊ tota trinitas vna ſapia nō eſt q̄ fcā nec creata ē: nec genita nec ꝓcedēs. De angelica ḡ vita illud accipiēduȝ eſt: de qua dicit ſcriptura qū facta ē. ſ. primo oium. Sed rurſus alia ſcriptura dic̄. In p̄ncipio creauit deus celū ⁊ terraȝ. Et i ꝓpha. Initio tu dñe terram fundaſti. ⁊ .o.m.p.t.ſ.c. Et vr̄ q̄dā ꝯtrarietas oriri ex aſſertiōib⁹ iſtis. Nā ſi p̄mo oiuȝ creata ē ſapia oia poſt ipſam facta vident̄. ⁊ ita poſt ipſam facta vident̄ celū ⁊ terra: ⁊ ipſa facta aū celū ⁊ terrā. Item ſi i p̄ncipio creauit deus celū ⁊ terraȝ: nihil factū ē aū celū ⁊ terrā. ergo nec ipa ſapientia facta aū celū ⁊ terrā. Cū ḡ hec contraria videant̄: nec in diuina ſcriptura fas ſit ſentire aliqd eſſe contrarietatis: requiramus itelligentiam veritatis.

Quid ſit tenendum docet p̄miſſas auctoritates determinans.

u Idet̄ itaq̄ȝ hoc eē tenēdum ꝙ ſimul creata ē ſpūal̄ creatura. i. angelica ⁊ corporal̄. Sed̄m qd̄ pōt accipi illud

Salomonis. Qui viuit i eternũ creauit oīa simul.i.spũalē ꝛ corporalē naturā ꝛ ita nō ꝑ/ us tēpore creati sunt angeli ꝙ̄ illa corpal' materia quattuor elemētoꝝ: ꝛ tñ p̄mo omniũ creata est sapia: qꝛ ꝛ si tempore non precedit: precedit tamen dignitate.

Quod simul creata fuerit corporalis ꝛ spiritualis creatura.

Quod aũt simul creata fuerit spũalis corporalisq; creatura Aug. sup Genesim apette ostendit dicens. Per celum ꝛ terram spũalem corporalēq; creaturam intelligi. ꝛ hec creata in principio. s. tp̄is vel in principio: qꝛ p̄mo facta sunt.

Qd̄ nihil factũ est añ celũ ꝛ terrā nec ēt tē puo. cũ tempore enī creata sũt: s; nō ex tpe.

Ante ea enim nihil factũ est: nec etiaz tempus factũ est ante spũalez. s. angelicam naturā: ꝛ ante corpalem. s. materiā illā quattuor elemẽtoꝝ ꝯfusaz. Illa n. cũ tempore creata sunt. nec ex tpe nec ī tpe sicut nec tempus in tempore creatum est qꝛ ñ fuit tempus anteꝙ̄ esset celum ꝛ terra. Unde Aug. i li. de trinitate dicit ꝙ deus fuit dñs añꝙ̄ esset tp̄s: ꝛ nō ī tpe cepit esse dñs: quia dñs fuit tpis qñ esse cepit tempus. nec vtiq; tempus cepit esse in tempore: qꝛ nō erat tempus anteꝙ̄ inciperet tempus.

Quod simul cũ tempore ꝛ cũ mundo cepit corpalis ꝛ spũalis creatura.

Simul ergo cũ tempore facta est corporalis ꝛ spũalis creatura: ꝛ simul' cũ mundo. nec fuit ante angelica creatura ꝙ̄ mundus: qꝛ vt Aug. ait. Nulla creatura est ante secula sed a seculis cuz q̄bus cepit. Hieronimus tñ sup ep̄lam ad Titũ: aliud videt̄ sentire dicens. sex milia nec dũ nostri temporis ipleñt̄ annoꝝ: ꝛ quātas prius eternitates: quanta tempora: quantas seculorũ origines fuisse arbitrãdũ est: ī q̄bus angeli troni: dominationes ceteriq; ordines seruirent deo absq; temporuz vicibus atq; mēsuris: ꝛ deo iubente substiterunt. His verbis quidam adherentes dixerunt cum mundo cepisse tempus seculare: sed ante mundũz extitisse tempus eternum sine mutabilitate. ꝛ in eo immutabiliter ꝛ sine temporaliter astruũt angelos deo iubente substitisse eiq; seruisse. Nos autem quod prius dictuz est ꝑ catum intelligentie nostre magis approbamus: salua tamen reuerentia secretoꝝ in quibus nihil temere asserendum est. ꝛ illud Hiero. dixisse non ita sentiendo: sed aliorum opinionem referendo arbitramur.

Ubi angeli moꝝ. ꝑ. creati fuerũt in empirreo. s. qd̄ statī vt factũ angel' fuit repletũ.

Iam ostensum est quando creata fuerit angelica natura. nec attendendũz est vbi facta fuerit. Testimonijs quarundam auctoritatum euidenter monstratur angelos ante casum fuisse in celo: ꝛ inde corruisse quosdām propter superbiam: alios vero qui non peccauerunt illic perstitisse. Unde dominus in euangelio ait. Uidebam sathanam sicut fulgur cadentem de celo. Nec appellatur hic celum firmamentum quod secunda die factum est sed celum splendidum quod dicitur empirreum. i. igneum a splendore: non a calore. quod statim factum angelis est repletum: quod est supra firmamentũ ꝛ illud empirreum quidam expositorꝰ ñ sacre scripture nomine celi intelligi voluit: vbi scriptura dicit. In principio creauit deus celuz ꝛ terram. Celũ inquit strabus ñ visibile firmamentuz hic appellat: sed empirreũ. i. igneum vel intellectuale: quod non ab ardore sed a splendore dicitur. quod statim factũ repletum est angelis. Unde cũ me laudarẽt astra matutina ꝛc. De hoc quoq; Beda ita ait. Hoc superius celum qd̄ a volubilitate mũdi secretum est: mox vt creatuz est sanctis angelis impletum est: quos in principio cũ celo ꝛ terra conditos testatur dominus dicēs vbi eras cum me laudarent astra matutina ꝛ iubilarent omnes filij dei. Astra matutina ꝛ filios dei eosdem angelos vocat. Celum enī in quo posita sunt luminaria non in principio: sed secunda die factum est. Ex his liq̄t ꝙ in empirreo omnes angeli fuerunt ante quorundam ruinam. simulq; creati sunt angeli cum celo empirreo: ꝛ cum informi materia omnium corporalium.

Quod simul creata est visibilium rerum materia ꝛ inuisibilium natura: ꝛ vtraq; informis fm aliquid: ꝛ formata secundum aliquid.

Simul ergo visibiliũ rex materia ꝛ inuisibiliũ natura ꝯdita ē: ꝛ vtraq; i formis fuit s; aliqd: ꝛ formata fm aliq̄d sicut enī corporaliũ materia ꝯfusa ꝛ ꝑmixta ꝙ̄ scd̄m grecos chaos dicta est ī illo exordio ꝯditiōis ꝑmarie: ꝛ formam ꝯfusionis habuit: etnon habuit formam distinctionis: ꝛ discretionis: donec postea formaret̄ atq; distinctas reciperet. spēs: ita spũalis ꝛ angelica natura in sua ꝯditiōe fm nature sue habitũz formata fuit. ꝛ tamē illam quā postea ꝑ amorē ꝛ ꝯuersiōnē ad creatorē suũ acceptura erat

formã nõ habuit ſed erat informis ſine illa. Unde Aug. multipliciter exponẽs premiſſa verba Geneſis. In pͥncipio creauit deus celũ ⁊ terrã ⁊c. Per celũ dicit intelligi iformẽ naturã ſpũalis vite: ſicut in ſe põt exiſtere: nõ ↄuerſa ad creatorẽ in quo formaẗ. p terrã corporalẽ materiam ſine omni qualitate que apparet in materia formata.

Quomõ dicat Lucifer ſm Yſaiã aſcẽdã in celũ ⁊ cetera: cũ eſſet in celo.

Ic queri ſolet in celo empirreo fuerunt angeli ꝙ ſtatim facti ſunt quomõ vt legiẗ i Yſaia. dicit lucifer: aſcẽ
b
dam in celũ: ⁊ ex. ſo. m. ⁊. e. ſimilis altiſſimo Sed ibi celũ vocat dei celſitudinẽ cui parificari volebat. Et eſt ſale: aſcendam in celũ. i. ad equalitatem dei.

E angelica itaqꝫ nã ⁊c. Hic magiſter incipit determinare de creaturis i ſpã-
d
li ꝗtũ ad ↄſideratiõe; theologi ptꝫ. Et diuidiẗ i tres ptes. In pͥma determinat de creatura pure ſpirituali. In ſcđa de creatura pure corporali. xij. di. ibi de angelice nature ⁊c. In tertia ꝺ creatura ex vtraqꝫ ↄpoſita. xvi. di. hiꝭ excurſiſſimis ⁊c. prima in tres. In prima determinat de angeloꝝ creatione. In ſcđa de ſepatiõe p auerſionẽ ⁊ ↄuerſionẽ. v. di. ibi poſt hoc cõſideratio adducit ⁊c. In tertia determinat de bonoꝝ dignitate. ix. di. ibi. poſt p̃dicta ſupereſt cognoſcere ⁊c. pͥma in duas. In pͥma determinat de creatione angeloꝝ quãtũ ad illud qꝺ adiacet eis quaſi mẽſura. In ſcđa determinat de ↄditione ipſoꝝ creatoꝝ. tertia di. ibi ecce oſtẽſum eſt ⁊c. pͥma diuidiẗ i duas. i pͥma oñdit qñ creati ſẗ angeli. in ſecunda ubi creati ſẗ ibi. iã oſtẽſuꝫ eſt ⁊c. prima in duas. in pͥma dicit de quo ẽ intẽtio. in ſcđa pſequiẗ qõnẽ ibi q̃dã auctoritates ⁊c. et circa hoc duo facit. pͥmo mouet qõnẽ ponẽdo rõnes ad vtrãqꝫ ptẽ. ſcđo determinat eam ibi vr̃ vtiqꝫ hꝰ eſſe tenendũ ⁊c. Et circa hec tria facit. primo determinat qõnẽ. ſcđo determinationẽ ↄfirmaẗ ibi ꝙ antẽ ſimul creata fuerunt ⁊c. tertio obiecta i ↄtͥũ ſoluit ibi Hieronimus tñ ſuper epla ⁊c. Iaꝫ oñſum eſt ⁊c. Hic determinat vbi creati ſunt angeli. Et pͥmo oñdit ꝙ in celo empireo. ſcđo empilogat ea q̃ dixerat ibi. ſimul ergo viſibiliũ. tertio obiectũ i ↄtͥũ ſoluit ibi hic queri ſolet ⁊c. Hic ẽ duplex q̃ſtio pͥmo ꝺ euo qꝺ durationẽ angeli mẽſurat. ſcđo de celo empireo qui locus angeloꝝ dr̃. ¶ Circa pͥmũ tria queruntẗ. pͥmo vtrũ euũ ab eternitate vel tẽpore differat. ſcđo vtrũ ſit vnũ tm̃ euũ. tertio vtrum euũ menſurans durationem angeli ante tempus inceperit.

a
D primũ ſic pceditẗ. vr̃ ꝙ euũ ſit idẽ ꝙ eternitas. ſicut enĩ dr̃ i libro ꝺ cauſis. intellĩa parificaẗ eternitati: nõ aũt niſi ſicut mẽſuratuꝫ menſure. cũ ergo mẽſura angelice durationis ponaẗ euũ. vr̃ ꝙ ſit idẽ eternitati. ¶ Preterea ſicut ſe hñt menſurata ita ⁊ mẽſure. ſed angelus nõ ẽ cã tempaliũ reꝝ. ḡ nec mẽſura duratiõis eius cã erit tẽporis ſꝫ tñ mẽſura duratõis creatõis q̃ ẽ eternitas. ſꝫ euũ ẽ cã tẽporis ſicut dicit Boetius de ↄſolatõe. qui tempus ab euo ire iubes. ergo euũ ẽ eternitas. ¶ Preterea ſicut ſe hñt mobilia adinuicẽ i ſucceſſiõe ita ſe hñt imobilia adinuicẽ i imobilitate: ſꝫ oĩum mobiliuꝫ eſt vna mẽſura ſucceſſiua. ſ. tẽpus. ergo ⁊ oĩum imobilium eſt menſura vna. ſ. eternitas. ¶ Sed contra videtur ꝙ euum ſit idem ꝙ tempus. quia ſm Auguſtinum deus mouet ſpiritualem creaturam per tempus: ſed talis creaturarum menſura ponitur euum. ergo euum ⁊ tempus ideꝫ ſunt. ¶ Preterea omnis menſura durationis creature eſt diuiſibilis: ſed partes durationis non ſunt ſimul. ergo cuꝫ euum ſit mẽſura durationis creature. videtur ꝙ in eo ſit ſucceſſio: ſed hec eſt ratio temporis. ergo videtur ꝙ tempus ⁊ euum ſint idem. ¶ Preterea nullum creatũ eſt actu infinitum: ſed angelus in infinitum durabit. q: nunquam corrumpetur. ergo ſua duratio non eſt tota ſimul. ⁊ ſic idem quod prius. ¶ Preterea omne illud cuius duratio eſt tota ſimul non differt i eo eſſe ⁊ fuiſſe: ſed illud quod fuit non poteſt intelligi ñ fuiſſe. nec deus poteſt facere id non fuiſſe. ergo non poteſt intelligi angelum non eſſe nec deus poteſt hꝰ facere quod eſt falſum. ergo duratio angeli non eſt tota ſimul. ¶ Reſpondeo dicendũ. ꝙ euum ponitur menſura media. inter tempus ⁊ eternitatem de diſtinctione autem temporis ab euo eſt triplex opinio. quidam enim dicunt ꝙ idem eſt nunc eui ⁊ temporis menſurat ipſum mobile inquantum eſt in motu eo ꝙ ſicut ſe habet tempus ad motum. ita ſe habet nunc temporis ad mobile. vt dicitur in quarto phyſicorum: ſed nunc eui menſurat ſubſtantiam ipſius primi mobilis prout in ſe conſideratur. ⁊ ſic tẽpus ⁊ euum drñt tantum ratione tamen euo menſuratur non tantum ſubſtantia celi: ſed ẽt angeli. ſed hoc non poteſt ſtare; q: duratio reſpicit eſſe in actu. non eſt autem idem actus nec vnius rationis eẽ celi quod menſuratur euo ⁊ moueri ipſius quod menſuratur. tempore. ⁊ ideo ſecundum rem tempus. et euum drñt cum diuerſorum generũ ſint diuerſe mẽſure: vt ex. x. metha. patet. Ideo alii hoc concedentes dixerunt ꝙ euum eſt menſura rei permanentis create. ſed tempus eſt menſura rei mote. ⁊ tamen in tempore eſt prius ⁊ poſterius cuꝫ innouatione. i euo autem eſt ſine innouatione ⁊ inueteratione. hoc autem nihil videtur dictu. quia vbicũqꝫ eſt prius ⁊ poſterius oportet intelligerẽ partem priorem ⁊ poſteriorem: ⁊ in nulla duratione partes priores ⁊ poſteriores ſunt ſimul. vnde oportet ꝙ quando eſt prius nõ ſit poſterius. ⁊ ideo oportet poſterius de nouo aduenire cum prius non fuerit. exemplum etiaꝫ quod ponunt falſum ſupponit. dicunt enim. ꝙ ſicut inuenitur fluxus alicuius ab alio continuus cum innouatione eo ꝙ ſemper aliud ⁊ aliud eſt quod fluit. ſicut in exitu riui a fonte ita etiam inuenitur fluxus continuus ſine innouatione ſicut exitus radij a ſole qui ſemper eſt idem. Sed hoc non eſt verum: q: in exitu radij a ſole non attenditur prius ⁊ poſterius. primo ⁊ per ſe. q: illuminatio non eſt motus; ⁊ non eſt in tempore niſi per poſterius eo ꝙ omne quod illuminatur reducitur in quẽdam motum ſicut in cauſam in quo ẽ innouatio ſitus. ſicut in motu corporis illuminantꝭ quod illuminat dum ſuper terram mouetur. eſſe autem angeli non reducitur innouationeꝫ alicuius motus ſicut in cauſam. nec in ſe innouatur. quia nihil fit quod prius non eſſet. ergo impeſſibile. eſt ꝙ aliquo mõ ſit in prius ⁊ poſterius. Et iõ dđ ꝙ tp̃s ẽ mẽſura habens prius ⁊ poſterius. euũ ãt ñ hñs. oꝫ. n. rõneꝫ

mēſure ex menſurato accipere: eē aūt angeli qḋ euo mēſurať eſt īdiuiſibile variaōe carens. ⁊ iō euū pri⁹ et poſteri⁹ nō hꝫ. ſed motus q̄ tēpore mēſurať ſucceſſione quadā ꝑficit. ⁊ iō in tempore īuenit̄ pⁱus ⁊ poſteri⁹ Differt āt euū ab eternitate: ſicut ⁊ eē angeli ab eſſe diuio ī duob⁹. Primo: q: eſſe diuinū eſt per ſe ſtans q: eſt id qḋ eſt. in angelo aūt eſt aliḋ eē ⁊ aliḋ qḋ eſt. Scḋo q: eē angeli ē ab alio: ſꝫ nō eſt diuinū. vñ pꝫ ꝙ ſicut eē angeli ē q̄dam participatio diuini eē. ita etiā euū eſt quedam participatio eternitatis. ⁊ ꝓpter hoc doctores paꝝ loquūtur de dr̄ia eui ⁊ eternitatis. vñ Dio. indifferēter vtroqꝫ vtitur. ⁊ per hoc pꝫ reſponſio ad primū: q: eternitas ibi ſumitur ꝓ eternitate pticipata que eſt euū ⁊ deus dr̄ eſſe ſupra eternitatē ſicut ſupra ens ⁊ ſupra omne qḋ nominať. Et ſilr̄ dōꝫ eſt ad ſcḋꝫ ꝙ euū ſumitur ibi ꝓ eternitate ſi tñ luminatur ꝑꝫ ꝙ differt ab eťnitate: ſic dicit̄ tp̄s ab euo fluere nō effectiue ſed exemplariter: q: digniora in entibus ſūt quodāmō exemplaria inferiorū ī quātū magis accedūt ad pᵐ exēplar. ⁊ ita euū eſt exēplar tpis inq̄tū eternitati ſimilius eſt. ¶ Ad terciū dōm ꝙ mot⁹ vniuocatur ad mobilia in intentōe generis. ⁊ iō oib⁹ motibus ordinatis adīuicē pōt vna mēſura rñdere. ſed nullū eē creatū vniuocať cū eē increato. ⁊ iō oꝫ ponere duas mēſuras. ¶ Ad q̄rtū dōm ꝙ angelus pt cōſiderari dupl̄r vl̄ q̄ꝫtum ad ſuū eſſe: qḋ eſt ſine viciſſitudine: ⁊ ſic mēſurať euo. vl̄ q̄ꝫtū ad oꝑationeꝫ: ⁊ ſic ēt q̄ꝫtum ad aliquā operationē euo menſurať: put. ſ. intueť res in vbo: q: ſic in eius operatione nō eſt viciſſitudo aliqua. ſꝫ ſm aliā oꝑationē ī q̄ ē viciſſitudo menſurať tpe. ſed. ſ. q: intueť res per pl̄es ſpēs q̄ ſunt apud ipm. hoc āt tp̄s eſt aliud a tpe qḋ menſurat motum primi mobilis. q: illa viciſſitudo nō ordinať ad illū: nec iſtud tp̄s ē ꝯtinuū: ſed nūerus diſcretus viciſſitudis nō ꝯtinue. ꝯtinuitas. n. accidit tpi ex ꝑte mot⁹ nūerati: ⁊ nō ſm formā ſuā q̄ nūerus ē vt dicit ꝯmēta. in q̄rto phy. ¶ Ad q̄ntū dōm: ꝙ ois diuiſio durōnis accidit ex motu per quē fit ſucceſſio prioris ⁊ poſterioris. ⁊ iō tp̄s ē mēſura ꝑ modū nūeri. ſed euū ⁊ eternitas mēſurant actū ī quo nō accidit renouatio per motū. ⁊ iō ſunt īdiuiſibiles mēſure per modū vnitatis: ſicut. n. tēpus ē numer⁹ prioris ⁊ poſterioris in motu Ita etiam ⁊ euū eſt vnitas permanētie act⁹ q̄ eſt eſſe vel oꝑatio creati: ⁊ ſilr̄ eternitas īcreati. ¶ Ad ſextū dōm ꝙ eē angeli nō eſt infinitū q̄titatiue ꝑ modū q̄ꝫti eq: indiuiſibile ē huiuſmodi īfinitū nō pōt eē ī actu. ſꝫ ē īfinitū negatiue: nō ſimpl̄r ſed reſpectu alicui⁹ finis q̄ ē termin⁹ durationis quā nō hꝫ. ¶ Ad ſeptimū dōꝫ ꝙ pōt deus facere angelū nō eē: q: ſicut nō potuit ꝑ ſe īcipere: ita nec durare niſi volūtate ei⁹. ⁊ ſilr̄ pōt intelligi nō eē: eo ꝙ ſua quidditas nō ē ſuū eſſe. nec tamē pōt facere vt ſil̄ ſit ⁊ non ſit. nec hoc pōt itelligi. ⁊ ſic nō pōt facere ipm nō fuiſſe. q: hec poſſibilitas diuerſificať ab illa: vt ī pmo lib. di. xlii. dictū ē. ⁊ iō obiectio iſta non eſt ad ꝓpoſitum.

D ſcḋm ſic ꝓcedit̄. videť ꝙ euum nō ſit tātū vnū: ſicut. n. tp̄s ē nūer⁹ mot⁹: ita ⁊ euū vr̄ eē vnitas ꝯtracta vl̄ determiata ad rē aliquā. ſꝫ talis vnitas multiplicať ad multiplicationē eoꝝ qb⁹ ꝯuenit eē vnū. ḡ nō eſt tm̄ vnū euū. ¶ Pre. corporaliū ⁊ incorporalium cū ſint diuerſoꝝ geneꝝ nō ē menſura vna. ſed euo mēſurant̄ q̄dā corpora: ſicut ſubſtātia celi. ḡ vr̄ cū ēt quedā ſpūalia menſurentur euo ꝙ euum nō ſit vnū. ¶ Pre. oium motuū quoꝝ eſt tēp⁹ vnum eſt reductio ī vnum motuꝫ ſicut ī cām. ſed angeli non reducunť in vnum angeluꝫ ſicut in cām. ḡ nō menſuranť vno euo. ¶ Pre. quocunqꝫ angelo remoto: nihilominus remanebit eē alioꝝ angeloꝝ euo menſuratuꝫ. ſed q̄cunqꝫ ita ſe hñt ꝙ remoto vno remanet alteꝝ nō dependēt adinuicē. ḡ vr̄ ꝙ euū vni⁹ angeli nō dependet ad euū alteri⁹: ⁊ ſic nō eſt omniū vnū euū. ¶ Pre. ſi menſurenť per vnū euū: hoc non eſt niſi per euū qḋ eſt menſura eſſe pmi angeli. ſed vt ī. dr̄. angelus q̄ corruit iter omnes maior fuit. ḡ vr̄ ꝙ eſſe oium bonoꝝ angeloꝝ menſureť ad euū demonis qḋ eſt abſurdū. ḡ vr̄ ꝙ nō ſit tñ vnū euū. ¶ Sꝫ ꝯtra. media hñt naturā extremoꝝ. ſed euū mediū ē inter eternitatē ⁊ tp̄s. eternitas āt ē vna ⁊ ſilr̄ tp̄s. ḡ euum eſt vnū. ¶ Pre. hoc etiā vr̄ per hoc ꝙ euū ē ſimplicius q̄ꝫ tp̄s: ⁊ ita magis vnum. ¶ R°. dō. ꝙ ponēdo vnitatē eui oꝫ eā īueſtigare ad ſilitudinem temporis cuius cā tripl̄r aſſignatur. Quidā eni dicūt ꝙ tēpus ē numerus mot⁹. vñ ſicut idē eſt denari⁹ quo nūeranť decē caues ⁊ decē eq: ita ē ēt idē tp̄s quo nūeranť oēs motus. ſed hoc iprobat ꝯmen. in. viii. phyſi. q: vnitas alteri diuerſoꝝ nūeratoꝝ non eſt niſi vnitas numeri mathematice accepti. tp̄s aūt nō eſt q̄d mathematicū: ſed naturale. ¶ Pre. oia mathematica multiplicanť ſm eſſe qḋ habēt in rebus: ſicut nō eſt eadē linea in cupro ⁊ ligno ſm eſſe. vñ ſequereť ꝙ temp⁹ ſm eſſe nūeraretur ⁊ multiplicareť ad numerum motuum. ⁊ ita ſequereť ꝙ eēnt plura tpa ſimpl̄r: ſed vnū tñ imaginarie. Alii dixerūt ꝙ q: tp̄s eſt mēſura variationis: ⁊ ois variatio eſt ex poſſibilitate materie: et q: materia eſt vna iō dicūt tp̄s vnū ab vnitate materie. Sꝫ h̄ nō videť veꝝ. tp̄s eni nō mēſurat variationem ī potētia ſed variationē in actu. act⁹ aūt variationis ī materia nou ē vn⁹ ſed pl̄es. ſi tñ pma potētia ad variationē eſt vna: q̄uis etiā hoc nō ſit ꝑ ſe notū imo forte falſū ꝙ oium mobiliū ſit materia vna. ¶ Et ꝓterea tēpus de neceſſitate cū ſit nūerus reſpicit aliq̄ multitudinē nūeratā ī materia āt pma ſm eēntiā nō ē aliq̄ multitudo: ſed ſolū ſm eē ⁊ ſm hoc eē nō ē vna ī pl̄ib⁹. vñ nec tp̄s materie ſm eēntiā ſuā reſpōdet: ſꝫ ſolū eſſe ſm qḋ variať ꝑ motū. vñ ex vnitate materie nullo mō pōt eē tp̄s vnū. ⁊ iō dōm cū ꝯmen. in: 4. phyſicoꝝ: ꝙ tp̄s ē vnū ab vnitate mot⁹ pmi mobilis. tēp⁹ eni ꝯparať ad iſtū motū: nō tñ vt mēſura ad mēſuratū: ſicut ad alios mot⁹: ſed ſicut accñs ad ſubiectū qḋ ponitur ī diffīōne ei⁹ ex q̄ hꝫ vnitatē vl̄ m̄ltitudinē. vñ pmo mēſurat motū diurnū: ⁊ ꝑ illū mēſurat oēs alios ſicut eni dr̄ ī. 10. metha. vnūqḋqꝫ menſurať ꝑ illḋ qḋ ē primū ⁊ minimū ſui generis. Et ſilr̄ dōm eſt de euo qḋ eſt vnū ab vnitate eē ſimpliciſſimi euiternoꝝ qḋ ē primus angelus: q: oportet vnū eſſe ſimpliciorē altero vt. ī. diceť. ¶ Ad primū ergo dōꝫ ꝙ mēſura ē duplex. q̄dam itrinſeca q̄ eſt ī menſurato ſicut accñs in ſubiecto. ⁊ hoc m̄ltipl̄r ad m̄ltiplicationē mēſurati ſicut plures linee ſūt que mēſurant lōgitudinē pluriuꝫ corpoꝝ equatiū. Eſt etiā q̄dā mēſura extriſeca: ⁊ hāc nō ē neceſſe multiplicari ad multiplicationē mēſuratoꝝ: ſed ē ī vno ſicut ī ſubiecto ad qḋ multa mēſurantur: ſicut m̄lti paꝫ menſuranť ad lōgitudinē vni⁹ vlne. ⁊ hoc mō multi mot⁹ mēſuranť ad nūerū vni⁹ primi motus qui nūerus ē tp̄s: ⁊ multa ꝑmanētia ad vnitatē vnius permanētis qḋ eſt euū. ¶ Ad ſcḋꝫ dōm ꝙ ſpūalia ⁊ corporalia pñt in permanētia eēndi aſſimilari ⁊ ſm h̄ vnā mēſurā hr̄e q̄uis ī aliis m̄ltū diſtēt. ¶ Ad tertium dōm ꝙ quamuis vnus angelus non ſit cauſa alterius ē: tamen ſimplicior altero. ⁊ hoc ſufficit ad

rationē mēſure. ¶ Ad quartū dōm q̄ ſi non eſſet
iſte prim⁹ angelusq̄ nō eēt ali⁹ p̄m⁹ ad quē alii mē
ſurarent: ſicut ſi nō eēt hoc primū mobile eēt aliq̄ c⁹
mot⁹ tp̄s eēt mēſura. ¶ Ad quītū dōm q̄ cū euum ſit
participatio eternitatis q̄to aliqd magis ē i p̄ticipa
tione eternitatis per p⁹ mēſurat euo. ⁊ iō cū angelus
btūs magis ſit i participatione eternitatis q̄ ille q̄ p̄
peccatum corruit non ſequitur q̄ angelus beat⁹ men
ſuretur ad euum demonis ſed econuerſo.

a D tertiū ſic p̄cedit̄: vr̄ q̄ duratio angeli an̄
mundū inceperit. Gre. n. nazan. dixit q̄ de⁹
p̄mo excogitauit angelicas ſubas: ⁊ excogi-
tatio ipi⁹ op⁹ ei⁹ eſt. vt dicit Dam. ergo vr̄ q̄ an̄ ali-
as creturas angel⁹ fact⁹ ſit. ¶ P̄re. creatura corpo-
ral' nō eq̄parat̄ ſpūali. ſ; iō dr̄ deū voluiſſe mūdū ab
eterno facere ne mūdus ſibi eq̄parari videret̄. ḡ vr̄
q̄ nec creaturā corporalē ſil' cū ſpūali facere debue-
rit. ¶ P̄re. nullus p̄t hr̄e cognitionē alic⁹ rei ſiēde ni
ſi p̄exiſtat aliqd eē ei⁹. ſ; ſm̄ augu. angelus i vbo ac-
cepit cognitionē creature per vbū ſiēde: q̄ cog̃ matu-
tia dr̄. ḡ vr̄ q̄ āgl's an̄ alias treaturas fact⁹ ſit. ¶ P̄re
terea ſm̄ aliq̄s angeli mouēt celos: ſed motor p̄cedit
mobile. ḡ vr̄ q̄ angeli p̄ceſſerūt celos ⁊ alia corpora.
¶ S; ɔ̄. q̄ncūq; fuerūt angeli deſiterūt abinuicem
per eētiā. ſ; diſtātia aliquor̄ nō p̄t intelligi niſi loco
exītē: nec loc⁹ niſi ſit corpus. ḡ angeli an̄ corporalia
creati nō ſūt. ¶ P̄re. ſi angel⁹ an̄ corporalia creatus
fuit: oz q̄ nūc creatōis angeli ſit p⁹ q̄ nūc creatōis
mūdi. ſed vbicūq; ē nūc p⁹ ⁊ poſteri⁹ ibi eſt tp̄s. ḡ oz
q̄ an̄ mūdū fuerit tp̄s: qd̄ ē impoſſe vt vr̄: q: tūc eēt ⁊
mot⁹. ¶ R°. dd̄. q̄ creatio rer̄ dep̄ēdet ex volūtate
creatoris q̄ tūc ⁊ nō pri⁹ res creare voluit: q̄ q: nobiſ
nota nō ē: iītiū creatōis rer̄ rōne iueſtigare nō poſſu
mus ſed fide tenem⁹: put nobis traditū ē per eos q̄-
bus diuinā volūtatē reuelatā credim⁹. ¶ Sciēdum
ē ḡ q̄ circa iceptionē rer̄ ſci ɔueniētes i eo qd̄ fidei ē
ſ. q̄ nihil ē ab eterno p̄ter deū varia mi⁹ q̄tū ad ver
bor̄ ſuperficiē dixiſſe ineniūt̄ i his q̄ de neceſſitate fi-
dei nō ſūt i qb⁹ licuit ei diuerſimode opiari ſicut ⁊ no
bis. P̄lēs. n. eor̄ q̄ Aug. p̄ceſſerūt: vt Hiero. Hila.
⁊ Grego. nazan. vāt poſuiſſe āgelos an̄ creaturā cor
poralē factos ⁊ corporalē per ſpēs tunc diſtīctā. Au
gu. vō ponit corporalē ſil' ⁊ ſpūale creaturā factā i cor
poralē ſil' q̄; materiā ⁊ ſpēs: nō tū ſm̄ idiuidua q̄ ſuc-
ceſſiōe tēpor̄ gn̄ant̄. Seq̄uētes vō: vt Greg. Beda
ɔcordāt cū Aug. i coeuitate corporal' ⁊ ſpūal' creatu-
re. ⁊ cū aliis i ſucceſſiōe diſtinctōis corpor̄ per ſpēs
diuerſas. ⁊ iō cōiter tenet̄ q̄ āgelus nō ē fact⁹ an̄ cor
poralē creaturā. hoc. n. p̄babili⁹ vr̄. tū ex parte diui
ne oipotētie cui⁹ ē nō ſucceſſiue operari: tū ad exclu-
dendū errorē ne viderēt̄ angeli corporaliū creatores
eē: tū alteri ſnie p̄iudicandū nō ē: vt i lr̄a dr̄: q: nō eſt
demōſtratū nec fide expſſū. ¶ Ad p̄mū ḡ dd̄z q̄ ſi di
uerſor̄ dc̄ā ad ɔueniētiā reducere volum⁹ qd̄ tū ne-
ceſſariū nō ē pōt dici q̄ auctoritates q̄ coeuitatē ne-
gare videntur exponēde ſūt, ſ; ordinem dignitatis ⁊
nō duratōis. ¶ Ad ſcd̄m dōm q̄ nō ē ſimile: q: deus
p̄cedit creaturā nō ſolū dignitate ſ; ēt ēalitate quā oñ
dit mūdi ichoatio: q: vt rabi moyſes dicit faciliima
via ad oñdū deū eē: ⁊ ab ipo eē oia ē ex ſuppōe noui-
tatis mūdi. ⁊ iō ſtatutū ē i lege: vt ſeptia die ſeſtū du
cerēt i q̄ mūdus ɔſumat⁹ ē: vt per nouitatē mūdi ſem
per i cog̃ne dei p̄maneret. ſ; ſpūal' creatura excedit
corporalē dignitate nō ēalitate q̄ nec credi poſſ; cre
are ſil' vtraq; fcā eſt. ¶ Ad tertiū dōm q̄ d̄ re iā fa-
cta pōt accipi cognitio ei⁹ vt ſiēde ſi ɔſideret̄ i cau-
ſis ſuis exq̄bus p̄ceſſit: ⁊ ſic angeli ſuſceperūt cogni-
tionē rer̄ ſiendar̄ i vbo qd̄ ē ars opatiua rer̄. ¶ Ad
q̄rtū dōm q̄ motor nō neceſſario p̄cedit mobile dura
tōe ſ; dignitate: vt p; d̄ aia ⁊ corpore. alie. n. rōes ſūt
ſophiſtice: q: eētia angeli nō neceſſario idiget loco
nec cor̄ diſtictio ē ſm̄ ordinē vl' diſtantiā localē ſ; ſ;
p̄ncipia eētialia. Similiter etiā alia obiectio p̄cedit
de tēpore imaginato: q: .ſ. nūc imaginari an̄ mūdum
poſſumus: ſicut ēt multas lineas ex̄ celum.

b Einde q̄rit̄ de celo empi. i quo angeli ſci di-
cūt̄: ð q̄ tria q̄runt̄. p̄mo vtr̄ ſit corp⁹. ſcd̄o q̄-
le ſit. tertio vtr̄ iſluētiā hēat ſup alia corpora
¶ Ad p̄mū p̄cedit̄ ſic. vr̄ q̄ nō ſit corp⁹. oē. n. corpuſ
nāle ē ſenſibile ⁊ p̄cipue ſenſu viſus. ſed celū empi. n̄
ē viſibile ſ; itelligibile: vt i lr̄a dr̄. ḡ nō ē corp⁹. ¶ P̄.
celū empi. ē loc⁹ ɔtēplatōis: ſ; ɔtēplatōi nō debet̄ lo-
cus corporalis q̄ ēt exītes i corp̄e a corporib⁹ abſtra-
hit: q: ſm̄ aug. q̄diu aliqd diuinū mēte p̄cipim⁹ nō i h̄
mūdo ſum⁹. ḡ vr̄ q̄ celū ēpireū nō ſit corpus. ¶ P̄te.
p̄hs p̄bat i p̄mo celi ⁊ mū. q̄ ex̄ p̄mū mobile nō ē aliqd
corp⁹: ex̄. qd̄ tū qd̄dā mō ponit vitā beatā: quā nos di
cim⁹ i celo emp. eē. ḡ vr̄ q̄ nō ſit corp⁹. ¶ P̄re. cor-
por̄ nās perſcrutati ſūt p̄hi qb⁹ ēt d̄s ſua inuiſibilia re
uelauit ſm̄ apo. ad Ro. p̄mo. ſ; d̄ celo ēpi. nullā men
tionē fecerūt. ḡ nō ē corp⁹. ¶ S; ɔ̄. oē qd̄ mo' i loco:
ē i loco: q: mot⁹ local' ē p̄m⁹ motuū: vt i. viii. phy. p'.
ḡ vr̄ q̄ p̄mū mobile ſit i loco. ſ; loc⁹ ē ſup̄ficies corp̄is
ɔtinētis. ḡ oz q̄ hēat corp⁹ ɔtinēs q̄d eſt ⁊ h̄ dicim⁹ ce-
lū ēpi. ¶ P̄re. ſicut dr̄ i ſcd̄o ce. ⁊ mū. p̄ſecti⁹ ē qd̄ ac
q̄rit bonitatē ſine motu q̄ q̄ p̄ motū acq̄rit. ſ; di per-
fecta ſūt opera. ḡ oz perfectiſſimū corp⁹ eē imobile.
¶ P̄re. an̄ oē m̄tiforme eſt aliqd vniforme: vt i. ix.
meta. p': ſ; ē aliqd celū difforme: qd̄ p̄ti ē diaphonū
⁊ parti lucidū actu: vt celū ſtellatū. ḡ oz aliqd eē tm̄
diaphonū: ⁊ aliqd tm̄ lucidū. qd̄ ēt ɔcludi pōt ex ppo
ſitōe q̄ vtit̄ p̄hs i. viii. phy. q̄ ſi aliqd iuenit̄ ɔpoſitū
ex duob⁹ q̄x vnū iuenit̄ per ſe: oz ⁊ reliquū per ſe iue
niri: ſ; diaphonū ē ſicut potētia reſpcū lucidi. ḡ oz p̄-
mū corp⁹ eē totū lucidū actu: ⁊ h̄ dicim⁹ celū empireū
¶ R°. dd̄. q̄ celum empi. rōne inueſtigare non pōt:
q: quicqd de celis cognoſcimus: hoc eſt aut per vi-
ſum aut per motū. celū aūt empireum nec motui ſub
iacet nec viſui: vt in lr̄a dicitur. ſed per auctoritatē
eſt habitū: ⁊ eſt corpus quod principaliter ordinatū
eſt vt ſit h̄itatio beatorū: ⁊ hoc magis p̄pter homīes
quorum etiā corpora glorificabuntur: quibus loc⁹ de
betur q̄ propter angelos qui loco non indigent. ⁊ q:
illa gloria excedit inueſtigationem humanā: ideo ēt
⁊ celum empireū. ¶ Ad primum ergo dōm q̄ celū
empireum dicit̄ intelligibile: q: noſtris viſibus non
ſubiacet: ſed intellectu tm̄ capit̄: non q̄ in ſe nō ſit vi
ſibile. ¶ Ad ſcd̄m dōm q̄ celum empireū dicitur lo-
cus contemplatōis non q̄tum ad neceſſitatem ſ; q̄-
tum ad congruitatem: ſicut etiam dicitur locus ora-
tionis. ¶ Ad tertium dōm q̄ probationes philoſo-
phi hoc demonſtrant: q̄ extra totum vniuerſum non
ſit aliquod corpus: non q̄ extra hoc celū non ſit aliud
celum. quia in numero ſpherarum etiam philoſophi
diſſentire inueniuntur. ¶ Ad quartum dōm q̄ ratio
iam dicta eſt: quare demōſtratiue philoſophi hoc ce-
lum nō cognouerunt: quia nec motui nec viſui' ſubia
cet. ⁊ tū multa que de iſtis dixerūt nō demr̄atiue ſ; p
babilr̄ cog̃uerūt. vt ipemet p̄hs teſtat̄ i. ii. ce. ⁊ mū-
di. topica ſolutione ſe ſoluere queſtiones difficiles.

Alie ēt rões nõ ſūt cogētes: q: vltimū celū qḋ monet nõ ē in loco per ſe ſʒ per accñs. vt dicit pħs i. 4. phy. vbi ꝯmentator ēt diuerſas ſñias pħoꝝ de hoc ponit: nec ēt oʒ ꝙ id qḋ ſine motu bonitatē diuinā ꝑticipat: ſicut corp⁹: nec ēt oʒ ꝙ multiforme reducat̄ ī vniforme corporeum.

a 1 D ſcḋm ſic ꝓcedit̄. vr̄ ꝙ celū ēpireū nõ ſit lucidū: q: ſm̄ Auic. cā luciditatis ē ꝯgregatio partiū diaphoni: vt pʒ in criſtallo. ꝛ h̄ idē di. ꝯmmen. i li. ḋ ſub̄a orbis. Sʒ celū ēpireū ē ſubtiliſſimū: cū ſit nobiliſſimū corpoꝝ ꝛ marie formale. ḡ celū ēpireū nõ ē lucidū. ℂ Preterea ce. ēpireū ē mai⁹ ꝗtitate ꝛ virtute ꝗ̄ ſol. ſʒ ſol qñ directe nobis opponit̄ facit nobis diē: ꝛ a nobis videt̄. ḡ cū ce. ēpireū ſemper nob̄ opponat̄ directe vr̄ ꝙ ſi eēt lucidū ſemper nob̄ eēt dies ꝛ ſemper videremꝰ ipm̄: qḋ falſū ē. Itē vr̄ ꝙ nõ ſit imobile. oē. n. ꝗtū hʒ partes diſtātes: ſʒ qḋ hʒ partes diſtātes vbi ē vna pars ei⁹: pt̄ eē ēt alia: ita et ſingle partes ei⁹ pñt eē vbi nõ ſūt: qḋ ē hmōi ē mobile ſm̄ locū. cū ḡ celū empi. ſit ꝗtū q: ē corp⁹: vr̄ ꝙ ſit mobile. ℂ Preterea. oē corp⁹ nāle ē mobile: tū q: natura ē pn̄m mot⁹: tū q: corp⁹ nāle ē corp⁹ ex materia. ꝛ materia ꝛ mot⁹ ſe ꝯſequūt̄. ſʒ celū empi. ē corp⁹ naturale: alˀs eēt mathematicū ꝛ imaginatū. ḡ celuʒ empi. ē mobile. Itē vr̄ ꝙ ſit diuiſibile per dēſitateʒ ꝛ raritatē. vox. n. nõ pōt formari niſi i tali corpore qḋ per modū iſtū diuidit̄: ſicut i aere: ſʒ i celo empi. formabit̄ vox: q: erit ibi laus vocalis: vt a mltis dr̄. ḡ vr̄ ꝙ ſit diuiſibile. ℂ Pre. oē corp⁹ ꝑ qḋ ē mot⁹ ē diuiſibile ꝑ rarefactionē ꝛ ꝯdēſionē: niſi ponant̄ duo corpora eē i eodē loco. ſʒ corpora glīoſa i ce. empi. mouebūt: vt dr̄ ſapie. 3. Fulgebūt iuſti ꝛc. ḡ ē diuiſibile: ꝛ ex h̄ vlteri⁹ pt̄ ꝯcludi ꝙ ſit gñabile ꝛ corruptibile: q: dēſitas ꝛ raritas ſūt ꝗdā pn̄a gñatōis ꝛ corruptōis. Sʒ ꝯ i lr̄a dicit̄: ꝙ dr̄ empireū nõ ab ardore ſʒ a ſplēdore dr̄ ēt ꝙ a volubilitate mūdi ſecretū ē. dr̄ ēt ꝙ nõ hʒ ardorē. ꝛ per ꝯñs nec aliquā ꝗlitatē actiuā nec paſſiuā. ḡ ē i corruptibile mobile ꝛ lucidū. ℂ R° dō. ꝙ cū oēs res determinēt̄ a fine: oʒ ꝯditōes ce. ēpirei accipere ſm̄ ꝙ ꝯuenit ſtatui bonoꝝ ꝓpter qḋ factū ē: ꝛ q: illi ſūt i ꝯplēa participatōe eterne lucis gl̄is ꝛ eternitat̄: iō docet ce. ēpi. lucidū imobile ꝛ icorruptibile eē. ℂ Ad pmū ḡ dōm ꝙ iſta rō ꝓcedit ḋ eo qḋ ē h̄ mō lucidum: q: radios emittit ſenſui nr̄o viſibiles: ꝓpter qḋ etiaʒ ignis i ꝓpa ſphera nõ lucet. ſicut āt nõ dicim⁹ lucidū ce. empi. ſʒ q: i nā ſua lucē hʒ: eo ꝙ marie formale ē ꝛ per h̄ pʒ rñſio ad ſcḋm. ℂ Ad tertiū dōʒ: ꝙ ꝗto ꝓut ꝗtū ē nõ dbet̄ ꝓpe loc⁹: nec per ꝯñs potētia ad vbi: ſʒ ꝓut hʒ determinatā nām. vñ dr̄ i pmo ḋ gen. ꝙ mathematicis ſilitudinarie dādus ē tact⁹ ꝛ mot⁹. ℂ Ad ꝗrtū dōm ꝙ naturale pōt dupl̄r ſumi. vno mō ꝓut diuidit̄ ꝯ ens i aia. ꝛ ſic dr̄ nāle oē illḋ qḋ hʒ eē ſirū i natura. ꝛ ſic ce. ēpi. ꝛ āgli dñr nālia. Alio° dr̄ h̄ ꝙ diuidit̄ ꝯ ens diuinū qḋ abſtrahit̄ a mā ꝛ motu. ꝛ ſic nāle dr̄ illud ſolū qḋ monet̄: ꝛ ē ordinatū ad gñonē ꝛ corruptionē i reb⁹. ꝛ h̄ mō ce. empi. nõ ē ens naturale ſʒ diuinū qḋ ordinatū ē ad glīaʒ bonoꝝ: nec ēt materiā hʒ determinatā ad motū ſʒ ad finē ſuū: q: ꝛ mathematici nõ abſtrahūt ab oī materia: ſʒ a ſenſi tm̄: vt i. viii. metha. dr̄. vñ nõ oʒ vbicūqʒ ē materia ꝙ ſit mot⁹ ſed ꝙ eꝝ ē ꝙ i mobilib⁹ ꝛ imobilib⁹ eſt mā equoce. ℂ Ad qntū dōm: ꝙ ce. empi. ē loc⁹ angeloꝝ ꝛ aiaꝝ ꝛ hoīm. Angeloꝝ āt ꝛ aiarū ex vtraqʒ cōſtat ꝙ nõ erit i celo empi. laus vocalis: ſʒ vtrū hoīm p⁹ reſurrectionē ſutura ſit ibi la⁹ vocal̄: dubitatio ē gbuſdā dicētibus nõ ſuturā i eē laudē vocalē: ſʒ ſolū mētalē ꝗ dignior ē: q: nec erit ibi reſpiratio i ꝗ ſolū ē vox: vt i ſcḋo ḋ a. a dr̄. Alii vō dñt ſuturā ēt ibi laudē vocalē: nõ ꝓpter aliꝗ̄ idigentiā: ſʒ vt nihil i ſcīs vacet a diuina laude: nʒ mēs nʒ ligna q° āt eē poſſit ita dñt: q. ſ. i pulmõe ꝛ īſtrūtis vocalib⁹ ē aer. ꝛ ꝑ illū aerē poterūt voces formare: ſicut ꝛ aialia ꝗ hñt ſpūm ꝯplātatū: vt dr̄ i lib. ḋ ſop. ꝛ vigi. ꝛ h̄ ꝗtū ad aliqḋ vr̄ eē ꝯueniēs: q: ad formationē vocis nõ ē neceſſaria expulſio vl̄ attractio aeris vñ reſpirādo vl̄ expirādo nõ pt̄ aial vocē formare vt dr̄ i. ii. ḋ aia. ſʒ ꝗ ad aliqḋ vr̄ iſufficiēs: q: ad vocē nõ tm̄ exigit̄ aer iterior ſʒ ēt exterior: c⁹ formatōe ꝛ motu ſon⁹ deferat̄. vñ plus addēdū ē vt dicam⁹: ꝙ ꝗdam ſenſibilia deferūt̄ ad ſenſū ſm̄ eē ſpūale tm̄: ſicut ſpēs coloꝝ. Quedā ꝗ ꝯtingūt organū ſm̄ eē ſuū materiale: ſicut in guſtu ꝛ tactu. Quedā vō deferūt̄ vtroqʒ mō: ſicut ſpēs odoꝝ cū permixtiōe ſumalis euaporatiōis: tū ſpēs extēdit̄ vltra ſumalē euaporationē. Et ſilr̄ eſt de ſono ꝛ motu: ibi tū ſpēs ſoni deferē ſm̄ eē ſpūale tm̄ vñ nõ oportebit eē motū i medio aut ꝯſtrictiōʒ aut cōdenſionē. vl̄ pt̄ dici ꝙ ēt erit cōſtrictio celi empi. nec hoc erit ei ignobilitas: q: erit iſtrʒ motu a ligua glorificata ꝛ materia vocis ꝓlate i laudē diuinā. nec ꝑ ꝑ h̄ ſeqt̄ ꝙ ſit gñabile ꝛ corruptibile. q: raritas ꝛ denſitas eēt equoce dcā i iſto corpore ꝛ i iſtis corporib⁹: ſicut ēt ponit aſtrologi iter duas ſpheras ꝗ nõ pñt ſcindi eē aliqḋ ſpaciū repletū corpore diuiſibili: cū in iſto ſpacio ſit mot⁹ planetaꝝ ſm̄ motū epicicli. ꝛ per h̄ pʒ rñſio ad vltimū. Itē ꝑ miraculū fieri pōt ꝙ duo corpora ſint i vno loco ꝙ oʒ eē admin⁹ dū corpus glorioſū ſupra celū empireū tranſiert mediāte celeſti corpore quod non ſcinditur. quid aūt de his verum ſit incertum eſt: q: nec fide determinat̄ nec rõne ꝓbat̄.

a D tertiū ſic ꝓcedit̄. vr̄ ꝙ ce. empi. iſluentiā hēat ſup̄ alia corpa: ita. n. ē i aliis cōtīs ꝙ ſp cōtinēs ē ſaluās ꝯtentū: ꝗnis ſit ꝯriū ſibi: eo ꝙ ē loc⁹ ei⁹. ꝛ hʒ ſe ipm̄: ſicut act⁹ ad potētiā: ꝛ ſicut totuʒ ad ꝑtē diuiſi. vt dr̄ i ꝗrto phy. ſʒ celū ēpi. ꝯtinet alios celos. ḡ multo forti⁹ cū nõ ꝯriet̄ eis: vr̄ ꝙ nõ iſluat i eos ꝯtinēdo ꝛ ſaluādo eos. ℂ Pre. ſm̄ auic. ꝛ alios pħos ſol hʒ effectū i iſtis iferiorib⁹ ꝑ lumē ſuū qḋ irradiādo emittit. ſed celū em. ē totū lucidū. ḡ vr̄ ꝙ iſluētiaʒ hēat i iferiora corpa. ℂ Pre. i pmo mobili ē dextrū ꝛ ſiniſtrū: ꝛ alie pōnes: vt i ſcḋo ce. ꝛ mū. determinat̄ ſʒ hoc nõ pt̄ eē niſi ꝑ influentiā alic⁹ ſupioris. cū ergo nullū corp⁹ ſit ſuperi⁹ niſi celū empi. vr̄ ꝙ iſluentiam ei⁹ hēat. ℂ Pre. ad nobiliorē formā ē nobilior diſpō ſed ad formā aie vegetabil̄ diſponit lux celi ſiderei. ḡ cū aia ſenſibilis ſit nobilior vr̄ ꝙ ad ipam diſponat̄ lux celi criſtallini vlteri⁹ ad aiaʒ rõnalē lux celi empi. ꝛ ſic iſluētiā hʒ i iferiora. ℂ Sʒ ꝯ. ſtat⁹ glīe ē ali⁹ a ſtatu gñonis ꝛ corruptōis q ꝯpetit vie. celū āt ēpi. ordinat̄ ad ſtatū glīe. ḡ vr̄ ꝙ nõ eē eiuſdē ordis cū aliis corporib⁹. ſed ea ꝗ nõ ſūt eiuſdē ordis nõ hñt iſluentiā adinuicē. ḡ celū ēpi. nõ iſluit i alia corpa. ℂ Pre. angeli ſūt nobiliores celo ēpi. ſʒ angeli nõ hñt cāli atē ſuper alias res. ḡ multo mi⁹ celū emp. ℂ R°. dō. ꝙ celū ēpi. nullā hʒ iſluentiā ſuper alia corpora ꝗ rōnabilr̄ poni poſſʒ: nõ. n. pōim⁹ aliqḋ corp⁹ hr̄e iſluētiā ſup aliḋ niſi ꝑ motū: q: vt i li. ḋ cāis dr̄: et aia ab h̄ ab itelli⁴ ōficit: q: ñ ipmit i res niſi mo° eas ꝛ mltomin⁹ corp⁹. nullū āt corp⁹ monet niſi motū vt a pħis ꝑdicatū ē. celū eni per motū ſuū cauſat generatōeʒ ꝛ corruptōeʒ i iſtis iferiorib⁹: vt dr̄ i. viii. phy. ꝙ mot⁹ ei⁹ eſt ſicut vita exiſtentibus oīb⁹ vt dicit rabi moyſes:

ꝙ celum i vniuerſo ē:⁊ ſicut cor in animali:cuiꝯ motus ſi ad horam quieſceret corporis vita finiret. vñ cum celum empireum ponatur immobile non poteſt rõnabiliter poni īfluentiā ſuper corpora hr̃e .cõſtat eni ꝙ nõ habet influentiā ſine motu ad modũ creātis nec tñ negat̃ qn ds potentiā influēdi ſine motu ei conferre potuiſſet.ſed q: hoc nec auctoritate ɔfirmatur nec rõne:iõ poſitio coꝝ q dicunt celũ empireũ influentiā ſup alia corpora hr̃e eadē facilitate ɔtēnit̃ q̃ tenet̃:⁊ ꝑcipue cũ in talibꝯ nõ querat̃ quid ds per miraculũ poſſit facere:ſed qd nature rei ɔueniat: vt dicit aug.ſcdo ſuper gene. ¶ Ad primũꝫ dõm ꝙ corpus motũ motu recto gñabile ⁊ corruptibile indiget loco cõtinēte ⁊ conſeruante.⁊ ita virtus locandi ⁊ conſeruandi in vno attenditur elementorum reſpectu alteriꝯ cũ virtute celi influētis i ea per motũ .corpꝯ āt motũ circl'ariter icorruptibile ñ idiget ad motũ loco extrinſecꝯ ɔtinēte nec ēt ad ɔſeruationē:⁊ ꝙ aliquod hmõi corpꝯ hēat exteriꝯ ɔtinēs.ħ ē ꝑ accñs: vt i.q̃rto phy.dr̃.vñ nõ depēdet ab eo niſi mꝫtũ reuoluit̃ reuolutõe eiꝯ.i celo āt empi.nõ ꝑonit' aliq̃ reuolutio.vñ nõ remanet aliqs īfluēdi modus. ¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ lux celi ēpirei vt dictũ ē nõ ē per modũ fulgoris irradiātis i alia corpora:⁊ iõ nec ēt illũinationē influit i alia corpora cꝯ rõ ē:q: cũ ſit vtuoſiſſimũ corpꝰ ⁊ maximũ ſuũ lũine ſol' oīa illũinar3. Et ꝑterea lumẽ celi ñ ē cā effectuũ i iferiorib9:niſi ſuppoſito motu q a celo ēpireo remouet̃. ¶ Ad tertiũ dõm.ꝙ dextrũ ⁊ ſiniſtrũ ſũt i celo ex v̄tute motoris ſui qcũqꝫ ſit iſte nõ ex īfluētia alieniꝯ corporis:ſicut i aiali ē ex v̄tute anime. ¶ Ad q̃rtũ dõm ꝙ nobiliſſima diſpõ q̃ vnq̃ꝫ põt eē i corpore ad formã ē ifra nobilitatē celi. vñ eadē v̄tus celeſtis ē per quã corpꝯ diſponit̃ ad formã elti ⁊ mixti ⁊ aie vegetabilis ſenſibil' rõnalis:nec op3 ſi ħ celũ diſponit ad aia3 vegetabilē:ꝙ nõ poſſit diſponere ad aia3 ſenſibilē:niſi ꝓbet̃ ꝙ ex hoc eēt vltimũ v̄tutis eiꝯ:qđ falſũ. vñ p3. ꝙ iſta poſitio fũdat̃ ſ̃ tria falſa. ꝑmũ ē ꝙ diſpõ q̃ ē i corpor' hũano ad aia3 ñ poſſit eſſe ex v̄tute ſol'. Scõm ē ꝙ lux ſit corpꝯ material'r veniens i ɔpõnē aiati. Tertiũ ē:ꝙ ſit ꝑ mediũ iter aia3 et corpꝯ q̃ ſũt abſurda apđ oēs q rõnabil'r locuti ſũt.⁊ iõ vno icõueniēti dato alia ɔtingũt:⁊ ħ nõ ē mix. Q̃ztas ꝑns eternitates ⁊c. vr̃ falſũ dicere:q: eternitas ē tñ vna. Preterea i q̃ differt ſeculũ tp̃s ⁊ eternitas. ¶ Ad hoc dõm:ꝙ i angelo ē tria ɔſiderare.ſ.eē eiꝯ cꝯ meſura dr̃ ſeculũ.q: vt dr̃ i ꝑmo ee.⁊ mun.ſeculũ dr̃ finis vniuſcuiuſqꝫ. Scđo opatõe3 ipiꝯ i q̃ res i ꝓpa natura cogſcit̃ ꝑ ſpēs inatas i q̃ ē viciſſitudo ⁊ aliqs modꝯ motꝯ.⁊ ſic mēſurat̃ tp̃e:qđ tñ ē aliđ ab eo:qđ ē nũerꝯ motꝯ celi. Tertio operationē q̃ v̄bũ ituet̃.⁊ ſic fit i participatiõe eēnitat̃ ⁊ btitudis:⁊ ħ3 ꝙ ſc̃m mlt̃e btitudies participate ita ⁊ eēnitates q̃zuis btitudo eēntial'r ſit tñ vna. S3 i celũ vocat ⁊c. hoc celũ nõ ē corpꝯ:q: celũ ſcē trinitatis dr̃ eē idē ꝙ eēntia maieſtatis eiꝯ in q̃ celo nulla creatura põt eē:ſicut nec equari dõ:ꝫ tñ tres coeterne ⁊ coeq̃les i eo ſunt perſone.

Diſtinctio tertia.

Quales facti fuerĩt angeli: quatuor eius attributa ſunt in ipſo initio ſue ɔditionis.

Ece oſtenſum eſt vbi fuerũt angeli mox vt creati ſunt: nũc cõſequēs ē inueſtigare q̃les facti fuerũt i ipſo primordio ſue cõditõis. Et quatuor qdē angelis videt̃ eē attributa i initio ſubſiſtētie ſue.ſ.eēntia ſimplex i.indiuiſibilis ⁊ imaterialis:⁊ diſcretio ꝑſonalis:⁊ ꝑ rõnē naturaliter īſitã:itelligētia:memoria:⁊ volũtas ſiue dilectõ.liberꝝ quoqꝫ arbitriũ.i.libera inclinãde volũtatis ſiue ad bonũ ſiue ad malũ facultas. Poterat.n.ꝑ liberũ arbitriũ ſine violētia ⁊ coactõe ad vtrumlibet propria voluntate flecti.

An omnes fuerũt eq̃les angeli in tribus: ſ.i eēntia.i ſapia:i libertate arbitrii.

h Ic cõſiderandũ ē vtrũ i ſuƀa ſpũali ⁊ ſapia rõnali.i.itellectu ⁊ libertate arbitrii q̃ oibus inerãt:oēs eq̃les fuerĩt. Ut ſit prima ɔſideratio d ſubſtãtia ſcđa d forma:tertia d ꝑtãte. Perſona qppe ſuƀa ē: ſapia forma:arbitriũ poteſtas:⁊ ad ſubſtãliã qdē ꝑtinet nature ſubtilitas:ad formã vero intelligentie perſpicacitas:⁊ ad poteſtatē volũtatis rationalis habilitas.

Hic dicit ꝙ differētes fuerũt in illis.

i Ec igit̃ eēntie rõnales q̃ ꝑſone rant: ⁊ ſpũs erãt:naturaqꝫ ſimplices ac vita imortales:differentē eēntie tenuitatē:⁊ differētē ſapie ꝑſpicacitatē:atqꝫ differētē arbitrii habilitatē eē hũiſſe itelligunt̃:ſicut i corporibus nõ nulla dria eſt ſcđ3 eēntiã ac formã ⁊ põdus. Quedã.n.aliis meliorē ⁊ digniorē eēntiã ⁊ formã hñt ⁊ alia aliis leniora atqꝫ agiliora ſũt. Ad hũc ɡ̃ modũ credēdũ eſt illas ſpũales naturas ɔueniētes ſue puritati ⁊ excellētie:⁊ in eēntia ⁊ i forma ⁊ i facultate drias accepiſſe i exordio ſue ɔditõis qbꝯ alii ſuꝑiores alii iferiores dei ſapia ɔſtituerētur: aliis maiora aliis minora dõa ꝑſtãtis. vt q tũc ꝑ nãlia bona aliis excellebãt:ipſi ēt pꝯꝑ munera gr̃e eiſdē ꝑcellent. Qui eni natura magis ſubtiles:⁊ ſapia ampliꝯ ꝑſpicaces creati ſũt: hi ēt maioribꝯ gr̃e mũeribꝯ ꝑditi ſũt ⁊ dignitate excellētiores aliis ɔſtituti. Qui vero natura minus ſubtiles:⁊ ſapia minꝯ ꝑſpicaces ɔditi ſũt:minora gr̃e dona hũerũt:inferioreſqꝫ ɔſtituti ſũt:ſapientia dei equo moderamine cuncta ordinantis.

Scđm qd ɔſiderãda eſt dria facultatis arbitrii: ꝙ nec minor tenuitas nature infirmitate3:nec minor cognitio ſapie ignorãtia3: nec inferior libertas neceſſitatem inducit.

N ipa facultate arbitrii dria aiaduertenda ē ſcđ3 differētē nãe virtute3:⁊ differentez cognitionis ⁊ itelligentie vim. Et ſicut differēs vigor ⁊ ſubtilitas nature infirmitatē nõ adducit. minorqꝫ cognitio ſapie ignorantiã nõ igerit.ſic libertas inferi/

q: nullá arbitrio neceſſitatis volũtatẽ iponit.

Que coĩa ⁊ equalia habuerũt angeli.

T Sicut i predictis angeli differebãt
a ita ⁊ quedã coĩa ⁊ equalia habebãt. Quod ſpiritus erãt. q: idiſſolubiles ⁊ imortales erãt cõe oibus ⁊ equale erat. In ſubtilitate vero eẽtie ⁊ itelligentia ſapiẽ ⁊ libertate volũtatis differẽtes erant. Has diſcretiones itelligibiles iuiſibiliũ naturaꝝ ille ſolus ꝯprehendere potuit ⁊ põderare q cũcta fecit i pondere numero ⁊ menſura.

Oſtenſo qñ ⁊ vbi ãgeli creati ſũt. Hic ingrit qles effecti ſũt: ⁊ diuidit i tres partes. In pma ingritur qles effecti ſunt ꝗ̃tũ ad perfectionẽ nature. In ſcda qles ꝗ̃tũ ad grãm vl' culpã ibi. Illo quoq3 iueſtigãdo ⁊c. In ſcda qles ꝗ̃tũ ad gliaz vl' miſeriã. iiii. di. ibi. Poſt h vr̃ ⁊c. Prima in duas. In pma oñdit quot fuerũt naturales perfectões angelis i pncipio creatõis collate. Scdo oñdit q̃lr adiuicem ſm iſtas operatões ꝯparẽtur. ibi h ꝯſiderãdũ ẽ ⁊c. Et circa hoc duo facit. pmo oñdit qb⁹ erãt ieq̃les, ſcdo oñdit in qbus erãt equales. ibi. Et inſiut pdictis ⁊c. ℭ Circa pmũ duo facit. Prio oñdit eos fuiſſe ieq̃les i perfectõib⁹ naturalib⁹. Scdo oñdit q ſm gradum naturaliũ fuit ẽt in eis grad⁹ gratuitoꝝ donoꝝ ibi. Ad hũc g̃ modũ ⁊c. Hic q̃ruñt ſex. Primo vtrũ ãgeli ſint adeo ſimplices q ñ ſint ꝯpoſiti ex materia ⁊ forma. ſcdo vtꝝ ſit i eis perſonalitas. tertio vtrũ ſit i eis aliquis numerus ⁊ quis eſt iſte. q̃rto vtrum oẽs ſint vni⁹ ſpeciei. quinto ſi non: vtrum ſint vnius generis ſexto de dr̃ia angeli ⁊ anime rationalis.

a D pmũ ſic pcedit. vr̃ q ãgelus ſit ꝯpoſit⁹ ex materia ⁊ forma. qcqd. n. ẽ i gñe aliq̃ participat rõnẽ illi⁹ gñis. ſ3 rõ ſubſtãtie q̃ pdicam̃ ẽ q ſit ꝯpoſita ex materia ⁊ forma. Boe. n. dicit i cõmẽ n. pdicamẽtoꝝ: q Ariſt. relictis extremis. ſ. materia ⁊ forma agit d̃ me°. i. de ꝯpoſito: cũ de ſubſtãtia declarat. cũ ergo angelus ſit i pdicamẽto ſbe. vr̃ q ex materia ⁊ forma ꝯponat. ℭ Preterea q̃cũq3 ſũt in aliq̃ gñe vno coicãt vniformiter pn̄ illi⁹ gñis. ſed pncipia generis ſubſtãtie ſũt materia ⁊ forma. cũ ergo corpa q̃ ſũt i gñe ſbe coicent iſta pncipia ita q ex eis ꝯponuñt. vr̃ q ẽt ãgelus q ẽ i eodẽ gñe ex materia ⁊ for^a ꝯponat. ℭ Preterea vbicũq3 ineniũt ꝓpetates materie inenit materia cũ ꝓpetates materie rei nõ ſint a materia ſeparate. ſed recipere ſubſtare: ⁊ hmõi ſunt ꝓpetates materie. g̃ cũ iueniãt i angelo: vr̃ q ãgel⁹ ſit ex materia ꝯpoſit⁹. ℭ Preterea. oẽ qd ẽ vl' ẽ tãtũ act⁹ l' põ vl' vtrũq3. ſed ãgel. ñ ẽ act⁹ pur⁹: q: ſic nõ differet a deo. nec ẽ potẽtia pura: q: ſic ñ differret a materia pma. Ex pterea. nullã operationẽ hrẽt. g̃ ẽ ꝯpoſit⁹ ex actu ⁊ potẽtia: ⁊ h ẽ ꝯponi ex materia ⁊ forma. ergo ⁊c. ℭ Pre. i lib. de cãis dr̃ q oẽ creatũ ꝯpoſitũ ẽ ex finito ⁊ ifinito: ſ3 ãgelus ẽ ens creatũ. g̃ ex iſinito qd eſt materia ꝯpoſit⁹ ẽ. Itẽ di. Boe. i lib. d̃ tri. q for^a ſimplex ſubm eẽ nõ pt: ſ3 ãgelus ẽ ſubm gr̃e. g̃ ñ ẽ tm̃ forma: ſ3 ẽt h3 materiã ptẽ ſui. ℭ S3 ꝯ ẽ qd dio. di. i 4. ca. de di. no. q ſingli angeli itelligũt imateriales ⁊ icorporales. ℭ Pre. Boe. di. i li. d̃ duab⁹ naturis q oĩs nã icorporee ſbe nllo mẽ nitit ſudamẽto: ſ3 ãgel⁹ ẽ ſba icorpea. g̃ mã3 p fundãmẽto nõ h3. ℭ R°. d̃s.

q circa hãc mã3 tres ſũt põnes. qdã. n. dñt q i oĩ ſba creata ẽ materia. ⁊ q: oiu3 ẽ mã vna: ⁊ hui⁹ põnis auctor vr̃ auicebrõ q fecit lib. fõtis vite: quẽ mlti ſequũt. ℭ Scda põ q mã nõ ẽ i ſubſtãtijs icorporeis: ſ3 tñ ẽ i oib⁹ corpib⁹ ẽt vna: ⁊ h ẽ põ auicen. ℭ Tertia põ ẽ q corpora celeſtia ⁊ elta nõ coicãt i mã. ⁊ h ẽ põ auerrois ⁊ rabi moyſi: ⁊ vr̃ magis dcis ariſto. ꝯuenire. ⁊ iõ illã eligim⁹ ꝗ̃tũ ad pñs ptĩct dicẽtes: q qcqd ſitd corporib⁹ i angelis nllo mõ põt eẽ mã. ñ rõne itellectualitatis: tñ ẽt rõne icorporeitatis: q. n. nullũ itellectuale ſit materiale coiter a pħis tenet' vñ ẽt ex imaterialitate dina ei⁹ itellectũ ꝯcludit. Et rõ ſatis manifeſta ẽ: q: materia p⁹ recipit formã: nõ ĩq̃ztũ ẽ forma ſimplr: ſ3 ĩq̃ztũ ẽ h. vñ forma exñs i materia nõ eẽt intellecta niſi i potẽtia: q: cog̃ ẽ forme ĩq̃ztũ ẽ for^a. ⁊ iõ ſi itellect⁹ aliqs poneret hñs materiã for^a exñs i coñ eẽt itellecta i actu: ⁊ ſic p formã illã nõ itelligeret. h⁹ ẽt ſignũ ẽ q forma material' ñ efficit itellectualis: niſi q: a ꝯditionib⁹ materie abſtrahit: ⁊ ſic efficit pfectio itellect⁹ ꝓportionata ſibi. vñ o3 itellectũ ñ materialẽ eẽ. ⁊ h nõ ſeqt materiã ex pte alicui⁹ forme: cu3 oĩs forma p abſtractionẽ a ꝯditõib⁹ materie itelligibilis fiat: ſ3 ꝯſeqt eã b3 ſe ⁊ vlr: ſiue ſit ſub for^a corpali ſiue ſpũali. Scdo icorporeitas repugnat ma^e cũ cuivni pfectibili debeat vna perfectio ⁊ i materia p^a non ſit vlla vniuerſitas. o3 q oĩs for^a añq̃3 non poſſit i eã eẽ vlla diuerſitas nec itelligi iueſtiat eã totã. ſed añ corporeitatẽ nõ pt itelligi aliq̃ diuerſitas q: diuerſitas pſupponit ptes q̃ non pñt eẽ niſi pintelligat diuiſibilitas q̃ ꝯſeqt ꝗ̃titatẽ q̃ ſiñ corporeitate nõ ẽ. vñ o3 q tota materia ſit veſtita forma corporeitatis. ⁊ iõ ſi aliqd ẽ icorporeũ o3 eẽ imateriale: ⁊ tñ aliquã ꝯpõnẽ i angelo ponim⁹ q̃ q̃lis ſit ſic iueſtigãda ẽ i reb⁹ ex materia ⁊ forma ꝯpoſitꝭ natura rei q̃ qdditas vl' eẽntia dr̃ ex ꝯiũctiõe forme ad materiã reſultat: vt hũanitas ex ꝯiũctõe aie ⁊ corporis. de rõne ãt qdditatis inq̃ztũ ẽ qdditas nõ ẽ q ſit ꝯpoſita: q: nũq̃3 iueniret ſimplex natura: qd ad min⁹ in deo falſũ ẽ: nec ẽ d̃ rõe ei⁹ q ſit ſimplex: cũ q̃dã iueniat ꝯpoſita vt hũanitas eẽ ãt h3 qd dr̃ res eẽ i actu iuenit ad diuerſas naturas vl' qdditates diuerſimode ſe hñe. q̃dã eni natura ẽ d̃ c⁹ itellectu nõ ẽ ſuũ eẽ: qd p3 ex h qd itelligi pt eẽ h qd ignoret: an ſit: ſicut fenicẽ vl' eclypſim vl' aliqd hmõi. alia ãt natura iuenit d̃ c⁹ rõne ẽ ip3 ſuũ eſſe acqſitũ: imo ip3 eẽ ẽ ſua natura. eẽ añt qd hmõi ẽ non h3 eẽ acqſitũ ab alio: q: illd qd res ex ſua qddita^e h3 ex ſe h3. ſ3 oẽ qd ẽ pter deũ h3 eẽ acqſitũ ab alio. g̃ i ſolo d̃o ſuũ eẽ ẽ ſua qdditas vl' natura. In oib⁹ ãt aliis eẽ ẽ pter qdditatẽ cui eẽ acqrit. ſ3 cũ qdditas q̃ ſeqt ꝯpõnem depẽdeat ex ptib⁹: o3 q ipa nõ ſit ſubſiſtẽs i eẽ qd ſibi acqrit. ſed ipm ꝯpoſitũ qd ſuppoſitũ dr̃. ⁊ iõ qdditas ꝯpoſiti nõ ẽ ipm qd ꝯpoſitũ ẽ: ſ3 ẽ h q̃ aliqd ẽ vt hũanitate ẽ hõ. ſ3 qdditas ſimplex cũ nõ fundet in aliqbus partib⁹: ſubſiſtit in eſſe qd ſibi a d̃o acquirit. ⁊ iõ ipſa quidditas angeli eſt qd ſubſiſtit i ip3 ſuũ eẽ: quod ẽ preter ſuã qdditatẽ: ⁊ ẽ id quo ẽ ſicut motus eſt id quo aliqd denoiatur moueri. ⁊ ſic ãgel⁹ ꝯpoſitus eſt ex eẽ ⁊ qd eſt: l' ex q̃ ẽ ⁊ qd ẽ. ⁊ ꝓpter h i li. de cauſis dr̃: q itelligẽtia nõ ẽ eẽ tm̃ ſicut cã pma: ſ3 ẽ in ea eẽ ⁊ forma q̃ ẽ qdditas ſua. ⁊ q: oẽ qd nõ h3 aliquid ex ſe recipit illud ab alio ẽ pole vl' i potẽtia reſpectu eius. iõ ipſa qdditas ẽ ſicut potẽtia: ⁊ ſuũ eẽ acquiſitũ eſt ſicut actus. ⁊ ita per ꝯñs ẽ icõpõ ex actu ⁊ potẽtia. ⁊ ſi iſta potẽtia vocet materia: erit cõpoſit⁹ ex materia ⁊ forma: ꝗ̃uis hoc ſit oĩno equocũ dicerꝫ

ſapiētis.n.ē nō curare de noībus. ¶ Ad pͥmū ḡ dō;
eſt ꝙ de rōne ſube ē ꝙ ſubſiſtit.q.per ſe ens, ⁊ iō for
ma ⁊ materia q̄ ſūt pars cōpoſiti cū nō ſubſiſtāt nō ſꝫ
i pdicamēto ſube: ſicut ſpēs ſꝫ ſolū ſicut pncipia. ꝙ āt
h̄ ſubſiſtens hēat quidditatē ꝯpoſitā nō ē de rōne ſub
ſtantie. vñ nō o; illd qd ē in pdicamēto ſube hr̄e qd
ditatē cōpoſitā: ſꝫ o; ꝙ hēat ꝯpōnem qdditatis ⁊ eē.
oē .n.qd ē in gn̄e ſua qdditas nō eſt ſuū eē: vt Auic.
dicit. ⁊ iō nō pōt de⁹ i pdicamēto ſbe poni. vñ Boe.
ſntēdit dr̄e: ꝙ īter materiā ⁊ formā ⁊ ꝯpoſitū: ex his ſo
lū ꝯpoſitū ē i gn̄e ſube: ſicut ſpēs nō āt itēdit ꝙ oē qd
ſit in genere ſubſtantie ſit ꝯpoſitū ex materia ⁊ for
ma. ¶ Ad ſcd; dō; ꝙ aliqua ſūt vni⁹ generis logice
loquēdo q̄ nālr̄ nō ſūt vni⁹ generis: ſicut illa q̄ coīcāt
in intēōe generis quā logicus īſpicit ⁊ hñt diuerſū
modū eēndi. vñ i.io.metha. dr̄ ꝙ ō corruptibilib⁹ ⁊ ī
corruptibilib⁹ nihil cōe dr̄ niſi cōitate noīs. ⁊ iō nō o;
angelos cū corporalib⁹ eadē pncipia cōicare niſi ſm
intentionē tm̄: put in oīb⁹ inueniutur potētia ⁊ act⁹ an a
logice tm̄: vt in.xi.metha. dr̄. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ſi
cut dicit cōmen.i.iii.de aīa. recipere ⁊ oia hmōi dnr̄
equoce de materia ⁊ itellectu. materia enī prima re
cipit formā: nō put eſt forma ſimplr̄ ſed put eſt h̄. vñ
per materiā idiuiduaṫ: ſꝫ intellectus recipit formā;
inq̄tū eſt forma ſimplr̄ nō idiuiduās eā: q2 forma in
intellectu h; eſſe vlē. vñ ēt ⁊ phs ibidē dicit. ꝙ intel
ligere pati qdā mō eſt. ſed coiter ⁊ equoce dictū. vñ
ex hoc nō poniṫ ꝯpō vl materialitas ſube itellectua
lis. ¶ Ad q̄rtū iam p; reſponſū per ea q̄ dcā ſūt. dīſū
eſt.n. ꝙ i angelo ē potētia ⁊ actus: nō tm̄ ſicut pars qd
ditatis. ſed potētia t; ſe ex parte qdditatis ⁊ eē ē act⁹
eius. ¶ Ad q̄ntū dōm ꝙ obiectio ꝓcedit ex falſo itel
lectu lr̄e. non enī ē ſenſus ꝙ ens creatū cōponatur ex
finito ⁊ ifinito: ſicut ex partib⁹ integralib⁹: ſꝫ ſicut ex
partibus ſubiectiuis: q2 entis creati qddā eſt finitū:
ſicut icorruptibile ⁊ qddā infinitū ſicut corruptibile:
qd nō eſt determinatū ad eē tm̄: ſꝫ qñqꝫ eſt ⁊ quādoqꝫ
non eſt. vnde i quodā cōmento li. de cauſis exponiṫ ī
finitū. i. potēs eē vel nō eē: vl dō. ꝙ cōponiṫ ex infini
to. ſ. ex potētia ⁊ finito. ſ. ex actu. ¶ Ad ſextū dōm ꝙ
forma oio ſimplex q̄ ē ſuū eē: ſicut eēntia diua de qua
Boe. ibi loqtur. nullo mō pt eē ſubiectū ſꝫ forma ſim
plr̄ ſubſiſtēs q̄ nō ē ſuū eē rōe poſſibilitatis quā hab;
pōt ſub; eē: ſed equoce a aliquo mō q̄ materia vl ma
teriale ſubiectum dicitur: vt dictum eſt.

D ſcdm ſic ꝓcediṫ. vr̄ ꝙ i āgelis nō poſſit eē
a ꝑſonalitas. Indiuiduatio. n. ē de rōne ꝑſone:
q2 perſona ē rōnalis nature idiuidua ſba. pn
cipiū āt idiuiduatōis ē mā. cū ḡ angelus materia care
at: vt dictū ē vr̄ ꝙ ab eo ꝑſonalitas excludaṫ. ¶ Pre
terea. ois forma q̄tū ē ō ſe cōicabil ē ⁊ vlis: ſꝫ āgel⁹ ē
forma ſimplex. ḡ vr̄ ꝙ ſit vlē: ſꝫ vlia nō dicim⁹ perſo
nas: vt di. Boe. ḡ vr̄ ꝙ āgel⁹ nō ſit perſona. ¶ Pre
terea. perfectio d; perfectibili ꝓportionari: ſꝫ forma
itelligibil q̄ ē perfectio itellect⁹ nō h; rōnem ſingula
ris ſꝫ magis vlis. ḡ nec itellect⁹: ſꝫ angeli ſūt diuini i
tellect⁹ ⁊ diuine mētes: vt dicit dio. ḡ nō ſūt perſone
¶ Preterea perſona ē rōnalis nature idiuidua ſba
ſꝫ a dio. poniṫ āgelus i ordie itelligibiliū q̄ ſup rōnabi
lia ꝯſiſtūt. ḡ vr̄ ꝙ āgelus ſit ꝑſona. ¶ Sꝫ ꝯ. perſona
ſm magr̄os ē hypoſtaſis ꝓꝑetate diſtincta ad dignita
tē ꝑtinēte. ſꝫ āgls cū ſit qd ſbſiſtēs dr̄ hypoſtaſis ⁊ e⁹
ꝓꝑetates ſꝫ nobiliſſime. ḡ vr̄ ꝙ ſit perſona. ¶ Pre
terea h̄ idē hr̄ ex lr̄a ⁊ ex dicꝫ Ricar. ō ſcō vic. q ſm
diuerſas ꝓꝑetates diuerſimode perſonā ponit ī hoie
āgelo ⁊ dō. ¶ R̄. dō. ꝙ perſōalitas ē i āgelo aᵒ tn̄ mō
q̄ i hoie: qd p; ſi tria q̄ ſūt ō rōne perſōe ꝯſideret̄. ſc;
ſubſiſtere rōari ⁊ idiuiduū eē ſubſiſtit.n. hō i partib⁹
ſuis ex qb⁹ cōponiṫ. ſꝫ āgls i natura ſua ſimplici nllo
idigēs adminiclo perficiṫ l̄ materie fūdamēto. Rōnaṫ
hō diſcurrēdo ⁊ igrēdo lūie itellectuali per ꝯtinuū et
tp̄e obūbrato: ex h̄ ꝙ cogitō; a ſenſu ⁊ imagie accipit
q2 ſꝫ yſaac i li. ō diffi. rō oritr̄ i vmbra itelligētie. ſꝫ an
gel⁹ lumē itellectuale purū ⁊ ipermixtū participat. vñ
ēt ſm̄ igſitōe diffoꝛmiter itelligit ſꝫ dio. Silr̄ icōica
bilitas ē ī hoie ex h̄ ꝙ natura ſua recipit i materie fū
damēto mā; ōteriat: ſꝫ i anglo i ſe ōterminata ē ex h̄ ꝙ
i aliq̄ ſicut forma ōterminabil recipi ñ pt: ⁊ ex h̄ ipo ſa
tis cōicabil ē ⁊ nō per ōterminatōe; recipiētis ſicut ⁊
diuinū eē ē ꝓpriū ⁊ determinatū nō per additionē alic⁹
ꝯbētis ſꝫ per negōne; ois additi. vñ dr̄ i lib. de cāis.
ꝙ idiuiduatio ſua ē bonitas pura. igr̄ p; ꝙ multo nobi
lior ē ꝑſonalitas i āglo q̄ i hoie ſicut ⁊ cetera q̄ eis cō
ueniūt ſm dio. ¶ Ad pͥmū ḡ dō; ꝙ forma participa
bil nō idiuiduaṫ niſi per materia i q̄ accipit eē ōter
minatū. ſꝫ forᵃ q̄ ē receptibil ñ idiget mā ōteriante: ſꝫ
ī ſua nā ōteriaṫ ad eē: qd ſibi nō ad mā; depēdēs ac
qriṫ ſicut foris corruptibilib⁹: nec i materia: ⁊ ſi ñ ad
mā; depēdēs ſicut aie rōali: ⁊ per h̄ ēt p; rñſio ad ſe
cūdū: q2 forᵃ rōe; vlitatis h; ex h̄ ꝙ i plib⁹ ē recep
tibil. ¶ Ad tertiū dō; ꝙ forᵃ q̄ ē recepta i intellectu
pt duplr̄ ꝯſiderari: vl per ꝯparationē ad rē e⁹ ē ſili
tudo: ⁊ ſic h; vlitatē. nō. n. ē ſilitudo hois ſꝫ ꝯditōes
idiuiduātes: ſꝫ ſꝫ naturā cōe;: vl per ꝯparationē ad
tellectū i q̄ h; eē. ⁊ ſic ē qd idiuiduatū quēadmodū i
itellectus ⁊ alia nūero ſpēs itellecta hois ē i itellectu
fortis: ⁊ alia i itellectu pla. vñ ñ o; itellectū nō eē qd
determinatū ⁊ ſubſiſtens. ¶ Ad q̄rtū dō: ꝙ rōnale ſꝫ
dio. eſt i angelis ⁊ i deo eminēter: ſm quē modū ipe in
tellectus diuin⁹ ⁊ angelicus ratio nominaṫ.

D 3ᵐ ſic ꝓcediṫ. vr̄ ꝙ i angel nō poſſit eē nu
a mer⁹. nūer⁹.n. q̄titas ē: ſed q̄titatis ſubm ē
materia. cū ḡ in angel nō ſit materia vt dictū
ē vr̄ ꝙ nec nūer⁹. ¶ Preterea ſꝫ phos i his q̄ ſūt ſi
ne mā: nō pt eē nūer⁹ niſi ſm cām ⁊ cātū: ſꝫ vn⁹ angel⁹
nō ē cā alteri⁹. ḡ ſi ſūt ſine materia nullus nūer⁹ in eis
eē pōt. ¶ Preterea q̄to aliqd ē ꝓpinquius vni ſimpli
citer tāto min⁹ diuidiṫ. ſꝫ īter oēs creaturas natura āge
lica dō ē ꝓpinquior ſꝫ Aug. q di. i li. ꝯfeſ. duo feciſti do
mine vnū ꝓpe te. ſ. angelū alterū ꝓpe nihil. ſ. materiā
ḡ vr̄ ꝙ vl nō ſit i eis nūer⁹ aliqs vl ſit pauciſſimus.
¶ Preterea. cū partes vniuerſi ſint ordiate adinuicē
iuuātes ſe mutuo. illd ergo nō ꝓducit vtilitas i partib⁹
vniuerſi. vr̄ eē fruſtra ⁊ vanū: ⁊ ſic oio nō eē: ſꝫ ſpūal
ſubſtātia nō iuuat ad corporalē niſi mouēdo ipam. ḡ
vr̄ ꝙ nō ſūt plēs ſube ſeparate niſi qb⁹ expleṫ motus
corporalis creature. ⁊ ita vr̄ ꝙ nūer⁹ angelorū ſit acci
piendus ſm nūerū motuū celi: vl etiā ipoꝝ mobiliū.
ḡ vr̄ ꝙ nūer⁹ angeloꝝ poſſit eē nobis notus. ¶ Pre
terea ō angel ſm dio. nihil ſcire poſſum⁹ niſi ea q̄ no
bis i ſacra ſcriptura tradūṫ. ſꝫ danielis. vii. dr̄. milia
miliū miſtrabāt ei ⁊c. ḡ vr̄ ꝙ nūer⁹ eoꝝ ſit nobis ōter
minat⁹. ¶ Sꝫ ꝯ. Hiero. dicit: ꝙ vnaqꝫ aīa h; ange
lū bonū ad cuſtodiā: ⁊ malū ad exerciciū ſibi deputa
tū: ſꝫ nūerus hoium i mūdo ſil viuētiū ē nobis ideter
minat⁹. ergo ⁊ nūerus angeloꝝ cuſtodum q ſūt vni⁹
ordinis: ⁊ multo fortius numerus omnium angeloꝝ.
¶ Preterea. iob. xxv. dicitur. Nunquid eſt nume
rus militum eius. milites autem eius ſunt angeli: vt
habetur luce ſcdo ſcā eſt cum angelo ⁊c. ḡ videtur ꝙ

numerus coꝝ nō ſit nobis determinatus. ¶ R°. dō.
q̄ r̄ ratio humana deficit a cognitōe ſub. rꝝ ſeparaꝝ q̄
tū ſi ſūt notiſſima nature ad q̄ itellect⁹ noſter ſe habet:
ſicut oculus noctue ad lumē ſolis: vt dr̄ i ſcdo meth.
⁊ adeo dr̄ in. xi. de aialibus: q̄ de eis valde pauca ſci
re ꝑ poſſum⁹ per rōnem: q̄uis illud qđ de eis eſt ſcitū
eſt valde delectabile ⁊ amatū. ⁊ iō phi de illis nihil
q. i. demōſtratiue ⁊ pauca pbabiliter dixerūt. ⁊ h̄ oſten
ditur coꝝ diuerſitas i ponēdo numeꝝ angeloꝝ. Quidā
enim poſuerūt numeꝝ ſubſtātiaꝝ ſeparataꝝ ſm nume
rum motuū celi. ſicut Ariſt. in. xi. metha. Quidā ſm
numeꝝ ſpheraꝝ: vt auicen. in ſua meth. qdā enim ne
gauerāt oīo aliqd eſſe icorporeū: ſicut Empedocles
⁊ i Democritus ⁊ ſaducei iudeoꝝ. Quidā enim poſu
erūt vnū tm̄ eē āgelū: q: diuerſa ſoriſ vocabl'a ſꝫ di
uerſos actus: ſicut qdā heretici. Quidā enī poſuerūt
angelos nō i determinato nūero: nob ſꝫ tm̄ per ange
los ſignificari dicit in ſcripturis oēm virtutē vl' corpo
ralē vel ſpiritualē p quā deus ordīnē ſue puidentie
explet q̄ſi diuīe volūtatis nūciū a deo: q̄ vi ꝯcupiſcibilē
nōiant angelum cōcupiſcētie: ſꝫ ſubſtātias ſeparatas
dicunt eē ſm numerū quē phi poſuerūt: ⁊ iſte ē Rabi
moyſes. Fides aūt catholica tenet nūerū ſubſtantia
rum ſeparataꝝ: quas angelos dicim⁹ eē nūeꝝ deo fi
nitū: ſed nobis infinitū. Unde Grego. dicit i glo. da
nielis. vii. q̄ excedit oēm materialē multitudinē: vt
Dio. dicit. i 4. ca. ce. hierar. ⁊ hoc ſatis ē pbabile. vi
demus enī illa corpora q̄ nobili⁹ diuinā bonitatē par
ticipant celeſtia excedere. q. ſine ꝓportione corpora
gñabilia ⁊ corruptibilia. ⁊ hoc eſt q: ꝓductionis crea
turarū cā eſt diuina bonitas quā reb⁹ coīcare voluit.
vnde videt q̄ naturas ſpūales i quibus maxie ſua
bonitas relucet creauit in numero q̄ſi improportio
nabiliter excreſcente nūeꝝ naturaꝝ corporaliū. Qua
liter aūt diſtinguant adinuicē accipere poſſumus ex
verbis cōmen. in. iii. de aia vbi di. q̄ ſi natura itelle
ctus poſſibilis eēt nobis i gnota nō poſſem⁹ aſſignare
nūerū ſubſtantiaꝝ ſeparataꝝ. vnde dico q̄ ſm gra
dum poſſibilitatis puīre in natura angelica ē coꝝ
diſtinctio. dictū eſt. n. ſupra: q̄ ipſa natura vl' quid
ditas angeli eſt poſſibilis reſpectu eē qđ a deo habꝫ
Inuenit enī natura cui' poſſibilitas admiſcet plus ⁊
plus diſtans ab actu. ſm q̄ recedit a ſimilitudine di
uine nature q̄ eſt act⁹ tm̄. iſta ergo quidditas ē act⁹
complet⁹ ꝓter quā nō eſt ſuū eſſe. ⁊ iſta qdditas ſim
pliciter q̄ eſt ꝓprior per ſiītudinem ad diuinū eē: mi
nus habet de potētia ⁊ plus de actu: ⁊ ē deo vicinior
⁊ perfectior. ⁊ ſic deinceps quouſqꝫ veniat ad illā na
turā q̄ eſt in vltimo gradu poſſibilitatis in ſubſtātiis
adeo ſpūalibus q̄ non acquirit ſibi eſſe niſi in altero
q̄uis eſſe ſuum ad illud non dependeat. ſ. intellect⁹
human⁹ q ſm cōmen. eſt vltim⁹ i ordine naturaꝝ in
tellectualiū: ſicut materia prima i ordie corporaliū.
¶ Ad primū ḡ dōꝫ: q̄ ſicut in primo lib. dictū ē. vnū
dr̄ dupl'r ſm q̄ cōuertit cū ente: qđ nō determinatur
ad aliquod genus: ⁊ ſil'r nec multitudo ſequēs ad ta
le vnū: ⁊ talis multitudo ponit in angelis q̄ nō ſeqt̄
diuiſionē q̄titatis vel materie: ſꝫ diſtinctionē natu
rarū. Alio mō dicit vnū qđ ē pncipiū numeri q̄ diſ
creta q̄titas creat⁹ ex diuiſione. materie vl' cōtiui. ⁊ tal'
non ē niſi i materialib⁹. ¶ Ad ſcdm dōꝫ q̄ ēt ſꝫ phi
loſophos q diſtinguūt nūeꝝ ſubſtātiaꝝ ſeparatarum
per cām ⁊ cauſatū cā ⁊ cātum nō ſūt per ſe diſtinguē
tia: ſed ſm eos ꝯſequūtur ad pncipia diſtinctōis: cuꝫ
enim diſtinctio ſit p ſe loquēdo p hoc qđ eſt maior vl'
minor cōpoſitio: ⁊ ſꝫ diſtantiā potētie ⁊ actus ſꝫ eos
ſeqtur q̄ illud qđ eſt plus i actu ſit cā ei⁹: qđ eſt min⁹
ſm quē modū dicūt multitudinē ab vno p̄mo ſimpli
ci pceſſiſſe: quē tamē modū dicit cōmentator i. xi. me
thaphy. iſufficienter pbatū: ⁊ ꝓcedit ab vno p̄mo ſim
plici imediate potuiſſe plura pcedere: ita ⁊ nos cōce
dim⁹ oēs naturas itellectuales imediate a deo pceſ
ſiſſe diſtinctas ſm ordinē ſapiētie diſponētis diuer
ſos gradus naturaꝝ ſpūaliū. ⁊ iō remoto q̄ infidelita
tis eſt. ſ. ordine cāuarie ab āgelis: ⁊ retento qđ fidei
ꝯſonat. ſ. gradu ſimplicitatis hēbim⁹ eūdē modū diſti
ctionis quē ipi hūerūt. ¶ Ad tertiū dōꝫ q̄ ex rōne il
la pbat ſimplicitas angelice nature: ⁊ pcipue illi⁹ q̄
i ea ſupma eſt: ſꝫ pluralitas gradus ab ea non tollit.
¶ Preterea. nō ē loquēdū de angelis ſicut de diua
natura ſpūaliter cū plēs angeli nō tm̄ nūero ſꝫ ſpē dif
ferāt: vt dicet. ¶ Ad q̄rtū dōꝫ q̄ angeli nō ſūt facti
ꝓpter motū corporaliū: q: nihil ſu ꝓpter vili⁹ ſe. vñ ſi
ſūt aliq̄ ſubſtē nō mouētes: nō ſeqt q̄ ſint ſupflue: nihi
lomin⁹ tn̄ dō. q̄ ex oībus ſubſtātiis illis puenit aliqua
vtilitas p immanētū i rebus corporalib⁹: q: iſeriores
angeli i motu ſpheraꝝ deo miſtrāt: ſicut a qbuſdā dr̄
⁊ pbabile videt: cū Grego. dicat corporalē creatu
rā p ſpūalē adminiſtrari. Illuminatio aūt iſerioꝝ an
geloꝝ ē a deo p primos ⁊ medios: vt dicit Dio. ⁊ ita
oēs influentiā habēt ſup motū corporaliū vl' ad mi
nus q̄tū ad cuſtodiā hominū q̄ pertinet ad vltimuꝫ
ordinē. ¶ Ad qurtū dōm q̄ v̄ba iſta alr a Gregorio
⁊ Dio. exponūt. ⁊ q̄tū ad aliqd eodē mō. i hoc enī cō
ueniūt q̄ angeloꝝ nūer⁹ nō eſt determinat⁹ nobis: ſꝫ
i hoc differunt: q: Dio. vult: q̄ cū dicitur milia miliū
vnus mille m'ltiplicat aliđ: ac ſi diceret milesies mil
le: ⁊ ſic equalis numerus importatur: cū dicit milia
miliū: p̄mo: ⁊ decies centena milia: ſcdo q̄ habꝫ vna
littera. tantū enī eſt decies centū milia: q̄tum mili
es milia. ⁊ ſm hoc datur intelligi q̄ſi equalis numer⁹
miniſtrantiū ⁊ aſſiſtentiū: vel ſm aliā lr̄am que habꝫ
milia miliū: miniſtrabant ei ⁊ decies milies centēna
milia ⁊c. datur itelligi q̄ numerus aſſiſtētiū excedit
numerum miniſtrantiū ꝓpter ſuā nobilitatē: qđ cōſo
nat ei: qđ ſupra dictū eſt ſm intentionē Dio. q̄. ſ. no
biliores creature plēs ſūt. vnde dicit q̄ in hoc nume
ro maximus numerus apud nos nomen ꝓpriū hūs
ſ. mille multiplicatur per omnes maximos numeros
ſ. limites nominatos. ſ. per ſei p̄m: cū dicit milia mi
liū per denariū cū dicit decies milies pet centena
riū cū dicit centēna milia: i quo oſtenditur maxia nu
meroſitas excedens noſtrū intellectū. Sed Grego.
vult q̄ ſit ꝯſtructio ptitia: cuꝫ dicitur milia miliū: q̄ſi
diceret milia đ numero miliū. vñ vult q̄ dat itelligi
maior nūer⁹ miſtrantiū q̄ꝫ aſſiſtētiū p h̄ q̄ adminiſtran
tes ponit nūer⁹ nō determinat⁹ ⁊ ad aſſiſtētes đterminat⁹.

D 4m ſic pcedit. vr̄ q̄ ſint plēs angeli vni⁹
a ſpēi: ſicut. n. āgelus ē ſubā ſimplex ita ⁊ aia: ſꝫ
oēs aie rōnales ſt vnius ſpēi. ḡ ⁊ oēs angeli.
¶ Preterea. pfectio vna ſꝫ ſpēꝫ ē eoꝝ q̄ i ſpē ꝯueni
ūt: ſꝫ oēs āgeli ſt pfectibiles vna perfcōe ſꝫ ſpēm q̄ ē
gr̄a vl' glia. ḡ vr̄ q̄ ſint vni⁹ ſpēi. ¶ Preterea. diuine
bonitatis vt dictū ē ꝓpriū ē nobiliora in entibus mul
tiplicare: vt bonitas ſua magis diffūdat ſed i vilib⁹
creaturis inuenit magna multitudo participātiū vnā
ſpēm. ḡ vr̄ q̄ multo forti⁹ h̄ ſit i angel'. ¶ Preterea
ſm Boe. nullius rei ſine cōſortio pōt eſſe iocūda poſ
ſeſſio. ſed i āgelis ē maxima iocūditas: cū delectatio
ſit đ ratione felicitatis ſm phm i primo ethi. ḡ vr̄ q̄

in angelis ſit multorum conſortiū in vna ſpē. ¶ Sꝫ
contra. multiplicatio indiuiduorum vniꝰ ſpeciei nō
eſt niſi ad conſeruandū ſpēi perpetuitatē que in vno
ſaluari non poteſt. vnde in corporibus incorruptibi-
libus non eſt niſi vnum indiuiduum vnius ſpeciei vt
ſol ⁊ luna: ſed angelus eſt ſubſtantia incorruptibilis.
ergo non ſunt plures angeli vnius ſpeciei. ¶ Pre-
terea. angelus eſt perfectior quolibet corpore. ſꝫ ali-
quod corpus ad tantā perfectionē peruenit: vt nihil
ſue nature ſit extra ipſum: vt patet in his que con-
ſtant ex tota materia ſue ſpeciei: vt patet in celo: vt
dicit̄ i primo celi ⁊ mundi. ergo videtur ꝙ multo for-
tius extra vnū angelū non ſit aliqd ſue ſpēi. ¶ Reſ-
pondeo dō. ꝙ circa hoc ſunt tres opi. Quidā eni di-
xerunt ꝙ omnes angeli ſunt vnius ſpeciei adeo ꝙ ēt
angelus ⁊ anima non differunt ſpecie. Alii vero di-
cunt ꝙ angelus ⁊ anima differunt ſpē ⁊ angeli vnius
ordinis ab angelis alterius ordinis. ſed omnes qui
ſunt vnius ordinis ſunt vnius ſpeciei. Alii vero dīt
ꝙ nullus angelus eſt vnius ſpeciei cum alio. ⁊ h opi.
concordat cum dictis philoſophoꝝ ⁊ etiam dioniſii:
qui ponit in. x. c. celeſ. hierar. in eodem ordine eſſe
primos medios ⁊ vltimos. ⁊ hoc neceſſariū eſt con-
ſentire tum ex īmaterialitate: tum etiā ex incorporei-
tate. Si enim īmateriales ponuntur cum nulla for-
ma vel natura multiplicet numerum niſi ex diuerſi-
tate materie: oportet ꝙ forma ſimplex ⁊ īmaterialis
non recepta in aliqua materia ſit vna tantū: vn̄ quic-
quid eſt extra eam eſt alterius nature: eo ꝙ diſtet ab
eo ſm formam non ſecundū materiale principiū: qd̄
ibi nullum eſt. talis autem diuerſitas cauſat differē-
tiam in ſpecie. vnde oportet quoſlibet duos angelos
acceptos differre ſm ſpēm. hoc etiā de neceſſitate ſe-
quit̄: ſi ex materia cōponantur dūmodo non ponant̄
corporea: qd̄ ſic patet. quorumcunqꝫ materia ſm eē
differrē ponitur: oportet ſi iſta materia eſt eiuſdē or-
dis in vtroqꝫ ſicut materia generabiliū ⁊ corruptibi-
lium eſt vna: ꝙ due forme ſm quas diuerſum eſſe ac-
cipit recipiant̄ in diuerſis partibus materie. nō eni
vna pars materie diuerſas formas oppoſitas ⁊ diſ-
peratas ſimul recipere poteſt. ſed impoſſibile eſt in
materia intelligere diuerſas partes niſi p̄intelligat̄
in materia q̄titas dimenſiua ad minus interminata
per quā diuidatur vt dicit cōmen. in lib. de ſubſtātia
orbis: ⁊ in primo phy. q: ſeparata quantitate a ſubſtā-
tia remanet indiuiſibilis. vt in primo phy: philo. di-
cit. ſed nulla forma recipit̄ in materia ſub quantitate
intellecta niſi forma corporalis. ergo impoſſibile eſt
duos angelos cōicare in materia vel in potētia vniꝰ
ordinis. ſed omnis forma vel natura que recipitur i
diuerſis gradibus potentiarum recipit̄ ſm priꝰ ⁊ po-
ſterius ſm eſſe. impoſſibile eſt autem naturam ſpeci-
ei cōicari ab indiuiduis per prius ⁊ poſterius: nec ſꝫ
eſſe nec ſm intentionē: q̄uis hoc ſit poſſibile in natu-
ra generis: vt dicitur in. vii. metha. ergo impoſſibi-
le eſt duos angelos ſi ſunt incorporei eē vniꝰ ſpeciei
¶ Ad primū ergo dōm. ꝙ q̄uis anima ſit forma ſim-
plex ſicut ⁊ angelus. tamen aīa non recipit eē a deo:
niſi in corpore. q: ſm Aug. ⁊ infundendo creat̄ ⁊ cre-
ando infunditur. vnde ex corpore recipit eſſe indi-
uiduatū: qd̄ q: non dependet ex corpore remanet in-
diuiduatio: ēt deſtructo corpore. Ideo auguſt. dicit:
ꝙ impoſſibilis eſt poſitio illorū hereticoꝝ qui dicūt
plures animas ante corpus creatas fuiſſe. ſic aūt nō
eſt in angelo. ⁊ ideo non eſt ratio ſimilis. ¶ Ad ſcdm

dōm ꝙ hoc tenet in perfectionibꝰ que ſūt de natura
re. non autem in perfectionibꝰ ſuperadditis que nō
ſequuntur ex pricipio nature: quales ſūt gratia ⁊ glo-
ria. poſſunt etiā in corporibꝰ diuerſa ſm ſpēm vnū ſpē
colorē hr̄e. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ pfectio vniuerſi eēn-
tialis non attenditur in indiuiduis: quoꝝ multiplica-
tio ordinat̄ ad perfectionem ſpēi: ſed in ſpēbꝰ per ſe
vnde magis apparet diuina bonitas in hoc ꝙ ſūt mul-
ti angeli diuerſarū ſpecierū q̄ ſi ſint vniꝰ ſpeciei tm̄.
¶ Ad quartū dōm ꝙ delectatio ſm phm in ethicis:
ſequit̄ operationē perfectā. ⁊ ideo ad iucunditatē cō-
ſortiū exigitur in illa natura in quo nō poteſt eſſe in
vno perfecta operatio ſine alterius adiutorio: vt in
hominibus in qbus vnus per ſeipm non ſufficit ad
operationē ſue ſpēi: quod non poteſt in angelis poni
⁊ ideo hmōi obiectio eſt vana. non tamen negamus
quin vnus angelus alio iuuetur cū inferiores per ſu-
periores illuminentur. ⁊ in hac ſocietate eſt iocundi-
tas ciuium celeſtꝭ curie. ſed ad hoc non exigitur vni-
tas ſpeciei ſed conformitas gratie.

a D quintū pceditur ſic. videt̄ ꝙ angeli nō re-
ducant̄ in vnū genꝰ. q̄cunqꝫ eni ſunt vniꝰ ge-
neris cōicant in vna potētia generis: vt dr̄ i
io. metha. ſed angeli nō cōicant in vna potētia gene-
ris: q: īmateriales ſunt. ergo videt̄ ꝙ nō ſint vniꝰ ge-
neris. ¶ Preterea. quecunqꝫ exeūt ab aliquo p di-
uiſionē: exeūt ab illo ⁊ priꝰ erāt in illo in potentia. ſed
angelus nō exit de potētia in actū niſi ſumat̄ potētia
agentis alias eſſet generabilis ⁊ corruptibil̄: nec ite-
rum eſt ponere aliquod vnū ſm rem in plures ange-
los diuiſum. hoc aūt nō poſſet eē: niſi illud vnū eſſet
q̄tum. ergo nō inueniunt̄ plures angeli vnius gene-
ris. ¶ Preterea. omne genus vniuoce ⁊ equaliter
predicatur de ſuis ſpēbus. ſed eēntialia angeloruꝫ q̄
cōſequūtur naturam cōem in ipſis: inueniunt̄ in an-
gelis ſm magis ⁊ minus: vt in lr̄a dicit̄. ergo videt̄
ꝙ nō ſint vnius generis. ¶ Preterea ꝙ differt ab
alio in ſpē ſi cōicat cum eo in genere: oportet eē com-
poſitum ex genere ⁊ differētia. ſed ꝯpoſitio generis
⁊ differentie p̄ſupponit compōnem forme ⁊ materie
vt videt̄: q: ſm Auicēnā dr̄ia ſumit̄ ex pricipiis for-
malibus rei: genꝰ aūt ex materialibꝰ. vnde in. v. me-
thaphy. dr̄ eſſe genere vnū q̄ in materia cōueniūt.
ergo videtur ꝙ cum angelus non ſit ꝯpoſitus ex ma-
teria ⁊ forma: ⁊ vnꝰ differat i ſpē ab alio angelo ꝙ nō
poſſit etiā in genere cōuenire. ¶ Sed cōtra. genus
ſubſtantie eſt tm̄ genus vnū. ſed qlibet angelus eſt i
genere ſubſtātie. ḡ vr̄ ꝙ i gn̄e vno ꝯueniāt ¶ Prete-
rea dr̄ia additāgn̄i ꝯſtituit ſpēꝫ. ſꝫ icorporeū ſm porf.
ē dr̄ia ſubſtātie. ergo ſubſtātia incorporea eſt ſpecies
ſubſtantie. predicatur aūt de multis angelis ſpē diffe-
rentibus. ergo eſt genus ſubalternū. ⁊ ita in ignē ſub-
alterno ēt angeli conueniunt. ¶ Rº. dō. ꝙ ſm auicē-
nam oē id quod habet eſſe aliud a ſua q̄dditate: opꝫ
ꝙ ſit in genere: ⁊ ita oꝫ ꝙ omnes angeli ponant̄ i pre-
dicamēto ſubſtātie. hec eſt eni ratio ſubſtantie put ē
p̄dicamentū ſm Auic. ꝙ ſit res q̄dditatē habens cui
debeat̄ eſſe per ſe nō in alio. ſ. ꝙ ſit aliud a q̄dditate
ipſa. ⁊ ideo ex ipſa poſſibilitate q̄dditatis trahitur ra-
tio generis. ex cōplemēto aūt quidditatis trahit̄ ra-
tio dr̄ie ſm ꝙ appropinquat ad eſſe in actu. ſed hoc
differēter cōtingit i ſubſtantiis cōpoſitis ⁊ ſimplicibꝰ
q: in compoſitis poſſibilitas eſt ex parte materie: ſꝫ
complemētū eſt ex parte forme. ⁊ ideo ex parte mate-
rie ſumit̄ genus: ⁊ ex parte forme dr̄ia. non aūt ita ꝙ

Materia ſit genus aut forma differentia cū vtrūqꝫ
ſit pars ⁊ neutrum predicatur. ſed q: materia eſt ma
teria totius nō ſolū forme ⁊ forma perfectio toti⁹ nō
ſolū materie: ideo totum pōt aſſignari ⁊ ex materia ⁊
forma ⁊ ex vtroqꝫ. Nomen aūt deſignans totū ex ma
teria eſt nomē generis ⁊ nomē deſignās totū ex forma
eſt nomē drie ⁊ nomē deſignās totū ex vtroqꝫ ē nomē
ſpēi. ⁊ hoc patet ſi cōſideretur quomō corp⁹ eſt gen⁹
animati corporis ⁊ animatū dria ſemper eni inueni
tur genus ſūptum ab eo quod materiale eſt ⁊ dria ab
eo qd̄ eſt formale: ⁊ inde eſt qd̄ differētia determiat
gen⁹ ſicut forma materiā. In ſimplicib⁹ aūt naturis
non ſumitur genus ⁊ differentia ab aliqbus partibus
eo q̄ cōplementū in eis ⁊ poſſibilitas non fundatur
ſuper diuerſas partes qdditatis. ſed ſuper illud ſim
plex: qd̄ quidē habet poſſibilitatē ſm q̄ de ſe non ha
bet eſſe ⁊ complementum ꝓut eſt q̄dam ſimilitudo
diuini eſſe ſm hoc q̄ appropinquat magis ⁊ min⁹ ad
participandū diuinū eſſe. ⁊ ideo quot ſūt gradus cō
plementi tot ſunt drie ſpecifice. ¶ Ad primū ḡ dōm
q̄ non oꝫ q̄ cōueniat niſi in vna intētione potētie que
eſt poſſibilitas recipiēdi eē a deo in quo ſubſiſtant ſi
ne q̄titate ⁊ materia. ⁊ per hoc pꝫ reſpōſio ad ſecun
dū: q: nō oportet eſſe vnā numero potentiā q̄ diuida
tur in omnes angelos vel i qua pri⁹ fuerint i potētia
q̄ꝫ in actu. ¶ Ad tertiū dōꝫ q̄ gen⁹ predicatur equa
liter de ſpēbus q̄tum ad intentionē. ſed non ſemper
q̄tum ad eſſe: ſicut in figura ⁊ numero: vt in .iii. me
thaphy. dicit. ſed hoc in ſpeciebꝰ n̄ ꝯtingit vt ibidē
dicitur. vnde ex hoc ſufficiēter poſſet ꝓbari q̄ nō ſūt
vnius ſpēi: nō aūt q̄ nō ſunt vni⁹ generis enim cōue
niant in vno genere ad qd̄ ſe habent oēs angeli: ſicut
diuerſe ſpēs numeroꝝ ſe habent ad numerū quarū
vna ſm eſſe eſt prior alia. Ad quartum patet reſpon
ſio per ea que dicta ſunt.

D tertū ſic ꝓceditur. videt̄ q̄ angelus ⁊ aia
a ſpē nō differāt. q̄cūqꝫ eni ꝯueniūt i vltia dria
cōſtitutiua ſūt eadē ſpecie: q: ipſa eſt q̄ com
plet rōnem ſpēi. ſed angelus ⁊ aia ſunt hmōi. ergo nō
drūt ſm ſpēm. ꝓbatio minoris. vltima dria cōſtituti
uā ſumit̄ ab eo q̄ nobiliſſimū i re eſt: cū ſe habeat ad
genus ⁊ drias ꝓcedētes proportionabiliter ſicut for
ma ad materiā. ſed angelus ⁊ aia cōueniūt in eo qd̄ ē
nobiliſſimū i vtroqꝫ. ſ. in intellectu. ergo cōueniunt i
vltima dria ꝯſtitutiua. Si diceres q̄ vltia dria con
ſtitutiua angeli eſt intellectuale qd̄ ab itellectu ſumi
tur. vltima aūt dria aie eſt rationale: ſicut etiā Dio.
vr̄ diſtiguere ordinē itellectualiū rōabiliū. ¶ Cō. ea q̄
conueniūt coiter in duobus nō diſtinguūtur iter ipſa.
ſed intellectus nō tm̄ ponitur in angelis ſed etiā in
anima: vt patet in tertio de aia. ſilr ⁊ ratio nō tm̄ aie
ſed etiā angelo conuenit. vnde Grego. in omē. epi.
angelum animal rationale vocat: ⁊ ſupra magiſter
creaturam rōnalem in angelum ⁊ animā diſtinxit. er
go angelus ⁊ anima non differunt penes rōnale ⁊ in
tellectuale. Si drēs q̄ diſtinguit̄ penes vnibile cor
pori ⁊ non vnibile. ¶ Contra. qcqd conſequitur rē
habentē eē completū non diſtinguit eā eēntialr a re
alia: q: oia hmōi que ſic ꝯſequunt̄ rem ſunt de gn̄e ac
cidentiū: ſed vnio ad corp⁹ ē q̄dam relatio q̄ ꝯſequi
tur aīam hn̄tem in ſe eē cōpletū ad corp⁹ nō depen
dēs alias ſine corpore eſſe nō poſſet. ergo hoc qd̄ ē
vnibile corpori nō diſtiguit eēntialr vl ſm ſpēm aiā
ab angelo. ¶ Preterea differentia ſpecifica non aſſi
gnatur alicui rei niſi ſm q̄ eſt i genere vt ſpecies: q:
differentia eſt qua habundat ſpecies a genere. ſꝫ ani
ma inq̄tum eſt forma talis corporis nō eſt i gn̄e ſub
ſtantie: vt ſpecies ſed vt principiū. cum ergo vnibili
tas non conueniat aie: niſi ſꝫ q̄ eſt forma: videtur q̄
eē vnibile non poſſit eſſe diſtinguens ſm ſpeciē aiā
ab angelo. ¶ Preterea. ea quoꝝ eſt vnus finis non
differunt ſpecie: cū cuilibet rei ꝓprius finis reſpōde
at. ſed idem eſt finis angeli ⁊ anime rationalis. ſ. be
atitudo eterna: vt ſupra di. pma magiſter dixit: q̄ ēt
haberi ex eo poteſt. quod dicit̄ matei. xxii. erūt ſicut
angeli dei in celo. ergo angelus ⁊ anima non differt̄
ſpecie. ¶ Sed ꝯtra. plus differt anima ab angelo q̄ꝫ
vnus angelus ab alio. ſed vnus angelus differt ab
alio ſm ſpeciem: vt dictum eſt. ergo multo forti⁹ ani
ma ab angelo. ¶ Preterea. eidem forme vel perfe
ctioni reſpondet idē perfectibile. ſed anima ⁊ angel⁹
ſunt quedā forme ꝓut cōiter omnes ſubſtātias a ma
teria ſeparatas formas dicimus: quarū forme mate
riales ſunt imaginatōes: vt Boe in lib. de trinitate
dicit. cum ergo anime reſpōdeat hoc perfectibile qd̄
eſt corpus humanum angelo vero vel nullius vel al
terius ſpeciei: vt corpus aereum: ſm q̄ auguſt. vide
tur dicere: vel etiam corpus celeſte ſm opinionē aui
cenne ⁊ quorundam philoſophorū videtur q̄ anima
⁊ angelus non ſunt vnius ſpeciei. ¶ Rº. dō. q̄ circa
hoc ſunt tres opiniones. Quidam eni dicūt q̄ aia nō
eſt in genere ſubſtantie ſicut ſpecies. ſed ſicut princi
pium cū ſit forma. vnde non ꝓprie dicitur anima ſpe
cie differre vel conuenire cum alia ſubſtantia. ſꝫ ma
gis ꝓprie dicitur q̄ ſm animam compoſitum cū alia
ſubſtantia conuenit ſpecie vel differt. Sed hoc nō vi
detur eſſe neceſſariū. q: vt auicenna dicit in ſua me
thaphyſica ad hoc q̄ aliquid ſit ꝓprie in genere ſub
ſtantie requiritur q̄ ſit res quidditatem habens cui
debeatur eſſe abſolutum: vt per ſe eſſe dicatur vl ſub
ſiſtens. ⁊ ideo duobus modis poteſt cōtingere q̄ ali
quid ad ſubſtantie genus pertinens non ſit in gene
re ſubſtantie: ſicut ſpecies. vel q: res illa non hꝫ qd
ditatem aliam: niſi ſuum eſſe: ⁊ ꝓpter hoc deus nō eſt
in genere ſubſtantie: ſicut ſpecies: vt ipſe auicen. di
cit. vel quia res illa non habet eſſe abſolutū: vt ens
per ſe dici poſſit. ⁊ ꝓpter hoc materia prima ⁊ forme
materiales non ſunt in genere ſubſtantie ſicut ſpeci
es: ſed ſolum ſicut principia. anima autē rationalis
habet eſſe abſolutum non dependens a materia. qd̄
ē aliud a ſua quidditate: ſicut etiam de angelis dictū ē
⁊ ideo relinquitur q̄ ſit in genere ſubſtantie: ſicut ſpe
cies: ⁊ etiam ſicut principium inquantū eſt forma hu
ius corporis. ⁊ inde venit iſta diſtinctio q̄ formarum
quedam ſunt forme tm̄: ſicut forme materiales q̄ nō
ſunt ſpecies ſubſtantie. q̄d. i vo ſunt forme ⁊ ſubſtātie:
ſicut anime rōnales. ¶ Secūda opinio eſt eoꝝ q di
cunt animam ⁊ angelum vnius ſpeciei eſſe: quod nul
lo modo poteſt eſſe ſi ab anima ⁊ angelo compoſitio
forme ⁊ materie remoueatur: vt ſupra de angelis di
ctum eſt. Et ideo tertia opinio cōior eſt: cui aſſentien
dum videtur: q̄ anima ⁊ angelus ſpecie differunt: q
bus autem differētiis ſpecificis diſtinguūtur diuerſi
mode aſſignatur. quidam enim aſſignant eas ſpecie
diſtingui: per hoc q: eſt vnibile corpori ⁊ non vnibile.
Alii vero per hoc qd̄ eſt rationale vl intellectuale eē
Tertio ſm hoc: quod eſt habere intellectum poſſibi
lem reſpectu ſuperiorum tantum: quod conuenit an
gelo: qui a ſuperiori. ſ. deo vel angelo illuminationē
recipit. ⁊ ſm hoc qd̄ eſt habere intellectū poſſibilem

reſpectu ſuperiorum ⁊ inferiorum: quod cõuenit ani
me humane: que etiam a ſuperioribus illuminatur:
⁊ a fantaſmatibus cognitionem recipit. ¶ Quarto.
ſcḋm hoc quod eſt habere vertibilitatem immutabilẽ
quod angelo conuenit: eo ꝙ immutabiliter adhereat
bono vel malo: ad quod ſe ſemel per electionẽ cõuer
tit: vel habere mutabilem vertibilitatem: quod ho-
mini conuenit qui de bono in malum mutari poteſt: ⁊
econuerſo. ¶ Quinto ſcḋm virtutem interpretatiuam
quia ſcḋm Dama. angelus interpretatur: vł loquitur
quibuſdam nutibus ⁊ ſignis intellectualibus ſine vo
cis expreſſione: vt. ĩ. patebit. homo autem loquitur
voce expreſſa. Nec eſt mirum ꝙ ſic diuerſimode an
geli ⁊ anime differre aſſignantur: q: differentie eſſen
tiales que ignote ⁊ innominate ſunt ſcḋm phm in. vii.
metha. deſignantur differentiis accidẽtibus que ex
eſſentialibus creantur. ſicut cauſa dſignatur ꝑ ſuum
effectum: ſicut calidum ⁊ frigidum aſſignantur diffe
rentie ignis ⁊ aque. vnde poſſunt plures differentie
pro ſpecificis aſſignari ſcḋm plures proprietates rerũ
differentiũ ſpecie ex eſſentialibus differentiis crea
tis: quaꝝ tamen iſte melius aſſignantur que priores
ſunt: quaſi eſſentialibus differentiis ꝓpinquiores.
Cum ergo ſubſtantiarum ſimplicium: vt dictum eſt
de angelis ſit differentia in ſpecie ſcḋm gradum poſſi-
bilitas in eis: ex hoc anima rõnalis ab angelis dif
fert: q: vltimum gradum in ſubſtantiis ſpiritualibus
tenet: ſicut materia prima in reb⁹ ſenſibilib⁹: vt dicit
cõmentator in tertio de anima. Unde q: plurimũ de
poſſibilitate habet eſſe ſuum ẽ adeo ꝓpinquũ rebus
materialibus: vt corp⁹ materiale poſſit illud eſſe par
ticipare dum anima corpori vnitur ad vnũ eſſe. ⁊ iõ
conſequuntur iſte differentie inter animã ⁊ angelũ
vnibile ⁊ non vnibile ex diuerſo gradu poſſibilitatis
¶ Item ex eodem ſequũtur alie differentie rationa
le ⁊ intellectuale. q: ex hoc ꝙ angelus plus habet d
actu ꝙ̃ anima: ⁊ minus habet de potẽtia: participat
quaſi in plena luce naturam intellectualẽ. vnde itel
lectualis dicitur. anima vero q: extremũ gradum in
itellectualib⁹ ꝑticipat natũ itellectualẽ magis defe
ctiue quaſi obũbrata. ⁊ ideo dicit̃ rõal': q: rõ vt dicit
yſaac in lib. de diffinitionib⁹: oritur in vmbra intelli-
gentie. ¶ Tertia vero diſtinctio ſequitur ex prima ⁊
ſecũda. ex hoc enim ꝙ anima corporis forma ⁊ actus
ꝓcedunt ab eſſentia eius q̃dam potentie organis af-
fixe: vt ſenſus ⁊ hmõi: ex quibus cognitionẽ intellectua
lem accipit: ꝓpter hoc ꝙ rõnalis eſt habens cogniti
onẽ decurrentẽ ab vno in aliud. ⁊ ſic a ſenſibilib⁹ i itel
ligibilia venit. ⁊ per hoc ab angelo differt: q nõ a ſen
ſibilib⁹ diſcurrendo ad intelligibilia cognitionẽ acce
pit. ¶ Quarta aũt diſtinctio ſequitur ex ſecunda: q:
dicitur ꝙ per hoc ꝙ angelus intellectũ deiformem
habet: conuertit̃ ad quodcunq; imobiliter. ſed quod
ab anima dicit̃ angelus differre q̃ non intellectu de
formi. ſed per inquiſitionẽ rõnis cognitionem habet.
¶ Quinta etiam ſequitur ex prima: q: ꝓpter hoc ꝙ
anima corpori vnitur poteſt vocẽ corporalẽ formare
non aũt angelus. vnde pꝫ ꝙ iſtaꝝ diſtinctionũ prima
melior eſt: q: accipit̃ ſcḋm eſſe aĩe: qđ primũ eſt. ſcḋa aũt
⁊ tertia accipiũtur penes virtutẽ cognoſcitiuã vel in
tellectiuam tm̃: ſicut ſecunda: vel penes intellecti-
uam ſimul ⁊ ſenſitiuã: ſicut tertia quarta autẽ accipi
tur penes virtutẽ appetitiuã. q: electio ad appetitũ
pertinet: vt dicit phs in ethicis per quã anima mu
tabilr conuertit̃. vñ cũ appetitiua poſterior ſit cogni

tiua: hec minus valet q̃ precedẽtes. Quinta accipit̃
penes virtutẽ motiuã: formatio aũt vocis per ẽ motũ
corporalẽ membroꝝ. motiua autẽ poſterior eſt cogniti
ua ⁊ appetitiua: vnde mĩ⁹ valet inter alias. ¶ Ad
primũ ergo dõm: ꝙ dr̃ia non ẽ nobilior genere: ſicut
natura vna ẽ nobilior altera. nec ſicut forma vna no-
bilior eſt alia: q: dr̃ia nullã formã dicit q̃ implicite in
natura generis nõ ꝯtineatur: vt dicit auic. gen⁹ enim
nõ ſignificat partẽ eẽntie rei ſed totũ. ſed dicit̃ gene
re nobilior: ſicut determinatũ indeterminato: ⁊ ꝑ hũc
modũ habere intellectũ: ſic eſt nobili⁹ q̃ habere intel-
lectum ſimplr ⁊ habere ſenſũ ſic q̃ hr̃e ſenſũ ſimpli-
citer. ⁊ ideo anima ⁊ angelus nõ ꝯueniunt in eo qđ ꝑ
modũ iſtum eſt nobiliſſimũ in eis. vnde nõ oꝫ ꝙ ꝯue-
niant in dr̃ia vltima ſpecifica: ⁊ ita ſint idem ſpecie.
¶ Ad ſcḋm dõm ꝙ in homine eſt intellectus: nõ tñ
ꝓpter hoc in ordine intellectualiũ ꝓprie ponitur: q:
illa ſubſtantia intellectualis dicitur: cui⁹ tota cogni-
tio ſcḋm intellectũ eſt: quia omnia que cognoſcit ſubito
ſine inq̃ſitione ſibi offerunt̃. nõ aũt ita eſt de cognitio
ne anime: q: per inquiſitionẽ ⁊ diſcurſũ rationis ad
notitiam rei venit. ⁊ ideo rõnalis dicit̃: q: ei⁹ cognitõ
ſcḋm terminũ tm̃ ⁊ ſcḋm principiũ intellectualis eſt. ſcḋm
principiũ: q: prima principia ſine inq̃ſitione ſtati co-
gnoſcit. vnde habitus ꝑncipioꝝ demõſtrabiliũ intel
lect⁹ dicit̃. ſcḋm terminũ: q: inquiſitio rõnis ad intel-
lectũ rei terminat̃: ⁊ ideo nõ habet intellectũ vt natu
ram ꝓpriam. ſed per quandã participationẽ. Ratio
autẽ ⁊ de deo ⁊ de angelis dicit̃: tamẽ alio modo ſu-
mitur: ſcḋm. ſ. ꝙ omnis cognitio imaterialis ratio pt di
ci. ꝓut diuiditur ratio ꝯtra ſenſũ ⁊ non contra intelle-
ctũ. ¶ Ad tertiũ dõm ꝙ vnibilitas nõ eſt ꝓpria dr̃ia
eẽntialis. ſed eſt quedam deſignatio eẽntialis dr̃ie ꝑ
effectũ: vt dictũ eſt. Et per hoc etiam pꝫ reſpõſio ad
quartũ: q: illud qđ conuenit anime inq̃ntũ eſt forma ẽ
effectus differentie eſſentialis. ¶ Ad quintũ dõꝫ ꝙ
ea que differunt ſpẽ differunt ſcḋm finẽ primũ qui ẽ ꝑ-
manentia vel operatio rei. vt in ſecũdo ce. ⁊ mun. dr̃
poſſunt tamẽ cõuenire in fine vltimo: ⁊ huiuſmodi fi
nis eſt beatitudo. Et quamor quidẽ angelis ⁊c. Ui-
detur incõuenientẽr nũerare. q: Dio. in. xi. ce: hierar.
Attribuit tria angelis. ſ. eẽntiã: virtutẽ ⁊ operationẽ
hic aũt de operatione nõ fit mẽtio. ¶ Preterea. i. xi.
metha. dr̃ a ꝯmentatore ꝙ ſubſtãtie ſeparate diuidũt̃
in volũtatẽ ⁊ intellectũ. ⁊ ita vr̃ ꝙ duo tm̃ debeãt eſſe
attributa. ¶ Pre. li. ar. eſt facultas rõnis ⁊ voluntatiſ
ergo vr̃ ꝙ nõ debeat diuidi ꝯtra tertiũ attributũ. Itẽ
querit̃ de rõne nũeri. ¶ Ad hoc dõm ꝙ hec attribu
ta accipiũtur ſcḋm hec tria: ſubſtãtia: ſpẽs: ⁊ virtus que
ſic differunt. res enim põt ꝯſiderari ſcḋm ꝙ eſt principiũ
alteri⁹: ⁊ ſic inuenit̃ in re virtus ⁊ ſcḋm hoc attribuitur
angelis liberũ arbitriũ: vł ſcḋm ꝙ eſt in ſe: ⁊ hoc dupl'r
vel q̃ntũ ad ipſã naturã ſubſiſtentẽ: vel q̃ntũ ad mo-
dũ perfectionis ei⁹ ſcḋm quã ſpẽm ſortit̃. ⁊ ſic ẽ ſpecies
Et tertiũ attributũ qđ ẽ nature rõnalitas ſꝫ qđ ratio
dicta eſt in angelis ⁊c. Si vero q̃ntum ad ipſam natu
rã ſubſiſtentẽ: ſic eſt ſubſtãtia: ⁊ ſcḋm hec duo ſumũtur
ſcḋm duplicẽ acceptionẽ ei⁹. ſ. ꝓut dicit̃ q̃dditas rei: ⁊
ſic ſumitur primũ attributũ. ſ. eẽntie ſimplicitas. vel
ſcḋm ꝙ dicit̃ hypoſtaſis. ⁊ ſic ſumit̃ ſcḋm. ſ. perſonali-
tas. ¶ Ad primũ ergo dõm ꝙ operatõis ꝑncipiũ eſt
ipſemet angelus. ⁊ ideo non numeratur inter collata
ſibi a creatione. ¶ Ad ſcḋm dõm ꝙ iſta duo ſunt q̃ſi
due potẽtie eius. vnde reducitur ad vltimũ attribu
tũ. ⁊ ad tertiũ diuerſimode. ¶ Ad tertiũ dõm ꝙ in

tertio attributo ponitur rõ. ⁊ volũtas non ſcḋm q̄ ſunt potentie conſequentes eſſentiam: ſed vt per eas deſignatur ſpecies eſſentie ex qua procedũt: ſicut etiaꝫ rõnale ponitur dr̃ia hominis: ſed ad quartũ ꝑtinent ſcḋm q̄ ſunt potẽtie. Dr̃ie eſſentie ⁊c: quomodo hoc ſit ex dictis pꝫ: q2 quanto quidditas eſt magis propinqua ad eſſe diuinum tanto minus habꝫ de potentia: ⁊ ita eſt maior ſimplicitas: ⁊ ita etiam cetera nobiliora erunt inquãtũ nobilius eſſe recipiũt: Qui tunc per naturalia ⁊c. quantum ad illos qui ponunt angelos in gratuitis creatos facile ẽ rõnẽ aſſignare: q2 ad nihil aliud potuit gratia menſurari niſi ad capacitateꝫ nature. Si aũt ponantur ingr̃a creati tũc cũ i naturalibus ſimul accipiẽdus ẽ conatus ſcḋm q̄ naturalia dicimus ẽt illa in que per ꝑncipia naturalia poſſum⁹ ꝑut naturale ꝯtra gratuitũ diuidit, ꝓbabile ẽ ẽt vt cuius natura eſt dignior etiam conatus eſſet maior in illud ad quod natura ordinabatur. cũ nõ eſſet aliqḋ retardãs ſicut i nobis corpus quod corrumpitur aggrauat animam. ⁊ ideo quicquid ſit de angelis certum eſt q̄ nobis non infunditur gratia ſcḋm menſuram naturalium: ſed magis ſcḋm menſurã conatus.

An boni vel mali iuſti vel iniuſti creati ſunt angeli: ⁊ an aliqua mora fuerit inter creationem ⁊ lapſum.

Illud quoqꝫ inueſtigatione dignũ videtur: quod ⁊ a pluribus queri ſolet: vtrum boni vel mali: iuſti vel iniuſti creati ſunt angeli: ⁊ an aliq̃ mora fuerit inter creationem ⁊ lapſum: vel ſine mora in ipſo creationis exordio ceciderũt.

Opinio quorundam dicentium angelos in malicia creatos: ⁊ ſine oi mora ruiſſe.

p Putauerunt enim quidam angelos qui ceciderunt creatos eſſe malos ⁊ non libero arbitrio in maliciam declinaſſe: ſed in malicia a deo factos eſſe: nec aliquam fuiſſe moram inter creationem ⁊ lapſum: ſed ab initio apoſtataſſe. alios vero creatos fuiſſe plene beatos: qui opinionem ſuam muniunt auctoritate Auguſti. ſuper Geneſim ita dicentis. Non fruſtra putari poteſt ab initio temporis diabolum cecidiſſe: nec cum ſanctis angelis pacatum aliquando vixiſſe ⁊ beatuꝫ: ſed mox apoſtataſſe. Unde dominus ait. Iſte homicida erat ab initio: ⁊ i veritate non ſtetit: vt intelligamus q2 in veritate nõ ſtetit ex quo creatus eſt: qui ſtaret ſi ſtare voluiſſet. Idem in eodem. Non fruſtra inquit putandum eſt ab initio temporis vel cõditionis ſue diaboluꝫ cecidiſſe: ⁊ nunq̃ in veritate ſtetiſſe. Unde quidam in hanc maliciã libero arbitrio non eſſe flexum: ſed in hac q̃uis a deo putant eſſe creatum: ſecundum illõ beati Job. Hoc etiam inquit initium figmẽti dei: quod fecit deus vt illudatur ei ab angelis eius. Et propheta ait. Draco iſte quẽ formauit ad illudendum ei tãq̃ primo factus ſit malus ⁊ inuidus diabolus non volũtate deprauatus. His aliiſqꝫ teſtimoniis vtuntur q dicunt angelos qui ceciderunt creatos fuiſſe malos ⁊ ſine mora corruiſſe. Eos vero q ꝑſtiterũt perfectos ⁊ beatos eſſe creatos: aſtruũt auctoritate Aug. qui ſuper Geneſim dicit ꝑ celum ſignificari creaturam ſpiritualem: que ab exordio quo facta eſt ⁊ perfecta ⁊ beata eſt ſemper.

Aliorum ſententia probabilis qui dicũt omnes angelos creatos eẽ bonos: ⁊ aliquaꝫ fuiſſe morulam inter creationem ⁊ caſum.

a Aliis autem videtur oẽs angelos creatos eſſe bonos: ⁊ in ipſo creatõis primordio bonos extitiſſe. i. ſine vitio: iuſtoſqꝫ fuiſſe. i. innocentes: ſed non iuſtos. i. virtutum exercitium habentes. Nonduꝫ enĩ prediti erant virtutibus que ſtãtibus appoſite fuerunt in confirmatione per gratiã. Aliis vero per liberum arbitriuꝫ ſuperbientibus: ⁊ ideo cadentibus: aliquam etiam fuiſſe morulam aiunt inter creationem ⁊ lapſum vel cõfirmationem. ⁊ in illa breuitate temporis oẽs boni erant. non quidem per vſum liberi arbitrii: ſed per creatiõis beneficium. ⁊ tales erãt qui ſtare poterãt. i. non cadere per bona creationis: ⁊ cadere per li. ar. Poterant eniꝫ peccare ⁊ non peccare: ſed non poterant proficere ad meritum vite niſi gratia ſuperadderetur que addita eſt quibuſdam in confirmatione Et ad hoc confirmandum vtuntur teſtimonio Augu. qui ſuper Geneſim dicit angelicam naturam primo informiter creatam: ⁊ celum dictam. poſtea formatam ⁊ lucem appellatam: quando ad creatoreꝫ eſt conuerſa: perfecta dilectione ei inherens. Unde prius dictum eſt. In principio creauit deus celum ⁊ terram: ⁊ poſtea ſubditur: dixit deus. Fiat lux: ⁊ facta eſt lux: quia primo agitur de creatione ſpiritualis nature iformis: poſtea d̃ formatione eiuſdem. Ratio quoqꝫ obuiat illis qui dicũt angelos creatos fuiſſe malos. Nõ enim potuit creator optimus auctor mali eẽ. ideo totum bonuꝫ erat quod ex ipſo illis erat ⁊ totum bonuꝫ erat: quoniam ex ipſo totuꝫ erat. Hoc modo probatur q̄ boni erant omnes angeli quãdo primo facti ſunt: ſed ea bonitate quã natura incipiẽs acceperat.

Probationem Aug. contra illos inducit qui dicunt angelos factos malos: ⁊ verba Job determinat que illi pro ſe inducebant.

Ideoq; Augu. exterminans opinio
i nem eorum qui angelos creatos fuiſ
ſe malos putant: auctoritate ⁊ ratio/
ne probat bonos fuiſſe creatos ⁊ verba pre/
miſſa beati Job que illi pro ſe inducebant:
quomodo ſint intelligenda aperit ita dicens
ſuper Geneſim. Omnia inquit fecit de⁹ val
de bona. Naturam igitur angelorum bonaꝫ
fecit. Et quia iniuſtuꝫ eſt vt nullo merito hoc
in aliquo deus damnet quod creauit. nõ na/
turam ſed voluntatem malam puniendam eẽ
credendum eſt. Nec eius naturam eſſe ſigni/
ficatam cum dicitur. hoc eſt initium figmenti
dei ⁊c. ſed corpus aereum quod tali volunta/
ti aptauit deus: vel ipſaꝫ ordinationeꝫ dei in
qua eum etiam inuitum fecit vtilem bonis.
vel ipſius angeli facturam: quia ⁊ ſi deus pre
ſciret voluntate malum futurum: fecit tamen
eum prouidens quanta de illo ſua bonitate
eſſet facturus. Figmentum ergo dei dicitur
quia cum ſciret eum deus voluntate malum
futurum vt bonis noceret: creauit tamen illũ
vt de illo bonis prodeſſet. hoc autem fecit vt
illudatur ei. Illuditur enĩ ei cum ſanctis pro
ficit tentatio eius: ſicut ⁊ mali homines quos
deus malos futuros preuidens: creauit ta/
men ad ſanctorum vtilitatem. Illuduntur cũ
preſtatur ſanctis eorum temptatione profec
tus. ſed ipſe dicitur initium: quia precedit an
tiquitate ⁊ principatu malicie. Hec autem il
luſio fit angelis malis ⁊ hominibus per an/
gelos ſanctos. q2 ſubdit eis angelos malos
⁊ homines malos: vt non quantum nituntur
ſed quantum ſinuntur poſſint. Ecce aperte
oſtendit qualiter predicta verba Job intelli/
genda ſint: ⁊ angelicam naturam bonaꝫ crea/
tam aſſeruit.

Quomodo intelligenda ſint verba do
mini premiſſa diſſerit euidenter tradẽs ange
los eſſe creatos bonos: ⁊ poſt creationem ce
cidiſſe.

Einde qualiter verba domini que
d ſupra poſuit accipienda ſint aperit:
vbi etiam ſua ⁊ que predixit verba de
terminat euidenter docẽs angelos fuiſſe cre/
atos bonos: ⁊ poſt creationeꝫ interpoſita ali
qua morula cecidiſſe ita inquiens. Quod pu
tatur diabolus nũq̃ in veritate ſtetiſſe: ⁊ nũ
q̃ beatam vitã duxiſſe: ſed ab initio cecidiſ/
ſe non ſic accipiendum eſt: vt malus a bono
deo creatus eſſe putetur: quia ab initio non
cecidiſſe diceretur. Non enim cecidit ſi talis
.i. malus factus eſt. a quo enim caderet? fact⁹
ergo prius ſtatim a veritate ſe auertit pro/
pria poteſtate delectatus: beateq; vite dulce
dinem non guſtauit: quam acceptam non fa/
ſtidiuit: ſed nolendo amiſit. Sui ergo caſus
preſcius eſſe non potuit: quia ſapientia fruc
tus eſt pietatis. Continuo autem vt factus
eſt cecidit. non ab eo quod accepit: ſed quod
acciperet ſi deo ſubdi voluiſſet. Ecce hic a/
perte declarat angelos bonos eſſe creatos et
poſt creationeꝫ cecidiſſe: ⁊ fuit ibi aliqua mo
rula licet breuiſſima. Quod Origenes con/
firmat ſuper Ezechielem: dicens. Serpens
hoſtis contrarius veritati: non tamen a prin
cipio neq; ſtatim ſuper pectus ⁊ ventrem ſuũ
ambulauit. ſicut Adaꝫ ⁊ Eua non ſtatiꝫ pec
cauerunt: ita ⁊ ſerpens aliquando non ſerpẽſ
cum in paradiſo deliciarum moraretur. De
us enim maliciaꝫ non fecit. Ecce h aperte di
cit poſt creationem interpoſita morula ceci/
diſſe. Ideoq; illa verba ſic accipienda viden/
tur: homicida erat ab initio vel. mendax. i. ſta
tim poſt initium quando ſibi dei equalitateꝫ
promiſit ⁊ ſeipſum occidit: qui homo dicitur
in euangelio: nec in veritate ſtetit: quia in ea
non fuit: ſed ab initio temporis. i. ſtatim poſt
initium temporis apoſtatauit. Poteſt etiaꝫ
ſic accipi illud. Ab initio homicida fuit vel
mendax. i. ex quo homo fuit conditus quem
per inuidiam in mortem precipitauit ⁊ falla/
citer ſeduxit. Ex predictis igitur liquet oẽs
angelos bonos eſſe creatos: ⁊ poſt creatio/
nem quoſdam cecidiſſe a bono: quod habuiſ
ſent ſi perſtitiſſent.

Quod triplex fuit in angelis ſapientia an
te caſum vel confirmationem.

Ic queri ſolet quam ſapientiam ha/
buerint ante caſuꝫ vel confirmationẽ
Erat i eis naturalis cognitio triplex:
quia ſciebãt q̇ facti erant ⁊ a quo facti erãt: ⁊
cum quo facti erant. Et habebant aliquã bo
ni ⁊ mali noticiam intelligentes quid appetẽ
dum vel reſpuendum illis foret.

An aliquam dei habuerint dilectionẽ vel
ſui inuicem.

Olet etiam queri vtrum aliquaꝫ dei
s vel ſui inuicem dilectionem habue/
rint. Ad quod dici poteſt. quoniam
naturalem habebant dilectionem: vt memo/
riam intellectum ⁊ ingenium: qua deum ⁊ ſe
aliquatenus diligebant: per quam tamen nõ
merebantur.

Aliud quoqꝫ inueſtigatione dignū ꝛc. Hic ma
giſter inq̇rit quales angeli effecti ſūt ꝑ culpā
vl' grām. ꝛ diuidit̄ in ꝑtes duas. In p̄ma oſ̄
dit ꝙ angeli nō ſūt facti mali in p̄ncipio ſue creaōis.
In ſcd̄a oſ̄dit qua perfectōe erāt boni. ibi. Hoc inq̄
ri ſolet ꝛc. Prima in duas. In p̄ma ponit q̄ōnē: In
ſcd̄a pſequit̄ eā ſm̄ diuerſas opiones. ibi. Putauerūt
eni q̄dā ꝛc. Et circa hoc duo facit. primo poni opiōnē
dicentiū angelos creatos eē malos. in ſcd̄a ponit cō
trariā opinionē. ibi. Aliis āt vr̄ ꝛc. Et circa h̄ tria fa
cit. p̄mo ponit̄ opinio. ſcd̄o iprobatio p̄me opinionis
ꝛ pfirmatio hui': auctoritate ꝛ rōne. ibi. Ad hoc pfir
mandū ꝛc. tertio ponit̄ rn̄ſio ad auctoritates prime
opinionis. ibi. Idqꝫ aug. extimās ꝛc. Primo expon
tur auctoritas iob. ii. auctoritas euāgelii. ibi. Decide
qualiter v̄ba dn̄i ꝛc. Hic inq̄ri ſolet ꝛc. Hic oſtēditur
q̄ quā perfectionē habēt angeli i p̄ncipio ſue creatiōis.
ꝛ p̄mo q̄ꝛtum ad cognitionē. ſcd̄o q̄ꝛtū ad dilectionē.
ibi. Sed ēt queri ſolet ꝛc. Hic tria querūtur. primo:
vtrū angelus i p̄ncipio ſue creatōis malus fuerit. ſc
cūdo de naturali cognitione angelorum. tertio: de dile
ctione eorum.

D p̄mū pceditur ſic. videt̄ ꝙ angelus in p̄n
cipio ſue creatōis malus eē potuit. dr̄. n. ad
Ro ix. Nūq̄d nō hꝫ ptātē figulus ex eodē
luto facere aliō vas i honorē aliud in cōtumeliā. va
ſa aūt in contumeliā ſūt peccatores preparati ad pe
nam. ergo pōt deus quoſdam iuſtos ꝛ quoſdā pecca
tores creare. ꝛ ſic potuit angelus i p̄ncipio creatiōis
ſue malus eē. ⁋ Pre. iſaie. xlv. ꝙ de' eſt faciēs bo
nū ꝛ creans malū. ſed p̄mū malū iuētū ē in angelo. ḡ
videt̄ ꝙ a deo creat' ſit malus. ⁋ Pre. ſm aug. an
gelus ꝛ hō ad min' ſm animā ſimul creati ſunt. ſꝫ hō
factus eſt ꝑpter reparationē ruine angelice non autē
hoc eēt angelo adhuc nō ruente. ergo videt̄ ꝙ ange
lus in p̄ncipio creationis ſue malus eſſet. ⁋ Pre.
i naturis corpalib' videm' ꝙ ſtati vt res icipit eē hꝫ
opationē ſuā. vn̄ idē eſt inſtās ad qd̄ terminatur gn̄o
iḡnis: ꝛ i quo incipit mot' localis ei'. ſed volūtas an
geli eſt virtuoſior q̄ꝫ natura corporalis. ergo in p̄nci
pio creatōis: volūtas in operationē exire potuit. ſꝫ p
operationē ſuā q̄ indiuiſibilis ē. ꝛ ita in inſtāti ꝯpleri
potuit factus eſt malus. ergo vr̄ ꝙ in p̄mo inſtāti ſue
creationis potuit eſſe malus. ⁋ Pre. ſi pri' fuit bo
nus ꝛ poſtea malus: eſt ſignare vltimum inſtans in
quo fuit bonus vel innocens. ꝛ p̄mū in quo fuit mal'
aut ergo eſt vnū ꝛ idem inſtans. ꝛ ſic ſimul eſt bonus
ꝛ malus: aut aliud ꝛ aliud. ꝛ ſic cū inter quelibet duo
inſtantia ſit vnū tēpus mediū in tēpore iſto: neqꝫ erit
bonus neqꝫ malus: quorum vtrūqꝫ eſt impoſſ̄. ergo an
gelus nō eſt factus ex bono malus. ſed in pncipio cre
ationis ſue fuit malus. ⁋ Sꝫ ꝯtra. geneſis p̄mo dr̄:
vidit de' cūcta q̄ fecerat: ꝛ erāt valde bona: ſꝫ ange
lū fecerat. ḡ i p̄ncipio ſue creatōis bon' erat. ⁋ Pre
terea dr̄: ꝙ iferiores angeli peccauerūt occaſionē ſu
mētes ex pctō p̄mi. ſꝫ hoc nō pōt eē niſi p̄mo viderint
eū bonū. ḡ vr̄ ꝙ aliq̄n fuit bon'. ⁋ Rn̄. dd̄. ꝙ circa h̄
fuit triplex pō. Quidā eni dixerūt ꝙ angel' a deo cre
atus eſt mal'. hoc aūt hereticū ꝫ eſt ꝛ impoſſ̄e. nullus
eni effect' ꝯſeq̄tur ab agēte niſi ſm ꝯditionē agentis.
dictū eſt aūt ſupra: ꝙ cā creatōis rerum ē q: de' bonita
tē ſuā reb' cōicare voluit. vn̄ impoſſ̄e ē ꝙ ab ipſo fiat
aliq̄d niſi ſm ꝙ ſue bonitatis particeps ē: ꝛ huiōi eſt
bonū ꝛ nō malū. Idō alii dixerūt: ꝙ angelus in p̄ncipio
ſue creatōis malus fuit: nō tn̄ malitiā a deo hūit: ſꝫ ex
actu ꝓp̄e volūtat̄. Hec āt poſitio vana ꝛ erronea ē et
falſa. vana: q: nō hꝫ fūdamētū firmū ꝑ qd̄ ꝓbet̄. cum
malicia angeli ex volūtate ei' depēdeat. ꝛ idō cū vo
luntas ſe hēat ad vtrūlibet rōne inueniri nō pōt. Er
ronea eſt: quia prime opinioni manis vicina eſt et a
magiſtris damnata. Falſa eſt: quia impoſſibile eſt an
gelum in primo inſtanti ſue creationis peccaſſe cuius
impoſſibilitas hic a qbuſdam cauſa aſſignat̄: q: dua
rūꝫ operationū ſe ꝯſequentiū nō pōt eē vn' termin'.
operatio āt angeli ꝯſeq̄tur creationē. vn̄ nō pōt eſſe
ꝙ idē ſit inſtās i q̄ p̄mo eſt ens qd̄ ē termi' creatōis ꝛ
in quo p̄mo eſt malus: qd̄ ē termin' operatōis. Sed
hec ratio nō videt̄ cogens: q: cū operatio volūtatis
angeli nō ſit ꝯtinua: nō oꝫ ꝙ vltimū ei' differat a pri
cipio. p̄ncipiū aūtē pōt eſſe ſimul cū termino creatio
nis. nec pōt dici ꝙ oporteat actū volūtatis ſeq̄ appre
henſionē itellect': niſi ordinē nature. q: de eodē pōt
ſimul eſſe cognitio ꝛ volūtas. nec iterum pōt dici ꝙ opꝫ
collationē precedere de appetendo: q: intellect' an
geli nō eſt inq̄ſitiu' vel collatiuus. Et idō aliter dicen
dum ꝙ cū volūtas nō ſit niſi boni: nō ꝑteſſe aliquid
volitū niſi appbēdat̄ vt bonū ad appetendū: qd̄ ſi
vere eſt bonū nō eſt peccatū in appetitu. ergo oportꝫ
ꝙ ſit ꝓpetitū qd̄ ē veriſilr bonū ꝛ nō vē bonū. ſꝫ ſm aug.
in lib. ꝯtra achademicos nō pōt aliquid iudicare ve
riſimile niſi verū ſit cognitū. ergo oꝫ vt intellect' ve
ri boni precedat intellectū veriſimilis boni. ꝛ ita ap
petitus eſtimati boni quo malus ſit angelus nō p̄t ſe
qui primum actū intellectus ſm ꝙ ꝯſiderat verū bo
num. ſed ſm ꝙ ꝯſiderat veriſimile bonū. vnde cū im
poſſibile ſit intellectui creato ſimul plura intelligere
nō potuit in primo inſtanti creationis eē appetit' an
geli malus. ⁋ Ad primū ergo dōm ꝙ in vaſis cōtu
melie nō facit de' malitiā ſed naturā. ſed ordinat ma
litiā ad penā. ꝛ iſte ordo deſignat̄ cū dicit̄ i ꝯtumeliā
pōt eni deſignari ordo vl' pene ad culpā: ꝛ hic ordo ē
a deo: vel culpe ad naturā. ꝛ hec ꝯiunctio non eſt a
deo. vnde: in ꝓpoſito teuet̄ ꝯſecutiue ꝛ nō cauſatiue.
⁋ Ad ſcd̄m dōm ꝙ hoc intelligitur de malo pene: ꝛ
non de malo culpe. ꝛ hoc infra plen' agetur. ⁋ Ad
tertiū dōm ꝙ etiā ſuppoſito ꝙ homo ſimul cū angelo
creatus ſit: non opꝫ ꝙ angelo exn̄te malo creatus ſit
homo: q: non eſt principalis finis creationis homis
reparatio ruine angelice: ſed q̄dam vtilitas ꝯſequēs
vt ſupra dictū eſt. ꝛ hanc vtilitatē deus ꝓuidebat: in
cui' preſcientia euent' oium rerum erant. ⁋ Ad quar
tū dōm: ꝙ in inſtanti ſue creatōis aliquē actū volūta
tis hr̄e potuit nō tn̄ potuit eē malus: ſicut nec p̄ma co
gnitio falſa. ⁋ Ad q̇ntū dōm ꝙ ſm quoſdā i eodē in
ſtanti angelus fuit p̄mo bonus ꝛ poſt malus: ꝛ illd̄ in
ſtans q̄ꝛuis ſit vnū re. tn̄ differt rōne ꝑ ꝙ ſimul ē pre
teriti ꝛ p̄ncipiū futuri. Sꝫ diuerſa ratio cōparatiōis
nō tollit ꝯiūctionē corum q̄ ſūt i vno inſtāti. vn̄ ſeq̄retur
ꝙ inocētia ꝛ malitia ei' ꝯiūgerent̄: qd̄ ē impoſſ̄e. Ideo
alii dn̄t ꝙ i toto tꝑe ꝓcedēti fuit bon'. ſꝫ i iſti' tꝑis vl
timo iſtanti ē mal'. ꝛ ſicut nō ē aſſignare imediatū in
ſtans aū aliō inſtās: ita nec vltimū inſtās i quo fuit bo
nus. ſed iſta rō bona ē ꝓut inducit̄ a pħo i. viii. phy.
q̄n: nūc: ꝯtinat tp̄s q̄etis ꝛ mot' q̄ ſemꝑ ſe tenet cū paſ
ſione q̄ ineſt ſubō mobili tꝑe q̄etis: ſiue ꝓcedat q̄es ſi
ue ſequat̄. Sꝫ ſi poneret̄ inſtās iter duas q̄etes vel
iter duas ꝑtes mot' ꝯtinui nō magis ſe tenet' cū vno
q̄ꝫ cū alio. Nō aūt dicim' hic ꝙ āgelus ꝑ aliquē mo
tū ꝯtinuū fact' ſit malus. ꝛ idō primū inſtās malicie ſue
nō eſt mediū iter quietē ꝛ motū: ſed iter duas q̄etes

vñ ratio iſta nõ eſt ad ꝓpoſitũ. Jdõ aliꝰ dõm: ꝙ eſt aſſi
gnare vltimũ inſtans ĩ quo angelus fuit bonꝰ: ⁊ p̃mũ
in quo fuit malus. nec iter hec inſtantia fuit tempus
mediũ: q: tp̃s formaliter eſt numerꝰ: nec ſeqtur ipſũ
ꝯtinuitas niſi ex parte motꝰ. vñ cũ viciſſitudo affe-
ctionũ in angelo per quas eſt bonꝰ ⁊ malus non ſit cõ
tinua nec ordinata ad aliquẽ motũ ꝯtinuũ: nũerꝰ eaꝝ
dicet tempus: q: ſm priꝰ ⁊ poſteriꝰ ſe habẽt: ſ3 nõ erit
ꝯtinuum. vnde inter eiꝰ inſtantia nõ neceſſario acci
piet tp̃s mediũ: ſicut nec iter duas vnitates nũerꝰ.

Einde q̃ritur de cognitõe angeloꝝ, ⁊ circa h̄
q̃tuor q̃runt. p̃mo vtrũ angelus cognoſcat p
ſpẽs. ſcd̃o vtꝝ ĩ ſupiorib' ſint ſpẽs magis vl'eſ
tertio vtꝝ p ſpẽs iſtas ſingulariũ cognitionẽ hẽr poſ-
ſint. q̃rto vtꝝ poſſint ſil' plura intelligere. ¶ Ad pri-
mũ ꝓceditᷣ ſic. videt ꝙ angelus ꝑ eẽntiam ſuã res co
gnoſcat: ⁊ nõ ꝑ ſpẽs aliquas, q: ſm phm in tertio de
aia: aia eſt ſpẽs ſpẽꝝ: ſed angelus ſimplicior eſt aia et
nobilior. ḡ eẽntia angeli ẽ ſilitudo vel ſpẽs reꝝ. ſ3 res
põt in ſilitudine ſui cognoſci. ergo videt ꝙ angelus ĩ
tuendo eẽntiã ſuam: res cognoſcat: ⁊ nõ p ſpẽs aliq̃s
¶ Pre. oĩs ſpẽs vl' eſt cauſa rei vl' a re accepta. ſed
ſpẽs reꝝ ĩ intellectu angeli nõ p̃nt eẽ cauſate a rebꝰ:
cũ angelus careat potẽtiis ⁊ organis: qbꝰ fit abſtra-
ctio a ſenſibilibꝰ. nec itẽ ſunt cãe reꝝ cũ angeli nõ ſũt
cãtores. ḡ videt ꝙ angeli per ſpẽs nõ cognoſcant.
¶ Pre. ſm Dio. in. v. c. de diui. no. Nobiliora ĩ en
tibꝰ ſunt inferioꝝ exemplaria: ſed ĩ exemplari res op
time cognoſcit. cũ ergo angeli inter res creatas ſint
nobiliſſimi: q̃ſi deo ꝓpinquiores ſm aug. videt ꝙ na
tura ſua inſpecta alias res cognoſcãt. ¶ Pre. intel-
lectũ ⁊ intellectꝰ nõ differũt: niſi qñ vtrunq: coꝝ eſt ĩ
potẽtia: vt in p̃mo lib. dictũ eſt. ḡ oĩs intellectus quĩ
ſemp in actu nõ differt in eo itelligens ⁊ intellectum.
ſed itellectꝰ ſubſtantie ſeparate vr̃ ſemp in actu eſſe:
cũ ſuũ intelligere nõ ſequatur trãſmutationẽ aliquã:
ergo vr̃ ꝙ in eo nõ differat ſpẽs intellecta: ⁊ ſubſtãtia
ĩtellectꝰ: ⁊ ita non per ſpẽs cognoſcit. ¶ Sꝫ ꝯ eſt qd̃
Dio. dicit. 4. ca. de diui. no. ꝙ ãgeli illũinant per ſci-
biles reꝝ rõnes. he aũt nõ ſũt niſi ſpẽs reꝝ itellecte.
ergo per ſpẽs reꝝ cognitionẽ habẽt. ¶ Pre. in lib. d
cauſis dicit: ꝙ oĩs itelligẽtia eſt plena formis. ſ3 iſta
que ſunt in itelligentia: ſũt in ea per modũ itelligibi-
lem: vt in eodẽ lib. dr̃: q̃ aũt ſic ſũt ĩ ea: ſũt in ea ad co
gnoſcendũ. ḡ vr̃ ꝙ res p formas cognoſcant. ¶ Rᷤ
dd̃. ꝙ ĩ ellectꝰ angelicꝰ eſt medĩꝰ iter itellectũ diuinũ
⁊ hũanũ. ⁊ v̈tute ⁊ modo cog̃ſcendi. In itellectu eniꝫ
diuino ſilitudo rei itellecte ẽ ipſa diuina eẽntia: q̃ eſt
reꝝ cauſa exemplaris ⁊ efficiẽs. In itellectu vͦ hu-
mano ſilitudo rei itellecte ẽ aliđ a ſubſtãtia itellectꝰ:
⁊ eſt ſicut forma eiꝰ. vñ ex itellectu ⁊ ſilitudie rei effi
cit vnũ ꝯpletũ: qđ eſt itellectꝰ ĩ actu intelligens. ⁊ hu
ius ſimilitudo eſt accepta a re. ſed ĩ intellectu ange-
lico ſilitudo rei ẽ aliđ a ſubſtãtia itelligẽtis: ñ tñ ẽ ac-
quiſita a re: cum nõ ſint ex rebꝰ diuiſibilibꝰ cognitio-
nem ꝯgregantes: vt Dio. dicit i. vii. ca. de diui. no.
Nec tñ eſt ea rei ſm ſidẽ: ſed eſt influxa a deo ad co-
gnoſcendũ. Et rõ huiꝰ ſimil põt ex verbis ꝯmen. i. xi.
metha. ipſe eni dicit ꝙ ſm ordinẽ ſimplicitatis natu-
raꝝ ſeparataꝝ eſt ordo diſtãtie ſpẽi itellecte ab intel
lectu. vñ in p̃ma eẽntia cui nõ admiſcet potẽtia aliq̃
eſt oĩno idem itelligens ⁊ itellectũ. in aliis aũt ſm ꝙ
plus admiſcent de potẽtia eſt maior diſtantia inter
ſpẽm intellectam ⁊ intellectum. cuius ratio eſt: q: ni
hil operat niſi ſm ꝙ eſt in actu. vñ illud cuiꝰ eẽntia

eſt purus actꝰ: itelligit ſine receptione aliꝰ perficiẽ-
tis qđ ſit extra eẽntiã eiꝰ. illud vero in quo eſt poten
tia: non poterit intelligere niſi perficiat in actu p ali-
quid receptũ ab extrinſeco. ⁊ hoc ẽ lumẽ itellectuale
naturale: qđ a deo in ſubſtãtias intellectiuas emitti-
tur. ⁊ q: vnũqđq3 recipit ĩ aliquo per modũ recipien
tis lumen illud qđ in deo eſt ſimplex: recipit ĩ mente
angeli vt diuiſũ ⁊ multiplicatũ. omnis eni potẽtia re
ceptiua de ſe diuiſibilitatem habet ſm ꝙ eſt termina
ta ad vnum quod ſit per actũ terminantẽ. ⁊ ideo di
citur in lib. de cauſis: ꝙ ſicut in natura inferiori mul-
tiplicantur ſingularia: ita ⁊ ſpecies intelligibiles ĩ i-
telligentiis. vtrũq3 eni eſt ꝓpter multiplicabilitateꝫ
potentie. ⁊ iſte ſunt ſpecies p quas angeli cognoſcũt.
¶ Ad primũ ergo dõm ꝙ anima dicit ſpẽs ſpecieꝝ
inquantũ per intellectum agentem facit ſpẽs intelli-
gibiles actu: ⁊ recipit eas ſm intellectũ potentialẽ:
ſicut ibideꝫ dicit ſm quẽ modũ ſenſus dicit ſpẽs ſen
ſibiliũ ⁊ manꝰ organũ organoꝝ inq̃tum videlicet oĩa
artificialia per manus efficiuntur. vnde in. xiiii. de
animalibus dicitur: ꝙ manus date ſunt homini loco
omniũ: ⁊ oium quibꝰ alia aialia iuuant. vnde non ſeq
tur ꝙ eſſentia anime vel angeli ſit talis ſpẽs in q̃ oĩa
cognoſcantur. ¶ Ad ſcd̃m dõm ꝙ ſilitudines reruꝫ
in intellectu angeli exiſtẽtes nõ ſũt a rebꝰ accepte: q:
ſpẽs intelligibilis nõ accipit a re niſi mediante fan-
taſmate quod ſe habet ad intellectum: ſicut color ad
viſum: vt in tertio de anima dicit. nec tamẽ ſunt cãe
rerum per modũ creationis. ſed forte per modũ mo-
tus ſi forte ponantur orbes mouere: quoꝝ motus eſt
cauſa formaꝝ naturaliũ. nihilominus tamen oꝫ ꝙ q̃-
dam cognoſcant quoꝝ non ſunt cauſe: ſicut ipſos or-
bes ⁊ alios angelos. vnde dõm ꝙ ad hoc ꝙ aliquã
aſſimilationẽ habeant adinuicem: poteſt contingere
dupliciter: vel ita ꝙ vnum ſit cauſa alteriꝰ ſimilitudi
nem ſuã illi imprimens: ſicut ignis ⁊ aer calefactus:
⁊ hoc modo intellectꝰ diuinꝰ ⁊ humanus habent aſſi-
milationem ad res intellectas: lꝫ modo conuerſo: q:
intellectus diuinꝰ imprimit in rem formam per quaꝫ
res ſibi ſimilatur. intellectus autem humanus ſpẽm
per quaꝫ rei aſſimilatur a re accipit: vel ita ꝙ vtrum
q3 ſit ab vna cauſa ſimilem formam vtriq3 imprimen
te. ⁊ ſic intellectus angelicus rebus cognitis aſſimi-
latur. q: forme que a deo impreſſe ſunt rebus ad ſub
ſiſtendũ. ſunt etiã angelo impreſſe ad cognoſcendũ.
¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ res nõ cognoſcitur ꝑfecte ĩ exẽ-
plari: niſi a quo ducit ſm totũ qđ in ipſa eſt. ⁊ hoc mõ
res cognoſcit ĩ primo exẽplari: qđ imitãt res ſm oẽ
id quod in re eſt. ſic autẽ nõ eſt de eſſentia angeli cũ
non ſit cauſa vel exemplar totiꝰ qđ in re eſt. ſ. mate-
rie ⁊ forme. ¶ Et preterea nõ eſt actu exemplar niſi
per hoc ꝙ potentia ſua cõpletur per lumen a deo im
miſſum: vt dictum eſt. ¶ Ad quartum dõm: ꝙ intel
lectus angelicus ⁊ ſi ponatur ſemper in actu reſpcũ
cognitoꝝ naturaliũ. non tamen eſſe in actu habet a ſe
ſed ab alio. vnde ſicut in ipſo differt eſſe: ⁊ quod eſt: ꝓ
pter hoc qđ eẽ ab alio habet: ita differt in eo intelle-
ctus: ⁊ quo actu intelligit: ꝓp h̄ itelligere ab alio hꝫ.

D ſcd̃m ꝓceditur ſic. videtur ꝙ ſpecies ſu-
periorum non ſint vniuerſaliores ſpeciebus
quas hñt angeli inferiores: q: ſm phm in p̃n
cipio de anima. animal vniuerſale aut nihil ẽ aut po-
ſterius eſt: non autẽ dr̃ eſſe poſteriꝰ niſi ꝓpter abſtra
ctionẽ a rebꝰ in qua completur intentio vniuerſalita-
tis per actum intellectus abſtrahentis. cũ ergo inte

lecens.aut nō abſtrahat ſpēs a rebus: vr̄ ꝙ ſpēs non
ſint vl'es i ipō. ¶ Pre. ſi dūr vl'iores alio: hoc ē ꝙ̄tū
ad cognitionē aut ꝙ̄tū ad opationē. nō ꝙ̄tū ad cogni
tionē: q2 naturaliū cāꝝ oēs cognitionē hn̄t: ⁊ ſui ipoꝝ
⁊ dei: nō ꝙ̄tū ad opationē: q2 nō ſūt reꝝ opatores: vt
dictū eſt. g̃ vr̄ ꝙ nullo mō pūt quoꝝūdā ſpēs vl'iores
eſſe. ¶ Pre. ꝙ̄to cognitio eſt magis ꝑpa: tanto ē ma
gis perfecta. ſed ſupioꝝ cognitio pfectior eſt: ſicut et
natura ſimplicior: vt ex p̄dictis pꝫ. g̃ vr̄ ꝙ ſuperiorū
ſpēs nō ſint magis vl'es. ¶ Pre. q cognoſcit vl'ia nō
ꝑt ꝑpria cognoſcere niſi acquirat aliqd d' ꝑpis rei. ſi
ergo inferioꝝ angeloꝝ ſpēs eēnt magis ꝑprie opor-
teret ꝙ ſupiores nō reducerent in actū ꝑpe cognitio
nis reꝝ niſi per iferiores: qd̄ eſt inconueniēs: cū ma-
gis ecōtra ꝯtigat ſm̄ Dio. g̃ vr̄ idē qd̄ pri⁹. ¶ Sed
ꝯtra eſt qd̄ Dio. dicit in .xii. ca. ce. hierar. ꝙ ſuperio-
res angeli hn̄t ſciam magis vl'em ⁊ inferiores parti
cularioꝛē ⁊ ſubiectā. ¶ Pre. hoc idē vr̄ per hoc qd̄
in lib. de cauſis dicitur: ꝙ cū oīs itelligentia ſit ple-
na formis in qbuſdā ſūt forme magis vl'es. ſ. in ſuperio
rib⁹ ⁊ in qbuſdā: min⁹. ſ. in inferioribus. ¶ R̄. dd̄. ꝙ
ſm̄ theologos ⁊ phos oꝫ ponere formas ſuperiorum
angeloꝝ eē magis vl'es. cui⁹ ratio eſt: q2 in oib⁹ ſcien
tiis ⁊ artib⁹ ſiue ſpeculatiuis ſiue opatiuis: oꝑꝫ ꝙ illa
que eſt altior ⁊ ordinatiua aliaꝝ ꝯſideret rōnes ma-
gis vl'es: eo ꝙ p̄ncipia ſūt paria ꝙ̄titate ⁊ maria vir-
tute ⁊ ſimplicia ad plurima ſe extendūt. verbi gratia
ſub ciuili ſcia eſt militaris: ⁊ ſub militari equeſtris. et
ſic deinceps. ciuilis aūt ꝯſiderat rōnē boni huma-
ni abſolute. militaris aūt ꝯſiderat hoc idē ſm̄ ꝙ de-
terminat̄ ad res bellicas: ⁊ ſic deinceps. ⁊ ꝑpter hoc
inferior accipit p̄ncipia ſua a ſuperiori q̄ eſt q̄ſi ꝑpter
qd demonſtrans. ⁊ hoc etiā facili⁹ pꝫ in ſcientiis ſpe
culatiuis. q2 methaphiſica que eſt ordinatiua aliarū
ꝯſiderat rōnē entis abſolute. alie vero ſm̄ determina-
tionē aliquā. hoc aūt eſt in angelis: ⁊ ſm̄ oēs phos et
ſm̄ nos: q2 ſuperiores per ſuā ſciam ordināt act⁹ ⁊ of-
ficia inferioꝝ illuminātes eos ⁊ perficiētes ⁊ purgan
tes. vn̄ oꝫ ꝙ ſcia ſuperioꝝ ſit vl'ior ⁊ ſpēs vl'iores: qd̄
quō nō ꝯtingat pōt videri ex verbis ꝯmentato. in .xi
metha. Ipſe eni dicit: ꝙ ſm̄ ordinē differentie inter i
telligens ⁊ intellectū: eſt etiā ordo multiplicationis. i
tellectoꝝ. q2 in intellectu ſuperiori qui hꝫ minus de
poſſibilitate: minor eſt ꝯpoſitio itelligētis ⁊ intellecti
⁊ inde eſt ē ꝙ ſūt in eo pauciores forme intelligibi-
les: q2 ꝙ̄to minus habet de potentia lumen intelle-
ctuale min⁹ diuidit̄ ⁊ multiplicat̄ in eo: ⁊ ideo opor-
tet ꝙ iſte forme ſint vl'iores formis magis multiplica
tis ſm̄ hoc. ergo ſcia dei eſt vl'iſſima. q2 vna ſimilitu-
dine que eſt ſua eſſentia oia cognoſcit ac ſi aliqs per
rōnē entis oia cognoſcere poſſit. ⁊ ꝙ̄to per paucio
res formas intelligit: tanto ſcia ei⁹ eſt vl'ior ⁊ ſimilior
diuine ſciētie: vt ſi aliquis cognoſcat omnia per intē
tionē decem generū: ⁊ aliquis nō niſi acciperet ſpēs
primas generꝝ. ⁊ ſic deſcendēdo vſqꝫ ad ſpālīſſima
ſm̄ multiplicationē ſpēꝝ inueniret̄ particulatio eaꝝ.
¶ Ad p̄mū ergo dōm: ꝙ eſt triplex vl'e: quoddaꝫ qd̄
eſt in re. ſ. natura ipſa q̄ eſt in particularib⁹: ꝙ̄uis in
eis non ſit ſm̄ rōnem vl'itatis in actu. Eſt etiā quod-
dā vl'e qd̄ eſt a re acceptū per abſtractionē. ⁊ hoc po
ſteri⁹ eſt re. ⁊ hoc mō forme angeloꝝ nō ſunt vniuer-
ſales. Eſt etiā qddam vl'e ad rem: qd̄ eſt pri⁹ re ipſa
ſcut forma dom⁹ in mente edificatoris. ⁊ per hūc mo-
dū ſūt vl'es forme reꝝ in mente angelica exiſtentes.
non ita ꝙ ſint operatiue: ſed q2 ſunt operatiuis ſimi-
les: ſicut aliquis ſpeculatiue ſciam operatiuā habet
¶ Ad ſcd̄m dōm ꝙ ſūt vl'iores: ⁊ ꝙ̄tum ad cognitio
nem ⁊ ꝙ̄tū ad operationē. ꝙ̄tum ad cognitionē nō ex
parte ipſaꝝ ſpēꝝ: q2 ad plura ſe extēdūt: ſz ex p̄te reꝝ
cognitaꝝ: q2 ſuperiores pfecti⁹ ⁊ clari⁹ cognoſcūt idē
cognitū ꝙ̄ȝ inferiores. vn̄ et illuminant eos: ſicut etiā
eādem ꝯclōnem alr̄ demōſtrator: alr̄ dialectic⁹ cogno
ſcit. nec etiā eſt remotū quin plura ſubiaceāt cogniti-
oni naturali ſuperioꝝ ꝙ̄ȝ inferioꝝ. Silr̄ etiā ſūt vl'io-
res ꝙ̄tū ad operationē: tam ſm̄ phos q ponunt ordi-
nē itelligentiaꝝ ſm̄ ordinē motuū. ex quo oꝫ ꝙ cauſa-
litas formaꝝ ipſi⁹ intelligentie. ſ. ſuperioris ſit vl'ior:
cui⁹ mot⁹ eſt vl'ior in cauſādo: ꝙ̄ȝ ēt ſm̄ nos qui poni-
mus eos ordinatos ſm̄ diuerſa diuina officia. vn̄ ſu-
periores ordinant inferiores in ſuis officiis: ⁊ non e
conuerſo. vnde remanet nobis eadeꝫ via ꝓcedendi
ſm̄ traditionē Dio. ſicut ⁊ phis. ¶ Ad tertiū dōꝫ ꝙ
cognitio perfecta non hr̄ per mediū vl'e: q2 nō eſt effi
cax ad cognitionē oium ꝑprioꝝ. Si aūt per medium
vl'e oia ꝑpria efficaciter cognoſcerent: eēt perfectiſ-
ſima cognitio: q2 ꝙ̄to aliquid eſt magis vnum ⁊ ſim-
plex: tanto eſt virtuoſi⁹ ⁊ nobili⁹. ⁊ hoc modo dicim⁹
ꝙ angeli ſuperiores ſufficienter ꝑ formas vniuerſa-
les cognoſcūt res: ſicut de⁹ per eſſentiā ſuā perfecte
cognoſcit omnia. ¶ Ad q̄rtū dōm ꝙ ratio ꝓcederet
ſi forme vl'es ſuperioꝝ nō eſſent ſufficiētes ad cogni-
tionē ꝑprioꝝ: qd̄ falſuꝫ eſt: q2 omnia que cognoſcit in
ferior per formas particulares cognoſcit ſuperior ꝑ
vniuerſales: vel etiā plura. ⁊ q2 ex cauſis vl'ib⁹ ꝯfir-
mant̄ ꝑticlares. idē ē ꝙ ſcia iferioꝝ pficit̄ ꝑ ſupiores.

D tertium ꝓceditur ſic. videt̄ ꝙ angeli ꝑ for
mas itellectuales particularia nō cognoſcāt.
vbi eni inuenit̄ vna natura cōis nō ē diuerſi
tas in operatōe ꝯſequente naturā. ſed natura intelle
ctualis eſt in angelis ⁊ in nobis. cū ergo itellect⁹ no-
ſter nō poſſit eſſe ſingulariū: videt̄ ꝙ nec angelicus.
¶ Pre. oīs cognitio eſt ꝑ aſſimilationē. ſed qdlibet
ſingulare in reb⁹ materialib⁹: eſt ſingulare per mate
riā. cū ergo ſpēs reꝝ in mente angelica ſint oio a ma-
teria ⁊ a ꝯditionib⁹ materialib⁹ abſolute: cū intellect⁹
angeli non ſit minu⁹ imaterialis itellectu humano. vr̄
ꝙ nō poſſit eſſe p̄ncipiū cognoſcēdi ſingulare ꝑut eſt
in ſua ſingularitate ꝯſiſtens. ¶ Pre. ſi cognoſcūt ſin-
gularia diuerſa. ergo aut vno aut plurib⁹. ſi vno cum
particularia ſint infinita videt̄ ꝙ in intellectu ange-
li ſit vnum quo cognoſcant infinita. ⁊ ſic equabitur i-
tellectui diuino. Si aūt plurib⁹ oportebit eſſe multi-
tudinē ſpērum i intellectu angeli exiſtium ſm̄ multi-
tudinē indiuiduoꝝ que pn̄t eſſe. ⁊ ita erunt ifinite ſpe
cies in actu in mente angeli: quod eſt incōueniens.
¶ Pre. eſſe multoꝝ ſingulariū depēdet ex cauſis cō
tingentib⁹ ad min⁹ ꝙ̄tū ad gn̄onem: ſicut gn̄atio plato
nis ex volūtate p̄ris ei⁹: vt. ſ. cōmiſceret̄ ei⁹ m̄ri. ſi g̃
angeli cognoſcunt ſingularia: videt̄ ꝙ cognoſcūt fu-
tura ꝯtingentia: qd̄ negat̄: q2 hoc ſoli⁹ dei eſt. g̃ vide
tur ꝙ ſingularia non cognoſcāt. ¶ Sed ꝯ. officium
quorūdā angeloꝝ eſt cuſtodire hoies: vt a ſcis tradi
tur. ſed hoc nō pōt eſſe niſi hoies quos cuſtodiūt co-
gnoſcant. g̃ videt̄ ꝙ ſingularia hoium cognoſcāt. ⁊ ea
dem rōne aliaꝝ ſpecieꝝ. ¶ Pre. cognitio angeloꝝ
eſt perfectior ꝙ̄ȝ noſtra. ſed nos ſcimus non tm̄ vni-
uerſalia ſed ēt ſingularia. ergo videt̄ ꝙ multo fortius
angeli. ¶ R°. dd̄. ꝙ preter illā pōnem que ponit an
gelos ſingulariū cognitionē nō habere q̄ heretica ē ⁊
veritati ſacre ſcripture cōtrarie ſunt: diuerſe opinio

nes de modo quo angeli cognoſcāt ſingularia. Quidam enim dicunt quod angeli per formas innatas ſolum cauſas vniuerſales cognoſcant. ſed ex rebus ipſis accipiunt vnde ſingularia ex cauſis vniuerſalibus producta cognoſcant. Sed hoc non videtur conueniens: quia illud quod eſt acceptum a re ſingulari nō ducit in cognitionē ſingularis ei⁹ niſi ꝗ̄diu ſeruanť in eo ꝯditiones materiales indiuiduātes. illud: qḋ nō pt̄ eſſe niſi ſpecie exñte in organo corporali: vt in ſenſu ꝛ imagine. vnde cū angeli organo corporali careant etiā ſi a reb⁹ ſpēs abſtraherēt nō poſſent per hmōi ſpēs ſingulariū cognitionē hr̄e. Ideo alii dixerūt ꝙ oīa ſingularia ꝓducunť ex cauſis vl'ibus ordinatis in natura. vnde cū apud angelū ſint forme ordinis cauſarum vniuerſi. per hmōi formas omnia ſingularia cognoſcere poteſt. ꝛ hec videť via Auicenne. Sed tamen nō eſt ſufficiens ſecundum fidem noſtram: quia in cauſis vniuerſalibus non cognoſcitur aliquid ſecundum conditiones indiuiduales. vt ſcilicet cognoſcatur prout eſt hic ꝛ nunc ꝛ huiuſmodi. vnde dicit ipſe Auicenna ꝙ deus non cognoſcit particularia particulariter. vt ſcilicet hoc nunc eſſe ꝛ nunc non eſſe. ꝛ eſt ſimile de eo qui cognoſcit eclypſim in cauſis ſuis vniuerſalibus qui non cognoſcit hanc eclypſim ſecundum quod eſt hic ꝛ nūc incipiēs: ꝛ nūc finiens niſi ſenſu percipiat. Et ideo ad hāc pōnem quidā addiderūt ꝙ ex applicatōe harum formarū vl'ium ad hoc particulare vel illḋ determinať angeli cognitio: vt hoc ſingulare cognoſcat. Sed hoc iterū non videť ſufficiēs: q2 hec applicatio vl'ium cauſarū ad ſingulare aut eſt ſingulare quod ē in intellectu angeli. ꝛ ſic hec poſitio ſupponeret illud de quo dubitať. ſ. ſingularia eē in intellectu angeli vl' ad ſingulare qḋ ē in re: ſicut dicere videť: vt ſi lux ſolis eēt intelligens intelligeret corpora ad q̄ radii ſui applicanť. hoc aūt eē nō pōt: q2 cū cognitio nō ſit niſi ſm̄ aſſimilationē: impoſſe eſt ꝙ cognitio extendat ſe vltra id in quo ē aſſimilatio. ſi ergo lux ſolis vel intellect⁹ angeli aſſimilať rei quā irradiat hoc nō pōt eſſe niſi vel eo ꝙ illḋ qḋ eſt rei recipiť in intellectu aut in luce ſolis: ꝛ hoc ipſi nō ponūt: q2 rediret ꝓma pō. vel ex eo ꝙ a ſole aliqḋ circa rem poniť: ꝛ ſic nō cognoſceret de re niſi hoc qḋ circa eā ponit. ſicut ſi ſol cognoſceret materiā luminis ꝛ nō ꝓpriā rōnem hui⁹ vel illi⁹ coloris que eſt ex diuerſa recipientiū ꝓportōe. ꝛ ſimiliter ēt angelus ꝑ hmōi applicationē ꝓpriam cognitionē de reb⁹ nō haberet: cū ꝓpriā naturā ipſi rei non cōferat. Alii vero dr̄nt ꝙ ex cōiunctōe vl'ium q̄ cognoſcūt: reſultat cognitio ꝑticularis ſm̄ ꝙ ex plurib⁹ formis ꝯgregatis reſultat q̄dam collectio accidētiū quā nō eſt reperire in alio. Sʒ hec etiā nō eſt ſufficiēs q2 forme indiuiduatio non eſt niſi ex materia. vnde ꝗ̄tumcunqꝫ forme aggregentur ſemper remanet collectio illa communicabilis multis quouſqꝫ intelligať per materiam indiuiduata. vnde cognitis hmōi formis aggregatis non cognoſcitur ſortes vl' plato. ¶ Et ideo aliter dcēm ꝙ eadē ratio eſt cognitionis ſingularium in deo ꝛ in angelis. vn̄ ꝯſiderandū eſt qualr̄ ds ſingularia cognoſcat. oʒ eni illam virtutē q̄ cognoſcit ſingulare habere apḋ ſe rei ſilr̄tudinem ꝗ̄tū ad cōditiones idiuiduātes. ꝛ hec eſt ratio: quare per ſpeciē que eſt in ſenſu cognoſcitur ſingulare: ꝛ nō per ſpēm que eſt in intellectu: oʒ autē vt apud artificem ſit ſilr̄tudo rei per artē ꝯdite ſm̄ totū illud qḋ ab artifice ꝓducitť ꝛ ꝓpter hoc edificator per artem cognoſcit formam domus. quam inducit in materiā: non autē hāc domū vel illam niſi per hoc ꝙ a ſenſu accipit: q2 ipſe materiā nō facit: ſed de⁹ eſt cauſa rei nō ſolū ꝗ̄tū ad formam: ſed etiam quantum ad materiam que eſt principium indiuiduationis. vnde idea in mente diuina eſt ſimilitudo rei quantum ad vtrunque ſcilicet materiam ꝛ formam. ꝛ ideo per eam cognoſcūtur res non tantum in vniuerſali ſed etiam in particulari formę autem que ſunt in mente angeli ſunt ſimilitudine rationibus idealibus in mente diuina exiſtentibus: ſicut deducte immediate exemplariter ab eis. vnde per eas angeli cognoſcere poſſunt ſingularia: quia ſunt ſimilitudines rerum etiam quantum ad diſpoſitiones materiales indiuiduantes: ſicut ꝛ rationes vl'r idee rerum exiſtentes in mente diuina. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ intellectus humanus eſt vltimus in gradu ſubſtantiarum intellectualium. ꝛ ideo eſt in eo maxima poſſibilitas reſpectu aliarum ſubſtantiarum itellectualium. ꝛ propter hoc recipit lumen intelligibile a deo debilius ꝛ minus ſimile lumini diuini intellect⁹. vnde lumen intellectuale in eo receptū nō eſt ſufficiens ad determinandū ꝓpriam rei cognitionē: niſi per ſpēs a reb⁹ receptas quas opʒ in ipſo recipi formalr̄ ſm̄ modū ſuū: ꝛ iō ex eis ſingularia nō cognoſcunť q̄ indiuiduanť per materiā: niſi ꝑ reflexionē ꝗ̄dam intellect⁹ ad imaginationem ꝛ ſenſum dum. ſ. intellectus ſpēm vl'ēm quam a ſingularibus abſtraxit applicat forme ſingulari in imaginatōe ſeruate. Sed i angelo ex ipſo lumine determinātur ſpecies quib⁹ fit ꝓpria rerū cognitio ſine aliquo alio accepto. ꝛ ideo cū illud lumen ſit ſimilitudo toti⁹ rei inquantum eſt exemplariter a deo traductum per huiuſmodi ſpecies propria ſingularium cognitio haberi poteſt. ꝛ ita patet ꝙ ſecundum gradum nature intellectualis eſt etiam diuerſus intelligendi mod⁹. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ eſſentia diuina quāuis ſit actus purus: tamen eſt ſimilitudo materie ſecundum ꝙ omne ens quantumcunqꝫ imperfectum a primo ente exemplariter deducitur. ꝛ ita etiam formę immateriales que ſunt in intellectu angeli: ſunt rerum ſimilitudines etiam quantum ad pricipia materialia. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ſicut ex predictis patet quanto aliquis angelus eſt ſuperior tanto plura vna ſpecie cognoſcere poteſt. nec tamen eſt verum ꝙ oporteat ſecundum numerum indiuiduorum ſpecies multiplicari: quia per vnam ſpeciem omnia indiuidua illius ſpeciei cognoſcit. ꝛ illa ſpecies efficitur propria ratio huius vel illius ſcđm reſpectum ad hoc vel ad illud per modum quo idee in intellectu diuino multiplicāť. et ita neque intellectus angeli intellectui diuino equabitur: neque infinite ſpecies in intellectu angeli erunt. relationes autem que conſequuntur actus rationis vel intellectus in infinitum multiplicari non eſt inconueniēs. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ per ſpecies ſibi a creatione inditas cognoſcunt angeli cauſas habentes ordinem in natura. ꝛ omne illud quod in cauſis illiſ determinatur: vel ſimpliciter vel vt frequenter. ꝛ quia contingentia futura non ſunt determinata in cauſis ſuis: ſed facta determinatione cauſarum efficiuntur in actu preſentia. ideo eorum quādiu futura ſunt cognitionē nō habent: ſed hoc ſolius dei eſt qui omnes ſucceſſiōes temporum vno actu intuetur.

D quartũ ſic ꝓcedit. vr̃ ꝙ angelus ſimul ac
tu plura itelligat: q2 ſm dioniſiũ angelus hꝫ
itellectũ dei formē: ſꝫ deus i actu ſil' oia itel
ligit: q2 apud ipſum nulla ē tranſmutatio nec viciſſi
tudinis obumbratio. Jacobi pmo. g̊ ⁊ itellect⁹ ange
li ē ſimul pluriũ. ¶ Preterea i patria nõ erũt cogita
tiões volubiles: ſꝫ ſanctis i patria ꝓmittit ꝙ erũt ſi
cut angeli in celo Mathei. xxij. g̊. vr̃ ꝙ nec angeli i
tellectus voluat de vno i aliud: ſꝫ ſimul oia cogno
ſcat. ¶ Preterea ſm pħm felicitas ē i operatõe ⁊ ñ
in habitu: ſꝫ angeli hñt nobiliſſimã felicitatẽ ad mi
nus hñ. g̊ vr̃ ꝙ oium cogitatoꝝ ſuoꝝ cognitionẽ ſil' i
actu hẽant: ⁊ nõ ſucceſſiue. Preterea itellect⁹ ange
li nõ ē minus nobilis ꝙ̃ itellectus agẽs aie rõnal': ſed
de hoc itellectu dr̃ i. iij. de aia ꝙ nõ qñqꝫ itelligit: et
qñqꝫ nõ: ſꝫ ſemꝑ. g̊ multo fortius hoc verũ ē de itel
lectu angeli. ¶ Sꝫ ꝯ. ſm Aug^m deus mouet ſpũalẽ
creaturã ꝑ tempus: ſꝫ ꝑ tempus moueri eſt ꝑ affectõ
nes ⁊ ꝯceptiões itellectus moueri. g̊ videt ꝙ in an
gelis ſit ſucceſſio itellectuũ. ¶ Rñ° dd. ꝙ cã quare ñ
poſſint plura ſimul intelligi in actu. hec ē quã Alga
zel aſſignat: q2 oꝫ ſꝑ intellectũ ꝯfigurari actu ſecũdũ
ſpẽm rei itelligibilẽ quã apud ſe hꝫ rei itellecte i ac
tu vt ſit aſſimilatio vtriuſqꝫ q̃ exigit ad cognitionẽ
rei. ſicut aũt ipoſſibile ē corpus ſecũdũ eãdẽ ꝑtem di
uerſimode figurari diuerſis figuris: ita ipoſſibile eſt
vnũ intellectũ diuerſis ſimul ſpẽbus ad diuerſa itel
ligenda actu iformari. ⁊ iõ conſiderãdũ ē ꝙ qñqꝫ in
tellectus plura intelligit per plures ſpecies oꝫ ꝙ ea
non ſimul intelligat: vt pꝫ in intellectu humano ſm
ſtatũ vie a rebus accipiẽte. itellectus aũt diuinus: q2
vno oia cognoſcit. iõ ſimul ē actu oiũ: ſed intellect⁹
angeli cognoſcit res dupl'. vno mõ ꝑ ſpẽs plures q̃ in
intellectu eius ſunt ⁊ ſic oꝫ ꝙ plura nõ ſil' cognoſcat
niſi inquãtũ reducunt ad vnã ſpẽm per quã cogno
ſcuntur. Alio mõ cognoſcit res i vno quod ē cã eaꝝ
⁊ hoc eſt verbum: ⁊ ſic pñt eẽ ſimul i actu cognitiõis
oium. hec autem cognitio eſt quaſi formal' reſpectu
ꝓcedentis a qua nunꝙ̃ abſoluunt. ⁊ iõ freq̃nter inue
nitur traditum a ſanctis ⁊ pħis ꝙ in intellectu ipoꝝ
nõ eſt ſucceſſio vel renouatio ꝯ̃uis ſit viciſſitudo in
quãtũ intelligunt res in propria natura per ſpecies
concreatas. ¶ Ad primũ dd ꝙ intellectus angeloꝝ
dr̃ dei formis eo ꝙ diuino intellectui cõformis eſt: ñ
aũt in hoc: ꝙ vno omnia intelligat: ⁊ ita ſimul: ſed in
hoc ꝙ a rebus cognitionẽ non accipit: ſed ſine inue
ſtigatione rõnis ⁊ ſine adminiculo ſenſus cognoſcit.
¶ Ad ſcõm dd ꝙ cognitiones volubiles dñr in qui
bus eſt etiam reuolutio ſecũdum diſcurſum rõnis õ
cãtis in cauſas procedentis aut econuerſo vt ex no
tis in ignota deueniat: non tamen excluditur ſucceſ
ſio cognitionũ ab angel' ⁊ a ſanctꝭ. niſi ſm cõtempla
tionem verbi prout in perfectam aſſimilationem di
uinam producuntur. ⁊ in hoc etiam eorum felicitas
eſſential' ꝯſiſtit. vñ pꝫ rñ° ad tertiũ. ¶ Ad quartum
dd. ꝙ intellectus poſſibil' ⁊ agẽs ē i angel' ſicut i nob
ſꝫ diuerſimode: q2 itellect⁹ poſſibil' i nob ē i po^a reſpe
ctu ſpẽrũ acceptaꝝ a rebus ꝑ lumẽ itellectus agent
actu eas itelligibiles faciẽtꝭ: ſꝫ in eis ē poſſibil' reſpe
ctu luminis a deo in eos procedentis. Similiter ēt
lumen intellectus agẽtis in nobis non ſufficit ad di
ſtinctam rerum cognitionẽ hñdam niſi ſecundũ ſpẽs
receptas quas iformat vt lux colores: ſed lumen in
tellectuale in angelis ſufficit ad diſtinctã cognitio
nem reꝝ hñdã: q2 hoc ipſum lumẽ eſt ex quo forme i
tellectuales multiplicant quibus intelligẽtie plene
dicant. Sic ergo itellectus agẽs ipſoꝝ ſemꝑ dr̃ i ac
tu eſſe q2 inceſſanter ad aliqd actu ꝯſiderãdũ lucet
in angelis ſicut in nob quãtũ in ipſo eſt: ñ tñ oꝫ ꝙ ſem
per ad vnam ſpeciem fiat conuerſio ita vt ſemper
vnũ itelligatur in actu.

Circa tertiũ ꝑncipale q̃rit de dilectõe. ſ. vtꝝ
c angeli ſi in gratia creati non ſunt i illo ſtatu i
nocentie deuꝫ ſuꝑ ſe ⁊ plus ꝙ̃ oia dilexerũt.
Et vr̃ ꝙ nõ. Sic enim deũ diligere eſt actus carita
tis qui caritatẽ non hñtis eſſe non poteſt: ſed angeli
in iſto ſtatu caritatem non hẽbant que ſine gratia nõ
eſt cum nũꝙ̃ ſit informis. g̊ vr̃ ꝙ non dilexerũt deuꝫ
plus ꝙ̃ ſe. Preterea ſm Bernardũ natura ſemper
in ſe curua eſt. ſed dilectio angelorum in primo ſtatu
nõ fuit niſi ex principio naturali. g̊ tota i amanteꝫ re
flectebatur vt quicqd diligerent angeli propter ſe
ipſos diligerent: ⁊ ita non deum ſupra ſe diligebant
¶ Preterea auic. dic̃ i ſua metha. ꝙ nulla actio ali
cuius nature ē liberalis niſi ſolius dei ex hoc ꝙ om
nem actionem aliam ſequitur aliquod commodum
ipſius agentis: ſed dilectio qua aliquis deum ſuper
ſe diligit eſt maxime liberalis. ergo videtur ꝙ hoc
non poſſit alicui conuenire niſi per gratiam. ¶ Pre
terea vnumquodqꝫ naturaliter appetit acquirere ſu
um finem: ſed omne quod deſideratur ab aliquo vt
ſibi acquirendũ propter ſe: ⁊ minus ſe diligitur. cũ
ergo angeli in ſtatu naturalium deum ſicut ſuum fi
nem dilexerint videtur ꝙ eum ſuꝑ ſe non dilexerit.
¶ Preterea ſm Dioniſium bona naturalia in ange
lis remanent etiam poſt peccatum: ſed cõſtat ꝙ pec
cato: homo vel angelus non diligit deuꝫ ſuper om
nia. ergo videtur ꝙ nec in ſtatu naturaliũ. Sed cõ
tra omnis dilectio aut eſt: vſus aut fruitionis: ſi er
go angili diligebant deum in ſtatu innocentie. aut vt
vtentes aut vt fruentes. Si vt vtentes. ergo vte
bantur re fruenda quod eſt magne peruerſitatis ſm
Auguſtinum. ⁊ ita eſſet dilectio peccati ⁊ non natu
ralis. ſi vt fruentes. ergo deum propter ſeipſum di
ligebant: q2 frui eſt amore inherere alicui rei ꝓpter
ſeipſam: ¶ Preterea deum eſſe ſuper omnia diligã
dum cum ſit legis naturalis ſcriptum erat in mente
angeli multo expreſſius ꝙ̃ in mente hominis: ſed ñ
contingit ſine peccato facere contra id quod perna
turalem legem cordi in dictum eſt. ergo ⁊ ſi deũ ſuꝑ
oia ñ diligebant peccabant: ꝙ̃ dim ergo ſine pecca
to fuerũt deũ ſuꝑ oia dilexerũt. ¶ Rñ° dd ꝙ circa h. ē
duplex opinio. quidã enim diſtinguunt dilectionẽ cõ
cupie ⁊ amicicie. que duo ſi diligenter conſiderem⁹
dñt ſm duos actus voluntatis ſcilicet appetere qd
eſt rei non habite ⁊ amare. quod eſt rei habite ſecun
dum Auguſtinum. eſt ergo dilectio concupiſcentie
qua quis aliquid deſiderat ad concupiſcendum: qd
eſt ſibi bonum ſecundum aliquem modum ⁊ tali di
lectione angeli in ſtatu naturalium deum plus ꝙ̃ ſe
diligebant vehementius appetendo bonum diui
num ꝙ̃ ſuum: quia hoc erat eis delectabilius. vnde
totam hanc dilectionem in ſe ipſos retorquebãt. Di
lectio autem amicitie eſt qua aliquis aliquid vel ſi
militudineꝫ eius quod in ſe habet amat in altero vo
lens bonum eius ad quẽ ſimilitudinẽ habet. ⁊ ꝓpter
hoc pħs dicit ꝙ eſt ſimile ſimili amicũ ſicut vn⁹ vir
tuoſus alium diligit in quibus tamen eſt vera ami

ētia. ⁊ tali dilectione angeli quodāmodo diligebant deum ſupra ſe: q: ei maius bonū ꝙ ſibi optabant. ſ. eē deū quod ſibi non volebant: ſed aliquod minus bonum: ſed tamen intenſius ſibi volebant bonum creatū ꝙ bonū diuinū. Sed iſta reſponſio nō poteſt ſtarē oportet enim ponere angelos ad eum habuiſſe dilectionem amicicie cum ſm̄ bona naturalia ſimilitudo diuina in eis reſplenderet hoc aūt eſt rōne amicitie qua ꝗuis habeat dilectiones ⁊ vtilitates annexas non tamen ad has oculus amantis reſpicit: ſʒ ad bonum amatum. ergo in corde amantis prepōderat bonum amatum omnibus vtilitatibus vel delectationibus que conſequuntur ex amato. Sed nullū bonum erat in angelo quod non eſſet in ipſo amato ſ. deo. ergo plus diligebant bonum amatum omnib⁹ vtilitatibus vel delectationibus que conſequuntur ex amato: ſed nullum bonum erat in angelo quod nō eſſet in ipſo amato. ſ. deo. ergo plus diligebant bonū amatum diuinum ꝙ bonum quod ipſi erant vel qđ in eis erat: ⁊ hec eſt alia opinio. ¶ Ad primum ergo dō ꝙ actus caritatis poteſt dici dupliciter: vel qui ē ex caritate: ⁊ hoc non eſt niſi in habente caritatē: vl' qui eſt ad caritatem non ſicut meritorius vel ꝯgeneratiuus: ſed ſicut preparatiuus: ⁊ ſic actus caritatis ante caritatem habitam hrī poteſt. ſicut facere iuſta eſt ante habitum iuſticie. vel poteſt dici ꝙ in amicicia caritatis mouetur animus ad amandum deū ex ſimilitudine gratie: ſed in dilectione naturali ex ipſo bono nature qđ etiam eſt ſimilitudo ſumme bonitatꝭ: ⁊ propter hoc dicitur ꝙ cum dicitur ꝙ habens caritātē diligit deum propter ſeipſum. ly propter deo tat habitudinē finis ⁊ efficientis: q: ipſe deus ſuperaddit nature: vnde in eius dilectionem tendit. ſed cum dicitur de carente caritate: ꝙ diligit deum propter ſeipſum: ly ꝓꝑ denōtat habitudinem finis ⁊ non efficientꝭ proximi niſi ſicut deus in omni natura operante operatur. ¶ Ad ſcđʒ dō ꝙ natura in ſe curua dicitur q: ſemper diligit bonum ſuum non tamen oʒ ꝙ in hoc quieſcat intentio qđ ſuum eſt. ſed in hoc quod bonum eſt. niſi enim ſibi eſſet bonum aliquo modo vel ſecundum veritatem vel apparentiam nūꝙ ipſum amaret. non tamen propter hoc amat: q: ſuū ē ſed q: bonum eſt: bonum enim eſt per ſe obiectū voluntatꝭ. ¶ Ad tertiū dō. ꝙ ꝗuis cuilibʒ nē create agēti ex ſua actiōe ꝓueniat aliqđ cōmodū ñ tñ oʒ ꝙ illud ꝯmodū ſit intentū: ſicͭ pʒ ī amicicia honeſtoꝝ. ¶ Ad quartum dō ꝙ finis eſt duplex quidam proportionatus rei receptus in ipſa vt perfectio inherens ſibi ſicut ſanitas in operationibus medicine: ⁊ q: iſte finis non eſt ſecundum eſſe niſi in eo cui acquiritur iō abſolute non amatur ab aliquo ſupra ſe. ſed ſe eſſe ſub tali perfectione amatur ſupra ſe eſſe ſimpliciter. ſed ē quidam finis per ſe ſubſiſtens non dependens ſm̄ eſſe a re que eſt ad finē ⁊ iſte finis deſideratur quidem acquiri: ſed amatur ſupra id qđ acquiſitū ē ab illo: ⁊ talis finis eſt deus vt ſupra dictum eſt. ¶ Ad quintū dō ꝙ bona naturalia pro vt in eſſe nature cōſiderantur remanent integra poſt peccatum tamen peruertuntur quātum ad rectum ordinē quē habebant in gratia vel virtute: ⁊ hanc rectitudinem conſequebatur ſup omnia deū diligere. ¶ Hic q̄ri ſolʒ ⁊c: ponitur hic duplex angelorum cognitio: vna ſpeculatiua qua cognoſcebant deū: ſeipſos: ⁊ alias creaturas. Et alia practica ſequens eorum operationē que ad eos pertinebant qua cognoſcebant quid eligere ⁊ reſpuere deberent ⁊ hoc erat ſimilis cognitioni prudentie in nobis.

Di. Quarta.

An perfectos ⁊ bonos creauit deus angelos: an miſeros ⁊ imperfectos.

p **Oſt hec videndum** ē vtrū pfectos ⁊ beatos creauit deus angelos: an miſeros ⁊ impfectos. Ad qđ dici pōt ꝙ nec ī beatitudine nec ī miſeria creati ſūt. Miſeri.n. añ peccatū eē ñ potuerūt: q: ex peccato miſeria ē. nā ſi ñ fuiſſet pctm̄ nulla eēt miſeria. Beati quoqʒ nō ꝙ fuerūt illi q ceciderūt: q: ſui euētus ignari fuerūt. i. peccati ⁊ ſupplicij futuri. Si.n. lapſū ſuū pſcierūt: aut vitare voluerūt: ſʒ ñ potuerūt: ⁊ ita erāt miſeri: aut potuerūt. ſʒ noluerūt: ⁊ ita erāt ſtulti ⁊ maligni. Jđoqʒ dicimus q: nō erāt pſcii euētus ſui: nec eis data ē cognitō eoꝝ q̄ futura erāt ſup eos. Boni vero q pſtiterūt: forte ſue beatitudinis pſcii fuerūt. Vñ Aug. ſup Geneſiʒ. Quomō inquit beatus īter angelos fuit: q futuri peccati atqʒ ſupplicii pſcius nō fuit? Querit̄ aūt: cur nō fuerit? forte de⁹ diabolo reuelare noluit qđ facturus vl' paſſurus eēt. Ceteris vero reuelarī voluit ꝙ ī veritate māſuri eēnt. His verbis vr̄ Aug. ſignificare ꝙ angeli q corruerūt nō fuerūt pſcii ſui caſus ideoqʒ beati ñ fuerūt: ⁊ ꝙ ageli q pſtiterūt beatitudinē ſibi affuturā pſcierūt: atqʒ de ea certi ī ſpe extiterūt: vñ quodāmō iā beati erāt. ⁊ re uera ſi ita fuiſſet: poſſʒ dici illos aliquo mō fuiſſe beatos: alios vero qui neſcierūt euentum ſuū non.

Qđ oppinādo hec dixerit: nō aſſerēdo. ſ. ꝙ angeli q pſtiterūt pſcii fuerint ſui boni.

s Ed hec magis opinādo ⁊ q̄rēdo dicit Aug. ꝙ aſſerēdo. Vñ ⁊ huic opinioni opponēs ꝯſeq̄nter ſubdit. Sʒ q̄re diſcernebāt illi a ceteris: vt deus iſtis q̄ ad ipſos ptinerēt ñ reuelaret: aliis vero reuelaret: cū nō pus ſit ipſe vltor ꝙ aliqs peccator. ñ.n. dānat deus innocētes. Hic vr̄ innuere ꝙ nō peccaturis futuꝝ malū: nec pmāſuris futuꝝ bonū reuelauerit. Jđoqʒ nec illi q ceciderūt vnꝙ: nec illi q pſtiterūt vſqʒ ad ꝯſumationē beati fuerūt: q: beati ñ poterāt eē: ſi de beatitudine certi ñ erāt: vl' ſi dānatōis icerti erāt. Vñ Aug. ī eodē. Dicēte inq̄t de angelis ꝙ ī ſuo genere beati eē poſſunt: damnationis vel ſalutis incerti: quibus nec ſpes eſſet ꝙ mutandi eſſent in melius: nimia preſumptio eſt. quomodo enim beati eſſe poſſunt. q̄bus eſt incerta ſua beatitudo?

Summa colligitur predictorum: confirmans omnes angelos ante confirmationem vel lapſum non fuiſſe beatos niſi quis beatitudinem accipiat illum ſtatum innocentie in quo fuerunt ante caſum.

Ex predictis conſequitur ꝙ angeli
b qui corruerũt nunꝗ̃ beati fuerũt niſi beatitudinem aliquis accipiat illũ ſtatũ innocẽtie in quo fuerũt ante pctũ. Illi vero q pſtiterũt: aut ſuã beatitudinẽ futuram deo reuelãte pſcierunt; ⁊ ita ſpei certitudine aliquo mõ beati fuerũt vl' icerti extiterũt ſue beatitudinis: ⁊ ita aliter bti nõ fuerũt ꝙ̃ reliq qui ceciderunt. mihi aũt qḋ poſterius dictũ eſt probabili⁹ videtur.

Reſpõſio ad id qḋ q̃rebat̃ an angeli cẽnt creati pfecti: an imperfecti: ⁊ dr̃ ꝙ pfecti fuerũt ſm aliqd ⁊ impfecti ſm aliquid.

Ad hoc aũt qḋ q̃rebat̃ vtrũ pfecti vl'
a impfecti fuerit creati: dici pt̃ q̃ quodã mõ pfecti fuerũt: ⁊ quodã alio mõ imperfecti. Non enim vno modo dicit̃ aliquid perfectum ſed pluribus.

Qḋ tribus modis dr̃ pfectũ ſcḋm tp̃s: ſm naturã: ⁊ vniuerſaliter perfectum.

Dicit̃ nãqꝫ pfectũ tribus modis. Eſt enĩ pfectũ ſm tẽp⁹: ⁊ ẽt pfectũ ſm naturã: ⁊ ẽt pfectũ vniuerſaliter. Scḋꝫ tẽpus pfectum ẽ: qḋ hꝫ quicquid tempus requirit: ⁊ conuenit ſm tempus haberi. ⁊ hoc modo angeli erant perfecti ante confirmationem vel lapſum. Secũdũ naturam pfectũ eſt quod hꝫ quicquid debitũ eſt vel expedit nature ſue ad glorificationẽ. ⁊ hoc modo perfecti fuerũt angeli poſt confirmationeꝫ: ⁊ erunt ſancti poſt reſurrectionem. Uniuerſaliter et ſumme perfectum eſt: cui nihil vnꝗ̃ deeſt: et a quo vniuerſa proueniunt bona. quod eſt ſolius dei. Prima igitur perfectio eſt nature condite: ſecũda nature glorificate. ⁊ tertia nature increate.

Predicta tãgit breuiter addẽs q̃les fuerũt angeli in cõuerſione ⁊ auerſione.

Quales fuerĩt angeli in creatiõe oſtẽ-
q ſum eſt: boni. ſ. ⁊ non mali. ⁊ iuſti. i. innocentes: ⁊ perfecti quodammodo: alio vero imperfecti. beati vero nõ fuerũt vſqꝫ ad confirmationẽ: niſi beatitudo accipiat̃ vt iam dictum eſt: ille ſtatus innocentie ⁊ bonitatis in quo conditi ſunt.

Oſt hoc videndum ⁊c. Oſtenſo quales fuerunt angeli in pncipio ſue creatiõis
p quãtum ad naturã ⁊ quãtũ ad culpã et innocentiã. hic inquirit quales fuerunt quantum ad gloriam ⁊ miſeriam. ⁊ diuiditur in partes tres in prima mouet q̃õnẽ. In ſcḋa determinat eam ibi. Ad qḋ dici poteſt ⁊c. In tertia epilogat ea que dixerat ibi quales fuerunt angeli ⁊c. ſcḋa ps diuitur in. d. ſm duas q̃ões propoſita ſibi. quaꝝ pmo querebat de beatitudine in ſcḋa de pfectione beatitudini annexa quam ibi determinat. ad hoc autẽ qḋ querebatur. Circa primũ tria facit. primo determinat q̃õnem quantum ad malos ſcḋo quãtum ad bonos. ibi. boni vero qui perſtiterũt. tertio ſolutionis veritatem poſt inquiſitiõem colligit ibi ex predictis cõſequitur ⁊c. Circa ſecundum duo facit. primo ponit quandam viam per quam videtur angelos bonos beatos creatos. ſecũdo excludit eaꝫ. ibi. ſed hec magis opinando ⁊c. Hic tria queruntur. primo vtrum angeli in principio ſue creationis beati fuerunt vel miſeri. ſecũdo ſi non: vtrum beatitudinem ſuam vel miſeriam preſciuerunt. tertio. vtrum perfecti gratia creati ſunt. ¶ Ad primum proceditur ſic. videtur ꝙ angeli creati ſunt beati. primo per Auguſtinũ i libro de eccleſiaſticis dogmatibus. qui dicit ꝙ angeli qui in illa in qua ſunt creati beatitudine perſeuerant non natura: ſed gratia preſident vt non mutãtur: ſed angeli boni de quibus loquitur perſeuerãt i beatitudine perfecte glorie. ergo videtur ꝙ in illa creati ſunt: Preterea tota ſubſtãtia beatitudinis cõſiſtit i dei viſione. vnde dicitur. Jo. xvij. hec ẽ vita eterna ⁊c. ſed angeli i principio ſue creatiõis deum viderunt alias in verbo creaturas nõ cognouiſſent cognitione matutina quam Auguſtinus ponit. ergo videtur ꝙ beati creati ſunt. ¶ Preterea ſupra dictum eſt ꝙ angeli in principio ſue creationis aliquaꝫ cognitioneꝫ de deo habuerũt non anteꝫ cognouerũt in ſpeculo ⁊ enigmate ſicut nos modo: vt dicitur. i. cor. xiij. q: obſcuritas enigmatis eſt rationis obumbrate per continuum tempus inquantũ a ſenſibus ⁊ fantaſmatibus cognitionem inquirendo accipit. ergo cognouerunt per ſpeciem: ⁊ ita beati fuerunt. ¶ Preterea venire de poſterioribus in priora ḋ cãtis in cauſas: eſt virtutis inquirentis ⁊ conferentis: ſed intellectus angelicus non ẽ huiuſmodi quinimo dei formiter intelligit ſine iquiſitiõe ſicut nos prima pricipia: quorum eſt itellectus. ergo videtur ꝙ deuꝫ ñ ex creaturis cognouerũt: ſed ipſum i ſe: ⁊ ita viſionem glorioſam habuerũt. ¶ Sed contra. de ratiõe beatitudis ẽ ſtat⁹ ꝯfirmatio. vñ boetius dicit. Quid me felicem tociens iactaſtis amici: Qui cecidit ſtabili nõ erat ille gradu. ſed angeli i pricipio ſue creatiõis ñ fuerunt ꝯfirmati omnes: quod quorũdam caſus oſtẽdit. nec etiam quidam aliis ñ cõfirmatis q: culpam ñ potuit precedere diſtinctio i carẽtia beneficiorum que a deo ꝯferebãtur. ergo videtur ꝙ non fuerũt creati beati in pricipio ſue creatiõis. ¶ Preterea ſil' boni angeli effecti ſũt bti ⁊ mali angeli miſeri ꝗ vr̃ ꝙ cũ mali ãgeli i pnci° ſue creatiõis ñ fuerit miſeri ſic nec peccatores: ꝙ nec boni i pricipio ſue creatiõis beati fuerũt. ¶ Reſpõdeo dḋ. ꝙ beatitudo ſiue felicitas eſt i perfectiſſima operatiõe habẽtis ratiõem ⁊ intellectum: itellectus autem perfectiſſima operatio eſt in contemplatione altiſſimi intelligibilis quod deus eſt. Unde tam dei ꝙ̃ angeli ꝙ̃ etiam hominis vltima felicitas ⁊ beatitudo dei contemplatio eſt non ſolum ſecundum ſanctos: ſed etiam ſecundum phos. hanc etiam operationem non eſt poſſibile equaliter in oibus inueniri. vnde beati-

tudo vniuſcuiuſq; ꝯſiſtit inq̄tātū. hāc operationē attingit ſcḋm modū ſue perfectionis. ⁊ iō diuerſimode inuenitur in deo et in angelo ⁊ i homine ſecundū eorū naturalia conſideratis. Ipſe enim deus ſeipſum p eēntiam ſuam videt: ⁊ non per aliquā ſui ſimilitudinem: intellectus autem angeli naturali cognitione ipſum uidet per ſimilitudinem eius acquiſitam in ipſo. vn̄ in libro de cauſis dicitur, ꝙ intelligentia ſcit quod ē ſupra ſe inquantum eſt creata ab eo. vnde ſimilitudinem diuini eſſe pticipat ſm modum ſuum: ſed intellectus humanus non peruenit ad hanc viſionē naturali cognitione niſi per ſimilitudinem ex creaturis receptam inquantum per ea que facta ſunt inuiſibilia cognoſcit vt dicitur ro. i. Et ḋſt h triplex viſio ut ſenſibiliter loquamur: ſicut oculus uidet lucē exiſtentem in pupilla non per aliquam ſpeciem eius: ⁊ hec eſt ſimilis viſioni exemplariter qua deus videt ſe. Sed viſio qua angelus videt deū eſt ſimilis viſioni qua aliquis videt hominem per ſimilitudinē immediate ab ipſo receptam. ſed viſio intellect⁹ humani qua deum videt ſimilis eſt illi viſioni qua aliquis hominem videt intuendo ſpeculum in quo hominis imago reſultat: ⁊ propter hoc dr̄ i ſpeculo videre. i. cor. xiii. ⁊ in hac beatitudine viſionis diuine que natura^r angel' debetur angeli creati ſunt. ⁊ hec eſt perfectio eorum ſm tempus illud. Sed eſt alia pfectio in qua per nām ſuam non poſſunt deuenire, cuius tamen capaces ſunt vt. ſ. ipſum deū in eſſentia ſua videant non per aliquam ſimilitudinem receptam vt eorum beatitudo diuine beatitudini ſit ꝯformis: ⁊ i hac beatitudine creati nō ſunt ſed ad eā aliis cadentibus peruenerūt. ¶ Ad primum ḋḋ: ꝙ aug⁹ nominat beatitudinem illam viſionem dei naturalem per quam tamē nō erāt beati ſimpliciter. cū maioris perfectiōis capaces eſſent: ſed ſm quid. ſ. ſecundum tempus illud. ſicut ⁊ phs in pmo ethicoꝝ dicit aliquos in hac vita beatos non ſimpliciter: ſed vt homines. ¶ Ad ſcḋm ḋḋ. ꝙ videſt verbum per ſimilitudinem verbi in eis impreſſam non tamē i hoc eſt vltima eorum beatitudo vt dictū eſt. ¶ Ad tertium ḋḋ. ꝙ non proprie dicitur illa cognitio ſpecularis: ſicut homo nō dicitur videre in ſpeculo illud cuius ſimilitudo in oculo ſuo relinquitur. niſi ipſe oculus ſpeculū diceref i quo ſpecies rei reſultat. nec tn̄ eſt viſio beata vt dictum eſt. ¶ Ad quartum ḋḋ. ꝙ virtutis cognoſcitiue eſt vna conuerſio in ſpeciē rei ⁊ in rem ipſam. vnde ex hoc ꝙ aliquis per ſpeciem rei quam apud ſe habet: rem illam cognoſcit non dicitur conferre: ſed ex eo ꝙ ex ſimilitudine vnius rei aliam rem accipit: ⁊ ita pꝫ ꝙ non oꝫ itellectū angeli ponere collatiuum ⁊ inquiſitiuum.

a D ſecūdū ſic proceditur. videt ꝙ angeli ſuā miſeriā vel beatitudinē preſciuerīt. ſicut. n. angeli ita ⁊ hominis miſeria ē per peccatū: ſꝫ homini ſuū peccatū qn̄q; prenūtiat. ſicut dn̄s petro futurū peccatū predixit vt le^r Mathei. xxvi. ergo vr̄ ꝙ etiā angel' ſuū caſum pnūciare debuerit. ¶ Preterea Bernardus de gradib⁹ humilitatis dicit ꝙ diabolus pūidit ſe ſup malos pncipatū biturū. pp hoc i latere aquilonis ſoliū ſuū ponere volebat ut dr̄ Yſaie. xiiii. ſed non ē factus pnceps maloꝝ niſi p peccatū. ergo vr̄ ꝙ peccatū ſuū pſciuerit. ¶ Preterea ante peccatū nullius dolor vel pena preceſſit in angelis: ſed eē incertum de ſua ſalute eſt ſanctis magnā cā doloris vt dicit Gregorius ſup illud iob iij. viro cuius abſcondita eſt via ⁊c. ergo videtur ꝙ boni angeli certi fuerunt de ſua ſalute. ⁊ ita etiā mali de ſuo caſu. ¶ Preterea quāto aliquid eſt magis remotum a cognoſcente tanto minus ſubiacet cognitioni eius: ſed magis diſtant ab angelis ea quorum ipſi non ſunt cauſe: ſicut res naturales quarū cognitionem habebant: q̄ꝫ motus li. arbitrii quibus ſunt ꝯuerſi vel auerſi quorum ipſi ſunt cauſe. ergo ſuā cōuerſionem et auerſionem preſciuerunt. Sed ꝯ. quicunq; eſt certus de malo futuro non poteſt ſimul ſperare bonum contrarium. ſi ergo angeli qui ceciderunt preſciuiſſent ſuum caſum oportebat eos deſperare de beatitudine adipiſcenda. ergo fuiſſent deſperati anteq̄ꝫ peccaſſent qḋ eſt inconueniens. ¶ Preterea omne quod quis apprehendit oportet ꝙ ſit vel conueniens ſue voluntati vel diſcordans: ſed malum culpe non poteſt eſſe concordans voluntati peccantis ſiue peccato. nec poteſt aliquid cognitum diſcordare a voluntate ſine dolore ⁊ pena. ergo ſi caſū ſuum preſciuerunt oportet ꝙ pena vel culpa in eis precederet primam culpam: quod eſt impoſſibile. ¶ Rx° ḋḋ ꝙ aliquid poteſt pcognoſci dupliciter vel cognitione certa ſicut ea que habent cauſas determinatas infallibiles vt ſolem oriri cras. vel cognitione coniecturali ſicut ea que habent cauſas determinatas vt i maiori parte. ſicut medicus precognoſcit ſanitatem futuram ⁊ nauta tempeſtatem. cū ergo caſus ⁊ confirmatio angelorum dependeant ex libero arbitrio quod non eſt eā determinata ad vnū non potuit eorum precognitio haberi ſecundum certitudinem niſi a deo qui preſentialiter omnia intuetur. ſed tamen ſm coniecturam poterant preſumere omnes ſe habituros beatitudinem: quia ad hoc eorum natura erat magis inclinata velut ad hoc inſtituta: ſed ſuum caſum preſcire non poterant ex ſe ipſis. nec per coniecturam nec per certitudinem: ſed tantum potentiam cadendi. nec etiam fuit congruū a deo eis reuelari. ne pena culpam precederet. nec iterum bonis ſuam confirmationē. ne diſtinctio culpam precederet vt in littera dicitur. Si tamen utriſq; reuelatū fuiſſet recepiſſent id non ſecundum certitudinem pro vt in deo erat: ſed ſecundum modū ſuum quaſi ad cautelā dictū. ¶ Ad primū ḡ dicendum ꝙ Petrus etiam domini prenunciationem accepit non per certitudinem ſed ad comminationē dictam. Preterea non eſt ſimile de homine ⁊ de angelo: q: homo cadit repabiliter. vnde deſperare nō cogitur ex preſcia caſus: ſed angelus ſic: eius enim caſus ē irrepatabilis. ¶ Ad ſecūdum dicendū, ꝙ quādo ad aliquod conſequens poteſt per multa diuerſa antecedentia veniri contingit conſequens ſcire ſine hoc ꝙ an̄s determinate ſciatur: ſicut Joſeph preuidit ſuum dominium ſuper fratres: non tamen venditionem ⁊ alia ex quibus dominium conſecutus ē, ita ⁊ demon potuit preuidere ſuum principatum ſuper malos ſine hoc ꝙ caſum preſciret: q: poterat malorum princeps eſſe etiam bonus exiſtēs. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ i^a coniecturalis cognitio per quā de ſua bonitate preſumebant omnem dubitationem ⁊ anxietatem ab eis auferebat tamen hoc non erat i eis aliquid ad caſum trahens ſicut in nobis. ¶ Ad quartum. dicendū. ꝙ effectus naturales qui nō habent cauſas determinatas ad vnum preſcire nō poterant in cauſis ſuis. ſed tantum illa que ex cauſis naturalib⁹ determinatis ad vnū procedunt: ⁊ ita in ſe

ipſiſ cognoſcebant ea que in natura eorum determinata erant. non autem illa que ex lib. arbi. dependebant vt dictum eſt.

Ad tertium ſic proceditur. videtur ꝙ angeli
a non ſint creati in gratia: ſicut enim dicit Auguſtinus per celum quod primo creatū commemoratur datur intelligi informis natura ſpiritualis: ſicut in ſe poteſt exiſtere non conuerſa ad creatorem: ſed hec conuerſio per gratiam fit. ergo videtur ꝙ angelica natura creata eſt informis ſine gratia.
¶ Preterea ſicut ſupra in littera habitum eſt per ea que angeli in principio creationis acceperunt poterant ſtare: ſed non poterant proficere: ſed per gratiā poteſt aliquis mereri gratie augmentum: ⁊ ita proficere. ergo non fuerunt in gratia creati. ¶ Preterea Auguſtinus dicit ⁊ ſupra habitum eſt: ꝙ diabolus cōtinuo vt factus eſt non cecidit ab eo quod accepit: ſʒ quod acciperet ſi deo ſubdi voluiſſet: cecidit autem a gratia. ergo gratiam nondum acceperat.
¶ Preterea. ſecundum Auguſtinum per lucem primo creatam ſignificatur gratia angelorum. ſed q̃ꝫ cito facta eſt lux diuiſa eſt a tenebris per quas intelliguntur angeli peccantes: cum ergo nullus angelus fuerat tenebra per peccatum in principio ſue creationis: videtur ꝙ nec etiam fuerunt lux per gratiam.
¶ Preterea. cum in principio creationis non fuerit diſtinctio in angelis quantum ad gratiam ⁊ culpam ſi aliqui in gratia fuerint creati: omnes in gratia creati fuiſſent. ſed illi qui ceciderunt nunq̃ꝫ in gratia fuerunt. quia cum non fuiſſet in eis aliquid retrahens impetum gratie ſecuti fuiſſent dirigentis in deum. ergo videtur ꝙ nullus in gratia creatus ſit.
¶ Sed contra. Auguſtinus dicit ꝙ deus ſimul erat condens naturam ⁊ largiens gratiam. ergo in principio creationis gratiam habuerunt. ¶ Preterea. ſupra illud Oſee tertio. dilexerunt vinacia vuarum dicit glo. ꝙ demones in magna pinguedine ſancti ſpiritus creati ſunt: qua per peccatum ſunt priuati. ſed pinguedo. ſ. ſpūs eſt gratia. ergo in gratia creati ſūt.
¶ Preterea. ad diuinam liberalitatem pertinet vt gratiam infundat omnibus qui ſunt capaces gratie niſi in eis aliquid reſiſtens inueniatur multo amplius q̃ꝫ cuilibet materie diſpoſite formam naturalem tribuat. ſed angeli in principio ſue creationis motum liar. habuerunt nec aliquid in eis impediens fuit. ergo videtur ꝙ ſtatim in eis gratiam infudit. ¶ Preterea. gratiam per naturalia nullus mereri potuit: ꝑ que tamen ad eam ſe preparare poteſt. ſed preparatio ad gratiam poteſt eſſe etiam per vnum motum liberi arbitrii. ſicut pʒ i ꝯtritiōe. ergo videt̄ ꝙ cum motum lib. arbi. habuerint in principio creatiōis ſue ꝙ pro nihilo differtur gratie collatio. ⁊ ita videt̄ ꝙ ſtatim gratiam habuerunt. ¶ Reſpondeo dd: ꝙ circa hoc eſt duplex opinio. quidam enim dicunt ꝙ angeli non in gratia ſed in naturalibus tantum creati ſunt. ⁊ hec opinio eſt communior. Alii vero dicunt angelos in gratia creatos eſſe. harum autem opinionum que verior ſit non poteſt efficaci ratione deprehendi eo ꝙ creaturarum principium ex ſimplici creatoris voluntate dependet: quam ratione inueſtigare impoſſibile eſt. tamen ſm conuenientiam ad alia eius opera poteſt vna pars alia probabilius ſuſtineri. Illa enim opinio que ponit angelos in naturalibus tantūʒ creatos conſonat illi opinioni que ponit omnia ſimul in materia: non autem per ſpecies diſtinctas creata. q: ſicut ſe habet materia informis ad formas corporales: ita natura angelica ad gratiam. Illa autem opinio que ponit angelos in gratia creatos magis conſonat illi opinioni que ponit omnia in exordio creationis per ſpecies diſtincta: que opinio mihi magis placet abſq; alterius partis preiudicio: q: huic poſitioni precipue q̃tum ad gratiam angelorum plures ſanctorum auctoritates conſonare videntur.
¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ ſm Auguſtinum ī illa diſtinctione operum que in principio Gene. memoratur: non deſignatur ſucceſſio temporis: ſed ordo nature tantum. ſm ꝙ in via generationis eſt imperfectum ante perfectum ⁊ in eodem potentia ante actum: q̃uis actus ſimpliciter precedat potentiam.
¶ Ad ſecundum dōm: ꝙ dicuntur angeli non potuiſſe proficere: non q: mereri non poterant. ſed quia ꝑ ſuam virtutem in gloriam transferri non poterāt: niſi ampliori lumine infuſo. ¶ Ad tertium dōm: ꝙ opʒ dicere angelos qui peccauerunt ab aliquo quod habuerunt cecidiſſe: ſiue in gratia creati fuerint ſiue nō ſaltem ab inocentia vel rectitudine naturali. ⁊ ideo hoc quod dicitur: ꝙ cecidit ab eo qđ nondum receperat referendum eſt ad caſum a gloria. quod patet ex hoc quod premittitur: beate vite dulcedinem nō guſtauit ⁊c. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ ſicut in diaphano eſt aliquid de natura lucis lʒ imperfecte completur autem quando efficitur lucidūʒ in actu: ita ēt in principio creationis angelorum erat in eis aliquid de natura lucis vel gratie: vel ſaltem naturalis itellectus tantum. vnde oportet vt per hoc quod dicit̄ fiat lux intelligatur de luce perfecta que eſt gloria que non prius bonis infuit q̃ꝫ a malis diuiſi eſſent ſi tamen intelligatur celum factūʒ prius tempore ante lucem. ſi autem intelligatur non prius factum tempore ſed natura: vt Auguſtinus exponit in primo ſuper Geneſim: tunc poteſt intelligi de luce: ⁊ per tenebras non intelligitur peccatum angelorum ſed informitas corporalis creature que formāda reſtabat: vt ipſe in eodem exponit. ¶ Ad quintum dicendūʒ: ꝙ ex inclinatione gratie in bonum non poteſt concludi ꝙ habens gratiam a bono diuerti non poſſit etiāʒ ſi nihil habeat retrahens: niſi ſit perfecta gratia que fini coniungat: qualis eſt in beatis: quia habens gratiam non agit ex neceſſitate: ſicut nec neceſſitate nature que in bonum etiam ordinata eſt: ſed ex libertate volūtatis. Qui autem aliam opinionem ſuſtinēt reſpondent ad auctoritates exponentes gratiam nō pro gratia gratūʒ faciente: ſed pro alia gratia gratis data: ſicut eſt perſpicacitas ingenii vel aliquid huiuſmodi in hominibus. dicunt autem ad alias rationes ꝙ deus grām diſtulit vt oſtenderetur ꝙ diſtat inter poſſibilitatem nature ⁊ gratie: vt ſic creatura magis beneficium gratie acceptūʒ haberet. ¶ Quia ſiī euentus ingrati fuerunt ⁊c. eſt enim de ratione felicitatis vt felix ea que ad ipſum pertinent non ignoret q̃uis non requiratur ad eam omnium ſcientiam habere. Uniuerſaliter autem ⁊ ſumme perfectum eſt ⁊c. huic conſonat quod philoſophus dicit in quinto methaphyſice: illud eſſe ſimpliciter perfectūʒ qđ hʒ in ſe omnes perfectiones que in generibus rerum ī ueniuntur: ⁊ hanc perfectionem ibidem Commentator dicit eſſe in deo.

Diſtin. Quinta.

De cõfirmatione ⁊ conuerſione ſtãtium ⁊ auerſione ⁊ lapſu cadentium.

Oſt hec cõſideratio adducit inquirere quales effecti ſũt dũ diuiderentur auerſiõe ⁊ conuerſione. Poſt creationẽ nãq; mox quidã cõuerſi ſũt ad creatorem: quidã; auerſi. Cõuerti ad deũ fuit ei charitate adherere auerti odio habere vel inuidere. Inuidie nanq; mater ẽ ſuperbia: q2 voluerũt ſe parificare deo: i cõuerſis ⁊ quaſi i ſpeculo relucere cepit dei ſapiẽtia qua illuminati ſũt: auerſi vero excecati ſunt. Et illi quidẽ ꝯuerſi ſũt ⁊ illuminati a deo gratia apposita. Iſti vero ſũt excecati nõ i miſſiõe malicie: ſed ex deſertiõe gratie: a qua deſerti ſũt. nõ ita ꝙ prius dedita ſubtraheretur. ſed quia nũꝗ eſt apposita vt cõuerterent̃. hec eſt ergo conuerſio ⁊ auerſio qua diuiſi ſũt qui natura boni erãt: vt ſint alii ſupra illud bonũ qđ habebãt per iuſticiã bõi: alii illo corrupto per culpam mali: cõuerſio iuſtos fecit ⁊ auerſio iniuſtos: vtraq; fuit volũtatis: ⁊ voluntas vtrinq; libertatis.

De libero ar. breuiter tangit qđ dicẽs ſit.

Habebãt. n. oẽs li. ar. qđ ẽ libera potestas ⁊ habilitas volũtatis rõnalis
b
Poterãt. n. volũtate eligere qđ libz ⁊ rõne iudicare. i. diſcernere: i qbus ꝯſtat lib. ar. Nec creati ſũt volẽtes auerti ⁊ ꝯuerti: ſed habiles ad volendum hoc vel illud. ⁊ poſt creationẽ ſpõtanea voluntate: alii eligerũt malũ alii bonũ. ⁊ ita diſcernit deꝰ lucẽ a tenebris: ſicut dicit ſcriptura. i. angelos bonos a malis: ⁊ lucẽ appellauit diẽ ⁊ tenebras noctem: q2 bonos angelos gratia ſuã illuminauit: malos vero excecauit.

Poſt creationẽ aliqđ datũ ẽ ſtantibus p quod conuerterẽtur nec merito aliquo. ſ. gratia cooperata.

Iã aũt querit̃ vtrũ poſt creationẽ conuerſionis aliquid collatũ ſit per qđ
a
cõuerterent̃. i. diligerẽt deũ: dicimꝰ q2 eſt eis collata gratia cooperãs: ſine qua nõ põt proficere rationalis creatura ad meritũ vite. Cadere eni poteſt per ſe: ſed ꝓficere non poteſt ſine gratia adiuuante.

Qua gratia indigebat angelus: ⁊ qua non.

On indigebat angelus gratia p quã iuſtificaret̃: q2 malus nõ erat: ſ3 qua ad diligẽdũ deũ ꝑfecte ⁊ obediendũ adiuuaret̃. Operãs qdẽ gr̃a dicit̃ qua iuſtificat̃ impiꝰ. i. de impio fit pius: ꝺ malo bonꝰ. Cooperãs vero qua iuuat̃ ad bene volẽdũ efficaciter: ⁊ deũ ꝑ oibus diligẽdũ: ⁊ ad operandũ bonũ: ⁊ ad ꝑſeuerãdũ i bono ⁊ hmõi. de quibꝰ poſtea plenius agemus. Data ẽ ergo angelis q ꝑſtiterũt cooperãs gr̃a p quã cõuerſi ſũt vt deũ ꝑfecte diligerẽt. Cõuerſi ergo ſũt a bono qđ habebãt nõ ꝑdito ad maiꝰ bonũ qđ nõ habebãt. Et eſt facta iſta cõuerſio per gr̃am cooperãtẽ libero arbitrio: que gr̃a aliis qui ceciderũt apposita nõ fuit.

An ſit ĩputãdũ illis q auerſi ſunt.

Deoq; a qbuſdã obiici ſolet: nõ eſſe imputandũ illis q auerſi ſũt ⁊ nõ cõuerſi. q2 ſiñ gr̃a ꝯuerti nõ poterãt. S3 illa nõ ẽ eis data. nec culpa illoꝝ fuit q nõ eſt data q2 i eis nulla culpa adhuc ꝑceſſerat. Ad qđ dici põt: q̃ñ qbꝰ apposita ẽ ipſa gr̃a: non fuit ex meritis eoꝝ. Alioqñ iã nõ eẽt gratia ſi ex merito qđ eẽt ante gr̃am daret̃.

Qua cl'pa gr̃a nõ ẽ data eis q ceciderũt.

Uod vero aliis nõ ẽ data culpa coꝝ fuit: q2 cũ ſtare poſſent noluerũt quouſq; gr̃a apponeret̃: ſicut alii ꝑſtitert donec illis cadẽtibꝰ p ſupbiã eis gr̃a apposita. Apte ergo cadẽtiũ culpa i hoc deprehẽdi põt. quia l3 ſine gr̃a neqrent ꝓficere quã nondũ acceperãt: p id tñ qđ eis collatũ erat i creatiõe poterãt nõ cadere. i. ſtare: q2 nihil erat qđ ad caſũ eos cõpelleret: ſ3 ſua ſpõtanea voluntate declinauerũt: qđ ſi nõ feciſſent: quod datum eſt aliis: vtiq; daretur ⁊ iſtis.

Qđ angeli i ipſa cõfirmatiõe beati fuerũt ſed vtrum eam meruerit per gr̃aʒ tũc ſibi datã: ãbiguũ ẽ: ꝺ hoc. n. diuerſi diuerſa ſentiũt.

Ic queri ſolet vtrũ i ipſa ꝯfirmatiõe btĩ fuerint angeli: ⁊ an ipſam beatitudineʒ aliquo mõ meruerit. Qđ i ipſa cõfirmatiõe btĩ fuerit: plꝛes teſtant̃ auctoritates. ⁊ idõ p cõſtãti habẽdũ eſt: vtꝝ vero p gr̃aʒ tũc ſibi datã ipſaʒ btĩtudinẽ meruerit ambiguũ eſt. Quibuſdã eni placet ꝙ eã meruerit p gr̃am quã in cõfirmatiõe perceperũt: ſimulq; in eis meritũ ⁊ premiũ fuiſſe dicũt: nec meritũ ꝑceſſiſſe premiuʒ tꝑe: ſed cã. Aliis aũt videt̃ ꝙ btĩtudinẽ quã receperũt i ꝯfirmatione p gr̃am tũc appositã nõ meruerit: dicẽtes tũc nõ fuiſſe eis collatã gr̃am ad merendũ: ſed ad beate viuendũ: nec tunc eis datuʒ eſſe bonuʒ quo mereret̃. ſ3 quo feliciter frueret̃. Qđ ãt i premiuʒ tũc acceperunt p obſeqa nobis exhibita ex dei obedientia ⁊ reuerentia mereri dicuntur: ⁊ ita premium preceſſerit merita. ⁊ hoc mihi magis placere fateor.

P Oſt hoc conſideratio adducit ⁊c. Oſtē
ſo quales angeli creati ſunt. hic oſtēdit
eorum dr̄iaꝫ adinuicem per auerſionē
⁊ ꝯuerſionem: ⁊ diuiditur in partes du
as. In prima determinat de auerſione
⁊ conuerſione angelorum. In ſecunda determinat
q̄ð que cōſequuntur euerſos ⁊ conuerſos ſm̄ opatio
nem eorum adinuicem. vi. di. ibi. Preterea ſcire
oꝫ. Prima in. d. in prima determinat auerſionem ⁊
conuerſionem quorundam. In ſecunda oſtendit per
quid ſunt auerſi ⁊ conuerſi ibi habebant omnes ⁊c.
⁊ circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ per liberū
arbitrium ſunt auerſi ⁊ conuerſi. Secundo inquirit
vtrū li. ar. ſufficiat ad conuerſioneꝫ ſicut ad auerſio
nem ibi. ſi autē queritur ⁊c. Et circa hoc duo fac̄. pri
mo oſtendit ꝙ conuerſis oppoſita eſt gratia ꝑ quam
conuerterentur. Secūdo inquirit vtrū per gratiam
illam ſuam beatitudineꝫ meruerint. ibi. hic queri ſo
let ⁊c. Circa primū duo facit. primo determinat ve-
ritatem. Scðo excludit obiectū ibi. Ideoqꝫ a qbuſ-
dam ⁊c. ¶ Hic ē duplex qō. prima de auerſione ma
lorum angelorum. Scða de conuerſione bonorum.
Circa primum queruntur tria: primo vtrum ange-
lus peccare potuerit. ſcðo quid appeten⁰ peccaue-
rit. tertio ad quod genus peccati eius peccatum re
ducatur. ¶ Ad primum ſic proceditur. videtur ꝙ i
angel' non potuit eſſe peccatum. ſicut enim dr̄ in. ix.
metha. In hijs que ſemper ſunt actu non poteſt eſſe
malum. vnde Auic. dicit ꝙ ſupra ſperam lune. non
eſt maluꝫ: ſed adhuc minus eſt de poſſibilitate in an
gelo q̄ꝫ in corpore celeſti. ergo in angelis nullo mo-
do poteſt eſſe peccatum. ¶ Preterea ꝙ aliquid ſit
malum poſtq̄ꝫ fuit bonum. hoc non poteſt eē ſine mo
tu. ſed motus non eſt ſine materia vt dicitur in ſcðo
metha. cum ergo in angel' non ſit materia. vt. ſ. dic
tum eſt. videt̄ ꝙ non potuerit in eis peccatum eē.
¶ Preterea ſicut dr̄. in. vij. phy. oīs mutatio vir-
tutis: ⁊ vicij reducitur in alterationē que eſt ſm̄ paſ
ſiones partꝫ ſenſitiue: ſed huiuſmodi paſſiones non
ſunt in angel' carentibus organis ſenſus. ergo in an
gel' non poteſt eſſe mutatio de virtute in vicium vt
peccent poſtq̄ꝫ boni fuerant. ¶ Preterea voluntas
non eſt niſi boni vel appentis boni. ergo cū non pōt
apparere bonum niſi quod eſt bonum non poteſt vo
luntas ferri niſi in bonum verum: ſed in angelis nō
poteſt eſſe bonum apparens niſi quod eſt verum
bonuꝫ. ergo non poſſunt deſiderare niſi id quod eſt
verum bonum. ⁊ ita non poſſunt peccare. probatio
medie. Intellectus nūquaꝫ errat in hijs quorum ꝓ
prie eſt intellectus ſicut in cognitione principiorꝫ.
ſed non angeli non habent niſi intellectiuam cogni-
tionem. ergo non poſſunt in ſua cognitiōe errare. vn
de. ph̄s dicit in li. de anima ꝙ intellectus ſemper eſt
rectus. fantaſia autem eſt recta ⁊ non recta. hoc idē
dicit Aug⁹ ſuper geneſim libro. xij. ¶ Sed contra.
eſt quod dicitur Job. iiij. ecce qui ſeruiunt ei non
ſunt ſtabiles ⁊ in angel' ſuis re. ꝑ. ergo ⁊ cetera.
¶ Preterea vt ſupra dictum eſt. angel' in ſui crea-
tione datum eſt li. ar. ſed li. ar. quod eſt ex nihilo po
teſt etiam in malum deflecti. ergo videtur ꝙ angeli
peccare potuerūt. ¶ R⁰ dðꝙ apud omnes catholi
cos certuꝫ eſt angelos peccaſſe ⁊ demones effectos
eſſe. quomodo autem peccauerunt difficile eſt vi-
dere: q: non poteſt eſſe peccatum in voluntate niſi
ſit aliquo modo deceptio in rōne. vnde omnis ma-
lus eſt quodāmodo ignorans: vt in. iij. ethicorū dic̄
ph̄s. quod qualiter ſit videndū eſt ad propoſite qō
nis intellectum. Ipſe enim diſtinguit in. vij. ethico
rū opandorꝫ duplicē cognitionē. ſ. vl'eꝫ ⁊ ꝑticularem
⁊ q: opatiōes ſunt circa ſingularia iō aliquē recte i
vl'i opinātē circa ſingularia peccare ꝯtingit. ſingula
ria. n. ꝯtingit cognoſcere du͛. ſ. i hitu ⁊ i actu. ꝯtingit
ḡ aliquē peccātē rectam exiſtimationē ēt' de ſingula
ri opabili i habitu habere ñ tñ i actu. q: in nob̄ hūs
paſſiōe ligatur ne i actū exeat circa ꝯſiderationē ꝑti-
cularis opandi. ſicut ebrietate ita ⁊ ira ⁊ concupia a
deo vt ſi verba ꝓnūtiet ſenſuꝫ mēte ñ teneat iqntū
iudiciū rōnis vehemētia paſſiōis abſorbet̄: vñ dr̄ in
vi. ethicorꝫ ꝙ electio corrūpit exiſtimationē pruden
tie: ſꝫ q̄uis hō mō in angel' iudiciū itellect⁹ ligari nō
poſſit. eo ꝙ tales paſſiōes i eis nō ſūt pōt tñ ligari in
qntū ꝯſiderādo vnū retrahit̄ a ꝯſideratiōe alteri⁹
eo ꝙ ei⁹ itellectus ſimul plurīū. nō ē niſi ſicut i verbo
oīa cōtēplant̄. ꝯtingit aūt aliqd eē eligenð ſm̄ vnaꝫ
ꝯdōeꝫ rei ꝯſideratā qð tñ eligēdū nō ē oibus ꝯditio-
nibus ꝯcurrentibus ꝯſideratis: ⁊ ita potuit i angelis
error electiōis eē ⁊ peccatū. ¶ Ad ꝑmū ḡ dð q' i nā
angelorꝫ nō ē alia poͣ reſpectu alicuiuſ forme quā ac
qrere ⁊ amittere poſſit. ſicut ē i gn̄alibus ⁊ corruptibi
bilib⁹. ⁊ iō nō pōt i eis eē malū nature ſicut nec i gn̄a
libus nec i corruptibilib⁹ cuiuſmōi ſt̄ corpa celeſtia.
Sꝫ tñ li. ar. eorꝫ ē poſſibile reſpectu mot⁹ ordinati: ⁊
ita pōt eē quātū ad hō deordinatio ad maluꝫ. ¶ Ad
ſcðm dð. q' ſicut paſſio ⁊ receptio dicūtur equoce in
opibus itellectualibus ⁊ naturalib⁹ ita ⁊ motus. vñ
nō exigit̄ ꝙ ad talē motū ſit mā. ſꝫ ſufficit potētia qual'
dicta ē i angelis eē. ¶ Ad tertiū dð. ꝙ. dictū ph̄i eſt
intelligenð de virtutibus ⁊ vicijs q̄ ſt̄ circa paſſiōes
⁊ de ſcia q̄ ē a ſenſibus acqſita ⁊ hō i angelis nō inue
nit̄. ¶ Ad quartū dð. ꝙ quāuis intellectus nō poſſit
errare ita vt iudicet aliqd huiuſmodi qð nō ē: quan
tū ad illud qð de re ꝑcipit: nihilominus itellect⁹ cre
atus q: nō ē oīum ſimul pōt deficere. ex hō ꝙ iudicat
de re qð ſit ꝯueniēs ſm̄ aliq̄ꝫ ꝯditionē rei ꝯſideratā
qð nō eſt conueniens ſm̄ alia que non conſiderat: ſi
cut medicus iudicans aliqd eē expediēs vni egroto
ſecūdū vnā īfirmitatē eius ꝯſideratā. qð tñ nō eſt ſi-
bi ſimpliciter expediēs ꝑꝑ aliā egritudinē. quaꝫ vel
non cognoſcit vel non conſiderat.

A D ſcðm ſic proceditur. videt̄ ꝙ angelus dei
equalitatem non appecierit. q: ſicut dicit au
guſtinus de adā loquēs. non eſt credendū ꝙ
vir ſpirituali mente preditus eſſe voluerit. ſicut de
us: Sed angelus multo ſapientior fuit homine. ergo
videtur ꝙ dei equalitatem non appetiit. ¶ Prete
rea illud quod non cadit in apprenſionem non cadit
in voluntatem quia voluntas non eſt niſi de ali-
quo bono apprenſo: ſed equalitas creature ad deuꝫ
non cadit in apprenſionem. quia ipſe deus omnem
intellectum creatum ſua magnitudine excedit. ergo
videtur ꝙ dei equalitatem non appetiit. ¶ Pre-
terea quāuis voluntas ſit poſſibilium. ⁊ impoſſibili
um. tamen electio non eſt niſi poſſibilium vt dicitur
in. iij. ethicorum: ſed electio angeli fuit de eo quod
deſiderauit. quia quicūqꝫ non peccat per electioneꝫ
peccat per infirmitatem vel ignorantiam vt poteſt
haberi a philoſopho in quinto ethicorum quale non
fuit peccatum angeli. Ergo ſuum deſideratum fuit
poſſibile: ſed eum eſſe equaleꝫ deo eſt impoſſibile.
ergo non fuit ſuum deſideratum.

¶ Preterea nullus peccat in deſiderio ſui finis. q: hoc naturale eſt: ſed finis angeli ⁊ cuiuſlibet creatu re eſt aſſimilari deo, ergo videtur ꝙ non peccauit hoc appetendo. ¶ Preterea quicũq; vult aſſimila ri alicui conuertitur ad illud, nullus enim vult eſſe ſimilis ei quem odio habet: ſed angelus peccando nõ ẽ ↄuerſus ſʒ auerſus a deo. g̃ nõ appetiit ſimilitudinẽ dei vel equalitatẽ. ¶ Sed contra. ſ. illud pſ. que non rapui tunc ex ſoluebaʒ. dicit glo. ꝙ eua ſicut dia bolus rapere voluit diuinitatem, ergo videtur ꝙ diabolus dei equalitateʒ appetijt. ¶ Preterea yſ. xiiij. ex perſona nabuchodonoſor i figura diaboli dr̃ in celum aſcendam, non autem poteſt intelligi d̃ ce lo empireo. q: in illo creatus fuit. ergo oʒ ꝙ intelliga tur de celo ſancte trinitatis: ⁊ ita videtur ꝙ equali tatẽ diuine celſitudinis appetijt. ¶ Reſ° dd̃ ꝙ circa hoc triplex eſt opinio. quidam namq; ſimpliciter, et abſolute concedunt ꝙ peccatum angeli fuit, ex hoc ꝙ deo ſimpliciter equalis eſſe voluit. nec obſtat ꝙ hoc eſt ĩpoſſibile: q: ſm̃ Auguſtinũ ceca ambitio ſem per preſumit plusq̃ poſſit: ſed hoc non videtur con ueniẽs: q: q̃uis homo poſſit plus deſiderare q̃ poſ ſit hr̃e non tamen plus poteſt velle q̃ poſſit eſtimare q: intellectum, voluntas ſequitur non excedit. Et p̃ terea in angelo non eſt ponere paſſionem que ex ap petitu honoris iudicium intellectus liget ſicut eſt no bis. Et preterea nullus vult aliquid vnq̃ quo poſi to eius natura non maneret. ſi autem angelus deo equalis eſſet non eſſet huius nature, ſed diue: ⁊ ita ſuum non eſſe appeteret. Et ideo aliter alij dicunt. ꝙ dei equalitatem directe non appetijt: ſed indirec te: q: appetiit aliquid quo habito ſequeretur ꝙ deo eſſet equal'. ſ. nulli ſubeſſe. hoc etiam non videt̃ cõ ueniens: q: totum bonũ angeli eſt in hoc ꝙ deo ſub eſt. ſicut tota claritas aeris ẽ in hoc ꝙ ſubijcitur ra diis ſolis. ⁊ ideo hoc ab angelo non potuit appeti. Et ideo aliter eſt dd̃ ꝙ non appetijt equalitateʒ ſim pliciter quãtum ad ſubſtantiam deſiderati vt. ſ. vel let tantam bonitatem hr̃e quãtaʒ deus habet: ſed tũ appetijt equalitatem ſm̃ quid quantum ad modum hñdi: bonitas autẽ ſiue beatitudo eſt in deo quam habet per ſuam naturam, ⁊ a qua omnis creature beatitudo: ⁊ bonitas transfunditur. videns ergo an gelus dignitatem nature ſue qua creaturis ceteris preeminebat voluit a ſe beatitudinem ⁊ bonitatẽ in omnia inferiora deriuari: voluit ẽt per ſua natura lia in perfectionem beatitudinis peruenire. et ideo dicitur ꝙ ſine merito habere voluit hoc quod meri tis habiturus eſſet ſi perſtitiſſet. nec etiam quantum ad modum habendi ſimpliciter deo equiparari vo luit, non enim voluit a ſe beatitudinem hr̃e nec eſſe primum in alios transfundens: ſed a deo ⁊ ſub deo ſm̃ ꝙ ipſe in omni natura operatur. ¶ Ad primum ergo dd̃ ꝙ angelus noluit equalitatem ſimpliciter ſi cut. nec homo: ſed modo predicto. quidam tamen dicunt ꝙ adam magis fuit preditus ſpũali mẽte q̃ angelus non tamen quãtũ ad gradum nature: ſʒ quã tum ad diuinam reuelationem quam habuiſſe credi tur cum dominus in eum ſoporem imiſit. ¶ Ad ſecũ dum; ⁊ tertium dicendum ꝙ rationes ille procedunt de equalitate ſimpliciter quam non dicimus ange lum appetiiſſe. ¶ Ad quartuʒ dd̃ ꝙ aſſimilatio diui na eſt finis vniuſcuiuſq; creature ſecundũ modũ ſibi a creatore prefixum, vnde ſine deordinatione non poteſt eſſe ꝙ appetitus tendat in diuinam aſſimila tionem vltra terminum nature ſue a deo ſtatutum.

¶ Ad quintum dd̃. ꝙ in quolibet peccãte auerſio a deo eſt preter intentionem: q: malum non poteſt eſſe intentum: ſed ſemper bonum in quo eſt ad deuʒ aſſi milatio: ⁊ ita preter intentionem ipſorũ angelorꝫ fuit ꝙ a deo ſe auerterent cui aſſimilari volebant.

Ad tertium ſic proceditur. videtur ꝙ pecca
a tum angeli primuʒ nõ fuit de genere ſupbie ſʒ
aliud. q: ſicut. i. thi. vi. dr̃ radix oĩuʒ malorꝫ
eſt cupiditas vel aua^a: ſed peccatum angeli fuit q̃ſi omnium peccatorum radix. ergo ſuum peccatum fu it cupiditatis vel auaritie. ¶ Preterea ĩ littera dr̃ ꝙ auerti a deo eſt odio habere vel inuidere: ſʒ ange li peccando a deo auerſi ſunt. ergo eorum peccatuʒ fuit inuidie vel odij. ¶ Preterea fugere laborem ĩ bonis ſpiritualibus pertinet ad accidiam: ſed Ber nardus dicit ꝙ in hoc fuit angeli peccatuʒ ꝙ ſine la bore gloriam hr̃e voluit. ergo videtur ꝙ ſuum pecca tum fuit accidie. ¶ Preterea quicũq; non facit il lud ad quod tenetur peccat per omiſſionem: ſed an gelus debuit conferre de dei ordinatiõe ne vltra ip ſam appeteret aliqd quod non fecit. ergo ꝑ omiſſio nem peccauit. ¶ Preterea inter virtutes primum locum tenet fides: quaſi fundamentum: ſed infideli tas fidei opponitur. ergo cum angeli peccatum pri mum fuerit videtur ꝙ fuerit infidelitas. ¶ Sed ↄ. ſicut dicitur eccleſiaſtici. xi. Initiũ omnis peccati ſu perbia: ſed a malicia diaboli oẽ peccatuʒ originẽ tra hit, ergo videtur ꝙ ſuum peccatũ fuit ſuper^a. ¶ Reſ° dd̃ ꝙ ſuperbia tribus mod̃ acci^r. vno modo, put ſu mit̃ habitualit̃. ſ. qd̃ iclinabilitas vl' ex nature flexibi litate tantum vel ex fomitis corrup^e ad ſuperbien dum: ⁊ ſic dicitur ſuperbia initium omnis peccati. Alio modo dicitur ſuperbia ſecũdũ ꝙ aliquis actua liter ſe effert extra precepti limites vt precipienti nõ ſubiciatur: ⁊ ſic non eſt ſpãle peccatũ: ſed quedã ge neralis conditioʒ omne peccatu conſequens ex par te auerſionis. Tertio modo dicitur ſuperbia inordi natus appetitus proprie excellentie: ⁊ precipue ĩ di gnitate vel honore: ⁊ ſic eſt ſpãle peccatum. vnũ de ſeptem capitalibus vicijs: ⁊ ſic primum peccatuʒ an geli ſuperbia fuit. quod pʒ tum ex deſiderato: q: emi nentiam dignitatꝭ appetijt: tum etiam ex motiuo: q: ex conſideratione proprie pulcritudinis in peccatũ ruit. ¶ Ad primũ ergo dd̃. ꝙ cupiditas etiam tripli citer dr̃. vno modo ſm̃ ꝙ eſt radix oĩs peccati: ⁊ ſic eſt quedam inclinabilitas in deſiderium inordinatũ cuiuſcũq; deſiderabil'. vel ex corrup^e fomitꝭ vel ex ↄ ditiõe nature. q̃ flexibil' ẽ propter hoc ꝙ eſt ex nihilo Alio mõ dicitur ſm̃ ꝙ eſt conditio oẽ peccatum con ſequens ex parte conuerſionis prout dicit deſideriũ actualiter inordinatuʒ cuiuſcũq; deſiderabil' vl' ho noris vel ſciẽtie ⁊c. Tertio mõ dr̃. ſm̃ ꝙ eſt ſpãle vi cium vnum de ſeptem capitalibus. ſ. inordinatũ de ſiderium hñdi ea que ſufficientiam in vita promit tunt vt pecunia: ⁊ alia quorum precium nũmiſma te menſuratur: ⁊ per ſe conſtat ꝙ taliũ deſiderio dia bolus non peccauit. ¶ Ad ſecũdũ dd̃. ꝙ odium ⁊ in uidia reſpectu dei preſupponunt in angelo volun tatis prauitatem: vt dicit Aug^9 ſuper geneſiʒ ad lit teram. xi. quod ſic pʒ. q: nullius rei poteſt eſſe odiuʒ niſi quod eſt diſſonum ⁊ contrariuʒ voluntati. illud autem quod eſt optimum nihil defectus hñs admix tum non eſt contrarium niſi volũtati nõ recte. Simi liter inuidia ẽ dolor aliene ꝓſperitatꝭ inquantum. eſt

īmpeditiua alicuius boni ꝓprii: diuina aūt felicitas non eſt impeditiua alicuius proprii boni niſi qḋ inordinate deſideraẗ, q: ab eo oē bonū deſcēdit: ⁊ ita odiū ⁊ inuidia ꝓſupponūt aliqḋ peccatū ꝑ qḋ volūtas ḋordinareẗ. ⁊ ſic nō fuit peccatū eius odij vel inuidie ¶ Ad tertiū dḋ. ꝙ angeli i hꝯ ꝙ deo miniſtrāt ⁊ mittuntur laborē vel tediū nō hn̄t. ⁊ iō peccatū accidentie eis nō cōpetit: ſed pro tanto dicūtur voluiſſe ſine labbore gloriā cōſequi: q: ꝓpria virtute aſſequi voluerūt ſm ꝙ laborioſum dr̄ illud qḋ facultatē operantis excedit. ¶ Ad quartū dḋ. ꝙ omiſſio qn̄qꝫ ē ſpāle peccatū qn̄. ſ. dimittiẗ aliqd qḋ fieri dꝫ qḋ ſpālit̄ preceptū ē: qn̄qꝫ vō ē ꝯdcō oē peccatū ꝯſequens ſm ꝙ ē dimiſſio alicuius circūſtantie in opere obſeruando ⁊ hoc mō nō ē inconueniēs ꝙ in primo peccato angeli fuerit omiſſio. pōt tn̄ dici ꝙ nō tenebaẗ tūc actualiẗ ꝯferre: q: alio mō peccatū vitare poterat. ¶ Ad quītū dḋ ꝙ ea q̄ ſunt ꝑma i gn̄atōe nō oꝫ ꝙ ſint ꝑma i deſtructione. vnde non ſequitur ſi fides eſt prima virtutum ꝙ infidelitas ſit primum viciorum.

c Irca ſcḋm principale queriẗ de ꝯuerſione bonoꝝ angeloꝝ. ⁊ queruntẗ duo. ꝑmo vtrū fuerit eis aliqua gratia appoſita ad ꝯuerſionē. ſcḋo vtrū ꝑ illā gratiam ſuā beatitudinē meruerunt. ¶ Ad primū ſic ꝓcediẗ. videtur ꝙ non indiguerint appōe alicuius gratie vt ꝯuerterenẗ ad deum. Ad libertatē. n. li. ar. ꝑtinet: vt ad vtrūqꝫ flecti poſſit et ꝑcipue i bonū: ſed in angelꝭ ſtatu creatiōis fuit li. ar. nullo peccato debilitatū. ergo non indigebant gratia ad hoc vt in bonū cōuerterenẗ. ¶ Preterea vt ſupꝰ ex verb aug' hitum eſt. deus nō diſtinxit inter angelos ante eoꝝ ꝯuerſionē ⁊ auerſionē: ſꝫ illis q ſūt auerſi nō fuit appoſita gratia vt i lr̄a dr̄. ḡ nec illꝭ q fuerūt ꝯuerſi. ¶ Preterea ex hoc ꝙ angeli ꝯuerſi ſūt a deo gratia repleti ſunt. ita ꝙ ꝯuerſio ad gratiā eſt preparatio. Si ḡ ꝯuerſio nō pōt eē niſi ꝑ gratiā aliquam ꝑcedentē: nec iteꝝ illa gratia ſine preparatiōe aliqua. alꝭ oibus dareẗ. vr̄ ꝙ ꝑ hūc modū ſit procedere i infinitum: qḋ ēt intellectus ⁊ natura reſpuit. ergo eſt ſtatꝰ in ꝑmo q. ſ. ad ꝯuerſionē non oportuit dari gratiā q̄ ad conuerſionē prepararet. ¶ Preterea idem habitꝰ eſt qui coopatur hn̄ti bonū opus eius reddēs. ⁊ qui operaẗ i eo bonum ipſum faciēs: ſed angelus nō indiguit gratia operante vt i lr̄a dr̄. ḡ nec cooperāte gr̄a ad opus ꝯuerſionis. ¶ Sꝫ ꝯ. ꝓficere ad meritū vite nullus ſine gr̄a pōt ſꝫ ꝑ ꝯuerſionē angeli ad vitā profecerūt. ḡ ad eā gratia i digueẗ. ¶ Preterea ꝯuerti ad deū eſt amore ei adherere. vt i lr̄a dr̄. ū aūt interꝰ hoc de amore nāli. q: ſic ēt eū ꝑus dilexerant vt ſupra hitum ē. ḡ vr̄ ꝙ intelligaẗ de amore caritatis. q ſine gratia nō ē. ergo ꝯuerſio ſine gratia nō potuit eē. ¶ Rꝫ dḋ. ꝙ circa hoc ē duplex opinio. qdā n. dicūt ꝙ ad ꝯuerſionē meritoriā exigiẗ duplex gr̄a. vna gratū faciēs q̄ informat ꝯuerſionis actū ⁊ meritoriū reddit. Alia gratis data a qua eliciẗ ſba actus ⁊ que li. ar. inclinat ad volendum: ſed iſtam gratiā ponere nō videẗ neceſſarium niſi ipſa libertas arbitrii gratia dicaẗ q̄ proculdubio nobis a deo ē: vel alias occaſiones que qn̄qꝫ dantur hominibus a deo ad ꝯuerſionē: vt inſtructio legis ⁊ caſtigatio ad hūilitatem ⁊ alia huiuſmodi ſine qbꝰ tn̄ poſſibile ē gr̄am ꝯſequi: q: ſi hō facit quod in ſe eſt deus dat ei gr̄am. Ad hoc autem faciendū nō exigitur aliquid aliud. Illud. n. ad quod nō pōt per ſe. li. ar. nō eſt in homine vt faciat illud. illud enim in nobis eſſe dicitur cuius nos domini ſumus. vnde pō iſta iplicat ꝯdictionem dum poſuit ꝙ ad faciendum illud qḋ in nob eſt liberum arbitriū non ſufficit. ¶ Et ideo aliter ē dḋ ꝙ ad eliciendū actum conuerſionis ſufficit. li. ar. qḋ ſe ad hn̄dam gratiam per hunc actum ꝑparat ⁊ diſponit. ſed efficatia ꝯuerſionis ad meritum. non pōt eē niſi per gratiam. vnde vnus ⁊ idem motus eſt conuerſionis. li. ar. in quo gratia infūdꝰ. qui eſt diſpō ad gratiā ſm ꝙ exit a li. ar. ⁊ meritorius ſm ꝙ gratia informatur. Et ſimile eſt etiam in motu ꝯtritionis quo primo iuſtificatur impius. qualiter autem hoc ſit poſſibile pōt videri ex hiis q̄ in natura ꝯtingunt. In eodē. n. inſtanti quo primo eſt diſpō neceſſitatis in mā forma ſubſtātialꝭ inducitur. cū. n. generatio ſit terminus alteratiōis oꝫ in eodē inſtāti alterationē terminari ad diſpōnē q̄ eſt neceſſitas ⁊ generationē ad formam ſubſtantialē. Sed q: alteratio eſt motus continuus ideo principium alterationis ⁊ mediū quo materia diſponitur ad formam ſbalem tempore ꝑcedūt introductionem forme ſbalis: motus aūt rōnis q diſponit ad gratiam eſt ſimplex ⁊ non continuus. ideo vel primus tantum eſt ſufficiens diſpoſitio ad gr̄am vel vltimus inter plures qui agit in virtute omnium precedentium. ⁊ ideo cum illo gratia infunditur. ¶ Ad primum dḋ. ꝙ quāuis li. ar. de ſe poſſit in ſubſtantiā actus non tn̄ in formā eius per quā meritoriꝰ eſt. ¶ Ad ſcḋm dḋ. ꝙ motus auerſionis ⁊ ꝯuerſiōis ſm ꝙ ſt ex li. ar. ꝑcedunt infuſionē gratie in qbuſdā ⁊ caſum quorūdam non tempore ſed natura ſm viā materie ⁊ generationis prout diſpō precedit formā ⁊ per hoc pꝫ ſolutio ad tertium. ¶ Ad quartū dḋ ꝙ aliquid diciẗ fieri vel operatū eſſe dupl'r. vl' ſicut ex cōtrario. prout dicimus ꝙ ex nigro fit albū: ⁊ hoc mō dicitur gratia operans qua de malo fit bonus. ⁊ ſic non fuit in angelis vt in littera dicitur. Alio mō dicitur aliqḋ fieri ex negōe vel ꝑuatiōe ſicut ex n̄ lucente lucens: ⁊ ex non figurato figuratum: ⁊ ſic dicitur gratia operans qua de non bono gratuita bonitate fit tali bonitate bonus ⁊ ſic gratia operans fuit in angelis.

a D ſcḋm ſic proceditur videtur ꝙ angeli ſuā beatitudinē nō meruerint. Meritū. n. precedit ꝑmium ſicut via terminum ſed in angelꝭ non potuit eſſe meritum: q: ante beatitudinem gratiam non habebant que eſt radix merendi ad minus ſi in gratia creati non ſunt. ergo videtur ꝙ ſuam beatitudinem non meruerūt. Si dicatur ꝙ mereneẗ eā per miniſteria quibus nobis iubente deo obſequūẗ. ¶ Contra ſm Dio. ſuperiores non mittuntur ad explēdum vſum exterioris miniſterij. ſi ergo inferiores per miniſterium merentur videtur ꝙ iniuſte cū ſupioribus agatur quibus merendi facultas nō cōcediẗ ¶ Pre. ordo vnus i infinitum non excedit alterū. ſi ergo inferiores continuo merentur ꝑ exterius miniſterium videtur ꝙ qn̄qꝫ perueniant ad gradū ſuperioris ordinis. ⁊ ita eſſet ordinū cōfuſio. ¶ Pre. efficatia merendi in operatione eſt vel propter difficultatem operis vel propter perfectionem: ſed n̄ ꝑ difficultatem q: angeli ſua miniſteria explent ſine labore omni ⁊ difficultate. ergo ſi propter perfectionē cum operatio qua deum contemplantur ſit nobilior ⁊ perfectior videtur etiam ꝙ per illam mereantur. ⁊ cum h ſit cōis omnibus beatis ⁊ non interrupta. videtur ꝙ facti ſint in continuo merito. ⁊ ita ꝙ eoꝝ glā in infinitum creſcat. ¶ Sed ꝯ. in quibuſcūqꝫ in

nenitur perfectio vnius rõnis in eis ſunt eadẽ ꝑnci
pia conſequẽdi perfectionẽ illam: ſed in angel' ⁊ ho-
minibus ē beatitudo vnius rõnis. cũ ergo homines
ad beatitudinem ſine merito non perueniant videt
ꝙ nec angeli. ¶ Preterea ſm Ber. in hoc fuit pec-
catum angeli ꝙ gl'am ſine merito habere voluit: nõ
autem hoc fuiſſet ei peccatũ ſi ad hoc ordinatus eēt
vt beatitudinez haberet quã nõ mereret. ergo vide
tur ꝙ non habuerunt beatitudinem ſine merito.
¶ Rñ. dõ ꝙ ſuſtinendo angelos in grã fuiſſe creatos
planum eſt ad hoc reſpondere q: ſic certiſſime meri
tum primum preceſſiſſet. Si aũt in gratia creati nõ
ſunt. ſed gratia fuit eis ſimul data cum gl'a: tunc ſunt
tres opiniones. quidam enim dicunt ꝙ ſũmam beati
tudinem nullo modo meruerãt nec fuit eis data grã
ad merendum ſed ad bene viuendum. hoc autẽ nõ
videtur conueniens q: beatitudo hʒ rationẽ ꝑmij: ꝑ
mium aũt ſine merito eſſe nõ põt ſicut nec peccata ſi
ne culpa. Alij dñt ꝙ per opera que ſunt pꝰ ꝯfirmatõ
nem quibus nobis miniſtrant merentur beatitudinẽ
quã prius acceperunt. ſicut aliquis miles meretur
munus ſibi a rege collatum poſterius militando: ſed
hoc ēt ſimpliciter loquẽdo nõ vr ꝯueniens q: beati
tudo hʒ rõnez termini: meritum aũt cum ſit tendens
in aliud hʒ rõnẽ vie. vñ non videt ſe poſſe cõpati
vt aliqs beatus in ſtatu merẽdi exiſtat. Sed ſm qd
poteſt ſuſtineri vt. ſ. mereri intelligantur non ꝑmiũ
eſſentiale qd eſt eoꝝ beatitudo. ſed ꝑmiũ accidẽtale
qd ē gaudiũ d' illis q ꝑ eoꝝ officia ſaluãt. ¶ Et iõ vr
cum alijs dõ ꝙ meritum in eis non preceſſit ꝑmium
tẽpore: ſʒ natura. quod facile intelligi põt ex hiis q
ſupra dicta ſunt. Sicut enĩʒ actus li. ar. eſt diſpõ ad
gratiam. ita actus informatus gratia eſt meritũ glo
rie. vnde idem ⁊ vnus conuerſionis motus eſt pre-
paratio ad gratiam ſm ꝙ eſt ex libero arbitro ⁊ meri
torius gl'e. ſecundum ꝙ eſt gratia informatus. ⁊ ite-
rum fruitionis actus ſm ꝙ completur per hitũ gl'e.
¶ Ad primũ ergo dõ ꝙ ñ eſt neceſſariũ meritũ ꝑce
dere ꝑmiũ tempe ſed natura tñ. quilibet. n. actꝰ me
ritorius hʒ aliqd ꝑmiũ ſibi adiũctũ ſicut ⁊ qlibʒ actꝰ
inordinatus hʒ penam vt dicit augꝰ in libro ꝯfeſſio-
num. ¶ Ad ſcđm dõ. ꝙ ⁊ ſi ſupiores nõ mittant nihi
lominus tñ per eos regulant inferiores in ſuis mini
ſterijs: ⁊ ideo meritum reſpectu accidẽtal' ꝑmij cõe
eſt. ⁊ per hoc pʒ reſponſio ad tertium. ¶ Et pre. or
dines diſtinguũtur ſecundũ gradum. in ꝑmio eſſen
tiali quod per miniſteria non augetur. ¶ Ad quar-
tũ dõ. ꝙ actus miniſterij angeloꝝ hñt efficatiã me
rendi rõne effectus. ſ. ſalutis hominum qbus mini-
ſtrant de quo redundat in eis gaudium qd ē accidẽ
tale ꝑmium. ¶ Auerti odio hre. ⁊c. videtur hoc ēt
eſſe impoſſibile. quia ſicut nihil amatur niſi bonum
vel in ratione boni ita nihil odio hr niſi ratione ma
li: ſʒ i deo nulla eſt ratio mali. ergo odio haberi non
poteſt. ¶ Sed ꝯ. ē. qd dicitur i pſalmis. ſuperbia eo
rũ q te oderũt aſcẽdit ſemꝑ. ¶ Ad quod dõ ꝙ ipſũʒ
deum ſm ꝙ eſt nullus odio habere poteſt: ſed rõne
alicuius effectus eius qui contrariatur voluntati in
quantum eſt punitiuus vel prohibens vel aliquid
huiuſmodi. Nõ ita ꝙ ꝑus dedita ſubtrahãt: ex quo
videtur. ꝙ in gratia creati nõ ſunt: ſed hec ſunt ver
ba magiſtri qui huius opinionis videtur fuiſſe.

Di. Sexta.

Quod de maioribus ⁊ de minoribus q
dam ceciderunt: inter quos vnus fuit celſi-
or. ſ. lucifer.

P Reterea ſciri oportet: quoniaʒ ſicut de maioribus ⁊
minoribus quidam perſtiterunt:
ita de vtroqʒ gradu quidaʒ corrue
runt. Inter quos vnus fuit oibus alijs cadẽ
tibus excellẽtior. nec iter ſtantes aliqs fuit
eo dignior: ſicut teſtimonijs auctoritatũ mõ
ſtratur. Ait enim Iob. Ipſe principiũ viaꝝ
dei. Et in Ezechiele legitur. Tu ſignaculũ
ſimilitudinis plenus ſcientia ⁊ perfectiõe de
corus i delicijs paradiſi dei fuiſti. Quod ex
ponens Gregorius ait. Quanto magis in
eo ſubtilior eſt natura eo magis i illo imago
dei ſimilis inſinuatur impreſſa. Item i Eze
chiele legitur. Omnis lapis precioſus ope-
rimentum eius. i. omnis angelus quaſi ope-
rimentum erat: quia vt dicit Greg. In alio
ruʒ comparatione ceteris clarior fuit. Unde ⁊
vocatus ē Lucifer: ſicut teſtat Yſaias. Quo-
mõ inquit cecidiſti lucifer: qui mane orieba
ris ⁊c. qui non vnus ordo ſed vnus ſpiritus
accipiendus eſt. qui teſte Iſidoro poſtq̃ cre-
atus eſt eminentiam nature ⁊ profunditatẽʒ
ſcientie ſue ꝑpendens: in ſuum creatorem ſu
perbiuit in tantuʒ ꝙ etiam deo ſe equare vo
luit. vt in Yſaia dicitur. In celum aſcendam
ſupra aſtra celi: ⁊ exaltabo ſolium meũ ⁊ ero
ſimilis altiſſimo. Similis qdẽ deo eē voluit
nõ ꝑ imitationẽ ſʒ ꝑ equalitatẽ potentie.

Unde ⁊ quo deiectus fuit merito ſue ſu-
perbie.

E T tante ſuperbie merito de celo. i. d'
empirreo celo in quo cum alijs fue-
rat deiectus eſt in iſtum caliginoſuʒ
aerem cum oibus ſue prauitatis cõſortibus.
Nã vt Iohes ait i Apocal' Draco de celo
cadens ſecũ tertiã partẽ ſtellaꝝ traxit. qa luci
fer alijs maior nõ ſolus cecidit: ſed cũ eo alij
multi: qui ei in malicia ꝯſenſerũt: eoſqʒ cadẽ
tes huiꝰ caliginoſi aeris habitaculũ recepit.
Et hoc ad noſtrã ꝓbationẽ factum eſt vt ſint
nobis cã exercitatiõis. Vñ apl's. Colluctia-
tio ē nobis aduerſus ꝑncipes ⁊ ptãtes mũdi
huius: ⁊ aduerſus rectores tenebraꝝ harum
ꝯtra ſpũalia neqtie i celeſtibus. Quia dmo
nes q ſũt ſpũales ⁊ nequã i hoc turbulẽto ae
re nob ꝓpinquo qd celũ appellat habitant.
Unde ⁊ diabolus aeris princeps dicitur.

Qd ñ ē ꝯceſſũʒ eis hitare i celo vl' i terra.

N On enim eſt eis conceſſum habitare
in celo: quia clarus locus eſt ⁊ ame-
nus. Nec in terra nobiſcum: ne ho-

mines nimis infeſtarent: ſed iuxta apoſtoli Petri doctrinā in ep̄l'a canonica traditā: in aere iſto caliginoſo q̄ eis q̄ſi carcer vſq₃ ad tēpus iudicij deputatus ē. Tūc aūt detrudū tur in baratrū inferni: ſm illud. Ite maledic ti i ignē eternū: q̄ preparatus eſt diabolo ⁊ an gelis eius.

Quod demones alij alijs preſunt ⁊ hūt etiam alias prelationes.

Et ſicut iter bonos angelos alij alijs
e preſunt: ita ⁊ inter malos alij alijs p̄lati ſunt: ⁊ alij alijs ſubiecti. Quādiu enim durat mundus: angeli angel' ⁊ hoīes hominib⁹: ⁊ demones demonib⁹ preſunt: ſed in futuro oīs euacuabitur p̄latio vt docet ap̄l's. Habent quoq₃ ſm modū ſcie maioris vel minoris p̄latiōes alias maiores vl' mino res. Quidā.n. vni puincie: alij vni homi: alij vni vitio p̄ſunt. Vñ dr̄ ſpūs ſupbie: ſpūs lu xurie ⁊ huiuſmodi: q: de illo vitio maxime pōt hoīes tēptare a quo noīatur. Inde ē etiā q̄ noīe demonis diuitie vocāt̄. ſ. mamona. ē eni nomē demonis: mamona: quo nōe vo cant̄ diuitie ſm ſyrā linguā. Hoc aūt nō iō ē q̄ diabolus i p̄tāte hēat dare vel auferre di uitias cui velit. ſ₃ q: eis vtitur ad hominum tēptationem ⁊ deceptionem.

An oēs demones ſint in hoc aere caligi noſo an aliqui ſint in inferno.

Solet aūt q̄ri vtrū oēs in iſto aere ca liginoſo ſint: an iā aliq̄ ſint in iferno. Qd̄ i ifernū quottidie deſcēdāt aliq̄ demonū veriſimile ē: q: aīas illuc cruciandas deducſit. Et q̄ illic aliq̄ ſemp ſint alternatis forte vicibus nō p̄cul' ē a vero: q̄ illic aīas de tinēt atq₃ cruciāt. Qd̄ aūt maloꝝ aīe illuc de ſcēdūt atq₃ ibi puniāt̄: ex eo p̄ſtat q̄ xp̄s ad inferos deſcēdit vt iuſtos q̄ ibi tenebantur educeret. Si enim iuſti illuc deſcendebant: multomagis iniuſti. ⁊ ſicut tradit auctoritas cū iuſtos eduxit: iniquos ibi reliquit. Mo mordit enim infernū: nonū abſorbuit.

Quidam putant luciferū i inferno religa tū ex quo tēptauit xp̄m: ⁊ victus ē quē p̄mū hominē tēptaſſe ⁊ viciſſe dicunt.

De lucifero aūt qdā opināt̄ q̄ ibi re ligatus ſit: ⁊ ad nos tēptādos ñ hēat nūc acceſſum. q: i apocalipſi legitur. Cū cōſūmati fuerint mille anni ſoluet̄ ſatha nas de carcere ſuo: ⁊ exiet ⁊ ſeducet gētes. q̄d erit nouiſſimo tp̄e antixp̄i: q̄n erit tāta tribu latio: vt ēt ſi fieri pōt moueant̄ electi. Quem ibi religatum dicunt ab eo tp̄e quo tēptauit xp̄m in deſerto vel in paſſione: ⁊ victus ē ab eo. Ipſum putāt primū hominē tēptaſſe ⁊ vi ciſſe. ⁊ ſecūdo deū: ſ₃ ab eo victū eſſe. ⁊ ideo in inferno religatum. Alij aūt putant ex quo cecidit p̄ peccati ſui magnitudine: illic fuiſſe dimerſum.

Qd̄ lucifer mō nō h₃ p̄tātem quam habe bit tempore antixp̄i.

Sed ſiue in infernum dimerſus ſit: ſi ue non credibile eſt non eum habe re facultatem accedendi ad nos: quā habebit in tempore antixp̄i: in quo fraudu lenter ac violenter operabitur. Et ideo for te dicitur tunc ſoluendus quia tunc dabitur ei a deo poteſtas temptandi homines quaſ modo non habet.

Quod demones ſemel victi a ſanctis nō accedunt amplius ad alios.

Illis quoq₃ qui a ſanctis. iuſte ⁊ pu dice viuentibus vincuntur: p̄tās ali os temptandi videt̄ adimi. Vñ Ori genes. Puto inquit ſane q̄ ſancti repugnā tes aduerſus iſtos incentores ⁊ vincētes mi nuant exercitum demonū: vel q̄ q̄ plurimos eorum interimant: ne vltra fas ſit illi ſpiritui qui ab aliquo ſancto caſte ⁊ pudice viuente victus ſit: impugnare iterum alium hominē. hoc autem quidam putant intelligendū: vñ de illo vitio in quo ſupatus eſt. vt ſi de ſuper bia aliquem virum ſcm̄ temptat ⁊ vincit: vl terius non liceat ei illum vel alium de ſuper bia temptare.

Reterca ſciri oꝫ ⁊c. ¶ Oſtenſa diuiſiōe maloꝝ angeloꝝ a bonis per auerſionē
p ⁊ conuerſionē. hic incipit determinare ea que conſequuntur auerſos ⁊ conuer ſos ſm q̄ in eis cōueniunt vel differūt. ⁊ diuiditur in partes tres. In prima determinat ea que cōſequūtur eos quātum ad nature cognitionē. In ſecūda ea que pertinent ad poteſtatē. vij. di. ibi. ſupradictum eſt. q̄ angeli perſtiterunt ⁊c. In tertia ea que pertinent ad corporum aſſumptionē. viij. di. ibi. ſolet in q̄ōne verſari ⁊c. Prima in duas. In pri ma determinat veritatem. In ſecūda mouet q̄ōnē et determinat eā. ibi ſolet autem queri ⁊c. Circa pri mum duo facit. primo ponit eorum p̄ditionē quātū ad nature gradum ante peccatum. In ſecūda p̄dōē eorum poſt peccatum. ibi. ⁊ tante ſup̄ ⁊c. ⁊ primo q̄ tum ad locū. ſecūdo quantum ad p̄lōnis gradū qui gradum naturaliū ſequitur. ibi. ſicut inter bonos ⁊c. ¶ Solet autem queri ⁊c. hic mouet q̄ōnem quātū ad ea que dicta ſunt de loco. ⁊ primo determinat eā i cōi. ſcd̄o i ſpāli. ibi. De lucifero aūt ⁊c. vbi p̄mo deter minat eā quātū ad primū angelum. ſecūdo quātū ad alios. ibi. alijs quoq₃ qui a ſanctis ⁊c. Hic. v. querū tur. primo de quo ordine fuit ſupremus angel⁹ iter peccantes qui lucifer dicitur. ſcd̄o qualiter peccatū aliorum. ad eius peccatum ſe habeat. tertio de loco eis p⁹ peccatū debito. quarto ſi ē iter eos p̄lōnis gra dus. quinto de pugna eorum ad nos,

a O primū ſic ꝓcedit. vr̄ ꝙ lucifer nō fuit ſupꝛmus oīuꝫ: qꝛ ad eū ſm̄ Ezechielē .xxviij. dr̄. Tu cherub ꝓtegēs ⁊ extētus .ſed oꝛdo cherubin ſm̄ Dio. ⁊ Grego. non eſt ſupꝛemus oꝛdo. ḡ videtur ꝙ nō fuit de ſupꝛemo oꝛdine. ¶ Preterea Damaſ. dicit de ipſo ꝙ pꝛeerat terreſtri oꝛdini: ſed inſerioꝛibus miniſterijs ſm̄ Dioniſiū ꝑfūguntur inferiores oꝛdines. ḡ vr̄ ꝙ fuerit de inferioꝛibus oꝛdinibus. ¶ Preterea natura cuiuſlibet angeli oꝛdinata eſt ad beatitudinem. ſed non eſt pꝛobabile ꝙ diuina oꝛdinatio ī natura nobiliſſima totius vniuerſi fruſtrata ſit ergo vr̄ ꝙ ille angelus qui ceteris ſuperioꝛ fuit a beatitudine non cecidit. ¶ Preterea peccatum nō; poteſt eſſe in natura aliqua niſi hn̄te poſſibilitatē que conſequitur eam ſm̄ ꝙ ex nihilo eſt: ſed ſuperioꝛ angelus quāto deo, qui eſt actus purus vicinioꝛ fuit tanto minus de poſſibili habuit. ergo videtur ꝙ peccatum in eo minime locum hr̄e potuit. ¶ Sed ꝯ.ē quod dicitur ezechielis .xxx. oē lignum paradiſi dei non eſt aſſimilatum illi neqꝫ pulchritudini eius: ſed per lignum paradiſi ſignificantur angeli. ergo videtur ꝙ angelo peccanti ad quē verba pꝛedicta referūtur nullus angeloꝝ̄ equari pōt. ¶ Preterea Gregorius dicit in littera ꝙ in alioꝛum operatione ceteris clarioꝛ fuit: ſed oꝛdo claritatꝫ eſt ſecūdū gradū nature. ergo peccās angelus ceteris altioꝛ fuit. ¶ R̄o dd̄ ꝙ hāc q̄onem Aug⁹ in oncī. xi. ſuper geneſim ad litteram. ⁊ indeterminatam relinquit eo ꝙ de hꝫs q̄ pertinent ad angelos pauca voluit aſſerendo tradere. ſed poſtmodum. Gregoꝛius expꝛeſſe determinat ꝙ fuit altioꝛ ceteris non ſolum peccantibus ſed etiam ſtantibus cui conſentit cōis ſententia que quidem ꝓbabilis eſt tū; pꝛopter multas auctoꝛitates que hoc figuratiue expꝛimere videntur; tum etiam ex hoc ꝙ non eſt ꝓbabile creatoꝛis equalitatē aliquo mō illū ſpiritū appetiſſe q̄ ēt alteri creature ſubiectus erat. vn̄ oꝫ ꝙ ille qui hoc appetijt ceteris fuerit altioꝛ.

¶ Ad pꝛimū ergo dd̄ ꝙ dona inferioꝛum oꝛdinū q̄bus nominantur ſunt etiam in ſuperioꝛibus oꝛdinib⁹ eminent. vn̄ ſupioꝛ oꝛdo noīe inferioꝛis noīari pōt. ⁊ iō dico ꝙ angelus ille nō dr̄ cherub. qꝛ de oꝛdine cherubin fuerit: ſed magis de oꝛdine ſeraphin. dr̄ āt cherub ad expꝛimendum qualitatem culpe. qꝛ enim per elationis vicium cecidit ideo a ſcientia noīatur quam nomen cherub deſignat. de qua dicit apoſtolus. i. coꝛ. viij. ſcientia inflat ⁊c. ¶ Ad ſecundū dd̄ ꝙ ſm̄ quoſdam dama. loquitur recitando opinionē quoꝛūdam: ⁊ non veritatem aſſerendo. vel dd̄ ꝙ q̄uis inferioꝛum oꝛdinum ſit pꝛeferri terreſtribus ſm̄ hoc ꝙ operatiōes imediate exequuntur. tamen etiā illi qui ſunt ſuperioꝛes terreſtribus pꝛeſunt ī hoc ꝙ inferioꝛes illuminant: ⁊ eoꝛum actus dirigūt. ¶ Ad tertium dd̄ ꝙ diuina oꝛdinatio de nulla creatura fruſtrari poteſt. qꝛ etiam ſi deficiat ab vno oꝛdine relabitur in alium oꝛdinem vt in pꝛimo libꝛo dictum eſt. ¶ Ad quartum dd̄ ꝙ angeli non agunt ſm̄ neceſſitatem nature. ⁊ ideo ille in quo eſt minoꝛ diſpoſitio ad peccatum poteſt plus peccare: ⁊ ideo peccatū etiā pꝛimi angeli ceteris grauius fuit inquantū in eo minus fuit flexibilitas ad peccandum.

a O ſecūdum ſic pꝛocedimr. videtur ꝙ peccatum pꝛimi angeli non fuerit occaſio pecandi alijs. illud enim quod eſt defoꝛmatum non poteſt occaſionaliter mouere ad ſuam imitationē: ſꝫ ſtatim vt angelus peccauit defoꝛmatus eſt. ergo nō mouit alios ad ſuam imitationem. ¶ Preterea nō videtur ꝙ alijs occōem peccandi daret niſi trahendo eos ad conſenſum ſui deſiderij quod fuit vt ceteris creaturis ſicut deus pꝛeferretur. ſed ī hoc alij non videntur conſenſiſſe: qꝛ vt ſancti dicunt per ſuperbiam peccauerunt. dignius enī; eſt ſuperioꝛi ſubeſſe. i. deo q̄ꝫ inferioꝛibus. i. angelis. ⁊ illud quod eſt dignius ſm̄ eſtimatiōnem ad minus eſt magis a ſuperbiente deſideratum. ergo videtur ꝙ ſupioꝛ alijs non perſuaſerit caſum. ¶ Preterea inter alias cās vna aſſignatur repationis hominis: qꝛ per aliū cecidit vt ſic congrue per alium ſurgeret: ſed inferioꝛū angeloꝛum caſus non eſt reparabilis. ergo videtur ꝙ non ad ſuggeſtionem ſuperioꝛis angeli ceciderūt. Preterea ſicut mali per auerſionē ceciderunt. ita ⁊ boni per conuerſionem confirmati ſunt: ſed nō ponitur in bonis angelis vnus cauſa conuerſionis alterius. ergo videtur ꝙ nec ponendū ſit ī malis vnū eſſe cām ruine alterius. Sed cōtra apoca. xij. dr̄ ꝙ draco de celo cadens ſecum traxit tertiam partē ſtellarū: ſed trahere pertinet ad cauſam aliquo modo mouentē: ergo videtur ꝙ pꝛimus angelus alios ad peccandum cōmouerit. Preterea iob. xl. dicitur de diaᵒlo in figura leuiathan. ꝙ ſuper omnes filios ſuperbie eſt rex. ſed ſm̄ phm̄. in .v. metha. rex dicitur pꝛimus inquantum mouet per ſuam voluntatē ⁊ imperium ſibi ſubiectos. ergo videtur ꝙ pꝛimus angelus alios ad peccandum traxerit. R̄o dd̄ ꝙ circa hoc ē multiplex opinio. quidā. n. dicunt ꝙ inter peccatum pꝛimi angeli ⁊ alioꝛum non attendit̄ aliquis oꝛdo niſi ſm̄ quantitatem culpe: qꝛ peccatum pꝛimi angeli ceteris grauius fuit. Sed illud non videtur conueniens ꝓꝑ hoc ꝙ ex modo loquēdi ī ſcripture deſignatur aliqua cāſitas pꝛimi angeli ad peccatum alioꝝ. Et iō alij dicunt ꝙ pꝛeceſſit tā grauitate q̄ꝫ cāſitate ⁊ etiam temporis duratiōe. Sed hoc vr̄ inconueniens: qꝛ ſm̄ damaſ. quod ē in hoībus moꝛs hoc eſt in angelꝭ caſus. vn̄ ſicut moꝛientes in peccatꝫ ſtatim dānationi ſubiciuntur. ita etiam angelus peccans ſtatim ſuam damnationem accepit ⁊ a bonoꝝ conſoꝛtio eiectus eſt vnde aliquis alios ñ potuiſſet ad peccandum trahere. ¶ Et ideo dd̄ ꝙ peccatum pꝛimi angeli alioꝛum. peccata pꝛeceſſit non tantum q̄ntitate culpe: ſed etiam cāſitate non tamen duratione ꝙ quomodo contingat ſic poteſt videri. Ipſe pꝛimus angelus vt dictum eſt pꝛius voluit hoc cōſequi vt ſicut natura alios pꝛecellebat ita eis quodāmodo cauſa fuiſſet vltimā perfectionē conſequendi. ⁊ qꝛ ipſe motus deſiderij indiuiſibilis fuit: ⁊ non cōtinuus ideo pꝛincipium eius non ꝑceſſit terminum ipſius. ⁊ iō motus alterius cauſatus ab ipſo qui incepit in termino eius: ſimul oīo fuit cum ipſo ſm̄ ꝙ hꝫ quod deſiderauit attentauit vt ad actum pꝛoduceret alijs ſuum deſiderium expouendo: ⁊ ſimul cū hꝫ fuit alioꝛum viſio ⁊ peruerſus deſiderij conſenſus. Et ſimile cōtingit in omnibus operationibus in ſtātaneis quarum vna eſt cauſa alterius ꝙ ſunt ſimul tempoꝛe ſicut illuminatio aeris ⁊ viſio coloꝛis: ⁊ diſcretio rei viſe etiam quantum ad ſenſibilia per accidens. ¶ Ad pꝛimum ergo dicendum ꝙ defoꝛmitas conſecuta eſt in pꝛimo angelo ex actu ſuo ſimul cum actu alioꝛum. viſio autem inferioꝛum angeloꝝ non ferebatur in angelum pꝛimum ſm̄ ꝙ ex actu in ipſo relinquebatur defoꝛmitas: ſed ſecundum ꝙ ex ipſo actus pꝛocedebat; que enim coniuncta ſunt tem

ꝑoꝛ per actum anime ſeparantur: et pꝛecipue quando vnum naturaliter pꝛecedit alterum. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ inferioꝛes angeli etiã per ſuperbiam peccauerunt ⁊ tamen ſuperioꝛi ſubeſſe voluerunt qḋ ille obtabat ſibi. vnde aliquid appetebant ſibi ipſis ex quo ſuperbiebant vt. ſ. ipſimet ſecundum poſſibilitatẽ naturalium ſuoꝛũ gloꝛiam acquirerẽt, tamen ſub deo ⁊ non ſub ſuperioꝛibus angelis ⁊ ꝙ eam in alios angelos inferioꝛes trãſfunderent ⁊ aliquid appetebant ipſi ſuperioꝛi in quo ſibi conſenciebant vt. ſ. dictam dignitatem aſſequeretur: qꝛ eadẽ ratio erat de vno ⁊ de omnibus. Et eſt ſimile de illis qui pari ratione ſe habent ad aliquid acquirendũ, ⁊ ideo omnes in vnum conſpirantes quilibet ſibi et alijs deſiderat. ¶ Ad tertiũ dḋ. ꝙ iſta non eſt pꝛopꝛia cauſa quare peccatum angeli fuit irremiſſibile: ſed eſt aliqua congruitas vt peccatũ hominis magis remedietur. ¶ Et pꝛeterea non eſt ſimile: qꝛ hõ peccauit per alium temptantẽ: ſed inferioꝛes angeli per aliũ occõeꝫ pꝛeſtantem. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ conuerſio efficatiam habuit per gratiã que non eſt ex aliqua creatura. ſꝫ auerſionẽ ſufficienſ virtus li. ar. cauſare poteſt. ¶ Pꝛeterea non eſt a veritate remotum quin auerſio vnius angeli eſſet occaſio ⁊ exemplum conuerſionis alioꝛum immo videtur ex hoc quod dr̃ apoc. xij. michael ⁊ angeli eius ⁊c.

a Ad tertium ſic pꝛoceditur. vr̃ ꝙ inconuenienter aſſignatur locus ipſis angel' mal' poſt caſum. Illi enim qui ex loco nullam impꝛeſſionem recipit equaliter conuenit omnis locus. ſed demones cum ſint incoꝛpoꝛee ſubſtantie non recipiũt aliquas impꝛeſſiones locales ⁊ coꝛpoꝛales: qꝛ nec illuminantur luce coꝛpoꝛali nec infrigidantur. ergo videtur ꝙ nihil ſit dicta ꝙ eis vnus locus magis ꝙ̃ alius debeatur. ¶ Pꝛeterea peccantibus non debetur niſi locus carceralis: ⁊ penalis: ſed ſm̃ phm̃ in ſecũdo ce. ⁊ mun. pictagoꝛas locum ignis dixit eſſe carcerem. ergo videtur ꝙ ibi deberent eſſe poſt peccatum: ⁊ non in aere. ¶ Pꝛeterea locus debet eſſe ꝓpoꝛtionatus locato: ſed demones per peccatũ ſunt obtenebrati. ergo vr̃ ꝙ debeatur eis loc⁹ circa terrã q̃ ẽ coꝛp⁹ opacũ. ¶ Pꝛe. cũ demonib⁹ debeatur perpetua pena non debet eis concedi a deo locus quem deſiderant: quia deſiderium completum mitigat penam: ſed demones libenter volunt hic eſſe nobiſcum. vnde leguntur frequenter petiuiſſe ne in infernum mitterentur. ergo videtur ꝙ ſemper debeant in inferno eſſe. ¶ Pꝛeterea peccatũ demonis eſt grauius ꝙ̃ peccatum hominis: ſed anime dãnatoꝛum ſtatim ad inferna deſcendunt nec hic nobiſcum remanere permittuntur. ergo videtur ꝙ nec demones. ¶ Pꝛeterea vt dicitur Ja. ſcḋo in quadam glo. demones q̊cũq; vadunt ſecum ignem inferni poꝛtant: ſed ignis ille cum ſit coꝛpoꝛalis agit neceſſitate nature. ergo videtur ꝙ ad nos nunꝙ̃ accedant: qꝛ omnia que circa nos ſunt comburerentur. ¶ Pꝛeterea quoꝛũ ẽ vnũ pondus in coꝛpoꝛibus eſt vnus locus ſicut omnium grauiũ centrũ in quod tendunt ſuo motu: ſed ſm̃ Auguſtinum idem eſt amoꝛ in ſpiritibus qḋ pondus in coꝛpoꝛibus. cum ergo omnes demones per affectum vnius vicij peccauerint. videtur ꝙ vnus locus tantum eis debeatur. ſed contra eſt quod in littera dicitur. ¶ R° dḋ ꝙ angelo ſm̃ ſuam eſſentiam locus non debetur vt in pꝛimo libꝛo dictũ ẽ di. 37. Sed ſolum quantum ad operationem vel per modum congruentie, ſicut in opere contemplatiõis vel per modum neceſſitatis ſicut in hiis que circa nos operantur. operatio autem angeli ſm̃ naturam ſuaꝫ cum ſit intellectualis ſubſtantia eſt contemplari. vnde omnes in loco contemplationi congruenti. ſ. i celo empireo creati ſunt. operatio autem gloꝛie nõ differt ab operatione nature eoꝛum niſi ſicut perfectum ab imperfecto. Et ideo idem locus debetur angelis conditis ⁊ gloꝛioſis: ſed quãtum ad ſtatum culpe vel miſerie poteſt eoꝛum operatio. tripliciter attendi. aut ſm̃ lucẽ nature que in eis remanſit q̃uis obtenebꝛata per peccatum: vel quantum ad culpe tenebꝛas ⁊ ſic debetur eis locus tenebꝛoſus ⁊ penalis vel quantum ad oꝛdinẽ diuine ſapientie quo ex eoꝛum malicijs bonum elicitur cauſa. ſ. noſtri exercitii: ⁊ quantum ad hec tria competit eis aer pꝛecipue quãtum ad mediam ſui partem: qꝛ inquantum eſt diaphonus per naturam lucis conſonat eoꝛũ nature perfecte: quantum autẽ ad turbulentiam competit eis ut penalis contra culpam: inquantum vero pꝛopinquus nobis competit ad exercitium. Sꝫ inferni locus competit eis contra culpam inquantum eſt hoꝛꝛidus ⁊ tenebꝛoſus: naſtra autem habitio competit eis pꝛopter noſtrum exercitiũ. ¶ Ad pꝛimum ergo dicendum ꝙ non dr̃ eſſe in loco: quaſi ex loco coꝛpoꝛali aliquid recipientes. ſed quaſi circa locũ operantes aliquid pꝛopꝛietatibus loci conſonũ. ¶ Ad ſecundũ dicendũ ꝙ inter alia coꝛpoꝛa generabilia ⁊ coꝛꝛuptibilia ignis eſt ſubtiliſſimus ⁊ pl⁹ habens de luce. vnde angelis obtenebꝛatis non cõpetit. vnde magis deus ⁊ boni angeli ſm̃ metaphoꝛas ab igne ſumptas deſcribuntur: vt dicitur in fine celeſtis yerarchie. pictagoꝛas autẽ loquitur de igne quem in medio vniuerſi ponebat vt inde dicitur. ⁊ hunc nos dicimus eſſe ignem inferni qui eſt hoꝛꝛidus ⁊ tenebꝛoſus ⁊ locus penalis demonum. ¶ Ad tertiũ dicendũ ꝙ pars aeris iuxta terrã eſt lucidioꝛ ⁊ calidioꝛ ea que eſt in media regione aeris. qꝛ ex reflexione radioꝛum ſolis multiplicatur ſplendoꝛ ⁊ caloꝛ in aere qui eſt iuxta terrã. vnde vapoꝛes reſoluti ex aqua ⁊ terra eleuantur. ⁊ vbi inuenitur minoꝛ ⁊ caloꝛ pꝛopter diſtinctiam a loco reflexionis vapoꝛ ille dimittitur nature ſue. vnde infrigidatur ⁊ ꝯdenſatur. ſicut aqua calefacta ſepata a calefactẽte: ⁊ pꝛopter hoc locus ille eſt frigidus ⁊ tenebꝛoſus et ex inde deſcendunt pluuie ⁊ grãdines et venti ⁊ huiuſmodi. Et ideo ratio ſupponebat falſum. ¶ Ad q̃rtũ dicendũ ꝙ ex hoc ꝙ circa nos ſunt nullo modo eoꝛum pena minuitur niſi ꝙ ſibi penale eſtimant nõ poſſe nobis nocere ſicut quando in inferno ſunt.

¶ Ad quintum dicendum ꝙ erroꝛ grecoꝛum eſt ponentium nullam animam ante diem iudicii neq; in infernum neq; in celum ire. ⁊ eſt deriuatus a fabulis pictagoꝛicis ⁊ poetarum qui ponebant animas occiſoꝛum circuire ſepulcrum vſq; ad vindictam mortis. ⁊ iterum non redire ad comparẽ ſtellam ante cõpletum periodum vite que ante terminum in naturali moꝛte finita eſt. ¶ Sed ꝙ ſtatim anime damnatoꝛum ad inferna deſcendant pꝛobatur in littera ex iuſtis qui illuc deſcendebant. ⁊ Job. ducunt in bonis ⁊c. ⁊ luce. xv. moꝛtuus eſt diues ⁊c. ¶ Et ſimiliter ꝙ ſancti ſtatim in celos aſcendant pꝛobatur. ex hoc quod hr̃. ij. coꝛinth. v. Scio enim ꝙ ſi terreſtris ⁊c.

⁊ tamen vtriq; circa nos aliquando apparent ad vtilitatem noſtram. ſicut angeli beati huc ad nos accedunt. nec eſt ſimile de animabus damnatorum ⁊ demonibus. quia demones ſm gradum nature ſue cōſtituti erant ſupra nos vt ex eis aliqua vtilitas nobis proueniret. nec hoc omnino per eorum peccatum deperire debuit: vnde dati ſunt nobis in exercitium quod animabus non competit. ℂ Ad ſextuʒ dicendum ꝙ quidam dicunt penam ſenſibilem ipſorum demonum dilatam eſſe vſq; ad diem iudicii: ſʒ hoc videtur eſſe ⁊ contra ſanctorum auctoritates ⁊ contra rationem diuine iuſtitie que ſtatim animas damnatorum pene infernalis ignis adiudicat quarum tamen peccatum non eſt maius peccato demonum. ℂ Et ideo alii dicunt ꝙ in igne infernali ſemper ardent quem etiam ſemper ſecum deferunt non tamen ignis ille alia corpora comburit: q: agit vt inſtrumentum diuine iuſticie in illa tantum que ad talem penam adiecta ſunt. Sed cū ſint incorporei nō videtur probabile ꝙ ignem corporaleʒ ſecuʒ deportent. vnde dicenduʒ ꝙ ſemper igne infernali ardēt non tamen eis ſemper preſente ſm locuʒ: q: nō agit corporali modo calefaciendo ⁊ deſiccando: ſed modo ſpirituali. vnde non requiritur determinata diſtantia ſicut in actione corporali. ℂ Ad ſeptimuʒ dicendum. ꝙ dicta tria loca debentur cuilibet demoni ſm diuerſas ſui conditiones vt dictum eſt,

a D quartum ſic proceditur. videtur ꝙ in demonibus non ſit ordo. dicitur eniʒ Job. x. ꝙ in terra miſerie ⁊ tenebrarum nullus ordo: ſed ſempiternus horror inhabitat: illius autem terre demones ſunt incole. ergo in eis non eſt aliquis ordo. ℂ Preterea in quibuſcunq; eſt ordo prelatiōis eſt aliqua concordia pacis. ſed demones videntur eſſe diſcordes quia vt dicitur prouer. xi. inter ſuperbos ſēper ſunt iurgia. ergo ⁊c. ℂ Preterea ordo plationis cuiuſlibet eſt ſm aliquā regulam voluntatiſ. ſed voluntas demonum nullo iure dirigi poteſt. ergo non poteſt in eis eſſe ordo prelationis. ℂ Preterea ſuperiores demones grauius peccauerūt ſm ꝙ naturalia meliora acceperant per que ſtare poſſent: ſed illi qui magis peccauerunt grauius debent puniri. ergo non videtur probabile ꝙ prelationem ſuper alios acceperint. Preterea inter homines damnatos non ponitur aliquis ordo prelationis: ſʒ hominum damnatorum ⁊ demonum eſt vna damnatio. ergo videtur ꝙ nec in demonibus. Sed contra. eſt quod dicitur Job. xv. de ſquamis leuiathan per quas membra diaboli ſignificantur. ꝙ vna vni adheret ⁊c. ergo videtur. ꝙ ſit inter eos aliqua concordia ⁊ ordo prelationis. Reſpondeo dicēdo ꝙ ordinem prelationis in demonibus eſſe congruit eorum nature: diuine ſapientie: ⁊ proprie nequitie. Ex natura enim. quidam aliis ſuperiores fuerunt. ⁊ q: peccatum naturam non tollit, conſequitur vt etiam poſt peccatuʒ quidam aliis ſuperiores remaneant, Ad ſapientiam etiam diuinam ptinet vt que ab eo ſunt ordinata ſint ab eo a quo omnis poteſtas eſt vt dicitur ro. xiii. ⁊ ideo poteſtas demonum ad exercēdū homines ⁊ puniendum damnatos a deo eſt. ⁊ ideo ordinata per gradus prelationis debet eſſe. Similiter: ex nequitia ſua hūano generi aduerſantur: amicos autem eſſe eos qui vnius inimici ſunt conſequitur. ⁊ ideo vt magis hominibus noceant quaſi adinuicem confederantur vt concorditer ⁊ ordinate impugnent: ℂ Ad primum ergo dō ꝙ ibi oīo remouebitur ordo in finem beatitudinis a quo irrecuperabiliter ceciderunt: erit tamen in eis ordo poteſtatis que magis a deo ꝗ; ab ipſis eſt. ℂ Ad ſcōm dicendū ꝙ quantum in ipſis eſſet demones nunq; concordiam haberent. ſed ad aliquid vnum efficiendum concordant: non enim eſt probabile ꝙ beniuolentiā aliquaʒ adinuicem habeant: ſed ſolum concordiam ad actū aliquē. ℂ Ad tertium dicendum. ꝙ ſicut in quolibet malo oʒ aliquid boni remanere cum non totum per malum corrumpatur: ita etiam in actibus iuſtitie poteſt aliqs ordo iuris remanere ſicut patet in latronibus qui alios iniuſte ſpoliantes inter ſe aliquam formam iuſtiᵉ habent dum ſibi inuicem fideʒ ſeruant. ⁊ ita in demonibus eſſe poteſt. ℂ Ad quartum dicendum ꝙ per poteſtatem habitam in nullo etiam penā mitigatur quin potius quanto ſunt ſuperiores officio tanto etiam grauiori ſubiecti tormento. vnde dicitur ſapientie. vi. potentes potent. tor. ⁊c. nec poteſtas eis datur in premiuʒ: ſed in diuine ſapientie obſequium. ℂ Ad quintum dicendum ꝙ homines nō ſunt ſibi inuicem preeminentes ſm ordinem nature. ⁊ etiam non ordinantur damnati in exercitium aliorum vel in punitionem: ⁊ ita non eſt ſimilis ratio de demonibus ⁊ hominibus.

a D quintum ſic proceditur. videtur ꝙ demones qui a ſanctis vincuntur non retrudātur in infernum. Infligere enim penam ei qui in pugna ſuccumbit eſt incitare ad acrius impugnādum: ſed hoc non pertinet ad dei miſericordiā ergo ⁊c. ℂ Preterea xp̄s efficacius vicit ſuū temptatorem ꝗ; alii ſancti: ſed lucifer qui xp̄m tētauit nō eſt omnino a tēptationis officio ſecluſus. q: tpe antixp̄i grauiſſime hoīes tēptabit. ġ multo minus alii. ℂ Pre. quāto pauciores ſunt tēptatores tanto leuior eſt tēptatio. cū ergo cōtiᵉ a ſanctis aliqui demones vincantur: ſi a temptōe qui vincuntur ceſſarent in fine mundi leuiſſima eſſet temptatio quod fſm eſt. ergo ⁊ primū. ℂ Pre. demones ſunt ordinati a deo ad noſtruʒ exercitiū. ſi ergo oīo a tēptōis exercitio ceſſarēt oino ad nihil ordinati eſſent. qđ nō ꝯpetit diue ſapie q: nihil inordinatū relinq;. ġ ⁊c. ℂ Sʒ ꝯ. pugnātibꝰ dʒ iuſtitia equal' ꝯditio a iuſto iudice. ſed demones nos vincētes noſtrū exercitiū minuūt. ergo videt ꝙ ſimiliter ſit ecōuerſo. ℂ Preterea hoc pōt pbari ex iuſtitia humana que pugilē victum ad pugnā vltionis nō admittit. ℂ Rᵒ dō. ꝙ oēs ꝯcedūt demonem victum aliquo modo a temptōe ceſſare. ſʒ circa hoc ſ. qualiter ceſſet ſunt. 3. opiniones qdā. n. dicunt ꝙ h̄ modo repellit ꝙ nec ipſiuʒ nec aliū tēptare poſſit, nec de eodē nec ꝺ alio peccato: qdā vero dicūt ꝙ poteſt temptare de alio peccato non autē de eodē nec ipm vincentē nec alios: ⁊ hee due ponūti littera. Alii vō dicūt ꝙ ex quo aliqs perfecte de vno vitio demonē tēptāteʒ vicit nec poteſt de eodē vicio ab eo tēptari ſed de alio poteſt: alios autem temptare poteſt ⁊ de eodeʒ vicio ⁊ de alio. hec aūt pō hʒ cām magis manifeſtā: q: iſte ꝺr pfecte diaboluʒ vincere de aliquo vicio i q̊ oīo vincūtur paſſiōes ad viciū illud inclinātes ſicut ē i illis i quibus acgritur habitus virtutꝭ cōſuetudinal: ⁊ tūc ń remanet magna ꝓnitas ad peccatū illud. ⁊ iō a diabolo nō tēptatur de hoc peccato q: vires eius cognoſcit. aliaꝝ aūt opinionū rō poteſt

ceſſe. quia cum cauſalitas bona opera cõmunia faciat ⁊ in eccleſia ex victoria vnius omnes aliquod cõmo-modũ reportant dum eoꝝ hoſtes vincuntur. Quid tamen horum verius ſit ignotum eſt: q2 nec ratione nec auctoritate multum confirmari poteſt. ¶ Ad p̄mum ergo dicendum: ꝙ demonũ voluntas ſemper manet in eadẽ obſtinatiõe ad nocendum hominib⁹ ⁊ ideo magis poteſt ꝙ remoueantur a pugna: q2 per hoc poteſtas impugnandi compeſcitur quorum iniqua voluntas non minuitur: nec augetur. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ illi qui etiam ponũt demones ab omni temptatione ceſſare intelligunt ad tempus determinatum poſt quod iterum ad pugnam redeũt ⁊ per hoc patet reſponſio ad tertium. ¶ Ad quartũ dicendum: ꝙ malum eorum ſemper eſt ordinatũ per penam quam ⁊ ipſi ſemper ſuſtinent: ⁊ in inferno dãnatis infligunt. Draco de celo cadens. ⁊c. per draconem intelligitur ipſe lucifer: per caudã ſuaſio qua alijs ſuum deſideriũ expreſſit: per ſtellas angeli naturali luce fulgentes quarũ tertia pars cecidiſſe dr̄ non quantum ad numerum: ſed quantũ ad qualitatem: quia qui remanſerunt ſunt deo adherentes aſſiſtendo: ⁊ miniſtrando ⁊ alij per auerſionẽ ceciderũt. Aduerſus principes ⁊ ptãtes ⁊c. Sciẽdũ ꝙ q̄uis ꝓbabile ſit aliquos cecidiſſe de ſingulis ordinibus nõ tamen demones nominant̄ ab illis ordinibus quorũ noĩa ſumunt̄ ex donis gratie gratum facientis: ſicut ſeraphin. noĩantur ab incendio charitatis ⁊ troni ab inhabitatione diuina: ſed ab alijs quoꝝ noĩa ſumuntur ex gratijs gratis datis que ad ſcientiam ⁊ potẽtiã pertinent. At q̄diu durat mũdus ⁊c. Cõtra ſemper remanebunt in diuerſo gradu nature ⁊ pene. ergo ſemper remanebit ordo. Et dd̄ ꝙ dicitur ceſſare prelatio bonorum ⁊ malorum ſpũum quãtũ ad actus quos circa nos exercẽt vel cuſtodiẽdo vel tẽptãdo.

Diſtinctio. Septima.

Quod boni angeli ſunt adeo confirmati per gratiam vt peccare non poſſunt: ⁊ mali ita obdurati in malo vt bene viuere nequeant.

s Upra dictum eſt ꝙ angeli qui perſtiterunt ꝑ gratiam dei confirmati ſunt: et qui ceciderũt a gratia dei deſerti ſunt. ⁊ boni quidem in tantũ cõfirmati ſunt per gratiã ꝙ peccare nequeunt. Mali vero per malitiam adeo ſunt obſtinati: ꝙ bonam voluntatem habere ſiue bene velle non valent: ⁊ ſi bonũ ſit quod aliquãdo volunt. Volunt enim aliquando aliquid fieri quod deus vult fieri. ⁊ vtiq3 illud bonũ eſt ⁊ iuſtũ fieri: nec tamen bona voluntate illud volũt nec bene illud volũt.

Quod vtriq3 liberum arbitrium habent nec tamẽ ad vtrũq3 flecti poſſunt.

s Ed cũ nec boni peccare poſſint: nec mali bene velle vel bene operari: videtur ꝙ iam non habeant liberũ arbitrium: quia in vtrãq3 partem flecti nõ poſſunt: cum liberum arbitrium ad vtrũq3 ſe habeat. Unde Hiero. in tractatu de prodigo filio dicit. Solus deus eſt in quem peccatum cadere non poteſt. cetera cum ſint liberi arbitrij in vtrãq3 partem flecti poſſunt. Hic dicere videt̄ ꝙ omnis creatura in libero arbitrio conſtituta: poteſt flecti ad bonum ⁊ ad malũ. Quod ſi ẽ: ergo ⁊ boni angeli ⁊ mali ad vtrũq3 flecti poſſunt. ergo ⁊ boni poſſunt fieri mali: ⁊ mali boni. Ad quod dicimus: q2 boni tanta gratia confirmati ſunt: vt nequeant fieri mali: ⁊ mali adeo in malicia obdurati ſunt: vt non valeant fieri boni: ⁊ tamen vtriq3 hñt liberum arbitrium: quia ⁊ boni non aliqua cogente neceſſitate: ſed propria ac ſpontanea voluntate per gratiam quidem adiuti bonũ eligunt ⁊ malum reſpuunt. Et mali quidem ſimiliter ſpontanea voluntate a gratia deſtituti: bonum vitant ⁊ malum ſequuntur. Et habent mali liberum arbitrium: ſed depreſſum atq3 corruptum ꝙ ſurgere ad bonũ nõ valent.

Quod boni poſt confirmationem liberius habent arbitrium q̃ ante.

b Oni vero arbitrium multo liberius habent poſt confirmationẽ q̃ ante. Ut enim Aug. tradit in enchi. Non ideo carent libero arbitrio: quia male velle ñ poſſunt: multo quippe liberius eſt arbitriũ quod non poteſt ſeruire peccato. Neq3 culpanda eſt voluntas: aut voluntas non eſt: aut libera dicenda nõ ẽ qua beati eſſe ſic volunt vt eſſe miſeri non ſolum nolint: ſed nec prorſus velle poſſint. Nõ poſſunt itaq3 boni angeli velle malũ: vel velle eſſe miſeri. neq3 hoc habent ex nature: ſed ex gratie beneficio. Ante gratie namq3 confirmationem potuerunt peccare angeli: ⁊ quidam etiam peccauerunt ⁊ demones facti ſunt. Uñ Aug. in libro contra Maximum: Creaturarum natura celeſtium mori potuit: quia peccare potuit. Nam ⁊ angeli peccauerunt ⁊ demones facti ſunt: quorum diabolus eſt princeps: ⁊ qui nõ peccauerunt peccare potuerunt. Et cuicũq3 creature rationali preſtatur vt peccare nõ poſſit nõ ẽ hoc nature proprie: ſed dei gratie. Ideoq3 ſolus deus eſt qui non gratia cuiuſq3: ſed natura ſua nec potuit nec poteſt nec poterit peccare. Ecce hic inſinuatur ꝙ angeli ante cõfirmationem peccare potuerunt: ſed poſt con

firmationem non poſſunt. Et quod potue-rũt fuit eis ex li.ar.qḋ ẽ eis naturale. Quod vero mõ nõ poſſunt peccare: nõ ẽ eis ex natura.i.ex libero arbitrio.ſꝫ ex gratia ex qua gratia etiam eſt vt ipſum liberum arbitrium iam nõ poſſit ſeruire peccato.

Quod p⁹ cõfirmationẽ angeli nõ poſſint ex natura peccare ſicut ante: nõ q͛ debilitatũ ſit eorũ arbitriũ: ſed ↄfirmatũ.

n Du ergo poſt ↄfirmationẽ ãgeli de natura: ſicut ante peccare potuerunt: nõ q͛ liberꝝ ar. eoꝝ debilitatũ ſit per gratiã: ſꝫ ita potius ↄfirmatũ: vt iã ꝑ illud ñ poſſit bonus angelus peccare: qḋ vtiqꝫ nõ ẽ ex ipſo libero ar: ſed ex gratia dei. Qḋ ergo Hiero. ait. Cetera . cũ ſint liberi arbitrii poſſunt flecti in vtrãqꝫ partē: accipi oportet ſm ſtatum inquo creata ſunt. Talis enim ⁊ homo ⁊ angelus creatus eſt quod ad vtrũqꝫ flecti poterat. ſed poſtea boni angeli ꝑ gratiam ita cõfirmati ſunt: vt peccare nõ poſſint: ⁊ mali ita vitio obdurati vt bene viuere nequeãt. Similiter ẽt illud Iſidori itelligẽdũ ẽ angeli mutabiles natura: imutabiles ſunt grã: qꝛ ex natura i ꝑmordio ſue ↄditiõis mutari potuerũt: ſiue ad bonũ ſiue ad malũ: ſꝫ poſt gratiã ita bono adhieti ſũt vt inde mutari nequeãt. Ad hoc enĩ repugnat grã nõ natura.

Qḋ mali angeli viuacẽ ſenſuꝫ nõ perdiderũt: ⁊ quibus modis ſciãt.

e T licet mali angeli ita ꝑ maliciã ſint obſtinati: viuaci tamẽ ſenſu nõ penitus ſunt priuati. Nã vt tradit Iſidorus triplici acumine ſciẽtie vigẽt demones. ſ. ſubtilitate nature: experientia tẽpoꝝ: reuelatõe ſuperioꝝ ſpirituũ. De hoc ẽt Aug. ait. Spiritus mali quedam vera de temporalibus rebus noſcere ꝑmittũt: partim ſubtilitate ſenſus: partem experiẽtia tẽpoꝝ callidiores propter tam magnã lõgitudinẽ vite: partim ſanctis angelis: quod ipſi ab oĩpotẽti deo diſcũt iuſſu eius ſibi reuelãtibus. Aliquãdo autẽ idem nefandi ſpiritus: ⁊ que ipſi acturi ſunt velut diuinãdo predicũt.

Quod magice artes virtute ⁊ ſciẽtia diaboli valẽt: que virtus ⁊ ſciẽtia ẽ ei data a deo: vel ad fallẽdum malos vel ad monẽduꝫ vl' exercẽduꝫ bonos.

q Uorum ſcientia atqꝫ virtute etiã magice artes exercentur quibuſdam tamen tam ſciẽtia q̃ poteſtas a deo data eſt: vel ad fallendum fallaces: vel ad monendum fideles: vel ad exercendam probandamqꝫ iuſtorum pacientiam. Unde Augu. in libro tertio de trinitate. Uideo inquit infirme cogitationi quid poſſit occurrere. Cur. ſ. iſta miracula: etiam magicis artibus fiant. Nam ⁊ magi Pharaonis ſerpentes fecerunt: ⁊ alia. Sed illud eſt amplius admirandum quo modo magorum potentia que ſerpentes facere potuit: vbi ad muſcas minutiſſimas. ſ. ciniſes ventum eſt: omnino defecit: qua tertia plaga egyptus cedebatur. Ibi certe defecerunt magi dicentes. Digitus dei eſt hic vbi intelligi datur: nec ipſos quidem angelos tranſgreſſores: ⁊ aereas poteſtates in vnam iſtam caliginem tanq̃ in ſui generis carcerem: ab illius ſublimis ethcree puritatis habitatione detruſos: per quos magice artes poſſunt quicquid poſſunt aliquid valere niſi de ſupra data poteſtate. Datur autem vel ad fallenduꝫ fallaces: ſicut in egyptios et ipſos etiam magos data eſt: vt in eorum ſpirituum operatione iudicarentur admirandi a quibus fiebant damnandi: vel ad monendũ fideles: ne tale aliquid facere pro magno deſiderent: propter quod etiam nobis in ſcriptura ſunt prodita: vel ad exercendam probandamqꝫ ⁊ manifeſtandam iuſtorum patientiã.

Quod tranſgreſſoribus angelis non ſeruit ad meritum materia rerum viſibilium

n Ec putandum eſt iſtis tranſgreſſoribus angelis ad meritum ſeruire hãc viſibilium rerum materiam: ſed deo potius a quo hec poteſtas datur quantuꝫ incõmitabilis indicat.

Quod non ſunt creatores licet per eos magi ranas ⁊ alia fecerunt: ſed ſolum deus.

n Ec ſane creatores illi mali angeli dicendi ſunt: quia per illos magi ranas ⁊ ſerpentes fecerunt: non enim ipſi eas creauerunt. Omnium quippe reruꝫ que corporaliter viſibiliterqꝫ naſcuntur: occulta quedam ſemina in corporeis huius mundi elementis latent: que deus originaliter eis indidit. Ipſe enim creator eſt omnium reruꝫ qui creator eſt inuiſibilium ſeminum: quia quecunqꝫ naſcendo ad oculos noſtros exeunt: ex occultis ſeminibus accipiunt progrediendi hic primordia ⁊ incrementa debite magnitudinis: diſtinctioneſqꝫ formaruꝫ ab originalibus vt ita dicam regulis ſumunt.

Sicut parentes non dicuntur creatores filiorum nec agricole frugum: ita nec boni angeli: nec mali: ⁊ ſi per eorum miniſteriuꝫ fiant creature.

s Icut ergo nec parẽtes dicimus creatores hominum: nec agricolas creatores frugum: q̃uis eorum extrinſecus adhibitus motibus: iſta creanda dei virtus interius operetur: ita non ſolum malos: ſed nec bonos angelos fas eſt putare creatores: ſed pro ſubtilitate ſui ſenſus ⁊ corporis ſemina iſtarum rerum nobis occultiora nouerunt: ⁊ ea per congruas temptationes elementorum latenter ſpargunt: atqꝫ ita gignendarum rerum ⁊ accelerandorum incrementorum prebent occaſiones: ſed nec boni hec niſi quantum deus iubet nec mali hec iniuſte faciunt niſi quantum ipſe iuſte permittit.

Nam iniqui malicia voluntatem ſuam habet iniuſtam poteſtatem autem non niſi iuſte accipit: ſiue ad ſuam penam: ſiue ad aliorum: vel penam malorum vel laudeꝫ bonoꝝ.

Sicut iuſtificationem mentis: ita creationem rerum ſolus deus operatur: licet creatura exterius ſeruiat.

s Icut ergo mentem noſtram iuſtificando formare non poteſt niſi deus predicare autem extrinſecus euangeliuꝫ etiam homines poſſunt. nõ ſolum boni per veritatem: ſed etiam mali per occaſionem. Ita creationem rerum viſibilium deus interius operatur. Exteriores autem operationes atqꝫ contemperationes ſiue occaſiones ab angelis tam bonis q̃ꝫ malis vel etiam hominibus adhibentur. Sed hec ab hominibus tanto difficilius adhibentur quanto eis deſunt ſenſuuꝫ ſubtilitates: ⁊ corpoꝝ mobilitates in mẽbris terrenis ⁊ pigris. Vñ qualibuſcũqꝫ angelis vicinas cãs ab elemẽtis cõtrahere: quãto facilius: ẽ tãto mirabiliores ĩ huiuſmodi opibus eoꝝ exiſtũt celeritates: ſꝫ nõ eſt creator niſi q̃ principaliter iſta format. nec q̃ſq̃ hoc põt niſi vnus creator deus. Aliud eſt enim ex intimo ac ſũmo cãrũ cardine condere ac miniſtrare creaturã: q̃d facit ſolꝰ creator deus. Aliud autẽ pro diſtributis ab illo viribus ⁊ facultatibus aliquam operationem forinſecus admouere: vt nũc vel tunc: ſic vel ſic exeat quod creatur. Iſta quippe originaliter ac primordialiter in quadam textura elementoꝝ cuncta iam creata ſunt. Sed acceptis opportunitatibus prodeunt.

Q̃d angeli mali multa poſſũt ꝑ nature vigorẽ q̃ nõ poſſunt ꝓꝑ dei vel bonoꝝ angelorũ ꝓhibitionẽ. i. q꞉ nõ ꝑmittũtur.

f Illud quoqꝫ ſciẽdum ẽ q̃ angeli mali quedã poſſunt ꝑ nature ſubtilitateꝫ: que tamen non poſſunt propter dei vel bonorum angelorum prohibitionẽꝫ. i. q꞉ nõ ꝑmittũtur illa facere a deo vel ab angelꝭ bonis. Poſſent vtiqꝫ ciniſes feciſſe qui ranas ſerpenteſqꝫ fecerunt. Quedam vero non poſſunt facere: etiam ſi permittantur ab angelis ſuperioribus: q꞉ non permittit deus. Unde Aug. in libro tertio de trinitate. Ex ineffabili potentatu dei fit vt quod poſſent mali angeli ſi permitterentur: ideo nõ poſſunt: q꞉ nõ permittũtur. neqꝫ eñi occurrit alia rõ cur non potuerũt facere ciniſes qui ranas ſerpẽteſqꝫ fecerunt: niſi q꞉ maior aderat dominatio prohibentis dei per ſpũm ſanctũ. Q̃d etiã magi ꝯfeſſi ſunt dicẽtes. Digitus dei eſt hic. Quid aũt poſſint per naturã: nec poſſint ꝓꝑ prohibitionẽ ⁊ quid per ipſius nature ſue cõditionem facere non ſinantur: homini explorare difficile eſt: inmo impoſſibile. Nouimus hominem poſſe ambulare: ⁊ neqꝫ hoc poſſe ſi non permittatur. volare autẽ nõ poſſe etiam ſi permittatur. Sic ⁊ illi angeli quedaꝫ pñt facere ſi permittantur ab angelis potentioribus ex imperio dei. quedam vero non poſſunt etiam ſi ab eis permittantur: q꞉ ille ñ permittit: a quo illis eſt talis nature modus qui etiã ꝑ angelos ſuos illa plerũqꝫ non permittit que conceſſit vt poſſint.

f Upra dictum ẽ q̃ angeli ⁊c. Determinatis his que pertinent ad nature cõditionẽ q̃ꝫtum ad bonos ⁊ malos angelos communiter. Hic conſequenter tractat ea que pertinẽt ad eoꝝ poteſtatẽ ⁊ virtutẽ. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat eorum poteſtatem reſpectu operationum quas in ſeipſis habent. In ſecunda reſpectu illarum operationum quas in alia exercent. ibi. Quoꝝ ſcientia atqꝫ virtute ⁊c. Circa primum duo facit. Primo oſtendit eorum virtutem: reſpectu operationum voluntatis vel li. ar. In ſecunda reſpectu operationis intellectus. ibi. Et lꝫ mali angeli ita per maliciam ⁊c. ¶ Circa primum duo facit. Primo determinat veritatem. Secundo inducit quandaꝫ queſtionem quã primo mouet. ibi. Sed eſt nihil boni ⁊c. Secundo determinat eam ibi. Ad quod dicimus ⁊c. Circa q̃d primo confirmat illud verum quod in obiectionem ſuponebatur. ſ. q̃ boni angeli ⁊ mali habent liberum arbitrium. Secundo reſpondet ad obiectionem. ibi. q̃ ergo Hieronymus ait ⁊c. Quorum ſcientia ⁊c. Hic oſtendit eorum virtutem in operationibus quas in ſubiectam materiam exercent. Et circa hoc tria facit. Primo. n. oſtendit huius virtutis principium collatiuum ⁊ finem. Secundo oſtendit operãdi modum. ibi. Nec putandũ eſt de iſtis tranſgreſſoribꝰ ⁊c. Tertio oſtendit ĩpedimentũ iterandi ſua virtute. ibi. Illud quoqꝫ ſciendum ⁊c. Circa ſcd̃ꝫ tria facit. Primo excludit duplicẽ modum falſũ. Scd̃o oñdit modũ verũ. ibi. Omnium quippe eorum ⁊c. Tertio ꝓponit exẽplũ ꝑ̃ ĩ corꝑalibꝰ actõibꝰ. ibi. Sic̃ g̃ nec pãtes ⁊c.

Secundo in ſpiritualibus ſicut. ergo mentē noſtrā. Hic eſt triplex queſtio. Prima de ſtatu libe. arbitrii in bonis ⁊ in malis angelis. Secunda de cognitione malorum. Tertia de virtute eorum. ¶ Circa primū queruntur duo. Primo de confirmatione bonorum angelorum. Secundo de obſtinatione malorum.

a D primum ſic proceditur. videtur ꝙ angeli boni poſſint peccare. quia ſecundum philoſophum poteſtates rationales ſunt ad oppoſita. ſed lib. arbi. quod in angelis bonis manet: eſt rationalis poteſtas: quia eſt facultas rationis ⁊ voluntatis ſecundum Auguſtinum. ergo videtur ꝙ ſi poſſunt bene velle ꝙ etiam poſſint peccare.
¶ Preterea. ſicut corruptibile nunq̃ mutatur vt fiat eternum: vt dicit philoſophus in primo celi ⁊ mūdi: ita videtur ꝙ mobile nunquaꝫ fiat immobile. ſed lib. arbitrium angeli fuit in ſtatu creationis mobile in peccatum. ergo nunq̃ factum eſt immobile.
¶ Preterea. quanto aliqua virtus magis eſt determinata ad vnum minus eſt libera: ſicut patet in virtutibus naturalibus que per neceſſitatem agunt: ſed arbitrium angeli eſt liberius poſt confirmationem q̃ ante: vt in littera dicitur. ergo videtur ꝙ non ſit determinatum tantum ad bonum: ſed poſſit etiam i peccatuꝫ. ¶ Preterea. nulla ratio laudabilitatis ſubtrahenda eſt a bonis angelis. ſed hec eſt ratio laudis in hominibus ꝙ non peccent cum peccare poſſint. Eccleſi. xxxi. Qui potuit tranſgredi ⁊ non eſt trangreſſus: in laudem boni viri dicitur. ergo videtur ꝙ hoc etiam in angelis ſit. ¶ Sed contra. immobilitas eſt de ratione felicitatis: vt dicit philoſophus in primo ethicorum. Non enim eſtimandum eſt felicem eſſe cameleunthā. ſed ſi peccauerit mouerentur a ſtatu rectitudinis. ergo beati angeli peccare non poſſunt.
¶ Preterea. motus non eſt in termino: ſed in via ad terminum. angeli autem non ſunt viatores. ergo moueri in peccatum non poſſunt.
¶ Reſpondeo dicendo: ꝙ ſicut deus per naturam ſuam habet ꝙ peccare non poſſit: ita ⁊ hoc angelus habet per gratiam confirmationis: quod ſic patet. Principium mutationis ⁊ cauſa eſt rei poſſibilitas nec deſcens eſſe poteſt niſi per potentiaꝫ incompletam. Illud ergo cui nihil admiſcetur de potentia ſecundum naturam ſuam: nec mutari nec deficere poteſt. illud autem cui admiſcetur potentia: que tamen tota per actum completur: poteſt quidem quantum in ſe eſt deficere ⁊ mutari ſecundum ꝙ eſſe ⁊ completionem ſuam: non niſi ab alio habet. ſed ratione perfecte receptionis que nihil potentie imperfectum relinquit: habet immobilitatem ⁊ indeficientiam. huiuſmodi autem exemplum ſumi poteſt in naturalibꝰ ⁊ intellectualibus. Inuenitur autem in naturalibus quorundam potentia naturalis omnino completa et per ſuum eſſe ⁊ per ſuam formam. ⁊ ideo eſſe indeficiens habent: ſicut patet in angelis ⁊ i corporibus celeſtibus: quorum potentia non eſt ſuſceptiua alicuiꝰ alterius eſſe vel forme. vnde elongata ſunt a priuatione: ⁊ per conſequens a corruptione. Sed materia aque non tota completur per formam aque hoc modo vt reducatur in omnem perfectionem poſſibilem per eam. vnde ſimul cum forma aque manet priuatio forme aeris: ⁊ ideo hec corruptibilia ſunt. Et ſimiliter patet in intellectualibus: quia principiuꝫ immediatum naturaliter cognitum determinat poteſtateꝫ totam rationis. Ante enim q̃ ad ipſum deueniatur per inquiſitionem reſoluentem: ita adheretur vni parti: vt relinquatur quedam pronitas ad partem aliam per modum dubitationis: ſed quando reſoluēdo peruenitur ad primum principium per ſe notum firmatur ad vnum cum impoſſibilitate alterius. Similiter eſt de voluntate angeli beati ad quem ita ſe habet lumen gratie vel glorie ⁊ virtus ſicut forma vel actus in naturalibus ⁊ finis vltimus: ſicut principium primum in ſpeculatiuis. vnde cum per lumē glorie perfecte vltimo fini coniungantur per fruitionem plenam eius bonitate affecti toti in contrarium deflecti non poſſunt. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ rationalis poteſtas dicitur eſſe oppoſitorum que ſub electione cadunt: quorum proprium eſt lib. arbi. electio autem non eſt de fine: ſed de his que ſunt ad finem: ⁊ h̄ non eliguntur: niſi ſecundum regulam finis que eſt in extimatione. ⁊ ideo de fine non poteſt voluntas contrarie ſe habere. voluntas enim nō poteſt eſſe de miſeria neqꝫ de malo inquantum huiuſmodi. ſed ſemper eſt de bono ⁊ d̄ beatitudine ad quā tamen conſequendam poſſunt homines diuerſas vias eligere: ſcꝫ ſecundum ꝙ in illis melius eſtimant ſe poſſe felicitatē conſequi. vnde poteſt eē error in electione eorum que ſunt ad finem ipſum. ⁊ ideo apud illos quorum eſt indeficienter recta extimatio finis: ſicut apud angelos qui ipſo fine perficiuntur impoſſibile eſt eſſe voluntates alicuius eorum qui a fine deordinantur cuiuſmodi eſt voluntas peccati. Sed tamen poſſunt velle hoc vel illud: quorum neutrum a fine deordinat: ⁊ ſic ſaluatur proprietas rationalis poteſtatis inquantum poſſunt hoc facere vel non facere: q̃uis non poſſint in hec oppoſita bonum ⁊ malum. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ non eſt poſſibile vt in eodem ſubiecto ſuccedant ſibi corruptibilitas ⁊ incorruptibilitas vel mobilitas ⁊ immobilitas: ita ꝙ vtrunqꝫ reducatur in eius principia naturalia. Et ſic etiam dicimus ꝙ li. arbitrium angeli quod per naturam mobile erat: non eſt factum per naturaꝫ immobile ſed per gloriam. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ poteſtas angeli nunquaꝫ determinatur ad vnum niſi in actibus coniungentibus fini quin poſſit hoc facere vel non facere: aut hoc vel illud facere. non tamen poteſt peccare: quia ſecundum Anſelmum in ꝓſologion poſſe peccare non eſt lib. arbi. nec pars libertatis: quia lib. arbi. eſt libertas eligendi hoc vel illud eorum que in finem ducunt. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ laudabilitas non depēdet eſſentialiter a poteſtate peccandi: ſed a voluntate adherente bono: alias virtuoſus in quo eſt minor mobilitas ad peccandū eſſet minus laudabilis in actu ſuo q̃ carens virtute ⁊ bonum operans. ſed poteſtas peccandi eſt ſignum laudabilitatis reſpectu laudantium inquantum oſtendit non coacte voluntatem bono adherentem.

a D ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ demones poſſint bonum facere ⁊ non ſint obſtinati in malo. Natura enim intellectualis ordinata eſt ad beatitudineꝫ cuius facta eſt capax. ſed in demonibus manet natura poſt peccatum. ergo nō ſunt adeo obſtinati quin poſſint bonū velle ⁊ beatitudinē cōſequi. ¶ Pre. Dioni. dicit quarto ca. de di. no. ꝙ demones bona appetunt eſſe viuere ⁊ intelligere. ſꝫ bona appetēdo hꝫ q̄s bonā voluntatē. ḡ vr̄ ꝙ

demones bonam voluntateꝫ haberi poſſint. ¶ Preterea. ſinderesis in demonibus nõ eſt extincta alias vermẽ conſcientie non haberent. ſed actus ſinderesis eſt remurmurare malo. hoc autem bonum eſt non ergo omnis eorum actus malus eſt. ¶ Preterea Jacobi primo dicitur: quod demones credunt ⁊ contremiſcunt: ſed vtrunque horum bonum eſt. ergo eorum aliquis bonus eſt actus. ¶ Preterea. omni actu peccati aliqs in malicia creſcit ⁊ in merito maioris pene. Si ergo demones omni actu ſuo peccant. videtur quod pena eorum in infinitum creſcat cum obſtinatio reatũ pene non tollit. aliter enim. ex ſua malicia commodum reportarent. ergo pena eorum in infinitum creſcit: quod eſt inconueniens.

¶ Sed contra. Aug. in libro ꝺ fide ad petrum dicit. Demones nec mala voluntate carere poſſunt: nec pena. ſed ex mala voluntate nũquam procedit niſi actus malus. ergo videtur quod omnis eorum actus malus ſit. ¶ Preterea. ſicut angeli per conuerſionem effecti ſunt boni: ita demones per auerſionem facti ſunt mali. Sed angeli beati malum facere non poſſunt: vt prius dictum eſt. ergo nec demones bonum. ¶ Reſpondeo dicendo. quod in demone eſt natura bona a deo creata. ſed volũtas mala: cuius malicie ipſi ſunt cauſa. ⁊ ideo omnis actus nature eorum bonus eſt. ſed actus voluntatis eorum eſt malus. actum autem malum cõtingit eſſe dupliciter: aut quantum ad ſubſtantiaꝫ actus: ſicut malus actus voluntatis eſt fornicari vel mentiri: aut quantum ad modum agentis: ſicut cum quis appetitu laudis dat elemeſynas. poſſunt ergo demones aliquem bonum actum ex genere facere: nullo tamen modo bona voluntate: cuius obſtinationis ratio diuerſimode aſſignatur. Quidam enim dicunt. ꝙ liberum arbitrium angeli medium eſt inter diuinum ⁊ humanum: in hoc ꝙ diuinuꝫ immobile eſt ante electionem ⁊ poſt. humanum vero mobile ante ⁊ poſt. angelicum vero mobile ante: ſed immobile poſt. ſed hec ratio ſupponit illud: cuius cauſa queritur: ſcilicet immobilitatem poſt angelorum electionem.

¶ Et preterea ſecundum hoc non poſſet aſſignari ratio confirmationis ⁊ obſtinationis hominum defunctorum. Alia ratio aſſignatur: quia cum angelus ſit indiuiſibilis ad quodcunque ſe conuertit totaliter conuertitur. ſed hec videtur inſufficiens. qꝛ quamuis ſit indiuiſibilis in eſſentia: eſt tamen diuiſibilis virtute ſecundum ꝙ virtus eius ad multa ſe extendit. ⁊ hoc eſt ſecundum obiecta ⁊ ſecundum ꝙ magis ⁊ minus alicui applicatur. ⁊ hoc eſt ſecundum intenſionem ⁊ remiſſionem actus. Unde non oportet ꝙ ſua operatio procedat ab eo ſecundum totam ſuam virtutem: cum ſit dominus ſui actus.

Alia ratio ſumitur per hoc ꝙ homo per alteruꝫ cecidit. vnde decuit quod haberet reparatorem per quem reſurgeret. angelus vero per ſeipſum. ⁊ ideo impoſſibile eſt eius ruinam reparari: quia per ſe nõ potuit reſurgere: nec decuit alium reparatorem habere. Sed hoc etiam non videtur ſufficiens: quia ꝑ ſe vel per alium cadere ſunt circunſtantie peccati: que in infinitum aggrauare non poſſunt: vt peccato recuperabilitas auferatur. ¶ Et preterea etiam ſi homo nunquam reparatus eſſet: non tamen propter hoc obſtinatus eſſet: vt patet in infidelibus qui reparationis beneficium non conſequuntur: quorum non omnes actus peccata ſunt: vt infra dicetur diſtinctione .xxxi. Et ita etiam ſi caſus demonis ſit irreparabilis. non ex hoc ſequitur obſtinatio voluntatis in malo qualis in ipſo eſt. Alia ratio eſt: quia angelus peccauit contra deiformem intellectum: homo autem contra dictamen rationis: vt patet ex dionisio in quarto capitulo de diuinis nominibus. ⁊ ideo peccatum angeli fuit multo grauius ⁊ irrecuperabilius: quia ratio eſt intellectus quaſi obumbratus ſecundum ꝙ dicit Yſaac in libro de diffinitionibus: ꝙ ratio oritur in vmbra intelligentie. ſed hoc etiam nõ videtur ſufficiens: quia intellectus angelicus ⁊ ratio humana non improportionabiliter diſtant: ſicut reparabile ⁊ irrecuperabile: cum vtrunque finitum ſit. Alia ratio aſſignatur: quia natura hominis tota corrupta eſt per peccatum eius in quo erat. non autem tota natura angelica. vnde magis indigebat reparatione humana natura ꝙ̃ angelica. Sed hoc non videtur ſufficiens. quia ſecundum hoc ſi primo homine non peccante aliqui de filiis eius peccaſſent: eorum peccatum irreparabile foret. ¶ Et preterea in quolibet angelo eſt natura ſecundum ſpeciem ab alio differens. ⁊ ideo eo peccante tota natura ſue ſpeciei viciata eſt. Et ideo oportet aliter dicere: vt inueniatur eadem ratio obſtinationis in hominibus damnatis ⁊ in angelis peccantibus: quia ſecundum Damaſcenum: qꝺ eſt in angelis caſus hoc eſt in hominibus mors. dicendum eſt ergo: ꝙ ſicut impoſſibile eſt a voluntate indeclinabiliter adherente recto fini procedere opus peccati: ita econtrario impoſſibile eſt a voluntate adherente inconuertibiliter peruerſo fini aliquod rectum opus prouenire. peccatuꝫ autem voluntatis contingit dupliciter circa finem: vel ex paſſione deducente rationem ab actuali conſideratione recti finis. ⁊ talis peccator penitens eſt paſſione ceſſante: vel ex malicia que ſecundum philoſophum in ſeptimo ethicorum eſt corruptiua finis Dicitur enim ex malicia peccare: qui ex electiõe praui finis peccat: eo ꝙ qualis eſt ſecundum habituꝫ talis finis videtur ei: vt qui habet habitum luxurie delectationem veneream ſibi ponit finẽ: ⁊ cũ error circa finem in operabilibus ſit ſicut error circa prima principia in ſpeculatiuis: circa que errantem non contingit ex aliis magis notis dirigi: oportet quod ſit peccans ſicut impenitens: vt dicit philoſophus ibideꝫ. ergo de peccato nullus poteſt penitere: niſi vel ex paſſione ceſſante vel habitu remoto quo malum finem eligebat. Remoueri autem habitum non eſt poſſibile niſi in eo qui eſt in ſtatu vie ⁊ mutabilitatis. vnde quandocunqꝫ aliquis deuenit ad terminum vie non poteſt deflecti ab eo fine cui adheſit: ſiue ſit bonus ſiue malus. finis autem vie hominis ẽ mors ſua. finis autem angeli eſt terminus electionis ſiue ꝙ̃ bono adheſit vel malo. Unde ſicut homines pꝰ mortem in bono confirmantur vel in malo: ita et angeli poſt conuerſionem ⁊ auerſionem. Datur autem homini longior via ꝙ̃ angelo: quia erat magis a deo diſtans. ⁊ oportebat ꝙ in eius cognitioneꝫ inquirendo perueniret. angelus autem ſtatiꝫ deiformi intellectu ſine inquiſitione in diuina peruenire potuit. ¶ Ad primum ergo dicendum quod in demonibus remaner naturalis potentia ad bonum: vt remota ⁊ indiſpoſita ⁊ per contrarium habituꝫ deprauata: quia poſſent benefacere ſi vellent: ſed velle non poſſunt.

quia habitus malicie ab eius voluntate remoueri non poteſt: quia iam in ſtatu vie non eſt. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ cum in angelis natura ſit bona: oportet quod naturalis appetitus eorum bonus ſit: qui tamen per circunſtantias deprauatur: quas apponit deliberatiua voluntas in quantum volunt eſſe ⁊ viuere ſub tali deformitate peccati, ſicut luxurioſus deſiderat viuere in ſua turpi delectatione. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ſecundum quoſdam ſinderoſis in demonibus non remurmurat culpe: ſꝫ pene ⁊ in hoc magis peccant ordinationi diuine iuſtitie renitentes. ſed hoc non videtur verum: quia impoſſibile eſt ꝙ aliquid ñ renitatur ſuo ꝯtrario. In ſinderesi autem ſunt vniuerſalia principia iuris naturalis. vnde oportet ꝙ remurmuret omni ei quod contra ius naturale ſit. Sed tamen iſtud murmur ē actus nature. In demonibus enim voluntas peruerſa repugnat ſecundum quam claudunt⁹ ſuas virtutes inſpectiuas ab omni conſideratione: vt dicit Dioniſius in quarto capitulo de diuinis nominib⁹. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ quamuis iſti actus i ſe boni ſint non tamen bene fiunt: quia coacte ⁊ non ex electione bonum quodcunqꝫ operantur. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ quidam dicunt quod eorum culpa ⁊ pena creſcere poteſt vſque ad diem iudicii. ſꝫ hoc non videtur verum: quia cum non ſint in ſtatu vie: ſicut non in bonum ita nec in peius mutari poſſunt. Unde dicendum ꝙ eorum culpa vel ſuperbia dicitur creſcere: non quantum ad intenſionem malicie: ſed quantum ad multiplicitatem actus. pena etiam eſſentialis non creſcit. ſed accidētalis que eſt ex multitudine damnatorum. ſicut eſt etiam de premio bonorum angelorum.

Deinde queritur de cognitione demonum. Et circa hoc queruntur duo. Primo vtrū
d demones vigeant acumine ſcientie. Secundo de diuinatione que per eos ſit.

Ad primum ſic proceditur. videtur ꝙ demones non ſunt acuti ſcientia: ſicut in littera
a dicitur: ſicut enim dicit Dioniſius in quarto capitulo de diuinis nominibus. Malum demonis ē furor: irrationalis amens concupiſcentia ⁊ fantaſia proterua. Hec autem omnia hebetudinem cognitionis important. ergo videtur quod ſcientie acumine non polleant. ¶ Preterea ſecundum philoſophos: natura ſubſtantiarum intellectiuarum perficitur intellectu ⁊ voluntate. ſed ſicut voluntas perficitur per appetitum boni: ita intellectus per cognitionem veri: cum ergo voluntas eorum non poſſit in bonum: videtur ꝙ nec intellectus in verum. ¶ Preterea. reuelatio ſupernorum ſpirituum ſit per illuminationem: ſed demones cum ſint in perpetuis tenebris illuminari non poſſunt reuelatione bonorum angelorū: ¶ Preterea. cognitio per experientiam longi temporis eſt accipientis ſcientiam a rebus: quia ex multis memoriis ſit vnum experimentum: vt in principio methaphyſice dicitur memoria vero a ſenſu oritur. angeli autem cognitio non ē ex rebus accepta. ergo per experientiam longi temporis cognitionis acumen non habent. ¶ Sed contra eſt quod in littera auctoritatibus ſanctorum probatur: quod etiā eorum nomen oſtendit. quia demones dicuntur: quaſi ſapientes. Item Dioniſius dicit quarto capitu. de diuinis nominibus. Data autem angelica dona nequaq̄ mutata eē dicimus: ſed manere integra ⁊ ſplēdidiſſima. ſꝫ inter alia attributa naturalia angelorū vnū ſunt perſpicacitas intelligentie. ergo hoc adhuc i eis manet. ¶ Reſpondeo dicendo: ꝙ cum peccatū nō tollit naturam: ſed tantum diminuat habilitatem ad bonum ſecundum ꝙ facit magis a gratia diſtare: oportet in demonibus lumen intellectuale perſpicuū remanere: quia natura eorum intellectualis eſt. cognitio autem eorum de rebus eſt duplex. quedam .n. ſunt quorum cognitio per cauſas naturales: vel ſigna haberi non poteſt ⁊ talia non niſi reuelatione ſupernorum ſpirituum cognoſcunt. Quedam vero ſūt quorū cognitio per naturam haberi poteſt. ⁊ hoc dupliciter. vl' ꝑ cauſas determinatas ad effectus naturales. ⁊ talia cognoſcunt per ſubtilitatem nature ſue inquantum in eis reſplendent ſimilitudines totius ordinis vniuerſi: vel per aliqua ſigna ex quibus vt in pluribus poteſt alicuius cognitio haberi: ſicut medici pronoſticantur de ſanitate vel de morte talia cognoſcunt per experientiam temporum ſecundum ꝙ talibus ſignis pluries tales effectus concurrerunt.

¶ Ad primum ergo dicendum: quod furor ⁊ concupiſcentia ⁊ fantaſia non ſunt in demonibus proprie: ſed methaphorice cum pertineant ad ſenſitiuā partem que non eſt in angelis. omnis enim defectus anime qui in nobis accidit: vel eſt fantaſia quantum ad cognitionem: cuius proprium eſt falſitas ſecundum philoſophum in quarto methaphyſice: vel ex paſſionibus iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis quantum ad affectionem. ⁊ ideo voluntas demonum inordinate deteſtans ⁊ appetens aliquid dicitur furor ⁊ concupiſcentia. Et intellectus ſuus deordinatus dicitur fantaſia. hec autem deordinatio intellectus eſt ex praua voluntate. ⁊ ideo dicitur fantaſia proterua. quia proteruus eſt qui pertinaciter verum impugnat. Irrationalitas autem ⁊ amentia furori ⁊ concupiſcentie important obliquitatem voluntatis a recto iudicio intellectus vel rationis ⁊ ignorantiam non ſpeculationis ſed electionis: ſecundum quam omnis malus eſt ignorans. ¶ Ad ſecundum dicendum quod voluntas eſt domina ſui actus magis q̄ꝫ intellectus: eo ꝙ ipſe in veritate compellitur. ⁊ ideo ſecundum actum voluntatis homo dicitur malus vel bonus. quia actus voluntatis eſt actus bonus: quaſi in eius poteſtate exiſtens. non autem ſecundum actum intellectus cuius ipſe non eſt dominus. ¶ Ad tertium dicendum quod reuelatio ſupernorum ſpirituum facta demonibus non eſt per modum illuminationis: ita ꝙ lumen intellectuale demonis vigoretur per applicationem claritatis luminis angelici. ſed per modū locutionis: ita ꝙ ſibi exponuntur cognitiua quedam ꝑ modum quo prius non exponebantur: ſicut infra patebit: diſtinctione vndecima. ¶ Ad quartum dicendum quod quamuis cognitionem a rebus non accipiat demon. tamen acuitur eius ſcientia per longitudinem temporis per ſpeciem rei quam habet innatā cognoſcit rem ⁊ ea que in re ſunt antequam determinatur contingens: ⁊ precipue ad vtrumlibet nec eſt in eo effectus eius. Unde poteſt in ipſa cognoſci: qui tamen cognita ipſa cognoſcetur quando iam ad effectum determina eſt.

Ad ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ per
a demones diuinatio fieri non poſſit. Prenunciatio enim futurorum diuinitatis eſt ſi

gnum. Unde dicitur Iſaie.xli. Ventura quoque an
nuncietis ⁊ dicemus ꝙ dii eſtis. Sed demones ſūt
omnino diuinitatis expertes. ergo per eos diuinatio
de futuris fieri non poteſt. ¶ Preterea. bonorum ꝓ
phetarum eſt veritatem de futuris predicere: vt di
citur Ieremie trigeſimo octauo: ꝙ iſte eſt prophe-
ta quem miſit dominus: cuius verbum euenit. Si
ergo homines virtute demonum vera de futuris
diuinando prenunciant: videtur ꝙ qui per reue-
lationem demonum probabiliter propheticent ve
ri ꝓ pheṫe ⁊ dei ſunt. ¶ Preterea. non eſt cogni
tio rei niſi per ſpeciem eius. ſed ſpecies euentus
futuri non poteſt per demonem in anima eſſe niſi de
mon ſpecies cauſaret. ergo videtur ꝙ per ipſum di
uinatio fieri non poſſit. ¶ Preterea. mentem ho-
minis nullus formare poteſt: niſi ſolus deus: vt Au
guſtinus in littera dicit. ſed nō poteſt cognitio alicu-
ius accipi: niſi mens alicuius aliquo lumine forma-
retur. ergo videtur ꝙ per demones precognitio futu
rorum accipi non poſſit. ¶ Sed contra. in demoni-
bus eſt potentior virtus intellectiua ꝙ̄ in hominibꝰ
ſed homo poteſt alteri denunciare quod ſcit futurū
ergo ⁊ demones: ſciunt autem quedam futura: cum
etiam quorundam futurorum cognitio ab hominibꝰ
habeatur: vt ab aſtrologis ⁊ medicis. ergo per demo
nes diuinatio fieri poteſt. ¶ Preterea. quando ani
ma retrahitur a motibus exterioribus circa corpus:
vt in ſomno quorundam futurorum precognitionē
accipit. non enim omnino negandum eſt diuinatōē
fieri in ſomnis: vt dicit philoſophus in libro de ſom. ⁊
vigilia. Sed demones circa regimen corporis non
occupantur. ergo videtur ꝙ futurorum cognitionē
⁊ habere ⁊ aliis conferre poſſunt. ¶ Reſpōdeo. dō.
ꝙ futurorum quedam ſunt determinata in ſuis cau-
ſis. quedam vero non habent cauſas determinataſ
ſicut que ſunt ad vtrumlibet. quilibet autē effectus
ſm ꝙ in cauſa ſua determinatur: in ea poteſt cogno-
ſci. Si enim determinetur in ea: vt ex qua neceſſa-
rio contingat certitudinarie cognoſcetur. ſicut ſūt ea
que circa motum celi accidunt: vt ortus ⁊ occaſus: ⁊
eclypſes ⁊ coniunctiones luminariū que omnia mul
to melius demones ſciunt. per ſpecies cauſarum in-
natas ꝙ̄ aſtrologus per artem. Si autem determinē
tur in cauſis: vt ex quibus frequenter contingat cum
poteſtate tamen deficiendi in minori parte propter
impedimentum ex parte agentis vel ex parte reci-
pientis actionum: eorum precognitio non certitudi-
nalis: ſed coniecturalis haberi poteſt. ⁊ hoc modo
aſtrologus predicit quedam futura que conſequun-
tur ex motibus celi in iſtis inferioribus: que tamen
impediri poſſunt propter defectum inferiorum cau-
ſarum. ⁊ hec precognitio tanto magis ad certitudi-
nem accedit quanto ad vnum effectum plures cau-
ſe concurrentes cognoſcuntur: ⁊ quāto virtus cauſe
melius ſcitur. Unde demones ſubtiliſſimi ſunt in ta-
lium futurorum precognitione. ſed ea que non habēt
cauſas determinatas: vt que ſunt ad vtrumlibet vl'
in minori parte non poſſunt cognoſci in cauſis ſuis.
ſed in ſeipſis tantum: vt preſentia ſunt: vt in primo
dictum eſt: diſtinctione. trigeſima octaua. Et cui deꝰ
reuelare voluerit: ⁊ talium futurorum cognitionem
nec homines nec demones habere poſſunt: niſi re-
uelatione ſuperiorum ſpirituum. Ea vero que ipſi
demones precognoſcunt reuelare poſſunt: non qui-
dem obiciendo ſe anime: ſicut ſpeculum in quo vi-
dentur que in ſpeculo relucent vt quidam dicunt:
quia anima humana ad minus ſecundum ſtatū vie
non videt ea que ſūt a materia ſeparata: niſi quate-
nus ex fantaſmatibus in eorum cognitionem venit.
Nec iterum ſpecies que ſunt in intellectu angelico:
ſunt proportionate intellectui humano: cum multo
ſimpliciores ſint ⁊ vniuerſaliores. Unde ſicut ſpe-
cies que ſunt in intellectu imaginatio non poteſt cō-
prehendere: nec ſenſus ſpecies que ſunt in imagina
tione: ita nec intellectus humanus ſecundum ſtatū
vie: ſpecies que ſunt in intellectu angelico. ſed ange
lus bonus vel malus aliter ea que cognoſcit reue-
lare poteſt: ſcilicet per applicationem luminis ſui ad
fantaſmata: ſicut applicatur lumen intellectus agē-
tis: vt ex eis quedam intentiones in intellectu eli-
ciantur. ⁊ quanto lumen fuerit fortius ⁊ perfectius:
tanto plures ⁊ certiores cognitiones elicientur. Et
ideo ex fantaſmatibus illuſtratis lumine angelico re
ſultat aliorū cognitio in intellectu poſſibili hominis
ad quam eliciendam illuſtratio intellectus agentis
humani non ſufficeret: cum lumen eius ſit debilius
lumine angeli. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ fu-
tura ſecundum ꝙ habent determinationem in cau-
ſis ſuis accedunt ad rationem preſcientium inquan
tum iam quodammodo ſunt determinata in cauſis
ſuis. ⁊ ideo eorum precognitio non proprie dicitur di
uinatio: vt quando medicus predicit ſanitatem futu
ram: ⁊ aſtrologus eclypſim vel pluuiam: ⁊ aliquid
huiuſmodi: niſi forte apud eum quem latet ordo cau
ſe ad cauſatum. vnde in illis que omnibus nota ſūt
nullus dicit diuinationem eſſe: vt ſolem oriri cras.
Sed diuinatio proprie eſt eorum que cauſas deter
minatas non habent. hec enim precognoſcere ſolius
dei eſt: a cuius actus vſurpatione diuini vocantur:
qui futuris prenunciandis intendunt. ¶ Ad ſecun-
dum dicendum ꝙ falſi prophete diſtinguuntur a ve
ris quantum ad tria ad minus. Primo quantum ad
reuelationis auctoritatem: quia boni prophete futu-
ra predicunt diuino lumine mediantibus bonis an-
gelis inſpirati. ſed falſi prophete: vel ſequuntur ſpi
ritum ſuum nihil intendentes: ſed mendacia confin
gentes: vel per reuelationem immundi ſpiritus.
Secundo quantum ad intentionem prenunciatio-
nis. quia falſorum prophetarum finis eſt aliquod lu
crum corporale. Unde dicitur Ezech. decimotertio
Violant me ad populum meum propter pugillum
ordei ⁊ fragmen panis: vel ſaltē ipſius demonis re
uelantis intentio peruerſa eſt qui deceptionem intē
dit. Sꝫ prophetaꝝ bonoꝝ tota intentio in rectū finē
ordinatur. Tertio quantum ad certitudinem prenū
ciatorum: quia bonorum prophetia innititur diem ꝓ-
ſcientie que omnium futurorum euentus intuetur:
ſed prenunciatio malorum prophetarum innititur
preſcientie demonum que coniecturalis eſt. ¶ Ad
tertium dicendum: quod demon poteſt aliquod igno
tum manifeſtare ſine cauſatione noue ſpeciei dupli
citer: aut ex ſpeciebus in imaginatione ſeruatis di-
uerſimode compoſitis ⁊ diuiſis ⁊ fortiori lumine illu
ſtratis alias intentiones eliciendo: aut etiam nouas
ſpecies in imaginatione formando ſcḋ aliquam trā-
ſmutationē organi corporalis. ¶ Ad quartū dicen
dum ꝙ ſolus deus format mentē hominis inſtituꝰ nō
tamen ſolus in mente itellectuali lūine illuſtrat: niſi

ſintelligatur a lumine connaturali quod a ſolo deo ẽ. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ aſtrologi non poſſunt prenunciare euentus: niſi quia reducuntur ad motum celi: ſicut ad cauſam: vel per ſe ſicut tranſmutationes que accidunt in corporibus: vt tempeſtates ⁊ ſterilitates: ⁊ peſtilentias: ⁊ huiuſmodi: que tamen impediri poſſunt fortioribus motibus ſuperuenientibus. vt dicit philoſophꝰ in libro de ſom. ⁊ vig. vel per accidens. ſicut ad tranſmutationeꝫ corporis diſponitur animꝰ ad aliquos actꝰ magis ꝙ̃ ad alios ſicut ex naturali ꝯplexione qdam ſunt proni ad luxuri. vel ad irã ⁊ hmõi. nõ tamen talis diſpoſitio corporis anime neceſſitatem inducit. Unde in his que ex libero arbitrio dependent maxime eorum iudicia falluntur. ¶ Similiter etiam medici ex ſignis exterius apparentibus cauſas interiores cognoſcunt ex quibus ſequitur ſanitas vel mors: vel ſemper: vel i maiori parte. ⁊ hec omnia demones precognoſcere poſſunt. non autem omnia futura ſunt talia. ¶ Ad ſextum dicendum ꝙ diuinationes etiam que in ſomniis ſunt reducuntur in aliqua ſigna vel cauſas naturales. hoc autem contingit dupliciter. vno modo in his quorum cauſa eſt in ipſo ſomniante. ⁊ hoc contingit dupliciter. vel ita ꝙ ipſum ſomnium eſt cauſa euẽtus futuri. ſicut quando quis ꝑpter hoc quod i ſomno videt mouetur ad aliquid faciendum. vel eſt ſignum futuri: cuius cauſa in ipſo eſt: ſicut quando quis ſomniat ſe comedere dulcia: ſignificat ꝙ flegma dulce in eo dominetur: ex quo medicus poteſt aliquem euentum futurum coniicere vel morbi vel ſalutis. Si autem neutro modo ſe habeat: tunc nõ eſt niſi per accidens: ſicut contingit per accidens me cogitante de aduentu alicuius illum venire. Alio modo in his que cauſam habent extra ſomniantem: ⁊ i his euentus frequenter rei ſomniate: ſe habet ad ſomnium: vt per accidens. quandoqꝫ tamen ſomniũ eſt ſignum euentus futuri. hoc autem contingit dupliciter. vno modo ex parte illa qua cognitionem a corpore accipit inquantum imprimitur in ipſiꝫ virtus corporis celeſtis. ex motibus enim corporum celeſtium relinquuntur quedam impreſſiones ⁊ motus: q̃ ſunt ſigna motuum celeſtium in corporibus inferioribus. ⁊ ſm ꝙ iſti motus perueniunt ad imaginationem ſigurantur imagines illorum effectuum ad quos diſponunt motus celeſtes ſecundum ſimilitudineꝫ magis vel minus expreſſam: ſm ꝙ virtus imprimens ẽ fortior vel debilior. ⁊ ſm ꝙ virtus recipiens eſt magis diſpoſita vel minus ⁊ magis quieta ab aliis occupationibus. ⁊ propter hoc huiuſmodi ſentiuntur in dormiendo: q: anima vacat ab exterioribus motibus: ⁊ precipue in nocte. ⁊ circa horam digeſtionis complete: ⁊ per hunc modum quedam animalia precognoſcunt. quedam futura ſecundum ꝙ eſt neceſſarium ad eorum ſubſtentationem: ſicut piſces tempeſtatem futuram motibus ſuis prenunciant dum d̃ loco ad locum mouentur. ⁊ ſimiliter etiam in formicis ⁊ multis aliis animalibus ad ſenſum patet quorum imaginationes ſunt magis quiete ꝙ̃ humane ꝑpter multiplices motus rationis. Alio modo ſecundũ ꝙ anima cognitionem accipit ⁊ influentiaꝫ luminis ſubſtantie ſeparate vel dei vel angeli cui vehementius coniungitur quanto magis ab occupatione corporis ceſſat. ⁊ propter hoc reualtiones in ſomniis fiunt ⁊ i illis precipue quorum anima corporis affectionibus non ſubdatur. ⁊ quanto coruꝫ imaginatio magis obedit intellectui: tanto figurantur in ea expreſſiores ſimilitudines. ⁊ propter hoc etiam virtutes morales multum faciunt ad ſcientiam. ⁊ precipue virtus caſtitatis: vt dicit commentator in ſeptimo phyſicorũ. caſtitas enim precipue inter virtutes morales corpus anime obediens reddit.

Einde queritur de virtute demonum in operando. Et circa hoc queruntur duo. Primo vtrũ poſſint aliquos veros effectus operari i materia corporali. Secundo vtrum eorum auxilio ⁊ cõſilio vti liceat.

D primum ſic proceditur. videtur ꝙ demones verum effectum corporalem iducere nequeant. quia dicitur ſcd̃e theſſalo. ſcd̃o. ꝙ antichriſtus veniet in ſignis mendacibus. ſed tũc maximam poteſtatem demones habebũt. ergo videtur ꝙ nullo modo poſſint aliquem effectum verum inducere. ¶ Preterea. id quod datum eſt in manifeſtationem ⁊ confirmationem fidei non debet concedi fidei aduerſariis. ſed operatio ſignorũ data eſt ad cõfirmationem fidei: vt habetur Mathei vltimo. Illi autem profecti ⁊c. ergo videtur quod non ſubſit poteſtati demonum miracula facere. ¶ Preterea. omnis alteratio reducitur in motum localem. vt in ſeptimo phyſicorum probatur. quorum primus eſt motus celi. ſed demones motum celi variare non poſſunt: quia hoc ſolius dei eſt: vt Dioniſius dicit i epiſtola ad policarpum. ergo videtur ꝙ nullam tranſmutationem in corporibus inferioribus facere poſſint de forma in formam. ¶ Preterea. id quod ſubiacet virtuti corporali non habet virtutem imprimẽdi in corpora. ſed demones ſubduntur virtutibꝰ ſtellarum. vnde etiam malefici conſtellationes determinatas obſeruant ad inuocandum demones. ergo videtur ꝙ non habeant virtutem imprimendi in corpora. ¶ Preterea. demones non operantur niſi per modum artis. ſed ars non poteſt dare formam ſubſtantialem. vnde dicitur in ca. de mineris ſciant auctores alchimie ſpecies tranſformari non poſſe. ergo nec demones formas ſubſtantiales inducere poſſũt. ¶ Sed contra eſt quod dicitur Exodi. vii. ꝙ magi pharaonis virtute demonum operantes virgas in ſerpentes verterunt. ¶ Preterea. fortius agit in id quod minus eſt forte. ſed virtus demonis eſt fortior virtute corporali. ergo poſſunt corpora tranſmutare propria virtute. ¶ Reſpondeo dd̃. ꝙ circa hoc poteſt eſſe duplex error. vnus fuit gentilium qui credebant demones: quorum virtute magi operabantur deos eſſe. ⁊ ita per modũ creatiõis poſſe nouos effectus producere. ⁊ iſte eſt ſecundus modus quem ponit in littera magiſter. Alius eſt Auicenne qui ponit ꝙ materia corporalis multo fortius obedit conceptioni ſubſtantie ſeparate ꝙ̃ qualitatibus contrariis agentibus in natura: quia agentia naturalia ſunt tãtum diſponentia ad formam que eſt ex influentia ſubſtantie ſeparate. vnde ad conceptionem ſubſtantie ſeparate etiam preter ordinem motus celi ſequitur aliquis effectus in inferioribus. ⁊ ponit exemplum de anima humana: ad cuius conceptionem totũ corpus mouetur: vel in libidine ad imaginationem mulieris amate: vel ad cauendum ex imaginatione ⁊ timore caſus. ⁊ hic eſt ꝑmꝰ modꝰ qui tangitur in littera: ꝙ materia corporalis deſeruiat demonibꝰ ad nutum. huic autem poſitioni contradicitur ⁊ a philoſophis ⁊ a theologis. A philoſophis quidem q: dicũt

ꝙ motus celi eſt inſtrumentū intelligentie mouentis. Unde non niſi eo mediante poteſt prouenire effectus in inferioribus ab intelligentia. A theologis etiam contradicitur: quia forme corporales nō ſunt ex influentia demonum: ſed ex influentia dei: qui eas in potentia materie poſſit educere in actū ſine adminiculo alicuius inferioris agentis ſꝫm ꝙ in actus educuntur ſꝫm curſum nature ex determinatis agentibus naturalibus. vnde huius poſitionis ē falſum fundamentum. Et ideo dicendum ꝙ demones virtute propria nullam formam in materiam influere poſſunt: nec accidentalem: nec ſubſtantialem: nec reducere eam in actum niſi adminiculo proprii agentis naturalis: ſicut nec artifex propria virtute ſed ſicut ignis appoſita calefacit. ita ⁊ demones ad determinata paſſiua poſſunt coniungere actiua: vt ſequatur effectus ex cauſis quidem naturalibus: ſꝫ preter cōſuetum curſum nature ꝓpter multitudinē ⁊ vehemētiā v̄tutis actiue rerum aggregatarꝫ ⁊ ꝓꝑ habilitatem paſſiuorum. ⁊ ideo effect⁹ qui non ſunt in poteſtate alicui⁹ virtutis actiue naturalis ꝓducere nō poſſunt: vt ſuſcitare mortuum vł aliqd huiōi ſꝫm veritatē: ſed in preſtigiis tm̄: vt. i̅. dicetur. ¶ Ad p̄mum ergo dōm: ꝙ tempore antixp̄i aliqua vera miracula fient virtute demonum permiſſione diuina in illis tamen ad que virtus demonis ſe extendit. tamen dicuntur omnia mendacia ex parte finis: q: ad decipiendum ſunt. ¶ Ad ſcd̄m dōm ꝙ ſigna facta ꝑ bonos poſſunt diſtingui ab illis que per malos fiūt tripliciter ad minus. Primo ex efficacia virtutis operantis: q: ſigna facta per bonos virtute diuina fiunt in illis etiā ad que virtus actiue nature ſe nullo modo extēdit. ſicut ſuſcitare mortuos ⁊ huiuſmodi. que demones ſꝫm veritatem facere non poſſunt. Secundo ex vtilitate ſignorum: q: ſigna per bonos facta ſūt de rebus vtilibus: vt in curatione infirmitatum ⁊ huiuſmodi. Signa autem per malos facta ſunt in reb⁹ nociuis vel vanis: ſicut ꝙ volant in aere vel reddūt membra hominum ſtupida ⁊ huiuſmodi. ⁊ hanc differentiam aſſignat beatus petrus i itinerario clemētis. Tertia differentia eſt q̄ꝫtum ad finem: quia ſigna bonorum ordinantur ad edificationem fidei ⁊ bonorum morum. ſed ſigna malorum ſunt in manifeſtum nocumentum fidei ⁊ honeſtatis. Et q̄ꝫtum ad modū oꝑ̄nt. q: boni operantur miracula per inuocationem diuini nominis pie ⁊ reuerenter. ſed mali quibuſdā deliramentis: ſicut ꝙ incidunt ſe cultris: ⁊ huiuſmodi turpia faciunt. ⁊ ita ſigna per bonos facta manifeſte poſſunt diſcerni ab his que virtute demonū fiūt ¶ Ad tertiū dōm ꝙ talem alteratione̅ precedit aliquis motus localis inquantū virtutes actiuas colligunt: ⁊ determinatis paſſiuis apponūt. ſed talis motus localis non reducitur in motum celeſtem: q: non eſt ſꝫm aliquam virtutem mouentem naturalē: ſed inquantū obedit virtuti demonis ad motum localem: quod eſt virtute nature ſue que ſupra corpora poteſt non quidem vt aliquam formam influat. ſed vt localiter moueat. quia motus localis non eſt ſꝫm acquiſitionem alicuius quod in re ſit que mouetur: quia locus eſt extrinſecus locato. ¶ Ad quartum dōm ꝙ corpora celeſtia non habent aliquam impreſſionem in demones: vt eis ſubdātur. Sed ideo aduocati ſub certa conſtellatione veniunt. q: ſciunt virtutem illi⁹ conſtellationis iuuare ad effectum qui requiritur. vł ꝓpter hoc vt hoīes inducantur ad venerandū aliqd̄ numen in ſtellis: ex quo idolatrie ritus ꝓcedit. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ ars virtute ſua non poteſt formam ſubſtantialem conferre: quod tamen poteſt virtute naturalis agentis: ſicut patet in hoc quod per artem inducitur forma ignis in lignis. ſed quedam forme ſubſtantiales ſunt quas nullo modo ars inducere poteſt. quia propria actiua ⁊ paſſiua inuenire nō poſſunt. ſed etiam in his poteſt aliquid ſimile facere ſicut alchimiſte faciunt aliquid ſimile auro quantū ad accidentia exteriora. ſed tamen non faciunt verū aurum. q: forma ſubſtantialis auri non eſt per calorem ignis quo vtuntur alchimiſte. ſed per calorē ſolis in loco determinato: vbi viget virtus mineralis. ⁊ ideo tale aurum non habet operationem ꝯſequentem ſpēm. ⁊ ſiır in aliis q̄ eorꝫ operatione fiunt.

Ad ſcd̄ʒ ſic ꝓceditur. videtur ꝙ vti auxilio demonum in talibus operibus nō ſit malū. Ipſe enim paulus corinthiū fornicatū tradidit ſathane in interitum carnis: vt dicitur p̄ma corint. v. ſed in hoc non dicitur peccaſſe. ergo vti licꝫ obſequio demonum. ¶ Preterea. licet auxilium accipere etiā a peccatoribus: vt elemoſinā vel aliquid huiuſmodi. ſed in demonibus non eſt inuenire niſi naturam q̄ bona eſt ⁊ peccatum. ergo videtur ꝙ auxilio eorum vti liceat. ¶ Preterea deus contulit virtutes verbis ⁊ rebus. ſed virtute quorundam verborū ⁊ rerꝫ demones aduocantur: ⁊ quaſi compelluntur. ergo videtur ꝙ eorum auxilio vti liceat. ¶ Preterea id qd̄ vergit in aliquam vtilitatem ⁊ nulli derogat: non videtur eſſe peccatum. ſed per inuocationes demonū frequenter multa vtilia fiunt: ſicut patet in inuentione rerum amiſſarum. ergo videtur ꝙ in talibus vti licet eorū auxilio. ¶ Sed cōtra deutronomii. xviii. Precepit dominus omnes incantatores ⁊ maleficos interfici. mors autem corporalis non infligitur ſine graui peccato. ergo videtur ꝙ grauiter peccāt q talibus intendunt. ¶ Preterea. auguſtinus dicit ſuper geneſim libro ſecūdo omnes diuinationes eē fugiendas ⁊ cauendas. ergo ⁊c. ¶ Rō. dō. ꝙ ea q̄ ſūt ſupra facultatem humanam ⁊ nature a ſolo deo requirenda ſunt. ⁊ ideo ſicut grauiter peccat qui illud qd̄ deo debet creature impendit per idolatrie cultum. ita ēt grauiter peccant qui ea que a deo expetenda ſūt: auxilio demonum implorant. ⁊ huiuſmodi eſt vaticinatio de futuro. vnde dicitur iſaie. viii. Nunquid non populus a deo ſuo ⁊c. Et ſimiliter etiam in aliis operibus magicis: in quibus complementum operis ex virtute demonum expectatur. In his enim omnib⁹ eſt apoſtaſia a fide per pactum initum cū demōe: vł verbotenus ſi inuocatio interſit: vel facto aliquo: etiā ſi ſacrificia deſint. non enim poteſt homo duobus dominis ſeruire. vt dicitur Matthei. vii. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ paulus ⁊ quidam alii ſancti leguntur aliqua per demones feciſſe non pacto cum eis inito: ſed ſicut virtutem diuinam in eis exercētes. ſicut etiam poteſtatum celeſtium officiū dicitur demones arcere. ¶ Ad ſecundum dōm: ꝙ peccatores quādiu in hac vita viuunt: poſſunt fieri membra chriſti: quantumcunqꝫ videantur in malicia obſtinati. ⁊ ideo ex charitate diligendi ſunt ⁊ ab eis beneficia recipi poſſunt ⁊ impendi: dummodo contra caritatem non ſint. ſed poſtq̄ꝫ a corpore in damnationē decedūt idē ē iudiciū d̄ eis ⁊ de demonib⁹ ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ nō eſt credēdū aliqbus v̄tutib⁹ corꝑalib⁹ demones ſubiacere. ⁊ ideo nō cogūt inuocationibus

⁊ factis quibuſdam maleficiis niſi inquantum p̄ hoc cum eis fedus initur ſm̄ qd̄ dicit̄ iſaie .xviii. percuſſimus fedus cum morte: ⁊ cum inferno fecim⁹ pactum. ¶ Ad quartū dd̄m: ꝙ nulla vtilitas eſſe pōt p̄ qua ad faciendū ſit: qd̄ in dei vergat iniuriā qd̄ contingit: quando illud qd̄ ipſi⁹ eſt non ab ipſo queritur ſed cum ei⁹ aduerſario fedus initur. Boni vero argumentum ⁊c. Sed ꝯtra. li. ar. eſt: ꝙ cogi non poteſt: ſed negationes non recipiuntur ⁊ min⁹ magis. ergo nec li. ar. ¶ Ad qd̄ dd̄m: ꝙ q̄uis negatio ſm̄ illō qd̄ eſt magis vel minus nō recipiat. tamē dr̄ intendi et remitti: q: habet cauſam in ſubiecto: ſicut qui caret ſubſtātia oculi magis dicitur cec⁹ q̄ ille cuius viſus dicitur ab humore impeditus ad pupillā ꝯfluente. et ideo dici poteſt libertas arbitrii maior ⁊ minor ſꝫ modum nature in qua eſt. Occulta q̄dam ſcia: ⁊c. Per hec ſcia intelliguntur virtutes actiue exiſtentes i rebus ex virtute celeſti et ex qualitatib⁹ actiuis ⁊ paſſiuis: q: ſemē in ſcd̄o phy. ꝯputat̄ inter cās actiuas.

Diſtin. octaua.

Utrū angeli omnes corporei ſint: quod quibuſdam viſum eſt: quibus augu. conſentire videtur dicens omnes angelos ante caſū habuiſſe corpora tenuia ⁊ ſpiritualia. ſed i caſu mutata in deterius malorū corpora vt in eis poſſent pati.

Solet etiam in queſtione verſari apud doctos: vtrum angeli omnes boni. ſ. ⁊ mali corporei ſint. i. corp̄a habeāt ſibi vnita. Qd̄ aliqui putant innitentes verbis Aug. qui dicere videtur ꝙ angeli omnes ante ꝯfirmationem vel lapſum corpora aerea habuerint de puriore ac ſuperiore aeris parte formata ad faciendū habilia nō ad patiendū. ⁊ angelis bonis. qui perſtiterūt talia conſeruata ſunt corpora: vt i eis poſſint facere ⁊ non pati: que tēte ſunt tenuitatis vt a mortalibus videri nō valeant: niſi ſuper veſtita aliqua groſſiori forma qua aſſumpta videntur: depoſitaq; videri deſinunt. Angelis vero malis mutata ſūt i caſu corpora in deteriorem qualitatē ſpiſſioris aeris Sic enim a loco digniori in inferiorē locū idest in caliginoſū aerem deiecti ſunt: ita illa corpora tenuia transformata ſunt in deteriora ⁊ ſpiſſiora: in quibus pati a ſuperiori elemento. i. ab igne. Et hoc auguſt. ſenſiſſe videtur ſuper Geneſim ita dicens. Demōes aerea dicuntur animalia: q: corporū aereorum natura vigent: nec per mortē diſſoluunt̄. q̄a preualet in eis elementū aptius ad faciendū q̄ ad patiendum. Ad patiendum eni humor ⁊ humus: ad faciendum humor ⁊ humus: ad faciendum aer ⁊ ignis aptitudinē prebent. Tranſgreſſores vero angeli cū principe ſuo nunc diabolo: tūc archāgelo: nō mirū ſi poſt peccatū in hanc caliginē detruſi ſūt. Neq; et hoc mirū eſt ſi cōuerſi ſunt ex pena in aeream qualitatē qua poſſent ab igne pati. Caliginoſa tamē aeris tenere tantū permiſſi ſunt: qui eis quaſi carcer ſit vſq; ad tēpus iudicii. Ecce his verbis videtur Aug. id tradere qd̄ quidam opinantur de corporibus angelorum. Hoc autem eum aliqui dixiſſe aſtruunt. non ita ſentiendo ſed opinionem aliorum referēdo: quod ex ipſius verbis diiudicare volunt: quibus ait demones dicitur aerea animalia. non ait: ſunt. Ita enim quidā dicebant. De habitatiōe vero caliginoſi aeris in quē detruſi ſunt non opinando ſed rei veritatem aſſerendo eum tradidiſſe dicunt. quod iſtius locutionis diſtinctio oſtēdit. Dicunt quoq; plurimos catholicos tractatores in hoc conueniſſe atq; id concorditer docuiſſe: ꝙ angeli incorporei ſunt: nec corpora habent ſibi vnita. Aſſumunt autem aliquando corpora deo preparante ad impletionē miniſterii ſibi a deo iniuncti: eademq; poſt expletionē deponūt: In quibus corporibus hominibus apparuerunt atq; locuti ſunt. ⁊ aliquando quidem locuti ſunt ex pſona dei ſine diſtinctione alicuius perſone. aliquādo ex perſona patris vel filii vel ſpiritusſancti.

Qd̄ deus i corporalibus illis antiq̄s formis apparuit.

Nec dubitandum eſt deum in corporalibus formis apparuiſſe hominibus: ſicut Augu. in ſcd̄o libro d̄ trinitate oſtendit: cōferens diuerſa ſcripture teſtimonia: ex quibus deum in corporeis formis hominibus apparuiſſe p̄bat. ⁊ aliquando ex perſona dei ſine diſtinctione: aliquando ſub diſtinctione perſonarum ſermonem factum eſſe eis.

De perplexa queſtione quā ponit Auguſti. querēs an ad exhibendū has corporales apparitiones creatura noua ſit formata: an angeli qui ante fuerant miſſi: ⁊ ſi ipſi miſſi ſunt: vtrum ſeruata q̄litate ſui ſpūalis corporis aliquam ſpēm corporalem de corpulētiori materia aſſumpſerint: an ſuum ꝓprium corpus mutauerint i ſpēꝫ ſue actioni aptā.

Sed vbi deuꝫ hominibus incorporalibus imaginibus apparuiſſe aſſerit. perplexam q̄ōnem ꝓponit: quā nec ſoluit querens vtrum in illis corporalib⁹ apparitionibus creatura aliqua crearetur ad illud opus tantū: in qua deus hominibus appareret: an angeli qui ante erant ita mitterent̄

vi vt manentes in ſuis ſpiritualibus corpori
bibus aſſumerent ex corpulenta inferiorū ele
mentorū materia aliquā ſpeciem corporalē
q̄ ſibi coaptatam quaſi aliquam veſtem mutarēt
in quaſlibet ſpecies corporales: veras quidē
an corpus ſuum propriū verterēt in ſpecies
appꝛias actionibus ſuis per virtutem ſibi a deo
datam. Ait enim Aug. ita in tertio libro de
trini. Querendū eſt in illis antiquis corpo
ralibus formis ⁊ viſis: vtrū ad hoc opus tan
tum creatura formata ſit: in qua deꝰ ſicut tūc
oportuiſſe iudicauit: humanis oſtenderetur
aſpectibus: an angeli qui iam erant ita mitte
bantur: vt ex perſona dei loquerētur aſſumē
tes corpalē ſpēm de creatura corporea in vſuꝫ
miniſterii ſui: aut ipſum corpus ſuum cui nō
ſubduntur. ſed ſubditū regunt mutātes atq̄
vertentes in ſpecies quas vellēt accomoda
tas atq̄ aptas actionibꝰ ſuis ſcd̄m attributā
ſibi a creatore potentiam. Sed fateor excede
re vires intentionis mee: vtrū angeli manen
te ſpirituali corporis ſui qualitate per hāc oc
cultius operantes: aſſumant ex inferioribus
elementis corpulentioribus: qđ ſibi coapta
tum quaſi aliquam veſtem mutentꝰ ⁊ vertant
in quaſlibet ſpecies corpales ⁊ ipſas veras:
ſicut aqua vera in vinum verū conuerſū eſt a
domino: an ipſa propria corpora ſua trāſfor
mant in id qđ volūt accomodatū ad id quod
agunt. Sed qđ horum ſit. quū homo ſine nul
lo experimento cōprehēdere valeo: ſicut ange
li qui hec agūt. Attende lector: q̄ qōnem ꝓ
poſitam nō ſoluit: ſed indiſcuſſam relinquit
vtrum angeli qui mittebant ſeruatis ſuis ꝓ
priis ſpūalibus corporibus ſuperueſtirent̄
aliqua corpulentiori ſpecie in qua poſſent vi
deri: an ipſum corpus mutarent̄ ⁊ transfor
marent in quācūq̄ vellent ſpēm in qua poſ
ſent cerni. In quibus verbis videtur Aug.
atteſtari angelos eſſe corporeos: ac propria
⁊ ſpiritualia habere corpora.

Qđ deus in ſpecie qua deus eſt nunquā
mortalibus apparuit.

c Eterum hec velut nimis ꝓfunda at
q̄ obſcura relinquētes: illud indubi
tanter teneamꝰ. q̄ deus in ſpecie eēn
tie ſue nūq̄ mortalibus apparuit: ſicut famu
lo ſuo Moyſi dicit. Non videbit me homo
⁊ viuet. Et in euāgelio ioānis legitur. Deū
nemo vidit vnq̄. Uiſibile enim quicq̄ non ē
quod nō ſit mutabile. Ideo ſubſtantia ſine
eſſentia dei: quoniā nullo modo mutabilis ē
nullo modo poteſt per ſe ipſam eſſe viſibilis.
Proinde illa omnia que patribus viſa ſūt
cum deus illis preſentaretur per creaturā fa
cta eſſe manifeſtū ē. Et ſi nos latet quo mō ea
miniſtris angelis fecerit deus: per angelos
tamen eſſe facta dicimus. Audio iterum fidu
cialiter dicere: nec deum patrem nec verbuꝫ
eius nec ſpiritum ſanctum eius qui eſt vnus
deus per id quod eſt inuariabile atq̄ idipſū
eſt: vllo modo eſſe mutabileꝫ: ac per hoc mul
to minus viſibilem.

Utrum demones intrent corpora homi
num ſubſtantialiter ⁊ illabuntur cordibus:
an id per effectū dicatur.

Lud etiam cōſiderationi dignum vi
i detur: vtrum demones ſiue corpo
rei ſiue incorporei ſint: hominuꝫ ſub
ſtantialiter intrent corpora: eorumq̄ anima
bus illabantur: an ideo intrare dicantur: q̄
malicie ſue effectū ibi exercēt dei permiſſio
ne: opprimendo atq̄ vexando eas vel in pec
catum ꝓ voluntate ſua trahendo. Qđ in ho
mines ītroeant atq̄ ab eis expulſi exeāt: euā
geliū aperte declarat cōmemorans demonia
in quoſdā ingreſſa: ⁊ per xp̄m deiecta. Sed
vtrū ſcd̄m ſubſtantiam fuerit ingreſſa: an ꝓ
pter mali effectū dicant̄ ingreſſa: nō adeo ꝑ
ſpicuū eſt. De hoc aūt Genadius in diffini
tionibꝰ eccleſiaſticoꝝ dogmatū ait. Demō
nes per inergiā operationē nō credimus ſub
ſtantialiter illabi anime: ſed applicatiōe ⁊ op
preſſione vniri. Illabi autē menti illi ſoli poſ
ſibile eſt qui creauit: qui natura ſubſiſtens in
corporeus capabilis eſt ſue facture. Ecce hic
videtur inſinuari q̄ ſubſtantialiter nō illabā
tur demones: vel introeant corda hominum
vel corpora. Beda quoq̄ ſuper illuꝫ locum
apoſtoloꝝ actuū: vbi petrꝰ ait Ananie. Cur
temtauit vel impleuit ſathanas cor tuū. dicit.
Notandū q̄ mentem hominis iuxta ſubſtā
tiam nihil implere poſſit niſi creatrix trinitas
q̄ tantūmodo ſcd̄m operationē ⁊ voluntatis
inſtinctū: anima de his que ſunt creata imple
tur. Implet ergo ſathanas cor alicuiꝰ: non q
dem ingrediens in eum ⁊ in ſenſū eiꝰ: neq̄ in
troiēs aditū cordis. ſiqdē ītrās hec ſolius dei
eſt. ſꝫ calida ⁊ fraudulēta deceptōe aiaꝫ in affe
ctū malicie trahēs ꝑ cogitatōes ⁊ icētiua vici
orū qbꝰ plenꝰ eſt. Impleuit āt ſathanas cor
ananie: nō intrādo ſed malicie ſue vires infe
rendo. Idē. Spūs immūdus flamma virtutū
d cordibꝰ fideliū expulſus: doctoribꝰ verita
tis venenū ꝑſecutionū infūdit. His auctori
tatibus oſ̄dit̄ q̄ demōes nō ſubaliter itrant
corda hoiuꝫ: ſed ꝓp malicie ſue effectū d qbꝰ
pelli dicūtur cū nocere nō ſinuntur.

f Olet etiã in qõne vſari ⁊c. Hic determiat magiſter de angelis bonis ⁊ malis q̃tũ ad corpoꝝ aſſũptionẽ: ⁊ diuidit͂ i ptes duas. In prima determinat de eis q̃tũ ad aſſũptionẽ corpoꝝ. ſcḋo q̃tũ ad impreſſionẽ in nos. ibi. Illud ẽt ↄſideratiõe ⁊c. Prima diuidit͂ in ptes duas. In pͥma determinat de apparitiõe angeloꝝ in corporalibꝰ formis: vtrũ ſit per corpꝰ aſſũptũ vel naturaliter vnitũ. In ſcḋa determinat de appartione diuina. ibi. Nec dubitãdũ eſt ⁊c. vbi duo facit. pͥo dicit deũ appͥuiſſe i corpalibꝰ formis. ſcḋo oñdit deũ nũq̃ i ſua eẽntia viſibilit͂ appͥuiſſe. ibi. Ceterũ hoc velit vnꝰ ⁊c. ¶ Circa primũ duo facit. Primo oñdit deũ in viſibilibus formis apparuiſſe. Scḋo inquirit dicte apparitionis modũ. ibi. Sed vbi deꝰ hominibꝰ ⁊c. Hic ſex querũt͂. pͥmo vtrũ angeli habeãt corpora naturalit͂ vnita. ſcḋo ſi nõ hẽant vtrum aſſumãt: tertio ſi ſic: q̃liter corpora aſſumãt. q̃rto q̃s operationes per ſe exerceant. quĩto q̃lr in nos imprĩere pñt. ſexto quõ deꝰ i formis corporalibꝰ appareat.

a Ad primũ ſic ꝓcedit͂. videt͂ ꝙ angeli corpora vnita hẽant. Aug. eñi in lib. de ci. dei, inducit verba apulei diffinientis demones ſic. Demones ſunt gñe aĩalia animo paſſiua: mente rõnalia: corpore aerea: tpe eterna: nec hãc diffinitionẽ improbat: ḡ videt͂ ꝙ habeãt corpora aerea naturaliter vnita. ¶ Preterea. Grego. dicit i omelia epiphanie: ꝙ iudeis annũciauit xp̄i incarnationẽ rõnale aĩal. i. angelus. ſed aĩal eſt cõpoſitũ ex anima et corpore. ḡ videt͂ ꝙ angeli habeãt corpora naturalit͂ vnita. ¶ Preterea. illud qḋ in ſe eſt incorporeũ reſpectu nulliꝰ põt corporeũ dici. q2 hec predicatio eſt abſoluta. qḋ enim abſolute albũ eſt reſpectu nulliꝰ eſt nigrum. ſ3 ſm Damaſcenũ ⁊ Greg. angeli i compõe dei corporei ſũt. ḡ in ſe incorporei ſũt. ¶ Preterea. nobiliꝰ eſt qḋ in ſe hʒ vitam ⁊ alteri cõfert q̃3 qḋ alterũ nõ viuificat: q̃3 nõ in ſeipſo viuat. ſ3 vita angeli ẽ nobilior q̃3 aĩe. ergo videtur ꝙ multo fortius habeat corpꝰ vnitũ qḋ viuificet q̃3 anima. ¶ Sed contra eſt: qḋ Dio. dicit q̃rtõ ca. ḋ di. no. ꝙ angeli ſicut incorporales: ita ⁊ immateriales intelligunt͂. ¶ Pre. omnis ſubſtãtia viuificãs corpus nãliter ſibi vnitas habʒ potẽtias aliquas q̃ ſũt actꝰ alicuiꝰ partis corporis. ſi ergo angelus vniat͂ naturalit͂ corpori tanq̃3 viuificans illḋ: oꝫ ꝙ hẽat potẽtias affixas organis: ſicut ſunt potẽtie aĩe ſenſitiue ⁊ nutritiue: q̃ ſi in angelo ponantur nõ differt angelus ab hoĩe. ¶ Rꝫ dḋ. ꝙ angeli neq3 boni neq3 mali habent corpora naturalit͂ vnita. hoc eñi eſſe nõ poteſt: niſi eẽnt forme illoꝝ corporum: vel ſaltẽ motores ꝓportionati illis corporibus: ⁊ cũ ſint pfectioris nature ipſis aĩabus: oporteret ꝙ corpora nobiliora haberẽt: iter corpora: oĩa aũt generabilia ⁊ corruptibilia ẽ nobiliſſimũ corpꝰ humanum: quaſi maxime accedẽs ad ſimilitudinẽ celeſtis corporis ꝓpter equalitatẽ ↄplexionis. vnde oporteret: illa corpora eſſe corpora celeſtia: ⁊ ſic rediret error philoſophoꝝ ponẽtium angelos eſſe formas orbiũ: ⁊ multiplicari ſm eoꝝ nũerũ: qḋ tamẽ longe ꝓbabilius eſſet: q̃3 eos habere corpora aerea naturalit͂ vnita: qḋ videtur Aug. dicere: q̃uis dicatur hoc nõ niſi ex hypoſtaſi eiꝫ dixiſſe: vt vtens põnibus platonicorum ↄtra quos diſputabat. ¶ Ad pͥmũ ergo dḋm: ꝙ Apuleus falſũ dixit. nec Aug. ↄtra hoc diſputabat: q2 paucã de angelis aſſerere voluit. ¶ Ad ſecundũ dḋm: ꝙ ſm Dio. in ſcḋo ca. celeſtis hierar. ꝓprietates animales ⁊ humane dñr de angelis per modum eminentioꝛẽ: q2 qḋ habet natura inferior habet ⁊ ſuperior: nec eodẽ modo ſed eminentiꝰ. vnde dicit͂ angelus aĩal: nõ q2 cõpoſitꝰ ex anima ⁊ corpore: ſed ex eo qḋ habet virtutẽ cognoſcendi ſenſibilia: nõ tamen per modũ ſenſibilẽ ſed itellectualẽ. ¶ Ad tertiũ dḋ ꝙ angeli dicunt͂ corporei in ↄparatione ad deuꝫ: q2 ↄueniunt cũ corporibꝰ in quadam ꝓprietate que ẽ loco diffiniri i quo corpora a deo diſtãt: non ꝙ aliquo modo naturã corporalẽ habeant. ¶ Ad q̃rtum dḋm ꝙ quanto aliquid habet eſſe vel vitam magis abſolute tanto nobilius eſt. ⁊ ideo cũ omnis forma habeat eſſe in coniunctione ad materiã nobilior eſt vita illiꝰ qḋ corpori nõ vnitur q̃3 id qḋ corporis forma eſt: ſed quod influit vitam per modum efficientis tñ: ⁊ non ſicut forma cõiuncta hoc nobiliꝰ eſt. ſed hoc neq3 aĩe neq3 angelo ↄuenit: ſed deo tñ.

a Ad ſcḋm ſic ꝓceditur. videt͂ ꝙ angeli corpora nõ aſſumant. omnis eñi aſſumptio terminat͂ ad aliquã vnionẽ. ſed angeli nõ poſſũt eẽ vniti corpibꝰ. ergo nec corpora aſſumere. ¶ Preterea. ſicut ſe habet ſpũs vnitus ad ſeparationẽ: ita ſpiritꝰ ſeparatꝰ ad vnionẽ. ſed ſpiritꝰ vnitꝰ. ſ. anima non poteſt ſeparari ſm ſuã voluntatẽ. ergo nec ſpiritꝰ ſeparatus cõiungitur corpori per aſſumptionẽ. ¶ Preterea. ſi aſſumãt corpora hoc nõ eſt niſi ꝓpter eoꝝ operationes: q2 ad eſſe ſuũ corporibꝰ nõ egent: nec q̃tũ ad pͥncipiũ nec q̃tum ad finem: ſicut anime rationales egent corporibus q̃tum ad principium: q2 creantur in corpore: ſed non q̃tum ad finem: q2 remanent poſt corpꝰ. ſed omnis virtus quanto magis eſt a corpore ſeparata: tanto eſt fortior in operationibꝰ ſuis: vt patet in anima rõnali. ḡ videt͂ ꝙ nullo modo corpora aſſumant. ¶ Preterea. cũ angeli nõ poſſint eẽ forme corpoꝝ: vt dictũ eſt: nõ poſſunt corporibꝰ cõiũgi: niſi ſicut motor mobili. ſed hoc modo coniungunt͂ omni ei circa quod operant͂. ergo ſi hoc eẽt corpꝰ aſſumere: quãdocũq3 eſſent circa nos corpus aſſumerẽt: quod nõ dicit͂. ¶ Preterea. qḋcunq3 corpꝰ aſſumit angelus: in illo eſt. ſed omne corpus cum ſit diuiſibile plures partes habet. ⁊ qḋ prime ⁊ per ſe eſt in aliquo: eſt in qualibet parte eius: vt ꝓbatur in. vi. phy. q2 ſi eſſet in vna parte tñ: nõ dicit͂ in toto eſſe niſi rõne partis. cũ ergo angelus nõ poſſit eſſe in pluribus locis ſimul: vt in pͥmo dictum eſt: videt͂ ꝙ corpꝰ nõ aſſumat. ¶ Sed ↄtra. illud qḋ per ſe incorporeũ eſt: videri nõ põt. ſed angeli frequenter hoĩbꝰ viſibiliter apparuerũt: vt i ſacra ſcriptura legitur: cũ ergo ſint incorporei vt dictũ eſt: videt͂ ꝙ corpꝰ aſſumant. ¶ Rꝫ. dḋ. ꝙ hic eſt quorũdam error dicentiũ angelos nũq̃3 corpus aſſumere. ⁊ omnia quecunq3 de apparitionibus angeloꝝ ſcriptura loquitur i preſtigiis facta eſſe dicunt: vel ſm viſionẽ imaginariam. ſ3 q2 ſancti cõiter dicũt angelos etiã corporali viſione hominibus appariuiſſe: cui ſcripture textus concordare videtur: ideo abſq3 dubio dḋm eſt angelos quandoq3 corpora aſſumere in quibꝰ ab hominibus videãtur. Nõ qualiter ſit videndum eſt. Cum enim natura ſpiritualis ſuperior ſit natura corporali: oportet ꝙ ſibi obediat: nõ aũt quantũ ad formaꝝ ſuſceptionẽ: q2 prima inchoatio formarum in materiã ſm ꝙ in ea dicũtur eſſe habilitates quedam ad formam: eſt ab opere creationis. ſed eductio earum in actum eſt per virtutem agentium naturalium determinatorum. ſ3 quantum ad motum localem per quem nulla forma ponit͂

i rre mota obedit corp⁹ virtuti ſpūali. ⁊ ſm hoc ꝙ vir tus ſpūalis mouet aliquod corpus coniungit̄ ſibi ſi cut motor mobili. Sed vlterius: quando angelus ſꝫ corp⁹ motum format per motuꝫ in precedentibus di ctum vt appareant in eo alique ꝓprietates viſibiles ĩnuiſibiliũ eius ꝓprietatibus congruentes: tūc di citur illud corpus aſſumere. vn̄ qn̄qꝫ apparent in fi gura hominis vel leonis: ⁊ huiuſmodi: per quoꝝ ꝓ prietates itelliguntur ipſe virtutes ſpūales angelo rū. Ad primū ergo dōm: ꝙ talis aſſumptio termi natur ad aliquā vnionē que eſt motoris ad motū: vt naute ad nauem: nō aūt vt forma ad materiā. Ad ſcōm dōm ꝙ ſpūs ꝯiunctus. ſ. anima vnit̄ corpori ad vnū eſſe: vt forma eius. ⁊ ideo nō poteſt ſeparari ꝑ vo luntatem: ſed per naturā facta indiſpōne circa corp⁹ ſed ſpirit⁹ ſeparatus pōt per voluntatē ꝯiungi corpo ri: non ſicut forma: ſed ſicut motor inſtrumēto. vn̄ vir tute nature ſue pōt aſſumere ⁊ deponere illō qn̄ vult ſicut ⁊ homo ſuum inſtrumentū. Ad tertiū dōꝫ ꝙ virtus angeli nō impeditur per corp⁹ aſſumptuꝫ: q2 nō aſſumit̄ vt materia ꝓportionata forme: nec etiā vi uatur: ſed tamen aſſumit ad ꝯſolationē coꝝ quib⁹ ap paret per inſtrumentū: vt ex viſibilibus in inuiſibili um cognitionē manuducant̄. Ad q̄rtum dicendū ꝙ ad aſſūptionē corporis nō ſufficit mot⁹. ſed opor tet ꝙ ſit formatio: vt dictum eſt. Ad quintū dōm: ꝙ angelus aſſumens corp⁹ eſt totus in qualibet eius parte: nec tamē eſt ĩ plurib⁹ locis: q2 totū hoc qd̄ vno motu mouetur comparat̄ ad ipſum: ſicut vnus locus id inuiſibil' q2 non eſt in loco niſi per operationem: vt ĩ primo dictum eſt.

a D tertiū ſic ꝓceditur. videtur ꝙ angeli aſſu mant corpora illa ſm veritatem que habent illam naturā q̄ videt̄. nūcios eni veritatꝭ non docet aliqua fictio. ſed oſ̄dere illud qd̄ non eſt verū eſt quedam fictio. ergo videt̄ ꝙ veram naturā habe ant illaꝝ rerū corpora aſſumpta. Preterea ꝓpri etates hūane nō inueniūt̄ niſi in vero corpore hūa no. ſed huiuſmodi apparitiones ſūt ſm Dio. vt ex vi ſibiliū ꝓprietatib⁹ inuiſibilibus inſtruamur. g̊ videt̄ idem qd̄ pri⁹ Preterea. non ſūt eedēꝫ ꝓprietates diuerſoꝝ ordinū. ſed aſſūptio corporaliūꝫ figuraꝝ eſt ad oſ̄dendū inuiſibiles ꝓprietates angeloꝝ. g̊ videt̄ ꝙ nō debeāt ĩ eadē figura apparere angeli ſuperioꝝ ordinū, ⁊ iferioꝝ ordinū: vt dictū ē. Pre. q̄rit̄ de q̄ materia aſſumant: ⁊ videt̄ ꝙ nō de aere. corpus eni qd̄ angeli aſſumūt habet determinatā figurā: ⁊ eſt di ſtinctum ab aliis corporibus. ſed aer nō eſt figurabi lis niſi ſm figurationē corporis alteri⁹: eo ꝙ cum ſit maxime humidū minime ſuis terminis terminatur. ſed alienis. vnde ⁊ vna pars aeris alteri continuat̄: ergo videt̄ ꝙ nō aſſumāt corp⁹ aerū. Item videt̄ ꝙ nec terrenū. angeli eni apparentes ſtatim diſparent: ſed hoc nō pōt fieri ĩ corpore groſſo terreſtri. ergo nō huiuſmodi corp⁹ aſſumūt. ❡ Preterea. ꝯſtat ꝙ inter nos ⁊ celū eſt ignis medi⁹ q̄ eſt maxime actiuus in in ferioꝛa corpora. Si ergo de inferiorib⁹ elemētis cor pus aſſumerent: videt̄ ꝙ quādo ĩ celū aſcendūt cor pora coꝝ cremarent̄. ❡ Preterea. Dio. in. xv. cap. ce.. hierar. dicit ꝙ inter alia corpora ignis maxie re preſentat ꝓprietates ſpūaliū ſubſtantiarū. ſed ꝓpter coꝝ cognitionē fit corpoꝝ aſſumptio vt dictꝫ ē. g̊ vi detur ꝙ ſemper de igne corpus aſſumant. ❡ Pre terea. corp⁹ celeſte eſt nobiliſſimū corpoꝝ. ſed nobili motori debetur nobile mobile. ergo videt̄ ꝙ corp⁹ qd̄ ad motū aſſumūt ſit de natura quinte eſſētie. ❡ Re ſpondeo. ꝙ qualitas corporis aſſumpti ab angelis poteſt dupliciter inquiri: vel q̄ꝫtum ad veritatem na ture quam habet: vel q̄ꝫtum ad naturā de qua cor pus aſſumit: Quantū ad ꝓmū dōm eſt ꝙ corp⁹ aſſum ptum ab angelo nō habet veritatē illius nature que oſtenditur. vnde ⁊ ſi aliquādo angelus bonus ⁊ ma lus moueat corp⁹ alic⁹ veri animalis: nō dicit̄ ꝓprie illud aſſumere: ſicut nō dicitur angelus aſſumpſiſſe linguam aſine per quam locut⁹ eſt ad Balaam: nec demon corpus hominis quem vexat. cui⁹ ratio ē: q2 ꝓprietates que ſm veritatē ſunt: in aliquo corpore ducunt in cognitionem principioꝝ ſubiecti: ⁊ nō actu in cognitionē ſubſtātie ſpūalis: que ductio eſt toti⁹ fi nis viſibiliū formationū ſm Dio. Unde q̄ꝫtuꝫ ad fi nem apparitionis oportet vt ſint ille' ꝓprietates ſm ſimilitudinem tm̄: vt non intelligatur illis ſubeſſe ali qua res: niſi angelus vt quaſi corp⁹ angeli eſſe vide atur: ⁊ ꝓprietates eius ſint ꝓprietates angeli. Si au tem queratur de ſecundo: quale ſit quantum ad ma teriam. Dōm eſt ꝙ materia corporis aſſumpti ab an gelo poteſt conſiderari dupliciter: vel q̄ꝫtum ad ꝓn cipium aſſumptionis vel quantum ad terminum. ſi quantum ad principium ſic dico ſicut in littera di citur: ꝙ aſſumit de aere ꝓpter hoc: quia aer maxime tranſmutabilis eſt ⁊ conuertibilis in quecūqꝫ. ⁊ hu ius ſignum eſt ꝙ quidam videntes corpus a demo ne aſſumptum ſcindere gladio vel perfodere volen tes: id efficere non valuerunt: quia partes aeris di uiſi ſtatim continuantur. Sed ꝓpter hoc ꝙ aliquam figuram recipere poſſint competentem angelo appa renti: oportet ꝙ quantum ad terminū aſſumptionis aer iſte ſit in aliquo inſpiſſatus: ⁊ ad ꝓprietatem ter re accedens: ſeruata tamen aeris veritate qd̄ effice re poſſunt tam per motum localem congregādo par tes tam etiam per ſe iam in elementis reſperſa: vt ꝓ⁹ dictum eſt. ❡ Ad primum ergo dōm ꝙ ſicut in locu tionib⁹ methaphoricis non eſt falſitas: eo ꝙ non ꝓfe runtur ad ſignificandum res quib⁹ nomina ſunt im poſita: ſed magis illa in quib⁹ dictarum rerum ſimi litudines inueniuntur: ita etiam in apparitionib⁹ an geloꝝ non eſt fictio: q2 figure ille non oſtenduntur ad ſignificandum eſſe naturale illius rei: ſed ꝓprie tates angeli. ❡ Ad ſecundum dōm ꝙ q̄ꝫuis ꝓprieta tes hominis non ſint in corpore naturali: tamen ſimi litudines illarum ꝓprietatum in aliis eſſe poſſunt. ⁊ tales ſimilitudines ſufficiūt ad finem apparitiōnis. ❡ Ad tertium dōm ꝙ ſm Dioniſiū in ſi. cel. hierar. in eadem figura quandoqꝫ oſtenditur ſuperior ⁊ infe rior angelus: quia vna res habꝫ diuerſas ꝓprietates per quaꝝ quaſdam poteſt ſuperiores repreſentare ⁊ per alias inferiores. ❡ Preterea. eedem ēt ꝓprieta tes ſunt ſuperiorum ⁊ inferiorum: q̄ꝫuis diuerſimo de ſm Dio. ❡ Ad quartum dōm ꝙ aer aliquo mo do inſpiſſatus poteſt figurari ⁊ ab alio aere diſtigui. ❡ Ad quintuꝫ dōm ꝙ eſt aliquo modo terreſtre in quantuꝫ habꝫ terre ꝓprietatē per ꝯdenſiouē: ſed illa denſitas ſubito diſſoluit̄ remotis cauſis denſitatis. ❡ Ad ſextū dōm: ꝙ cū nō aſſumāt corpora niſi ꝓpter nos non eſt ꝓbabile ꝙ corpora aſſumpta in celum em pireum deferant neqꝫ eis vtantur: niſi quaten⁹ e por ter ad operationes quas circa nos exercent. Ad ſeptimum dō. ꝙ in corporibus aſſumptis a bonis an gelis apparent ꝓprietates ignis: precipue q̄ꝫtum ad ſplendorem: ſicut ⁊ ꝓprietates hominis: non tamen

opoꝛtet ꝙ huiuſmodi coꝛpoꝛa materialr̄ de igne aſſu
mantur. Ad octauū dōm ꝙ cum coꝛpꝰ celi ſit icoꝛ
ruptibile non poteſt diuidi niſi ſ̄m imaginationē: nec
recipit peregrinas impſſiones. vnde ex eo nō poteſt
coꝛpꝰ angeli formari.

Ad quartū ſic pceditur. videtur ꝙ angeli in
a coꝛpoꝛibꝰ aſſumptis comedere poſſint. Le
gitur enī geneſ. xviii. ca. ꝙ abraaȝ angelis ſi
bi apparentibus cibos appoſuerit: ſed ipſe cognouit
eos eſſe angelos: qđ ipſa collocutio cum eis habita oſ
dit. ergo videtur ꝙ comedere poſſint. Sed contra
hoc eſt ꝙ expꝛeſſiſſimū argumentū dominice reſurre
ctionis eſt ipſius chꝛiſti reſurgentis comeſtio. vñ di
citur actuum tertio. Dedit eum manifeſtum: fieri nō
omni populo: ſed teſtibꝰ pꝛoꝛdinatis a deo nobis qui
manducauimꝰ ⁊ bibimꝰ cum illo. ſed actꝰ qui ſpiritui
poteſt conuenire non eſt argumentum coꝛpoꝛalis re
ſurrectionis. ergo angeli coꝛpoꝛa aſſumentes nō ve
re comedunt. Item videtur ꝙ poſſint generare.
Dicitur enim geneſis. vi. Uidētes autem filii dei fi
lias hominū ꝙ eſſent pulchꝛe ⁊c. Et hoc Joſephus
exponit de demonibꝰ incubis. ergo videtur ꝙ generare
poſſint. Sed contra eſt ꝙ cōpletur generatio ꝑ vir
tutem formatiuam que eſt in ſemine ex coꝛpoꝛe viuo
reſoluto. ſed coꝛpꝰ aſſumptum a demonibꝰ ⁊ ab ange
lis non eſt viuum: vt dictum eſt. ergo videtur ꝙ genera
re non poſſint. Si dicatur ꝙ generant per hoc ꝙ idē
demon ſuccubus ad virum eſt recipiens ab eo quod
poſtmodum in mulierem transfundit factꝰ incubꝰ ad
eam. Contra eſt: ꝙ ſemen non habet virtutem ge
nerandi niſi quādiu calor anime in eo retinetur: quem
opoꝛtȝ exalare per magnam diſtantiā delatum. ergo vi
detur ꝙ per iſtum modū generatio fieri nō poſſit.

Preterea. ſi fieret generatio talis per modū iſtuȝ
non eſſet niſi ſ̄m virtutem illiꝰ ſeminis. ergo ex hoc non
ſequeretur ꝙ geniti eſſent maioris virtutis ꝙ̄ alii ho
mines: vt innuitur ex his que ſequuntur. ibi. Iſti ſūt
potentes a ſeculo ⁊c. Itē videtur ꝙ poſſint ſentire. Aſ
ſumunt enim coꝛpoꝛa habentia diuerſa organa ſenſi
bilia. ſed hoc fruſtra eſſet niſi per oculos viderent ⁊
per aures audirent. ergo ⁊c. Sed contra eſt. ꝙ ſentire
per organa coꝛpoꝛalia eſt accipientis cognitionem a
rebꝰ: quod angelis non conuenit vt dictum eſt. ergo ⁊c.

Item videtur ꝙ poſſint localiter moueri per id qđ
legitur Tobie. vi. ⁊ deinceps de angelo qui comit
tatꝰ eſt Tobiam per multa terrarum ſpacia. Sed
contra eſt: quia quod coniungitur alicui ſolum vt motor: ſi
in ſe ſit imobile non mouetur ad motum eiꝰ: ſicut patȝ
in motoribus oꝛbium ſ̄m philoſophos. ſed angelus
inquantum in ſe eſt: eſt ſubſtantia ſpiritualis imobi
lis. ergo videtur ꝙ ad motū coꝛpoꝛis cui ſicut motoꝛ cōiungi
tur nō moueatur. Itē videtur ꝙ loquantur ex multis ſcripture
locis q̄ frequēter eos hominibꝰ locutos commemoꝛat.
¶ Sed contra eſt: quia in oī locutiōe expꝛimuntur quedaȝ
intentiones itellecte. ſed huiōi intētiones nō poſſūt
puenire de itellectu ad vocē: niſi aliquo mediāte: qđ
eſt ꝓpoꝛtionatum ad huiōi ſuſcipiēda. ſicut imagina
tio humana. ergo videtur ꝙ per coꝛpꝰ inanimatū aſ
ſumptū vel per coꝛpꝰ humanū loqui nō poſſūt. ¶ Reſpō
deo dicendum. ꝙ vt pdictum eſt: angeli coꝛpoꝛibꝰ aſſumptis
vitam non influūt: ſed tantū motū. ⁊ ideo cōſiderāduȝ
eſt ꝙ omnes opōnes que cōſequuntur coꝛpꝰ viuum i
quantum viuum: nō poſſunt angelis i coꝛpoꝛibꝰ aſſū
ptis conuenire: ſed tm̄ ille que cōſequuntur coꝛpꝰ mo
bile inquantum huiuſmodi: vt mouere: impellere: diui
dere: ⁊ huiuſmodi. ¶ Ad pꝛimum ergo dōm ꝙ com
medere ſ̄m completam ratōem ſui nō dicit ſoluȝ diui
ſionem cibi ⁊ contritionem i oꝛe. ſed ⁊ iſtum actuȝ pce
dere a vꝛtute potente digerere ⁊ cōuertere i nutrimē
tum. ideo angeli non vere comedunt. ſed ſi vera diui
ſio cibi ⁊ tractio in coꝛpꝰ aſſumptum qui poſtmodum
nō ē cōuerſus in coꝛpꝰ illud. ſed virtute angeli aliqua
diſſolutus eſt in preiacentem materiam. chꝛiſtus au
tem vere comedit: quia cibus conuerſus non fuerit
quia illa deciſio cibi fuit habentis virtuteȝ nutritiuā
⁊ conuerſiuam. Abꝛaam auteȝ ⁊ ſi in fine cognouerit
eos eſſe angelos: non tamen eſt inconueniens ꝙ hoc
eum in pꝛincipio latuerit: vel ſi cognouerit in aliciꝰ
miſterii cōmendationē eis cibos appoſuit. Ad id
quod ſcđo queritur: dicunt quidam ꝙ demones i coꝛ
poꝛibus aſſumptis nullo modo generare poſſunt: nec
per filios dei angelos incubos ſignari dicunt. ſed fi
lios ſeth: ⁊ per filias hominuȝ ea que de ſtirpe cayn
deſcenderunt. Sed quia contrarium a multis dicitur.
⁊ quod multis videtur non poteſt omnino falſum eē
ſ̄m philoſophum in ſeptimo ethicoꝝ: ⁊ in fine đ ſom.
⁊ vigilia. Ideo poteſt dici ꝙ per eoꝛum actū comple
tur generatio in quantum ſemen humanum appone
re poſſunt in loco conuenienti ad materiaȝ ꝓpoꝛtio
natam. ſicut etiam ſemina aliaruȝ reruȝ colligere poſ
ſunt ad complendū aliquos effectus: vt in pꝛeceden
ti diſtinctione dictum eſt: vt attribuatur id tm̄ eis qđ
eſt motus localis: non auteȝ ipſa generatio: cuius pꝛi
cipium non eſt virtus demonis aut coꝛpoꝛis ab eo
ſumpti. ſed virtus illius cuꝰ ſemen fuit. vnde ⁊ geni
tus non demonis ſed aliciꝰ hominis filius eſt. ⁊ ſic
patet reſponſio ad pꝛimum quod contra obiicitur.
¶ Ad ſecundum dōm ꝙ cum hic demones velociſ
ſime moueantur ꝓpter vigoꝛiam virtutis mouentis
ſuper rem motaȝ poſſunt aliqua ponere ad cōſeruati
onem ſeminis ne calor vitalis euapoꝛet. ¶ Ad ter
tium dōȝ ꝙ demones poſſunt ſcire virtutem ſeminis
deciſi ex diſpoſitione eiꝰ a quo deciſum eſt. ⁊ ſimili
ter mulierem ꝓpoꝛtionataȝ ad ſeminis illius ſuſcep
tionem ⁊ etiaȝ conſtellationem iuuantem ad effectū
coꝛpoꝛalem. ſ. optime complexionis in genite: quibꝰ
omnibus concurrentibus poſſibile eſt ſic genitos coꝛ
poꝛe magnos eſſe vel foꝛtes. ¶ Ad id quod tertio q̄
ritur dōm eſt ꝙ angeli nullo modo vident per oculos
coꝛpoꝛis aſſumpti. quia hec eſt operatio potentie coꝛ
poꝛis viuentis. vnde partes coꝛpoꝛis aſſumpti non
ſunt organa ſenſibilia: ſed ſimilitudinem eoꝛuȝ habē
tia ad oſtendenduȝ angeloꝝ ſpūales virtutes. vnde
Dio. in fine ce. hierar. ex omnibus partibus huma
ni coꝛpoꝛis docet ꝓprietates angelicas conſiderare.
vnde non fruſtra aſſumuntur. ¶ Ad id quod quar
to queritur dōȝ eſt ꝙ mouentur per accidens motis
coꝛpoꝛibus in quibus ſunt: quia diffinitiue ſunt i illis
coꝛpoꝛibus ita ꝙ non alibi. deus auteȝ non mouetur
ad motuȝ alicuius coꝛpoꝛis: quia ita eſt in vno ꝙ etiam
in alio: ſicut anima non mouetur per accidēs ad mo
tum manus: ſed ad motum totius coꝛpoꝛis. Simil'r
etiam motoꝛ oꝛbis coniungitur oꝛbi ſ̄m totum ſ̄ȝ phi
loſophos ⁊ non vni parti tm̄: quāuis virtus eius pꝛio
appareat in pte dextrā: vnde incipit motus. ⁊ ideo
non mouetur per accidens: quia totus oꝛbis nō mo
uetur extra locuȝ ſuuȝ: niſi hoc modo ꝙ ſit in alio lo
co ratione ⁊ non ſubiecto. ¶ Ad id quod quinto que
ritur: dicendum ꝙ loqui pꝛopꝛie eſt per foꝛmationeȝ
vocuȝ ex percuſſione aeris reſpirati determinatis

oꝛganis ad exprimendū aliquē intellectū. ⁊ ideo
locutio coꝛpoꝛalis angelis conuenire non poteſt i coꝛ
poꝛibus aſſumptis ſecūdum cōpletam ſignificationē
eū ꝗ̄ non habeant vera oꝛgana coꝛpoꝛalia. ſed eſt ali-
qua ſimilitudo locutionis inquantū intelligunt ⁊ in
tellectū exprimunt quibuſdā ſonis: qui pꝛopꝛie nō
ſunt voces ſed ſimilitudines vocum: ſicut etiā que-
dam animalia non reſpirantia dicuntur vocare etiā
per quedā inſtrumenta: vt dicit philoſophus in ſe-
cundo de anima. Intentiones autē intellecte ab an
gelo efficiuntur in illis ſonis non eedē numero. ſed
ſecundū ſimilitudinē ſignificationis per motus de
terminatos ab intellectu: ſicut ſimilitudo artis effici
tur in materia vt domus.

D quintū ſic pꝛoceditur. videtur ꝙ demo-
a nes intra coꝛpoꝛa hominū eſſe non poſſint.
Dicit enim gloſa ſuper illud abbacuc. ii. Do-
minus in templo ſancto ſuo: ꝙ demones ſimulacris
exterius pꝛeſidere poſſunt: non autē interꝰ adeſſe.
ergo multo minꝰ intra humana coꝛpoꝛa. ¶ Prete.
duo ſpiritꝰ creati non poſſunt eſſe in eodem loco: vt i
pꝛimo dictū eſt. ſed anima eſt in qualibet parte coꝛ-
poꝛis. ergo videtur ꝙ in nulla parte eiꝰ poſſit eſſe de
mon. ¶ Preterea. ſcḋm Damaſcenum angelus ē vbi
operatur. ſed ſicut operatur in coꝛpoꝛe: ita etiā ha-
bet aliquā operationē circa animā. ergo ſicut in-
tra animā non eſt ita nec intra coꝛpꝰ. ¶ Preterea.
videtur ꝙ in ſenſus coꝛpoꝛales imprimere non poſ
ſit pꝛeſtigiis deludendo. Illa enim foꝛma que videt
opoꝛtet ꝙ ſit alicubi: ſed non poteſt eſſe tātū in ſen-
ſu: quia ſenſus non habet aliquā ſpeciē niſi a rebꝰ
acceptā. nec iterū poteſt eſſe in re que videtur ſic
ꝙ mulier videatur equa: quia due foꝛme ſbales nō
poſſunt eſſe in eodē. Et pꝛeterea. res illa videre
tur talis ab omnibus: nec iterū in aere circunſtante
qui ſuſceptibilis figure non eſt nec ſemper vnꝰ ⁊ idē
circa rem illā manet: pꝛecipue quādo mouetur. ergo
videtur ꝙ huiuſmodi ludificationes per demones
fieri non poſſunt. ¶ Sed contra. videtur ꝙ etiam i
animam illabi poſſunt. quia ea que ſūt in coꝛde nul-
lus ſcire poteſt niſi coꝛdis intima penetret ſed demo
nes ſciunt cogitationes malas peccatoꝛū quas apō
deum accuſant: ⁊ ex quibꝰ occaſionē tentandi ſumūt.
ergo videtur ꝙ anime illabant. ¶ Pre. ipſi immittūt
malas cogitationes: vt dicitur in pſalmis. immiſſiones
per angelos malos. ergo videtur ꝙ intellectū pene
trare poſſunt. ¶ Preterea. ipſi etiā dicuntur intē-
toꝛes maloꝛū: ſed intendere pertinet ad affectū cꝰ
eſt amare. ergo videtur ꝙ etiā in voluntatē noſtrā
imprimere poſſint: ⁊ eā intrare. ¶ Reſpondeo. dō.
ꝙ omnes angeli boni ⁊ mali ex virtute nature ſue ha
bent poteſtatē tranſmutandi coꝛpoꝛa noſtra: ſicut ēt
alia coꝛpoꝛa naturalia. ⁊ quia vbi operantur ibi ſunt
ideo noſtris coꝛpoꝛibꝰ illabuntur: ⁊ per conſequens
etiā impreſſionē habent in potentias affixas orga
nis: quarū operationes immutantur ad immutationē
oꝛganoꝛū. ſicut eſt ſenſus imaginationis: ⁊ huiuſmo
di: ſic etiam per accidens eoꝛum operatio reſultat in
intellectū: cuius obiectum eſt fantaſia: ſicut coloꝛ vi-
ſus: vt dicitur in. iii. de anima. ſed tamen hoc perue-
nit vſqꝫ ad voluntatē: quia voluntas neqꝫ ꝗ̄tum ad
actū: neqꝫ ꝗ̄tū ad obiectū dependet ex oꝛgano coꝛ
poꝛali: quia obiectū ſuū ab intellectu accipit ſecūdū
ꝙ intellectus appꝛehendit aliquid in ratione boni.
¶ Ad pꝛimū ergo dicendū ꝙ demon dicitur non i-
tus adeſſe ſimulacro: quaſi virtus coniuncta: ita ꝙ ex
demone ⁊ ſimulacro fiat vnū: ſicut ydolatre puta-
bant aliquod numē in imaginibus coꝛpoꝛalibus eē.
¶ Ad ſcḋm dō ꝙ aīa non eſt in coꝛpoꝛe ſicut in loco:
ſed ſicut foꝛma in materia. ⁊ ideo non eſt vnius ratio
nis operatio quā anima in coꝛpus efficit ⁊ demon.
vnde ſine confuſione operationū vtrunqꝫ ſimul i ea
dem coꝛpoꝛis parte eſſe poteſt. ¶ Ad tertiū dō ꝙ
eſſe intra aliquid: eſt eſſe intra terminos eius. coꝛpꝰ
enim habet terminos duplicis rōnis. ſ. quantitatis et
eſſentie. ⁊ ideo angelus operans coꝛpoꝛales ꝗ̄titatis
coꝛpoꝛi illabitur: non autem ita: ꝙ ſit intra terminos
eſſentie ſue: nec ſicut pars: nec ſicut virtuſ dans eſſe,
quia eſſe eſt per creationem a deo. ſubſtantia autē ſpi
ritualis non habet terminos ꝗ̄titatis: ſed tantū eēn
tie. ⁊ ideo in ipſā non intrat niſi ille qui dat eſſe. ſ. dꝰ
creatoꝛ qui habet intrinſecā eſſentie operationē. alie
autē perfectiones ſunt ſuperaddite ad eſſentiam.
vnde angelus illuminans non dicitur eſſe in angelo
⁊ in anima: ſed extrinſecus aliquid opari. ¶ Ad ꝗ̄r-
tum dōm: ꝙ foꝛme que videntur in iſtis pꝛeſtigiis non
ſunt niſi in ſenſu. hoc autem poteſt dupliciter cōtige
re per demonum operationē. vno modo vt ſpecies q̄
ſunt in imaginatione ſeruate operatione demonum
ad oꝛgana ſenſuū fluant: ſicut contingit in ſomno. et
ideo quando ille ſpecies que ſunt in theſauro imagi
nationis contingunt oꝛgana ſenſus exterioꝛis: viden
tur ac ſi eſſent res pꝛeſentes extra ⁊ actu ſentirent.
Alius modus poteſt eſſe ex immutatione oꝛganoꝛū: q.
bus immutatis fallitur ſenſus iudicii: ſicut patet in eo q
habet guſtū coꝛruptū cui omnia videntur amara.
hoc autē facere poſſunt virtute quarundā rerū na
turalium: ſicut ad vapoꝛationem cuiuſdam fumi tra-
bes domꝰ videntur ſerpentes: ⁊ multa experimenta
huiuſmodi inueniunt. ¶ Ad q̄ntū dō ꝙ cogitatōes
coꝛdiū ſcire ſolius dei eſt. poſſunt tamen angeli ali
quas earum conīicere ex ſignis coꝛpoꝛalibus exteri
oꝛibus. ſ. ex immutatione vultus ſicut dicitur. In vul-
tu legitur: hominis ſecreta voluntas. ⁊ ex motu coꝛ-
dis ſicut per qualitatem: pulſus etiā a medicis paſ
ſiones anime cognoſcuntur. ¶ Ad ſextum dicen-
dum ꝙ mali angeli cogitationes immittunt: vt pꝛius
dictum eſt illuſtrando fantaſmata: vt ſcḋm diuerſas eo
rum compoſitiones poſſint noue intentōes ab eis ac-
cipi: nō tamē intellectus cogitur eas accipere: qꝛ pꝛe
ter obiectū ⁊ potentiā cognoſcentē exigit ad actualē
cognitionē intētio cognoſcentis: vel per ſenſum vl' p
intellectum. ſed boni angeli etiā directe i intellectū
imprimere pñt: qꝛ ſcḋm aug. operant in itelligētias no
ſtras miris quibuſdā modis. hoc āt ē inquantum lu-
men intellectꝰ agentis noſtri ꝯfoꝛtatur per intellectu
ale lumē ipſoꝛū. ſed hoc demonibꝰ nō ꝯpetit: qꝛ ꝗ̄uis
nāle lumē eoꝝ ſit efficaciꝰ ꝗ̄ lumē intellectꝰ nr̄i: tñ lu
mine gratie nō ſunt pfecti: ſed tenebꝛis culpe obum-
bꝛati. ⁊ iō nō intendūt iudiciū rōnis noſtre rectifica-
re per ꝯfoꝛtationē intellectualis luminis: ſed aliqua
nobis oſtendere ex quibus decipiantur quod faciūt
fantaſmata illuſtrando. ¶ Ad ſeptimū dicendum:
ꝙ demones dicunt incentoꝛes inquantum faciunt
feruere ſanguinē: ⁊ ſic anima ad ꝯcupiſcendū diſpo
nit: ſicut etiā qdā cibi libidinē pꝛouocant. In volunta
tem aūt imprimere ſoliꝰ dei ē qd̄ ē ꝑpter libertatis vo
luntatē q̄ eſt domina ſui actꝰ: ⁊ nō cogit ab obō: ſicut
itellectꝰ cogit demſone. vñ pꝫ ex p̄dictis ꝙ demōes
imprimunt in fantaſiam: ſed angeli etiam in itellectū

deus autem ſolus in voluntatem.

D tertiū ſic ꝓceditur. videtur ꝙ ipſe deus i
a corporalib⁹ figuris nō apparuerit. huiuſmo-
di enim apparitiones facte patrib⁹ in prophe
phetis facte ſunt mediantibus angelis: quorū etiā
diſpoſitione lex tradita eſt: vt dicit̄ actuū. vii. ⁊ ad
hebreos. ii. Sed ille apparet qui imediate reuelati
onē facit. ergo videtur ꝙ in huiuſmodi formis cor-
poralib⁹ de⁹ non apparuerit. ¶ Preterea. angelus
apparens viſibiliter aſſumit corp⁹ in quo videtur. ſꝫ
deus nunꝙ̄ aſſumpſit corpus: niſi in vnitate perſo-
ne. ergo videtur ꝙ ipſe in corporalibus figuris non
videatur. ¶ Preterea. angelus qui apparet in ali-
quo corpore: eſt in eo in quo pri⁹ non fuerat. ſed in il-
lis creaturis in quib⁹ apparere dicitur: non eſt niſi
ſicut prius fuerat. ſ. per eſſentiā: preſentiā: ⁊ poten
tiā. ergo videtur ꝙ ipē dš nō appebat. Prec. ſi ipē
dš appuerit. ḡ vr̄ ꝙ miſſio viſibilis facta fuerit i ve-
teri teſtamen. ſicut etiā in nouo: quod a ſanctis ne-
gatur. ¶ Sed contra eſt quod dr̄ Exodi. xx. vbi do
min⁹ loquitur ad populum dicens. Nō erūt tibi alii
dii preter me: ⁊ frequenter etiam inuenitur: ego do-
min⁹. ergo vr̄ ꝙ ipſemet deus apparuerit. ¶ Prete
rea Yſaie. vi. dicitur. Vidi dominū ſedentem ⁊c. qḋ
non poteſt conuenire niſi ipſi deo. ergo videt̄ ꝙ ipm̄
deum viderit. ¶ Reſpondeo. dš. ꝙ de⁹ ſm̄ eſſentiā
ſuam corporalib⁹ oculis nunꝙ̄ videri poteſt: nec etiā i
tellectu niſi a beatis. ſed in corporalib⁹ formis homi
nib⁹ apparuit. hec autem apparitio facta eſt miniſte
rio angelorum: vt dicit Auguſ. in libro de trinitate.
Quia diuine illuminationes non veniunt in nos niſi
mediante celeſti hierarchia: vt dicit Dio. Unde in
omnibus illis apparitionibus corporalib⁹ corp⁹ for-
matū eſt ⁊ aſſumptū ⁊ motum ab angelo. ſed tamen
in corpore aſſumpto per angelum dicitur apparere
angelus ⁊ aliquando de⁹. Formatio enim ⁊ appari-
tio corporis aſſumpti: vt dictum eſt fit ad oſtenden-
das ꝓprietates ſpiritualium ſubſtantiarū. quandoq̄
enim angelus qui imediate illuminat hominē: vult
inſtruere eum de propria virtute quam ipſe habet. ⁊
tunc in corpore illo exprimit ſimilitudines ſue virtu
tis. ⁊ ſic dicitur ille inferior angelus apparere. Ali-
quando autem vult inſtruere hominē de virtute di
uina vel etiam ſuperioris angeli per quam operat̄.
⁊ tunc format corpus aſſumptum ad exprimendam
eminentiam diuine maieſtatis: vel etiā ꝓprietates
ſuperioris angeli. ⁊ tunc dicitur deus apparere: vel
ille ſuperior angelus. ⁊ hoc etiam Grego. dicit i glo
ſa exodi. iii. aſſignans cauſam quare angelus qui lo-
quebatur Moyſi: quandoq̄ vocatur angelus quan
doq̄ dominus. Et per hoc patet reſponſio ad pmū.
quia non dicitur apparere ille angelus qui immedi
ate corp⁹ format. ſed deus cuius proprietates i figu-
ra oſtenſi corporis ſignificātur. Et ſimiliter ad ſe
cundum. q2 ꝙuis angelus corp⁹ formet vel moueat:
non tamen ipſe apparere dicitur: ratione iam dicta:
ſed deus. Ad tertium dōm: ꝙ deus erat in illꝭ crea
turis nouo modo: ſicut ſignatū in ſigno. ¶ Ad quar
tum dōm: ꝙ miſſio viſibilis diuine perſone differt ab
apparitione de qua differentia dictum eſt in primo
diſtinctione. xvi. ¶ Ad paciendū humor ⁊ humus ⁊c.
videtur hoc eē falſum: quia in aqua dominatur q̄li
tas actiua. ſ. frigidum: ⁊ ita videtur magis eſſe actiua
ꝙ̄ aer in quo dominatur qualitas paſſiua. ſ. hūidum
Et dōm: ꝙ iſta obiectio procedit conſiderata actione
⁊ paſſione ſm̄ qualitates actiuas ⁊ paſſiuas. Sꝫ ali
ter eſt ſi conſideretur ſm̄ formas ſubſtantiales q̄ ſunt
prima principia actionis: quanto aliquid eſt magis
ſubtile: magis eſt actiuum: quia plus habet d̄ forma.
⁊ groſſum eſt magis paſſiuum: q2 plus habet de ma-
teria. Sed vbi dñi hominibus ⁊c. Hic mouetur que
ſtio habens tres partes ſm̄ tres modos: quibus po-
teſt diuina apparitio extimari. vnus modus eſt vt ali
qua noua creatura creetur: ad hoc ꝙ in ea de⁹ appa-
reat. ⁊ hoc verum eſt ſi per creationem intelligat̄ for
matio corporis facta per miniſterium angelorū. ſe-
cūdus modus eſt: vt angeli corpora naturaliter vni
ta diuerſimode transformēt ad exprimendū diuer-
ſas ſimilitudines. tertius modus eſt vt ſupra corpo-
ra que habent: alia groſſiora aſſumant: quaſi indumē
ta quibus induantur. ⁊ vtrunq̄ iſtorum falſum eſt: q2
ſupponit angelos habere corpora naturaliter vnita.
Viſibile eſt quicq̄ nō eſt ⁊c. Iſtud abſolute verū nō ē:
ſi intelligatur de viſu exteriori: quia omne viſibile eſt
corpus naturale: ⁊ omne corpus naturale eſt mobile:
vel ſꝫ locū: vel alio mō. Per energuminos ⁊c. Ener
gia dicitur: ab en: quod eſt in ⁊ ergia: quod eſt labor ⁊
geos: quod eſt terra. ⁊ conuenit his qui interius ter-
reſtri ⁊ melancolico humore laborant: quia tales vſu
rationis priuantur. ideo energumini etiā dicunt̄ illi
qui interi⁹ a demone poſſidentur.

Diſtinctio Nona.

De ordinum diſtinctione: ⁊ quot ſint: et quid ſint.

Poſt predicta ſupereſt cognoſce
p re de ordinibus angelorū: qḋ
ſcriptura tradat que in plurib⁹
locis nouem eſſe ordines ange
lorum ꝓmulgat. ſ. angelos: archangelos: pri-
cipatus: poteſtates: virtutes: dominationes
thronos: cherubin: ⁊ ſeraphin. Et inueniun
tur in iſtis ordinibus tria terna eſſe: ⁊ in ſin-
gulis tres ordines vt trinitatis ſil'itudo in eis
inſinuetur impreſſa. Unde Dionyſius tres
ordines angelorum eſſe tradit: ternos in ſin-
gulis ponens. Sunt enim tres ordines ſu-
periores: tres inferiores: tres medii. Superi
ores: ſeraphin: cherubin: ⁊ troni. Medii: do
minationes: principatus: poteſtates. Inferi
ores: virtutes: archangeli: ⁊ angeli.

Quid appelletur ordo: ⁊ que ſit ratio no-
minis cuiuſq̄.

Hic conſiderandum eſt quid appelle
b tur ordo. Deinde vtrum ab ipſa cre
atione fuerit diſtinctio illorum ordi
num. Ordo angelorū dicitur multitudo ce
leſtium ſpirituum: qui inter ſe in aliquo mu-
nere gratie aſſimilant̄: ſicut ⁊ in naturaliū da
torum munere conueniunt. verbi gratia. Se
raphin dicuntur qui pre aliis ardent in chari
tate. Seraphin eni interpretatur ardens vel

ſuccedẽs. Cherubin q̄ p̄ aliis ĩ ſcia eminent. Cherubin.n.iterp̄taṙ plenitudo ſcie. Tron⁹ diṙ ſedes.troni aũt vocãṙ vt btũs Greg.ait. qui tãta diuinitatis gr̃a replẽtur: vt i eis ſedeat deus: ⁊ p̄ eos iudicia diſcernat atq; infor/met. Dominatiões vocanṫ q̄ principatus ⁊ ptãtes trãſcẽdũt. pricipatus dicũtur qui ſibi ſubditis que ſũt agẽda diſponũt: eiſq; ad explẽda diuina miſteria pricipãtur. Poteſta/tes noiantur hii qui hoc ceteris potẽti⁹ i ſuo ordĩe acceperũt. Ut virtutes aduerſe eis ſubiecte eorũ refrenẽtur ptãte: ne hoies tẽtare rã/tum valeãt quãtũ deſiderãt. Uirtutes vocã/tur illi p̄ quos ſigna ⁊ miracula ſepe fiũt. Archãgeli q̄ maiora nũciãt. angeli q̄ minora.

Quod hec noĩa ñ propter ſe: ſed propter nos eis data ſunt: que ſumpta ſunt a donis gratie: que non habẽt ſingulariter: ſed excellẽter ⁊ a precipuis nominãtur.

Ec noĩa ñ propter ſe illis: ſed propṫ nos data ſunt. Qui eni ſibi noti ſunt cõtemplatione nobis innoteſcũt co/gnominatõe. ⁊ nominãtur ſinguli ordines a donis gratiaꝝ: que ñ ſingulariter: ſed excellẽter data ſũt i participatõe. In illa enim cele/ſti patria vbi plenitudo boni eſt: licet quedã data ſint excellẽter: nihil tamẽ poſſidetur ſin/gulariter. Omnia enim i oibus ſũt: ñ quidem equaliter: quia alii aliis ſublimius poſſidẽt: que tamen oẽs habent. Cũq; oia dona gra/tiarum ſuperiores ordines ſublimius ⁊ per/fectius perceperit: tñ ex precipuis ſortiti ſũt vocabula: iferioribus cetera relinquẽtes or/dinibus ad cognominationẽ: vt ſeraphin q̄ ordo excellẽtiſſimus eſtimaṫ: tã dilectionẽ q̃ꝫ cognitionẽ diuinitatis ⁊ cetera virtutũ dona ceteris oibus ſublimius p̄cepit: ⁊ tñ ab excellẽtiori dono. i. a charitate nomen accepit ille ſup̄ior ordo. maius enim donũ ẽ charitas q̃ꝫ ſcia. Itẽ maius eſt ſcire q̃ꝫ iudicare. ſcia nãq; informat iudiciũ. Ideoq; ſecũdus ordo a ſe/cũdo dono. i. a cognitiõe veritatis appellat⁹ eſt. ſ. cherubin. ita ⁊ de aliis itelligẽdũ ẽ. Aſſignatur ergo excellentia ordinũ ſḿ excellẽtiã donorum. ⁊ tamen ſicut Gregorius ait: illa dona oibus ſunt cõia. Oẽs enim ardẽt cha/ritate: ⁊ ſcia pleni ſunt: ſic ⁊ de aliis. Sed ſu/p̄iores aliis excellẽtius vt iã dictũ ẽ ipſa do/na acceperũt: a q̄bus ⁊ noiãtur. Unũ Greg. In illa ſũma ciuitate quiſq; ordo eius rei cẽ/ſettur noie quã plenius accepit i munere. Sʒ oritur hic q̃ſtio talis. Si q̄s ordo ab illo do/no noiatur qð pleni⁹ poſſidet: tũc cherubin i ſcia preeminet oibus q̄ a ſcia nominaṫ. Sʒ qui magis diligit plus cognoſcit. Tantũ eni vt tradit auctoritas cognoſcit ibi quiſq; quãtum diligit. Itaq; ſeraphin nõ ſolum i charitate: ſed ẽt in ſcia preeminet. Ideoq; auctoritas illa ſic vr̃ itelligẽda vt cõpatio nõ referaṫ ad oẽs ordines: ſʒ ad quoſdã. ſ. iferiores. Ille enim ordo nõ plenius ſeraphin accipit ſciam in munere: ſed plenius aliis ordinibus q̄ ſũt inferiores. Nec nominatur quiſq; ordo ab omni re quã plenius aliis accepit: ſʒ ab aliq̃ reꝝ quas accepit. Sed põt cõpatio referri nõ ad ipſos ordines: ſed ad alia dona. nec ad omnia alia dona: ſed ad q̃dã: ſicut eniʒ homines cũ plura habeãt dona: quedã aliis excellẽti⁹ poſſidẽt: ita forte ⁊ angeli quibuſdã muneribus magis pollẽt: ⁊ aliis quibuſdã minus.

Utrum hii ordines ab initio creatiõis ita diſtincti fuerint.

Am nunc inquirere reſtat vtruʒ iſti ordines a creatiõis initio ita diſtincti fuerint. Qð ita fuerint diſtincti a primordio ſue cõditiõis videtur teſtimonio auctoritatis inſinuari que tradit de ſingulis ordinibus aliquos cecidiſſe. De ordine nã/q; ſuperiori lucifer ille fuit quo nullus digni⁹ cõditus eſt. Apoſtolus etiam principatus ⁊ ptãtes tenebrarum. nominat: oſtendens d̄ ordinibus illis cecidiſſe: qui cũ in malis mi/niſterium exerceant non tamen penitus no/minibus ſuorum ordinum priuati ſunt. Sʒ non videtur illud poſſe ſtare. nõ eniʒ tũc cha/ritate ardebãt: nec ſapiẽtia pollebãt: neq; in eis deus ſedebat. ſi enim hoc habuiſſent nõ cecidiſſent. Non ergo tunc erãt ſeraphin vel cherubin vł troni. Ad quod dicimus quia ante caſum quorundam non erant iſti ordi/nes: quia nõdum habebãt dona: in quorum participationibus conueniunt: ſed quibuſ/dam cadentibus aliis appoſita ſunt: eiſq; qui ceciderunt collata fuiſſent eadem dona ſi perſtitiſſent. Ideoq; ſcriptura dicit de ordinib⁹ cecidiſſe aliquos: non quia fuiſſent in ordi/nibus ⁊ poſtea corruerunt: ſed quia ſi perſtitiſſent eorum aliqui in ſingulis fuiſſent ordinibus: qui ⁊ in nature tenuitate: ⁊ in forme perſpicacitate differentes gradus habebant ſicut illi qui perſtiterunt. Alii enim vt ſupra diximus ſuperiores: alii inferiores conditi ſunt ſuperiores qui magis natura ſubtilẽs: ⁊ ſapientia amplius perſpicaces. Inferiores qui natura minus ſubtiles ⁊ intelligẽtia minus perſpicaces facti ſunt. Has autem inui

ſibiles differentias inuiſibiliuȝ ille ſolus pōderare potuit: qui oīa in numero ⁊ menſura ⁊ pōdere diſpoſuit.i.in ſeipſo: qui eſt menſura omni rei moduȝ prefigēs: ⁊ numerus omni rei ſpeciem prebēs: ⁊ pōdus omnem rem ad ſtabilitatem trahēs.i.terminās ⁊ formās ⁊ ordinās omnia.

Utrum omnes angeli eiuſdem ordinis ſint equales.

p Reterea cōſiderari oportet vtrū oēs angeli eiuſdem ordinis ſint equales. Ita eſſe quibuſdā placuit: ſȝ nō ē hoc probabile: nec aſſertiōe dignū. Quia lucifer qui fuit de collegio ſuperiorū: ipſis etiaȝ dignior extitit: qui aliis excellentiores creati fuerāt. Ex quo percipitur q̄ ſi perſtitiſſet in ordine ſuperiori fuiſſet: ⁊ aliis eiuſdem ordinis dignior extitiſſet. Sicut enim vnus eſt ordo apoſtolorum ⁊ alter martirum: ⁊ tamē in apoſtolio alii ſunt aliis digniores: ſimiliter ⁊ i martiribus alii aliis ſūt ſupiores: ita ⁊ in ordinibus angelorum recte creditur eſſe.

Quomodo dicat ſcriptura decimuȝ ordinē ex hominibus cōpleri cū nō ſint niſi nouem ordines angelorum.

n Otandum etiam q̄ decimus ordo legitur de hominibus reſtaurādus: ſȝ cuȝ nō ſint niſi noueȝ ordines: nec plures fuiſſent etiam ſi illi perſtitiſſent qui ceciderūt: mouentur lectores quomodo ſcriptura dicat decimum ordinem compleri ex hominibus. Gregorius nāq; dicit homines aſſumēdos in ordine angelorum quorum alii aſſumuntur in ordine ſuperiorū: qui.ſ.ē magis ardens charitate: alii in ordine inferiorū qui.ſ.minus perfecti ſunt. Ex quo apparet non eſſe de hominibus formandum decimū ordinem iā q̄ nouem ſunt angelorum ⁊ decimus hominum: ſed homines pro qualitate meritorum ſtatuendos in ordinibus angelorum. Quod ergo legitur decimus ordo complendus de hominibus ex tali ſenſu dictum fore accipi poteſt: quia de hominibus reſtaurabitur quod in angelis lapſum eſt: de quibus tot corruerunt vnde poſſet fieri decimus ordo. Propter quod apoſtolus dicit omnia reſtaurari in chriſto que in celis ⁊ que in terris ſunt: quia per chriſtum redemptum eſt humanum genus: de quo fit reparatio ruine angelice. tamē nōminus ſaluaretur homo: ⁊ ſi angelus nō cecidiſſet.

Quod homines aſſumūtur iuxta numerum ſtātium nō lapſorum.

n On enim iuxta numerum eorū qui ceciderunt: ſed eorum qui permanſerunt homines ad beatitudinem admittuntur. Unde Gregorius. Superna illa ciuitas ex angelis ⁊ hominibus coſtat: ad quam credimus tantuȝ humani generis aſcēdere: quātos illic ꝯtingit angelos remanſiſſe ſicut ſcriptum eſt in cantico deuteronomii. Statuit terminos populorum iuxta numerum angelorum dei.

Quod quidam putāt ſecūdum numerum lapſorum angelorum homines reparandos.

a Quibuſdam tamen putatur q̄ homines reperientur iuxta numeruȝ angelorum qui ceciderunt: vt illa celeſtis ciuitas nec ſuorum ciuium numero priuetur nec maiori copia regnet. Quod Aug. in enche. ſentire videtur non aſſerens de hominibus plus ſaluari q̄ corruit de angelis: ſȝ nec minus: ita dicens. Superna hieruſalem mater noſtra ciuitas dei nulla ciuiuȝ ſuoruȝ numeroſitate fraudabitur: aut vberiore etiam copia fortaſſe regnabit. Neq; enim numerū aut ſanctorum hominum: aut immūdorum demonum nouimus: in quorum locum ſuccedētes filii catholice matris que ſterilis apparebat in terris in ea pace de qua illi ceciderūt ſine vllo temporis termino permanebūt ſed illorum ciuium numerus: ſiue qui eſt: ſiue qui fuit: ſiue qui futurus eſt: in contemplatione eius artificis eſt: qui vocat ea que non ſunt tanquam ea que ſunt. Ecce aperte dicit non minus de hominibus ſaluari quam corruit de angelis: ſed plus non aſſerit.

Oſt predicta ſupereſt cogitare ⁊c. determinatis his que pertinent ad ſtatuȝ creationis angelorum ⁊ ad diſtinctioneȝ eorum per conuerſionem ⁊ auerſionem. hic determinat ea que pertinent ad dignitatem bonorum: Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de diſtinctione ordinum. In ſcda determinat quoſdam actus qui ſequuntur ordines diſtinctos.x.diſtin. Hoc inueſtigandū eſt ⁊c. Prima in duas. In prima determinat ordinum angelorum diſtinctionem. In ſecunda oſtendit quomodo homines aſſumuntur ad ordines angelorum. Eſt etiā notanduȝ ibi. Nō diuinus ordo ⁊c. Prima in tres. In prima oſtendit ordinum diſtinctionem. In ſecunda diſtinctionis principium quantum ad durationem. ibi. Jam nunc inquirere reſtat ⁊c. In tertia diſtinctionis modum quantum ad equalitatem. ibi. Preterea conſiderari oportet ⁊c. ¶ Circa primum tria

facit. Primo ponit ordinum diſtinctionem. Secun-
do aſſignat diſtinctionis rationem. ibi. Hoc conſide
randum eſt ⁊c. Tertio aſſignat cauſam nominationiſ
ipſorum. ibi. H nomina illis ⁊c. Et circa hoc duo facit
Primo determinat veritatem. Secundo excludit
obiectionem. ibi. ſed oritur hic queſtio ⁊c. Notandū
eſt ⁊c. Hic oſtendit quomodo homines ad ange-
lorum ordines aſſumuntur. Et circa hoc duo facit
Primo oſtendit per quem modū aſſumuntur verū
ad vnum ordinem decimum vel ad omnes nouem.
Secundo oſtendit eorum qui aſſumuntur numerū
ibi. Non enim iuxta ⁊c. vbi duo facit Primo oſten-
dit veritatem ſecundo excludit contrarietatem. ibi.
A quibuſdam tamen putatur ⁊c. Hic queruntur oc-
to. Primo quid ſit hierarchia. Secundo de actibuſ
hierar. Tertio de diſtinctione hierarchiarum ⁊ or-
dinum. Quarto de nominatione ordinum diſtincto-
rum. Quinto de diſtinctione vel equalitate perſona
rum in vno ordine exiſtentium. Sexto de generatio
ne hierarchiarum. Septimo de principio ordinū.
Octauo de eorum reſtauratione per homines facta.

Ad primum ſic proceditur. ⁊ ponitur diffini
a tio Dyoniſii quarto capitulo ce. hierar.
Hierarchia eſt diuinus ordo ⁊ ſcientia: ⁊ ac-
tio deiformi quantum poſſibile eſt ſimilans: ⁊ ad idi
tas ei diuinitus illuminationes proportionabiliter i
dei ſimilitudinem conſcendens: videtur autē ꝙ ſit
incompetens: q: diffinitio nihil ſuperfluū debet cō
tinere: ſed ipſe alibi diffiniens hierarchiam dicit.
Hierarchia eſt ad deum quantum poſſibile eſt vni-
tas ⁊ ſimilitudo. cum ergo in preaſſignata deſcrip-
tione preter diuinam ſimilitudinem multa ponan-
tur: videtur ꝙ ſint ſuperflua. ¶ Preterea. pars nō
debet poni in diffinitione totius ad minus ſicut ge-
nus: ſed ordo eſt pars hierarchie cū vnaqueq; hie
rarchia tres ordines contineat. ergo videtur incon
uenienter dicere hierarchia eſt ordo. ¶ Preterea.
in angelis non tantum eſt ordo ſecundum ſcientiam
ſed etiam ſecundum alia dona ⁊ naturalia ⁊ gratui-
ta. que omnia excellentius ſunt in ſuperioribus q̄ i
ferioribus. ergo ſicut ponit ſcientiam: debuit alia do
na ponere. ¶ Preterea. actio pertinet adminiſtran
tes: ſed hierarchia eſt cōmunis miniſtrantibus ⁊ aſ
ſiſtentibus. ergo videtur ꝙ deſcribat' cōmune per p
prium quod eſt contra artem diffinitionum. ¶ Pre
terea. idē non poteſt poni in diuerſis generibus nō
ſubalternatim poſitis. ergo videtur cum ſubſtantia
⁊ actio ⁊ ordo non ſubalternentur inuicem ꝙ incon-
uenienter aſſignentur hierachie tanquam genera in
predicta deſcriptiōe. ¶ Preterea. in diuinis perſo
nis non eſt ordo ſcientie ⁊ actionis. cum ſit vna ſcie-
tia: ⁊ actio trium: hoc autem pertinet ad rationē hie
rarchie ꝙ ſit ordo ſcientie ⁊ actionis. ergo videtur
ꝙ non ſimilet deiforme. ¶ Preterea. idem eſt dei
formitas ⁊ ſimilitudo diuina. ergo videtur eſſe ver
borum inculcatio: cū dicit in diuinam ſimilitudinē
aſcendens poſtq̄ dixerat deiformem ſimilans.
¶ Reſpondeo dō: ꝙ hierachia dicitur quaſi ſacer
principatus a hieros quod eſt ſacrū ⁊ archos: quod
eſt princeps. In omni autem principatu requiritur
gradus poteſtatis et finis. vnde in ſacro principa-
tu oportet huiuſmodi ſacra ⁊ diuina eſſe. ⁊ ideo ſicut
in principatu ſeculari finis eſt: vt ſubiecta multitudo
pacifice diſponatur ad bonum intentum a principe
ſicut patet in exercitu: qui ſecundum philoſophum
.xi. methaphiſice ordinatur ad bonū ducis: ſicut ad
finem vltimum. Ita quidem in ſacro principatu fi-
nis eſt aſſimilatio ad deum. Hunc autem finem non
eſt poſſibile angelos conſequi niſi per ordinatam ac
tionem ad quam exigitur ordinata poteſtas: ⁊ ſcien-
tia dirigens. ⁊ ideo in diffinitione hierarchie poni-
tur ordo: in quo exprimitur gradus poteſtatis ⁊ ſciē
tie ſic dirigēs: ⁊ actio ſicut ad finē inducens: ⁊ dei ſi
militudo ſicut finis intentus. ¶ Ad primum ergo di
cendum: ꝙ finis eſt cauſa cauſarum. ⁊ ideo diffinitio
que ſumitur ex fine formalior eſt inter omnes diffini
tiones: ⁊ medium demonſtrās eas. ⁊ ideo illa deſcri
ptio hierarchie eſt ad deum vnitas: ⁊ ſimilitudo eſt
ſicut diffinitio que eſt medium demonſtrationis. H
autem hierarchia eſt ordo ſcientia: ⁊ actio ſi nihil
addatur eſt quaſi demonſtrationis concluſio: quia in
cludit eſſentialia principia hierarchie. vnde Dyo-
niſius eam ex predicta concludit. ſed illa que poſita
eſt perfecta eſt: quia comprehendit vtrunq;. vnde ē
quaſi demonſtratio poſitione differens.
¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ ordo poteſt ſumi du-
pliciter: vel ſecundum ꝙ nominat vnum gradum tā-
tum: ſicut qui ſunt vnius gradus dicuntur vnius or
dinis. ⁊ ſic ordo eſt pars hierarchie. vel ſecundū ꝙ
nominat relationem que eſt inter diuerſos gradus:
vt ordo dicatur ipſa ordinatio: ⁊ ſic ſumitur quaſi ab
ſtracte: ⁊ ſic ponitur in diffinitione hierarchie. primo
autem modo ſumitur concretiue: vt dicatur ordo vni
us gradus ordinatus. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ ſi
cut anima in corpore quendam effectum inducit im-
mediate in omnibus membris: vt eſſe: inquantū eſt
forma corporis: alium autem inducit in vno membro
mediante alio: vt motum: ita etiam deus in omnibus
ordinibus celeſtis hierarchie immediate inducit vi
tam nature: ergo ⁊ glorie: ſed ad executionem officio
rum diuinorum mouet eos ordinate per primos me
dios ⁊ per medios vltimos. ⁊ ideo non ponitur na-
tura vel gratia vel gloria in diffinitione hierarchie:
ſed ſcientia velut dirigens actionem in diuinis offi
ciis. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ actio circa nos ex
ercita eſt propria miniſtrantium que non ponitur in
diffinitione hierarchie. ſed actio communis prout ſi
gnificat tranſfuſionē percepti luminis a deo ab vna
in aliam communis eſt omnibus.
¶ Ad quintum dicendum: ꝙ Dioniſius non inten-
dit ordinare diffinitionem ſed principia eſſentialia
hierarchie tangere: quorum aliquod eſt ſicut materi-
ale per modum generis ſe habens: ſcilicet ordo. alia
vero ſunt ſicut formalia complent' rōnē hierarchie
per modum differentie: quorum primum eſt ipſa re
ceptio diuini luminis que in ſciētia importatur. quia
ſcientia illa eſt ſecundum receptionem diuini lumi-
nis: ⁊ ſecundum eſt tranſfuſio in alterum quam deſi-
gnat actio. ⁊ tertium eſt conſecutio finis in dei ſimili-
tudinem: ⁊ ſic patē ꝙ ſemper ſequens eſt formale reſ
pectu precedentis. vnde ſi debet ordinate tradi dif-
finitio poteſt ſic dici ꝙ hierarchia ē diuin' ordo ſm
ſciam ⁊ actiōem ⁊c. ¶ Ad ſextum dicendum ꝙ ſm
quoſdā i diuinis pſonis eſt q̄dam hierarchia quā di
cūt ſup celeſtem que attēditur ſm ordinem nature in
perſonis diuinis quā aſſimilat hierarchia celeſtis
angelorum ⁊ ſubceleſtis hoīm. ſed hoc nō eſt conue

niens nec ſm intentionē Dio. q2 in diuinis perſonis principatum ponere vni⁹ ad alterū eſt hereticū. aut ꝙ pater purget filiū vel illuminet vel perficiat vel ꝙ illud patris eſt recipiat in filio inferiori modo. que tamen requiruntur ad rationem hierarchie ſm intentionem Dio. ⁊ ſm vocabuli ſignificationē. Et iō dōƷ eſt aliter. ſ. ꝙ ſimilat deiforme inquantū per lumē ꝑceptum diuine claritati aſſimilatur. nō quidem ꝑ equiparantiā: ſed ſm ſuam ꝓportionē. ꝓpter quod dicit quantum poſſibile eſt omnis etiaƷ perfectio creature eſt ſimilitudo diuine bonitatis: lƷ quedam expreſſior alia. ⸿ Ad ſeptimum dōm: ꝙ alicui agenti vel impꝑmenti poteſt aliquod recipiens aſſimilari dupliciter vel ſm formam tm̄: vel ſm formaƷ ⁊ actionē: ſicut aliquid illuminatur a ſole: vt etiam alia illuminet ad ſimilitudinē ſolis: ſicut luna: ⁊ hec ē aſſimilatio ſƷ conuenientiā in forma ⁊ actione aliqua autē illuminant: vt in ſeipſis luceant. ſed lumen in alterum non transfundant: vt terreſtria colorata quia color eſt aliquid lucis: ſic etiam aſſimilantur angeli deo i receptōe diuini luminis: ⁊ h̄ aſſimilatio oſtenditur in hoc ꝙ dicit deiformē quantum poſſibile eſt ⁊c. ⁊ in tranſfuſione eiuſdem in alios: ⁊ hoc oſtenditur cum dicitur ad inditas illuminationes. i. ſcōm virtutem ⁊ regulā datarum illuminationum aſcendens in dei ſimilitudinem operando in alios ſcōm ſuam proportionē. ⁊ iō nominat aſcenſum: q2 in hoc ē perfectio ſiīitudinis ⁊ finis vltimus eſt dei cooperatores fieri: ſicut ibidem dicit Dio. ꝓpter quod etiam philoſophi poſuerunt finem intelligentiarum mouentium orbes quem intendunt aſſimilationē diuinam in cāndo. ⁊ ſic pƷ ꝙ ꝑma ſiīitudo rn̄det ſcie ſƷ ſcda actioni.

D ſcōm ſic proceditur. videtur ꝙ vnus angelus alium non purget. Purgatio eniƷ non
a . eſt niſi per gratiam: ſed ſolius dei ē dare gratiam. ergo ipſe ſolus purgat. ⸿ Preterea. purgatio non eſt niſi ab imundicia: ſed i angelis bonis poſt caſum malorum nulla remanſit immundicia. ergo nō ē ibi purgatio. Item videtur ꝙ nec illuminatio vnius per alterum fiat. quia informare mentem eſt ſoli⁹ dei vt ait Augu. ſed illuminari non poteſt angelus: niſi mens ſua informetur. ergo videtur ꝙ vnus aliuƷ nō illuminet. ⸿ Pre. ſicut habetur mathei. xxiii. magiſter veſter vnus eſt xp̄s. vbi dicit Auguſt. ꝙ ipſe ſolus eſt qui interius docet. ſed illuminatio eſt per modum cuiuſdam doctrine. ergo videt̄ ꝙ ſolus de⁹ menteƷ angeli illuminet. ⸿ Preterea. omnes angeli beatitudinem ſuam habēt ex hoc ꝙ immediate vident deum: ſed deus eſt ſufficiens medium ad oīum cognitionem. ergo videtur ꝙ vnus alium non illuminet. ⸿ Preterea. ſi vnus illuminat aliuƷ: aut hoc facit creando nouum lumen in mente eius: aut tranſmutando lumen a deo receptum. ſed primum eſt hereticum: cum angeli non ſint creatores. ſecundū aūt videtur impoſſibile niſi ponatur aliquod mediū deferens: ſicut in illuminatione corporali: quod ibi non eſt etiam facile fingere. ergo videtur ꝙ vnus aliū nō illuminet. Item videtur: ꝙ nec perficiat: q2 vt ſupra in quarta diſt. dictum eſt: perfectio qua poſſibilis eſt in angelo: eſt vel nature condite vel glorificate. ſƷ neutra poteſt eſſe in angelo ab angelo. ergo videtur ꝙ vnus alium nō perficiat. ⸿ Pre. nulla perfectio poteſt eſſe in angelo: niſi ſm receptionē diuini luminis. ſed hec receptio ē per illuminationeƷ. ergo perfectio ab illuminatione nō differt. ⸿ Reſpōdeo dō: ꝙ actō non pōt eſſe niſi ſm exigentiaƷ rei: cuius eſt actio: cū aūt hierarchia perficiatur in ſcientia: vt ex diffinitione patet: oportet vt actio hierarchica in tranſfuſione ſcientie cōſiſtat. vn̄ dicit Dio. vii. cap. ce. hier. ꝙ purgatio: illuminatio: ⁊ ꝑfectio ē diuine ſcie aſſumpt⁹. Ad ſciam aūt concurrunt duo in ſui acquiſitione. ſ. expulſio contrarii vel priuationis ⁊ conſumatio eius: ſicut eſt etiam in acquiſitione cuiuſlibet forme. ſƷ conſumatio ſcientie in duobus conſiſtit: ſicut ⁊ viſio corporalis ad quam requiritur lumē ſub quo videat̄ viſibile: ⁊ conſequitur cognitio ipſius viſibilis. Similiter etiam per lumen intellectuale habetur cognitio intellectiua. ergo q̄tum ad remotionem priuationis eſt purgatio quantum ad influentiam luminis illuminatio: ſed quantum ad cognitionem conſequentem i quam dirigit lumen ſicut in vltimum terminum eſt perfectio. ⁊ propter hoc perfectiones a Dioniſio dicuntur ſecundum traditionem ſacrarum doctrinaƷ. ⸿ Ad primum ergo dicendum: ꝙ purgatio a culpa eſt per gratiam: ſed a neſcientia eſt per lumen doctrine: ⁊ hoc etiam ab alio eſſe poteſt q̄Ʒ a deo. ⸿ Ad ſecundum dōm: ꝙ purgatio que eſt in angelis nō eſt ab imundicia: ſed a diſſimilitudinis confuſione: vt dicitur in tertio ca. ce. hierar. vel a neſcientia: vt dicitur in. vi. capi. ce. hierar. ⁊ h̄ duo in idem redeunt. confuſio enim intellectus eſt ex hoc ꝙ eſt in potentia reſpectu plurium. ⁊ in hoc diſſimilis eſt a primo intellectu. ſ. diuino cui nulla poſſibilitas admiſcetur per lumen ergo receptum a deo mediante ſuperiori angelo liberatur intellectus angelicus ab hac diſſimilitudinis confuſione inquantum terminatur ad vnū cui fortius inheret: quanto magis medium cognitionis efficax eſt: ſicut patet in eo qui neſcit quam parteƷ cōtradictiōis eligat ſƷ inuento medio probabili magis ad vnam flectitur: ſed addito medio demōſtratio firmatur in illo. Ad illud quod poſtea de illuminatiōe queritur dōm: ꝙ circa hoc contrarie quidam opinati ſunt. quidam enim dixerunt angelos inferiores nū q̄Ʒ eſſentiam dei videre: ſed per illuminationem ſuperiorum qui cum immediate vident dei notitiaƷ capere: cui obuiat quod dicitur Mathei. xviii. angeli eorum ſemper vident faciem patris mei. vbi loquitur de angelis inferioris ordīnis hominibus ad cuſtodiam deputatis. Alii vero econtrario dicunt angelos omnes immediate a deo illuminationem recipere negantes inferiores a ſuperioribus illuminari negantes totum hoc quod Dioniſius de angelis tradit auctoritatibus ſacre ſcripture probatum: ⁊ conſonum philoſophorum doctrine. vnde mediam viaƷ eligentes dicimus omnes quidem angelos eſſentiā diuinam imediate videre: ex quo beati ſunt. ſed non eſt neceſſarium ꝙ qui videt cauſam videat oēs eius effectus niſi ipſam ſm totaƷ ſuaƷ potentiā comphendat: ſicut de⁹ ſeipm̄ cōprehendēs oia cognoſcit. Aliorum aūt qui ip̄m vidēdo nō comprehendūt vnuſq̄ſq; tanto plura in eo cognoſcit quanto ipſum plenius capit fruitione glorie ſicut etiam ex principiis ſpeculatiuis qui melioris intellectus eſt plures concluſiones elicere poteſt. vnde i his diuinis effectibus pertinentibus ad ſtatum nature vel gratie que per angelorum officia diſpenſantur ſuperiores inferiores illuminant ⁊ inſtruunt vt expreſſe habetur i ſeptimo

celeſtis hierarchie.⁊ in principio quarti de di.no.
Quod ergo tertio obicitur .ꝙ mentem ſolus deꝰ for
mare poteſt.dō ꝙ verum eſt iuſtificando per gratiã
ſed de hac formatiõe nihil ad preſens. ℂ Ad quar
tum dicendũ ꝙ ſicut in actionibus naturalibus in-
ferius agens non habet efficatiam in productiõe ef-
fectus niſi per virtutem agentis primi: que vehe-
mentius imprimit in effectum.ita etiam in intellec-
tualibus inferior illuminans nihil poteſt efficere ni
ſi per virtutẽ primi illuminantis.⁊ propter hoc ip
ſe deus eſt qui omnes docet.nec tamen excludit ab
aliis illuminatio.ſicut nec ab agentibꝰ naturalibus
naturalis actio. ℂ Vel dicẽdũ ꝙ docere proprie di
citur qui in cognitionem rei ducit. Sicut autem in
cognitionem coloris ſenſibilem peruenit homo ex
duobus:ſcilicet ex viſibili obiecto ⁊ ex lumine ſub q̃
videtur vnde ⁊ vterqꝫ dicitur demonſtrare rem.ſ.
qui lumen preparat:⁊ qui obiectum repreſentat .ita
etiam ad cognitionem intellectualem duo exigũtur
ſ.ipſum intelligibile:⁊ lumen per quod videtur.et
ideo dupliciter dicitur aliquis docere:vel ſicut pro
ponens intelligibile vel ſicut prebens lumen ad in-
telligendum.hoc autem lumen eſt duplex.vnum in
trinſecus vel cõnaturale intellectui cui ſimilatur lu
men quod eſt de compoſitione oculi.⁊ per collatio-
nem huius luminis ſolus deus docere dicitur. Se-
cundum lumen eſt ſuperueniens ad conſortationẽ
connaturalis luminis cui ſimilatur in viſu corpora-
li lumen ſolis vel candele.⁊ ſic poteſt angelus aliũ
angelum vel etiam hominẽ illuminare ad aliquid
cognoſcendũ.non autẽ homo ſic docere poteſt:cũ
in eo lumen intellectuale debiliſſime recipiat. Qui-
dam tamen dicunt ꝙ nullo modo angelus docet ſi-
cut lumen prebens.quod expreſſe dictis Dionuſii
contrariari videtur. Similiter etiaꝫ intelligibile du
plex eſt: vnum ad quod intelligendum ſufficit intel
lectus alicuius hominis dũmodo ſibi conſiderãdũ
proponatur. vnde ⁊ ipſe proponens docere dicitur
quaſi in cognitionem ducens.ſicut in viſu corporali
monſtrans rem eaꝫ coraꝫ oculis ponit. ℂ Aliud eſt
ad cuius cognitionẽ non ſufficit intellectus diſcipu
li niſi in hoc manducatur per aliquid ſibi notũ.vn
de ⁊ qui hoc magis notum ſibi proponit docere eũ
dicitur huius ſimile eſt in viſu corporali ĩ hoc ꝙ ali-
quis alicui rem a longe apparentẽ digito monſtrat
ex his duobus modis homo docere dicitur:⁊ h doc
trina eſt non per modũ illuminationis:ſed per mo
dum locutionis. ℂ Ad quintum dicendum ꝙ licet
deum omnes videant:non tamen ipſum comprehẽ
dunt.⁊ ideo non oportet ꝙ omnia omnes in ipſo co-
gnoſcant.⁊ propter hoc non remouetur quin vnus
angelus q aliquid in verbo dei cognoſcit:poſſit quã
tum ad hoc alium illuminare angelum qui hoc ĩ ver
bo dei non cognoſcit. ℂ Ad ſextum dicendum ꝙ ſi-
cut in corporalibus illud quod eſt in actu agit per h
quod educit potentiam pacientis in actum.ita etiaꝫ
cũ intellectꝰ inferioris angeli ſit in potentia reſpectu
quorundam poterit per ſuperiorem angelum qui eſt
in perfectiori actu reduci in actum ſimilem non per
creationem alicuius noui luminis.nec ꝑ hoc ꝙ idẽ
numero lumen quod eſt in ſuperiori recipiatur ab ĩ
feriori.nec oportet eſſe aliquod medium deferens
virtutem agentis:quia in eis falſo imaginatur quis
diſtantiam ſitualem. Sed quod eſt in corporibus ſi
tus.hoc eſt in ſpiritualibus ordo ſecundum Augu-
ſtinum. ℂ Ad ſeptimum dicendum ꝙ perfectio.hic
dicitur illud ad quod terminatur motus illuminatio
nis que eſt perfectio glorie vl' nature. ℂ Ad octauũ
dicendum ꝙ iſte tres actiones quandoqꝫ coniungũ
tur.⁊ ideo non dr̃ut niſi ſecundum rationem:q: om-
nis perfectio in hoc quod perficit illuminat ⁊ purgat
⁊ omnis illuminans purgat ſed non conuertitur: vt
patet precipue in noſtra hierarchia ſm Dioniſium
non enim quãlibet purgationem ſequitur luminis re
ceptio:ſed perfectam.⁊ ſimiliter non quãliber illumi
nationem ſequitur perfectio cognitionis ſed conſu-
matam.

D tertium ſic proceditur. videtur ꝙ incon-
a nenienter diuidatur angelica hierarchia in
tres hierarchias ⁊ in nouem ordines. Aut
illa diuiſio eſt per diſionem tocius integralis in par-
tes vel generis in ſpecies.primo modo non diuidi-
tur:q: diffinitio cõmunis non conueniret partibus ſi
cut diffinitio domus non conuenit parieti.nec item
per modum generis:q: non omnes ordines equali-
ter ſe habent ad participandum rationem hierar-
chie.ergo videtur ꝙ nullo modo poſſit eſſe compe-
tens diuiſio. ℂ Preterea quanto aliquid eſt propin
quius vni primo tanto eſt minoris multiplicationiſ.
ſed hierarchia angelica media eſt inter nos ⁊ deũ.
vt in quarto capitulo ce.hierarchie.dicitur.ergo cũ
hominum ſit tantum vna hierarchia.videtur ꝙ an
gelorum non ſint tres hierarchie. ℂ Pre.ſuperius
⁊ inferius in angelis non eſt niſi ſecundum diuerſam
ꝓportionẽ ad receptionẽ diuinoꝝ:ſꝫ ordines ſe hñt
ſicut ſuꝑius ⁊ inferius.ꝗ vr̃ ꝙ ſit in eis diuerſa pro-
portio ad receptionem diuinorum.⁊ ſilr hierarchie
ſe hñt ſcdꝫ ſuperius ⁊ inferius.ergo vr̃ ꝙ eadẽ ſit rõ
diſtinguendi ordines ⁊ hierarchias. ℂ Pre.rõ hie
rarchie conſiſtit in ordine poteſtatis:ſed ptãtes det
minantur per actus.cum ergo actio hierarchica ſit
triplex vt dictum eſt.videtur ꝙ ſint tantum tres or
dies ce.hierar. ℂ Pre.eccleſiaſtica hierarchia exẽ
plata ẽ a celeſti ſm Dio.ſꝫ ĩ eccleſiaſtica hierarchia
ſm eũdẽ ſt tñ tres ordines.ꝗ videtur ꝙ ſilr ĩ celeſti
ℂ Pre. vnitas ordinis ẽ vt ĩ lr̃a dr̃ ex hoc ꝙ multi
ſpũs ꝯueniunt in vno munere gratie:ſed dona ſpũſ
ſancti ſunt ſeptẽ vt hr̃ yſaie.xi. ergo videtur ꝙ ſunt
tantum ſeptem ordines angeloꝝ. ℂ Preterea vr̃
eſſe diuerſitas in diſtinctione hierarchiaꝝ ſm Gre
gorium ⁊ Dioniſium:q: Dioniſius ponit vtutes me
diũ ordinẽ ſecũde hierarchie.⁊ principatus ꝑmum
tertie hierarchie. Gregorius aũt ↄcõuerſo.⁊ q̃ritur
rõ huius. ℂ Rñ° dō.ꝙ angelꝰ inuenit triplex diſtinc
tio. vna eſt hierarchiaꝝ adinuicẽ.ſcda ẽ ordinũ ĩ ea
dẽ hierarchia.tertia ẽ pſonaꝝ einſdẽ ordinis ⁊ q̃libꝫ
illarum ſumit ſm diuerſam ꝓportionẽ ad receptio-
nẽ diuini luminis. Diuerſitas enim hierarchiarum
eſt ſm diuerſum modum recipiendi diuinas illumi-
nationes:diuerſitas vero ordinum eſt ſm diuerſos
actus quos diuinum lumen perficit ſm perfectius ⁊
minus perfectum:diuerſitas vero perſonarum vni
us ordinis eſt ſm diuerſam virtutem in executione
actus minus vel magis efficaci. verbi gratia noſtra
hierarchia diſtinguitur ab angelica.in hoc ꝙ noſtra
perficitur in diuino lumine velato per ſimilitudi-
nes ſenſibiles tam in ſacramentis q̃ꝫ in methafo-
ris ſcripturarum: ſed angelica perficitur lumine
ſimplici ⁊ abſoluto: et cum dictus modus ſit com
munis omnibus que ſunt in noſtra hierarchia tamẽ

coꝛum ſunt diuerſi actus ſecundum quos diuerſi oꝛ
dines diſtinguntur. Alius enim eſt actus ſacerdo
tum: ⁊ diaconoꝛum ⁊ in exercitio cuiuſlibet boꝛum
actuum quidam ſunt alijs magis idonei angeli au
tem oēs q̄ʒ ad ſuis in hoc modo conueniant: q̄ ſine inqui
ſitionis diſcurſu ⁊ ſine velamie figurarꝫ diuinū lumē
recipiunt. ſʒ differūt in hoc: q̄ quidam eoꝛum recipiūt
ī maioꝛi vniuerſalitate q̄ʒ alij. vnde ſuperioꝛes dicūt
habere ſcientiam magis vniuerſalem vt dictū eſt.
hoc autem non poteſt niſi tripliciter variari. aut. n.
cognitionem diuinoꝛum effectuum recipiunt in ipſa
cauſa prima vniuerſali: ⁊ hic eſt modus propriꝰ pri
me hierarchie que eſt propoꝛtionata ad recipiēdum
illuminatiōes ī ipſo fulgoꝛe ⁊ diuini luminis ⁊ pp̄ h̄
dicūt circa deū eſſe. vt oēs oꝛdines eius denominentᷣ
ab operatiōe circa deuʒ. Aut cognoſcūt res ī vniuer
ſalibus rerum cāuſis: ⁊ hic eſt modus ſcd̄e hierar-
chie. ⁊ iō angeloꝝ huiꝰ hierarchie ē accipe pfectiōeʒ
cognitiōis p illuminationē prime hierarchie ī qua ſūt
foꝛme marie vl'es ⁊ propter hoc oꝛdines hꝰ hierar-
chie n̄ denominantur ab operibꝰ circa deū: ſed noībꝰ
pertinētibꝰ ad poteſtatem operādi ī res ī quātum foꝛ
me per quas cognoſcūt ſūt opatiue ad iuīꝰ reſpectu
effectuum ī quibus deo miniſtrāt. ⁊ q2 iſte foꝛme ſūt
vl'es nominātur a poteſtate n̄ limitata vel determi-
nata ad aliquem vel ad aliquos. aut cognoſcunt res
ī proprijs ratiōibus: ⁊ hic eſt modus vltime hierar
chie ī quo ſūt foꝛme particulares ⁊ propoꝛtionate: ut
ab eis recipiātur ī itellectꝰ noſtros. propt̄ qd̄ dicūt an
geli hierarchie tertie accipe diuinū lumē ſecūdum cō
ueniētiam hierarchie noſtre inde ē q̄ oꝛdines tertie
hierarchie denominātur ab actibꝰ limitatꝫ circa vnū
hominem vel vnā prouintiam. huiꝰ autē ſimile po
teſt videri ī terrenis pricipatibus. q2 miniſtroꝝ qui
ſunt ſub vno rege quidam operātur immediate cir-
ca perſonam regis quaſi cubicularij ⁊ cōſiliarij ⁊ aſ
ſeſſoꝛes: ⁊ hoc competit prime hierarchie reſpectu
dei. Quidam vero habēt officia ad regimē regis in
cōmuni n̄ deputati huic vel illi prouintie vt domi-
ni regalis curie ⁊ princeps militie ⁊ iudices curie: ⁊
huiuſmodi ſimiles ſunt angeli ſecunde hierarchie.
Quidam vero preponuntur ad regimen alicuius p
tis regni vt prepoſiti ⁊ balliui: ⁊ huiuſmodi officiales
minoꝛes. ⁊ hiis ſimiles ſūt oꝛdies tertie hierarchie
⁊ ſic patet diffinitio trium hierarchiarum. ¶ Oꝛdi-
num autem prime hierarchie ſic pōt accipi numerꝰ
⁊ diſtinctio. ſm̄ tres actus conſummatos qbus anima
deo fruitur. quoꝛum vnus ē cōprehēdere vl' tenerē.
quo perficitur memoꝛia. ⁊ ſm̄ hoc accipit̄ oꝛdo tro-
noꝝ: q2 ī eis ſedet deus ⁊ quieſcit dum eos in ſe qui
eſcere facit. Alius actus ē videre q̊ pficitur itell'ia: ⁊
ſecundum hoc accipitur oꝛdo cherubin qui interpre
tatur plenitudo ſcie. Alius actus eſt amare quo per
ficitur voluntas. ⁊ ſecundum hoc accipitur oꝛdo ſe-
raphin qui interpretatur ardens vel incendens: et
q2 in hoc actu eſt completiſſima vnio ad deum ex ip
ſo: q2 amoꝛ facit interioꝛa amati penetrari ideo oꝛdo
ſeraphin eſt primus: ſecūdus cherubin. propter vni
tatem aſſimilationis in qua completur ſciencia in ac
tu. tertius eſt tronoꝛum: q2 in ſeſſione ipoꝛtatur vnio
ſm̄ contactum ſolum. ¶ Oꝛdinū vero ſecunde hie
rarchie ſic poteſt accipi diuiſio ⁊ numerus. q2 regi-
men alicuius cōmunitatis eſt ſecundum hoc q̄ oꝛdi
nate ⁊ pacifice bonum cōmune diſpenſatur. hic autē
oꝛdo pacis diſponitur tribus. ſ. aliquo ſententiante
quid vnicuiqꝫ debeatur ⁊ ad hoc eſt oꝛdo poteſtatū
vnde dicūt arcere aereas poteſtates: ⁊ hic non eſt vl
timus finis: ſed quietem et vtilitatem bonoꝛum di-
ſpenſare: ſicut poteſtas ſecularis ſuſpendit latro-
nem ad pacem ciuitatis. ſed ſententia debet eſſe effi
cax: ⁊ recta: ſed ad hoc vt ſit efficax indiget aliquo
adiuuante ⁊ propugnāte: vt nihil ſit impoſſibile exe
qui quod per ſententiam determinatur. ⁊ ad hoc eſt
oꝛdo virtutum qui attingit vltimum in operandis
omnibus difficilibus pertinētibus ad miniſteria di-
uina. ⁊ ideo attribuitur eis miracula facere: quia ob
uiare legibus nature eſt arduiſſimum. ¶ Ad hoc
autem q̄ ſit recta indiget aliquo dirigente ⁊ imperā
te: ⁊ ad hoc oꝛdo. dominationis eſt. ad quem perti-
net dirigere in omnibus miniſterijs diuinis: ſicut ar
chitectoꝛ in mechanicis qui etiam eſt preceptiuus:
⁊ ideo hic oꝛdo eſt primus ſecunde hierarchie: quia
ab ipſo dirigitur: ⁊ impatur quicquid in miniſterijs
diuinis per angelos agitur. ⁊ ſecundus eſt oꝛdo vir
tutum a quibus actus poteſtatum efficatiaʒ habet. ſi
cut ⁊ leges ſeculares opoꝛtet eſſe armatas: ut habe-
ant vim coactiuaʒ. ¶ Oꝛdinum autē tertie hierar
chie ſic numerus ⁊ oꝛdo accipitur. quia cum habe-
ant poteſtatem limitatam opoꝛtet q̄ actus eoꝛuʒ vl'
limitentur ad vnam prouinciam vel ad vnum ho-
minem. ſi ad vnam prouinciam ſic eſt oꝛdo princi-
patuum vt princeps perſarum qui preerat perſis.
de quo habetur Danielis decimo. ſi autem limita-
tur ad vnum hominem. aut eſt de hiis que pertinēt
ad ipſum tantum. ⁊ ſic eſt oꝛdo angeloꝛum. vnde di
cuntur minima nunciare. quoꝛum eſt etiam ſingulos
cuſtodire: aut de hiis que pertinent ad bonum mul-
toꝛum. que explētur per actum vnius ſingularis per
ſone. ⁊ ad hoc. eſt oꝛdo archangeloꝛum. ſicut Ga-
briel qui nunciauit natiuitatem chriſti ⁊ Joannis ba
ptiſte. ⁊ ideo nomen eoꝛum compoſitum eſt ex duo-
bus oꝛdinibus extremis. dicuntur enim archangeli
quaſi principes angeli. ⁊ propter hoc etiam dicūtur
maioꝛa nunciare: q2 bonuʒ gentis eſt diuinius q̄ʒ bo
num vnius hominis ſm̄ phm̄ in primo ethicoꝛum.
Numerus autem eoꝛum qui ſunt in vnoquoqꝫ oꝛdi
ne ignotus eſt nobis. ¶ Ad primum ergo dd̄. q̄ di-
uiſio hierarchie in oꝛdines eſt tocius poteſtatiui ī p
tes potentiales. ſicut anima diuiditur in ſuas poten
tias. ⁊ hoc totum eſt quaſi medium inter totum vni-
uerſale ⁊ integrale. vniuerſale enim eſt ſm̄ eſſentiā
⁊ completam virtutem in qualibet ſua parte. vnde
de omnibus equaliter predicatur. Sed integrale
nec eſt ſecundum eſſentiam nec ſm̄ virtutem totam
in vnaquaqꝫ ſuarum partium. ⁊ ideo nullo modo de
parte predicatur: ſed totum potentiale adeſt quideʒ
ſm̄ eſſentiam cuilibet parti: ſed ſm̄ completam vir-
tutem eſt in parte ſupꝛema: quia ſemper ſuperioꝛ po
tentia habet in ſe completius ea que ſunt inferioꝛiſ.
⁊ iſta eſt comparatio hierarchie ad oꝛdines. ¶ Ad
ſecunduʒ dicēduʒ q̄ omnes homines ſunt vniꝰ ſpēi
⁊ ideo in omnibus eſt vnus modus cōmunis recipi
endi diuinas illuminationes. ⁊ propter hoc omniuʒ
eſt hierarchia vna: ſed angeli ſunt diuerſarum ſpe-
cierum. ⁊ propter hoc in diuerſis hierarchijs oꝛdi-
nantur ſecundum diuerſum modū receptionis vt di
ctum eſt. Sed verum eſt q̄ quelibet natura in ange
lis ē magis vna ⁊ ſimplex q̄ʒ nā hūana q̄ ē vltia na-
tura intellectualis. ⁊ per hoc pʒ reſponſio ad tertiū
q2 ſic humane hierarchie ſunt tres oꝛdines vt ſic in

omnibus trinitatis ſimilitudo reluceat ſm principium medium ⁊ finem. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ in noſtra hierarchia diſtinguuntur ordines ſm tres actiones hierarchicas: quia miniſtrorum ē purgare: ſacerdotum illuminare ſimul ⁊ purgare: ſed epiſcoporum perficere. talis autem diſtinctio nō poteſt eſſe in celeſti hierarchia: quia minimus ordo angelorum eſt ſuperior ſupremo ordine noſtre hierarchie. vnde poteſt ⁊ perficere ⁊ illuminare ⁊ purgare. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ diuerſitas proportionum poteſt ſumi multiᵗ. aut ſm diuerſum genꝰ ꝓportiōis ſicut duplum ⁊ ſexqialterum quorum p̄mū eſt multiplex. ſcōm ſuperparticulare. alia. ē cuiꝫ genere proportio quatuor ad duo quā dupla: ⁊ triū ad duo quā ſexqialtera. aut ſm diuerſas ſpecies eiuſdē generis ſicut duplum et triplum quorum eſt vnum genus proportionis. ſ. multiplex. aut ſm diuerſos numeros in eadem ſpecie proportiōis vt quatuor ad duo. et ſex ad tria. et prima diuerſitas cōpetit diſtinctioni hierarchiarum. ſcōa diſtinctioni ordinum. tertia diſtinctioni perſonarum vniꝰ ordinis. ¶ Ad ſextū dicendū ꝙ dona ſm que diſtinguūtur ordines ſunt dona perficientia in actibus hierarchicis. et hec variantur vt dictum eſt. dona autem et virtutes perficiunt ad actꝰ perſonales. et iō ſm ea ordines non diſtinguuntur. ¶ Ad ſeptimū dicendum ꝙ ordinatio Dioniſii eſt rationabilior: quia ipſe diſtinguit ſecūdā hierarchiam a tertia ſm vniuerſale et particulare non limitatum et limitatum. et ideo virtutes ponit in ſcōa et principatꝰ in tertia. Gregoriꝰ autem non multum intendit ordinare: ſed numerare nichilominꝰ tñ ordinatio pōt ſumi ſm actꝰ exteriores et ſm conformitatem ad noſtrā hierarchiā: et quia in noſtra hierarchia habentes prelationem ſunt ſuper perſonas priuatas. ideo in ſcōa hierarchia ordinat illos quorum nomina important officiū p̄latiōis. ſ. dominationes principatus et poteſtates. In tertia autē ordines quorum actus ſunt etiam perſonarum priuatarum vt mirabilia facere: quod eſt virtutum et nunciare magna: qđ eſt archangelorum. ⁊ nunciare parua: quod eſt angelorum.

a D quartū ſic ꝓceditur. vr̄ ꝙ noīa angelorum nō ꝯuenienter diſtinguātur. Nomē. n. totius n̄ dꝫ ꝓprie iponi: ſꝫ ordo ē ps hierarchie. cū ḡ hierarchia ſit idē ꝙ ſacer principatꝰ vt dictū ē. vr̄ ꝙ nullus ordo principatꝰ debeat dici. ¶ Pre. nomē totiꝰ nō dꝫ iponi alicui ordini illiꝰ nature: ſꝫ oēs celeſtes ſpūs angeli vocant̄. ḡ vr̄ ꝙ vltimꝰ ordo angelorum non debeat noīe angelorum vocari. ¶ Pre. illud qđ ē ſuperioris ordinis n̄ neceſſario inuenit̄ i inferiori ⁊ ecōuerſo. ſꝫ noīa r̄ndēt rebꝰ. cū ḡ oēs angeli dicant̄ celeſtes virtutes ſm Dio. vr̄ ꝙ hoc noīe n̄ debeat noīari mediꝰ ordo ſcđe hierarchie: q2 noīa ſuperiorum n̄ ſunt inferiorū. ¶ Pre. oīs virtꝰ ē media iter eſſentiā ⁊ operationem ſed nullus ordo vocat̄ in angelis noīe eſſentie vel operationis. ḡ nec dꝫ noīe virtutis. ¶ Pre. per nomina ordinū deuenimus in proprietates eorum ſm Dioniſium: ſed nulli angelo conuenit per caritatem inflāmare nec in voluntatem imprimere: q2 hoc ſolius dei eſt. ḡ videtur ꝙ inconuenienter dicantur ſeraphin incendentes. ¶ Preterea ardere charitate ⁊ videre deum ⁊ tenere ipſū. ſunt de ſba beatitudinis: ſed oēs angeli ſunt beati. ḡ nulli ordines debēt ab hiis actibꝰ nominari. ¶ Preterea querit̄ quomō dr̄ant hec tria ſeraph. ſeraphiꝫ ⁊ ſeraphin. ⁊ cherub. ⁊ cherubiꝫ ⁊ cherubin. ¶ Rᵒ dđ ꝙ circa noīationes ordinum attendendum eſt. ꝙ ſicut vnuſquiſqꝫ ordo ē altior ita etiam a perfectiori nominatur. ⁊ quãuis ea q̄ ſunt ſuperiorum participentur quodāmodo ab inferioribus: ⁊ econuerſo: non tamen debent eſſe confuſa nomina: ſed diſtincta. Ad hoc enim ꝙ aliquod nomē nominet proprie aliquam rem duo requiruntur. ſ. ꝙ hoc quod ſignificatur per nomē habeatur perfecte ſecundum completum actum: ⁊ vt ſit vltima perfectio eius: ⁊ quia omnis denominatio eſt a forma q̄ dat eſſe ⁊ eſt principium operationis ideo angeli denominantur ab eo quod eſt in eis loco forme tanq̄ a digniori. verbi gratia in homine eſt quedam participatio intellectus: ⁊ quia non habet plenum actum intellectus vt ſine inquiſitione ⁊ imaginatione intelligere poſſit. ideo in ordine intellectualiū non ponitur. Similiter etiam quãuis ſenſum habeat ſm completiſſimam operationum reſpectu omnium animaliū quia tñ ſentire non eſt ſm vltimam perfectionem eius non ponitur in ordine ſenſitiuorum: ſed in ordine rationalium: quia rationis actum plene habet: ⁊ eſt actus eius inquantum eſt homo. Secundum hoc ergo dico ꝙ donum ſuperiorum eſt in inferioribus ſecūdū quandam participationem non ſecundum completum actū. ⁊ ideo ab eo non poſſunt denominari. ecōtrario vero dona inferiorum ſunt in ſuperioribꝰ eminentiꝰ. ſed in illis actibus non eſt vltimū cōplementum eorum. vñ ab hiis non denominantur ſicut ꝓprio noīe. ⁊ inde eſt ꝙ dr̄ ſibi in nominibꝰ cedere vt. ſ. ſuperior ordo ab excellentiori actu proprium nomē ſortiatur. ¶ Ad primū ergo dđ ꝙ principatus cōit̄ ſumptus ad cuiuſlibet prelationis officiū intelligit̄ noīe hierarchie. ſed principatꝰ ſpālit̄ ſumptꝰ ad regimē determinate prouintie eſt nomen vniꝰ ſpālis ordinis ¶ Ad ſecūdū dđ ꝙ nomen angeli deſignat manifeſtationē cū angelꝰ nunciꝰ dicat̄. eē. n. manifeſtatiuū ſimpliciter conuenit omnibus ordinibus inquantū ſ. ſm deſcenſum ordinum lumen intellectuale eſt in eis minus ſimplex et magis proportionatum intellectui ſequentiū. ⁊ ideo dicit Dio. in. x. c. ce. hierar. ꝙ ſemper inferior angelus manifeſtat ſuperiorē omnibus ſub ſe ordinatis. et ideo eſſe manifeſtatiuum omnium ſuperiorum reſpectu noſtri eſt vltimi ordinis propter quod vltimum ordinem angelorum nomine ſignificamus aliis ordinibus nominatis ab hiſ que deſignant excellentiorem modum nunciandi vel manifeſtandi. ⁊ per hunc modum angelus eſt nomē nature quia conditionem nature exprimit. Sed ſi nunciare ſumatur ſm exterius miniſterium quod exercent ſic angelus eſt nomen officij non nature vt dicit Gregorius. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ nomē virtutum ſm ꝙ nominat ſpecialem ordinē ſumitur a ſpeciali dono vel actu: quod eſt exequi ⁊ perficere quicquid eſt arduum ⁊ difficillimum in miniſteriis diuinis. ſed ſecundum quod conuenit omnibus celeſtibus ſpiritibus ſumitur a virtute ſequente naturam. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ angelorum noīa quedam ſunt cōia omnibus ordinibus quedam aūt ꝓpria determinatorum ordinum. cōium aūt quedā ſumuntur ab eſſentia vel aliqua ꝯditiōe naturali vt ꝙ dr̄ celeſtes eſſentie ⁊ angeli ⁊ ſpiritus ⁊ diuine mentes ⁊ diuini intellectus ⁊ celeſtes animi. quedā vero a virtute vt ꝙ dicuntur celeſtes virtutes. q̄dam vero ab operatione. vt ꝙ dr̄ angeli: ſed nomina ſpecialium ordinum ſumuntur a donis ſuperad-

ditis ⁊ officijs conſequentib⁹ dona. ⁊ ideo nomina
ſpālium ordinum magis poſſunt equiuocari cū nominibus generalibus que ſumuntur a virtute ⁊ ab
operatione que eſſentie ſuperadduntur ꝗ cum illis
que ſumuntur a natura que non ſuperadditur: ſed
ſubſternitur. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ ſeraphin
non dicūtur incendentes quaſi habitum caritatis infundant: ſed quia illuminant de hiis que ad amorem caritatis pertinent. ¶ Ad ſextum dicendum ꝙ nomina ſuperiorum ordinum non ſumuntur ſimplicit̄ ab
actibus fruitionis. ſed ab excellentia eorum que tantum in ſuperioribus inueniuntur ꝗuis fruitio cōis
ſit omnibus. non enim dicūtur amantes ſed ardentes. i
quo cōſumatio charitatꝭ exprimitur. Similiter cherubin non dicūtur ſimpliciter videntes vel ſcientes. ſꝫ
pleni ſcientia. vnde per iſtum modum ſcientiam habere non eſt cōmune omnibus ꝗuis ſcientia vl' viſio omnibus ſit cōis. ⁊ propter hoc non poſſunt omnes dici cherubin vt dicit Dio. in. vii. c. ce. hierar.
¶ Ad ſeptimum dicendum ꝙ nomina iſta deſinētia
in: in: vt cherubin: ſeraphin. ſunt neutri generis pluralis numeri: ⁊ ponuntur. pro toto collegio vni⁹ ordinis. Deſinentia autem in: im: ſunt. maſ. generis ⁊
pluralis numeri: et ponūt̄ p pluribus pſonis vni⁹ ordinis. ſꝫ cherub ⁊ ſeraph ſūt. maſ. generis ⁊ ſingularis numeri ⁊ ſignificant vnam pſonā illius ordinis.

D quintū ſic proceditur. videtur ꝙ omnes
a angeli vnius ordinis ſint equales. Maior
enim eſt conuenientia eorum qui ſunt vnius
ordinis ꝗ eorum qui ſunt vnius hierarchie: ſꝫ dionißius frequenter vocat equipotentes eos qui ſunt
vnius hierarchie. ergo videtur ꝙ ſint equales.
¶ Preterea quecūqꝫ ſe habent ſicut ſuperius ⁊ inferius ſunt in diuerſo gradu vel ordine ordinati. ſꝫ
quicunqꝫ in angel' ſunt equales ſe hñt ſicut ſuperi⁹
⁊ inferius. ergo videtur ꝙ ſint diuerſorum ordinū.
ergo ſi aliqui ſint vnius ordinis videtur ꝙ ſint eq̄les. ¶ Preterea dignitas angelorum eſt ſm̄ dona
percepta. ſed illi qui ſunt vnius ordinis perficiunt̄
vno dono vt hr̄ ex diffinitione ordinis in littera poſita. ergo videtur ꝙ ſint equales. ¶ Preterea quāto aliquid immediatius coniungitur alteri: tanto minus diſtat ab illo: ſicut tria minus diſtant a duobus
ꝗ decem: ſed ſi angeli qui ſunt vnius ordinis eſſent
inequales inferior angelus vnius ordinis imediatius ſe haberet ad primum angelum inferioris ordinis ꝗ ad ſuperiorem ſui ordinis. ergo angeli diuerſorum ordinum magis conuenirent ꝗ angeli eiuſdē
ordinis. quod videtur abſurdum. ergo omnes angeli vnius ordinis ſunt ſibi immediati. ita ꝙ ſe mutuo
non excedunt. ¶ Sed contra. vbicūqꝫ eſt primū:
medium: ⁊ vltimum: ibi eſt inequalitas: ſed in angelis vnius ordinis eſt inuenire primos: medios: ⁊ vltimos ſm̄ Dioniſium in decimo capitulo ce. hierarchie. ergo angeli vnius ordinis non ſunt equales.
¶ Preterea i angelis eſt ſumma pulchritudo poſt
deum. ſed in diuerſorum graduum conſonantia ordinata conſiſtit ratio pulchritudinis. ergo videtur ꝙ
in angelis etiam vnius ordinis eſt huiuſmodi gradum inuenire. ¶ Reſpondeo dicendo ꝙ ſicut ſupra
dictum eſt angeli ſm̄ diuerſitatem naturaliū diuerſimode etiam in gratuitis perfecti ſunt ſm̄ que dona in ordinibus diſtinguūtur. cum autem ſupradictū
ſit. ꝙ in vna ſpecie non ſint plures angeli ⁊ ſpecies i
angelis non poſſunt differre. niſi ſecundum ꝙ magis
⁊ minus habēt de potētialitate ⁊ actu. oportet ꝙ vnius. angeli ſemper natura ſit ſublimior ꝗ alterius. et
ideo non eſt accipere duos angelos equales in tota
celeſti hierarchia. ¶ Ad primum ergo dicendum
ꝙ angeli vnius hierarchie dicūtur equipotentes nō ſimpliciter. ſed ſm̄ quid: ſcilicet quantum ad modū accipiendi illuminationes diuinas qui eſt proprius illi
hierarchie ⁊ ſimiliter angeli vnius ordinis ſunt eqpotentes ſm̄ conuenientiā in actu illius ordinis et
non ſimpliciter. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ non
quelibet diſtinctio gradus facit diſtantiam ordinū
vt ſupra dictum eſt. ſed illa que eſt ſm̄ diuerſos actus. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ ꝗuis omnium ſit
vnum donum non tamen equaliter omnes illud pticipant ſed ſecundum magis ⁊ minus. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ ſicut in naturalibus diuerſa quantitas ⁊ diuerſa intēſio qualitatis non facit diuerſitatem in ſpecie: ſed eſt diſpoſitio ad diuerſam ſpeciem inquantum vnaqueqꝫ ſpecies requirit determinatam quantitatem dimenſionis: vt dr̄ in ſecundo de anima. ⁊ ſimiliter ad ſpeciē ignis requiritur
determinata intenſio caloris. vnde poſſibile eſt vt
aliqua minus diſtent in quantitate vel intenſione q̄litatis que magis diſtant ſm̄ ſpeciem: ita etiā eſt i ordinibus angelorum. ſi conſideretur diſtantia ſecundum rationem quātitatꝭ tantum non eſt inconueniēs
ꝙ infimus angel⁹ alicui⁹ ordinis pl⁹ diſtet a ſupremo ſui ordinis ꝗ a ſupremo ſui inferioris ordinis: a
quo tamen differentia formali ⁊ ſm̄ ſpeciem magis
diſtat. inquantum attingit rationem ſuperioris ordinis quam alius non conſequitur. ſicut ſi diceretur
ꝙ frigidiſſimus vir minus diſtat a calidiſſima muliere ꝗ a calidiſſimo viro: cum quo tamen magis cōuenit ratione ſexus. ⁊ hoc vniuerſaliter inuenitur.
verum in omni re que compatitur aliquam latitudinem diuerſorum graduum.

D ſextum ſic proceditur. videtur ꝙ non
a omnes hierarchie ſint connexe quorumcunqꝫ. n. ratio conſiſtit in diſtinctione. eorum non eſt aliqua connexio: quia connexio diſtinctioni opponitur. ſed ratio hierarchie conſiſtit in diſtinctione ſuperioris ⁊ inferioris. ergo earum non eſt connexio. ¶ Preterea que differunt i
eo quod eſt maxime cōmune non habent vlterius in
quo cōnectuntur: ſicut que ſpecie differunt. genere
conueniunt ⁊ que differunt generib⁹ generaliſſimis
non vniuocantur in aliquo: ſed hierarchia eſt quid
cōmuniſſimum comprehendens ſub ſe ordines ⁊ pſonas. ergo diuerſe hierarchie in nullo connectuntur. ¶ Preterea in angelis non eſt inuenire niſi naturalia ⁊ gratuita. ſed in naturalib⁹ non connectunt̄:
cum ſint diuerſarum ſpecierum. nec iterū i gratuitꝭ
cum diuerſis muneribus gratie diuerſi ordines perficiantur. ergo videtur ꝙ in nullo connectantur.
¶ Preterea ea que non coniunguntur in aliquo
vno termino cōmuni non vr̄ connexionem habere
ſicut diſcreta. ſed hierarchie ⁊ ordines non vniunt̄
in aliquo vno termino cōmuni. cum non ſit vnus ordo diuerſarum hierarchiarū. nec vn⁹ angel⁹ diuerſorum ordinum. ergo videtur ꝙ non ſit aliqua eorū
connexio. ¶ Sed ꝯ eſt quod Dioniſi⁹ dicit in. c. x.
ce. hierar. aſſignans cōnexionē ordinū ⁊ hierarchiarum. ¶ Preterea dicit cōmētator i. xi. metha. ꝙ ordo ſubſtātiarū ſepatarꝫ ſub deo ⁊ ad inuicem: eſt ſicut
pluriū artiū ſub vna arte cōi. vn̄ ſcientiā dei aſſimi

lat methaphiſice ſub qua ſunt oēs ſcie. ⁊ ſicut pl'a of
ficia ordinantur ſub principe ciuitatis: ſʒ in oib⁹ his
eſt aliqua ɔnex⁹. ſm ꝙ adinuicem dependēt. ḡ vr̄ ꝙ
hierarchiarum celeſtium ⁊ ordinum ſit connex⁹.
¶ Tꝰ dō. ꝙ ordines angelice hierarchie oēs ſūt cō
nexi adinuicē. ⁊ ēt ordinib⁹ noſtre hierarchie vt dio.
tradit. Hec aūt ɔnex⁹ intelligēda ē admodū ordinis
vniuerſi. cuius ptes adinuicē ordinate ſunt iquātuʒ
vna alterā iuuat. ad ɔſecōeʒ ſui finis: ⁊ etiā ad vlti-
mū bonū qđ ē finis tocius vniuerſi. ita ēt ⁊ connex⁹
hierarchiaruʒ eſt. ⁊ ſm relationē i vnū finē vltimuʒ
ſʒ ꝙ oīs hierarchie finis ē vnitas ⁊ ſimilitudo ad de
um ⁊ ſcdm ea q̄ ſunt de eſſentia ipſi⁹ hierarchie. ſ. ſʒ
ordinē ſciam ⁊ actionē. ſm ordinē: qdē iquātū i oibus
inuenitur diſtinctio. per primum medium ⁊ vltimū.
ſicut. n. āgelica hierarchia media ē int deū ⁊ nos. ita
ē accipe i ipſa hierarchia pmā hierarchiā ⁊ mediā ⁊
vltimam. ⁊ in vnaquaqʒ primū ordinē mediū ⁊ vlti
mū. in quoꝝ vnoquoqʒ ē accipe primos angelos me
dios ⁊ vltimos: ⁊ hoc a primo vſqʒ ad vltimuʒ. ſm
ſcientiam vero inquātum irradiatio diuini luminis
extendit̄ a primis vſqʒ ad vltimos. vt dicitur Job
xxv. nunquid ē numerus militum eius. ⁊ ſuper queʒ
non ſurgit lumen eius: qđ tamē non vniformiter ab
omnibus recipitur. ſed a ſuperioribus in maiori ſim
plicitate ⁊ ab inferioribus in minori. ſm actionē qu
teʒ: q: pmi hūt actio hierarchicaʒ i medios: ⁊ medij
in vltimos: ⁊ medij manifeſtant primos ⁊ vltimos
eo modo qui ſupra expoſitus eſt: ⁊ ſic ſm quatuor q̄ i
diffinitione hierarchie ponūtur quadruplex eius cō
nex⁹ aſſignatur. ¶ Ad primum ergo dō. ꝙ diſtō q̄ eſt
de ratione hierarchie ē ordinatorum adinuicē ⁊ ad
aliquod vnum. ⁊ tal' diſtinctio connexionem non ex
cludit ſʒ ponit. ¶ Ad ſcdm dō ꝙ pluriū hierarchia
rum eſt vnus finis cōis ⁊ vna cōis perfectio ⁊ rō. ⁊
ideo que ſunt in hierarchia cōnectuntur in fine vlti
mo: ⁊ in cōi ratōe hierarchie: ⁊ in lumine perficiente
hierarchiā: ſʒ ordines vnius hierarchie preter hoc
ɔnectūtur in hiis que ſunt propria illius hierarchie
⁊ qui ſunt vnius ordinis in proprijs illius ordinis.
¶ Ad tertiū dō ꝙ angeli pficiūtur duplici lūie. lūie
ſ. naturali put ſunt itellectus quidā: ⁊ lūie gratuito p
ficiente ad actus hierarchicos: ⁊ vtrunqʒ lumen eſt
vnū in oibus ex pte principij a quo eſt ⁊ finis ad quē
ordinat̄. ſʒ vtrūqʒ diſtinguitur. ⁊ appropriat̄ diuer-
ſis ſcdm capacitatē recipientiuʒ. tamen diſtinctio or
dinata eſt. ⁊ ipſe ordo ɔnexionem ponit. ⁊ iō talis di
ſtinctio ɔnexionem non excludit. ¶ Ad quartuʒ dō
ꝙ inuenitur i hierarchijs ⁊ in ordinibus qdam cōis
finis. nō ꝙ vnum ſit in diuerſis. ſʒ inquātū inueniūt̄
i vno diuerſoꝝ ꝓprietates ſm ɔueniētiā ſm ordinē
ſap⁹ diue q̄ finē pmoꝝ ɔiūgit principiis ſoꝝ vt dicit
Dio. in. 7. c. de di. no. ⁊ h̄ pʒ diſcurrēti per ſingulas
hierarchias. Primus. n. ordo pme hierarchie quo
dāmō ſcdm maximū exceſſum accedit ad diuinas ꝓ
prietates. vnde nominatur ſeraphin ex proprietate
ignis qui maxime ſignificat diuinas ꝓprietates. vt
dicit Dio. in fine ce. hierar. vltīus vero ordo illius
hierarchie habet quandam conglutinationē cū ordi
nibus ſecūde hierarchie. vn̄ ⁊ non denominat̄ nūr
ab actu qui eſt circa deum ſed ab actu qui eſt circa i
feriora. ⁊ iō dr̄r throni inquantum deus in eis ſedet
vt omnia iudicās. ſimiliter etiam i ſcda hierarchia
primus ordo. ſ. dominationum hʒ aliquid ſimile cuʒ
hierarchia pma. ſ. pēē ⁊ nō exeq. ita etiaʒ primus or
do tertie hierarchie. ſ. principat⁹ hʒ aliqd ſimile cū
ordinibus ſcđe hierarchie. vn̄ ⁊ nom̄ ei⁹ ꝑlationem
importat. Silr ēt ⁊ ſumus ordo nr̄e hierarchie hʒ ali-
qd ſimile cū vltimo ordine ce. hierarchie. ⁊ iō ſacer
dos vocat̄ angel⁹. Malachie. ij. labia ſacerdotis cer
ſto. ſci. ⁊ le. re. ex ordinis eius. q: angel⁹ dn̄i ex. ē ⁊c.

D. vij. ſic ꝑcedit̄. vr̄ ꝙ diſtinctio ordinū n̄
a ſit a natura ita ꝙ a creatiōe inceperit. Con-
formitas enī mentis ad deū ē p graꝫ. ſʒ hierar
chia eſt dei forme inquantum poſſibile eſt ſimulans
ergo videtur ꝙ ordines hierarchie nō diſtinguant̄
niſi p gratiā. ¶ Preterea ſm Dioniſiū p noia. ordi-
nū oſtendunt̄ proprietates eoꝝ: ſʒ q̄dā noia ordinuʒ
exprimunt grām ꝑcipue enim ſeraphin qđ iponit̄ ab
ardore caritatis. ergo vr̄ ꝙ diſtinctio ordinum ſit per
gratiaʒ. ¶ Preterea noſtra hierarchia exemplata
eſt a celeſti. ſed in noſtra hierarchia nō eſt diſtinctio
ordinū per naturā ſʒ ſolum per gratiā ſacramtalē q̄
aſert̄ in ſacramēto ordinis. ḡ videt̄ ꝙ nec in celeſti
ſit diſtinctio ordinū p naturā. ¶ Preterea ad diſtin
ctionē ordinū requirit̄ grad⁹ ſm actōes hierarchicas
vt vn⁹ aliū purget illuminet ⁊ pficiat. ſed h̄ nō pōt
eē niſi p diuinū lum̄ i eis receptum. ergo videtur ꝙ an̄
collationem gratie nulla fuerit ordinū diſtinctio per
naturā. ¶ Sed ɔ̄ eſt qđ dicitur in diffinitiōe ordinis
in littera poſita ꝙ ordo ē multitudo celeſtiū ſpūum q
conueniunt in naturalibus datis ⁊ in munerib⁹ grē
ergo videtur ꝙ etiam per naturam ſit diſtinctio or-
dinum. ¶ Preterea vbicunqʒ eſt diuerſitas grad⁹
ſecundum ſuperius ⁊ inferius: ibi eſt diuerſus or-
do. ſed a principio creationis ante infuſionem gra-
tie ſi in gratia creati non ſunt: fuit in eis gradus ſupe
rior ⁊ inferior ſecundum ꝙ quidam erant ſubtilioris
eſſentie ⁊ perſpicatioris intelligentie. vt ſupra dictū
eſt. ergo videtur ꝙ a principio creationis fuerint in
eis ordines diſtincti. ¶ Reſpondeo dicendo ꝙ do-
num gratie eſt perfectiuuʒ nature. ⁊ ideo diſtinctio
ordinum eſt per diuerſum donum gratuitum. ſicut
per principium formale ⁊ per diuerſum donum na-
turale ſicut per principium quaſi materiale ⁊ diſpo
ſitiuum. vnde diffinitio ordinis vtrunqʒ complec-
titur comprehendens principia materialia ⁊ forma
lia. ſic ergo quodammodo a principio creationis fu
it diſtinctio ordinum non tamen ſecundum vltimuʒ
complementum. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ
etiam in natura angelica eſt quedaʒ deiformitas ſʒ
ꝙ prima ⁊ nobilior eſt inter naturas creatas ⁊ ma-
gis accedens ad ſimilitudinem diuinam ſm ꝓprie
tates naturales. ſʒ completa deiformitas eſt per do
na gratuita. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ in ange-
lis ante infuſionem gratie erat etiam dilectio ⁊ co-
gnitio naturalis a cuius ardore ⁊ plenitudine poſ-
ſent dici Cherubin ⁊ Seraphin q̄uis non ſm com-
pletam rationem. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ ho-
mines noſtre hierarchie omnes ſunt vnius ſpeciei
⁊ nature formaliter. vnde tota diuerſitas indiuiduo
rum in eadem ſpecie cauſatur ex principiis materi-
alibus. ⁊ ideo ſecundum naturam non eſt diſtinctio
ordinis in nobis ſed ſm poteſtatem gratis conceſſā:
nec oportet ꝙ in omnibus noſtra hierarchia cum ce-
leſti conueniat: ⁊ ſi eam ſecundum modum ſuum imi
tetur. ¶ Ad quartum dicenduʒ ꝙ ſi angeli haberēt
naturalia tantum. ad hec lumen vnius excederet lu
men alterius ⁊ ita poſſet eſſe aliqua illuminatio ⁊ ꝑ
fectio ſed non complete.

D.viij. ſic procedit̄ur, videtur ꝙ homines
a nunquam ad ordines angelorum aſſumanť.
q: ſecundum Dionyſium.4.c.ce.hierar. diſti
guūtur quatuor gradus rerū.ſ.intellectualiū in ꝗ
comprehenduntur angeli: rationalium i quo ſunt ho
mines. ſenſibilium in quo ſunt bruta animalia. ⁊ exi-
ſtentium in quo ſunt res i ſenſibiles: ſed ſenſitiua nū
quam poſſunt pertingere ad gradum rationaliū. er
go rationalia nunquam poſſunt pertingere ad gra-
dum intellectualium: ⁊ ita homines non aſſumūtur
ad ordines angelorum. ¶ Preterea plus diſtat na
tura hominis a natura angelorum ⁊ precipue ſupe-
riorum ꝗ̄ natura vnius angeli a natura alterius: ſꝫ
angelus inferioris nature nō fuit capax illi⁹ dōi per
quod ſuperiores ordinantur in ſuo ordine: nec bre-
uiter angelus vnius ordinis poteſt ptingere ad ſu-
periorem ordinem. ergo videtur ꝙ nec homines ad
ordines angelorum aſſumantur. ¶ Preterea quan
tūcūꝗ intellectus perficiatur lumine gratie vel glo
rie, ſemper oportet ꝙ itelligat ſub lumine naturali.
quia gratia non tollit naturaꝫ. ſed perficit. ſed lumē
naturale i nobis. eſt obumbratum reſpectu luminis
naturalis angeli. ergo homo ſemper magis obſcure
videbit ꝗ̄ angelus: ſed tota ſubſtantia glorie eſt in
viſione. ergo videtur ꝙ homo nūquaꝫ pertingat ad
gloriam angelorū. ¶ Preterea quecūꝗ ſūt i hie-
rarchia: ſūt etiam in ordine. ſed angeli ⁊ homines
ſūt in hierarchia. ergo videtur ꝙ etiam in ordine.
⁊ ita homines non aſſumantur ad ordies angelorū.
¶ Preterea quicunꝗ eſt in ordine aliquo hꝫ actuꝫ
illius ordinis. ſed actus alicuius ordinis eſt cuſtodi
re homines ⁊ mitti in miniſterium qui non conuenit
animabus ſanctis. ergo videtur ꝙ homines ad or-
dines angelorum non aſſumantur. ¶ Sed ꝯ. eſt ꝙ
dominus dixit Mathei. xxij. ꝙ erūt ſicut angeli dei
in celo. Dionyſius etiam dicit in. c. 1. de di. no. ꝙ ho
mines angelorum gloriam ſortientur. Gregorius ēt
dicit in omelia de centum ouibus ꝙ homines ſm di
uerſitatem meritorum ad diuerſos ordines transfe
rentur. ¶ Rñ° dicendo ꝙ circa hͤ ē triplex pō. quidā
enim' commentator grecus epiſcopus euſtrachius
nomine. dicit in cōmento ſuper ſexto ethicorum Ari
ſto. ꝙ nullus tantum anime ſue profectuꝫ ſperare po
teſt vt ad operationem intellectuum ſepatorum per
tingat. ⁊ ſm hoc hominum qui in gloria aſſumūtur
eſſet vnus ordo decimus inferior. ix. ordinibus an-
gelorum. Sed hec poſitio eſt contraria dictis ſanc
torum: ⁊ videtur ſapere hereſim. cum etiam beata v̇
go ſuper choros angelorū exaltata ſit: niſi forte dic
tum cōmentatoris intelligatur quātum ad naturalē
operationem inquantum. ſ. ex naturalibus pertinge
re poteſt. ¶ Alia poſitio eſt ꝙ hominum quidam aſ
ſumuntur ad ordines angelorum. Alij vero faciunt
vnum ordinem decimum vt ſic impleatur ſimilitu-
do de. x. dragma perdita que ponitur luce. xv. Sed
hec diuerſimode aſſignatur. quidam enim dicunt ꝙ
ſolā virgines ad ordines aſſumūtur. eo ꝙ cognata ē
angelis virginitas vt dicit Hieronimus. Alij ve-
ro electi. xᵐ. ordinem conſtituunt. ſed hoc non vide
tur verum. cum multi non virgines: vt Petrus ⁊
Magdalena. multis etiam virginibus eminentio-
res ſint. vnde alij dicunt ꝙ perfecti aſſumuntur ad
ordines angelorum: ſed illi qui ſunt imperfectorum
meritorum decimum ordinem conſumabunt: ſed
cum ex hominibus ⁊ angelis futura ſit vna eccle-
ſia ⁊ vna hierarchia, non eſt probabilē ꝙ nume-
rus ordinum qui celeſti hierarchie cōpetit ꝑ tria ter
na diſtinctus vt ipſe numerus ordinum exprimat tri
nitatis in create veſtigium per homines augeatur.
vnde tertia poſitio plus mihi placet que etiam dic
tis ſanctorū magis conſonat. ſ. ꝙ omnes electi aſſu
mantur ad ordines angelorum quidam ad ſuperio-
res quidam ad inferiores quidaꝫ ad medios pro di
uerſitate ſuorum meritorum: ſed beata virgo maria
ſuper omnes. ſed vtrum aſſumantur tot de homini-
bus quot ceciderūt angeli vel quot perſtiterunt vł
quot fuerunt vtriꝗ vel plures vel pauciores ille
ſcit cui ſoli cognitus eſt numerus electorū in ſuper
na felicitate locandus. ¶ Ad primum ergo dicēdū
ꝙ plus diſtat ratio a ſenſu ꝗ̄ intellectus a ratiōe q:
ſenſus ⁊ ratio nō cōicant in vno obiecto cum ſenſus
apprehendat intentiones rerum cum cōditionibus
materie: ratio autem ⁊ intellectus intentiones a cō-
ditionibus materie ſepatas. vnde in obiecto conue
niunt. ſūt autem in modo: q: in cognitionem verita
tis ratio inquirendo peruenit. quod intellectus ſim
plici intuitu vidit. vnde ratio ad intellectum termi
natur. vñ etiam in demoſtrationibus certitudo eſt ꝑ
reſolutionem ad prima principia quorum eſt intelle
ctus. ⁊ ideo non eſt inconueniens. ſi homines in ſui
vltimo gradu ad gradum intellectualiū pertingūt.
¶ Ad ſecundum dō ꝙ meritū hominis eſt efficaci
us ꝗ̄ meritum angeli tum propter difficultateꝫ que
eſt occaſio maioris conatus tū ēt propter continuum
augmentū gratie quod poteſt eſſe in homine vt d̄
virtute in virtutem proficiat. cum homo ſit diutius
viator ꝗ̄ angelus fuerit: tum etiam inquantum me
rita noſtra efficatiam hñt ex merito xp̄i cuius gratia
eſt quodāmō infinita. Nuſꝗ̄ enim angelos appre-
hendit. ſed ſemen hre. hebr. i. ⁊ ideo magis poſſunt
homines virtute meriti: transferri in gradum altio
ris nature. ꝗ̄ etiam angeli. ¶ Ad tertiū dō ꝙ i ho-
mine naturalis actio nunꝗ̄ poteſt attingere ad equa
litatem angelorū: ſed lumen glorie ſuperhūdās oēꝫ
vmbram euacuabit. non quidem tollendo naturaꝫ.
ſed perficiendo lumen intellectuale: quod ſm natu-
ram in nobis defectiue percipitur. ¶ Ad quartum
dō. ꝙ ſm Dionyſiū ſicut ſe habet noſtra hierarchia
vel eccleſia ad celeſteꝫ ita hierarchia veteris legiſ
ad noſtram. vnde ſicut vetus hierarchia erat via i
noſtram ⁊ ſignificabat eam. ⁊ propter hoc veniente
noua: vetus aſſumpta eſt in illam ⁊ ad ordines eiuſ.
ita etiā noſtra hierarchia ē via in celeſtē ⁊ ſignū ei⁹.
vñ in patria nō erit alia hierarchia hominū ⁊ ange
lorū: ſꝫ vna ⁊ eadē ⁊ hoies in ordines angeloꝝ diſtri-
buenť. ¶ Ad quintū dō ꝙ actus angeloꝝ i nos con
ſequiť ordines angeloꝝ magis quātū ad gradus nē
q: angelica nā mediū ē iter deū ⁊ nos ꝗ̄ ſm eſſentia
les ꝓprietates ordinis. Jō ſicut aie dānatoꝝ n̄ danť
nob̄ in exercitium ita nec aie ſanctorum i cuſtodiaꝫ.
q: hoc nō competit eis ſm gradū nature ſue. ¶ Un
de Dionyſius ⁊c. Sciendum, ꝙ magiſter in verbis
ſequentibus partim accipit ſententiā dionyſij. ſ. quā-
tū ad numerū ordinū: ptiꝫ ſniaꝫ Gregorij ꝗ̄tū ad eo
rum diſpoſitionē, q: ſm Dionyſium principatus ſūt
de inferioribus ⁊ virtutes de medijs: ſecūdū Gre-
gorium econuerſo. ſed ordo dionyſij eſt ſecundum ꝙ
ipſe prius enumerauit incipiēs ab inferioribus ibi.
angelos archangelos ⁊c.

Di. Decima.

An omnes ſpiritus celeſtes mittantur. et ponit duas opiniones ⁊ auctoritates qbus nitūtur.

b Oc etiam inueſtiagndum eſt vtrum omnes illi celeſtes ſpiritus ad exteriora nūciāda mittantur. Quidā putāt aliquos in illa multitudine eſſe qui foras ꝓ officio exeunt alios qui ſemper intus aſſiſtunt: ſicut ſcriptum eſt in Daniele. Milia miliuꝫ miniſtrabant ei: ⁊ decies centena milia aſſiſtebant ei. Item Dioniſius in hierarchia: q̄ ſacer principatus dicitur de prelatione ſpirituum ait. Superiora illa agmina ab intimis nunq̄ recedunt: quoniam ea que preeminēt vſum exterioris officij nunq̄ habent. His auctoritatibus nituntur qui angelos mitti niſi inferiores inficiantur. Quibus obicitur quod Yſaias ait. Uolauit ad me vnus de ſeraphin qui ordo ſuperior eſt ⁊ excellentior Ideoq; ſi de illo ordine mittuntur: nec ē ambigendum quinetiam ⁊ de alijs mittantur. Apoſtolus quoq; ait. Oēs ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſteriuꝫ miſſi. His teſtimonijs aſſerunt quidaꝫ omnes angelos mitti. Nec debet indignum videri ſi etiam ſuperiores mittantur cum ⁊ ille qui creator eſt omnium ad hec inferiora deſcenderit.

Quod ſi omnes mittantur cur vnus tantum ordo nomine angelorum cenſetur.

b Ioritur queſtio ſi omnes mittūtur ⁊ nuncij dei exiſtūt quare vnꝰ tantum inter nouem ordines angelorum nomine cenſetur. Ad qđ quidam dicunt omnes quidem mitti: ſed alios ſepius: ⁊ quaſi ex officio iniuncto: qui ꝓprie angeli vel archangeli nominantur. Alios vero rarius mitti. ſcilicꝫ maiores cauſa extra communem diſpenſationem aborta: qui cum angelorum miniſteriuꝫ ſuſcipiunt ⁊ nomen aſſumunt. Unde in ps. Qui facit angelos ſuos ſpiritus. quia illi qui natura ſpiritꝰ ſunt aliquando angeli. i. nūcij fiunt.

Putant quidam Michaelem Gabrielem ⁊ Raphaelem de ſuperiori ordine fuiſſe. ⁊ ſunt hec nomina ſpirituum non ordinum.

c T putant quidam Michaelem Gabrielē ⁊ Raphaelem de ſuperiori ordine fuiſſe. Michael interpretatur quis vt deus. Gabriel fortitudo dei. Raphael medicina dei. Nec ſunt iſta nomina ordinum: ſed ſpirituum. ⁊ dicunt quidam ſingulum horum vnius proprie ac ſingulariter ſpiritus eſſe nomen. Alij vero non vnius ſingulariter ⁊ determinate: ſed nunc huius nunc illius eſſe nomen ſꝫm qualitatem eorum ad que nuncianda vel gerenda mittuntur. Sicut ⁊ demonum quedā nomina ſunt: que quidam putant vnius eſſe propria: alij vero pluribus communia Diabolus quippe qui grece ita vocatur: ⁊ criminator interpretatur vel deorſum fluens hebraice dicitur ſathan. i. aduerſarius. dicitur ⁊ belial. i. apoſtata ⁊ abſq; iugo. dicitur etiaꝫ leuiatan. i. additamentum eorꝫ. ⁊ alia plura reperies nomina que vel vnius ſpūs ſunt ꝓpria: vel pluribus cōia.

Quomodo determinent premiſſas auctoritates que videntur aduerſari: qui dicunt omnes angelos mitti.

q Ui autem omnes angelos mitti aſſerunt: premiſſas auctoritates Danielis. ſ. ⁊ dioniſij ita determināt. Dicuntur ſuperiora agmina deo aſſiſtere: ⁊ ab intimis nunq̄ recedere. non quin aliquādo mittantur ſed quia rariſſime ad exteriora ꝓdeunt. neq; tunc ab intimis recedunt ſed dei preſentie ⁊ contemplationi ſemper aſſiſtunt. Quod etiam faciunt qui frequenter mittuntur.

Quos alij dicant mitti: ⁊ quos dicant nō mitti cum determinatione auctoritatuꝫ que videntur ſibi aduerſari.

a Lij vero dicunt tres ordines ſupremos. ſ. ſeraphin: churubin: ⁊ tronos ita creatori deo aſſiſtere: q̄ ad exteriora non exeunt. Inferiores autem tres ad exteriora mitti. Tres vero medios inter vtroſq; conſiſtere non modo dignitate vel loco: ſed etiam officio. quia preceptuꝫ diuinum a ſuperioribus accipiunt: ⁊ deferunt ad inferiores. Ideoq; cum ſupremi medijs: ⁊ medij imis atq; hij hominibus preceptum dei nūcient: merito omnes angelos nominari dicunt. Et ob id forte apoſtolus dic̄ oēs ſpūs adminiſtratores eē filii ⁊ mitti ī miniſteriuꝫ. Uel ꝑ oēs nō ſingulos ordines: ſꝫ d̄ iferioribꝰ ordinibꝰ ſingulos angelos complexus eſt. Illud vero quod Yſaias dicit: ꝑ verba Dioniſij determinant dicentis. hij ſpiritus qui mittuntur percipiunt horum vocabulū quorum gerunt officium. Unde dicunt illuꝫ angelum qui miſſus eſt ad Yſaiam vt mundaret ⁊ incenderet labia prophete: fuiſſe de or-

dine inferiorum ſed ideo dictus eſt fore de ſeraphin: quia veniebat incendere ⁊ cõſumere delicta Yſaie.

b Hec etiã inueſtigandum eſt ⁊c. Poſita diſtinctione ordinum. magiſter hic determinat quoſdam actus qui ordines diſtinctos conſequuntur ⁊ diuiditur in partes .ij. In prima determinat de quibuſdam actibus qui cõſequuntur omnes ordines. ſcilicet aſſiſtere ⁊ miniſtrare. In ſecunda determinat de actu cuſtodie qui ſpecialiter vni ordini competit .di.xi. Illud quoqꝫ ſciendum ⁊c. Prima in tres ſm̃ tres opiniones q̃ in ſrã ponunt. Sc̃da incipit ibi. quib⁹ obiciẽ ⁊c. Tertia vero. ibi. alij vero dicunt ⁊c. Circa ſecundum tria facit. Primo ponit ea que ſunt ad confirmationem ſecunde poſitionis contra primam. Secundo excludit quandam queſtionem. ibi. hic oritur. queſtio ⁊c. Tertio reſpondet ad probationes prime opinionis ibi. qui autem omnes ⁊c. Queſtio autem quam remouet ſumitur ex nomine angeli. vnde primo remouet eam. ſecundo exponit quedam nomina angelorum oſtendens in quibus conueniant ibi. ⁊ putantur illi michael ⁊c. Hic quatuor queruntur. Primo vtrum angeli aſſiſtant. Secundo vtrum omnes miniſtrent. Tertio ſi non. qui aſſiſtunt ⁊ qui miniſtrent. Quarto vtrum illi qui miniſtrent per miniſterium: a contemplatione retardentur.

a Ad primum ſic proceditur. videtur ꝙ omnes angeli aſſiſtant. Aſſiſtere dicuntur regi qui eius vultum preſentialiter intuentur. ſed Mathei. xviij. dicitur de angelis ad cuſtodiam deputatis ꝙ ſemper vident faciẽ patris qui tamen ſunt inferioris ordinis. ergo videtur ꝙ omnes deo aſſiſtant. ¶ Preterea ſm̃ Gregorium illi dicuntur aſſiſtere qui intima contemplatiõe perfruuntur. ſed omnes angeli intime contemplant̃ cum eos a cõtemplationis acumine nec pondus corporis neqꝫ culpa retardat. ergo videtur ꝙ omnes aſſiſtant. ¶ Preterea cuicuqꝫ conuenit illud quod maius eſt: videtur etiam quod minus eſt ſibi conuenire. ſi vtrumqꝫ ſit dignitatis: ſed inter omnes act⁹ patrie fruitio eſt nobiliſſima. ergo cum omnes fruantur: videtur multo fortius ꝙ omnes aſſiſtant.
¶ Preterea a conſpectu dei multo amplius diſtãt mali angeli q̃ boni: ſed mali angeli etiam dicuntur deo aſſiſtere vt habetur Job. i. ꝙ cum venirent filij dei vt aſ. co. do. affuit inter eos ẽt ſathan. ergo videtur ꝙ omnes angeli aſſiſtant. ¶ Sed contra. Danie. ſeptimo dicitur milia milium miniſtrabant ei. vbi dicit Gregorius ꝙ alij ſunt qui aſſiſtunt alij qui miniſtrant. ergo non omnes aſſiſtunt. ¶ Preterea illi dicuntur regibus aſſiſtere qui in eorum palacijs hãbitant: ſed ſecundum Dionyſium eſſe inuiſibilis diuinitatis eſt proprium prime hierarchie. ergo videtur ꝙ illi tantum aſſiſtant. ¶ Reſpondeo dicẽdũ ꝙ aſſiſtere dicitur in angelis ad ſimilitudinem eorum qui regibus aſſiſtunt: aſſiſtere autem regi dicuntur qui circa eum ſunt. vnde cum proprium prime hierarchie aſſignet Dionyſius circa deum eſſe: eis tantum conuenit aſſiſtere: dicuntur autem circa deum eſſe inquantum immediate illuminationes percipere. poſſunt in ipſa ſimplicitate diuini luminis: ⁊ hoc ꝓpter perſpicacitatem ſue intelligẽtie. Quanto enim aliquis intellectus eſt perſpicatior tanto ex principio vniuerſali cognito in plures concluſiones: ⁊ in plura ſcibilia poteſt deuenire: ⁊ illi qui minus ſunt perſpicatis intellectus. non poſſunt queſtionum veritates videre niſi in principijs contractis ⁊ appropriatis ad materiam illam. Et ideo illi ſupremi intellectus prime hierarchie ſecundum Dionyſium in ipſo primo illuminationum principio omnis illuminationis rationem percipiunt ⁊ propter hoc circa deum eſſe dicuntur ⁊ ei aſſiſtere. inferiores vero cognitionem accipiunt ex ipſo lumine iam diuiſo ⁊ multiplicato. in ipſis ſupremis angelis reſpectu diuine ſimplicitatis. ⁊ propter hoc non dicuntur circa deum eſſe: ⁊ ſibi aſſiſtere. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ q̃uis omnes immediate eſſentiam diuinam contemplentur. non tamen in ipſa omnes inſpicere poſſunt hoc quod ad eorum ordinem ⁊ hierarchiam ptꝫ. et ideo non aſſiſtunt proprie loquendo omnes. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ intime contemplari poteſt dici aliquis tripliciter. vel ſm̃ ꝙ eius conſideratio non diſtrahitur ad exteriora ſenſibilia: ⁊ ſic omnes angeli boni ⁊ mali intime contemplantur: quia ſcientiam a ſenſu non accipiunt: aut per hoc ꝙ non indigent exteriori ſimilitudine in qua deum contemplãtur que ſcilicet ſit extra eſſentiam eius: ſed eum in eſſentia ſua vident: ⁊ ſic intime contemplantur omnes beati. non autem in ſtatu creationis nec mali angeli: aut per hoc ꝙ non tantum eſſentiam dei vident ſed ipſam penetrantes in ipſa inſpiciunt eius effectus qui in ipſa per ſimilitudinem relucent: ⁊ ſic intime contemplari: eſt proprie aſſiſtere: ⁊ hoc ſolum angelis prime hierarchie conuenit. ſm̃ alios vero modos dicitur ſm̃ quid aſſiſtere. ¶ Ad tertiũ dicendũ ꝙ fruitio eſt nobiliſſimus actus patrie. qui q̃uis omnibus communis ſit. non tamen equaliter in omnibus contingit. ſed ſunt diuerſi gradus fruitionis: et altiſſima fruitio eſt in aſſiſtendo. vnde non ſequitur ꝙ omnes fruentes aſſiſtant. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ demones dicuntur inter aſſiſtentes inquantum cum eis conueniunt in primo modo intime contemplationis.

a Ad ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ omnes angeli in miniſterium mittantur. Nulli enim dubium eſt quin diuine perſone excedant omnes angelos in infinitum. ſed diuine perſone mittuntur. vt filius ⁊ ſpiritusſanctus vt in primo libro dictum eſt. ergo multo fortius omnes angeli. ¶ Preterea inter omnes ordines primus ordo eſt ſeraphin: ſed ſeraphin leguntur miſſi Yſaie ſexto volauit ad me vnus de ſeraphin. ergo videtur ꝙ multo fortius alij mittantur. ¶ Preterea apoſtolus ad hebreos intendit probare per miniſterium angelorum chriſtum angelis maiorem eſſe. per hoc ꝙ ipſe non ſicut miniſter: ſed ſicut verus heres in domo dei patris eſt. vnde dicit ad hebre. i. ꝙ omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi. ſed chriſtus ſimpliciter omnibus angelis maior eſt. ergo videtur ꝙ ſm̃ intentionem apoſtoli omnes angeli in miniſterium mittantur. ¶ Preterea omnes celeſtes ſpiritus angeli dicuntur: ſꝫ angelus idem eſt ꝙ nuntius. ergo videtur ꝙ oẽs ad exteriora nuncianda mittantur. ¶ Preterea ꝙ ange-

li miniſtrent nobis hoc eſt propter eximiam charita
tem eorum in nos. ſed quanto ſuperiores ſunt tanto
maiori charitate feruent. ergo videtur ꝙ eis conue
niat magis nobis miniſtrare. ¶ Sed contra. ſecun
dum Dioniſium. hec eſt lex diuinitatis immobiliter
ſtabilita ꝙ a primis vltima per media perficiantur.
ſed inter nos ⁊ primos angelos ſunt medii inferio-
res. ergo primorum actio immediate non peruenit
ad nos. ſed eſt per medios ſecundos. ¶ Preterea
inter agẽs ⁊ recipiens dicitur eſſe proportio. ſed re-
cipere diuinas illuminationes proportionatas no-
bis: ⁊ per conuenientiam noſtre hierarchie conue-
nit inferioribus angelis. ergo videtur ꝙ tantum im
mediate ipſi ad nos mittantur. ¶ Reſpondeo dicendum ꝙ
Gregorius iſtam queſtionem mouet: ſed in neutraʒ
partem aſſertiue determinat. Quidã vero dicunt
aliquos angelos ex officio ad miniſterium deputari
vt inferiores: ſed ꝙ aliqua cauſa extra cõmunem di
ſpenſationem extra etiam ſuperiores in miniſteriũ
mittuntur. Sed iſtud non videtur neceſſarium: quia
ad quantumcũqʒ maxima nuncianda vel exequẽda:
inferiores ordines ſufficiunt. ¶ Et preterea quauis
huiuſmodi magna fiant preter cõmunem curſuʒ na
ture. non tamen fiunt preter ordinem gratie ſm quẽ
ordinem diſtinctio attenditur. ⁊ ideo ſecundũ Dio-
niſium dicendum: ꝙ ſuperiores angeli nunqʒ ime-
diate circa nos miniſteriuʒ habent. ⁊ huius ratio ex
tribus poteſt aſſumi. primo ex diſpoſitione diuine ſa
ſapientie cuius ordinatiõe vel lege ſancitum ẽ: vt a
ſuperioribus in vltima per medias actiones perue
niant: vt ſic ſit ordinata connexio in omnibus parti
bus vniuerſi. ⁊ nulli ſua nobilitas ſubtrahatur que
eſt in hoc vt inferiorum quodammodo cauſa exiſtat
quantuʒ ad aliquid. Secundo ex parte illuminatio
num. Sicut enim in actionibus corporalibus requi
ritur proportio inter agens ⁊ recipiens: quod pre-
cipue in ſenſibus patet qui ab excellenti ſenſibili cor
rumpuntur. ita etiam eſt in intellectualibus. vnde in
tellectus hebes ad ſubtiliſſimas veritates non per
tingit. cũ ergo lumen intellectuale in ſupremis angelis
ſit ſimpliciſſimum ⁊ vniuerſaliſſimum non eſt pro-
portionatum intellectui noſtro qui eſt in vltimo gra
du intellectualium ſubſtantiarum. niſi prius contra
hatur ⁊ determinetur in ipſis inferioribus qui ſunt
minoris ſimplicitatis. Tertio ex parte ipſarum ac-
tionum quas circa nos exercent. cum enim actio-
nes miniſterii ſint ꝑticulares: ⁊ circa particularia:
oportet ꝙ earum conſequutio ſit per formas maxi-
me contractas ⁊ particulares in ſuperioribus. hec
autem ſunt forme que ſunt in angelis inferiorum or
dinum. ⁊ ideo executio diuinorum miniſteriorũ per
tinet ad inferiores ordines angeloruʒ: ⁊ hec eſt cau
ſa quare philoſophi poſuerunt duplices motores or
bium. ſcilicet quoſdam coniunctos quos vocabant
orbium animas quorum conceptiones ſunt determi
nate ⁊ ꝑticularizate: ⁊ hos etiam Auicen. dicit ange
los miniſtrantes. Alios vero ſeparatos quos intel-
ligentias dicunt in quibus ſunt forme ſimplices et
vniuerſales. ⁊ hos dicit angelos eſſe aſſiſtentes.
vnde patet ꝙ hec poſitio rationabilior eſt. tum quia
Dioniſius hoc tradit qui diſcipulus pauli fuit ⁊ di-
citur eius viſiones ſcripſiſſe. vnde eum frequenter
in auctorem inducit. et precipue in diuiſione hie-
rarchiarum. ⁊ ſicut in decimo tertio capitulo cele.
hierarchie innuit. hec poſitio vulgata erat tempo-
re primitiue eccleſie. tum etiam: quia dictis philoſo
phorum magis conſonat vt ab eis ea que contra fi-
deʒ non ſunt: accipiamus aliis reſecatis. ¶ Ad pri
mum ergo dicendum ꝙ miſſio equiuoce conuenit di
uinis perſonis ⁊ ipſis angelis. diuine enim perſone
non mittuntur mutando locum. ſed per nouum effe-
ctum gratie gratum facientis in ſanctis animabus.
ſed angeli mittuntur mutando locum ⁊ operando in
nos non ſicut agens primum. ſed ſicut agentia ſecũ-
da determinata ⁊ proportionata reſpectu proprio-
rum receptiuorum. et ideo ratio procedit ex equiuo
catione. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ illam obiec-
tionem ſoluit Dioniſius in decimotertio capitulo
celeſtis hierarchie dupliciter. primo vt dicatur ꝙ
ille qui miſſus eſt ad purgandum labia Iſaie fuit de
inferiori ordine: ⁊ dictus eſt de ſeraphin equiuoce:
quia per ignem purgare venerat. ſecundo vt dica-
tur vere eum fuiſſe de ordine ſeraphin. non tamen
ille angelus qui viſionem reuelabat erat de ſuperio
ri ordine: ſed de inferiori. ſed cum virtus hierarchi
ca que eſt in inferioribus angelis ſit. primo a deo et
conſequenter a ſuperioribus angelis in inferiores
deſcendens: angelus viſionem formans reduxit ꝓ-
phetam in cognitionem non ſolum virtutis imme-
diate agentis: ſed etiam virtutis diuine. vnde oſtẽ
dit dominum ſuper ſolium ſedentem. ⁊ per cõſequẽſ
virtutem ſupremorum in angelis. vnde oſtendit ſe
raphin circa thronum ſtantia ⁊ oſtendit virtutẽ pur
gatiuam ab eis per inferiores angelos vſqʒ in ho-
mines deuenire. per hoc ꝙ ſeraphin videbatur ad
eum volans peruenire. ⁊ ponit exemplum de ſacer
dote qui abſoluit ex poteſtate a pontifice deſcenden
te ac ſi diceret. pontifex te abſoluit qui mihi tradi-
dit poteſtatem abſoluendi te. ita ⁊ angelus oſtendit
ſeraphin purgantem: quia ipſe in virtute eius pur-
gabat. ⁊ per hoc etiam patet reſponſio ad tertium ꝙ
omnes dicuntur miniſtrare inquantum inferiores
virtute ſuperiorum miniſterium exequuntur. vel po
teſt dici ꝙ angelus intendit probare preeminentiaʒ
noue legis ad veterem propter eminentiam chriſti
qui nouam legem dedit ad angelos per quos vetus
lex tradita eſt. vnde loquitur quantum ad angelos
vltimi ordinis per quos lex tradita eſt. vt ſic lex no
ua cuius chriſtus eſt auctor: legi veteri preponatur.
¶ Ad quartum dicendum ꝙ omnes celeſtes ſpiri-
tus ſecundum Dioniſium dicuntur angeli non quia
ad aliquid nunciandum mittantur. ſed quia diuinũ
lumen quod caligini ⁊ tenebris propter ſibi ſimplici
tatem ⁊ immenſitatem fulgoris comparatur ſecun-
dum ꝙ eſt in ſuo fonte in ipſis recipitur cum minori
ſimplicitate. Et ideo magis eſt proportionatum in-
telligibilibus ſequentium: ⁊ propter hoc dicunt nũ-
tiare vel manifeſtare lumen diuinuʒ. ⁊ ſic vnuſquiſ
qʒ angelus inferior ſui ſuperioris manifeſtatiuus ẽ.
ſicut nubes nuntiat lumen ſolis. quod in ſuo fonte in
ſpici non poteſt. Si autem dicantur angeli propter
nunciationem exteriorem vt Gregorius dicere
videtur: tunc etiam angelis ſuperioribus conue-
nit inquantum de rebus nunciandis inferiores il-
luminant. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ ſuperiores
angeli propter charitateʒ quam in nos habent infe-
riores mouent ⁊ dirigunt ad operandum noſtram
ſalutem. nec aliquid perfecte charitati detrahitur

ſi miniſterium immediate non exequuntur.

a D tertium ſic proceditur. videtur ꝙ om-
nes angeli ſecunde hierarchie mittātur.
Omnes enim angeli vel aſſiſtunt vel mi-
niſtrant: ſed aſſiſtere eſt propriū prime hie
rarchie cuius eſt circa deum eſſe ſecundum Dioni-
ſium. ergo omnes alii in miniſterium mittuntur.
¶ Preterea ſecundum Gregoriū plures ſunt qui
mittuntur ꝗ̃ qui aſſiſtunt: ſed ſi angeli ſecunde hie-
rarchie non mittantur plures aſſiſterent: q2 ſex ordi
nes: tribus tantum miniſtrantibus. ergo illi de me-
dia hierarchia mittuntur. ¶ Preterea cum nullus
angelus alteri ſit equalis quilibet angelus preter
primum ⁊ vltimum eſt medius inter aliquos duos.
ſi ergo de ratione medie hierarchie eſſet ꝙ in mini-
ſterium mitteretur pari ratione nullus angelus mit
teretur in miniſterium niſi vltimus tantum. quod
diſſonat ⁊ a veteribus ſcripturis ⁊ a dictis ſancto-
rum. ergo videtur ꝙ illi de media hierarchia mit-
tantur. ¶ Preterea omnis poteſtas eſt ordinata ad
executionem operis. ſed nomina ordinum ſecunde
hierarchie imponuntur a gradu poteſtatis. ergo vi
detur ꝙ eorum ſit mitti ad exequendum miniſteriū.
¶ Sed contra. Ordines ſecunde hierarchie vidē
tur eſſe equipotentes in modo accipiendi diuinas
illuminationes. ſed dominationibus que ſunt me-
dia hierarchia non conuenit in miniſterium mitti:
quia miniſtrare eſt contra rationem dominij. ergo
videtur ꝙ nec alij ordines medie hierarchie mit-
tantur. ¶ Preterea lex diuinitatis eſt vt ſuperio-
res reducant vltimos per media: ſed inter mediam
hierarchiam angelorum ⁊ noſtram eſt vltima hie-
rarchia angelica. ergo videtur ꝙ illuminatiōes nō
perueniant ad nos a media hierarchia. et ita ange-
li illius hierarchie non mittuntur. ¶ Reſpondeo
dō. ꝙ quidā dicunt angelos prime hierarchie nul
lo modo mitti: ſed aſſiſtere. angelos vero tertie hie
rarchie mitti ad nos. ſꝫ angelos medie hierarchie
mitti ad illos de tertia. Et hec opinio tangitur in lit
tera. ſed non videtur conueniens. tum quia ſecun-
dum hoc non eſſet differentia inter primam ⁊ medi
am hierarchiam. non enim poteſt intelligi miſſio an
geli ad angelum niſi per hoc: ꝙ vnus alium illumi-
nat. ſicut autem ſecunda illuminat tertiam ita pri-
ma ſecūdam: tum etiam quia dictis ſanctorum non
conſonat ꝙ aſſignant ordinibus ſecunde hierarchie
actus qui in executione exterioris miniſterij com-
plentur. vt miracula facere demones arcere ⁊ hu-
iuſmodi. Et ideo ſequendo rationeſ nominum in ſa
cra ſcriptura nobis traditorum ex quibus ſm doc-
trinam Dioniſij. ordinū proprietates: ⁊ officia col
ligere oportet dicimus ꝙ medie hierarchie duo vl
timi ordines: ſcilicet virtutes ⁊ poteſtates in exteri
us miniſterium mittuntur. dominationibꝰ autē mit
ti in miniſterium non competit. ſed dirigere omneſ
inferiores in ſuis miniſterijs. hoc enim pertinet ad
dignitatem domini. vt ad nutum eiꝰ dirigantur ac-
tiones ſubditorum. ⁊ ipſe actionibus eorum non ad
miſceatur. vnde Gregorius principibus ⁊ poteſta-
tibus preeſſe dicitur. ⁊ a Dioniſio maior omni ſub-
iectione deſcribitur dominationum ordo. ⁊ ita relin
quitur ꝙ ordo virtutum ſit ſupremus omnium ordi
num qui mittuntur quaſi pertingens ad vltimum i
diuinis miniſterijs quod nomini competit. quia vir
tus dicitur. vltimum in re de potentia vt ponitur in
primo celi ⁊ mundi. ¶ Ad primum ergo dicendum
ꝙ nullus ordo medie hierarchie eſt: proprie loquē
do: de diſpoſitione aſſiſtentium: ſed pertinet ad di
ſpoſitionem miniſtrantium. ſicut autem in artificiali
bus inuenitur aliquis artifex: qui tantum manu ope
ratur: exequens preceptum alterius ⁊ nulli prepa
rans. ſicut ille qui preparat materiam. alius vero ꝗ
precipit preparari materiam. ⁊ ipſe operatur ad
inducendam formam. Alius vero qui nihil opera-
tur. ſed precipit habēs rationes operis ſumptas ex
fine cuius eſt coniectator. ⁊ talis dicitur architector
qi princeps artificis: vel vſualis inquantū vtitur
miniſterio ſubditorum ad ſuum finem vt ex ſecundo
phiſicorum habetur. ita etiam in miniſterijs diuinis
dominatiōes ſunt quaſi artifices dirigentes ⁊ impe
rantes. Alij vero ſicut exequentes ſm gradū ⁊ mo
dum ſuum: nihilominus omnes miniſtri dicuntur. ſi
cut et iſti omnes artifices. ¶ Ad ſecundum dicen-
dum. ꝙ ſecundum hanc poſitionem verificatur di-
ctum Gregorii: quia plures erunt ordines miniſtrā
tium quia ſex ꝗ̃ aſſiſtentium: qui ſunt tres vt ex dic
tis patet. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ medium in-
quantum huiuſmodi non eſt immediate operatiuū
quia actio eſt ſm contactum vel ſecundum ſitum in
corporalibus. vel ſm ordinem in ſpiritualibus. ſed
ſi aliquid ſit mediū quantum ad aliquid ⁊ quantū
ad aliud vltimum poteſt immediate agere. hoc au
tē contingit quando plures ſꝫ gradū potentie diſ
ferentes ſuper idē operationē habent. erit enim
aliqua actio quā circa illud poteſt efficere ſuperior
quā non poteſt inferior facere. ⁊ quantū ad illā ac
tionē illud ſupremū eſt vltimū. ¶ Alia vero ac-
tio eſt quā poterit inferior facere ⁊ in illa eſt ſupre
mū operans: ⁊ non vltimū ſed mediū inter pri-
mum dirigens ⁊ vltimum operans. vnde hanc ac-
tionem non faciet mediū niſi mediante vltimo. qđ
patet in exemplo prius inducto. artifex enim qui in-
ducit formam. in hac operatione eſt vltimus: quia
nullus infra eū. hoc poteſt. vt verbi gratia. compa
ginare tabulas ad formam nauis complendam. Et
ideo hoc immediate facit. ſed preparationem ma-
terie per dolationem tabularum facit mediante in-
feriori artifice inquantum dat ſibi regulas quales
debeant eſſe tabule apte ad compaginationem na-
uis. ita eſt etiam in ordinibus angelorū. poteſtates
enim habent actum circa ea que pertinent ad tran-
quillitatem totius vniuerſi inquantum habent po-
tentiam non limitatam. ⁊ talia ordo poteſtatum per
ſe facit. Alia vero ſunt que pertinent ad ſtatum vni
us prouintie vel regni. ⁊ hoc non faciunt poteſtateſ
niſi mediantibus principatibus: qui hec per ſe exe-
quentur. Quedam vero ſunt pertinentia. ad aliquē
vel ad aliquas ſpecialiter: ⁊ hec etiā principatus.
non exequuntur niſi mediantibus angelis. in quibuſ
etiam que maiora ſunt ſiunt immediate per ſuperio
res: ⁊ que minora ſunt immediate ab inferioribus.
¶ Ad quartum dicendum ꝙ ex hoc. ꝙ ordines ſe-
cunde hierarchie nominantur a potentia ſignifica-
tur: ꝙ ad miniſtratiuam diſpoſitionem pertinent. ſꝫ
non oportet ꝙ omnes immediate miniſterium exe-
quantur. ¶ Ad alia etiam duo patet reſponſio per
ea que dicta ſunt.

a D quartum ſic proceditur. videtur ꝙ ange

li per executioneȝ miniſterij a contemplatione retardentur: qꝛ vt habetur. Tobie. xij. angelus in miniſterio exiſtens dixit. tempus eſt vt reuertar ad eũ qui me miſit. ſed nõ reuertitur niſi per contemplationẽ. ergo videtur ꝙ per miniſteriuȝ a contemplatõe dei abceſſerit. ¶ Preterea vna potentia finita non poteſt ſimul in plures operationes. ſed potentia angeli finita ẽ. ergo videtur ꝙ non poſſit ſimul contẽplari ⁊ miniſtrare. ¶ Preterea intellectus creatus nõ poteſt ſimul plura intelligere. ſed quando miniſtrãt angeli intellectu conſiderant ea que agunt. ergo videtur ꝙ tunc diuina contemplari non poſſunt.
¶ Preterea locus contemplationis eſt celum empireum: ſed cum ſunt hic ſm Damaſ. non ſunt in celo. ergo videtur ꝙ exequendo circa nos miniſteriuȝ a contemplatione retardentur. ¶ Sed contra. eſt quod dicit Gregorius. ꝙ ſic ad exteriora prodeunt. ꝙ ab intimis nunꝙ recedũt. ergo videtur ꝙ ſemper contemplentur vel aſſiſtant. ſi ſunt idem miniſtrantes et aſſiſtentes. ¶ Preterea beatitudo angelorũ non minuitur ex eorum miniſterio. ſed eorum beatitudo tota eſt in contemplatione diuinitatis. ergo i nullo per miniſterium: eorum contemplatio retardatur. ¶ Reſpondeo dñ ꝙ angeli beati nullam operationem habent ꝗ non ſit eſſentialis beatitudini. vel in qua per contemplationem beatam non dirigantur. Et ideo contemplatio eorum ſe habet ad eoruȝ miniſteria que exequuntur. ſicut in artifice conſideratio regularum artis ad executionem operis. eo ꝙ ipſe deus eſt finis omnium operum hierarchicorum ⁊ a fine ſumitur ratio cuiuſlibet operis. ⁊ ita ſe habȝ finis ad operabilia: ſicut principium ad ſpeculatiua vt in ſecundo phiſicorum dicitur. Et ideo ſicut artifex ſimul conſiderat rationem artis ⁊ exequitur opꝰ ita et angelus ſimul contemplatur deuȝ ⁊ miniſtrat nobis. ¶ Ad primum ergo dicenduȝ ꝙ angelus dicitur diſcedere a deo non per intermiſſionem contẽplationis. aut per locum. qꝛ intra deum currunt quocũqꝫ mittãtur vt dicit beda. eo ꝙ deus vbiqꝫ eſt. ſed per hoc ꝙ ab inuiſibilitate recedens viſibilis apparet. ſicut filius exiuit a patre: ⁊ venit in mundum viſibilis hominibus factus. Jo. xvi. ⁊ ſimiliter dicuntur reuerti ad deum quando depoſita viſibilis ſpecie ad priſtinam inuiſibilitatem reuertuntur.
¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ contemplatio angelorum magis ſe habet per modum receptionis ꝗȝ actionis: ⁊ ideo ſicut luna ſimul recipit lumen a ſole ⁊ illuminat inferiora corpora: ita etiaȝ angelus ſimul illuminatur in diuina contemplatione ⁊ illuminat inferiorem vel miniſtrat circa nos. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ ea que cognoſcuntur diuerſis rationibus: intellectus non poteſt ſimul conſiderare: qꝛ non poteſt effigurari diuerſis ſimilitudinibus ſimul ſicut nec corpus diuerſis figuris. ſed ea que cognoſcuntur vna ratione vel quorum vnum eſt ratio alterius nihil prohibet ſimul intelligi. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ celum empireum non eſt locus contemplationis ſm neceſſitatem. ſed ſm congruentiam ſicut ⁊ eccleſia domus orationis dicitur: ⁊ ideo ratio non ſequitur. ¶ Item Dioniſius ⁊c. Verba que ſequuntur ſunt Gregorij inducẽtis auctoritatẽ Dioniſij non quantum ad verba ſed quantuȝ ad ſenſuȝ ¶ Et putant illi Michael ⁊c. Hoc expreſſe contra dicit ſcripture. quia Michael Danielis. xº. ponit in ordine principum. Gabriel autem dicitur de ordine archangelorum ſecundum ea que circa ſingulares perſonas exercent.

Diſtintio Undecima.

Quod queqꝫ anima habet angeluȝ bonũ ad ſui cuſtodiam delegatum ⁊ malum ad exercitium.

Alud quoqꝫ ſciendum eſt ꝙ angeli boni deputati ſunt ad cuſtodiam hominuȝ ita vt quiſqꝫ electorum habeat Angelum ad ſui profectum atqꝫ cuſtodiam ſpecialiter delegatum. Unde in euangelio veritas a puſillorum ſcandalo ꝓhibens ait. Angeli eorum ſemper vident faciem patris. angelos dicit eorum eſſe quibꝰ ad cuſtodiam deputati ſunt. Super queȝ locum Hieronimus tradit vnamquamqꝫ animam ab exordio natiuitatis habere angeluȝ ad ſui cuſtodiam deputatum: inquiens ita. Magna dignitas animarũ eſt vt vnaqueqꝫ habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui angelum delegatum. Gregorius quoqꝫ dicit ꝙ vnuſquiſqꝫ vnum bonum angelum ſibi ad cuſtodiam deputatum: ⁊ vnum maluȝ ad exercitium habet. Cum enim omnes angeli boni noſtrum bonuȝ velint: cõmuniter qꝫ ſaluti omnium ſtudeant: ille tamen qui deputatus eſt alicui ad cuſtodiam eum ſpecialiter hortatur ad bonum. ſicut legitur de Angelo Tobie ⁊ de angelo Petri in actibus apoſtolorum. Similiter ⁊ mali angeli cũ deſiderent malum hominum magis tamen hominem ad malum incitat ⁊ ad nocenduȝ fortius inſtat ille qui ad exercitium eius deputatus eſt.

Utrum ſingulis hominibus ſinguli angeli an pluribus: vnus deputatus ſit.

Olet autem queri vtrum ſinguli angeli ſingulis hominibus an vnꝰ pluribus ad cuſtodiam vel ad exercitiuȝ deputatus ſit. ſed cum electi tot ſint quot et boni angeli ſunt: plures conſtat eſſe omnes ſimul bonos ⁊ malos homines ꝗ boni angeli ſint. ⁊ cum tot ſint electi quot angeli boni: ⁊ angeli boni plures ſint ꝗ mali pluresqꝫ ſint homines mali ꝗ boni: non eſt ambiguum plures eſſe bonos homines ꝗ ſint mali angeli. ⁊ plures eſſe malos hoĩes ꝗ ſint mali angeli vel boni angeli.

Confirmat vnum angelum pluribus hominibus deputari; ſiue ſimul ſiue diuerſis temporibus.

i Ideoq; dici oportet vnum eundēq; angelum bonum vel malum pluribus hominib⁹ deputari ad cuſtodiam vel exercitium: ſiue eodem tempore; ſiue diuerſis tēporibuſ. Ideo autem dicimus eodem tempore vel diuerſis temporibus quia videtur quibuſdam ꝙ dicimus omnes homines qui ſunt ſimul ī aliquo tempore ſinguli ſingulos angelos habere poſſint bonos vel malos. quia licet maior ſit numerus hominū computatis in vnū omnibus qui fuerūt ⁊ ſunt ⁊ futuri ſunt q̄ angelorum: tamen quia decedentibus hominibus ſuccedunt homines; ⁊ ideo nunq̄ ſimul ſunt in hac vita. Angeli vero nunq̄ decedunt; ſed ſimul omnes ſunt; eſſe poteſt vt ſinguli hominum dum in hac vita ſunt ſingulos habeant angelos bonos vl' malos ad ſui cuſtodiam vel exercitium deſtinatos. Ceterum ſiue ita ſit ſiue non: non eſt dubitandum vnumquēq; hominem habere angeluȝ ſibi deputatum; ſiue pluribus ſimul deputatis ſit ſiue vni ſingulariter. Nec eſt mirandum vnum angelum pluribus hominibus ad cuſtodiam deputari; cum vni homini plurium cuſtodia deputetur; ita vt eorū quiſq; ſuum dicatur habere dominuȝ vel epiſcoporum vel abbatem.

Illud quoq; ſciendum. eſt ꝙ angeli boni ⁊c. Poſtq̄ determinauit de quibuſdam actibus que conſequuntur
i oēs ordines. ſcilicet aſſiſtere ⁊ miniſtrare. hic determinat de quodam actu ad queȝ vnus ordo ſpecialiter deputatur. ſcilicet cuſtodire homines. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de angelis quantum ad officium cuſtodie. In ſecunda quantum ad profectum predictum officium conſequentem. ibi. Pre. illud conſiderari oportet ⁊c. ¶ Circa primum duo facit. Primo determinat veritateȝ. Secundo circa determinata mouet queſtionem. ibi. Solet etiam queri ⁊c. Ubi tria facit. Primo mouet qōnem. Secūdo excludit alteram ꝑtem ibi. Sed cum electi tot ſint ⁊c. Tertio excludit reliquam ⁊ exponit eam. ibi Ideo dici oportet ⁊c. Circa cuſtodiam angeloruȝ queruntur hic quinq;. Primo vtrum angeli hominibus ad cuſtodiam deputētur. Secūdo cuius ordinis ſit cuſtodire. Tertio quorum hominuȝ ſit cuſtodiri. Quarto vtrum cuſtodes angeli ſemper cuſtodiant homines quibus deputātur: vel quandoq; eos derelinquant. Quinto cū de ſalute hominum gaudeant angeli vtruȝ. econtrario de perditione eorum triſtentur.

a Ad primum ſic proceditur. videtur ꝙ angeli homines non cuſtodiant. Deus eniȝ eſt cuſtos hominum vt dicitur. Job ſexto. ſed perfectior eſt cuſtos qui ꝑ ſeipſuȝ ſufficit ad cuſtodiam q̄ȝ qui cuſtodit mediantibus aliiſ. cum ergo omne quod eſt perfectiſſimum deo ſit attribuendum videtur ꝙ ipſe nos per angelos non cuſtodiat. ¶ Preterea cuſtodia ⁊ conſeruatio hominum eſt per gratiam. ſed gratiam deus immediate infundit anime: ⁊ non per angelos. ergo videtur ꝙ eis non cōpetat cuſtodire nos. ¶ Preterea vn⁹ effectus cuſtodie angelorum ponitur ꝙ deferant orationes noſtras ad deum. ſed hoc videtur omnino ſuperfluum cum deus omnia cognoſcat. ergo videtur vanum ponere angelos hominum cuſtodes. ¶ Preterea cuſtos ponitur alicui aut propter imbecillitatem: vt ſcilicet iuuetur ⁊ defendatur: aut ꝑꝑ ignorantiam: vt inſtruatur: ſicut mulieribus et pueris doctores ⁊ pedagogi dantur: ſed homo per ſe poteſt cognoſcere ea que ſunt facienda vel vitanda per legem naturalem cordi impreſſam et poteſt etiam exequi propter arbitrii libertatem. ergo videtur ꝙ cuſtodia angelorum non egeat. ¶ Preterea cuſtodis eſt officium retrahere cuſtoditum ab his que ſibi ſunt nociua. ſed angeli non retrahunt homines a peccatis. cum multos in peccata precipitari videamus. ergo videtur ꝙ angeli hominum cuſtodes non ſunt. ¶ Preterea cuſtodis eſt inſtruere cuſtoditum ſecundum modum eius: ſed modus hominis eſt cognitionem a ſenſibilibus accipere. ergo videtur ꝙ viſibilibus apparitionibus nos deberent inſtruere. hoc auteȝ non faciunt niſi forte raro. ergo videtur ꝙ vel non cuſtodiunt vel ſunt negligentes in cuſtodiendo. ¶ Sed contra eſt quod dicitur in pſalmo. angelis ſuis deus ⁊c. ¶ Preterea deus eſt pronior ad miſerendum q̄ȝ ad puniendum: ſed deus hominibus dedit demones ad exercitium vt habetur ad epheſi. vltimo: non eſt nobis colluctatio ⁊c. ergo videtur ꝙ multo fortius dederit angelos ad cuſtodiendum. ¶ Reſpondeo dīc. ꝙ ſecundum Boetium in libro de conſolatione: deus prouidentiam ſuam quam de omnibus rebus habet mediantibus quibuſdam cauſis exequitur. vt autem in primo dictum eſt: quāuis omnium rerum prouidentiam habeat: ſpeciali tamen modo ſubſtantie rationales ſue prouidentie ſubdunt. inquantum altiori modo pre ceteris finem diuine bonitatis nate ſunt conſequi: ⁊ per altius principium. quod eſt voluntas. quia ergo inter deuȝ ⁊ homines media eſt natura angelica: ⁊ ſecundum legem ſapientie ſue hoc eſt ordinatuȝ. vt inferioribus per ſuperiora prouideat. ideo ipſi angeli exequuntur diuinam prouidentiaȝ circa ſalutem hominum adiuuando ad tendenduȝ in finem ⁊ liberando ab hiis que proceſſum in fineȝ impediunt. ⁊ hec executio diuine prouidentie per angelos de hominibus vocatur cuſtodia angelorum. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ deus eſt cuſtos primus ⁊ principalis apud quē ſumma prouidentia reſidet. nec eſt propter ſuam inſufficientiam ꝙ ſuam prouidentiam de hominibus exequitur per angelos: ſed propter ordinem ſue ſapientie: tum q̄

congruit angelis: vt. ſ. eis hec dignitas nõ negetur ꝙ ſint duces hominũ reductionis in deum ⁊ in hoc deũ quodammodo imitantur inquantum cooperantur deo in introductione hominum in finem: tum quia congruit hominibus qui ſunt in ſtatu imperfectionis: quod puericie Apoſtolus comparat, prima Corinth. decimotertio. Unde eis cuſtodes tanquam pueris aſſignantur: donec veniente quod perfectum eſt euacuetur quod ex parte eſt. ℂ Ad ſecundum dicendum: quod ſicut in operationibus artificialibus in quibus inſtrumenta quodammodo diſponunt ad formam: vt ignis mollificando ferrum: ⁊ martellus dilatando, ſed forma cultelli inducitur ab artifice per ſimilitudinem artis quam habet. ita etiam deus qui eſt primus cuſtos inducit vltimam perfectionem continugentem fini per hoc conſeruantem: ſcilicet gratiam ⁊ gloriam. Sed angelorum eſt preparare homines ad ſuſceptionem gratie per illuminationes ⁊ alia huiuſmodi. ℂ Ad tertium dicendum quod non dicuntur deo orationes noſtras deferre: quaſi ipſum de hoc docentes: ſed quaſi ipſum orantes pro nobis: ſicut etiam ſacerdos offert deo orationem populi inquantum ſua interuentione effectum orationibus impetret. ℂ Ad quartum dicendum quod lumen naturalis cognitionis imperfectum eſt: et precipue ad dirigendum in illa que naturam excedunt, voluntas etiam eius poteſt ad malum inclinari multis occaſionibus. ⁊ ideo prouidet hominibus angelorum preſidium. ℂ Ad quintum dicendum quod ſicut prouidentie diuine eſt: ſic impedire mala: vt tamen ſaluetur nature conditio: ita etiam ⁊ angelorum cuſtodie. ⁊ ideo ad angelos non pertinet ꝙ homines cuſtodiendo ad virtutem cogant ⁊ a vicijs retrahunt: quia ſic periret libertas arbitrii ⁊ ratio meriti. Ad ſextum dicendum quod huiuſmodi apparitiones viſibiles angelorum: eo ꝙ ſunt ſupra curſum nature ſtuporem quendam incutiunt: ⁊ quodammodo violenter inducunt ad conſenſum in quo perit aliquod bonum hominis quantum ad conditionem nature: quod eſt inquiſitio rationis. Unde huiuſmodi apparitiones non omnibus fiunt: ſed aliquibus facte ſunt ad confirmationem fidei: non multis: ſicut etiam miracula: nihilominus tamen per modum noſtrum inſtruunt nos illuſtrando phantaſmata ⁊ confortando lumen intellectus noſtri: ⁊ excitando ad aliquid rectius conſiderandum.

a a D ſecundum ſic proceditur, videtur qđ cuſtodire pertineat ad omnes ordines tertie hierarchie. quia ſecundum Dioniſium tertie hierarchie propriũ eſt lumen diuinum accipere per conuenientiam noſtre hierarchie id eſt proportionatum ad immediate transferendum in nos. ſed ille angelus dicitur cuſtos hominis qui immediate ipſum illuminat. ergo videtur quod cuſtodire ad omnes pertineat. Preterea. angelus cuſtos defendit hominem ab impugnatione inuiſibilis hoſtis. Sed arcere ſecundum Gregoriũ pertinet ad poteſtates. ergo videtur quod illi ordini precipue conueniat cuſtodire. Preterea. miſſio ordinatur ad cuſtodiam. ſed angeli quinque ordinum mittuntur ad explendum exterius miniſteriũ vt dictum eſt. ergo omnibus conuenit cuſtodire. Preterea. in hominibus inueniuntur diuerſa officia: ſed ſecundum diuerſa officia diſtinguuntur ordines angelorum quorum officiorum alique ſimilitudines inueniuntur in officiis humanis vt dicit Gregorius oſtendens qualiter homines ad ordines angelorum aſſumantur. ergo videtur ꝙ omnes ordines ad cuſtodiam deputantur. Sed contra. dicit Gregorius angelos eſſe qui minima nunciant: ſed minima ſunt que ad ſingulares perſonas pertinent quia quanto bonum eſt communius tanto eſt diuinius ſecundum philoſophum in primo ethicorum. ergo videtur quod illi qui ſingulis hominibus preſunt: ſunt tantum de ordine angelorum. Preterea. Bernardus dicit in libro de conſideratione. Putem⁹ angelos dici qui ſingulis hominibus preponuntur in miniſterium miſſi propter eos qui hereditatem capiunt ſalutis. ergo videtur idem quod prius. Reſpondeo dicendo: quod illi angeli dicũtur hominum cuſtodes qui immediate illos illuminant ⁊ habent actus limitatos circa humana officia: ⁊ procurant que ad ipſos ſpecialiter pertinent. ⁊ ex hoc quod immediate illuminant: excluduntur a cuſtodia angeli aſſiſtentes. ex hoc autem quod habent actus limitatos ad dirigendum in humanis officijs: excluditur media hierarchia: que habet poteſtatem non limitatã ad humana officia. per hoc aũt ꝙ per cuſtodiam procurant ea que pertinẽt ad aliquas determinatas perſonas: quod eſt vltimum ⁊ minimum in actibus angelorum deputatur cuſtodia vltimo ordini qui eſt ordo angelorum. Ad primum ergo dicendum quod tota tertia hierarchia accipit illuminationes proportionatas ad actus ⁊ officia humana. non tamen ad hanc vel ad illam perſonã: ſed hoc eſt angelorum. Et ita eis conuenit cuſtodire ſingulos homines. alijs vero conuenit cuſtodire ſingulas prouincias vel regna. ℂ Ad ſecundum dicendum quod inferiores angeli participant virtutem ſuperiorum inquantum ab eis illuminantur: ſicut ſecundum Dioniſium dicitur inferior angelus purgaſſe Yſaiam per ignem virtute ſeraphin. et ita etiam inferiores angeli virtute poteſtatum demones cohibent. ⁊ ſimiliter virtute aliorum ſuperiorũ ordinum poſſunt exequi aliqua que ad eos pertinẽt circa determinatas perſonas. ℂ Ad tertium dicendum: quod omnes angeli cuſtodes mittuntur. non tamen omnes qui mittuntur cuſtodiunt: ſed vltimi tantum cuſtodiunt vt dictum eſt: quia ſuperiores exequuntur ea que ad multos pertinent: ⁊ quanto ad plures tanto eſt ordo ſuperior, ⁊ ideo virtutes ſunt ſupremi inter exequentes miniſteria: quia eorum actus ſe extendunt non tantum ad res humanas: ſed etiam ad res naturales: vt patet in operatione ſignorum. ⁊ poſt poteſtates quorum actus non tantum ad homines ſed etiam ad demones ſe extendunt. et poſt principes: quorum operatio eſt circa totam multitudinem. Et vltimi angeli: qui operantur circa determinatas perſonas. Archangeli vero medii ſunt habentes aliquid commune cum vtriſqꝫ: vt primo dictum eſt. ℂ Ad quartum dicendum: ꝙ oĩa officia humana pertinentia ad ſingulares perſonas cum quibuſcunqꝫ ordinibus ſimilitudinem habeant: diriguntur per vltimũ ordinẽ inquãtũ participat virtutes ſuperiorũ vt dictum eſt. Sed illa officia q̃ ad multitudinẽ pertinent diriguntur per principes

vel archangelos. ⁊ ideo homo in prelatione cōſtitutus illuminatur ab angelo inferioris ordinis de his que ad ſtatum perſone ſue pertinent. Sed ab angelo principe de his que ſpectant ad regimen multitudinis.

a Ad tertiuʒ ſic proceditur. videtur ꝙ non omnibus hominibus deputantur angeli ad cuſtodiam. Cuſtodia enim angelorum valʒ hominibus ad euitandum pericula: ⁊ ad inſtruendam ignorantiam. Sed adam in primo ſtatu ab vtroque liber fuit. ergo angelum cuſtodem nō habuit. Preterea. gratia confirmata in quibuſdaʒ hominibus: ſʒ efficit vt mortaliter peccare non poſſint. vt patet in ſanctificatis in vtero. ſed contra impedimentum ſalutis per peccatum principaliter ordinata eſt cuſtodia angelorum. ergo videt̃ ꝙ tales ea non indigeant. ¶ Preterea. ante natiuitateʒ ex vtero ſacramēta ſalutis puero conferri non poſſunt. ſed hoc ē ꝙ angelus cuſtos in homine promouere intendit. ſ. ſalutē ergo puerperio animato ante natiuitatem angeloruʒ cuſtodia non debetur. ¶ Preterea. cuſtodia angeloruʒ eſt per hoc ꝙ homines illuminando inſtruunt. ſed pueri ante perfectaʒ etatem non ſunt capaces doctrine. ergo videtur ꝙ careant angeloruʒ cuſtodia. ¶ Preterea. ſcḋe Theſſal. ii. dicitur ꝙ omnis actus antichriſti erit ſecundum operationeʒ ſathane. Sed cuſtodia angeloruʒ ordinatur contra temtationes malignoruʒ ſpirituuʒ. ergo videtur ꝙ fruſtra ab angelo cuſtodietur. ¶ Sed contra videtur: ꝙ etiam chriſtus angelum cuſtodem habuit. Primo per hoc qḋ dicit Dioniſius quarto capitulo celeſtis hierarchie. ꝙ ſubdebat̃ paternis diſpoſitionibus mediantibus angelis. ſed vt dictum eſt per cuſtodiaʒ executio diuine diſpoſitionis fit de hominibus per angelos. ergo videtur ꝙ chriſtus angelum cuſtodem habuit. ¶ Preterea. Luce vigeſimoſecundo dicitur ꝙ apparuit angelus domini confortans eum. ergo videtur ꝙ cum confortare ſit vnus actꝰ cuſtodie ꝙ angelum cuſtodem habuit. ¶ Reſpondeo dḋ. ꝙ ſicut i primo libro dictum eſt. prouidentia proprie eſt ad cōferenduʒ ea que promouent in finem ⁊ remouendum ea que impediunt. Ultimuʒ auteʒ in his adiutoriis eſt id quod coniungit fini: quod a ſolo deo eſt. ⁊ ideo ea que ab angelis cuſtodibus per diuinam prouidētiam circa ſingulares perſonas exequuntur. ſunt ꝗdam preparationes iuuantes ad conſequenduʒ finem vltimum. preparans autem non habet operationem circa rem niſi que eſt ordinata ad finem ante finis conſecutioneʒ. ⁊ ideo omnibus hominibus ab infuſione anime rationalis per quam ad finem ſalutis ordinantur cuſtodia debetur vſqꝫ ad mortem quando terminatur via proficiendi in finem. nulli ergo carent cuſtodia angelorum: niſi vel per hoc ꝙ fiunt inpenitibiles: vt damnati. vel per hoc ꝙ fineʒ glorie conſequuntur: vt beati. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ quamuis in adaʒ non eſſet periculum ex aliqua corruptione carnis inſtigante ad maluʒ. erat tamen periculum ex potentia peccandi: ⁊ ex demone oppugnante. ⁊ ſimiliter erat debilioris cognitionis ꝙ̃ angelus. ⁊ ideo indigebat preſidio cuſtodis angeli. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ etiam ſi confirmati peccare non poſſint: poſſunt tamen proficere: ⁊ eoruʒ profectus poteſt impediri. ⁊ propter hoc indiget cuſtodia angelorum ad promouendum in bonum ⁊ remouenduʒ impedimentum. ¶ Ad tertium dicendū ꝙ pueri in materno vtero non recipiunt ſacramenta eccleſie: quia non ſubditur actibus miniſtroruʒ ſed operibus diuinis ⁊ angeloruʒ. ⁊ ideo eis ab infuſione anime rationalis cuſtos angelus aſſignatur: per quem prohibetur virtus demonis ab eius nocumento. ⁊ propter multa impedimenta quibus poteſt eius complexio deteriorari vt efficiatur pronior ad peccanduʒ: vel etiam ipſa vita extingui. ⁊ in hoc etiam proſunt paruulis natis: quamuis eos non illuminent. vnde patet reſponſio ad quartuʒ. ¶ Ad quintuʒ dicendum: ꝙ antichriſtus etiam habebit angelum cuſtodeʒ: quia lex communis propter vnum mutari nō debet. ⁊ in hoc eius pena iuſtior apparebit: quia beneficia toti nature humane promiſſa ſibi non ſubtrahuntur. nec tamen eſt omnino fruſtra cuſtodia: quia ⁊ ſi ad bonum non conuertatur: a multis tamen malis ceſſabit retractus ab angelo cuſtode. hunc enim effectum ad minus ſemper conſequitur angelus per cuſtodiam in quocunqꝫ obſtinato. ¶ Ad ſextum dicendum ꝙ chriſtus non habuit angelum cuſtodem: tum quia anima ſua omnibus angelis ſuperior fuit immediate a verbo ſibi vnito illuminata: tum quia erat verus comprehenſor. vnde eius bonum nec impediri nec iuuari poterat. Dicitur vero ſubdi paternis diſpoſitionibus per angelos quodammodo indirecte inquantuʒ angeli inſtruebant ioſeph ⁊ matrem eius de his que circa ipſum puerum exiſtentem agenda erāt vt habetur Matthei ſecundo. ¶ Ad ſeptimum dicendum ꝙ angelus dicitur confortaſſe eum non aliquid in ipſum imprimendo: ſed per modum miniſterii inquantum congratulabatur fortitudini eius: ſicut homo naturaliter in tribulatione confortatur ad preſentiam amicorum. ⁊ ita per moduʒ quo fuerat vera triſtitia: fuit confortatio vera ⁊ non apparens tantuʒ vt quidam dicunt.

a Ad quartuʒ ſic proceditur. videtur ꝙ angelus quandoqꝫ relinquat hoieʒ cui deputat̃ cuſtos. Primo per hoc quod habetur Ieremie. li. Curauimus babilonem ⁊ non eſt curata derelinquamus ergo eam. ſed hoc dicitur ex perſona angelorum: vt dicit glo. ergo videtur ꝙ relinquat quā do a peccato non corrigitur. ¶ Preterea. Iſaie quito dicitur. Auferam ſepem eius ⁊ erit in direptionē: glo. i. cuſtodiaʒ angelorum. ergo idem quod prius. ¶ Preterea. efficacius cuſtodit deus hominem ꝙ̃ angelus. ſed deus quandoque relinquit hominem: vt in pſalmis dicitur. Quare me dereliquiſti ⁊c. ergo multo fortius angelus. Preterea. Zacharie primo dicitur. ꝙ reuerſus eſt angelus qui loquebat̃ ad eum. Et ſimiliter etiam Danielis decimo. Sed non reuertitur niſi qui abſcedit. ergo videtur ꝙ angelus quandoqꝫ hominem relinquat. Preterea. angeli quandoque ſunt in celo empireo: ſed cum ſunt ibi non ſunt circa nos ſecundum Damaſcenum. ergo videtur quod aliquando nos relinquunt. Pre. medicus ſapiēs infirmū deſperatū relinqt. ſʒ angeli cuſtodes poſſunt ſcire aliqueʒ eſſe preſcituʒ per reuelationem ⁊ videre aliquem obſtinatū in peccatis: tal' aūt ē ſicut infirmus deſperatus. ergo videt̃ ꝙ etiam et

angelus qui eſt quaſi medicus ſpũalis talem relinquat. ¶ Sed cõtra. boni angeli ſũt magis proni ad iuuandũ ꝙ̃ mali ad infeſtinandũ. ſed mali nunquam ceſſant ab infeſtatione. ergo nec boni a cuſtodia.

¶ Preterea de nemine eſt deſperandum ꝙ̃ diu ẽ in ſtatu vie. ſed infirm⁹ nõ relinquitur a medico niſi ꝑ deſperationez. ergo videt̃ ꝙ angelus non dimittat hominez quantũcũqꝫ peccatorez. ¶ Reſpõdeo. dĩ. ꝙ cum cuſtodia angelorũ ſit quedaz executio diuine prouidẽtie: oportet eſſe idez iudiciũ de vtroqꝫ: diuina autez prouidẽtia nunquaz relinquit hominẽ ex toto: quia omnino in nihiluz redigeretur. ſed verum eſt ꝙ magis ⁊ minus ꝓuidet diuerſis ſm eorum cõditionez. ⁊ ideo oculi dei ſuper iuſtos dicũtur: ⁊ aures eius ⁊c. quib⁹ adeo perfecte prouidet: vt omnia eis cooperentur in bonuz: vt dicitur Ro. viii. Sed malos ſm aliquid derelinquit inquantum permittit eas ſubiacere tribulationibus: ⁊ quod grauius eſt etiam in ꝑ peccata ruere. Unde ad Rom. pmo. Propterea tradidit eos deus in reprobuz ſenſum ⁊c. Similiter etiaz angeli dicuntur aliquos derelinquere ſm quid inquantum exponuntur tribulationibus: vel etiaz iuſto dei iudicio ab aliquo peccato non retrahunt: nũqꝫ tamen ita relinquunt quin ſit aliquis effectus cuſtodie inquantuz aliquod malum prohibent ⁊ ad aliquod bonum promouent. ¶ Ad primuz ergo dicendum ꝙ hoc intelligitur eſſe vox angelorũ diſcedentium ab homine peccatore in hora mortis: q: tunc ꝓ morte deſperatur de eius ſalute: vel poteſt dici ꝙ derelinquunt ſm quid: vt dictuz eſt. ſicut etiaz ⁊ deus. vnde patet reſponſio ad ſcdm ⁊ tertium. ¶ Ad q̃rtum dĩm ꝙ angelus ab eo receſſerit quãtum ad aliquez effectuz: q: ſ. ipſum d̃ futuris nõ illuminauerat ⁊ non quãtuz ad omnez effectuz cuſtodie. ¶ Ad quintum dĩm: ꝙ quandocunqꝫ aliquod agens imprimit fortem impreſſionez remanet illa impreſſio in patiente per aliquod tempus etiam ad abſentiaz agentis: vt patet in motibus violentis. ⁊ ita dico ꝙ ad vnam actionem angeli in hominem poteſt homo bonã diſpoſitionez accipere que manet in eo ad aliquod tempus: vt patet quando aliquis ſemel deuote orat ad plures dies remanet inde deuotio: ⁊ ita angelus ꝙ̃uis non ſemper ſit preſens poteſt ſemper cuſtodire: inquantum effectus eius manet poſt actionem ſuaz. ¶ Ad ſextuz dĩm: ꝙ nullus in ſtatu vie eſt adeo obſtinatus quin poſſit poſt penitentiam conuerti. vnde non eſt de eo deſperanduz. ⁊ ſi angelus ſciret cũ preſcitũ. poſſet tamen multa mala in eo impedire: ſicut de antichriſto dictuz eſt.

a D quintuz ſic ꝓceditur. videtur ꝙ angeli doleant de damnatione hominum quos cuſtodiunt. Exterior enim luctus eſt ſignum interioris doloris. ſed Y ſa. xxxiii. dicitur. Angeli pacis amare flebunt. ergo videtur ꝙ doleãt. ¶ Preterea amicorum eſt compati ſibi in neceſſitatibus. ſed angeli feruentiſſima charitate nos diligunt. ergo videtur ꝙ contriſtentur hominum damnatione compatiendo. ¶ Preterea. ſapiẽtis eſt dolere de his ꝑ que ſuũ gaudiuz minuitur. ſed per damnationez hoium minuitur gaudiuz angelorũ: quod eſſet de conuerſione eorũ. de quo habetur luce. xv. Gaudiũ eſt angelis dei ſuper vno peccatore ⁊c. ergo de hominum damnatione dolent. Preterea. omne id quod eſt contrarium volito ⁊ repugnans fini eſt contriſtans ſed damnatio eſt contraria ſaluti quam volũt: ⁊ per officiuz cuſtodie ꝓcurant. ergo damnatio hominum eos contriſtatur. Sed contra. Apoc. xx. dicit̃ ꝙ in celeſti ieruſalez: nec eſt luctus nec eſt dolor. illius autez vrbis ciues ſunt angeli. ergo de nullo dolent.

Preterea. perfecta beatitudo non compatitur ſecum miſeriam. ſed omnis triſtitia ad miſeriam pertinet ⁊ fugienda eſt: vt i ſeptimo ethicoꝝ philoſoph⁹ dicit. ergo angeli beati triſtes eſſe nõ poſſunt. Reſpondeo dĩ. ꝙ cuz angeli beati ſint in diuine voluntatis continua contemplatione cui perfectiſſime cõformatur nihil poteſt eſſe contra voluntatez eorũ: ſicut nec contra voluntatez dei. poteſt tamen eſſe aliquid preter voluntatem eorum. ſed hoc ipſuz inquantum eſt permiſſum adeo ẽ volitum ab eis: ſicut a deo. ⁊ iõ nihil poteſt accidere de quo doleant angeli: ſicut nec de quo doleat deus. Et ideo ſimpliciter dicendum eſt ꝙ neqꝫ de peccatis hominum triſtãtur neqꝫ de dãnatione: ſed vtrobiqꝫ letantur de iuſta permiſſione ⁊ punitione. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ illud ſecundum litteram intelligit̃ de nunciis Ezechie quos miſit ad pacem ab aſſiriis querendaz: qui audientis blaſphemias Raſpacis ſciſſis veſtib⁹ fleuerunt. Allegorice vero exponitur de apoſtolis in glo. Si aũt ad angelos referatur intelligendus eſt dolor non ꝓprie: ſed methaphorice per modum quo etiam frequenter in ſcripturis: deo attribuitur. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ compati non poteſt. quia paſſibibilis non eſt. Et ideo ex incompaſſibilitate angelorum hoc accidit ꝙ condolere non poſſunt: nec ex charitatis defectu. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ angelorum gaudium non minuitur ex damnatione: quia electorum numerus minui non ꝓpoteſt. Uel poteſt dici ꝙ ipſi ſemper gaudent de ſuis bonis operibus que cuſtodiendo egerunt: licet ille qui cuſtoditus eſt non ſaluetur. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ angeli volũt ſalutem hominis voluntate antecedente: ſicut ⁊ deus. ſed voluntate ꝯñte voluit hominem damnari ſi meruerit. vnde conſequens eſt: vt de eius damnatione non doleant. Et vnum malum ad exercitium ⁊c. Uidetur iniuſte agi cum homine. quia demones multo potentiores ſunt hominibus. non enĩ eſt poteſtas ſuper terram que ei comparetur: vt dicitur Job. xl. ergo non iuſtum eſt pugnam inter hominem ⁊ demonem conſtitui. Et dicendum ꝙ cuz liberum arbitrium non poſſit cogi ad peccandum ꝙ̃tuncunqꝫ ſit demon fortis: homo reſiſtere poteſt. Unde dicitur ꝙ debilis eſt hoſtis qui non poteſt vincere niſi volentem. ⁊ ſuper hoc homini eſt preſidium angeli ⁊ auxilium diuinum ſi ſuſcipere velit.

Diſtinctio Duodecima.

Utrum angeli proficiant in merito vel in premio vſqꝫ ad iudicium.

P Reterea illud conſiderari oportet: vtrum angeli boni in merito vel in premio proficiant vſqꝫ ad iudiciũ. Quidã in meritis ꝓficiant atqꝫ quotidie magis ac magis mereãt̃ qbuſdã vĩ ex eo: q: quoti

die hominū vtilitatib⁹ inſeruiunt corūq; pſe
ctibus ſtudent. Quibuſdam etiam nibilomi
nus videtur ꝙ in premio proficiant. ſ. in co/
gnitione ⁊ dilectione dei. Licet enim vt aiūt
in confirmatione beatitudinem acceperint
eternam atq; perfectam. augetur tamen quo/
tidie eorum beatitudo: quia magis ac magis
diligunt atq; cognoſcunt: ⁊ eſt eorum chari
tas qua deum ⁊ nos diligunt: ⁊ meritum et
premium. Meritum: quia per eam ⁊ per ob
ſequia ex ea nobis impenſa merētur ⁊ in be/
atitudine proficiunt. ⁊ ipſa eadem eſt premiū
quia ea beati ſunt.

Auctoritatibus confirmant qd̄ dicunt.

Et quando angeli proficiant ī cogni
tione: ac per hoc in beatitudine teſti
moniis ſanctorum confirmant. Di/
cit enim Yſaias ex perſona angelorum chri/
ſti aſcendentis magnificentiam ammiranti/
um. Quis eſt iſte qui venit de edom tinctis
veſtibus de boſra? Et in pſ. Quis eſt iſte
rex glorie. Ex quibus apparet ꝙ myſterium
verbi incarnati plenius cognouerunt angeli
poſt impletionem q̃ ante. Et ſicut in cogni
tione huius myſterii profecerunt. ita dicunt
eos in deitatis cognitione proficere. Quod
autem in huius myſterii cognitione profece
rint euidenter docet apoſtolus dicēs. Que
ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi a ſecu/
lis in deo: vt innoteſcat multiformis ſapien
tia dei per eccleſiam principibus ⁊ poteſtati
bus in celeſtibus. Super quem locum dicit
Hieronymus. Angelicas dignitates prefa
tum myſterium ad purum vel plenum non i/
tellexiſſe: donec completa eſt paſſio chriſti et
apoſtolorum predicatio per gētes dilata.

Qd̄ in hac ſententia videtur Auguſt. aduer/
ſari Hieronymo.

His autem videtur contradicere Aug.
b ſuper eundem locū epiſtole dicens.
Non latuit angelos myſteriū regni
celorum: quod opportuno tempore reuelatū
eſt propter ſalutem noſtram. Illis ergo a ſe/
culis innotuit ſupra memoratum myſterium:
quia omnis creatura non ante ſecula: ſed a ſe
culis eſt. Attende lector quia videtur diſſen
tire in hac ſententia illuſtres doctores. Ideo
q; vt omnis repugnantia de medio tollatur:
predicta verba Aimonem ſequentes ita de/
terminemus: vt illis angelis qui maioris ſūt
dignitatis: ⁊ per quorum miniſteriū illa nunci
ata ſunt: ex parte cognita a ſeculis fuiſſe: vt
pote familiarib⁹ ⁊ nunciis. Illis vero q mi/
noris dignitatis ſunt: incognita extitiſſe di

camus: vſquequo impleta ſunt per eccleſiam
predicata. ⁊ tunc ab omnibus angelis perfe
cte fuerunt cognita. Cōſtat itaq; omnes an/
gelos in cognitione diuinorum myſteriorū
ſcd̄m pceſſum temporis pceſſiſſe. Unde nō
incongruenter ipſi idem dicunt angelorum
ſcientiam ac beatitudinem augeri vſq; ad fu
turam conſumationem: quando in ſcientia ac
beatitudine perfectiſſimi erunt: vt nec auge
atur amplius nec minuatur.

Aliorum opinio qui dicunt angelos i
quibuſdam predictorum nō perfeciſſe.

Alii autem dicunt angelos in confir/
a mationem tanta deitatis dilectione at
q; notitia fuiſſe preditos: vt in his vl
terius non profecerint nec profecturi ſint. p
fecerunt tamen in ſcientia rerum exteriorum
ſicut in cognitione ſacramenti incarnatiōis
⁊ huiuſmodi. ſed non in contemplatione de
itatis: quia trinitatem in vnitate: ⁊ vnitatem
in trinitate non plenius intelligunt ſiue intel
lecturi ſunt q̃ ab ipſa confirmatione percepe
rint. Ita etiam dicunt eos in charitate non p
feciſſe poſt confirmationem: quia eorum cha/
ritas poſtea non eſt aucta. ⁊ ſic dicūt eos nō
profeciſſe in meritis. Sed hoc quantum ad
vim merendi: non quantum ad numerū me/
ritorum. Plura enim bona fecerunt po/
ſtea que tunc non fecerant. ſed eorum chari/
tas ex qua illa proceſſerunt: nec eſt aucta: ex
qua tantum meruerunt añquam iſta adderen
tur quantum poſtea his adiectis. Illud vero
quod alii ſuperius dicunt: probabilius vide
tur. ſ. ꝙ angeli vſq; ad iudicium in ſcientia et
in aliis proficiant.

Qd̄ quedam auctoritates videnť obuia/
re probabiliori ſnie.

Quibus tamen videntur obuiare qua
q rundam auctoritatum verba. Ait n.
Iſidorus in libro de ſummo bono.
Angeli in verbo dei omnia ſciunt antequā
fiant. ſed nec omnes nec omnia perfecte ange
los ſcire dixit. ⁊ ideo eos in ſcientia profice/
re non remouit. Gregorius quoq; in libro
dialogorum ait. Quid eſt quod illi neſciant:
qui ſcientem omnia ſciunt. Ubi videtur dice
re ꝙ omnia ſciant angeli: ⁊ nihil ſit quod ne/
ſciant. Sed accipiendū eſt hoc de his quorū
cognitio beatum facit cognitorem: vt ſunt ea
que ad myſterium trinitatis ⁊ vnitatis per/
tinent.

p ..Reterea illud ꝯſiderare oꝛ ⁊c. Hic inq̄rit magiſter vtrum angeli dum officiū cuſtodie durat in merito vel premio pꝛoficiant: ⁊ diuiditur in partes duas. Pꝛimo ponit duas opiniones. Secūdo eligit alteram illaꝝ. ibi. Illud quoqꝫ ⁊c. Prima i duas ſm duas opiniones: quarum ſecūda incipit. ibi. Alii autē dicunt ⁊c. ¶ Circa primū tria facit. Pꝛimo ponit opinionē. Secūdo ꝯfirmat per auctoꝛitatē. ibi. Et ꝙ angeli ꝑficiant. Tertio ſoluit cōtrarietatē. ibi. His autē videtur ⁊c. Illud vero quod alii ⁊c. Hic eligit alterā opinionē. ⁊ circa hoc duo facit. Pꝛimo eligit primā opinionē. Secundo reſpōdet ad quaſdā auctoꝛitates que ſunt in contrariū ibi: i quibus tamen videtur ⁊c. Hic queruntur ſex. Pꝛimo vtrum angeli pꝛoficiant in cognitione dei que eſt ꝓmium eſſentiale. Secūdo vtrū pꝛoficiant in cognitione aliarū rerū per illuminationē ſuperioꝝ. Tertio vtrū accreſcat eis aliqua cognitio per mutuā locutionē. Quarto vtrū myſteriū icarnatōis per eccliam didicerint. Quinto vtrū inter eos ſit pugna ⁊ cōtradictio. Sexto vtrū oꝛdinū diſtinctio maneat poſt diem iudicij.

a Ad pꝛimū ſic ꝓcedit. videtur ꝙ angeli in viſione dei pꝛoficiāt. Perfectio enim virtutis nō tollit. ſed auget efficaciam merendi. ſed i angelis beatis eſt perfecta charitas que eſt radix merēdi: qua omnes coꝝ actus iformātur. ergo videt̄ ꝙ ſp magis ⁊ magis mereātur diuinā viſionē i eis augeri. ¶ Pꝛe. ſm Auicē. ois actio creature ē ad aliqd̄ cōmodū agentis. vnde liberalitatē purā ſolius dei ꝓpꝛiā dicit. ſed angeli creature ſunt. ergo ex actib⁹ eoꝝ circa nos aliquid ei accreſcit. ⁊ ita videt̄ ꝙ eoꝝ bonū ſemper magis ac magis augeat. ¶ Preterea. quanto aliquis intellect⁹ eſt clarioꝛ tanto perſpicati⁹ intuetur. ſed iferioꝛes angeli continue a ſuperioꝛibus illuminantur. ergo videtur ꝙ ſemper limpidi⁹ deum cōtemplentur. ¶ Pꝛeterea. ſi non poſſunt ꝑficere i dei viſione: aut hoc eſt: quia peruenerunt ad ſummā ꝑfectionē: aut q2 maioꝛis perfectōis capaces nō ſūt. ſed pꝛimū eſſe non poteſt: quia ſūma perfectio ſolius dei eſt: q2 ſeipſū cōpꝛehendēdo videt. ſimiliter nec ſecūdū: q2 ſic homines eſſent capatioꝛes inferioꝛib⁹ angelis: q2 homines vt dictum eſt poſſunt peruenire ad modum cōtemplationis ſuppꝛemoꝝ oꝛdinū. ergo videt̄ ꝙ angeli etiam in diuina contemplatōe ꝑficere poſſunt. ¶ Sed cōtra. magiſter ſupꝛadixit ꝙ ꝑfectio nature gloꝛificate eſt quādo habet quicqd nata eſt habere. ſed angeli ſunt gloꝛificati. ergo totū id quod nati ſunt habere habent. ¶ Preterea. i termino motus non contingit eſſe motū. ſed angeli nō ſūt in ſtatu vie cui competit motus. ſed in termino. ergo videtur ꝙ ipſi ꝑficere non poſſunt: cum pꝛofectus ſit motus quidā. ¶ Reſpondeo. dd. ꝙ ſm philoſophū operatio ⁊ motus differunt. operatio enim eſt actus perfecti: vt lucidi lucere. ⁊ intellectus in actu intelligere. ſed motus eſt actus imperfecti tendentis in ꝑfectionem. ⁊ ideo id quod eſt in ſua vltima perfectōe habet operationem ſine motu: ſicut deus qd̄ antē diſtat ab vltima perfectiōe habet opatiōnē coniunctā motui. ⁊ q2 pꝛoficere in beatitudine eſt quidā motus nature tendentis in perfectionē. ideo quandocunqꝫ angelus vel homo ponitur in vltima ſua perfectione: operatio eius non eſt meritoꝛia nec pꝛoficiens. Sꝫ in hoc quando. ſ. angelus ſit in ſua vltima perfectione eſt duplex opinio. Una quam magiſter appꝛobat. ſ. ꝙ erit in die iudicii. Alia eſt que in littera tangitur quod hoc fuit in pꝛima eoꝛum confirmatione. ⁊ hec videtur mihi pꝛobabilioꝛ. tum quia vltima perfectio rei eſt in termino ſue vie. terminus autem vie angeloꝛum fuit eoꝛum confirmatio: neq̄ enim nūc viatores dicuntur: niſi foꝛte ſecundum quid inquantū circa viatores operantur: tum quia idem iudicium ē de hominibus poſt moꝛtem ⁊ de angelis poſt confirmationem vel caſum. homini autem ſtatim poſt moꝛtē vltima ſua perfectio cōfertur: niſi foꝛte aliqd purgandum repugnet: nec differtur vſqꝫ ad diem iudicij: vt greci errantes dicunt. ⁊ ideo dicimus ꝙ angeli ſtatim in confirmatione vltimam perfectionem beatitudinis conſecuti ſunt: nec poſtmodum in viſione dei pꝛoficiunt in qua eoꝛum beatitudo eſſentialiter conſiſtit. ¶ Ad pꝛimum ergo dicendum ꝙ perfectio virtutis includens finem tollit rationē meriti ⁊ motus qui repugnat fini: ſed in via ad finem auget efficaciam meriti. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ omnis operatio creature oꝛdinata eſt ad perfectionem eius ſed quandoqꝫ operatio non eſt ad alium finem. ſed ipſamet eſt finis vt in pꝛimo ethicoꝛum dicitur. ⁊ ſic dico ꝙ illūinare iferioꝛes angelis eſt dignitas eoꝝ q in hoc maxime conſequuntur dei ſimilitudinem. Et ideo non opoꝛtet ꝙ per huiuſmodi operationes aliquid mereantur. Ad tertium dicendum ꝙ vnus angelus non illuminat alium: vt dictum eſt de his q̄ ad eſſentiam beatitudinis pertinet: ſed de alijs. ⁊ iō non opoꝛtet ꝙ pꝛopter hoc limpidius videant deū: ſed ea de quibus illuminantur. Ad quartum dicēdum: ꝙ angeli ſummum gradum contemplatiōis nō attingunt. ſed pꝛopter hoc dicuntur non poſſe pꝛoficere: quia tota eoꝝ capacitas plena eſt: nec amplificari poteſt illa capacitas angeloꝛum per meritum ſicut in hominibus qui ſunt in ſtatu vie.

a Ad ſecundum ſic pꝛoceditur. videtur ꝙ angeli inferioꝛes per ſuperioꝛum illuminationem in cognitionem rerum ſiue diuinoꝝ effectuum non pꝛoficiant. omnis enim operatio angeli aut pertinet ad naturam aut ad meritū aut ad pꝛemium. ſed in naturali cognitione non pꝛoficiunt: quam totam ſimul in creatione receperunt: nec etiam in merito aut in pꝛemio pꝛoficiunt: ergo videt ꝙ in eis cognitio diuinoꝛum effectuum non creſcat.

Pꝛeterea. de⁹ eſt cauſa rerum per eēntiā ſuam. ergo i hoc quod videtur eſſentia ſua cognoſcit ipſe cauſa ipſaꝝ cauſe. ſed quando cognoſcitur aliquid inquantum eſt cauſa: cognoſcitur etiam effect⁹ eius. ergo videtur: ꝙ cum angeli beati eſſentiam diuinā videant: ꝙ etiam in ipſa effect⁹ eius cognoſcant. ⁊ ſic in cognitione diuinoꝛum effectuū non creſcūt. Preterea. nihil eſt cui⁹ ratio non ſit in dei ſciētia ſiue verbo ei⁹: qd̄ eſt ars plena rationum viuentium: vt dicit Augu. ſed angeli beati vident dei verbum. ergo cognoſcunt omnes diuinos effectus: ⁊ ſic idem quod pri⁹. ¶ Pꝛeterea. qui videt ſpeculum neceſſario videt foꝛmas relucentes in ſpeculo: niſi diuerſitas partiū ſpeculi impediat: vt dum intuetur vnam partem ſpeculi foꝛmas reſultantes in alia parte non videat. ſed dei verbum: quod eſt ſapientia genita eſt ſpeculū ſine macula: vt dicitur ſapientie. vii. i quo oēs reꝝ rationes reſplendent. ergo cum verbum ſit indiuiſibile angeli intuentes verbum omnia in eo cognoſcunt: et ſic idem quod prius. ¶ Pꝛeterea. ſm philoſophum

tu,iii,de anima, Intellectꝰ cum intelligit difficilia nō minꝰ intelligit infima, ſed magis altiſſimum intelligibile eſt eſſentia diuina: ⁊ eam angeli vident, ergo videtur ꝙ omnia alia cognoſcere poſſunt: ⁊ ita corū cognitio non creſcit. Sed contra eſt quod dixit dioniſiꝰ in fine celeſt. hierarchie. ꝙ multe rationes ſacramentorum latent ſupernas eſſentias.i.angelos. ſed quecunq; latent aliquem: ipſe poteſt in cognitionem eorum proficere. ergo poſſunt ⁊c. ¶ Preterea in ſexto capi. eiuſdem libri dicit ꝙ angeli inferiores per ſuperiores a neſcientia purgant̄. ſed non liberatur aliquis a neſcientia niſi per ſcientie acquiſitionē. ergo videtur ꝙ angeli in acquirendo ſcientiam proficiāt.

Reſpondeo dō. ꝙ angeli proficiunt in cognitōe diuinorum effectuum per illuminationes in inferiorībꝰ a ſuperioribꝰ deſcendentes: ⁊ hoc patet ſic, Cum enī deus ſit vniuerſaliſſima cauſa omnium entiū in viſione eſſentie eius non cognoſcuntur oēs effectus ipiꝰ de neceſſitate: niſi intellectus totam virtutem eiꝰ cōprehendat: ⁊ quanto aliquis intellectus limpidiꝰ eā videt tanto plura in eo cognoſcere poteſt: ſicut in p̄ncipiis primis ſpeculatiuis: qui perſpicatioris intellectus eſt plēs cōclōnes ī eis videt. ⁊ ita ſuperiores angeli plures effectus in eſſentia diuina cognoſcunt ꝙ̄ inferiores: ⁊ de illis ſuperiores inferiores illuminare ⁊ inſtruere poſſunt. ⁊ tamen aliqui effectꝰ ſūt quos omnes imediate ī viſione diuine eſſentie percipiunt ꝙ̄uis etiam hos ſuperiores perfectius cognoſcāt ſicut ⁊ diuinam eēntiam clarius intuentur: ⁊ vnuſqſq; ordo ex illo nomen ⁊ rationem recepit: quod ē vltimum ſue virtutis ad capiendum rerum cognitionē imediate in viſione diuine eſſentie. ¶ Ad p̄mum ergo dōm ꝙ reuelatōnes diuinorum effectuum pertinent ad premiū: nō quidē eēntiale ſed accñtale ⁊ dr̄ p̄miū accñtale ad qd̄ merita directe nō ordinant̄: ſ; ſuperadditur ex liberalitate retribuentis. ¶ Ad ſecundum dōm: ꝙ per hanc rationē ꝓbat Algazel deum creaturarum ſcientiam habere inquantū ſuam eſſentiam cognoſcit. non tamen ſequitur ꝙ videns eſſentiam eiꝰ omnia ſciat: niſi ipſam perfecta cognitiōe cōprehendat. ⁊ hoc angelis non conuenit. Et ꝓpter h̄ patet reſponſio ad tertium: q; ꝙ̄uis verbum videant non tamen ipſum ſm modum rei cognite vident. ſed ſm modum cognoſcentiū.i. ſm ipſorū. ⁊ ideo nō oportet ꝙ oīa que in verbo ſunt cognoſcant. ¶ Ad quartum dōm: ꝙ ſicut dicit Boetius in li. de trini. In diuinis non oportet ad imaginationem deduci. vnde non eſt imaginandum rationes rerum reſplendere ī ſpeculo eterno: ſicut forme viſibiles in ſpeculo materiali ſed magis ſicut cauſatorum rationes preexiſtūt in ſua cauſa. vt Dio. dicit in libro de diuinis nominibus. non eſt autem neceſſarium vt qui cauſam videt hoc ipſo omnes rationes effectuum in ea cognoſcat: vt dictum eſt. ⁊ ideo ratio non ꝓcedit, Vel dōꝫ vt cōmuniter dicitur: ꝙ ſpeculum eternum voluntariū ē: quia in eo non videtur niſi quod ipſe vult oſtendere, ſecus eſt autem de ſpeculo materiali quod ex neceſſitate nature repreſentat formas in eo relucentes.

Ad quintum dōm: ꝙ q; noſtra cognitio a ſenſu incipit. ideo de minus notis in magis nota ſm naturā deuenimus, ⁊ ideo manifeſtiſſima nature ſunt nobis vltimo nota ⁊ difficillima ad cognoſcendum, ſ. res īmateriales: vt deꝰ ⁊ angeli: ſed in angelis eſt econuerſo: quia ea que ſunt magis nota ſimpliciter: ſunt etiam notiora quo ad eos, ⁊ ideo lꝫ eſſentiam diuinā maxime cognoſcant: non tamē ex hoc ſequitur ꝙ omnia alia cognoſcant: ſed ſm ꝙ perfectiꝰ ipſam vidēt ex ea in plurium effectuum cognitionem procedere poſſunt.

a D tertium ſic ꝓcedimr. videtur ꝙ angeli nō accipiant cognitionem aliquorum per mutuam locutionem. Dicit enim Baſiliꝰ. ſi nuda ⁊ intecta anima viueremꝰ ex ſolis motibꝰ intentionū cogitationes alterutrū panderent̄, ſed angeli habēt intellectū non obtectū corpore. ergo vnꝰ alteriꝰ cogitatōes videt. ⁊ ideo mutua locutione non egent.

Preterea. in omni locutione oportet eſſe aliquod ſignum: quod mentis occultum cōceptū exprimat, ſed tale ſignum in angelis ſenſibile eſſe nō poteſt nec intellectuale. non ſenſibile: q; ſenſitiuā cognitionem non habent: nec iterū manens in intellectu tantum: quia hoc eſſet equaliter ignotum cum alio conceptu mentis qui manifeſtādus eſſet, ergo videtur ꝙ ī angelis manifeſtatio per locutōeꝫ eſſe nō poſſit, Pre. in omni locutione oportet eſſe aliquod medium ꝑ qd̄ intentio loquentis ad audientem deferatur. Sed tale mediū in angelis inueniri non poteſt. ergo nec locutio. ¶ Pre. in locutione corporali ſonꝰ ad aures ꝑueniens excitat audientē ad audiendū. ſed in angelis non poteſt poni aliquod tale excitatiuū: cū nihil ſit in vno poſtmodū in altero factū. ⁊ tamen neceſſaria eſſet excitatio ad attendēdū ſi eſſet locutio: q; vnꝰ angelus non ſemper alterū cōſiderat. ergo nō eſt ibi locutio. ¶ Pre. a loquente recipitur aliquid in audiente. ſed ſuperiores ab inferioribꝰ nihil recipiunt. ergo videtur ꝙ adinuicē inferiores ſuperioribꝰ loqui nō poſſunt. ¶ Sed contra eſt qd̄ dicit̄ p̄me corinth. xiii. Si linguis hominū loquar ⁊ angelorum. ſed locutio eſt actus lingue. ergo angeli loquuntur. ¶ Pre. angelus eſt maioris virtutis naturalr̄ ꝙ̄ homo. ſed homo poteſt alteri loquendo ſuam cogitationem exprimere. ergo multo fortiꝰ angelus. ¶ Reſpōdeo. dō. ꝙ in angelis eſt quedā locutio que tamē ab illuminatione differt in duobꝰ, Primo quantū ad ea de quibus ſunt: quia illuminatio ꝓprie eſt de his que ſuperior angelus in lumine diuine eſſentie comprehēdit: q̄ inferior ibi non videt. vñ idiget vt in lūine ſuperioris angeli magis determinato ⁊ ꝯtracto ꝙ̄ ſit lumen diuinum illa cognoſcat. ſed locutio ē de motibꝰ liberi ar. quos in vno aliꝰ nō videt. his enī duobꝰ modis aliquid poteſt eſſe notum vni angelo ⁊ ignotum alteri. Secundo quantum ad modū quo vtrunq; ꝑficit̄ differentem ſecundum duo que ad viſionem intellectualem requiruntur ad ſimilitudinem viſionis corporalis. ſ. ipſa res que intellectui proponitur. ⁊ lumē ſub quo videtur. illuminatio enim fit per hoc ꝙ lumē intellectus vnius angeli ꝑ perfectius lumen ſuperioris confortatur ad aliquorum cognitionem. ſed locutio per hoc ꝙ aliqua prius occulta proponuntur: vt cognoſcenda ſine hoc ꝙ virtus cognoſcentis fortificetur. vt patet in recitationibus hiſtoriarum in quibus aliquis cognoſcit quod prius neſciebat ſine hoc ꝙ ſuus intellectus clarificetur, Qualiter autem aliquid poſſit proponi angelo vt cognoſcendum ab ipſo patet ex ſimili noſtre locutionis. Eſt enim aliquid in homine quod alius homo de ipſo naturaliter percipere poteſt: vt ea que exterioribus ſenſibus ſubiacēt aliquid vero quod videri non poteſt ſicut interiores conceptus mentis, Species ergo concepte interius ſm ꝙ manent in ſimplici conceptione intellectus in-

telligibilis tū̄ ſm aūt ꝙ ordinant̄ ab intelligente: vt manifeſtande alteri habet rōnē verbi: qd̄ dicit verbū cordis: ſm aūt ꝙ aptant̄ ⁊ quodāmodo ordinantur ſignis exteri⁹ apparentib⁹. ſi quidē ſunt ſigna ad viſū dicūtur nutus: ſi vero ad auditū dicitur ꝓprie locutio vocalis: hi em̄ duo ſenſus diſciplinabiles ſūt. Similiter in angelis interior cōcept⁹ mentis libe. arbitrio ſubiacens ab alio videri nō poteſt. quādo ergo ſpē̄m cōceptā ordinat vt manifeſtandā alteri: dicit̄ verbū cordis. quādo vero coordinat eā alicui eoꝝ que vn⁹ angelus in alio naturalr̄ videre pōt: illō naturaliter cognoſcibile fit ſignū expreſſiuū interioris cōcept⁹. ⁊ talis expreſſio vocatur locutio: nō quidē vocalis: ſed intellectualib⁹ ſignis expreſſa: ⁊ virt⁹ exprimendi dicit̄ lingua eoꝝ. ℂ Ad primū ergo dōm ꝙ Baſili⁹ intendit ab anima ſeparata excludere idigētiā vocalis locutōis: nō aūt ſpūalis: qualis dicta eſt in angelis eſſe. ⁊ ſic etiā exponēde ſūt multe auctoritates ſīles: que ad hoc induci poſſunt. ℂ Ad ſecundū dōm ꝙ illud naturalr̄ notū in vno angelo ab alio eſt quaſi ſignū latentis interi⁹ cognitōis: nō ſenſibile ſed itellectuale. ℂ Ad tertiū dōm ꝙ angeli nō debēt cogitari vt diſtātes ſm ſitū: ſicut dicim⁹ duo corpora vel duo puncta: q: qd̄ facit in corporalib⁹ ſit⁹: hoc facit in ſpūalibus ordo: vt dicit Aug. Unde nō exigit̄ aliqd̄ mediū ꝑ qd̄ deferat̄ locutio vni⁹ ad alterū. ſꝫ ſufficit ad hoc ſolus ordo intētionis vni⁹ ad manifeſtandū alteri. ℂ Uel dōꝫ: ꝙ oēs cōtinuant̄ in radiatiōe diuini lūinis vel naturalis: vl̄ ſuperadditi vt ſupra dictū eſt: qd̄ nō fit vnū nūero in oībus. ſed ab vno principio ⁊ in vnū finē: ⁊ ordinate in diuerſis acceptū. vn̄ ꝑ illō lumē vn⁹ alteri⁹ locutionē cognoſcit ſicut ⁊ cētralia. ℂ Ad quartū dōꝫ: ꝙ angelus ꝑcipue beatus ſꝑ eſt i actuali ꝯſideratiōe ſuiipſi⁹: ⁊ per ꝯñs eoꝝ q̄ ad ipꝫ pertinēt quoꝝ oīuꝫ ipſe eſt ratio cognoſcēdi. nihil eni ꝓhibet plura itelligi ſimul q̄ vna rōne cognoſcuntur ꝙꝫ ci̇̄ o aūt vnus angelus ordinat locutionē ſuam ad alterū efficit̄ locutio ei⁹ de ꝑtinētibus ad illū. ⁊ ita ab eo cognoſcitur. ⁊ inde pꝫ: quo mō vn⁹ angelus plures ſibi loquētes audire pōt: ⁊ vn⁹ ſanct⁹ plures euꝫ inuocātes. ℂ Ad qntū dōꝫ: ꝙ iferior angelus pōt loqui ſuperiori. ſed nō illuminare eū. q: loqnēs nō influit aliqd in audientem: ſed ſolummodo proponit ſibi vt cognoſcibile.

Ad quartū ſic ꝓceditur. videt̄ ꝙ angeli ꝑ homines myſteriū incarnatōis didicerīt. Primo
a
per hoc qd̄ habet̄ ephe. iii. vt inoteſcat principibus ⁊ poteſtatib⁹ in celeſtib⁹ ⁊c. ℂ Preterea. ſuperior eſt illūinare ⁊ inſtruere inferiores. ſed quidā hoīes quibuſdā angelis ſuperiores ſūt: qd̄ ꝓbat̄ ex h̄ quod dicit̄. ii. corinth. v. Nōne angelos iudicabim⁹ cōparatione melioris facti ſm glo. ergo angeli ꝑ homines illuminari poſſunt ⁊ īſtrui. ℂ Preterea. illi q̄ imediate a deo recipiunt cognitiōē ⁊ alios inſtruūt. ſed apoſtoli imediate de myſteriis eccleſie a dei filio īſtructi ſunt. ergo videtur ꝙ de hoc etiā angelos inſtruere poſſint. ℂ Preterea. Paulus dicitur ad tertiū celū rapt⁹. ii. Corinth. xii. ⁊ exponit quedā glo. tertiū celū tertiā angeloꝝ hierarchiā. ſed illi qui ſūt in tertia hierarchia aſcēdendo. i. in ſūma: illumināt inferiores angelos. ergo videt̄ ꝙ paulus inferiores angelos illuminare potuerit. ℂ Preterea angeli cognitionē aliquorū accipiunt ⁊ per illumiationē ⁊ per locutionē. ſed loqui etiā poſſūt iferiores ſuperiorib⁹. ergo videt̄ ꝙ angeli ab hominib⁹ ⁊ ſi ſint inferiores: cognitionē accipere poſſint. ℂ Sed contra eſt quod Dionyſius dicit in q̄rto capſo ce. hierarchie ꝙ angeli de natiuitate chriſti ꝑmo edocti ſunt: ⁊ per eos ad homines deuenit. ergo ipi ab hominib⁹ n̄ didicerūt. Preterea. myſteriū incarnationis a prophetis eſt pronunciatū. ſed reuelatōes facte patrib⁹ ⁊ prophetis mediantib⁹ angelis a deo proceſſerunt: vt ſancti cōiter dicūt. ergo videt̄ ꝙ ipi precognouerunt myſteriū incarnationis: ⁊ nō ab hominibus didicerunt.

Reſpōdeo dicendo ꝙ in hoc videt̄ eſſe quedam cōtrouerſia inter Hiero. ⁊ Aug. ⁊ Dioniſiū. Hiero. enim ponit duo. ſ. angelos an̄ incarnationē myſteriū humanitatis chriſti neſciuiſſe. ⁊ quantū ad hoc videtur Auguſtinus ſibi obuiare dicens eos a ſeculis. i. ꝑncipio mūdi cognouiſſe. Secundo ponit Hiero. ꝙ hoc per hoīes didicerunt. ⁊ q̄tum ad hoc videt̄ ſibi obuiare Dioniſi⁹: ponens homines de hoc ab angelis edoctos eſſe ſm ordinē diuine legis inuiolabiliter cōſtitutū. Ut autē ſciat̄ qualiter vnūqd̄qꝫ veritatem habere poſſit: diſtinguendū eſt quantū ad ꝑmū. ꝙ myſteriū icarnationis dupliciter pōt ꝯſiderari. vl̄ quantum ad ſubſtantiā facti. ⁊ ſic omnes a principio cognouerunt. ſ. incarnationē: paſſionē ⁊ huiuſmodi: vel quantū ad cōditiones circūſtantes factū. ſ. ꝙ ſub tali preſide vl̄ tali hora ⁊ huiuſmodi: ⁊ hoc a principio non cognouerāt. his etiā modis differenter ennarant ꝓpheta ⁊ euangeliſta: quia propheta annunciauit ſubſtantiam facti. ſed euāgeliſta recitat expletionis modum. Quantū etiā ad ſecundū diſtinguendū eſt: ꝙ angeli dupliciter accipiunt cognitionē aliquarum rerum: aut per illuminationē. ⁊ ſic angeli per homines nihil recipiunt: ſed inferiores a ſuperioribus illuminantur: ⁊ ſuperiores immediate a deo per quem modum multas rationes myſteriorum eccleſie edocentur: aut per modum expletionis ſcdi. ⁊ ſic futura cōtingentia cognoſcunt quando actu complentur. per hoc ꝙ eorum cauſe ad effectus determinantur: vt in eis cognoſci poſſint. ⁊ ita quedā que circa incarnationis myſteriū neſciebant quādo explebantur predicantibus apoſtolis cognouerunt: non tamen ab apoſtolis edocti. ℂ Ad primum ergo dicendum: ꝙ augu. vult vt dicitur in gloſa ſuper eundem locum: ꝙ hec determinatio: per eccleſiā: non determinet hoc verbum innoteſcat. ſed precedens. ſ. illuminare omnes: vt ſit ſenſus: ꝙ apoſtolo erat data gratia illuminandi omnes per eccleſiam. i. omnes d̄ eccleſia. Hieronimus tamen vult ꝙ determinet hoc verbum innoteſcat. ⁊ tunc intelligendum eſt modo ꝑ̄dicto. vel poteſt intelligi de eccleſia angelorum: vbi prima fuit eccleſia: ⁊ ibi vltimo noſtra eccleſia cōgreganda eſt: vt ſit ſenſus: incarnationis myſteriū fuit abſconditum in deo: ita tamen ꝙ a ſeculis inotuit ꝑ̄ncipibus per eccleſiam: id eſt in eccleſia celeſti. ⁊ hāc expoſitionem ponit Auguſtinus ſuper geneſiꝫ q̄nto. ℂ Ad ſecundum dicendum ꝙ ſm conditionem ſtatus quibus angelus quolibet homine ſimpliciter viatore maior eſt. vnde dicitur matthei vndecimo. ꝙ qui minor eſt in regno celorum maior eſt illo. ſ. Joanne baptiſta: quo tamen nullus maior inter natos mulieru ſurrexit. ſed quantū ad cauſā poteſt dici ſecūdū quid aliquis homo aliquo angelo maior: inquantū per gratiā quā habet meretur gradum quibuſdā angelis altiorem. ℂ Ad tertiū dicendū ꝙ apoſtoli immediate inſtruebantur a verbo incarnato nō ꝙ eſſentiā verbi imediate viderent quā īferiores

angeli videbãt. ⁊ ideo multo plura a verbo diſcebãt ꝙ̃ etiam ipſi apoſtoli. ℭ Ad quartum dicendum: ꝙ Paulus in illo raptu lʒ quid participauit ſtatuʒ cõprehenſoꝝ: non tamen tanta gloria perfectus fuit: vt lumen in angelos transfundere poſſet: quia vt dicitur: factus eſt illiꝰ glorie particeps miraculoſe quãtum ad actum ⁊ non quantum ad habitum: quod eſt lumen glorie. ℭ Ad quintuʒ dicendũ ꝙ angelus ab homine per locutioneʒ quorundaʒ cognitioneʒ accipere poteſt: eorum ſcilicet que ſubduntur libero arbitrio hominis. ſed talia non ſunt myſteria incarnationis.

a D quintum ſic proceditur. videtur ꝙ inter angelos pugna eſſe nõ poſſit. Omnis diſcordia ⁊ pugna repugnat vnitati charitatis. ſed angeli ſunt perfecti in charitate. ergo inter eos pugna eſſe nõ poteſt. ℭ Preterea. cum ꝙ proceſſu preſtant contrariis cauſis ita ſe habent ꝙ alter eorum iniuſtã cauſam defendit: ſed hoc ſanctis angelis conuenire non poteſt: quorum rectitudo confirmata iniuſtitiam non patitur. ergo videtur ꝙ non poſſint dici contrariis cauſis patrocinãdo pugnare. ℭ Preterea. vbicunqʒ eſt ordinata prelatio non poteſt eſſe pugna vl̓ contrarietas. quia hoc eſt contra rationem prelationis vt inferior ſuperiori reſiſtat. ſed angeli ordinantur omnes ſecundum ſuperius ⁊ inferius: vt prius dictum eſt: ergo videtur ꝙ vnus alteri nõ repugnat. ℭ Preterea. cum nullus angelus nitatur niſi ad lʒ quod rectum ſibi videtur: oportet ꝙ ſi ad contraria nitantur ꝙ contrarias opiniones habeant. ſed contrariarum opinionuʒ altera eſt falſa. ergo aliquis angelus habebit falſam opinioneʒ. hoc autem eſt falſũ quia falſitas in nobis appropriatur fantaſie ſecundum philoſophum in quarto methaphyſice. qua tamen angeli carent. ergo inter eos non poteſt eſſe pugna. ℭ Sed contra eſt quod habetur Danielis ſeptimo: ꝙ quatuor venti celi pugnabant: per quos ſm̃ glo. intelliguntur quatuor angelice poteſtates regnis principalibus prelate. ergo angeli inuicem pugnãt. ℭ Preterea. hoc expreſſe habetur Danielis decimo: vbi angelus ad eum loquens dixit. Princeps perſarum reſtitit mihi. xxi. diebus. ergo videtur ꝙ ẽt longas concertationes adinuicem habent. ℭ Reſpondeo dicendo: ꝙ iſta verba Danielis vnde tota dubitatio oritur a ſanctis diuerſimode exponuntur Hieronymus enim dicit ꝙ ille princeps perſarum qui reſiſterat liberationi populi: erat malus angelus perſis prelatus. ſicut enĩ vnicuiqʒ homini datur ad exercitium vnus bonꝰ ⁊ alter malus angelus: ita ſingulis gentibus duo ſpiritus preponuntur vnus bonus ⁊ alter malus. Sed in hoc nõ eſt minor dubitatio. conſtat enim ꝙ angelus daniel loquens bonꝰ angelus erat. quomodo autem ſibi efficaciter tot diebꝰ malus angelus reſtitiſſet: niſi iuſtam cauſam haberet non poteſt dici. ꝙ ſi iuſtam habebat: etiam impoſſibile erat illam reſiſtentiam multo magis per bonuʒ angelum fieri. Et ideo dicendum eſt cũ Gregorio: ꝙ vterqʒ bonus angelus fuit: quod etiam magis littere conſonat: que in eadem locutionis ſerie principem perſarum nominat: ⁊ michaelem principem iudeorum quẽ conſtat bonuʒ angeluʒ eſſe. hec autẽ pugna ſic intelligenda eſt ſecundum Gregorium. cum enim iudicia dei ſint abiſſus multa: profunditatẽ iudiciorum eius angeli comprehendere non poſſunt. Et ideo quid vnicuiqʒ genti vl̓ homini debeatur ſecundum diſpoſitionem diuinam non ſemper intelligunt niſi eis reueletur. contingit autem quandoque ꝙ in diuerſis gentibus inueniantur diuerſa merita: ſm̃ quorum diuerſitatem videtur ꝙ vna gens alteri ſubeſſe debeat vel ab eius dominio liberari: ſicut tunc in iudeis erat. quia Danielis oratio quantum in ſe erat liberationem populi merebatur. ſed peccata populi ⁊ etiam vtilitas quam iudei faciebant i regno perſarum: duʒ per eos dei notitia diffundebatur erant in contrarium. ⁊ vnuſquiſqʒ angelus ſecundum officium ſuum ad examen diuine ſcientie referebat merita ſibi ſubditorum. ⁊ ideo relatio contrariorum meritorum ſecundum diuerſos angelos facta diuerſam ſniam diuinaʒ expectantes pugna inter angelos vocatur. ⁊ eorum concordia eſt in diuine illuminationis ꝑceptione per quã de diuina voluntate inſtruuntur hoc enim omnes concorditer volunt quod percipiunt deum velle. vnde dicitur Job. xxv. de deo ꝙ facit concordiam in ſublimibus. ℭ Ad primuʒ ergo dicendum ꝙ ſecundum philoſophum in nono ethicorum: amicicie vel concordie non repugnat diuerſitas opinionum: ſed ſolum diuerſitas voluntatum. vnde talis pugna que eſt ſecundum iudicia ex diuerſis meritis ſumpta: non obſtat vnitati charitatis cuʒ voluntas eoruʒ ſit vna vt diua. ſ. prouidentia expleatur. ℭ Ad ſecundum dicendum ꝙ non eſt inconueniens contrariarum cauſarum vtramqʒ aliquid iuſtitie habere. ⁊ ſecunduʒ hoc vtraqʒ a bono defendi poteſt: ⁊ precipue expectando diuinam ſententiam. ℭ Ad tertium dicendum ꝙ ordo prelationis angelorum perficitur per illuminationes diuinitus receptas. ⁊ ideo ea recepta vnus alteri non obſiſtit. Ad quartum dicendum ꝙ q̃uis in angelis non poſſit eẽ falſa opinio: poteſt tamen in eis eſſe quoddam neſcientia: ex hoc ꝙ intellectus eorum propter poſſibilitatem aduixtam non omnino terminatur ad vnuʒ ⁊ ſecundum ꝙ eorum que neſciunt cognitioneʒ a deo vel ſuperioribus angelis expectant interrogare in ſcriptura dicuntur. quia tamen ei quod neſciunt per iudicium non adherent: ideo falli non poſſunt: ſed ſecundum contrarietatem rex que in iudiciuʒ diuinuʒ veniunt ꝯtrarietates iter eos memorantur.

a D ſextum ſic proceditur. videtur ꝙ ordines poſt diem iudicii non durabunt. Dicitur enĩ p̃me corinth. xv. ꝙ cum chriſtus tradidit regnum deo ⁊ patri: euacuabit omnem principatum et poteſtatem: hoc autem erit in reſurrectione. ergo videtur ꝙ eadem ratione alios ordines euacuabit. ℭ Preterea. quidam ordines actum proprium habent i executione diuinorum miniſteriorum: ſicut ꝑncipes: vt preſint regnis ⁊ prouinciis: ⁊ angeli vt cuſtodiant homines. ſed iſta miniſteria ceſſabũt pꝰ diẽ iudicii. ergo ⁊ ordines. ℭ Preterea. maior perfectõ erit in angelis ꝙ̃ in corporibus inferioribus. ſed in corporibus inferioribus poſt diẽ iudicii nõ erit actio quia ceſſabit motus primi mobilis: ⁊ hoc propter ꝑfectionem vniuerſi. ergo multo minus in angelis. ſʒ hierarchia eſt ſcientia ⁊ actio. ergo nõ erunt hierarchie ⁊ ordines poſt diem iudicii. ℭ Preterea poſt diem iudicii angeli in cognitione non proficient. ſed per purgationeʒ ⁊ illuminationeʒ ſuperiorum inferiores proficiunt in cognitione vt dictum eſt. ergo non erit illuminatio ⁊ purgatio: ⁊ ita nec hierarchiaꝝ ⁊ ordinum diſtinctio. Sed contra. homines aſſumuntur ad ordines angelorum. ſed fruſtra eſſet tam diſti

cta ⁊ ordĩnata aſſumptio: ſi completo numero electorum ordinata diſtinctio eẽ deſineret. ergo videt̃ ꝙ ordines poſt diem iudicii remanebunt. Preterea. ad diſtinctionem ordinum duo concurrunt. ſ. gradꝰ nature: ⁊ diſtantia gratie: ſed vtrunqꝫ remanebit pꝰ diem iudicii. ergo ⁊ ordinum diſtinctio. Reſpondeo dicendo: ꝙ diſtinctio ordinum ⁊ hierarchiarum celeſtiũ poteſt conſiderari vel quantum ad eſſentialia hierarchie ⁊ ordinis. ⁊ ſic ſemper erit: quia ſemper manebunt diſtincti gradus nature in angelis: et diuerſe ſortes glorie: ⁊ etiam actiões hierarchie: qꝛ vnus aliam illuminabit: purgabit ⁊ ꝑficiet: vel q̃tũ ad actum conſequentem ſecundum quod mediantibus ordinibus angelorum homines reducũtur ĩ deum: ⁊ quãtum ad hoc prelatio ordinum ceſſabit ceſſante ſtatu viatorum. ⁊ per hoc patet reſpõſio ad primum: quia ſecundum hoc vltimũ ĩtelligitur auctoritas. Ad ſecundum dicendum: ꝙ actus eſſentialis ordinũ eſt principaliter ĩ receptione diuini luminis: ⁊ conſequenter in tranſfuſione eiuſdem in inferiores. ſed ꝙ hoc ordinetur ad reductionem hominum viatorum accidit ipſis ordinibus. vnde ceſſante ſtatu vie non oportet ꝙ ceſſet diſpoſitio ordinum nihilominus tamen remanebit modus recipiendi diuinũ lumen proportionatum ſtatui viatorum reducendorum ſi eſſent. Ad tertium dicendum ꝙ actio corporum que eſt per motum tolletur: quia motus ceſſabit ⁊ omnis imperfectio euacuabitur. ſed actio que eſt ſine motu manebit. ſemper enim ſol illuminabit inferiorem aerem. ita etiam ⁊ actiones hierarchie que ſine motu ſunt poſt diem iudicii remanebunt. per hoc etiam patet reſponſio ad quartum quia ſi nõ ſit illuminatio ⁊ purgatio ordinata ad quorundam nouorum cognitionem per modum profectꝰ: ⁊ motus cuiuſdaꝫ erunt tamen continuatio illuminationis ſecundũ ꝙ inferiores in lumine ſuperiorum rationes ſecretorũ diuinorum cognoſcent. Dicit enim Yſaias ex perſona angelorum ⁊c. Hanc queſtionem Dioniſius dicit eſſe ſuperiorum angelorum expectantium ab ipſo chriſto illuminari de ſecretis myſteriis ſue incarnationis: non tamen ipſi chriſto queſtionem proponũt. ſed ſibi inuicem ad ſignandum reuerentiam eorum ad chriſtum: ſicut diſcipuli mutuo diſputantes determinationem magiſtri expectant. Quid eſt quod ibi neſciant ⁊c. hoc ſicut dicit magiſter poteſt intelligi de his que ad beatitudinem pertinent. vel etiaꝫ quia nihil eſt ad cuius cognitionem medium illud ñ ſufficit: ſcilicet diuina eſſentia. vnde non eſt ex defectu eius vt aliquid lateat ipſam videnteꝫ. ſed ex defectu videntis qui ipſam perfecte non comprehendit quanto autem intellectus videntis perſpicatior eſt tanto plura in ipſo videt. ad altiorem autem perſpicacitatis gradum non niſi dono ipſius dei aſcendit: quod quidem non communicat neceſſitate ſed volũtate. ⁊ ideo dicitur illud ſpeculum voluntarium eſſe vt in ſe hoc ſolum quod vult oſtendat.

Diſtinctio decimatertia.

Poſt conſiderationem de angelis habitaꝫ agitur de aliarum rerum creatione: ⁊ precipue de operum ſex dierum diſtinctione.

h ec de angelice nature conditione dicta ſufficiant. Nũc ſupereſt de aliarum quoqꝫ rerum creatione ac precipue d̃ operum ſex dierum diſtinctione nonnulla in medium ꝓferre. Cum deus in ſapientia ſua angelicos condit ſpiritus: alia etiam creauit: ſicut oſtendit ſupra memorata ſcriptura Geneſis que dicit: in principio deum creaſſe celum: id eſt angelos: ⁊ terram ſcilicet materiam quatuor elementorum adhuc confuſam ⁊ informem: que a grecis dicta eſt chaos: et hec fuit ante omnem diem. Deinde elementa diſtinxit: ⁊ proprias atqꝫ diſtinctas ſpecies ſingulis rebus ſecundum genus ſuum dedit: que non ſimul vt quibuſdam ſanctorum patrum placuit. ſed per interuala temporum ad ſex voluminia dierum vt aliis viſum eſt formauit.

Quod ſancti tractatores videntur ſup hoc quaſi aduerſa tradidiſſe: aliis dicentibus omnia ſimul facta in materia ⁊ forma: aliis ꝑ interuala temporum.

q Uidam namque ſanctorum patrum qui verba dei atqꝫ archana excellenter ſcrutati ſunt: ſuper hoc quaſi aduerſa ſcripſiſſe videntur. Alii quidem tradiderunt omnia ſimul ĩ materia ⁊ forma fuiſſe creata: quod Auguſtinus ſenſiſſe videtur. Alii vero hoc magis probauerunt atque aſſeruerunt: vt primum materia rudis atque informis quatuor elementorum commixtionem atque confuſionem tenens: creata ſit. Poſtmoduꝫ vero per interualla ſex dierum ex illa materia rerum corporalium genera ſint formata ſecundum ſpecies proprias. Quaꝫ ſententiaꝫ Grego. Hieronymus: Beda: aliiqꝫ plures commendant ac preferunt. Que quidem etiaꝫ ſcripture geneſeos. vnde prima huius rei cognitio ad nos manauit magis congruere videtur.

Quomodo per interualla temporis res corporales condite ſunt.

ſ Ecundum hanc itaque traditionem ordinem atque modum creationis formationiſqꝫ rerum inſpiciamus ſicut ſupra memoratum eſt: In principio creauit deus celum: id eſt angelicam naturam: ſꝫ adhuc informem vt quibuſdam placet. ⁊ terram. i. illam confuſam materiam quatuor elementorum quã nomine terre: vt ait Auguſt. cõtra manicheos: ideo appellauit Moyſes. qꝛ terra inter omnia elementa minus eſt ſpe-

cioſa. Et illa manis erat ⁊ incompoſita pro/pter omnium elementorum cōmixtionē. Eandem etiam vocat abiſſum dicens. Et tene/bre erant ſuper faciē abiſſi: quia confuſa erat ⁊ cōmixta: ſpecie diſtincta carens. Eadē etiā materia informis dicta eſt aqua ſuper quā ferebatur ſpūs domini: ſicut ſuperfertē fabricā/dis rebus voluntas artificis: quia ſubiacebat bone voluntati creatoris: quod formandum pficiendumqꝫ inchoauerat: qui ſicut domin⁹ ⁊ conditor ꝑerat fluitanti ⁊ confuſe materie: vt diſtingueret per ſpecies varias quādo vel/let ⁊ ſicut vellet. Hec ideo dicta ē aqua: quia omnia que in terra naſcuntur ſiue animalia ſiue arbores vel herbe ⁊ ſimilia: ab humore i/cipiunt formari atqꝫ nutriri. His omnibus vocabulis vocata eſt illa informis materia: vt res ignota notis vocabulis inſinuaretur im/peritioribus ⁊ non vno tantū. Nam ſi vno tm̄ ſignificaretur vocabulo: hoc eē putauerūt quod conſueuerant homines in illo vocabu/lo intelligere. Sub his ergo nominib⁹ ſigni/ficata eſt materia illa inuiſa ⁊ informis: que nulla ſpecie cerni aut tractari poterat. i. nomi/nibus viſibilium rerum que inde future erāt propter infirmitatē paruulorum: qui minus idonei ſunt inuiſibilia comprehēdere. Et tūc erant tenebre. i. lucis abſentia. Non enim te/nebre aliquid ſunt: ſed ipſa lucis abſentia. Sicut ſilentium nō aliqua res eſt. Sꝫ vbi ſo/nus non eſt: ſilentiū dicitur. Et nuditas nō aliqua res eſt. ſed in corpore vbi tegumētum non eſt nuditas dicitur. ſicut ⁊ inanitas nō ē aliqd. ſꝫ ianis dicitur eſſe locus vbi non eſt corpus. ⁊ inanitas abſentia corporis.

Quo ſenſu tenebre dicant̄ nō eſſe aliqd: ⁊ quo dicantur eſſe aliquid.

a Ttende q̄ hic Auguſtinus tenebras dicit non eſſe aliquid: cum alibi tene/bre inter creaturas ponantur que be/nedicunt dominum. vnde dicit̄. Benedici/te lux ⁊ tenebre domino. Ideoqꝫ ſciendum ē tenebras diuerſis modis accipi. ſ. vel pro lu/cis abſentia qualiter ſupra accepit Auguſti/nus: iuxta quam acceptionem non ſunt ali/quid: vel pro aere obſcurato ſiue aeris obſcu/ra qualitate. ⁊ ſecundum hoc aliqua res crea/ta ſunt. Ideo ergo dicit tenebras tunc fuiſſe ſuper faciem abiſſi. quia nondum erat lux. Que ſi eſſet ſupereſſet ⁊ ſuperfunderetur. Sꝫ nondum lucis gratia opus ſuū deus venuſta/uerat: que poſtea primo die facta eſt.

Duo hic conſideranda ſunt quare illa ma/teria confuſa ſit dicta informis. ⁊ vbi adeſſe prodiit quātumqꝫ in altitudinē aſcēderit.

d E qua primſqꝫ tractem⁹ duo nobis diſcucienda occurrunt. Primum quare illa materia confuſa informis dicatur. an quia omni forma caruerit. an pro/pter aliud. Secundo vbi ad eē prodierit: ⁊ q̄/rum in altum aſcenderit. Ad illud vero quod primo poſitū eſt breuiter reſpondentes: dici/mus illam primam materiā non ideo dictam fore informem: q̄ nullam formā omnino ha/buit. q̄ non aliquid corporeum tale exiſtere poteſt: q̄ nullam habeat formā. ſed iō nō ab/ſurde informē appellari poſſe dicim⁹: q̄ in cōfuſione ⁊ pmixtione q̄dam ſubſiſtens: nō/dum pulcram aptamqꝫ ⁊ diſtinctā receperat formam: qualē modo cernimus. facta ē ergo illa materia in forma cōfuſionis ante formā diſpoſitionis. In forma cōfuſionis pri⁹ om/nia corporalia materialiter ſimul ⁊ ſemel ſunt creata. poſtmodū vero in forma diſpōnis ſex dieb⁹ ſunt ordinata. Ecce abſolutū eſt quod primo in diſcuſſione propoſitum fuit. ſ. q̄re illa materia dicatur informis.

Hic ad id qd̄ ſcdo q̄rebat̄ reſpondet.

n Unc ſupereſt qd̄ ſecūdo proponeba/tur explicare. vbi. ſ. illa materia ſubſti/terit: ⁊ quantū in altitudine porrige/bat̄. Ad quod nil temere aſſerentes dicim⁹: q̄ illa prima rerum omniū moles quādo cre/ata ē: ibidē adeſſe videtur pdiiſſe vbi nūc for/mata ſubſiſtit. Eratqꝫ terrenū hoc elementū in vno loco eodēqꝫ medio ſubſidens: ceteris in vna confuſione permixtis: eiſdēqꝫ circūqua/qꝫ i modū cuiuſdā nebule oppanſis: ita obno/lutū erat: vt apparere nō poſſit quod fuit. Il/la vero tria i vna permixtione cōfuſa circum/quaqꝫ ſuſpenſa: eouſqꝫ in altū porrigebātur quouſqꝫ nūc ſummitas corporee nature pertin/git. ⁊ ſicut quibuſdā videt̄ vltra locū firmamē/ti extendebat̄ illa moles que in inferiori par/te ſpiſſior atqꝫ groſſior erat. In ſuperiori ve/ro rarior ⁊ leuior atqꝫ ſubtilior exiſtebat. De qua rariori ſubſtantia putant quidam fuiſſe aquas que ſuper firmamentū eſſe dicuntur. Talis fuit mūdi facies in pricipio priuſq̄ re/ciperet formam vel diſpōnem.

Oſtenſo qualis fuit mundi facies in ipſo primordio: incipit proſequi operum ſex die/rum diſtinctionem.

n Unc ſupereſt vt diſpōnem illam qua/liter profecta ſit ordīe proſequamur Sex diebus ſicut docet ſcriptura ge/neſis: diſtinxit de⁹ ⁊ in formas redegit ppri/as cūcta q̄ ſimul materialiter fecerat: pfecitqꝫ

opus ſuum die ſexto. ⁊ ſic deinde die ſepti-mo requieuit ab omni opere: ideſt ceſſauit nouam creaturã facere. Sed .ii. dieb⁹ ſex re-rum genera diſtinxit: nihilq; poſtea fecit qḋ i aliquo illoꝝ nõ cõtineatur. Opatus eſt tñ poſtea ſicut veritas in euangelio ait. Pater meus opat᷑ vſq; nũc: ⁊ ego operor illud.

De quatuor modis diuine operationis.

q Quatuor enim modis vt ait Alcuin⁹ ſuper geneſim operatur de⁹. primo in verbo oia diſponendo. ſecũdo in materia informi quatuor elementoꝝ de nihilo eam creando. Unde qui viuit i eternum creauit oia ſimul. oia. ſ. elemẽta. vel oia corpora materialiter ſimul creauit. Tertio per opera ſex dierũ varias diſtixit creaturas. Quarto ex primordialib⁹ ſeminib⁹ nõ incognite oriũt᷑ nature. ſ; note ſepi⁹ reformãt᷑ ne peãt.

Ec de nature conditione angelice ⁊c.

b In parte precedenti determinauit magiſter de natura pure ſpirituali: in parte iſta determinat de natura pure corporali quantum pertinet ad theologi conſiderationem. ſ. ſecundum ꝙ a deo in operibus. vi. dierum primitus inſtituta eſt. diuiditur autem i partes tres. In prima determinat inſtitutionem corporalis nature quantum ad opus creationis. In ſecũda quãtum ad opus diſtinctionis decimetertie. ibi. Herarchiarũ diſtinctionis operatio ⁊c. In tertia q̃tum ad opus ornatꝰ .xv. diſtin. ibi. Sequitur: Dixit dominus fiant luminaria. Prima in duas. In pͣma determinat de opere creationis ſcḋm ſe. in ſecũda per comperationem ad alia opera. ibi. Hũc ſupereſt vt diſpoſitionem illam ⁊c. Prima in duas. In pͣa ponit diuerſas opiniones de opere creatiõis. In tertia ſequitur propoſitum ſecundum alteram illarum ibi. Secundum hanc itaq; traditionem ⁊c. ¶ Circa primum duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio: ⁊ tangit opinionum diuerſitatem. Secũdo explicat eas. ibi. Quidam namq; ſanctorum ⁊c. Secundum hãc vtiq; ⁊c. Hic proſequitur opus creationis ſecũdum alteram dictarum opinionum. Et circa h̃ duo facit. Primo manifeſtat creationem materie primo create quantum ad nomen quod in ſcripturis nominatur. Secundo quantum ad ipſius cõditionez ibi. De qua priuſq̃ tractem⁹ ⁊c. ¶ Circa primũ duo facit. Primo manifeſtat propoſitum. Secundo dubitationem excludit ibi. Attende quia hoc dicit Auguſtinus ⁊c. De qua prius q̃ tractemus ⁊c. Hic oſtendit materie primo create conditionem: ⁊ primo quãtum ad formam. ſecundo quantum ad locum. ibi. Qꝛ ſecundo ꝓponebatur ⁊c. Sicut ſupereſt vt diſpoſitionem ⁊c. Hic determinat de opere creationis per comparationem ad alia opera: ⁊ circa hoc duo facit. Primo ponit operis vlitatẽ. Secundo ponit diuoꝝ operum diſtinctionez, ibi. Quatuor enim modis ⁊c.

Circa partem iſtam quinq; queruntur. Prio vtꝝ omnium corporalium ſit vna materia. Secũdo vtꝝ omnia corpora ſint ſimul creata in ſpeciebus ſuis diſtincta. Tertio ſi ſimul diſtinctionem receperunt quo modo accipiendi ſunt dies qui in principio geneſis numerantur. Quarto ſi non ſimul diſtincta ſunt qualis fuit illa informis materia. Quinto ḋ numero quatuor coeuoꝝ.

a Ad primum ſic ꝓceditur. videtur ꝙ oium corporaliũ ſit materia vna. quorũcũq; eni ẽ forma vni⁹ rationis eoꝝ eſt vna materia communis. eo ꝙ ꝓprius act⁹ ẽ i ꝓpria potẽtia ſit. vt dicit pbs. ſed forma corporeitatis ẽ vni⁹ rõnis in omnibus corporibus. ergo videtur ꝙ vna materia ſit ſuperiorũ ⁊ inferiorũ corporuz. ¶ Preterea. in lr̃a dicitur: ꝙ ex materia informi primo creata omnia corpora in formas diſtinctas formata ſũt per opus diſtinctionis ⁊ ornatus. ergo oium corporuz eſt vna materia. ¶ Preterea. quorumcũq; eſt reſolutio actu vl' itellectu in vnuz ⁊ idẽ: ſicut in ſubiectũ primũ: eoꝝ eſt materia vna. ſed omnia corpora ſunt hmõi. ergo ⁊c. ꝓbatio me⁹. illud in quo ſtat vltima reſolutio oiuz ẽ ſimplex materia ſine aliqua forma: qꝛ q̃diu inuenit᷑ aliqua forma in materia contigit vlterius reſoluere. ſed in materia que eſt ſine omni forma non eſt aliqua diuerſitas. qꝛ principiũ diſtinctiõis materie eſt ex parte forme. ergo oium corporum reſolutio ſtat i vno vltimo. ¶ Preterea. philoſophus in pͥmo phyſicoꝝ vnã tantũ materiã primam ponit. cũ ergo in illo li. de mobili in cõmuni determinetur: videtur ꝙ oium corporũ mobiliũ ſit vna materia. ¶ Pre. ſ; phm in ſecũdo methaphy. neceſſe ẽ imaginari materiaz i re mota. q̃ queccũq; ꝯueniũt i aliquo motu: videt᷑ i materia ꝯuenire. ſed loci mutatio coīs ẽ ſupiorib⁹ ⁊ inferioribus corporib⁹. ergo ⁊ materia. ¶ Sꝫ ꝯtra. quorumcũq; nõ eſt vna potẽtia nec vna materia. qꝛ ſicut forma eſt act⁹: ita materia eſt potẽtia. ſed corporũ inferioꝝ ⁊ ſuperioꝝ nõ eſt potẽtia eadẽ. qꝛ ſcḋm phm in .xi. methaphy. ⁊ in .viii. in inferiorib⁹ eſt potẽtia ad eſſe: ſed i ſuperiorib⁹ tñ ad vbi. ergo videt᷑ ꝙ nõ eoruz vnũ ſit vna materia. ¶ Preterea. in quocũq; inuenit᷑ aliqḋ oportet inuenire illud a quo nunq̃ ſeparatur. ſed materia prima que ẽ in iſeriorib⁹ nũq̃ ſeparatur a ꝓuatiõe forme. qꝛ quãdocũq; eſt ſub forma vna adiungit᷑ ſibi ꝓuatio forme alteri⁹. ꝓuatio aũt adiũcta materie inducit corruptibilitatẽ. ergo videt᷑ ꝙ materia pͥma iſerioꝝ corpoꝝ nõ inueniat᷑ in corporib⁹ celeſtibus per ſuã naturã icorruptibilibus. ¶ Re. dḋ. ꝙ ſup hoc inuenit᷑ duplex phoꝝ opinio: quaꝝ vtraq; ſectatores hꝫ. Auicẽ.n. videt᷑ ponere vnã materiaz eẽ oiuz corpoꝝ argumẽtũ ex rõne corporeitatis aſſumens. q̃ cũ ſit vni⁹ rõnis vna ſibi materia debetur. hanc aũt põnem ꝯmen. iprobare intendit in pͥcipio ce. ⁊ mun. ⁊ in plib⁹ aliis locis: ex eo ꝙ cũ materia q̃tuꝫ in ſe eſt ſit i potẽtia ad oẽs formas: nec poſſit eſſe ſub plurib⁹ ſil'. oꝫ ꝙ ſcḋm ꝙ eſt ſub vna inuenit᷑ in potẽtia ad alias. nulla aũt potẽtia paſſiua inuenit᷑ in natura cui non reſpõdeat aliq̃ potẽtia actiua: potẽs eaz in actu reducere: al's talis potẽtia fruſtra eẽt. vñ cuz nõ inueniat᷑ aliqua potẽtia naturalis actiua que ſubſtantiã celi i actũ alterius forme reducat: quia nõ habet cõtrariuz ſicut motus oſtendit: qꝛ motui naturali eius. ſ. circulari non eſt aliquid cõtrariũ: vt dicit᷑ in pͥmo celi ⁊ mundi. oportet ꝙ in ipſo nihil inueniatur de materia prima inferioꝝ corpoꝝ. nec poteſt dici ꝙ materie ꝓut eſt ſub forma celi tota potentia terminetur: ita ꝙ nihil remaneat in eadez potẽtia ad aliaz

foꝛmaꝫ. non enim terminatꝰ potētia niſi per adeptionē forme ad quam erat in potentia. vnde cū materia prima ſm ſe conſiderata ſit in potentia ad omnes formas naturales non poterit tota eius potentia terminari niſi per adeptionem omnium formarum. Nō .n. vna forma recepta in materia ēt ſi ſit nobilioꝛ ⁊ magis perfecta tollit potētiam ad formaꝫ aliaꝫ minꝰ nobilem. materia eniꝫ ſub forma ignis exiſtens adhuc remanet in potentia ad formaꝫ terre. vnde ⁊ ſi forma celi ſit nobiliſſima: nihilominꝰ tamē recepta i materia prima nō terminabit totaꝫ potentiaꝫ eiꝰ niſi ſimul cū ipſa recipiantur omnes alie forme: quod eſt impoſſibile. Et preterea ſi poneretur ꝙ forma celi ꝑ ſuaꝫ perfectioneꝫ totaꝫ materie potentiaꝫ terminaret: ad huc oporteret ꝙ materia ſtans ſub forma elementari eēt in potentia ad formā celi: ⁊ reduceretꝰ in actū per actioneꝫ virtutis celeſtis. ⁊ ita celū eēt generabile ⁊ corruptibile. ⁊ ideo ipſe vult ꝙ nullo mō i materia ꝯueniāt ſupioꝛa ⁊ inferioꝛa coꝛpoꝛa. ⁊ hoc vr̄ ꝓbabiliꝰ ⁊ magis cōformꝫ dictis ph̄i. Nec dico ſicut quidaꝫ dicūt ꝙ conueniunt i materia ſi ſumatur ꝓ fūdamēto. Primo ꝙ nec eſt albū nec ē nigruꝫ: vt dr̄ i p̄o methaphy. ſed differūt in materia ſm ꝙ materia determinatur ꝑ motū. diuerſitas eni motꝰ ē ſignum diuerſitatis materie ⁊ non cauſa. ſed ecōuerſo: q: motꝰ ē actꝰ exiſtis in potētia. vñ oꝫ ꝙ vbi inuenitꝰ vna materia per eēntiā inueniatꝰ potētia reſpectu eiuſdē motus ſꝫ ꝙ materia ē i potētia ad plura. ¶ Ad primuꝫ ergo dōm ꝙ coꝛporeitas ſꝫ intentionē logicā vniuoce in omnibꝰ corporibus inuenitur: ſed ſꝫ eſſe ꝯſiderata nō pōt eē vniꝰ rōnis in re coꝛruptibili ⁊ incoꝛruptibili. q: nō ſimiliter ſe habent i potētia eſſendi cū vnū ſit poſſe ad eē ⁊ ad nō eē: ⁊ alterū nō. ⁊ ꝑ modū iſtū dicit ph̄s in .10. metha. ꝙ de coꝛruptibili ⁊ icorruptibili nihil cōe dr̄: niſi cōitate noīs. ⁊ ꝑ hoc cōmen. ibideꝫ hāc rōneꝫ ſoluit. ¶ Ad ſcd̄ꝫ dōꝫ: ꝙ ſicut oēs res ꝓut mō ſūt i ſuo ꝯplemēto dr̄ vnꝰ mūdus vel vnuꝫ vniuerſū. ita etiā ꝓut erāt infoꝛmes ex defectu vltimi cōplemēti dicebātꝰ vna materia iformis: nō qdē ꝑ ꝯtinuitatē tā̄ꝫ oīa ex vna materia nūero facta ſint. ¶ Ad tertiū dōꝫ. ꝙ ſꝫ auicē. nō ē querēda dr̄a per aliquos actꝰ: niſi in illis q̄ i vna potentia conueniunt. ſpecies eni que cōueniūt i vna potētia generis diſtinguuntꝰ ſpecificis differētiis. ſed ipe differentētie q̄ nō cōueniūt in gñe: nec genꝰ eſt ꝑs eēntie earū ſeipſis diſtinguuntꝰ. ſimiliter etiā genera generaliſſima nō diuidūtur aliqbꝰ differētijs: ſed ſeipſis. Silr̄ etiā compoſita q̄ ꝯueniūt i materia diſtinguūtur ſꝫ analogiaꝫ ad diuerſos actꝰ: ꝓut i eis ñiuerſa ratio poſſitatis inuenitꝰ. ¶ Ad quartū dōꝫ: ꝙ ph̄s in lib. phy. nōdū ꝓbauerat eſſe q̄ntā eēntiā: qđ i ꝑncipio ce. ⁊ mūdi demonſtrat. ⁊ iō in lib. phy. nihil determinat de his q̄ ſūt ꝓp̄a illi eēntie: ꝓpter qđ etiā tractatū de infinito replicat: vt cōmen. in p̄mo ce. ⁊ mun. recitat. ¶ Ad q̄ntū dōꝫ: ꝙ ſicut i p̄mo de gene. dr̄. materia ē imediate ſubiectuꝫ generatōis ⁊ coꝛruptiōis. alioꝝ aūt motuū ꝑ prius ⁊ poſteriꝰ: tanto plus quāto illud qđ eſt in materia maioꝛeꝫ ꝑfectionē motꝰ preſupponit. ⁊ ideo i illis tm̄ eſt vnitas materie p̄me q̄ in generatione ⁊ coꝛruptione conueniūt. ⁊ per ꝯñs etiā illa q̄ ꝯueniūt tribꝰ motibus .ſ. augmēto ⁊ diminutione ⁊ alteratōe ſꝫ ꝙ augmentū ⁊ diminutio non eſt ſine generatōe ⁊ corruptione: que ēt alteratōis terminꝰ eſt. ſed loci mutatio vt in .viii. phy. ꝓbatꝰ ē maxie perfecta: q: nihil variat ð eo qđ ē intraneū rei. vnde ſubiectuꝫ huiꝰ motꝰ ē ens cōpletū in eſſe p̄mo ⁊ in oībus ꝓprietatibus intrāceis rei. ⁊ talis motꝰ cōuenit coꝛpori celeſti. ⁊ iō materia eiꝰ eſt ſicut ſubꝫ ꝯpletū in iſtis inferioꝛibus: vt dicit cōmen. in lib. de ſubſtātia oꝛbis. vñ tenet coītas materie ſꝫ analogiaꝫ tantum.

D ſecūduꝫ ſic pꝛoceditur. videtur ꝙ omnia
a ſint ſimul creata ⁊ per ſpecies diſtincta. Pri
mo per hoc quod habetꝰ eccleſiaſtici. xviii. qui viuit in eternuꝫ creauit omnia ſimul. ¶ Prete. magis diſtat ſpiritualis ⁊ coꝛpoꝛalis creatura q̄ꝫ due coꝛpoꝛales. ſed ſpiritualis ⁊ coꝛpoꝛalis ſimul facta eē ponuntur. ergo multo foꝛtius omnes corporales. ¶ Preterea. vt dicitur deutrono. xxxii. dei perfecta ſunt opera. nec poteſt eſſe ratio: quare perfectio ad tempus differtur quam creatura per ſe conſequi non poterat: nec ab alio: niſi a deo. cum ergo creature ſecunduꝫ ſuas perfectiones in ſpecies diſtinguantur. videtur ꝙ a principio ſub diſtinctione ſpecieruꝫ creata ſunt omnia. ¶ Preterea. opus creationis diuinam potentiam manifeſtat. ſed potentiaꝫ agentis minus demonſtrat effectus ſucceſſiue complenus q̄ꝫ ſubito in ſua perfectione productus. ergo videtur ꝙ a principio omnia ſimul diſtincta creata ſint. Preterea. conſtat ꝙ deus totū opꝰ vniꝰ diei in vno momēto pꝛoduxit. ergo videtur ridiculum dicere ꝙ in toto die ab operando ceſſauerit vſque ad pꝛincipium alterius diei: quaſi ex opere laſſatus. ergo videtur ꝙ non per ſucceſſiones dierum creature diſtincte ſunt. ſed a principio creationis. ¶ Pꝛeterea. partes vniuerſi dependent adinuicem: ⁊ precipue inferioꝛes a ſuperioribus. ſed eorum que dependent adinuicem vnum non eſt ſine altero. ergo videtur inconueniens ter dicere ꝙ primo fuerit aqua ⁊ terra: ⁊ poſtmodum ſtelle facte ſint. ¶ Sed contra. Auguſtinus dicit ſuper geneſim vndecimo: ꝙ maior eſt huius ſcripture auctoritas que habetur in principio Geneſis q̄ꝫ omnis humani ingenii perſpicacitas. ſed ibi ſcriptum eſt per ſenarium dierum creaturas diſtinctas eſſe. ergo videtur ꝙ ita neceſſarium ſit ponere. ¶ Preterea. natura imitatur operationem creatoꝛis. ſed in operatione naturali eſt proceſſus de imperfecto ad perfectum. ergo videtur quod etiam in operatione creatoris. et ita videtur ꝙ non omnia ſimul diſtincta ſint in ipſo creationis principio. ¶ Reſpōdeo dicendo: ꝙ que ad finem pertinent dupliciter diſtinguuntur. quedam enim ſunt per ſe de ſubſtantia fidei: vt deum eſſe trinum ⁊ vnum: ⁊ huiuſmodi: in quibus nulli licet aliter opinari. Unde apoſtolus ad galathas primo dicit: ꝙ ſi angelus dei aliter euangelizauerit q̄ꝫ ipſe euocuerat anathema ſit. Quedam vero per accidens tantum inquantum ſcilicet in ſcriptura traduntur quam fides ſuppoſuit: ſpiritu ſancto dictante pꝛomulgatam eſſe: que quidem ignorari ſine periculo poſſunt ab his que ſcripturas ſcire non tenentur: ſicut multa hiſtorialia: ⁊ in his etiam ſancti diuerſa ſenſerunt ſcripturam diuinam diuerſimode exponentes. Sic ergo circa mundi principiū aliquid eſt quod ad ſubſtantiā fidei pertinet. ſ. mundum incepiſſe creatuꝫ. ⁊ hoc omnes ſancti communiter dicunt: quo autem modo ⁊ oꝛdine factus ſit nō pertinet ad fidem niſi per accidens: inquantum in ſcriptura traditur: cuius veritatē diuerſa expoſitiōe ſancti ſaluantes diuerſa tradiderunt. Auguſtinus eniꝫ vult in ipſo creationis principio q̄ſdā res ꝑ ſpecies ſuas diſtinctas fuiſſe i natura ꝓp̄a vt elementa

corpora celeſtia. ⁊ ſubſtantias ſpirituales. Alia vero in rationibus ſeminalibus tantum. vt animalia. plantas. ⁊ homines. que omnia poſtmodum in naturis proprijs producta ſunt in illo opere quo poſt ſenarium illorum dierum deus naturam prius conditam adminiſtrat. de quo opere. Jo. quinto dicit͂ pater meus vſq3 modo operatur: ⁊ ego operor nec in diſtinctione rerum attendendum eſſe ordinem temporis: ſed nature ⁊ doctrine. nature ſicut ſonus precedit cantum natura: ſed non tempore. ⁊ ita que naturaliter priora ſunt prius facta memorantur. ſicut terra prius ꝙ3 animalia. ⁊ aqua prius ꝙ3 piſces. ⁊ ſic de alijs. doctrine vero ordine ſicut patet in docentibus geometriam. Quis enim partes figure ſine ordine temporis figuram conſtituant tamen geometria docet conſtitutionem fieri protrahendo lineam poſt lineam. ⁊ hoc ſunt exemplum Platonis vt dicitur in principio celi ⁊ mundi. Ita etiam ⁊ Moyſes rudem populum de creatione mundi inſtruens per partes diuiſit que ſimul facta ſunt. Gregorius vero et alij ſancti ponunt ordinem temporis in diſtinctione rerum ſeruatum. ⁊ hec quidem poſitio eſt communior ⁊ magis conſona verbis litere quantum ad ſuperficiem: ſed prior eſt rationabilior. ⁊ magis ab irriſione infidelium ſacram ſcripturam defendens: quod valde obſeruandum docet Auguſtinus ſuper Geneſi3 libro primo: vt ſic ſcripture exponantur ꝙ ab infidelibus non irrideatur. ⁊ hec opinio plus mihi placet. tamen vtramq3 ſuſtinendo ad omnia argumenta reſpondendum eſt. ¶ Ad primum ergo dicendum eſt ꝙ ſecundum Gregorium dicuntur omnia ſimul creata per ſbãm materie ⁊ non per ſpecie3 forme vel etiam in ſui ſimilitudine. ſicut anima rationalis que angelis ſimilis eſt non ex materia propaganda. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ corporalia omnia communicant in materia ſiue ſit vna ſiue plures ⁊ quia materia non precedit compoſitum ideo vt ordo temporis ordini nature reſponderet: prius facta eſt materia corporalis. ⁊ deinde ꝑ formas diſtincta non autem corporalis natura ex ſpirituali ꝓducitur. vel ſicut ex materia vel ſicut ex efficiente. et ideo non eſt ſimilis ratio. ¶ Ad tertium dicendū ꝙ ſicut creatura ñ h3 eſſe ex ſe ita nec ꝑfectionē. ⁊ iō ad vtrumq3 oſtendendum voluit: vt creatura prius non eſſet ⁊ poſtmodum eſſet. ⁊ ſimiliter prius eēt imperfecta ⁊ poſtmodum perfecta. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ in creatione non tantum debet oſtendi potentie virtus: ſed etiam ſapientie ordo vt que prius natura ſunt prius etiam inſinuantur. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ ad oſtendendum diuerſam diſtinctionum naturam voluit deus vt vnicuiq3 rerum diſtinctioni dies vnus reſponderet: ⁊ nō ex aliqua neceſſitate vel laſſitudine agentis. ¶ Ad ſextum dicendum ꝙ non eſt eadem natura rei iam perfecte ⁊ prout eſt in ſuo fieri. Et ideo ꝙ3uis natura mundi completi hoc exigat vt oēs partes eſſentiales vniuerſi ſint ſimul potuit tamen aliter eſſe ab ipſa mundi factione. ſicut in homine perfecto non poteſt cor eſſe ſine alijs partibus. ⁊ tamen in formatione embrionis cor ante omnia membra generatur. ¶ Ad ſeptimum dicendu3 ꝙ auctoritati ſcripture in nullo derogatur dum diuerſimode exponitur ſalua tamē fide. quia maiori veritate eam ſpiritusſanctus fecūdauit ꝙ3 aliquis homo adinuenire poſſit. ¶ Ad octauum dicendum ꝙ hoc eſt ex imperfectione creature ꝙ ex imperfecto ad perfectionem operando venit. que procul dubio vltimam perfectionem daret quantumcūq3 poſſet. ſeruata tamē operis conditione. ⁊ ideo non oportet ꝙ in hoc diuinu3 opus operationi creature ſit ſimile.

a

Ad tertium ſic proceditur. videtur ꝙ ſecūdum expoſitionem Auguſtini dierum diſtinctio non ſaluetur. Dies enim nominat quoddam tempus: ſed in rerum formatione ſecundum Auguſtinum. non fuit ſucceſſio temporis. ergo nec ſaluata eſt diſtinctio dieru3. ¶ Preterea cum dies ponat illuminationem quandam oportet ꝙ dies intelligatur. vel ſecundum illuminatione3 lucis corporalis vel intellectualis: ſed non ſecūdum lucē corporalem: q2 hoc non facit dies niſi pluribus reuolutionibus que ſucceſſione temporum cōplentur. nec iterum ſm lucem intellectualē: q2 lux intellectualis creata non influit per modum irradiatōis ad creationem rerum: ſed ratio diei requirit irradiationem aliqua3. ergo videtur ꝙ dies illi ñ ꝯuenienter aſſignentur. ¶ Preterea in illuminatione ſpũali non eſt inuenire diuerſas partes: ſed diei aſſignantur diuerſe ꝑtes. ſ. mane ⁊ veſpere. ergo vr̃ ꝙ ñ poſſunt intelligi dies illi ſm illuminationē lucis ſpũalis. Si dicatur ꝙ mane huius diei ē ſm cognitione3 rerum in verbo. veſpere autem ſm cognitionē rerū in propria natura contra. q2. in illo dr̃ res cognoſci a quo ſimilitudo rei accipitur. ſed angeli non habēt rerū cognitionē per ſimilitudines a rebus acceptas ſed ꝑ ſpecies a verbo in eo2 mente3 influxas. ergo tantum in verbo cognoſcunt res creatas: ⁊ non in ꝓpria natura. ⁊ ſic habent tantum mane ⁊ non veſpe. ¶ Preterea vbicūq3 eſt res ibi poteſt cognoſci. ſed res creata h3 triplex eſſe. ſ. in vbo ⁊ i mēte angeli ⁊ i ꝓpria natura. qō ſignificat͂ ſm Augm ſup geneſ. i. ꝑ h: qō dixit fiat. Quantū ad eſſe rei in verbo factū ē. quantum ad eſſe rei in mente angeli fecit. quātū ad eſſe rei in ꝓpria nã. g̃ huius diei debēt tres ꝑtes aſſignari. ¶ Pre. ſicut glibet dies vſitatus h3 veſpere ⁊ mane. ita ⁊ meridiē. g̃ ſicut aſſignat͂ cognitio matutina ⁊ veſpertina; ita ⁊ meridiana. ¶ Preterea oēs dies debent eſſe vniformes. ſed prime diei non aſſignatur mane: q2 mane quod poſt veſpere ponit͂ non poteſt eſſe. mane a qua icipit primus dies ſed in qō terminatur. Septima autem dies ponitur habere mane ad quod terminatur. Sexte dies ⁊ non veſpere. ergo nec alijs diebus mane ſimul ⁊ veſpere aſſignari debent. ¶ Preterea de veſpere in mane non tranſitur niſi per noctem. ſed de nocte nulla fit mentio. ergo inſufficienter traditur dieru3 ordo. ¶ Reſpondeo dō ꝙ ſm Auguſtinū illi ſex dies ſunt vnus dies ſex rerū diſtinctiōibus ſm quas numerat͂ ſimul ꝑputatus. ſicut ēt vnū vbū ē quo oia facta ſūt. ſ. dei filius ꝙ3uis frequēter legat͂. dixit deus. ⁊ ſicut illa opa ſaluāt͂ i oībus ſequētibus q̄ ex eis ꝓpagant͂ opatone nature. ita etiam illis ſex dies manent in ſucceſſiōe tota tēporis. quomō aute3 hoc ſit vidēdū ē. Natura angelica intellectualis eſt: ⁊ lux eſt ⁊ ſi ꝓpe lux eſt o3 ꝙ eius illuſtratio dies dicatur. Angelica aūt nã i pncipio ꝯditionis re2 cognitionem ea2 accepit. et ſic quodammodo lux intellectus eius rebus creatis ꝑſentabatur inquantum cognoſcebantur. vnde ipſa cognitio rerum dies dicitur. et ſecundum diuerſa genera cognitorum: ⁊ ordinem diſtinguuntur: et ordinantur dies: vt in primo die intelligatur

formatio ſpiritualis creature per conuerſionem ad
verbum. In ſcḋo die formatio corporalis creature
quantum ad ſuperiorem partem que firmamentum
dicitur. In tertia quãtuꝫ ad inferiorem parteꝫ.ſ.ter
re aque ⁊ aeris vicini. In quarta ſuperior pars.ſ.
firmamentum ornatuꝫ. In quinta inferior quantum
ad aereꝫ ⁊ aquaꝫ. In ſexta quantuꝫ ad terrã. Cum
auteꝫ deus ſit lux plena: ⁊ tenebre in eo non ſint vl
le.i. Ioh.i. cognitio ipſius dei in ſe eſt plena lux. ſed
quia creatura ex hoc ꝙ ex nihilo eſt: tenebras poſſibi
litatis ⁊ imperfectiõis habet. ideo cognitio qua crea
tura cognoſcitur tenebris admixta eſt. poteſt autem
cognoſci dupliciter. vel in verbo ſm ꝙ exit ab arte
diuina. ⁊ ſic eius cognitio matutina dicitur: quia ſi-
cut mane eſt finis tenebrarum: ⁊ principium lucis.
ita creatura a verbo ẽt principiuꝫ lucis ſumit poſtꝗ̃
prius non fuerat. cognoſcitur etiam prout eſt in natu
ra propria exiſtens: ⁊ talis cognitio dicitur veſper-
tina. propter hoc ꝙ ſicut veſpere eſt terminus lucis
⁊ tendit in noctem. ita ⁊ creatura in ſe ſubſiſtens eſt
terminus operationis vbi.q̃ſi facta per verbuꝫ. et
de ſe in tenebras defectus tendens. niſi verbo por-
taretur. ⁊ ideo hec cognitio dies dicitur: q: ſicut in
comparatione ad cognitionem verbi tenebroſa eſt.
ita eſt lux in comparatione ad ignorantiam. que om
nino tenebra eſt. ſicut vita iuſtorum preſens caligi-
noſa dicitur reſpectu future glorie que tamen lux eſt
in comparatione ad vitam peccatorum: ⁊ ſic atten-
ditur quedam circulatio inter mane ⁊ veſpere ſm
ꝙ angelus ſeipſum cognoſcens in propria natura
hanc cognitionem retulit ad verbum. ſicut ad fineꝫ
in quo ſequentis operis cognitionem ſumpſit. ſicut i
principio. ⁊ ſicut huiuſmodi mane eſt finis diei pre-
cedentis. ⁊ principium ſequentis: ⁊ hec quidem ex
poſitio ſubtilis ⁊ congrua eſt dummodo lux vel dies
proprie in ſpiritualibus dicãt ⁊ ñ methaphorice. vt
Auguſtinus vult ſuper Geneſ.iiii. aliter eniꝫ eſſet
expoſitio miſtica ⁊ non litteralis. Sed quia a pluri-
bus negatur. ideo ſuſtinentes cum Auguſtino ꝙ om
nia ſunt ſimul creata ⁊ in ſpecies diſtincta. poſſumus
dicere ꝙ dies accipiuntur ſecundum illuſtrationeꝫ
lucis corporalis. ita tamen ꝙ ordo dierum attenda-
tur. ſm ordinem eorum ⁊ diſtinctioneꝫ in que lux cor
poralis reſulget. ſicut enim omnium creaturaruꝫ na
turalium cognitionem angeli acceperunt. ita etiam
lux in omnia corporalia ſe diffundit. vt Dioniſius
dicit diuerſimode in diuerſis recepta ſecundum di-
uerſitatem recipientium. ⁊ ideo ſicut Auguſtinus di
ſtinguit ſex dies ſꝫ putationẽ lucis ſpiritualis que p̃
mo die facta dr̃ ſex rerum generibus. ita ſecundum
preſentationẽ lucis corporalis ſex rerum generibus
poſſunt eodem modo ſex dies diſtingui ſine diſtinc-
tione temporis. Et q: periodus vnicuiqꝫ rei corpo-
rali ſecundum influentiam lucis prefigitur quaſi in
ter duos terminos. cum quelibet virtus corporalis
finita ſit. ideo illi termini mane ⁊ veſpere dicuntur
vltra quos virtus rei non extenditur. ¶ Ad primũ
ergo dicendum ꝙ dies ẽt eſt pars temporis ⁊ lucis
effectus diſtinctio. ergo primorum dieruꝫ non ſumi-
tur ex parte temporis ſed ex parte lucis. ſecundum
ꝙ diuerſa per lucem declarantur vel quantum ad
cognitionem angelicam vel quantum ad influentiã
lucis corporalis in diuerſa. ¶ Ad ſecundum dicen
dum ꝙ lux illa ⁊ corporalis ⁊ ſpiritualis poteſt intel
ligi. ⁊ ſi intelligatur corporalis dies diſtinguetur ſe
cundum diuerſa illuminata: ⁊ non ſecundum illumi
nationis tempus. Si autem intelligatur ſpiritua-
lis non eſt per influentiam lucis ad res creandas:
ſed per fulgoreꝫ lucis ad res cognoſcendas. ¶ Ad
tertium dicendum ꝙ partes diei ſm lucem ſpiritua
lem non ſunt diuerſa cognita. ſed ſm diuerſos mo-
dos cognitionis eiuſdem rei. ⁊ ſicut dies non ſunt
ſucceſſiui: quia angelus i verbo ſimul diuerſa gene
ra rerum intuetur. ita nec partes diei vnius: quia ſi
mul videt in verbo creaturas: ⁊ in propria natura.
¶ Ad quartum dicendum. ꝙ non dicitur cognitio
veſpertina que eſt rerum in propria natura. ex eo ꝙ
ab ipſis rebus ſpecies ſumant per quas cognoſcant
Sed quia per ſpecies quas a creatione receperũt
res cognoſcũt prout in propria natura ſubſiſtunt.
¶ Ad quintum dicendum ꝙ ſpecies rerum primuꝫ
habet eſſe in arte diuina que eſt verbum quod eſſe
ſignificatur cum dicitur. dixit deus fiat. i. verbum
genuit in quo erat vt fieret. Secundum habet eſſe
in intelligentia angelica qḋ ſignificatur in hoc quod
dicitur: factum eſt per influentiam verbi. tertiuꝫ eſſe
habent in rebus quod ſignificatur in hoc quod dici
tur fecit. ⁊ ideo iſta triplex diſtinctio non ponitur in ꝓ
ductione lucis ſpiritualis nec in formatione hominis
quia etiam intellectualis ponitur. ⁊ ſic etiam ange-
lus triplicem de rebus cognitionem habet: ſcilicet ꝓ
ut in verbo ſunt. prout ſunt in mente eius. ⁊ prout
ſunt in propria natura: Quis autem numq̃ cogno-
ſcat res in propria natura niſi per ſpecies quas ha
bet apud ſe. tamen differt cognitio qua cognoſcit ꝓ
ut ſunt in ſeipſo ⁊ prout ſunt in propria natura. po-
teſt enim intellectus conuerti ad ſpeciem quã apud
ſe habet dupliciter. Aut conſiderãdo ipſam ſecũdũ
ꝙ eſt ens quoddam intellectum. ⁊ ſic cognoſcit de
ea quod eſt intellectuale vel vniuerſale vel aliqd
huiuſmodi. aut ſecundum quod eſt ſimilitudo rei. et
ſic intellectus conſideratio nõ ſiſtit in ſpecie. ſed per
ſpeciem tranſit in rem cuius ſimilitudo eſt. ſicut ocu
lus per ſpeciem que eſt in pupilla videt lapidem et
eſt ſimile de imagine lapidea que poteſt conſiderari
ſecundum. ꝙ eſt res quedam vel ſimilitudo rei. et
ita patet ꝙ due cognitiones dicte differunt. ſed vtra
qꝫ eſt veſpertina. quia eſſe ipſe intellectus angeli
creatura eſt. et in tenebris defectus tendens quãtuꝫ
in ſe eſt. ¶ Ad ſextum dicendum. ꝙ cognitio meri-
diana non poteſt eſſe cognitio creature. cui defecti-
bilitatis tenebra admixta eſt. ſed cognitio ipſius dei
qui eſt plena lux. Et ideo in operibus creatoris me-
ridies non nominatur. ¶ Ad ſeptimum dicendum
ꝙ in prima die ſecundum Auguſtinum formatio nar
ratur ipſius intellectualis nature. cuius cognitio eẽ
eius in propria natura naturaliter ſequitur. et ideo ſui
ipſius cognitionem matutinam non habet: ſed veſp
tinam. Similiter ⁊ ſeptima dies pertinet ad quietẽ
dei in ſe ipſo ex omnibus operibus: que propter ſe fe
cit. ⁊ hec quies nullo defectu clauditur ⁊ propter hꝰ
in die illa veſpere non nominatur. ¶ Ad octauum
dicendum ꝙ ſi Angelus cognitione creature accep
ta: eam in laudeꝫ creatoris ñ referret. in ipſa creatu
ra ſiſtens nox in eo fieret. hoc enĩ eſſet peruerſe frui
creatura. hoc autem non conuenit beatis angelis q
per lucem ſignificantur. ⁊ ideo in illo dieruꝫ ſenario
nox non commemoratur. vel poteſt dici ſm aliam
viam ꝙ mane ⁊ veſpere ponuntur q: ſunt ꝓncipia
diei ⁊ noctꝫ. ibi ãt oſtenditur iſtitutio ꝓncipiorꝫ nẽ ex

quibus omnia propagata ſunt. ⁊ ideo ponuntur extrema relictis mediis.

Ad quartum ſic proceditur. videtur ꝙ prima materia informis erat. Illa enim ma-
a teria cõmunis erat omnibus elemẽtis. q2 ex illa omnia facta ſunt: ſed elementa non conueniunt niſi in materia informi. ergo prima materia omnino informis erat. ¶ Preterea Auguſtinꝰ dicit in libro confeſſionum ad deum loquens: docuiſti domine famulum tuum ꝙ priuſq̃ iſta faceres nõ aliquid erat nec ſpecies nec color ⁊c. nec tamen omnino nihil erat: q2 informitas quedam erat. ergo prima materia omnino forma carebat. ¶ Preterea ſi illa materia formam aliquam habebat. aut habebat formam corporis mixti. aut corporis ſimplicis. ſed non corporis mixti. q2 ſic eſſet mixtum prius corporibus ſimplicibus quod eſſet conſimum põi anaxagore. ergo oportet ꝙ haberet formam corporis ſimplicis. ⁊ ſic redibit opinio antiquorum naturalium qui ponebant vnum elꝫ omnium vel ignem vel aquaꝫ vel aerem. Si dicatur ꝙ non habebat aliquam harum formarum: ſed aliam. contra. omne quod generatur: generatur ex ſuo ꝯtrario. ſed ex illa prima materia exiſte ſub forma corporali facta ſunt elã. ergo oportet ꝙ habuerit contrarietatem ad elemẽta que ex ea facta ſunt. ſed contrarietas primorum corporum non poteſt extendi vltra quaternarium numerum: vt in ſecundo de generatione probatur. ergo oportuit materiam illaꝫ eſſe ſub forma alicuius quatuor elementorum: ſi ſunt ſub forma aliqua corporali. et ita vnum tantum eſſet elementum primuꝫ: qđ iprobat philoſophus. oportuit ergo ꝙ materia illa omnino fuerit informis. ¶ Sed contra omne eſſe ẽ a forma. ſi ergo materia prima eſt ante rerum diſtinctionem: oportet ꝙ formaꝫ aliquã habuerit. ¶ Preterea ſicut ſe habet corpus naturale ad diuerſas figuras: ita ſe habet materia prima ad formas ſubſtãtiales: ſed impoſſibile eſt eſſe aliquod corpus abſq3 omni figura. ergo impoſſibile eſt eſſe materiaꝫ abſq3 omni forma. ¶ Reſpondeo dđ ꝙ materia prima dr̃ dupliciter. vel ita ꝙ primum importet ordinem nature: vel ita ꝙ importet ordinem temporis. hꝫ ꝙ importat ordinem nature materia prima eſt illud i quo vltimo ſtat reſolutio corporum naturalium quod oꝫ eſſe abſq3 omni forma. q2 omne ſubiectum quod habet formam eſt diuiſibile in formam ⁊ ſubiectum forme. ⁊ ideo q2 omnis cognitio eſt per formaꝫ: hec materia prima eſt ſcibilis. vt dicit phs i primo phiſicoꝝ ſm anologiã tñ prout dicimus illã eẽ materiã pmaꝫ qđ ita ſe hꝫ ad oĩa corpora: ſicut ſe habet lignum ad lectum. ⁊ ꝗuis materia prima ſic accepta non habeat aliquam formam partem eſſentie ſue: nunquaꝫ tñ diuiditur ab omni forma vt probat Auin. in ſua methaphiſica imo quando amittit vnam formam acquirit aliam ſm ꝙ corruptio vnius eſt generatio alterius. ⁊ ideo materia prima ſic accepta non potuit eſſe duratione ante corpora ex ea formata. ¶ Alio modo dicitur materia prima ſecundum ꝙ primum importat ordinem temporis. illud. ſ. quod duratione p̄ceſſit ordinatam diſpoſitionem primum mundi qualis nunc cernitur ſm eos qui ponunt mundum nõ ſemper fuiſſe. nec a principio creationis omnia diſtincta fore. ⁊ ſic accipiendo primam materiam: oportet eam habere aliquam formam. Sed circa hoc antiq philoſophi diuerſificati ſunt. quidam enim poſuerũt eam eſſe totam ſub vna forma: ponentes vnum elementorum omnium primam materiam eſſe vel aliquid inter ea. ⁊ ex iſto omnia generari cõſtituunt dẽſitate ⁊ raritate. ¶ Alij vero poſuerunt eam ſub pluribus formis: non tamen ordinatis adinuicem. ſed quadam confuſione permixtis que creatoris operatione ad ordinem ⁊ diſtinctionem reducte ſunt. ⁊ hoc tamen diuerſimode poſuerunt: vt philoſophus narrat. quod ad preſens non pertinet. ⁊ hec omnes poſitiones a philoſopho ſufficienter improbate ſũt. Moderni autem in has duas vias diuiduntur. quidam enim ponunt materiam illam primam totam ſub vna forma creatam: ſed ne in antiquum errorem labi videantur: ponunt illam formam non eſſe vnũ elementorum: ſed aliquid ſe habet inuia ad eas. ut imperfectum ad perfectum. ſicut forma embrionis ſe habet ad animal completum. ſed hoc non poteſt ſimiliter dici in elementis. quia ſecundum cõmentatorem in quinto methaphiſice. prima habilitas que eſt materia eſt ad formam elementi. vnde non inuenitur aliqua forma media inter materiam primam ⁊ formam elementi. ſicut inueniuntur multa media inter materiam primam ⁊ formam animalis: quarũ vna alteri ſuccedit quouſq3 ad vltimam perfectioneꝫ veniatur: intermediis multis generationibus ⁊ corruptionibus. vt Auicen. dicit. ¶ Et preterea cũ tunc naturalia principia inſtituta fuerint oporteret etiam nunc in naturali elementoꝝ generatione ad ue^re aliam formam ante formam elementi quod eſt ꝯſenſum. niſi forte dicatur ſm poſitionem libri fontis vite: eẽ vnã primã formã. ⁊ ſic in materia primo inductam fore formam corporalem cõmunem ⁊ poſtmoduꝫ formas ſpeciales diſtinctas. Sed hanc poſitioneꝫ Auicen. improbat: quia omnis forma ſubſtantialis dat eſſe completum in genere ipe. quicqđ autem aduenit poſtq̃ res eſt in actu eſt accidens. ẽ enim in ſubiecto quod dicitur ens in ſe completum. vnde oporteret omnes alias formas naturales eſſe accidentia. ⁊ ſic rediret antiquus error ꝙ generatio eſſet idem quod alteratio. vnde ipſe vult ꝙ ab eadẽ forma per eſſentiam: ignis ſit ignis ⁊ corpus ⁊ ſubſtantia. ⁊ ideo tenendo viam aliorum ſanctoꝝ qui ponunt ſucceſſionem in operibus ſex dierum: videtur mihi dicẽdũ ꝙ prima materia fuit creata ſub pluribus formis ſubſtantialibus. ⁊ ꝙ omnes forme ſubſtantiales partium eſſentialium mundi in principio creationis producte ſunt. ⁊ hoc ſacra ſcriptura oſtẽdit que celuꝫ terraꝫ ⁊ aquaꝫ in principio cõmemorat. ⁊ hoc etiam magiſter dicere videtur ponens in illa informi materia hoc terreum elementum i medio conſiſtere: et aquas rariores fuiſſe in modum nebule ſupra extenſas. ſed dico ꝙ virtutes actiue et paſſiue nondũ in principio partibus mundi collate fuerant. ſecundum quas poſtmodũ diſtingui et ordinari dicuntur. ⁊ hoc eſſe poſſibile patet ſi ſuſtinere volumus opinionem Auicen. qui ponit elementa in mixto remanere ſecundum formas ſubſtantiales quantum ad primum eſſe. tranſmutari autem quantum ad ſecundum. ſcilicet quantum ad qualitates actiuas ⁊ paſſiuas. eſt enim mixtio miſcibilium alteratorum vnio. vnde poſſibile eſt materiam eſſe ſub forma ſubſtantiali ſine hoc ꝙ habeat qualitates actiuas ⁊ paſſiuas in ſui cõplemento. ⁊ ſic cum eſſe primum naturaliter precedat eſſe ſecundum expreſſus eſt ordo nature i ſucceſſione tẽporis. dũ res prius

fiunt ineſſe primo ꝙ̃ perficiantur ineſſe ſecundo.
¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ illa materia pria
que vna numero eſt i omnibus elementis vt ps eēn
tie eorum: eſt omnino informis in ſua eſſentia conſi
derata. ſed hoc non poruit eā duratiōe precedere.
vnde illa materia que duratione preceſſit corpora-
lis fuit non vna per vnitatem eſſentie. ſed per ſimi-
litudinem informitatis quantū ad formas ſcdas.
¶ Ad ſecundum dicendum. ꝙ cum Auguſtinus nō
ponat ordinem durationis ſed nature tantum: ſecū-
dum ipſum oportet dr̄e ꝙ materia prima eſt omni-
no informis, quod non poteſt eſſe ſm aliam poſitionē
ſanctorum. ¶ Ad tertium dicendū ꝙ non habebat
formam vnam ſed plures non quidem formas cor-
porum mixtorum: q: hec conſequuntur virtutes ac-
tiuas ⁊ paſſiuas principiorum mundi: ex quibus eēn
tialiter integratur: ⁊ per hoc patet reſponſio ad
quartum.

a D quintum ſic proceditur. videtur ꝙ incon
uenienter aſſignentur quatuor coeua. ſ. celū
empireum: angelica natura: materia quatu-
or elementorum: ⁊ tempus. locus enim conſequitur
generationem rerum ſicut ⁊ tempus. ſed de loco nul
la fit mentio inter prima creata. ergo nec de tēpore.
¶ Preterea tempus eſt accidens quoddam. ſed d̾
aliis accidentibus non fit mentio: ſed intelliguntur
cum ſuis ſubiectis creata. ergo videtur ꝙ nec de tē
pore debet fieri. ¶ Preterea tempus eſt menſura
motus primi mobilis: ſed primum mobile. ſ. firmamē
tum factum eſt ſecundo die. ergo tempus in princi-
pio creationis non fuit. ¶ Preterea ſuperiorum et
inferiorum corporum eadem eſt materia, ſed in prin
cipio creationis inſtituta eſt omnium corporum ma
teria. ergo videtur ꝙ debeant eſſe quinq;. ſ. celū em
pireum: materia firmamenti: materia quatuor elemē
torum ⁊c. ¶ Preterea i quolibet ſex dierū dicitur.
dixit deus fiat: vt oſtendat opus illius diei per ver
bum factum eſſe. cum ergo informis materia ꝑ ver
bum facta ſit. videtur ꝙ in eius creatione debeat di
ci. dixit deus fiat celum ⁊ terra. ¶ Preterea queri-
tur. ſm quid numerus horum ſumatur. ¶ Reſpon-
deo dd̾ ad hoc vltimū. pmo ꝙ per opus creationis
inſtituta eſt tota creatura quantū ad eſſe ſuū i forme.
vnde que non pn̄t duci ad vnum informe principiū
quod eſt materia: faciunt numerū i operatōe creatio
nis. Subſtantia enim ⁊ accidens non reducuntur in
vnā materiā: q: accidentꝭ pars materia non eſt. ⁊ iō
non ꝯueniūt in materia ex qua. poteſt tn̄ dici aliquo
modo accidens conuenire cū ſba in materia in qua:
ſm ꝙ accidēs ē in ſba. ⁊ iō illud accn̄s qd̾ eſt ſicut ex̄
menſurādo denoiāns ſbe cōnumerat̄. ſ. tēpus. Silr̄
ſba ſpūalis ⁊ corporalis nō reducuntur in vnā ma-
teriam. cū ſpūalia materia careant. ⁊ ita cōnumerat̄
angelus. Silr̄ etiam corporum celeſtium ⁊ inferiorꝝ
non eſt vna materia. ⁊ iō numeratur celum ⁊ mate-
ria quatuor elemētorꝝ. ⁊ ſic oꝫ in creationis ope qua
tuor p̄dicta cōnumerari. ¶ Ad pmū ergo dd̾ ꝙ loc⁹
eſt ſupficies corporis locantis. ⁊ ideo creatio loci cū
creatiōe corporal' nature itelligit̄. ¶ Ad ſcdm dd̾ ꝙ
accidētis q̄dā denomināt illud i quo ſunt. ſicut albe
do. ⁊ talia intelligunt̄ creata in creatione ſuorꝝ ſborꝝ.
ſi ſunt de illis que eſſe primum conſequuntur. vt fi-
gura ⁊ quātitas ⁊ huiuſmodi. quedā aūt denominant
ēt illud i quo nō ſunt vt in ſubiecto ſicut locus. Nō. n.
dr̄ ē locus corporis cōtinētis i quo ē vt i ſubiecto: ſꝫ
corporis ꝯtēti. ⁊ tēpus ē numerus oīuꝫ motuū. ⁊ ſi p̄-
mo eius i quo ē vt in ſubiecto. ſ. motus primi mobil̄ꝭ
per quem omnes alii numerantur vt in. x. metha. di
citur. ſed tamen alia eſt ratio de tēpore ⁊ de loco: q:
locus eſt idem per eſſentiam ꝙ ſuperficies corporis
locantis. tempus autem non eſt idem numero cū ali
quo accidente i ſba fundato. ¶ Et p̄terea loc⁹ totū
cōplementū ſuū hꝫ in re: ſed tēporis rō aliquo mō cō
pletur ex actione aīe numerantis. vn̄ magis habet
rationem extrinſeci ꝙ̃ locus. ⁊ iō potius ꝯnumerat̄
primo creatis ꝙ̃ locus vel aliud aliquod accidens
Et precipue hoc factum puto ad remouendum anti
quum errorem philoſophorꝫ qui tempus poſuerūt
eternum preter pſonem vt lu. viii. phiſicorꝝ dicitur.
¶ Ad tertiū dd̾ ꝙ motus celi incepit ſcda die. ſꝫ nō
oīa ſimul creata ſunt. vnde nō pōt itelligi de tēpore
quod eſt numerus motus primi mobilis. ſed oportꝫ
ꝙ vel per tempus ſignificetur euum vt quidam di-
cunt vel tēpus large ſumatur pro numero cuiuſcūq;
ſucceſſionis: vt ſimiliter tempus primo creatum di
catur ꝙ menſurat ipſam creationem per quam pri-
mo a non eſſe ineſſe res prodierunt. ¶ Ad quartuꝫ
dicendum ꝙ firmamentum ſm' quoſdam eſt de natu
ra inferiorum corporum. ⁊ ſic materia eius intelligit̄
in materia quatuor elementorum. ⁊ ſic ſolum celum
empireum erat alterius nature ⁊ quinta eſſentia: ſꝫ
ſi dicamus firmamentum eſſe quintam eſſentiam tūc
per celum intelligitur empireum celum: ⁊ celū chri-
ſtallinum ⁊ celum ſidereum: ſed quantum ad naturā
informem horꝫ duorum. ſ. celi chriſtallini ⁊ ſiderei
poteſt creatio eorū intelligi in creatione quatuor ele
mentorum. celum enim empireum ſtatim in ſua cre-
atione vltimum complementum habuit. ¶ Ad qu-
tum dicendum ꝙ verbum proprie loquendo impor
tat rationem forme exemplaris ad creaturas eo ꝙ
verbuꝫ eſt ars vt Auguſtinus dicit. ⁊ ideo i ſenario
dierum vbi formatio creature narratur conuenient̄
mentio de verbo fit. vbi autem narratur productio
informis materie filius oſtenditur. cā vt principiū.
⁊ non vt verbum. vnde diuerſimode vtrobiq; toci⁹
trinitatis eālitas oſtenditur. In creatione ſiquideꝫ
informis materie deſignatur pater nomine dei qui
creauit. filius nomine principii. ſpiritusſanctus noie
proprio. cuꝫ dicitur ſpūs dn̄i. In formatione vero re
ruꝫ ſignificatur pater vt dicens: filius vt verbū: ſpūs
ſanctus vt benignitas qua approbatur qd̾ factū erat
eodem nāq; amore quo deus voluit vt creatura fie-
ret ei placuit vt maneant. ¶ Qua nomine terre ⁊c.
Sciendum ꝙ ſecundum Auguſtinuꝫ. qui non ponit
in diſtinctione rerum ordinem temporis oportet ꝙ
materia prima intelligatur omnino informis vt di-
ctum eſt: ⁊ ſic vocabitur nomine aque vel terre pro
pter ſimilitudinem tantum. vt dicatur terra propter
carentiam forme. terra enim inter omnia elā minus
habet de ſpē cum ſit magis elꝫ groſſum. aqua vō pp̄
receptibilitatem formarꝝ: q: humidū ē bn̄ receptibile: ⁊
terminabile. ſꝫ abiſſus dr̄ ex hꝫ ꝙ ē turpis ꝑ accidens
vt in pmo phiſicorꝝ dr̄. Abiſſus. n. dr̄ ab: a: qd̾ ē ſine
⁊: biſſo: quod eſt genus lini cādidiſſimi. i. ſine cando
re. ⁊ hoc accidit materie rōne priuationis. vel dici
tur abiſſus. q. ſine baſi de aliq̄ magna pfunditate ⁊ p̄
cipue aquarum ſecunduꝫ Auguſtinum. ⁊ ſimilit̄ ma
teria prima abiſſus dicitur: inquantum priuat̄ forma.
per quā eſſe ſubſtantificum recipit. Sed ſcdm alios
ſanctos poſſumus dicere quod ad litteram erat

ſub forma ſubſtantiali terre vel aque. Tertia autem erat inanis ⁊ vacua. Si intelligitur per terram materia informis. ſic oꝫ exponi receptibilitas materie quodammõ eſſe ſimilis receptibilitati loci inquantũ in vna materia manente ſuccedunt ſibi diuerſe forme. ſicut in vno loco diuerſa corpora. propter quod plõ locum: ⁊ materiam: idem eſſe dixit. vt in quarto phiſicorum dicitur. ⁊ ideo ea que ſunt loci. ſimilitudinarie õ materia dr̃. vt materia dicat̃ inanis ⁊ uacua ſm̃ carentiam forme. ſed vacua inquantum forma implet capacitateꝫ materie inanis. inquãtuꝫ forme eſt finis in quẽ tendit appetitus materie. Si autem terra ſumatur pro elemẽto adhuc informi ſic ad litteram dicitur vacua ⁊ inanis: propter carentiam corporum mixtorum quorum ipſa eſt locus ⁊ ad que q̃ſi ad finem ordinatur. Sine aeris obſcura qualitate ⁊c. Sciendum ꝙ omnis priuatio quantũ ad id qȯ ſignificatur per nomen eſt non ens: ſed tamen oportet ꝙ aliquid preſupponatur. quia enim priuatio eſt negatio in ſubiecto vt in quarto methaphiſice dicitur: preſupponitur ſubiectum ⁊ habilitas ipſius ad receptionem forme que priuatur. ⁊ ideo cum tenebra opponatur luci per modum priuationis poteſt tripliciẗ ſumi. aut pro ipſo ſubiecto ꝑuato quod eſt aer obſcurus. ⁊ ſic cõſtat tenebras aliquid eſſe ⁊ creaturas eſſe. Secundo modo poteſt ſumi pro ipſa virtute aeris per quam eſt receptiuus lucis. que eſt a diaphoneitate ſecunduꝫ ꝙ non eſt perfecta per lucem. ⁊ ſic tenebra poteſt dici obſcura qualitas aeris. que aliquid creatum eſt. Tertio modo ſumitur proprie pro eo quod ſignificatur per nomen. ⁊ ſic priuatio eſt non ens ⁊ hoc modo per ſe loquẽdo nõ poteſt dici creata a deo ſed ſolum per accidens inquantuꝫ fecit naturam opacam ex cuius oppoſitione ad corpus luminoſum tenebra relinquitur. ſicut dicitur tenebras in domo facere qui claudit feneſtram. Primo in verbo omnia diſponendo ⁊c. videtur hoc eẽ falſum: q: nihil quod ſit in verbo eſt factum ⁊ ita in verbo deus nihil operatur. ¶ Ad quod dicenduꝫ. ꝙ ſecundum quoſdaꝫ alcuinus improprie locutus ẽ. ⁊ eſt exponendum operatur in verbo. i. genuit verbum quod eſt ars omnium operandorum per ipſuꝫ. Hoc autem ideo dicunt q: non faciunt differentiã inter operari ⁊ facere. cum multum differant. q: facere proprie eſt actus rei tranſiens in exterioreꝫ materiam. vnde philoſophus dicit in ſexto ethicorum artificialia eẽ factibilia. ⁊ ſic deus non fecit aliquid ab eterno. Sed operatio dicitur quilibet actus rei etiam ſi exterius non tranſeat. ſicut intelligere ẽ operatio intellectus. ⁊ poteſt eſſe ſine motu. vnde philoſophus in. vii. ethicorum dicit ꝙ deus vna ſimplici operatõe gaudet ⁊ ꝑ hunc modũ deus ab eterno i ṽbo opat̃. ſicˀ artifex excogitãdo formas artificiliũ.

Diſtintio Decimaquarta.

Que prima fuerit diſtinctionis operatio.

p **Rima autẽ diſtin**ctionis operatio fuit formatio lucis: ſicut oſtendit ſcriptura: que cõmemorata reruꝫ informitate earum diſpoſitioneꝫ a luce inchoauit ſubdens. Dixit deus: fiat lux: ⁊ facta ẽ lux. ⁊ diuiſit lucem a tenebris. appellauitq̧ lucem diẽ ⁊ tenebras noctem. ⁊ factuꝫ eſt veſpere ⁊ mane dies vnus. Cõgrue mundi ornatus a luce cepit. vñ cetera que creanda erãt viderentur.

Qualis fuerit lux: illa ſpiritualis: an corporalis.

s I queritur qualis illa lux fuerit corporalis. ſ. an ſpiritualis. id reſpondemus quod a ſanctis traditũ legimꝰ. Dicit enim Aug. quia lux illa corporalis vl̃ ſpiritualis intelligi poteſt. Si ſpiritualis accipitur: angelica natura itelligitur: que priuſ informis fuit: ſed poſtea formata eſt cum ad creatorem ſuum conuerſa: ei charitate adheſit. cuius informitatis creatio ſuperius ſignificata eſt. vbi dictum eſt. In principio creauit deus celum ⁊ terram. Hic vero eiuſdem formatio oſtenditur cum ait. Fiat lux. ⁊ facta eſt lux. Nec ergo angelica natura prius tenebre ⁊ poſtea lux fuit. q: ꝑus habuit iformitatẽ ⁊ impſectionẽ: deinde formatiõis pfectionẽ. ⁊ ita diuiſit deus lucẽ a tenebris. Nã vt ait Aug. ſup geneſiꝫ. Huius creature iformitas impfectio fuit añ q̃ formaret̃ i amore conditoris. Formata vero ẽ qñ ꝯuerſa ẽ ad icõmutabile lumẽ verbi. Si vero corpal' fuit lux illa: qȯ vtiq̧ ꝓbabile ẽ: corpus lucidũ fuiſſe itelligit̃: velut lucida nubes: qȯ nõ de nihilo ſꝫ de ꝑiacẽti materia formaliẗ factũ ẽ: vt lux eẽt: ⁊ vi lucẽdi hẽrꝫ. Cũ q̃ dies ꝑma exorta ẽ q: añ lucẽ: nec dies fuit: nec nox. lꝫ tp̃s fuerit.

Quod lux illa facta ẽ vbi ſol apparet que inter aquas lucere poterat.

s I aũt queritur vbi facta ẽ lux illa cũ abiſſus oẽm terre altitudinẽ tegeret: dici põt i illis ꝑtibus facta. q̃s nũc illuſtrat ſolis diurna lux. Nec mirũ lucẽ i aqſ poſſe lucere. cũ ẽt nautarũ opatiõe ſepius illuſtrent̃. qui in profundum merſi miſſo ex ore oleo aquaſ ſibi illuſtrãt. q̃ multo rariores fuerunt in principio q̃ nũc ſunt. q̃a nõdũ ꝯgregate fuerãt in vno loco. facta ergo lux illa viceꝫ ⁊ locũ ſolis tenebat. que motu ſuo circũ agitata noctẽ diẽq̧ diſcernebat. Ibi ergo ꝑimũ lucẽ apparuiſſe veriſimile ẽ. vbi ſol quottidiano curſu circumuectus apparet. vt eodẽ tramitte lux circumcurrens. ac primo ad occaſuꝫ deſcendens. veſperaꝫ faceret. Deinde reuocata ad ortum: auroram. i. mane illuſtraret ⁊ ita diuiſit deus lucem ⁊ tenebras. ⁊ appellauit. l. d. ⁊. t. n.

Quod dies diuerſis modis accipitur.

Ic notandū eſt ꝙ dies diuerſis mo
b dis accipitur in ſcriptura. Dicit̄ eñi
dies lux illa que illo triduo tenebraſ
illuminabat. ⁊ dicitur dies illuminatio ipſa
aeris. Dicitur etiam dies ſpaciū. xxiiij. ho
rarum. qualiter accipitur cum ait. Factum ē
veſpe ⁊ mane dies vnus. Q̄d ita diſtinguē/
dum eſt. Factum eſt veſpere prius: ⁊ poſtea
mane. ⁊ ita fuit dies vnus explet⁹. xxiiij. ho/
rarum. dies. ſ. naturalis qui habuit veſperā:
ſed non mane. Mane eñi dr̄ finis preceden
tis ⁊ initium ſequentis diei: quod eſt auro/
ra: que nec plenam lucem: nec omnino tene/
bras habet. Mane ergo primus dies nō ha
buit quia nec dies preceſſerat qui ſequentiſ
diei initio terminaretur. ⁊ eo precipue quia
luce apparente mox ſuper terram plenus at/
qꝫ preclarus dies extitit: qui non ab aurora
ſed a plena luce inchoauit: ⁊ mane ſequentiſ
diei cōſumatus eſt. Unde Beda ſup Ge/
neſiꝫ. Dicebat vt dies a luce icipet ⁊ ī mane
ſeq̄nt̄ diei tēderet: vt ope dei a luce inchoaſſe
⁊ ī lucem cōpleta eſſe figurarēt̄. Reliqui aūt
dies mane habuerunt ⁊ veſperam: quorum
quiſqꝫ a ſuo mane incipiens vſqꝫ ad alteriuſ
diei mane extendebatur.

De naturali ordine computatōis ſex die rum: ⁊ de illo qui ꝑ miſterio itroductus eſt.

Ic eſt naturalis ordo diſtinctionis
b dierum: vt diſtinguantur atqꝫ cōpu/
tent̄ dies a mane vſqꝫ ad mane. Po
ſtea vero in myſterio factum eſt. vt dies com
putentur a veſpera in veſperam: ⁊ adiungat̄
dies precedenti nocti in computatione: cū
iuxta naturalem ordinem precedens dies ſe
quēti nocti adiungi debeat. quia homo a lu
ce per peccatum corruit in tenebras ignorā/
tie ⁊ peccatorum. Deinde per chriſtum a te/
nebris ad lucē rediit. Unde apoſtoluſ. Era
mus aliquando tenebre: nunc autem lux in
domino. Primus itaqꝫ dies non ab auro
ra: ſed a plena luce incipiens. Et poſt paula
tim veſperam occidenti luce excipiens: ma/
ne ſequentis diei completus eſt. Unde Be
da. occidente luce paulatim ⁊ poſt ſpaciū di
urne longitudinis ⁊ inferiores partes ſube/
unte: factū eſt veſpere ſicut nunc vſitato cur
ſu ſolis fieri ſolet. Factum eſt autē mane ea
dem ſuper terram redeunte: ⁊ alium diem in
choante: ⁊ dies expletus eſt vnus. xxiiij. ho/
rarum. fuitqꝫ nox illo triduo omnino tene/
broſa: que poſt creata ſidera aliqua luce cla/
ruit.

Cur ſol fact⁹ ē ſi lux illa ſufficiebat.

Olet autē queri quare factus ē ſol:
s ſi lux illa faciende diei ſufficiebat.
Ad quod dici poteſt: quoniam lux
illa forte ſuperiores partes illuſtrabat: ⁊ ad
illuminationem inferiorum ſolem fieri op/
portebat. Uel potius ideo qꝛ facto ſole diei
fulgor auctus eſt. Ampliori enim multo lu/
ce radiauit dies poſtea ꝙ̄ ante. Si vero que
ritur quid de luce illa factum ſit cum modo
non appareat. Poteſt dici aut de ea cor/
pus ſolis formatum: aut in ea parte celi cē in
qua ſol eſt. nō ꝙ ipſa ſit ſol: ſed ſic ei vnita vt
diſcerni non valeat.

Quomodo accipiendū ſit illud: dixit deus: an ſono vocis id deus dixerit: an aliter.

Reterea inueſtigandum eſt quō acci
p piendum ſit quod ait. Dixit deus.
vtrum tēporaliter vel ſono vocis il/
lud dixit: an alio modo? Aug. ſuper Gene/
ſim tradit nec tēporaliter nec ſono vocis de/
um fuiſſe locutum: quia ſi tempaliter ⁊ muta/
biliter. ⁊ ſi corporabiliter dicat̄ ſonuiſſe vox
dei: nec lingua erat qua loqueretur: nec erat
quem opporteret audire ⁊ intelligere. Bene
ergo vox dei ad naturā verbi per quod oīa
facta ſunt: refertur. Dixit ergo deus. fiat ⁊c.
non temporaliter non ſono vocis: ſed in ver
bo ſibi coeterno. i. verbum genuit non tem/
poraliter ī quo erat ⁊ diſpoſuit ab eterno vt
fieret in tempore: ⁊ in eo factum eſt.

Quomō accipiendū eſt quod dicitur pater operari in filio: vel per filium: vel in ſpiritu ſancto.

Ic queri ſolet quomodo accipiēdū
b ſit quod dicitur pater operari ī filio:
vel ꝑ filiū: vel in ſpiritu ſancto. Hec
enim ſcriptura frequenter nobis proponit:
vt illud. Omnia in ſapientia feciſti domine
i. in filio. Et in principio. i. in filio creauit de
us celum ⁊ terram. Et illud per quem fecit ⁊
ſecula. Super illum quoqꝫ pſ. locum. Uer/
bo domini celi firmati ſunt ⁊c. dicit Aug. ꝙ
pater operatur per verbum ſuum ⁊ ſpiritū
ſanctum quomodo ergo hoc accipiendū eſt?
Putauerunt quidam heretici ꝙ pater velut
auctor ⁊ artifex filio ⁊ ſpiritu ſancto in rerū
operatione quaſi inſtrumento vteretur: ex p̄
dictis verbis errandi occaſionem ſumentes
quod velut blaſphemum atqꝫ ſane doctrine
aduerſum abiicit pia fides. Non eſt itaqꝫ in
telligendum ideo ſcripturam frequenter cō/
memorare patrem operari in filio vel per fili
um tanꝙ̄ filius non poſſet facere: ſi ei nō por

rexiſſet pater dexterã: vel tanq̃ aliqđ inſtrũm fuerit patris operantis: ſed potius illis verbis patrem intelligi voluit cum filio ⁊ cũ ſpirituſancto operari: ⁊ ſine eis nihil facere.

Contra hanc expoſitionem ſurgit hereticus.

s Ed dicit hereticus hac ratiõe poſſit dixiſſe filium operari per patrẽ vel in patre: ⁊ ſpiritum ſanctum cũ vtroq; vel per vtrũq;. quia filius cũ patre ⁊ ſpũs ſanctus cum vtroq; operatur. Cui breuiter reſpondetur: ideo illud dictum eſſe: ⁊ ſi iſtud vt in patre monſtraretur auctoritas. Nõ.n. pater a filio ſed filius a patre operatur: ⁊ ſpũs ſanctus ab vtroq;. Ideoq; filius etiam p ſpiritum ſanctum legitur operari: quia cũ ſpũ ſancto operatur hoc ipſum a filio habenti vt operetur.

Alia predictorum expoſitio.

p Oteſt ⁊ aliter illud accipi vt dicatur pater in filio vel per filium operari: quia enim genuit omnium opificem: ſicut dicitur per eum iudicare: q: genuit iudicem. Ita ⁊ per ſpiritum ſanctũ dicitur operari ſiue pater ſiue filius: quia ab vtroq; procedit ſpiritusſanctus factor omnium. Unde Joannes Criſoſtomus in expoſitione epiſtole ad hebreos ſic. ait non vt hereticus inaniter ſuſpicatur tanq̃ aliquod inſtrumentũ patris extiterit filius. neq; per eum pater dicitur. feciſſe tanq̃ ipſe facere non poſſet: ſed, ſicut dicitur pater iudicare per filium: quia iudicem genuit: ſic etiam dicitur operari per filium quia eum conſtat opificem genuiſſe. ſi enim cauſa eius pater eſt ſm ꝙ pater eſt: multo amplius eorum cauſa eſt que per filiũ facta ſunt. hec de ope prime diei dicta ſunt.

p Rima autem diſtinctionis operatio ⁊c. Dicto de opere creationis hic pſequit̃ diſtinctionis opus. Et diuiditur in ptes tres. In pma determinat de opere prime diei. In ſecunda de opere ſe. xiiii. di. ibi. ſequitur dixit deus fiat firmamentum ⁊c. In tertia de opere tertie diei. ibi ſequitur dixit deus cõgregentur aque ⁊c. Prima diuiditur in duas. In prima determinat primum opus diſtinctionis per lucis productionem. In ſecunda exponit quedã dubia q̃ poſſent eſſe in hiis que contra hoc opus dicuntur. ⁊ circa opera ſequentia. ibi. Preterea veſtigandum ⁊c. ¶ Circa primum tria facit primo determinat lucis productionem. Secundo eius conditiones. ibi Sed queritur qualis illa lux fuerit ⁊c. Tertio lucis effectum ⁊c. ibi. Hic notandum eſt ꝙ dies ⁊c. Secunda in duas. In prima oſtendit conditionẽ lucis quantum ad eius naturam vel genus. In ſecunda quantum ad eius locum. ibi. Si autem queritur ubi facta eſt ⁊c. Tertia pars in qua determinat effectũ lucis qui eſt dies diuiditur in tres. In prima diſtinguit diem quantum ad variam acceptionem. In ſecunda quantum ad ordinem partium. ibi. Hic ẽ naturalis ordo ⁊c. In tertia quantum ad cauſam efficientem. ibi. Solet etiam queri ⁊c. ¶ Preterea inueſtigandum ⁊c. Hic exponit quomodo intelligendũ ſit quod dicitur. Dixit deus. Et primo ponit expoſitionem. Secundo mouet dubitationem conſequentem. ibi. Hic queri ſolet ⁊c. ¶ Circa quod tria facit. Primo mouet queſtionem. Secundo quorundam errorem ponit. ibi putauerunt quidam heretici ⁊c. Tertio determinat ſm veritatem. ibi. Non ẽ itaq; intelligendum ⁊c. vbi duas ponit ſolutiones. Quarũ ſecunda incipit. ibi. poteſt ⁊ aliter ⁊c. ¶ Circa pmũ duo facit. Primo ponit Reſponſionem. Secundo excludit hereticorum obuiationẽ. ibi. Sed dicit hereticus ⁊c. Hic queruntur. v. Primo de opere diſtinctionis per differentiã ab aliis operibus. Secundo vtrum lux proprie in ſpiritualibus inueniatur. Tertio vtrum lux corporalis ſit ſba aut accidens. Quarto de lucis productione. Quinto quomodo pater dicitur per filium operari.

a D primum ſic proceditur. videtur ꝙ poſt opus creationis diſtinctiõis opus neceſſarium non fuerit. diſtinctio enim non eſt niſi prius confuſorum ⁊ cõmixtorum. ſi ergo poſt creationem facta eſt rerũ diſtinctio oportet res prius mixtas fore creatas. ⁊ ſic redibit opinio anaxagore ⁊ anaximandri ꝙ res fiant per extractionẽ ex vno confuſo ⁊ mixto. ¶ Preterea creatio terminatur ad eſſe ens enim vt dicitur in libro de cauſis eſt per creationem: ſed materia ſm eſſe diſtincta eſt q̃uis ſm eſſentiam ſit vna. ergo videtur ꝙ poſt creationem diſtinctione opus non ſit. ¶ Preterea eorũ eſt diſtinctio quorum poteſt eſſe commixtio ⁊ confuſio ſm locum: ſed hec non poſſunt puenire niſi cõmunicantibus i materia. ſi ergo ſupioribus ⁊ inferioribus corporibus materia cõmunis non ſit videtur ꝙ ſuperiorum ab inferioribus nulla ſit facienda diſtinctio. ¶ Preterea quodlibet corpus eſt diſtinctũ ab aliis corporibus. Cũ ergo deſcribatur in textu diſtinctio celi criſtallini ⁊ celi ſyderei videtur ꝙ inconuenienter ſubticeatur diſtinctio celi empirei. ¶ Preterea ſupra dictũ ẽ in littera ꝙ ſex diebus deus creaturas p ſpẽs diſtinxit. ergo videt̃ ꝙ totũ opus ſex dierũ ad diſtinctionẽ ptineat. ⁊ ita ornatus vr̃ a diſtinctionis ope nõ differre. ¶ Reſpõdeo dđ ꝙ natura in operibus. vi. dierum taliter inſtituta eſt vt nature pncipia tunc pdita in ſe ſubſiſterẽt: ⁊ ꝙ ex eis alia ppagari poſſent per mutuã actionẽ ⁊ paſſionẽ. ⁊ iđ oportuit eis tunc eſſe cõferri ⁊ virtutes actiuas ⁊ paſſiuas quas Aug. vocat rõnes ſeminales quib⁹ ex eis effectus pñtes producerentur. quãtũ ergo ad eẽ ipſorum principiorum ſumitur opus creatõnis per qđ ſba elementorum mundi in eſſe producta eſt. Sed virtutum actiuarum ⁊ paſſiuarum quedam ſunt mouentes ad determinatas ſpecies vt virtus que eſt in ſemine leonis ⁊ equi: q̃dã vero ſunt cões mouentes ad oẽm ſpeciem vt calidum frigidũ ⁊ huiuſmodi per opus. ergo diſtinctionis attribute ſunt rebus creatis virtutes actiue ⁊ paſſiue cões mouentes ad omnem ſpeciẽ. Sed per opus ornatus collate ſunt rebus virtutes mouentes ad determinatas ſpecies. ſed diſtinctio non poteſt niſi tripliciter variari. Cũ

enim motus alteratõis ſm quem fit generatio ⁊ corruptio reducatur in vnum primum alterans non alteratum ſcilicet celum oꝫ entꝫ in principiis eſſentialibus mundi eſſe tria. Primum quod eſt alterãs nõ alteratum vt celum: ſm quod eſt alterans alteratũ vt media elẽta que ſunt ignis aqua ⁊ aer. Tertiũ qḋ eſt vltimũ ⁊ minimũ habẽs de virtute alterandi. ſ. terra. Primo ergo oportuit diſtingui primum ab vltimo: ⁊ h factum eſt per lucis productionẽ que quiḋ formaliter eſt in celo: ⁊ participatꝰ in mediis elemẽtis ſm plus ⁊ minus: Sed vltimũ elementum .ſ. terra caret luce vel minimum de ipſa habet. Secundo oportuit eſſe diſtinctionem primi a medio: ⁊ h factũ eſt ſecunda die quando diuiſe ſunt aque inferiores a ſuperioribus facto firmamento. Tertio ẽ diuiſio medii ab vltimo: ⁊ h factum eſt tertia die quando congregate ſunt aque in vnũ locum ⁊ apparuit arida. ¶ Ad primum ergo dicendũ ꝙ diſtinctio ꝑtiũ mũdi non eſt intelligenda per extractionem materialẽ ab aliquo mixto: ſed formaliter per h ꝙ diuerſis rebus diuerſe virtutes collate ſunt. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ per opus creationis principia mũdi diſtincta ſunt quãtum ad eſſe primum quod eſt ꝑ formas ſubſtãtiales. Sed oportuit aduenire opus diſtinctionis vt diſtinguerẽtur etiam quãtũ ad agere ⁊ pati ſm diuerſas virtutes rebus collatas. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ in iſtis diſtinctionibus eſt quedam diuerſitas: qꝛ enĩ corpora ſuperiora non ſunt eiuſdẽ materie cum inferioribus ⁊ per ꝯñs ſm locũ confundi non poſſunt ideo prima diſtinctio que ẽ primi elementi ab vltimo: ⁊ ſecũda que eſt medii ab vltimo: eſt tantum ſm collationem diuerſarum virtutum ad agendum ⁊ paciendum. Sed tertia que eſt medii elementi ab vltimo que cõmiſceri poſſunt et ſm locum confundi: eſt ſm vtrũqꝫ in quantũ elemẽtis collate ſunt qualitates que ſunt principia alterationis vt calor ⁊ frigus ⁊ huiuſmodi. Et illa q̃ ſunt principia motus localis vt grauitas ⁊ leuitas. ⁊ iḋ in tertio die facta eſt mentio de loco. Cum dicitur congregentur aque in vnum locum ⁊ non in aliis p̃cedentibus. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ celũ empyreum vt ſupra dictum eſt: non habet influentiam ſuper inferiora corpora. ⁊ ideo inter opera diſtinctionis cõmemorari non debuit per quam rebus virtutes actiue date ſunt: ſed celum empyreum ordinatũ eſt ad gloriam beatorum. ⁊ ideo in principio creationis ſue totum complementum ſuum habuit. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ opus diſtinctionis ſupra acceptum eſt cõmuniter prout dicit diſtinctionẽ ſm quãcũqꝫ virtutis differentiam: ⁊ ſic in ſe includit etiam ornatum: alio autem modo ab ornatu differt vt dictum eſt. Et hec differentia poteſt ſumi ex modo loquendi ipſius ſcripture que in operibus trium dierũ quandam diuiſionem inſinuat.

a D ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ lux ꝓprie in ſpiritualibus inueniatꝰ. Primo ꝑ iḋ quod dicitꝰ. Jo. i. erat lux vera ⁊c. Quod de deo intelligitur. qui maxime ſpiritualis eſt. ergo videtur ꝙ lux proprie in ſpiritualibus ſubſtantiis inueniatur. ¶ Preterea Auguſtinus. dicit. iiij. ſuꝑ Geneſim. ad lrãm. chriſtus ſic dicitur lux quomodo dicitꝰ lapis ſed illud proprie: h vtrũqꝫ figuratiue: non autem chriſtus proprie diceretur lux niſi lux proprie in ſpiritualibus inueniretur. ergo ⁊c. ¶ Preterea inter alias creaturas ſpiritualis ſubſtantia nobilior ẽ quaſi deo proximior: ſed non eſt probabile ſcripturam diuinaꝫ nobiliſſime creature creationem ſubticuiſſe. Cuꝫ ergo de creatione angelorũ mentionem non faciat videtur ꝙ ad litteram ⁊ proprie per lucis productionẽ creatio nature angelice ſit intelligenda. ¶ Preterea luci conuenit maxime actiuum eſſe. Unde luci attribuitur diffuſiuũ eſſe ſed actio conuenit verius ſpiritualibus q̃ꝫ corporalibus. ergo ⁊ lux.
¶ Preterea actus proprius lucis eſt manifeſtare: ſed manifeſtatio magis proprie eſt in ſpiritualibus vbi eſt nobilior cognitio. ergo videtur ꝙ ⁊ lux verius in eis inueniatur. ¶ Sed contra eſt qḋ dicit Ambro. qui inter ea que tranſumptiue de deo dicuntur ponit ſplendorẽ qui contingit ex multiplicatione luminis. ergo videtur ꝙ lux in ſpiritualibus nõ niſi methaphorice inueniatur. ¶ Preterea Dyoniſius. dicit in quarto capitulo de diuinis nominibus: ꝙ deus dicitur lumen ex hoc ꝙ ſimilitudo eius maxime reſultat in radio ſolari quantum ad cauſalitatem. Sed omne nomen quod dicitꝰ de deo ꝑ ſimilitudinẽ a creatura corporali ſumptam conuenit ſibi methaphorice ergo ⁊c. ¶ Reſpondeo dicendũ ꝙ in hoc videtur eſſe quedam diuerſitas inter ſanctos. Auguſtinus enim videtur velle ꝙ lux in ſpiritualibus verius inueniatꝰ q̃ꝫ in corporalibus. Sed Amb. ⁊ Dyoniſius videntꝰ velle ꝙ in ſpiritualibus non niſi methaphorice inueniatur. Et hoc quidem videtur magis verum: qꝛ nihil per ſe ſenſibile ſpiritualibus cõuenit niſi methaphorice: qꝛ q̃uis aliquid cõe poſſit inueniri anologice i ſpiritualibus ⁊ corporalibus. nõ tamen aliquid per ſe ſenſibile determinatum: vt pꝫ in ente ⁊ calore. ens enim non eſt per ſe ſenſibile: qꝛ vtriqꝫ cõe eſt calor aũt quod per ſe ſenſibile eſt i ſpiritualibus proprie non inuenitur. Unde cum lux ſit qualitas per ſe viſibilis: ⁊ ſpecies quedam determinata in ſenſibilibus non poteſt in ſpiritualibus inueniri niſi vel equiuoce vel methaphorice. Sciendũ tamen ꝙ transferuntur corporalia in ſpũalia ꝑ quandam ſimilitudinem que qḋ eſt ſimilitudo proportionabilitatis: ⁊ hanc ſimilitudinem oportet reducere in aliquam cõitatem vniuocationis vel anologie: et ſic eſt in propoſito dicitur enim lux in ſpiritualibus illud quod ita ſe habet ad manifeſtationem intellectiuam ſicut ſe habet lux corporalis ad manifeſtationem ſenſitiuam. Manifeſtatio autem verius eſt in ſpiritualibus: Et quantum ad hoc verum eſt dictũ Aug. ꝙ lux verius eſt in ſpiritualibus q̃ꝫ in corporalibus non ſm propriam rationem lucis: ſed ſm rõnẽ manifeſtationis prout dicitur in prima cañ. Jo. ꝙ omne qḋ manifeſtatur lumen eſt. per quem modum omne quod manifeſtũ ẽ clarũ dicitur ⁊ omne occultum obſcurum. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ deus dicitur lux vera quãtum ad veritatem eius a q̊ ſumitur ſimilitudo: ⁊ non quãtum ad veram naturã lucis per quem etiam modũ dicitur vitis vera Jo. xv. ¶ Ad ſecũdũ dicẽdũ ꝙ Aug. attendit quantum ad rõnem manifeſtationis magis q̃ꝫ ad nomẽ lucis. Vel dicendũ ꝙ ea que ibi dicit vt ipſe ibidẽ proteſtatur non aſſerendo ſed inquirendo dicit. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ ſm Dyoniſium ſcriptura diuina proponit nobis ſpiritualia ſub ſimilitudine rerum corporalium. ⁊ ideo non decuit vt creationem angelorũ expreſſe diſcriberet: ſed dedit eam intelligere ex pro-

ductione coꝛpoꝛalis lucis. ¶ Ad quartum dicendū ꝙ ad pꝛopꝛiam naturaꝫ lucis non pertinet quelibet actio: ſed talis que eſt in coꝛpoꝛalibus: ⁊ ſimiliter nō quelibet manifeſtatio: ſed que eſt ad ſenſum viſus. vnde patet rñ° ad quintum.

D tertium ſic pꝛoceditur. videtur ꝙ lux nō
a ſit accidens. Pꝛimo per auctoꝛitateꝫ Aug. qui dicit in li. de li. ar. ꝙ lux in coꝛpoꝛibus tenet pꝛimum locum ⁊ multa huiuſmodi in libꝛis ſuis dicit: ſed nullum coꝛpus eſt accidens ergo ⁊c.
¶ Preterea quecūqꝫ coniunguntur ⁊ ſeparantur ab inuicem manentia eadem numero non ſunt accidentia quia accidens de ſubiecto in ſubm non tranſit nec duo accidentia eiuſdem ſpeciei diſtincta in eodē ſbo eſſe poſſunt: ſed duoꝛum luminarium lumina coniunguntur ⁊ ſeparantur ab inuicem vt dicit Dyoniſius in .iiij. capitulo de diuinis nominibus. ergo lux non eſt accidens. ¶ Pꝛeterea quicquid pꝛedicatur de genere ⁊ de ſpecie: ſed ſm philoſophū lux ē ſpecies ignis. Cum ergo ignis ſit coꝛpus: ⁊ ſubſtantia videtur ꝙ ſimiliter ⁊ lux. ¶ Preterea nihil mouetur niſi coꝛpus vt in ſeptimo phiſicoꝛum pꝛobatur. ſed radij mouentur. deſcendentes de ſole ad nos. ergo ſunt coꝛpus.
¶ Preterea nihil reuerberatur ad coꝛpus niſi coꝛpus: quia accidenti coꝛpus non obſiſtit: Sed radii ſolares reuerberantur ad coꝛpus ſolidū ergo ⁊c.
¶ Preterea coꝛpoꝛum eſt vt ex eoꝛum confricatione ⁊ compꝛeſſione caloꝛ ſequatur: ſed ex interſecatōne radioꝛum ſolis ⁊ multiplicatione ſequitur caloꝛ. ergo ⁊c. ¶ Item nihil agit vltra ſpeciem ſuam: quia effectus non eſt altioꝛ agente: ſed per lumen ſolis ꝓducuntur foꝛme ſubſtantiales in inferioꝛibus: vt patet ex Dyo. in quarto capitulo de diuinis nominibus vbi dicit ꝙ lumen ſolare coꝛpoꝛum viſibilium generationi confert: ⁊ ad vitam ipſam mouet. Cum ergo foꝛma ſubſtantialis ſit vltra naturam accidentis in perfectione ⁊ dignitate videtur ꝙ lumen accidens eſſe non poſſit. ¶ Pꝛeterea ſi accidens eſt: opoꝛtet ꝙ ad aliquod accidentis genus reducatur. nec poteſt ad aliud reduci ꝗꝫ ad genus qualitatis cuius ſibi nulla ſpecies competere videtur niſi tertia.
¶ Si ergo in tertia ſpecie qualitatis non ſit: videtur ꝙ non ſit accidens. ꝙ autem non ſit in tertia ſpecie qualitatis ſic pꝛobatur. In illa enim ſpecie ē paſſio vel paſſibilis qualitas. ſed cuilibet paſſibili qualitati eſt aliquid contrarium. cum ergo luci nihil contrarie opponatur: ſed ſolum pꝛiuatiue ſcilicet tenebꝛa: videtur ꝙ lux non ſit in tertia ſpecie qualitatis.
¶ Pꝛeterea omnis qualitas paſſibilis itroducitur ſucceſſiue in materiam: quia ſecundum eam contingit alterationis motus qui ſucceſſiuus eſt: illuminatio aut ſit ſubito. ergo lumē ñ ē huiuſmodi qualitas.
¶ Pꝛeterea qualitates paſſibiles impꝛeſſe in ſubiecto ab aliquo agente remanent per aliquod tempus: etiam agente remoto: vt patet in aqua calefacta: ſed lumen factuꝫ in aere ſtatim eſſe deſinit ad abſentiam ſolis illuminantis. ergo ⁊c. ¶ Sed contra. eſt ꝙ dicit Damaſcenus lucem eſſe qualitatem ignis: qualitas autem eſt accidens. ergo ⁊ lux. Iteꝫ Auic. dicit ꝙ lux eſt qualitas coꝛpoꝛis lucidi in quātum huiuſmodi: ⁊ ꝙ lumen eſt qualitas quam mutuat coꝛpus dyaphanum a coꝛpoꝛe lucido. ergo videtur ꝙ tam lumen ꝗꝫ lux ſit accidens. ¶ Reſpondeo dō ꝙ iſta quattuoꝛ differunt. lux: lumē: radius. ⁊ ſplēdoꝛ. Lux enim dicitur ſecundum ꝙ eſt in aliquo coꝛpoꝛe lucido in actu a quo alia illuminantur vt in ſole. Lumen autem dicitur ſecundum ꝙ eſt receptum in coꝛpoꝛe dyaphano illuminato. Radius autem dicitur illuminatio ſecundum directam lineam ad coꝛpus lucidum. Et ideo vbicūqꝫ eſt radius eſt lumen ſed non conuertitur. Contingit enim lumen eſſe i domo ex reflexione radioꝛum ſolis ꝗꝫuis non ex directa oppoſitione pꝛopter aliquod coꝛpus interiacens. Splendoꝛ autem eſt ex reflexione radii ad aliquod coꝛpus terſum ⁊ politū. ſicut ad aquam ⁊ ad argentum vel ad aliquod huiuſmodi: ex qua reflexione etiam radii pꝛohibentur. ¶ His ergo viſis ſciendūꝫ eſt ꝙ circa naturaꝫ lucis ⁊ luminis eſt multiplex opinio. Quidam enim dixerunt ꝙ lux eſt coꝛpus quod eſt ipſa ſubſtantia ſolis ex quo fluunt quedam coꝛpoꝛa ⁊ illa coꝛpoꝛa dicuntur lumen vel radius. Hec autem poſitio multipliciter a philoſophis impꝛobata eſt. Pꝛimo quia ſequeretur ꝙ illuminatio eſſet motus localis coꝛpoꝛum a ſole fluentium: cum autē motus localis non poſſit eſſe ſubito ſequeretur illuminationem fieri ſucceſſiue que ſucceſſio non poſſet ſenſum latere ſecundum maximum ſpatium ab oriente: ſcilicet in occidentem: ⁊ a ſole ad nos. Secundo quia ſequeretur duo coꝛpoꝛa eſſe ſimul in eodem loco: cum totum ſpatium quod illuminatur ſit plenū aere ꝗꝫuis hoc pꝛo inconuenienti quidam eoꝛum nō habeant. omnino ſenſum negligentes. Alij vero dicunt lumen recipi in poꝛos aeris. Sed hoc ridiculum eſt opoꝛteret enim obtenebrato aere poꝛos vacuos remanere ⁊ aerem non totuꝫ illuminari. ⁊ multa huiuſmodi. Tertio quia illa coꝛpoꝛa aut deciduntur de ſubſtantia ſolis: ⁊ ſic opoꝛteret eum concedere quotidie minoꝛari ⁊ quandoqꝫ conſumi: niſi foꝛte dicatur cibari vapoꝛibus ex aqua ⁊ terra aſcēdentibus vt ſic deperdita reſtaurentur: quod ē omnino fabuloſum: Aut opoꝛtet ꝙ continue illa coꝛpoꝛa de nouo fiant: et hoc vel ex materia pꝛeiacente: ⁊ ſic fient coꝛruptis quibuſdam aliis. ⁊ cum in celo ſit illuminatio ſequeretur aliqua coꝛpoꝛa ibi coꝛrūpi vt alia generentur: ⁊ multa alia abſurda: Aut ꝙ fiant per creationem noue materie ⁊ nature: nec poterit eſſe tunc illuminatio niſi per miraculum a deo. Sequeretur etiam cum coꝛpoꝛa creata in nihilum non reducantur ꝙ quantitas mundi ſemper augmentaretur nouis coꝛpoꝛibus quotidie creatis: ⁊ huiuſmodi multa abſurda. ¶ Preterea contra hoc Auic. multas rationes ponit in ſexto de naturalibus. vnde hec poſitio tanꝗꝫ abſurda: ⁊ etiam extranea relinquenda eſt non enim poteſt ſubſtineri niſi aliis pꝛincipijs naturalis philoſophie inuentis. Alii autem dicūt ꝙ lumen quod eſt receptum in coꝛpoꝛe dyaphono eſt accidens quia poſt eſſe completum aduenit ⁊ recedit rebus manentibus: ſed in coꝛpoꝛe lucido lux ē ſubſtantia: vel ipſum coꝛpus lucidum ſecundū quoſdam. vel foꝛma ſubſtantialis eius ſecundum alios: hoc iteruꝫ ſtare non poteſt. Illuminatio enim eſt actio in aliud: quia lucidum illuminat. vnde ſi lumen in hoc aere eſt accidens opoꝛtet ꝙ pꝛincipium illuminationis in coꝛpoꝛe lucido ſit accidens. ſicut etiam commen. pꝛobat ꝙ caloꝛ non eſt foꝛma ſubſtantialis ignis quia in coꝛpoꝛibus calefactis eſt accidens.

¶ Preterea nulla ſubſtantia eſt per ſe ſenſibilis: quia quod quid eſt obiectū intellectus. Unde oportet ꝙ lux que per ſe videtur non ſit forma ſubſtantialis. Et ſi dicatur ꝙ illud quod videtur non eſt lux: ſed fulgor quidam dicendū ꝙ illud quod nos appellamus lucem eſt illud quod per ſe videtur: ⁊ ſi forma ſubſtantialis ſolis dicatur lux non erit niſi equiuoce quia accidens ⁊ ſubſtantia non vniuocantur in aliquo: ⁊ ſic nihil prohibet etiam lapidem vocari lucem aut tenebras: quia etiam ſecundum philoſophum in quarto methaphiſice non eſt inconueniens ꝙ eodem nomine apud nos ſignificetur homo: ⁊ apud alios non homo. Alij dixerunt ꝙ lux nihil addit ſupra colorē ſed ipſa euidentia coloris vocatur lux vel lumen: ⁊ hanc poſitionem Auicen. multipliciter improbat accipiendo omnes modos quibus intelligi poteſt. Senſibiliter tamen apparet eſſe falſum in noctilucis quorum color in nocte occultatur quando lux apparet ⁊ quando color videtur in die lux non ſentitur: ſed verum eſt ꝙ per lucem videtur color: quia facit colorem eſſe viſibilem in actu. ¶ Alij dicunt ꝙ lux nō habet eſſe firmum ⁊ ratum in natura. ſed eſt tantum intentio. ſicut enim dicitur ꝙ ſpecies coloris per aerem ad pupillam delata in aere non habet eſſe naturale ſed ſpirituale. vnde ⁊ per eandem partem aeris ſpecies albedinis ⁊ nigredinis defferuntur. ita etiam intentio corporis lucidi in aere relicta eſt lumē. Et hec opinio valde probabilis eſt. ¶ Primo quia cum lumen det eſſe ſpirituale colori multo fortius videtur ꝙ ipſum ſpirituale eſſe habeat. ¶ Secundo quia nulla qualitas habens eſſe naturale immediate ſuperpoſita organo viſus poteſt videri: lumen autem videtur contingens pupillam. vnde videtur ꝙ eſſe ſpirituale habeat. ſed hoc non videtur vſquequaque verum: quia per illud quod habet eſſe intentionis tantum non ſequitur tranſmutatio niſi ſecundum operationem anime vt in videndo ⁊ audiendo per illuminationem autem videmus ſenſibiliter naturales tranſmutationes fieri per caliditatē ex radijs ſolis conſequentem. vnde non poteſt eſſe ꝙ habeat eſſe intentionis tantum. Et ideo dicunt alij quibus conſentiendum videtur mihi ꝙ lux eſt forma accidentalis habens eſſe ratum ⁊ firmum in natura: ⁊ ꝙ ſicut calor eſt qualitas actiua ignis: ita lux eſt qualitas actiua ipſius ſolis ⁊ in alijs eſt ſecundum ꝙ magis cum ſole communicant qui totius luminis eſt fons. Unde Auicen. dicit ꝙ nulla actio eſt a corporibus ſuperioribus in inferiora niſi mediante calorē. vnde lux ⁊ lumen differunt: ſicut calor in ſubiecto per ſe calido ⁊ in calefacto. Et quia celum eſt primum alterans inde ſequitur ꝙ omnis alteratio que eſt in inferioribus perficiatur: per virtutem luminis ſiue ſit alteratio ſecundum eſſe naturale ſiue ſecundum ſenſum: ⁊ ex hoc habet lux ꝙ omnibus corporibus generationem conferat vt dicit Dyoniſius. ex hoc etiam eſt ꝙ coloribus eſſe ſpirituale cōfert: ſecundum quod eſſe: recipiuntur in medio ⁊ in organo. vnde ⁊ ipſum lumen virtutem ſpiritualē habet. ⁊ inde eſt ꝙ etiam ſecundum Auguſtinum lumen eſt medium in omni ſenſu: ſed in viſu primo et immediate qualitates enim viſibiles ſunt priores ceteris prout ſecundum eſſe formale ſunt inuente i corporibus inferioribus ſecundum ꝙ conueniunt cū corpore celeſti: vt patet in ſecundo de anima ⁊ in ſecundo de generatione: ſed aliorum ſenſuum mediantibus alijs qualitatibus. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ ſicut tenebra ſumitur quandoq; pro aere obſcurato vt ſupra dictum eſt ita etiam lux pro corpore lucido ſumitur: ⁊ ſic poteſt intelligi ꝙ Auguſti. lucem alijs corporibus connumerat per modum loquendi quo etiam commenta. in ſecundo de anima calorem naturalem corpus eſſe probat. nihilominus Auguſtinus non intendit h aſſerere quaſi fidei conueniens: ſed ſicut vtens Pñis que philoſophiam addiſcens audierat. Et ideo ille auctoritates patrum cogunt. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ non intelligitur coniunctio ⁊ ſeparatio luminum niſi ſecundum intenſionem ⁊ remiſſionem luminis multiplicatis vel ſubtractis luminaribus: quorum radij conſiſi eſſe dicuntur propter luminarium diſtinctionem. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ illa diuiſio ignis ſic intelligenda eſt vt per lucem intelligatur ignis ſecundum ꝙ in propria materia eſt: vt ſic ꝯcetiue ſumatur: per alia vero ſecundum ꝙ eſt in materia aliena per carbonem quidem ſecundū ꝙ eſt in ſicco terreſtri: per flammam autem ſecundum ꝙ eſt in humido aereo: ⁊ ſic ipſemet ſe exponit in libro de anima libus: ſed tamen auctoritates Ariſtotilis que exemplis inductis ſumuntur nihil valent: quia ipſemet teſtatur in principio de generatione ꝙ in eis non querit ſubiectum ſed modum: nam inducit ea non ad aſſerendum: ſed quia erant ſuo tempore apud quoſdā probabilia. ¶ Ad quartum dicendum ſecundum Auicennam. ꝙ cum dicitur radius moueri vel deſcendere non proprie dicitur ſed tranſumptiue ex eo ſcilicet ꝙ alteratio illuminationis incipit ab eo ꝙ ſupra nos eſt per quem etiam modum poſſumus dicere calorem aſcendere vel deſcendere.

¶ Ad quintum dicendum ꝙ radius non dicitur reuerberari ad corpus ſolidum ſicut repulſū ſm̄ motum localem ſicut pila quedam: ſed in quantum obſiſtit ſua denſitate illuminationi per quem etiā modum alie qualitates reflectuntur. ¶ Ad ſextum dicendum ꝙ ex interſectione radiorū non ſequitur calor ſicut ex confricatione corporum: ſed quia ex concurrentibus multis radijs: ad vnum punctum oportet multiplicari lumen ⁊ ex hoc multiplicatur calor inquantum lumen ex hoc ꝙ eſt qualitas primi alterantis habet ꝙ ad alterationem iuuet: ⁊ precipue ſecundum illam qualitatem que eſt ſimpliciter ⁊ maxime actiua: ſcilicet calor ac per hoc virtuti primi alterantis maxime conformis. ¶ Ad ſeptimum dicendum ꝙ forma ſubſtantialis educitur in actū per virtutem celi. ⁊ ideo oportet ꝙ lumen quod per celum in inferiora agit generationem rebus conferat: ⁊ ad formam ſubſtantialem moueat in quantum agit i virtute ipſius celi ſicut etiam calor ignis mouet ad formam ſubſtantialem ignis ſecundum ꝙ agit in virtute forme ſubſtantialis a qua fluit.

¶ Ad octauum dicendum ꝙ lux: ⁊ etiam lumen in genere qualitatis eſt: vt dicit Auicenna. ⁊ quia paſſionē i ſenſu infert oportet ꝙ ſit in tertia ſpecie nec tamen oportet ꝙ contrarium habeat eo. ꝙ eſt qualitas illius corporis quod a contrarijs natura remouit vt ſit vniuerſaliter mouens ⁊ alterans.

¶ Ad nonum dicendum ꝙ ſucceſſio que eſt in alte-

rationе aliarum qualitatuʒ contingit ex hoc ꝙ in pa
ticente eſt qualitas contraria que reſiſtit actioni alte
rantis quam oportet ſucceſſiue expelli. Sed cuʒ lux
non habeat contrarium. ſicut nec forma ſubſtantia-
lis dyaphanum ad preſenciam illuminantis ſtatim
lumen recipit: ſicut materia facta neceſſitas per al-
terationem precedentem recipit formam ſubſtantia-
lem. Et ideo ſicut generatio eſt terminus alteratio-
nis: ita illuminatio motus localis quo illuminans fit
preſens illuminato vt dicit cōmen. in ſexto phiſico-
rum. ¶ Ad decimum dicendum ꝙ ſicut dicit Dyo
niſius in quarto capitulo de diuinis nominibus lu-
mē ſolis recipitur in diuerſis corporibus diuerſimo
de ſecundum diuerſam capacitatem eorum. et ideo
aliqua ſunt que illuminantur in ſuperficie tantum vt
corpora opaca: Aliqua vero ſunt que illuminantur
etiam in profundo ſicut dyaphana que tamen luceʒ
non retinent: quia imperfecte lumen recipiunt. vn-
de oportet ꝙ lumen in eis ceſſet abſente illuminan-
te: Alia vero ſunt que perfectius lumen recipiunt:
et lumen tenent vt carbunculus ⁊ huiuſmodi.

D quartum ſic proceditur. videtur ꝙ in-
a conuenienter lucis productio recitetur.
Cum enim deus lux ſit non decet eum vt
a tenebris opera ſua inchoet: ſʒ ante lucē
tenebre fuerunt. ergo videtur ꝙ lux debeat eſſe de
primo creatis non ad opus diſtinctionis: ſʒ ad opus
creationis pertinens. ¶ Preterea lux inuenitur in
pluribus corporibus nec omnium corporum eſt lux
vna. ergo videtur ꝙ inconuenienter vnius tantum
lucis productio deſcribatur in illo tantum loco exiſtē
tis vbi nunc eſt ſol vt in littera dicitur. ¶ Preterea
dies ⁊ nox non fuerunt niſi ſecundum acceſſum ⁊ re
ceſſum luminarium: ſed hoc non poteſt eſſe niſi per
motum circularem lux deferatur. cum ergo firma-
mentum quod circulariter mouetur ſecunda die ſit
factum videtur ꝙ inconuenienter in prima die ſecū
dum lucem tunc creatam fuiſſe dies: ⁊ nox comme-
moratur. ¶ Preterea omne quod fit ex aliquo: fit
ex incontingenti id eſt contrario vt ex primo phiſico
rum patet: ſed ſoli non eſt aliquid contrarium. ergo
non poteſt eſſe ꝙ ex luce tunc creata ſol factus fue-
rit. ¶ Preterea vt in ſecundo methaurorum ha-
betur nubes ex vaporibus congregatur q̄ ex terra ⁊
aquis reſoluti ſuperius aſcendunt: ſed corpora ſu-
periora non communicant in materia cum inferiori
bus vt ſupra dictum eſt. ergo lux ex qua ſol quaſi ex
materia poſtmoduʒ factus dicitur nubes eſſe nō po-
tuit. ¶ Sed in cōtrariuʒ ſunt que in littera dicunt.
¶ Reſpondeo dicendo ꝙ ſicut dictuʒ eſt lux eſt qua
litas actiua corporis celeſtis. ſicut calor eſt qualitas
actiua ignis. Calor autem habet quandam actioneʒ
communem inquantum eſt calor: quia ſecundum ꝙ
in diuerſis rebus inuenitur determinatur ſua actio
ad determinatos effectus ſicut calor qui ē i homine
operatur ad conuerſionem cibi in carnem humanā
⁊ in planta ad ſubſtantiam plante: ita etiam ⁊ lux q̄-
uis habeat actionem conſequentem naturam lucis
inquantuʒ huiuſmodi determinat tamē ſua actio ſe
cundum ꝙ in diuerſis recipitur ad diuerſos effec-
tus. vnde alium effectum habet radius ſaturni q̄
lunis. ſecundum hoc ergo dico ꝙ ipſa lux ſecundum
virtutem communem pertinet ad opus diſtinctio-
nis ſicut ⁊ calor: ſed ideo inter opera diſtinctionis
primo ponitur: quia primi corporis qualitas actiua
eſt. Sed poſtea determinatio ad diuerſos effectus
ſecundum diuerſas virtutes corporibus celeſtibus
collatas pertinet ad opus ornatus. Et iō dicit Dyo
niſius in quarto capitulo de diuinis nominibus ꝙ lu
men ſolare eſt illud lumen quod Moyſes in primis
tribus diebus noſtri temporis narrat q̄uis tunc in
formie eſſet: quia ſcilicet terminatio virtutis nō ade
rat. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ circa hoc eſt
duplex opinio. Quidam enim dicunt ꝙ opus diſtin-
ctionis ſtatim cum opere creationis incepit. et ideo
ſtatim lux creata eſt cum primo creatis. Et ſic pa-
tet ꝙ non a tenebris opus dei inchoauit. Et hoc qui
deʒ oportet dicere ſecundum expoſitionem Auguſti
ni q̄uis etiam Auguſtinus velit ꝙ productio infor-
mis materie intelligatur ante omnem diem non tem
pore ſed natura. Alii vero dicunt ꝙ prius tempore
fuit opus creationis: ⁊ poſtea per aliquod interual-
lum temporis formata eſt lux: ⁊ tunc dies primo in-
cepit. vnde dicunt opus creationis ante omnem di
em fuiſſe. Et hoc quidem magis conſonat littere
Geneſis ſecundum ſuum ſenſum planum. ſtatim
enim poſita creatione tenebras ſuperfaciem abyſſi
commemorat: ⁊ poſtmodum de lucis productione
dicit: nec tamen eſt inconueniens tenebras prece-
dentes non in genere priuationis ponere: quia pri-
uatio eſſe non potuit anteq̄ natura habitus oppoſi-
ti ſcilicet lucis corporibus indida eſſet. ſicut nec ca-
tulus ante nonum diem cecus vel priuatus viſu di
citur. vnde per tenebras precedentes lucem imper
fectio corporalis nature oſtenditur. quam quidem
ex deo non habet a quo habet omnino id quod per-
fectionis eſt: decens eſt autem vt ab imperfectione
ad perfectum diuina opera adducerentur: vt ſic ab
ipſo omnis perfectio eſſe oſtenderetur. vnde dicit
Auguſtinus in ſecundo ſuper Geneſiʒ. ꝙ ſi aliquid
imperfectum deus feciſſe dicatur quod poſtmodum
ipſe perficeret nihil reprehenſionis habet iſta ſen-
tentia. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ in lucis pro-
ductione intelligitur proprietas luciditatis ⁊ dya-
phaneitatis que ad lucis genus reducitur omnibus
corporibus lucidis et dyaphanis collata fuiſſe: ſed
tamen ſecundum Dyoniſium in quarto capitulo de
diuinis nominibus ſol eſt principium ⁊ fons lumi-
nis illuminans ſuperiora ⁊ inferiora corpora: ⁊ ideo
per lucem illam ipſe intelligit lumen ſolis tunc infor
me. et magiſter etiam dicit in littera ꝙ ex ea forma-
tum eſt corpus ſolis. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ cir
ca hoc eſt duplex opinio. Damaſenus enim dicit ꝙ
in illo die fiebat dies et nox per contractionem lu-
minis et emiſſionem. ſicut etiam ſuos radios retra-
xit in terra egypti cum alibi lux eſſet vt dicitur exo.
decimo. Et ſimiliter in paſſione domini quando te-
nebre facte ſunt ſuper terram vt habetur Matthei
vigeſimoſeptimo. Sed hoc non poteſt eſſe quia il-
luminare eſt actio a corpore lucente proueniens ſe-
cundum neceſſitatem nature: et ideo oportet ꝙ ſem
per illuminet corpora ſibi directe oppoſita niſi forte
poneretur habere aliqua coopercula. ſicut ſunt pal-

pebre oculoꝝ quibus ſe tegeret: quod eſt ridiculuꝫ dicere. Aut niſi ponatur hoc virtute diuina fieri et quaſi miraculoſe. ⁊ hoc non conuenit ponere in prima inſtitutione nature vt Auguſtinus dicit. Et preterea exemplum de paſſione chriſti non eſt conueniens quia obſcuritas illa non fuit facta per contractionem radiorum ſolis: ſed per interpoſitionem corporis lunaris vt Dionyſius in epiſtola ad policarpum dicit ſicut etiam fit in eclypſi ſolis ꝗuis tunc tempus non eſſet eclipſis. vnde miraculoſa fuit. Et ideo alij dicunt vt in littera dicitur ꝙ dies ⁊ nox fiebant per motum circularem illius lucis quo accedebat ⁊ recedebat nec eſt inconueniẽs ſubſtãtias ſpherarum que lucem reuoluerent a principio creationis fuiſſe quibus poſtmodum alique virtutes collate ſunt i operibus diſtinctionis ⁊ ornatus. Aut ſi ſubſtantie ſpherarum non erant ſuis figuris determinate ipſum corpus luciduꝫ naturaliter circulariter mouebatur cuꝫ eſſet de natura quinte eſſentie: ⁊ ita ſuo motu circulum deſcribebat ſicut lapis ſuo motu lineam rectam fecit rectius etiam ꝗ ars.

¶ Ad quartum dicendum ꝙ ſubſtantia corporis ſolaris a principio creationis in ſua forma ſubſtantiali fuit. vnde ipſum corpus lucidum ſubſtantia ſolis fuit. ſed dicitur ex eo ſol quarta die factus per additionem noue virtutis ſicut dicitur ex homine non muſico fieri homo muſicus.

¶ Ad quintum dicendum ꝙ non fuit nubes ſecundum veritatem ſubſtantie. ſed ſecundum ſimilitudinem proprietatis: quia ſicut nubes lucida recipit lumen a ſole in minori claritate ꝗ ſit in ipſo fonte: ita etiam ſubſtantia ſolis habuit primo lumen imperfectum quod poſtmodum quarta die conſummatum ẽ.

a D quintum ſic proceditur. videtur ꝙ pater non faciat omnia per filium. Illud enim per quod fit aliquid immediatius ſe habet ad effectum ꝗ faciens per ipſum: ſed filius non eſt immediatius principium rerum ꝗ pater cum ambo eque immediate operentur. ergo pater per filium non operatur. ¶ Preterea: per: denotat habitudinem cauſe: ſed filius reſpectu nullius quod eſt in patre cauſa vel principium dici poteſt. ergo filius non eſt per quem pater operatur.

¶ Preterea ſecundum Damaſcenum. exquogitatio dei eſt opus eius: ſed non poteſt dici ꝙ pater ſit ſapiens per filium vel intelligens. ergo videtur ꝙ nec per filium operetur cum idem ſit deo eſſe quod operari. ¶ Preterea: per: notat cauſam mediam filius autem eſt cauſa prima. ergo videtur ꝙ non conuenienter dicatur pater per filium operari.

¶ Sed contra eſt quod dicitur ad hebre. i. quem conſtituit He. vni. per quem fecit ⁊ ſecula.

¶ Preterea quilibet artifex per ſuam artem operatur. ſed ſecundum Auguſtinum filius eſt ars patris plena rationum viuentium. ergo pater per filium operatur. Reſpondeo dicendo ꝙ operari per aliquem dicitur dupliciter. Vno modo operari per virtutem alicuius ſicut dicitur balliuus operari per regem ſcilicet per poteſtatem regis ſibi commiſſam que immediatior eſt operi ꝗ virtus eius: et hoc modo nec pater per filium nec filius per patreꝫ dicitur operari: quia vna ⁊ indiuiſibili virtute ambo operantur. Alio modo dicitur aliquis operari per aliquem. ſicut per operantem. Et hoc modo rex per balliuuꝫ operari dicitur. ⁊ huius diſtinctionis ratio eſt quia cum operatio ſit medium inter operantem ⁊ operatuꝫ cauſalitas importata per prepoſitionem: per: poteſt referri ad operationem ſecunduꝫ ꝙ exit ab operante: ⁊ ſic dicitur aliquis operari per illum qui eſt cauſa ꝙ iſte operetur ⁊ eſt ille cuius virtute operatur. vel poteſt referri ad operationem ſecundum ꝙ terminatur ad operatum: ⁊ ſic dicitur aliquis operari per illud quod eſt ab operante ordinatum ad operatum vt cauſa. vnde deſignatur auctoritas in operante reſpectu eius per quem operatur in quo eſt cauſalitas reſpectu operati. ſꝫ hoc contingit dupliciter. Vno modo quando illud quod ordinatur ab operante vt cauſa operati eſt cauſa eius ſecundum virtutem aliam a virtute operantis quã tamen ab ipſo recipit ⁊ hoc oportet eſſe inſtrumentum operantis inquantum eſt motum ab operante vel per imperium ſicut ſeruus vel motu corporali ſicut res inanimate vt ſecuris. Vnde philoſophus dicit in octauo ethicorum. ꝙ ſeruus eſt ſicut organum animatum ⁊ organa ſunt ſicut ſerui inanimati: et hoc modo pater per filium non operatur. ſicut heretici intelligebant. ¶ Alio modo quando eadem virtute operatur quam tamen ab operante recipit ⁊ ſic dicimus patreꝫ per filium operari: quia eſt cauſa ipſorum operatorum vna ⁊ indiuiſibili virtute cũ patre quam tamen a patre naſcendo recipit.

¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ ꝗuis deus operetur effectus nature per cauſas naturales ipſe tamen immediate in omnibus effectibus nature operatur vnde multo fortius immediate operatur in his que per filium facit cuius eſt eadem numero virtus que eſt ⁊ patris. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ cauſalitas prepoſitionis non refertur ad operantem ſed ad operatum vt dictum eſt. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ cum dicitur pater intelligit non connotatur aliquid reſpectu cuius filius poſſit eſſe principium ⁊ ideo non poteſt dici ꝙ pater per filiũ intelligat vel ſcit ſicut dicitur in illis que effectum in creatura important. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ primum dicitur quo non eſt aliquid prius. illa autem auctoritas patris reſpectu filij inquantum filius a patre habet ⁊ eſſe ⁊ operari ratione cuius pater per filium operatur non facit patrem filio maiorem vel priorem eſſe. vnde non ſequitur ꝙ filius nõ ſit prima cauſa ex hoc ꝙ pater per filium operatur. ¶ Hic Notandum eſt ꝙ dies ⁊c. Hic ponit acceptiones diei. vna eſt ſecundum ꝙ dicimus diem naturaleꝫ qui habet. xxiiij. horas ⁊ ſic ſumitur quod habetur Gene. i. factum eſt veſpere ⁊ mane dies vnus. ¶ Alio modo ſecundũ ꝙ dicitur artificialis: ſcilicet tempus quo ſol noſtrũ emiſperium illuminat. ⁊ hoc modo ſumitur cum dicitur ꝙ tenebras appellauit noctem ⁊ lucem diem.

¶ Non ab aurora ſed a plena luce ⁊c. Videtur hoc eſſe falſum quia a plena luce que eſt in meridie vſqꝫ in mane alterius diei non ſunt vigintiquatuor hore: ⁊ ita primus dies non habuiſſet tot horas ſicut in littera dicitur.

¶ Ad quod dicendum: ꝙ in priſio die dicitur dies
non habuiſſe auroram: non quin lux illa que ſuo mo
tu diem faciebat in orientem creata non fuerit. Sed
quia prime illi illuminationi tenebre commixte non
erant: ſicut modo eſt: eo ꝙ aurora nunc eſt finis no-
ctis ⁊ principium diei: quod tunc non contingit. Po
teſt etiam illud accipi ⁊c. Hec expoſitio differt a pre
dicta in hoc ꝙ predicta ſumebatur ſecundum ope-
rationem quam filius a patre habet. hec vero ſumi-
tur ex parte operantis ſecundum ꝙ filius qui eſt ope
rans a patre eſt. Si enim cauſa eius pater ē ⁊c. Hic
communiter ⁊ improprie Chryſoſtim⁹ loquitur. Nō
enim proprie in diuinis perſonis cauſa recipitur ſed
nomine principii vtimur ad ſignandum origine3 per
ſonarum: ⁊ de hoc in primo libro dictum eſt.

De ope ſcđe diei qua factum ē firmamētū.

Diſtinctio decima quinta.

Dixit quoq3 deus
fiat firmamentum in medio
d aquarum: ⁊ diuidat aquas
ab aquis. Diuiſitq3 aquas
que erant ſub firmamēto ab
his que erāt ſuper firmamē-
tum. Sciendu3 eſt ꝙ illi⁹ celi hic deſcribitur
creatio ſicut ait Beda ſuper Geneſi3: i quo
fixa ſunt ſidera: cui ſuppoſite ſunt aque in ae
re ⁊ in terra: ⁊ ſuppoſite alie: de quibus dici
tur. Qui tegis aquis ſuperiora eius. In me
dio ergo firmamentum eſt: ideſt ſydereum ce
lum: quod de aquis factum eſſe credi poteſt.
Criſtallinus enī lapis cui magna eſt firmitas
⁊ perſpicuitas: de aquis factus eſt. Si quem
vero mouet quomodo aque natura fluide et
in ima labiles ſuper celum poſſit conſiſtere:
de deo ſcriptū eē meminerit: qui ligat aquas
in nubibus ſuis. Qui enim infra celu3 ligat
aquas ad tempus vaporibus nubium reten
tas: poſt etiam ſuper celi ſpheram non vapo
rali tenuitate: ſed glatiali ſoliditate aquas ſu-
ſpendere ne labantur. Quare autem ⁊ ad qđ
condite ſint: ipſe nouit qui condidit. Ecce o-
ſtenſum eſt his verbis ꝙ celum factum ſit. ſci
licet illud in quo fixa ſunt ſydera: ideſt quod
excedit aerem: ⁊ de qua materia. ſ. de aquis:
⁊ quales ſint aque que ſuper illud celum ſunt
. ſ. vt glacie ſolidate ſunt.

Alii putant celum illud eſſe ignee nature:
quibus conſentit Auguſtinus.

Quidam vero celum quod excedit ae-
q ris ſpacium: ignee nature dicunt: aſ-
ſerentes ſuper aerem purum ignem
eſſe: qui dicitur eſſe celum: de quo igne ſyde-
ra ⁊ luminaria facta eſſe coniectant: quibus
Auguſtinus conſentire videtur. Utrum ve
ro nomine firmamenti celu3 quod excedit ae
rem: an ipſe aer hic intelligatur: idem Augu-
guſtinus querit nec abſoluit. Magis tamen
approbare videtur celum illud hic accipi: qđ
ſpacia aeris hic excedit. aquas vero que ſup
illud celum ſunt dicit vaporaliter trahi: ⁊ le-
uiſſimus ſuſpendi guttis. Sicut aer iſte nu-
biloſus ex alatione terre aquas vaporaliter
trahit: ⁊ per ſubtiles minutias ſuſpendit: et
poſt corpulētius conglobatas pluuialiter re-
fundit. Si ergo poteſt aqua ſicut videm⁹ ad
tantas minutias peruenire: vt feratur vapora
liter ſuper aerem aquis naturaliter leuiorem:
cur non credemus etia3 ſuper illud leuius ce
lum minutioribus guttis ⁊ leuioribus ema-
nare vaporibus. S3 quoquo modo ibi ſint
ibi eſſe non dubitamus.

Quales ſint aque: et que ſit figura fir-
mamenti.

Queri etia3 ſolet cuius figure ſit ce
q lu3. Sed ſpiritus ſanctus q̄uis au
ctores noſtri ſciuerint per eos di-
cere noluit: niſi quod proſit ſaluti.
Queritur etiam ſi ſtet: an moueatur celum. ſi
mouetur inquiunt: quomodo eſt firmamen
tum: ſi ſtat: quomodo fixa ſydera in eo circum
eunt: ſed firmamentum dici poteſt: non pro-
pter ſtationem: ſed propter firmitatem vel ter
minum aquarum intranſgreſſibilem. ſi au-
tem ſtat: nihil impedit moueri et circuire ſy-
dera.

Quare tacuit ſcriptura de opere ſecunde
diei: quod in aliis dixit.

Sit hec queri ſolet. quare hic non
a eſt dictum ſicut in aliorum dierū
operibus. Uidit deus ꝙ eſſet bo
num. ſacramentu3 aliquod hic cō
mendatur. Ideo enim fortaſſis non eſt dictū
quod tamen ſicut in aliis factum eſt. quia bi-
narius principium eſt alteritatis et ſignum
diuiſionis.

De opere tertie diei quando aque con-
gregate ſunt in vnum.

Sequitur dixit deus. Congregen-
ſ tur aque in vnum locum: ⁊ appareat
arida. Tertii diei opus eſt congrega
tio aquarum in vnum locum. Congregate
enim ſunt omnes aque celo inferiores in vnā
matricē: vt lux que p̄terito biduo aquas da
ta luce illuſtrauerat: i puro aere clarior reful-

geat ⁊ appareat terra que cooperta latebat: ⁊ que aquis limoſa erat fieret arida ⁊ germinibus apta. Eodem enim die protulit terra herbam virentem: lignumqꝫ faciens fructuꝫ. Si autem queratur vbi congregate ſunt aque que totum texerant ſpacium vſqꝫ ad celum: potuit fieri vt terra ſubſidẽs cõcauas partes preberet vbi fluctuantes aquas reciperet. poteſt etiam credi primarias aquas rariores fuiſſe: que ſicut nebule tegerent terras. ſed cõgregatione eſſe ſpiſſatas: ⁊ ideo facile in vnũ poſſe redigi locuꝫ.

Quomodo omnes aque ſunt in vnum locum congregate: cum multa ſint maria et flumina.

c Unqꝫ conſtet eſſe multa maria ⁊ flumina: in vnum tamen locum dicit aquas congregatas propter continuationem omnium aquarum que in terris ſũt. Quia cuncta flumina ⁊ maria magno mari iunguntur. Ideoque cum dixerit aquas congregatas in vnum locum: deinde dicit pluraliter congregationeſqꝫ aquaruꝫ propter multiſidos ſinus earuꝫ: quibus omnibus ex magno mari principium eſt.

d Dixit quoqꝫ deus: fiat firmamentum ⁊c. Determinato primo opere diſtinctionis quo lux formata eſt. Hic determinatꝰ opere ſecunde diſtinctionis: quod ſecũde diei competit: in quo firmamentum eſſe factum deſcribitur. Diuiditur autem hec pars ĩ partes duas. In prima oſtendit diſtinctionem ſecundo die factam. In ſecunda mouet quaſdam queſtiones. ibi. Queri etiam ſolet cuius figure ⁊c. ¶ Circa primum duo facit. Primo determinat opꝰ prime diſtinctionis ſecundum poſitionem quorundam dicentium firmamentum ex aquis factum eſſe. Secundo ſecundum expoſitionem eorum qui dicunt firmamentum eſſe de natura ignis ibi. Quidam vero celuꝫ ⁊c. Queri etiam ſolet ⁊c. Hic mouet tres queſtiones. Primam de figura celi. Secundaꝫ de motu eiꝰ. ibi. Queritur autẽ ſi ſtet ⁊c. Tertiam quare pretermittitur huius diei benedictio ibi. Poſt hoc queri ſolet ⁊c. Sequitur: Dixit deus ⁊c. Hic ponitur opus tertie diſtinctionis: ad quod tertia dies deputatur. Et circa hoc duo facit. Primo deſcribit opus tertie diei. Secundo mouet quaſdam queſtiones circa hoc ibi. Si autem queritur ⁊c. Ubi primo queritur de cõgregatione aquaruꝫ. Secundo de vnitate ⁊ pluralitate earuꝫ. ibi. Cunqꝫ multa conſtat eſſe maria ⁊c. Hic queruntur quinqꝫ. Primo vtrum ſupra firmamentuꝫ ſint alique aque. Secũdo cuius nature ſit firmamentuꝫ. Tertio a quo moueatur. Quarto de numero celoruꝫ. Quinto de opere diei tertie.

a Ad primuꝫ ſic proceditur. videtur ꝙ aque ſuper celos ſint: quia vt dicit Auguſtinus maior eſt ſacre ſcripture auctoritas ꝙ̃ omnis humani ingenii perſpicacitas. ſed ſcriptura in pluribus locis aquas ſuper celos eẽ cõmemorat. ergo videtur ꝙ nulla ratione negandum ſit. ¶ Preterea. homo dicitur minor mundus: quia in eo eſt ſimilitudo totius vniuerſi: ſed in corpore humano cerebrum in quo eſt frigiditas ſecunduꝫ philoſophuꝫ eſt poſitum ſupra cor: quod eſt fons totius caliditatis. ergo videtur ꝙ in vniuerſo aqua ſit ſupra ignem collocata ⁊ ſupra ſolem. ¶ Preterea ſecundũ philoſophuꝫ in ſecundo celi ⁊ mũdi: corpora celeſtia per velocitateꝫ ſui motus in inferioribus caloreꝫ generant. ſed ſaturnus inter alios planetas velociſſime mouetur motu diurno: quia partes ſphere quãto plus diſtat a centro: tanto velocius mouetur. ergo oportebit ſm hoc ꝙ ſaturnus ſit calidiſſimi effectus cuius contrarium ab aſtrologis dicitur. oportet ergo ibi eſſe aquas: per quarum propinquitatem calor ſaturni minuatur. ¶ Preterea. omne continuum diuiſibile eſt in infinitum. ſed aqua aliquo modo diuiſa per rarefactionem ad aliquod ſpacium aeris aſcendit vt quando vapores eleuantur. ergo tantum poterit diuidi: ꝙ ſupra celum aſcendet. ⁊ ita videtur aquas ſuper celum eſſe. ¶ Sed contra. corpori eiuſdem ſpeciei debetur vnus locus naturalis ſecundum numerum. vnde in tertio phyſicorum dicitur ꝙ ad eundeꝫ locum mouetur pars terre ⁊ tota terra. ſed omnis aqua omni aque eſt eadem ſecunduꝫ ſpeciem: vt philoſophus dicit. Cum ergo naturalis locus huius aque ſit ſub aere ⁊ ſuper terram: quod motus eiꝰ oſtẽdit: videtur ꝙ ſupra celum locus naturalis aque eẽ non poſſit. ¶ Preterea. ſecundum philoſophum in in quarto phyſicoruꝫ. corpus continens ſe habet ad corpus contentum: ſicut totum ad partem: ⁊ ſicut forma ad materiam: quia continens inuenitur habere plus de ſpecie ꝙ̃ contentũ. vnde in ſecundo de generatione dicitur: ꝙ ſpecies in terminis eſt. ſed aqua habꝫ minus de ſpecie ꝙ̃ aer ⁊ ignis: qḋ eius groſſities oſtendit. ergo videtur ꝙ nullo modo aqua naturaliter poſſit eſſe ſuper ignem ⁊ aerem. ¶ Reſpondeo dicendo: ꝙ circa hoc varia dicta ſunt. Ambro. enim in libro de ſpiritu ſancto videtur dicere ꝙ per aquas que ſupra celos ſunt: ſpiritusſanctus intelligitur. ſed hoc magis ad analogicam expoſitionem pertinet ꝙ̃ ad litteralem: ſiue ad ſpiritum ſanctum ſiue ad angelos referatur. Alii vero dicũt aquas de natura huius elementi: quod apud nos eſt ſuper celos virtute diuina contineri. Sed hoc remouet Auguſtinus: quia in operibus .vi. dierum quibus natura inſtituta eſt. non queritur quid deus facere poſſit ſua virtute: ſed quid rerum natura patiatur. Auguſtinus etiam inquirendo tangit alium modum: vt ſcilicet firmamentum dicatur aer iſte ſuper queꝫ aque per vapores aſcendunt: ſed hoc nõ videtur ſacre ſcripture conuenire: que in firmamento celi ſtellas poſitas dicit: niſi forte firmamentum equiuoce ſumatur: ſicut Raby moyſes dicit: qui etiam hanc expoſitionem innuit. Sed tamen melius poſſumus dicere ꝙ intelligatur de firmamento: quod eſt celum ſydereũ: ſupra quod ſunt aque: non quidem de natura huius aque que apud nos eſt. ſed de natura quinte eſſentie habentes ſiliṫudinẽ cũ hac aqua rõne cuiꝰ nomẽ aque ſcriptura eis attribuit occlta per ſẽſibilia vocabla mani

feſtans. Hec autem ſimilitudo non poteſt attendi niſi ſecundum lucidum ⁊ diaphanum in quibus inferiora corpora conueniunt cum celeſtibus: vt in ſecundo de anima dicitur. Et ideo ſicut celum empireum dicitur quod eſt ſimile igni in hoc quod eſt lucidum totum. ita etiam celum criſtallinum vel aqueum dicitur inquantum conuenit cum aqua in hoc quod eſt diaphonum: ſiue hoc quod ſit aliqua pars eius lucens: ſicut eſt in celo ſydereo: cuius quedam partes lucent: ſcilicet ſtelle. Et aliqua pars eſt diaphona. huic etiam videtur conſonare quod ſupra dixerat magiſter: ꝙ per aquas intelligitur prima materia: de cuius ſubtiliori parte facte ſunt aque que ſuper celos ſunt: vt ſic non cogantur ponere aquas elementum ſupra celos eſſe. hoc autem celum aqueum eſt nona ſphera: ad quam primo reducunt aſtrologi motum orbis ſignorum communem omnibus ſtellis qui eſt de occidente in orientem: ⁊ iterum ſpheram decimam ad quam reducunt motum diurnum: qui eſt de oriente in occidens. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ in hoc nihil auctoritati ſcripture derogatur ſi diuerſimode exponitur: dummodo hoc firmiter teneatur: ꝙ ſacra ſcriptura nihil falſum contineat. conſtat tamen in ſcriptura ſacra multa methaphorice tradita: que ſecundum planam ſuperficiem litere itelligi non valent. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ non oportet eſſe eundem ſitum partium in vniuerſo qui eſt in homine: quia in vniuerſo ordinantur corpora ſuper nos: ſecundum ꝙ minus ſunt materialia. ſed in homine ſecundum ꝙ expedit ad conſeruationem vite ⁊ ad conuenientem erectionem anime. ⁊ propter hoc illud quod eſt principium vite in homine: ſcilicet cor: eſt in medio poſitum: vt ab omni leſione conſeruetur: ⁊ vitam proportionabiliter in omnes partes corporis diffundat. ſed celum quod propter ſuam impaſſibilitatem eſt conſeruans non conſeruatum a corpore alio: eſt in extremo poſitum: quaſi continens: cuius tamen motus eſt vt vita quedam natura exiſtentibus omnibus: vt in octauo phyſicorum dicitur ad ſimilitudinem motus cordis in animali: vt dicit Raby moyſes. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ſaturnus habet infrigidare ex propria natura ⁊ virtute conſequente ſpeciem ſuam. vnde non oportet ꝙ ad eius infrigidationem aque ſuper celos ponantur: quia ſi ibi eſſent ipſum non infrigidarent: cum ſit de natura quinte eſſentie: non ſuſceptibilis peregrine impreſſionis. quod iterum ſi eſſet poſſibile magis infrigidarent ſtellas octaue ſphere: velut ſibi propinquiores: quarum tamen quedam inueniuntur ec calidiſſimi effectus. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ corpora naturalia in infinitum diuidi non poſſunt: quia omnium natura conſiſtentium: vt in ſecundo de anima dicitur eſt terminus magnitudinis: nec tantum in augmento: ſed etiam in diminutione. ⁊ ideo etiam eſt inuenire minimam carnem ⁊ minimam aquam: vt in primo phyſicorum dicitur. ⁊ ideo in qualibet ſpecie oportet eſſe terminum quendam rarefactionis vltra quam ſpecies non ſaluatur. Unde vltima raritas ad quam poteſt perueniri: eſt ſecundum ꝙ materia ſtat ſub forma ignis: vt dicit commentator in quarto phyſicorum. Unde poſſet aqua tantum rareſieri: ꝙ iam non eſſet aqua: nec vapor: ſed aer vel ignis. ¶ Preterea. cum ignis ſit maxime actiuus non poſſet pertranſire regionem ignis vapor ille quin conſumaretur: ⁊ adhuc minus poſſibile eſſet vt ſubſtantiam orbium penetraret: qui ſecundum omnes ſunt indiuiſibiles: niſi mathematice diuidi dicantur.

a Ad ſecundum ſic proceditur videtur ꝙ firmamentum ſit de natura inferiorum corporum. Dicit enim Baſilius in exameron. ꝙ eſt de natura ignis. In litera etiam dicitur: ꝙ eſt de aqua in modum criſtalli congelata: que duo conſtat eſſe de natura inferiorum corporum. ergo ⁊ firmamentum. ¶ Preterea ignis eſt nobiliſſimum corporum inter elementa. ſed non eſt probabile vt nobiliſſimum corpus in operibus creationis pretermitteretur. cum ergo ſcriptura ſpecialem mentionem de igne non faciat: videtur ꝙ nomine firmamenti intelligatur. ¶ Preterea. omne agens agit ſimile ſed corpora ſuperiora in inferioribus habent effectum caliditatis ⁊ humiditatis. ergo videtur ꝙ qualitatibus afficiantur: ⁊ ita videtur eſſe de natura inferiorum corporum. ¶ Preterea. proprium ignis eſt ſecundum philoſophum eſſe ſpecie ſubtiliſſimum corporum. ſed nihil corporum eſt celo ſubtilius ⁊ nobilius. ergo videtur ꝙ celum ſit ignis: ⁊ ſic idem quod prius. ¶ Sed contra. Dioniſius dicit in quarto capitulo de diuinis nominibus: ꝙ celi ⁊ ſtelle habent ſubſtantiam ingenerabilem ⁊ inuariabilem. ſed inferiora corpora ſunt generabilia ⁊ variabilia. ergo firmamentum non eſt de natura inferiorum corporum. ¶ Preterea. cum natura ſit principium motus ⁊ quietis: oportet ꝙ per motum iudicium de natura corporis accipiamus. ſed motus circularis naturalis celo eſt: quia eſt primus motus. motus autem violentus non poteſt eſſe primus nulli autem inferiorum corporum naturalis eſt motus circularis. ergo oportet ꝙ celum non ſit de natura inferiorum corporum nec habens contrarium: ſicut nec motus eius. ¶ Reſpondeo dicendo. ꝙ circa hanc queſtionem fuit philoſophorum diuerſa poſitio. Omnes enim ante Ariſtotelem poſuerunt celum eſſe de natura quatuor elementorum. Ariſtoteles autem primus hanc viam improbauit: ⁊ poſuit celum eſſe quintam eſſentiam ſine grauitate ⁊ leuitate: ⁊ aliis contrariis: vt patet in primo celi ⁊ mundi. ⁊ propter efficaciam rationum eius: poſteriores philoſophi conſenſerunt ſibi: vnde nunc omnes opinionem eius ſequuntur. Similiter etiam expoſitores ſacre ſcripture in hoc diuerſificati ſunt ſecundum ꝙ diuerſorum philoſophorum ſectatores fuerunt a quibus in philoſophicis eruditi ſunt. Baſilius enim ⁊ Auguſtinus ⁊ plures ſanctorum ſequuntur in philoſophicis que ad fidem non ſpectant opiniones platonis: ⁊ ideo ponunt celum de natura quatuor elementorum. Dioniſius autem fere vbique ſequitur Ariſtotelem: vt patet diligenter inſpicienti libros eius. vnde ipſe ſeparat corpora celeſtia ab aliis corporibus. ⁊ ideo hanc poſitionem ſequens dico: ꝙ celum non eſt de natura quatuor elementorum. ſed eſt quintum corpus. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ alii ſancti hoc tradiderunt non quaſi aſſerentes: ſed ſicut vtentes his que in philoſophia didicerant. vnde non ſunt maioris auctoritatis quam dicta philoſophorum quos ſequuntur niſi in hoc ꝙ ſunt ab omni infidelitatis ſuſpitione ſeparati. vnde poteſt dici ꝙ ſumunt ignem ⁊ aquam ſecundum ſimilitudinem lucis ⁊ diaphanitatis. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ Raby moy. dicit ꝙ ignis intelligitur per tenebras: que in principio creationis commemorantur: vt ſic numerus

⁊ oꝛdo elementoꝛum deſignetur: dum ſuper terram aqua ſuper aquam ſpiritus. i. aer ſuper ſpiritum qui eſt facies abiſſi tenebꝛe deſcribuntur: eo ꝙ ignis in ſua ſphera non lucet: vt a philoſophis ꝓbatum eſt. Sꝫ quia hec expoſitio videtur nimis extrãea. Ideo poteſt melius dici ꝙ ibi non tanguntur niſi creature que habent manifeſtam apparentiaꝫ ⁊ vtilitatẽ apȯ nos omnes. ⁊ propter hoc etiam de aere nõ fecit mẽtionem: quia aer eſſe coꝛpus a vulgo non percipitur. vnde quidam vacuum plenuꝫ aere dixerunt. Similiter ⁊ ignis elementum ſꝫ ꝙ in ſphera ſua eſt nõ ſenſu: ſed ratione depꝛehenditur. ⁊ ideo hoꝛum creatio rudi populo explicite non pꝛoponitur. ſed per aquaꝫ omnia tria intelliguntur: quaſi medium coꝛpus inter celum ⁊ terram. ¶ Uel dicendum ſm Auguſtinum: ꝙ aer quantum ad ſuperioꝛem partem pꝛopter tranquilitatem: cum celo computatur: quod eſt ignis ſm eius poſitionem. ⁊ ideꝫ nos poſſumus dicere ꝺ igne ex quo non ponimus celum de natura quatuor elemẽtoꝛum. ¶ Ad tertiuꝫ dicenduꝫ: ꝙ quando materia ẽ pꝛopoꝛtionata ad recipiendam actionem ſm virtutẽ agentis: tunc agens facit ſibi ſimile in ſpecie. ⁊ dicitur agens vniuocuꝫ. quando autem materia non eſt propoꝛtionata ad recipiendaꝫ actioneꝫ ſm virtutem agentis: ſeruatur quidem aliqua ſimilitudo effectus ad agentem ſecunduꝫ ꝙ dicit Dioniſius in ſecundo capitulo de diui. nomi. ꝙ habent cauſata: cauſarum ſuarum contingentes imagines. ⁊ tamen non opoꝛꝫ eodeꝫ modo inueniri aliquid in cauſa quo eſt in effectu: ſed eminentioꝛi. ⁊ ita etiam caloꝛ aliquo modo ẽ in ſole non quidem denominans ipſum vt dicatur calidus foꝛmaliter ſed effectiue ſecundum virtuteꝫ calefaciendi que in eo eſt. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ ſubtilitas ⁊ raritas non inuenitur vniuoce i coꝛpoꝛibus celeſtibus ⁊ inferioꝛibus: vt dicit commenta. in lib. de ſubſtantia oꝛbis. vnde ignis dicit eẽ ſubtiliſſimum coꝛpoꝛum ſecundum illaꝫ acceptioneꝫ qua ſubtilitas in inferioꝛibus corporibus inuenitur: tamen auctoritates ex exemplis ſumpte parum cogunt.

a D tertium ſic pꝛoceditur. videtur ꝙ motus celi non ſit ab anima vel intelligentia. Motus enim celi eſt motus naturalis: vt in pꝛio celi ⁊ mundi dicit philoſophus. ſed motus naturalis eſt cuius principiuꝫ eſt foꝛma coꝛpoꝛis naturalis. ergo videtur ꝙ motus celi ſit a foꝛma naturali ei⁹: ⁊ nõ ab aliquo mouente per appꝛehẽſionem. ¶ Pꝛe. omnis motus ab anima eſt cum laboꝛe ⁊ pena: vt in ſecundo ce. ⁊ mun: dicitur: ſed motus celi non eſt huiuſmodi: quia non poſſet eſſe continuus ⁊ vnifoꝛmis ergo non mouetur ab anima. ¶ Pꝛeterea. anima intellectiua non coniungitur coꝛpoꝛi: niſi mediante ſenſitiuo ⁊ nutritiuo: vt patet ex comparatione partiuꝫ anime ad ſpecies figurarum in ſecundo de anima. ſꝫ coꝛpoꝛa celeſtia non poſſunt habere animam ſenſitiuam vel nutritiuam: quia non habent coꝛpus cõplexionatum quale exigitur vt ſit inſtrumentum operationuꝫ anime vegetatiue ⁊ ſenſitiue. ergo videtur ꝙ nec ab anima intellectiua moueri poſſit. ¶ Pꝛe. omne corpus motum ab anima habet dextruꝫ ⁊ ſiniſtrũ ⁊ alias differentias poſitionis. ſed coꝛpus celeſte cũ ſit totuꝫ vnifoꝛme non habet huiuſmodi diuerſitateꝫ in partibus. ergo videtur ꝙ non poſſit eſſe motuꝫ ab anima. Sed contra eſt: quia probatur in. viii. phyſicoꝛum: ꝙ omne quod mouetur localiter opoꝛtet reduci in pꝛimum quod ex ſe mouetur. ſed ex ſe motũ non poteſt eſſe: vt probatur ibidem: niſi illud cuius vna pars eſt mouens ⁊ altera mota. ⁊ omnis talis motus eſt mot⁹ virtutis appꝛehendentis. ergo oꝫ motuꝫ celi eſſe ab aliqua virtute appꝛehendẽte. ¶ Pꝛeterea omnis motus naturalis eſt corpoꝛis exiſtentis extra vbi ſuum. hoc autem eſt impoſſibile in celo ponere ergo motus celi eſt ab aliqua appꝛehenſiõe. ¶ Reſpondeo dicendo: ꝙ circa hoc eſt multiplex opinio. Quidã enim dicunt: ꝙ ſicut motus alioꝛum coꝛpoꝛũ ſimplicium eſt ex naturis eoꝛum coꝛporalibus: ita ẽt motus coꝛporis celeſtis. Illud autem non videtur eſſe verum: quia omnis motus eſt ab aliquo motoꝛe. In motu autem coꝛpoꝛum ſimplicium: ꝗuis foꝛma naturalis ſit pꝛincipium motus: non tamẽ eſt motor. Sed eſſentialis motoꝛ eſt generans qȯ dedit foꝛmam. ⁊ accidentalis eſt remouens prohibens. vt ꝓbatur in octauo phyſicoꝛum. que nullo modo competunt coꝛpoꝛi celeſti. ¶ Expreterea motus naturalis eſt ad vnam partem tantum ⁊ perficitur quiete naturali: ⁊ eſt coꝛpoꝛis exiſtentis extra vbi naturale: q̃ omnia etiam a coꝛpoꝛe celeſti aliena ſunt. Et ideo alii dicunt ꝙ opoꝛtet motuꝫ coꝛpoꝛis celeſtis eſſe ab aliquo intellectu ⁊ voluntate. ſed immediate ab ipſo deo: hoc etiam oꝛdini diuine ſapientie non congruit cuius effectus ad vltima per media deueniunt: vt Dioniſius dicit. Et ideo Gregoꝛius dicit in quarto dialogoꝛum: ꝙ coꝛpoꝛalis creatura per ſpiritualem adminiſtratur. ⁊ ideo pꝛobabile eſt: ꝙ aliquis intellectus creatus ſit motoꝛ pꝛoximus celi. Sciendum tamen ꝙ philoſophi poſuerunt diuerſos motores diuerſis motibus ⁊ mobilibus. vnde ſecundum eoꝛum numerum pꝛobauerunt numerum intelligentiarum mouentium vnicuiqꝫ tamen oꝛbi aſſignauerunt duos motoꝛes: vnum coniunctum quem dixerunt animam oꝛbis. ⁊ alterum ſeparatuꝫ quem dixerunt intelligentiam: cuius poſitionis ratio fuit: qꝛ intelligentia ſecundum eos habet foꝛmas vniuerſales que non conueniunt: vt immediate dirigant in renouationibus diuerſis motus celi: ⁊ in his que per motum celi educuntur. ⁊ ideo opoꝛtet habere motoꝛem in quo ſint forme particulares dirigentes in motu: ⁊ hunc dicunt eſſe animam oꝛbis. Hec autem poſitio partim eſt heretica ⁊ partim catholice ſuſtineri poteſt. Ipſi enim ponunt ꝙ res ſecundum oꝛdinem exeunt a deo: ita ꝙ a cauſa pꝛima que de⁹ eſt: creat immediate intelligentia a qua iterum erit anima oꝛbis ⁊ ab illa pꝛoducitur ſubſtantia ipſius oꝛbis. ⁊ pꝛo tanto poteſt dici motoꝛ pꝛoximus foꝛma eius vel anima quia dat ſibi eſſe ſicut cauſa ſibi pꝛopoꝛtionata. Hoc autem fides noſtra non patitur: que ſolum deum rerum creatoꝛem ponit: vt ſupra dictum eſt. Et ideo angelos qui mouent oꝛbes: pꝛoximos poſſumus motores dicere non foꝛmas vel animas: quia oꝛbes recipiunt ab eis motum tantum: non autem eſſe. In hoc autem ſuſtineri poteſt vt dicamus ſuperioꝛes angelos qui habent foꝛmas magis vniuerſales eſſe motores ſeparatos ⁊ remotos: angelos autem iſerioꝛes qui habent foꝛmas magis particulares: vt pꝛius dictum eſt eſſe motoꝛes pꝛoximos. Unde etiam Auicenna dicit: ꝙ intelligentie apud philoſophos ſunt: qui in lege vocãt ſuꝑiores angeli: vt cherubi ⁊ ſeraphin. aie vo oꝛbiũ dnr iſerioꝛes: q dnr angeli miſterii

¶ Ad primuꝫ ergo dicendū: ſicut cōmen. dicit in primo celi ⁊ mun. ꝙ motꝰ celi dicitur naturalis. nō quia principium eius actiuum ſit aliqua forma naturalis. Sed q: ipſum corpus celeſte eſt talis nature: vt talem motum natum ſit ſuſcipere ab aliquo intellectu non habens naturam repugnantem huic motui voluntario: ſicut eſt in nobis. Natura eniꝫ non tantum dicitur de forma: ſed etiā de materia. ¶ Ad ſecunduꝫ dicēduꝫ: ꝙ phs loquitur ꝯtra illos qui ponebant celum de natura inferioꝛuꝫ corpoꝛuꝫ: tunc eniꝫ motus ille eſſet ab anima contra naturam corporis moti. ⁊ ideo oporteret laborem ⁊ penaꝫ eſſe in mouēdo. Sed ſi ponatur motus ille ab intellectu ſecūduꝫ conditioneꝫ corporis moti: non eſt ibi violētia nec labor. ¶ Ad tertiuꝫ dicenduꝫ: ſicut dicit commētator i lib. de ſubſtantia orbis: ꝙ corpus celeſte non eſt generabile nec eſt corruptibile: ſicut corpus noſtrum. ⁊ ideo non indiget aliqua forma vegetante ipſum. Similiter etiaꝫ motor eius non acquirit cognitionem a rebus. ſed habet ſcientiaꝫ quaſi actiuaꝫ. ⁊ ideo nō indiget anima ſenſitiua. ⁊ ideo etiaꝫ ẜꝫ philoſophos nō dicūtur vniuoce anima celi ⁊ hominis. ¶ Ad quartuꝫ dicenduꝫ: ꝙ ſecūduꝫ philoſophuꝫ in ſecūdo celi ⁊ mun. in corpore celi eſt aſſignare differentias poſitionum: ita ꝙ dextruꝫ eius dicatur oriens vnde incipit motus: ⁊ ſiniſtrum occidens. ⁊ ſuperius polus meridionalis: ⁊ inferius polus ſeptētrionalis: ⁊ anterius ſuperius emiſperium: ⁊ poſteriꝰ inferius. tamen iſte partes vt idem commen. dicit diuerſimode aſſignātur in corpore celeſti ⁊ in corporibus noſtris ꝗtū ad duo. Primo quia in nobis iſte partes figura ⁊ virtute diuerſificantur: non autem in corpore celeſti: cum vndiqꝫ ſit ſphericuꝫ. Secundo: quia in nobis determinata pars eſt dextra: que nunꝗ fit ſiniſtra. In corpore autem celi illa pars orbis que nūc eſt dextra poſtmodum fit ſiniſtra: quia pars que nunc eſt in oriente poſtmodum eſt in occidente. quod contingit ex hoc: ꝙ virtus exequens motuꝫ in nobis eſt actus corporis cuiuſdam: affixa organis. ſ. muſculis ⁊ neruis: quod nō contigit in corpore celeſti.

a Ad quartum ſic proceditur. videtur ꝙ inconuenienter a rabano numerꝰ celoꝛuꝫ aſſignetur. Ponit enim ſepteꝫ celos. ſ. empireum: criſtallinum: ſydereum: igneuꝫ: olympium: ethereum: ⁊ aereum. Eſt enim celum ſancte trinitatis in quod lucifer aſcendere voluit vt ſupra dictum eſt. hec autē ab omnibus enumeratis differt. ergo inſufficienter videntur celi enūerari. ¶ Preterea. ſicut in ſphera aeris ⁊ ignis differt conuexum ⁊ concauum: ita etiaꝫ in ſphera celi empirei ⁊ criſtallini. ſed penes conuexum ⁊ concauum ignis ⁊ aeris ſumitur duplex celuꝫ vt infra dicetur. ergo ſimiliter in celo empireo debꝫ duplex celum aſſignari. ¶ Preterea. preter celū ſydereuꝫ in quo ſunt ſydera fixa: ſunt etiam orbes ſeptem planetarum: qui etiam celi nomē ſortiuntur. cū ẜ ꝗ ꝺ eis mētionē faciat: vr̄ īſufficiēter celos aſſignari ¶ Preterea. ſicut aer ⁊ ignis communicant cum celo in luce ⁊ diaphaneitate: ita etiā ⁊ aq̄. ſed ratione huius conuenientie aer ⁊ ignis celum dicūtur. ergo videtur ꝙ oportuiſſet ſimiliter aquaꝫ elementuꝫ inter celos computari. ¶ Sꝫ ꝯtra. videtur ꝙ nō ſint tot celi: ſed ſolum tres: per hoc quod legitur prime corint. xii. Paulus vſque ad tertium celum raptus. ¶ Reſpondeo dicendo: ꝙ celum poteſt nominari: aut ſolū ab aliqua celeſti ꝓprietate: aut ſiꝯ a ꝓprietate ⁊ natura. Natura eni corporis celeſtis eſt vt ſeparatū ſit a corruptione ⁊ a cōtrarijs. ꝓprietates auteꝫ eiꝰ precipue attēduntur in altitudine ſitus ⁊ claritatis participatione. Si ergo nōiemus celū a natura ⁊ proprietate celeſti ſic eſt triplex celoꝝ: quoꝝ vnū eſt informe ⁊ imobile. ſ. empireū. Scdꝫ vniforme ⁊ imobile. ſ. celū criſtallinū. Tertiū difforme in ptibꝰ ⁊ mobile. ſ. ſydereū. Si aūt dicatur celū a ꝓprietatibꝰ celeſtibus tm̄: ſic erit multiplex celū. Sunt. n. duo elementa que ſimul claritatē lucis participant ⁊ altitudinem ſitꝰ. ſ. aer ⁊ ignis: in quorum vtroque diſtinguitur pars ſuperior ꝗtum ad cōuexum ſphere ipſius: ⁊ pars inferior ꝗtum ad concauum. pars ergo ſuperior ſphere ignis dicitur celū igneū: eo ꝙ ignis ibi puriſſimꝰ eſt ꝓpriam naturam ſeruans. pars autem inferior eius celum olympium dicitur a quodam monte qui nominatur olympus in macedonia qui vltra nubes in altuꝫ dicitur porrigi. ſuperior vero pars aeris dicitur celum ethereum propter inflamationem illius partis ex propinquitate ignis. quia vt ī primo celi ⁊ mundi dicitur nomen etheris deſignat corpꝰ velocis motus cito inflamabile vel inflamans. inferior vero pars aeris dicitur celuꝫ aereum in qua eſt aer ſeruans proprietatem aeris nobis noti: ⁊ in vſuꝫ noſtrum venientis. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ celuꝫ ſancte trinitatis nominatur methaphorice ipſa celſitudine diuine maieſtatis ex tranſumptiua ſimilitudine qualis poteſt eſſe corporalium ⁊ ſpiritualiuꝫ ẜm ꝓportōabilitatē. ⁊ ideo non oportuit vt in eandē diuiſionem cum celis corporalibus veniret. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ corpus illō quod natura celum dicitur: non eſt alterabile ex contractu alterius corporis. ⁊ ideo eandem naturam retinet in qualibꝫ ſui extremitate. ⁊ ideo in talibus corporibus non diſtinguitur duplex celum ẜm ſuperiorem ⁊ inferioreꝫ partem: ſicut in aere ⁊ igne: cuius extremitates ex alteratione corporum contigentium diuerſis proprietatibus diſponuntur. ¶ Ad tertium dicenduꝫ ꝙ ſub celo ſydereo includuntur celi. vii. planetarum: qui omnes in hoc conueniunt cum ſphera ſtellarum fixarum ꝙ habent difformitatem in partibus ex eo ꝙ aliqua pars eſt lucida vt ſtella: ⁊ altera pars diaphōa: vt ſunt alie partes orbis. ¶ Ad quartum dicenduꝫ ꝙ ꝗuis aqua participet diaphonitatem: non tamen participat altitudinem ſitus: cum in pluribus ſit grauis ꝗꝫ leuis. eſt enim graue in loco ignis ⁊ aeris. leue vero in loco terre tm̄. ignis vero eſt leuis ſimpliciter aer autem in pluribus leuis ꝗꝫ grauis. vt dicitur in quarto celi ⁊ mundi. ⁊ ideo elementum aque non cōſequitur nomen celi. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ per triplex celum intelligitur ẜm glo. triplex genus viſionis: vel etiam triplex hierarchia. vel poteſt dici: ꝙ tertiū dicitur empireum vt tm̄ triplex celum ſumatur qđ naturam celeſtem habet: vt dictuꝫ eſt. ſ. empireū criſtallinum: ſydereum.

a Ad quintum ſic proceditur. videtur ꝙ inconuenienter opꝰ tertie diei deſcribatur. In tertia enim die facta eſt diſtinctio medii elemēti ab vltrioꝛ: ſꝫ ſub medio elemēto includitur ignis aer ⁊ aqua: vt dictum eſt. cum ergo ignis ⁊ aer ſint nobiliora ꝗꝫ aqua: videtur ꝙ incōuenienter eorum mentioneꝫ pretermiſit. ¶ Preterea cuilibet corpori debetur locus naturalis ẜm exigentiam ſue forme. Unde commen. dicit in octauo phyſicoꝝ: ꝙ quanto ignis accipit de ſpecie in generatiōe

tantum habet de vbi: ſed aqua etiam ante tertium diem formam naturalem habuerat: quod patz ex ſcriptura: que ipſius aque in principio mentionem facit. ergo a principio creationis in ſuum locum tendebat ergo non videtur 3ͤ diei opꝰ congregatio aquarū in vnum locum. ¶ Preterea. in elementis eſt talis ordo ꝙ ſubtiliꝰ ſe habet ad minꝰ ſubtile: ſicut continens ad contentum. vnde ignis continet aerē: ⁊ aer aquā ſed aqua etiam eſt ſubtilior terra. ergo aqua deb3 totam terram continere: ⁊ non in vnam partem eiꝰ congregari. ¶ Preterea. a loco in quem mouetur corpus naturaliter: non poteſt moueri niſi violenter: vt in ſecūdo ce. ⁊ mun. habetur. Si ergo aqua naturaliter congregatur in vnaz partem terre: videtur ꝙ ad alias partes defluere non poſſet: niſi violenter. Nullus autem motus violentꝰ eſt perpetuus: vt in primo ce. ⁊ mun. dicitur. Cum ergo ex mari: quod dicitur locꝰ congregationis aquarū: indeficienter aqua ad reliquas partes terre deriuetur: quod ipſa perēnitas fluuiorū oſtēdit: videtur ꝙ non naturaliter aq̄ in vnum locum congregentur: ⁊ ita inconuenienter talis congregatio in inſtitutione nature commemoratur. ¶ Preterea. in loco naturali vnūquodq3 elementum eſt purum ⁊ ſimplex. ſed aqua in mari nō videtur eſſe purum elementū: quod ipſa ſalſedo oſtēdit: cū aqua de natura ſua ſit inſipida. ergo videt ꝙ non naturaliter in locū. vnū. ſ. in mare aque congregentur. ⁊ ſic idē quod prius. ¶ Preterea. plante videntur ad ornatū terre pertinere. ſed ad ornatum deputantur tres vltimi dies. ergo in opere tertie diei de ꝓductione plantarū mentio facienda nō erat. ¶ Preterea. herbe quedā vel plante non videntur in tertia die eſſe ꝓducte. ſed poſt peccatū hominis. vt habet Gene. tertio. Spinas ⁊ tribulos germinabit tibi. ergo videtur ꝙ inconuenienter in tertia die dicatur terrā herbam virentem ꝓtuliſſe: cū hoc non ſit vniuerſaliter verum. ¶ Preterea. ſicut plāte generantur in terra: ita etiam et corpora mineralia. ergo videtur ꝙ inſufficienter rerum productionē determinet ſcriptura: cum in hac die de mineralibꝰ mentio non fiat. ¶ Reſpondeo dicēdo: ꝙ opꝰ diſtinctionis attendit ſm hoc ꝙ corporibꝰ que ſūt elementa mundi: conferūtur virtutes vniuerſaliter ad naturales effectꝰ mouentes: cuiuſmodi ſunt qualitates actiue ⁊ paſſiue elementorum. ⁊ ideo huiuſmodi qualitates in inferioribꝰ elementis tertia die collate intelliguntur: quibꝰ adinuicem ⁊ ꝓprietate ⁊ ſitu ſeparantur: eo ꝙ inter qualitates elementares etiam grauitas ⁊ leuitas continentur: que ſunt principia motus elementorum ad ꝓpria loca: ⁊ etiā quietis naturalis eorū in eiſdem: ſicut caliditas ⁊ frigiditas ſunt principia alterationis. ⁊ ideo ex collōne talis virtutis dicuntur aque tertia die in vnum locū congregate.

¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ignis ⁊ aer ſunt elementa magis latentia: eo ꝙ non ita ſenſu percipiūtur: ſicut aqua. ⁊ ideo legiſlator rudi populo legem proponēs ex manifeſtis que tetigit: occulta intelligenda reliqt

Vel dōm vt prius dictū eſt: ꝙ aer quantum ad ſuperiorem partē cōprehenditur notitie celi: quantū vero ad inferiorem nomine aque ꝓpter ſimilitudinē humiditatis quā cū aqua habet: cuiꝰ vaporibꝰ reſolutis quodammodo aer inſpiſſatur. ¶ Ad ſecūdū dicendū: ꝙ ſicut calor ⁊ frigus non ſunt forme ſubſtātiales elementorum: ita nec grauitas ⁊ leuitas: quia non poſſent eſſe aliis corporibus accidētales. vnde ſicut forma ſubſtantialis non eſt principium alterationis: niſi mediante calore vel frigore: ita nec eſt principium motꝰ vel quietis localis: niſi mediante grauitate ⁊ leuitate. ⁊ ideo q̄uis aqua formā ſubſtantialē ex opere creationis habuerit: non tamen ex h̄ ī proprium locum congregabatur. ſed per opꝰ ſiue diſtinctionis intelliguntur hec opera ordinata ſm tempus. ſiue ſm materiam tm̄. Verbum autem commentatoris intelligendum eſt de corporibus ſm ꝙ ſūt in ſui complemento quantum ad primum ⁊ ad ſecūdū eſſe. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ quanto aliquod elementum eſt ſubtilius: tanto eſt maius in quātitate. ⁊ ideo aer eſt maior q̄ aqua: ⁊ aqua q̄ terra. ⁊ ideo aer cōplectitur iſta duo vndiq3 complens ſphericam figuram a quo deficit aqua que quidem terram cingit. ñ totam operiens ipſam: complens quidē circulum: ſed deficiens a completione ſphere. ⁊ h̄ etiam requirit neceſſitatem finis: vt in terra poſſit eſſe habitatio animalium reſpirantium ⁊ generatio plantarū. terra vero quaſi minima in cētro cōcluditur. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ corpora inferiora preter motus ꝓprios ſequuntur quodammodo motum ſuperiorum. ⁊ quanto eſt perfectius corpus inferius: tanto magis conſequitur de motu ſuperioris: quod patet ex hoc ꝙ in corporibus celeſtibus orbis inferior preter motum ꝓpriū retinet motū ſupioris orbis quo defertur: ita etiā eſt in elementis: ꝙ ex motu corporū celeſtiū aliquid conſequuntur de motu circulari preter motus ꝓprios naturales: quod euidentiſſime apparet in reflexu maris qui ſequitur motum lune. non tamen hoc fit per motum violentum: quia dicit cōmen. in quarto ce. ⁊ mun. ꝙ motꝰ quibꝰ elementa ſequuntur impreſſiones corporum celeſtium: non ſunt violenti: cum ſit ſ3 naturalem ordinē corporū: ꝙ inferiora impreſſionē ſuperiorū ſequantur: ⁊ tāto plus q̄to perfectius fuerit in natura corpus inferius. ⁊ per hunc modū ex impreſſione celi mouētis elementa admixtionē aqua ſubingreditur terrā vt ſit apta ad generationē mineralium ⁊ animalium ⁊ plantarum: ⁊ exinde in locum ꝓprium naturali motu reuertitur: vt dicitur eccle. primo: ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur ⁊c. Ad quintum dōz: ꝙ omnia elementa in loco vbi contingunt ſe alterantur a ſua natura: vt ſit quidam motus commixtionis in terea. ⁊ exinde in mari cauſatur ſalſedo ex admixtione vaporis terreſtris ſimul cū aduſtione radii ſolaris: ⁊ hoc precipue prope terram ⁊ ī ſuperficie. In profundo enim pellagi inuenitur aqua dulcis: vt p3 ex verbis philoſophi dicentis in lib. de animalibus ꝙ quidam piſcis qui dicitur malarie inuenitur valde magnus in locis pellagoſis: in quibus abundant aque dulces. ¶ Ad ſextum dicendum ꝙ de productione plantarum videtur eſſe diuerſitas inter Auguſtinum ⁊ alios ſanctos. Auguſtinꝰ enim videtī velle: ꝙ cum dicitur producat terra herbā virentē ⁊c. Non intelligitur tunc plantas eſſe productas in propria natura: ſed tunc terre datam eſſe virtutēm germinatiuā ad producendū plantas opere propagationis. aliis autē videtur: ꝙ tunc etiā plante ꝓducte ſint. vtroq3 autē modo conuenienter productio plantarū ad opus diſtinctionis pertinet: q2 ad earū pullulationē ſufficit virtus celeſtis loco patris. ⁊ virtus terre loco matris: vt philoſophꝰ dicit. Et ſic principia communia actiua que ad opus diſtinctionis ꝑtinent ſufficiunt ad generationem plantarum: nō aūt

ad ꝓductionē animaliū ad que requiritur virt⁹ formatiua in ſemine exiſtens. vel q: quelibet res pertinet ad ornatum illius loci in quo mouet̄: ⁊ non in quo quieſcit. Plante autem radicitus infixe terre adherent. ⁊ ideo ad ornatum eius non pertinent: ſed cum ipſa cōputantur: ſicut dicit Auguſtinus ſuper Geneſim. ii. ¶ Ad ſeptimum dōm: ꝙ plante nociue ſimul etiam cum aliis producte ſunt: non tamē homini ante peccatum nociue fuiſſent diuina prouidentia ipm̄ protegente. ſed poſt peccatum in nocumentum hominis eſſe ceperūt. vnde ſignanter dicitur germinabit tibi. ¶ Ad octauū dōm: ꝙ generatio mineralium eſt occulta in viſceribus terre. ⁊ ideo non oportuit ꝺ his populo facere mentionem: ſed de his ſolum q̄ manifeſta ſūt. ¶ Preterea mineralia nō participant aliquem gradum dignitatis in entibus ſupra elementa cum vita careant: propter quod nō oportuit de his ſpecialiter fieri mentionem. Quod de aquis factum eſſe credi poteſt ⁊c. Hoc intelligendū eſt quantū ad ꝓprietatem perſpicuitatis: ⁊ non q̄ntum ad naturam corporis elementaris: ſed hoc etiam credi poteſt: q: contra fidem nō eſt. Sed ſpūs ſanctus q̄uis ⁊c. Notandū ꝙ hic auctores noſtros nominant eos qui libros canonicos ediderūt. ſ. apoſtolos ⁊ ꝓphetas: qui hec ſcribere nō curauerunt. ſed ab aliis ſanctis aſſeritur ⁊ philoſophis probatur celum eſſe ſpherice figure: quod etiam rationibus naturalibus ⁊ etiam mathematicis demōſtratur. Quē autem ſiſtet ⁊c. ꝺ hoc etiam apud philoſophus eſt duplex opinio. Ariſto. n. vult tm̄ orbes moueri: ⁊ nō ſtellas hr̄e. ſꝫ ptholo. vlt ſtellas ꝓpriū motū ꝑꝑ mot⁹ orbis. q̄uis aūt vtroq; modo motus localis celeſtibus orbibus aſcribat̄. motus tamen varians aliquid in eius ſubſtantia ab eo excluditur: ex cuius priuatione firmamentum vocatur. Poſt hec queri ſolet ⁊c. Preter hanc rationem myſticam que in littera tangitur: aliam litteralē magiſter in hiſtoriis aſſignat: quā etiam ⁊ Raby moyſes tangit. quia ſcilicet in ſecunda die medium elementum a ſupremo diſtinguebatur. ⁊ ita non erat ꝑfecta diſtinctio medii elementi: niſi etiam ab infimo diſtingueretur. ⁊ ſic patet opus ſecunde diei in tertia die conſumatū eſſe. ⁊ ideo benedictio tertie diei ad vtrunq; refertur.

De opere quarte diei quando facta ſūt luminaria.

Di decimaquinta.

Equitur dixit deus Fiāt luminaria ī firmamēto celi: ⁊ diuidant diē ac noctē. In precedenti triduo diſpoſita ē vniuerſitatis hui⁹ mundi machina ⁊ partib⁹ ſuis diſtributa. Formata. n. luce prima die que vniuerſa illuſtraret duo ſequētes dies attributi ſūt ſupreme ⁊ infime pti mūdi: firmamēto. ſ. ⁊ aeri ⁊ terre ⁊ aque. Nā ſecunda die firmamentū deſuper expanſū eſt. Tertia vero aquaꝝ molib⁹ intra receptacula ſua collectiis terra eſt reuelata atq; aer ſerenat⁹. Quatuor igitur mūdi elementa illis dieb⁹ ſuis locis diſtincta ſunt ⁊ ordinata. Trib⁹ autem ſequentib⁹ dieb⁹ ornata ſunt illa quatuor elementa. Quarto enim ornatū eſt firmamentum ſole ⁊ luna ⁊ ſtellis. Quinta aer ī volatilibus ⁊ aqua in piſcib⁹ ornamēta acceperūt. Sexta accepit terre iumenta ⁊ reptibilia ⁊ beſtias: poſt que omnia fact⁹ eſt homo de terra ⁊ in terra. non tamen ad terram: nec ꝓpter terram: ſed ad celum ⁊ ꝓpter celum.

Ante alia de ornatu celi agit̄ ſicut prius factū eſt.

Uia ergo celum ceteris elemētis ſpecie preſtat prius q̄ aliis factū eſt. ideo añ alia ornat̄ in quarto die quo fiunt ſydera. Que ideo facta ſunt vt per ea illuſtraret̄ inferior pars ne eſſet habitātib⁹ tenebroſa. Infirmitatiq; hominum ꝓuiſum eſt: vt circūeunte ſole potirent̄ homines diei noctiſq; viciſſitudine ꝑꝑ dormiendi vigilandiq; neceſſitatem ⁊ etiā ideo ne nox indecora remaneret. ſꝫ luna ac ſyderibus cōſolarent̄ hoīes quib⁹ ī nocte operādi neceſſitas incumberet: ⁊ q: quedā aīalia ſunt que lucē ferre nō poſſūt. Qđ aūt ſubdit̄ ⁊ ſint inſigna ⁊ tempora ⁊ dies ⁊ annos: quomodo accipiendū ſit queri ſolet. Ita eni dictū videt̄: q̄ſi quarto die cepiſſent tempora: cū tn̄ prius triduū ſine tp̄e non fuerit. Ideoq; tp̄a que fiunt ꝑ ſydera nō ſpacia morarū ſed viciſſitudinē aeree qualitatis debemus accipere: quia talia motibus ſyderum fiunt ſicut dies ⁊ anni quos vſitate nouimus. Sunt enim inſigna ſerenitatis ⁊ tēpeſtatis ⁊ in tp̄a: q: ꝑ ea diſtinguim⁹ quatuor tp̄a āni. ſ. ver. eſtatē. autūnū. ⁊ hyemē. Uel ſūt ī ſigna ⁊ tp̄a. i. ī diſtinctione horarū tp̄is. q: prius ſꝫ fieret ordo tempoꝝ nullis notabat̄ iudiciis. vel meridiana hora vel qualibꝫ hora. hec q̄rta die facta ſunt.

De opere quinte die quādo creauit deus ex aquis volatilia ⁊ natatilia.

Dixit etiā de⁹. Producāt aque reptibile aīe viuentis: ⁊ volatile ſup terrā ⁊c. Op⁹ quīte diei eſt formatio piſciū ⁊ auiū: qb⁹ duo elementa ornant̄. ⁊ ꝺ eadem materia. i. ꝺ aq̄s piſces ⁊ aues creauit. Uolatilia leuās ī aera: ⁊ natatilia remittēs gurgiti.

De opere ſexte diei quando creata ſūt animalia ⁊ reptibilia terre.

Equitur dixit de⁹. Producat terra aīam viuentē: iumēta ⁊ reptibilia ⁊ beſtias terre ſcd̄m ſpēs ſuas ⁊c. Sexte diei opus deſcribit̄ cum terra ſuis animalibus ornari dicitur.

Utrum poſt peccatum venenoſa animalia noxia facta fuerint an propter peccatum nocere ceperint prius facta innoxia.

q Queri ſolet de venenoſis animalib⁹ ⁊ ⁊ pernicioſis vtrum poſt peccatū homini s ad vindictã creata ſint: an potius creata innoxia peccatoribus nocere ceperint. Sane dici poteſt ꝙ creata nihil homini nocuiſſent ſi non peccaſſ꜒. Puniendorū nanqꝫ viciorum ⁊ terrendorum: vel probande ⁊ perficiēde virtutis cauſa nocere ceperūt. Fuerunt ergo creata innoxia: ſed per peccatum facta ſunt noxia.

Utrum minuta animalia tūc creata fuerit.

d De quibuſdā etiā minutis aīantibus queſtio eſt: vtrum in primis conditionibus creata ſint: an ex rebus corruptis poſtea orta ſint. Pleraqꝫ enī de humidorum corporum viciis vel exaltationibus: ſiue de cadaueribus gignunt̄. Quedam etiã de corruptione lignorum ⁊ herbarum ⁊ fructuum: ⁊ deus auctor omnium eſt. Poteſt autem dici ꝙ ea que de corporibus animalium maxime mortuorum naſcunt̄ cū animalibus creata non fuerint: niſi potential'r ⁊ material'r. Ea vero que extra vel aquis naſcunt̄ vel ex herbis que terra germinante orta ſunt: tūc creata fuiſſe nō incōgrue dici pōt.

Quare poſt omnia factus eſt homo.

o Quibus autem creatis atqꝫ diſpoſitis nouiſſime factus eſt homo tanqꝫ dominus ⁊ poſſeſſor: qui ⁊ omnib⁹ preferendus erat. Unde ſequitur. Uidit de⁹ ꝙ eſſet bonum ⁊ ait. Faciamus. h. ⁊c. Sed antequã de hominis creatione tractemus: quod ſupra breuiter perſtrinximus: plenius verſantes: clarius faciamus. In hac enī rerum diſtinctione catholici tractatores diſſētire: vt ſupra diximus inuenimut̄. Aliis dicentibus res creatas atqꝫ diſtinctas ſcd'm ſpecies ſuas per interualla. vi. dierum. Quorum ſententie qꝛ littera geneſis magis inſeruire videtur atqꝫ catholica eccleſia magis approbat. ideo hactenus ſtudioſe docuimus quomodo ex illa cōmuni materia prius informiter facta: poſtea rerum corporalium genera per ſex dierū volumina diſtincta ſint formata. Aliis autē videt̄ ꝙ non per interualla temporū facta ſint ſed ſimul ita formata ad eſſe prodierint. Qd' Auguſtinus ſuper geneſim plurib⁹ modis nitit̄ oſtendere: dicens elementa quatuor ita formata: ſicut modo apparent ab initio extitiſſe: ⁊ celum ſyderibus ornatum fuiſſe. Quedam vero nō formal'r ſed material'r tunc facta fuiſſe: que poſt per tēporis acceſſum formaliter diſtincta ſūt: vt herbe: arbores: ⁊ forte animalia. Omnia ergo in ipſo temporis initio facta eſſe dicunt. ſed quedam formal'r ⁊ ſcd'm ſpecies quas habere cernim⁹: vt maiores mūdi partes. quedã vero material'r tm̄. ſed vt dicunt Moyſes loquens rudi ⁊ carnali populo locutionis modum temperauit de deo loquens: a ſimili hominis qui per moras tēporum opera ſua perficit: cum ipſe omnia opera ſua fecerit. Unde Auguſtinus: Ideoqꝫ inquit moyſes diuiſim refert deum illa opera feciſſe: qꝛ nō potuit ſimul ab homine dici: qd' a deo ſimul potuit fieri. Item potuit diuidere ſcriptura loquendi temporibus: quod deus operandi temporib⁹ non diuiſit. Illi qui his auctoritatibus ⁊ aliis huiuſmodi inherētes dicunt quatuor elementa atqꝫ celi luminaria ita formata ſimul eē ⁊ habuiſſe illos ſex dies: quos ſcriptura memorat ſex rerum genera. i. diſtinctiones appellant: que ſimul facte ſunt: partim formal'r partim cauſal'r.

Quomodo intelligendum eſt deum requieuiſſe ab omni opere ſuo.

i Iam de ſeptime die requie aliqd nos eloqui oportet. Scriptum eſt quia cōpleuit deus die ſeptimo opus ſuum ⁊ requieuit die ſeptimo ab vniuerſo ope qd' patrarat. Requieuiſſe dicitur deus ſeptimo die non quaſi operādo laſſus: ſed ab vniuerſo opere requieuit: quia nouam creaturã facere ceſſauit. Requieſcere enim ceſſare dicit̄. Unde in apocalipſi. Non habebant requiē dicentia. Sanctus: ſanctus: ſanctus. i. dicere non ceſſabāt. Requieuiſſe igitur deus dicitur quia ceſſauit a faciendis generibus creature: quia vltra noua non condidit. Uſque nunc tamen vt veritas in euangelio ait. Operatur pater cum filio: ſcilicꝫ ād'miniſtrationem eorundem generum que tunc inſtituta ſunt. Creatoris enim virtus cauſa ſubſiſtendi eſt omni creature. Quod ergo dicitur pater meus vſque modo operatur: ⁊ ego operor illd'. vniuerſe creature continuam adminiſtrationem oſtendit. Die ergo ſeptimo requieuit: vt nouam creaturam non faceret vlterius: cuius materia vel ſimilitudo non preceſſerit. ſꝫ vſque nunc operat̄. vt quod condidit continere ⁊ gubernare non ceſſet.

Qualiter accipiendum ſit ꝙ deus dicitur compleſſe opus ſuum ſeptimo die cum tunc requieuit ab omni opere ſuo.

f Sed queritur quomodo ſeptimo die dicatur deus compleuiſſe opus ſuū cum ab omni opere illo die requieuerit: nec aliquod genus nouū rerū fecerit. Alia tranſlatio habet. Conſumauit deus die

ſeptimo opera ſua: que nihil queſtionis affert. quia manifeſta ſunt que in eo facta ſunt ⁊ eo die omnium conſumatio perfecta eſt: ſicut ſcriptura oſtendit cum ait. Uidit deus cuncta que fecerat: ⁊ erant valde bona. Omnia quidem naturaliter bona erant: nihilq; in ſui natura vicii habentia. Et ſunt bona que condidit deus etiam ſingula ſimul vero vniuerſa valde bona: quia ex omnibus conſiſtit vniuerſitatis ammirabilis pulchritudo in qua etiam illud quod malum dicitur bene ordinatum ⁊ loco ſuo poſitum eminentiꝰ commendat bona vt magis placeant ⁊ laudabiliora ſint dum comparantur malis. Sexta ergo die facta eſt omnium operum conſumatio. Ideo premiſſa oritur queſtio: ſcilicet quomodo dicatur deus die ſeptimo opus ſuum compleſſe: quod hebraica veritas habet. in quo tamen nihil nouum creaſſe dicit̃: niſi forte dicatur die ſeptimo compleſſe opꝰ ſuum. quia ipſum benedixit ⁊ ſanctificauit: ſicut ſubiicit ſcriptura. Benedixit die ſeptimo ⁊ ſanctificauit illum. Opus enim eſt benedictio ⁊ ſanctificatio: ſicut Salomon aliquid operis fecit cum templuꝫ dedicauit.

Que ſit ſanctificatio ⁊ benedictio ſeptimi diei.

l Llum autem diem ſanctificaſſe et benedixiſſe legitur: quia miſtica pre ceteris benedictione ⁊ ſanctificatione eum donauit. Unde in lege dicitur. Memento ſanctificare diem ſabbati. Et inde eſt ꝙ numerando dies vſque ad ſeptimum procedimus: ⁊ dicimus ſepteꝫ eſſe dies quorum repetitione omne tempus agitur: non quin alius ſit ab illis dies octauus ⁊ nonus. ⁊ ſic de ceteris: ſed quia in ſex diebus rerum genera diſtincta ſunt. Et in ſeptimo licet non fuerit nouum genus reruꝫ inſtitutum. tamen fuit in eo quaſi quidaꝫ nouus ſtatus ſanctificationis operum: ⁊ requietionis opificis. Poteſt etiam ſic exponi illud. Compleuit die ſeptimo opus ſuuꝫ. i. cõpletum ⁊ conſumatum vidit.

ſ Equitur dixit deus fiant luminaria ⁊c. Poſt opus creationis ⁊ diſtinctõis hic incipit magiſter proſequi opus ornatum Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de operibꝰ triũ vltimorum dierum qui ad ornatum deputantur. In ſecunda determinat de quiete ſeptime diei: in qua totius operis conſumatio oſtenditur. ibi. Iam de ſeptime diei requie ⁊c. Prima in duas. In prima proſequit̃ opꝰ ornatũ ſcḋm ſniam aliquoꝝ ſanctorum. In ſecunda ꝑſequitur ſententiam Auguſtini de operibꝰ ſex dierũ. ibi. Sed anteq̃ꝫ de hominis creatione ⁊c. Prima in tres ſcḋm tres dies quibꝰ opus ornatũ perficit̃. In prima enim determinat de opere quarte diei. In ſecunda de opere quinte. ibi. Dixit deus: ꝓducat aque ⁊c. In tertia de opere ſexte diei. ibi. Sequit̃ dixit deꝰ. ꝓducat terra ⁊c. ¶ Circa primaꝫ duo facit. Primo diſtinguit opera ornatus abinuicem ⁊ ab operibꝰ diſtinctionis. Secũdo proſequitur ſpecialiter opꝰ q̄rte diei. ibi. q: ergo celũ ⁊c. Tertio mouet quandaꝫ dubitationẽ ⁊ ſoluit. ibi. Qḋ aũt ſubditur ⁊ ſint in ſigna ⁊c. Sequitur dixit deꝰ ⁊c. Hic deſcribitur opus ſexte diei. Et circa hoc tria facit. Primo ponit opꝰ qḋ ſexto die factum eſt. Secundo mouet circa hoc duas queſtiones: vnam de animalibꝰ nociuis ibi. Queri ſolet de venenoſis ⁊c. Aliam de animalibꝰ ex putrefactione generantis. ibi. de quibuſdam etiam minutis ⁊c. Tertio aſſignat rõnem ordinis eius: qḋ vltimo factum eſt ad opera precedentia. ibi. Omnibus autem creatis ⁊c. Iam de ſeptime die reqe ⁊c. Hic magiſter proſequitur ea que ad ſeptimũ diem pertinent. ⁊ circa hoc tria facit. Primo oſtendit quomõ intelligatur auctoris requies. Secũdo quomodo intelligatur operis cõſumatio. ibi. Sed querit̃ quõ ſeptima die ⁊c. Tertio oſtẽdit quomodo intelligatur ipiꝰ diei ſanctificatio. ibi. Illum aũt dieꝫ ſanctificaſſe ⁊c. Hic tria querunt̃. Primo de productione ſtellarum que ad quartum diẽ pertinet. Secũdo de productione animalium que pertinet ad quintum ⁊ ſextum. Tertio de quiete opificis que pertinet ad ſeptimum. ¶ Circa primum queruntur tria. Primo de ipſa ꝓductione ſtellarum. Secundo de effectu earum in inferiora corpora. Tertio de effectu earum in ea q̃ ſũt ex libero arbitrio.

a D primum ſic proceditur. videtur ꝙ ſtellaꝝ productio incompetẽter deſcribatur. Ea. n. que ſunt priora ſcḋm naturam per prius ab ordinatiſſimo auctore prodiere. ſed ſol ⁊ alie ſtelle naturaliter precedunt inferiora corpora: ſicut mouens precedit motum ⁊ agens paſſum. ergo inconuenienter deſcribitur productio ſolis ⁊ aliarum ſtellaꝝ poſt diſtinctionẽ inferiorum elementorum. ¶ Preterea. ſcḋm philoſophum in ſecundo celi ⁊ mundi. Stelle ſũt partes orbium immobiles in orbibus permanentes per eorum motum delate. Sed plante dicuntur ad ornatum non pertinere: q: terre affixe ſũt: ergo videtur ꝙ nec etiam ſtelle. ¶ Preterea. ſicut probant aſtrologi multe ſtelle ſunt maiores luna. Sed cum dicitur eſſe duo magna luminaria diſcretiue intelligitur excedens magnitudo. ergo videtur ꝙ inconuenienter h̃ de luna dicatur. ¶ Preterea. luminare vr̃ dici quod eſt vas luminis ſꝫ illḋ corpꝰ dr̃ vas lumis qḋ a ſe lumẽ hꝫ: qḋ lune non ꝯpetit. quã a ſole illũinari eclypſis lune ⁊ augmentatio ⁊ diminutio oſtendit. ergo videtur inconuenienter luna luminare dici. ¶ Preterea. vnumqḋq; luminare tempori illi preeſſe videtur in quo appareat. ſed luna quandoq; ẽt in die apparet. ergo non debet dici ſolum nocti preeſſe. ¶ Preterea. nobilius nunq̃ꝫ eſt propter vilius ſe: ſed non niſi abſurde dici poteſt minuta animalia: que lucem ſolis ferre non poſſunt: luna ⁊ ſyderibꝰ digniora eſſe. ergo videtur inconuenienter in litterra dici. ideo factam eſſe lunam ⁊ ſydera vt lucerent ꝓpter talia animalia. ¶ Reſpondeo dicendo: ꝙ ſicut

ſupra dictum eſt: preter principia communia actiua in tota natura exiguntur determinate virtutes mouentes ad determinatas ſpecies: ⁊ hmõi virtutes ꝑ opus ornatus rebus indite ſunt.. Sicut autem actõ virtutum inferiorum communiter agentium reducitur in virtutem celeſtem actiuaꝫ vniuerſaliter: ita etiam virtutes que ſunt in inferioribus mouentes ad determinatas ſpecies reducuntur in aliquas virtutes celeſtes determinatas. ⁊ huiuſmodi virtutes determinate conſiſtunt precipue in ſtellis que ſcḋuꝫ diuerſos aſpectus ⁊ coniunctiones imprimũt ad determinatas ſpecies vt dicit commentator in vndecimo methaphyſice. vnde virtutes inferiores ſũt ſicut inſtrumenta virtutum ſuperiorum: vt dicit commentator in octauo phyſicorum. ⁊ ideo vt ordo ornatus diſtinctionis ordini reſponderet primo ponitur ornatus ſupremi elementi ſecundum productionem luminariũ in qb⁹ determinate vtutes conſiſtunt. ſecundo ornatus medii elementi per formationem piſcium ⁊ auium. tertio ornatus infimi elementi in ꝓductione animalium terreſtrium.

¶ Ad primuꝫ ergo dicendum: ꝙ ħ qḋ dicitur Fiant lũinaria in firmamento celi: non intelligitur ꝙ huiuſmodi corpora luminarium ſecundum eſſe ſuũ ſpecificum ex preiacenti materia facta ſint. ſed corũ ſubſtantia prius exiſtente tunc primo virtutes determinate eis collate ſunt: ex quo vltimum complementũ ſui acquiſiere. Hec autem determinate virtutes corporum celeſtium non reſpondent communibus virtutibus que ſunt in elementis: ſed proprijs que ſunt in determinatis rebus: vt ſicut lucis productio elementorum diſtinctionem preceſſerat: ita luminariuꝫ inſtitutio precederet naturalium ſpecierum diuerſitatem. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ ad productionem plantarum ſufficiunt communes virtutes elementorum: que ex diuerſa commixtione elementoruꝫ diuerſimode ſpecies ſortiuntur: quod in animalib⁹ perfectis accidere non poteſt: ꝗuis quidam philoſophi hoc poſuerint. ⁊ hec eſt cauſa quare plante ad opus diſtinctionis pertinent. Unde nõ oportet ꝙ ſtelle pertineant ad opus diſtinctionis: in quibus ſunt virtutes mouentes ad determinatas ſpecies. Uel poteſt dici: ꝙ ſtelle ⁊ ſi non mouentur in celo ꝑ ſe mouentur tamen cum orbibus ſuis. plante vero nec ꝑ ſe nec cum alia mouentur. ¶ Ad tertium dcḋm ꝙ ſol dicitur magnum luminare ⁊ propter quantitatem et propter virtutem. Luna vero dicitur magnuꝫ: nõ tãꝫ propter quantitatem veram ꝗꝫ propter quantitateꝫ apparentem ⁊ propter exceſſum claritatis reſpectu aliaruꝫ ſtellarum ex propinquitate eius ad nos ⁊ propter euidentiaꝫ effectus queꝫ habet in rebus humidis. ¶ Ad quartũ dicenduꝫ: ꝙ ſicut philoſophi ꝓbant: ⁊ etiaꝫ Dioniſius aſſerit in quarto capitulo de diuinis nominibus. a ſole illuminantur omnia corpora ⁊ ſuperiora ⁊ inferiora: ⁊ non tantuꝫ luna. nec tñ hoc impedit quin alia corpora luminaria dicantur: quia cum lumen ſolis vt Dioniſius dicit recipiantur diuerſimode in diuerſis corporibus ſecundũ eorum proportioneꝫ quedam corpora recipiunt lumen predictuꝫ: vt lucentia ⁊ radios emittentia: ſicut luna ⁊ ſtelle ⁊ talia poſſunt luminaria ⁊ vaſa lũinis dici. quedam auteꝫ recipiunt non vt radios ex ſe emittentia. ⁊ hoc dupliciter: vel in profũdo vt aer: vel ĩ ſuperficie vt corpora opaca: quoꝝ neutrũ luminare dici põt. ¶ Ad quintũ dcḋm ꝙ ꝗuis luna in die appareat: non tñ lumen ſeius in die dominatur ꝓpter preſentiã maioris lũinis: ⁊ iḋ dicit noctĩ preeſſe nõ diei.

¶ Ad ſextũ dcḋm: ꝙ aliqd põt eſſe ꝑꝑ aliud dupliciter. aut qꝛ ordinat̃ ad ipſum ſicut ad finẽ proprium ⁊ principalẽ: ⁊ ſic inconueniens ẽ dicere ꝙ aliquid ſit propter vilius ſe: vt luna ⁊ ſtelle propter noctuas et veſpertiliones: cum finis potior ſit his que ſunt ad fineꝫ. Alio modo poteſt dici aliquid eſſe propter aliud: cui ex ipſo prouenit aliqua vtilitas: eo modo quo poſſet rex dici propter ruſticuꝫ: ex cuius regimine ꝓuenit ei pax. ⁊ per hunc moduꝫ eſt intelligendum qḋ in littera dicitur. omnes enim vtilitates que ex corporibus celeſtibus proueniunt in inferioribus ſunt a deo prouiſe qui corpora illa inſtituit.

a Ad ſecunduꝫ ſic ꝓceditur. videtur ꝙ corpora celeſtia non habeant aliquem effectum in inferioribus corporibus. Primo per hoc qḋ ĩ littera dicitur: ꝙ facta ſũt huiuſmodi corpora vt ſint in ſigna. Signuꝫ autem contra cauſaꝫ diuiditur. ergo videtur ꝙ non ſint cauſe aliquorum que in inferioribus contingunt. ¶ Preterea. Damaſcenus dicit. Nos autem dicimus ꝙ ipſa. ſ. corpora celeſtia nõ ſunt cauſa generationis eorum que generantur neqꝫ corruptionis eorum que corrumpuntur. ſed generatio ⁊ corruptio ad corporalia pertinent. ergo videt̃ ꝙ nec in corporalibus effectum habeant. ¶ Preterea. neceſſitas effectus procedit ex neceſſitate cauſe vt in quinto metaphyſice philoſophus dicit. Sꝫ motus corporum celeſtium ⁊ diſpoſitiones eoruꝫ ſũt de rebus neceſſariis ⁊ inuariabilibus: vt etiam dicit Dioniſius in epiſtola ad Policarpum. Si ergo ex corporibus celeſtibus cauſarentur alteratiões ⁊ motus corporum inferiorum oporteret ꝙ in inferioribus omnia ex neceſſitate contigerent. Hoc auteꝫ apparet eſſe falſum. ergo ⁊c. ¶ Preterea. omne agẽs agit ſibi ſimile. ſed corpora ſuperiora non afficiuntur qualitatibus inferiorum corporum. ſ. calore ⁊ frigore: vt philoſophus probat. ergo videtur ꝙ non poſſint eſſe cauſa motuum ⁊ alterationuꝫ ad has formas Si dicatur ꝙ cauſant calorem per motum ⁊ per naturam lucis. ¶ Contra. vbi eſt eadem cauſa ⁊ idem effectus. Sed omnia corpora celeſtia communiter motus ⁊ lumen habent. ergo omnia haberent eundẽ effectum: quod eſt contra omnes qui ponunt cauſalitatem corporum celeſtium ſuper inferiora cum quedam eorum dicantur effectiue calida vt ſol: quedaꝫ vero frigida: vt ſaturnus ⁊ luna. ¶ Preterea. cum mouens ⁊ motum oporteat eſſe ſimul ⁊ agens ⁊ paſſum: vt probatur in ſeptimo phyſicorum non poteſt ab vno extremo prouenire actio in alterum niſi per impreſſionem factam in medio. ſed inter ſtellas ſuperiores ⁊ corpora inferiora ſunt medii orbes planetarum. cum ergo illi orbes non recipiant impreſſionem caloris ⁊ frigoris: non videtur ꝙ ad minus a ſuperioribus ſtellis aliqua impreſſio in inferiora corpora fiat: nec etiam ab aliquo planetarum: niſi forte a luna. ¶ Sed contra eſt quod dicit Auguſtinus in libro de ciuitate dei. Non vſqꝫquaque abſurde dici poteſt ad ſolas corporum differentias afflatus queſdam ſydereos peruenire. Dioniſius etiã dicit ĩ q̃rto capitulo de diuinis nominibus de radio ſolari tractans: generationem viſibiliũ corpoꝝ ꝯfert: ⁊ ad vi-

tam ipſam mouet ⁊ auget ⁊ nutrit ⁊ pficit. h etiā ipſe
ſenſus oſtendit precipue quantum ad effectuz ſolis
⁊ lune. ¶ Reſpondeo, dō ꝙ circa hāc qōnez fuit mul
tiplex error. Quidam eniz antiqui naturales non in
telligentes aliquam ſubſtantiam preter corpora eſſe
ea que ſunt nobiliſſima in corporibus poſuerunt eſſe
nobiliſſima in entibus. vnde etiaz ſcientiam natura
lē primam ſcientiaruz dicebant vt in. iiij. metha. dr̄.
et propter hoc corpora celeſtia deos appellabāt cre
dentes etiam ea eſſe animata q: ⁊ ipſam animā cor-
pus eſſe dicebāt vt in primo de anima pz. ⁊ iō ſeque
batur corpora celeſtia habere primam influentiam
in inferiora corpora ex ſe ⁊ non ab alio: ⁊ hec fuit cā
in Anteus ydolatriam. Sed h poſitio oſtenditur er-
ronea non tantum per ſcripturas ſanctas: ſed etiam
per rationes philoſophorum qui ſubās intellectua-
les primas eſſe probauerunt quarum vnam eſſe pri
mam omnium oſtendunt. ſ. deum. Alia poſitio ē quo
rundam philoſophorum qui quidem concedunt no
biſcum corpora celeſtia non eē primas cās inferio
rum ſed ipſa eſſe ab alio habere ⁊ virtutem agendi.
dicunt tamen ꝙ eſſe corporum inferiorum procedit
a deo mediantibus corporibus celeſtibus. vnde
et materiam elementorum Auicenna dicit a ſub-
ſtantia celi cauſari: ⁊ hoc vt oſtendat omnia a deo
ſecūdū ordinem proceſſiſſe. ſ. animas mediantibus
intelligentiis ⁊ corporalia mediantibus ſpiritualib⁹
⁊ corruptibilia mediantibus incorruptibilibus. Sz
hec poſitio erronea eſt ⁊ contra fidem que ponit de-
um ſolū materie ⁊ omnium rerum creatorem eſſe vt
ſupra dictum eſt. ¶ Aliorum poſitio eſt ꝙ omnino
nullum effectuz in corporibus habent. Sed hoc om
nino eſt contra ſenſum ⁊ contra ſanctorum auctorita
tes. Et ideo aliter dicendum eſt ꝙ ſm Auicennam
duplex eſt agens. ſ. agens diuinuz quod eſt dans eē
⁊ agens naturale quod eſt tranſmutans. Dico ergo
ꝙ primus modus actionis ſoli deo conuenit: ſed ſe-
cundus modus etiam aliis conuenire poteſt. ⁊ per
modum iſtum dō eſt corpora celeſtia cauſare genera
tionem et corruptionem in inferioribus in quantuz
motus eorum eſt cauſa omnium inferiorum mutatio
num. Sed cuz omnis motus ſit actus motoris ⁊ mo
ti oz ꝙ ī motu relinquat virtus motoris ⁊ vr⁹ mobil'.
vnde ex ipſo mobili quod corpus eſt habet virtutez
mouendi inferiora corpora ad diſpoſitiones corpo
rales: ex parte aūt motoris qui eſt ſubſtantia ſpiri-
tualis quecūqz ſit illa habet virtutem mouendi ad
formas ſubſtantiales ſm quas eſt eſſe ſpecificuz qđ
diuinum eſſe dicitur. relinquitur autem virtus ſpiri
tualis ſube in motu corporis celeſtis ad modū quo
virtus motoris relinquitur in inſtrumento: ⁊ p hunc
modum omnes forme naturales deſcendunt a for-
mis que ſunt ſine materia vt Boetius dicit in libro
de tri. ⁊ cōmen. in. xi. metha. ſicut forme artificiato-
rum ab artifice. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ cō
tingit aliquando idem eſſe ſignum ⁊ cām: cāz inquā
tum operatur ad effectum: ſignum inquantum ſen-
ſibus repreſentatum in cognitionem effectus ducit.
Vnde per hoc ꝙ dicuntur ſigna non excluditur eo-
rum cauſalitas quam tamen ſcriptura ſubticuit ne
ydolatrie aliqua occaſio daretur ad quam tunc tem
poris homines proni erant. ¶ Ad ſecundum dicen
dum ꝙ Dama. intendit negare a corporibus celeſti
bus illam cauſalitatem que ydolatriam inducebat

vt patet ex predictis. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ
impreſſio alicuius agentis non recipitur in aliquo
niſi per modum recipientis: ⁊ quia natura inferior
eſt talis que impediri poteſt ⁊ deficere ī minori par
te, Ideo impreſſiones corporum celeſtium non reci-
piuntur in corporibus inferioribus ſecundum neceſ
ſitatem vt ſemper: ita eueniat ſed vt in pluribus. ſi
cut expreſſe habetur a philoſopho in fine de ſomno
et vigilia. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ ſimilia ſunt
que in eadem forma communicant: ſed contingit ꝙ
illam formam non vniformiter participant quedaz
quia quod eſt in vno deficienter: in altero eſt eminē
tius. ⁊ h oportet inueniri ſecundum Dyoniſium in
omnibus cauſis eſſentialibus. ⁊ ideo ipſe dicit ꝙ ſol
vniformiter pre accepit in ſe omnia ea que diuiſim
per eius actionem in aliis cauſantur: ⁊ ſecundū hoc
dico ꝙ calor ⁊ frigus ⁊ huiuſmodi inueniuntur ī cor
poribus celeſtibus nobiliori modo ꝙ̄ in elementis
non ꝙ in iſtis qualitatibus afficiantur ⁊ denominen
tur: ſed ſunt in eis ſicut in virtute actiua ⁊ talis ſimi
litudo ſufficit ad actionem agentis non vniuoce.
¶ Ad quintum dicendum ꝙ lux quantum eſt de ſe
ſemper eſt effectiua caloris etiam lux lune. Vnde di
cit philoſophus in li. de animalibus ꝙ noctes pleni
lunii ſunt calidiores. ſed preter naturam lucis que
communis eſt omnibus corporibus celeſtibus que-
libet ſtella habet virtutem determinatam conſequē
tem ſuam ſpeciem ratione cuius lux eius ⁊ motus
habet vel infrigidare vel humectare: ⁊ ſic de aliis
ſicut etiam ⁊ preter motum communem qui eſt mo-
tus diurnus quilibet orbis habet motum proprium.
¶ Ad ſextum dicendum ꝙ cuiuſlibet agentis habē
tis ſitum actio prius recipitur in medio ꝙ̄ in termi-
no non tamen oportet ꝙ recipiatur in vtroqz eodez
modo: ſed ſecundum ꝙ exigit diſpoſitio vtriuſqz ſi-
cut ponit exemplum cōmen. in octauo phiſicorum
de piſce qui retentus in rethi ſtupefacit manum pre
ter hoc ꝙ ſtupefaciat rethe que ſtupefactionis ca-
pax non eſt ⁊ tamen ſecundum aliquem modum
rethe alteratur ex virtute piſcis: ita etiam oportet
ꝙ virtutes ſuperiorum ſtellarum prius recipiantur
in mediis orbibus ꝙ̄ in inferiora corpora ꝙ̄uis non
eoſdem effectus vtrobiqz habeant.

a — Ad tertium ſic proceditur. videtur ꝙ cor-
pora ſuperiora habeant cauſalitatem eti-
am ſuper motus li. ar. Dyoniſius enim in
quarto capitulo de diuinis nominibus de
corporibus celeſtibus tractans ea inquit que ſunt in
tempore determināt ⁊ numerant ⁊ ordinant ⁊ conti-
nent: ſed opera que ſunt ex li. ar. ſunt in tempore. er-
go determinantur. ⁊ ordinantur virtute corporum
celeſtium. ¶ Preterea omne quod non eſt eodem
modo ſe habens oportet reducere in cauſam ſemper
eodem modo ſe habentem quia contingentia proce
dunt ex neceſſariis ⁊ difformia ab vniformibus: ſed
actus ex li. ar. dependentes maxime ſunt variabiles
ergo oportet eos reducere in motus celeſtes ſicut in
cauſas vniformes. ¶ Preterea ſicut ſe habet mo-
uens ⁊ mobile: ad aliud mouens ⁊ mobile: ita ſe habz
motus ad motum: ſed motor corporis celeſtis eſt
nobilior motore corporis humani ⁊ potens in ipſum
imprimere ⁊ ſimiliter corpus celeſte in corpus hu-
manum. ergo ⁊ motus celeſtis eſt aliquo modo cauſa
operum humanorum que ex li. dependent ar.

¶ Preterea precognitio aliquorum futurorum non poteſt accipi niſi ex illis in quibus illa futura ſunt aliquo modo ſicut in cauſis ſiue per ſe cognoſcantur ea uſe ille ſiue per aliquos effectus qui dicuntur eorū ſigna ⁊ per conſequens aliorum effectuum: ſed precognitiones operum humanorum ex libertate ar. dependentium accipiuntur ex motibus celeſtibus. ſicut patet ex aſtrologis qui multa de hiis diuinando predicunt. ergo videtur ꝙ corpora celeſtia habeant cauſalitatē ſuper ea que ex libertate ar. dependēt. ¶ Sed contra. ſicut dicit philoſophus in tertio de anima agens oportet eſſe preſtantius paciente: ſed corpus celeſte eſt multo inferius in ordine entium ꝙ̄ anima rationalis. ergo non poteſt in ipſa agere vt cauſet aliquem effectum eius. ¶ Preterea vt probat philoſophus in tertio ethicorum in nobis eſt bonos vel malos eſſe ſed boni vel mali efficimur per actus noſtros. ergo in nobis eſt ꝙ nos actus noſtros faciamus. ergo non cauſantur ex aliqua virtute impreſſionis celeſtis. ¶ Reſpondeo dicendum ꝙ cū propria rei operatio ſequatur naturam ipſius: illud tantum cauſa operationis eſſe poteſt: quod aliquo modo naturam in eſſe producit. et ideo cum actus ex libertate ar. procedentes ex hoc ꝙ voluntarij ſunt et in poteſtate noſtra actus humani proprie dicantur: non poſſunt in aliquam cauſam directe reduci que ipſius anime cauſa non ſit: ⁊ ideo ſecundū diuerſas poſitiones de cauſalitate rationalis anime conſecute ſunt diuerſe opiniones de operibus humanis.

¶ Quidam enim antiqui philoſophi ſenſum ⁊ intellectum idem eſſe dixerunt in tantum ꝙ ſicut ex tranſmutatiōe corporis tranſmutatur ſenſus ita etiā amitteretur itellect⁹ vt de Democrito philoſophus narrat ⁊ cum omnes virtutes corporales ex corpore dependentes reducantur in virtutes primorum corporū ſicut in cauſis: ſequebatur ꝙ corpora celeſtia directe cauſalitatem haberent ſuper animam rationalem ⁊ per conſequens ſupra operationes eius. vnde ponebant ꝙ qualis vnuſquiſqꝫ eſt ſecundum diſpoſitionem quam ex natiuitate ſortiebatur ſecundum impreſſionem ſuperiorum corporum talis finis videbatur ei: ⁊ ſecundum hoc diuerſificabant electiones hominum: quibuſdam hoc quibuſdam aliud eligentibus. hec autem poſitio reprobata eſt a philoſophis ⁊ quantum ad cauſam. quia probauerunt intellectum non eſſe virtutem corporalem nec actum eius proprium organo corporali expleri: tum etiam quantum ad id quod ſequitur oſtendentes bonam vel malam electionem in noſtra poteſtate eſſe alias iniuſte darentur pene vel premia. Similiter etiam damnata eſt a ſanctis tanꝙ̄ fidei contraria.

Alij vero philoſophi ponentes intellectum a ſenſu differre in hoc ꝙ ad corpus non dependet nec corporali organo ſuum actum explet dixerunt nullam virtutem corporalem cauſalitatem ſuper intellectū humanum habere: ſed omnino ab extrinſeco eſſe: et ideo etiam electionem humanam non dependere ex corporibus celeſtibus niſi per accidens in quantum videlicet ex diſpoſitione corporis quā impreſſio celeſtis relinquit aliquo modo anima inclinatur ad ſequendum affectiones corporis per modū quo paſſiones corporales rationem inclinant: ⁊ quandoqꝫ deducunt. Sed tamen quia ponunt animas humanas creari a deo mediantibus intelligentijs ponunt ꝙ motores orbium cauſent ipſos motus volūtatis preter ordinem motus vt Auicen. dicit in fine met ha. ſiue ꝙ varietas operum voluntatis reducitur. ſicut in cauſam in conceptiones vniformes motorum celeſtium: nec tamen ponunt ꝙ tollatur libertas electionis cum impreſſio recipiatur per modū recipientis: Hec etiam poſitio falſa eſt et contra fidem que immediate animas humanas a deo creari ponit. vnde relinquitur ꝙ electionis humane nō ſit cauſa per ſe loquendo neqꝫ corpus celeſte neqꝫ anima eius vel intelligentia mouens ipſum: ſed ſolus deus qui operatur omnia in omnibus. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ actus li. ar. non ſunt temporales niſi per accidens in quantū. ſ. habent ordinē ad virtutes corporales a quibus ratio ſcientiam accipit ⁊ voluntas earum paſſionibus inclinatur.

¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ motus voluntatum reducitur in vnam cauſam vniformem: ſed illa cauſa non eſt motus celeſtis aut aliqua virtus creata ſꝫ ipſa voluntas diuina a qua eſt omnis voluntas.

¶ Ad tertium dicendum ꝙ actuum qui dependēt ex li. ar. quidam in ſola electione conſiſtunt ſicut interiores actus ⁊ in hos non habent cauſalitatem celeſtia corpora niſi forte per modum diſpoſitionis ſꝫ ꝙ ex qualitate corporis inclinatur anima ad hanc vel ad illam electionem: ⁊ ſi etiā poneretur ꝙ cēnt ex impreſſione ſuperiorum motorū h eſſet preter ordinem motus quod tamen falſum eſt niſi deum immediate celos mouere dicamus. Alij vero motus ſunt per organa corporalia cōpleti vt ambulare ⁊ huiuſmodi: ⁊ ſup hos actus non eſt dubium motus corporum celeſtium cauſalitatem habere non quidem a parte illa qua ſunt a voluntate imperati: ſꝫ ſm ꝙ cōſiſtunt i executione corporis cum omnes motus inferiorum reducantur in ſuperiores motus ſicut in cāsa.

¶ Ad quartum dicendum ꝙ ſicut dictū eſt electio anime multum inclinatur ex complexione corporis. vnde etiam medici iudicant aliquem eſſe inuidum vel triſtem vel laſciuū vel aliqd huiuſmodi quorū iudicia frequenter vera ſunt eo ꝙ vt in pluribus ratio paſſionibus ſuccumbit ⁊ ab eis deducitur ꝙ̄uis non de neceſſitate eo ꝙ ratio imperium ſuper paſſiones habet. ⁊ per hunc etiam modum ex motibus corporum celeſtium aliqua poſſunt de operibus humanis preſciri cum non ſit dubium diſpoſitiones corporis humani impreſſiones corporum celeſtium ſequi ꝙ̄uis talibus predictionibus non ſit tutum nimis intendere vt dicit Auguſtinus. ij. ſuper Gene. cū plerūqꝫ aſtrologi de futuris vera prenuntient non tam ex ſignis celeſtibus ꝙ̄ ex occulto demonis inſtinctu quem humane mentes interdum neſcientes patiuntur: ⁊ ſic cum huiuſmodi diuinationibus quodammodo fedus initur.

d Einde queritur de productione animalium que ad quintam ⁊. vi. diem pertinet. et circa hoc queritur duo. Primo de materia ipſorum. Secundo de locis que eis ornari dicuntur.

a Ad primum ſic proceditur. videtur falſū eſſe quod dicitur quedā animalia ex aqs quedam ex terris materiam ſuſcepiſſe. Corpus enim cuiuſlibet animalis oportet eſſe ſenſibile: ſed nihil eſt ſenſitiuum ſine ca-

lore vt philoſophus dicit in ſecūdo de anima. ergo in corporibus animalium precipue debet ignis dominari qui eſt fons caloris. ¶ Preterea inter omnia corpora iferiora ſunt nobiliſſima corpora animalium quod patet ex hoc ꝙ nobiliſſimam perfectionem ſortiuntur .ſ. animam. cum ergo corpora rariora .ſ. ignis et aer ſint nobiliora quaſi plus habentia de ſpecie ⁊ minus de materia videtur ꝙ ex ipſis precipue animalium corpora conſtare debeant.

¶ Pre. vt dicit philoſophus i quarto methaurorum quecunq; ex calido condenſantur terre ſunt magis que vero ex frigido aque: ſed corpora omnium animalium condenſantur ex calore digerēte ⁊ humores in membra conuertente. ergo non videtur eſſe aliquod animal in quo dominetur aqua. ¶ Preterea vnicuiq; corpori mixto debetur locus ſm elementū predominans in ipſo vt dicitur in primo celi ⁊ mundi: ſed locus auium eſt aer vt in littera dicitur. ergo videtur ꝙ non aqua: ſed aer precipue in auibus dominetur. ¶ Sed contra eſt quod in littera dicitꝰ ꝙ ex aqua piſces ⁊ aues producuntur: ex terra autem alia animalia. ¶ Reſpondeo dō ꝙ elementum predominari in aliquo corpore poteſt intelligi dupliciter vel ſm ſuum genus vel quantum ad id quod eſt proprium illi corpori in genere illo. cum enim alicui generi deputatur aliqua complexio: hoc non eſt ſm aliquē indiuiſibilem gradum: ſed ſm latitudinem quādam ita ꝙ eſt inuenire aliquos terminos vltra quos non ſaluatur complexio illius generis: ſed inter illos terminos eſt multa diuerſitas ſm ꝙ acceditur ad vnū vel ad alterum. verbi gratia. complexio debita corpori humano eſt complexio temperatiſſima: ⁊ tamen ſunt multi gradus temperamenti ſecundum quos quidam dicuntur melancolici quidam colerici: ⁊ ſic de aliis ſm propinquitatem ad terminos complexionis humane ſpeciei vel in calore vel in frigore. ita tamē ꝙ eſt aliquis gradus caloris vel frigoris quē nō trāſit humana complexio. Dico ergo ꝙ ſi loquimur de elemento predominante in corpore animalis quantum ad complexionem conſequentem ipſum genus oportet ꝙ elementa inferiora groſſiora ſecundū quātitatem excedant elementa ſubtiliora que tamen excedunt ſecundum virtutem ſcilicet ſm calidum ⁊ humidum in quo vita conſiſtit que ſunt qualitates principales ignis ⁊ aeris. cum enim corpora animalium debeant eſſe aliis temperatiora ⁊ magis a cōtrariis remota vt per equalitatem complexionis nature corpori celeſti aſſimilata perfectionem magis ſimilem ſortiantur virtuti que mouet celos; oportet inferiora elementa que ſunt minus actiua eo ꝙ habent plꝰ de materia ⁊ minus de forma ſecundum quantitatē excedere vt virtutis defectum ſuppleat quantitatis exceſſus: ſed tamen cōplexio in qua ſaluatur natura animalis habet multas diuerſitates ⁊ ſm ꝙ accedit ad vnum extremum vel ad alterum dicitur in altero dominari hoc vel illud elementum.

¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ ignis dominatur ſm virtutem in corpore ſenſitiuo eo ꝙ calor eſt inſtrumentum anime non tamen poteſt eſſe ꝙ ignis dominetur ſecundum quantitatem materie eo ꝙ cum ſit maxime actiuus alia elementa conſumeret. ⁊ ideo nō dicitur animalis corpus ex igne materialiter formatum. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ in quolibet genere tanto aliquid eſt nobilius quanto magis accedit ad nobiliſſimum in genere illo. ⁊ ideo ſimpliciter loquendo per reſpectum ad vltimam perfectionem equalis perfectionis in quo ſecundum quantitatem excedunt corpora groſſiora eſt nobilius corpore ignis vel aeris: quia nihil eſt corpori celeſti ſimilius. ſed nihil prohibet quantum ad aliquas virtutes corporales vt calorem ⁊ frigus ⁊ huiuſmodi ſubtiliora corpora nobiliora eſſe. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ in corporibus omnium animalium ſimpliciter dominatur terra ſecundū quantitatem eo ꝙ aqua eſt quaſi continuans partes vt non cōminutionē ſz commixtionem faciant: ſed illa animalia que plus habent de aqua aliis animalibus dicuntur ex aqua cōſtare penſata eorum propria complexione ſecundum comparationem ad complexionem debitam generi cōmuni ⁊ ſecundum hoc ex aqua dicuntur eſſe piſces quantum ad id quod in ea groſſius eſt. Aues autem quantum ad id quod in ea ſubtilius eſt quod quidem in vapore reſolutum eſt quaſi medium inter aerem ⁊ aquam ⁊ propter hoc aues in aere eleuantur ⁊ piſces gurgiti remittuntur. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ philoſophus loquitur de loco naturali qui ē terminus motus naturalis: ⁊ in quo naturaliter quieſcit corpus ſic etiam aer non eſt locus auium quia non in aere: ſed in terra quieſcunt ſed eſt locus eorum ſecūdum motum aīalem cuius principium non eſt grauitas ⁊ leuitas.

D ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ incon
a ueniēter ornatus trium elementorum ſecūdum tria genera animalium deſcribatur. Ignis enim eſt principalior inter elementa: ſed ei nullus ornatus aſſignatur. ergo videtur ꝙ inſufficienter ornatus elementorum aſſignetur. ¶ Preterea locus naturalis eſt locus quietis ſed aues non quieſcunt in aere vt dictum eſt. ergo videtur ꝙ aer auibus non ornetur. ¶ Preterea reptile eſt genus terreſtris animalis: ſed diuerſorum elementorum diuerſus eſt ornatus. ergo videtur ꝙ incōuenienter in ornatu aque reptile commemoratur. ¶ Preterea nobiliori corpori debetur nobilior locus: ſed animalia greſſibilia ſunt nobiliora auibus vel piſcibus: quia ſunt magis completa vt eorum generatio oſtendit ⁊ mēbrorum diſpoſitio. ergo cum aer ⁊ aqua ſint nobiliora elementa quā terra videtur ꝙ inconuenienter aues ⁊ piſces aeri ⁊ aque animalia nō greſſibilia terre deſcribantur. ¶ Preterea ſecundum philoſophum in libro de animalibus quedam animalia ſunt media inter terreſtria ⁊ aquatica que vtrobiq; morantur. horum autem mentio nulla facta eſt. ergo videtur inſufficienter elementorum ornatus deſcribi per animalia. ¶ Preterea plus diſtat homo a greſſibilibus quā greſſibile a volatile: quia eſt in alio gradu entium ſcilicet rationalium cum omnia bruta in vno gradu entium: ſcilicet ſenſibilium computentur: ſed non eadē die producta ſunt greſſibilia ⁊ volatilia. ergo videtur ꝙ nec eadem die debuit homo cum aliis animalibus fieri. ¶ Preterea quorum eſt maior ſimilitudo eſt etiam maior continuatio: ſed vt dicit Auicen. corpus humanum eſt ſimillimum corporibus celeſtibus. ergo videtur ꝙ ſtatim poſt ornatum celorū corpus hominis formari debuit ante alia animalia.

¶ Reſpondeo dicendo ꝙ animalia non dicuntur ornamenta elementorum niſi ſecundum ꝙ comparātur ad elementa vt locatum ad locum. Comparatio autem corporis ad locum ſuum eſt ſecundum motum ⁊ quietem: motus autem animalis eſt duplex

vnus conſequens naturam corporis eius ſm̄ virtu
tum elementi dominantis in ipſo. Alius conſequit̄
apprehenſionem ⁊ appetitum ⁊ hic eſt motus ꝓpriꝰ
animalis inquantum eſt animal. ⁊ ideo ad illius ele
menti ornatum alr̄ pertinet in quo motum animalem
habet propriuꝫ non ad quod mouetur motu ꝯñte na
turā ſui corporis huiuſmodi eni motus non ſequitur
alr̄ in quantum huiuſmodi: ſed ſm̄ ꝙ ꝯponit̄ ex graui
bus ⁊ leuibus. ⁊ ideo animalia greſſibilia ad ornatuꝫ
terre pertinere dr̄ q2 in ea motum animalem habēt
⁊ pari ratione natatilia ad ornatum aque ⁊ volatilia
ad ornatum aeris. ¶ Ad primuꝫ ergo dō ꝙ q̄uis ali
que res cōmixte poſſint ad tempus ſine leſiōe i igne
ſeruari: tamen nulla res eſt que tandem ab igne non
conſumatur ſi diu in eo permaneat vt Galienus di
cit in libro de ſimplici medicina. ⁊ ideo non eſt poſſi
bile aliqḋ animal viuere i igne vt in libro de ꝓprie
tatibus elementorum phs dicit niſi forte ad modicū
tēpus vt de ſalamandra dicitur. ¶ Ad ſecundū dō
ꝙ anima auis in motu animali mouetur contra natu
ram corporis. ⁊ ideo talis motus eſt cum labore ⁊ pe
na vt in ſecundo ce. ⁊ mun. dr̄. ⁊ ideo oꝫ ꝙ quies qua
huic labori ſuccurritur ſit in loco conuenienti nature
corporis ex quo tamen non habetur ꝙ terra ſit pro
prius locus auis inquantum eſt alr̄. ¶ Ad tertiū dō
ꝙ reptilium quedam genera ſunt terreſtria quedam
aquatica. ⁊ ideo reptile cum vtroqꝫ cōmemorat̄. dr̄
enim reptile quod ſe rapit. h autem contingit multi
pliciter. quoddam enim rapit ſe virtute coſtarum vt
ſerpentes: quoddam vi quorundam anulorū vt aīa
lia anuloſa. quoddaꝫ vi oris vt quidaꝫ vermes qui
ore terre affixo totū corpus poſt ſe trahunt: quoddā
vero vi pēnularum quarundam ſe mouet vt piſces
⁊ vlr̄ omne animal videtur reptile dici cuius corpꝰ
non multum a terra eleuatur per inſtrumenta motꝰ.
¶ Ad quartuꝫ dō ꝙ nobilioribus animalibus debe
tur nobilior locus per comparationeꝫ ad ipſa anima
lia: q̄uis aūt aer ſit nobilior terra in natura ſua tamē
terra in quantum competit in diſpoſitionibus aīaliū
eſt nobilior aqua vel aere: q2 in ea nutrimenta aīaliū
magis habundat ⁊ magis competit locus iſte equa
litati cōplexionis. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ aīa
lia meꝰ cōputantur cum illo extremorū cum quo ma
gis cōicant non enim inuenitur aliquod alr̄ quod al
terius naturam non magis ſapiat. ¶ Ad ſextum dō
ꝙ illud hominis quo ceteris aīalibus ante ponit̄ non
eſt aliquid corporale vel corporalis forma ſed intel
lectus: ſed quantum ad naturam corporis ſui non ē
inconueniens ꝙ magis cōicat cum quibuſdā aīalibꝰ
q̄z quedam cum alijs ſm̄ materiam. Alia enim depu
tantur diuerſis diebus vel vni ſm̄ materiam ex qua
corpus producitur: diuerſis vero elemētis in ornat̄
ſm̄ diuerſum motum qui etiaꝫ corporalibus organiſ
complet̄. ¶ Ad ſeptimum dicendum ꝙ in via ge
nerationis quanto aliquid eſt perfectius ⁊ magis
aſſimilatum agenti tanto tempore poſterius eſt q̄uiſ
ſit prius natura. ⁊ ideo q2 homo perfectiſſimum aīa
lium eſt vltimo inter aīalia fieri debuit: ⁊ non imme
diate poſt corpora celeſtia que cum inferioribus cor
poribus non ordinantur ſm̄ viam generationis cuꝫ
in materia non cōicent cum eis.

Einde q̄rit̄ de hiis q̄ ad. vij. diem pertinēt
d ⁊ circa h queruntur tria. Primo de cōſuma
tione operum diuinorꝫ. Secundo de quie
te dei. Tertio de ſanctificatione. vij. diei.

D primum ſic proceditur. videtur ꝙ deus
a non conſumauerit. vij. die opus ſuum. perfe
ctus. n. numerus ꝯſumationi operꝝ diuinorꝝ
ꝯuenit: ſꝫ ſenariꝰ numerꝰ pfectꝰ ē ⁊ ñ ſeptēnariꝰ. ḡ die
ſexto ⁊ ñ ſeptio deꝰ opꝰ ſuū ꝯſumar̄ debuit. ¶ Pre.
ꝯſumatio operis attenditur: ſꝫ h ꝙ aliq̄ pfectio opi
adicitur: ſed nulla perfectio poteſt rei operate accre
ſcere niſi ex actu opantis. cū ergo deus die ſeptima
quieuerit vt ſcriptura dicit non videtur illa die opꝰ
ſuum conſumaſſe. ¶ Pre. q̄zdiu artifex ab ope ſuo
non ceſſat opus ſuum non conſumat: ſed deus nūq̄z
ab opatione ſua ceſſat cum operatio ſua ſit eſſentia
ſua que eterna eſt. ergo deus die. vij. opus ſuum nō
cōſumauit. ¶ Preterea ſm̄ Auicennā omne agens
quod non agit per motum non habet actionem i effe
ctu ſolum q̄z diu fit ſed q̄zdiu in eo perdurat: cum nō
tantum ſit cauſa fieri ſed eſſendi: ſed deus eſt cauſa
agens rei non per motuꝫ cum non requirat materiā
ex qua agat quam oporteret eſſe ſbm motus. ergo vi
detur ꝙ ipſe q̄zdiu mundus durat ſua actiōe eē mū
do influat: ⁊ ita videtur ꝙ. vij. die nō ceſſauerit ab
opere: ⁊ ſic idem quod prius. ¶ Preterea deus nō
tantum rerum factor eſt: ſed etiam conſeruator ſed ñ
poteſt dici ꝙ conſeruet niſi per aliquam actioneꝫ in
res. ergo videtur ꝙ q̄zdiu res in eſſe conſeruant̄. ꝙ
deus in res operetur ergo ⁊c. ¶ Preterea dies ſep
timus creatura quedam eſt: ſed omnis creatura ē ex
operatione diuina nec prius diem. vij. fecit q̄z eſſet
q2 eſſe ſucceſſiuorum eſt in fieri. ergo videtur ꝙ die
ſeptimo nouam creationem fecerit: ⁊ ita non ab om
ni opere ceſſauit. vnde vt prius. ¶ Preterea vt di
cit philoſophus in. xvij. de animalibus frequenter
apparent noue ſpecies animalium que prius nunq̄z
apparebant: vt patet in illis que ex putrefactiōe ge
nerantur. ergo videtur ꝙ nec etiam ab inſtituendis
nouis ſpeciebus deus die. vij. ceſſauerit. ⁊ ſic idem
quod prius. ¶ Preterea quedam ſunt in quibus ſo
la diuina virtus operatur. ſicut in creatione anima
rum in infuſione gratie ⁊ miraculorum operatione
ergo videtur ꝙ tunc non ceſſauerit ab operatione ⁊
inſtitutione nouarum creaturarum. ergo ⁊c. ¶ Con
tra h eſt quod dicitur Gene. primo ꝙ conſumauit
deus die. vij. ⁊c. ¶ Preterea in perfectione operiſ
cuiuſlibet diei. ſ. ſ. ſignificatur. cum dicitur vidit de
us ꝙ eſſet bonum vt dicit Aug. in primo ſup Gene.
ſed ſeptenarius numerus. ſ. ſ. attribuitur qui ſeptifor
mis in munere dicitur. ergo conuenienter conſuma
tio operuꝫ. vij. diei aſſcribitur. ¶ Reſpondeo dō ꝙ
ſicut magiſter dicit in littera in hoc diſcordat noſtra
tranſlatio ab alia quam. Aug. expoſuit. In noſtra eni
tranſlatiōe conſumatio operum aſcribitur diei. vij.
in alia vero diei. vi. vtraqꝫ autem veritatem habe
re poteſt ſiue intelligatur ſeptimus dies ſequi alios
vi. ſucceſſiōe temporis vt alij ſancti volunt ſiue po
nātur. vii. dies vnus dies vt Aug. vult ſeptempl̄r
rebus preſentatus ſcilicet cognitio angelica. loquen
do enim ſm̄ Auguſtinū diſtinguenda eſt rei duplex
perfectio. Una enim eſt perfectio totalitatis quā reſ
habet ex h ꝙ ex omnibus partibus ſuis eſſentialibuſ
integrata eſt ⁊ talis perfectio mundi ſexte diei com
petit quia poſt ſex primos dies nulla creatura mun
do addita eſt que non aliquo modo in operibus. vi.
dierū eſſet vt patebit. Alia vero perfectio rei ē quā
habet ex ratione finis que eſt vltima perfectio ⁊ talr̄
perfectio mundi debet̄. vij. diei in qua deus ab oībꝰ

operibus requieuit in ſe ſicut in fine ſed ſequēdo alios ſanctos diſtinguenda eſt iterū duplex perfectio vna eſt perfectio prima quam.ſ.res habet ſm eſſe ſuum: ⁊ h̄ perfectio mundi completa eſt. vi.die quia nulla pars mundi poſtmodum addita eſt que in primis ſex diebus non precelſerit aliquo modo. Alia ē perfectio ſecunda que eſt operatio rei vt dicitur.ij. de anima ⁊ talis perfectio mundi fuit in.vij.die qꝛ ex tunc ceſſante operatione qua deus naturam inſtituit incepit operatio propagationis in toto vniuerſo ſm ꝙ ex naturis iam conditis res alie producuntur quam operationem in rebus omnib⁹ deus vſq; nūc facit Jo.v.pater me⁹ vſq; modo operatᷣ ⁊ ego opoꝛ. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ ſenarius numer⁹ ratione ꝑtium perfectus dicitur:qꝛ ex omnibus ꝑtibus eius aliquotis agregatis conſurgit:⁊ ideo perfectio ſenarius congruit illi perfectioni mundi que cōſiſtit in totalitate partium quantum ad eſſe primum ⁊ ſicut partes aliquote ſenarij ordinatim:⁊ continue ſibi ſuccedunt ſine alterius numeri interpoſitiōe.ſ. vnum duo tria:ita etiam in ꝓductiōe ꝑtium vniuerſi ordo ſeruatus eſt vt poſt productionem prime ꝑtis ſtatī narrareᷣ productio ſecūde ꝑtis:⁊ ſic deinceps vſq; ad ſextum. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ conſūmatio operum intelligitur ſm aliquid perfectiōis ipſis rebus collatum quod eſt ipſa operatio per quā natura propagatur. Hec autem operatio eſt a deo ⁊ a virtute creature:⁊ ideo ⁊ deus dicitur conſūmaſſe opus cuius virtute natura mota in operationē erit. nec tamen aliquid nouum in natura efficitur:qꝛ operatio conſequitur ex virtute nature prius rebus collata. Conſūmatio autem que eſt ex ꝑte finis non ē ſ; aliquid additum in re. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ deus non dicitur ceſſare ab operatione niſi ex ꝑte effectus ꝯñtis.ipſe enim non agit aliqua operatione media vel intrinſeca vel extrinſeca que non ſit ſua eſſentia:qꝛ ſuum velle eſt ſuum facere ⁊ ſuum velle eſt ſuum eſſe nec tamen ab eterna operatione ſequitur effectus niſi ſm determinationē voluntatis vt prius dictum eſt. vnde dicitur incipere operari vel ab operatione ceſſare ex parte effectus. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ ſicut influentia ſolis per irradiationem eſt ſemper q̄ȝdiu aer illuminatur vt poſſit dici ſol facit lumen in aere ita diuina bonitas ſemper eē rebus influit non aliud ⁊ aliud: ſed vnum ⁊ idē.nec tñ res dr̄ ſemper fieri vel creari vel inſtitui apud nos: ſed tunc cum primo eſſe acceperint. Et ideo dicitur ꝙ ceſſat creare vel facere mundum. ¶ Ad q̄ntum dicendum ꝙ conſeruatio rerum in eſſe nihil aliud eſt q̄ȝ influentia eſſe rei ſm ꝙ dictum eſt.ſ.ꝙ de⁹ q̄ȝdiu res eſt cauſat ⁊ efficit eſſe rei.nec tamē talis conſeruatio repugnat predicte ceſſationi:qꝛ eſſe rei conſequitur principia eſſentialia ſicut operatio virtutem. ¶ Ad ſextum dicendum ꝙ dies ille ſeptim⁹ preceſſerat ſecundum ſimilitudinem ad minus in ṗmis ſex diebus. ¶ Et preterea eē rei cauſatur a ṗncipiis naturalibus prius nature collatis:quia mot⁹ eſt cauſa temporis vel eſt idem dies cum precedentibus ſecundum Auguſtinum. ¶ Ad ſeptimum dicendum ꝙ ille noue ſpecies producuntur ex virtute celleſti que tenet locum virtutis formatiue in animalibus ex putrefactione generatis:⁊ ideo iſte ſpecies fuerunt producte in operibus ſex dierum in ſuis ṗncipijs:ſcilicet materia ⁊ in rationibus ſeminalibus ſicut etiam alia que per operationē; nature ꝓducūᷣ. ¶ Ad octauum dicendum ꝙ nihil facit deus in creatura quod aliquo modo in primis diebus non preceſſerit ſed diuerſimode. Quedam enim fuerunt in operibus.vi.dierum vt in principiis actiuis ⁊ materialibus ⁊ ſecundum ſimilitudinem ſpeciei vt ea que generantur ex ſibi ſimilibus in natura:quedam vero ſicut in principiis actiuis ⁊ materialibus:ſ; nō ſm ſimilitudinem ſpeciei.ſicut quedam alimalia ex putrefactione generata:quedam vero ſicut ex principiis diſponentibus ⁊ non actiuis ⁊ ſecundum ſimilitudinem ſpeciei ſicut anima rationalis:queda; vero vt in potentia obedientie tantū ſicut ea que per miraculum fiunt.

a D ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ incōuenienter dicatur deus die ſeptima requieuiſſe. Oppoſita eni nata ſunt fieri circa idē. Sed quies opponitur motui. ergo cum deus nō mouetur Ja.i. Apud quem non eſt tranſmutatio ⁊c. videtur ꝙ nec poſſit dici quieſcere. Si dicatur ꝙ quies dicitur de deo non ſm ꝙ opponitur motui ſ; ſm ꝙ opponitur labori. ¶ Contra ſecundum philoſophum in.vii. ⁊ decimo ethicorum operatio cui non adiungitur motus eſt ſm ſe delectabilis ⁊ nullo modo laborioſa:quia labor in operatiōe cauſatur ex motu innaturali ſed operatio dei eſt omnino ſine motu quia immobilis manens dat cuncta moueri vt dicit Boetius. ergo nullus labor ſibi accidit in hoc ꝙ res creauit. ergo nec quies que opponitur labori ſibi conuenit. Si dicatur ꝙ deus dicitur requieuiſſe in quantum facit nos in ſe requieſcere ſicut dicitur cognoſcere aliquem quando facit nos illud cognoſcere vt Gene:xxij. dicit abrahe nunc cognoui ꝙ timeas deū. ¶ Contra reges ſeptime diei cū diuidiᷣ ꝯtra operationē; ſex dierū ſed in ſex diebus dicitur deus feciſſe quia ipſemet fecit. non quia fecit nos facere. ergo ⁊ in.vij. die ipſemet requieuit non ſolum fecit nos requieſcere. Si dicatur ꝙ deus quieuiſſe dicitur ſicut voluntas quieſcit in fine. ¶ Contra. ſicut quies corporis opponitur motui eius ita quies voluntatis opponitur motui eius vt vtrunq; per ſimilitudinem de voluntate dicatur:ſed motus volūtatis non poteſt eſſe niſi ſecundū ꝙ procedit de his q̄ ſunt ad finē i finē ipſū. cū igitur talis motus deo non cōmunicat qui ex rebus aliis nec in ſui cognitionem nec in ſui amorem venit videtur ꝙ nec quies voluntatis ſibi cōuenire poſſit. ¶ Preterea ea que ſunt eterna non conuenienter connumerantur inter ea que ex tempore inceperunt:ſed quies voluntatis diuine in ſuo fine eſt eterna. ergo inconuenienter dies quietis diuine connumeratur diebus creationis rerum que ex tempore inceperunt. ¶ Preterea finis diuine voluntatis non eſt aliud a deo. Si igitur intelligitur requieuiſſe propter voluntatem quieſcētem in fine videtur inconuenienter dici in.die.vij. requieuiſſe cum dies.vii. creatura ſit. ¶ Si dicatur ꝙ non requieuit in die.vii. ſicut in obiecto quietis ſed ſicut in tempore quietis. ¶ Contra illud qḋ eſt eternum non eſt in tempore ſed ſupra tempus:ſ; quies diuine voluntatis eſt eterna igitur non eſt in vii. die ſicut in tempore. ¶ Preterea ſicut quies dei qua in ſe quieſcit non habet finem ita non hab; principium ſed ſicut veſperū eſt finis diei ita mane eſt principium eius ergo dies.vii. ſi dicto modo ac

cipiatur quies non debet habere mane ſicut nec ha
bet veſpere. ergo cum aſſignetur ſibi mane non po-
teſt dici deuz die. vii. modo p̄dicto quieuiſſe. ¶ Sꝫ
contra deutro. xxij. dei perfecta ſunt opera ſed om
nis artifex perfecto opere ſuo quieſcit. ergo deo poſt
nature iſtitutionem que ſuit in ſex diebus quies die
ſeptima conuenit. ¶ Preterea homo bene diſpoſi-
tus dicitur ex operibus ſuis in deo requieſcere quia
opera ſua ad dei bonitatem refert. Cum ergo deus
omnia propter bonitatem ſuā operetur vt dicit Au-
guſtinus ⁊ dictum eſt in prima d. i. li. videtur ꝙ ſibi
communicat ex hiis que fecit in ſe ipſo requieſcere.
¶ Reſpondeo d͛d͛ ꝙ quies proprie loquendo mo-
tui opponitur: quia vero motus cauſat laborem in
operationibus noſtris vt dicit philoſophus inde cō
ſecutum eſt vt quies labori opponatur: ⁊ ex his dua
bus ſignificationibus quietis tranſumpte ſunt alie
due: quia enim noſtris operationibus motus adiun-
gitur inde in vſum venit vt omnis operatio motus
dicatur ꝗ̃uis in proprie. ⁊ ſecundum hoc omnis ceſ
ſatio a quacūqꝫ operatiōe quies dicitur ⁊ hec ſigni-
ficatio tranſumitur a prima. Sed quia nihil laborat
niſi ex hoc ꝙ a perfectione proprie nature diſtat vt
patet in motibus violentis inde eſt vt in illo res re
quieſcere dicatur in quo ſufficientiā inuenit. ⁊ ſecun
dum hunc modum voluntas quieſcit in vltimo fine
⁊ hec ſignificatio quietis tranſumitur a ſecunda.
¶ Conſtat ergo ꝙ deo non poteſt quies attribui ꝗ̃
tum ad primam vel ſecundam ſignificationem: ſed
quantum ad tertiam vel quartam poteſt. Sed quan
tum ad tertiam ſciendum vt ex precedenti articulo
patet ꝙ deus ab operatione ceſſare non dicitur qua
ſi ipſa operatio qua operatur deficiat cum ſua ope-
ratio ſit eſſentia eius: ſed ratione effectus h͛ dicitur
quia operatione eterna facit vt aliquis effectus tē-
poraliter ſit. Nec ſic tamen ex parte effectus opera
tio eius ceſſare dicitur die. vii. quaſi nihil in rebus
fecerit poſtea vel ſaltem in die. vii. quia ſi operatio
eius in creatura vel ad momentum ceſſaret creatu
ra eſſe deſineret vt dicit Auguſtinus. iiii. ſuper Ge
ne. ſed ſic dicitur ab opere ceſſaſſe, die. vii. q: a die
vii. ⁊ deinceps nouam creaturam non fecit que nō
aliquo modo in operibus ſex dierum preceſſerit vt
ſupra dictum eſt. ¶ Sed quantum ad quartum no
tandum ꝙ quies voluntatis diuine in fine poteſt ac
cipi dupliciter vel abſolute ſecunduꝫ ꝙ in ſe ipſo ſuf
ficientiam inuenit ⁊ ſic quies eterna eſt. ¶ Alio mo
do poteſt intelligi per relationem ad creaturam ſm
ꝙ creatura deo placet non tamen ita vt ea indigeat
quaſi in ea ſufficientiam ſue beatitudinis inueniens
ſed eam ad ſeipſum ordinans in ſeipſo ſufficientiam
inuenit: ⁊ ſic quieſcere dicitur deus proprie a rebuſ
conditis quod non poteſt intelligi niſi rebus iam cō
ditis quod eſt poſt ſenarium diem ⁊ ita quies dei ſe
cundum duas vltimas acceptiones conuenienter
vii. diei aſſcribitur. ¶ Ad primum ergo ⁊ ſecunduꝫ
concedimus quia deo non attribuitur quies oppoſi
ta motui vel labori. ¶ Tertiū ſimiliter ꝯcedim⁹ q:
non ſolum illo modo dicitur deus quieuiſſe. vii. die
ſed vt dictum eſt alijs modis. ¶ Ad quartum dicē
dum ꝙ motus voluntatis diuine methaphorice di
citur non ex hoc ꝙ voluntas eius finem conſequa-
tur per aliqua media ſed quia ea que ab ipſo ſunt in
ſeipſum ordinat. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ ꝗ̃uis
deus ab eterno in ſeipſo quieuerit non tamen quie
uit a creaturis conditis in ſeipſo ſed ſolum quieuit
ſic quando iam creature fuerant condite.
¶ Ad ſextum dicenduꝫ ꝙ dies ſeptimus nullo mo
do ponitur vt obiectum quietis. ſed vel ſecundum
Auguſtinum deus dicitur in. vii. die quieuiſſe in
quantum quietem propriam qua in ſe ipſo a rebus
conditis quieſcit nature angelice monſtrauit cuius
cognitionem diem appellat: vel ſecunduꝫ alios ſan
ctos: dies ſeptima ſignificat tempus quoddam non
ita ꝙ quies diuina tempore menſuretur: ſed quia ſi
mul cum tempore eſt. per quem modum verba tem
poralia de deo dicuntur. vnde patet reſponſio. vii.
¶ Ad octauum dicendum ꝙ ꝗ̃uis quies dei prin-
cipium non habeat tamen quies creature a deo ſe-
cunduꝫ ꝙ in eo ſtabilitur principium habet. ſed non
fineꝫ: q: qualitercūqꝫ creatura mutetur nunꝗ̃ in nō
ens ſimpliciter cedit vt dicit Auguſtinus. iiii. ſuper
Gene. Uel aliter dicenduꝫ ꝙ etiam ipſa quies qua
deus quieſcit quodammodo principium habet non
inquantum quieſcit in ſe ipſo abſolute: ſed in quan-
tum quieſcit in ſe ipſo a rebus conditis eis non
egendo quod tamen finem non habet quia eis nun
ꝗ̃ egebit: ⁊ ideo dies. vii. habet mane ſed non
veſpere.

a D tertium ſic proceditur. videtur ꝙ dieꝫ
ſeptimum deus pre alijs ſanctificare non
debuit. Operatio enim nobilior eſt ocio
vt dicitur decimo ethicorum vnde non in
ocio: ſed in operatione felicitas cōſiſtit ſed. vi. die-
bus deus operatus eſt. vii. vero die ab opere ceſſa-
uit. ergo. vi. dieꝫ potius ꝗ̃. vii. ſanctificare debuit.
¶ Preterea ſanctificatio ⁊ benedictō congrue boni
tati reſpondet ſed bonum eſt cōmunicatiuum ſui vt
dicit Dyoniſius. cum ergo deus in. vi. diebus boni
tatem ſuam cōmunicauerit res in eſſe producendo
videtur ꝙ eiſdem. vi. diebus magis ꝗ̃. vii. ſancti-
ficatio competat. ¶ Preterea vt dicit Raby moy.
Obſeruatio ſabbati in lege fuit iſtituta vt in fide po
puli firmiter permaneret nouitas mundi ex qua fa-
cillima probatio ſumitur ad oſtendendum deum eē
⁊ omnipotentiam eius ⁊ alia huiuſmodi. ¶ Sed
ſecundum apoſtolum Ro. i. per ea que facta ſunt in
inuiſibilia dei deuenimus. ergo potius. vi. dies in q
bus creature facte ſunt: ſanctificari deberētur ꝗ̃ di
es. vii. ¶ Preterea ei cui nihil decreſcit in operā
do aliquid exterius non eſt acceptior quies ꝗ̃ ope-
ratio ſed deo nihil decreſcit in faciendo creaturas
quia faciendo non laborat vt dictum eſt: neqꝫ virtus
eius exhauritur. quin ſemper in infinita poſſit. nec i
tellectus eius diſtrahitur quin ſemper in ſui con-
templatione perfecte maneat. ergo non debuit ma-
gis ſanctificare diē quietis ꝗ̃ dies in quibus ope-
ratus eſt. ¶ Preterea magis indicat diuinam po-
tentiam operatio qua deus operatur inſtituendo na
turaꝫ ꝗ̃ illa qua operatur in natura operante ad na
ture propagationem: ſed in primis. vi. diebus deus
operatus eſt naturam inſtituendo nullo mediante.
In. vii. vero die ⁊ deinceps operatus eſt naturam
conſeruando ⁊ mouendo motibus nature ⁊ princi-
pijs. ergo ſenarius dierum magis manifeſtat diuinā
potentiam ꝗ̃ dies ſeptimus: ⁊ ita magis ſanctifica-
ri debuit. ¶ Sed contra: ſanctificatio ⁊ benedictio
bonitati debetur: ſed bonum ſecundum philoſophuꝫ

in tertio methaphiſice dicitur ex ratione finis: cum
igitur perfectio rerum que eſt ex ordine ad finem de
beatur diei. vii. ille dies pre aliis ſanctificari ⁊ be-
nedici debuit. ¶ Preterea vita contemplatiua ac
tiue prefertur. vnde luc. x. Optimam partem elegit
ſibi maria. per quam vita contemplatiua ſignatur:
ſed ſenarius dierum attribuitur actioni qua de-
us res produxit: ſeptenarius autem quieti diuine cō
templationis qua ſeipſo deus perfruitur. ergo ſanc-
tificatio et benedictio precipue diei ſeptime debe-
tur. ¶ Reſpondeo dō ꝙ ſeptime diei duo attribuū-
tur: ſcilicet conſumatio operum ⁊ quies opificis quā
tum vero ad primum debetur dici ſeptime benedi-
ctio quia ſecundum Gregorium benedictio dei ſi-
gnificat collationem donorum eius ⁊ multiplicatio-
nem eorūdem: multiplicatio autem creaturaꝝ pre
ſupponit duplicem perfectionem rerum illam: ſcili-
cet qua vniuerſum perfectum eſt ex omnibus ſuis
partibus eſſentialibus conſtans. Unde philoſophus
in quarto methaurorum dicit ꝙ perfectum eſt vnū
quodqꝫ quando poteſt facere alterum quale ipſum
eſt: ⁊ aliam: qua ſcilicet vniuerſum perfectum eſt ex
ordine ad finem quia multiplicatio creaturaꝝ per
generationem eſt ad hoc vt diuinum eſſe quantum
poſſunt participent vt in ſecundo de generatione dici
tur. omnis etiam creature operatio naturalis ad fi-
nem ordinata eſt: ⁊ ideo benedictio diei ſeptime de
betur in qua poſt perfectionem primaꝫ vniuerſi que
ſexto die completa eſt etiam in ordine ad finem vni
uerſum perfectum eſt. ſed quantum ad ſecundum
quod eſt quies opificis debetur diei ſeptime ſancti-
ficatio. In ſacra enim ſcriptura ſanctificatio inter-
dum dicitur ex hoc ꝙ aliquid ad cultum dei dedica
tur: ſic enim dicitur tabernaculum ſanctificari ⁊ va
ſa eius ⁊ miniſtri: ⁊ ita etiam dies ſeptimus ſanctifi-
catus eſt. i. ad cultum dei dedicatus eſt: vt ſicut ſci-
licet deus qui res condidit non in ipſis rebus condi
tis quaſi in fine quieuit: ſed a rebus conditis in ſe ip
ſo in quo beatitudo ſua conſiſtit cum non ſit beatus
ex hoc ꝙ res fecerit: ſed ꝙ factis non eget in ſe ipſo
ſufficientiam habens: ita etiam ⁊ nos nō i operibus
eius aut in operibus noſtris diſcamus quieſcere ſi-
cut in fine: ſed ab operibus in ipſo deo in quo beati
tudo noſtra conſiſtit. propter hoc enim inſtitutum ē
vt homo ſex diebus laborans in operibus propriis
ſeptimo die quieſceret eius cultui vacans hec autem
quies in deo chriſtianis non ad tempus ſed perpe-
tue indicitur quibus indicitur ſine intermiſſiōe ora-
re. i. te ſ. v. et ideo illa temporalis obſeruatio in lege
noua ceſſat. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ felici
tas dei non conſiſtit in operatione qua creaturas cō
didit ſed in operatione qua ſeipſo perfruitur creatu
ris non egens: ⁊ hec operatio ad quietem ſeptime
diei pertinet. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ q̄uis
bonitas dei manifeſtetur in hoc ꝙ eſſe cōmunicauit
rebus per creationeꝫ tamen perfectio bonitatis oſtē
ditur in hoc ꝙ rebus conditis deus non eget ſed in
ſeipſo ſufficientiam habet. ¶ Ad tertium dicenduꝫ
ꝙ creature ſunt ſicut via per quam deuenitur in co
gnitionem creatoris perfectio autem non conſiſtit
in via ſed in termino vie. vnde non debuit ſanctifi
cari dies i quo creature ſunt cōdite ſed dies in quo
ſicut in finem quieſcitur. ¶ Ad quartum dicendum
ꝙ q̄uis per operationem qua res in eſſe producit
nihil deo decreſcat tamen h̄ potius apud eum eſt ꝙ
aliis non eget in ſeipſo quieſcens q̄ꝫ ꝙ alia facit: et
ideo dies quietis magis benedicitur q̄ꝫ dies produ
ctionis creature. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ de
us eadem virtute qua eſſe rebus tribuit eas in eſſe
proprio conſeruat. vnde non magis oſtendit diui-
nam potentiam productio creaturarum q̄ꝫ earum
conſeruatio. Iumenta ⁊ reptilia ⁊ beſtias. Quid
ſit reptile dictum eſt. Iumenta vero dicuntur que
adiutorium homini conferunt precipue vehendo
ipſum vt equi vel aſini ⁊ huiuſmodi. Beſtie dicun
tur propter crudelitatem quaſi vaſtie vt leones vr
ſi: ⁊ huiuſmodi creata non fuerunt niſi potentialiter
⁊ materialiter vt intelligatur tam de potentia acti-
ua q̄ꝫ de materiali. Quia non potuit ſimul ab homi
ne dici ⁊c. videtur h̄ nihil eſſe quia licet non potue-
rit ſimul pronuntiare potuit tamē dicere ea que ſuc
ceſſiue narrabat ſimul eſſe facta. Sed dicendum
ꝙ dicitur non potuiſſe dicere non quia non ſimpli-
citer non potuit dicere ſimul eſſe facta: ſed quia nō
potuit h̄ dicere ſecundum conuenientiam diſcipline
vt faciliter quod dicebatur a rudibus caperetur vt
faciunt geometre in deſcriptionibus figurarum li-
neam poſt lineam protrahentes que tamen ſimul fi
guram conſtituunt. Alia tranſlatio habet conſuma-
uit deus die ſeptimo. vtraqꝫ trāſlatio veritatem cō
tinet ſi vt predictū eſt completio diſtinguatur.

Diſtinctio. Decimaſexta.

De hominis creatiōe: vbi conſiderandū
eſt quare creatus ſit homo: ⁊ qualiter ſit in-
ſtitutus: que duo ſupra tractata ſunt. ⁊ qua
lis factus ⁊ qualiter lapſus poſtremo quo-
modo ſit reparatus: que diſcutiēda ſunt.

IS excurſis q̄ ſupra
de hominis creatio
ne pmiſimus: effectum mā
cipare atqꝫ ordine expla-
nare nūc ſuſcipimꝰ. Ubi
hec conſideranda vidētur
ſ. quare creatus ſit homo.
⁊ qualiter inſtitutus. ⁊ qualis ⁊ quomodo fa
ctꝰ deinde qualiter ſit lapſus. poſtremo qua
liter ⁊ per quem ſit reparatus. Horum autē
primo loco ⁊ ſecundo poſitā cauſam creatio
nis humane. ⁊ modum inſtitutionis ſuperi-
us pro modulo noſtre facultatis tractauimꝰ
Ideoqꝫ ſupereſt vt qualis vel quomodo fa-
ctus ſit. diſcutiamus. In geneſi legitur. facia
mus hominem ad imaginem. ⁊ ſi. no. In eo
ꝙ dicit faciamus. vna operatio trium perſo-
narum oſtendit̄. In hoc vero ꝙ dicit ad ima
gi. ⁊ ſi. no. vna ⁊ equalis ſubſtantia triuꝫ per
ſonarum monſtratur. Ex perſona eniꝫ pr̄is
hoc dicitur ad filium ⁊ ſpiritum ſanctum. nō
vt quidam putant angelis: quia dei ⁊ angelo
rum non eſt vna ⁊ eadem imago ⁊ ſimilitudo.

Quod imago ⁊ ſimilitudo hͤ a diuerſis accipitur varie. a quibuſdam increata. ab aliis creata ⁊ increata vel eſſentia trinitatis: vel filius ⁊ ſ. ſ.

Imago autem ⁊ ſimilitudo in hoc lo-
i co vel increata intelligitur. i. trinita-
tis eſſentia: ad quã factus eſt homo vel creata in qua factus eſt homo: ⁊ ipſa homini cõcreata. Increatam enĩ imaginē que deus eſt videt̃ intellexiſſe Beda cũ. dic̃ non eſſe vnam imaginē dei ⁊ angelorum: ſed trium perſonarum: ⁊ iõ pſonis nõ angelis fit ibi ſermo. Improprie tñ imago dr̃: qꝛ imago relatiue ad illud dicitur cuius ſimilitudinē gerit ⁊ ad quod repreſentandum facta ē. ſicut imago ceſaris que ipſius ſimilitudinē pferebat: ipſumqꝫ quodãmõ repreſentabat. Improprie aũt imago dr̃ id ad qđ aliud fit. ſicut exēplũ proprie dicit̃ quod ſumitur ex aliquo ⁊ exēplar ex quo ſumitur aliquid. Ponitur tamẽ aliquando abuſiue alterum pro altero. Ita ⁊ minus proprie accipitur imago eſſentia trinitatis: ſi tamen ea nomine imaginis in hoc loco intelligitur.

Opinio eorum qui putauerunt filium p imaginem ⁊ ſimilitudinem hic accipi.

Filius vero ꝓprie imago patris dr̃:
f ſicut ſupra in tractatu de trinitate di-
ximus. Unñ fuerũt nõnulli q ita diſtinxerũt: vt imaginē ĩ hoc loco itelligerēt filiũ: hoīem vero nõ imaginē: ſꝫ ad imaginē factũ dicerēt quos refellit apl'us dicēs. Uir qdẽ ē imago ⁊ gloria dei. hec namqꝫ imago. i. homo cum dicitur fieri ad imaginē: non quaſi ad filiũ dicitur fieri.. alioquin non diceret ad imaginē noſtrã: quõ enim noſtrã diceret: cũ filius ſolus patris imago ſit? Fuerũt autem ⁊ alii perſpicatius hec tractantes: q per imaginem filiũ: ⁊ p ſimilitudinē ſpm̃ ſcm̃ intelligerent: qui ſimilitudo eſt patris ⁊ filii. ⁊ ideo pluraliter putauerunt dici noſtram id referētes ad ſimilitudinem tantum. ad imaginem vero ſubintelligendum eſſe meã. Hominem vero ⁊ imaginē eſſe: ⁊ ad imaginē ⁊ ſimilitudinē factũ eē tradiderũt: ⁊ imaginem imaginis eſſe ⁊ ſimilitudinis:

Neqꝫ horum ſententiam approbat: ſꝫ imaginem ⁊ ſimilitudinem dei in homine qrendã ⁊ cõſiderãdã docet: vt imago ⁊ ſimilitudo creata intelligatur.

Erũt tamē hec diſtīctõ lꝫ reprobabil'
v penitus non videat̃: qꝛ tñ de medio-
mõtiũ in auctoritatibus ſanctorum nõ manet: cõgruētius in ipſo hoīe imago ⁊ ſimilitudo dei qrēda ē ⁊ ꝯſiderãda. Fact⁹ ē ergo homo ad imaginem dei ⁊ ſimilitudinem ſm mentem qua irrationalibus antecellit. Sed ad imaginē ſm memoriã itelligētiã ⁊ dilectionē. Ad ſimilitudinē ſm innocētiã ⁊ iuſtitiã que in mente rõnali naturaliter ſunt. Uł imago conſideratur in cognitione veritatis: ſimilitudo in amore virtutis. Uel imago in aliis oibus: ſimilitudo in eſſentia quia immortal' ⁊ indiuiſibilis. Unde Aug. in libro de quãtitate anime. Anima facta eſt ſimilis deo: qꝛ immortalē ⁊ indiſſolubilē fecit eã deus. Imago ergo ptinet ad formã ſimilitudo ad naturã. Factus ē ergo hõ ſcdm aiam ad imaginē ⁊ ſimilitudinē dei. nõ pr̃is vel filii vel ſpirit⁹ ſancti: ſꝫ totius trinitati. Ita ⁊ ſm animã dr̃ hõ eē imago dei: qꝛ imago dei ĩ eo ē. Sicut imago dr̃ ⁊ tabula ⁊ pictura q̃ ĩ ea ē. ſꝫ pp picturã q̃ ĩ ea ē ſimul ⁊ tabula imago appellat̃. Ita pp imaginē trinitatĩ ēt illud in quo ē hec imago: noīe imaginis vocat̃.

Quare hõ dicit̃ imago ⁊ ad imaginẽ: filius vero imago ⁊ non ad imaginem.

Uo circa homo ⁊ imago dicit̃ ⁊ ad
q imaginem eſt: filius autem imago: nõ
ad imaginem. quia natus eſt: nõ creatus. equalis ⁊ in nullo diſſimilis homo creatus eſt a deo: non genitus: non pilitate equalis: ſed quadã ſimilitudine accedens ei. Unñ Aug. in. vii. li. de tri. In Geneſi legit̃. faciamus hominem ad imaginem ⁊ ſimilitudinē noſtrã. Faciamus ⁊ noſtram plr̃ dixit. Et niſi ex relatiuis. i. perſonis accipi non oportet: vt facere intelligant̃ pater ⁊ filius ⁊ ſpiritus ſanctus ſcilicet ⁊ imaginem patris ⁊ filij ⁊ ſpiritus ſancti: vt ſubſiſteret homo imago dei. Sed quia non omnino equalis fiebat illa imago tanq̃ non ab illo nata: ſed ab eo creata: ideo ita imago dicitur quod ⁊ ad imaginem quia non equatur parilitate. ſed accedit quadam ſimilitudine. Filius autem eſt imago: ſed non ad imaginem. quia equalis eſt patri. Dictus eſt ergo homo ad imaginem propter imparem ſimilitudinem. ⁊ ideo noſtram vt imago trinitatis eſſe homo intelligatur non trinitati equalis ſicut filius patri. Ecce oſtenſum eſt ſecundum quid homo ſit ſimilis deo ſcilicet ſecundum animam. Sed in corpore quandã proprietatem habꝫ que hoc indicat: quia eſt erecta ſtatura. ſecundũ quam corpus anime rõnali congruit quia in celum erectum eſt.

b Is exercurſis ⁊c. Determinato de natura pure ſpūali.ſ.angelica:⁊ d̄ natura pure corporali. Hic tertio multipliciter proſequitur de natura cōpoſita ex ſpūali ⁊ corporali.ſ.de homine. Diuiditur ergo pars iſta in partes duas. In prima determinat d̄ homine quantum ad primā ſui inſtitutionem. In ſecūda q̄ntum ad eius caſū.xxi.di.ibi. Uidēs ergo diabolus ⁊c. Prima in duas. In pˀma determiat conditionis humane principiū. In ſcđa oſtendit hōis conditi ſtatū.xix.di.ibi. Solent plura queri de pˀmi hominis ſtatu ⁊c. Prima i duas. In pˀma oſtendit formationem hominis ſm̄ ꝙ exit a ſua cauſa:⁊ in ſimilitudine eius vt oſtendat̄ quodāmodo eſſe actio vniuoca. In ſecunda determinat inſtitutionem hominis ſm̄ ꝙ exiſtis partibus conſtat.xvii.di.ibi. Hic de origine anime. Prima in tres. In prima oſtendit hominem ad imaginem ⁊ ſimilitudinem dei inſtitutum. In ſecūda ponit horum expoſitionem ibi. Imago aūt ⁊ ſimilitudo ⁊c. In tertia oſtendit ſm̄ quam partem hominis eſſe ad imaginem ſibi conueniat.ibi. Factus eſt homo ſm̄ animam. Secūda pars diuiditur in tres. In prima ponit ſuam expoſitionem. In ſecūda excludit alias quorūdam expoſitiones.ibi. Filius vero imago patris dicitur. In tertia ſupplet quoddam ad ſuam expoſitionem quod in aliis expōnibus tāgebatur.ſ.in quo imago ⁊ ſimilitudo differant.ibi. Uerumtamen hec diſtinctio. Factus eſt homo ⁊c. Hic oſtendit ſm̄ quam partem in homine ſit imago aſſignanda. Et primo oſtendit ꝙ ſm̄ animam. Secūdo oſtendit ꝙ huiuſmodi inditum etiam in corpore oſtenditur.ibi. Sed in corpore q̄ſdam hꝫ ⁊c. ⁋ Circa primum duo facit. Primo ponit hominem eſſe ad imaginem trinitatis nō ſolam prīs vel filii:vt alii dicebant:⁊ hoc ſm̄ animam. Secundo oſtendit quomodo differenter ymago ſm̄ animam homini ⁊ filio dei conueniat.ibi. Quo circa homo ⁊ imago. Hic quatuor querūtur. Primo vtrum in aliqua creatura imago dei inueniri poſſit. Secundo in quibus inueniatur. Tertio vtrū in illis in quibus inuenitur:equaliter inueniatur. Quarto de differentia imaginis ⁊ ſimilitudinis.

a Ad primum ſic proceditur. videt̄ ꝙ nulla creatura poſſit dici ad imaginem dei eſſe: cuiuſcunq̄ȝ eſt aliqua imago creata ei contingit aliquā imaginē ponere.ſed deo non contingit aliquam imaginē ponere. Yſa.xl.cui ſimilem feciſti deum:aut quā imaginē po.ei.ꝗ ⁊c. ⁋ Pre. proprietas vnius non inuenitur in alio:ſed imago indicat proprietatem filii vt in primo dictum eſt: qui increatus eſt.ergo nulli creature conuenit. ⁋ Preterea.in imagine importat̄ ꝯuenientia q̄dam in aliquo vno.vn̄ dicit Hilariꝰ imaginē eſſe ſpēm differentē eiꝰ rei ad quā imaginat̄.ſed quecunq̄ȝ ꝯueniūt in aliquo vno habent aliquid priꝰ ⁊ ſimplicius ſe.ſiue ſit conuenientia analogie ſiue vniuocationis.eſt.n.ens prius ſubſtantia ⁊ accn̄te:ſicut aial prius hoie ⁊ equo:deo aūt nihil eſt pꝰ ⁊ ſimplicius.ergo nō poteſt eſſe eius imago i creatura. ⁋ Preterea de rōne imaginis eſt equalitas Dicit.n.Hilarius imaginē eſſe rei ad rē coequādam.ſed nulla equalitas poteſt eē creature ad deum.ergo nec imago eius eſſe poteſt. Item infinite diſtantium non poteſt eſſe indiſcretio ⁊ vnio.ſȝ imago vt dicit Hilarius eſt ſimilitudo indiſcreta ⁊ vnita. ergo creatura non poteſt eſſe ad imaginem dei a quo in infinitum diſtat. ⁋ Contra eſt quod habetur Geneſis primo. Faciamus hominem ad imaginem ⁊ ſimilitudinem noſtram. ⁋ Preterea.ad perfectionem operis exigitur vt perducatur in ſimilitudinem agentis.ſed dei perfecta ſunt opera. Deutro.xxxii.ergo oportet eē aliquod operum eius in quo ipſius imago repreſentetur. ⁋ Reſpondeo dicendo:ꝙ imago ꝓprie dicitur qđ ad alterius imitationem eſt:nec quelibet imitatio rationem imaginis perficit: vt ſi hoc ſit album ⁊ illud album:non ex hoc dicitur eius imago:ſed ad rationem imaginis exigitur imitatio in aliquo quod ſpeciem exprimat ⁊ eſſentiam.ꝓpter quod ab Hilario dicitur ſpecies indifferens. Et inde eſt ꝙ in corporalibus ſecundum imitationem figure potiſſimum imago attenditur:quia figura eſt quaſi certum ſignum oſtendens vnitatem ⁊ differentiam ſpeciei.hec autem imitatio poteſt eē dupliciter.aut ſimul quantum ad ſpeciē ⁊ ſignū ſpeciei.⁊ ſic imago hominis eſt in filio ſuo qui ipſum i humana ſpecie ⁊ figura imitatur:⁊ hec eſt perfecta imago.aut quantum ad ſignum tantum:⁊ non quantum ad veritatem ſpeciei:ſicut imago hominis eſt ſtatua lapidea:⁊ hec eſt imperfecta imago. Et primo modo filius eſt imago patris:ſicut in natura communicans. Secundo autem modo imago dei eſt in creaturis:⁊ ideo creatura poteſt eſſe imago dei:licet non perfecta. ⁋ Ad primum ergo dicendum:ꝙ propheta loquitur contra ydolatras qui deum corporalibus figuris imaginari nitebantur:⁊ ideo non eſt ad propoſitum. ⁋ Ad ſecundum dicendum:ꝙ imago ſecundum perfectā rationem indicat proprietatem filii.⁊ ſic creature non conuenit:ſed ſecundum imperfectam ſignificationem:vt ſic nomen imaginis a filio in creaturas deſcendat:ſicut a patre nomen paternitatis: ad epheſios tertio. Ad tertium dicendum:ꝙ conuenientia poteſt eſſe dupliciter.aut duorū participantium aliquod vnum:⁊ talis conuenientia non poteſt eſſe creatoris ⁊ creature:vt obiectum eſt.aut ſecundum ꝙ vnum per ſe eſt ſimpliciter ⁊ alterum participat de ſimilitudine eius quantum poteſt:vt ſi poneremus calorem eſſe ſine materia ⁊ ignem conuenire cum eo:ex hoc ꝙ aliquid caloris participaret:⁊ talis conuenientia eē poteſt creature ad deum:quia deus dicitur ens hoc modo: ꝙ eſt ipſum ſuū eſſe.ſȝ creatura vero non eſt ipſum ſuum eſſe dicitur ens:quaſi eſſe participans ⁊ hoc ſufficit ad rationem imaginis.

Ad quartum dicendum:ꝙ ad rationem imaginis non exigitur equalitas equiparantie cum magni hominis in parua pictura imago exprimatur ſed exigitur equalitas proportionis:vt ſcilicet eadem ſit proportio partium ad inuicem in imagine que eſt in imaginato:⁊ talis equalitas inuenitur i aia reſpectu dei.q2 ſicut ex patre filiꝰ et ex vtroq̄ȝ .ſ.ſ.ita ex mente notitia:⁊ ex vtroq̄ȝ amor ꝓcedit.

Ad quintum dicendum ꝙ vbi eſt perfecta imaginis ratio:ibi eſt perfecta idiſcretio ⁊ vnitas: vt patet in filio ad patrem:creatura aūt quantum ad hoc ꝙ deum imitatur nō diſcernitur:ſed quodam

modo ſibi vnitur vnitate conuenientie: ꝗ̃uis ſem per remaneat maioꝛ differentia: ⁊ ſic nõ ex toto tol litur ratio imaginis: ſed ſolũ imaginis perfecte.

a D ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ nõ tantum in rationalibus creaturis imago dei inueniatur. Ad rationẽ enim imaginis qualis in creaturis eſſe poteſt non exigitur perfecta ſimilitudo vt dictum eſt: ſed ſufficit imperfecta imitatio. ſed quelibet creatura ex hoc eſſe habet: ꝙ diuinam perfectionẽ imitatur. ergo quelibꝫ creatura dici debet ad imaginem dei. ¶ Preterea. dicit Boeti. in libꝛo de conſo. phie de deo loquens: Mundum mente gerens ſimiliqꝫ imagie foꝛmans. ſed quelibet creatura in eſſe pꝛodiit: ex hoc ꝙ in mente diuina per ſuam ideam geſtabatur. ergo quelibet creatura poteſt dici facta ad imaginem dei. ¶ Preterea. vbi eſt expꝛeſſioꝛ ſilitudo ibi magis ſaluatur ratio imaginis. ſed perfectio diuine bonitatis expꝛeſſius repꝛeſentatur i toto vniuerſo ꝗ̃ in aliqua parte eius. ꝗ totũ vniuerſum magis debet dici ad imaginem dei ꝗ̃ aliqua creatura rationalis. ¶ Preterea. Dioniſius in quarto capitulo de diuinis no. oſtendit ſimilitudinem diuine bonitatis maxime apparere in radio ſolari. ſꝫ expꝛeſſio ſimilitudinis cauſat imaginem. ergo radius ſolaris debet dici eſſe ad imaginem dei. ¶ Preterea. illud quod maxime expꝛimit ꝓpꝛietatem alicuius: maxime videtur ad ipſum cõuenientiam habere. ſed i fine celeſtis hierarchie dicit Dioniſius ꝙ in igne maxime oſtenduntur diuine pꝛopꝛietates. ergo ignis maxime debet dici ad imaginẽ dei. ¶ Sed contra. ex hoc anima dicitur imago dei: quia eius capax eſt: vt Auguſtinus dicit. ſed ſola creatura rationalis ẽ capax dei ergo ipſa ſola eſt ad imaginem dei. ¶ Preterea. quantum aliqua creatura eſt perfectioꝛ: tanto eſt deo ſimilioꝛ. ſed inter alias creaturas rationalis natura altiſſimũ gradũ tenet. In ipſa ergo pꝛecipue imago dei inuenitur. ¶ Reſpondeo dicendo ꝙ vt dictum eſt illa imitatio rationem imaginis conſtituit que eſt in aliquo ad ſpeciem pertinente expꝛimo autem ⁊ communi nihil ſoꝛtitur ſpeciẽ. ſed ex vltimo ⁊ pꝛopꝛio: ſicut eſt differentia conſtitutiua. Conſideratis autem diuine bonitatis pꝛoceſſibus in creaturis: quibus nature create conſtituuntur i ſimilitudinem nature increate vltima inuenitur itellectualis dignitatis participatio ⁊ que omnes alias pꝛeſuppponat. ⁊ ideo itellectualis natura attingit ad imitationem diuinam: in quo quodãmodo conſiſtit ſpecies nature eius. ⁊ inde eſt ꝙ in eadem operatione ponimus vltimam ſelicitatem intellectualis creature: in qua eſt felicitas dei. ſ. i cõtemplatione intellectiua. ⁊ ideo ſola intellectualis creatura rationabiliter ad imaginem dei dicit eẽ. ¶ Ad pꝛimum ergo dicendum: ꝙ ꝗ̃uis quelibet creatura aliquid participet de ratione ſimilitudinis diuine: non tamen poteſt dici eius imago ratione pꝛedicta. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ ſimilitudo operis poteſt dici ad operantem dupliciter. aut quantũ ad id quod habet in natura ſua: ſicut homo generat hominem: aut quantũ ad id quod habet in intellectu ſuo: ſicut artificiatum ab artifice in ſimilitudinem artis ſue pꝛocedit: vtroqꝫ modo pꝛocedit creatura a deo in ſimilitudinem eius. Pꝛimo modo: qꝛ ab ente ſunt entia: ⁊ a viuo viuentia. Secundo modo: quia pꝛocedunt a rationibus idealibus. cum ergo vnaqueqꝫ res pertingat ad perfectam imitationem eius: quod eſt in intellectu diuino: quia talis eſt: qualem eam eſſe diſpoſuit. ⁊ ideo quantum ad hunc modum ſimilitudinis quelibet creatura poteſt dici imago idee in mente diuina exiſtentis. Unde dicit Boetius in libꝛo de trinitate: ꝙ foꝛme que ſunt in materia poſſunt dici imagines: eo ꝙ ab his foꝛmis venerũt: que ſine materia ſunt. ſed quantum ad alium modum ſola intellectualis natura pertingit ad vltimum gradum imaginis: vt dictum eſt. ⁊ ideo ipſa ſola dicitur imago dei. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ ſimilitudo diuine bonitatis quantum ad nobiliſſimas participationes ipſius non reſultat in vniuerſo: niſi ratione nobiliſſimarum partium eius ꝗ̃ ſunt intellectuales nature: nec per ſe de toto põt dici: ⁊ pꝛimo quia non conuenit ſibi ratione omnium partium: vt in ſexto phyſicoꝛum dicitur frequenter. ⁊ ideo vniuerſum non poteſt dici imago dei: ſed intellectualis natura. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ ſimilitudo radii ſolaris ad diuinã bonitatem tota attenditur quantum ad cauſalitatẽ: ⁊ non quantum ad dignitatem nature que ratione imaginis perficit. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ ꝓpꝛietates diuine oſtenduntur in creaturis dupliciter. vel ſecundum ſimilitudinem analogie ſicut vita: ſapientia: ⁊ huiuſmodi: que analogice deo ⁊ creaturis conueniũt. ⁊ ſic diuine bonitates pꝛecipue oſtenduntur in rationali natura. vel ſecundum ſimilitudinem pꝛopoꝛtionis: ſecundum ꝙ ſpirituales pꝛopꝛietates coꝛpoꝛalibus methaphoꝛice deſignantur. ⁊ hoc modo in genere oſtenduntur pꝛopꝛietates diuine: vt. in pꝛimo lib. di. xxxiii. dictum eſt. ſed hec ſimilitudo non facit rationem imaginis. vnde Dioniſius vocat eam in ſecundo capi. cele. hierar. diſſimilem ſimilitudinem.

a D tertium ſic pꝛoceditur. videtur ꝙ imago non magis in angelis ꝗ̃ in hominibus inueniatur. Ea enim que ſequuntur naturam equaliter inueniuntur in omnibus habentibus naturam illam: vt viſibile in hominibus. ſed eſſe ad imaginem dei conſequitur intellectualem naturam. ergo in omnibus habentibus intellectũ eſt equaliter. ¶ Preterea. ſecundum Auguſtinũ eo ipſo eſt anima imago dei ꝙ capax eius eſſe poteſt. ſed nõ magis capax dei eſt angelus ꝗ̃ homo: cum in fruitõe diuinitatis homines angelis equãtur. ergo eſſe ad imaginem non magis angelis ꝗ̃ hoibus ꝯuenit. ¶ Pre. vt dicit Aug. inter mentẽ noſtram ⁊ deum nihil eſt medium. ſed quod magis imitatur deum: cadit medium inter ipſum: ⁊ quod minus imitatur ipſum. ergo angelus nõ magis eſt ad imaginem dei ꝗ̃ mens humana.
¶ Preterea ad hebꝛeos. ii. dicit gloſa: ꝙ natura mentis humane quã chꝛiſtus aſſumpſit nihil poſt deum eſt melius. ſed chꝛiſtus aſſumpſit mentem eiuſdem nature cum noſtris mentibus. cum ergo vnumquodqꝫ tanto ſit melius quanto expꝛeſſioꝛi imagine deum imitatur: videtur ꝙ eſſe ad imaginẽ nõ magis angelis ꝗ̃ hoibꝰ ꝯueniat. Pre. ð btã ṽgine dicit Hieronimꝰ: ꝙ exaltata ẽ ſuper choꝛos

angelorū ad celeſtia regna. ſed hoc non poſſet eſſe: ſi ipſa eſſet minus ad imaginem dei ꝗ angeli. ergo cum ipſa vere ⁊ pure naturam humanam habeat videtur idem quod prius. ¶ Sed contra eſt quod dicit Gregorius: quod angelus dicitur ſignaculum ſimilitudinis: quia in eo diuine imaginis ſimilitudo magis inſinuatur expreſſa. ſed ſecundum hoc aliqd dicitur eſſe magis ad imaginem ſecundum ꝙ expreſſiꝰ imago dei i ipo relucz. ergo angeli ſūt magis ad imaginē dei ꝗ homo. ſimiliter etiaz vr̄ ꝙ vir magis ꝗ mulier per id quod prime cor. xi. quidam gradus inter virū ⁊ mulierē ↄſtituit̄ duz dicitur vir imago dei: ⁊ mulier imago viri: ⁊ ita non in omnibus habentibꝰ imaginē imago equalr̄ inuenit̄. ¶ Reſpondeo. dd̄: ꝙ de imagine poſſumus loqui dupliciter. aut quantum ad id in quo proprie conſiſtit imaginis ratio: aut quantū ad id ad quod ſecundario aſſignat̄ ſimilitudo imaginis proprie .ſ. ⁊ principalr̄ imago intellectualem naturam conſequitur. vnde oportet: ꝙ vbi intellectualis natura perfectius inuenitur: etiā ibi ſit imago expreſſior: ⁊ ſic cuz natura intellectualis multo ſit dignior in angelis ꝗ in homine: eo ꝙ ꝓpter obumbrationem intellectualis luminis hō rōnalis dicitur: cuz ratio ſit quidam intellectus obūbratus: oportet ꝙ in angelis ſit expreſſior dei imago ꝗ in anima ⁊ in angelis ſuperioribus ꝗ in inferioribus ⁊ in viro ꝗ in muliere: ꝗuis iſta diuerſitas ſit minor ꝗ prima: q2 nō ſequitur diuerſitatem nature ſcḋm ſpeciem. aſſignatur etiaz imago dei in homine: ſed non ita proprie ꝗtum ad aliquas proprietates conſequētes: ſicut ꝙ homo dominatur inferioribus creaturis ſicut etiaz deus in toto vniuerſo: ⁊ eſt quodammodo finis earum. ⁊ hoc innuitur Gene. i. vbi poſt id qḋ dictum eſt: faciamus hoīem ad imaginē ⁊c. ſubiūgit̄ vt ꝑſit piſcibꝰ ⁊c. Et ſilr̄ ſicut deus eſt totꝰ in ꝗlz pte vniuerſi: ita aīa in qualibz parte corporis. ⁊ ſcḋz hoc ⁊ hmōi alia nihil ꝓhibet hominem magis ad imaginē dei eſſe ꝗ angelum: ſed hoc eſt ſcḋm quid ⁊ nō ſimpliciter: q2 iudiciuz ſimilitudinis vel diuerſitatis quod ſumitur ab eſſentialibus rei eſt multo firmius. ¶ Ad primū ergo dd̄m ꝙ ea que ↄſequunt̄ naturaz equaliter inueniuntur in omnibus habentibus naturaz illaz equaliter. natura autem intellectualis non equaliter inuenitur in angelis ⁊ in hominibꝰ: ſed in angelis multo nobilior. ¶ Ad ſcḋm dicendū ꝙ imago inuenitur in homine ⁊ in angelo ꝗtū ad naturalia ſua non ꝗtum ad habitum gratie vel glorie. Cōſideratis autem naturalibus angeli ⁊ hoīs magis ē capax diuine cognitionis angelus ꝗ homo: ⁊ ꝙ homo ad equalitatem angelorum perducitur: in diuina fruitione eſt gratie ⁊ non nature: ⁊ ideo obiectio non procedit. ¶ Ad tertiuz dd̄m: ꝙ inter mentem noſtrā ⁊ deum nihil eſt mediū quaſi obiectū beatitudinis: ſed immediate in deum noſtra mens tendit: a quo etiā immediate per gratiam viuificatur: ⁊ tamen eſt aliquid mediū ꝗtum ad gradum nature. ſ. angelica natura: vt patet ex Dioniſio in quarto capitulo celeſtis hierarchie. Auguſtinus etiaz dicit angelum ꝓpe deum factuz ⁊ materiaz prope nihil: ⁊ ideo obiectio nulla ē ¶ Ad quartum dd̄m ꝙ natura mentis humane quā chriſtus aſſumpſit eſt multo nobilior ꝗ quelibz creatura: ſed hoc habet ex vnione diuinitatis: ⁊ nō ex principiis eſſentialibus. ⁊ ideo non ſequitur ſimilis ratio de mentibus humanis non vnitis. Aſſumpſit enim dei filius humanam naturam: vt Damaſcenus dicit in athomo .i. in indiuiduo ⁊ non in ſpecie: ⁊ ſic etiam natura mentis humane in gloria predicta accipitur. ¶ Ad quintum dicendū: ꝙ exaltatio beate virginis ſuper choros angelorū: non fuit nature ſz gratie: ⁊ ideo per hoc nihil probatur.

a D quartum ſic proceditur. videtur ꝙ incōuenienter imago ⁊ ſimilitudo in littera diſtinguantur. Illud enim quod ponitur in diffinitione alicuius: vt genus non diſtinguitur ab ipſo: ſicut animal ab homine. ſed ſecundum Hilarium imago eſt rei ad rem coequandam imaginata ⁊ indiſcreta ſimilitudo. ergo imago ⁊ ſimilitudo diſtingui non debent. ¶ Preterea. ſecundum quorundam opinionem homo in gratuitis creatus non eſt. ſed innocentia ⁊ iuſtitia ad gratiam pertinent. ergo inconueniēter ſimilitudo in qua homo factus eſt per iuſtitiam ⁊ innocentiam exponitur in littera. ¶ Preterea. cognitio ⁊ amor nominant actum ⁊ paſſionem. ſz actus ⁊ paſſio non ſemper remanent in animo. Cum ergo imago ſemper maneat: videtur ꝙ inconueniēter imago ſecundum dilectionem vel cognitionem aſſignet̄. ¶ Preterea. amor ad voluntatem pertinet voluntas autem eſt pars imaginis. ergo inconuenienter diſtinguitur ſimilitudo ab imagine: per hoc ꝙ ſimilitudo in amore virtutis conſiſtit. ¶ Preterea. voluntas ad cognitionem non pertinet: ⁊ tamen pars imaginis ab auguſtino ponitur. ergo videtur ꝙ inconuenienter dicatur imago ad cognitionem veritatis ptinere. ¶ Preterea. natura intellectualis ad eſſentiā anime pertinet: ſed naturam intellectualem ſequitur imago: vt dictum eſt. ergo videtur inconuenienter dici ꝙ ſimilitudo ad eſſentiam pertineat. imago vero ad alia que ſunt in anima. ¶ Reſpondeo dicēdo: ꝙ in ratione imaginis includitur ſimilitudo: ⁊ non e conuerſo. vnde ſi ſimilitudo contra imaginem diſtinguatur: oportet ſpecialiter ſumi ſimilitudinem que deficit a ratione imaginis; ſicut proprium ↄdiditur diffinitioni nomē commune quod de diffinitione predicatur. ſed ſecundum illam rationem determinate acceptum qua deficit a perfectione diffinitionis. cuz ergo imago importet imitationem in his que pertinent ad ſpeciem demonſtrandam: oportet ꝙ ſimilitudo accipiatur in eo ꝙ deficit a demonſtratione ſpecialis nature. hoc autem contingit dupliciter. aut quia eſt prius ⁊ communius ꝗ ſit natura ſpeciei: ſicut proprietates conſequentes naturam generis. aut quia eſt poſterius his que ſpeciem demonſtrant: vt accidentia conſequētia principia indiuidui. Si ergo accipiatur defectus primo modo: ſic eſt vltima diſtinctio que in littera aſſignatur: ſecundum hoc enim dicetur ſimilitudo ſecundum conuenientiam in illis q̄ conſequuntur eſſentiam inquantum eſt eſſentia: ⁊ nō inquantum eſt intellectualis: vt incorruptibile ⁊ indiuiſibile. ⁊ huiuſmodi. imago autem attenditur ſecūdum ea que proprie intellectualem naturam conſequitur. Si autem attendatur defectus ex hoc ꝙ eſt poſterius: hoc eſt dupliciter. quia aut hoc eſt ſecundum ordinem potentie naturalis ad potentiam: ⁊ ſic primum demonſtrans naturam intellectualez eſt potentia cognoſcitiua ⁊ actus eius ⁊ poſterius erit voluntas ⁊ actus eius que ↄſequit̄ apphenſionē cognoſcitiue ṽtutis: ⁊ ſic erit ſcḋa diſt. q2 imago pertinebit

ad cognitionem veritatis que eſt primum demon/ſtrans naturam intellectualem. ſilitudo autem ad amorē virtutis: aut ſm ordinem potentie ad habituʒ ⁊ ſic erit prima diſtinctio ſm ꝙ imaginatio pertinet ad potētias. ſ. memoriā: intelligentiā: ⁊ volūtatē. Similitudo vero ad habitꝰ ꝯ̄ñtes. ſ. innocentiaʒ ⁊ iuſtitiam. ¶ Ad p̄mū ergo dōm ꝙ ſimilitudo coiter ſumpta nō diuiditur ꝯtra imaginem. ſed ſimilitudo deficiens a rōne imaginationis: ſicut proprium contra diffinitionē. ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ etiā ſi ponat̄ hō non creatus in habitibus gratuitis: conſtat tamen cū eſſe creatū in habitibꝰ naturalibus integris ⁊ perfectis: ⁊ q̄tuʒ ad hoc ſimilitudo attendet̄. ¶ Ad tertiuʒ dōʒ ꝙ potentie innoteſcunt ꝑ actus ⁊ paſſiones. ⁊ ideo ꝑ cognitionē ⁊ amorē debet intelligi potentia cogneſcitiua ⁊ amatiua que eſt voluntas. ¶ Ad quartum dicendū ꝙ ratio illa non valet q᷑ procedit ex diuerſis diſtinctionibꝰ: nec eſt icōueniēs vt ſm vnā diſ. aliquid pertineat ad imaginem: ⁊ ſecundum aliam pertineat ad ſimilitudinem: quia in vna comparatione poteſt aliquid accipi: vt prius aliquo quod i anima accipitur. ⁊ poſterius reſpectu alterius ſecundū quem modū poſſunt comparari potentie intellectiue nature ad habitus: quibus inueniuntur priores. vel vna ad alteram: ⁊ ſic eſt vna prior altera. Et ita ſicut aliquid eſt prius ⁊ poſterius in aliqua comparatione diuerſimode acceptum: ita etiam poteſt ad imaginem ⁊ ſimilitudinem pertinere ratione predicta. Et ſimiliter dōm eſt ad quintum. ¶ Ad ſextum dicenduʒ ꝙ intellectualitas q̄uis pertineat ad eētiam nature intellectualis: non tamen eſt de rōne eētie inquantū eſſentia: ⁊ ideo non pertinet ad ſimilitudinem que aſſignatur ſecundū cōmunes differētias entis. ſ. ſimplex ⁊ compoſitum: corporale ⁊ incorporale: ⁊ huiuſmodi. Quare creatus ſit homo. i. cauſa finalis hominis: ⁊ qualiter inſtitutus: quia ex anima ⁊ corpore hec duo in prima diſtinctione huius libri dicta ſunt. Et qualiter ⁊ quomodo factus hic incipit proſequi. Deinde qualiter ſit lapſus: hoc ꝓſequit̄ .xxi. diſtin. Et deinceps poſtremo qualiter ⁊c. hoc in tertio libro ⁊ in quarto. Que in mente rationali naturaliter ſunt. hoc poteſt intelligi etiam de habitibꝰ gratuitis ad quos anima naturaliter eſt ordinata non ꝙ per principia nature cauſentur. vel poteſt intelligi de habitibus innatis: ſicut philoſophꝰ in ſexto ethicorum ponit etiaʒ quaſdaʒ vnitates naturales. imagio ergo pertinet ad formam ſcilicʒ ſpecialem ſimilitudo ad naturam. ſ. cōmunem: ⁊ hoc ſecundum vltimam diſtinctionem quaʒ poſuit. Quo circa homo eſt imago ⁊c. Ratio huius eſt q᷑ hec prepoſitio: ad: notat diſtantiaʒ. quia vt dicit Auguſtinus. ſilius ē imiginatio patris nulla ex parte ei diſſimilis. ideo ita dicitur imago ꝙ non ad imaginem homo autem: quia ipſe deum imitatur in natura intellectuali et a perfecta imitatione filii diſtat in quam tamē tendit vt pōt. ideo imago dicit̄ ⁊ ad imaginem.

Diſtinctio decimaſeptima.

Hic de creatione anime vtrum de aliquo facta ſit: vel non: ⁊ quando facta: ⁊ quaʒ gratiam habuerit in creatione.

Hic de origine anime plura queri ſolet. ſeʒ vnde
b creata fuerit: ⁊ quam gratiaʒ habuerit in creatiōe. Sicut hominis formatio ſecundū corpꝰ deſcribitur: cum dicitur. Formauit deus hominem de limo terre: ita euiſdem ſm animaʒ deſcribitur factura: cum ſubditur. Et inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vite. Corpus cuiʒ de limo terre formauit deus: cui animam inſpirauit. Vel ſm aliam litteram. flauit vel ſufflauit. Non ꝙ faucibus ſufflauerit: vel manibus corporeis corpus formauerit. ſpiritus enim deus eſt: nec lineamentis membroruʒ compoſitus eſt. Non ergo corporaliter putemus deum corporeis manibus formaſſē corpus: vel faucibus inſpiraſſe animam. ſed potius hominem de limo terre ſm corpus formauit: iubendo: volēdo. i. voluit: ⁊ verbo ſuo iuſſit vt ita illa fieret. Et inſpi. in fa. eius ſpi. vite. i. ſubſtantiam anime in qua viueret. creauit: non de materia aliqua corporali vel ſpirituali: ſed de nihilo. Putauerunt enim quidam heretici deum de ſubſtantia ſua animaʒ creaſſe: verbis ſcripture peruicaciter inherentes quibꝰ dicitur. Inſpirauit vel ſufflauit ⁊c. Cum flat inquiunt vel ſpirat homo: de ſe flatum emittit. Sicut ergo cum dicitur deꝰ flaſſe vel ſpiraſſe ſpiraculum in faciem hominis ex ſe ſpiritum hominis emiſiſſe intelligitur. i. de ſua ſubſtantia. Qui hoc dicunt non capiunt tropica locutione dictum eſſe: ſufflauit: vel flauit. i. flatum hominis. ſ. animam fecit. flare enim eſt flatum facere. flatum facere eſt animam facere. Unde dominus per Iſaiaʒ. Omne flatum ego feci. Non ſunt ergo audiendi qui putant animam eſſe partem dei. Si enim hoc eſſet: nec a ſe nec ab alio decipi poſſet: nec ad malum faciendū vel patiendū compelli: nec in melius vel deterius mutari. Flatus ergo quo hominem animauit: factus eſt a deo: non de deo: nec de aliqua materia: ſed de nihilo.

Hic querit̄ quādo facta ſit anima: an ante corpus an in corpore.

Ed vtrum in corpore: an extra cor/
f pus: etiam inter doctores ſcrupuloſa queſtio eſt. Auguſtinus enim ſup Geneſim tradit animam cū angelis ſine corpore fuiſſē creatam: poſtea vero ad corpus acceſiſſe: neqʒ compulſa eſt incorporari: ſed naturaliter illud voluit. i. ſic creata fuit vt vellʒ: ſicut naturale nobis eſt velle viuere. Male āt velle viuere non nature ſed voluntatis eſt per

verſe. Alii vero dicunt aīam primi hominis in corpore fuiſſe creataz: ita exponentes verba illa. Inſpi. i. faciē eius ſpiraculū vite. i. animaz in corpore creauit: que totū corpus animaret. faciez tamen ſpecialiter expreſſit: quia hec pars ſenſibus ornata eſt ad intuenda ſuperiora. Sed quicquid de anima primi hominis eſtimetur: de aliis certiſſime ſentiēdū eſt q̄ in corpore creētur. Creando enim infundit eas deus: ⁊ infundendo creat. Dicendum eſt etiam animam illam non ſic eſſe creatam: vt p̄ſcia eēt operis futuri iuſti vl' iniuſti.

In qua etate deꝰ hoīem fecerit. i. etate virili factus eſt homo ſm̄ ſuperiores cauſas.

f Olet etiam queri vtrum deus hominem repente in virili etate fecerit: an perficiendo ⁊ etates augēdo: ſicut nūc format in matris vtero. Aug. ſuper Geneſiz dicit q̄ adam in etate virili cōtinuo factus ē. ⁊ hoc ſm̄ ſuperiores: non inferiores cauſas idest ſm̄ voluntatem ⁊ potentiā dei: quā nature generibus nō alligauit. qualiter ⁊ virga moyſi conuerſa eſt in draconem. Nec enim talia contra naturam fiunt: niſi nobis quibus aliter nature curſus innotuit: deo autem natura eſt quod facit. non ergo cōtra diſpoſitionem ſuam illud fecit deus. Erat enim in prima cauſarum conditione ſic hominem poſſe fieri. ſed non ibi erat neceſſe vt ſic fieret. hoc enim non erat in conditione creature. ſed i beneplacito creatoris cuius volūtas neceſſitas eſt. Hoc enim neceſſario futurum eſt: quod vult ⁊ preſcit. Multa vero ſecundum inferiores cauſas futura ſunt: ſed in preſcientia dei futura non ſunt. Si autem aliter ibi futura ſunt: potius futura ſunt ſicut ibi ſunt: vbi p̄ſcit ille qui non poteſt falli. Sic ergo factus eſt adam non ſecundum inferiores cauſas: q2 non erat in rerum cauſis ſeminalibus vt ita fieret. ſed ſecundum ſuperiores non contra naturam operantes: quia in rerum cauſis naturalibus erat vt ita poſſet fieri.

Q̄d homo extra paradiſum creatus in paradiſo ſit poſitus: ⁊ quare ita factuz ſit.

h Ominem autem ita formatum tulit deus vt ſcriptura docet: ⁊ poſuit i paradiſo voluptatis quam plantauerat a principio. His verbis aperte moyſes īſinuat q̄ homo extra paradiſū creatꝰ ē: poſtmodū in paradiſo ſit poſitus. q̄d ideo factuz dicitur: quia non erat permanſurus in eo: vl' vt non nature ſ; vt gracie hoc aſſignaretur. Intelligitur autem paradiſus localis ⁊ corporalis in quo homo locatus eſt. Tres enim generales de paradiſo ſententie ſunt. Vna eorum qui corporaliter intelligi volunt tantuz. Altera eorum qui ſpiritualiter tantū. Tertia eorum qui vtroq; modo paradiſū accipiunt. Tertiam mihi placere fateor: vt homo in paradiſo corporali ſit poſitus. Qui ab illo principio plantatus accipi poteſt: quo terrā omnem remotis aquis herbas ⁊ ligna producere iuſſit. Qui ⁊ ſi preſentis eccleſie vel future tipum tenet: ad litteram tamen intelligenduz eſt eē locū amenıſſimū: fructuoſis arboribus magnum: ⁊ magno fonte fecundū. Q̄d autez dicimꝰ a p̄ eē p̄ a antiqua tranſlatio dicit ad orientem. Unde volūt quidam i orientali parte eē paradiſum longo interiacente ſpacio vel maris vel terre a regionibus quas incolunt homines ſecretum ⁊ in alto ſitum vſq; ad lunare circulum pertingentem: vnde nec aque diluuii illuc peruenerunt.

De lignis paradiſi inter que erat lignū vite ⁊ lignū ſcientie boni ⁊ mali.

i N hoc autem paradiſo erant ligna diuerſi generis: inter que vnuz erat quod vocatū eſt lignū vite: alterū vero lignū ſcie boni ⁊ mali. Lignū vite dictuz eſt ſicut docet Beda ⁊ Strabus: q2 diuinitus accepit hāc vim: vt q ex eius fructu comederet: corpus eiꝰ ſtabili ſanitate ⁊ ꝑpetua ſoliditate firmaretur. nec vlla īfirmitate vel etatis ībecilitate i deterius vel in occaſū laberetur. Lignū aūt ſcie boni ⁊ mali nō a natura hoc nomen accepit ſ; ab occaſione rei poſtea ſecuture. Arbor. n. illa nō erat mala: ſed ſcie boni et mali iō dcā eſt: q2 poſt ꝓhibitionē erat in illa trangreſſio futura qua homo experiendo diſceret: quid eſt inter obedientie bonū ⁊ inobedientie malū. Non ergo de fructu qui naſceretur ide poſitū eſt illud nomē: ſed de re tranſgreſſionez ſecuta. Cognouit. n. hō p̄rīu ſ; q̄ tāgeret hoc lignū bonū ⁊ malū. ſ; bonum per prudētiā ⁊ expientiā. malū vero p̄ prudētiam tm̄. q̄ ēt p̄ expiētiā nouit vſurpato ligno vetito. q2 p̄ expiētiā mali didicit q̄d ſit iter bonū obdiētie ⁊ malū iobediētie. ſi vero p̄mi pētes obediētes eēnt nec ꝯtra petm̄ peccaſſent. n̄ iō tm̄ miꝰ diceretur lignū ſcie bōi ⁊ mali. q2 hoc ex eꝰ tactu accideret ſi vſurparetur. a ligno ḡ hō ꝓhibitꝰ ē. q̄d malū n̄ erat: vt ip̄a p̄cepti obſuatio bonū illi eēt: trāſgreſſio malū. nec meliꝰ cōſideratur q̄tū malū ſit iobediētia q̄ hoc mō: cū iō. ſ. reꝰ factꝰ eē hō itelligitur q2 ꝓhibitꝰ rē tetigit quā ſi nō ꝓhibitꝰ tetigiſſ; nō peccaſſ; nec penā ſēſiſſ;. ſi. n. venenoſā herbā ꝓhibitꝰ tetigeris: pena ſequitur. ⁊ ſi nemo ꝓhibuiſſ; ſilr̄ ſequeretur.

Si etiam prohibetur res tangi: que non tan
genti tantum: ſed prohibenti obeſt: ſicut alie
na pecunia. ideo prohibitum eſt peccatū: quia
prohibenti eſt damnoſum. Cum vero tangi
tur quod nec tangenti obeſt ſi non prohibe-
tur: nec cuilibet ſi tangatur. ideo prohibetur
vt per ſe bonum obedientie: malum inobedi
entie monſtretur. Sicut primus homo a re
bona prohibitus: penam incurrit. vt non ex
re mala: ſed ex inobedientia penā eſſe mōſtre
tur ſicut ex obedientia palma.

Hic de origine anime plura queri ſolet
Oſtenſo ꝙ homo prodiit a deo in ſimi-
b litudine eius: ſicut a cauſa quodammo
do vniuoca. Hic determinat producti-
onē hominis in ſe ſecundum ꝙ ex ſuis
partibus conſtat. Et diuiditur hec pars in duas. In
prima determinat productionē viri. In ſecunda ꝓ
ductionē femine. xviii. di. ibi. In eodē quoq; para
diſo ⁊c. Prima in duas. In prima determinat con
ſtitutionē hominis. In ſecūda determinat locū qui
ſibi conſtituto in eſſe aſſignatus eſt: ſicut etiā in natu
ralibus rei generate debetur aliquis locus. ibi. Ho
minē autem formatum ⁊c. Prima. in duas. In
prima determinat productionem hominis ex parte
anime. In ſecunda ex parte corporis. ibi. Solet q̄-
ri vtrum deus hominē ⁊c. ¶ Circa primū tria fa-
cit. Primo determinat anime productionem a deo.
Secundo excludit circa hoc quorundam errores.
vnū ex parte creantis ibi. Non ergo carnaliter pu-
temus. Alterū ex parte creati. ibi. Putauerunt eni
quidā ⁊c. Tertio determinat quandam dubitatio-
nem. ibi. Sed vtrum in corpore an extra corpꝰ. Ho
minem autem ita formatū ⁊c. Hic determinat locum
qui homini creato eſt aſſignatus. ſ. paradiſū. Et di
uiditur in duas partes. In prima deſcribit paradi-
ſum. In ſecunda ligna paradiſi. ibi. In hoc antē pa
radiſo ⁊c. Hic duo querūtur. Primo de creatōe ho
minis ex parte anime. Secundo de formatione eius
ex parte corporis. ¶ Circa primum queruntur tria.
Primo vtrum anima humana ſit de eſſentia diuina
Secundo ſi non: vtrum ſit de aliqua materia creata
Tertio vtrū anima extra corpus creata ſit.

Ad primum ſic proceditur. videtur ꝙ anima
a ſit de eſſentia diuina per id quod habet̄ Ge
neſis primo. Inſpirauit in faciē eius ⁊c. ſed
illud quod inſpirat aliquid: flatum de ſe emittit. ergo
anima eſt de eſſentia dei. Preterea dicitur Actuum
.xvii. Nos enim genus dei ſumus. hoc autem non
conuenit homini niſi ſecundū animam qua ab alijs
ſenſibilibꝰ ſecernit̄. ergo videtur ꝙ aiā ſit de ſubſtā
tia nature diuine. ¶ Preterea. cum naturalis ope-
ratio conſequatur naturam: oportet ea que in opera-
tione conueniunt in natura vel eſſentia conuenire. ſꝫ
anima rationalis conuenit in operatione intellectus
cum deo: vt philoſophus in decimo ethicorū dicit.
ergo communicat cum ipſo in eſſentia. ¶ Preterea
omne quod intelligitur: itelligitur per ſimilitudinem
vel identitatem. oportet enim ꝙ intellectus in actu
ſit intellectum in actu: quod nō contingit: niſi vel q̄
ſunt idem per eſſentiam: ſicut deus ſeipſū intelligit:
vel quia ſimilitudo intellecti recipitur in intelligen-
te vt perfectio eius. ſed intellectus noſter intelligit
deum: ⁊ ſimiliter materiam primā. ſed hoc non po-
teſt eſſe per ſimilitudinem abſtractam ab eis: quia a
ſimpliciſſimo nihil poteſt abſtrahi. ergo oportet ꝙ i-
telligat ipſa per identitatem. ⁊ ſic eſt idem per eſſen
tiam deus ⁊ materia prima ⁊ anima intellectiua.
¶ Preterea. quecunq; ſunt ⁊ nullo modo differunt
ſunt penitus idem. ſed intellectus ⁊ materia prima ⁊
deus ſunt ⁊ nullo modo differunt. ergo ſunt penitus
idem. Probatio medie: q̄tum ad ſecundam partē:
quia prima conſtat quecunq; differunt: aliqua diffe
rentia differunt. ſed omne quod differt ab altero ali
qua differentia: eſt compoſitum ex differentia ⁊ quo-
dam alio. Cum ergo predicta tria ſint penitꝰ ſimpli-
cia: videtur ꝙ nullo modo differant. ¶ Preterea.
illud quod participatur ad eſſe cuiuſlibet rei eſt de
eſſentia cuiuſlibet rei. Sed ſicut dicit Dioniſius in
quarto capi. de diuinis nominibus: participatiōe di
uine bonitatis anima ⁊ omnes alie res ſunt bone. er
go videtur ꝙ diuina bonitas ſit eſſentia cuiuſlibet
anime ⁊ cuiuſlibet rei. ſed diuina bonitas eſt ſua eſſē
tia. ergo eſſentia diuina eſt ipſa eſſentia anime vl' ali
quid eius. ¶ Sed contra. illud quod eſt in ſe tantū
actus non eſt poſſibile ad ſpeciem alteram vel ad eē
aliud. ſed eſſentia diuina eſt actus purus cui nulla po
tentia permiſcetur. ergo non eſt poſſibilis adhuc vt
transformetur in naturam anime vel alicuius alteri
us vel additionem aliquā recipiat. ¶ Preterea. ei
qō eſt actus purꝰ nō admiſcetur aliqua priuatio: quia pri
uatio eſt eius qō eſt natū haberi ⁊ nō dum habet̄. ſed
anime adiungunt̄ multi defectus vel priuatiōes: vt
ignorantia: malicia: ⁊ huiuſmodi. ergo anima nō ē de
eſſentia diuina. ¶ Reſpondeo dicendo: ꝙ quorun-
dam antiquorum philoſophorū error fuit ꝙ deus eēt
de eſſentia oīum rerum. ponebāt enim omnia eē vnū
ſimpliciter ⁊ non differre: niſi forte ſm̄ ſenſum vl' ex-
timationē: vt Permenides dixit: ⁊ illos etiā anti-
quos philoſophos ſecuti ſunt quidā moderni: vt Da
uid linādo. Diuiſit enim res in partes tres: in cor-
pora: animas: ⁊ ſubſtantias eternas ſeparatas. Et ꝓ
mum indiuiſibile ex quo conſtituuntur corpora: di-
xit yle. Primum autem indiuiſibile ex quo conſtituū
tur anime: dixit noym vel mentem. Primum autē
indiuiſibile in ſubſtantiis eternis: dixit dm̄. Et hec
tria eſſe vnum ⁊ idē: ex quo iterū ꝯſequitur eē omnia
per eſſentiam vnū. Veruntamē hec poſitio ⁊ ſenſui
contradicit: ⁊ a philoſophis ſufficiēter iprobata eſt.
¶ Alii vero minus errantes dixerūt deum eſſe: nō
quidem eſſentiam omnium: ſed ſubſtantiarum intel
lectiuarum cōſiderantes ſimilitudinem operationis
⁊ dignitatem intellectus ⁊ immaterialitatem eius: q̄
error ortum habere potuit ex opinione Anaxagore
qui poſuit intellectum mouentē omnia. Et fulcimen
tum habere potuit ex auctoritate Gen. primo. indu
cta male intellecta. hoc etiam fidei contrariat̄ ⁊ phi
loſophorū dictis qui ſubſtantias intellectuales in di
uerſis ordinibus: conſtituunt ⁊ intellectum humanū
vltimum in ordine omnium intellectualium: inter
quos primum ponunt intellectum diuinum. ⁊ hunc
quidē eſſe oīno imobilem ⁊ fides tenet ⁊ ratio demō
ſtrat. anima autem humana aliquo modo variabilis
eſt. ſ. ſm̄ virtutē ⁊ vicium ⁊ ſcientiā ⁊ ignorantiā.
Horum aūt omniū errorū ⁊ ſimiliū vnum videt̄
eſſe principium ⁊ fundamentum: quo deſtructo ni-
hil probabilitatis remanet. Plures enim antiquorū

ex intentionibus intellectis iudicium rerum naturalium ſumere volunt: vnde quecunqʒ inueniuntur cõuenire in aliqua intentione intellecta voluerunt ꝙ cõmunicarent in vna re. ⁊ inde ortus eſt error Parmenidis ⁊ Melyſſi: qui videntes ens predicari ð omnibus locuti ſunt de ente: ſicut de vna quadã re oſtẽdentes ens eſſe vnum ⁊ non multa: vt eorum rationes indicant in primo phyſicorum recitate. Ex hoc etiam ſecuta eſt opinio Pictagore ⁊ Platonis ponentium mathematica ⁊ intelligibilia principia ſenſibilium: vt quia numerus inuenitur in his ⁊ in illis que communicant in numero: ſicut in quadam eſſentia vna. ⁊ ſimiliter quia ſortes ⁊ plato ſunt homo ſit vnus homo per eſſentiam qui de omnibus ꝑdicatur. Ex hoc etiam procedunt plures rationes: Auicebrõ in libro fontis vite qui ſemper vnitatem materie venatur ex equali communitate predicationis. Ex hoc etiam deriuatur opinio que dicit vnam eſſentiaʒ generis eſſe in oibus ſpeciebus re: non tamẽ ſm rõneʒ. Sʒ hoc fundamentuʒ eſt valde debile. non enim oʒ ꝙ ſi hoc eſt homo ⁊ illud homo: ꝙ eadem ſit humanitas numero vtriuſqʒ: ſicut in duobus albis non ẽ eadem albedo numero. ſed ꝙ hoc ſimiliter illi in hoc ꝙ habet humanitatem: ſicut illud intellectus accipiẽs humanitatem: non ſm ꝙ eſt huius: ſed vt eſt humanitas format rationem communeʒ omnibus. ⁊ ita ẽt non eſt neceſſarium: ꝙ ſi in anima eſt natura intellectualis ⁊ in deo: ꝙ ſit eadem intellectualitas vtriuſqʒ per eſſentiam per quã eandẽ eſſentiã vtrunqʒ dicatur ens. ¶ Ad primũ ergo dõm: ꝙ ſicut dicit Augu. vii. ſuper Gen. illa auctoritas non cogit ponere aiam de ſubſtantia dei eẽ. Primo: q: hoc qð hõ flando emittit: ẽ de aere exteriori quẽ reſpirãdo attraxit: nõ de ſubſtãtia eius. Secũdo: q: ⁊ ſi eẽt de ſubſtãtia ſufflãtis: nullo modo eſſet de ſubſtantia anime. Et ſi etiam poneretur de ſubſtantia corporis. deus autem hoc modo ſe habet ad totum vniuerſum regẽdo ipʒ: ſicut anima ad corpus. vnde nõ ſequitur animaʒ hominis eſſe de ſubſtantia dei. Tertio: q: aia tñmodo corpori dominatur. vnde flatum nõniſi de corpore facere poteſt. deus aũt eſt ſupra oẽm naturã. vnde nõ oportet vt de corporalibus elemẽtis aiaʒ faciat. ſed de nihilo eam creat in menſitate poteſtatis ſue. vnde figuratiue dicitur. flare: quaſi flamʒ facere. Iſaie lvii. omnem flatum ego feci. ¶ Ad ſecunduʒ dõm ꝙ dicimur nos eſſe genus dei q̃ʒtũ ad animam: non ita ꝙ aia ſit de diuina eẽntia: ſed q: participat naturaʒ itellectualẽ q̃ etiã i deo eſt ſm ꝙ etiã dicitur ad imagineʒ dei. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ cũ aia nõ habeat eandẽ operationẽ nũero quã de⁹ habet: ſed ſilẽm: nõ ſequtur ꝙ hẽat eandẽ naturã ſʒ ſimilẽ: nec ex tali ſilitudine vnitas eẽntie ꝯcludi poteſt: vt dictum eſt. ¶ Ad quartũ dõm: ꝙ itellectus creat⁹ itelligit deũ non per identitatẽ nature. ſʒ per vnionẽ ad ipʒ q̃ eſt vel p aliquã ſilitudinẽ nõ q̃dẽ abſtractã ſʒ effuſã a deo i itellectũ. ⁊ hũc modũ itelligendi vocat Auic. p impreſſioneʒ dicẽs itelligẽtias i nobis eẽ: ex hoc ꝙ impreſſiones earũ in nobis ſũt. vel p vnionẽ ad ipam eẽntiaʒ lucis increate: ſicut erit in patria. materia aũt prima cognoſcibilis ẽ: nõ p aliquã ſpẽm ab ipa recepta. ſʒ p analogiã ad formã: vt dicitur in pmo phyſi. ⁊ iõ eſt de illis q̃ ſuo defectu perfecte itelligi nõ valẽt: vt dicit Boe. in lib. de duab⁹ naturis. ¶ Ad q̃ntũ dõʒ: ꝙ ſʒ phʒ i. x. metha. nõ eſt ideʒ eſſe diuerſũ ⁊ eẽ differẽs: q: differẽs ad aliq̃d dicitur. vnde oʒ omne differẽs ꝓprie loq̃ẽdo aliquo differre. diuerſũ aũt abſolute dicitur. vnde q̃ diuerſa ſũt nõ oʒ aliquo diuerſa eẽ: ſed ſe ipſis. Si eni oporteret oia diuerſa in aliquo differre: in infinitum abiret. ⁊ iõ oʒ deuenire ad pma ſimplicia que ſeipſis diuerſa ſũt: vt patet i differẽtiis q̃bus ſpẽs diſtinguuntur. ſi ergo differens ſtricte ſumatur ſm ꝑdictam acceptionem. ſic ꝓpoſitio falſa eſt i eo ꝙ aliqua nõ differunt que diuerſa ſũt. Idem: aũt nõ differenti: ſʒ diuerſo opponitur. Si aũt ſumatur differẽs large ꝓ diuerſo ⁊ differenti: ſic pma ꝓpoſitio vera ẽ. ſed media eſt falſa: vt ex predictis pʒ. ¶ Ad ſextũ dõm ꝙ creature nõ dicuntur diuinã bonitatẽ participare q̃ſi partẽ eſſentie ſue. ſed q: ſimilitudine diuine bonitatis in eſſe cõſtituuntur ſm quam nõ perfecte diuinaʒ bonitateʒ imitantur: ſed ex parte.

D ſcðʒ ſic proceditur. videturqꝫ anima ex aliqua materia cõſtituta ſit. Omne eni quod eſt
a
h aliq̃d i natura: ẽ ꝯpoſitũ ex materia ⁊ forma vt in ſcðo de aia pʒ. ſed aia rõnalis eſt hmõi. q: ẽ per ſe ſine corpore exñs ab alia aĩa einſdeʒ ſpeciei nũero diſtincta. g̊ ⁊c. ¶ Pre. in quocũqʒ inueniũtur ꝓprietates materie: oʒ materiã inueniri: cuʒ ꝓprietates rei a re nõ ſeparentur: ſed in anima inueniunt q̃daʒ ꝓprietates materie: vt ſubiici: recipere: pati: ⁊ hmõi. ergo videtur ꝙ ſit ex materia cõpoſita. ¶ Preterea ſecundũ phm in ſcðo metha. neceſſe ẽ imaginari materiaʒ in re mota. ſed aie mutabilitas oſtenditur ex hoc ꝙ viciis ⁊ fallaciis deformis redditur. formatur aũt virtutibus veritatiſqʒ doctrina ſm Aug. vii. ſup Gene. ergo in anima eſt materia. ¶ Prete. ſm phm in. viii. methaphyſice. nulli⁹ agentis actio terminatur: niſi ad cõpoſitum. ſed actio creantis terminatur ad aiam quã in eẽ producit. ergo ẽ ex materia ⁊ forma compoſita. ¶ Preterea. nihil viuit ſeipſo niſi de⁹. ſʒ aia nõ tñ viuificat corpus: ſed etiã viuit. ergo ſeipa nõ viuit. ſʒ aliquo ſui. ſed omne illð in quo eſt pncipiũ vite ⁊ recipiẽs vitã: ẽ ex materia ⁊ forma ꝯpoſitũ. g̊ ⁊c. ¶ Pre. in oi creato differt qð operatur ⁊ quo opatur: q: ſolũ primo agẽti ꝯuenit p eẽntiã agere: aliis aũt p participationẽ alic⁹ qð ad eẽntiã additur. ſʒ aia hʒ opatiões ꝓprias: ⁊ ſic illis opationib⁹ ipa ẽ operans. g̊ nõ ẽ quo operatur. ⁊ ſic nõ videtur eẽ forma ſimplex: ſʒ materiam hñs: q: forma ẽ pncipiũ quo opatio ꝓducitur. ¶ Sed ꝯtra. q̃ʒto aliq̃d ẽ ꝓpingus vni pmo ⁊ ſimplici: tanto magis ẽ vnũ ⁊ ſimplex: vt in lib. de cauſis dr. ſed inter formas naturales aia deo ẽ ꝓpinquior. g̊ cuʒ alie forme ſint ſimplices: multo forti⁹ aia. ¶ Prete. forme ſubſtãtialis nõ eſt forma ſubſtãtialis: ſicut nec q̃litatis qualitas. ſʒ oẽ qð habet materiã: hʒ ẽt ſubſtãtialeʒ formã dantẽ eſſe materie. cũ g̊ aia ſit forma ſubſtãtialis: videtur ꝙ ex materia ꝯpoſita nõ ſit. ¶ Prete. Augu. ſup Gen. vii. deducẽdo p ſingula oſtẽdit animã ex materia nõ eẽ factaʒ. Nõ. n. põt facta fuiſſe ex materia ſpũali rõnali. q: ſi natura rõnalis ex qua fit beata fuiſſet nõ i peius imutata eẽt: q: materia cũ formatur a deo i meli⁹ formatur. Si vero miſera fuit: oʒ ꝙ ꝑceſſerit culpa: qð ẽ ꝯtra aplm Ro. ix. cũ nõdũ aliquid boni egiſſent aut mali ⁊c. Si aũt nec beata nec miſera: vſũ rõnis nõduʒ habeat: ſicut in pueritia cõtingit: ⁊ ſic ocioſa erat. Similiter nec ex materia ſpirituali irõnali q: hoc eſſet propinquum opinioni que ponit animarum de corpore in corpus tranſituʒ. Et peius adhuc: quia illa poſitio non dicit animam beſtie in hominem tranſire: ſed econuerſo. Similiter nec ex materia corporali. non eni ex eodem facta eſt

anima ex quo facta eſt caro. Et preterea. cum anima aliquid intelligit ab omnibus corporalibus ſe retrahit quod non contingeret ſi de natura corporis eſſet. ſed ex omnibus predictis ſic poteſt argui. omne qđ habȝ materiam ſm Augu. dicitur ex materia factuȝ: quamuis materia tempore non precesſerit. Si ergo anima nō poteſt dici facta ex materia vt probatū eſt anima materiam non habet. ¶ Reſpondeo dicēdo: q̄ mihi nō videtur in anima materiaȝ vel ī aliqua ſpirituali ſubſtātia aliquo modo eſſe: ſed ipſas eſſe ſimplices formas ꝛ naturas: quamuis quidam aliter dicant. Et preter alias rationes quibus hoc de angelis impoſſibile videtur: vt ſupra. di. iiii. dictum eſt etiam quadaȝ ſpeciali ratione: materia a ratione anime ſecluditur: cum enim anima ſit forma corporis: oportet q̄ vel tota eſſentia ſua ſit corporis forma vel ꝑ partē eſſentie ſue. ſi ſecundum eēntiam ſuam totam: impoſſibile eſt q̄ pars eſſentie ſue ſit materia: quia id quod in ſe eſt potentia pura non poteſt eſſe forma vel actus alicuius. omnis autem potentia in genere ſubſtātie eſt potentia pura: quia eſt immediatum ſubiectum ſubſtantialis forme ꝛ generationis: vt in primo de generatione dicitur. Si autem ſm partem ſubſtantie ſue eſt forma corporis per quam eſt in actu: ꝛ non ſm alterā que eſt materia eius. ſequūtur duo inconuenientia: vnuȝ eſt: q̄ vnus actus numero eſt forma diuerſarum materiarum. ſ. materie corporalis ꝛ materie ſpiritualis ex qua eſſentia anime conſtituitur. Aliud ē: q̄ in potentiis non vnius generis eſt vnus actus perficiens. corporalis enim materia ꝛ ſpiritualis nō poſſūt eſſe vnius rationis. ¶ Et preterea. illud tm̄ quod ē actus corporis viuentis animam vocamus. Et ſimili ratione Auicen. oſtendit in ſua methaphyſica itelligentias eſſe ſimplices. nec tamen negamus animā rationalem quendam modum compoſitionis habere ſ. ex eē ꝛ qđ eſt: vt ſupra di. iii. de angl'is. ꝛ in p̄mo di. viii. de ipſa anima expoſitum eſt: qui tamen compoſitionis modus in aliis formis non inuenitur: q: non poſſunt eſſe ſubſiſtentes: quaſi in eſſe ſuo: ſed ſunt per eſſe compoſiti: ꝛ in hoc anima deficit a ſimplicitate diuina. ¶ Ad primum ergo dicendum: q̄ hoc aliqđ in natura poteſt dici ex duobus: aut ex eo q̄ habet eſſe ſubſiſtens in natura. ꝛ ſic anima rōnalis eſt h̄ aliquid. ſed ex hoc nō ſeqtur q̄ ex materia componatur hoc. n. ſubſiſtenti accidit. ſ. ex materia componi. Alio modo p̄t dici h̄ aliquid per hoc q̄ aliquid qđ ē pars eſſentie ſue indiuiduat: ꝛ ſic anima non eſt hoc aliqđ principium enim indiuiduationis aiarum eſt ex parte corporis: ꝛ tamen etiā poſt ſeparationeȝ corporis remanent indiuiduate ꝛ diſtincte: vt in primo lib. dictum eſt. ꝛ ſic accipit philoſophus hoc aliqđ in ſcđo de aia. vnde ibi expreſſe negat aiaȝ eſſe hoc aliquid ¶ Ad ſcđm dōȝ: q̄ pati: ꝛ recipere: ꝛ oīa huiuſmodi dicuntur de aīa ꝛ de reb⁹ materialib⁹ equiuoce: vt pȝ ex pħo in. iii. de aia ꝛ ex ꝯmen. ibidem. vn̄ nō oportȝ q̄ materia in aia inueniatur: ſed ſufficit q̄ ſit ibi aliq̄ potentialitas qualis autem illa ſit ſupra. iii. di. de angelis dictum eſt. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ nō requiritur materia eiuſdem rōnis ad omnes mot⁹: q: ad motū localē nō requiritur materia que ſit in potētia ad eē ſed ſolum que eſt in potentia ad vbi. Similiter etiaȝ ad variationem que eſt de vicio ad virtutem vel ecōuerſo non requiritur materia que ſit in potentia ad eſſe quaſi pars eſſentie ipſius mobilis. ſȝ requiritur materia tm̄: que ſit in potentia ad virtutem. ꝛ hec ē ipſa ſubſtantia anime. ¶ Ad quartum dōm: q̄ philoſophus loquit̄ de agente naturali qđ ex materia operatur: vt rationes ſue oſtendūt que ex hoc principio ꝓcedunt: q̄ in oī factione oportȝ eſſe tria. ſ. ex quo fit: ꝛ id in quod factio terminatur: ꝛ ip̄m factū. ꝛ ex hoc concludit q̄ fieri non eſt formarum: niſi per accidēs. iſta aūt principia nō cōcedimus in actione diuina ꝑ quam animaȝ creat. ꝛ ideo non oportet aiam vel aliā ſubſtantiam ſpiritualem a deo creataȝ: ex materia cōpoſitā eſſe. q: ēt ſm Auic. agens diuinum nō agit per motum vt materiam exigat. ꝯmen. etiam dicit in. xi. methaphyſice: q̄ actio equiuoce dicitur de actione qua deus agit ꝛ de actione naturali. ¶ Ad quintum dōm: q̄ ſm pħm in ſcđo de aia. viuere nihil aliud eſt q̄ȝ eſſe viuentiuȝ. vnde ſicut anima rationalis ē: nec eſt illud quo eſt: ita etiam viuit: nec eſt illud quo viuit ſed ſicut illđ qđ eſt formal'r nō eſt aliqua forma q̄ ſit pars eēntie eius: ſed ip̄m ſuū eē: ita id quo viuit formaliter: nō eſt aliqua forma que ſit pars eēntie eius: ſed ip̄m ſuum viuere. ſed id quo eſt ꝛ quo viuit effectiue ē ip̄e de⁹ q̄ oibus eē: ꝛ vitā influit in reb⁹ quidē ꝯpoſitis mediāte forma q̄ eſt pars eēntie eaꝝ in ſubſtantiis aūt ſimplicib⁹ ꝑ totā eēntiā eaꝝ. de⁹ aūt nō ē nec viuit ab aliquo efficiente ꝑncipio. ſȝ ip̄e etiā ē ſuū viuere ꝛ ſuū eſſe: ꝛ ī vtroqȝ hoꝝ deficit anima a ꝑfectione diuine vite. ¶ Ad ſextū dōm: q̄ illđ quo operatur aia dupl'r acceptū differt ab ipſa. Operat̄ eniȝ anima aliquo influēte ſibi eē: viuere: ꝛ opari. ſ. deo q̄ operatur oia in omnib⁹: que ꝯſtat ab anima differre. operat̄ etiā naturali ſua potētia q̄ eſt principium ſue operationis. ſ. ſenſu vel intellectu que nō eſt eſſentia eius: ſed virt⁹ ab eſſentia fluens. Neutro aūtē modo deus operat̄ alio a ſe: quia a ſeipſo operari hȝ ꝛ ipſe eſt ſua virt⁹: nō eñi dicitur anima operari aliquo qđ non ſit ip̄a: ſed pars eſſentie ſue: ſicut corpora naturalia opantur forma que eſt pars eēntie eorum: ſȝ mediante aliqua virtute quaſi iſtrumento: ſicut ignis mediante calore.

t Ertio querit̄: vtrū aia extra corp⁹ creata ſit. Et circa hoc querunt̄ duo. Primo vtruȝ ſit vna aia vel itellect⁹ oium hoīum: q̄ſi q̄dā ſubſtantia ſeparata ī oīa corpora iſtuēs. Scđo ſi ſint plures vtrū ſint in corpore an extra corp⁹ create.

a D primū ſic ꝓcedit̄. videt̄ q̄ aia rōnalis vel intellect⁹ ſit vn⁹ nūero in oibus. Nulla. n. forma multiplicat̄ ſm eē ad diuiſionē materie: niſi forma material' ſȝ itellect⁹ vt ī. iii. de aia ꝓbat̄ nō eſt forma materialis cū nō ſit actus corporis cuiuſdā qđ ex ipſo ſuo actu ꝓbat̄. q: cognoſcit oēs formas materiales: qđ nō poſſet eſſe ſi aliquā eaꝝ haberet ī natura ſua: vel determinaret̄ ad eā ex corpore: cui⁹ eſſȝ actus: ſicut virt⁹ viſiua nō cognoſceret oēs colores ſi pupilla que eſt organū ei⁹ haberet determinatum colorem. ergo intellect⁹ non multiplicatur ſm eſſe ad diuiſionē materie: ꝛ ita manet vn⁹ in oib⁹ indiuiduis hūane ſpēi: q̄ nō niſi ꝑ materiā diuidūt̄. ¶ Pre. impoſſibile ē q̄ ꝑncipiū ſit materiali⁹ q̄ȝ principiatum q: ꝑncipiū oȝ eſſe ſimplici⁹. ſȝ ſicut ab oib⁹ ꝯcedit̄: aliq̄ ſunt potētie aie rōnalis q̄ nō ſūt act⁹ corporis cuiuſdā nec organis affixe: c⁹ ꝑncipiū ꝛ radix ē ip̄a eēntia aie. ergo vr̄ q̄ nec ip̄a aia rōnalis corpori vniatur ꝑ eēntiā ſuā: ſicut act⁹ ei⁹: ꝛ ita ſequit̄ vt videt̄ q̄ ad diuiſionē corporum anima rōnalis non diſtinguat̄. ¶ Pre. oē qđ recipit̄ ī aliq̄: recipit̄ ī eo ꝑ modum recipientis ꝛ nō ꝑ modū ſui: vt ex Dio. ꝛ ex lib. de ca

ſis hr̃. ſi ergo itellect⁹ indiuiduet ad diuiſionē corpo
ris: vt ſit ali⁹ ⁊ ali⁹ diuerſoꝝ: oꝫ ꝙ forme itellectuales
in eo recepte etiā ſint indiuiduate. ex quo videnť ſe-
qui duo incōuenientia. vnū ē: cū nullū particulare ſit
intellectū i actu ſꝫ in potētia: ꝙ hmōi ſpēs nō erūt in
telligibiles in actu: ſed indigebūt itelligi ꝑ alias ſpe-
cies ⁊ ſic in infinitū ꝓcedeť. Aliud ē ꝙ erit idē mod⁹
recipiēdi formas i materia ꝑma ⁊ in itellectu poſſibi
li: q: vtrobiqꝫ recipiunť: vt ſunt iſte ⁊ nō vt ſunt for-
me ſimplr̃: ⁊ ita ſicut materia pͥ⁹ nō eſt cognoſcibilis ꝑ
formas quas recipit: ita nec intellect⁹ poſſibilis vt vi
detur. ¶ Pre. quecunqꝫ diſtinguunť adiuicē opꝫ
ꝙ aliquid diuerſum ſit i natura vtriuſqꝫ. ſed cū intel
lectus nihil ſit eoꝝ que ſunt ante intelligere: videť
ꝙ nō ſit aliquid diuerſū inuenire in eo: niſi ſm diuer
ſitatem ſpērum intellectiuarum. ergo nō differunt in
tellectus iſti⁹ ⁊ illius per eēntiam ſed per ſpēs intel-
lectas tm̄. ¶ Pre. in omnib⁹ ſubſtātiis per ſe exiſten
bus ⁊ imaterialib⁹ diuerſitas ſm nūerū redūdat i di-
uerſitatē ſpēi: q: ſi habent eē ſuū abſolutū ſubſiſtēs nō
pñt diſtingui eētialiter per aliqd qđ ſit extra eētiā
eaꝝ ſup qđ deferanť: ſicut forme corporales ſup ma-
teriā delate. In eētia aūt earū nō eſt diuerſitas for
me q̄ diuerſitatē ſpeciei inducit. ſed nō eſt dr̄e ꝙ in-
tellectus diuerſorum hoīum differant ſm ſpēm: quia
⁊ ipſi hoīes ſpē differūt ad diuerſitatem ſuarum for-
maꝝ. ergo cū aīa rōnalis ſit ſubſtātia in ſe ſubſiſtens
alias poſt corpus nō maneret: ⁊ etiā ſit immaterialis
videť ꝙ nec etiā nūero in diuerſis hoīb⁹ differant.
¶ Sꝫ ꝯtra eſt qđ impoſſe eſt ꝑlium indiuiduoꝝ eſſe
vnā formā nūero. ſed aīa rōnalis eſt forma cuiuſlibꝫ
hoīs. ſi eni hō haberet eſſe a ſubſtātia ſenſitiue vl̃ nu
tritiue nō poſſet in hoīe inueniri q̄tum ad ſuū eē pri
mū: vñ alia aīalia excederet: qđ ē incōueniēs. ergo i
poſſibile ē vnā tm̄ eē aīaꝫ rōnalē oīum. ¶ Pre. im-
poſſibile eſt inueniri diuerſitatē quo ad eē ſcđꝫ i illis
quoꝝ nulla ē diuerſitas quo ad eē ꝑmū: q: diuerſitas
ſcđarū perfectionū ⁊ ꝯtrarietas nō pōt eē ſimul cum
vnitate ꝑfectōis ꝑme: q: ſic ꝯtraria eēnt in eodē. ſed
nos inuenim⁹ ꝑfectōes vltias q̄tū ad eē ſcđꝫ eē in di
uerſis hoīb⁹ diuerſas ⁊ ꝯtrarias: quoꝝ quidā ſūt ſtul
ti ⁊ quidaꝫ ſapiētes ⁊ quidam vitioſi: ⁊ quidam vir
tuoſi. ergo oportet ꝑmaꝫ perfectionē. ſ. aīam q̄tuꝫ ad
eſſe primū i diuerſis variari. ¶ Pre. aīa eſt forma
corporis ⁊ motor. ſꝫ in corporibus celeſtib⁹ ſm poſiti
onem philoſophoꝝ diuerſis corporib⁹ aſſignātur di-
uerſi motores. ergo videť ꝙ multo forti⁹ in diuerſis
hoībus ſint diuerſe anime. ¶ Reſpondeo dicendo:
ꝙ circa vnitatem ⁊ diuerſitatē aīe rōnalis ſunt plu
res philoſophoꝝ opiniones ꝑtermiſſis illis qui po-
nūt intellectū eē vnū in tota natura intellectuali vel
q ponūt intellectū eſſe idē qđ diuina eētia: ad quaꝝ
intellectū oꝫ itelligere ꝙ diſtinguiť ſm philoſophos
tripliciter intellectus. ſcilicet intellect⁹ poſſibilis: in
tellect⁹ agens: ⁊ itellect⁹ in hitu. ⁊ dr̄ intellect⁹ poſſis
q eſt in potētia ad recipiendū oēs formas itellectas:
ſicut oculus eſt in potētia ad recipiēdū oēs colores.
intellect⁹ autē agens diciť q facit intelligibilia i po
tentia eſſe in actu: ſicut lumen qđ facit colores in po
tentia viſibiles eſſe actu viſibiles. intellectus autem
in habitu vel formalis ab eis dicitur quando intelle
ctus poſſibilis iam perfect⁹ eſt ſpecie intelligibili: vt
operari poſſit. nulla enim potentia paſſiua habꝫ ope
rationē: niſi per ſpeciem obiecti ſui perfecta fuerit: ſi
cut viſus non videt anteq̄ꝫ recipiat ſpeciem coloris.

¶ His ergo viſis: ſciendum eſt ꝙ i hoc fere omnes
philoſophi concordant poſt Ariſtotelē ꝙ intellect⁹
agens ⁊ poſſibilis differunt ſm ſubſtantiā: ⁊ ꝙ intel-
lectus agens ſit ſubſtantia q̄dam ſeparata ⁊ poſtre-
ma in ſubſtantiis ſeparatis: ⁊ ita ſe habet ad intelle-
ctū poſſibilē quo intelligimus: ſicut itelligentie ſu-
periores ad animas orbiū. ſed hoc ſm fidem non po
teſt ſuſtineri. Si eni vt Anſelm⁹ ꝓbat reparationē
hominis per angelū deus fieri noluit ne paritas ho-
minis ⁊ angeli in gloria tolleret: dum angelus homi
nis fieret cauſa ſalutis. Similiter ſi poneret aīe na-
tura ſm naturalē operationē depēdere ab aliqua itel
ligentia vel angelo nō poſſet rationabiliter ſuſtineri:
ꝙ aīa angelis par ſit in gloria futura. quia vltima ꝑ-
fectio vniuſcuiuſqꝫ ſubſtantie ē in complemento ſue
operationis. ⁊ ideo vniri cum intelligentia agēte po-
nunt predicti philoſophi vltimā felicitatē hominis.
Et ideo quidam catholici doctores corrigentes hāc
opinionem: ⁊ partim ſequentes ſatis ꝓbabiliter po-
ſuerunt ipſum deum eſſe intellectum agentem: q: ꝑ
applicationē ad ipm̄ anima noſtra beata eſt. ⁊ hoc cō
firmant per hoc qđ diciť Jo. i. Erat lux vera ⁊c. De
intellectu aūt poſſibili ſilr̃ fuit magna diuerſitas in-
ter philoſophos ſequentes Ariſto. Quidam eniꝫ di-
xerunt intellectū poſſibilem eſſe diuerſum in diuer-
ſis. quidam vero eſſe vnum in omnibus. Eorū autē
qui poſuerunt eum diuerſuꝫ eſſe in diuerſis: ſūt tres
opiniones. quidam enim dicunt intellectum poſſibi
lem nihil aliud eſſe q̄ꝫ preparationem que eſt in natu
ra humana ad recipiendam impreſſionem itellectus
agentis: ⁊ hanc eſſe virtutē corporalē cōſequentē cō-
plexionē humanaꝫ. ⁊ hec fuit opinio Alexandri. Sꝫ
hoc nō poteſt ſtare etiam ſm intentionem Ariſto. qui
vult ꝙ intellectus poſſibilis ſit receptiuus ſpecierū
intelligibilium. preparatio aūt nō eſt receptiua: ſꝫ ma
gis preparatiua. preparatū aūt hac preparatiōe eſt
corpus: vel virtus in corpore. ⁊ ita illđ qđ recipit for
mas intelligibiles: eēt corpus vel virtus in corpore.
quod philoſophus improbat. ¶ Preterea. ſequere-
tur ꝙ intellectus poſſibilis non eſſet virtus cognoſci
tiua. Nulla enim virtus creata ex commixtione ele-
mentorum eſt cognoſcitiua: q: ſic qualitas elemento-
rum ageret vltra ſuam ſpeciem: quod eſt impoſſibile
Et ideo alii dixerūt ꝙ intellect⁹ poſſibilis nihil aliđ
eſt q̄ꝫ virtus imaginatiua ſm ꝙ eſt nata vt ſint in ea
forme que fuerunt intellecte in actu. ⁊ hec eſt opinio
Auēpace. Sꝫ hoc etiā eſt impoſſibile: q: ſm philoſo
phum in tertio de anima. fantaſmata que ſunt ima-
ginatiua ſe habent ad intellectum humanū: ſicut co
lores ad viſum: ⁊ ideo oportet ꝙ fantaſmata ſint mo
uentia intellectum poſſibilem: ſicut color mouet viſū
vnde aptitudo que eſt in intellectu poſſibili ad intel
ligenduꝫ: eſt ſimilis aptitudini que eſt in patiente in
potentia: vt ſi patiens in actu. aptitudo autē que ē
in imaginatiua eſt ſicut aptitudo agentis in potentia
vt ſit agens in actu. Impoſſibile autem eſt ꝙ idē ſit
mouens ⁊ motum: ⁊ agens ⁊ patiens. ergo impoſſibi
le eſt ꝙ virtus imaginatiua ſit intellectus poſſibilis.
¶ Preterea. adhuc ſequeretur ꝙ virtus recipiens
intelligibilia in actu: que dicitur intellectus poſſibi-
lis eſſet vtens organo corporali: cum virtus imagina
tiua habeat determinatum organum. Sciendū eſt
etiam: ꝙ ſecunduꝫ has opiniones intellectus poſſs
generatur generato corpore: ⁊ corrumpitur corrup-
to corpore. ⁊ cum non ſit diuerſus intellectus i diuer

ſis hominibꝰ:niſi intellectꝰ poſſibilis:quia agens eſt
vnus:ſequeretur ꝙ illud ꝙ remanet de intellectu ex
omnibus hominibus poſt mortem eſſet vnum nume
ro.ſ.intellectus agens:⁊ hoc eſt valde hereticū:q̄
ſic tolleretur retributio meritorum poſt mortem. Et
ideo tertia opinio eſt Auic.qui ponit intellectū poſſi
bilem in diuerſis diuerſum fundatum in eſſentia a-
nime rationalis:⁊ non eſſe virtutem corporalem:⁊ cū
corpore incipere ſed non cū corpore finiri. vnde quā-
tum ad intellectum poſſibilem eius opinio eſt quā te-
nemus ſm fidem catholicam quamuis erret cum aliis
de intellectu agente vt dictum eſt. Eorum autē qui
ponunt vnum intellectum poſſibilem in omnibus du
plex eſt opinio. Una eſt Themiſtii ⁊ Theophraſti vt
comen.eis imponit in tertio de anima. Dicunt enim
ꝙ intellectus in habitu qui eſt tertius:eſt vnus i om
nibus ⁊ eternus:⁊ eſt quaſi compoſitus ex intellectu
agente ⁊ poſſibili:ita ꝙ intellectus agens eſt ſicut for
ma eius ⁊ per continuationē intellectus poſſibilis:
continuatur in nobis intellectus agens:ita ꝙ intelle
ctus agens eſt de ſubſtantia intellectus ſpeculatiui:
qui etiam dicitur intellectus in habitu per quem in-
telligimus. ⁊ huiuſmodi ſignum inducunt: quia illa
actio intellectus que eſt in poteſtate noſtra pertinet
ad intellectum in habitu. Cum ergo abſtrahere ſpe-
cies a fantaſmatibus ſit in poteſtate noſtra : oportet
ꝙ intellectus agens ſit intellectus i habitu: ſicut for
ma eius. Et ad hanc poſitionem deducunt qui ex de
monſtratione Ariſto. volunt habere ꝙ intellectꝰ poſ
ſibilis ſit vnus in omnibus:quia non eſt hoc aliquid
nec virtus in corpore:⁊ per ꝯſequens ꝙ ſit eternus.
Et dicunt iterum ꝙ intellectꝰ agens ſimiliter ſit eter
nus:⁊ ꝙ impoſſibile ſit effectum eſſe generabilem ⁊
corruptibilem ſi agens ⁊ recipiens ſit eternum. vn-
de poſuerunt ꝙ ſpecies intellecte ſunt eterne. ⁊ ideo
non contingit ꝙ intellectus quãq; intelligat ⁊ quãq; nõ:
per hoc ꝙ fiant noue ſpẽs itelligibiles que prius nõ
fuerunt:ſed ex coniunctione intellectus agentis cū
poſſibili ſm ꝙ ꝯtinuatur in nobis per ipreſſionē ſuā.
Sed hanc opinionē cõmen.improbat: q̄ ſequeret
ꝙ forme rerum naturalium que intelliguntur eſſent
ab eterno ſine materia ⁊ extra aiam :ex quo ſpẽs ille
non ponũtur in intellectu poſſibili vt forma eius. q̄
forma intellectꝰ poſſibilis ponitur ab eis intellectus
agens. ſequeretur etiã ꝙ eum vltima ꝑfectio homi-
nis ſit ſm intellectũ in habitu ⁊ ꝑma ſꝫ intellectũ poſ
ſibilem: ꝙ homo nõ differret ab homine:neq; ſm vl-
timam perfectionem neq; ſm primā:⁊ ſic eſſet vnũ
eſſe ⁊ vna ꝑfectio oium hominum:quod eſt impoſſi-
bile. Et ideo ipſe tenet aliam viam ꝙ tam intellectꝰ
agens quam poſſibilis eſt eternus ⁊ vnꝰ in omnibꝰ. ſed
ſpecies intelligibiles non ſunt eterne. ⁊ ponit ꝙ intel
lectꝰ agens non ſe habet ad poſſibilem vt forma eiꝰ:
ſed vt artifex ad materiã ⁊ ſpecies intellecte abſtra-
cte a fantaſmatibꝰ ſunt ſicut forma intellectus poſſibi
lis ex quibꝰ duobꝰ efficitur intellectꝰ in habitu . Et ꝑ
hanc poſitionem nititur euadere omnia iconuenien
tia que contingunt Themiſtio. Primo:quia oſtendit
ꝙ nõ eſt neceſſariũ ꝙ ſi intellectꝰ agens eſt eternꝰ et
recipiens eternū.ſ.intellectꝰ poſſibilis ꝙ facta ſint
eterna.ſ.ſpecies intelligibiles. Sicut enim ſpecies
viſibilis habet duplex ſubiectum. vnum in quo ha-
bet eſſe ſpirituale.ſ.viſum. ⁊ aliud in quo habet eſſe
naturale.ſ.corpꝰ coloratum:ita etiam ſpecies intelli
gibilis habet duplex ſubiectũ. vnum in quo habet eẽ
materiale.ſ.ipſa fantaſmata que ſũt in imagine :⁊ ſꝫ
hoc eſſe iſte ſpẽs nõ ſunt eterne. aliud eſt in quo habꝫ
eſſe :materiale.ſ.intellectum poſſibilem:⁊ ſꝫ hoc ſub
iectũ non hꝫ ꝙ ſint generabiles ⁊ corruptibiles . Sꝫ
iſta reſponſio nulla videt:ſicut eni nõ eſt eadem nu-
mero ſpecies coloris que eſt in pariete ⁊ que eſt in
oculo:ita non eſt eadẽ numero ſpẽs q̃ eſt in imagina
tione ⁊ in intellectu poſſibili. vnde adhuc remanet ꝙ
illa ſpecies que eſt in intellectu poſſibili habeãt vnũ
ſubiectum tñ. ⁊ illa que eſt in imaginatõe generabi-
lis ⁊ corruptibilis ſit alia numero:niſi forte dicatur
ꝙ ſunt eterne ſimpliciter. ſed non quo ad eū in quo
ab eterno non ſunt fantaſmata:quorum ſimilitudines
ſunt apud intellectũ poſſibilem. ſed tamen cum nulla
fantaſmata ſint eterna:adhuc ſeq̃ret ꝙ ille ſpecies q̃
ſunt ab eterno in intellectu poſſibili non eſſent abſtra
cte ab aliquibus fantaſmatibus:⁊ hoc eſt contra intẽ
tionem ⁊ verba philoſophi. Secundo autem nititur
oſtendere ꝙ ex hac poſitione non ſequit ꝙ oium ho-
minum ſit vnum eſſe ⁊ vna operatio ſm quam om-
nes ſint equaliter ſapientes. Dicit enim ꝙ cum ſpe-
cies intellecta ſe habeat ad intellectũ poſſibilē quo
dãmodo vt forma ad materiam:hoc modo ꝙ ex eis
quodãmodo efficitur vnum completum coniunctio
eius ad nos eſt per id quod eſt formale in dicta con-
iunctione.ſ.per ſpeciem intellectam:cuius vnū ſub
iectum dicit eſſe fantaſma:quod eſt in nobis ⁊ ad ipꝫ
intellectum poſſibilem. vnde cum in diuerſis ſint di
uerſa fantaſmata diuerſis hominibus coniungitur
intellectus poſſibilis diuerſa coniunctione:⁊ ex hoc
hoies habent eẽ diuerſũ:ex hoc etiã vnus ſcit qd al-
ter ignorat. quia ſm vnam ſpeciem intellectam con-
iungitur vni ſm quam non coniungitur alteri:quamuis
quedam intentiones intellecte ſint: vt prime cõcep
tiones intellectus:ſm quas omnibꝰ coniungitur a q-
bus intellectꝰ poſſibilis nunq; denudatur hominibꝰ
ab eterno exiſtentibꝰ: vt ipſe dicit. vnde cõcludit ꝙ
illud quod eſt in nobis de intellectu quodãmõ ẽ cor
ruptibile ⁊ qdãmõ ẽ icorꝑtibile:q̄ ex ꝑte illa vñ mul
tiplicãt fãtaſmata accidit corruptio. ſꝫ ex ꝑte itellectꝰ
poſſibilis eſt incorruptibilitas. vnde ſequitur etiam
ex hoc ꝙ poſt corporum corruptionem nulla diuerſi-
tas animarum remaneat. Sed hec ratio oſtenditur
eſſe friuola multipliciter. Primo: q̄ vt dictum ẽ ſpe
cies que eſt forma intellectus poſſibilis non eſt eadẽ
numero in fantaſmate ⁊ in ſubiecto . ſed eſt ſimilitu-
do illius. vnde ſequitur ꝙ intellectus nullo modo
nobis coniungatur:⁊ ſic per ipſum non intelligamus
Secundo. q̄ coniunctio intellectus cum ſpecie intel
lecta eſt per operationem intellectꝰ pertinens ad ꝑ-
fectionem ſcđam. vnde impoſſibile eſt ꝙ mediante
tali coniunctione acquiratur homini perfectio ſua ꝑ
ma ⁊ eſſe ſubſtantiale:⁊ ſic cum homo ex tali coniun-
ctione ſit habens intellectũ vt dicunt:homo nõ eſſet
homo in ſpecie determinata per hoc ꝙ eſt habens in
tellectum:quia illud medium.ſ.ſpecies intellecta:cũ
vtroq; extremoꝝ coniungitur mõ accipiẽtis ad ſub-
iectum.ſ.cum virtute imaginatiua ⁊ cũ intellectu poſ
ſibili:qd eſt ꝯtra philoſophum in octauo methaphy
ſice: vbi dicit animam corpori nullo mediante vniri
nec etiam mediante ſcientie vt Licoſron dicebat i qd
illa põ redire videtur. Tertio:quia operatio nõ egre
dietur ab obiecto ſed a potentia. non enim viſibile vi
det ſed viſus. ſi ergo non cõiungit intellectꝰ nobiſcũ
niſi per hoc ꝙ ſpecies intellecta aliquo modo habet

ſubiectum in nobis: ſequit̄ ꝙ hic homo .ſ. ſoꝛ. nõ itelli
gat. ſed ꝙ intellectꝰ ſeparatꝰ itelligat ea que ipſe ima-
ginatur ⁊ plura alia abſurda non difficile ē adducere.
Et ideo remotis omnibꝰ predictis erroꝛibus: dico cū
Auic. intellectū poſ̄ſem incipere qdē eſſe in coꝛpoꝛe.
ſ3 cū coꝛpoꝛe nõ deficere: ⁊ i diuerſis diuerſū eē ⁊ mlˀ
tiplicari ſm diuiſionē materie i diuerſis indiuiduis:
ſicut alias foꝛmas ſubſtātiales: ⁊ ſuppaddo etiam itel
lectū agentē eſſe in diuerſis diuerſū. nõ eni videt̄ ꝓ-
babile ꝙ in anima rationali non ſit pꝛincipium aliqđ
qđ naturalem operationem explere poſſit: qđ ſequi-
tur ſi ponat̄ vnꝰ intellectus agens: ſiue dicatur deus
vel intelligentia. Nec iteꝝ dico hec duo .ſ. itellectū
agentem ⁊ poſ̄ſem eſſe vnā potentiā diuerſimode no
minatā ſm diuerſas operatões: q2 quecūq3 actiones
reducuntur in ꝯtraria pꝛincipia: impoſ̄ē eſt eas redu
cere in eandē potentiā: ꝓpter qđ memoꝛia a ſenſu di
ſtinguitur. q2 recipere ſpēs ſenſibiliū: qđ eſt ſenſus: ⁊
tenere: qđ eſt memoꝛie reducunt̄ in ꝯtraria pꝛīcipia
etiā3 in coꝛpoꝛibꝰ .ſ. humidū ⁊ ſiccū. Cum ergo reci-
pere ſpecies intellectas: qđ ē itellectꝰ poſſibilis ⁊ fa-
cere eas itelligibiles actu: qđ eſt intellectꝰ agētis nõ
poſſint ſm idē cõuenire. ſed recipere ꝯuenit alicui ſe
cūdū ꝙ ē in potētia: ⁊ facere ſm ꝙ ē in actu impoſ̄ē ē
agentem ⁊ poſſ̄m nõ eſſe diuerſas potētias. S3 quō
poſſint radicari i vna ſubſtātia ē difficile videre. non
eni videt̄ ꝙ vni ſubſtātie poſſit ꝯuenire eē in potētia
reſpcū oīu3 foꝛmaꝝ itelligibiliū: qđ ē itellectꝰ poſ̄is ⁊
eē actu reſpcū oīu3 illaꝝ: qđ eſt itellectꝰ agētis: alˀs ñ
poſſet facere oēs foꝛmas intelligibiles: cū nihil agat
niſi ſm ꝙ eſt in actu. Sed tamē ſciendū ꝙ nõ eſt icõ-
ueniens aliqua duo eſſe: quoꝝ vtrunq3 ſm diuerſa ē
in potētia reſpectu alterius: ſicut ignis eſt in poten-
tia frigiđ: quod actu aque ꝯuenit. ⁊ aliqua eſt in po-
tentia caliđ: qđ actu eſt in igne. vñ agunt ⁊ patiūt̄ ad
inuicē. Silr̄ dico ꝙ ſe habet res ſenſibilis ad anima3
intellectiua3. res enim ſenſibilis eſt potētia intelligi-
bilis ⁊ actu naturam diſtincta3 habens. in anima ve
ro eſt actu lumen intellectuale. ſed determinatio co-
gnitōnis reſpectu huiꝰ vel illius nature ē in potētia:
ſicut pupilla eſt i potētia reſpectu huiꝰ vel illiꝰ colo-
ris. ⁊ ideo aīa virtutem hab3 per quam facit ſpecies
ſenſibiles eſſe intelligibiles actu: que eſt intellectꝰ a-
gens: ⁊ hab3 virtutē per quā eſt in potētia vt efficia
tur in actu determinate cognitōis a ſpecie rei ſenſibi
lis facta intelligibilis actu. ⁊ hec virtꝰ vel potētia di
citur intellectꝰ poſſibilis: ⁊ harū duarū virtutum ope
rationes ſequit̄ omnem noſtrum intelligere: tā pꝛin-
cipioꝝ ꝗ3 cõcluſionum. vnde apparet falſū eſſe qđ q
dam dicunt habitum ꝑncipioꝝ eſſe intellectū agentē
¶ Ad pꝛimū ergo dōm ꝙ intellectus non negat̄ eſſe
foꝛma materialis qn̄ det eſſe materie ſicut foꝛma ſub
ſtantialis ꝗ3tum ad eſſe pꝛimu3. ⁊ ideo opoꝛtet ꝙ ad
diuiſione3 materie que cāt diuerſa indiuidua ſequa
tur etiā multiplicatio intellectus .i. anime intellecti-
ue. Sed dicitur immaterialis reſpectu actus ſecun-
di qui eſt operatio: quia intelligere non expletur me
diante oꝛgano coꝛpoꝛali. ⁊ hoc contingit: quia ab eſſē
tia anime non exit operatio niſi mediante virtute eiꝰ
vel potentia. vnde cum habeat quaſdam virtutes
que nõ ſunt actus aliquoꝛum oꝛganoꝝ coꝛpoꝛis o3
ꝙ quedam operationes anime ſint non mediāte coꝛ
poꝛe. ¶ Ad ſcđm dōm: ꝙ quandocunq3 coniunguntur
tur duo quoꝛum vnus eſt potentiꝰ altero ⁊ trahit ad
ſe illud hab3 aliquā virtutē ꝑter illud qđ ſibi ſubiici-
tur: vt p3 in flamma: q2 ignis vincens vapoꝛem cui
cõiungit̄ habet virtutem illuminandi vltra qua3 poſ
ſit ſe extēdere actio vapoꝛis incenſi calefaciēdo. Cū
ergo in coniunctione foꝛme ad materiam foꝛma inue
diatur dominans: ꝗ3to foꝛma eſt nobilioꝛ ⁊ magis vin
cens materiā: tanto magis poterit habere virtutem
pꝛeter cõditionem materie. vnde quedā coꝛpoꝛa mi
xta pꝛeter virtutes qualitatum actiuarum ⁊ paſſiua
rum que tenent ſe ex parte materie: habent quaſdā
virtutes que conſequuntur ſpecie3: vt ꝙ magnes at
trahit ferrum: ⁊ magis hoc inuenit̄ in plantis: vt pa
tet in augmento quod terminatur per virtutē aīe: qđ
non poſſet eſſe per virtutē ignis: vt dicit̄ ſcđo đ aīa.
⁊ hoc adhuc inuenitur plus in animalibus: q2 ſentire
oīo eſt ſupꝛa virtutē qualitatū elementariū: ⁊ pfectiſſi
me in anima rationali q̄ eſt nobiliſſima foꝛmarū. ⁊ iđ
ipſa h3 quaſdā virtutes i quibꝰ nullo modo cõicat coꝛ
pus: ⁊ quaſdam in quibꝰ communicat. ¶ Ad tertiū
dōm: ꝙ ſm Auic. ſpecies intellecta pōt dupliciter cõ
ſiderari. aut ſm eſſe qđ habet i intellectu: ⁊ ſic hab3
eſſe ſingulare. aut ſm ꝙ eſt ſimilitudo talis rei intel-
lecte: pꝛout ducit in cognitionem eius: ⁊ ex hac parte
habet vniuerſalitatem que non eſt ſimilitudo huius
rei ſecundum ꝙ hec res eſt: ſed ſecundum natu-
ram in qua cum aliis ſue ſpeciei conuenit nec opoꝛt3
ſingulare eſſe intelligibile tantum in potētia: ſicut pa
tet de ſubſtantiis ſeparatis: ſed in aliis que indiuidu
antur per materiā: ſicut ſunt coꝛpoꝛalia. ſed ſpēs ille
indiuiduant̄ per indiuiduatione3 intellectus. vnde
non perdūt eē intelligibile in actu: ſicut intelligo me
intelligere: ꝗ3uis ipſm meum intelligere ſit quedam
operatio ſingularis. patet etiam per ſe: ꝙ ſm incon-
ueniens non ſequitur q2 alius indiuiduationis mo-
dus eſt per intellectum ⁊ per materiam pꝛimam.
¶ Ad quartum dōm: ꝙ ſicut commen. etiam dicit i
tertio de anima. illud quod eſt receptiuum aliquoꝛu3
non opoꝛtet ꝙ ſit pꝛiuatū qualibet natura determina
ta: ſed ꝙ ſit denudatum a natura receptoꝛu3: ſicut pu
pilla a natura oculoꝛum. ⁊ ideo intellectum poſſibile3
neceſſe eſt hr̄e nām determinatā ſ3 añ itelligere: qđ ē
per receptionem ſpeciei non habet in natura ſua ali
quid eoꝛum que a ſenſibilibus recipit: ⁊ hoc eſt qđ di
citur ꝙ nihil eſt eoꝛum que ſunt. ¶ Ad quintū dōm:
ꝙ ꝗ3uis anima non habeat materiam partem ſui ex
qua ſit: habet tamen materiam in qua eſt: cuius per
fectio eſt ad cuius diuiſionem multiplicatur ſm nūe
rum ⁊ non ſm ſpeciem. ſecus autem eſt in illis ſubſtā
tiis immaterialibus que non habent etiam materia3
cuiꝰ ſint foꝛme: quia in eis nulla materialis multipli
catio eſſe poteſt: ſed tantum foꝛmalis que diuerſita-
tem ſpeciei inducit.

a D ſecundum ſic pꝛoceditur. videtur ꝙ ani-
me fuerint create extra coꝛpoꝛa. Geneſis pꝛi
mo dicitur: ꝙ die ſeptimo requieuit deus ab
omni opere quod patrauit: ideſt ceſſauit aliquod o-
pus nouum facere. ſed nouum opus eſt qđ nec in ſe-
ꝗ3 fuit nec in materia pꝛeceſſit. cum ergo anima
immaterialis ſit ⁊ non poſſit dici ꝙ ſecundum mate-
riam pꝛeceſſerit in operibus ſex dierum: videtur ꝙ
ipſa in ſe pꝛeceſſerit: alˀs deus nouum opus faceret i
anime creatione. ergo videtur ꝙ anime extra coꝛpo
ra create fuerunt: cum coꝛpoꝛa ſingularium ab initio
non fuerint. Si di. ꝙ quamuis anima non pꝛeceſſerit
in materia in operibus. vi. dierum: pꝛeceſſit tamen
quantum ad rationem ſeminalem. ¶ Cõtra. ſi ratio

ſeminalis anime preceſſerit: oꝫ ꝙ in aliqua creatura preceſſerit vel corporali vel ſpirituali. ſed illud in quo eſt ratio ſeminalis alicuiꝰ rei eſt effectiuũ eius. vnde phs in ſcđo phyſi. ponit ſemen in genere cauſe efficientis. ergo vel angelus eēt factor aīe vt philoſophi poſuerunt: quod falſum eſt: vel aliqua creatura corporalis: quod ē magis falſuꝫ. ergo ⁊ pmuꝫ eſt impoſſibile. ¶ Pre. opꝰ creatōis pcedit diſtinctionē ⁊ ornatū. ſed aīa educit in eē per creationē. ḡ nō icipit eē pꝰ opera. vi. dierū: in qbꝰ res diſtincte ⁊ ornate ſūt: ⁊ ſic idē qđ priꝰ. ¶ Pre. oē illud qđ nō dependet ab altero ſm ſuū eē pōt icipere nō incipiente illo ſꝫ aīa rōnalis nō depēdet ex corpore ſm ſuū eſſe: cuꝫ deſtructo corpore remaneat. ḡ nō videt̄ incōueniēs ponere aīas extra corpora priꝰ creatas. ¶ Pret. aīa ⁊ angelus ꝯueniūt in natura itellectuali. cū ergo nature itellectualis ꝯditio ſit imaterialitas: vr̄ ꝙ ſicut angeli ex ſua creatōe hn̄t ꝙ corpori nō vniūtur: ꝙ ſimiliter aīe rōnales i ſua creatione corpori vnite nō ſint. ¶ Pre. magis pertinet ad perfectionē vniuerſi natura ſpiritualis ꝙ̄ corporalis. Si ergo aīe rōnales quotidie de nouo creent̄: videt̄ ꝙ a pncipio vniuerſum creatū nō fuerit: ⁊ ꝙ quotidie eiꝰ perfectōi aditiatur: cuiꝰ cōtrariū habet Gen. ii. igitur perfecti ſunt celi ⁊ terra ⁊c. ¶ Sꝫ ꝯtra. ꝓprius actꝰ eſt i ꝓpria potentia. ſed aīa rōnalis eſt ꝓprius actꝰ corporis. ergo videt̄ ꝙ nō ſit niſi in corpore. ¶ Pre. terminꝰ motꝰ nunꝙ̄ precedit motū precipue in generatione: ſꝫ aīa eſt terminus generatōis humane: ſicut quelibet alia forma rei generate. ergo añ generationem corporis aīa eſſe nō potuit. ¶ Reſpōdeo dđ. ꝙ quorundā antiquoꝝ opīnio fuit aīas eſſe extra corpora a pncipio creatas: cuiꝰ erroris occaſio fuit ꝙ aīam corpori vniri poſuerūt q̄ſi accidentaliter: ſicut nautā naui: vel ſicut hoīem indumēto: vt de Plōne Gre. niſenus narrat. vñ dicebat hoīem eſſe aīam corpore indutaꝫ. Et ideo etiā ſm pictagoricos de corpe in corpus tranſibat. Hoc aūt Ariſto. reprobat oñdens aīam cui debetur eſſe ſubſtātiale ⁊ ſpecificū in tali corpore hr̄e eēntialem habitudineꝫ ad corpus in tm̄ ꝙ aīa q̄ dat eſſe vni corpori aliud pficere nō poſſit. Silr̄ Auic. iſtum errorē reprobat ſatis efficaci rōne: ſuppoſita aīe imaterialitate. impoſſe eſt enim diuerſitatē i numero ſub eadem ſpecie cauſari niſi ex diuerſitate materie. qꝛ ad diuerſitatē formaliū pncipioꝝ ſequitur diuerſitas ſpecieꝝ. ſi ergo aīa vt dictū eſt non habeat materiaꝫ ex qua fit: nō poſſent plures aīe viuiꝰ ſpēi eſſe diuerſe nūero: niſi ꝑ diuerſitatē materie in qua ſunt. Unde ſi ante corpꝰ create fuiſſent oportuiſſet eas vel eſſe diuerſas in ſpē: ⁊ ſic oēs ſpē differre ex diuerſitate formarum: aut ꝙ eēt vna tantū in numero: ⁊ ſic rediret error tactꝰ in precedenti articulo. Augu. tamē dicit. vii. ſuper Gen. aīam pmi hoīs creatam eſſe añ formationē corporis: quod tñ nō aſſerit. ¶ Ad primum ergo dđm: ꝙ ꝑ tanto deꝰ dicit̄ ab ope ſeptimo die ceſſaſſe: qꝛ nihil poſtea fecit: qđ nō aliquo modo in primis opibus preceſſerit: vel ſm materiā ⁊ rōnem ſeminalē: ſicut corpora que de nouo generant̄. vel ſm ſimilitudinē ſicut aīe que de nouo creant̄. Sciendū aūt ꝙ ſimilitudo aīe pceſſit ēt i opere creatōis aliquo mō cū oīa ſimul creata legant̄: vt eccle. xviii. dr̄. ſed hec ſimilitudo fuit in natura coī in qua aīa ⁊ angelus ꝯueniunt. ſ. in itellectuali: pceſſit ēt in opibus. vi. dierum huius aīe que nūc creat̄ ſimilitudo in ſpecie: qꝛ inter alia ſex dieꝝ opera etiam homo creatus eſt: rationali anima perfectꝰ ſm alios ſanctos: q̄uis ſecundū Augu. vii. ſup Gen. fuerit in illis ſex diebꝰ factꝰ homo q̄ꝫtum ad materiam ⁊ rationem ſeminalem ratione corporis. ratione vero anime ipſa primi hominis anima fuerit in ſe facta. Et per hoc patet reſponſio ad ſecundum. qꝛ concedimꝰ ꝙ ratio ſeminalis aīe eiꝰ creationem in nulla creatura pcedat. Ad tertiuꝫ dđm: ꝙ q̄dam creatio eſt q̄ non preſuppponit materiā nec ex qua nec in qua illud qđ creatur fiat: ⁊ talis eſt creatio que diſtinctionē ⁊ ornatuꝫ preceſſit. ſed creatio aīe q̄uis nō ſit ex materia tm̄ precxigit materiaꝫ i qua creat̄. ⁊ qꝛ illa materia nō pōt diſponi vt efficiatur ꝓpria: niſi per actioneꝫ nature. ideo talis creatio ſeq̄tur diſtinctionē ⁊ ornatū ſm que principia actiua in natura conſtituta ſunt vt prius dictum eſt. ¶ Ad quartum dđm: ꝙ ſicut Auic. dicit aīa q̄uis non dependeat a corpore q̄ꝫtum ad ſuum eſſe vel q̄ꝫtum ad ſuum finem: dependet tamen quodamodo q̄ꝫtuꝫ ad ſuum principiū: cuiꝰ ratio eſt: quia cū vniuerſalia non hēant aliqđ eē niſi in anima: oportet ꝙ quicquid i eē nature producitur: ꝓducatur ſm hoc ꝙ idiuiduatur: cuꝫ ergo anima eſſe indiuiduatū nō poſſit habere: niſi ſm ꝙ coniungitur corpori vt forma eiꝰ vt probatuꝫ eſt: oportet ꝙ non recipiat eſſe niſi in corpore. ſed tamen in corpore acquiritur ſibi eſſe abſolutuꝫ non deprehenſum vel obligatum ad corpus. ⁊ ideo etiā poſt deſtructionē corporis manet ſuum eſſe indiuiduata ⁊ diſtincta ab alia anima. ¶ Ad quintum dđm: ꝙ anima ⁊ angelus in hoc cōueniūt: ꝙ vtrūꝗ eſt ſubſtātia ſubſiſtens: eē abſolutū hn̄s: ⁊ ꝙ materiā partē ſui nō habent: ex quibꝰ cōſequitur intellectualitas in vtroꝗ. in hoc tamen differunt ꝙ cum natura angelica ſit ſublimior ⁊ deo propinquior acquirit̄ ſibi eſſe altiꝰ in cuius participatione nullo modo corpus adduci poteſt: ac per hoc nec angelus pōt forma corporis eē: ſed anime acquiritur eſſe inferius ⁊ minus nobile in quo corpus ſibi vnitur: vt vnum ſit anime eſſe ⁊ corporis: quod eſt eſſe coniuncti. ⁊ ideo eſt forma corporis ⁊ indiuiduatio ſua ⁊ corporis eſt ex vnione eius ad corpus. ⁊ de hoc etiā in primo lib. di. viii. habitū eſt. ¶ Ad ſextū dđm. ꝙ eēntialis vniuerſi perfectio conſiſtit in ſpeciebꝰ. accidentalis vero in idiuiduis: cum ergo multiplicatio animarum non ſit ſm diuerſam ſpeciem: ſed ſm numerum tantuꝫ relinquitur ꝙ per hoc ꝙ multe anime quotidie creantur nihil ad eſſentialem vniuerſi perfectiōem adiungitur: ſed ad accidentalem tm̄: ⁊ hoc non eſt inconueniens.

d Einde queritur de formatione hominis ex parte corporis. Et circa hoc querūtur duo. Primo de qua natura corpus hominis cōpoſitū ſit. Secūdo de loco corporali in quo poſitus ē ſcilicet in paradiſo.

a D primum ſic proceditur. videtur ꝙ in compoſitione corporis humani ſit aliqua pars đ natura corporis celeſtis. Eidem enim forme debetur idem perfectibile. ſed forma corporis humani conuenit in natura intellectuali cum forma ſeparata que corpus celi mouet. ergo videtur ꝙ aliquid de natura celeſtis corporis in compoſitiōe humani corporis veniat. ¶ Preterea. impoſſibile eſt contraria ad maximam equalitatem venire: niſi per aliquid concilientur: ſed nihil poteſt contraria conciliare niſi quod eſt a contrarietate remotuꝫ: quale eſt inter corpora ſolum corpus celeſte. ergo oportet ad compoſitionem corporis humani: in quo ad maxi-

main equalitatam elẽa perueniunt aliquid de natu-
ra corporis celeſtis aduenire. ¶ Pre. Auicē. dicit
ꝙ ſp̄s qui ꝑ mēbra diffunduntᷣ ſunt de natura lucis:
h aūt eſt natura quinti corporis vt ph̄s dicit in 2° de
aīa ꝙ lucidum ⁊ dyaphonū inuenitᷣ in inferioribus
corporibus ſʒ ꝙ cōicant cū ſuperiori corꝑe. ğ vr̄ ꝙ
ī corpore humano ſit aliquid de eſſentia corporis ce
leſtis. ¶ Pre. ſicut dicit ph̄s in xvi. de aīalibus: oʒ
ꝙ in ſemine ſit triplex calor. ſ. calor elr̄is. ſ. igneus
⁊ celeſtis ⁊ vitalis qui eſt aīe: ſed accidētia indicant
naturā vt in primo de aīa dicitur. ğ vr̄ ꝙ ꝑter natu
ram elr̄em ſit etiā in corpore hoīs natura celeſtis ⁊
natura aīe. ¶ Pre. hō dr̄ minor mūdus: q: in eo oī
um creaturaꝝ nature ꝯcurrunt: ſed corp⁹ celeſte eſt
maxima ps vniuerſi. ğ vr̄ ꝙ aliquid de natura illiuſ
corporis veniat in cōpoſitionē corꝑis hūani. ¶ Sʒ
ꝯ. Quicquid venit i cōpoſitionē corporis humani eſt
aliquo mō perfectū ab aīa: ſed qcq̄d incipit eſſe ſub
aliqua forma ſubſtātiali ē generabile ⁊ corruptibile
aīa vero ſbal' forma eſt. cū ergo natura corporis cele
ſtis ſit īcorruptibil' ⁊ i generabilis: vr̄ ꝙ ad cōpoſitio
nē corporis hūani non veniat. ¶ Pre. vt in primo
ce. ⁊ mun. ph̄s dicit: idē eſt locus natural' toci⁹ corpo
ris ⁊ ꝑtis ei⁹: ſed loc⁹ corꝑis celeſtis ē ſupra elā. er-
go nihil de natura illi⁹ corporis pōt h eē niſi: ſicut in
loco ī nālī: ⁊ ꝑ motū violētū cū mot⁹ ei⁹ circularis ꝯ-
riū nō hēat vt i ꝑmo ce. ⁊ mun. ꝓbatᷣ: cū tū oporteat
motū violētū nālī ꝯriū eē. ğ nihil de nā corporis ce
leſtis ad ꝯpōnē hoīs venit. ¶ R° dō ꝙ aliq̄d veni
re i ꝯpōnē alicui⁹ ꝯtingit dupl'r. Aut ꝑ eſſentiā ſuā ꝑ
modū ꝑncipii mālis vel formal': ⁊ ſic nullo mō aliq̄d
de nā corporis celeſtis venit in ꝯpōnē humani cor
poris: q: ꝙ plā corpora veniāt ad ꝯſtitutionē vniuſ
nō pōt eſſe niſi tribus modis: vl' per ſimplicē agre
gationem: ſicut ex lapidib⁹ ſit aceruus: vel per cōpō
nem que eſt cū ordine ꝑtium determinato ⁊ ligamen
to: ſicut ex lignis ⁊ lapidib⁹ ſit domus: vl' per mixtio
nem: ſicut ex elīs efficitᷣ mixtū. nullo aūt iſtoꝝ mōꝝ
pōt aliqua pars corporis de natura celeſtis corpo-
ris in cōpōnem humani corporis venire: q: in ꝑmis
duobus modis: oʒ vnāquāqʒ ꝑtium eſſe diſtinctam
ſm ſitum ab alia: nō aūt videm⁹ h i cōpōne humani
corporis ꝙ ſit ibi aliquid de natura corporis celeſtiſ
ab aliis ſcilicet elīs ſm eſſe diſtinctū. In tertio autē
mō oʒ adeſſe alterationē cōponētiū: q: mixtio ē miſci
biliū alteratoꝝ vnio: vt in primo de generatione dr̄
natura autem celeſtis inalterabil' eſt. Alio autē mō
venit aliquid in cōpōnē alicui⁹ per effectum virtu-
tis ſue: ⁊ h modo natura corporis celeſtis venit ī cō
pōnem corporis humani ⁊ omnium mixtoꝝ corpoꝝ
q: nihil ꝯſequitᷣ formā ſubſtātialē niſi per virtutem
celeſtem: eo ꝙ corpus celi eſt primum alterans cui⁹
virtute omnes alterationes regulantur: ⁊ ad fines
proprios producuntur. Quidā tū dicunt aliquid ḋ
natura corporis celeſtis venire in cōpōne humani
corporis eſſentialiter quaſi concilians elā: ⁊ h dicūt
eſſe lucem quam ponunt corp⁹ eſſe. Sed h pō falſo
fundamento innititur dum ponit lucem eſſe corp⁹ ut
ſupra dictū eſt: quo remoto veritatem haberet quo
dāmodo: q: vt ſupra dictum eſt virtutes corpoꝝ ce
leſtium participantur ab inferiorib⁹ corporib⁹ medi
ante luce: nec tū adhuc eſſet de cōpōne humani cor-
poris corp⁹ celeſtis: nec q: illa lux nō ē forma ſbaliſ
corporiſ humani. ſed aliquo mō ē cā ei⁹: ⁊ de h ſupra
dictū eſt di. xiii. ¶ Ad primū ergo dicendū ꝙ aīa q̄

mouet corp⁹ humanū nō eſt eiuſdē ſpēi cum natura
que mouet corp⁹ celeſte. Quis ſit ſiīma ſibi inter oēſ
formas naturales. vnde non oʒ ꝙ aliquid de celeſti
corpore ſit eſſentialiter pars humani corporis: ſed ꝙ
humanū corp⁹ maxime celo ſimiletur qō ꝯtingit in h
ꝙ eſt tēperatiſſime cōpl'onis ⁊ maxie recedēs a ꝯrie
tate dum ad medium peruenit qō neutrū ē ꝯrioꝝ.
¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ ad illam eloꝝ conci-
liationē ſufficit effect⁹ virtutis celeſtis. vnde nō oʒ
corp⁹ celeſte cōpōnem humani corporis eſſentialitᷣ
ingredi. ¶ Ad tertiū dicendū ꝙ non oʒ omne quod
eſt lucidum pertinere ad naturam quinte eſſentie ni
ſi per ſimilitudinē ⁊ ꝯuenientiā quādā. vnde quāto
corp⁹ fuerit nobilius tanto magis ꝑticipat ꝓꝑetateſ
ei⁹. vnde in igne eſt plus de luce q̄ʒ in aere: ⁊ ſic de
inceps. nō ergo intendit Auicen. dicere ſp̄s eſſe de
natura quinte eſſentie cum poſt ipſe dicat ex quibuſ
dā cibis vel potibus ſubtiliores ⁊ clariores ſp̄s ge
nerari. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ in ſemine non
eſt calor celeſtis corporis qui ſit in corpore celeſti ſič
i ſubiecto ſic. n. ſeq̄retᷣ: corp⁹ celeſte ī ſemine eſſe: ſed
ꝙ v̄tus corꝑis celeſtis oꝑatᷣ i ſeīe ſič v̄tus motoris
ꝑmi relinqtᷣ in inſtrō. ¶ Ad quintū dicendū ꝙ non
oīa veniunt in cōpoſitione humani corporis per eēn
tiā: ſed per ſimilitudinem ⁊ conuenientiam quandā
vt dicit Gregorius ꝙ homo intelligit cum angelis
viuit cum arboribus: ⁊ ſic de aliis.

a Ad ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ pa-
radiſus de quo ſit hic mentio locus corporal'
eſſe non poſſit. Homo enim ab aliis aīalibus
in re corporali non diſtinguitur. cū quibus vitā ⁊ ſen
ſum cōicat: ſed in re ſpirituali. ſ. intellectu. cum ergo
ab aliis animalibus in paradiſo dicatur diſtingui: q:
alia animalia ibi poſita non fuerunt: videtur ꝙ pa-
radiſus ſit locus tantum ſp̄ual'. ¶ Pre. null⁹ loc⁹ ter
ren⁹ ē vſqʒ ad lunarē globū ꝑtingēs cū circa lunā ſit
ignis maxie actiu⁹: ⁊ ex̄nei corꝑis ꝯſumptiu⁹: ſed i lit
tera dr̄ ꝙ ꝯtingit ꝑadiſus vſqʒ ad lunarē globū. ğ vr̄
ꝙ nō ſit loc⁹ terren⁹: ſed ſp̄ual'. ¶ Pre. ph̄i ⁊ iſtorio
graphi inueniuntᷣ de diuerſis terre locis ſcripſiſſe ḋ
hoc aūt loco nullus vnq̄ʒ ſcripſit. ergo videtur pro-
babile ꝙ non ſit loc⁹ corporalis. ¶ Preterea Da.
dicit ꝙ fons. vnde dicuntur egredi flumina paradi-
ſi eſt ipſe occeanus: ſed occeanus circuit totam terrā
non aliquem locum determinatum. ergo videtur ꝙ
nullus locus determinatus in terra ſit paradiſus.
¶ Preterea quatuor flumina que ſcriptura cōme-
morat de paradiſo egredi ex diuerſis fontibus ema-
nant. Cum ergo ſcriptura in vno fonte qui in para-
diſo eſt dicat horum fluminum eſſe originem vide-
tur ꝙ non poſſit intelligi de fonte: ⁊ fluminibus cor-
ruptibilibus: nec alia q̄ de paradiſo dicuntᷣ. ¶ Pre
terea lignum vite eſt ſapientia vt dicitur prouer. ter
tio. Cum igitur ſapientia non ſit quid corporale: vi-
detur ꝙ nec hec nec alia que de paradiſo dicuntur
corporaliter accipienda ſint. ¶ Preterea id quod
debetur homini damnato non conuenit proprie na-
ture inſtitute: ſed agricultura data ē i penā hōī dāna
to Ge. tertio. In ſudore vult⁹ tui ⁊c. ergo vr̄ ꝙ nō
niſi miſtice dictū ſit hominē in paradiſo poſitum vt
operaretur illū. ¶ Preterea vbi null⁹ inuaſor time
tur nō ē neceſſaria cuſtodia: ſed null⁹ paradiſum in
uadere poterat. ergo non poteſt ꝓꝑe intelligi homi-
nem in paradiſo poſitum ad cuſtodiendū illum.
¶ Sʒ ꝯ ē qō in lr̄a determinatᷣ ⁊ cōis eccē traditio

tenet. ¶ Reſpondeo dicendum ꝙ Origenes poſuit paradiſum non eſſe locum aliquem corruptibilem: ſed omnia que de paradiſo dicuntur allegorice de paradiſo ſpirituali interpretanda eſſe quod propter errorem reprobat epiphanius cipri epiſcopus in quadam epiſtola per Hiero. tranſlata. vnde ſimpliciter concedendum eſt paradiſum locum quendam corruptibilem eſſe in oriente parte terrarum ſitum temperatiſſimum et amenum: vt homo nullis perturbationibus impeditus ſpiritualibus delitiis gete frueretur. Hunc autem locum extimant ſub equinotiali eſſe verſus partem orientalem eo ꝙ quidam probi locum illum temperatiſſimum aſſerunt: ex quo etiam loco nilus vnus de quatuor fluminibus paradiſi fluere videtur. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ etiam in virtute ſenſitiua homo alia alia excedit: quia melioris tactus eſt: et magis uigent in eo inferiores ſenſus: vt per eos operatio intellectus melius compleri poſſit: et ideo etiam vt quietius operationi intellectuali vacaret locum tranquillum ſeorſum ab aliis animalibus accepit: non enim probabile eſt illuc alia animalia peruenire potuiſſe ex ſe ipſis niſi aut virtute diuina ad tempus. vt quando adducta ſunt animalia ad adam vt videret quid vocaret ea vt legitur Gene. ii. niſi forte hoc per interiorem reuelationem factum exponatur: vel etiam operatione demonis: vt patet de ſerpente. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ non poteſt intelligi paradiſus terreſtris vſque ad lunarem globum ſe extendere ſecundum ſitum ſed ſecundum quandam ſimilitudinem propter temperantiam et incorporationem que loco illi debebatur: et habitatoribus eius: a luna vero et ſupra neque contrarietas neque corruptio eſt. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ locus ille vt in litera dicitur eſt ſemotus etiam a noſtra habitatione aliquibus impedimentis vt adiri non poſſit vel montibus vel aquis vel etiam aeris intemperie in loco intermedio: et ideo eius notitia haberi non potuit niſi per reuelationem ſcripture. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ primum principium illorum fluminum: ſicut et ceterarum aquarum eſt occeanus: ſed principium proximum eſt fons ille qui in illa parte terre ſurgit. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ ſicut contingit in quibuſdam fluminibus: vt fontes a quibus originem habent ſub terram intrent poſtque per aliquod ſpatium fluxerunt: et iterum in aliis locis erumpant: ita etiam dicit Aug. viii. ſuper Gen. hoc in illis fluminibus contingere ꝙ primum principium eorum eſt fons paradiſi qui in aliquo loco nobis ignoto terram ſubintrat: et deinde in aliis locis aqua illa erumpit vbi videtur illorum fluminum eſſe principium. ¶ Ad ſextum dicendum ꝙ ſicut per Ierusalem ſignatur preſens eccleſia et etiam celeſtis patria: et tamen ad literam Ieruſalem ciuitas quedam fuit ita etiam quamuis per lignum vite ſapientia ſignificetur non remouetur quin lignum vite arbor quedam ad literam intelligatur.

¶ Ad ſeptimum dicendum ꝙ in ſtatu innocentie non fuiſſet agricultura laborioſa: ſicut eſt in ſtatu peccati: ſed delectabilis ex conſideratione diuine prouidentie: et naturalis virtutis.

¶ Ad octauum dicendum ꝙ homo eſt poſitus in paradiſo ad cuſtodiendum ipſum ſibi non contra aliquem inuaſorem ne. ſ. per peccatum ipſum amitteret. Vel dicendum ꝙ hoc non ſic intelligendum eſt: quaſi homo debeat operari paradiſum vel cuſtodire ſed ideo poſitus eſt in paradiſo vt deus ibi operaretur hominem et cuſtodiret eum. ſicut enim homo operatur terram vt faciat eam fructiferam: ſic deus operatur hominem vt iuſtus ſit et cuſtodit eum: quia ſine eius adiutorio tutus eſſe non poteſt vt dicit Aug. viii. ſuper Gen. Anima cum angelis ſine corpore fuiſſe creata. Hec poſitio videtur irrationalis quia eorum que ſunt vnius ſpeciei eſt etiam vnus modus originis. vnde ſi alie anime in corpore creantur non poteſt rationabiliter ſuſtineri ꝙ anima primi hominis extra corpus creata ſit: quamuis Aug. ſine aſſertione hoc dicat. vii. ſuper Gene. deo autem natura eſt quod facit. Ipſe enim per naturam ſuam omnipotens eſt: et ipſe naturarum inſtitutor et conditor eſt.

ſicut enim ex operatione hominis forme artificiales proueniunt: ita etiam ab intellectu dei forme naturales proflurere. vnde id quod ab eo fit nature rationem habet. Si autem ibi aliter futura ſunt etc. Huius ratio eſt quia cauſe inferiores impediri poſſunt vt non omne contingat quod in eis futurum eſt: ſed ſcientia dei falli non poteſt: et ideo non poteſt eſſe vt ipſe ſciat aliquid futurum quod futurum non ſit. Unde nec aque diluuii illuc peruenerunt etc. Hec non tantum fuit propter loci altitudinem quam propter loci puritatem que purgatione non indigebat.

Diſtinctio Decimaoctaua.

In eodem quoque paradiſo mulierem formauit deus de coſta viri. ſicut poſt plantatum paradiſum hominemque in eo
a poſitum. et poſt vniuerſa animalia ad eum ducta: ſuiſque nominibus deſignata. ſubiicit ſcriptura. Immiſit deus ſoporem in adam. Cumque obdormiſſet. tulit vnam de coſtis eius et formauit eam in mulierem. Hic attendendum eſt quare non creauit ſimul virum et mulierem ſicut angelos. ſed prius virum deinde mulierem de viro. ideo. ſ. vt vnum eſſet humani generis principium. quatenus in hoc et ſuperbia diaboli confunderetur: et hominis humilitas dei ſimilitudine ſublimaretur. diabolus quippe aliud a deo. principium eſſe cupierat. Ideoque vt eius ſuperbia retunderetur: hoc homo in munere accepit. quod diabolus peruerſe rapere voluit. ſed obtinere non potuit. et per hoc imago dei in homine apparuit. Quia ſicut deus omnibus rebus exiſtit principium creationis: ita homo etiam omnibus hominibus principium generationis. Ideo etiam ex vno homine omnes eſſe voluit deus: vt dum cognoſcerent ſe ab vno eſſe: omnes ſe quaſi vnum amarent.

Quare de latere viri et non alia corporis parte formata ſit.

Cum autem his de cauſis facta ſit mu-
b lier de viro. non de qualibet parte corporis viri: ſed de latere eius formata eſt: vt oſtenderetur: quia in conſortium creabatur dilectionis ne forte ſi fuiſſet de capite viri facta: viro ad dominationem videretur preferenda. aut ſi de pedibus ad ſeruitutem ſubiicienda. Quia ergo viro nec domina nec ancilla parabatur: ſed ſocia. nec de capite nec de pedibus: ſed de latere fuerat producenda: vt iuxta ſe ponendam cognoſceret quam de ſuo latere ſumptam didiciſſet.

Quare dormienti et non vigilanti viro coſta ſubtracta eſt.

n Non ſine cauſa quoq; dormienti viro potius q̄ vigilāti detracta ē coſta de qua mulier in adiutorium generationis viro eſt formata: ſed vt nullā ſenſiſſe ī eo penam monſtraret: ⁊ diuine ſimul potentie opus mirabile oſtēderet: quia hoīs dormienti latus apuit: nec eū tñ a quiete ſoporis excitauit. In quo ēt ope ſacramētū xp̄i ⁊ eccleſie figuratū ē. Quia ſicut mlr ð later̄ viri dormienti formata ē: ita eccl'ia ex ſacramentī que de latere xp̄i in cruce dormientī pfluxerūt. ſ. ſanguine ⁊ aqua: quibus redimimur a penis atq; abluimur a culpis.

Quod de illa coſta ſine additamēto extrinſeco facta fuerit per dei potentiā ſicut quīq; panes in ſe multiplicati ſunt.

s Solet ēt q̄ri vtrū de coſta illa ſine adiectōe rei extrinſece facta ſit mulier. Qd q̄buſdā nō placuit. Ceterū ſi ad pficiēdū corpus mulieris: deus extrinſecum augmētū addidiſſet: maius illud eēt q̄ ip̄a coſta. Ideoq; potius de illo addito q̄ de ip̄a coſta mulier facta deberet dici: de quo plures accipiſſet ſibi partes. Reſtat ergo vt de ſola ipſius coſte ſubſtantia ſine omni extrinſeco additamento per diuinā potētiā ī ſemetipſa multiplicata mulieris corp⁹ factū dicat̄: eo ſane miraculo, quo poſtea de. v. panib⁹ Ieſu celeſti benedictōe multiplicatī. v. milia hominū ſatiata ſunt. Illud ēt ſciri oz q̄ cū angelorū miniſterio facta ſit mulieris formatio: nō eis tñ tribuēda ē creatōis potētia. Angeli. n. nullā poſſunt creare naturā: ergo nec formare coſtā in mulierem: nec carnis ſupplementū in locum coſte. Non q̄ nihil agant vt aliquid creetur: ſed non ideo creatores ſunt ſicut nec agricole ſegetū aut arborū. Sol⁹. deus. i. trinitas ē creator. Facta ē ergo femina a deo etiā ſi coſta miniſtrata ſit per angelos.

Utrum ſecundū ſuperiores: an ſcd̄m inferiores cās ita illa fcā ſit mulier. i. an rō ſeminalis id haberet vt ita fieret an nō vt illa fieri poſſit: ſ; vt ſic fieret ī deo tm̄ eſſet cā.

s Sed queritur an ratio quam deus p̄mis operibus concreauit id haberet vt ſecundum ipſam ex viri latere feminam fieri neceſſe foret an hoc tantū vt fieri poſſet. Ad quod ſciendum eſt omniū rerū cās in deo ab eterno eſſe. Ut enim homo ſic fieret vel equus vel huiuſmodi in dei potentia ⁊ diſpoſitione ab eterno fuit. Et hee dicuntur primordiales cauſe: q2 iſtas alie non precedūt: ſed iſte alias que ſunt cauſe cauſarū. Cūq; vnū ſit diuina potentia: diſpoſitio ſiue voluntas: ⁊ ideo vna omnium principalis cauſa: tamen propter effectus diuerſos pluraliter dicit Aug. cauſas primordiales oīum rerum. in deo eſſe: inducens ſimilitudinē artificis: in cuius diſpoſitione eſt qualis futura ſit archa. Ita ⁊ in deo vniuſcuiuſq; rei future cauſa preceſſit. In creaturis vero quarūdam rerum ſed non omniū cauſe ſunt: vt ait Aug. Quia inſeruit deus ſeminales ratiōes rebus: ſm̄ quas alia ex aliis proueniunt: vt de hoc ſemine tale granum. de hac arbore talis fructus: ⁊ huiuſmodi. Et hee quoq; dicūtur primordiales cauſe: ⁊ ſi non a deo prop̄e quia habent ante ſe cauſam eternā: que proprie ⁊ vniuerſaliter prima ē. Ille vero ad res aliquas dicuntur prime: que. ſ. ex eis proueniunt. Ideo etiā primordiales dicuntur q2 in prima rerum conditione rebus a deo inſite ſunt: ⁊ ſicut creature mutabiles ſunt ita et hee cauſe mutari poſſunt. que autem in īmutabili deo cauſa eſt mutari non poteſt.

Diſtinctio cauſarum rerum vtilis. ſ. q̄ quedam in deo ⁊ in creaturis: quedam in deo tantum ſunt.

o Omnium igitur rerum cauſe in deo ſunt: ſed quarundam cauſe ⁊ in deo ſunt ⁊ in creaturis. Quarundam vero cauſe in deo tantum ſunt. ⁊ illarum rerū cauſe dicūt̄ abſcōdite ī deo: q2 ita ē ī diuina diſpoſitiōe vt hoc vel illud fiat: quod non ē in ſeminali creature rōne. Et illa quidē que ſm̄ cām ſeminalem fiunt: dicūt̄ naturalit̄ fieri. quia ita curſus nature hominibus innotuit. Alia vero pret̄ naturā: quorū cauſe tm̄ ſunt in deo. Hec aūt dicit Aug. eſſe illa que p̄ gratiam fiunt: vel ad ea ſignificanda non naturaliter: ſed mirabiliter fiunt. Inter que mulieris facturam de coſta viri ponit: ita dicens vt mulierem ita fieri neceſſe foret: non in rebus conditum. ſed in domino abſconditum erat. Omnis nature curſus habet naturales leges. ſuper hunc naturalem curſum creator hʒ apud ſe poſſe de oībus facere aliud q̄ eorū naturalis ratio habʒ. vt virga ſcʒ arida repente floreat fructum gignat. i. vt in iuuētute ſterilis femina ī ſenectute pariat. vt aſina loquatur ⁊ huiuſmodi. Dedit autem naturis vt ex his etiam hec fieri poſſent: non vt in naturali motu haberent. habet ergo in ſe deus abſconditas quorundam factorum cauſas quas rebus conditis non inſeruit: eaſq; implet non opere conſueto prouidētie quo nature ſubſiſtunt vt ſint: ſed quo illas ādminiſtrat vt voluerit. quas vt voluit condidit.

Omniū ergo que ad gratiā ſignificandā nō naturali motu rerū: ſed mirabiliter facta ſūt: abſcōdite cāe in deo fuerūt. Quoꝝ vnū erat ꝙ mulier facta eſt de latere viri dormientis: Nō habuit prima rerū cōditio vt femina ſic fieret. ſꝫ vt fieri poſſet: ne ↄtra cauſas quas deus voluntarie inſtituit mutabili voluntate aliquid facere putaretur.

De aīa mulieris ꝙ nō ē ex aīa viri vt qdā putauerūt dicentes aīas eſſe ex traduce.

q Uemadmodū mulieris corpus ō viri corpore traductū fuit: ita putauerūt aliqui ipſius aīaꝫ de viri aīa propagatā: ⁊ oēs aīas ꝑter primā de traduce eſſe ſicut corpa. Alij āt putauerūt ſimul oēs aīaſ ab initio creatas. Catholica aūt eccl'ia nec ſimul nec ex traduce factas eē aīas docet: ſed i corpibꝰ ꝑ coitū ſeminati atqꝫ formati īfundi: ⁊ infundēdo creari. Uñ in eccleſiaſticis dogmatibus aīas hoīuꝫ nō eē ab initio inter ceteras itellectuales naturas: nec ſimul creataſ ſicut Origenes fingit: dicimus neqꝫ cū corporibus ꝑ coitum ſeminari ſicut luciferiani ⁊ cirillꝰ ⁊ qdā latinoꝝ ꝓſumptores affirmāt. Sed dicimus corpus tm̄ ꝑ cōiugij copulam ſeminari. Creationē vero aīe ſolū creatorem noſſe: eiuſqꝫ iudicio corpus coagulari i vulua: ⁊ cōpingi atqꝫ formari: ac formato iā corpore aīam creari ⁊ infundi: vt viuat in vtero hō ex aīa cōſtās ⁊ corpe: ⁊ egrediat̄ viuus ex vtero plenus i aīa ⁊ corpe humana ſubſtātia. Hieronimus ēt anathematis vinculo illos cōdēnat qui animas ex traduce dicunt. inducens auctoritatē prophete. Qui finxit ſigillatim corda eoꝝ. Hic ſatis inquit. innuit ꝓpheta ꝙ non animam de anima facit deus ſed ſigillatim animas de nihilo creat.

i N eodem quoqꝫ paradiſo ⁊c. Poſtq̄ꝫ determinauit originē hominis ex ꝑte ipſius viri. hic determinat de origine mulieris. Et diuidit̄ in duas ꝑtes. In pria de origine ipſius ſm corpus. In ſecūda de origine ipſius ſm animaꝫ. ibi. Quēadmodū mulieris corpus ⁊c. Pria in duas: In pma oñdit modū ꝓductionis mulieris ex parte corporis. In ſecunda inquirit producti corporis principium. ibi. Solet etiam queri vtrum de coſta illa ⁊c. ¶ Circa pmum duo facit: Primo ꝓponit moduꝫ originis. Secūdo aſſignat ꝓpoſitoꝝ cāſ. Ubi primo oñdit quare de viro formata ſit mulier. ibi. Hic attendendū ē ⁊c. Secūdo quare de tali ꝑte. ibi. Cū aūt hiis ō cāis. Tertio quare de viro dormiēte. ibi. Nō ſine cā quoqꝫ ſolet ēt queri ⁊c. Hic inquirit principia producti corporis. Et pmo inquirit pncipiū materiale. Scdo pricipiū actiuū. ibi. Illud etiam ſciri oꝫ. vbi primo inquirit vtrū corpus mulieris ꝓductū fuerit per actionē angeli. Secūdo vtrū ꝑ actionē nature. ibi. Sed q̄ritur an rō q̄ꝫ deus. Et circa h duo facit. Primo pmittit quedam neceſſaria ad ſolutionis manifeſtationē. Scdo q̄ōnis ſolutionē proſequitur. ibi Omniū reꝝ ⁊c. Quēadmodū mulieris corpus ⁊c. Hic inquirit modum originis mulieris ex parte aīe: vbi excludit duas hereſes ⁊ aſtruit veritatem catholicaꝫ: vt per ſe patet in litera. Hic eſt duplex queſtio. Prima de productione mulieris ex parte corporis. Secunda de origine aīe. ¶ Circa primum queruntur tria. Primo vtrum corpus mulieris de coſta viri factum fuerit. ⁊ qꝛ dicitur h̄ ñ fuiſſe factum actiue per rationes ſeminales: ſed primordiales. queretur ſecundo de differentia harum rationuꝫ. Et qꝛ ea que preter rationes ſeminales fiunt dicūr in lr̄a miraculoſe fieri. Tertio queret̄ cuiuſmodi opera debeant dici miracula.

a D pmū ſic ꝓcedit̄. vr̄ ꝙ corpꝰ mulieris de coſta viri fieri nō debuit diſtinctio. n. ſexus cōis ē hōi ⁊ aliis aīalibꝰ: ſꝫ i aliis aīlibꝰ mas ⁊ femina ſil' ꝓducta ſūt: ⁊ neutrū ab altero ſūptū. g̊ vr̄ ꝙ nec femina hominis de viro ſumi debuit. ¶ Pre. mā nō pōt trāſmutari de pua quātitate in magnā niſi vel ꝑ rarefactionē: ſicut ex vno pugillo aq̄ generāt̄. x. aeris: vel ꝑ alterīꝰ additionē. Uñ dicit Aug. x. ſuper Gene. qd ē abſurdius q̄ꝫ vllū eē corpꝰ manēte natura ſue quātitate. i. ſine additiōe qō vndiqꝫ creſcat niſi rareſcat. ſed nō potuit eē vt ꝑ rarefactionē vna coſta i quātitate mulieris extēdat̄: qꝛ inueniret̄ corpuſ mulieris ēt ipſo aere rarius. g̊ oportebit h ꝑ additionē exterioris fieri qō oportuit multo amplīꝰ eē q̄ꝫ coſtā ipſaꝫ. cū g̊ vnūqōqꝫ denominādū ſit a maiori ꝑte vr̄ ꝙ nō debeat dici ex coſta viri corpꝰ mulieris formatū. ¶ Pre. cū i opibus diuinis nihil ſit ſuꝑfluuꝫ: oꝫ ꝙ coſta illa de ꝑfectiōe corporis ade fuerit: ſꝫ ſubtracto eo ꝙ ad ꝑfectionē rei pertinet ſequit̄ diminutio. cū g̊ oīs diminutio i reſurrectione reſtauret̄: vr̄ ꝙ coſta illa i corpe ade reſurget. ſi g̊ de coſta illa factū ē corpus eue vr̄ ꝙ eua nō reſurget qō ē incōueniēs. nō g̊ de coſta viri fcā ē mulier. ¶ Pre. i corpe ſenſibili non pōt eē diuiſio ↄtinui ſine dolore: ſꝫ corpꝰ ade ꝑ naturē iſtitute integritatē manſit ſenſibile fuit. g̊ cū nullus dolor i ipo ꝓcederet culpā: vr̄ ꝙ ex eius coſta mulier formata nō ſit. ¶ Pre. vt dic̄ Aug. ij. ſup Geñ. i opibꝰ creatiōis nūqd deꝰ facere poſſit q̄rit̄: ſed qd rerū natura patiat̄. cū g̊ nālis modꝰ ꝓpagatōis mulieris ñ ſit de coſta viri: ſꝫ ex ſemine: qꝛ hūs q̄ ſūt eiꝰ dē ſpēi debet̄: vnꝰ modꝰ originis: vr̄ ꝙ incōueniēt ex coſta viri mulier fcā ponat̄. ¶ Contra ē qō dicit Boetius in libro de ↄſo. neceſſe ē ꝙ iperfectū a ꝑfecto ſumat originē: ſꝫ mulier ē vir imperfectus ſiue occaſionatus vt i. xvi. de aīlibus phs dicit. g̊ ↄgruū fuit vt de corpore viri corpus mulieris ſumeretur.
¶ Pre. primū pncipiū ⁊ finis i idē reducūt̄. vñ idē ponitꝰ vniuerſitatꝫ finē ⁊ pnᵐ: ſꝫ mlr ꝑ virꝫ fcā ē: qꝛ i adiutoriū viri fcā legit̄ Gene. ij. g̊ ↄgruum fuit vt ēt vir mulieris eēt pncipiū: ⁊ ſic idem qō pus. ¶ Rꝰ dō ꝙ apud catholicos dubiū eē nō oꝫ qn mulier de coſta viri formata fuerit: q̄ꝫuis iudei ō hoc multa fabuletur: nō. n. magis rōi reſiſtit vl' dīne potentie mulierē ex corpere viri ſumi q̄ꝫ corpꝰ viri ex limo terre formari cum vtrūqꝫ a nature virtute ſeparatuꝫ ſit: modū tamē quo id factum eſt non oēs ſilr aſſignāt. Quidam enim vt magiſter ⁊ Hugo de ſancto victore volunt ex coſta viri ſine alicuius exterioris additione vel noue materie creatione corpus mulie-

ris formatū fuiſſe. Hoc aūt non videt̄ itelligibile. ſi n. ꝑ multiplicationem materie h̄ factum dicant opoꝛtet multiplicationem hanc aut ſm̄ quantitatem tātū attendi aut ſm̄ eſſentiā materie. Si primo mō ſic: oꝫ vt eadē materia numero q̄ fuit primo ſub ꝑuis dimſionib⁹ poſtmodū maioꝛes dimēſiōes recipiat. Hoc aūt idē ē qḋ rarefieri vt ex. iiii. phoꝝ pꝫ ⁊ ita ſequeretur coꝛp⁹ mulieris ex coſta viri ꝑ modū rarefactiōis eſſe formatū qḋ expꝛeſſe īpoſſibile ē. Si vero multiplicatio eſſentiam materie attingat: cū nihil aliud ſit multiplicari q̄ȝ aliqd fieri qḋ prius nō erat: oꝫ ꝙ aliqd materie ſit ſub foꝛma coꝛpoꝛis mulieris qḋ prius ſub foꝛma coſte nō erat. Hoc aūt alr̄ eē nō pōt niſi vł ꝑ ꝯuerſionē alteri⁹ coꝛpoꝛis ī coꝛ⁹ mulieris cui⁹ mā ſub foꝛma ei⁹ remaneat vel ꝑ h̄ ꝙ aliquid materie ſit de nouo creatū: ⁊ ita oꝫ ꝙ ꝑ additionē alicui⁹ materie vel de nouo create vel ſub foꝛma alteri⁹ coꝛpoꝛis p̄exiſtētis ex coſta viri coꝛp⁹ mulieris foꝛmatum ſit ⁊ ſic ēt panū multiplicatio itelligi pōt. veri⁹ tñ vr̄ ꝙ ꝑ additionē materie p̄exiſtentis h̄ factuȝ fuerit: cū oīa ſimul fuiſſe creata ad min⁹ in materia ſancti cōiter tradāt. ¶ Ad primū ḡ dōd ꝙ vt dicit phs i. viij. ethicoꝝ mas ⁊ femina ī hoīb⁹ ꝯiūgūt̄: nō ſolū ꝑꝑ ꝓliſ generationē ſicut in aliis aīalib⁹: ſȝ ēt ꝓpter cōicationē opeꝝ in vita cōi vt ſic ſibi ſufficiāt adinuicē ꝓꝑa opera ꝯferētes. vñ apparet diuerſa eē opera viri ⁊ mulieris: q: ḡ in cōicatiōe vite ⁊ regimine dom⁹ vir caput ē mulieris iō mas ī hoīb⁹ magis hȝ rōnē ꝑncipij reſpectu femine q̄ȝ in aliis aīalib⁹. ¶ Et p̄terea in littera aſſignātur due rōnes q̄ per ſe patēt. ¶ Ad ſcḋȝ dōd ꝙ per additionē rei exterioꝛis ex coſta coꝛp⁹ mulieris factū ē: nec tñ oꝫ ꝙ ex illo adiecto coꝛp⁹ mulieris factū dicat̄: ⁊ ſi ſit ampli⁹ ī quātitate q: illḋ adiectū nō venit in materiā mulieris niſi mediāte coſta ſicut ēt mēſtruū materia embrionis dr̄ q̄uis opoꝛteat ēt ex cibis cōuerſis coꝛp⁹ embꝛionis maioꝛē quātitatē aſſumere, ſicut ēt aq̄ ī ſanguinē xp̄i trāſfert̄ mediāte vino ēt ſi eēt maioꝛ q̄ȝtitas aq̄ dūmō v̄tute potētioꝛis vini nā aq̄ abſoꝛberi poſſit. ¶ Ad tertiū dōd ꝙ aliqd dicitur eſſe de perfectiōe alicui⁹ dupliciter: vel q: eſt neceſſarium ad eſſe indiuidui: ⁊ ſic coſta illa non erat de ꝑfectione coꝛpoꝛis ade: aut q: eſt neceſſarium ad cōſeruationē ſpēi: ſicut ſemen in. xv. de aīalib⁹ dr̄ eſſe ſuperfluū reſpectu indiuidui quo tñ indigetur ad ſpēi cōſeruationē: ⁊ hoc mō coſta fuit d̄ perfectione coꝛpoꝛis ade in quātū adā erat ꝑncipiū humāi generis. ex quo pꝫ ꝙ coſta illa reſurget ī eua ⁊ nō ī adā cū ſit de perfectiōe coꝛpoꝛis eue etiā quātum ad eſſe indiuiduū: ⁊ ita magis ad ipſam pertineat. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ illud quod oꝛdinatum eſt ad conſeruationem ſpeciei non ſoluȝ ſine doloꝛe: ſed ēt cum delectatione reſcinditur: ⁊ ita non oꝫ ꝙ in ſeꝑatione illi⁹ coſte doloꝛem ſenſerit. ¶ Vł dōd vt magiſter dicit hoc diuina virtute ⁊ miraculoſe factum vt doloꝛem vulneris non ſentiret. ¶ Ad quītum dicendum ꝙ inſtitutio rerum naturalium poteſt conſiderari dupliciter: vel quantuȝ ad modum fiendi: vel quantum ad pꝛopꝛietates conſequentes res inſtitutas. Modus quidem fiendi naturalis eē non potuit: cuȝ non p̄ceſſerint aliqua pꝛincipia naturalia quoꝛum actiones ⁊ paſſiones ſufficerent ad effectus naturaliter pꝛoducendos: ⁊ iō opoꝛtuit per virtutem ſupernaturalem pꝛima pꝛincipia ī naturis ꝯſtituere vt ꝙ coꝛpus hominis foꝛmaretur ex terra ⁊ coꝛpus mulieris ex coſta. ⁊ ſic de aliis ſed pꝛopꝛietates conſequentes naturas inſtitutas non debent miraculo attribui vt ꝙ aque miraculoſe ſuper celos cōſiſtant.

a D ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ incōuenienter dicatur rationes ſeminales materie deus indidiſſe. quod enim recipitur in materia ſenſibili ē in ea per eē nature ⁊ non per eē intentionis. q: materia cognoſcitiua non eſt foꝛmarum quas recipit: ſed per eas in eſſe ſpecifico perficitur: ſed rō non nominat foꝛmā ſm̄ eſſe nature ſed per modū intentionis: ergo virtutes rebus ſenſibilibus indite rōnes dici n̄ debent. ¶ Preterea ſemen vt ex ſecundo phiſicorum habetur pꝛincipiū actiuū noīat: potētia aūt materie non eſt actiua ſed paſſiua: cuȝ nihil agat niſi ſȝ ꝙ eſt in actu. ergo ratio ſeminalis materie attributa non eſt. ¶ Preterea quod eſt in aliquo non pꝛoducitur ab eo niſi per modum exitus. ſi ergo oīuȝ rerū ſemina de⁹ ī nā prius poſuit: videt̄ ꝙ generatio reꝝ ſit ꝑ exitū vni⁹ rei ab alia ⁊ ſic redibit erroꝛ Anaxagoꝛe q poſuit qḋlibȝ eē ī q̄libȝ: ⁊ nihil pur̄ eē h̄ vł illḋ vt os vel caro ſȝ vnūqḋq̄ȝ noīari ex p̄domināte: qḋ ī p⁰ phiſicoꝝ impꝛobat̄. ¶ Pre. ad generationē reꝝ naturaliū nō tm̄ ſunt neceſſarie virtutes actiue ſed etiā paſſiue. cū ḡ ī ſeminalib⁹ rōnibus virtutes paſſiue nō icludāt̄: videt̄ ꝙ p̄ter rōnes ſeminales etiaȝ alie rōnes reb⁹ idite debeāt dici. ¶ Pre. ī nā iferioꝛi effect⁹ nō ꝓcedūt ex ſuis cauſis vt ſemꝑ vel neceſſario ſȝ vt frequēter. cum ḡ in littera deſcribātur rationales ſeminales ſm̄ quas neceſſe eſt aliquid fieri vr̄ ꝙ ad min⁹ in nā iferioꝛi rōnes ſeminales poſite nō ſint. ¶ Sed ꝯ q: vt dicit Gregoꝛius bñdictio dei dr̄ boꝛū eius collatio ⁊ eoꝛūdē multiplicatio. cuȝ ergo deus legat̄ Gene. i. ſua oꝑa bñdixiſſe: vr̄ ꝙ eiſ dederit virtutes q̄bus fieret eoꝝ multiplicatio: h̄ āt īpoꝛtat rō ſeminal'. ḡ rōnes ſeminales a deo rebus indite ſunt. ¶ Pre. deut⁰. xxxij. dr̄ dei ꝑfecta ſunt oꝑa ꝑfectū aūt vnūqḋq̄ȝ ē vt in. iiii. methauroꝝ dicit̄ qñ pōt alterū tale ꝓducere quale ipſum ē. ḡ virtutes q̄bus h̄ fieri poſſit rebus attribute ſunt: ⁊ hee ſunt rōnes ſeminales ḡ ⁊c. ¶ Rn̄⁰ dōd ꝙ emanatio creaturaꝝ a deo ē ſicut exitus artificiatoꝝ ab artifice: vñ ſic ab arte artificis effluūt foꝛme artificiales ī materia: ita etiā ab ydeis in mēte diuina exiſtētibus fluūt oēs foꝛme ⁊ virtutes naturales. Sȝ q: vt Dyo. dic̄ in. ij. c. de di. no. ea que ſunt creatoꝝ habūdanter ꝑīn ſunt cāis foꝛme recepte in materia non adequant virtutes vel artem increatam a qua procedūt. vñ apud artificem remanet ex arte ſua virtus aliquid aliter operandi circa ipſa artificiata quibus virtus artis alligata nō eſt. ⁊ ſimiliter in virtute diuina eſt vt aliquid rebus creatis addat vel mutet vel abſtrahat. in duobus autem differt operatio dei ab operatione artificis. ¶ Primo ex parte materie q: cum artifex materiam non producat: ſed ex materia data operetur potentiam materie non confert ad recipiendum foꝛmas quas materie indidit nec inferre in materiam poteſt. deus autem qui totius rei auctoꝛ eſt non ſolum foꝛmas ⁊ virtutes naturales rebus ꝯtulit: ſȝ ēt potentiam recipiendi illud quod ipſe in materia facere vult. ¶ Secundo ex parte foꝛme q: foꝛme q̄s inducit artifex non producunt ſibi ſimiles: q: lectus putreſcens non pullulat in lectum: ſed in plantaȝ vt ex ſecundo phiſicorum patet: foꝛme autem naturales ſibi ſimiles pꝛoducere poſſunt: et ideo pꝛopꝛietatem ſeminis habent et ſeminales dici poſſunt: foꝛme

aũt rerũ ſm q̄ in arte diuina exiſtunt primordiales eſſe dn̄r: eo q̄ ipſe ſunt prima pricipia ſimplr rex pdu cendarũ: potentia aũt q̄ rebus indita eſt ad ſuſcipiẽdũ illud in ſe qd voluntas dei diſponit: rõnes obedientiales a quibuſdã dn̄r: ſm quas ineſt materie vt fieri poſſit ex ea qd deus vult. Ipſe autẽ virtutes i materia poſite p quas naturales effectus conſequũtur rõnes ſeminales dn̄r: ſed qd ſint ſʒ rẽ ſeminales rõnes a diuerſis diuerſimode aſſignatur. qdã enim dn̄t q̄ forma ſpẽi n̄ recipit in mã niſi mediãte forma gn̄ris: adeo q̄ ẽ alia forma nũero p quã ignis ẽ ignis ⁊ p quã ignis ẽ corpus. illa ergo forma generalis in cõpleta rõ ſeminalis dr̄. q: pp talẽ formã ineſt materie quedã inclinatio ad recipiẽdũ formas ſpecificas. Hoc autẽ nõ vr̄ eſſe vex q: ois forma q̄ aduenit p᷒ aliqd eſſe ſubſtãtiale: ẽ forma accidẽtalis. Si eni p᷒ eſſe in genere ſubſtantie ꝯſtitutũ aduenit. ergo ea recedẽte adhuc remanet indiuiduũ in genere ſubſtãtie q̄ ẽ contra rõnẽ forme ſubſtantialis. ſicut dr̄ in ſcdo de aĩa. ¶ Et preterea cũ ois forma det aliquod eſſe: ⁊ impoſſibile ſit vnã rẽ hr̄e duplex eſſe ſubſtantiale: oʒ q̄ ſi pma forma ſubſtãtialis adueniẽs materie det ſibi eſſe ſubſtantiale q̄ ſecunda ſupueniens det eẽ accidẽtale: ⁊ iõ nõ eſt alia forma qua ignis eſt ignis: et q̄ eſt corpus vt Auic. vult. Et ſi cõmen. dicat in ſecũdo metha. genus nõ eſſe materiã: ſed formã mediam inter materiã ⁊ vltimã formã. h̄ non dr̄ ad ſignificandũ ordinẽ formax ſʒ rẽ ſʒ ſm rõnẽ: q: genus q̄uis ſignificet totũ vt Auic. dicit ſignificat tñ vt indiſtinctũ: ⁊ ita propinq̄ ſe hʒ ad rõnẽ materie. ¶ Et p̄ ſeq̄ret̃ q̄ res ſignata p gen᷒ eẽt ps ſpẽi ꝯſtitute p formã ſupadditã ⁊ ita de ſpẽ pdicari n̄ poſſet. Nec ẽt h̄ ꝯuenit ſm intẽtionẽ Auguſtini: q: ex vtute forme generalis nõ neceſſario ſequitur forma ſpãlis. vñ nõ ẽ talis virtus ſm quã neceſſe ſit fieri ſed ſm quã fieri poſſunt. Iõ alii dicũt q̄ cum oẽs forme ſm philoſophũ de potẽtia materie educant̃ oʒ ipſas formas p̄exiſtere in materia icõplete ſm q̄ſdam quaſi inchoationẽ: ⁊ q: nõ ſunt in eſſe ſuo perfecte non hñt pfectã virtutẽ agẽdi ſʒ incõpletã: ⁊ iõ nõ poſſunt per ſe exire i act᷒ niſi ſit agẽs exterius qd excitet formã incõpletam ad agendũ: vt ſic coopetur agenti exteriori: aliẽ enim non eſſet generatio mutatio naturalis ſʒ violẽta q: vt in. iij. ethicox dr̄ violẽtũ eſt cuius principium eſt extra nil conferente vim paſſo. has ergo virtutes incõpletas in materia p̄exiſtentes rõnes ſeminales dñt q: ſunt ſm eſſe cõpletũ in materia ſicut virt᷒ formatiua in ſemine. Hoc aũt verũ nõ vr̄ q: q̄uis forma educant̃ de potentia materie: illa tñ potentia materie non eſt actiua ſed paſſiua tantum ſicut eniʒ vt cõmen. dicit in. viij. phiſicox in motu locali oʒ eẽ aliud mouens ⁊ motũ ita etiam in motu alteratiõis ⁊ ponit exẽplum q̄ qñ corpus naturaliter ſanat̃ cor eſt ſaluãs ⁊ alia mẽbra ſaluata. ⁊ iõ ſicut in corporibus ſimplicibus non dicimus q̄ ſint mota ex ſe ſʒ locũ: quia ignis nõ pt̃ diuidi in mouens ⁊ motũ: ita etiam non poteſt eſſe alteratuʒ ex ſe quaſi aliqua potentia exiſtens in materia aliquo modo agat in ipaʒ materiam in qua eſt educendo eam in actum: ſʒ vtrũq̄ contingit in animatis: q: ſunt mota ſm locuʒ ex ſe ⁊ etiam alterata propter diſtinctionem organorum vel partium quarum vna eſt mouens ⁊ alterans et alia mota ⁊ alterata: ⁊ ideo nõ h̄ modo poteſt accipi virtus ſeminalis in aliis rebus ſicut in habentibus aĩam: nec tñ ſequitur ſi in materia eſt potentia paſſiua tantuʒ q̄ non ſit generatio natural̃: q: materia coadiuuat ad generationem non agendo ſed inq̄ntuʒ eſt habilis ad recipiẽdũ talẽ actioneʒ. que etiam habilitas appetitus materie dr̄ ⁊ inchoatio forme. Nõ enim eodem modo oẽs motus naturales dñr vt i ſecundo phiſicorum: ⁊ in primo ce. ⁊ mũ. cõmen. dicit: ſed quidam propter principiũ actiuũ intus exñs vt motus localis grauium ⁊ leuium: ⁊ quidaʒ ppter principium paſſiuum quod eſt ſm potentiam ab agẽte naturali natam in actum educi vt in generatione ⁊ alteratione ſimplicium corporum. vnde ⁊ natura diuiditur in materiam ⁊ formam. ⁊ ideo concedo q̄ in materia nulla potẽtia actiua eſt: ſed pure paſſiua ⁊ q̄ rationes ſeminales dñr virtutes actiue complete in natura cum propriis paſſiuis: vt calor ⁊ frigus: ⁊ forma ignis ⁊: virtus ſolis: ⁊ huiuſmodi: ⁊ dicuntur ſeminales non propter hoc eſſe imperfectum quod habeant ſicut virtus formatiua in ſemine: ſed q: rerum indiuiduis primo creatis huiuſmodi virtutes collate ſunt p opera ſex dierum vt q̄ ex eis quaſi ex quibuſdam ſeminibus producerentur ⁊ multiplicarentur res naturales. ¶ Ad primum ergo dicenduʒ q̄ huiuſmodi virtutes actiue in natura dicuntur rationes non q̄ ſint in materia per modum inceptiõis ſed q: ab arte diuina producuntur: ⁊ manet in eis ordo ⁊ directio intellectus diuini ſicut in re artificiata manet directio artificis in finem determinatum.
¶ Ad ſecundum dicendum q̄ rationes ſeminales dicũtur materie indite non quia ſint intelligende p̄exiſtere in materia ante aduentum forme complete quaſi pertinentes ad eſſentiaʒ materie vel ad rationem eius ſm q̄ eſt materia ſed per modum quo etiã forme complete in materia eſſe dicuntur. ¶ Ad tertium dicendum q̄ Anaxagoras ponebat in aere ex quo generabatur ignis preexiſtere quaſdam partes ignis in actu latentes per quarum exitum ⁊ congregationem ignis generari videbatur. Hoc autẽ nos non ponimus: ſed q̄ in materia aeris preceſſit aptitudo ad formam ignis ⁊ in igne generante virtus actiua per quam hec aptitudo in actum reducitur. et h̄ non eſt inconueniens. ¶ Ad quartum dicendum q̄ ſub rationibus ſeminalib᷒ comprehenduntur taʒ virtutes actiue q̄ʒ etiaʒ paſſiue que perfici poſſunt per agentia naturalia ſicut ⁊ in generatione animalis ſemen extẽto nomine dicitur non ſolum ſpma: ſed etiã menſtruum. ¶ Ad quintum dicendum q̄ concurrẽtibus omnibus cauſis naturalibus ex quib᷒ omnib᷒ vna perfecta cauſa conſtat neceſſe eſt effectũ ſeq̄ niſi aliquid impediat. Et h̄ modo loquitur Aug.

D tertiũ ſic pcedit̃. vr̄ q̄ ea que p̄ter rõnes
s ſeminales fiũt nõ oia miracula ſunt. In opus
eni creatiõis virt᷒ ſeminal' nature nõ poteſt nec tñ opus creatiõis miraculoſitʒ dr̄: q: miracula ſt̃ ad manifeſtationẽ gratie vt i littera dr̄ ad qd creatio nõ ẽ ordinata: ſʒ magis ad inſtitutionẽ nature. ḡ vr̄ q̄ non ſit rõ miraculi i hoc q̄ p̄ter cãs ſeminales aliqd fiat. ¶ Pre. creatio aiarũ ⁊ iuſtificatio ipiorũ cũ freq̄nter fiat: miraculoſa nõ ẽ: q: miraculũ ẽ aliqd arduũ ⁊ inſolitũ vt Aug. dicit ⁊ tñ iſti effect᷒ preter rõnes ſeminales producũt. ḡ idẽ qd pu᷒. ¶ Pre. reſurectio mortuox cũ i ſpe fideliũ ſit miraculoſa nõ ẽ q: miraculũ ẽ p̄ter ſpẽ admirãtis apparẽs vt Aug. dicit ⁊ tñ reſurectio mortuox p nãʒ fieri nõ pt̃. ḡ nõ oia q̄ p̄ter virtuteʒ nature fiunt. miracula dicuntur. ¶ Preterea quedam quandoq̄ʒ fiunt preter rõnes.

ſeminales que facultatē nature non excedunt ſicut ꝙ aqua conuertatur in vinuꝫ vt factuꝫ legitur, Jo. ſcd̄o. ſed miraculum eſt ſupra facultatem nature apparens vt Aug. dicit. ergo videtur ꝙ nō oīa que p̄ter rationes ſeminales fiunt miracula ſint. ¶ Pre. oēs virtutes actiue creaturis collate rationes ſeminales dici poſſunt: ſed angeli ⁊ homines dicunī miracula facere. ergo videtur ꝙ non oīa miracula preter rationes ſeminales fiunt. ¶ Pre. monſtra in natura contingunt ⁊ preter intentionem nature agentꝭ non tamen miracula dicūr. ergo non in hoc conſiſtit rō miraculi quod eſt preter rōnes ſeminales fieri.

¶ Sed cōtra. Illa opera miraculoſa dicimus que ī admirationē diuine virtutis inducunt: ſed mutare curſum ſolitum nature non eſt niſi illius virtutis q̄ naturam inſtituit. ergo ea proprie miracula dici debent que preter virtutes actiuas in naturam cōtingunt. ¶ Reſpōdeo dd̄ ꝙ ſicut ex verbis philoſophi habetur in principio metha. admiratio ex duobus cauſatur. ſ. ex hoc ꝙ alicuius effectus cā occulta ē. ⁊ ex eo ꝙ aliquid in re videtur per quod aliter eē deberet. vnde ī h̄ ꝙ eſt dyametrum quadrari non poſſe cōmēſurari lateri: amiratio cauſatur ex hoc: ꝙ huius cauſa ignoratur: ⁊ ex hoc ꝙ ex puitate linearum videtur ꝙ vna alteri cōmenſurari poſſit. contingit ergo aliquid eſſe amirabile ſimpliciter ⁊ aliqd eē ãmirabile quo ad hunc ãmirabile huic ē eē id cuiꝰ cauſa occulta eſt ſibi ⁊ cui videtur ſm̄ ſuam extimationem aliquid obuiare quare non ita eſſe deberet q̄uis in re nihil ſit repugnans nec cauſa in ſe ſit nimis occulta: ⁊ h̄ poteſt dici mirum illi. ãmirabile autem in ſe eſt id cuius cā ſimpliciter occulta eſt ita ēt ꝙ in re eſt aliqua virtus ſm̄ rei veritatem per quaꝫ aliter debeat ꝯtingere. huiuſmodi ãt ſunt que immediate a virtute diuina cauſantur que eſt cauſa occultiſſima: ⁊ alio modo q̄ꝫ ſe habeat ordo cauſarum naturalium ſicut ꝙ cecus iterum videat ⁊ ꝙ mortuus reſurgat ⁊ huiuſmodi: ⁊ hec ꝓprie miracula dicūt qī in ſeipſis ⁊ ſimpliciter ⁊ mira. Hec autem q̄dq; ſunt ſupra naturam quedaq; preter naturaꝫ quedaꝫ ꝯ naturā. Supra nām dicitur eſſe miraculuꝫ quando natura poteſt in ipſam ſubſtantiam facti: ſicut diuiſio maris rubri. ſuſcitatio mortui ⁊ huiuſmodi. illa vero dicuntur preter naturā fieri in quo quidem natura poteſt quantum ad ſubſtantiaꝫ facti: ſꝫ tamen p̄ter ogatiōēꝫ nature ſūt iuſſu diuino ⁊ ꝙ hec dicantur miracula ꝯtingit ex tribus prio ꝓter exceſſū ⁊ ſingularem quēdā modū ſicut rane ꝓducte in egypto ī tāta multitudine ſicut āte a viſū nō fuerat. Secundo ꝓpter hoc ꝙ hora determinata ꝯtingūt ad inuocationeꝫ diuini nominis ſicut ꝙ manus ierobo.ī extēſa ꝯtra ꝓphetā areſacta fuit ⁊ ara eius diuiſa. iii. Ro. xiii. Tertio q̄ñ aliquid vniuerſaliter contingit ſicut in veteri lege de aqua zelotipie: ꝙ poſt potum illis venter adulterę diuino miraculo putreſcebat. Contra naturam autem dicitur fieri quando in re eſt aliquid contrarium ei ꝙ fit ſicut ſi graue ſurſum moueretur ⁊ ꝙ virgo peperit vel aliquid huius ita ꝙ miraculoſe ſequatur actus manente contraria natura que. ſ. eſt principium contrarii actus. ¶ Ad primum dicenduꝫ ꝙ creatio proprie loquendo non eſt opus miraculoſum q: deficit vna conditio miraculi q̄uis enim cauſam occultam habeat tamen non eſt in re. vnde aliter eē deberet imo eſſe rerum naturali quodam ordine a p̄mo ente producitur q̄uis non per neceſſitatem nature. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ nec etiam ex eatio animatum vel iuſtificatio impiorum proprie miracula debent dici: q: q̄uis ſint preter ratiōes ſeminales agentes ad perfectionem effectus non tamen eſt preter eas diſponentes. diſpoſitio enim corporis ad receptionem anime ⁊ preparatio voluntatis ad ſuſceptionem gratie eſt per virtutem creature collatam. ſi tamen ſine tali precedente preparatione vel anima infunderetur vel gratia conferentur afferre ⁊ vtrūq; miraculum dici poſſet vt patet in formatiōe primi hominis ⁊ in conuerſione pauli nec tamen ſequitur ex ui rationis inducte: q: inſolitum ꝙ in diffinitione miraculi ponitur non dicit raritatem facti: ſꝫ excludit ſolitum curſum nature. vnde ſi quotidie ceci illuminarentur nihilominus miraculum eſſet: q: p̄ter curſum naturalem qui nobis eſt conſuetus cōtingeret. ¶ Ad tertiuꝫ dicendū ꝙ reſurrectio miraculoſa erit q̄uis cui ſit ſm̄ ſpē gratie non tamen ſm̄ ſpem nature: ⁊ hec duplex ſpes diſtinguitur in gloſa Ro. iiii. qui contra ſpē in ſpem credidit ⁊c. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ q̄uis conuerſio aque in vinum nō fuerit ſupra facultatem nature quantum ad ſubſtantiam facti tamen fuit ſupra eius facultatem quantū ad modum faciendi non enim poteſt natura aquam in vaſe exiſtentē ſubito in vinum conuertere: ſed p digeſtionem eius ⁊ maturatione in vite. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ miracula non faciunt homines ⁊ angeli quaſi eorum virtute effectus ille agatur: ſed homines impetrando precibus: ⁊ angeli per miniſteriuꝫ. ¶ Ad ſextuꝫ dicendum ꝙ q̄uis monſtra contingāt in natura preter intentioneꝫ virtutis formatiue que agit in ſemine: tamen reducuntur in aliquas cauſas naturales. contingunt enim ex aliqua in diſpoſitione materie ſicut ex principio proximo vel ex impreſſione alicuius ſigni celeſtis ſicut ex principio remoto.

d Einde queritur de formatione mulieris ex parte anime ⁊ circa h̄ queruntur tria. Primo vtrum anima rationalis ſit ex traduce vel p creationem ſi non ex traduce. queritur. Secūdo vtrū creetur a deo immediate vel mediantibus angelis. Et tertio queretur vtrū anima ſenſibilis ⁊ vegetabilis ſit ex traduce.

a D primuꝫ ſic proceditur. videtur ꝙ anima humana etiam a parentibus traducatur. Dicitur enīꝫ Gene. xvii. oēs anime q̄ egreſſe ſunt de femore Jacob ⁊c. Sed non egreditur aliqd ex femore patris niſi per traductionem ſeminis. ergo videtur ꝙ h̄ modo aīa filii ex parentibus veniat. ¶ Preterea omne id quod dat cōplementū operationi cooperatur operanti. ſi ergo deus per hoc ꝙ infundit animā adulterorū operationē perficeret videtur ꝙ adulteris cooperetur. ⁊ hoc videtur inconueniens: q: qui operatur iniquo non eſt ab iniquitate immunis. ergo videtur ꝙ aīa rationalis non infundatur a deo: ſed traducatur a patre. ¶ Preterea ſi filii a parentibus originale peccatū cōtrahūt vt Apoſtolus docet Ro. v. ſed accidens non poteſt traduci niſi traducatur ſbm eius. ergo videtur ꝙ aīa rationalis q̄ eſt ſbm culpe originalis a parentibus traducatur. ¶ Preterea in omni generatione vniuoca generans dat ſpēꝫ ſuaꝫ generato q: agens ⁊ finis generationis incidunt in idem ſpē vt in ſecundo phiſicorum dicitur: ſed cum homo ex homine procedit eſt generatio vniuoca. cuꝫ ergo homo ſpēm habeat ex anima ratiōali videtur ꝙ aīaꝫ rationalē ex parētibꝰ

recipiat. ¶ Preterea ſicut dicit cōmen. in ſecundo metha. impoſſibile eſt vt ſint diuerſi agentes quoꝝ vnius actio terminetur ad ſbm forme ⁊ alterius ad formam: q: ad ſbm forme actio agentis non terminatur niſi ſm ꝙ recipit formam: ſequeretur enim vt ipſe dicit ꝙ ſbm ⁊ forma eſſent duo diſtincta ex quibus non fieret vnū ſi eſſent termini diuerſaꝝ actionū: ſed corpus organi cū eſt ſbm huius forme que ē aīa rationalis. cum ergo per actionem virtutis formatiue corpus organizetur: videtur ꝙ eius actio ſe extēdat ad ipſam rationalem animam: ⁊ ſic aīa rational' traducitur. ¶ Preterea vt in quarto methauroꝝ dicitur perfectū vnūquodq; eſt quādo ſibi ſimile poteſt producere. cū ergo aīa rationalis ſit perfectior omnibus formis naturalibus videtur ꝙ cū virtute aliarū formaꝝ educantur ſimiles forme ī actū: multo fortius aīa ratiōalis h̄ poſſit facere. ¶ Preterea deus die ſeptima a ꝯdēdis nouis creaturis ceſſauit ſed nouum eſt: quod nullo modo in preexiſtentibus p̄extitit. ergo oportet aīas ſinguloꝝ hominum q̄ nō generantur in operibus. vi. dierū preextitiſſe. cū igitur in propria natura non p̄extiterint vt heretici dicūt videtur oēs aīas ī aīa primi hominis extitiſſe. ergo videtur ꝙ ex eius anima oēs aīe traducantur ſicut ex eius carne oīs caro humana traducitur. ¶ Sꝫ cōtra eſt quod dicit philoſophus in. xvi. de animalib' ꝙ intellectus ab extrinſeco eſt et in libro de proprietatibus elementoꝝ dicit ꝙ ſin nato ſit ſpūs vite iuſſu dei ⁊ ita videtur ꝙ non traducatur a patre. Hoc ēt auctoritate ſacre ſcripture oſtēditur q: Gene. ij. dr̄. h̄ nunc os de oſſibus meis et caro de carne mea: mul toq; carius amantiuſq; dr̄etur aīa de aīa mea ſi ſic eēt aīa d̄ aīa: vt caro de carne: ⁊ os de oſſe. ¶ Preterea Yſa. xlii. dicitur ex perſona domini: oēs flatū ego feci. i. aīam: ⁊ ſic videtur aīa non ex traduce: ſꝫ ex creatione eſſe. ¶ Preterea eccle. vltimo dr̄. donec ſpiritus reuertatur ad deum qui dedit illū ⁊ ſic videtur humana aīa a deo creata eē. Et hoc Aug. diſputando inducit. x. ſuper Gene. ad litteram.

¶ Reſpondeo dd̄ ꝙ traductio duo importat. ſ. originē: ⁊ deciſionē: non enī ignis generatus ab igne generante traduci proprie dicitur. Similiter nec lignum diuiſum in partes dicitur ꝙ eius vna ps ab alia traducatur. vnde traductio proprie dicitur ī generatione animatorum, que eſt per deciſionem ſeminis: ⁊ ideo nō poteſt dici traduci ab aliquo illud qḋ ab eo originem non habet nec diuiſionem recipit. diuiditur autem aliquid dupliciter. ſ. per ſe vt corpus ⁊ per accidens vt forma corporalis materie impreſſa: anima vero rationalis nec corpus eſt nec virt' corporalis quod ipſa ſua operatio oſtendit: que ſine corpore eſt: ⁊ ideo traduci non poteſt per modum diuiſionis ⁊ in hoc conſiſtit ratio Ariſto. xvi. de animalibus vult enim ꝙ quorum principioꝝ operatiōes ſunt ſine corpore illa principia non traducantur per ſemē. Similiter etiam patet ꝙ nullo alio modo originem poteſt habere anima filii ex aīa patris: aut. n. hoc eſſet q: intellectus filii ab intellectu patris oriretur mediante virtute generatiua ⁊ formatiua aut immediate. Primum autem eſt impoſſibile q: effectus non poteſt eſſe immaterialior ſua cauſa. vñ cum virtus generatiua ſit potentia materialis nō poteſt eius actio ad formam immaterialem determinari. Secundum etiam eſſe non poteſt q: cum ſit duplex agens ſm Auicen. vnum quod habet cauſalitatem reſpectu totius ſpeciei ſicut ſol eſt cauſa generabiliū ⁊ corruptibilium: aliud aūt quod eſt cauſa reſpectu vnius indiuidui tantum: ſicut ꝙ hic ignis eſt cauſa h': neutro aūt modo aīa vnius poteſt eſſe cauſa anime alterius. In cauſis enim que eſſentialiter habēt ordinem ad totā ſpēm oportet ꝙ cauſa ⁊ cauſatū nō ſint eiuſdem ordinis nec eiuſdem ſpeciei q: habꝫ directe cauſalitatē ſuam ſupra eſſentiam ſpeciei ī quātum huiuſmodi. vnde ſm h̄ non omnes anime rationales eſſent eiuſdem ſpeciei. Similiter etiā non poteſt eſſe per aliū modū quo aliquid in vnā ſpēm ē cā alterius in eadē ſpecie q: h̄ non contingit niſi ſm h̄ ꝙ agens mouet materiā ad talē formā: aīa aūt rōnalis non eſt quid ex materia ad minus preexiſtente ⁊ forma compoſitum nec eſt forma materialis que poſſit educi de potentia materie: ſicut alie forme materiales vt dictum eſt. vnde relinquitur ꝙ principium originis ipſius anime rationalis ſit aliquod principiū ſepatū: ⁊ h̄ quidem cōmuniter cōcedit ⁊ a theologis ⁊ a philoſophis. ¶ Ad primum ergo dicendū ꝙ locutio illa eſt ſynedomatica, ponitur enim ps p̄ principalis. ſ. aīa pro toto homine: ⁊ hic modus loquēdi conſuetus eſt in ſacra ſcriptura ⁊ apud philoſophos. vnde philoſophus dicit. ix. ethicoꝝ ꝙ totus homo dicitur intellectus per modū quo etiā tota ciuitas dicitur rector ciuitatis. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ operatio adulteri poteſt dupliciter conſiderari aut ſm eſſe morale: ⁊ ſic pro vt eſt deformis nō cooperatur ad ipſam deus: ſed prohibet: Aut ſm ꝙ eſt in ſpē naturali: ⁊ ſic eſt bonū quoddā. vnde non ē inconueniens vt tali operationi in quantū bona eſt deus qui in oībus operatur cōplementū apponat. ¶ Ad tertiū dicendum ꝙ q̄uis peccatū originale ſit in aīa ſicut in ſubiecto tamen creatur in aīa ex infectione ſeminis ⁊ eſt in eo. ſ. in ſemine q̄uis non ſicut ī ſbo tū ſicī ī cā: ⁊ ideo p traductionē ſeminis ⁊ nō aīe peccatum originale traducitur. ¶ Ad quartum dd̄ ꝙ hoc ꝙ agens agat ſibi ſimile contingit dupliciter aut q: forma ſm quā ſimilitudo attenditur per actionē de potentia in actū educitur: aut q: per actionē diſponitur materia vt ſit neceſſitas ad receptionē forme. et primus modus eſt quo ad oēs ī formis accidentalibus Secundus autē eſt etiā ſm Auicen. in oībus formis ſubſtantialibus q: ipſe vult omnes formas ſubſtantiales eſſe a principio ſepato: ſed ſm Ariſto. ⁊ cōmen. forme ſubſtantiales materiales ptinent ad primū modū ⁊ aīa rationalis ad ſecundū. ⁊ hic modus ſufficit ad h̄ ꝙ agens agit ſibi ſimile q: non proprie forma generatur ſed cōpoſitū. ¶ Ad quintū dicendū ꝙ ratio illa procedit de diuerſis agentibus non ordinatis. ſ. quoꝝ vnum non operatur in altero ſed in ipſa operatione nature opat̄ deus. vnde non eſt inconueniens ꝙ actio eius pertingat ad aliquem terminū in quem non ſe extendit actio formatiue virtutis. ſicut enim ipſe deus in natura operans etiam organizationem corporis facit. vnde eſt quaſi actio continua reducta in vnum agens ⁊ que terminatur ad vltimam diſpoſitionem ſubiecti ⁊ que terminat̄ ad formā q̄uis quātū ad primū cooperatur ſibi natura ⁊ non quātum ad ſecundū. ¶ Ad ſextū dicēdū ꝙ aīa rationalis nec ex materia cōpoſita ē nec eſt forma materialis quaſi in materia impreſſa: ⁊ idō non poteſt produci ab aliquo agente quod accidentalem cauſalitatem habeat ad ipſam ex parte materie que inducitur ad formā ſicut eſt in aliis formis

materialibus: ſed oportet ꝙ ꝓducatur a ꝑncipio qḋ
h̃z cauſalitatez eſſentialẽ reſpectu eſſentie eiꝰ: ⁊ h̄ nͦ
pōt eſſe vniꝰ ſpeciei. ¶ Ad ſeptimum dḋ ꝙ anime
que nunc creanẗ ſunt eiuſdē ſpeciei cū aīa ade que i
opibꝰ. vi. dierꝝ creata fuit: ⁊ iḋ vt Aug. dicit. x. ſuper
Gene. tunc aīam fecerat quales: ⁊ nūc facit: ⁊ iḋ nō
aliqḋ nouū creature genus nūc facit qḋ tūc i ſuis cō
ſumatꝭ opibꝰ nō creauerit. ſ. qḋ quātū ad ſimilitudinē
ſpēi nō ꝑtiterit: etiā quodāmodo i illis pimis opi
bus ſm cāles rōnes: q: ſicut ibidē ſubdit Aug. corpo
ribꝰ humanis quoꝝ ex iſtis opibꝰ ꝓpagatio ↄtinuata
ſucceſſione ꝓtēdiẗ tales congruit animas inſeri qua
les nunc facit atqꝫ conſerit.

D ſecūdū ſic ꝓcediẗ. videẗ ꝙ aīa rōnalꝭ pro-
a cedit a deo mediantibꝰ angelis. Primo per
hoc qḋ hr̃ i li. de cāis: q: itelligētie prime in-
fluunt formas ſtras ſtantes: ſicut ē aīa: ſed intelligen
tias angelos dicimꝰ: ergo videtur ꝙ a deo median
tibꝰ angelꝭ producaẗ. ¶ Pre. a cā infinita nō pōt im
mediate procedere effectꝰ finitꝰ vt pōt probari per
demōſtratōes phi in primo ce. ⁊ mū. vbi ꝓbat ꝙ cor
pus infinitū nō pōt agere: ſed deus eſt cā infinite vir
tutis. ergo cū aīa ſit quid finitum nō pōt immediate
a deo produci. ¶ Pre. nō minor eſt ordo i ſpūalibꝰ
ꝙ̄ in corporalibꝰ: ſed videmus in corporalibꝰ ſupe-
riora inferioꝝ cās eſſe. ergo multo fortiꝰ h̄ in ſubſtan
tiis ſpūalibꝰ eſſe dꝫ. ergo cū angeli ſint altioris natu
re ꝙ̄ aie: videẗ ꝙ ab angelis aie ꝓducanẗ. ¶ Pre.
per eadem eſt reditus in finē vltimū: ꝗ exitꝰ a ꝑmo
principio: ſed aīa rōnalis i deū reduciẗ per angelos
vt Dyo. dicit. ergo videtur ꝙ etiam mediantibꝰ an
gelis a deo procedat. ¶ Pre. cū oīs opatio ſequaẗ
naturam rei: ab illo res h̃z eſſe cuius virtute propriā
operationem participat: ſꝫ ꝓprie opatio aie rōnalis
eſt operatio intellectualis. cū ergo hec operatio cō-
ueniat ſibi ex virtute itelligentie vt i libro de cāis dr̃
vr̃ ꝙ ipſa ſm ſuum eſſe mediantibꝰ angelis ꝓducaẗ.
¶ Sed ↄ eſt quod Gene. i. dicitur ꝙ inſpirauit de
us in faciem eius ſpiraculū vite: h̄ aūt eſt aīa rōna-
lis qua homo viuiẗ. ergo videtur ꝙ imediate a deo
ſit. ¶ Pre. Dama. dicit oēs illos cū patre ſuo dya-
bolo maledictos qui angelos aliqd creaſſe dūt: ſed
aīa nō pōt educi i eē niſi p creationē: cū de potentia
materie nō educaẗ vt dictū ē: nec ex materia cōpoſi
ta ſit vt poſſit generabilis eſſe vel per ſe vel p accn̄s.
ergo videtur ꝙ mediātibus angelꝭ ꝓducta non ſit.
¶ Rō dōl ꝙ ſicut ſupra dictū ē res ſub quodā ordie
a primo principio ꝓdiiſſe quidaz phi opinati ſunt.
poſuerūt enī a primo principio qḋ deus eſt eo ꝙ eſt
vnū: ⁊ ſimplex nō potuiſſe imediate plā ꝓdire eo ꝙ
idem natū eſt facere idē: ⁊ iḋ a primo imediate ꝓce-
dit intelligētia ꝑma i quā incidit ex eo ꝙ ab alio eſſe
h̃z quedā plītas potētie ⁊ actus: ⁊ ita ab hac intelli-
gētia ſm hoc ꝙ intelligit primū principiū dūt efflue
re ſcḋm intelligētiā que ē minoris actualitatis ꝙ̄ pri
ma cā cum cauſatuz ſit deficiens a ſua cā eſſentiali:
ſm aūt ꝙ intelligit ſe prout eſt in actu: fluit ab ea aīa
orbis quem mouet: ⁊ ſm ꝙ cōſiderat ſe quātū ad id
quod eſt in ipſa potētia fluit ab ea ipſa ſubſtantia or
bis: ⁊ ſic deinceps vſqꝫ ad vltimā intellīā q̄ mouet
vltimum orbem quam dūt intellīā agentē: ⁊ ab hac
dicit Auicen. effluere aīas humanas ⁊ oēs alias for
mas ſubſtantiales in iſtis inferioribus: ⁊ materiam
generabiliuz ⁊ corruptibiliū reducūt: ſicut in cauſaz
in ſubſtantiam orbis ⁊ diuerſas variatiōes q̄ circa
materiā accidūt reducūt: ſicut in cām in motus cele
ſtes ⁊ omnes has cauſas medias ſicut: ⁊ primaz po-
nunt agentia eſſentialia que cauſant eſſentiam rei ſi
ne motu: non autem ſunt cauſa fiendi tantum per mo
tum: ſicut cauſe agentes naturales: ⁊ ideo omni-
bus intelligentiis attribuunt quendam modum cre
ationis ſm ꝙ eorum actio nihil preſupponit ex par-
te rei que producitur: ſed tātuz ex parte agentis cu-
ius actio firmatur ſuper actionem cauſe ſuperioris
vt ſic ſola actio primi principii poſſit vere dici cre-
atio que non firmatur in alterius actione: ſed in ipa
firmantur cetere actiones. Hec autem poſitio debi-
le habet fundamentū: ſicut etiam cōmen. oñdit i. xi.
metha. q: cum dicitur actio de deo: ⁊ de rebus na-
turalibus ē quaſi equiuoce dicta: q: i nālibus agenti
bus actio ſequitur intellectū: ⁊ ideo ſicut diuerſa ab
vno poſſunt intelligi ita diuerſi effectus ab vno im
mediate procedere poſſunt: ⁊ ſm hoc multitudo a
deo ꝓceſſit prout ſe intellexit vt ydeam plurium. i.
vt ꝑticipabilē diuerſimoda imagine. ipſa etiā pō ve
ritati fidei non conſonat que ſolum deū creatorē enū
tiat in quo oīs ydolatria tollitur cui ꝓculdubio ma-
ximum fomentū dcā opinio ſubminiſtrat. vn̄ ſm fidē
nō pōt poni aliquid eē cā alterius poſt deū niſi p viā
motus ⁊ generationis: ⁊ ideo oīuz eoꝝ que per gene
rationem non inceperunt: oꝫ deum imediatam cām
ponere vt ſunt angeli: aie: ſubſtāie celoꝝ: ⁊ materia
elementoꝝ: ⁊ prime ypoſtaſes i oībus ſpeciebus. dcā
aūt poſitio tollit honorē aīaꝝ ſ. ꝗaꝝ gbus ꝓmittitur
angeloꝝ equalitas Mat. xii. in conſecutiōe vltimi
finis ꝙ nō poſſet eſſe ſi cā eſſentialꝭ aie angelus eſſet
cū eſſe cauſati ſemper dependeat a ſua cā eſſentiali:
ſicut et Anſelmus ꝓbat ꝙ repatio humani generis
p angelū fieri nō debuit ne dignitati aīarum deroga
retur. Sequeretur etiam aliud inconueniens ꝙ vl
tima beatitudo aīaꝝ non eſſet in diuina fruitiōe: ſed
potius in fruitione angelorum: q: vltima perfectio
ad quam res poteſt peruenire eſt h̄: vt coniungātur
ſuo principio. Et ideo a phis ponitur vltimam felici
tatem hominis eſſe in continuatione intellectus poſ
ſibilis ad intellīā agentem: ſiue talis continuatio ſit
in vita ſm quoſdam: ſiue poſt hanc vitam: ſm alios.
¶ Ad ꝑmū ergo dicendum ꝙ i hac materia auctori
tates lib de cauſis recipiende nō ſunt: q: ille q librū
illum cōpoſuit huius erroris auctor fuiſſe inuenitur
niſi quis velit extorte exponere: qḋ eſt preter noſtrū
propoſitum. ¶ Ad ſecundum dicenduz ꝙ illa ratio
ſi vim habeat concludit ꝙ nihil a deo imediate cau
ſetur: q: omne quod eſt preter ipſum finitum eſt niſi
forte ſm aliquem modum ſubſtantias ſepatas infini
tas eſſe ponamus non ſimpliciter: ſed ſm qd. ſ. ver
ſus inferius vt in libro de cauſis dicitur: h̄ eſt: ſm ꝙ
eius virtus nō limitatur ad determinatos effectus
in hiis que ſue operationi ſubduntur quo etiam mo
do infinitatem habet anima rationalis tam ex parte
intellectus agentis quo eſt omnia facere: ꝙ̄ ex par-
te intellectus poſſibilis quo eſt omnia fieri: ⁊ cuius
eſt formam vniuerſalem recipere in qua ſunt poten
tia infinita ſingularia; quod eſt etiam euidens argu
mentuz imaterialitatis ipſius anime ⁊ ꝙ extraduceẗ
non ſit: q: omnis forma materialis finita ē vt i. viii.
phiſicorum probatur. Et ideo ad rationem illaz dō
eſt ꝙ etiam ſi deus ſit infinitus ſimpliciter: effectus
tamen eius dupliciter limitatur primo ⁊ principalit
ex ordine ſapientie eius que cuilibet rei certos ter-

minos prefigit. Secundo ex pte recipientis: q̄ influ-
entiam agentis recipit patiens per modum virtu-
tis ſue: ⁊ non per modum virtutis ipſius agentis.
¶ Ad tertium dicendum ꝙ etiam in corporalibus
non ponimus ſuperius eſſe cauſam inferioris niſi p
modū mouentis ⁊ generantis: ⁊ h̄ in ſubſtantiis ſpi
ritualibus non ponimus: q̄ per generationem ⁊ mo
tū in eſſe non producuntur: ſed tamen ſicut ſuperio
ra corpora mouent inferiora ad generationem: ita ſu
periores ſubſtantie ſpūales mouent inferiores ad ꝓ
priam operationem ſm ꝙ Dyo. dicit inferiores an-
gelos a ſuperioribus illuminari: ⁊ homines ab ange
lis. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ quelibet res tendit
in finem vltimum per propriam operationem: ⁊ iō
ſm ꝙ per illuminationem ſuperiorum inferiores illu
minantur ad proprias operationes dn̄r per eos ī de
um reduci. Non eſt enim inconueniens vt vna cre
atura ponatur cauſa motus vel operationis alteriꝰ.
ſed non eſt ſimilis ratio de exitu rerum a primo prin
cipio: q̄ res nō exit a ſuo principio per h̄ ꝙ aliq̄d ope
retur: ſed ſolū per h̄ ꝙ aliquid a principio recipiat.
¶ Ad quintum dicendum ꝙ ſi intelligatur anima p
ticipare operationem intellectualem ab intellīa hoc
modo ꝙ potentia intelligendi inſit anime per virtu
tem intellīe hereticum eſt ⁊ redit in dictum errorem
q̄ potentia intelligendi ſequitur naturam anime: ſi
autem intelligatur hoc modo ꝙ anima iuuetur ī ſua
operatione per illuminationem angelorum: ex hoc n̄
poteſt concludi ꝙ anima ſm ſuam naturam ab ange
lis creata ſit non enī a quocūq̄ iuuatur res vel mo
uetur ad opus ab eo eſſe habet.

D tertiū ſic proceditur. videtur ꝙ etiā aīa
a ſenſibilis non ſit ex traduce. Nulla enim ſub
ſtātia ſimplex perfecta in eſſe que ſit hoc ali-
quid: educitur in eſſe niſi per creationem: ſed anima
ſenſibilis eſt huiuſmodi ſubſtantia ergo ⁊c.
Probatio medie. illud quod eſt tantum forma: ⁊ nō
h̄ aliquid non poteſt eſſe motor. vnde in. viii. phiſi-
corum philoſophus vult ꝙ forma ignis non ſit mo-
tor in motu eius naturali nō enī poteſt habere perfe
ctā ⁊ abſolutam actionem que debetur motori qui n̄
habet eſſe perfectum: ſed anima ſenſibilis eſt motor
in animali. ergo eſt h̄ aliquid habens eſſe perfectum
⁊ ꝙ ſit ſimplex per ſe patet. ¶ Preterea cōmen. di
cit in tertio de anima ꝙ non poteſt eſſe aliqua virtꝰ
cognoſcitiua ex cōmixtione elementorum: ſed ea que
producuntur per actionē nature in inferioribus ele
mentis producuntur per virtutem qualitatum acti
uarum ⁊ paſſiuarum elementorum cōmixtorum: co
ꝙ nulla virtus actiua eſt in iſtis inferioribus niſi per
qualitates elemētares vt cōmen. dicit in. xi. metha.
cum ergo anima ſenſibilis ſit virtus cognoſcitiua: ui
detur ꝙ non per operationem nature traduci poſſit:
ſed per creationē in eſſe producatur. ¶ Preterea
omnis operatio nature inferioris reducitur in virtu
tem celeſtem: ſicut in virtutem primi alterantis: ſed
per virtutem celi anima ſenſibilis educi non poteſt
cum corpus celeſte inanimatum ſit: ⁊ nihil agat vl-
tra ſuam ſpeciem: q̄ effectus non poteſt eſſe potior
cauſa agente. ergo videtur ꝙ non per operationem
nature: ſed per creationē in eſſe educatur. ¶ Pre
terea eorum que ſunt idem ſm ſbām non poteſt vnū
creari quin alterum creetur: ſed in homine aīa ſenſi
bilis ⁊ aīa rationalis ſunt idem per eſſentiā. ergo vi
detur ꝙ cum anima rationalis non traducatur: ſed
creetur: ꝙ ſimiliter nec anima ſenſibil': ſed ſm aīam
ſenſibilem non differt homo a bruto. ergo videt̄ ꝙ
etiā in brutis aīa ſenſibilis ſit per creationē. ¶ Pre
terea quāto aliquid eſt nobilius tanto nobiliorē cāʒ
hʒ vel ſaltē nō minꝰ nobilē: ſʒ aīa ſenſibil' nobilior eſt
in aīalibꝰ perfectī q̄ȝ in generatī ex putrefactiōe. er-
go cū in generatī ex putrefactōe nō poſſit poni aīa ſen
ſibil' ex aliquo principio naturali produci: cum n̄ ge-
nerent̄ ex ſibi ſimilibꝰ: ⁊ ita oporteat ꝙ a principio ſu
pnaturali aīam ſortiantur: videtur ꝙ multo fortius
h̄ neceſſarium ſit in aīalibꝰ perfectis. ¶ Sed ꝯ̄ ē qḋ
dicitur Gene. i. producant aque reptile anime vi-
uentis: ſed aque non producunt niſi illud ꝙ virtute
nature producitur. ergo videtur ꝙ per virtutem ſe
minalem rebus collatam anime ſenſibiles ꝓducāt̄.
¶ Preterea philoſophus dicit in. xvi. de animali-
bus ꝙ intellectus ſolum ab extrinſeco eſt. ergo vide
tur ꝙ anima ſenſibilis nō ſit ab extrinſeco. ¶ Reſpō
deo dḋ ꝙ circa hanc queſtionem diuerſe inueniūtur
opiniones ⁊ philoſophorum: ⁊ etiaʒ magiſtrorꝫ. Qui
daʒ eniʒ philoſophi vt Plato: Auicen. ⁊ Themiſtiꝰ
poſuerunt omnes animas a principio ſepato eſſe: qḋ
quidem principiū Plato ydeā poſuit: Auic. itellīā
agentem: Et theologi hanc viam tenentes ipſū deū.
Ratio autem que predictos philoſophos mouit vt
cōmen. narrat ſeptimo ⁊ vndecimo methaphiſice eſt
ſumpta ex animalibus putrefactis: que etiam obici
endo tacta eſt. Et ſimiliter ex hoc ꝙ in naturalibus
nihil inuenitur agens niſi forma accidentalis: vt ca
lor ⁊ frigus quorum actione non poteſt anima pro-
duci cum nihil agat vltra ſuam ſpeciem. Sed tamē
aduertendum eſt ꝙ nullus philoſophus inter aīam
ſenſibilē ⁊ alias formas ſubſtantiales diſtinxit quā
tum ad originem: q̄ predicti philoſophi omnes for
mas ſubſtātiales eē a principio ſepato poſuerunt: tā
animam ſenſibilē q̄ȝ formā lapidis vel ignis. Alii
vero vt Ariſto. ⁊ cōmen. eius qui ponunt formas
alias materiales ex potentia materie educi virtute
agentium naturalium: ponunt etiam animam ſenſi-
bilem ⁊ vegetabilē ex traduce eſſe: eo ꝙ eſſe formarꝫ
naturalium non eſt ipſarum abſolute: ſed ipſorū cō
poſitorum non enim per ſe poſſunt ſubſiſtere. ⁊ ideo
ipſis formis per ſe loquendo non acquiritur eſſe: ſʒ
ſubſtātiis compoſitis. vnde forma per ſe loquendo
neq̄ȝ fit neq̄ȝ generatur: ſed componunt̄: ⁊ quia om-
ne quod generat̄: generat̄ ex ſibi ſimili: iō oʒ ꝙ gene
rans vel inducens ad formā ſit compoſitum ex ma
teria ⁊ forma: ⁊ non forma tantum vel ſubſtantia ſe
parata: ⁊ in hoc ſubſtētatur Ariſto. in ſeptimo metha
phiſice: ⁊ per eandem rationem oſtendit in. xvii. de
animalibus animam vegetabilem ⁊ ſenſibilem non
ab extrinſeco eſſe oſtendens eas eſſe formas mate-
riales: ex hoc ꝙ operationes exercent mediante cor
pore: quod eniʒ habet eſſe abſolutum a materia: ha
bet etiam operationem a materia abſolutā. Et ideo
vult ꝙ omnia principia vel virtutes quarum ope-
rationes non exercentur ſine corpore non ſint ab ex
trinſeco: ſed ab agente corporali: ⁊ ꝙ intellectus ſo-
lum ſit ab extrinſeco: quia eius operatio eſt ſine cor
pore: ⁊ etiam eius eſſe abſolutum eſt. vnde ſibi de-
betur factio non tantum per accidens: ſed etiaʒ per
ſe vt eſſe incipiat: ⁊ oportet tunc ꝙ h̄ ſit ſecundū mo
dum ſibi competentem: ⁊ a principio ſeparato. Alii
vero philoſophi attenderunt ad ipſas formas ac ſi
eis per ſe fieri deberetur: ⁊ ideo poſuerunt omnes

formas eſſe a principio formali ſeparato. Sed po-
ſitio Ariſto. multo rationabilior eſt: quia nihil inci-
pit vel fit vel generatur: niſi ſecundum modum quo
eſſe habet. Et ideo concedimus animam ſenſibilem
⁊ vegetabilem ex traduce eſſe. Modus autem tra-
ductionis talis eſt. cum enim omne agens vniuocum
⁊ proximum inducat ſpeciem ſuam in paciente: ⁊ ci-
bus ſm ꝙ eſt patiens: ⁊ alteratum in nutrimentū cor-
poris cedat: quia nutrit ſecundum ꝙ eſt potentia ca-
ro: vt in primo de generatione: ⁊ in ſecundo de ani-
ma dicitur: oportet ꝙ in fine ſpeciem ⁊ virtutem nu-
trimenti recipiat: ante ergo vltimam aſſimilationē
quando efficitur actu pars determinata: vt caro vl
os eſt in ea virtus ſpeciei indeterminate ad h vl il-
lud: quia determinatio ad h vel illud eſt ſecundum
propriam virtutem determinate partis: ⁊ ideo cum
ſemen ſit reſiduum vltimi cibi propinquiſſimi ad vl
timam conuerſionem: eſt in ea potentia tota: ⁊ nō ac
tu aliqua pars: ante vero ꝙ reſoluatur per actū vir
tutis generatiue a reliquo ſui generis eſt in eo potē-
tia illa indiſtincta: ſicut forma totius non eſt in par-
te niſi in potentia. quando autem ſeparatur efficitur
actu habens talem potentiam vel formam. ſicut eti
am videmus in animalibus anuloſis in quibus ſecū
dum philoſophum: vna eſt anima in actu ⁊ plures i
potentia: vnde quando diuiduntur efficitur quelibȝ
pars animata habens animam diſtinctam. In hoc
tamen differunt: quia propter paruam differentiam
organorum in illis animalibus pars eſt fere toti con
ſimilis: ⁊ ideo i parte remanet anima perfecta: ſicut
erat in toto: ſemen autem deciſum non eſt actu ſimi-
le toti: ſed in potentia propinqua. ⁊ ideo non rema-
net poſt diuiſionem anima in actu: ſed in potentia
propter quod dicitur .ij°. de anima ꝙ ſemen in po-
tentia viuit: ⁊ non actu. Hec autem potentia non eſt
paſſiua in ſemine maris: ſicut dicimus ligna ⁊ lapi-
des eſſe potentia domus. Sic enim eſt in potentia i
meſtruo mulieris: ſed eſt potentia actiua: ſicut dici-
mus formam domus in mente artificis eſſe potētia
domum: vnde arti comparat eā philoſophus i. xvii.
de animalibus: ⁊ hanc potentiam Auicen. ⁊ comē.
in ſeptimo methaphiſice vocant virtutem formati-
uam que quidem virtus quantum ad modum ope-
randi media eſt inter intellectum: ⁊ alias vires ani
me. Alie autem vires vtuntur in ſuis operationibꝰ
determinatis organis. Intellectus autem nullo. h
autem vtitur aliquo corporali in ſua operatione quō
nondum habet determinatam ſpeciem: ſubiectum au
tem ⁊ organum huius virtutis eſt ſpiritus vitalis
incluſus in ſemine. vnde ad continendum huiuſmo
di ſpm ſemen eſt ſpumoſum: ⁊ hec eſt cauſa albedinis
eius. Huic autem ſpūi coniungitur virtus formati-
ua magis per modum motoris ꝙ per modum forme:
⁊ ſi forma eius aliquo modo ſit. vnde dicit comen.
in ſeptimo methaphiſice ꝙ includitur in ſemine vir
tus illa quodammodo ſicut vniuntur motores orbi-
bus. Illi autem corporali ſpūi coniungitur triplex
calor: ſcilicet calor elementaris qui eſt ſicut inſtrumē
tum reſoluens ⁊ conſumens: ⁊ huiuſ operans: ⁊ ca
lor anime qui eſt viuificans: ⁊ calor celi cuius virtu
te mouet ad ſpeciem determinatam: ⁊ virtute huius
triplicis caloris virtus formatiua conuertit mate-
riam a muliere preparatam in ſubſtantiam membro
rum per modum quo eſt traſmutatio corporis in au
gmento vt. xvi. de animalibus dicitur. ⁊ ſecundum

ꝙ proceditur in perfectione organorum ſecundum h
anima incipit magis ac magis actu eſſe in ſemine ꝙ
prius erat in potentia ita ꝙ conceptum primo parti
cipat opera vite nutritiue: ⁊ tunc dicitur viuere vi
ta plante: ⁊ ſic deinceps donec perueniat ad cōple-
tam ſimilitudinem generantis. ¶ Ad primum ergo
dicendum ꝙ anima ſenſibilis nullo modo eſt h ali-
quid: quia nec habet aliquam partem ſui per quam
indiuiduetur: nec habet eſſe ſubſiſtens ⁊ abſolutum
cum nulla eius operatio ſit niſi mediante corpore:
nec hoc ipſum quod eſt mouere motu progreſſiuo fa-
cit ſine organo corporali. eſt enim duplex virtus mo
tiua: vna imperans: ⁊ altera imperata. Imperans eſt
virtus appetitiua ſenſitiua cuius actus conſtat ꝙ nō
eſt ſine organo corporali. virtus autem motiua impa
ta: ⁊ exequens motum eſt vis quedam muſculis et
lacertis affixa quorum motu totum corpus mouetur
⁊ ſic patet ꝙ in motu animalis hec operatio que eſt
mouere non eſt anime ſecundum ſe ſenſitiue: ſȝ me
diante organo corporali. vnde non ſequitur ꝙ eſſe
abſolutum habeat. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ ex
actione qualitatum elementarium ſequitur aliquid
dupliciter. vno modo ex ipſis ſecundum ſe: ſicut ſa-
por ⁊ odor durum ⁊ molle: ⁊ alia que determinantur
in quarto methaurorum: ⁊ ſic nec anima ſenſibilis
nec aliqua forma ſubſtantialis ex actionibus earum
ſequitur: quia ſequeretur ꝙ forme ſubſtantiales ex
neceſſitate materie inducerentur: vt Empedocles
dixit: alio autem modo ſequitur aliquid ex eis: ſicut
ex inſtrumentis: vt dicit philoſophus in ſecundo de
anima ꝙ ignis in motu augmenti: eſt ſicut inſtrumē
tum regulatum: ſed principaliter agens ⁊ regulans
eſt virtus anime dirigens in determinatam quanti
tatem. ⁊ ſimiliter dico ꝙ ex actionibus qualitatū ac
tiuarum cōſequitur animā ſenſibilis: ⁊ alie forme ſub
ſtantiales ſȝ ꝙ in eis vt in inſtrumentis manet vir
tus anime vel alterius ſubſtantialis forme: ⁊ ipſius
celi: ⁊ ideo nō oportet cū non agant in virtute ſua tā
tum: ꝙ ex actionibus earum nihil ſequatur vltra earū
ſpeciem: quia ex motu inſtrumenti ſequitur effectus
ſȝ rationem principalis agentis. ¶ Ad tertium dicē
dum ꝙ ſuppoſito ſm fidem noſtram ꝙ celum ſit corpus
inanimatum nihilominus tamen ponimus ꝙ motus
eius ſit ab aliqua ſubſtantia ſpirituali: ſicut a moto-
re: ⁊ cum motus ſit actus motoris ⁊ mobilis oportet
ꝙ in motu non tantum relinquatur virtus corpora-
lis ex parte mobilis: ſed etiam virtus quedam ſpiritua-
lis ex parte motoris: ⁊ quia motor eſt viuens nobiliſ
ſima vita: ideo non eſt inconueniens: ſi motus cele-
ſtis in quantum eſt in eo intentio: ⁊ virtus motoris per
modum quo virtus agentis principalis eſt in inſtru
mēto eſt cauſa vite materialis qualis eſt per animā
ſenſibilem ⁊ vegetabilem. ¶ Ad quartum dicendum
ꝙ quamuis homo ⁊ equus in hoc conueniant ꝙ eſt ſen
ſibile non tamen oportet ꝙ anima ſenſibilis ſit vnius
rationis in homine ⁊ equo: quia homo ⁊ equus non
ſunt vnum animal in ſpē. vnde i homine anima ſen-
ſibilis eſt multo nobilior ꝙ in aliis animalibus quā
tum ad principales actus: vt patet in actibus inte-
riorum ſenſuum: ⁊ in operatione tactus qui eſt princi-
palis ſenſus: in omni enim toto poteſtatio potentia in
ferior ſuperiori coniuncta perfectior inuenitur vt po
teſtas prepoſiti multo excellentior eſt in rege: anima
autem ſenſibilis per eſſentiam coniungitur aie rationa
li: ⁊ ideo totum eſt per creationē: ſed tamē modus tra

ductiõis ſeminis eſt ſimilis in homine ⁊ in aliis animalibus: q2 in ſemine hominis eſt etiam virtus formatiua ſicut in aliis animalibus: ſed q2 actio illius virtutis eſt materialis vt dictum eſt: non poteſt actio eius pertingere ad eſſentiam immaterialem: ſed tantum per virtutem huius virtutis p2imo conſequitur conceptus vitam nutritiuam: ⁊ poſtea vitaȝ ſenſitiuaȝ. Sed q2 vt Auicen. dicit in hoc proceſſu ſunt plurime generationes ⁊ corruptiones ſicut ꝙ ſemen conuertitur in ſanguinem: ⁊ ſic deinceps quando venitur ad ſecundam perfectionem: prima perfectio non manet eadem numero: ſed acquiritur ſimul cum acquiſitione ſecunde: ⁊ ſic patet ꝙ in infuſione anime rationalis ſimul cõſequitur in vna eſſentia anime animaȝ ſenſitiuaȝ ⁊ vegetatiuaȝ: ⁊ priores perfectiones nõ manent eedem numero. ¶ Ad quintuȝ dicenduȝ ꝙ in animalibus generatis ex putrefactione virtus celi vt cõmen. dicit in ſeptimo metha. ſupplet locuȝ virtutis formatiue in ſemine. huiuſmodi enim animalia propter ſui imperfectionem nõ requirunt tot ad ſui generationem ſicut animalia perfectiora in quibus oportet ꝙ cum virtute celeſti adſit in ſemine virtus anime a patre deriuata. eſt eniȝ virtus celeſtis in omnibus corporibus inferioribus ſicut virtus motoris in moto vt inducat vnuȝquodqȝ in ſpeciem ſcḋm materie diſpoſitionem: ⁊ hee virtutes celeſtes in elementis recepte vocantur a philoſopho in .xvii. de animalibus virtutes anime quibus omnia elemẽta plena dicit eo ꝙ huiuſmodi virtutes ſunt ſufficientes ad animationem materie ſi ꝑtingant ad aliquam complexionis equalitatem.
¶ Aut ſi de pedibus ad ſeruituteȝ ſubiciendã. Nõ videtur h̄ eſſe verum per h̄ ꝙ dicitur Gene. iii. ſub viri poteſtate eris. Et dicendum ꝙ hoc in penã mulieris inobedientis inductum eſt. Vel dicendum ꝙ non eſt ſub poteſtate viri per modum ſeruitutis ſed per modum gubernationis. Ideoqȝ ponimus de illo ⁊c. Nec concluſio non ſequitur cuius ratio in obiectionibus dicta eſt. Eo ſcḋ miraculo. Nec ſimilitudo etiam ad probandum eius propoſitum non valet ⁊ q2 Augu. eo modo multiplicationem illam factam dicit ſuper Io. ſicut ex paucis granis educuntur multe ſegetes ꝙ quidẽ per attractionem humoris a terra certum eſt fieri. Angelorũ miniſterio facta ſit ⁊c. quod quidem miniſterium eſſe potuit in ſeparatione coſte ⁊ in congregatione materie ex cuius conditiõe corpus mulieris formatum eſt. Tamen ꝑꝑ effectus diuerſos ⁊c. Et h̄ eſt ſcḋm ꝙ dicuntur plures ydee ſcḋȝ diuerſos reſpectus ad creaturas: vt ſupra in primo libro dictum eſt.

Di. Decimanona.

De primo hoïs ſtatu ante peccatũ. ſ. qualis fuerit ſcḋm corpus ⁊ ſcḋm animam.

Solẽt queri plura de primo hoïs ſtatu ante peccatũ. ſ. qual' fuerit hõ priuſq̈ peccaret ⁊ ĩ corpore ⁊ ĩ aĩa mortal' an ĩmortalis: paſſibilis: an ĩpaſſibilis. De termino inferioris vite: ⁊ de trãſitu ad ſuꝑiorẽ: de mõ ꝓpagationis filiorum: ⁊ alia multa q̃ nõ inutiliter ſciũẽ: lȝ aliqñ curioſitate querãẽ. Et priuſq̃ ad animi qualitatẽ ꝑtinẽtia ꝓſequamur: de qualitate eiꝯ ſcḋm corpus ⁊ mõ ꝓpagatiõis filioꝝ: ⁊ ꝑ aliis quibuſdã inſpiciamus. Primus igiẽ hõ ſcḋm naturã corporis terreni: ⁊ imortalis fuit quodã mõ ſcḋm aliqd: q2 potuit non mori. ⁊ mortalis quodãmõ: q2 potuit mori. In illo nãqȝ ꝑmo ſtatu habuit poſſe mori ⁊ poſſe ñ mori. ⁊ hec fuit prima humani corporis imortalitas. ſ. poſſẽ nõ mori. In ſecũdo vero ſtatu pꝯ peccatũ habuit poſſe mori ⁊ ñ poſſe nõ mori. q2 ĩ hoc ſtatu moriẽdi ẽ neceſſitas. In tertio ſtatu habebit poſſe nõ mori ⁊ nõ poſſe mori. q2 ad illũ ſtatũ ꝑtinet moriẽdi ĩ poſſibilitas. qḋ ex grã erit: nõ ex natura. In primo ſtatu fuit corpus hoïs aĩale. i. egẽs alimonio ciborum. Unde ⁊ hõ factus dr̃ eſſe in aĩam viuentem: nõ ſpũalẽ. i. in aĩam corpus ſenſificãtẽ: quod adhuc erat aĩale: nõ ſpũale. Qḋ egebat cibis vt ꝑ aĩam viueret. Factus eſt igiẽ in aĩam viuẽtẽ. i. vitã corꝑi dantẽ: tñ ꝑ ſuſtẽtamẽta ciborũ. ⁊ tũc erat corpus mortale ⁊ imortale. quia poterat mori ⁊ poterat nõ mori. Poſt peccatũ vero factũ ẽ mortuũ: ſicut dicit apl'us. Corpus ꝑꝑ peccatũ mortuũ ẽ. i. neceſſitateȝ moriẽdi ĩ ſe hȝ. In reſurrectiõe vero erit ſpũale. ſ. agile ⁊ cibis nõ egẽs ⁊ imortale: nõ ſicut ĩ ſtatu ꝑmo tñ fuit. ſ. ꝙ poſſit nõ mori: ſed ẽt ꝙ nõ poterit mori. Unõ Aug. ſuꝑ Geneſim. apl's ait. Corpus qdem mortuũ ẽ ꝑꝑ. ꝑ. ⁊c. Prius de limo terre formatũ ẽ corpꝯ aĩale nõ ſpũale: cũ quali reſurgemus. ⁊ renouabimur a vetuſtate: nõ ĩ corpus aĩale quale fuit: ſed in melius. i. ſpũale: cũ hoc mortale ĩduet ĩmortalitatẽ: in quam mutãdus erat Adã niſi mortẽ corporis aĩalis peccando meruiſſet. Non eniȝ ait apoſtolus. Corpus mortale ẽ propter peccatum: ſed mortuum. Illud eniȝ ante peccatum mortale ⁊ immortale erat. q2 poterat mori ⁊ non mori. Aliud eſt auteȝ nõ poſſe mori: aliud poſſe non mori. ideo factuȝ eſt per peccatum non mortale: quod erat: ſed mortuum. quod non fieret niſi peccaret. animale eniȝ non eſt hoc corpus ſicut primi hominis fuit. ſed iam veterius eſt. habet enim neceſſitatem moriẽdi. Ecce hic euidenter aperit Aug. ꝙ corpus hominis ante peccatum mortale ⁊ immortale fuit: ſed non qualiter fiet in reſurrectione. De hoc eodem Beda ſuper Geneſim ait. Non eſt credendum ante peccatum ita fuiſſe mortua corpora noſtra ſicut modo. ait enim apoſtolus. Corpus propter peccatum mortuum eſt. ſed licet fuiſſent

animalia nondum ſpūalia non tamen mortua: que.ſ. neceſſe eſſet mori.

Utrum immortalitas quam habuit ante peccatuꝫ eſſet in conditione nature: an ex gratie beneficio.

s Olet hic queri cum primus homo mortale ⁊ immortale corpus habuerit: vtrum ex conditione nature ipſius corporis habuerit vtrunqꝫ: an alterūꝫ beneficiuꝫ eſſet grē: ſcilicet immortalitatꝭ.i. poſſe non mori. Ad quod dici poteſt: quia alterum habebat in natura corporis.i. poſſe mori: alterum vero ſcilicꝫ poſſe non mori erat ei ex ligno vite.ſ. ex dono gratie. Unde Aug. ſuper Geneſim. Quodam modo creatus eſt homo immortalis: quod erat ei de ligno vite: non de conditione nature. Mortalis erat conditione corporis animalis: imortalis beneficio conditoris. Non enim imortale erat qꝫ omnino mori non poſſet. quod nō erit niſi vbi fuerit ſpirituale. Aperte dicit qꝫ nō ex natura: ſed ex ligno vite habebat poſſe non mori. Propter hoc aliqui dicunt qꝫ niſi illo ligno vteretur: non ſemꝑ viueret quia peccaret. Peccaret enim ſi illo ligno non vteretur. quia preceptum erat ei vt comederet de omni ligno paradiſi: niſi de ligno ſciētie boni ⁊ mali. Sicut ergo peccauit comedēdo qđ erat prohibitum: ita etiam peccaret ſi nō comederet quod erat iuſſum.

Si non foret preceptum vt de illo ligno ederet: ⁊ aliis ⁊ non illo vteretur: an poſſet non mori.

s Ed adhuc queritur ſi non eſſet preceptum vt de ligno vite ederet ⁊ aliiſ ⁊ non illo veſceretur: nunquid poſſet non mori? Si ſemper viueret non vtens illo ligno: non erat ei ex illo ligno poſſe nō mori. ſi vero non poſſet ſemper viuere: id erat ei ex illo ligno. Aliqui dicunt qꝫ ſi non fuiſſet ei preceptum veſci de illo ligno ⁊ aliis ⁊ non illo veſceretur: viueret ſemper: ſic determinātes illud quod ſupra dixit Aug.ſ. erat ei de ligno vite: non de conditione nature tantuꝫ ſ. quaſi non ex conditione nature ſolūmodo erat ei: ſed etiam ex ligno illo. Aliis autem videtur qꝫ ex ligno vite erat ei poſſe non mori: non ex natura. Ideoqꝫ enim dicitᷣ potuiſſe non mori: quia poterat vti illo ligno: de quo edens non moreretᷣ.

Queſtio Aug. quomodo immortalis factus ſit homo.

E hac vero hominis immortalitate qualis fuerit: Augu. ſuper Geneſim queſtionem mouens: ſic ait. Queritur quomodo immortalis factus ſit homo pre aliis animātibus: ⁊ quomodo cum illis communem acceperit alimoniam. Sed alia eſt immortalitas carnis quam in Adam accepimus alia quam in reſurrectione ſperamus per chriſtum. Ille factus eſt homo immortalis vt poſſet non mori ſi non peccaret. moreretᷣ autem ſi peccaret. Filii vero reſurrectiōiſ nec poterunt vltra peccare nec mori. Caro noſtra non tunc egebit refectione ciborū: qꝛ nulla poterit eſſe defectio. Caro Ade ante peccatum ita immortalis creata eſt: vt per alimoniam adiuta eſſet mortis ⁊ doloris expſ. ſic ergo immortalis ⁊ incorruptibilis condita eſt caro hominis: vt ſuam immortalitateꝫ ⁊ incorruptionem per obſeruantiam mandatorum dei cuſtodiret. In quibus mandatis hoc continebatᷣ vt de illis lignis conceſſis manducaret: ⁊ ab interdicto abſtineret. per horum edulium immortalitatꝭ dona conſeruaret. donec corporalibus incrementꝭ perductus ad etatem que conditori placeret multiplicaret progeniē ipſo iubente ſumeret de ligno vite. quo perfecte immortalis factus. cibi alimenta ñ vlterius requireret. Ecce his verbis videtᷣ Aug. tradere qꝫ caro primi hominis immortalitateꝫ in ſe habuerit que per alimoniam ciborum conſeruaretᷣ vſqꝫ ad tēpus ſue tranſlationis in melius quando de ligno vite comederet ⁊ fieret omnino immortalis ita vt non poſſet mori.

Quod ex predictꝭ conſequi videtᷣ hominē de natura ſiue conditionis aliquo modo fuiſſe imortalem. ſed nō oīno fieret imortalis niſi participato ligno vite.

i Oc aliqui dicunt qꝫ immortalitatem de natura habebat qua poterat non mori que aliorum lignorum eſu poterat conſeruari. ſed non poterat cōſummari. niſi per aſſumptionem ligni vite. quod videtᷣ Aug. ſentire ſuꝑ Geneſiꝫ dicens. Hoc quoqꝫ addo talem cibum illam arborem preſtitiſſe. quo corpus hominis ſtabili ſanitate firmaretᷣ non ſic ex alio cibo ſed inſpiratione ſalubritatꝭ occulta. Hic innuere videtᷣ qꝫ cum aliis cibis poſſꝫ corpus ſuſtentari. hoc cibo indeficienti ſanitate firmaretᷣ. Ex quo cōſequi videtᷣ qꝫ ſic in natura ſui habuit mortalitatem quandam.ſ. aptitudinem moriendi ita aliquam immortalitatem in natura ſua habuerit.i. aptitudinē quandam: qua non poterat nō mori cibis adiutus. ſed ſi per preſtitiſſet immortalitatis perfectio eſſet ei de ligno

vite. Sed qui hoc tradūt quomodo ſuperio-ra Aug. verba quibus dic̄ ꝙ erat immortal' ex ligno vite: huic ſententie non contradicāt diligenter inquirant.

a Solēt etiam queri plura de primi hominis ſtatu ⁊c. Determinata ſuperiꝰ inſtitutione humane nature quantū ad vtrūq; ſexū. Hic pſequitur conditiones nature inſtitute quantū ad primum ſtatum ſui. Diuiditur autē in partes duas: In prima determinat ea que pertinent ad conſeruationē indiuidui in eſſe per immortalitatem. In ſecunda ea que pertinent ēt ad multiplicationem ſpeciei per generationē. xx. di. ibi. Poſt h̄ videndū eſt qualiter primi parentes ⁊c. Prima in duas. In prima oſtendit immortalitatē hominis quantum ad primum ſtatū. In ſecunda inquirit cāꝫ ⁊ modum eius. ibi. Solet ⁊ h̄ queri cū homo p̄mus ⁊c. ¶ Circa primum tria facit. Primo manifeſtat itentionem. Secundo proponit hominis immortalitatē. ibi. Primus ergo homo ſm̄ naturā corpis ⁊c. Tertio manifeſtat differentiam illius primi ſtatꝰ ad duos ſtatus ſequentes. ibi. In primo ſtatu fuit corpus hominis ⁊c. Solet ⁊ h̄ queri. Hic inquirit cām immortalitatis: ⁊ modum: vtrum. ſ. eſſet per gratiā vel per naturam. Et circa h̄ tria facit. Primo mouet queſtionem. Secundo determinat eam ex verbis Aug. ibi. Ad quod dici poteſt ⁊c. Tertio inducit quorūdam diſceptationē ſuper hac determinatiōe. ibi propter h̄ aliqui dicunt ⁊c. Et circa h̄ duo facit. Primo ponit quorundam opinionem qui ſimpliciter dicte determinationi adherent dicentes ſolam gratiam eſſe cauſam immortalitatis. In ſecunda obicit incontrarium ⁊ ponit contrariam opinionē. ibi. Sꝫ adhuc queritur ⁊c. Et circa h̄ tria facit. Primo ponit obiectionem contra primam opinionem. Secundo ex h̄ inducit opinionem contrariā. ibi. Aliqui dūt ⁊c. Tertio ponit quedam verba Aug. ex quibus ſecūda opinio firmamētū hr̄e vr̄. ibi. De hac vero hominis imortalitate. Ubi prius verba Aug. ponit q̄litatē potentie imortalitatis exprimētia. Scd̄o ex his ꝯcludit ſcām opinionē ad quā firmandam aliā auctoritatē Aug. inducit ibi. Ideo alii dicunt ⁊c. ¶ Hic q̄nq; queruntur. Primo de imortalitate hōis ſꝫ animam. Secundo vtrū homo in ſtatu innocentie fuerit imortalis ſꝫ corpus. Tertio vtrū fuerit ipaſſibil'. Quarto ſuppoſito ꝙ ſic: vtrum illa imortalitas ⁊ impaſſibilitas fuerit per naturā vel per gratiā. Quinto vtrū illa immortalitas ſit eadem cū imortalitate reſurgentium.

a Ad primam ſic proceditur. videtur ꝙ anima hominis corrupto corpore corrumpatur. Primo per hoc quod habetur eccle. tertio: vnus eſt interitus hominis: ⁊ iumentorum: ſed iumenta ſimul in corpore ⁊ in anima intereunt. ergo videtur ꝙ etiam homo. ¶ Preterea differētie ſupiores participātur vniformiter ab his que conueniunt in aliquo inferiori: ſicut oē animal equalr̄ ſe hꝫ vt dicat corporeū. ſꝫ incorruptibile ⁊ corruptibile ſunt dr̄e entis. ergo eodem modo conueniunt omnibus que ſunt in aliquo determinato genere: ſed in omnibus animalibus accidit corruptio per hoc ꝙ forma eorum in non ens recedit. ergo videtur ꝙ ſimiliter etiam in hominibus. ¶ Preterea quorumcūq; eſt vnum eſſe non poteſt corrumpi vnum ſine corruptione alterius. cum corruptio ſit mutatio de eſſe i n̄ eē. ſed forme ⁊ mē eſt vnum eſſe cum eſſe debeatur compoſito quod ex vtroq; reſultat. ergo non poteſt eſſe corruptio materie ſine corruptione forme: ſed anima eſt forma corporis vt in ſecundo de anima habetur. ergo corrupto corpore etiam anima corrumpitur. Si dicatur ꝙ anima ⁊ ē forma ⁊ ſubſtantia ⁊ poſt mortem non manet inquantum eſt forma: ſed inquantum eſt ſubſtantia. Contra aut anima eſt forma per eſſentiam ſuam: aut per aliquod accidens ſuum. Si primo modo. ergo cū vnius rei non ſint plures eſſentie: ſi anima poſt mortē non manet inquantum eſt forma eſſentia ſua penitꝰ annichilabitur. Si autem ſecundo modo: cū ex anima ⁊ corpore non conſtituatur vnum quod eſt homo niſi inquantum anima eſt forma corporis ſequetur ꝙ homo ſit ens per accidens: ⁊ non ſignificet aliquid in predicamento ſbē. quod eſt valde abſurdū. ergo videtur ꝙ poſt mortem nullo modo anima remaneat. ¶ Preterea vt in primo celi ⁊ mundi probat philoſophus impoſſibile eſt ꝙ aliquid habeat v̄tutem ad eſſendum ſemper quod non ſemper fuit: quia virtus que eſt ad h̄ vt ſit ſemper determinatur ad tempus infinitum: ⁊ quod in tempore infinito poteſt eſſe non habet virtutem determinatam ad h̄ vt quandoq; ſit ⁊ quandoq; non ſit. quod inuenitur in omni eo quod eſſe cepit: ſed anima rationalis nō ſemper fuit quinimo cum corpore incepit. ergo nec ſemper erit: ſed cum corpore finietur. ¶ Preterea cum nulla ſit ſubſtantia ſine propria operatione vt Damaſ. dicit: impoſſibile eſt animam ſeparari a corpore ſi in omni operatione ſua indiget corpore: ſed in intelligendo corpore indiget: quia non eſt intelligere ſine fantaſmate vt in primo ⁊ tertio de anima dicitur ⁊ huiuſmodi intelligere corrumpitur corrupto corpore vt in primo de anima dicitur: de aliis etiam operationibus eius planum eſt ꝙ ſine corpore non exercentur. ergo animam a corpore ſeparatam remanere eſt impoſſibile. ¶ Preterea omne quod eſt ex nihilo vt Damaſ. dicit vertibile eſt in nihil: ſed anima cum ſit creatura ex nihilo eſt. ergo videtur ꝙ in nihil vertibilis ſit: ⁊ ita eſt corruptibilis. ¶ In contrarium eſt quod dicit philoſophus in ſecundo de anima ꝙ reliquum genus anime ſcilicet intellectus ſeparatur ab aliis partibus anime ſicut perpetuum a corruptibili. Et in p̄io de anima ꝙ intellectus videtur ſubſtantia quedam eſſe: ⁊ non corrumpi. non enim corrumpitur per ſe. cum etiam inferiores vires vt ſenſitiue de quibus minus videtur debilitentur tantum ex in diſpoſitione organorum: nec etiam per accidens. cum non ſit forma ſuper aliud delata: ſed ſubſtantia quedam per ſe ſubſiſtens: ¶ Preterea in. x. ethicorum phs probat felicitatē cōtemplatiuā actiua digniorem eſſe: q: ē diuturnior: ſꝫ felicitas actiua extendit̄ vſq; ad terminū huius corporalis vite. ergo cōtēplatiua remanet ēt poſt hanc vitam: nō aūt in corpore. ergo in anima. ¶ Preterea ad deū ptinet hr̄e curā ⁊ prouidentiā de omnibus que in mundo fiunt: ⁊ precipue de his que circa homines geruntur: ⁊ precipue circa bonoſ ⁊ qui ſunt deo ſimilimi vt habetur ex verbis philoſophi. x. ethicorum ꝙ homo ſapiens eſt deo ſimillimus: et ſibi amantiſſimus: ſed non poteſt eſſe ſine iniuſtitia prouiſoris ⁊ gubernantis vt mali nō pu

niantur ⁊ boni nō premientur. Cum ergo iniuſtitia in deum cadere non poſſit: oportet omne malum puniri: ⁊ omne bonum premiari. hoc autē in vita iſta nō contingit: cum frequenter bona malis eueniant: et e conuerſo. ergo videtur ꝙ hoc erit poſt hanc vitam.

¶ Preterea. vt in tertio de anima philoſophus dicit. anima eſt locus ſpecierū: ſed locus conſeruat locatum. ergo ſi ſimilitudo bona eſt: oportet ꝙ in anima intellectiua de qua loquitur: ſpecies itelligibiles conſeruentur. ſed intellectus poteſt intelligere pſentibus intelligibilibus: ſicut ſenſus ſentire preſentibꝰ ſenſibilibus. ergo anima poteſt per ſe in actum intelligendi ſine hoc ꝙ aliquid a corpore accipiat. ⁊ ita videtur ꝙ ſine corpore eſſe poſſit ex rͣ quam Ariſtotiles in principio de anima ponit: ꝙ ſi anima habꝫ operationem propriam ſine corpore eſt ſeparabilis.

¶ Reſpondeo dicēdo: ꝙ circa hoc quatuor ſunt poſitiones. Prima fuit antiquorum naturalium qui intellectum a ſenſu non diſcernebant. vnde ſicut operatio ſenſus dependet a corpore: ita etiam ponebāt intellectus operationem ex corpore depēdere ⁊ animam intellectiuam conſequi naturam corporalē. vñ quidam ponebant animam eſſe ignem: quidam vaporem: quidam armoniam: ⁊ ſic de aliis ſm ꝙ tantū ſenſus ⁊ motus animalium conſiderabant. ⁊ ideo ſm eos neceſſarium fuit ponere animam poſt corpus nō remanere. Hanc autem opinionem Ariſto. ſufficienter infringit oſtendens intellectū habere eſſe abſolutum non dependens a corpore: ꝓpter quod dicitur nō eſſe actꝰ corporis. ⁊ ab auicen. dicitur nō eſſe forma ſubmerſa in materia. ⁊ in lib. de cauſis dicitꝰ non eſſe ſuper corpꝰ delata. huiꝰ aūt ꝓbationis medium ſumitꝰ ex parte operationis eiꝰ. cum .n. operatio non poſſit eſſe niſi rei per ſe exiſtentis: oportet illud qđ ꝑ ſe hꝫ operationē abſolutā: etiā eſſe abſolutum per ſe habere. operatio autem intellectus eſt ipſius abſolute ſine hoc ꝙ in hac operatione aliquod organum corporale communicet: qđ patꝫ precipue ex tribus. Primo: q̄r hec operatio eſt omnium formarum corporalium ſicut obiectorum. vnde oportet illđ ꝑncipium cuiꝰ eſt hec operatio ab oī forma corporali abſolutū eē. Secūdo: q̄r intelligere ē vliū. in organo aūt corporali recipi nō poſſunt: niſi intentiones indiuiduate. Tertio: q̄r itellectus intelligit ſe: quod non contingit in aliqua virtute cuius operatio ſit per organū corporale: cꝰ rō ē: q̄r ſꝫ auic. cꝰlibꝫ vtutis oꝑantis ꝑ organū corporale oꝫ vt organum ſit medium inter ipſam ⁊ obiectū eius. Viſus enī nihil cognoſcit niſi illud cuiꝰ ſpēs poteſt fieri in pupilla. Auditus ſimiliter non percipit niſi qđ poteſt immutare timpanum auris: ⁊ ſic de ceteris ſenſibus. vnde cū non ſit poſſibile vt organū corporale cadat mediū inter virtutē aliquā ⁊ ipſam eēntiā virtutis nō erit poſſibile vt aliq̄ virtꝰ operans mediāte organo corporali cognoſcat ſeipſam. Et hec ꝓbatio tangitur in libro de cauſis in illa ꝓpōne. Omnis ſciens qui ſcit eſſentiam ſuā eſt rediens ad eſſentiā ſuam reditione completa. Et dicitur redire ꝯplete ad eēntiam: vt ibi commen. exponit: cuius eſſentia eſt fixa ſtans non ſuper aliđ delata. Ex quibꝰ omnibus pꝫ ꝙ anima intellectiua habꝫ eē abſolotolutā non dependens ad corpus. vnde corrupto corpore non corrumpitur. Secūda fuit Pictagore ⁊ platonis qui videntes incorruptionē anime errauerunt in hoc ꝙ poſuerunt aīas de corpore in corpus tranſire. Et hanc pōnem improbat philoſophꝰ in primo de anima oſtendens ꝙ anima eſt forma corporis ⁊ motor eiꝰ. oportet autem. vt determinate forme determinata materia debeatur: ⁊ determiāto motori determinatum organum: ſicut quelibet ars i agēte vtitur propriis inſtrumentis. vnde hec anima nō poteſt eſſe forma ⁊ motor niſi huius corporis. Tertia poſitio eſt eorum qui dicunt animam intellectiuā ſm quid corruptibilem eſſe ⁊ ſm quid incorruptibilē: q̄r ſꝫ hoc de aīa eſt huic corpori proprium: corrumpitur corrupto corpore: ſm aūt id quod omnibꝰ eſt commune incorruptibilis eſt. Ponunt enim intellectū eſſe vnum in ſubſtantia omniū: quidam agentem: ⁊ quidam poſſibilem vt ſupra dictum eſt ⁊ hunc eſſe ſubſtantiam incorruptibilem: ⁊ in nobis non eſſe niſi fantaſmata ⁊ illuſtrata lumine intellectus agentis ⁊ mouentia intellectum poſſibilem: quibus intelligentes ſumus ſm ꝙ per ea continuamur intellectui ſeparato: ergo ſequitur: ꝙ ſi id quod eſt ꝓpriū deſeruitur tantū cōi ⁊c. remanente ꝙ ex oībus animabus humanis vna tm̄ ſubſtantia remaneat diſſolutis corporibꝰ. Hec autem poſitio quibꝰ rōnibus innitatur ⁊ q̄no improbari poſſit, ſupra dictū eſt .xvii. di. Quarta poſitio eſt quā fides noſtra tenet ꝙ aīa intellectiua ſit ſubſtātia nō depēdens ex corpore: ⁊ ꝙ ſint plures intellectiue ſubſtātie ſm corporū multitudinē: ⁊ ꝙ deſtructis corporibꝰ remanēt ſeparate nō i alia corpora trāſeuntes: ſꝫ i reſurrectōe idē corpus nūero qđ depoſuerat vnaq̄ꝗ aſſumat.

¶ Ad pꝛimū ergo dōm: ꝙ Salomon ibi loquitꝰ more cōcionatoris aſſumens in ſe diuerſoꝝ hominū ſnīas ⁊ ſapientiū ⁊ ſtultoꝝ vt in fine omnibꝰ appareat que ſit verior ſententia. vnde ꝯcludit q̄ſi ſnīam ꝓferens dicens finē loquēdi oēs pariter audiamꝰ ⁊c. Et hoc ē vnū ex illis q̄ ab eo in perſona ſtultorum inducuntꝰ.

¶ Ad ſcōm dōꝫ ꝙ corruptio inuenitur in omnibus corruptibilibus ſm vnam rationem communem q̄ntum ad id quod per ſe corruptioni conuenit: ſed non q̄ntū ad id quod accidit ei. cum enim corruptio ſit proprie compoſiti tranſmutatio de eſſe in non eſſe hoc per ſe ad corruptionem pertinet vt compoſitum eſſe deſiſtat. ⁊ quia compoſitum habet eſſe ex coniunctione forme ad materiā: ideo diuiſio forme a tali materia inuenitur in qualibet corruptione. ſed ꝙ forma in nihil cedat vel non: hoc corruptioni accidit ex ratione propria huiꝰ forme vel illius. ſi enim ſit forma talis cuius eſſe ſit abſolutum ⁊ non dependens: in cuius eſſe participationem materia adducitur ex hoc ꝙ perficitur tali forma contingit: vt ex defectu materie ꝯpoſitum huiuſmōi eſſe amittat ſm hoc ꝙ īproportionata ad ipſū efficitur. ⁊ tamen ipſa forma remanet in ſuo eſſe: et ſic deſtructio eſt compoſiti forma remanente. ſi vero forma non habeat eſſe abſolutum in quo ſubſiſtat ſed ſit per eſſe compoſiti: tunc ex quo compoſitum deſinit eſſe: oportet ꝙ forma etiam eſſe amittat: et per accidens corrumpatur.

¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ſicut dicit commentator in tertio de anima. intellectus non eodem modo dicitur forma cum aliis formis materialibus quod quantum ad hoc dico verum eſſe: licet ipſe. aliud intendat ꝙ anima cum habeat eſſe abſolutū vt eius operatio oſtendit non habet eſſe per eſſe compoſiti quin ponimus compoſitum per eſſe eius. ⁊ ideo corrupto corpore non corrumpitur per accidens anima: ſicut alie forme que non ſunt niſi per eſſe compoſſiti nec aliquam operationem habent niſi mediante materia.

¶ Ad quartum dōm: ꝙ anima rōnalis preter alias
formas dicit̃ eſſe ſubſtantia: ⁊ hoc aliquid ſm ꝙ hꝫ
eſſe abſolutum: ⁊ quod dicitur ꝙ anima poteſt dupli
citer conſiderari. ſ. ſm ꝙ eſt ſubſtātia ⁊ ſm ꝙ eſt for-
ma non eſt intelligendum ꝗ̄uiꝫ ad diuerſa que ī ipſa
ſunt quaſi aliud ſit eſſentia ſua ⁊ aliud ipſam eſſe for-
mam: vt ſic eſſe formam accidat ſibi: ſicut color cor-
pori: ſed diſtinctio accipitur ſm eius diuerſam conſi
derationem. non enim ex hoc ꝙ eſt forma hꝫ ꝙ poſt
corpus remaneat: ſed ex hoc ꝙ habet eſſe abſolutuꝫ:
vt ſubſtantia ſubſiſtens: ſicut etiam homo non habet
ꝙ intelligat ex hoc ꝙ eſt animal: ſed ex hoc ꝙ eſt rati
onalis: ꝗ̄uis vtrunqꝫ ſit ſibi eſſentiale. ¶ Ad quin-
tum dōm ꝙ ex ratione illa non plus probatur ꝗ̄ꝫ hoc
. ſ. ꝙ id quod habet virtutem ad hoc vt ſit ſemper dū
habet illam virtutem non terminat eſſe ſuum ad ali-
quod tempus ante vel poſt: quaſi non potuerit ꝑ hāc
virtutem pluſꝗ̄ꝫ certo tempore duraſſe. ⁊ hoc etiam
in anima verum eſt: q2 per virtutem quaꝫ modo ha
bet: potuiſſet per mille milia annoꝝ duraſſe. ſed q2
hanc virtutem a ſe non habet: ſed ab alio tūc ex hac
virtute incepit ſua duratio quando hec virtus data
eſt ſibi. ¶ Ad ſextum dicendum: ꝙ intelligere cū ali
quo vł ſine aliquo dicitur dupliciter. vel hoc modo
ꝙ illud etiam intelligatur eſſe particeps operationiſ
ſicut organum virtutis viſiue ſimul cum virtute vi-
ſiua videt: quia videre eſt compoſiti: ⁊ ſic intellectꝰ
omnino ſine corpore intelligit. quia hec operatio nō
perficitur mediante organo corporali: vel ita ꝙ illō
ſit obiectum operationis: ſicut viſus non poteſt vi-
dere ſine colore. ⁊ hoc modo etiam intellectus in ſta
tu vie non poteſt intelligere ſine fantaſmate quod ſe
habet ad intellectū: ſicut color ad viſum: vt phus in
tertio de anima dicit. Et ex hoc nō oſtenditur ꝙ ani
ma intellectiua habeat eſſe dependens ad corpꝰ cuꝫ
operatio egrediatur ab ipſa abſolute. ſed poſt mortē
aliuꝫ modum intelligendi habebit: de quo locꝰ erit
inquirendi in fine quarti. ¶ Ad ſeptimuꝫ dōꝫ ꝙ ver
tibilitas in nihil: nihil aliud ponit in creatura ꝗ̄ꝫ de-
pendentiam eſſe eius ad principium a quo eſſe ha-
bet adeo ꝙ ſi influentia eiꝰ ceſſaret quelibet creatu-
ra eſſe deſiſteret. ſed ex hoc non poteſt creatura cor-
ruptibilis dici: vt in primo libro dictum eſt: diſtincti-
one octaua.

D ſecundum ſic proceditur. vr̃ ꝙ homo in pri
a mo ſtatu habet neceſſitatem moriendi. ſm
corpus. Quicquid enim ſequitur ex neceſſita
te materie: eſt neceſſarium neceſſitate abſoluta: vt in
ſecūdo phyſi. habet̃. ſed corruptio compoſiti ex con-
trariis ſequitur ex neceſſitate materie. ergo corpꝰ ho
minis qd̄ ex contrariis compoſitum erat ſimpliciter
⁊ abſolute erat neceſſe corrumpi. ¶ Pr̃. qd̄ eſt cor-
ruptibile ſm partem: eſt etiā ſm totū diſſolubile. ſed
corpus hominis in primo ſtatu ſm aliquam partem
diſſolubile erat alˀs cibo non vteretur precipue: q2 ē
formatus in perfecta quantitate: cum nutrimentū ſit
ad reſtaurationē deperditi. ergo videtur ꝙ etiaꝫ to-
tum corpꝰ diſſolubile foret. ¶ Preterea. vt in qnto
methaphyſice dicitur. neceſſitas cibi eſt de illis ſine
quibus non poteſt eſſe vita. ſed homo in primo ſta-
tu habebat vitam cibis indigentem: vt in littera dici
tur. ergo ſine cibis viuere non potuiſſet. ⁊ ita videtur
ꝙ quantum in ſe erat neceſſitatem mortis haberet.
¶ Preterea. ea que differunt ſm genus non ſunt
trāſmutabilia inuicē. ſꝫ corruptibile ⁊ incorruptibile
ſunt hmōi: vt in. x. methaphy. dicitur. ergo non pōt
eſſe vt hō qui nunc eſt corruptibilis prius fuerit in
corruptibilis. ¶ Prete. mortale eſt vna de differen
tiis conſtitutiuis hominis. ſꝫ vt ī octauo methaphy.
dicitur. qualibet differentia appoſita vel amota fit
alia ſpecies: ſicut etiam numeris per additionem et
ſubtractionem vnitatis. ergo ſi homo ante peccatum
fuiſſet immortalis: fuiſſet alterius ſpeciei: quod eſt ī
conueniens. ¶ Sed contra. Apoſto. Ro. vi. dicit.
Stipendia peccati mors. ergo homo ante peccatuꝫ
mortuus non fuiſſet. Idem poteſt haberi ex hoc ꝙ
dicitur ſap. iii. Deus mortem non fecit: ſed impii ⁊c.
¶ Preterea. pena non precedit culpam: ſed mors ē
maxima penarum. vnde a philoſopho finis terribi-
lium dicitur in tertio ethicorum. ergo ante peccatuꝫ
mortuus non fuiſſet. ¶ Reſpondeo dō. ꝙ vt ex ſcdo
phyſicorum habetur. Ea que ſunt ad finem inſtituū
tur ſm rationem finis: vt patet precipue in artificia
libus. cum ergo homo inſtitutus eſſet ad finem beati
tudinis excedentis omnem facultatem humane na-
ture: oportuit ꝙ in ipſa ſui inſtitutione aliquid ſibi col
latum fuerit ſupra facultateꝫ principioꝝ naturaliuꝫ.
ex principiis autem naturalibus eſſe perpetuum ha
bere non poteſt: cum ex contrariis componatur: qd̄ ē
cauſa corruptionis in rebus cum forma materiam ꝑ-
ficiat ſm eius capacitatem. vnde hoc ſibi ſupra cōdi
tionem nature ſue collatum fuit. vt anima que in taꝫ
nobilem finem ordinabatur ſm poteſtatem ſuā ſupra
communem nature ordinem quo materia recipit eē
ſm ſui conditionem eſſe perpetuum materie cōicareꝫ.
Et q2 hec ptās anime ſupꝫ corpꝰ conſequebat̃ ex ordi
natione eius in finē non poterat īpediri eius effectꝰ
niſi per deordinationē eiꝰ a fine que ſine peccato eē
non poterat. ⁊ q2 peccare poterat lib. arbi. nondum i
iuſtitia confirmato poterat impediri eius effectus vt
morte eſſe perpetuū interciperet̃. et ideo quodāmodo
erat mortalis inquantū poterat mori: ⁊ quodammo-
do immortalis inquantū poterat nō mori. Sed poten
tia moriendi nō poterat reduci ſtatim in actū niſi pre
cedēte mutatione aīe ſm actum peccati. iō ſimplici-
ter dōꝰ. erat homo ī ſtatu illo imortalis ⁊ mortalis nō
niſi ſm qd. ſ. ſi peccaret. q2 vt in. ix. metha. dicit̃. illō
dicitur ſimpliciter eē in potentia ad aliqd qd̄ pōt ſta
tim reduci in actum vno motore: ſicut non dicimus
ꝙ ex terra poſſit fieri ſtatua: ſed ex cupro: ꝗ̄uis ex ter
ra fiat cuprū. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ratio illa ꝓce
deret ſi cōpoſitum eſſe recepiſſet ſm conditionē ma
terie ⁊ nō ſm ptātem forme cuiꝰ eſſe perpetuum eſt.
⁊ hoc idē aīe in principio ſuper cōeꝫ nature curſū col-
latū ē. AD ſcdm dōm ꝙ qdā dnt̃ ꝙ nulla diſſolutō
vel deꝑditio fcā fuiſſet ī corpore ade ⁊ cibꝰ ab eo non
ſumebat̃ ad reſtaurationē deꝑditi. ſꝫ ꝯtra hūc defe-
ctū cōem oī creature quī ē vtibilitas in nihil. Sꝫ hoc
ridiculū vr̃: q2 ſm hoc ēt corpora celeſtia cibis idige
rēt. ⁊ ēt icorperee ſuſtātie nec ꝯtra hūc defectuꝫ per
cibos ſubuenit̃: vt vel tollet̃ depēdētia ſui eē ꝑ cibuꝫ
vel ſaltē minuat̃. irrōnabile āt ē ꝙ īdiguerit ꝓpter
defectū aliquē ꝓpter quē illi defectui ſubueniri non
poſſit. ⁊ iō dō. eſt ꝙ cibꝰ ſumebat̃ ad reſtaurationē de
perditi ⁊ ad augmētū corporis in ꝗ̄titate perfecta et
ad multiplicationē ſpēi per viā ſeminalē ſm ꝙ nutri
tiua augmētatiue ⁊ vegetatiue deſeruire dicit̃. ⁊ iō
oportet ponere ꝙ aliqua particularis deperditio in
corpore ade fieret. non tamen poterat ſubſequi diſ-
ſolutio in toto propter virtuteꝫ regitiuam corporis:

que erat ex parte anime vt dictū eſt: ſicut etiā in partibus mundi contingit elemētorū in partibꝰ corruptionē fieri. non autem in toto contingit elemēta corrūpi ex eo ꝙ inferiorū corporū ordo virtute ſuperiorū ꝯſeruatur. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ſi Adam non comediſſet moreretur: nec tamē mori poterat ante peccatum: q̄ hoc ipm qȏ erat non comedere tpe terminato fuiſſet ſibi peccatum: tum q̄ erat contra preceptū diuinitꝰ ꝓmulgatum: quo preceptum erat ſibi vt d̄ omni ligno paradiſi comederet. Gen. ii. tum q̄ non exiſtente precepto foret contra legē naturaliter iuſitam. tēpus autem terminatum comedendi non per experientiam defectus cognouiſſet: ſed iudicio rationis. ¶ Ad quartū dōm: ꝙ impoſſibile eſt ꝙ de corporali in incorporale tranſmutatio fiat vel econuerſo: ſi ſumatur vt oppoſita. i. ſupra eadem principia fundata. Incorruptibilitas autem illa quam primꝰ homo habuit non fuit in principiis nature fundata: ſed in virtute anime diuinitus conceſſa. ⁊ ideo quando nature ſue derelictus ē mortem quam in natura ſua habebat: neceſſe fuit in actum exire: que quidem dicte immortalitati oppoſita nō erat Unde patet reſponſio ad quintum. q̄ illa immortalitas principia nature in quibꝰ conſiſtit mortalitas nō tollebat. vnde nulla differentia conſtitutiua diminuitur dicebatur enim hō tunc mortalis: prout mortale ē differentia eius ſecundum ꝙ ex ꝯditione nature ſue mortem habuit.

a Ad tertium ſic proceditur. videtur ꝙ corpus Ade fuerit paſſibile. Sentire enim ſm̄ philoſophum quoddam pati eſt: ſed Adā habuit corpus ſenſibile: ergo ⁊ paſſibile. ¶ Preterea: corpora ſuperiora ſunt cauſa motuum in inferioribꝰ corporibꝰ ſed corpꝰ ade aliquo modo mutabile erat ad minꝰ ſm̄ augmentū. ergo erat receptiuum impreſſionū ſuperiorum corporum. ſed recipere impreſſionē agentis ē pati. ergo habuit corpꝰ paſſibile. ¶ Pre. ſomnꝰ eſt paſſio q̄dam ⁊ immobilitatio organorum ſenſibilium: vt philoſophꝰ oſtendit. ſed Adam in primo ſtatu dormiuiſſet. Unde Gen. ii. immiſſus ī eo ſopor a domino dr̄. ergo corpus paſſibile habebat. ¶ Preterea. augmentū ſine alteratione eſſe non poteſt: nec alteratio ſine paſſione vt in primo de generatione dicit. ſꝫ corpus Ade erat augmentabile: ergo ⁊ alterabile ⁊ paſſibile. ¶ Preterea. oē molle obuians duro oꝫ ꝙ cedat ſibi. ſed adam habuit ī carne ſua molliciē. ḡ ab aliquo corpe duro vt ſecuri ſecari potuiſſet. Siſr ēt viri vt vr̄ ab excellēti calidore ⁊ ſic de oibꝰ aliis paſſibilibꝰ ī corpalibꝰ. ¶ Sꝫ contra. ois paſſio magis facta abicit a ſubſtātia: vt dicit phs. ſed qȏ abicit a ſubſtantia ē via in corruptionē. ḡ cū corpꝰ ade fuerit icorruptibile: nō potuit ſiſr eē paſſibile. ¶ Pre. cum ſemper patiēs ſit ignobilius agente paſſio. n. aliquem defectum importat in patiēte. ſꝫ corpꝰ ade nulli defectui ſubici poterat. ergo paſſibile non erat. ¶ Reſpondeo dō. ꝙ pati dr̄ dupliciter. vno mō coiter. alio mō ꝓprie. coiter dicit pati quicquid recipit aliquid quocūqȝ mō. ⁊ ſic cū oē recipiens careat eo qȏ recipit ⁊ ſit in potentia ad illud. ⁊ econuerſo oē qȏ eſt in potentia ad aliquid ſit receptiuū alicuiꝰ a tali paſſibilitate nihil abſoluit: niſi illud qȏ eſt actꝰ purꝰ. ſ. deus. ois enim creatura paſſibilis dici poteſt ſm ꝙ alicuiꝰ perfectionis receptibilis eſt. Sed q̄ illō qȏ perfectionem recipit: non ꝓprie dicit paſſum vel alteratum: ſed magis perfectum: vt in. vii. phyſicorum dicitur. ideo ꝓprie dicit pati ſm ꝙ paſſio ſequit alterationem qua aliquid tranſmutatur ab eo quod eſt ſibi ſm naturam: ſicut ſi aqua calefiat vel aer inſpiſſetur ⁊ ſi corpus animalis infirmetur: non autem ſi ſanetur. Primo ergo modo accepta paſſiōe: corpus ade paſſibile erat. ſed ſecundo mō accepta: tunc dicendum ē corpus eius fuiſſe paſſibile ſm quid. ſ. ſi peccaret ⁊ impaſſibile ſimpliciter: ſicut de mortali ⁊ immortali dictū eſt. ¶ Ad primum ergo dōm ꝙ duplex eſt paſſio. vna que ſequitur actionem nature: quādo. ſ. ſpecies agētis recipitur in patiente ſecundum eſſe materiale: ſicut quando aqua calefit ab igne. Alia que ſequit actionem que eſt per modum anime: quando. ſ. ſpecies agentis recipitur in patiente ſecundum eſſe ſpirituale: vt intentio quedam: ſecundum quem modū res habet eſſe in anima: ſicut ſpecies lapidis recipitur ī pupilla. ⁊ talis paſſio ſemper eſt ad perfectionem patientis. vnde talem paſſionem non excludimꝰ a corpore ade. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ cum motꝰ ſuperiorum corporum ſit vt vita quedam: nō exiſtentibus omnibus: vt in octauo phyſicorum dicit. paſſio illa ſecundum quam corpora inferiora ſuperiorum impreſſionem recipiunt: eſt ad perfectionem ⁊ conſeruationem eorum. vnde nec etiam talis paſſio a corpore ade excluditur. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ ſecundū quoſdam homo in primo ſtatu non dormiuiſſet. ſed q̄ hoc ratione vel auctoritate firmari non poteſt: probabilius videtur: vt ex quo vitam animalem habebat ea que talem vitam conſequuntur ſibi non deeſſēt. Somnus autem quandoqȝ conuenit ex cauſa naturali: ſicut ex vaporatione alimenti vel ex humiditate cerebri: vt in prima etate: ⁊ ſic videtur vtraqȝ de cauſa potuiſſe eſſe ſomnum in primo ſtatu. quandoque vero ex cauſa innaturali: ſicut ex labore aut egritudine: ⁊ ſic non fuiſſet ibi ſomnus. Somnus enim quantum in ſe eſt: eſt paſſio ad perfectionem totius animalis pertinens: eo ꝙ in ſomno intenduntur virtutes naturales: ⁊ quietantur virtutes animales: vt poſtmodum fortiores ſint in actibus ſuis. ¶ Ad quartū dicendum: ꝙ in augmento eſt alteratio eius qȏ additur: q̄ conuertitur in ſubſtantiam eius quod augetur: non autem oportet ꝙ ſit alteratio eius cui additur: ꝑ quam a perfectione nature ſue tranſmutatur. ⁊ hoc quod augetur eſt illud cui additur alimentum. vnde ex augmento non poteſt concludi paſſibilitas corporis augmentati. ¶ Ad quintum dōm: ꝙ quāuis caro Ade mollis eſſet ⁊ diuiſibilis tamen per ꝓuidentiā ſuā continebatur a tali paſſione dum ſibi a nociuis cauebat: quod ſi non faceret peccaret. ſed ꝑ diuinā ꝓuidentiā ab oī violentia cōſeruabatur illeſus.

a Ad quartū ſic ꝓceditur. videtur ꝙ ꝑ naturam hō in primo ſtatu erat impaſſibilis ⁊ immortalis. Eiuſdē enim eſt infundere ⁊ continuare vitam ſed aīa naturaliter vitā corpori infundit. ergo ēt naturalr̄ ī ꝑpetuū vitā in corpore ꝯtinuaſſet. ¶ Pre. vt dicit Aug. xii. ſup Ge. ⁊ phs ī. iii. d̄ aīa. Agēs eſt nobiliꝰ patiēte. ſꝫ corpꝰ ade nobiliſſimū corporū erat. ḡ a nullo corpe pati poterat vt corrūperet etiā ſm cōditionē nature ſue. ¶ Pre. corruptio cōtingit ī corporibus mixtis: ex hoc ꝙ aliquod elementorum predominans armoniam mixtionis diſſoluit. ſed corpus ade erat temperatiſſimum. ergo videtur ꝙ non poterat ibi ſequi corruptio naturalis per exceſſum alicuius contrarii. ¶ Preterea. corruptio naturalis animalium contingit ex conſumptione humoris naturalis. ſed in corpore ade ſi aliquid deperdebatur poterat per cibum aſſumptum reſtaurari:

preciſpue cum ipſe quantitatem deperditi ⁊ virtuteꝫ
cibi aſſumpti cognoſceret: ⁊ in edendo modum con-
ſeruaret. ergo videtur ꝙ nunꝗ naturaliter corruptꝰ
fuiſſet. ¶ Preterea. illa dicimus naturaliter eueni
re que ex rationibus ſeminalibus rebus īditis conſe
quuntur. ſed per virtutem ligni vite immortalitateꝫ
conſecutus fuiſſet: vt in littera dicitur. ergo videtur
cum lignum illud eſſet corpus naturale ꝙ naturali-
ter vitam conſeruare potuiſſet. ¶ Sed contra eſt: q:
Dioniſius dicit in quarto capi. de diui. nomi. ꝙ da-
ta naturalia demones per peccatum nō perdiderūt
ſed homo non amplius ꝗ̄ demon peccauit. ergo ſi i-
mortalitatem naturaliter habuiſſet eam nullatenus
amiſiſſet. ¶ Preterea. dr̄ie conſequuntur ex princi-
piis eſſentialibus ſpeciei: ſed mortale eſt differentia
hominis. ergo ex naturalibus principiis homo habꝫ
ꝙ ſit mortalis. cum ergo natura ſpeciei eadem ſit an-
te peccatum ⁊ poſt: videtur ꝙ ante peccatum etiam
naturaliter mortalis erat. ¶ Reſpondeo dicendo ꝙ
immortalitas illa ⁊ impaſſibilitas quam homo habu
it in primo ſtatu non inerat ſibi ex ſuis principiis na-
ture vt dictum eſt: ſed ex beneficio conditoris. vnde
naturalis proprie dici non poteſt: niſi forte naturale
dicatur omne illud quod natura incipiens accepit.
ſed contra multiplices modos corruptionis ⁊ ca-
uſas: pluribus remediis a corruptione conſeruaba-
tur. Eſt enim quadruplex modꝰ quo corpora anima
lium corrumpuntur. Primus eſt qui communiter inue-
nitur in omnibus generabilibus ⁊ corruptibilibus ex
hoc ꝙ res materiales habent virtutem finitā ad eēn
dum. vnde oportet ꝙ omnes certo periodo corrumpā
tur: vt in ſecundo de generatione dicitur. Secūdus
eſt cōmunis omnibus corporibus mixtis exceſſu in-
ordinato alicuius contrariorum. ¶ Et cōtra . vtrum
ꝗ̄ illorum defectum ſubueniebatur homini per quā-
dam virtutem anime collatam ad hoc vt ſecundum
conditionem ſuam materiam perficeret: vt ſicut ipſa
anima habet eſſe indeficiens: ita indeficiens eē cor-
pori tribueret ⁊ perpetuam equalitatem complexio
nis. Tertiū modū corruptōis ppriū habent corpora
animata: ſicut ⁊ proprium modum generationis ex
hoc. ſ. ꝙ calor qui eſt inſtrumentum anime humiduꝫ
conſumit in quo eſt vita. ⁊ cōtra hunc defectum ſub-
ueniebatur ſibi duplici beneficio: q: per eſum aliorꝫ
lignorum paradiſi reſtaurabatur continua deperdi-
tio facta in corpore: ſicut etiam in nobis fit per cibos
quibus vtimur. ſed q: illud quod ex nutrimento con
uertitur: non eſt adeo perfecte ſubſiſtens virtuti ſpe
ciei: ſicut quod prius ierat: eo ꝙ virtutes naturales
ſemper debilitantur in agendo: ideo in nobis oportꝫ
ꝙ in fine ſequatur diminutio quando virtus ſpeciei
adeo debilitatur: ppter mixtionem extranei: ꝙ non
poteſt fieri tanta reſtauratio quanta fit conſumptio ⁊
ſic in fine oportet conſumptioneꝫ eſſe: vt philoſophꝰ
in primo de generatione dicit: ⁊ ponit exemplum de
vino cui ſemper admiſcetur aqua: quod tandē aquo
ſum fit. Sꝫ ad hoc ſubueniebat ei lignū vite: cuiꝰ vir
tute diuinitus conceſſa alimentum aſſumptum i per
fectam aſſimilationem adducebatur. ppter quod ēt
a quibuſdam dicitur: ꝙ ad reſtaurationem hūidi ra-
dicalis deperditi conferebat. Quartꝰ autem modus
corruptionis eſt per violentiam ab aliquo extrinſeco
agente. ſicut per inciſionem gladii: vel aduſtionem
ignis: ⁊ huiuſmodi. Et ab hoc modo corruptōnis cō
ſeruabat hominem illeſum diuina prouidentia: per
quā decretum erat vt nullū nocumentum homo pate
retur in corpore: niſi prius a mentis innocentia deci
diſſet. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ anime non eſt natu-
rale infundere vitaꝫ: niſi tali corpori. ſ. qđ eſt ſic com
plexionatū ⁊ organizatū. ⁊ manente tali diſpoſitione
corporis vita continuatur ab anima. ſed hāc non eſt
poſſibile ſemper durare ſm poteſtatem inferioris na
ture. vnde non oportet ꝙ imortalitas ſit naturalis.
¶ Ad ſecundū dōm: ꝙ impoſſibile eſt aliqđ mixtum
eſſe in quo nō predominet alterū cōtrariorꝫ multis d̄
cauſis. Primo: cū nature elementares ſe habeant q̄-
ſi materialiter ad formaꝫ mixti non poſſet mixtum cō
ſequi vnam formaꝫ ſimpliciter: niſi elemēta aggrega
rentur in vnum hoc mō: ꝙ vnū ſit formale ⁊ predomi
nans. Scđo: q: ad mixtionē exigit elemētorꝫ altera-
tio quā eſſe non contingeret ſi ponerentur eorꝫ equa-
les virtutes: oportet enim ꝙ virtus alterantis virtu-
tem alterati excedat. Tertio: q: nullum locum natu-
ralem haberet ſi nullum elementum in eo dominare
tur: ⁊ ita nec motum naturalem in quo deficeret a p-
prietate corporis naturalis. Quarto: quia in anima-
tis ſpecialiter calor eſt inſtrumentū aie: vt in ſecūdo
de aia dicit. vnde oꝫ calorem p̄dominari. ⁊ ſic oꝫ ꝙ
in quolibꝫ mixto tandē ſequat corruptio. ¶ Ad ter-
tiū dōm: ꝙ nihil phibet illđ quod ē nobiliꝰ ſimplr eſſe
minꝰ nobile ſꝫ aliquid: ſicut caro hūana q̄ gdē ſꝫ na
turā ſuc ſpēi nobilior ē gladio. nū ſm pprietatē duri et
mollis: ē ignobilior: q: durum noiat potentiā natura
lē reſpectu illiꝰ rei: cuiꝰ molle i potentiā dicit. ⁊ eodē
modo eſt ignobilior ꝗ̄ ignis cum habeat in potentia
calorem quem ignis habet actu. actꝰ vero ſemper po
tētia ē nobilior. ⁊ ideo cōtingit corpꝰ nobiliꝰ ab ignobi
liori pati ſm naturā: vt corpus aialis ab igne. ¶ Ad
quartū dōm: ꝙ illđ qđ ex nutrimēto i carnē cōuertit
ſemper efficit minꝰ ac minꝰ habēs de virtute ſpeciei:
tum q: virtꝰ naturalis ex actione debilitatur: eo ꝙ a-
gens ſimul patitur: vt in . vi. phyſi. dicit: tū q: perfe
ctius recipit virtutes ſpēi qđ p ſe generat: ꝗ̄ qđ ge-
nerat per admixtionē ad alterꝫ: ſicut vinū qđ generat
in vite virtuoſius eſt ꝗ̄ hoc qđ aliqd generat ex ad-
ditione aque trāſumpte in vinū: ex cuiꝰ etiā admixtio-
ne totū vinū debilitatur. tū etiā q: omnis virtꝰ quāto
plus eſt vnita tanto efficacior ē ad agendū. ⁊ quanto
materia magis multiplicat: tanto calor naturalꝭ ma-
gis diffundit. vnū eſt minꝰ potens ad cōuertenduꝫ: ſi
cut etiā in lib. de aialibꝰ dicit philoſophꝰ ꝙ aialia que
hūt magnū cor ſūt timida: q: calor i magno corde eſt
diſperſus ⁊ in paruo cōgregatus: ⁊ ideo in puero tm̄
de alimento ꝯuertitur: qđ ſufficit nō ſolū ad reſtaura
tionē deperditi: ſed etiā ad augmentuꝫ. ſed poſtea cō
uertit ſolum hoc qđ ad reſtaurationē deperditi ſuffi
cit. tādem vero nō tm̄ natura poteſt ꝯuertere ꝗ̄tm̄ de
perditur. vnde oꝫ ꝙ ſequatur diminutio ⁊ tandē cor
ruptio. Et ideo per virtutē naturalē hoc nō pōt ꝯtin-
gere: vt per ſumptioneꝫ cibi vita hominis perpetuo
conſeruaret. ¶ Ad quintū dōm: ꝙ lignū vite nō erat
principalis cā imortalitatis ſed coadiuuans ad con
tinuationē vite modo predeterminato. ⁊ iō imortali-
tas nō eſt iudicāda naturalis propter virtutē ligni vi
te. ſed magis gratuita propter virtutē anime ſup na-
turā collatā q̄ pricipalis cā imortalitatis erat. ¶ Et
preterea. i rebꝰ viuētibꝰ nō dr̄ aliqd naturale niſi qđ
ex pncipio itrinſeco ꝯſeqt: ꝗ̄uis ēt p actionē quarun
dā rerꝫ naturaliū extrinſecꝰ agētiū aliqd i eis efficiat:
vt pꝫ in vſtione ⁊ aliis ſimilibus.

a D quintū ſic proceditur. videtur ꝙ immortalitas Ade non ſit eadeꝫ cū imortalitate reſurgentiū. Primo per hoc ꝙ Auguſti. dicit ꝙ alia eſt imortalitas quam in Adam perdidim⁹ ⁊ alia quam per xp̄m in reſurrectione ſperamus. ¶ Pre. de eodē in ideꝫ nō eſt aliqua tranſmutatio: ſed infra dicetur ꝙ ſi adam perſtitiſſet transferendus erat de imortalitate quam hēbat in ſpiritualē vitam. ergo imortalitas ſpiritualis qualis eſt reſurgentium non ē eadem cuꝫ imortalitate ade. ¶ Pre. ipaſſibilitas reſurgentiū eſt quedam ipſorū dos. ſed adaꝫ in primo ſtatu dotem nō habuit: cuꝫ dos non debeatur niſi ei qui traducitur in domum celeſtis ſponſi per modum ſponſe. ergo ⁊c. ¶ Pre. ea que cauſātur ex diuerſis principiis oꝫ eē diuerſa. ſed imortalitas ade cāuſabatur ex innocētie gratia. imortalitas aūt reſurgentiū cauſabitur ex hitu glorie in beatis. ergo nō eadē imortalitas eſt vtrobiqꝫ. ¶ Sꝫ ꝯtra imortalitas corporis conſequitur libertatē arbitrii ſm eius diuerſū ſtatuꝫ. ſed in oībus ſtatibus ē eadē libertas arbitrii. ergo eadē ē imortalitas corporis in primo ⁊ vltimo reſurgētiū ſtatu. ¶ Pre. vna ⁊ eadē potētia eſt que pri⁹ diſpoſita eſt ⁊ poſtmodū efficiꝉ neceſſitas. ſed corp⁹ hominis i p̄mo ſtatu erat imortale: q̄ſi h̄ꝫ potentiā diſpoſitā tm̄: eo ꝙ poterat mori ⁊ nō mori. i vltio vero ſtatu erit imortale ſm potentiā q̄ ē neceſſitas ad vitam q: impoſſe erit mori. ergo ē vna ⁊ eadē imortalitas.

¶ Reſpondeo. dd. ꝙ imortalitas dicit potentiā quādam ad ſemꝑ viuendū ⁊ nō moriendū. hec aūt potētia in natura hūana ex ꝑte corporis nō inueniꝉ niſi imperfecta q̄ſi potētia obediētie tm̄: eo ꝙ p p̄ncipia noſtre vite ſempiternitas hri nō pōt. ſꝫ ꝯplemētū h⁹ potētie ē ex aliquo diuino munere gratis collato. ſic ergo imortalitas dupliciter ꝯſiderari pōt. vel q̄tū ad potentiā incompletā naturalē: ⁊ ſic eſt vna ⁊ eadem immortalitas: ſicut vna ⁊ eadem natura. vel quantum ad munus gratie: qḋ ē quaſi formale complens dictā potentiā. ⁊ ſic inueniꝉ differentia vtrinſqꝫ imortalitatis ⁊ ipaſſibilitatis. q: p̄ma fuit ꝑ gratiā innocētie. vltima vero erit ꝑ donū glorie. In p̄mo enim ſtatu talis erit victoria aīe ſup corp⁹: vt nihil in corpore fieri poſſet qḋ aīe aduerſareꝉ. ſed i vltimo ſtatu amplior erit victoria: in hoc ꝙ ꝓprietates aīe quodāmō i corp⁹ redūdabunt: vt corp⁹ agile ⁊ lucidū ⁊ ſpirituale efficiaꝉ ⁊ ipaſſibile. Et ꝑ hoc pꝫ rñſio ad vtrāqꝫ partē. In p̄mo ſtatu fuit corp⁹ hois ⁊c. videꝉ ꝙ tale ēt erit in tertio ſtatu cū al' gen⁹ hois ſit ⁊ ſemper de hoie prediceꝉ. Et dōm: q: differt aial: ⁊ aiale q̄tū ad nois ſignificationē: q: aial nominat naturā generis q̄ a ſpecie nūq̄ȝ remouetur: vn̄ ſemper hō diceꝉ aial. ſꝫ animale dicit aliqḋ denoiatum ex natura animalis. cū aūt denominatio ꝓprie ſit ab eo qḋ ē formale ⁊ perfectiuū rei: illi tm̄ animale eſſe ꝯpetit in quo ꝓprietates aialis q̄tum ad aliqd dominanꝉ. Hec aūt ſūt i quibus hō cū aliis aialibus ꝯuenit. ⁊ iō qui brutales motus ſequitur. i. paſſiōes ſenſitiue partis aialis hō ab Apl'o dr̄. i. Cor. ii. q: ergo in primo ſtatu hoiem oportebat occupari circa opera nutritiue ⁊ generatiue ſine quib⁹ vitā ꝯſeruare nō poterat. iō aialem vitaꝫ dicebatur habere. Corpus ꝓpter peccatum mortuum ⁊c. videtur hoc eſſe falſum ⁊ expoſitio inſufficiens q̄ adiungitur: q: quod in futurum neceſſarium eſt: nōdum tamen dicitur eſſe factuꝫ. ergo ⁊ ſi ex peccato neceſſitatem mortis homo incurrat: non tamen corpus eius mortuum dici debet. Et dōm ſm quoſdaꝫ: ꝙ homo poſt peccatum eſt in continuo actu deficiendi vſqꝫ ad mortem ſecundum ꝙ dicitur ſapientie quinto. Continuo nati deſinimus eſſe: ⁊ ideo ſtatim homo mortuus poteſt dici. Sed hoc videtur redire in opinionem Eracliti qui ponebat omnia moueri ſemper: volebat enim omnem tranſmutationem que in longo tempore contingit: puta augmenti diuidere ſecundum omnes particulas temporis: vt in qualibꝫ parte temporis eſſet aſſignare aliam partem motus: ſicut eſt in motu locali: qui ſolus proprie ⁊ vere continuus eſt: vt in octauo phyſicorum commentator dicit: ⁊ hoc ſatis a philoſophis improbatur. ¶ Preterea. nō ē impoſſibile ꝙ duo motus cōtrarii ſint cōtinui vnde cum generatio ⁊ corruptio ſint contraria: oportet inter tempus generationis ⁊ corruptionis eiuſdē rei eſſe aliquod tempus in quo non corrumpitur nec generatur. ¶ Et preterea. adhuc non deberet dici mortuum ſed mori. Et ideo aliter dōm eſt ꝙ expoſitio Auguſtini eſt ſufficiens: vt. ſ. ex hoc mortuū dicatur: q: neceſſitatem mortis habet: quod eſt in futuruꝫ neceſſarium. ⁊ ſi nondum ſit in actu in ſeipſo: eſt tamē iam determinatū in cauſa ſua vt quodāmodo poſſit dici eſſe. vnde ⁊ de ortu luminariuꝫ ⁊ occaſu ⁊ eclypſibus fiunt demonſtrationes vt de his que ſunt ſemper: q: cauſas determinatas habent quas nō ꝯtingit aliquomodo deficere. Unde dicit Aug. ix. ſup Gen. ꝙ hoc mō dicitur corp⁹ hominis p⁹ peccatū mortuū ſicut a medicis homo infirm⁹ deſperat⁹ propter impoſſibilitatē euadēdi diciꝉ mortu⁹. Qḋ aūt diciꝉ ꝯtinuo nati ⁊c. nō eſt intelligendū q̄ſi trāſmutatio corruptionis hois ſit toto tp̄e vite ei⁹ i actu. ſꝫ vel hoc diciꝉ ꝓpter breuitatē vite: qḋ. n. parꝝ ē q̄ſi nihil eſſe videtur vt dicitur in ſcdo phyſicorū. vel q: dies ad vitā determinati a deo ꝯtinuo labuntur. Oderat ei de ligno ⁊c. videtur ꝙ hoc dictum redeat in fabulas antiquorum quas phus deridet ⁊ improbat in tertio metha. qui dicebant deos qui guſtauerunt de quodam cibo factos eſſe immortales: alios autem remanſiſſe mortales. Sed dicendum ꝙ non eſt ſile: quia illi ſabuloſe totam cauſam immortalitatis cibo conferebant. Aug. vero nō intēdit ꝙ lignū vite eēt p̄ncipalis cauſa imortalitatis. ſꝫ q̄dā ad imortalitatē coadiuuās vt dictū ē. Nō ꝙ poſſet nō mori ⁊c. Ad hui⁹ q̄ōnis ſolutionē ſciēdum ꝙ ⁊ ſi preceptū exteri⁹ nō accepiſſꝫ tamen interior ratio dictabat terminato tempore cibum ſumendū eēt. ⁊ ideo ſi cibū nō aſſumpſiſſet tam de illo ligno q̄ȝ de aliis contra legem naturalē fuiſſet. et ideo peccaſſet ⁊ mortuus fuiſſet.

Diſtinctio vigeſima

De mō procreationis filiorꝝ ſi nō peccaſſent: ⁊ quales naſcerentur filii.

P Oſt hoc videndum eſt qualiter primi parētes ſi nō peccaſſent filios procreaſſent: ⁊ quales ipſi filii naſcerentur. Quidā putāt ad gignendos filios primos homines in paradiſo miſceri nō potuiſſe niſi poſt peccatū dicētes cōcubitū ſine corruptione vel macula non poſſe fieri. ſꝫ aū peccm̄: nec corruptio nec mac'la i hoie eē poterat: q̄m ex pctō hec ꝯſecuta ſūt. ad qḋ

dicendum eſt ꝙ ſi non peccaſſent primi homines ſine omni peccato ⁊ macula in paradiſo carnali copula conuenisſent. ⁊ eēt ibi thorus immaculatus ⁊ mixtio ſine concupiſcentia atq; genitalibus membris ſicut ceteris imparent vt ibi nullum motum illicitum ſentirent. ⁊ ſicut alia mēbra corporis aliis admouemus. vt manum ori ſine ardore libidinis. ita genitalibus vterentur mēbris ſine aliquo pruritu carnis. Hic eniȝ letalis egritudo mēbris humanis ex peccato inheſit. Genuiſſēt itaq; filios in paradiſo per coitum imaculatū ⁊ ſine corruptione. Unde Aug. ſuper Gen. Cur non credamus primos homines ante peccatum genitalibus membris ad procreationem imperare potuiſſe. ſicut ceteris ī quolibet opere ſine voluptatis pruritu vtuntur. Incredibile enim non eſt deum talia feciſſe illa corpora: vt ſi non peccaſſent illis mēbris ſicut pedibus imperarentur: nec cum ardore ſeminarent vel cum dolore parerēt. ſed poſt peccatum motum illum meruerūt quem nuptie ordinant continentia cohibet. Infirmitas enim prona in ruinam turpitudinis excipitur honeſtate nuptiali: ⁊ quod ſanis officiuȝ eēt: egrotis eſt in remedium. Emiſſi quidem de paradiſo conuenerunt ⁊ genuerūt. ſed potuerunt in paradiſo eis eē nuptie honorabiles ⁊ thorus immaculatus ſine ardore libidinis: ſine dolore pariendi.

Quare in paradiſo non coierunt duobus modis ſoluit.

c Ur ergo non coierunt in paradiſo. Quia creata muliere mox tranſgreſſio facta eſt: ⁊ electi ſunt de paradiſo. vel quia nondum iuſſerat vt coirēt ⁊ poterat diuina expectari auctoritas: vbi concupiſcētia non vrgebat. Deus vero non iuſſerat: qꝛ caſum eoꝝ preſciebat: de quibus homo propagandus erat. Ecce expreſſe habes de modo procreationis filiorum.

Determinatio illius inferioris vite vtruȝ nati filii per ſucceſſiōes an ſimul omnes trāſferendi fuiſſent.

d E termino vero temporis quo tranſferentur ad ſpiritualem celeſtemq; vitam: certum aliquid ſcriptura nō tradit. ⁊ ideo ambiguum eſt: vtrum parentes genitis filiis perfectaq; humani officii iuſtitia ad meliorem ſtatuȝ tranſferentur non p mortem ſed per aliquam mutationeȝ. An patres in aliquo ſtatu vite manerent ligno vite vtentes donec filii ad eundeȝ ſtatum peruenirēt. ⁊ ſic impleto numero omnes ſimul ad meliora tranſferentur vt eſſent ſicut ſancti angeli dei in celis. De quo Augu. ambigue differit ſuper Geneſim ita inquiens. Potuerunt primi homines in paradiſo filios gignere: nō vt morientibus patribus ſuccederent filii: ſed ī aliquo forme ſtatu manentibus: ⁊ de ligno vite vigorem ſumentibus: ⁊ filii ad eundem perducerentur ſtatum: donec impleto numero ſine morte animalia corpora in aliaȝ qualitatem tranſirent in qua omnino regenti ſpiritui deſeruirent: ⁊ ſolo ſpiritu viuificante ſine corporeis alimentis viuerent. Uel potuerunt parentes filiis cedere: vt per ſucceſſiones numerus impleretur. Qui genitis filiis pſectaq; humani officii iuſtitia ad meliora tranſferentur: non per mortem ſed per aliquā mutationem. Ecce hic habemus de tranſitu hominis ad meliora. ſed incertum nobis relinquitur vtrum ſimul tranſſerentur: an per ſucceſſiones.

Quales procreaſſent filios vtrum pſectaȝ ſtaturam ⁊ vſum membrorum habētes qualis primus homo fuit conditus.

f I vero queritur quales ſi non peccaſſet homo filios genuiſſet. vtrum videlicet ſicut ipſe primus homo ſm ſtaturam corporis ⁊ vſus membrorum perfect⁹ mox conditus extitit: ita etiam eius filii ī ipo natiuitatis exordio perfecti exiſterēt: qui ambulare: ⁊ loqui: ⁊ cetera cūcta facere poſſent. Reſponderi poteſt ꝙ filios paruulos naſci oportebat, ppter materni vteri neceſſitateȝ. Sed vtrum mox nati perfectionem ſtature ⁊ membrorum vſuȝ haberēt: an paruuli ⁊ ī minori etate conſtituti vti poſſent membroruȝ officiis: an per interualla temporum eo modo quo nūc fit: perfectionē ſtature ⁊ vſuȝ mēbrorum recepturi eſſent: de auctoritatib⁹ diffinitum non habemus: Et ſuper hoc Aug. ambigue loquitur. Mouet nos inquit ſi primi homines non peccaſſent: vtrum tales filios eēnt habituri: qui nec lingua nec manib⁹ vterentur. Nam propter vteri neceſſitatē forte neceſſe erat paruulos naſci. ȝ q̄uis exigua pars corporis ſit coſta: non tamen propter hoc paruulam viro coniugem fecit. Unde et eius filios poterat omnipotentia creatoris mox natos grandes facere. Sed vt hic omittam: poterat certe eis preſtare qḋ multis animalibus preſtitit: quorū pulli q̄uis ſint paruuli: tamen mox vt naſcuntur currunt ⁊ matres ſequuntur. econtra homini nato nec ad inceſſum pedes idonei ſunt: nec manus ſaltē ad ſcalpendum habiles: ⁊ iuxta ſe manus po

ſitiis naſcentes:magis poſſunt eſurientes fle
re q̄ ſurgere. ꝓprie vero infirmitati mētis cō
gruit hec infirmitas carnis. His verbis vide
tur inſinuari q̄ filii etiam paruuli officiis mē
brorum valerent vti.

Quibuſdam nō abſurde placuit q̄ filii
parui naſcerētur ⁊ ꝑ acceſſū tp̄is ī ſtatura ⁊ ī
aliis ſicut nunc proficerent:quod non eſſꝫ vi/
cio imputandum.

Sed cū Aug. ſub aſſertione de his ni
f bil tradat:non irrōnabiliter quibuſ
dam placuit p̄lmoꝝ parentum filioſ
naſcituros paruulos:ac deinde per interual
la temporꝫ eadē lege qua ⁊ nūc natiuitatē hu/
manā ordinatā cernim⁹:ſtature incrementuꝫ
⁊ vſuꝫ mēbrorum recepturos:vt in illis expe
ctaretur etas ad ambulandū ⁊ loquendū ſicut
modo in nobis. q̄d vtiqꝫ nō eē vicio deputā
dum:ſed cōditioni nature:ſicut a cibo nō pe/
nitus abſtinere valebāt. nec tamē illd̄ erat ex
vicio:ſed ex natura cōditionis. Ad hoc anteꝫ
opponitur ita:ſi non peccarent nec morirentur.
tur. ſed non peccarent ſi nō cōmederēt. Po/
terant ergo ſine alimonia viuere. Ceterum ſi
cut ſupra diximus nō ſolum peccarēt ſi de li
gno vetito ederent:ſꝫ ēt ſi conceſſis nō vterē/
tur. q2 ſicut erat ei preceptū nō illo ligno ve/
ſci ita aliis veſci. Preterea cōtra naturalē ra
tionem facerent qua ītelligebant de illis eſſe
edendum:quod ⁊ naturaliter apperebāt. Itē
opponit̄:cū fames ſit pena peccati:ſi nō pec
carent famem non ſentirent:ſꝫ ſine fame ſup
fluum videretur comedere. Unde putant qui
dam eos cibis nō indiguiſſe ante peccatū. q2
nō poterāt eſurire ſi nō peccaſſent. Ad q̄d di
ci pōt q̄ fames vere defectus eſt ⁊ pena pec/
cati. Eſt eni īmoderatus appetit⁹ edendi:cui
non ſubiacuiſſet homo ſi non peccaſſet : ſed
proculdubio peccaret niſi hunc defectum ci/
bo preueniret:habebat enim naturalem ap/
petituꝫ ⁊ moderatū:cui ita ſatiſfaciendū erat
ne defectū famis ſentiret. ſicut ergo nō ex vi
cio:ſed ex nature conditione erat:q̄ ante pec
catū homo cibis indigebat:ita non ex vicio
eſſet. ſed de natura:ſi hominis cōditio in pri
cipio ſuo. i. in primo parente a perfecto icho
ata in ſubſequēti propagatione a modico ad
maiora proficeret. vt. ſ. per interualla tempo/
rum ſtature corpore incrementa vſumqꝫ mē
brorum ſuſciperet.

Utrū ſicut ſtatura corporis ita ⁊ ſenſu mē
tis paruuli naſcerentur:⁊ per acceſſum tem/
poris proficeret in ſenſu ⁊ notitia veritatis:
an mox nati in his eſſent perfecti.

T cum de corpore humano non ſit
e abſurdum vel inconueniens hoc exi
ſtimare:queri ſolet:vtrū de ſenſu aīe
⁊ cognitione veritatis eodem modo ſentien
dum ſit:vt. ſ. hi qui ſine peccato naſcerentur:
ſenſu ⁊ intelligentia mētis īperfecti exiſterēt
⁊ per acceſſum temporis in his proficerent
vſqꝫ ad perfectionem:an mox conditi perfe
ctionem ſenſus ⁊ cognitionis perciperēt. Il
li qui ſentiunt paruulos natos in ſtatura cor
poris ⁊ vſu membrorum per acceſſū tempo/
ris profecturos:non diffitentur eoſdeꝫ in ex
ordio natiuitatis ſenſu imperfectos exiſtere
⁊ per interuallum temporis in ſenſu ⁊ cogni
tione proficere vſqꝫ ad perfectum. Ad quod
quidam opponunt dicentes. Si mox nati nō
haberent perfectionem ſenſus ⁊ intelligentie
ignorantia in eis eſſet. ignorantia autem pec
cati eſt pena. Sed qui hoc dicunt non ſatis
diligenter conſiderant:quia non omnis qui
aliquid neſcit:vel minus aliquid perfecte ſcit
ſtatim ignorantiam habere ſiue ignorans eē
dicendus eſt. quia ignorantia non dicitur ni
ſi cum id quod ſciri ⁊ non ignorari debet ne
ſcitur:taliſqꝫ ignorantia pena peccati eſt:cuꝫ
mens vicio obſcuratur ne cognoſcere valeat
ea que ſcire deberet.

De hominis tranſlatione in melioreꝫ ſta
tum ⁊ de duobus bonis altero hic dato al/
tero promiſſo.

Alis erat hominis inſtitutio an̄ pec/
t catum ſecūdū corporis conditioneꝫ
De hoc autem ſtatu transferendus
erat cum vniuerſa poſteritate ſua ad maioreꝫ
digniorēmqꝫ ſtatum:vt celeſti ⁊ eterno bono
in celis ſibi parato frueretur. Sicut enim ex
duplici natura compactus eſt homo. ita illi
duo bona conditor a principio preparauit.
Unum temporale:alterum eternum. Unum
viſibile:alterum inuiſibile. Unum carni:alte
rum ſpiritui. Et quia primum eſt quod ē ani
male:deinde quod ſpirituale eſt. temporale
ac viſibile bonum prius dedit. Inuiſibile au
tem ⁊ eternum promiſit ⁊ meritis querendū
propoſuit. Ad illius autem concordiam q̄d
dederat:⁊ ad illud merendum quod promiſe
rat:naturali rationi in creatione anime homi
nis indite qua poterat inter bonum ⁊ maluꝫ
diſcernere:preceptum addit obedientie: per
cuius obſeruantiam datum non perderet: et
promiſſum obtineret:vt per meritum veni/
ret ad premium.

Oſt hoc videndum eſt qualiter primi pa-
rentes ꝛc. Poſtq̃ magiſter determinauit
p de immortalitate Ade per quã eſſe indi-
uidui perpetuum conſeruabatur. Hic de-
terminat de generatione filiorum per quã
ſpecies multiplicantur in indiuiduis. Diuiditur au
tem in partes duas. In prima determinat ea que ꝑ
tinent ad ſtatum generationis. In ſecunda oſtendit
in quem ſtatum poſt hoc transſferendus erat. ibi. Ta
lis erat hominis inſtitutio ꝛc. Prima diuiditur i du
as. In prima determinat conditionem generationis
ex parte generantis. In ſecunda determinat quali
tatem generatorum. ibi. Si vero quare quales ſi nõ
peccaſſent ꝛc. ¶ Circa primũ tria facit. Primo oſtẽ
dit modum generationis: quia per concubitum ſine
pruritu libidinis. Secundo oſtendit generatiõis ꝑn
cipium: quia non in paradiſo coniuncti ſunt ante pec
catum ad generationem. ibi. Cur ergo i paradiſo ꝛc.
Tertio inquirit generationis terminum. ibi. De ter
mino vero temporis ꝛc. Si vero quare ꝛc. Hic in-
quirit qualitatẽ generatoꝝ. Et primo q̃tum ad cor-
pus. Secundo q̃tuʒ ad animaʒ. ibi. Et euʒ de corpo
re humano ꝛc. ¶ Circa primũ duo facit. Primo de
terminat qualitatem natorum in primo ſtatu. Secũ
do mouet quaſdaʒ obiectiones ibi. Ad h opponit ꝛc.
¶ Circa primũ tria facit. Primo mouet queſtioneʒ.
Secundo oſtendit eaʒ eſſe dubitabilẽ ex verbis Au
guſtini. ibi. Et ſuper hoc Augu. ambigue loquitur.
Tertio determinat ipſaʒ ꝯſentiẽdo i alterã ptẽ. ibi.
Sʒ cuʒ Aug. ꝛc. Ad hãt oppoͬ ꝛc. Hic mouet obie
ctiões ꝯ determinata. Et p̱io oñdẽdo q̄ conceſſione
non indigebant. Secundo q̄ cibum non ſumebant:
q: ſuperfluuʒ non fuiſſet. ibi. Item opponitur ꝛc. Et
vtrinſq̃ patet ſolutio i littera. Et eſt de corpore hu-
mano ꝛc. Hic oſtendit qualitateʒ natoruʒ ex parte a-
nime. Et circa hoc tria facit. Primo mouet queſtio-
nem. Secundo determinat eaʒ. ibi. Illi qui ſentiunt
ꝛc. In tertio mouet obiectionem in contrarium: ꝛ ſol
uit. ibi. Ad quod quidam opponunt ꝛc. Hic querun
tur duo: Primo de generatione primorum parentũ.
Secundo de qualitate natorum. Circa primuʒ que
runtur duo. Primo an generatio fuiſſet in primo ſta
tu. Secundo quis modus generationis fuiſſet.

D primuʒ ſic proceditur. videtur q̄ in ſtatu
a innocentie generatio non fuiſſet. Generatio
enim non eſt niſi ad multiplicationeʒ indiuidu
orum. ſed ſicut dicit Dam. Poterat deus genꝰ hoc
. ſ. humanuʒ ſine generatione multiplicare. cuʒ ergo
via compendioſior ſemper eligenda ſit: videt̃ q̄ ge
neratio non fuiſſet. ¶ Preterea. ſm philoſophum
omne generabile eſt corruptibile: ꝛ ecõuerſo: vt pro
bat in primo ce. ꝛ mũ. ſed corpora humana i p̱io ſta-
tu erant incorruptibilia. ergo videtur q̄ per genera-
tioneʒ in eſſe non producerentur. ¶ Prete. finis ge
nerationis vt philoſophus in ſecũdo de anima oſtẽ-
dit: ẽ vt id quod non poteſt conſeruari in eſſe perpe-
tuo ideʒ in numero perpetuetur in eſſe ſʒ idẽ in ſpẽ:
ſed corpꝰ humanũ ſm idẽ in nũero in ꝑpetua vita cõ
ſeruari potuiſſet in ſtatu innocentie. ergo videt̃ q̄ ge
neratio nõ fuiſſʒ. cũ in operatõibꝰ dei nihil ſit fruſtra
Preterea. eoruʒ que ſũt idẽ in ſpecie: eſt etiam vnus
modus originis. ſed primi parentes non ſunt produ
cti in eſſe per generationẽ naturalem ſed ꝑ operatio
nẽ diuinaʒ. ergo ꝛ coꝝ poſteritas ſine generatiõe na-
turali propaganda eſſet. ¶ Sed contra eſt qđ dici-
tur Gen. primo. Creſcite ꝛ multiplicamini ꝛ reple-
te terram. ſed imperium ad aliquos factum non eſt:
niſi de actibus quorum ipſi ſunt cauſa. ergo multipli
cationis humani generis primi parẽtes naturali ge-
neratõe cauſa fuiſſent. ¶ Preterea. imago diuinita
tis in hoĩe per innocentiam in nullo diminuta fuiſſʒ.
ſed in hoc quodammodo homo diuine imaginis ſili
tudinem gerit: q̄ oĩum ſui generis principiũ eſt. ergo
in ſtatu innocentie per generationẽ naturalem p̱ici-
piuʒ fuiſſet poſterioꝝ. ¶ Reſpõdeo dĩ. q̄ per pecca
tum natura ſpẽ variata non eſt. vnde quecunq̃ ad ꝑ
fectionem humane ſpeciei pertinent: oportet homi-
ni in ſtatu innocentie attribuere. In omnibus autem
per naturam in generabilibus ꝛ corruptibilibus ad ꝑ
fectionem pertinet vt vnumquodq̃ tale alterum face-
re poſſit quale ipſum eſt: vt in quarto methauroꝝ di
cit philoſophꝰ. ꝛ ideo oportet in natura humana po
nere aliquem ſtatum naturalis generationis: etiam
ſi in ea nunq̃ peccatum fuiſſet: ꝛ h eſt ſtatus innocen
tie priuſq̃ homines transſferendi erant in ſtatu glo-
rie: vbi omnino generationis ceſſat officium: vt dici
tur Mathei. xxii. in reſurrectione neq̃ nubent neq̃
nubentur. ¶ Ad primũ ergo dĩm: q̄ q̃uis deus po
tuiſſet ſine operatione alicuius naturalis p̱icipii hu
manum genus multiplicare: tamen hoc magis con-
gruum ex ordine ſue ſapientie decreuit: vt rebꝰ om-
nibus operationes ꝓprie conferret: in quibus earum
perfectio conſiſtit. q: tanto in eis diuina bonitas ma
gis relucet q̃to res perfectiores ſunt. ¶ Ad ſecun-
dum dĩm: q̄ corpus humanũ q̃uis in ſtatu innocen
tie fuerit incorruptibile per gratiam innocentie: erat
tamen corruptibile per naturam. ꝛ ideo naturali vir
tute ad generandum non priuabatur. quia ꝛ ſi quodã
modo immortalis eſſet vt poſſet non mori. alio tamẽ
modo mortalis erat. q: poterat etiã mori. ¶ Ad ter
tiũ dĩm: q̄ omne perpetuum eſt per ſe intentum i na
tura. vnde ſm q̄ aliqua ſe habent ad perpetuitatem
hoc modo ſunt de intentione nature. Quedaʒ igitur
ſunt que non habent perpetuitatem niſi ratione ſpe-
ciei: ꝛ in his multiplicatio indiuiduorum non eſt per
ſe intenta a natura: ſed per accidens: prout. ſ. in tali
multiplicatione ſpeciei perpetuitas conſeruatur. vñ
in his non eſt generatio: niſi vt conſeruetur idem ſʒ
ſpeciem: quod ſm numerum idem conſeruari non po
teſt. in hominibus autem ſecus eſt. q: q̃tũ ad aliquã
partem ſui. ſ. animam in corruptionem habent etiam
ſm naturam. et ideo hominum multiplicatio eſt ꝑ ſe
intenta etiam ſine hoc q̄ ad conſeruationem ſpeciei
pertinet. ¶ Ad quartum dĩm: q̄ in primis operibꝰ
natura inſtituenda erat. ꝛ ideo oportebat illa opera
ĩmediate a principio ſupernaturali eſſe. ſed poſtmo-
dum natura inſtituta in proprios effectus per natu-
ralem operationem peruenire poterat. ꝛ hoc de per
fectione ipſius erat.

D ſecundum ſic proceditur. videtur q̄ in p̱i-
a mo ſtatu non fuiſſet generatio per coitũ. Nõ
enim põt eſſe coitus ſine virginitatis corrup
tione. ſed indecens erat in primo ſtatu virginitatis
corruptionem fuiſſe: quando humana natura omni-
no integra erat ꝛ nulla dignitate priuãda. ergo vide
tur q̄ non fuiſſet ibi generatio per coitum. ¶ Prete-
rea. in meliori natura maior eſt delectatio: q: ꝛ ma-
ior conſenſus conuenientis cum conuenienti ex quo
cauſatur delectatio. ſed natura humana in primo ſta
tu purior erat q̃ poſt peccatum. cum ergo poſt pec-

catuꝫ delectatio que eſt in coitu ꝓpter ſuam magnitudinem vſum rationis abſorbeat: videtur ꝙ multo amplius in ſtatu innocentie fuiſſet: ⁊ ita fuiſſet perverſitas ordinis in partibus anime quam originalis iuſtitia non patiebatur. Si dicatur ꝙ ratio poterat illam delectationem comprimere. Contra. generativa ⁊ nutritiua potentia ⁊ augmentatiua ad eandem parteꝫ anime reducuntur: q: ſunt potentie vegetabilis anime. ſed ratio imperare non poterat nutritiue ⁊ augmentatiue: vt ſine cibo homo nutriri ⁊ augeri poſſet: ergo nec generatiue: vt delectatio actus eius conueniens remitteretur. ¶ Preterea generatio que eſt per coitum completur per abſciſſionem ſeminis: ſed in corporibus naturalibus deciſio eſt inductiua corruptionis. ergo cum corpus humanum in primo ſtatu incorruptibile foret talis generationis modus ibi eſſe non poterat. ¶ Preterea. ſm philoſophum in .xv. de animalibus: Semen eſt ſuperfluum alimenti. ſed omnis ſuperfluitas nutrimenti aſſumpti inordinationi atteſtatur que in primo ſtatu eſſe non poterat: ergo nec talis generationis modus. ¶ Preterea. alie ſuperfluitates alimenti: vt egeſtiones vrine: ⁊ huiuſmodi vt videtur: in primo ſtatu non fuiſſent cum turpitudinem quandam habeant que ſine pena eſſe non poteſt: ergo cum eadem ſit ratio de vno ſuperfluo ⁊ de aliis: videtur ꝙ nec generatio per ſeminis deciſionem ibi fuiſſet. cuꝫ ſemen ſemper ſit ſuperfluum vt dictum eſt. ¶ Sed contra eſt quod dicitur Gene. primo. maſ. ⁊ fe. creauit eos. ſed diſtinctio ſexuum eſt ordinata in animalibus ad generationem que eſt per coitum. ergo talis modus generationis ibi fuiſſet. ¶ Preterea. ſm id quod commune eſt nō attenditur aliquorum differentia. ſed in virtute generatiua homo conuenit cum aliis animalibus. ergo cum in animalibus perfectis quibus perfectior ē homo: ſit generatio per coitum: videtur ꝙ etiam hominibus talis modus generationis connaturalis ſit.

¶ Reſpondeo dicendo: ꝙ ad qualibet generationē oportet duo concurrere. ſcilꝫ agens quod inducit formam ⁊ patiens qd offert materiam nec h duo in idē reducuntur: cum nihil patiatur vel moueatur a ſeipſo in hominibus enim viuentibus perfectis in quibus eſt ſexus diſtinctio femina ſe habet vt patiens ⁊ materiam miniſtrans ⁊ mas ſe habet vt agens: ⁊ ad formam inducens: vt in .xv. de animalibus dicitur. vn̄ non poterat cōpleri generatio humana niſi per coniunctionem maris ⁊ femine: ꝓpter qd mulier in adiutorium viri facta dicitur. Gen. ii. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ad perfectionem virginitatis duo concurrunt. ſ. integritas carnis cū integritate mētis: quorū alterum. ſ. integritas carnis cum integritate mentis honorabilius eſt reliquum virginitati eſſentialius. dōm ergo ꝙ in omni cōcubitu ſoluitur virginitas quātum ad integritatem carnis etiam in primo ſtatu. ſꝫ integritatem mentis contingit ſolui dupliciter. vl' quātum ad habitum ⁊ ſic ſoluitur per illicitum concubitum qui tollit habitum caſtitatis. vel quantum ad actum. ⁊ ſic in ſtatu poſt peccatum ſoluitur etiaꝫ per cōcubitum matrimonialem: eo ꝙ ꝓpter vehementiam delectationis ratio in ipſo actu abſorbetur. In primo vero ſtatu neutro modo integritas mentis ſoluta fuiſſet. ſed ſola integritas carnis cui preponderaſſet fecunditas prolis. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ quātitas alicuius pōt attendi dupliciter vel abſolute. vl' ſm proportionem. dōm ergo ꝙ abſolute loquēdo maior delectatio coitus fuiſſet in primo ſtatu quā etiā modo ſit. ſed ſecundum proportionem ad rationem fuiſſet multo minor: q: ratio in ſuo actu fortiter perſiſtēs delectationi penitus dominaretur. ⁊ ideo non fuiſſꝫ ſuperabundans vel ferens delectatio: ſicut modo eſt: quia ſm philoſophum in ſcdo ethicorum abundātia ⁊ defectus in operibus humanis ſumitur ſm proportionem vt aliquis cibus eſt moderatus vni q eēt ſuperfluus alteri. ¶ Ad tertium dōm: ꝙ potētie anime vegetabilis in actibus ꝓpriis non obediunt rationi: vt in primo ethicorum dicitur. ſed quidam act⁹ ſunt ſenſitiue partis vel motiue ordinati ad act⁹ vegetatiue. ⁊ iſti actus ſubiacent rationis imperio. delectatio autem non eſt per ſe ad generationem pertinens: ſed ad ſenſitiuam. q: ſm diffinitionem Platonis: delectatio eſt generatio ſenſibilis in natura. i. nature conueniens. ¶ Ad quartum dōm: ꝙ emiſſio ſeminis non eſt per deciſionem alicuius quod fuerit in actu pars: q: ſic corrumpet ⁊ nō hēret virtutē ſpeciei. vt in .xv. de aialibus dicit: ſed eſt ꝑ quandam reſolutionē cuiuſdā humiditatis ꝓpinquiſſime ad vltimā ꝯuerſionē que non eſt actu pars ſed potentia totum. vnde per hoc nihil corporis hūani corrumpebat.

Ad quintū dōm: ꝙ ſicut phs dicit i. xv. de animalibus. Semē eſt ſuperfluum quo indigetur: q: ſupeſt de eo quod per actum nutritiue in ſubſtātia mēbrorū cōuertit. vn̄ ſuperfluū dicit: ⁊ tn̄ indiget eo ad generationem. vn̄ tale ſuperfluū inordinatā cibi ſumptionē nō dicit: tn̄ .n. hō ordinate d cibo ſumere poterat quātū neceſſariū erat ad actū nutritiue: augmētatiue ⁊ generatiue. Ad ſextū dōm ꝙ quedā ſuperfluitates ſūt que atteſtant defectui nature: vt putredines: ſudores: ⁊ huiuſmodi. ⁊ tales ſuperfluitates in pmo ſtatu eē nō poterāt. qdā vero ſuperfluitates nature perfectionē oſtendūt: ſicut ſemē ⁊ egeſtiones: ⁊ huiuſmodi: q ſm curſū naturalē ſūt: tanto meli⁹ quāto robuſtior natura fuerit. vnde etiā ad virtutē naturalē reducūt. ſ. expulſiuā. ⁊ tales ſuperfluitates in primo ſtatu fuiſſent ſꝫ abſqꝫ omni feditate.

Deinde querit de qualitate natoꝝ. Et circa h
d querūtur tria. Primo quales fuiſſent ſecundum corpus. Secūdo quales fuiſſēt ſm intellectū i cognitionē veritatis. Tertio quales fuiſſēt ſm affectionē in amore virtutis.

Ad pmū ſic ꝓcedit. videt ꝙ hoies in ſtatu in
a nocentie ſtatim nati omnem perfectionē corporis habuiſſent: ⁊ quātū ad virtutē: ⁊ quātuꝫ ad ſtaturā ⁊ quātū ad ſexum. Sicut eni phs dicit in. xvi. de aialibus. mulier eſt vir occaſionatus. illd autē occaſionatū dicit: qd nō eſt ꝑ ſe intētum: ſꝫ ex aliqua corruptiōe vel defectu ꝓueniens. Cū ergo in primo ſtatu nullus defect⁹ naturalis operatōis fuiſſꝫ: videtur ꝙ omnes nati fuiſſent in perfecto ſexu. ſ. virili.

Preterea. agens perfectum inducit ſimilitudinē ſuam in patiente niſi ſit defect⁹ ex parte recipiētis. ſꝫ i gnatōe hoium ſemē maris ē agēs: ⁊ ſāguis mulieris ē materia ⁊ patiēs. cū g ex neutra parte i ſtatu inocentie aliqs defect⁹ fuiſſet: vr̄ ꝙ ſemper ꝓles i ſilitudinē pris ꝓducta fuiſſet i ſexu virili. Pre. magis diſtat lim⁹ terre ab hūano corpore: quā materia a muliere āministrata ad formationē cōceptus i naturali generatōe. ſed pm⁹ hō de limo terre format⁹ ſtati i perfecta quātitate ⁊ v̄tute mēbroꝝ ꝓduct⁹ eſt. g multo fortius filii qui ex eo naſcerent. Pre. Augu. dicit in lr̄a: ꝙ infirmitas carnis q eſt i pueris ꝯgruit infirmitati

mētis. ſʒ i ſtatu inocētie nulla fuiſſet mētis īfirmitas. ergo nec in tali īfirmitate carnis pueri nati forent. ¶ Pre. oīum aīalium nobiliſſimꝰ ē hō. ſʒ quorūdaʒ aīalium filii naturalr̄ ſtatim nati officia mēbroꝝ hūt. ergo defectꝰ q̄ i pueris nūc videtur accidere: nō eſt naturalis: ſed ex pctō inductꝰ. ergo an̄ peccatū nō fuiſſet. Sed ɔ̄. oīs virtꝰ materialis multiplicata magis roborat̃ ſm debitā ꝓportionē: q: in maiori q̄titate maior ē virtꝰ. ſʒ pueros oportebat paruulos naſci ꝓpter maternū vteri neceſſitatē: vt i lr̄a dicit̃. ḡ oportuit vt eoꝝ virtꝰ motiua q̄ maīlis eſt iperfecta eēt. Pre. in pueris oʒ expectari tp̄s ad generandū quouſqȝ ꝯpleatur tp̄s augmenti: q̄ʒdiu. n. ē augmētū in ſuo vigore: ſicut i duobꝰ primis ſeptēniis gn̄atiua opꝰ ſuū nō hʒ q: digeſtio ꝯpleta nō ē vt ſemē debito mō maturari poſſit. tū ēt q: qḋ reſiduū ē ab opere nutritiue cedit i vſum augmētatiue. ſʒ ſicut generatiue deſeruiūt q̄dam mēbra: ita ⁊ aliis aie viribus. ergo ⁊ per eandeʒ rōnem nec alioꝝ mēbroꝝ vſū habuiſſʒ: ad quoꝝ actꝰ exigit̃ aliquoꝝ membroꝝ fortificatio ⁊ ꝯpletio. Rᵒ dō. q̄ in hoīs vita eſt q̄dā circulatio: eo q̄ a defectu incipit in ſtatū debite perfectiōis deueniens ex quo iteꝝ i defectū terminat̃. vn̄ ⁊ p̄ncipiū hoīs qdā effectus ꝯſequuntur in pueritia: ⁊ ſilr̄ finē i ſenectute. hō āt an̄ pctū ⁊ ſi vite termino caruiſſet: tamē hūiſſet vite p̄ncipiū per natiuitatē. vn̄ hos defectꝰ qui ordinātur ad vite terminū: vt egritudines ⁊ defectꝰ ſeniles nō hūiſſet. defectꝰ aūt illos q̄ principiū originis ꝯſequūt̃ nihil ꝓhibet eū hūiſſe: vt magiſter in lr̄a dicit nec hoc fuiſſet ei in penā: q: ex hoc nullū incōmodū ſentiret diuina ꝓuidentia eū gubernāte. Quidā vero dūt alr̄ inītentes verbis Augu. q̄ in lr̄a ponunt̃. Sed cū augu. de his nihil aſſerat vt in lr̄a dr̄: ꝓbabiliꝰ ſb ſtinebit̃ illḋ qḋ naturalis curſus hʒ vbi ſcripture auctoritas nō repugnat. Ad p̄mū ergo dōm: q̄ q̄uis mulier ſit p̄ter intentionē nature particularis q̄ agit in hoc ſemine itendēs ꝓlem adducere in perfectam ſiltudinē generātis nō tn̄ ē preter intentionē nature vlis ſicut nec corruptio: q: ſine femina ñ poſſʒ eē gn̄atio: vt perpetuitas ſpēi ſaluaret̃. ⁊ iō ēt ꝑ diuinā ꝓuidentiā ad officiū generatōis mulieres aliquas naſci oportebat ⁊ in eq̄li nūero cū viris vt vna vniꝰ eēt.

Ad ſcḋʒ dōʒ: q̄ gn̄atio mulieris ꝯtingit: vt i. xviii. de aīalibus dicit̃ ex hoc q̄ ſemen viri nō pōt vincere ſuꝑ materiā mulieris: vt digerat ipām vltima digeſtione ⁊ imperfectū ſexū adducat. hꝰ mōi āt ipotētie cā pōt eē triplex. vna ē ex defectu naturalꝰ p̄ncipii agentis cū ſemīe: q: calor ē diminutꝰ i ſeie ꝓpter exꝰ i digeſtionē. vn̄ an̄ tertiū ſeptēniū: vt ph̄s dicit viri vt ī pluꝰ feminas gn̄ant. ⁊ talis cā nō multū fuiſſʒ i p̄mo ſtatu: q: tp̄s in quo ē ꝑfecta gn̄atio nō anticiparet̃. Alia cā eſt ex v̄tute imaginatiua quā ſequūt̃ ēt virtutes corporales: ſicut pʒ q̄ ad imaginē aliꝯ terribilis totū corpꝰ cōcutit̃ ⁊ tremet: ⁊ ita videmꝰ q̄ filii frequēter naſcunt̃ ſiles illis quos parētes imaginant̃ i actu cōceptōis. ſicut ēt Hiero. narrat de quadā muliere que peperit filiū ꝓpter hoc q̄ in tpe coitꝰ vidit imaginē nigrā. ⁊ talis cā gn̄ationis femine potuit eē in ſtatu innocētie vt filii naſcerent̃ in hoc vel in illo ſexu ſm volūtatē parentū: ⁊ precipue ꝓpter magnam obedientiā corporis ad aīam in ſtatu illo. Tertia cā eſt ex aliquo p̄ncipio extriſeco: q: parua imutatio vt ph̄s dicit in. xviii. de aīalibꝰ vl' vēti. vel tp̄is vl' huiuſmodi ſexus variationē facit. Unde dicit q̄ expertuʒ eſt apud paſtores: q̄ qn̄ flat ventꝰ ſeptētrionalis concipiūt̃ mares. ⁊ qn̄ flat meridionalis ꝯcipiūt̃ femine ꝓpter abūdantiā humiditatis. Et ēt ſi in tēpore coitus aſpiciāt ad partē ſeptētrionalē vel meridionalē ſequit̃ etiā dicta diuerſitas: vt frequēter ⁊ talis cā ſalpotuit eſſe in ſtatu illo. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ corpꝰ primi hoīs formatū eſt v̄tute diuina: cuiꝰ eſt ſtatim ad perfectū adducere cū voluerit: ſʒ ꝓpagatio filioꝝ fuiſſet per virtutē nature: cuiꝰ nō eſt ſubito operari. ⁊ iō ꝑ ſucceſſiōes tēpoꝝ i vltimū perfectōis ſtatū ꝓles perducta fuiſſet. ¶ Ad q̄rtuʒ dōm: q̄ infirmitas carnis nunc in pueris duo cōplectit̃. ſ. defectū vſus mēbrorum: ⁊ hoc ꝯgruit naturali infirmitati mētis in quantum adhuc non peruenit ad vltimū complementum ſcientie vel virtutis: qḋ etiam in primo ſtatu eſſe potuit. cōplectit̃ etiā quādam penā in eſurie ⁊ fletu. ⁊ talis infirmitas ꝯgruit infirmitati culpe. vn̄ neutrū horum in p̄mo ſtatu fuiſſet. ſ. nec pena nec culpa. Ad quintū dōm: q̄ hoc ē ex nobili ꝯplexione hoīs q̄ defectum talē in pueritia p̄ q̄buſdā aīalibꝰ patit̃. q: eni ē mollis ꝯplōnis: iō membra puerilia ex ſui mollicie ſūt in potētia ad ſuos actus exercendos ⁊ etiam propter humiditatē abūdantē in pueritia: qḋ contingit in hominibus p̄ quibuſdā animalibus: tū ex magnitudine cerebri qḋ homo maiꝰ p̄ aliis aīalibus hʒ ſm ꝓportionem ſui corporis: tū etiā ꝓpter qualitatē complexiōis ſ quaſi in humidiorem recedat̃ ꝓpter ꝯplōnem etatis inuenit̃ ſuper habūdans humiditas que precipue impedit motū neruorum. Unde aīalia ſicce complexionis: vt capre naſcuntur cum membris ad motum habilibus.

a D ſcḋm ſic ꝓcedit̃. vr̄ q̄ pueri mox nati perfecti in cognitōe fuiſſent. Oīs. n. virtꝰ cuius actꝰ ipedit̃ ex iperfectōe corporis ē virtꝰ materialis. ſʒ itellectꝰ nō eſt actus corporis cuiuſdaʒ vt ph̄s dicit. ergo naturalr̄ nō impedit̃ a ſuo actu ꝓpter defectū corporis. ḡ videt̃ q̄ in ſtatu integritatis nature pueri perfectā cognitionē habuiſſent ēt ſi defectū membrorū paterent̃. Si dicat̃ q̄ intellectꝰ īpeditur per accn̄s ex impedimēto corporis inq̄ʒtum indiget accipere a virtutibꝰ corporalibꝰ. ¶ Cōtra: q̄ ſuperiores vires ab inferioribꝰ accipiāt: vr̄ eē peruerſitas ordinis. ſed in primo ſtatu nulla deordinatio in partibꝰ anime erat. ergo intellectus nō accipiebat ꝑfectionem ſuam ex viribus ſenſibilibus. ¶ Pre. itellectus nō indiget ſenſu niſi ad acquirendā ſciam. vn̄ qui priuatur viſu ſciam de coloribꝰ retinet quaʒ per viſum accepit. ſed i primo ſtatu habitū ſciētie homo habuiſſet imediate ex diuina influētia ⁊ forte per miniſteriū angeloꝝ. ergo ad intelligendū ⁊ ſciendum in actu ſenſibus non indigebat: ⁊ ſic idem quod priꝰ. ¶ Preterea. ſenſus puerorum in primo ſtatu no fuiſſent imperfectiores q̄ʒ modo ſint. ſed modo pueri perfecte poſſunt videre ⁊ audire: ⁊ ſic de aliis. ergo ⁊ tunc: ⁊ ita per defectum ſenſibilium virium actus itellectus non impeditur. ¶ Preterea. perfectioris cognitionis ſm ſuam naturam aliis animalibus eſt homo. ſed alia animalia mox nata habent cognitionem quarundam rerum que proſunt eis vel nocent. vnde agnus ſequitur matrem ⁊ fugit lupum. ergo multo fortius hoc homo ſecundum ſuam naturaʒ habere debet. ⁊ ita videtur q̄ defectus cognitionis qui eſt in pueris non eſt naturalis ſed ex peccato inductus: ⁊ ita videtur q̄ ante peccatum perfectam cognitionem habuiſſent. ¶ Sed contra. vt dicit philoſophus. vii. phyſicorum. In quieſcēdo fit anima ſciēs

⁊ prudens. ſed i pueritia nõ põt eſſe perfecta quies corporis ꝓpter multos motus ⁊ precipue ꝓpter augmentum. ergo nec perfectam cognitionem ſm naturam habere poteſt. ¶ Preterea. ad hoc anima infuſa eſt corpori vt in ipſo acquirat perfectionem ſcientie ⁊ virtutis. ſed hoc nõ eſſet ſi per ſeipſam ſciam ꝑfectam haberet: quamper tẽporum ſucceſſionez in corpore acquireret. ergo non ſtatim dum corpori infunditur perfectam cognitionem habet: ſed experimento indiget ⁊ tempore intellectualis virt⁹ vt philoſophus in ſecũdo ethicoꝝ dicit. ¶ Reſpõdeo dicendo: ꝙ ſicut magiſter dicit in littera: opꝫ ꝙ poſitio de perfectione intellectus conſonet poſitioni de perfectione corporis. vnde cum poſuerimus pueros in principio non habituros fuiſſe membrorum vſum: oꝫ ponere ꝙ nec vſum perfecte cognitionis habuiſſet: qui aũt membroꝝ perfectionẽ concedũt: perfectum vſum rationis etiam concedere poſſunt. Inter alia enim membra corporis cerebrum humidiſſimum ẽ. vnde ſi ꝓpter humiditatẽ etatiſ membroꝝ aliorꝝ officio pueri habere non poterant multo minus plenuz vſum imaginatiue virtutis: cuius organũ eſt in anteriori parte cerebri hr̃e poterãt. Abundantia enĩ humiditatis confuſionem quãdã fantaſmatũ creat: ſicut patet in ebriis ex multo vapore ad caput aſcendente. fantaſmata autem vt in tertio de anima dicitur ſe habent ad intellectum ſicut colores ad viſuz. vnde ſicut ad confuſionem coloꝝ ſequitur indeterminatio ⁊ confuſio in actu virtutis viſiue: ita ad confuſionẽ fantaſmatum ſequitur quedam confuſio in actu virtutis intellectiue. ⁊ inde eſt ꝙ pueri in principio confuſam cognitionem habent vniuerſalium quorũdam ⁊ poſtmodum per ſucceſſiones temporis diſtincte vnumquodqꝫ cognoſcunt. vnde in primo phyſicoꝝ dicitur: ꝙ pueri in principio appellãt omnem viruz patrem poſterius autem determinant vnumquodqꝫ. ¶ Ad primũ ergo dicendum ꝙ operatio intellect⁹ non impeditur ꝓpter defectum corporis per ſe. ſed per accidẽs vt dictũ ẽ. ſ. ex defectu virtũ a qb⁹ intellectus accipit. Ad ſcdm dõm ꝙ perfectio intellect⁹ poſſibilis eſt per receptionẽ obiecti ſui qd eſt ſpecies intelligibilis in actu: ſicut autem in obiecto viſus eſt aliquid quaſi materiale qd accipitur ex parte rei colorate: ſꝫ cõplementum formale viſibile inqꝫtũ hmõi ẽ ex parte lucis q̃ facit viſibile in potẽtia eẽ viſibile ĩ actu. ita etiã obiectũ intellect⁹ quaſi materialiter aministratur vel offertur a virtute imaginatiua. ſed i eſſe formali intelligibili completur ex lumine intellect⁹ agentis. ⁊ ſm hanc formã hꝫ ꝙ ſit perfectio i actu intellectus poſſibilis. ⁊ ita nõ ſeqtur deordinatio in partibus anime ſi intellect⁹ poſſibilis perficiatur ꝑ ſpecies a fantaſmatibus acceptas inquantuz illuſtrãtur intellectus agentis que eſt potentia altior q̃ꝫ intellectus poſſibilis. ¶ Ad tertium dõm: ꝙ cum fantaſma ſit obiectum intellectus poſſibilis vt dictum eſt ſm ſtatum vie anima ad ſuum actum fantaſmatibuſ indiget: non ſolum vt ab eis ſcientiaꝫ accipiat ſꝫ motum qui eſt a ſenſibus ad animam: ſed etiam vt habitum cognitionis quam habet circa ſpecies fantaſmatum ponat ſm motum qui eſt ab anima ad ſenſus vt ſic inſpiciat in actu quod per habitum cognitiõis tenet in mente. Unde etiam Dioniſius dicit in epiſtola ad Titum: ꝙ illi qui intellectuales reuelationeſ accipiunt: eas quibuſdam figuris circũponunt. vnde leſa imagine per leſionem organi: vt eſt in freneticis intellectus impeditur ab actuali conſideratione etiam eorum que prius ſciebat. ¶ Ad quartũ dicendum ꝙ exteriorum ſenſuũ actus in pueris diſtincti ſunt: ſed imaginatio confuſa eſt ꝓpter cerebri humiditatem excedentem. ⁊ ita etiam oportet ꝙ operatio intellectus ſit confuſa. non enim intellectus immediate ab exterioribus ſenſibus accipit ſed ab interioribus. ¶ Ad quintum dõm: ꝙ alia animalia non ꝓſequuntur ꝯueniens ⁊ fugiunt nociuum per rationis deliberationem: ſed per naturale inſtinctum extimatione virtutis. ⁊ talis naturalis inſtinctus eſt etiam in pueris. vnde etiam mamillas accipiũt: ⁊ alia eis conuenientia etiam ſine hoc ꝙ ab aliis doceantur.

a D tertiũ ſic ꝓceditur. videtur ꝙ in ſtatu innocentie pueri in gratia naſcerentur. q: ſm cõſiderationem philoſophi ſi propoſitum in ꝓpoſito ⁊ oppoſitum in oppoſito. ſed homo corruptus per peccatum tranſmiſit peccatum in poſteros. ergo etiam ⁊ gratiam ⁊ iuſtitiam quam habuit in poſteroſ tranſmiſiſſet. ¶ Pre. bonum eſt potenti⁹ q̃ꝫ malum: q: malum non agit niſi virtute boni: vt dicit Dioniſius. iiii. capi. de diuinis nominibus. Si ergo malũ primi hominis a deo fuit potens vt totum humanuz genus interficeret: multo amplius eius gratia totuz humanum genus iuſtificaſſet. ¶ Preterea. adaꝫ nõ ſolum ſibi ſed etiam nobis demeruit. q: per vnũ hominem peccatum ⁊ mors in mundum intrauit. Ro. v. Sed meritum ⁊ demeritum ab eadem potẽtia ꝓcedunt. ergo ⁊ ipſe ſi perſtitiſſet oibus mereri potuiſſet. ⁊ ita oẽs per eius meritũ primã gratiã cõſecuti fuiſſent. ¶ Pre. impoſſibile eſt eſſe penam ſine culpa: ſed pena peccati originalis eſt carentia viſionis diuine. ergo cum in ſtatu innocentie homines ſine peccato originali nati fuiſſent habuiſſent meritum viſionis diuine. ſed hoc non poteſt haberi niſi per gratiã ergo nati fuiſſent i iuſtitia gratuita. ¶ Preterea. homo per peccatũ neceſſitatẽ peccãdi incurrit. ergo ſi perſtitiſſet in iuſtitia confirmatus fuiſſet. Sed ſꝫ Anſelmum oportuit vt qualis ipſe fuit tales etiaꝫ filios genuiſſet. ergo ⁊ omnes in iuſtitia confirmati fuiſſent mox a natiuitate ſua vt peccare nõ poſſent. ¶ Sed contra. illd qd infundit imediate a deo: vt aia rationalis non tranſfudit a parentib⁹. ſed gratia ẽ huiuſmodi: vt in primo libro probatum eſt di. xiiii. ergo gratiam vel iuſtitiam in poſteros non tranſfundiſſet. ¶ Pre. Hugo de ſancto victore dicit ꝙ hõ ſi perſtitiſſet generaſſet filios ſine peccato. ſꝫ tamen non neceſſario paterne heredes iuſtitie. ⁊ ita videtur ꝙ iuſtitiã vel gratiã non tranſfundiſſet. ¶ Reſpõdeo dicendo: ꝙ ſicut dicit phs in ſcdo de generatione. In generatione eſt quedam circulatio que tamen nõ redit in idem numero: ſed ad idem ſpẽ. homo enim generat hoiem: nõ ſortes ſortem. ⁊ inde eſt ꝙ generatũ generanti aſſimilatur in oibus illis que ad naturã ſpeciei pertinent niſi adueniat impedimẽtum vt in nõſtris apparet. nõ aũt oportet ꝙ aſſiletur in ꝓprietatibus que conſequuntur indiuiduum ratione indiuidui ⁊ ſi aliquando cõtingat ꝙ in aliqib⁹ ꝓprietatibus ẽt perſonalibus aſſiletur filius patri: hoc tñ accidit in accñtibus corporalib⁹: ſicut ꝙ albus generat albũ: et podagricus podagricũ nõ aũt i perfectõib⁹ anime generat ſibi ſiltm ſm actũ vt grãmaticus gñat grãmaticũ: ſed forte ſm aptitudinẽ tñ: ſm ꝙ ex complexione corporis vn⁹ eſt habilior alio ad ſciam vel doctrinaꝫ: vel virtutem. Sciendum eſt ergo ꝙ duplex iuſtitia

primo homini poterat cõuenire. vna originalis que
erat ſm debitũ ordinẽ corporis ſub aĩa ⁊ inferiorũ vi
riũ ſub ſuperiori: ⁊ ſuperioris ſub deo: ⁊ hec quidẽ iuſti
tia ipſam naturã humanã ordinabat i ſui primordio
ex diuino munere, ⁊ ideo talẽ iuſtitiã in filios tranſfũ
diſſet. Eſt ẽt alia iuſtitia gratuita q̃ actus meritorios
elicit: ⁊ de hac ẽ duplex opio. Quidã .n. dicũt ꝙ prim⁹
hõ in naturalib⁹ tm̃ creat⁹ ẽ ⁊ nõ in gratuitis. ⁊ ſꝫ hoc
videt̃ ꝙ ad talẽ iuſtitiã requirebat̃ quedã ꝑparatio
ꝑ act⁹ perſonales. vñ ſm hoc talis gr̃a ꝓprietas perſo-
nalis erat ex parte aĩe. ⁊ iõ nullo mõ trãſfuſa fuiſſꝫ ni
ſi ſm aptitudinẽ tm̃. Alii vero dñt ꝙ hõ in gr̃a crea-
tus ẽ: ⁊ ſm hoc vr̃ ꝙ donũ gratuite iuſtitie ipi huma-
ne nature collatũ ſit. vñ cũ tranſfuſione nature ſimul
etiã infuſa fuiſſet gr̃a. ℂ Ad primũ ergo dõm ꝙ pec
catũ originale ẽ pmo ⁊ ꝑ ſe pctm̃ nature: ⁊ per poſteri
us pſone. actuale ãt eſt ꝓprie pctm̃ perſone qd̃ ꝑ actũ
perſonalẽ incurrit̃. Et iõ ſicut pctm̃ originale trãſfũ-
ditur ⁊ non peccatũ actuale: ita etiã iuſtitia origina-
lis naturalis tranſfuſa fuiſſet ⁊ forte non gratuita.
Ad ſecundũ dõm ſicut ad pmũ. ℂ Ad tertiũ dõꝫ:
ꝙ pctm̃ nõ tranſit in poſteros a primo parẽte per mo
dum demeriti q̃ſi ipe oĩbus mortẽ meruerit ⁊ infecti-
onem peccati: ſꝫ per modũ traductõis ꝯñtis traducti
onẽ nature. nõ .n. vni⁹ perſone act⁹ toti nature mere
ri vel demereri põt niſi limites hũane nãe tranſcen
dat: vt pꝫ in xp̃o q dõs ⁊ hõ ẽ. vñ a xp̃o naſcimur filii
gr̃e nõ ꝑ carnis traductionẽ: ſꝫ per meritũ actõis ab
adã võ naſcimur filii ire ꝑ ꝓpagationẽ nõ ꝑ demeri-
tũ. ℂ Ad quartũ dõm: ꝙ carẽtia viſiõis diue põt du
pliciter itelligi vl̃ negatiue: ⁊ ſic nõ ẽ pena ſꝫ defect⁹
natural̃. cuilꝫ .n. nature create cõuenit vt ex ſe nõ ha
beat vñ i diuiſione aſcẽdere poſſit vl̃ priuatiue: ⁊ ſic
ẽ pena ſm ꝙ iportat q̃dã obnoxitatẽ ad nõ videndũ
deũ. Ad qntũ dõm: ꝙ pbabile vr̃ ꝙ ſi adã in pma
tẽtatõe ꝓſtitiſſet: nõdũ ſtati ꝯfirmationẽ iuſtitie fuiſſꝫ
adept⁹. ſꝫ qñ i ſpũalẽ vitã fuiſſꝫ trãſlat⁹ ſil̃ imortalita
tẽ accepiſſꝫ i corpore ⁊ iuſtitie cõfirmationẽ i aĩa: qd̃
ergo dicitur: ꝙ q: tẽtationi ſuccubuit peccãdi neceſ-
ſitatẽ incurrit. verꝫ ẽ de pctõ veniali qd̃ gr̃e nõ oppo
nit̃: ſꝫ cuidã accñti gratie. ſ. feruori. ſꝫ neceſſitatẽ pec
cãdi mortal̃ hõ ẽt in pctõ exiſtẽs nõ hꝫ niſi peccare
itelligat̃ i pctõ eẽ: ſicut videre dicat̃ hr̃e viſũ. Nõ .n.
q in pctõ ẽ põt ꝑ ſe nõ eẽ in peccato: vt poſſit a pctõ ꝑ
ſe ſine gr̃e infuſione reſurgere. nec tamẽ ſeqtur ſi hõ
poſt peccatũ nõ põt in pctõ nõ eſſe: ꝙ in gr̃a exñs nõ
poſſit in gratia nõ eſſe: q: hõ per ſeipm̃ peccare põt:
ſꝫ nõ ꝑ ſe reſurgere. Si tñ cõcedat̃ ꝙ adã ꝯfirmatus
fuiſſet ſtati poſt victoriã tẽtationis: adhuc nõ ſeqtur
ꝙ filios ꝯfirmatos in iuſtitia genuiſſet: q: hoc ſeque
bat̃ actus perſonales ei⁹: ⁊ ita erat perfectio ad ꝑſo
nã pertinens quã nõ oꝫ in filios ꝓpagari: ſicut ſi adã
donũ ꝓphie habuit vel miracula faciendi nõ oꝫ ꝙ fi-
lii eius hoc habuiſſent. Ad aliam etiã pꝫ de plano
ſolutio: q: nõ itelligit̃ gr̃a in poſteros ꝓpagari a pa-
rentibus q̃ſi ꝑ virtutẽ ſeminalẽ gr̃am filii ꝯſequerẽ
tur: ſed q: cũ tranſfuſiõe nature cui ex ꝓmiſſione diui-
na gratia debebat̃ ſimul gratia infuſa fuiſſet ſꝫ vnã
opinionem. Alia etiã auctoritas inducta intelligitur
de iuſtitia gratuita ⁊ nõ de originali ſm vnã opinio-
nẽ. Vel põt intelligi de operibus iuſtitie. q: ſi cum
gratia nati fuiſſent poterant per li. ar. a iuſtitia parẽ
tum deuiare. Excipit̃ de honeſtate nuptiali hoc mo
do vt. ſ. ꝙ ſine nuptiis turpitudinem eſſe ⁊ pene ha
beret per honeſtatem mixꝫ turpitudinem pene re-
manente turpitudo pene tollat̃. Sꝫ potuerũt i para
diſo eẽ nuptie honorabiles. q: i ſtatu illo nuptie ſim
pl̃r v̓ginitate honorabiliores fuiſſẽt: eo ꝙ i nullo ĩte
gritate mẽtis leſa fecũditas carnis ĩ m̃rimonio ſubli
mitati virginitatis preualuiſſent. Vel q: deus non
dum iuſſerat: videtur hoc eẽ falſum: q: actum matri
moniale preceperat deus dicẽs: Creſcite ⁊ multipli
camini ⁊c. Sed qd̃ dicitur hic põt intelligi de ſpeci
ali viſione ad terminatum tẽpus. Reſponderi ĩpõt:
ꝙ filios paruulos. In hac reſponſione magiſter vnũ
aſſerit. ſ. ꝙ oporteat pueros in principio natiuitatis
paruos q̃titate eſſe. ſed tria ſub dubio relinquit quo
rum vnum eſt. ſi ſtatim poſt natiuitatem in perfectaꝫ
q̃titatem tranſformati fuiſſent. ſed hoc non potuit fi
eri operatione nature: ſed ſolum diuino miraculo.
Secundum eſt: an eſſent paruuli per aliquod tem-
pus: ita ꝙ defectum quantitatis haberent: ſed non
virtutis quãtum ad membrorum officium: Tertium
ſi in vtroqꝫ per aliquod tempus imperfecti fuiſſent
. ſ. ⁊ quantitate ⁊ virtute.

Diſtinctio Vigeſimaprima.

De inuidia diaboli qua ad hoiem tentan
dum acceſſit.

V Idens igit̃ diabolus homi
nem per obediẽtie hu
militatẽ poſſe aſcẽdere. vñ ipe ꝑ ſu
perbiaꝫ corruerat: inuidit ei. Et q
pri⁹ ꝑ ſupbiã fuerat diabol⁹. i. de
deorſũ lapſus: zelo inuidie fact⁹ ẽ ſathã. i. ad-
uerſarius. Vñ ⁊ mulierẽ tẽtauit: in qua min⁹
q̃ i viro rationẽ vigere nouit. ei⁹ enĩ malicia
ad tentandũ virtutẽ timida: hũanã naturã in
ea pte vbi debilior videbat̃ aggreſſa ẽ. Vt ſi
forte illic aliquaten⁹ ꝓualeret. poſtmodũ fidu
cial⁹ ad alterã q̃ robuſtior erat pulſandã: vel
potius ſubuertendã accederet. Primũ igi-
tur ſolitariam feminam explorauit vt i ea pri
mũ oẽm ſue tentationis vim expiret̃.

Quare in aliena forma venit

S Ed q: illi ꝑ violentiã nocere nõ pote
rat: ad fraudẽ ſe ꝯuertit: vt dolo ho-
minẽ ſupplãtaret quẽ virtute ſupare
negret. Ne ãt fraus illi⁹ nimis manifeſtaret̃:
i ſua ſpẽ nõ venit: ne apte cognoſceret̃: ⁊ ita
repelleret̃. Iterꝫ ne nimis occulta foret fraus
illi⁹ q̃ caueri nõ poſſꝫ, ⁊ hõ ſil̃ videret̃ iniuriã
pati ſi tal̃r circũueniri ꝑmitteret: cũ de⁹ vt p̃
cauere nõ poſſet. i aliena qdẽ forma ꝑmiſſus
ẽ venire diabolus. ſed i tali in qua ei⁹ malitia
facile poſſꝫ deprehẽdi. Vt igr̃ i ꝓpria forma
nõ veniret: voluntate ſua factũ ẽ. Vt aũt for-
ma ſue malicie cõgruenti veniret: diuinitus
factum ẽ. Venit ergo ad hoiẽ in ſerpentem
qui forte ſi permitteretur in colũbe ſpecie ve
nire maluiſſet. ſed non erat dignum vt ſpiri-

tus malignus illam formã̄ homini odioſã faceret: in qua ſpiritus ſanctus apparitarus erat. Non ergo niſi per ſerpentem temptare permiſſus fuit diabolus: vt per illud quod foris erat: aſtutiam temptantis animaduerte re femina quiret. Diabolus enim per ſerpen tem temptabat in quo loquebatur. Ideoqꝫ ſerpens dictus eſt eſſe calidior cũctis animã tibus terre. Quia vt ait Aug. mali angeli li/cet ſuperbia deiecti: nec tamen ſunt excellen tiores omnibus beſtiis propter eminentiaꝫ rationis ꝙuis ſerpens non rationali anima ſed ſpiritu diabolico poſſit ſapiẽtiſſimus di ci. Non ergo mirum ſi diabulus ſpiritu ſuo implens ſerpentem ſicut nates implebat ſa/pientiſſimum reddiderat omnium beſtiarũ: quem tamen ad temptanduꝫ non elegit dia bolus. ſed per quod animal permiſſus fuit: temptauit. Unde Aug. ſuper Geneſiꝫ. Nõ eſt putandum ꝙ diabolus ſerpentem ꝑ quẽ temptaret elegerit: ſed cũ decipere cuperet nõ potuit: niſi per quod animal poſſe permiſſus eſt. Nocẽdi enim voluntas ineſt cuiqꝫ a ſe: ſꝫ poteſtas a deo. Sic aũt loquebaꝰ diabolus per ſerpentem ignorantem: ſicut per inergu minos vel per phanaticos loquiꝰ. Serpẽte enim vult organo eſt vſus: mouens naturaꝫ eius ad exprimendos ſonos verborũ ⁊ ſigna quibus ſuam monſtraret voluntatem. Ser/pens ergo nec verba itelligebat: nec rõnalis eſt factus calidiſſimus tamen dictus eſt pro pter aſtutiam diaboli. Locutus eſt autem ſi cut aſina Balaã. ſed hoc diabolicum: illud angelicum fuit. Boni enim ⁊ mali angeli ſi militer operantur. Hic queri ſolet quare mu lier non horruit ſerpentem? Quia euꝫ no uerit creatum eſſe: etiam officium loquendi a deo accepiſſe putauit.

De modo temptationis.

t

Emptatio auteꝫ hoc modo facta eſt Stans corã femina hoſtis ſupbus: nõ audet i verba perſuaſionis exire metuens deprendi. Sed ſub interrogatione eam aggreditur: vt ex reſponſione colligeret qualiter in malitia procedere poſſet. Cur in quit precepit vobis deus vt non comedere/tis de omni ligno paradiſi? Cui reſpondit mulier. De fructu lignorum que ſunt in pa/radiſo veſcimur. De fructu vero ligni qđ ẽ in medio paradiſi: precepit nobis deus ne comederemus: ⁊ ne tãgeremus: ne forte mo/riamur. In quo verbo dedit locum temptã/ti: cum dixit ne forte moriamur. Unde mox diabolus dixit ad mulierem. Nequaꝙ̃ mo riemini. Scit enim deus ꝙ in quocunqꝫ die comederetis ex eo: aperientur oculi veſtri: ⁊ eritis ſicut dii: ſcientes bonum ⁊ malum. Attende ordinem ac progreſſum humane ꝑ ditionis. Primo deus dixerat: quacunqꝫ die comederetis ex eo morte moriemini. De/inde mulier dixit. Ne forte moriamur. No uiſſime autem ſerpens dixit. Nequaꝙ̃ mo/riemini. Deus affirmauit. Mulier quaſi ambigendo illud dixit. Diabolus negauit. Que igiꝰ dubitauit ab affirmante receſſit: et neganti appropinquauit.

De verſutia diaboli: q vt facilius perſuaderet malũ remouit ⁊ bonũ i pollicito duplicauit.

q

Ui ad ſuam perſuaſionem pleniꝰ ſuf fulciendam. i. vt malum quod inten/debat liberc perſuaderet: ⁊ maluꝫ qđ mulier timuit: negando remouit ⁊ promiſſio nem addidit. ⁊ vt eius perſuaſio citius reci/pereꝰ promiſſionem duplicauit. Unam nem pe comeſtionem ſuadens: duo in premio ꝓ/poſuit: ſimilitudinem dei ſcientiaꝫqꝫ boni ⁊ mali ſpondens. Ubi tribus modis hominẽ temptauit. ſ. gula in perſuaſiõe cibi: cũ dixit. In quacunqꝫ die comederitis. Inani gloria ĩ promiſſione deitatis cum dixit. Eritis ſicut dii. Auaricia in promiſſione ſcie: cuꝫ dixit. Sci entes bonum ⁊ malum. Gula eſt immodera ta cibi auiditas. Uanagloria eſt amor ꝓprie excellentie. Auaricia: imoderata hñdi cupidi tas. q̃ nõ ẽ tm̃ pecunie: ſꝫ ⁊ altitudinis ⁊ ſcie: cũ ſupra modũ ſublimitas ambiꝰ.

De duplici temptationis ſpecie.

p

Orro ſciendum eſt duas eſſe ſpecies temptationis. interiorem. ſ. ⁊ exterio rem. Exterior temptatio eſt quando nobis extrinſecus malum viſibiliꝰ ſuggeriꝰ verbo vel ſigno aliquo: vt ille cui fit ad con/ſenſum peccati declinet. ⁊ talis temptatio tantum fit ab aduerſario. Interior vero tem ptatio eſt quando inuiſibiliꝰ malum nobis intrinſecus ſuggeriꝰ. Et hec temptatio ali/quando fit ab hoſte: aliquando a carne. Nam ⁊ diabolus inuiſibiliter mala ſugge rit. ⁊ ex carnis corruptione ſuboritur mo/tus illicitus ⁊ titillatio praua. Ideoqꝫ tem/ptatio que eſt ex carne non fit ſine peccato. Que autem eſt ab hoſte niſi ei conſentiatur non habet peccatum ſed eſt materia exercen/de virtutis. Temptatio autem carnis inte/rior difficilius vincitur. quia interius op/pugnans: de noſtro contra nos roboratur. Homo igitur qui ſola exteriori tampta/tione pulſatus cecidit. tanto grauius ple/

ctenduo erat: quanto leuiori impulſu fuerat proſtratus. Et tamen quia aliquã licet modicã cadẽdi occaſiõem habuerit: idcirco per dei gratiã iuuari potuit ad veniã: vt qui per aliũ ceciderat: ꝑ aliũ erigeretᷣ. Qui ergo incitatorẽ habuit ad malũ: nõ iniuſte repatorem habuit ad bonũ. Diabolus vero q ſine alicu ius tẽptatõe peccauit: ꝑ aliũ vt ſurgeret iuuari nõ debuit: nec ꝑ ſe potuit. ⁊ iõ irremediabile peccatũ eius extitit. Peccatũ vero hois ſicut per aliuꝫ habuit initium ita per aliũ nõ incongrue habuit remedium.

Quare hõ non angelus ſit redẽptus.

p

Reterea angelica natura qñ nõ tota pierat: ſed ex pte perſtiterat: non ẽ redẽpta. humana vero tota pierat: ⁊ iõ ne penitus perderetur: ex pte ẽ redẽpta: vt inde ruina ſuppleretᷣ angelica. Unde Augu. in encħ. Placuit vniuerſitatis creatori ⁊ moderatori: vt qñ non tota multitudo angeloꝛuꝫ deum deſerendo perierat: ea que perierat in ꝑpetua perditione remaneret. Que añt cum deo illa deſerente pſtiterat: de ſua certiſſime cognita ſemꝑ felicitate gauderet. At vero creatura rõnalis q̃ in hominibus erat: qñ peccatis atqꝫ ſuppliciis tota pierat: ex pte reparari poterat. vnde angelice ſocietati ſuppleretᷣ qḋ ruina illa minuerat. hoc eniꝫ promiſſuꝫ ẽ ſcis ꝙ erunt equales angelis dei.

Qḋ nõ ſoli viro ꝓceptum fuit datum.

I

Llud etiam notandum eſt q̇ non ſoli viro preceptum videtur eſſe datũ: cum ipſa mulier teſtetᷣ ſibi etiam eſſe mandatũ dicẽs. Precepit nobis deus ⁊c. Supra tamen legitᷣ. Ante factã mulierẽ: deũ dixiſſe viro. De ligno ſcie boni ⁊ mali ne comedas. non dixit ne comedatis. Forte qꝛ facturus erat mulierẽ: ſic ꝓcepit vt ꝑ virum ad mulierẽ perueniret mãdatũ. qꝛ mulier q̃ ſubiecta viro fuit: nõ niſi mediãte viro diuinum debuit accipere ꝓceptũ. Unde ait apl's. Si quid voluerint diſcere mulieres domi viros ſuos interrogent. Si queritur quomodo loqui potuerunt vel loquentem intelligere: qui non didicerant inter loquentes creſcendo vł magiſterio. dicimus quia deus eos tales fecerat: qui poſſent loqui ⁊ diſcere ab aliis ſi eſſent.

n

Ideus ergo diabolus ⁊c. Poſtq̃ꝫ determinauit magiſter inſtitutiõeꝫ humane naturᷣ. Hic determinat lapſuꝫ eiꝰ per peccatum. Et diuiditur in duas partes. In prima determinat humane nature lapſum in primis parentibus quantum ad actuale peccatum ipſoꝛum. In ſecunda determinat lapſum humane nature in poſteris di. xxx. hic. In ſuperioꝛibus inſinuatũ eſt ⁊c. Prima in duas. In pꝛima determinat principium peccati in primis parentibus. In ſecunda autẽ pꝛincipium quo contra peccatum iuuabatur. circa medium xxiiii. di. ibi. Et quidem ſecunduꝫ animaꝫ rõnalis fuit homo. Pꝛima in tres. In pꝛima determinat temptationem hoſtis qui fuit pꝛincipium peccati exterius. In ſecunda inquirit quod fuit pꝛincipium intrinſecũ. xxii. di. ibi. Hic videtur diligenter inueſtigandum. Item inquirit de peꝛmiſſione diuina que fuit cauſa ſine qua non. xxiii. di. ibi. Pꝛeterea queri ſolet ⁊c. Prima in duas. In pꝛima determinat modum ⁊ oꝛdinem temptationis. In ſecunda ex modo temptationis concludit grauitatem culpe. ibi. Poꝛro ſciendum eſt duas eſſe ſpecies temptationis.

¶ Circa pꝛimum tria facit. Primo oſtendit motiuũ ad temptandum. Secundo temptationis oꝛdinem ibi. Unde ⁊ mulierem temptauit. Tertio temptationis foꝛmam. ibi. Temptatio autem eſt. ¶ Circa ſecundum duo facit pꝛimo oſtendit quare per mulierẽ virum temptare voluit. Secundo quare mulierẽ per ſerpentem. ibi. Sed quia illi per violentiam ⁊c. ¶ Circa qḋ duo facit. Pꝛimo aſſignat dicti rõnem. Secundo remouet duas dubitationes: vnam. ibi. Ideoqꝫ ſerpens dictus ⁊c. Alterã. ibi. Hic queri ſolet quare mulier. ¶ Circa tertiuꝫ tria facit. Primo oſtendit aſtutiam temptantis inueſtigando conditionem temptati. Secundo perſuaſionem ſui pꝛopoſiti ibi. Quia ad perſuaſionẽ ſuam ⁊c. Poꝛro ſciendũ eſt ⁊c. Hic ex ipſa temptatione oſtendit modum culpe. Et circa h tria facit. Pꝛimo diſtinguit tẽptatiõis modos: ⁊ quis eoꝛum ſit grauioꝛ: quia ille qui eſt a carne. Secundo oſtendit ꝙ pꝛincipiũ Ade grauitatem quandam habet: quia tantum exterioꝛi temptatione pulſatus cecidit: ⁊ tamen remiſſibile eſt: qꝛ per alium temptatus fuit. ibi. Homo ergo qui ſolo exterioꝛi. Tertio remouet quaſdam dubitationes. ibi. Illud etiam notandum ⁊c. ¶ Circa ſecundum duo facit. Pꝛimo ponit rationem quam pꝛincipaliter intendit quare peccatum hominis ſit remiſſibile: ex pꝛedictis deductam. Secundo adiungit quandam aliam. ibi. Pꝛeterea angelica natura ⁊c. ¶ Circa tertium duo facit ſecundum duas queſtiones quas mouet que per ſe in littera patent. Secunda incipit ibi. Et queritur quomõ loqui potuit. ¶ Hic eſt duplex queſtio. pꝛimo de temptatione in cõmuni. Secundo de temptatione pꝛimoꝛum parentum. ¶ Circa pꝛimum queruntur tria. Pꝛimo cuius ſit temptare. Secundo vtrum omnis temptatio paſſiue accepta cũ peccato ſit. Tertio vtrũ tẽptatio ſit appetẽda.

c

Irca pꝛimum ſic pꝛocediᷣ. vꝛ ꝙ dei non ſit tẽptare. Tẽptatio eni ẽ ad ſumẽdũ experimẽtũ alicuius quod neſcitᷣ: ſed deus nihil ignoꝛat. ergo temptare ſibi non competit. Item videtur ꝙ nec demoni. Intentio enim demonis eſt ad fallendum: ſed temptatoꝛis in quantum huiuſmodi non eſt fallere: ſed experiri. ergo demonis pꝛopꝛie officium non eſt temptare. Item videtur ꝙ nec carni cõmuniceat. Caro enim cognitionis particeps eſſe non poteſt: ſed ⁊ ei qḋ nõ cognoſcit non ↄuenit experiri vel temptare. ergo nullus pꝛopꝛie ad peccandum a carne temptatur. Item videtur ꝙ nec a mundo. Nullus enim temptat eum quem abiectum reputat:

quia temptatio de dubiis ſit: ſed mundus ſanctos q̃
ſi abiectos reputat. ergo mundus non temptat eos.
¶ Preterea pͥma theſ. iii. dr̃. Ne forte temptaue-
rit vos is q tēptat. ſ. ſolus dyabolus cuius officiuꝫ
eſt tēptare. ġ vr̃ ꝙ nec mūdus nec caro nec ēt deus
tēptat. ¶ Sꝫ ꝯͣ ē qȯ dicit Gene. xxij. temptauit de
us abrahā ⁊c. Itē Ja. ii. dr̃. vnuſquiſqꝫ tēptat̃ a ꝯcupi
ſcentia ſua. ꝯcupiſcētia aūt ē peccatū qȯ i carne habi
tat. ergo eſt aliqua tēptatio a carne. Reſpondeo dđ
ꝙ ad perfectā rōnē tēptationis tria cōcurrunt. Pri
mo vt per tēptationē alicuius dubii cognitio accipia
tur. Secundo vt h̃ ſit intentū ab eo q tēptat. Tertio
vt ipſe met qui tēptat cognitionē illius rei accipere
velit. ⁊ ſm hūc modū inuenit̃ tēptatio in hominibꝰ
ſm ꝙ hō hominē tēptat vt experimētū ſumat ſciētie
vel alterius qȯ in ipſo eſt. Alia vero dr̃ tēptatio in
qua ſaluant̃ duo ex hiis. ſ. manifeſtatio ignoti: ⁊ iten
tio eius: ⁊ h̃ mō tēptare dr̃ deꝰ: vt pꝫ i tēptatiōe abra
he. ꝓceptū eni de imolatiōe filii tēptatio eiꝰ dr̃: q: per
h̃ manifeſtabat̃ qualis eēt in obediētia ⁊ fide. Hac
ēt manifeſtationē deus intendebat: ſꝫ tertiū p̃dictoꝝ
huic tēptationi deſuit: nō eni ad h̃ temptauit deus
abrahā vt fidei eius cognitionē acciperet quā prius
ſciebat: ſed vt aliis manifeſta eſſet in exemplū. Alia
vero tēptatio eſt in qua ſaluat̃ vnū tm̄ dictoꝝ. ſ. ma
nifeſtatio tēptati: ⁊ ſic dicit̃ caro tēptare vel mūdus
q: in hiis cognoſcit̃ manifeſte virtus vel infirmitas
mentis: ſicut in bello cognoſcit̃ virtus militis: ꝗuis
hoſtes nō ipugnent vt cognoſcāt: ſꝫ vt vincant. vn̄
ipſa ipugnatio ꝟtutis tēptatio dr̃. h̃ aūt ē vel a prin-
cipio intrinſeco. ſ. ex corruptiōe carnis: ⁊ ſic dr̃ tem-
ptatio a carne. vel a principio extrinſeco. ⁊ h̃ duplr̃:
q: illud qȯ exterius ē vel ipugnat ꝑ modū obiecti: et
ſic ē tēptatio a mūdo cuius rebus corda hominū alli
ciunt̃ ad peccādū: vl' ꝑ modū agētis q trahit ad pec
catū ꝑſuadēdo terrēdo blandiēdo: ⁊ ſic de aliis: ⁊ ſic
dr̃ eſſe tēptatio ab hoſte. ſ. dyabolo: ⁊ ab hiis qui ſūt
mēbra eius. ¶ Ad primū ergo dđ ꝙ deus nō tēptat
vt ſibi aliquid ignotū manifeſtū fiat: ſed vt aliis ma
nifeſtet̃ vt dictū. ē. ¶ Ad ſecūdū dđ ꝙ in tēptatione
demonis eſt duplex finis. Vnus vltimus. ſ. induceř
ad peccatū: ⁊ quātū ad h̃ hꝫ rōnē tēptationis ſm ꝙ
q̃libꝫ ipugnatio dr̃ tēptatio. Alius eſt finis ꝓximꝰ. ſ.
expiri ad quod vitiū quiſqꝫ maxime ꝓnꝰ eſt: vt ad il
lud ipugnando trahat: ⁊ ſic ſaluat̃ ibi rō tēptationis
quātū ad p̄mū modū. vn̄ Hugo de ſancto victore diſ
finiens dyaboli tēptationē dicit ſic. tēptare ē callide
expiri: ⁊ ante violentiā ipulſionē quaſi quibuſdā blā
dis conatibus ꝓbare. ¶ Ad tertiū ⁊ quartū pꝫ ſolu-
tio ꝑ illud quod iam ſupra dictū eſt: q: non ſaluat̃ ibi
tēptatio ſm ꝙ includit oīa tria p̃dicta. ¶ Ad quintū
dđ ꝙ ſolus dyabolus dr̃ tēptare: nō q: ipſe ſit ſemꝑ i
mediatus tēptator: ſꝫ q: ipſe p̄mo tēptauit homineꝫ
ex qua tēptatiōe pata eſt aliis tēptantibus via. Vel
alit̃ dđ ꝙ dyabolus ſolus dr̃ tēptare: q: illi ſoli ⁊ mē-
bris eius ꝯuenit ipugnare virtutē cū itētione occidē
di hominē ꝑ peccatū: h̃ aūt caro nō itēdit: ſed delecta
bili cognito ꝑfrui: vel q: ipſe vtit̃ rebus mūdi ⁊ car-
ne: ſicut inſtrumentꝭ ad temptandum hominem.

D ſecūdū ſic ꝓcedit̃. vr̃ ꝙ tēptatio q̃ ē ab ho
a ſte etiam ſit peccatū. Poteſtas eni minor nō
pōt intentionē ptātis maioris repellere: ſed
ptās demonis ē maior q̃ꝫ ptās hoīs vt dr̃ Job. xl. n̄
eſt ptās ſuper terrā que ei. po. cō. ġ cū intentio dmo
nis ſit vt inducat hoīes ad peccādū: vr̃ ꝙ hō ſemꝑ
qn̄ ab eo tēptat̃ peccet. Pre. cū violētia excuſet pec
catū: vbi ē maior violētia ibi minꝰ peccatū: ſꝫ ſic i lr̃a
dr̃ grauior tēptatio q̄ ē a carne q̃ꝫ ab hoſte. ġ cū illa
q̄ ē a carne ſit peccatū vt in lr̃a dr̃ multo āpliꝰ illa q̄
eſt ab hoſte peccatū erit. ¶ Pre. illud qȯ vitari nō
pōt n̄ ē in ptāte noſtra: ſed q̃ꝫdiu in hac mortali vita
viuimus nō oīno tēptationē carnis vitar̃ poſſumꝰ:
ġ nō ē in ptāte noſtra: ⁊ tn̄ peccatū ē. ġ ⁊ tēptatio q̄ ē
ab hoſte ꝗuis in ptāte noſtra nō ſit peccatū erit cuꝫ
in idem illicitū tēdat. ¶ Pre. dyabolus tēptare nō
pōt niſi aliquid in hominē imprimēdo: ſed cum ipſe
ſit pater iniquitatꝭ ⁊ mēdatii. Jo. viii. Ipſe eſt men-
dax: ⁊ pater eius impreſſum ab eo nō pōt eē niſi pec-
catū. ergo videt̃ ꝙ ſemper quando temptat in homi
nem peccatum imprimat. ¶ Preterea motus vis
concupiſcibilis in illicitum tendens tēptatio carnis
eſt que peccatum in lr̃a dr̃: ſed vis concupiſcibil' cū
ſit affixa organo corporali: cogi pōt ⁊ immutari per i
mutationem organi. ergo vr̃ ꝙ demon tēptando nos
poſſit facere in nobis peccatum eſſe: ⁊ ita temptatio
que eſt tantum ab hoſte peccatum erit. Cōtra vt dr̃
Mat. iiii. chriſtus a dyabolo temptatus fuit: ſed in
eo locus peccati non fuit. vnde ipſe dicit Jo. xiiii. ve
nit princeps mundi huius ⁊c. ergo non omnis tem-
ptatio que eſt ab hoſte peccatuꝫ eſt. ¶ Preterea vt
Augu. dicit nullus peccat in eo quod vitare non po
teſt: ſed homo nullo modo vitare poteſt quin hoſtis
eum temptet. ergo temptatio que eſt ab hoſte non ē
peccatum. ¶ Reſpondeo dđ ꝙ peccatum vnius nō
conſiſtit in actu alterius: ſꝫ in actu proprio prout dr̃
Ezechielis. xviii. anima que peccauerit ipſa morie
tur. In temptatione autem carnis ipſe appetitus il
licitus ſm quem aliquis temptari dicit̃ eſt actus eiꝰ
qui temptat̃: non enim ſola caro cōcupiſcit: ſed cōiū
ctum: ⁊ ideo talis temptatio eſt peccatum in eo qui
temptat̃. temptatio autem que eſt a mundo vel ab
hoſte eſt a principio extrinſeco. vnde actus non per
tinet ad temptatuꝫ: ſed paſſio tantum. ⁊ propter hoc
non eſt peccatum in tali temptatione niſi per delec-
tationem conſenſus: quia tunc temptatus incipit co
operari temptanti. ¶ Ad primum ergo dicendum
ꝙ ꝗuis poteſtas demonis ſit ſimplicit̃ maior q̃ꝫ po-
teſtas hominis: tamen quantum ad aliquid non eſt
maior. ſ. quantum ad actus li. ar. qui cogi non poſſūt:
quia horum actuum ipſe homo dominꝰ eſt: ⁊ non de-
mon: ⁊ ideo poteſt homo temptationi eius reſiſtere.
¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ temptatio carnis ꝓ
tanto dicit̃ eſſe grauior: quia eſt ipſi temptato proxi-
mior ſecundum ꝙ per eam quodammodo in diuer-
ſa deſideria diuidit̃ interioris ⁊ exterioris hominis:
nec tamen eſt ibi violentia abſoluta: quia interior ho
mo non cogitur ſequi motuꝫ exterioris hominis. vn
de adhuc remanet ratio peccati: ⁊ magis q̃ꝫ in tem-
ptatione hoſtis ſecundum ꝙ ipſum deſiderium eſt
actus ipſius temptati: ⁊ quodammodo in poteſtate
eius. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ ꝗuis homo non
poſſit vitare omnem temptationeꝫ carnis: ita ꝙ nul
lam habeat poteſt tamen vitare hanc vel illam ſin-
gulariter: ⁊ ita quodammodo eſt in poteſtate eius: ſꝫ
temptatio q̄ eſt ab hoſte nullo modo. ¶ Ad quintuꝫ
dicendum ꝙ demon poteſtateꝫ habet imprimendi
in imaginem vel repreſentando aliqua ſenſibilia ex
terius vel etiam turbando imagineꝫ interius: ⁊ quo
modo hoc ſit ſupra in tractatu de angelis dictum ē.
⁊ ideo ſm ꝙ hoc modo imprimit in nos temptare

dicitur: h autē impreſſio ad h nō hʒ rōnē peccati. cuʒ
nō ſit in appetitu: ſed i apprehēſiōe tantū: ſed eſt ten
dens in peccatum quantuʒ eſt de ratione tēptantis.
¶ Ad quintū dō ꝙ motꝰ vis ꝯcupiſcibilꝭ pōt dupl̄r
inſurgere, vel ex qualitate organi: ſicut caleſacto cor
pore īſurgit motus libidinis ſine aliqua imagine: et
ille motus eſt pure naturalꝭ nec rōnē peccati hñs: et
ad hoc pōt virtus demonis ex poteſtate ſue natur̄ q̄
i trāſmutatione corporaliū pōt niſi virtute diuina co
hibeaꝛ. Aliꝰ motꝰ ꝯcupiſcibilꝭ ē q inſurgit ex appre
hēſiōe delectabilꝭ: ⁊ ex pte illa appetitus ꝯcupiſcibilꝭ
hʒ quādā libertatē: ad minus i hoīe: ꝑʒ ꝙ pōt obedir̄
impio rōnis ꝓhibētis: ⁊ ſic in ꝯcupiſcibili pōt eē pec
catū: ſʒ hūc motū dyabolus ꝯcitare nō pōt.

D tertiū ſic ꝓcediꝛ. vr̄ ꝙ tēptatio ſit appetē
a da. Primo ꝑ hoc qḋ dr̄ Ja. i. oē gaudiū exi.
⁊c. ſʒ illud de quo gaudēdū ē qñ hr̄ ē appeten
dū cū nō hētur. ḡ tēptatio ē appetēda. ¶ Pre. illud
in quo manifeſtaꝛ bonū alicuius ē appetēdū: ſed vir
tus mentis in temptationibus oñdiꝛ: ⁊ ibi quodāmō
refloret. ḡ idē qḋ prius. ¶ Pre. illud qḋ ē materia
⁊ organū virtutis eſt appetēdū: ſʒ ſicut dicit Aug. tē
ptatio cui nō ꝯſentiꝛ: ē materia exercēde virtutis. ḡ
eſt appetenda. ¶ Pre. illud ſine quo nō pōt perue-
niri ad regnū ē ſūmo ſtudio appetendū: ſʒ tēptatio ē
huiuſ: q: ñ coronabiꝛ niſi q legitie certauerit. ii. thi.
ii. certamē aūt ſpūale ſine tēptatōe ñ ē. ḡ tētatio ē ap
petēda. ¶ Pre. vt ſcribiꝛ. ij. cor. xii. Paulꝰ petiuit
ſtimulū carnis a ſe remoueri ꝑ quē carnis tēptatio in
telligiꝛ: ſʒ ibi dicit gloſa ꝙ ipſe hoc petēs neſciuit qd
peteret. ḡ vr̄ ꝙ nō ē deſiderādū extra tēptationē eē.
¶ Sed ꝯ. illud qḋ debemus orare debemꝰ deſide-
rare: ſʒ dñs Mat. vi. docet nos orare dicens: ⁊ ne
nos inducas in tēptationem. ergo debemus deſide-
rare tēptationes a nobis remoueri. ¶ Pre. ſic volū
tas nr̄a dʒ diuine volūtati eē ꝯformis: ita a volūtate
hoſtis dʒ eē diſcordās: ſʒ hoſtis vult ⁊ petit nos tēp
tare vt hr̄ Luc. xxii. Ecce ſathan expetiuit nos ⁊c. ḡ
tēptationē velle nō debemꝰ. ¶ Reſpōdeo dō ꝙ cū
bonū ſit obiectū volūtatis ⁊ deſiderij eo mō aliquid
eſt adamādū quo ē bonū. Inter bona aūt inueniꝛ ali
qd qḋ ē bonū ſimpliciter: ⁊ ꝑ ſe: ſicut bona honeſta q̄
tāq̄ fines appetūꝛ ſui grā: ⁊ ſi i aliud ducāt: q: i oībꝰ
honeſtis vtilitas honeſtati coincidit niſi in vltimo
qḋ eſt finis finiū qḋ ꝑꝑ ſe tm̄ appetendū ē. aliqd tñ ē
qḋ in ſe bonitatē hʒ nō tm̄ appetiꝛ: ſi abſolute conſide
reꝛ: ſʒ ex ordine ad finē bonitatē quādā ſortiꝛ q̄ vti
litas noīatur: ⁊ h ſunt tm̄ ꝑꝑ aliud appetenda vt ſec
tio memb ꝑꝑ ſanitatē ⁊ huiuſmodi. Sʒ ſciēdū ꝙ ad
finē aliquē conſequēdū ꝯtingit aliqd dupl̄r ordinari
ꝑ ſe. ſ. ⁊ ꝑ accidēs. ꝑ ſe dico ꝙ quātū ē in ſe. i finē de-
bitū ductiuū ē. ꝑ accidens aūt qḋ quātū in ſe eſt i ali
ud duceret: ſʒ ex ꝯcurſu alterꝰ cauſe duciꝛ ad finem
ipʒ: ſicut qꝭ comedit venenū: vt moriaꝛ: ⁊ ꝯtingit ex h
ſanitas. Cū ḡ cā ꝑ accidēs nō ſit ꝓportionata ad ef
fectum: ſʒ ſolū cā ꝑ ſe ex ordine ad finē q ē ꝑ accidēs
nō erit dō aliquid bonum vel appetibile ſimpl̄r ac-
ceptū: ſʒ ſolū ꝯcurrētibꝰ oībꝰ q̄ ad hūc effectū deter-
mināt. Dico ḡ ꝙ tēptatio ꝑ ſe ordinata ē ad hoīs ꝑ-
ditionē: ad ſalutē vero nō ordinaꝛ niſi ꝑ accidens. ſ.
ex h ꝙ vinciꝛ ꝑ auxiliū grē diuine: ⁊ iō tēptari ſimpl̄r
nō ē appetēdū: ſʒ tēptari ⁊ vincere ſilꝭ acceptū: appe
tēdū ē. ſʒ q: ꝑꝑ noſtrā fragilitatē victoria nimis du-
bia ē: iō ſecurius fugiꝛ q̄ quaꝛ. ¶ Ad primū ḡ dō ꝙ
btꝰ Jacobꝰ loqꝛ de tēptatiōe tribulationū ad qua
rū patiētiā hortaꝛ: vt iter eas equanimitatē ⁊ gaudi-
um mentis ſeruent. nō eniʒ alr̄ eas vincere poſſunt
niſi ꝑ paciētiaʒ. vñ ipm gaudiū victoria q̄dā ē. qḋ q
dem eſt nō de tēptationibus ſm ſe: ſʒ de patiētia q̄ tē
ptationē vincit. ¶ Ad ſcdm dō ꝙ in tēptationibꝰ nō
relucet bonū hoīs niſi ꝓſuppoſito quodā alio. ſ. earuʒ
victoria cū qua appetēde ſunt. ¶ Ad tertiū dō ꝙ ñ
ſunt materia virtutis tanq̄ ꝑ ſe ad vtutē ordinate: ſʒ
ꝑ accidēs tm̄. ¶ Ad quartū dō ꝙ tēptatiōes nō ſūt
neceſſarie vt ꝑueniaꝛ ad regnū: niſi neceſſitate ꝯdi
tionata ſic. ſ. vt ſi tēptatōes aduenīāt non veniaꝛ ad
regnū niſi vincanꝛ: ſʒ tēptationes aduenire non eſt
neceſſariū abſolute niſi ſm corruptionē ſtatus pn̄tis
ex qua ſequiꝛ pugna carnis aduerſus ſpiritū q̄ tēpta
tio dr̄. ¶ Ad quintuʒ dō ꝙ Paulus petēs a ſe ſtimu
lum carnis remoueri recte petiūt hita ꝯſideratōe ip
ſius ſtimuli abſolute: ſed q: cōſiderato euētu pugne
in qua victor futurus erat: remotio ſtimuli nō ſibi ex-
pediebat qui tā euentus ſibi certus non erat. ꝓ tanto
dr̄ neſciſſe quid peteret. vñ certificatus de victoria
verbo domini dicentis: ſufficit tibi gratia mea: pacië
ter ſtimulum ſuſtinuit.

Einde queritur ſpāliter de tēptatiōe ꝑmoꝝ
d parentū. Et circa h queruntꝛ tria. Primo d
ꝓgreſſu tēptatiōis. Secūdo d quātitate pec
cati tēptationē ſequētis. Tertio vtrū Adā potuerit
peccare venialiter antēq̄ mortaliter.

D ꝑmū ſic ꝓceditur. vr̄ nō fuiſſe talis tēpta
a tiōis ꝓgreſſus qualꝭ in littera deſcribitur. In
uidia enim reſpectu ſupioris ē. vñ dr̄ Job. v.
puulū occidit inuidia: ſʒ Adā nō erat ſupior demōe
ad minus reputatiōe demonis qui fuit ſupbiſſimus
ergo nō eſt ex inuidia ſtimulatꝰ ad tēptādū. ¶ Pre
terea in ꝑmo ſtatu aīa corpi oīo impabat. ergo diuer
ſitas q̄ erat ex pte corpis nullo mō i aīaʒ redūdabat:
ſʒ mulier differebat a viro ſm corpis diſpōnē. vnde
phs in. x. metha. dicit ꝙ mas: ⁊ femina differunt diſ
ferentiis materialibus. ḡ tunc tēporis nō oportebat
ꝙ femina eſſet minus ſapiens vel fortis q̄ vir: ⁊ ita
nulla rō vr̄ quare per mulierē ad virū tēptando trā
ſierit. ¶ Pre. tēptatio eſt aſſimulatio boni ad fallen
dū vt Caſſi. ſupra ꝑs dicit. Si ergo iniquus ꝑſuaſor
tēptare hoīnē diſponebat formaʒ boni ꝑſuaſoris. ſ.
angeli aſſumere debuit. Si dicaꝛ ꝙ nō fuit ꝑmiſſus
ne homo quaſi violēter deciperetur. ¶ Cōtra. Ad
piū cuſtodem pertinet magis infirmis maioris de-
fenſionis auxilium exhibere. cū ergo poſt peccatuʒ
qñ natura humana eſt infirmior non cohibeatur ſa-
thanas quin in angelum lucis ſe transformet vt di-
citur. ij. Cor. x. multo minus tūc cohiberi debuit.
¶ Preterea conſideratio precepti in actu a pecca-
to retrahit: ⁊ ſic tēptatiōis effectū ipedit: ſi ergo tem
ptator ad trahēdum in peccatum venerat: videtur
ꝙ inconuenienter mulierem in memoriam precepti
ad duxerit. ¶ Sed contra eſt quod dicitur ſap. ij.
Inuidia dyaboli ⁊c. Et ita videtur ꝙ ex inuidia dia
bolus commotus fuerit ad temptandum. ¶ Prete
rea vt Aug. dicit ordo temptationis interioris qui
in nobis nunc agitur preſentat ordinem temptatio-
nis in primis parētibus ſeruatum: ſed in nobis tem-
ptatio a ſenſualitate a ſentiente incipit: ⁊ per inferio
rem rationem in ſuperiorem producitur. cum ergo
ſenſualitas ſerpentem repreſentet: ⁊ inferior ratio:
mulierē: ⁊ ſuperior: virum: videtur ꝙ decen-
tiſſimus fuit talis ordo temptatiōis i primo peccato

vt i eo poſſit peccatoꝝ ſequētiū ſimilitudo oſtendi.
¶ Reſpondeo dō ꝙ ſicut magiſter dixit. vii. di. de
mones quedaꝫ poſſunt per nature ſue poteſtatē que
non poſſunt propter dei vel angelorum cohibitionē
ita ēt ⁊ eoꝝ aſtutia intellectus ⁊ nequitia voluntatiſ
i multis ipeditur: vt nō faciant oē qd volūt etiā qd
ad finē ſue intentiōis conueniens aſtute vident. vñ
in temptatione primorum parentum dyabolus ali-
quid fecit quod voluit vt. ſ. a muliere temptationeꝫ
inciperet: ⁊ vt in aliena forma veniret. ꝙ autem in
forma ſerpentis veniret: non ſponte elegit: ſed ex
permiſſione diuina que eum alias ſpecies in quibꝰ
magis poſſet latere aſſumere prohibebat vt i lrā dr̄.
¶ Ad primum ergo dō ꝙ diabolus homini inuide-
bat quē ſibi ſupiorē futuꝝ putabat ſi illuc aſcenderet:
vñ ipſe deſcēderat: ⁊ in h ipſo tā ſupiorē ꝙ ad bonū il
lud habendū paratus erat homo: quod ipſe demon
in perpetuum amiſerat: nec in h aliquid eius ſupbie
derogatur: q: ſuperbia potiusꝗ eſt in appetitu excel-
lentie ꝙꝫ in extimatione niſi prout extimatio ex appe
titu excellentie naſcitur qui oculos mentis claudit.
Unde ſuperbi frequenter alios ſe ſuperiores in mul
tis extimant que tamen multa ſibi magis digna eſſe
cogitant propter alia bona ī quibus alios excedere
videntur: ⁊ ideo ex ipſa ſuperbia inuidie zelus orit̄.
Unde dicit Aug. xi. ſuper Gene. amando quiſqꝫ ex
cellentiam ſuaꝫ vel paribus inuidet ꝙ ei coequant̄.
vel inferioribus ne ſibi coequentur vel ſuperiori-
bus ꝙ ei non coequentur. ¶ Ad ſecundum dicen-
dum ꝙ alia eſt obedientia corporis ad animam in
primo ſtatu ⁊ alia in vltimo. In primo enim ſtatu ſic
erat ſubiectum corpus anime vt nihil in corpore cō
tingere poſſet qd cōtra bonū anime foret vel quātū
ad eſſe: vel quātū ad opationē nec tū remouebat qn
etiam tunc ſm diuerſitatem corporū diuerſa fuiſſet
dignitas animarum cum oporteat anime ad corpus
proportionem eſſe vt forme ad materiam: ⁊ motoris
ad motum: ⁊ ideo mulier etiam quantū ad animam
viro impfectior erat. In vltimo vero ſtatu tal' erit
ſubiectio: vt etiam qualitas corporis ſequatur vir-
tutem mentis. vñ ſm diuerſitatem meritoꝝ erit aīa
vnius alia dignior: ⁊ corpus glorioſius. vnde ñ erit
dr̄a propter ſexum diuerſum. ¶ Ad tertium dō ꝙ ſi-
cut in littera dr̄ aliam ſpeciem in qua appareret: et
precipue boni angeli libenter elegiſſet: ſed pmiſſus ñ
fuit. ¶ Ad quartum dicenduꝫ ꝙ ꝗuis homo in pri
mo ſtatu eſſet fortior: tamen poſt peccatuꝫ factus eſt
cautior per experientiam mali. vnde fraudibus ho-
ſtis quas quotidie experitur melius reſiſtere nouit.
vel q: in penam peccati h conſecutum eſt: vt homo
qui diabolo ſe ſponte ſubiecit: violentius ab eo ipu-
gnetur. ¶ Ad quintum dicenduꝫ ꝙ ſm philoſophū
in tertio ⁊ in ſeptimo ethicorum omnis malus quo-
dāmodo ignorans eſt. oꝫ enī ꝙ extimatio rationis
in peccante corrumpatur qui maluꝫ pro bono eligit.
Hoc autem cōtingit dupliciter. vel i vniuerſali. vl'
in pticulari. rectam autem extimationem in parti-
culari corrumpit delectatio: vt philoſophus in ſexto
ethicorum dicit. ⁊ etiaꝫ alie paſſiones que tunc in eē
homini non poterant preter regulam ratiōis: ⁊ ideo
oportet vt in vniuerſali extimatio corrumperetur. ⁊
ideo preceptum ad memoriaꝫ reduxit temptator vt
extimationem rectam falſis ſuaſionibus corrūperet
⁊ ſic ad peccandum inclinaret. Vel dicendum vt di
cit Aug. xi. ſuper Geñ. Ideo prius interrogauit ſer

pens ⁊ reſpondet h mulier: vt puaricatione eſſet i ex
cuſabilis nec vllo modo dici poſſet illud quod prece
perat deus oblitam fuiſſe mulierem: ꝙꝫ ⁊ obliuio
precepti maxime vnius ad maximam culpam dam
nabil' negligentie pertineret. verum tamē euidētior
eius tranſgreſſio eſt cum memorie retinetur: ⁊ tanꝗꝫ
in illo deus aſſiſtens preſenſqꝫ cōtēnitur.

D ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ pec-
a catuꝫ ade grauius fuerit omnibus aliis pec
catis q: ſicut dīc Aug. i libro de ciui. dei ma
gna eſt enim in peccando iniquitas cui tanta eſt in
nō peccando facultas: ſed Adam facilius potuit vi
tare peccatum ꝙꝫ aliquis ſequentium. ergo ipſe gra
uius peccauit. ¶ Preterea Aug. dicit ꝙ ex hoc ali
quid eſt malum: q: adimit bonum: ſed peccatuꝫ pri-
mi hominis plus de bono ademit: totaꝫ naturaꝫ hu
manam corrumpens: ꝙꝫ aliquod peccatorum ſequē
tium. ergo peius aliis fuit. ¶ Preterea maiori cul-
pe maior pena debetur: ſed peccatum ade grauiſſi-
me punitum fuit a deo. q: ad omnes poſteros eius
pena extēditur. ergo grauius aliiſ fuit. ¶ Preterea
videtur ꝙ etiaꝫ irremiſſibile fuerit: q: bonuꝫ gratie
excedit bonuꝫ nature: angelus auteꝫ per peccatuꝫ a
ſtatu naturaliū tantuꝫ cecidit ſm opinioneꝫ illorum
qui dicunt eos in naturalibus tantuꝫ creatos: homo
auteꝫ etiaꝫ a ſtatu gratie cecidit. Cuꝫ ergo tantuꝫ ca
ſus ſit grauior ꝗtū gradus ſit altior: videtur ꝙ irre
miſſibilius fuerit peccatuꝫ ade ꝙꝫ etiam demonis.
¶ Preterea bonuꝫ eſt potius ꝙꝫ maluꝫ: ſed adaꝫ p
peccatuꝫ totaꝫ naturaꝫ humanaꝫ corrūpit: q: in eo
originaliter erat. ſi ergo penitere potuiſſet: ⁊ ſic re-
mediuꝫ peccati ſui habere videtur ꝙ totaꝫ naturaꝫ
humanaꝫ reintegrare potuiſſet quod falſuꝫ eſt: q: h
ſolus filius dei potuit. ergo ideꝫ quod prius. ¶ Cō
tra illud quod habet plures rationes mali: magis ē
maluꝫ: ſed adaꝫ peccauit faciendo illud qd erat ma
luꝫ ſoluꝫ: q: prohibituꝫ: multi auteꝫ peccant faciēdo
illud quod eſt vtroqꝫ modo maluꝫ ⁊ ſm ſe: ⁊ q: pro-
hibituꝫ. ergo videtur ꝙ multoruꝫ peccata grauiora
ſint peccato ade. ¶ Preterea peccatuꝫ quod eſt ex
certa malitia grauius eſt peccato quod eſt per igno
rantiaꝫ: ſed peccatuꝫ primuꝫ hominis fuit quodam
modo per ignorantiaꝫ vt ifra patebit. ergo videtur
ꝙ eo multa grauiora ſint que ex certa malitia gene-
rantur. ¶ Reſpondeo dō ꝙ in peccato poſſunt mul
ta conſiderari: ex quibus peccatuꝫ grauitateꝫ trahe
re poteſt: ⁊ contingit ꝙ illud peccatuꝫ quod ſecundū
vnuꝫ eſt grauius ſecundū aliud leuius inueniatur.
illud tamen ſimpliciter grauius conſiderandū eſt
quod ſecundum plura ⁊ potentiora grauius inueni-
tur: ⁊ precipue ſecunduꝫ ſpecieꝫ peccati: quia quan
titas conſequens ſpeciem peccati eſt peccato eſſen-
tialior ꝙꝫ que circumſtantias peccati ſeqr̄. Scdm h
ergo dicendū ꝙ peccatuꝫ ade quantuꝫ ad hoc gra-
uius aliis fuit ꝙ minori temptatione pulſatus ceci-
dit: ⁊ ꝙ facilius reſiſtere potuiſſet: ſed quantum ad
ſpeciem peccati: ⁊ quantum ad alias circumſtantias
que peccatuꝫ magis exaggerant multa grauiora pec
cata ſunt ſecuto. et per hoc patet reſponſio ad pmū.
¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ hoc fuit per accidēs
ꝙ maiorem leſionem intulit ex hoc ꝙ. ſ. naturam in
tegrā inuenit. vnde non ſequitur ꝙ grauius ceteris
fuerit: q: hoc idem etiaꝫ ſequentia peccata feciſſent
ſi talem naturam inueniſſent. ſicut ⁊ ſm peccatū mor
tale gratiam non priuat: q: eam non inuenit: ſed pu

uaret ſi inueniret. ¶ Ad tertiū dicendū ꝙ pena pec
cati Ade dupliciter dicit᷑. vna que debet᷑ ſibi i quan
tum eſt quoddā ſingulare peccatū ⁊ perſonale: ⁊ ſic
multis aliis peccatis grauioꝛ pena debita fuit. Alia
que debet᷑ ſibi indirecte ratione infectionis oꝛigina
lis peccati ex ipſo create: ⁊ ſic maxima pena ipſiꝫ p̄
mum peccatum ſecuta eſt: ſed grauitas huius pene
non cōmenſuratur quātitati pꝛimi peccati: vt fuit qͦd
dam perſonale peccatum: ſed ſm̄ ꝙ coꝛrūpit naturā.
¶ Ad quartū dd̄ ꝙ q̄uis gratia excedat naturā: tn̄
qꝛ potentia naturalis eſt que ſubſtantiam actus ām
niſtrat qui ex gratia informat᷑: ideo defectus natura
lis boni magis excuſſat peccati actum q̄ꝫ etiaꝫ carē
tia gratie. gratia eniꝫ non eleuat hominem: vt ſtatiꝫ
eliciat actum intellectus deifoꝛmis qͦd tamen ange
lus ex natura hꝫ: ⁊ ideo magis facit ad iremedicta
tem peccati ſuperioritas nature q̄ꝫ exceſſus gratie.
Cauſa tamen quare peccatuꝫ angeli eſt iremiſſibile
⁊ non peccatum hominis ſupra in tractatu de angel'
dicta eſt. ¶ Ad quintuꝫ dicendū ꝙ ſicut homo p ſe
gratiam amittere poteſt nec tamen per ſe pōt gra
tiam recuperare: qꝛ gratia virtutem nature excedit
ita etiam homo potuit integritatē innocentie amitte
re que conditionem nature excedebat vt dictum eſt
nec tamen potuit eam recuperare niſi ille qui ſupra
naturam erat: nam gratia que poſtmodum ade redi
ta creditur non niſi ad actus perſonales ſe extende
bat. vnde naturam in illud quod ſupra ſe eſt eleua
re non poterat. ſ. in originalem iuſtitiam ⁊ impaſſibi
litatem que ſupra conditionem principiorum natu
re humane erat.

Ad tertium ſic proceditur. videtur ꝙ Adam
a in primo ſtatu venialiter peccare potuit. di
ſpoſitio enim precedit perfectionē: ſꝫ veniale
eſt diſpoſitio ad mortale. ergo videtur ꝙ prius ve
nialiter q̄ꝫ mortalit᷑ peccauerit. ¶ Preterea li. ar.
ſe habet ad oppoſita: ⁊ precipue ſi confirmatum nō
ſit: ſꝫ li. ar. hōis i p̄mo ſtatu ꝯfirmatū ñ erat. g̃ ſicͭ pote
rat ñ peccar᷑ venialit᷑: ita ēt poterat peccar᷑ venialit᷑.
¶ Pre. quicūqꝫ poteſt id qͦd plus ē poteſt illud qͦd
minus eſt: ſed plus eſt peccare mortaliter q̄ꝫ venia
liter. cum ergo potuit peccare moꝛtaliteꝛ potuit pec
care venialiter. ¶ Preterea mortale peccatum
magis repugnat rectitudini ⁊ gratie q̄ꝫ peccatū ve
niale: ſed rectitudo innocentie non impediebat qn
moꝛtaliter peccare poſſet. ergo multo minus impe
diebat quinetiaꝫ venialiter peccaret. ¶ Preterea
impoſſibile eſt ꝙ aliquis credat vel extimet illud d̄
cuius contrario certus eſt. ſed Adaꝫ vt dicit Aug.
credidit peccatum quod ipſe committeret veniale
eſſe. ergo ipſe neſciebat ſe non poſſe venialiter pec
care: ſed ſi non potuiſſet ſciuiſſet ſe non poſſe: qꝛ hoc
nobilitatis in eo erat: ⁊ inconueniens eſt nos hr̄e no
biliſſimos habitus ⁊ nos lateant vt philoſophus di
cit in ſecundo poſterioꝛum. ergo Adaꝫ venialit᷑ pec
care potuit. ¶ Si dicatur ꝙ non potuit peccare ve
nialiter: qꝛ non poterant inferioꝛes vires auerti ni
ſi prius ratio ſuperioꝛ auerteretur. ¶ Contra in rō
ne ſuperioꝛi non tantum eſt peccatum moꝛtale: ſꝫ ēt
veniale. ergo potuiſſet deoꝛdinatio aliqua i ſuperio
ri rōne fuiſſe per veniale peccatum ſicut ⁊ quando
aliquis aliquem motum infidelitatis ſentit. ¶ Sed
ꝯtra. peccatuꝫ veniale in nobis creatur ex pꝛonitate
ad peccandum: ⁊ ex quadam impulſione carnis coꝛ
rupte: ſed hoc totum per peccatuꝫ ſecutum eſt. ergo
videtur ꝙ ante moꝛtale peccatū veniale peccatum
eſſe non potuit. ¶ Preterea puū motiuū non cōmo
uet magnā virtutem: ſed veniale peccatū puū habꝫ
motiuū in quo appetitus nō vt in fine quieſcit. ergo
cum virtus humana in pꝛimo ſtatu eſſet foꝛtiſſima
videtur ꝙ p veniale peccatū cōmoueri nō poterat.
¶ Rn̄ͦ dd̄ ꝙ ſicut ſupra dictū ē tal'erat p̄mi ſtatus re
ctitudo vt ſuperioꝛ ps ratiōis deo ſubiceret᷑ cui ſubi
cerēt᷑ iſerioꝛes vires qb᷒ ſubiceret᷑ coꝛp᷒: ita ꝙ p̄ma
ſubiectio erat cā ſecūde: ⁊ ſic deinceps manēte autē
cauſa maneret effectus. vñ ſicut q̄ꝫdiu hō erat ſubdi
tus deo nihil in coꝛpoꝛis partibus contingere pote
rat contrarium anime ita etiam nihil in viribus ani
me contingere poterat qͦd ſuperioꝛ ratio non oꝛdina
ret in deum. quod autem in deum recte oꝛdinatum
eſt veniale peccatum non eſt: ⁊ ita veniale peccatū
in pꝛimo ſtatu ꝯtingere non poterat: ſicut nec moꝛs
niſi prius oꝛdo mētis ad deum tolleretur quod ſine
peccato moꝛtali fieri non potuit. ¶ Ad pꝛimū er
go dicendū ꝙ duplex eſt diſpoſitio. quedam eſt que
neceſſaria eſt ad eſſe eius ad quod diſponit: ⁊ h ſem
per pꝛecedit illud ad quod diſponit: ſicut caloꝛ foꝛ
mam ignis. quedam vero diſpoſitio oꝛdinatur ad fa
cilitatem eius ad quod diſponit quod quidem ſine
ea eſſe poteſt: ſed non ita de facili: ſicut ꝙ ligna per
funditur oleo vt inflāmētur citius: ⁊ ſic veniale pec
catum eſt diſpoſitio ad moꝛtale. ¶ Ad ſecundū dicē
dū ꝙ Adam in pꝛimo ſtatu habebat li. ar. ad peccā
dum venialiter: ſed h non poterat in actuꝫ exire niſi
pꝛius peccaret moꝛtaliter: ⁊ ratio huius dicta eſt. vl'
poteſt dici ꝙ cōparando li. ar. ad obiectum ſiuꝫ con
firmatū non erat: ſed cōparando vnum oꝛdinem ad
aliuꝫ habebat quandam confirmationem vt. ſ. infe
rioꝛ oꝛdo ſuperioꝛem inuiolabiliter ſequeretur. ¶ Ad
tertiuꝫ dicendū ꝙ differt in potentijs actiuis ⁊ paſſi
uis: qꝛ in potentijs actiuis quod poteſt in plus eti
am in minus poteſt vt qui poteſt ferre C. lib. poteſt
etiam ferre. x. In potentijs autem paſſiuis eſt econ
uerſo: qui enim poteſt pati a paruo poteſt etiam pa
ti a maioꝛi: vt ſi aliquis poteſt vinci ab vno poteſt
etiaꝫ vinci a duobus: ſed nō conuertitur: ⁊ talis poᵃ
ē poᵃ peccandi. qui enim peccat a peccati ſui concu
piſcentia vincitur. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ rec
titudo oꝛiginalis iuſtitie in tantum repugnabat cul
pe moꝛtali: vt ſimul cum ea eſſe non poſſet tm̄ culpa᷑
moꝛtalis que ei oppoſita erat ipſaꝫ pꝛiuare poterat.
Uenialis autē culpa nec pꝛiuare iuſtitiam oꝛigina
lem poterat cuius principium erat in oꝛdine ſuperio
ris ptis in deum a quo veniale peccatum non ſepat
nec ſimul poterat cum ea eſſe propter oꝛdinem infe
rioꝛum ſub ſuperioꝛi. ¶ Ad quintū dicendū ꝙ Adā
⁊ ſi peccare non poſſet venialiter tamen poterat de
hoc certus non eſſe. ꝙ enim habitus nobiliſſimi nos
ñ lateant intelligitur de hītibus cognitiue ptis d̄ q̄ꝫ
pfectōe certitudo eſt nō aūt d̄ hītibus affectiue q latēt
vt in caritate patet. ¶ Ex pꝛeterea ſi ſciuiſſet in vni
uerſali poterat in pticulari non cōſiderare. Uel me
lius dicendū ꝙ veniale dicitur tripliciter. ſ. venia
le ex genere vt verbū otioſum veniale ex cauſa: vt
ꝙ ex infirmitate vel ignoꝛantia geritur ꝙ excuſabili
tatem quandaꝫ habet ⁊ eſt veniale ex euentu: ſicut
culpaꝫ pꝛecedenteꝫ moꝛtalem confirmatio ſequens
venialeꝫ facit vt Ambroſius dicit: qꝛ relinquit᷑ rea
tus tempoꝛalis pene. cuꝫ ergo Augu. dicit ꝙ credi
dit peccatum eſſe veniale intelligitur veniale ex cā

quiod quandoq; etiā; mortale eſt ſimpliciter. ¶ Ad tertium dicendum q̧ ſicut in pte intellectiua ſpeculatiua ſuprema pars eſt que principiis per ſe notis inheret: ita in ratione practica ſuprema ps eſt que fini adheret: q: finis in operabilibus eſt ſicut principiū primum indemonſtrabile in ſpeculatiuis vt in ſexto ⁊ ſeptimo ethicorum phus dicit ⁊ hec ps non poteſt deordinata eſſe niſi per peccatum mortale quod finē xriū ponit ab ordine aūt huius ptis totus ordo originalis iuſtitie dependebat: ⁊ ideo niſi prius mortaliť peccaſſet nulla inordinatio in eo eſſe potuiſſet. Diabolus per ſerpentem temptabat in quo loquebatur. Modus i quo angeli boni vel mali i aſſumptis corporib⁹ loqui poſſunt ſupra. d. viii. tactus ē. Serpēs dictus eſt eſſe callidior ⁊c. videtur hoc eſſe falſū; q: quodcūq; aľ Diabolus aſſumpſiſſet eandem calliditatem habuiſſet: ſi propria calliditate aſtutus nō erat vt ipſe ſubdit. Sed dō q̧ in hīs que viſibiliter gerebantur ea que non videnť intelligī poterāt. ſerpēs autem: ⁊ ſi aſtutiam ad nocendū hōi ſpūaliter ex ſe ñ hñet hab; tamen aſtutiam ad nocendū ſibi corporaliter. vnde aſtutia exterior ſerpentis aſtutiam ſpūalē; demonis deſignat. ⁊ iō callidior aliis aīantibus dicitur ppť aſtutiā demonis qua mouebať p quā: ⁊ diabolus deſignabať. Sicut per energuminos ⁊ phanaticos Energumini dicunť quaſi interius laborantes ab en quod eſt in et erge quod eſt labor phanatici dicuntur ex hoc q̧ in phanis vel templis ydolorum a demonibus reſponſa accipiebant: ſed vtrūq; hic pro arreptis a demone accipitur Auaritia imoderata hūdi cupiditas ⁊c. Hoc quod hic dicitur de auaritia ñ eſt intelligendū de ea ſm q̧ eſt ſpāle vitium vnū de vit. capitalibus: q: ſic non differt a ſuperbia que eſt appetitus imoderatus proprie excellentie. ſed ſumitur hic auaritia prout eſt generale vitiū ad omnia peccata que in appetitu quorūcūq; bonorū naturaliū conſiſtunt vt curioſitas ſuperbia ⁊ huiuſmoni vt diſtinguit Aug. xi. ſuper Gene.

Di. Uigeſimaſecunda.

De origine illius peccati.

b Ic uidetur diligenter inueſtigandū eſſe, que fuerit origo ⁊ radix illi⁹ peccati. Quidam putant quandam elationem in animo hominis preceſſiſſe: ex qua diaboli ſuggeſtioni conſenſit. Quod videtur Aug. innuere ſup Geneſim ita dicens. Non eſt putandum q̧ hō deiiceretť niſi preceſſiſſet in eo quedam elatio comprimenda vt per humilitate; peccati ſciret q̄ falſo de ſe preſumpſerit: ⁊ q̧ non bene ſe habe; natura ſi a faciente receſſerit. Item ī eodem. Quomodo verbis temptatoris crederet mulier deum ſe a re bona ⁊ vtili prohibuiſſe: niſi ineſſet eius menti amor ille pprie poteſtati: ⁊ de ſe ſuperba preſumptio? Que per temptationem fuerat conuincēda aut primendam. Deniq; non contenta ſuaſione ſerpentis: aſpexit lignum bonum eſu: ⁊ decorū aſpectu: nec credens ſe inde poſſe mori forte putauit deum alicuius cauſa ſignificationis illud dixiſſe. Ideo comedit ⁊ dedit viro ſuo fortaſſis cum aliqua ſuaſione quam ſcriptura intelligenda reliquit. Uel forte nō fuit ſuaderi neceſſe: cum eam mortuam eſſe illo cibo non videret vir. Sicut ergo non eſt permiſſus diabolus temptare feminam niſi per ſerpentem: ita nec virum niſi per feminā. Ut ſicē preceptum dei per virum venit ad mulierem ita diaboli temptatio per mulierem ad viru; tranſiret.

Quod aliter locutus eſt diabolus muliere q̄ in ſerpente.

i N muliere vero que rationalis erat non eſt ipſe locutus vt in ſerpente: ſ; perſuaſio eius q̄uis inſtructu adiuuaret interius: quod per ſerpentem gerebat exterius. Ex predictis temptationis mod⁹ atq; progreſſus inſinuať. Nec non etia; quod prediximus innui videť. ſ. q̧ temptationem preceſſerit quedam elatio ⁊ preſumptio in mente hominis.

Obiectio contra illos qui dicunt elationem preceſſiſſe in mente.

q Uod ſi illa fuerit: non igiť alterius ſuggeſtione poſterius peccauit: cum auctoritas tradat: ideo peccatum diaboli incurabile eſſe: quia non ſuggeſtione: ſ; propria ſuperbia cecidit. hominis vero curabile quia non per ſe: ſed per alium cecidit. et ideo per alium ſurgere potuit. Quocirca predicta Aug. verba pium ac diligentem lectorem efflagitant: que ſic itelligere ſane quim⁹. Nō deiiceretť homo. ſ. in actū iſtius peccati vt ſcilic; lignum vetitū ederet: ⁊ in has miſerias per temptationem diaboli: niſi elatio comprimenda preceſſiſſet: non vtiq; temptationem: ſed opus peccati. Talis enim fuit ordinis proceſſuſ. Diabolus temptando dixit. Si comederitiſ eritť ſicē dii: ſcientes bonū ⁊ malum. quo audito ſtatim menti mulieris ſubrepſit elatio quedam ⁊ amor proprie poteſtatiſ. Ex quo placuit ei facere quod diabolus ſuadebat: ⁊ vtiq; fecit. Suggeſtione igiť peccauit. quia temptatio preceſſit ex qua in mente eius orta eſt elatio: quam peccatū operis ſecutum eſt ⁊ pena peccati.

Que fuit elatio mulieris.

e T talis quidem elatio in mente mulieris fuit p certo: qua credidit ⁊ voluit habere ſimilitudine; dei cū equalitate quadam putans illud eſſe verum quod

diabolus dicebat. ⁊ ideo ſpecialiter mulierē commemorat Aug. inquiens. Quomodo crederet mulier diabolo niſi eſſet in mēte eiꝰ de ſe ſuperba preſumptio. Et quod ibi ſequitur. ſcilicet que per temptationem fuerat cōuincenda vel perimenda: ad mulierem referēdum eſt: vt intelligatur: que mulier non elatio fuerat per temptationem ⁊c.

Que fuit elatio viri: an crediderit ⁊ voluerit quod mulier.

Olet queri vtrum illa talis elatio et
s amor proprie poteſtatis in viro fuerit
ſicut in muliere. Ad quod dicimus quia Adaz non fuit ſeductus eo modo quo mulier. Non enim putauit eſſe verum quod diabolus ſuggerebat. In eo tamen fuiſſe ſeductum credi poteſt q̄ commiſſum veniale putauerit quod peremptorium erat. Sed nec prior ſeductus fuit: nec in eo in quo mulier: vt crederet deum illud lignum ideo tangere phibuiſſe: quia ſi tangerent fierent ſicut dii. Uerumtamen preuaricator fuit Adam vt teſtatur apoſtolus. Potuit ergo aliqua elatio menti eius ineſſe illico poſt temptationem ex qua voluit lignum vetitum experiri: cum mulierem non videret mortuam eſca illa percepta. Unde Augu. ſuper Geneſim. Cum apoſtolus Adam preuaricatorem fuiſſe oſtēdat dicens in ſimilitudinem preuaricationis Ade: ſeductum tamen negat. Ubi ait Adaz non eſt ſeductus: ſed mulier. Unde ⁊ interrogatus non ait: mulier ſeduxit: me ſ; dixit. dedit mihi ⁊ comedi. Mulier vero inquit. ſerpens ſeduxit me. Hanc autem ſeductionem proprie vocauit apoſtolus per quam id q̄d ſuadebatur cum falſum eſſet: verum putatuz ē. ſ. q̄ deus lignuz illud ideo tangere prohibuerit: quia ſciebat eos ſi tetigiſſent ſicut deos futuros tanq̄ eis diuinitatem inuideret: qui eos homines fecerat. Sed ⁊ ſi virum propē aliq̄ mentis elationem que deum latere non poterat: ſollicitauit aliqua experiendi cupiditas: cum mulierem videret: accepta illa eſca nō eſſe mortuam. non tamen eum arbitror ſi iaz ſpūali mente preditus erat vllo modo crediſſe quod diabolus ſuggerebat.

Quis plus peccauit Adam vel Eua.

X quo manifeſte aīaduerti pōt quis
e eorum plus peccauerit: Adam. ſ. vel
Eua. Plus eni videtur peccaſſe mulier que voluit vſurpare diuinitatis equalitatē ⁊ nimia preſumptione elata: credidit ita eſſe futurum. Adaz vero nec illud credidit: ⁊ de penitentia ⁊ dei miſericordia cogitauit dum vxori morem gerens eius perſuaſioni cōſenſit: nolens eam contriſtare: ⁊ a ſe alienataz relinquere: ne periret. arbitratus illud eē veniale: non mortale delictuz. Unde Aug. apoſtolus inquit. Adam non eſt ſeductus. Quod vtiq; ita accipi poteſt: vt intelligatur non eē ſeductus prior. ſ. vel ī eo in quo mulier vt. ſ. crederet illud eſſe verum. Eritis ſicut dij. Sed putauit vtrunq; poſſe fieri: vt ⁊ vxori morez gereret. ⁊ per penitentiam veniaz haberet. Minus ergo peccauit qui de penitētia ⁊ dei miſericordia cogitauit. poſtq̄ enim mulier ſeducta manducauit: eiq; dedit vt ſimul ederēt noluit eam contriſtare: quam credebat ſine ſuo ſolatio contabeſcere: ⁊ a ſe alienatam omnino interire. Non quidem carnali victus concupiſcentia. quam nondum ſenſerat: ſed amicabili quadaz beniuolentia. qua pleruq; fit. vt offendatur deus ne offendatur amicus. q̄d eum facere non debuiſſe. diuine ſententie iuſtus exitus indicauit. Ergo alio quodāmodo ipſe etiam deceptus eſt. Inexpertus eniz diuine ſeueritatis in eo falli potuit. vt veniale crederet eſſe commiſſum. ſed dolo illo ſerpentino quo mulier ſeducta eſt. nullo modo arbitror illum potuiſſe ſeduci. Ex his datur intelligi q̄ mulier plus peccauerit in qua maioris tumoris preſumptio fuit. Que etiam in ſe ⁊ in proximum ⁊ in deum peccauit. Uir autem tantum in ſe ⁊ in deum peccauit. inde etiaz colligitur q̄ mulier plus peccauerit. quia grauius punita eſt. Cui dictum eſt. in dolore paries filios ⁊c.

Q̄d predicte ſnie aduerſari videtur.

Ed huic videtur contrariuz q̄d Aug.
s ſup Geneſim de viro ⁊ muliere peccatum ſuum excuſantibus ait. Dixit Adam. Mulier quaz dediſti mihi. dedit mihi ⁊ comedi. Non dicit peccaui. Superbia eni habet confuſionis deformitatem: non cōfeſſionis humilitatem. Nec etiam mulier confitetur peccatum. ſed refert in alterū dicens. Serpens decepit me. ⁊ comedi. in impari ſexu: ſ; pari faſtu. Ecce hic dicit Augu. quia parem faſtum habuit mulier cum viro. Pariter ergo ſuperbierunt ⁊ pariter peccauerunt. Sed hoc ita determinari poteſt vt dicamus parez vtrinſq; fuiſſe faſtum in excuſatione peccati ⁊ in eſu ligni vetiti. ſed diſparem ⁊ in muliere multo maiorem in eo q̄ credidit ⁊ voluit eſſe ſicut deus. quod non vir. Uerumtamen ⁊ de viro legitur q̄ voluit eſſe ſicut deus. dicit enim Augu. ſuper illum locum pſalmi. Quando rapui tunc exoluebam. Rapuit enim Adaz

⁊ Eua preſumens vt diabolus de diuinitate. Rape voluerūt diuinitatē ⁊ ꝑdiderūt felicitatē. Itē ſup illū locū pſalmi. Deus qs ſimilis tibi. Qui ꝑ ſe vult eſſe vt deus: ꝑuerſe vult eē ſimil' deo. vt diabol⁹ q noluit ſub eo eē ⁊ hō q vt ſeruus noluit teneri precepto ſꝫ voluit vt. nullo ſibi dominante eſſe quaſi deus. Itē ſup illū locū eple. nō rapinā arbitratus ē eē ſe equalem deo. Quia nō vſurpauit qđ ſuū nō eēt: vt diabolus ⁊ primus homo.

Quorundam ſnia. q̄ Adam ambierit eſſe vt deus: ſed non credidit eſſe poſſibile.

i Deo quibuſdā videť q̄ etiam Adā ambierit eſſe ſic̄ deus: non tamen id credidit poſſe fieri. ⁊ iō falſum eē qđ diabolus promittebat: cognouit. ⁊ lꝫ diuinitatꝭ equalitatēꝫ concupinerit: non tamē adeo exarſit: nec tanta eſt affectus ambitione: ſic̄ mulier q̄ illud poſſe fieri putauit. ⁊ iō magis illud ambiendo ſuperbiuit. Uirū aūt aliqua forte ambitionis. ſubreptio mouit: ſed non ita vt illud putaret verum vel pōſſibile fore. Aliis autem videť ideo dictum eſſe q̄ Adā illud voluerit: qꝛ mulier de eo ſumpta illud voluit ſic̄ inquiunt peccatum dicit̄ per vnuꝫ hominem intraſſe in mundum. i. in humanā naturam: cum tamen mulier ante virum peccauerit: quia ꝑ mulierem intrauit de viro factam. Uel potius ideo per hominem dicit̄ intraſſe: quia etiam peccante muliere: ſi vir nō peccaſſet humanum genus minime peccatꝭ corruptū periret. Minus ergo peccauit vir q̄ mulier.

Obiectio contra id quod dictum eſt virum minus peccaſſe.

h Is autem opponi ſolꝫ hoc modo tribus modis vt ait Iſidorus peccatū gerit̄. ſ. ignorantia infirmitate ⁊ induſtria. Et grauius ē infirmitate peccare q̄ ignorantia. Grauiuſqꝫ induſtria q̄ infirmitate. Eua autem videť ex ignorantia peccaſſe: qꝛ ſeducta fuit. Adam vero ex induſtria: qꝛ non fuit ſeductus vt apoſtolus ait. Ad quod dicimus: qꝛ lꝫ Eua in hoc ꝑ ignorantiā deliquerit: q̄ putauit uerum eſſe quod diabol⁹ ſuadebat: non tamen in hoc quin nouerit illud dei eſſe mandatum: ⁊ peccatuꝫ eſſe ⁊ contra agere. ⁊ ideo excuſari a peccato per ignorantiam non potuit. Eſt enim ignorantia que excuſat peccantem: ⁊ eſt ignorantia que non excuſat. ⁊ eſt ignorātia uincibilis: ⁊ eſt ignorātia in vincibilis. Excuſatio oīs tollit̄ vbi mandatum non ignorat̄.

De triplici ignorātia q̄ excuſat ⁊ q̄ non.

e St autem ignorantiā triplex: eorum ſ. qui ſcire nolunt cum poſſint. que non excuſat: quia ⁊ ipſa peccatum ē. ⁊ eorum qui volunt: ſed non poſſunt. que excuſat ⁊ eſt pena peccati ⁊ non peccatum: ⁊ eorum qui quaſi ſimplicit̄ neſciunt: non renuentes vel proponentes ſcire. que neminem plene excuſat: ſed ſic fortaſſe ut min⁹ puniat̄ Unde Augu. ad ualentinum. eis aufert̄ excuſatio qui mandata dei nouerūt. quā ſolet habere homines de ignorantia. ⁊ licꝫ grauius ſit peccare ſcienter q̄ neſcienter. non ideo tamen confugiendum eſt ad ignorantie tenebras ut in eis quiſq̄ excuſationem requitat. Aliud eſt enim neſciſſe. aliud ſcire noluiſſe. quia in eis qui intelligere noluerunt ipſa ignorantia peccatum eſt. In eis uero que nō potuerūt pena peccati. Ignorātia uero que non eſt eorum qui ſcire nolunt. ſed eorꝫ qui tanq̄ ſimpliciter neſciunt nullum ſic excuſat ut eterno igne non ardeat. ſed fortaſſe ut minus ardeat. Non igitur mulier excuſationē habuit de ignorantia cum ⁊ mandatum nouerit: ⁊ peccatum eſſe ſecus agere non ignorauit.

Unde proceſſerit conſenſus illius peccati cum natura hominis eſſet incorrupta.

s Olet etiam queri: cum ſine vitio eēt natura hominis: unde cōſenſus mali proceſſerit? Ad quod reſponderi poteſt. quia ex libero arbitrio proprie uolūtatis fuit. ⁊ in ipſo enim ⁊ in alio cauſa extitit. ut fieret deterior. In alio quia in diabolo: qui ſuaſit. in ipſo quia uoluntate liberi arbitrij conſenſit. ⁊ cum liberum arbitrium ſit bonum. ex re utiqꝫ bona. malus ille conſenſus prouenit. ⁊ ita ex bono maluꝫ manauit. De hoc autem in ſequenti plenius tractabit̄ bus. cum origo mali. ⁊ in qua re caleſcat: inueſtigabit̄.

An uoluntas preceſſerit illud peccatum.

s I uero queritur utrum uoluntas illud peccatum preceſſerit? Dicimus quia peccatum illud. ⁊ in uoluntate ⁊ in actu conſiſtit. ⁊ uoluntas actum preceſſit. Sed ipſam uoluntatem alia hominis uoluntas mala non preit atqꝫ ex diaboli perſuaſione ⁊ hominis arbitrio. illa uoluntas mala prodiit. qua iuſticiam deſeruit. ⁊ iniquitatem inchoauit ⁊ ipſa uoluntas iniquitas fuit.

b Je diligenter videtur inueſtigandū ⁊c. Poſtq̄ determinauit principium humani caſus ex pte temptatoris. Hic determinat principium intrinſecum ex pte ipſius hominis peccātis. Et diuidit̄ i ptes duas. In prima inquirit quod fuerit in homine primum peccatum origo ⁊ radix peccatorum ſequentium. In ſecunda inquirit quid fuerit principium illius primi peccati. ibi. Solet etiam queri ⁊c. Prima diuiditur in partes tres. In prima dicit ꝙ primum peccatū i hoie fuit elatio. In ſecunda oſtendendo ꝙ diuerſimode fuit in viro ⁊ muliere. ibi. Et talis quidem elatio. In tertia ex h̄ concludit peccatum mulieris grauius peccato viri fuiſſe. ibi. Ex quo manifeſte animaduerti poteſt. Circa primum tria facit. Primo ponit quorūdā opinionem ⁊ rōnis eorum ponentium ſuperbiam in corde hominis etiam temptationem demonis preceſſiſſe. Secundo obicit in contrarium. ibi. Quod ſi ita fuerit ⁊c. Tertio determinat veritatem. ibi. Quod circa predicta Aug. Et tal' quidā ⁊c. Hic oſtendit qual' fuerat elatio viri a mulieris. Et pmo qual' fuerit elatio mulieris. 2° qual' fuerit elatio viri. ibi. Solet q̄ri vtrū tal' ex q̄ maiſeſte ⁊c. Hic ꝯcludit ex p̄dictꝭ ꝙ peccatū mulieris grauiꝰ fuit peccato viri. Et pmo oſ̄dit ꝓpoſitū. Secundo obicit in contrarium. ibi. Sed h̄ videtur contrarium. ꝙ autem peccatum mulieris grauius fuerit oſtendit tripliciter. Primo ex motiuo ad peccandum: q: ex maiori ſuperbia. Secundo ex offenſa: q: in plures peccauit. ibi. Que etiam i ſe. Tertio ex pena: quia grauius punita eſt. ibi. Inde ēt colligitur. Sed h̄ videtur contrariū ⁊c. Hic obicit ꝯ̄ hoc quod dictum eſt. Et primo oſt̄edit equale fuiſſe peccatum. Secūdo oſ̄dit peccatū viri fuiſſe grauius. ibi. His autem opponi ſolet. ¶ Circa pmum duo facit ſm ꝙ duas auctoritates contra definita inducit. Secunda incipit. ibi. Uerumtamen ⁊ de viro ⁊c. Quelibet autem iſtaꝝ ptiū diuidit̄ in obiectionē ⁊ reſponſionem. Solet etiam queri ⁊c. Hic inquirit quod fuerit principiū illius peccati: ⁊ diuidit̄ i duas ptes ſm ꝙ duas mouet q̄ones. Secūda incipit. ibi. Si vero queritur ⁊c. Hic duo querunt̄. Primo de peccato primi hoīs. Secūdo de ignorantia. ¶ Circa primum querunt̄ tria. Primo quod fuerit primū peccatum ſm genus. Secundo qd hō peccando appetiit. Tertio q̄s plus peccauit vtrū vir vel mulier.

a D primū ſic ꝓcedit̄. videt̄ ꝙ ſupbia nō fuit primū hoīs peccatū. Diſſ̄edere enim verba diuina peccatū infidelitatis eſt: ſed peccatū hoīs ex hoc ꝓceſſiſſe: vr̄ ꝙ verba dei diſſ̄edidit: vel de eis dubitauit vt ſupra dictū eſt. ergo pmū peccatū hoīs fuit infidelitas. ¶ Pre. in ſpūali edifitio primū fundamētū eſt fides vt heb. xi. dr̄: ſed fidei opponit̄ infidelitas. ergo etiā in ꝓgreſſu ꝑditionis humane pmū peccatū fuit īfidelitas: ⁊ nō ſupbia. ¶ Pre. Ro. v. dr̄ per inobedientiā vnius hoīs peccatores conſtituti ſunt multi: ⁊ loquit̄ ibi de peccato pmi hoīſ per peccatū enī mors in mūdū intrauit. ergo pmum peccatū eſt inobediētia. ¶ Pre. ſpecies peccati determinatur ex motiuo ad peccandū: ſed mulier mota fuit ad peccandum ex delectabili ſm guſtum. vnde dicitur Gene. iii. videns. ergo mulier lignū ⁊c. Cum ergo circa delectabile ad eſum ſit gula: videt̄ ꝙ primum hominis peccatum non gulla. ¶ Prete. promiſſio demonis mulierem ad peccandū inſtigauit: ſed demon promiſit perfectionem ſcientie. ergo ex appetitu ſcientie peccauit: ſed imoderatus appetitus ſciendi ē curioſitas. ergo pmū peccatū ē curioſitas. ¶ Preterea. quicūq̄ non facit illud qd̄ facere tenet̄ peccat peccato omiſſionis: ſed tenebat̄ homo i temptatione conferre de precepto iniūcto: q: ſi contuliſſet non peccaſſet. ergo videtur ꝙ peccato omiſſionis primo peccauerit. ¶ Preterea. primum peccatum hominis fuit radix ⁊ origo ſequentium peccatorum: ſed ſicut dr̄. i. Thi. vult. Radix oīum maloꝝ eſt cupiditas. ḡ vr̄ ꝙ pmū peccatū fuit cupiditas: et non ſupbia vel electio vt in lr̄a dr̄. ¶ Sꝫ ꝯ̄. ē qd̄ dr̄ eccle. xi. initium oīs peccati ſuperbia eſt: ſed in pmo peccato hoīs oē peccatū initium ſumpſit ergo peccatū fuit ſuperbia. ¶ Pre. diabolus temptās hominē ſui imitatorē coactus eſt reddere: ſed demon per ſuperbiā peccauit vt ſupra dictū ē. ergo ⁊ hō. Reſpondeo dd̄ ꝙ contingit q̄nq̄ i vno actu plurīū peccatorū deformitates inueniri: ſed illa deformitas eſt principalior ⁊ formalitor cōplēs ſpēꝫ peccati que ex principali motiuo relinquit̄ in qd̄ ordinant̄ alia. q: finis ē id qd̄ pmū cadit in voluntate ex qua eſt origo peccati: ⁊ ex fine actus morales ſpecificant̄. vnde phs dicī. i. vi. ethicoꝝ ꝙ ſi aliquis mechat̄: vt accipiat lucrū magis auarus ſeu iniuſtus q̄ͣ mechus eſt. ſm hoc dico ꝙ in primo peccato hoīs multe deformitates apparent. vnde magiſter ſupra in eo notauit gullā inanē gloriam ⁊ auaritiam propter quod vnum peccatū multiplex poteſt dici: nihilominus tamen ſunt oīa alia materialia reſpectu ſuperbie: q: ad finē excellētie cōtinere omnia ordinant ſic promiſſio demonis ē que ad peccatum inſtigauit dicit enim: Eritis ſicut dij Gene. iii. ⁊ merito vtrinſq̄ peccatum ⁊ demōis ⁊ hominis incepit: q: omnium aliorum peccatorum defectus aliquis occaſio ſolet eſſe ſola vero ſuperbia eſt que fundamentum ex perfectione ſumit. vnde Aug. dicit ꝙ etiam bonis operibus inſidiatur vt pereant. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ non crediderunt deum falſum dixiſſe h̄ enim ſimpliciter infidelitatis fuiſſet: ſed crediderunt forte alio modo intelligendum fore metha. vel ad aliquid ſignificādū dictum. Uel dd̄ ꝙ ex ipſa electione qua illud qd̄ promittebatur appetebant oculis mentis impeditus ſuit ne actualiter veritatem diuini dicti attenderēt ſm ꝙ oīs malꝰ aliquo modo ignorans eſt: ſꝫ talis ignorantia vel dubietas etiam credendorum infidelitatem non facit. ¶ Ad ſecundum dicendū ꝙ ordo cōpoſitionis eſt contrarius ordini reſolutionis: q: qd̄ ē primum in compoſitione eſt vltimum in reſolutione ⁊ ideo non ſequitur ꝙ ſi fides ē prima in compoſitione edificii ſpiritualis ꝙ infidelitas ſit prima in reſolutione eiuſdem. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ inobedientia dupliciter ſumitur. quandoq̄ enim eſt ſpāle peccatum quando. ſ. ex contemptu precepti aliquis ſpecialiter peccat: quandoq̄ autem ſumitur prout ē conditio generalis conſequens omne peccatum mortale. cum enim preceptum legis actus omnium virtutū ordinet ꝯ̄ns eſt vt quodlibet vitiū tranſgreſſionem annexam precepti habeat ⁊ inobedientiā: ⁊ ſic dicitur per inobedientiam vnius ⁊c. ¶ Ad quartū dicendum ꝙ motiuū gule non fuit principale motiuū ſꝫ ſecūdariū ⁊ ordinatū ad aliud vt dictum ē. ¶ Ad q̄ntū dd̄ ꝙ n̄ peccauit mulier i hoc ꝙ appeteret ſciāꝫ eoꝝ q̄ ad ipſam nō ꝑtinebāt: q: h̄ curioſitas fuiſſet: ſꝫ in hoc ꝙ in ſcīa eminētiā deſiderauit vt in hoc quo-

dāmodo deo equaret. ¶ Ad. vi. dō. ꝙ nō tenebat tūc ꝯſerre: q: ēx ſine collatiōe poterat tēptationi reſiſtere. Uel dō melius ꝙ fuit ibi omiſſio nō ꝓut ē ſpāle peccatū: ſ ꝓut ē ꝯñs oē peccatū. In oī. n. pctō cōe ē h ꝙ aliquis nō facit qđ in ſe eſt ad reſiſtendum peccato quod ſi faceret non peccaret. ¶ Ad. vii. dō ꝙ cupiditas tripl'r ſumitur. Uno mō ꝓut eſt ſpāle peccatum: ⁊ hȝ materiā ſpālem. ſ. bona ad vſum vite ptinētia prout poſſident: ⁊ ſic non eſt radix oīs peccati niſi ſm ꝙ infra magiſter dicit ꝙ nō eſt aliqđ genꝰ peccati qđ non interdū ex auaritia oriatur. Secūdo mō dr̄ cupiditas vt eſt generale peccatum prout eſt īmoderatus appetitus habendi quodcūqꝫ vel ſciaȝ vel poſſeſſionē vel quodlibet aliud: ⁊ hoc mō ſimilr̄ dixit in pmo peccato hoīs eſſe auaritiā: ⁊ hos duos modos ponit Aug. xi. ſuper Gene. Tertio modo ꝓut non eſt peccatū: ſed radix peccati prout dicit quādā ꝓnitatem appetitus vt incliuet ad aliquid inordinate apetendum in actu: ⁊ conſtat ꝙ primo modo vt cupiditas eſt ſpeciale peccatum homo ex auaritia non peccauit.

a D ſecūdū ſic ꝓcedit. videt ꝙ peccatū hoīs non fuerit in hoc ꝙ appetit eſſe ſicut deus cōpleta eni volūtas prudētis de ipoſſibili eē nō pōt: ⁊ pcipue de illo qđ i apprehēſione non cadit: ſed aliquā creaturā eē ſicut deus ē ipoſſibile nec i intellectu capi pōt. ḡ h mō non appetiit cū prudentiaȝ ⁊ reliquas virtutes hr̄t vt infra magiſter dicit. Si dicat ꝙ non appetiit eſſe ſicut deus ꝑ equalitatē: ſ ꝑ ſimilitudinē. Cōtra. ſicut dicit Aug. amor eſt eorū que habent: ſed appetitus eoꝝ q̄ nō habent. cū ergo hō in ſui creatione ad dei ſimilitudinē factus ſit: vr̄ ꝙ h hō nō appetiit. ¶ Pre. conſtat ꝙ malū ꝑ expientiā deus ſcire nō pōt: ſed ſcia boni ⁊ mali intelligitur de malo ꝑ expientiā que prius erat per cognitioneȝ tm̄. ergo vr̄ ꝙ ex h ꝙ appetiit ſciam boni ⁊ mali dei ſimilitudinē non affectauit. ¶ Pre. phs dicit in. x. ethicoꝝ ꝙ debemus nos in diuina trahere quantuȝ poſſumus: q: ipſe nobis diuina nō inuidet vt quidā poeta mentiebat. Dyo. aūt ⁊ Aug. dīt ꝙ ad deum accedit nō loco: ſed ſimilitudine. cū ergo ad ipſuȝ accedere debeamus vt in ps. dr̄ accedente ad eum et illu. vr̄ ꝙ non peccauit in hoc ꝙ dei ſimilitudinē appetiit. ¶ Pre. nullus peccat in appetendo illud qđ naturaliter deſiderat: ſed oēs homines vt phs dic natura deſiderāt ſcire. cū ḡ nō appetiit diuinā ſimilitudinē niſi in ſcia vt verba ſerpētis oſtēdūt: vr̄ ꝙ i appetēdo dei ſimilitudinē nō peccauit. ¶ Sȝ ꝯ eſt qđ in lr̄a dr̄ ꝑ Aug. qui peruerſe vult eſſe ſicut deus ꝑuerſe vult eē ſilīs deo vt diabolus ⁊ hō. Hoc etiaȝ vr̄ ex ipropē dei qđ Gene. iii. ponit ecce Adā quaſi vnus ex. no. ⁊c. ¶ Reſpōdeo dō ē ꝙ hō quantuȝ ad aliqđ appetiit eē ſicut deus quātū vero ad aliqđ nō. Si eni ſicut dicat equalitatē in aliq̄ ꝑfectione ſic hō noluit ꝙ ipſe hr̄et tātā ſciētiā: vel potētiā: vel bonitatē quātā hȝ deus: q: hoc ipm ipoſſibile ⁊ incogitabile ē: ſed quātū ad aliquē modum habendi voluit deo parificari tam homo q̄ȝ diabolꝰ vt. ſ. vterqꝫ haberet perfectionem: ſibi datam ſicut habet deus ſm aliquem modum: ſed differenter: quia ſuperbus angelus appetiit talem equalitatem in poteſtate: ſȝ homo in ſcientia: cuius ratio eſt: quia primus angelus inter alias creaturas excellentior erat. vnde quodā modo ex ordine ſue nature influentiam ſuper alias creaturas habebat: voluit. ergo. dignitati ſue nature innitens vt ipſe principium quoddam creaturaruȝ ſequentium exiſteret: ⁊ gubernationis: ⁊ cāſalitatis cuiuſdam modi: tamen ſub primo principio a quo ſuā potentiam recognoſcebat: ſed hoc ſm dignitatem nature ſue adipiſci preſumebat non ex diuino munere ſuperaddito. homo vero qui creaturis inferioribus ſuperpoſitus erat vt eas regeret: ⁊ eis vteret non tā per potentiam q̄ȝ per prudentiam: hoc modo appetiit vt per nature ſue conditionem: ⁊ ligni prohibiti edulium tantam ſcientie plenitudinem conſequeretur vt ex lumine proprie rationis quod tamen a deo ſibi collatum eſſe credebat: ⁊ ſeipſum regeret in omnibus: ⁊ iferiora ſibi ſubiecta. Unde Aug. dicit ꝙ noluit vt ſeruus teneri eſſe precepto quaſi ab alio regula per lumen naturali lumini ſuperadditum. Et h ēt verba ſerpētis oſtendunt: qui promiſit ſcientiā boni ⁊ mali quod ad actiones pertinet: ⁊ ad gubernationem rerum. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ elatio in tantum cecat oculos mentis vt illud eſtimet eſſe poſſibile: quod poſſibile non eſt. vnde potuit eſſe vt ad verba ſerpentis homo excellentiam inordinate appeteret in cōtex illo appetitu vero excecatus peruerſum iudicium de impoſſibili proferret: ⁊ ſic appetitus declinaretur ad hunc excellentie moduȝ. Uel dō ꝙ equalitatem equipantie quod impoſſibile eſt ⁊ cogitari non poteſt non appetiit: ſed aſſimilationem quandam vt dictum eſt quam cogitare potuit. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ ſimilitudinem naturalis dignitatis quam in creatione accepit appetendo non peccauit: ſed quia ipſe ſuper h aliam ſimilitudinem appetiit vt. ſ. ſicut deus lumine ſue nature omnia regit ⁊ gubernat: ita etiam homo per naturale lumen rationis ſibi ſubdita gubernaret: ⁊ ſeipſum ſine adiutorio exterioris luminis. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ homo non appetiit mala per experientiā ſcientie: ſed per iuditium. ſed hoc conſecutum eſt ex peccato ſuo ꝙ malum per experimentum cognoſceret vt ſic: ⁊ demonis promiſſio verificaret incōpleta cuius ꝯſuetudo eſt vt dubiis verbis homines fallat: ⁊ vt nomen arbori impoſitū non fruſtra videat. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ ad dei ſimilitudinem accedendum eſt ſm modum ⁊ ordinem vnicuiqꝫ a deo preſtitum: ſed qui proprio motu ad dei ſimilitudinē acceſſerit ꝑuerſe vult eſſe ſimilis deo vt Aug. dicit in littera. omnis enim peccator appetit ſimilitudinem dei cum nihil ſit appetibile niſi prout eius ſimilitudinem habet: ſed in hoc peccat: q: querit eius ſimilitudinem inordinate: ⁊ in quo q̄renda nō ē. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ non peccauit in hoc ꝙ ſcientiam appetiit: ſed quia inordinate appetiit vt dictum eſt.

a D tertium ſic proceditur. videtur ꝙ mulier grauius q̄ȝ vir non peccauerat. Uterqꝫ eniȝ elationis vitio peccauit: ſed elatio illa nō fuit niſi in hoc ꝙ dei ſimilitudinem peruerſe appetierunt. ergo vertitur ꝙ vterqꝫ ideȝ appetiit: ⁊ ſic equaliter peccauerunt. ¶ Preterea. infirmitas peccatū excuſat: ſed mulier infirmior fuit viro propter quod diabolus vt dictum eſt ſupra eam primo aggreſſus eſt. ergo videtur ꝙ ipſa minus peccauerit. ¶ Preterea. propter hoc peccatū demonis grauius iudicatur q̄ȝ peccatum hominis ꝙ eminentiorem cognitionem de deo habebat: ſed vir magis erat preditus ſpirituali mente q̄ȝ mulier vt in littera dicitur. ergo videtur ꝙ ipſe grauius peccauerit. ¶ Preterea. re

ſimen mulieris ad virum pertinebat. vnde ⁊ ſupra dictum eſt ꝙ per virum ad mulierem preceptuꝫ delatum eſt. ergo videtur ꝙ etiam peccatum mulieris viro imputandum ſit ⁊ magis agrauandum.

¶ Preterea. peccare ex ꝯſideratione miſericordie diuine videtur eſſe peccatum preſumptionis que ē ſpecies peccati in ſpm̄ ſanctum quod eſt grauiſſimū. cum ergo vir peccauerit cogitans de dei miſericordia vt i lr̄a dr̄: vr̄ ꝙ ipe grauiꝰ peccauerit ꝙ̄ mulier.

¶ Sed contra. Peccatum a diabolo peruenit i mulierem: ⁊ a muliere in virum: ſed diabolus grauius peccauit ꝙ̄ mulier. ergo ⁊ mulier grauius ꝙ̄ vir.

¶ Pre. ad ideꝫ ſunt ea que in littera adducuntur.

¶ Reſpondeo dd̄ ꝙ ſicut ſupra dictum eſt nō ē incōueniēs ꝙ duoꝝ peccatoꝝ vnū ſit altero grauius diuerſis circūſtantiis cōſideratis illud tn̄ ſimpliciter grauius: dd̄ eſt qd̄ in pluribus ſiue potioribus ꝑponderat: illud autem potiſſimum in quolibet peccato ē quod ad peccatum mouet vt prius dictū ē: ⁊ ıō ſm̄ hoc maxime grauitas peccati attēdēda ē. ⁊ ſm̄ hꝫ ꝙ peccatum mulieris grauius eſt: mulier enim ex ſola elatione mentis ad peccanduꝫ mota fuit: vir aūt non ex ſola elatione: ſed ſimul cuꝫ hoc ex quadā amicabili benignitate ad vxoreꝫ quod aliquo modo peccatum eius mitigat: Item elatio que mouit mulierē maior fuit ꝙ̄ elatio que mouit viruꝫ. In muliere. n. talis fuit elationis progreſſus vt ad verba ſerpētis tantum excellentie appetitum ꝯciperet vt iuditium rationis ꝑuerteret ⁊ crederet hoc poſſibile: ⁊ veruꝫ quod diabolus dicebat: ⁊ propter hoc dicitur eſſe ſeducta. In viro autem non tantum excreuit in principio amor proprie excellentie vt iudicium eius peruerteret quaſi crederet hoc eſſe futurum: ſed quia illud v[…]et ſi poſſibile foret: ⁊ ideo non dicitur fuiſſe ſeductus: ſed tamen talis elatio ad experiendum ipſum incitauit. vnde aliquam dubitationem elatio in eo fecit que in muliere firmam opinionem conceperat: ⁊ ideo etiam voluntas mulieris perfecta conſecuta eſt in appetitum diuine ſimilitudinis: ſed viri imperfecta. ſ. ſub conditione ſi poſſibile foret.

¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ ſicut ex predictis patet licet id quodammodo vterqꝫ appetierit: non tamen equaliter. quod enim creditur eſſe poſſibile completum deſiderium habet: id vero quod impoſſibile credit̄ eſſe poſſibile vel d̄ cuius poſſibilitate dubitatur habet deſiderium conditionatum tantum quia homo illud vellet ſi poſſibile foret. qꝛ ergo mēs mulieris per elationem ad verba ſerpentis conceptam in tantum excecata eſt vt illud poſſibile crederet quod diabolus promittebat completum deſiderium habuit vir vero incompletum: quia hoc poſſibile non credidit. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ in muliere non erat tanta debilitas quin peccato reſiſtere poſſet: vn̄ ꝗuis debilitas mulieris ſit aliqua circunſtantia diminuens peccatum ipſius per comparationem ad virum: non tamen ſimpliciter minꝰ peccatum fecit. Et ſimiliter dd̄ ad tertiuꝫ ⁊ quartū.

¶ Ad ſextū dicendū ꝙ cogitare de dei miſericordia cum propoſito penitendi ⁊ reſiliēdi a peccato non facit preſumptionis peccatum: ſed magis peccatum alleuiat: ſed cogitare de dei miſericordia ſine propoſito penitendi hoc preſumptionis eſt: ⁊ contemptus diuine iuſtitie nec ſic Adaꝫ de miſericordia cogitauit.

d Deinde queritur de ignorantia de qua ſit mētio in littera. Et queruntur duo. Primo. an ignorantia peccatum ſit. Secundo an peccatum excuſet.

a Ad primū ſic proceditur. videtur ꝙ ignorantia peccatum non ſit. Omne enim peccatuꝫ vt Aug. dicit eſt in voluntate ignorantia autem eſt in intellectu. ergo non eſt peccatum. ¶ Preterea. omne peccatum eſt originale vel actuale: ſed ignorantia non eſt originale peccatum: ſed magis cōcupiſcentia vt infra dicetur: nec etiaꝫ eſt actuale: qꝛ non eſt dictum vel factum vel concupituꝫ contra legem dei. ergo ignorantia non eſt peccatuꝫ. ¶ Pre. omne peccatum conſiſtit in defectu alicuius actus: ⁊ non in defectu alicuius habitus: alias aliquis dormiendo peccaret: ignorantia autem magis opponit̄ habitui ꝙ̄ actui. ergo ideꝫ quod prius. Pre. ignorans in ignorantia ſua continue manet. ſi ergo ipſuꝫ ignorare peccatū eſſet: videt̄ ꝙ continue peccaret: nō enim apparet rō quare magis nūc ſit peccatū ꝙ̄ prius: ſed h vr̄ graue dicere. ergo vr̄ ꝙ ignorantia non ſit peccatum. Pre. Aug. dicit ꝙ oē peccatū ē volūtariū: ignorātia aūt nō ē volūtariū cū ab hominibꝰ naturaliter ſcia deſideret̄ ſm̄ phm̄. ergo non eſt peccatū. Sꝫ ꝯ̄ ē qd̄ ꝑma cor. xiiii. dr̄. qui ignorās ignorabit̄. ⁊ loquitur de ignorantia reprobationis: ſꝫ nulli debet̄ reprobatio niſi ꝓ peccato mortali. g̊ ignorātia ē peccatum mortale. Pre. Yſa. v. dr̄ ꝓpterea captiuus ductus eſt populus meus: qꝛ nō ha. ſci. ſed pena nō debetur niſi culpe. ergo carere ſcia ē culpa. Reˀ ꝙ quidam dixerunt nullam ignorantiam quantum in ſe eſt culpam eſſe: ſed ratione alicuius annexi vel precedentis vel ſequentis: precedentis vt cāe ſ. negligentie addiſcendi: ſequentis vt effectus. ſ. alicuius inordinati actus qui ignorantiam ſequitur: ſꝫ quia de ratione culpe non eſt plus niſi ꝙ ſit priuatio alicuius quod debitum eſt habere in poteſtate eius qui priuatur exiſtens: ideo etiam ipſam ignorantiaꝫ ſm̄ ſe poſſumus culpam dicere: ſi tamen ignorantia priuatiue: ⁊ non negatiue accipiatur. ⁊ dico ignorantia priuatiue acceptam, que eſt eius quidē qd̄ quis natus eſt addiſcere: quicquid ſit illud non enim idē eſt quod omnes ſcire tenentur: cum ad plura ſciēda quidam magis aliis teneatur: vnde aliqua ignorantia eſt peccatum vni que non eſt peccatū alteri. vnicuiqꝫ enim peccatū ē ignorātia eoꝝ q̄ ad bonos mores: ⁊ fidei veritatē ꝑtinēt: ſꝫ alicui i officio conſtituto eſt etiam peccatū ignorantia eoꝝ que ad ſuū officium pertinent. nec eſt mirum: ſi h ipſum ꝙ eſt ſcia carere peccatū ē ei q pōt: ⁊ tenet̄ hr̄e cū ēt carere aliq̄ corporali ad officiū ꝑtinēte peccatū ſit vt tonſura vl̄ veſte ad offiū accomodata. ⁊ iſta in ſe peccata ſunt: pena oñdit q̄ priuatis iuſte infligit̄. ¶ Ad primuꝫ g̊ dicendū ꝙ eē in volūtate ꝯtingit dupliciter: vel ſic in ſbō: ⁊ hꝫ mō nō oē peccatū i volūtate ē aliqd̄ eni in cōcupiſcibili vel iraſcibili eſt: ⁊ ſic de aliis viribus: vl̄ ſicut in cā vt. ſ. ipſa volūtas ſit dn̄a eius ꝙ in ea eſſe dr̄ quaſi in eius ꝑtāte exiſ: ⁊ hꝫ mō oē peccatū in volūtate ē ēt ignorantia. ipſa eni volūtas imparat aliis viribus: ⁊ intellectui. vn̄ actus aliaꝝ viriū ſunt i poteſtate voluntatis: ⁊ defectus earum. ſ. ſolum illi qui rationi obediunt. ¶ Ad ſecundū dd̄ ꝙ ignorantia nō eſt originale peccatum non enim ignorantia iputat̄ puero i peccatū anq̄ ad tēpus deputatum venerit: ſed peccatū ē actuale eo modo quo omiſſio peccatū actuale dicitur: ⁊ eodē mō ꝯuenit peccati actualꝰ deſcriptio ignorātie: ſic omiſſioni qd̄ q̄lit̄ ſit ifra dicet̄.

¶ Ad tertiū dicēdū: q̄ q̄uis ſcientia cui opponit̄ igno-
rantia nō ſit actus qui eſt operatio: ſed habitus tñ per ope-
rationē aliquā que ē in ptāte volūtatis acquirit̄. ⁊ ideo
hoc ipſum qđ eſt ſciam hr̄e volūtati ſubiectū eſt: ⁊ per
cōns hoc qđ ē ſcia carere: ⁊ inde eſt q̄ culpe rōnem ha-
bet. ¶ Ad quartum dicēdū q̄ peccatū omiſſiōis nō hʒ
rationem culpe niſi ex hoc q̄ opponitur precepto af-
firmatiuo legis naturalis vel ſcripte. Preceptuʒ aūt
affirmatiuum obligat ſemper ſed non ad ſemper. et
ideo ōis omiſſio pro illo tempore eſt peccatum in actu i
quo quis per p̄ceptū obligat̄ ⁊ quotiens illud temp⁹
reuertitur totiēs peccatū multiplicat̄. ¶ Ad quintū
dicēdū: q̄ q̄uis ōis hō naturalr̄ ſciam deſideret ⁊ ſcien-
tiam velit: nō tñ omnes volūt id pro qđ ad ſciam pue-
nit̄: ⁊ ſic quodāmodo ignorātia volūtarium efficit:
non per ſe ſed per accidens: ſicut ⁊ qđlibʒ malum.

D ſcđm ſic p̄cedit̄. videt̄ q̄ ignorantia pec-
a catum nō excuſet. Primo pro hoc qđ dicit glo.
ab°. Ro. ii. Grauiſſime peccas ſi ignoras: hʒ
ſed qđ aggrauat pctū nō excuſat. ergo ignorātia nō
excuſat peccatū. ¶ Pre. q̄ per ebrietatē hoiem occi-
dit: pſtat q̄ per ignorantiā peccat. ſed ſm pħm in ter-
tio ethicorum talis meret̄ duplices maledictiones.
ergo ignorātia non excuſat ſed aggrauat. ¶ Prete.
pctū additū pctō nō excuſat ſʒ aggrauat. ſed ignorā-
tia pctū ē vt dictū ē ſup. pctū ḡ nō excuſat. ¶ Pre.
illđ qđ pſequit oē pctū nō pōt excuſare vl' alleuiare
pctū: q: ſic de quolibet excuſaret: ſʒ ignorantia ſeqt̄
oē pctū: q: ōis malus ē ignorās ſm pħm i. iii. ethi. ḡ
idē qđ pri⁹. ¶ Pre. vt Beda dicit q̄tuor ſūt penali-
tates q̄ nos pctō pmi hōis pſequunt̄. ſ. ignorantia: in-
firmitas: concupiſcentia: ⁊ malicia: ſʒ malitia nō ex-
cuſat ſʒ aggrauat pctū nec ēt pcupiſcētia: ḡ videt̄ q̄
nec ignorātia nec ifirmitas. ¶ Contra eſt qđ apl's
Tym. ii. dicit. Miſericordiā pſecutus ſū q: igno. fe.
ſed nihil puocat ad miſericordiā niſi peccatū excu-
ſet vel alleuiet. ergo ignorantia excuſat vl' alleuiat
peccatum. ¶ Pre. oē pctū ē volūtariū ſm Augu. ḡ
qđ tollit vl' diminuit rōnē volūtarii excuſat vl' alle-
uiat pctū. ſʒ ignorātia eſt huiuſmodi: q: i volūtariuʒ
pro ignorantiā creat̄: vt pħs in q̄rto ethi. dicit. ḡ igno-
rantia vel excuſat vl' alleuiat peccatū. ¶ Reſpon-
deo dđ. q̄ ignorātia q̄dā ex toto excuſat peccatū: q̄dā
vo alleuiat in parte. q̄dā vo nec in toto excuſat nec i
pte alleuiat. Et ad huiuſmodi euidētiā ſciēdum ē q̄
ignorātie diuiſio tripl'r pōt ſumi. Primo ex pte ipſius
ſciētis: q: q̄dā ē in ptāte ſciētis ⁊ h dr̄ ignorātia vinci-
bilis vl' affectata. q̄dā aūt nō ē in ptāte ei⁹. ⁊ h dr̄ in-
uincibilis. Sed h q̄ ignorātia ſit i ptāte ei⁹ q ignorat
cōtingit dupl'r. q: vel ē i ptāte ei⁹ ſʒ ſe: ſicut qui igno-
rat aliquod preceptū qđ ſtatim ſcire poſſet. vl' ē i po-
teſtate eius q̄tum ad ſuā cām lʒ nō in ſe vt patet in
eius ſuit non autem ignorantia conſequens: cū igno-
rātia ebrii. quia ebrietas q̄ eſt cā ignorātie i poteſtate
vſus rōnis ipediat̄. Scđo ſumit̄ diuiſio ignorātie ex
parte ſcibilis. eſt. n. q̄dā ignorātia ei⁹ qđ qs ſcire te-
net̄. ⁊ h dr̄ ſm pħm ignorātia vlis: ⁊ ſm iuriſperi-
tos ignorātia iuris: ⁊ hoc variat̄ in diuerſis vt ſupra
dictum eſt. q: q̄dam tenet̄ ſcire vnus que nō tenetur
ſcire alius. Quedā vero ignorātia eſt eius qđ qs ſci-
re non tenet̄. ⁊ hec eſt ſcientia particulariū circunſtā-
rium in actu quā pħs vocat ignorantiā pticularis in
iure vero ignorantiam facti. Tertia diuiſio ſumitur
ex ordine ad actum. quedam enī ignorātia eſt que eſt
cauſa actus: q: ſi non ignoraret non faceret: ⁊ tūc di-
citur per ignorantiam peccare: ⁊ huius ſiguʒ eſt pe-
nitudo in actu. quedā vero eſt ignorātia que non eſt
cauſa actus: ſed per accñs ſe habet ad actum. Et ſʒ
hanc vt pħs in quarto ethico. dicit. nō dicitur aliqs
per ignorantiam facere: ſed ignorans. vnde in actu
talis non penitet: vt ſi aliquis credens accedere ad
vnam mulierem accedat ad aliam ad quam tamen
accederet ſi eam nō ignoraſſet. Quedam vero igno-
rantia eſt que quodammodo affectum peccati conſe-
quitur: vt quādo ex concupiſcentia peccati quaʒ vo-
luntas nō reprimit abſorbetur iudiciū rationis ⁊ par-
ticulari operabili ſm q̄ dicitur in ſexto ethicorum. q̄
delectatio corrumpit extimationem prudentie ⁊ hec
eſt ignorantia electionis ſm quam omnis malus di-
citur ignorans. ¶ His ergo viſis ſciendū eſt q̄ igno-
rantia non excuſat nec minuit peccatum niſi ſecundū
q̄ cauſat in voluntarium: non enim poteſt eſſe volun-
tarium quod eſt ignoratum. Ignorantia autem que
non eſt cauſa actus non cauſat in voluntariuʒ vt phi-
loſophus dicit in tertio ethicorum vnde illa nllō mo-
do excuſat nec diminuit peccatum ſed ſolum illa que
eſt cauſa actus. Hec autem poteſt excuſare peccatū
vel in toto vel in parte. ſi enim ſit talis ignorātia cui
nullo modo admiſceatur ratio culpe: ex eo q̄ igno-
rantia eſt ſic excuſat in toto ſicut ignorantia inuinci-
bilis ⁊ ignorantia particularis adhibita tamen debi-
ta diligentia. Ignorantia vero que rationem culpe
habet excuſat quidem quantum ad aliquid. ſ. inquā-
tum ignorantia eſt: quia ſic habet q̄ in voluntarium
cauſet: non autem excuſat inquantum culpa eſt: quia
ſic rationem voluntarii retinet. ⁊ ideo ignorātia vni-
uerſalis excuſat peccatum ſequens non ex toto ſed a
tanto. Similiter etiam ⁊ ignorantia vincibilis ſiue
ſit ſecundum ſe vincibilis ſiue ſecundum cauſam ſuā
dum tamen rei illicite operam non dederit quando
ignorantiam incurrit. ſi. n. operam rei licite dediſſet
moderate ignorantia ſequens culpam non haberet.
⁊ ita poſt ſequens peccatum ex toto excuſaret: vt pa-
tet in his qui exercitio ſpiritualium operationum in
amentiam vertuntur. ¶ Ad primum ergo dicendū
q̄ ignorans dicitur grauiſſime peccare: non propter
quantitatem peccati ſed propter periculum: quia dū
morbum non cognoſcit medicina non querit. Vel
dicendum: q̄ Ambroſius loquitur de grauitate pec-
cati quod eſt ignorantia ipſa beneficiorum dei: quod
eſt grauiſſimum inter ſpecies ingratitudinis: cum. ſ.
homo beneficium non recognoſcit. ¶ Ad ſecundum
dicendum: q̄ ebrius homicida duobus peccatis pec-
cat. ſ. ebrietate ⁊ homicidio: propter quod dicitur du-
plices maledictiones mereri: nihil tamen prohibet
quin quantitas ſequentis peccati per ignorantiaʒ ex
precedenti conſequente minuatur. vnde in proceſſu
argumenti eſt figura dictionis que mutatur diſcretū
in continuum. ¶ Ad tertium dicendum: q̄ ignoran-
tia omnis que eſt peccatum eſt etiam in intellectu: ſi-
cut in ſubiecto ⁊ in voluntate ſicut in cauſa vt ſupra
dictum eſt. vnde ſecundum hoc q̄ eſt in intellectu:
prout ſcilicet priuat directam ſcientiam in actu mi-
nuit quantitatem ſequentis peccati nec ex eo habet
quod peccatum ſit: ſed prout eſt in voluntate: ſi-
cut in cauſa habet quod peccatum ſit: et ſic non
habet quod excuſet: ſed quod ad peccatum ad-
dat: ⁊ poteſt eſſe quandoque quod plus ponderat

ipſum peccatum ignorantie q̄ȝ illud quod per ignorantiam de ſequenti peccato minuitur. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ ignorantia que conſequitur omne peccatum non eſt cauſa peccati vt dictum eſt. ⁊ ideo non excuſat nec diminuit peccatum. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ ignorantia ⁊ infirmitas habent ꝙ excuſent peccatum vel in toto vel in parte ex hoc ꝙ cauſant in voluntarium. malicia vero ⁊ concupiſcentia magis voluntarium augent. ⁊ ideo non excuſant ſꝫ aggrauant peccatum. ⁊ hoc dico ſi concupiſcentia ſumatur pro actu voluntatis. ſi vero ſumatur pro paſſione concupiſcibil' trahente voluntatem quodammodo renitentem: ſic concupiſcentia excuſat. qꝛ quāto aliquis maiori tentatiōi ſuccumbit minus peccat: ſed hoc ad infirmitatem reducitur. Nuc per tentationem fuerat conuincenda aut perimenda. ſ. ſpirituali mente vel etiam corporali: vel a ſe: vel a viro: vl' a deo. ſi de muliere intelligatur vt magiſter expouit In eo tamen fuiſſe ſeductum credi poteſt: ꝙ commiſſum veniale ⁊c. Hoc intelligitur vt ſupra dictum ē de veniali ex cauſa ⁊ non ex genere. putauit enim ꝙ qꝛ fecit vt vxoris morem gereret ꝙ peccatum ſuum excuſationis cauſam haberet ⁊ veniam de facili acciperet: ⁊ huiuſmodi ſeductionis cauſa videtur fuiſſe elatio mentis que ad ſuggeſtionem mulieris ſuprepſit: ex qua voluit lignum vetitum experiri. Cum enim experimentuꝫ non ſit niſi de dubiis: patet ꝙ ex elatione in quadam dubitatione adductus eſt eius i quo etiam mulier ſeducta fuit. Tribus modis vt ait Iſidorus ⁊c. videtur ꝙ inſufficienter enumeret: qꝛ quoddam peccatum eſt etiam ex concupiſcentia: de qua mentionem non facit. Et dicendum ꝙ peccatum ex concupiſcentia proueniens ad peccatum ex infirmitate reducitur: non enim tunc ſolum eſt ex infirmitate peccatum quando aliquis aliquo exteriori impulſu peccat: ſed etiam quando per tentationeꝫ carnis in peccatum labitur. Nuc etiam ipſa peccatū eſt ⁊c. Hoc verum eſt ſi ſit eorum que quis ſcire tenetur: alias non: quia etiam habere voluntatem non ſciendi geometriam peccatum non eſt ei qui illā nō profitetur per officium magiſterii.

Diſtinctio Uigeſimatertia.

Quare deus ꝑmiſerit hoiem tentari ſciēs eum caſurum.

P Reterea queri ſolet quare deus hoieꝫ tentari ꝑmiſerit quē decipiēdū eē ꝓſciebat. Sꝫ non eēt laudabile hōi ſi ideo bū viuere poſſꝫ: quia nemo male viuere ſuaderet: cū in natura poſſe: ⁊ i ptāte haberet velle. nō cōſentire ſuadenti deo iuuāte. ⁊ eſt glorioſius non ꝯſentire q̄ꝫ tentari nō poſſe. Mouentur ēt qdā dicēres: cur creauit de⁹ quos futuros malos preſciebat. Qꝛ ꝓuidet qd boni de malis eoꝝ eēt facturus. Sic. n. fecit eos: vt relinqueret eis vn̄ aliqd faceret. ⁊ ſi culpabiliter aliqd facerent illum de ſe laudabiliter operantē inuenirēt: a ſe habebāt volūtatē malā: ab illo naturā bonā ⁊ iuſtā penam. fruſtra ergo dicit': nō deberet deus creare quos preſciebat malos futuros. Sciebat. n. bonis profuturos ⁊ iuſte pro mala volūtate puniendos. Addunt etiā taleꝫ deberet hominem facere qui nollet oīno peccare. Concedimus quidē meliorem naturaꝫ eē quo oīno peccare nollet. Cōcedāt ⁊ ipſi non eſſe malam: que talis facta eſt vt poſſet nō peccare ſi vellet: ⁊ iuſte punitam que volūtate nō neceſſitate peccauit. Cū ergo hec bona ſit: illa melior: cur non vtrunqꝫ faceret vt vberius laudaretur de vtrunqꝫ? Illa enim de ſanctis angelis: hec de hominibus eſt. Item inquiunt. Si deus vellet ⁊ iſti boni eſſent: ⁊ hoc qdem cōcedimus: ſed meli⁹ voluit vt quod vellent eſſent. Et boni quidem non infructuoſe male vero non impune eſſent. Item inquiūt Poſſet deus voluntatem eorum vertere in bonum quia omnipotens eſt? Poſſet reuera: cur non fecit? qꝛ noluit. cur noluit? ipſe nouit: non debemus plus ſapere q̄ꝫ oportet ſapere. Et quidem ſecundum animum rationalis fuit homo habens diſcretionem boni et mali. Scientiam quoqꝫ rerū creatarum ⁊ cognitionem veritatis que prime perfectionis congruebat mox cōditus non incongrue accepiſſe putatur: ⁊ ad illam non ſtudio vel diſciplina alia per interuallum temporis profeciſſe: ſed ab exordio ſue conditionis diuinitus illam percepiſſe.

Qꝫ triplicem cognitionem habuit homo ante lapſum. ſ. rerum ꝓpter ſe factarum ⁊ creatoris ⁊ ſui.

F Uit itaqꝫ homo primus ante lapſuꝫ triplici cognitione preditus: rerum. ſ. propter ſe factarum: ⁊ creatoris et ſui. Rerum quippe cognitionem hominē accepiſſe perſpicuum eſt. eum non ipſe creator vel angelus aliquis: ſed homo omnibus animantibus nomina impoſuerit: homo ipſe habuit. Que enim propter illum creata erant: ⁊ ab illo regenda ⁊ diſponenda erant: horum omnium deus illi ⁊ ſcientiam tribuit ⁊ prouidentiam atqꝫ curam reliquit. Quia vt ait Apoſtolus. Non eſt cura deo de bobus. Bouum aliorumqꝫ animaliū deus homini curam reliquit ⁊ prouidentiam: vt dominationi eius ſubiicerentur ⁊ rationi ipſius gubernarentur: vt ſciret illis neceſſaria prouidere a quibus emolumentum debebat recipere. Hanc autem ſcientiam homo peccando nō ꝑdidit: ſicut nec illā q̄ carnis neceſſaria ꝓuident. Et iccirco in ſcriptura homo d̄ hu

huiuſmodi non erſiditur: ſed de ſcientia anime
quam peccando amiſit.

De cognitione creatoris.

Ognitionem quoq; creatoris prim⁹
homo habuiſſe creditur. Cognouit
enim a quo creatus fuerat: nō eo mo
do cognuſcendi quo ex auditu ſolo percipi/
tur: quomodo a credentibus abſens queri/
tur: ſed quadam interiori inſpiratione qua
dei preſentiam contemplabatur. non tamen
ita excellenter ſicut poſt hanc vitam ſancti vi
ſuri ſunt. neq; ita in enigmate qualiter in hac
vita videmus.

De ſui cognitione.

p Orro ſui cognitionem idez homo ta
lem accepiſſe videtur: vt quid debe
beret ſuperiori: ⁊ quid equali ⁊ quid
inferiori non ignoraret. Conditionem quo
q; ſuam ⁊ ordinem. ſ. qualis factus eſſet: et
qualiter incedere deberet: quid agere: quid
cauere intellexit. Si horum notitiam nō ha/
buiſſet: non eſſet reus preuaricationis neque
ſeipſum cognouiſſet.

Utrum homo preſcius fuerit eorum que
ſibi futura erant.

ſ I autem queritur vtrum homo ſcien
tiam habuerit eorum que circa eum
ventura erant. i. ſi ruinam ſuam pre/
ſciuerit: ⁊ ſimiliter ſi preſciuerit bona que ha
biturus fuiſſet ſi i inobedientia perſtitiſſet.
Reſponderi poteſt q̄ ei magis facienda indi
ta ſunt q̄ futura reuelata. Accepit eniz ſcien/
tiam ⁊ preceptum eorum que facienda fue/
rant: ſed non habuit preſcientiam eoruz que
futura erant. Non fuit ergo homo preſcius
ſui caſus: ſicut ⁊ de angelo diximus. Quod
Auguſtinus ſuper Geneſim aſſerit: ratione
vtens quaz ſupra poſuimus. hec de ſcientia
hominis quantum ad primum ſtatum perti
net dixiſſe ſufficiat.

p Reterea ſolz queri ⁊c. Poſtq̄ diffiniuit
magiſter principium humane perditio/
nis ⁊ ex parte tentatiōis: ⁊ ex parte pec
cantis. In parte iſta determinat de per
miſſione diuina que quodammodo prin/
cipium peccati dicitur: ſicut cauſa ſine qua non. Si
enim deus non permiſiſſet homo non peccaſſet. Et
diuiditur quinq; partes ſecundum quinq; queſtiōes
quas mouet. Secunda incipit. ibi. Mouentur etiaz
quedam. Tertia. ibi. Addunt etiam talem hominez.
Quarta. ibi. Item inquiunt: Si deus vellet. Quin
ta. ibi. Item inquiunt Poſſet deus ⁊c. Deinde ac
cedendū ad partem alteram: in qua oſtendit quam
perfectionem anime habuit adam ex qua poſſet pec
cato reſiſtere que incipit. ibi. Et quidem ſecundum
animam. Et diuiditur ibi per. iii. In prima oſtendit
qualis fuit factus ſm animam quantum ad ſcientiā
In ſecunda quantum ad naturalem potentiaz. xxiiii.
diſtin. ibi. Nunc diligenter inueſtiganduz. In tertia
oſtendit qualis fuerit quantum ad gratiaz. xxvi. di.
ibi. Hec eſt gratia operans ⁊ cooperans. Prima i
duas. In prima oſtendit quorum cognitionez homo
in principio ſue conditionis accepit. In ſecunda oſtē
dit qualem de his notitiam habuit. ibi. Rerum quip
pe cognitionem homo accepiſſet ⁊c. Et circa hoc
tria facit. Primo oſtendit qualem cognitionem ha
buit de rebus creatis. Secundo qualez de deo. ibi.
Cognitionem quoq; creatoris. In tertia qualem de
ſeipſo. ibi. Porro ſui cognitionez. Et circa hoc duo
facit. Primo determinat veritatem. Secundo mo
uet dubitationem ⁊ ſoluit. ibi. Si autem queriť vtr̄
homo ſcientiam habuit ⁊c. Hic eſt duplex queſtio.
Prima de permiſſione diuina reſpectu peccati pri/
mi hominis. Secunda de cognitione primi hominiſ
quantum ad primum ſtatum. ℂ Circa primum que/
runtur duo. Primo vtrum deus potuerit conferre
alicui nature create vt peccare non poſſet ex nature
conditione. Secundo vtrum deus debuerit permit
tere hominem tentari ⁊ peccare.

a D primum ſic proceditur. videtur q̄ alicui
nature create conferri potuit vt conditione
ſue nature peccare non poſſet. Primo p̄ hoc
q̄ Auguſtin⁹ dicit in littera. ſ. q̄ illa natura que pec/
care non poteſt eſt de ſanctis angelis. hec autem que
peccare poteſt eſt de hominibus. nec poteſt dici q̄ h
angelice nature per gratiam conueniat: quia in hoc
ab homine non differrent cui etiam per gratiaz hoc
conuenit. ergo videtur q̄ per conditionez nature ſue
angeli habeant q̄ peccare nō poſſint. ℂ Preterea.
natura ſpiritualis eſt nobilior q̄z natura corporalis:
ſed aliqua natura corporalis eſt in qua nullo modo
peccatum vel error accidere poteſt etiam ſecunduz
nature ſue conditionem. ſ. celeſtis. ergo multo forti⁹
eſt aliqua ſpiritualis in qua nullo modo peccatū ac/
cidere poſſet ſm nature ſue conditionem. ℂ Prete/
rea. vt Damaſcenus dicit: ex hoc q̄ creatura eſt ex
nihilo duplex varietas ſequitur ipſam in diuer/
ſis. vna ſecundum eſſe ſicut in his que corrumpun/
tur. alia ſecundum elationem: ſicut in his que pec/
cant: ſed alicui rei ſecundum nature ſue conditionez
confertur vt ſit inuariabilis quantum ad eſſe: ſicut
ſubſtantiis ſpiritualibus ⁊ corporibus celeſtibus. er/
go alicui nature conferri poteſt: q̄ ſecundum natura
lem conditionem ſit inuariabilis quantum ad elatio
nem. ℂ Preterea. conſtat q̄ volūtas diuina hoc na
turaliter habet q̄ peccare non poteſt. cum ergo ipſe
ſit ſumme bonus ⁊ ſumme potens: videtur q̄ alicui
creature contulerit vel conferre potuerit ſuam ſimi
litudinem vt per naturam ſuam non poſſit peccare.
ℂ Preterea. conſtat q̄ alicui creature hoc conferť
per gratiam q̄ peccare non poſſit ſed potuit deus fa
cere vt ille habitus gratie qui confirmationem in bo
no creat alicui nature pars eſſentialis eſſet vel etiaz
aliquid illo habitu perfectius. ergo videtur q̄ ſi eſſz
talis natura ſecundum naturale ſibi principium ha
beret confirmationem in bono. ergo videtur q̄ ali/
cui creature conferri potuit vt peccare non poſſet.
ℂ Sed contra. Perfectio vniuerſi in hoc conſiſtit
q̄ omnes bonitates creaturarum communicate in
genere communicate ſunt. ſed hoc q̄ eſt peccare nō
poſſe ex natura propria nulli nature communicatum

quia nec hoī nēc angelo qđ vtrunqꝫ peccatum probat. ergo videt̄ ꝙ hoc creature cōicabile nō fuit. ¶ Preterea. confirmatio in bono videtur conſequi ex perfecta adheſione finis: ſed finis ille ad quē rectitudo voluntatis ordinatur ⁊ poteſtatem ⁊ intellectum ⁊ deſiderium cuiuſlibet creature excedit. ergo videtur impoſſibile ꝙ aliqua creatura ſit que naturaliter habeat ꝙ peccare non poſſit. ¶ Reſpondeo dicendo: ꝙ nulli creature cōicatum eſt nec communicabile fuit ꝙ peccare nō poſſet per cōditionē nature ſue. cuius ratio eſt: q: cum omne creatum dependeat ſicut a cauſa ſui eſſe adeo opꝫ ꝙ ſi ſibi relinquatur deficiat: q̄diu autem cāe influentiam recipit conſeruetur. ſed applicatio cauſati ad cauſam ſuā pōt eſſe dupliciter: vel ita ꝙ ſit ī poteſtate cauſati a cauſa ſua recedere q̄tum ad aliquid vel non recedere: vl' ita ꝙ non ſit in poteſtate eius. ⁊ primum pertinet ad li. ar. q: hoc eſt eſſentiale li. ar. vt poſſit facere vel nō facere: ſi autem cauſe ſue non inhereret oportet ꝙ deficiat. Unde dicit Aug. viii. ſuper Gene. Homo ſibi preſente illuminatur abſente autē continuo tenebratur. ⁊ ideo impoſſibile fuit vt ſeruata libertate arbitrii alicui creature conferretur vt ſ̄m conditionē ſue nature peccare non poſſet. eſt enim quaſi quedā contradictionis implicatio: q: ſi eſt lib. ar. opꝫ ꝙ cauſe ſue poſſit inherere vel non inherere. ⁊ ſi nō p̄t peccare non poteſt cauſe ſue non inherere ⁊ ſic ſequitur contradictio. ſed nature diuine que ex ſe rectitudinem habet conuenit per conditionem nature ſue vt deficere non poſſit ſicut nec ab eſſe ita nec a rectitudine bonitatis ex quibuſcunqꝫ hoc confertur: vt p gratiam confirmentur in bono habent per donū gratie per quod filii dei efficiuntur ⁊ quodammodo diuine nature conſortes. ¶ Ad primum ergo dicendū: ꝙ Aug. non intendit dicere ꝙ angeli hoc habeant: vt peccare non poſſint per conditionem nature ſue ſed per donum gratie: in hoc tamen ab omnibus ſecernuntur ꝙ gratuitam confirmationem quaſi a principio creationis acceperunt que hominibus per longum tempus datur. ¶ Ad ſcd̄m dicendū: ꝙ natura ſpiritualis etiam in eſſe inuariabilis eſt ſicut natura corporalis. ſed hꝫ electionem: vt poſſit ſ̄m hoc in ea eſſe peccatum. vn̄ q̄tum ad potentiam electionis non ſtat cōparatio inter corporalē ⁊ ſp̄ualem creaturā. ¶ Ad tertiū dicendū: ꝙ quelibet res habet p̄ncipia determinata ad ſuū eē ⁊ proprietates naturales que p̄ncipia nō ſunt de illis que ſue poteſtati ſubiacent. ⁊ ideo aliqua creatura in illis inuarietatem hꝫ ſed electio eſt eoꝝ que ſunt ī poteſtate eius. vnde q: in his creatura rōnalis aliquo modo ſibi relinquitur: vt dicitur eccle. xvii. relinqt eum in manu cōſilii ſui ideo deficere poteſt. ¶ Ad q̄rtum dicendū: ꝙ non eſt ex imperfectione potentie diuine vt creature conferre nō poſſit q̄tū ad hoc ſuam ſimilitudinem: ſed ex imperfectione creature: partim ex hoc ꝙ recipere non poteſt: ⁊ partim ex hoc ꝙ eſt q̄dam impoſſibilitas in implicatiōe contradictoriorū vt dictum eſt. ¶ Ad quintum dicendū: ꝙ alicui nature cōuenit aliqđ accidens ex influentia ſuperioris nō poteſt natura inferior illud accidens per ſe habere niſi efficiatur nature ſuperioris: ſicut ſi aer illuminatur in actu per ignem non pōt eſſe ꝙ ſit de natura ſua lucidus in actu niſi fiat ignis. Dico ergo ꝙ cum cōfirmatio in bono inſit creature rationali ſolum per gratiam que eſt quoddam ſpirituale lumen ⁊ ſimilitudo increati luminis nō pōt eſſe ꝙ aliqua creatura ex natura ſua cōfirmationem habeat vel gratiam niſi efficeret̄ diuine nature: quod eſt omnino impoſſibile.

a D ſcd̄m ſic p̄cedit̄. videt̄ ꝙ deus nō debuit permittere hominē peccare vel tentari. Sapientis enim artificis eſt facere vnūqđqꝫ q̄tumcunqꝫ pōt fini cōpetentius. homo autem ad beatitudinem ſicut ad finem factus eſt. cum ergo competentior beatitudini fieret ſine peccato: videt̄ ꝙ non debuit p̄mittere eū in peccatū cadere. ¶ Pre. q̄bus datur idē finis debet dari eadem facultas p̄ueniendi ad finem illum. ſed homo ⁊ angeli propter vnū finē creati ſūt. ſ. propter beatitudinem participandam: vt prima di. dictum eſt: cum ergo naturam angeli fecerit deus que peccare nō poſſet: vt in littera dicit̄: vr̄ ꝙ naturā hoīs talem facere debuit. ¶ Pre. ad prouidentiam ſapientis pertinet vt impedimenta remoueat ſui operis: cum ergo per tētationē demonis homo a ſua rectitudine impeditus fuerit ⁊ prouidentia diuina ſit omnium creaturarum ⁊ precipue rationalium: videt̄ ꝙ hominem tentari p̄mittere nō debuit. ¶ Pre. q̄to aliquid efficitur cōpendioſius tanto certius ⁊ melius eſt. vnde ⁊ oīum linearū inter duo pūcta recta breuiſſima eſt: ſed compendioſior fuit via p̄ueniendi in beatitudinē ꝙ homo nō peccarꝫ q̄ꝫ ꝙ hō poſt pctīm đ pctō eruat in btitudinē transferat. ergo vr̄ ꝙ de⁹ nō debuit p̄mittere hoīem peccare. ¶ Pret. minus malū p maiori malo dimittendū eſt. ſꝫ minus malū eſt diminutio alicui⁹ laudis q̄ꝫ ipm pctm̄ quia minori bono opponit. ergo vr̄ ꝙ non fuerit rō ſufficiens p̄miſſionis diuine que in littera aſſignat̄. ſ. ꝙ glorioſius ē nō conſentire q̄ꝫ tentari nō poſſe. ¶ Sꝫ cōtra eſt id ex quo apparet deu⁹ laudabilis nō dꝫ penitus īpediri ſꝫ ī pctis etiā apparet laudabilis d̄s cuꝫ p miſericordiā parcit ⁊ p iuſtitiā punit. ergo vr̄ ꝙ nō debuit omnino peccatū impedire. ¶ Pre. omne bonū potentius eſt in ſua bonitate q̄ꝫ malū in ſua malicia. ergo non eſt cōueniens vt aliqđ malum taliter impediatur. ꝙ per hoc aliqđ bonū tollatur: ſed ſi deus nō permitteret hoīem peccare tolleret̄ libertas arbitrii que coactionē nō patit̄. ergo cōuenienter p̄miſſus ē homo peccare. ¶ Reſpōdeo dicēdo: ꝙ ad prouidētiā diuinā pertinet vt vnūqđqꝫ in ſua natura relinquatur. q: vt Dio. dicit. iiii. ca. de di. no. prouidentia non eſt corruptiua nature ſed ſaluatiua: cuius ratio eſt: q: bonū vniuerſi excedit bonū p̄ticulare cuiuſqꝫ nāe create: ſicut ēt bonū gētis excedit bonū hoīs: vt in primo ethicorum dicit̄. ſi autem aliqua natura a ſuo gradu tranſlata in altiorē per prouidentiam mutetur. q̄uis aliquod bonum illi nature excreſceret tamen bonitati vniuerſi aliquid detraheretur dum nō omnes gradus bonitatis impleti ēēnt illo gradu ex quo natura illa tranſlata erat vacuo remanente. Dico ergo ꝙ ſi peccatum omnino impediretur per hoc mlti gradus bonitatis tollerentur. tolleretur enim natura illa que poteſt peccare ⁊ non peccare que quidē bona eſt. tolleretur etiam hoc qđ eſt de peccato poſſe reſurgere ⁊ multa huiuſmodi: quibus ablatis bonitati vniuerſi multum detraheretur. ⁊ ideo ad prouidentiam diuinā pertinet ⁊ hominem tentari permittere ⁊ peccare ſi vellet. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ ſapiens artifex non tantum cōſiderat qđ competat parti edificii ſ̄m ſe accepte ſed etiā ſ̄m proportionem ad totum edificium. ⁊ iđ vnam partem alia meliorem facit: ita etiam deus vnumquodque

facit in illa proportione ad finem ſm ꝙ competit na-
ture ſue in ordine ad totum vniuerſum. ¶ Ad ſcōm
dōm: ꝙ nec etiam angeli de natura ſua habēt ꝙ pec
care non poſſint qḋ aliquorum peccatum monſtrauit
ſed per grāz confirmatōis quam ſtati poſt principiuz
ſue conditionis acceperunt confirmati ſunt vt pecca
re non poſſint. ita etiam homo cum ad terminum vie
recto tramite perueuerit eandē ꝯfirmationem conſe
quitur: ſed ꝙ angelo breuior aſſignata eſt via ꝙ̄ ho-
mini diuerſitas naturarum facit: vt ſupra dictum ē:
nec eſt neceſſe vt omnibus ordinatis in vnum finez
aſſignentur eadem perducentia in finem ⁊ eodē mo
do: ſed vnicuiqꝫ ſm ſuam conditionez. ¶ Ad tertiū
dicendum: ꝙ ſapientis eſt remouere hoc modo im-
pedimentum ꝙ natura rei non tollatur: qḋ non fierz
ſi hoīem vel angelum in peccatum cadere non ꝑmit
teret ꝙ̄diu eſt in ſtatu vie. ¶ Ad quartū dōm: ꝙ nō
ſemper via breuior eligenda eſt: niſi quā per eam oīa
que ad rem pertinēt cōuenienter ſaluanẗ. ⁊ hoc non
fieret ſi hoīem in peccatum non permitteret cadere.
¶ Ad quintum dōm: ꝙ non tm̄ ꝓpter ꝓhibitionem
peccati violentia tolleretur laus ſed etiam natura-
lis ordo rerum: qḋ nullo modo ꝓuidentia diuina pa
teretur.

Einde queritur de cognitione quam homo i
a primo ſtatu habuit. Et circa hoc queruntur
tria. Primo vtrum deus per eſſentiam vi-
derit. Secūdo vtrum rerum omnium ſcientiam ha
buit. Tertio vtrum potuerit falli.

D primum ſic ꝓceditur. videtur ꝙ adam
a deum per eſſentiam videbat. viſio. n. imedi
ata dei dicitur viſio per eſſentiam. ſed adam
in primo ſtatu videbat deum ſine medio: vt in prin-
cipio quarti magiſter dicit. ergo videtur ꝙ videbat
deum per eētiam. ¶ Preterea. Auguſtinus dicit:
ꝙ inter mentem noſtram ⁊ deum nihil eſt mediuz ſꝫ
naturam mentis. ſed omne medium cognoſcendi eſt
medium inter cognoſcentem ⁊ cognitum. ergo vide
tur ꝙ cum in primo ſtatu homo eſſet i integritate na
ture ſue: ꝙ deum immediate ⁊ per eſſentiam viderit
¶ Preterea. vt Apoſtolus prime Corin. xiii. dicit.
Uidemus nunc per ſpeculum in eni. tunc autem fa.
ad fa. ſed adam in primo ſtatu non videbat in enig-
mate: q: nulla obſcuritas in eo erat. ergo videtur ꝙ
tunc videbat facie ad faciem. ¶ Preterea. quicūqꝫ
non habet illud quod deſiderat affligitur: ſed in pri-
mo ſtatu non erat aliqua afflictio: q: pena non potuit
culpam precedere: cum ergo naturaliter viſionez di
uine eſſentie homo deſideraret: videtur ꝙ deuz per
eſſentiam videbat. ¶ Preterea. illud quod eſt na-
turaliter ordinatum ad aliquid non caret eo niſi per
aliquid impediatur ſicut lapis ꝙ ſit deorſum. ſed in-
tellectus hominis naturaliter ordinatus erat ad vi
dendum deum per eſſentiam cum ergo non eſſet ibi
aliquod impedimentum: q: nec culpa nec pena vi-
detur ꝙ deum per eſſentiam videbat. ¶ Sed ꝯtra
eſt quod dicit Jo. i. Deum nemo vidit vnqꝫ. Et ſi-
cut dicit quedam Glo. Yſa. vi. i. nullus homo in ſta
tu vie exiſtens. ſed adam erat viator q: peccare po
terat. ergo videtur ꝙ deum per eſſentiam non vide
bat. ¶ Preterea. vt dicit Auguſtinus. viſio deita-
tis per eſſentiam eſt tota merces. ſed conſtat ꝙ ho-
mo in ſtatu innocentie mercedem beatitudinis non
habebat. ergo ⁊ deum per eſſentiā non vidit. ¶ Reſ
pondeo dicendo: ꝙ ſicut in littera dicitur: modꝰ quo
adam deum cognouit: medius fuit inter cognitionez
vie qua nunc deum videmus: ⁊ cognitionem patrie
qua ſancti eum in gloria videbūt. Uū ad huiuſmo
di euidentiam videndum eſt quot modis deus poſ-
ſit videri. Sciendum autem ꝙ tripliciter videri po
teſt. Uno modo per ſuam eſſentiaz. alio modo per ef-
fectum aliquem eius effluentem in intellectum vi-
dentis. Tertio modo per effectum aliquem extra in
tellectuz videntis in quo diuina ſimilitudo reſultat.
huius autem exemplum in viſione corporali inſpici
poteſt. lux enim non videtur ab oculo per aliquam
ſimilitudinem ſui in ipſo relictam: ſed per ſuam eēn-
tiam oculum informans: ⁊ huic cōparatur primꝰ mo
dus diuine viſionis qui eſt per eſſentiam: ⁊ hic qui-
dem modus ex conditione nature ſue nulli nature de
betur niſi diuine in qua eſt idem ſciens ⁊ ſcitum. La
pis autem videtur ab oculo corporali per ſimilitudi
nem ſuam in ipſo oculo relictaz: ⁊ huic comparatur
ſecundus modus qui eſt per effectum relictum in in
tellectu videntis: ⁊ hic quidem modus videndi con
uenit angelo ſm cōditionem nature ſue: q: vt i lib. ḋ
cauſis dicitur. omnis intelligentiā ſcit qḋ eſt ſupra ſe
per illḋ qḋ eſt cauſa ei. vnde cognoſcens ipſū lumen
nature ſue qḋ eſt ſil'itudo luminis increati: deum vi-
det. vultus aūt hominis relucens in ſpeculo videẗ
ab oculo non quidem per ſil'itudinem eiꝰ imediate i
oculo relictā ſed per ſil'itudinem relucentē in ſpecu-
lo ex quo reſultat in pupilla: ⁊ huic comparatur illa
viſio qua deus videtur per effectum extra intelle-
ctum videntis ſiue per effectum naturalem: ſicut ꝑ
cognitionem creaturaꝝ naturali cognitōe pħi in deū
deuenerunt ſiue per effectum ſpiritualem ſicut eſt i
viſione fidei illius qui adheret his que aliis reuela
ta ſunt ꝑ influentiā ſpūalis luminis. ⁊ iō dicimur nūc
in ſpeculo videre ſm Aplm. Modus aūt iſte com-
petit hōi ſm ꝯditionē nature ſue. q: ītellectus noſter
nec ſeipſm ītelligere pōt niſi ꝑ ſpēs reꝝ quas apud ſe
habet: q: ꝑ obiecta venit in cognitionē actuū ⁊ pactꝰ
in cognitionē potentiaꝝ. ¶ Ad primū ergo modū vi
ſionis qui ſoli deo ex conditione nature ſue debetur
eleuatur angelus ⁊ homo per gloriam. vnde illa eſt
viſio beatoꝝ quā hō in ꝑmo ſtatu non habuit. ¶ Ad
ſcōm vero modum q eſt naturalis ipſi angelo ⁊ ſuꝑ
naturam hominis eleuatur homo ꝑ grām etiam poſt
ſtatū culpe ſicut etiā in viris cōtemplatiuis pꝫ ꝑ re-
uelationes diuinas merentur: ⁊ multo amplius fuit i
primo ſtatu per gratiam originalis iuſtitie. Tertius
autem modus eſt cōiter viatorum etiā poſt ſtatū cul
pe. vnde patet: ꝙ modus quo adam in primo ſtatu
deum videbat medius eſt inter vtrunqꝫ. Quidā ve
ro aliter dicentes errant ponentes deum nunqꝫ per
eſſentiam nec in patria nec in via videri: quod here
ticum eſt ⁊ ſcripture contrariuz. vt patet. i. Corinth.
xiii. Et. i. Jo. iii. Quidam vero econtrario dicunt
deum per eſſentiam in omni ſtatu videri ⁊ his etiaz
auctoritates ſanctorum repugnant: quia Dionyſius
dicit: ꝙ ſi aliquis videns deuz ſciuit quid vidit nō
ipſum vidit: ſed aliquid eoꝝ que ſunt eius. Et Gre
gorius dicit: ꝙ quantumcunqꝫ homo in ſtatu vie pro
fecerit ad ſtatum tamen illum contemplatōis ꝙ deꝰ
per eētiam videẗ nō pertingit. ¶ Ad ꝑmū ergo di
cendū: ꝙ adam in ꝑmo ſtatu dr̄ deū ſine medio vidiſ
ſe: non quia ipſum per eſſentiaz videret: ſed quia nō
per medium argumentationis ex creaturis ſenſibi
libus procedens in cognitionem eius deueniebat.

ſed mediante effectu ſpiritnali in intellectum eius
reſultante:ſicut ⁊ angeli in primo ſtatu videbant. Et
ideo dicitur: ꝙ poſt peccatum neceſſaria fuerunt ſa-
cramentalia ſigna vt ex ſenſibilibus hoi ſpūalia pan
derent. ¶ Ad ſcd̄m dōm: ꝙ cum dicit̄ nihil eē medi
um īter deū ⁊ mentē noſtrā: itelligendū ē: nō ſ͛m natu
re dignitatē: q2 natura mētis angelice ſupra naturaꝫ
mētis humane eſt: vt Dio. expreſſe dicit. iiii. ca. cel.
hierar. ⁊ Greg. in omelia de C. omnibus. Et Aug. ſu
per Jo. nec etiam per modum informantis priuatur
medio: q2 charitas creata eſt mediū ꝯiungens men-
tes deo: ſ; itelligitur ꝙ ipſe imediate eā beatificat ſi-
cut ⁊ creat. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ enigma importat ob
ſcuritatē quandā cognitionis: eo ꝙ enigma ē ſ͛ꝫ Do-
natum queſtio verborū obſcuritate inuoluta. obſcuri
tas aūt triplex pōt accidere alicui intellectui. Pria
ex hoc ꝙ ex nihilo ē: q2 in hoc deficit a claritate itel
lectus icreati: ⁊ ſ͛m hoc oīs intellectus creat᷒ enig-
maticus eſt. Scd̄a ex hoc ꝙ intellectus itelligit inq̄-
rendo ⁊ ꝑ cōtinuū ⁊ tp̄s. ⁊ talis obſcuritas accidit in-
tellectui humano in ꝯparatōe ad intellectū angelicū
qui deiformis eſt. Intellect᷒ vero humanus eſt rōci
natiuus ⁊ acceptiuus cognitōis a ſenſibilib᷒ ſ͛m cō-
ditionē ſue nature: ⁊ ſ͛m vtrunqꝫ modū ēt in p̄mo ſta
tu hō in enigmate vidiſſet. Tertia vero obſcuritas
intellectū cōſequitur humanū ex pctō ꝯſecuta ex cor
ruptōe carnis aggrauātis aīam ſapie. ix. ⁊ ſic in enig
mate nūc homo videt tūc aūt non vidiſſet. ¶ Ad q̄r
tum dōm: ꝙ non facit afflictionem vel pctū caren-
tia cuiuſqꝫ deſiderati: ſed eius tm̄ quod debet habe-
ri: ⁊ cū eſt tempus habendi. ⁊ ideo adam in primo ſta
tu ⁊ ſi deum nō videret qd̄ ſūme deſiderabat: non ta
men ideo affligebatur: q2 nondum erat tēpus ad illd̄
perueniēdi: al's ſequeret̄ ꝙ eis qui intendit venire
ad aliquem finē quem nōdum conſequitur: penā ha-
beret. ¶ Ad quintum dōm: ꝙ aliquem actum poteſt
aliqd impedire dupliciter. vno modo per modūꝫ cō
trarii: ſicut calor violentus impedit aquā ne infrigi-
det: ⁊ per hūc modū culpa ⁊ pena ipediunt viſionēꝫ
dei. ⁊ tale impedimentum homo in primo ſtatu non
habebat. Alio mō ꝑ modū ſimplicis negatiōis: ſicut
ruſticus ipedit̄ ab actu geometricādi: ex hoc ꝙ habi
tū geometrie nō hꝫ. ⁊ ita ēt adam ab actu viſiōis dei
īpediebatur: q2 nōdū intellect᷒ erat ad hunc actum
per habitum glorie ſubleuatus.

a D ſcd̄m ſic ꝓcedit. vr̄ ꝙ adam non habuit a
creatōe rex ꝑfectā cognitionē: q2 ſ͛m Anſel.
qualis fuit adam in primo ſtatu: tales etiam
filios gn̄aſſet. ſed ſup̄ habitū ē ꝙ pueri nō fuiſſent na
ti ꝑfecti in ſcia ſ͛m vnā opinionē cui magiſter magis
aſſentire viſus eſt. di. xx. ergo nec adam in ſcia ꝑfe-
ctus fuiſſet. ¶ Pre. aug. dicit. viii. ſup Geneſim:
ꝙ adam ideo poſit᷒ eſt ad opandū in paradiſo vt na
turas rex experiret̄. ſ; experimētū eſt p̄ncipiū cogniti
onis accipiēde a ſenſibilib᷒ ⁊ ꝑ inuentionē. ergo vi-
detur ꝙ nō ſtati in p̄ncipio ꝑfectā rex cognitionē ha
buiſſet. ¶ Pre. ſ͛m p̄hm in tertio de aīa. Intellect᷒
nihil ē in actu eox q̄ ſut anteq̄ꝫ itelligat: ſed nō pōt in
telligere ſine fantaſmate vt ibidē dicitur: ſicut nec vi
ſus videre ſine colore: cum igit̄ nihil ſit eorum que
ſunt niſi ſ͛m ꝙ perficitur actu habens ſpeciem alicui᷒
rei in natura exiſtentis: videtur ꝙ cognitionēꝫ a ſen
ſibilibus accepiſſet mediāte ſenſu ⁊ imaginatione: et
ſic non ſtatim fuiſſet perfectus in ſcientia. ¶ Prete.
ſ͛m p̄hm ⁊ ſicut etiam magiſter ſupra dixit. i. diſt. aīa
infuſa eſt corpori vt in ipſo perficiatur ſcientia ⁊ vir
tutibus: ⁊ ad hoc ſunt dati ſenſus ⁊ membra. ſed hoc
fruſtra eſſet ſi per operationem ſenſus intellectus ꝑ-
fectionem non acquireret. Cum igitur nihil ſit fru-
ſtra in nature operibus ⁊ precipue in ꝯpoſitōe huma
ni corporis: vr̄ ꝙ hō a ſenſibilib᷒ cognitionē rex acce
piſſet: ſicut et nūc ⁊ non ſtati ꝑfectāꝫ ſciam habuiſſet.
¶ Pre. illi qui eſt in ſcia perfectus nō eſt neceſſe vt
alio illuminātē ꝑficiat̄. ſed adā in p̄mo ſtatu etiā per
angelos fuiſſet illuminat᷒: al's periiſſet naturalis or-
do creaturax ſ͛m quē natura angelica inter diuinam
⁊ humanā ponit̄ ab vna accipiens ⁊ i aliā refundēs
vt in quarto ca. cele. hiarar. dicit̄. ergo non fuitꝫ in
ſcia perfectus. ¶ Sed contra. nomina iponuntur ī
rebus ex ꝓprietatibus eax ſumpta: q2 vnaqueqꝫ res
noīatur ab eo qd̄ in ipſa eſt nobilius. ſ; adam aīalibus
nomina impoſuit: vt Gen. ii. dicit̄. ergo in pricipio
ſue creationis animalium naturas cognouit: ⁊ ꝑ con
ſequens aliarum rex. ¶ Pre. quanto aliqd eſt no-
bilius tanto minus decet eſſe defectum in eo. ſed in
corpore ade nulla fuit imperfectio in ſtatu innocētie
ergo multo minus fuit imperfectio in intellectu ei᷒.
¶ Reſpondeo dicendo: ꝙ illam ſcientiam neceſſe ē
homini nobis in primo ſtatu attribuere ſine qua im-
perfectus fuiſſet ⁊ nihil amplius. tunc autem alicu-
ius ſcientia imperfecta dicitur quando non nouit ali
quid eorum que ad ipſum pertinent. ⁊ ideo nulla no
titia eorum que ad hominem pertinebant i primo ſta
tu homini defuiſſet. pertinebat autem ad ipſum diſ-
poſitio ſuiipſius in actibus propriis. ⁊ ideo dicitur co
gnitionem perfectam habuiſſe eorꝫ que ab ip̄o agē
da vel vitanda erant. ſimiliter etiam ad ip̄m perti-
nebant alie creature inquantum propter ipſum fa-
cte erant. vt vel ab ipſis emolumentum acciperet:
vel eis preeſſet ⁊ ea gubernaret. ⁊ ideo tantum de
vnaquaqꝫ re cognoſcebat q̄ꝫtum ad vſum hominis
pertinebat. nec oportet plus cognitionis ſibi aſcribe
re in primo ſtatu. Hanc autem cognitionem aliter
adam habuit: ⁊ aliter ad eam eis poſteri peruenīſſēt
quia natura a perfectis exordium ſumit: vt Boeci᷒
dicit: Et dei perfecta ſunt opera: vt Deutro. xxxii.
dicitur. Ideo adam tanq̄ꝫ principium totius huma-
ni generis omnem perfectionem que nature huma-
ne competit in ſuo primordio accepit: ſicut ſecunduꝫ
corpus ita ⁊ ſecundum animam vt eſſet potens ad ꝓ
pagandum alios corporaliter ⁊ inſtruendum intelle
ctum. filii autem eius quia cum originali iuſtitia na-
ſcebantur que ſine prudentia eſſe nō poteſt: ſicut nec
aliqua virtus: vt in ſexto ethicorum philoſophus di
cit: ideo oportuit ꝙ ſtatim nati habitum habuiſſent
cognitionis illius per quam cognoſcere poſſēt quid
agere ⁊ quid vitare deberent: q̄uis forte vſus ratio
nis impediretur ſecundum vnam opinionem ꝓpter
organorum indiſpoſitionem. ſed habitus cognitiōis
aliarum rerum non eſt neceſſe ꝙ in ſui natiuitate ha-
buiſſent ſed per inuentionem ⁊ doctrinam vt tantuꝫ
ſimul cum perfectione corporis ⁊ perfectio cognitio
nis compleretur. Unde philoſophus in ſexto ethico
rum dicit: ꝙ prudentia ⁊ habitus ad cognitionem re
rum a nobis agendarum pertinentes ſunt nobis ma
gis naturales q̄ꝫ ſcientia aliarum rerum. Quidā vō
dicunt ꝙ etiā habitus cognitionis omnium rex mox na
ti accepiſſent. ſed hoc nō videt̄ neceſſariū neqꝫ q̄ꝫtū
ad integritatē nature: neqꝫ quantū ad originalem iu
ſtitiam. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ vt ſupra

dictum eſt nõ oportuit vt filii ade ſibi ſiſſ̃arentur niſi in his que ad ſpeciem humanam pertinebant vł ex conditione nature vel ex dei beneficio. hoc autem ꝙ adã in primordio ſue ꝯditõis habitũ omniũ rex accepiſt non conueniebat ſibi inq̃ʒtũ hõ: ſʒ inq̃ʒtũ hõ hũani generis principiũ. vnde non oportet ꝙ aliis cõneniſſet. ¶ Ad ſcdm dõm: ꝙ aliquis experit̃ aliqd ſimpliciter. vel vt ex ſenſibilibus quorũ experientia habitum cognitionis acquirit: ſicut in nobis fit qui ex multis experimentis vnum vniuerſale colligimus: quod eſt pricipium artis vel ſcientie: ⁊ ſic adam experimento non indigebat. Alio modo vt illud quod quis per habitum cognitionis tenet etiam in rebus videat: hoc enim ſcienti delectabile eſt: ⁊ ſic adam experimenta d̃ naturis ſuꝑhiſſet. ¶ Ad tertium dõm ꝙ intellectus nr̃ vt ſupra dictũ eſt indiget fantaſmate: quod eſt obiectum eius in duobus. ſ. in accipiendo ſciam ſm motum q̃ eſt a rebus ad animam: ⁊ i circũponendo illd̃ qd̃ apud ſe tenet fantaſmatibus: ſicut in quibuſdam exemplis patet ſm motũ qui eſt ab anima ad res. Dico ergo ꝙ intellectus ade in p̃mo ſtatu non indigebat fantaſmate q̃ʒtũ ad primũ modũ ſed q̃ʒtũ ad ſcdm. nec oportebat ꝙ illd̃ fantaſma eſſʒ a ſenſu acceptuʒ: al's non potuiſſet itelligere niſi reʒ quam pri⁹ vidiſſet. cõtingit aũt ꝑ operationẽ interiorum virtutuʒ formari in imagine aliqd̃ fantaſma qd̃ nunq̃ʒ per ſenſũ eſt acceptũ. ¶ Ad quartũ dõʒ ꝙ nõ ꝓpter hoc operatões ſenſuũ in adam fruſtra fuiſſet: ſi per eas cognitio rex ad ſe pertinentium non accepiſſet. q: per operationẽ ſenſus expertus fuiſſet exterius quod intellectus interius tenebat per habitum cognitionis innate. ¶ Et preterea hoc ſibi ſupra cõditionem nature ſue collatum fuerat: vt ſcientiã non a ſenſibilibus acciperet. ⁊ ideo oportebat vt ea q̃ ad nature perfectionẽ ſm ſui ꝯditionem cõueniunt ei nõ ſubtraherentur: ſicut homini reſurgenti membra apta ad cõmeſtionẽ non ſubtrahunt̃: q̃ʒuis cibis vlteri⁹ non vtantur. ¶ Ad qntũ dõm ꝙ adam non hoc modo fuit in ſcĩa perfectus ꝙ oĩa ſciret. ⁊ iõ in his que neſciebat per angelos illuminatus fuiſſet: ſicut ⁊ iferiores angeli a ſuperioribus purgantur a neſcia: vt i. vi. ecle. hierar. Dioniſius dicit.

a

D tertiũ ſic ꝓceditur. videtur ꝙ homo i primo ſtatu decipi potuerat. q: ſicut Apłus dicit. i. Tim. iii. Mulier ſeducta eſt. adam vero q̃ʒuis non fuerit ſeductus in hoc in quo mulier: tamen in aliquo ſeductus eſt: vt veniale crederet qd̃ mortiferum erat vt in precedenti dictum eſt. ergo in ſtatu innocentie decipi potuit. ¶ Preterea. magr̃ ſupra di. xxi. dixit: ꝙ mulier ideo ſerpentẽ nõ horruit q: quem a deo creatum ſciuit: ab eo etiam loquendi vſum accepiſſe credidit: hoc autem falſuʒ erat: q: loqui non eſt niſi intelligentis ꝓprie: videtur igitur ꝙ decipi potuerit. ¶ Preterea. conſtat ꝙ adam in primo ſtatu ſecreta cordis alterius hominis ſcire nõ potuiſſet: cum nec angeli hoc ſciant: ſed ſolus deus potuit aũt cõtingere vt aliquis diceret ſe illd̃ cogitare: qd̃ non cogitabat: nec adam eũ mentiri crediddiſſʒ cũ hoc certitudinaliter non cognouiſſʒ. ergo videtur ꝙ deceptus fuiſſet. ¶ Preterea. ſenſus quiq̃ʒ nunciant aliquid aliter q̃ʒ ſit. ſicut qd̃ a remotiori videt̃ min⁹ vr̃. ſed de ſenſibilibus cognitionem per ſenſus habuiſſet. ergo videtur ꝙ ibi quodammodo decipi potuerit: cum decipi nihil aliud ſit q̃ʒ falſum veruʒ eſtimare. ¶ Contra. Augu. dicit: ꝙ falſa ꝓ veris approbare non eſt natura hominis inſtituti. ſed pena damnati: cum igitur homo in primo ſtatu omni pena caruiſſet: videtur ꝙ decipi non potuerit. ¶ Preterea. deceptio ſine ignorantia non eſt. Ignorantia autem vt Hugo de ſancto victore dicit: eſt ⁊ culpa ⁊ pena. hoc autem in primo ſtatu eſſe non potuit: ergo nec aliqua deceptio. Reſpondeo dicendo: ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt. perfectio totius hominis pendebat ex ſuperiori parte mẽtis qua homo deo per rectitudinem iuſtitie inherebat: ⁊ ideo illa permanente deo coniuncta: ſicut nec defectus in corpore aliquis vt paſſio ⁊ mors ita nec deceptio in anima eſſe potuit. vnde ſicut ſuꝑ dictum eſt. ꝙ adam quodammodo potuit mori. ſ. ſi p̃us peccaret: erat tamen quodammodo imortalis: q: in actu potentia moriendi non extiſſet niſi prius peccaſſet. Ita ẽt hõ i ſtatu innocentie conſideratus poterat quidem decipi ſi prius peccaſſet non tamen ante peccatum. Ad primum ergo dicendum: ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: ꝙ elatio quedam mentem mulieris iuaſit poſt verba ſerpentis per quam veruʒ credidit quod ſerpens ſuadebat: ita ſeductio illa ſecuta ẽ elationem que fuit peccatum primum: ⁊ ſimiliter eſt de viro vt dictum eſt. Ad ſcdm dõm ꝙ mulier credidit ſerpentem vſum loquendi diuinitus accepiſſe nõ quidem per conditionem nature: ſed per miniſteriũ ſpiritualis creature: nec contulit vtrũ hoc fieret virtute boni vel mali angeli: aut vtrum fieret deo permittente vel deo iubente. Ad tertium dicenduʒ: ꝙ ſicut diuina prouidentia corpus hominis ſeruaſſet illeſum ab omnibus exterioribus leſuris: ita etiaʒ ſeruaſſet intellectum hominis indeceptum in omnibus que ſuam cognitionem impediebant vt ſtatim intelligeret ſi quis falſum ꝓ vero ſibi diceret. Ad quartum dõm: ꝙ q̃ʒuis a ſenſibus fuiſſet ei aliquid alio modo repreſentatum q̃ʒ rei natura haberet: non tamen in eo fuiſſet illa deceptio nec quantuʒ ad ſenſum qui hoc modo recipiebat ſm proportionẽ ſuã ad ſenſibile: nec q̃ʒtum ad intellectum: cuius indicio ſubiacebat illa diſcreptio que iter ſenſum ⁊ rem erat vt. ſ. ſciret quare aliter res viderentur q̃ʒ eẽt. Sʒ nõ eſſet laudabile homini ⁊c. Uidetur hoc eſſe falſum: quia tunc ſi nec angelus nec homo peccaſſet: actus hominis laudabilis non fuiſſet cum tunc nullus eẽt ad malum perſuaſor. Et dicendum ꝙ hoc non eſt intelligendum: ita ꝙ laus humani actus dependeat a ſuaſione mali: ſed a potentia reſiſtendi: ſuadẽdi: que potentia manifeſtari potuit ſi tentatus fuiſſet ⁊ viciſſet. Unde ſignanter dicit. Et ideo ⁊c. vt quaſi cauſa bene viuendi oſtendatur hoc ꝙ nullus ad malum perſuadet. Et eſt glorioſius non conſentire ⁊c. Uidetur hoc eſſe falſum: q: cum deus ⁊ angelus tentari ñ poſſint aliquid eſſet in homine glorioſius q̃ʒ in deo. Et dicendum ꝙ hoc intelligendum eſt ſuppoſita cõditione humane nature per quam põt homo peccare ⁊ nõ peccare. vel exponatur vt primũ. Hẽat antẽ ſcĩa hõ ⁊c. Uidetur falſũ quia nunc non habemus cognitionem omnium rerum: ſicut adam habuit. Et dõm: ꝙ etiaʒ iſta ſcientia aliquo modo per peccatuʒ diminuta eſt: ſed non a deo ꝙ per hoc homo a via ſalutis impediatur. ⁊ ideo in ſalutari doctrina de huiuſmodi inſtruendus non erat. Sed non habuit preſcientiam eorum ⁊c. Uidetur falſum: quia cum nos quorundam futurorum preſcientiam habeamus: cognitio eius fuiſſet imperfectior q̃ʒ noſtra. Sed dicendum ꝙ nos non cognoſcimus futura niſi prout quo-

damodo ſunt preſentia in ſuis cauſis que ſunt deter
minate ad tales effectus: vel de neceſſitate vel in
maiori parte. ⁊ ſic etiam adam in primo ſtatu futuro
rum cognitionem habuit multo plenius q̄ꝫ nos: non
tamen eoꝝ q̄ cāſ determinatas non habent ſicut ea
que ex liber. ar. dependent vt caſus ſuus.

Di. Uigeſimaquarta.

De gratia hominis ⁊ potētia ante pctm̄.

n Unc diligenter inueſtigari oꝫ
quam gratiam vel poten
tiam habuit homo ante caſum. et
vtrum per eam potuerit ſtare vel
non. Sciendum eſt igitur ꝙ ho
mini in creatione ſicut de angelis diximus:
datum eſt per gratiam auxilium ⁊ collata po
tentia per quā poterat ſtare. i. non declinare
ab eo quod acceperat. ſꝫ non poterat ꝓficere
in tm̄ vt per gratiam creationis ſine alia me
reri ſalutem valeret. Poterat quidem per il
lud auxiliū gratie creationis reſiſtere malo. ſꝫ
nō ꝓficere bonū. Poterat tamē ꝑ illud bene
viuere quodāmō: q2 poterat viuere ſine pctō
Sed nō poterat ſine alio gratie adiutorio ſpi
ritualiter viuere: quo vitam mereretur eternā
Unde Auguſtinus in ench. Sic fact9 ē ho
mo rectus vt ⁊ manere in ea rectitudie poſſꝫ:
non ſine diuino adiutorio ⁊ ſuo fieri per
uerſus arbitrio: vtrumlibet horum elegiſſet:
dei voluntas fieret vel ab illo vel de illo. Et
q2 ſuam maluit facere voluntatem q̄ꝫ de illo
facta eſt voluntas dei. Item in eodem. Sic
oportebat prius hominē fieri vt ⁊ bene poſ
ſet velle ⁊ male. Nec fruſtra ſi bene: nec im
pune ſi male. Idem quoqꝫ in libro de correcti
one ⁊ gratia ait. Si hoc adiutorium vel ange
lo vel homini cum primum facti ſunt defuiſ
ſet. Quoniam ſi talis natura facta erat vt ſine
auxilio poſſet manere ſi vellet: non vtiqꝫ ſua
culpa cecidiſſet. Defuiſſet quippe adiutoriū
ſine quo manere non poſſet. Idem dederat
deus homini bonam voluntatem: in illa q̄p
pe eum fecerat rectum. Dederat adiutorium
ſine quo non poſſet in ea manere ſi vellet ⁊ ꝑ
quod poſſet. vt autem hoc vellet: in eius di
miſit arbitrio. In eodem acceperat poſſe ſi
vellet: ſed non habuit poſſe quo vellet. Nam
ſi habuiſſet ꝑſeuerasſet. His teſtimoniis eui
denter monſtratur ꝙ homo rectitudinē ⁊ bo
nam voluntatem in creatione accepit: atque
auxilium quo ſtare poterat. Alioquin nō ſua
culpa videretur cecidiſſe.

Qualis fuerit illa rectitudo ⁊ bonitas vo luntatis in qua creatus eſt.

ſ Ed quomodo rectam ⁊ bonam volū
tatem habuit homo: ſi per eam nec me
reri vitam valuit: nec ea ſtare voluit.
Quia nec aliquid mali ea tunc volebat. ⁊ ad
tempus ſtare voluit. ſed non perſeueranter. ⁊
ideo recta ⁊ bona fuit tunc voluntas hominis.
Ad hoc autem quod diximus hominē nō
potuiſſe proficere vel mereri per gratiam cre
ationis: ſolet opponi ſic. per illud auxilium
gratie creationis potuit ſtare in bono quod
acceperat. Potuit ergo reſiſtere tentationi.
Sed reſiſtere tentationibus atqꝫ ſuggeſtio
nibus malis meritum eſt ac bonum remune
rabile. Omne autem bonum meritum profe
ctus eſt. Per gratiam igitur creationis ꝓfi
cere potuit ſine adiectione alteri9 gratie. Ad
quod dicimus: quia reſiſtere malo ⁊ non cō
ſentire tentationi: non feciſſet illi meritum ⁊
ſi non conſenſiſſet: quia nihil in eo erat quod
ad malum impelleret. Sicut angelis qui nō
ceciderunt: nec fuit meritum ꝙ ſteterunt. i. ꝙ
non corruerunt. Nobis autem meritum eſt
aliquando ſi malum non facimus ſed reſiſti
mus. Ibi duntaxat vbi cauſa ſubeſt: que
nos facere id mouet: quia ex peccati corrup
tela proni ſunt ad lapſuꝫ greſſus noſtri. Ubi
autem non interuenit cauſa nos ad malū im
pellens: non meremur ſi ab eo declinamus.
Declinare enim a malo ſemper vitat penaꝫ.
ſed non ſemper meretur palmam.

De adiutorio homini in creatione da to quo ſtare poterat.

b Ic conſiderandū eſt qd̄ fuerit illud
adiutorium homini datum in crea
tione quo poterat manere ſi vellet. Il
lud vtiqꝫ fuit libertas arbitrii ab omni labe
⁊ corruptela immunis atqꝫ voluntatis rectitu
do ⁊ omnium naturalium potentiarum ani
me ſinceritas atqꝫ viuacitas. Liberum vero
arbitrium eſt facultas rationis ⁊ voluntatis:
qua bonum eligitur gratia aſſiſtente vel ma
lum eadem deſiſtente. ⁊ dicitur liberum q̄ꝫtū
ad volūtatē q̄ ad vtrūlibet flecti pōt. Arbitriū
vero quantum ad rōnem cuius eſt facultas:
vel potentia illa cuius ēt eſt diſcernere inter
bonum ⁊ malum. ⁊ aliquando quideꝫ diſcre
tionē habēs boni ⁊ mali: qd̄ maluꝫ eſt eligit
aliquando vero quod bonū eſt. ſed qd̄ bonū
eſt niſi gratia adiuta non eligit. malum vero
per ſe eligit. Eſt enim in anima rationali vo
luntas naturalis qua naturaliter vult bonū
licet tenuiter ⁊ exiliter niſi gratia iuuet que
adueniens iuuat eam ⁊ erigit vt efficaciter ve
lit bonum. per ſe autem poteſt velle malum

efficaciter illa igitur rõnalis anime potentia qua bonũ vel malũ velle poteſt vtrũq; diſcernens liberũ arbitriũ nũcupatur: quod bruta aĩalia non habẽt q2 rõne carẽt. hñt tamẽ ſenſum ⁊ appetitum ſenſualitatis.

Quod bruta animalia non habent lib. arbitrium ſed appetitum ſenſualitatis.

e St enim ſenſualitas quedam vis anime inferior: ex qua eſt motus qui intenditur i corporis ſenſus atq; appetitus rerum ad corpus pertinentium. Ratio vero eſt vis aĩe ſuperior: que ut ita dicamus duas habet partes vel differentias: ſuperiorem ⁊ inferiorem. Secundum ſuperiorem ſuperius cõſpiciendis vel conſulẽdis intendit Secundum inferiorem ad tẽporaliũ diſpoſitionẽ proſpicit. Quicquid ergo i anima noſtra nobis conſiderantibus occurrit: qd nõ ſit commune cum beſtiis ad rationem pertinet. Quod autẽ in ea repereris cõmune cum beſtiis ad ſenſualitatem pertinet. ⁊ ubi nobis gradatim in conſideratione partium anime progredientibus: primum aliqd occurit qd non eſt commune cũ beſtiis: ibi incipit ratio Hec aũt Aug. docet in. xii. lib. de tri. ita dicens. Videamus ubi ſit quaſi quoddã hominis interioris exteriorisq; confinium. Quicquid. n. habem⁹ in aĩo cõmune cũ pecore: recte dicimur ad exteriorem hominem pertinere. Non enim ſolum corpus homo exterior deputabitur. ſed adiuncta quadam vita ſua qua cõpages corporis ⁊ omnes ſenſus vigẽt quibus inſtructus eſt ad exteriora ſentiẽda. Aſcendentibus igitur introrſum quibuſdã gradibus conſiderationis per anime partes ubi incipit aliquid occurere quod nobis nõ ſit cõmune cum beſtiis: ibi incipit ratio: vbi homo interior iam poſſit agnoſci. Rationis autẽ pars ſuperior eternis rationibus cõſpiciendis vel cõſulendis adhereſcit. Portio inferior ad temporalia gubernanda deflectitur. ⁊ illa rationis intentio qua contemplamur eterna: ſapientie deputatur. Illa vero q̃ bene vtimur rebus ⁊ tẽporalib⁹ ſcie deputatur. Cũ vero diſſerim⁹ de natura mentis humane: de vna quadam re diſſerim⁹ nec eã in hec duo q̃ cõmemoraui: niſi ꝑ officia geminamus. carnalis autem vel ſenſualis anime motus qui in corporis ſenſus intenditur: nobis cum pecoribus communis eſt: qui ſecluſus eſt a ratione ſapientie. Rationi autem ſcientie vicinus eſt.

Qđ talis ẽ ordo peccãdi vel cadẽdi in nobis qualis fuit in primis hominibus.

i Llud quoq; ꝓtermittẽdũ nõ eſt: ꝙ talis nunc i vnoquoq; homine ẽ ordo tentationis ⁊ ꝓgreſſio: qualis tũc in primis preceſſit parentib⁹. vt. n. tunc ſerpẽs mulieri malũ ſuaſit: ipaq; conſenſit: deinde viro ſuo dedit: ſicq; conſumatũ eſt peccatũ: ita ⁊ nunc in nobis ꝓ ſerpẽte. eſt ſenſualis motus aĩe. pro muliere inferior portio rõnis. ꝓ viro ſuperior rõnis portio. ⁊ hic eſt vir q ſm apl'm dicitur imago ⁊ gloria dei. ⁊ illa ẽ mulier que ſm eundem dicitur gloria viri. Atq; inter hunc virum ⁊ hanc mulierem eſt velut quoddã ſpirituale coniugiũ naturaliſq; contractus: quo ſuperior rationis portio quaſi vir debet preeſſe ⁊ dominari. Inferior vero quaſi mulier dꝫ ſubeſſe ⁊ obedire. Ideo vir ſm apl'm nõ dꝫ habere velamẽ: ſꝫ mulier. Et ſicut in cunctis animalibus nõ eſt repertum homini adiutoriũ ſimile ſibi: ſed de illo ſumptum qđ ei formaretur in cõiugium: ita i partibus aĩe quas cũ pecoribus habemus cões nullũ mẽti noſtre ſimile eſt adiutoriũ. Unde Aug. in eodẽ. Illud noſtrũ qđ in actõe temporalium tractãdorũ ita verſatur: vt nõ ſit nobis commune cũ pecore: rõnale eſt quidẽ: ſed ex illa rationali mente qua ſubhereamus intelligibili ⁊ incõmutabili veritati tanq̃ ductũ ⁊ inferioribus tractandis gubernandiſq; deputatũ eſt. ſicut. n. i oib⁹ pecorib⁹ non ẽ inuentum viro adiutorium ſimile illi: niſi đ illo detractum qđ ei in coniugium formaretur: ita menti noſtre qua ſupernã cõſulimus veritatẽ: nullũ eſt ad vſum temporaliũ rerũ q̃tũ nature hominis ſatis eſt ſimile adiutoriũ ex aĩe partibus quas cões cũ pecorib⁹ habem⁹. Ideoq; rõnale noſtrum nõ ad vnitatis diuortiũ ſeparatũ: ſed i auxiliũ ſocietatis quaſi deriuatũ in ſuo diſpartitur offõ. Et ſicut vna caro eſt duorũ in maſculo ⁊ in femina: ſic intellectũ noſtrũ ⁊ actionẽ ſiue rõnem ⁊ appetitũ rationalẽ. vel ſi aliquo mõ ſignificãtius dici poſſunt vna mentis natura complectitur. vt ſicut de illis dictum eſt: erunt duo in carne vna. ſic de his dici poſſit duo in mente vna. Ecce ex his intelligi poteſt qualiter i anima hominis exiſtat imago illius coniugii: ⁊ qualiter in ſingulis noſtrum ſpiritualiter ſint illa tria. ſ. vir: mulier: ſerpens.

Qualiter per illa tria in nobis conſumetur tentatio.

n Unc ſupereſt oſtendere quomodo ꝑ illa tria in nobis conſumetur peccatum vbi agnoſci poterit: ſi diligẽter intendatur ꝙ ſit in anima mortale vel venia

le peccatum. vt eniȝ ibi ſerpens perſuaſit mu
lieri ⁊ mulier viro: ita ⁊ i nobis ſenſualis mo
tus cū illecebrā peccati cōceperit: quaſi ſer/
pens ſuggerit mulieri. ſ. inferiori parti rōnis.
.i. rōne ſcientie. Que ſi ꝯſenſerit illecebre mu
lier edit cibum vetitum. Poſt de eodeȝ dat
viro cum ſuperiori parti rationis. i. rōni ſapi
entie eandem illecebram ſuggerit. Que ſi cō
ſentit: tunc vir etiam cum femina cibum veti
tum guſtat. Si ergo i motu ſenſuali tm̄ pec/
cati illecebra teneatur. veniale ac leuiſſimum
eſt peccatū. Si vero inferior pars rōnis con
ſenſerit: ita vt ſola cogitatōis delectatione ſi/
ne volūtate perficiendi teneatur: mulier ſola
manducauit: non vir: cuius auctoritate co/
hibetur volūtas ne ad op⁹ vſqꝫ ꝑueniat. Si
vero adſit plena volūtas perficiēdi: vt ſi adſit
facultas ad effectū ꝑducat̄: vir quoqꝫ mādu/
cat: q: ſuperior pars rōnis illecebre cōſentit.
⁊ tūc eſt dāṅabile ⁊ graue peccatū. Quando
aūt mulier ſine viro guſtat: aliquādo ē morta
le: aliquādo veniale pctm̄. vt. n. dictum ē tūc
mulier ſine viro guſtat: cū ita delectatiōe co/
gitationis peccatū tenet̄ vt faciēdū nō decer
nat̄. vel cū quidā termin⁹ ⁊ menſura pctō ad
hibet̄ a viro vt nō liceat mulieri effrenata li/
bertate i pctm̄ ꝓgredi. Si ergo pctm̄ nō diu
tenea delectatione cogitatōis. ſed ſtatim vt
mulierē tetigit viri auctoritate repellat̄: veni
ale eſt. Si uero diu i delectatōe cogitatōis te
neat̄. ⁊ ſi voluntas ꝑficiēdi deſit: mortale eſt.
⁊ ꝓ eo dānabit̄ ſimul vir ⁊ mulier. i. tot⁹ ho/
mo: quia tūc vir non ſicut debuit mulierē co
hibuit vnde poteſt dici conſenſiſſe.

Repetitio ſummam perſtringens.

Itaqꝫ vt breuiter ſūmā ꝑſtringā: qū peccatum ita in aīa concipit̄. ut illō facere diſponat uel etiā ꝑficiat. aliud frequēter. aliud uel ſemel. uel ēt quādo cogi/
tationis delectatione diu tenet̄ mortale eſt.
Cum vero in ſenſuali motu tm̄ eſt vt ꝑdixi/
mus: tūc leuiſſimū ē pctm̄: q: rō tunc nō de/
lectatur. Idō aūt ſupra dixi: aliud frequenter
aliud ſemel: q: vt quibuſdā placet: quedā ſūt
q̄ ſi tm̄ ſemel fiāt vel faciēda diſponātur dam
nant. quedā vero nō niſi ſepius fiant vel faci
enda decernant̄: vt de ocioſo verbo: ⁊ huiuſ
modi. hec autē Aug. in. xii. li. de tri. tradit ita
Sicut in illo cōiugio primoꝝ hoīum ſerpēs
manducandū perſuaſit mulier aūt non man/
ducauit ſola: ſed viro ſuo dedit ⁊ ſimul man/
ducauerūt. ita ⁊ in quodā ſecreto cōiugio qđ
in vno hoīe gerit̄ ⁊ dinoſcitur: cū rōni ſcien
tie que in rebus tpalib⁹ agēdis rōcinādi vi/
uacitate verſatur. aīalis ſenſus igerit quādaȝ
illecebrā. tūc velut ſerpēs alōqtur feminā. hu
ic aūt illecebre cōſentire de ligno vetito ē ede
re. Sȝ iſte ꝯſenſus ſi ſola cogitatōis delecta/
tione cōtēpt⁹ ē. ſuperiori vero auctoritate ita
retinent̄ mēbra vt nō exhibeant̄ arma iniq/
tatis peccato: ſic habendum eſtimo velut ſi li
gnū vetitū mulier ſola comederit. Si autē in
cōſenſu illo ita decernit̄ qđqꝫ peccatuȝ: vt ſi
ptās ſit ēt ope ipleatur: intelligēda eſt mulier
dediſſe viro ſuo ſil' edendū illicitū cibū. neqꝫ
enī pōt pctm̄ nō ſolū cogitandū ſuauiter: ve
rumetiā ꝑpetrādū efficaciter mēte decerni: ni
ſi ⁊ illa mētis intentio penes quā ſūma pote
ſtas eſt: membra i op⁹ mouēdi vel ab ope co
hibēdi male actōi cedat. Nec ſane cū ſola co
gitatōe mēs oblectat̄ illicitis: nō qdē decer/
nens eē faciēda. tenēs tm̄ ⁊ volēs. i. delectans
libēter que ſtati vt attigerūt animū reſpui de
buere: negandū ē eē pctm̄. ſed lōge min⁹ q̄ ſi
⁊ ope ſtatuat̄ implendū. ⁊ idō de talib⁹ quoqꝫ
cogitatōib⁹ venia petēda eſt: pectuſqꝫ ꝑcutiē
dū ⁊ dicendū. Dimitte nobis de. no. ſi. ⁊. n.
di. de. no. Neqꝫ. n. ſicut in illis duobus pri/
mis hoīb⁹ perſonā ſuā quiſqꝫ portabat. ⁊ idō
ſi ſola mlier cibū illicitū ediſſȝ: ſola vtiqꝫ mor
tis ſupplicio plecteret̄. Ita pōt dici in hoīe
vno ſi delectationib⁹ illicitis a qbus conti/
nuo ſe deberȝ auertere: cogitatio libēter ſola
paſcat̄: nec faciēda decernant̄ mala: ſȝ tm̄ ſu
auiter in recordatōe teneant̄: quaſi mulierem
ſine viro poſſe damnari. Abſit hoc credere.
Hic quippe vna pſona eſt. vn⁹ hō eſt. totuſ
qꝫ dānabit̄: niſi hec que ſine volūtate opan/
di. ſed tm̄ cū voluntate aīuȝ talibus oblectan/
di: ſoli⁹ cogitatōis ſentiūt̄ eē pctā: ꝑ mediato
ris grām remittant̄. Idē quoqꝫ i li. ꝯtra ma/
nicheos de hoc eodē ſic ait. Apl's dicit. Se
cundū pricipem poteſtatis aerio hui⁹ ſpūs q
nūc opat̄ i filiis diffidētie. Nūqd ergo viſibi
liter eis apparet: aut q̄ſi corporeis locis acce
dit ad eos ⁊ operat̄. Sed miris modis ꝑ co/
gitationē ſuggerit qcqd pōt: qb⁹ ſuggeſtiōi
bus reſiſtendū eſt. Nō. n. ignoram⁹ aſtutias
eius. Dn̄o. n. acceſſit ad iudā qū ei pſuaſit vt
dn̄m traderet. Nūqd in locis aut ꝑ hos ocu
los ei viſus eſt. Sed vtiqꝫ vt dcm̄ ē in cor ei⁹
itrauit. Repellit aūt illū hō ſi paradiſū men
tis cuſtodiat. Poſuit. n. hoīem de⁹ in para/
diſo vt operaret̄ ⁊ cuſtodiret. Qr ſic eccleſie
dicit̄ in cāticis cāticoꝝ. Ort⁹ cōcluſus fonſ
ſignatus. Quo vtiqꝫ nō admittit̄ perverſita/
tis ille pſuaſor: ſȝ tm̄ ꝑ mulierē decepit. Nō
. n. ēt rō nr̄a deduci pōt ad cōſenſionē pecca/

ti:niſi cū delectatio mota fuerit ī illa pte animi q̄ dʒ obtpare rōi tāq̄ rectori viro:ēt ī vnoquoqʒ noſtrū nihil alīd agit̄ nūc cū ad pctm̄ gſqʒ dilabit̄ q̄ tūc actū ē in illis trib⁹: ſerpente:muliere ⁊ viro. Nā primo fit ſuggeſtio ſiue p cogitationē ſiue p ſenſus corporis vl' videndo vel tangendo uel audiendo guſtādo vl' olfaciendo. Que ſuggeſtio cū facta fuerit ſi cupiditas noſtra non moueat̄ ad peccādum excludit̄ ſerpētis aſtutia. Si aūt mota fuerit quaſi iam mulieri perſuaſum erit. ſed aliquando rō uirilr' etiā cōmotā cupiditatē refrenat atqʒ cōcupiſcit. Quod cū fit non labimur in pctm̄: ſed cū aliquanta luctatōe coronamur. Si aūt rō cōſentiat: ⁊ quod libido cōmouerit faciēdum eſſe decernat ab omni beata uita tanq̄ de paradiſo expellit̄ homo. Jam.n. peccatum imputat̄ etiam ſi non ſubſequat̄ factum: quando rea tenet̄ in conſenſiōe conſcientia. Hec de anime partibus interſeruimus ut ipſius anime natura plenius cognoſceret̄: ⁊ ſm̄ quam ſui portionem in ea ſit liberum arbi. intelligat̄. ſ. ſm̄ rōnem quo omne mortale peccatum geritur. ſed non omne ueniale illud. ſ. q̄ in ſolo intuitu uel motu ſenſualitatis exiſtit.

Qd̄ ſenſualitas ſepe in ſcriptura al'r q̄ ſupra accipit̄. ſ. ut inferior portio rōnis eius nomine intelligatur.

Qn eſt antem ſilentio p̄tereundum
n q̄ ſepe in ſcriptura nomine ſenſualitatis: non id ſolum in anima quod ē nobis commune cum pecore: ſed etiam inferior portio rationis: que temporalinʒ diſpōni intendit intelligitur. Quod diligēs lector in locis ſcripture ubi de ipſa fit mentio vigilanter annotet.

Uηc diligenter inueſtigari oportet ⁊c. Poſtquā determinauit de ſcia quā ho-
n mo ī p̄mo ſtatu habuit. Hic īcipit determinare de potētia naturali per quā peccatū vitare poterat. Et diuidit̄ in partes duas. In prima parte oñdit q̄ hō hūit naturalē potentiā p quā poterat peccatū vitare. In ſcd̄a oſtēdit que fuit illa. ibi. Hic ꝯſiderandū: qd̄ fuerit adiutoriū. Circa qd̄ mouet duas dubitatōes. Prima. ibi. Sʒ ⁊ quō rectā ⁊ bonā volūtatē. Scd̄a. ibi. Ad hoc aūt qd̄ diximꝰ. Hic ꝯſiderādū ē ⁊c. Hic oñdit q̄ fuerit illa potētia naturalis. Et dicit q̄ li. ar. Et diuiditur in partes duas. In p̄ma oñdit qd ſit lib. arbi. In ſcd̄a oñdit q̄ſdā li. ar. ꝯditōes. xxv. di. Jam ad ꝓpoſitum redeamꝰ. Prima diuidit̄ in duas. In p̄ma determinat qd ē lib. arbi. In ſcd̄a notificat quaſdaʒ vires anime vt oñdat in qbꝰ lib. ar. ꝯtineat̄. ibi. Eſt.n. ſenſualitas ⁊c. Circa p̄mum duo facit. Primo oſtēdit q̄ illa potētia qua pctō reſiſtere potuerit ē lib. ar. Scd̄o diffinit ip̄m ibi. Liberū vero arbi. ⁊c. Eſt eniʒ ſenſualitas ⁊c. Hic notificat quaſdā potētias aīe. Et circa hoc duo facit. Primo notificat eas. Scd̄o oñdit qualr' in eis pōt eē peccatū. ibi. Illud quoqʒ pretermittēdum nō ē ⁊c. Et p̄. pars cū precedētibꝰ eſt preſentis lectōis. Circa quā duo querūtur. Primo d̄ li. ar. Scd̄o: de potētiis li. ar. ānexis. ¶ Circa p̄mum quatuor querūtur. Primo vtrū lib. ar. ſit potētia vel habitus. Scd̄o: ſi eſt potētia; vtrū ſit vna vel pl'es. Tertio: ſi eſt vna vtrū ſit diſtincta a rōne ⁊ volūtate. Quarto vtrū homo in primo ſtatu per lib. arbi. peccato reſiſtere potuit.

D p̄mū ſic ꝓcedit̄. videt̄ q̄ li. ar. ſit habitꝰ.
a Primo p hoc qd̄ dicit Bernardus: q̄ li. ar. eſt habitꝰ animi liber ſui. ⁊ ita videt̄ eſſe habitꝰ ⁊ nō potētia. ¶ Pterea. potētia nō efficit̄ facilis ad actū niſi ex habitu. ſed lib. arbi. nū dicit̄ in littera eſſe facultas volūtatis ⁊ rōnis: cū igit̄ facultas habilitatē quandā noiet: videt̄ q̄ li. ar. ſit habitꝰ. ¶ Preterea. ſicut īfra dicit: vbi diffiniūt lib. ar. liberū d̄ volūtate iudiciū. iudiciū aūt nō noiat potentiā ſʒ magis habitū. ergo videt̄ q̄ nō ſit potētia. ¶ Pre. Aug. dicit: q̄ hō male vtēs lib. arbi. ⁊ ſe ꝑdidit ⁊ ip̄m. ſʒ per peccatū nulla potētia naturalis tollit̄. ergo li. ar. nō eſt potētia ſed habitꝰ. ¶ Pre. nulla potentia recipit magis ⁊ minꝰ. ſed lib. arbi. intendit̄ ⁊ remittitur. vñ ⁊ ſupra di. vii. dictū eſt q̄ boni angeli lib. arbi. hñt pꝰ cōfirmationē q̄ʒ an. ergo lib. arbi. nō eſt potētia ſʒ habitꝰ. ¶ Sed ꝯtra. oīs potētia determinat̄ p habituʒ ad aliqd vnū vel ſimplr'. ſicut p habitū ſcie ad vnuʒ vel ad minꝰ: vt magis vni inhereat ſicut opinio. ſed per li. ar. homo equaliter ſe habet ad vtrumlibet. ergo li. ar. non eſt habitus. ¶ Pre. habitus nō pōt eē ſubiectū alterius habitꝰ. ſed lib. ar. eſt ſubiectū gratie que ad ip̄m ꝯparat̄: ſicut ſeſſor ad equū: ſicut Auguſti. dicit. ergo lib. ar. nō eſt habitus. ¶ Reſpōdeo dicēdo: q̄ circa hoc qdā dicūt li. ar. ſm̄ q̄ in vſuʒ loquentiū venit nomē habitus eē ꝗuis eodē nomine ⁊ potētia ⁊ actus ſignificet̄: ſicut patet in noīe intellectus: qd̄ ⁊ potentiam ⁊ habitū ⁊ actum ſignificare poteſt. hunc aūt habitū quem nomen li. ar. deſignat nō dicunt eſſe aliquā qualitatē potētie ſuperuenientem ſed ipſam habilitatem potētie ad actū vel facilitateʒ quā habet vna potentia ex adiutorio alterius. ꝓpter qd̄ ſm̄ eos facultas voluntatis ⁊ rationis dicit̄. ſed hec opinio nō recte vtitur noīe habitus: q: habitꝰ ſecundum proprietatem ſui nominis: ſignificat qualitatem quandaʒ que eſt principiū actꝰ informantē ⁊ perficientē potteniam. vnde oportet ſi ꝓprie accipiatur q̄ ſit ſuperueniens potentie: ſicut perfectio ꝑfectibili. ¶ Preterea. ſi conſideretur rō ⁊ voluntas nō poteſt eſſe niſi tripl'r. aut q̄ vtrunqʒ ſʒ ſe conſideretur: ⁊ ſic conſtat q̄ vtrūqʒ eſt potētia: ⁊ ita qd̄cūqʒ eorum ponat̄ li. ar. erit potentia. vel q̄ conſideretur vnū in reſpectu alteriꝰ. nec ſic pōt eſſe q̄ vnuʒ ſit habitus alterius: q: potentia nō eſt habitus alteriꝰ: q: potētia nō eſt habitus potētie. vel conſideret̄ relatio vnius ad alterū: nec hoc nomē habitꝰ habere poteſt. vnde non videtur rationabiliter dictum q̄ lib. ar. ſit habitus. Et ideo qdam dicūt q̄ lib. ar. nominat potētiam nō abſolutā ſed habitualē. i. ꝓut eſt per habituʒ quendam perfecta: non quidem acquiſitum vel infuſum ſed naturalem per quem habitum facil' eſt i ſuuʒ actum: in tantum vt dominium ſui actus habere dicatur. Iſtud etiam nō videtur conueniens: q: q̄ vo

luntas habeat dominiũ ſui actus ex ipſa natura po-
tentie habet prout eſt imperans aliis ⁊ a nullo im-
perata vnde hanc facilitatẽ ex ſe habet ⁊ non ex alio
habitu. ¶ Et preterea. vnuſquiſq; habitus ſe hꝫ ad
actũ vt quo nõ ſimpliciter efficitur actꝰ. ſed bene ef-
ficitur. lib. aũt arbi. ad electionis actum ſe habet vt
quo talis actus efficitur quandoq; bene quãdoq; ma
le ⁊ indifferenter. vnde non videtur habitũ aliquẽ
deſignare ſi habitus proprie accipiatur: ſed illam po
tentiã cuiꝰ ꝓprie actus eſt eligere: q: li. arbi. eſt quo
eligitur bonum vel malum: vt Auguſti. dicit. ¶ Ad
primum ergo dõm ꝙ Bernardus large vtitur noĩe
habitus pro habitudine quadam; ex hoc. n. lib. arbi.
in hoĩe dicitur: ꝙ hoc mõ ſe habet eius animꝰ vt ſui
actus liberam poteſtatem habeat. ¶ Ad ſcõm dõm
ꝙ facultas ſm cõem vſum loquendi ſignificat pote
ſtatẽ qua aliquid habetur ad nutum: vnde ⁊ poſſeſſi
ones facultates dicuntur: quia in dominio ſunt poſſi
dentis. ⁊ ideo lib. ar. facultas dicitur nõ quaſi habi-
tus quidam: ſed q: actum ſuũ in libera poteſtate ha
bet: vnde ⁊ liberum nominatur. ¶ Ad tertium dõm
ꝙ iudicium proprie loquendo non nominat potentiã
nec habitum: ſed actum. non autem inuenitur vnus
habitus per quem omne iudicium elicitur cum ꝑ di
uerſos habitus in diuerſis iudiciũ procedat: niſi for-
te dicamus habitum illum primorum principiorum:
quorum cognitio naturaliter eſt inſita nobis ſm ꝙ in
omnibus iudiciis dirigimur quem nullus lib. arbi. di
ceret: q: nõ eſt ꝓprium ⁊ ꝓximum directiuum in elec-
tionis actum. poteſt autem ad vnam potentiam re
duci omne iudicium electionis. ⁊ ideo congruentius
hoc nomine actus datur intelligi potentia q̃ habitꝰ.
¶ Ad quartum dõm ꝙ homo dicitur li. ar. amiſiſſe
non q dem eſſentialiter: ſed quia quandam liberta
tem amiſit que. quidem eſt a peccato ⁊ a miſeria vt i
fra dicitur. ¶ Ad quintum dõm ꝙ omnis potentia i
ſuo actu vigoratur aut debilitatur per habitum ſup
uenientem ⁊ impedimentum aduenient. vnde lib.
arbi. non dicitur liberius vel minus liberum: q: ipſa
potentia in ſe intendatur ⁊ remittatur. ſed q: vel im
peditur per corruptionem peccati vel expeditur per
habitum gratie ⁊ glorie.

a

D ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ li. ar.
non nominet vnam potentiam ſed plures.
Auguſtinus enim dicit: cum de lib. arb. loqui
mur non de quadam parte anime dicimus ſed d to-
ta anima. totalitas autem anime in pluralitate potẽ
tiarum conſiſtit. ergo lib. arbi. plures potentias colli
git. ¶ Preterea. ratio ⁊ voluntas ſunt diuerſe potẽ
tie. ſed lib. arbi. eſt facultas voluntatis ⁊ rationis vt
in littera dicitur. ergo in ſe plures potentias colligit
¶ Prete. potentie diſtinguuntur per actus vt in ſe
cundo de anima philoſophus dicit. ſed lib. arb. ſe ex
tendit ad actus plurium potentiarũ: quia ſicut Da-
maſcenus dicit: li. ar. inquirit: diſponit. ⁊ ſic de aliis:
ergo videtur ꝙ plures potentias colligat. ¶ Pre-
terea. electio nihil aliud eſt q̃ duobus prepoſitis al
terum alteri preoptare: ſed hoc cuilibet potentie cõ-
petit: cum quelibet potentia conueniens appetat et
⁊ nociuũ refutet. ergo cuiuſlibet potentie eſt eligere:
ſed eligere aſſignatur ꝓprie actus lib. arb. in littera:
ergo videtur ꝙ li. ar. non ſit determinata potentia:
¶ Preterea. virtus ⁊ vicium nonniſi in lib. arbi. eẽ
poteſt. inuenitur autẽ in omnibus viribus anime ꝙ
in concupiſcibili eſt temperantia: ⁊ in irraſcibili ẽ for-
titudo ⁊ vicia oppoſita. ergo videtur ꝙ lib. arbi. de-
terminatam potentiam non nominet ſed plures.
¶ Sed contra. actus determinatus eſt determinate
potentie: ſed eligere eſt quidam determinatus actꝰ
qui li. ar. aſſignatur ergo lib. ar. eſt determinatã po
tentia. ¶ Preterea. nihil quod eſt vnũ ſimpliciter
in natura conſtat ex pluribus niſi illa vel alterum eo
rum a ſui natura tranſmutẽt. ſi ergo li. ar. ex pluribꝰ
potentiis conficiatur vel non erit aliquid vnum vel
hoc erit vnum cum corruptione quarundam poten-
tiarum anime quorum vtrunq; eſt inconueniens. er
go li. ar. non colligit diuerſas potentias. ¶ Reſpon
deo dicendo: ꝙ quidam poſuerunt li. ar. non eſſe de
terminatam potentiam ſed colligere omnes vires ra
tionalis anime: ſicut totum vniuerſale ſuas partes.
hoc autem non videtur conueniens: tum quia opor
teret ꝙ multiplicatis potentiis lib. arb. multiplicare
tur ſm eſſe: multi enim homines ſunt multa anima-
lia ⁊ non vnum. tum quia oporteret: ꝙ ratio lib. arb.
in illis potentiis ſaluaretur: quod non poteſt eſſe: q:
actus qui li. ar. aſſignatur: non eſt cuiuſlibꝫ potentie
ſed alicuius determinate. Et ideo alii dicunt ꝙ lib.
arbi. colligit plures potentias: ſicut totum integrale
partes ſuas. nec hoc iterum conueniens videtur: q:
due potentie non poſſunt eſſe partes integrales ali-
cuius vnius ſi accipiatur vnum ſimpliciter: niſi for-
te dicatur vnum quod eſt aggregatione vel ordine
vnum. lib. autem arbi. non oportet ſic eſſe vnum: ſed
ſimpliciter ſibi vnus actus attribuatur. Quidam au
tem dicunt ꝙ li. ar. colligit plures potentias volun-
tatem ⁊ rationem: ſicut habitus vtriuſq;: propter qd
facultas voluntatis ⁊ rationis dicit. Sed ẽt hoc im-
proprie dicit: q: ſi nomẽ habitus ꝓprie ſumat: nõ po
teſt eẽ immediate vnus habitus duarũ potentiarũ: q:
vnus habitus ad vnũ actũ ordinat qui eſt vniꝰ potẽ
tie. Et ĩo alr eſt dõm: ꝙ aliquid dicit colligere plura
dupliciter. Uno modo eẽntialiter: ſicut totũ colligit
ꝑtes ſuas. Alio mõ virtualr: ſicut qñ virtꝰ pluriũ rerũ
in vno participat. ſm hoc ergo dico ꝙ li. ar. nõ colli
git ples potẽtias eẽntialr ſꝫ virtualr q̃ſi vna potẽtia
determinata. Sic. n. eſt in potentiis aie: ꝙ cũ oẽs ab
eſſentia aie oriant: q̃ſi ꝓprietates ab eẽntialibus rei:
eſt tñ qdã ordo huiuſmodi originis: vt. ſ. origo vniꝰ
potẽtie originẽ alteriꝰ ꝑſupponat q̃ mediãte quodaꝫ
modo ab eſſentia anime ꝓceditur: q: ex actibus con
ſiderari poteſt. Actus enim vnius potentie neceſſa-
rio actum alterius preſupponit: ſicut actus appetiti
ue actum apprehenſiue. ⁊ ide eſt ꝙ ſicut virtus eẽn-
tie anime in potentia relinquitur: ita etiã virtꝰ vniꝰ
potentie ꝑcedentis relinquitur in ſubſequẽti. ⁊ inde
eſt ꝙ aliqua potentia virtutes plurium potentiaruꝫ
in ſe colligit: ⁊ ſic eſt in lib. ar: quod ex actu eius patꝫ.
Eligere enim qd actus eius ponit importat diſcretõeꝫ
⁊ deſideriũ. vnde eligere eſt alterum alteri preopta
re. hec autem duo ſine virtute voluntatis ⁊ rationis
ꝑfici nõ pñt: vñ pꝫ ꝙ li. ar. virtutẽ voluntatis ⁊ rõnis
colligitur propter quod facultas vtriuſq; dicitur.
¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ contingit aliquam
potentiam eſſe determinatam in ſe que tamen vni-
uerſale imperium ſuper omnes actus habet ſicut pa
tet in voluntate. vnde lib. arbi. propter hoc dicitur:
non pars anime ſed tota anima: non quia non ſit de-
terminata potentia: ſed quia non ſe extendit per im
perium ad terminatos actus: ſed ad omnes actus
hominis qui libero arbitrio ſubiacent.

¶ Ad ſecūdū dō ꝙ actus aliquis attribuitur alicui potentie dupliciter: vel q: elicit ipſum ſicut propriū alterum ſicut viſus videre ⁊ intellectus intelligere: ⁊ ſic li.ar. aſſignatur actus ille qui eſt eligere. Alio mō q: impat ipſum: ⁊ hoc mō actus oium viriū obedientium rationi poſſunt voluntati attribui que eſt motor oīuꝫ viriū: ⁊ ita etiā actus diuerſaꝝ viriū li.ar. attribuuntur. ¶ Ad tertium dō ꝙ li.ar. dr̄ facultas volūtatis ⁊ rōnis: nō q: vtraqꝫ eſſentialiter comprehendat: ſed virtualiter vt dictuꝫ ē. ¶ Ad quartū dō ꝙ eligere non pertinet ad omnes vires: ſed ad aliquā determinate q̄uis vnaqueqꝫ vis in ſuum conueniens tendat: ⁊ contrariū refugiat. h enim non fit ipſa vi eligente: ſed vel propter ordinem naturalē potētie ad obiectum: ſicut lapis naturaliter deſcēdit. vl' per electionem li.ar. q: ſicut dicit Aug. intelligentia non ſolum ſibi intelligit: ſed toti anime ⁊ ſimiliter voluntas non ſoli ſibi vult: ⁊ ſic de aliis. ¶ Ad quintū dicendum ꝙ virtus ⁊ vitiū dr̄ eſſe in aliquo dupliciter: vel ſicut in cā: ⁊ hoc modo ſunt in li.ar. ⁊ volūtate: vel quantum ad habitum: ſicut in acquiſitis habitibus: vel ſaltem quantum ad actus quantum ad infuſos. Alio modo vt in ſubiecto: ⁊ h modo cōtigit in diuerſis potentiis anime virtutes: ⁊ vitia eſſe vt ſupra dictum eſt.

D tertiū ſic ꝓceditur. videtur ꝙ li.ar. ſit po
a tentia diſtincta a volūtate ⁊ ratione. Actus
enim cuiuſlibet potentie denominatur ab ipſa potentia: ſicut velle a voluntate ⁊ intelligere ab intellectu: ſed eligere neqꝫ a voluntate neqꝫ a ratione denominatur. ergo cum ſit actus li.ar. videtur ꝙ li.ar. ſit potentia ab vtraqꝫ diſcta. ¶ Preterea li.ar. importat: ⁊ iudicium: ⁊ libertatem: ſed vtrūqꝫ iſtorū ſimul: nec voluntati conuenit cuius non eſt iudicare nec rationi que violentia argumenti cogitur. ergo li.ar. eſt potentia ab vtraqꝫ diſcta. ¶ Preterea vt philoſophus dicit in tertio ethicorum voluntas eſt finis: electio autem non eſt finis: ſed eorum que ſunt ad finem. ergo cū eligere ſit li. arbitrij: li.ar. erit alia potentia a voluntate. ¶ Preterea vt philoſophus dicit i ſexto ⁊ ſeptimo ethi. In operatiuis finis ſe habet per modum principii in ſpeculatiuis: ſed non ad eandem virtutem pertinent principia: ⁊ concluſiōes in ſpeculatiuis: q: intellectus principiorum eſt: ⁊ ſcientia cōcluſionum. ergo nec in operatiuis ad eandē virtutē ptinet finis: ⁊ id qđ eſt ad finem: ⁊ ita voluntas cuius obiectum eſt finis ⁊ li.ar. quod eſt ad electionem eius quod eſt ad finem non ſunt vna potētia ¶ Preterea potentia que habet iudicium de actibus aliarum eſt diſcreta ab eis: ſicut ſenſus cōis a ſēſibus particularibus: ſed li.ar. habet iudiciuꝫ de actibus omnium potentiarum quod etiam ipſiuꝫ nomē ſonat a iudicando impoſitum: ⁊ etiam ſuper actuꝫ ipſius voluntatis cum philoſophi li.ar. diffiniant eſſe liberum de voluntate iudiciū. ergo videtur ꝙ li.ar. ſit potentia diſcreta a voluntate: ⁊ ab aliis viribus: ¶ Sed contra. Per virtutes affectiuas ⁊ apprehēſiuas ſufficienter diuiduntur vires intellectiue ptis ſed voluntas ⁊ ratio comprehendunt ſufficiēter apprehenſionem ⁊ affectionem ⁊ intellectiuaꝫ. ergo li.ar. non eſt aliud ab vtroqꝫ. ¶ Preterea cōmen. dicē ſuper xi. metha. ꝙ ſbe ſepate diuiduntur in voluntatē ⁊ intellectū ſolū mō: ꝯſtat āt ꝙ i ſubſtātiis ſepatis ē li.ar. ſicͭ i deo: ⁊ i angel'. g li.ar. nͦ eſt poᵃ ſeparata a voluntate ⁊ ratione ⁊ intellectu. Reſpondeo dō ꝙ quidam dicunt li.ar. eſſe potentiam diſtinctam a voluntate ⁊ ratione. Ad h autem ponendum diuerſi diuerſis viis mouentur. Qudā eniꝫ ponunt li.ar. eſſe vnam potentiam habentem iudicium ſuper actus omnium potentiarum propter quod li.ar. nominatur quod iudicium importat. Sed h non videtur quia iudicare de actibus omnium potentiarum non poteſt conuenire alicui potentie que ſit aliud q̄ꝫ voluntas: vel ratio precipue cum Anſelmus dicat ꝙ voluntas eſt motor omnium virium oportet enim vt ea que eſt liberrima ſuper alias dominium ⁊ imperium habeat. Alij vero alia via ad h mouentur magis ydonea. ſ. ex diuerſitate actuum. vident eniꝫ eligere quod eſt actus li.ar. eſſe aliud q̄ꝫ velle ſimpliciter: ⁊ aliud q̄ꝫ ratiocinari: ⁊ ideo inducunt hunc actum in quandam potentiaꝫ a voluntate ⁊ ratione diſtinctam quam li.ar. nominant. quod ponunt quodāmodo medium inter voluntatem ⁊ rationem: ⁊ quodammodo poſtremum vtroqꝫ. ſm enim ordineꝫ nature ⁊ dignitatis oportet ꝙ vtraqꝫ ſequatur. ſ. volūtatem ⁊ rationem cum li.ar. ſit ab eſſentia anime procedēs preſuppoſita rōne ⁊ volūtate que etiam ipſe actus oſtendit: q: eligere nō ē niſi prius apprehēſo fine p rōnē: ⁊ deſiderato p volūtatē. deficiēt a dignitate volūtatꝭ cuius obm ē pncipale bonū. ſ. finis. li. āt ar. obm eſt ꝑarū bonū qđ ē eligibile ad finem. ſꝫ quātum ad pticipationem proprietatis vtriuſqꝫ naturā medii hꝫ: vt ex rōne hēat iudiciū: ⁊ ex volūtate deſideriū ſm ꝙ virtutes ꝑcedētiū potētiaꝝ in ſequētibꝰ relinquunt vt dictū ē. ſed iſtud vr̄ extraneū: ⁊ ſi ꝓbabiliter dicat: q: phi qui potētias aie ſubtiliter ſcrutati ſunt nullā potētiā i itellectiua preꝑter volūtatē ⁊ rōnē ſiue itellectū poſuerūt. ⁊ iō nō vr̄ mihi ꝙ li.ar. ſit alia potētia a volūtate ⁊ rōe qđ ēt ex ſuo actu pꝫ. dicit enim phs in ſexto ethicorum ꝙ electio vel eſt itellectꝰ appetitiuꝰ vel appetitꝰ intellectiuꝰ. ⁊ h magis videntur ſua verba ſonarē ꝙ electio ſit actꝰ appetitiue ⁊ volūtatis ſm tū ꝙ manet in ea virtus rōnis ⁊ intellectus qđ ſic pꝫ. quēcūqꝫ eni ē aliqs actꝰ alicuiꝰ potētie ſm ꝙ manet i ea virtus alterius ſemꝑ ille actꝰ illi potētie attribuit ex q̄ imediate ꝓducit. vbi grā itellectus pncipioꝝ ē: rō āt ꝓpē vt Yſaac dicit eſt faciēs currere cām in cātum. vnde pus actꝰ rōnis eſt deducere pncipiū i ꝯcluſionē. h g qđ ē ꝯcluſiōes elicere ē actꝰ rōnis ſm ꝙ manet i ea vtus intellectꝰ. vñ magis ꝓpē attribuitur rōni q̄ꝫ itellectui: ita ēt electionē ꝑcedit ꝯſiliū vt i. iij. ethicoꝝ dr̄ ſic diſputatio cōcluſionē. ē eni electio ꝑꝯſiliati appetitꝰ: ⁊ ita eligere erit pncipaliter actꝰ volūtatꝭ: nō tñ abſolute: ſꝫ ſꝫ ꝙ manet i ea vtꝰ itellectꝰ ⁊ rōnis ꝯſiliātis. vñ ſic ꝯſideratā volūtatē noiat li.ar. ⁊ ñ abſolute. ¶ Ad pmū g dō ꝙ actꝰ q ē abſolute actꝰ poᵉ denoiat ab ipā poᵃ: actꝰ vō q ē vniꝰ ſm ordinē ad aliā nō denoiat ab aliq̄ eatū ſic ſcire neqꝫ a rōne neqꝫ ab itellectu noiat. ita etiā eligere neqꝫ a volūtate neqꝫ a rōne. ¶ Ad ſm dō ꝙ q̄uis iuditium non pertineant ad volūtatē abſolute iuditiū tñ electionis que tenet locū concluſionis ad voluntatē pertinet ſm ꝙ in ea virtus rōnis manet.

Ad tertiū. dō ꝙ vnaqueqꝫ potentia diffinit ex eo ꝙ eſt per ſe obiectū eius ⁊ formaliter. cū aūt obiectū volūtatis ſit bonū ꝑꝑ h a fine pricipaliter deſcribit. q: hꝫ p ſe rōnē boni. Id aūt qđ eſt a finē non eſt bonū in quantū huiuſmodi abſolute: ſꝫ ex ordine ad finē: ſꝫ tñ ſm h ꝙ pticipat rationem boni eſt obiectum volūtatis ſm ꝙ in voluntate eſt ius rationis ordinantis.

¶ Ad quartum dicendum ꝙ ꝙuis principia ⁊ con cluſiones pertineant ad diuerſos habitus aie non tñ pertinent ad diuerſas potentias. Uel melius dō ꝙ ſi etiam rō ⁊ intellectus diuerſe potētie ponantur: ñ tamen propter hoc ſequitur ꝙ voluntas ⁊ li. ar. ſint diuerſe potentie. nihil enim diuiditur eſſentialiter ꝑ id quod eſt accidentale ſibi: ſed per id quod eſt eſſentiale: Conferre autem ⁊ ordinare virtuti apprehenſiue per ſe conuenit: appetitiue autem non niſi ſm accidens: ſm ꝙ eſt ius apprehenſiue ⁊ ideo virtus apprehenſiua conuenienter diuiditur in virtutem que abſolute accipit vnum ſicut eſt intellectus: ⁊ cū collatione ſicut eſt rō: ſed appetitiua non dȝ diuidi i eaȝ que accipit bonum abſolute: ⁊ in eam que accipit bonū i ordine ad aliud: q: ille ordo nō eſt a. voluntate: ſed a rōne. vnde volūtas eſt magis ordinati vel collati ꝙ̃ conferens ſeu ordinās. ¶ Ad qūtū dō ꝙ non oȝ ꝙ iudiciuȝ actus cuiuſlibȝ potētie ꝑtineat ad aliā potentiam: q: ſic abiretur in infinitum: ſed eſt deuenire ad ſūmas potentias que ſuper ſuos actus reflectuntur ſicut eſt voluntas: ⁊ rō: ⁊ ideo nō oȝ ꝙ ſit alia potentia iudicans de actu volūtatis ⁊ rōnis: iudiciū aūt li. ar. intelligiť iudiciū electionis. vñ nō dř liberȝ de voluntate iudicium: lȝ: de non denotat cām materialē quaſi volūtas ſit id de quo eſt iudiciū: ſed originē libertatis: q: ꝙ electio ſit libera hoc eſt de natura voluntatis.

D quartū ſic proceditur. videtur ꝙ Adaȝ i
a primo ſtatu ꝑ li. ar. nō poterat peccatū vitare. q: ſicut dicit Aug. in li. de vera innocētia natura humana: ⁊ ſi in illa integritate in qua cōdita eſt permaneret nullo tñ modo ſeipſuȝ ſine creatore adiuuante ſeruaret: ſed ſua ꝯſeruatio erat vt ſine pctō maneret. ergo videtur ꝙ per li. ar peccatū vitare ñ poterat. ¶ Pre. li. ar. vt in lr̃a dř eſt quo malū eligit grã deſiſtente: ſed Adã in primo ſtatu gratiā non habuit al's proficere potuiſſet ad meritū vite. ģ vř ꝙ oportebat ipſum malum eligere. ¶ Pre. vincenti debeť corona: ſȝ reſiſtere tēptatiōi eſt temptātē vincere. ſi ergo per li. ar. potuiſſet temptationi reſiſtere vř ꝙ per li. ar. coronam mereri potuiſſet qđ falſum eſt: ⁊ in littera negatur. ¶ Preterea. vitare peccatū eſt quoddam laudabile: ſed per opus laudabile proficitur ad meritum vite: q: opus laudabile ē actus v̓tutis. ſi ergo peccatum vitare potuit per ſe: etiam potuit ad meritūȝ vite proficere quod in littera negať. ¶ Sed contra. Nulli imputandum eſt ſi facit illud quod vitare non poteſt: ſed homini imputatū eſt ad penam ꝙ peccato nō reſtitit. ergo peccatū vitare potuit. ¶ Preterea in rebus naturalibus ſimul datur rei generate forma ſpecifica ⁊ virtus ſe ſe cōſeruandi in eſſe ſpecifico: ſed opera dei ſunt perfectiora ꝙ̃ opera nature. cum ergo homini rectitudinem volūtatis dederit: vř ꝙ dedit ei potentiam conſeruandi ſe in ſua rectitudine: ſed h̓ non potuit niſi peccatum vitando. ergo videtur ꝙ li. ar. peccatum vitare potuit. ¶ Reſpondeo dō ꝙ h̓ ꝙ aliquis non poſſit vitare peccatū poteſt intelligi dupliciter: vel ita ꝙ ad peccatum per violentiam impellatur: ⁊ h̓ omnino libertati arbitrij repugnat que coactionem non patiť. Alio modo quia li. ar. ad malum inclinatur: vel per habitum aliquē: vel per paſſionem illius potentie cui li. ar. ſubeūbit: neutro autem modo poteſt dici de primo homine ꝙ peccato reſiſtere nō poſſet: q: ⁊ verum li. ar. habebat ⁊ integrum. vnde nec paſſiones inerant que ad malum impellerent nec habitus peruerſus naturam corrūpens que omnia ex peccato cōſecuta ſunt: ⁊ ideo non ſolum habuit ꝙ peccato reſiſtere poſſet: ſed ꝙ etiam illud facile potuit: quod etiam peccatum eius aggrauauit vt ſupra dictum eſt. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ deus operatur in voluntate ⁊ natura: ſicut prima cauſa in cauſis ſecūdis: ⁊ ideo ſine ipſo adiuuante nec lapis in eſſe conſeruaretur nec deorſum tenderet: ſimiliter etiaȝ nec humana natura ſine eo: vel conſiſtere poteſt: vel rectum motuȝ voluntatis habere non tamen propter h̓ ſequitur ꝙ aliquo aliquod dono naturalibus ſuperaddito quod. ſ. in ſui conditione acceperit indigeret vt peccatum vitaret. ¶ Ad ſcđm dō ꝙ h̓ ē duplex opinio. quidam enim dūt ꝙ homo in gratia creatus eſt: ⁊ iſti dicunt ꝙ eſt duplex perfectus vnꝰ ad meritum: ⁊ hunc habere poterat per id quod iaȝ acceperat: ⁊ alius ad confirmationem beatitudinis: ⁊ hunc per id quod tunc acceperat habere non poterat. ſed ſuppoſito etiam ſm aliam opinionem ꝙ gratiam gratum facientem non habuit adhuc non ſequitur ꝙ non potuerit peccatum vitare. cum enim diciť ꝙ li. ar. eligiť malū gratia deſiſtente nō intelligiť obligatio liberi. ar. ſine gratia cōſideratī ad malum: ſed oſtendiť ꝙ li. ar. per ſe ſine gratia pōt in malum non autē ſine gratia poteſt in bonuȝ meritorium. ¶ Ad tertiuȝ dicendum ꝙ non cuilȝ victorie debetur corona vite eterne: ſed ei que eſt gratia gratum faciente informata: firmiter enim etiam peccatores alicui temptationi reſiſtunt per quod tamen vitam eternam non merentur. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ non omnis actus laudabilis eſt virtute informatus: q: et actus ꝗ ſunt ad v̓tutē: vel ſicut cāntes acquiſitaȝ: vel ſicut diſponentes ad infuſam ſunt laudabiles: nec etiam actus quacūꝗȝ virtute informatus eſt meritorius: ſed ille tantū quē informat virtꝰ gratie gratum facienti ⁊ caritati coniuncta.

Einde queritur de virtutibus li. ar. annexis
d Et querūť quatuor. Primo. de ſenſualitate quid ſit. Secundo. de ſuperiori ⁊ inferiori ꝑte rationis. Tertio. de ſindereſi. Quarto. de cōſcia.

D primum ergo ſic procediť. videť ꝙ incō
a uenientēr notificeť in lr̃a ſenſualitas. Differt enim ſenſualitas a ratione vt in lr̃a diciť: ſed inferior portio rationis eſt quedaȝ vis ex qua procedit appetitus rerum ad corpus pertinentium: q: tēporalibus āministrandis intendit vt in lr̃a dř. ergo inconuenienť ꝑ h̓ ſenſualitas deſcribiť. ¶ Preterea vt in lr̃a dř ꝗcꝗđ cōe cum beſtiis habemus h̓ ad ſenſualitatem ꝑtinet: ſed vires ſenſitiue apprehenſiue nobis pecoribuſꝗȝ cōes ſunt. ergo ad ſenſualitateȝ ꝑtinent: ſed ex apprehenſiuis non procedit appetitꝰ ⁊ motus. ergo incōuenienť ꝑ h̓ ſenſualitas deſcribiť ¶ Preterea. ſm phm in ſecūdo. elēchoꝝ eadeȝ eſt rō rei: ⁊ vnius rei: ſȝ ſenſualitas nō eſt vna vis aie q: ſi colligit apꝑ̄henſiuas ⁊ appetitiuas: ꝯſtat ꝙ plures ſunt. ſilř ēt ſi colligit appetitiuas tātuȝ: q: appetitus ſenſibilis qui nobis ⁊ pecoribus cōmunis eſt in duo diuiditur. ſ. in deſiderium: ⁊ animuȝ vt in tertio de anima dicitur ſiue iraſcibilem ⁊ concupiſcibilem quod idem eſt. ergo videtur ꝙ inconuenienter dicat ſenſualitatem eſſe viȝ anime quādā. ¶ Pre. vnius virtutis eſt vnus actus: ſed ipſe ſenſualitati duos actus attribuit. i. appetitum ⁊ motum. ergo inconuenienter eam deſcribit: ſicut vnam quādā viȝ.

¶ Preterea. ſi ſenſualitas eſt vna vis non poteſt
eſſe niſi ꝙ ſit appetitus ſenſibilis: ſed appetitus nõ
eſt ex appetitu. ergo videtur ꝙ incõuenienter dicat
ſenſualitatem eſſe ex qua eſt appetitus rerū ad cor
pus pertinentium. ¶ Reſpondeo dicendū ꝙ differt ſen-
ſualitas: ⁊ ſenſibilitas. Senſibilitas enim omnes vi
res ſenſitiue ptis comprehendit: tā apprehenſiuas
de foris: ꝙ̄ apprehenſiuas de intus: ꝙ̄ etiā appeti
tiuas. Senſualitas autē magis proprie illam tantū
partem nominat per quam mouetur aīal in aliquod
appetendum vel fugiendum. ſicut autem eſt in intel
ligibilibus: ꝙ illud quod eſt apprehenſum nõ mouet
voluntatem niſi apprehendatur ſub ratione boni vl'
mali: propter quod intellectus ſpeculatiuus nihil di
cit de imitando vel fugiendo: vt in tertio de anima
dicitur: ita etiam eſt in parte ſenſitiua: ꝙ apprehēſio
ſenſibilis non cauſat motum aliquem niſi apprehen
datur ſub ratione conuenientis vel inconuenientis.
Et ideo dicitur in ſecundo de anima ꝙ ad ea q̄ ſunt
in ymagine hoc modo nos habemus ac ſi eſſemus ꝯ
ſiderantes aliqua terribilia in picturis que paſſio-
nē non excitarent vel timoris vel alicuius huiuſmo
di. vis autem apprehendens huiuſmodi ratiões cõ
uenientis: ⁊ non conueniētis: videtur virtus eſtima
tiua per quam agnus fugit lupum ⁊ ſequitur matrē
que hoc modo ſe habet ad appetitum ſenſibilem: ſi-
cut ſe habet intellectus practicus ad appetitum vo
luntatis. vnde proprie loquendo ſenſualitas incipit
ex ꝯfinio extimatiue ⁊ appetitiue ſequentis: vt hoc
modo ſe habeat ſenſualitas ad partē ſenſitiuā: ſicut
ſe habet voluntas ⁊ li. ar. ad partem intellectiuam.
Hoc autem conueniens quod ſenſualitatem mouet: aut
ratio ſue ꝯuenientie eſt apprehenſa a ſenſu: ſicut ſunt
delectabilia ſm ſingulos ſenſus que alia per ſe ſe-
quuntur: aut eſt non apprehenſa a ſenſu: ſicut ini-
micitiā lupi neq; videndo neq; audiendo ouis pci-
pit: ſed eſtimando tantum: ⁊ ideo motus ſenſualitatis
in duo tendit in ea. ſ. que ſm exteriores ſenſus delec
tabilia ſunt. Et hoc eſt quod dicitur ꝙ ex ſenſualitate ē
motus qui intenditur in corporis ſenſus. aut ad ea q̄
nociua vel conuenientia corpori ſm ſolam eſtimatio
nem cognoſcuntur: ⁊ ſic ex ſenſualitate dicitur eē ap
petitus rerum ad corpus pertinentium. ¶ Ad pmū
ergo dicendum ꝙ ex ratione inferiori eſt etiam mo-
tus ⁊ appetitus corū que ad corpus pertinēt non tñ
ſicut ex proximo principio: ſed ſicut ex remoto inquā
tum vires ſenſibiles per imperium mouet que ſunt
aliqualiter obedientes rationi: vt in primo ethicorū
dicitur. Uel dicendū ꝙ ratio huiuſmodi motum cāt nõ cõ
ſiderando intentiones pticulares: ⁊ materie cõcrea
tas ſicut ſenſualitas: ſed magis vniuerſales: ⁊ a ma
terie appetitu ſepatas. ¶ Ad ſecundum dicendum
ꝙ ad ſenſualitatem aliquid pertinet dupliciter. vel
ſicut exiſtens de eſſentia eius: ⁊ ſic videtur tantum
appetitiuam partem continere: vel ſicut preambulū
ad ipſum: ſicut ratio ad li. ar. pertinet vt dictum eſt:
⁊ hoc modo etiam vires apprehenſiue ſenſitiue per
tinēt ad ſenſualitatem: ſed ſm quendam ordinē. q2
extimatiua proxime ſe habet ad eam: ſicut ratio prac
tica ad li. ar. que etiam eſt mouens ymaginem ſim-
pliciter: ⁊ vires precedentes ſe habent magis remo
te: ſicut ratio ſpeculatiua ad voluntatē. ¶ Ad ter-
tium dicendum ꝙ ſenſualitas non nominat ſimplici
ter vnā potentiā: ſed vnam ſm genus. ſ. appetitiuā
ſenſitiuam que tamen in iraſcibilem ⁊ concupiſcibilē
diuiditur. ¶ Sed tñ ſciendū ꝙ ratione differūt ſen-
ſualitas: ⁊ iraſcibilis: ⁊ concupiſcibilis. Cum enī vt
Dyo. dicit. vii. c. de di. no. natura inferior in ſui ſup
mo attingat infimum ſuperioris nature. natura ſenſi
tiua in aliquo ſui quodāmō rationi coniungitur. vñ
⁊ quedā pars ſenſitiua. ſ. cogitatiua alio nomine rõ
dicitur propter confinium eius ad rõnē. ſic ergo di
co ꝙ iraſcibilis: ⁊ concupiſcibilis: nomināt appetitū
ſenſitiuū ſm ꝙ completus eſt ⁊ per diuerſa diſtinct9
⁊ verſus rõnem tendens: vñ ⁊ in homine iraſcibilis
⁊ cõcupiſcibilis rõni obtēperant. ſenſualitas autem
nominat ſenſitiuum appetitiuum ſm ꝙ eſt incõplet9
⁊ indeterminatius ⁊ magis depreſſus: ⁊ idō dr̄ ꝙ i ea
non poteſt eſſe virtus: ⁊ ꝙ eſt perpetue corruptiõis
⁊ ex ipſa ſua indeterminatione quandam vnitatem
habet vt quedam vis dicatur. ¶ Ad quartū dicendū ꝙ
ſi per motum intelligatur motus progreſſiuus exteri
or nõ inconuenienter motus ⁊ appetitus ſenſualita
ti attribuuntur etiam ſi ſit' vna potentia: q2 ſunt act9
non eque primi: ſed ordinē adinuicem hñtes: appe
titus enim interior motum exteriorē cāt: ⁊ ſic vn9 me
diante altero a ſenſualitate procedit. ſi aūt p motum
intelligat motus interior appetitus: tunc diſtinguūt
iſti duo actus ſm diuerſa obiecta que tñ potētiā non
diuerſificant ſm genus: ⁊ hoc quomodo ſit dictū ē.
¶ Ad quintum dicendū ꝙ appetitus eſt nomen potentie
⁊ nomen actus. vnde non eſt inconueniens ꝙ ex ap
petitu potentie procedat appetitus actus.

D ſecundū ſic proceditur. videtur ꝙ rõ ſu
a perior ⁊ inferior nõ ſint vna potentia: ſed di
uerſe. In ptibus ei aie non accipit ſupius et
īferi9 aie ſm ſitū: ſ; ſcdm dignitatē: ſ; iter ptes aie in
tellectiue ē inuenire vnā ptē alia digniorē: q2 itellec
tus agens eſt nobilior poſſibili: vt in tertio de aīa dr̄:
q̄ diuerſe potētie ſunt vt ſupra dictū ē. ḡ vr̄ ꝙ id qd
ē ſupius i rõne ⁊ id qd ē iferius: ſint diuerſe potētie.
¶ Pre. eternū: ⁊ neceſſariū: idē eē vr̄: ⁊ ꝯtingens: ⁊
tēporale: ſ; phs in. vi. ethicorū dicit ꝙ ſcientificū aie
circa neceſſaria ē rõcinatiuū: aut circa ꝯtingētia ope
rata a nobis: ḡ vr̄ ꝙ ſciētificū ſit illud idē qd rõ ſupe
rior q̄ eterna conſpicit: ⁊ rõcinatiuum idem quod rõ
inferior que tpalibus inheret vt in lr̄a dr̄: ſed ⁊ rõci-
natiuū ⁊ ſcientificū: vt ibidē dr̄ ſunt diuerſe potētie.
ergo videtur ꝙ ⁊ rõ ſupior ⁊ inferior. ¶ Pre. i ſupe
riori pte anime eſt ymago deitatis vt in primo dictū
eſt: ſed ſuperior pars anime eſt ſuperior pars ratio-
nis. ergo in ſuperiori ratione eſt ymago: ſed ymago
colligit tres potentias memoriam: intelligentiam: ⁊
voluntatem. ergo ratio ſuperior ⁊ inferior non dicūt
vnam quandam potentiam: ſed plures. ¶ Prete-
rea. regulans ⁊ regulatum: ⁊ impans ⁊ impatū: non
poſſunt eſſe idem ſicut nec agens ⁊ patiens: ſed ra-
tio ſuperior ſe habet ad inferiorē ſicut regulans ad
regulatum. ergo non poſſunt eſſe vna potentia.
¶ Preterea. potentie diſtinguūtur per actus: ſed of
ficium actum nominat vt Tullius dicit. ḡ vr̄ ꝙ eū
rõ ſupior ⁊ inferior p diuerſa officia geminent ꝙ ſint
diuerſe potentie. ¶ Sed contra. Diuerſitas poten
tiarū ꝯſtituit diuerſitatē rei: ſed in littera dicitur ꝙ cū
de ſuperiori ⁊ inferiori ratione loquimur: de vna qua
dā re dicimus. ergo videtur ꝙ non ſint diuerſe po
tentie. ¶ Pre. potētia p diuerſos habitus nõ diuer
ſificatur: ſ; rõ ſupior dr̄ put dono ſapientie pficitur:
inferior prout dono ſcie: vt in lr̄a dicitur. ergo videt
ꝙ ſuperior et inferior ratio non ſint diuerſe potētie.

¶ Reſpondeo dõ ꝙ ratio hic accipitur que hoc mo
do ſe habet ad voluntatem ⁊ li. ar. ſicut ſe habet ap
p̄chenſo ſenſitiua ad ſenſualitatem. ſicut enim dic-
tum eſt: nullus appetitus mouetur in ſuum obiectuꝫ
niſi fiat app̄chenſio alicuius ſub ratõe boni vel ma
li conuenienti vel nociui: hanc autem rationem con
uenientis ⁊ boni: aliter homo percipit aliter brutuꝫ.
brutum enim non conferendo: ſed quodam naturali
inſtinctu ſibi conueniens: vel nociuum cognoſcit. ho
mo autem per inueſtigationem quandã ⁊ collationẽ
huiuſmodi rationes conſiderat: ⁊ ideo uis illa ꝑ quã
in huiuſmodi rationum cognitionem venit conueni
enter ratio dicitur que inueſtigatiua eſt: ⁊ deductiua
vnius in alterum: q: vero tota ratio potentiaruꝫ ex
obiectis ſumitur quoꝛuꝫ ſpeciebus cõformantur: ide
eſt ꝙ opoꝛtet in ratione quẽdam gradum conſtitue-
re ſm oꝛdinem eoꝛum quibus intendit. In rebus aũt
quas rõ conſiderat talis inuenitur diſtinctio ⁊ oꝛdo:
vt quedam eterna ⁊ neceſſaria a tempoꝛalibus di-
ſcreta eis pꝛoponantur. vnde ⁊ ratio ex hoc quẽdaꝫ
gradum conſequitur ꝙ hiis vel aliis intendit: ſꝫ q:
ita eſt in oꝛdine rerum ꝙ ſuperius eſt directiuũ inferio
ris: ⁊ cã inde eſt ꝙ per eterna in hiis que tẽpoꝛalia
ſunt dirigimur: ſicut id quod vno modo ſe habet eſt
menſura eius quod multifoꝛme ẽ vt ex. x. metha. ac-
cipitur. Et ſm hoc patet ꝙ ratio eternis dupliciter
inherere poteſt: vel conſiderando ipſa in ſe: vel con
ſiderando ipſa ſm ꝙ ſunt regula tempoꝛalium ꝑ nos
diſponendoꝛum ⁊ agendoꝛum. Et prima conſidera-
tio eſt non extra limites ſpeculatiue rationis. ſecun-
da auteꝫ ad genus pꝛactice rationis pertinet. vnde
patet ꝙ ratio ſuperioꝛ ꝑti eſt ſpeculatiua ⁊ ꝑti pꝛacti
ca: ⁊ ideo in littera dicitur ꝙ ſupernis conſpiciẽdis
inquant. ui eſt ſpeculatiua: ⁊ in quãtũ eſt pꝛactica ſu
pernis ꝯſulendis intendit. vnde ex hoc pꝫ ꝙ rõ ſu-
perioꝛ pꝛout contra inferioꝛem diuiditur: non diſtat
ab ea ſicut ſpeculatiuuꝫ ⁊ pꝛacticum quaſi ad diuer
ſa obiecta reſpiciant de quibus fiat rõcinatio: ſꝫ ma-
gis diſtinguuntur ſm media. vnde ratiocinatio ſu-
mitur. ratio enim inferioꝛ conſiliatur ad electionem
tendens ex rationibus rerum tempoꝛalium vt ꝙ ali
quid eſt ſuperfluum: ⁊ diminutũ: vtile: honeſtum: ⁊
ſic de aliis ꝯditionibus quas moꝛalis philoſophus
pertractat: ſuperioꝛ vero conſilium ſumit ex rõnibꝰ
eternis ⁊ diuinis: vt q: eſt contra pꝛeceptum dei vꝫ
eius oſtenſionem pariter vel aliquid huiuſmodi: di
uerſitas autem medioꝛum ex quibus ad idem genꝰ
concluſionis pꝛoceditur: non poteſt facere diuerſaꝫ
potentiam: ſed quandoqꝫ diuerſum habitum: ⁊ iõ rõ
ſuperioꝛ ⁊ inferioꝛ nõ diſtinguuntur: ſicut diuerſe po
tentie: ſed magis ſm habitum: vel quem iaꝫ actu hꝫ:
vel ad quẽ naturaliter oꝛdinantur. ratio enim ſupe-
rioꝛ perficitur ſapientia. ⁊ inferioꝛ ſcientia. ¶ Ad ꝑ-
muꝫ ergo dicendum: ꝙ ratio ſuperioꝛ ⁊ inferioꝛ non
differunt: ſicut agens ⁊ poſſibile. quod ſic patet: q:
vt in littera dicitur ratio ſuperioꝛ ⁊ inferioꝛ habent
actus reſpectu diuerſoꝛum: agens autem ⁊ poſſibile
ſemper concurrunt ad ideꝫ obiectum ⁊ mediũ: q: im
poſſibile eſt nos in intellectiuam operationem ꝓgre
di ſine operatione poſſibilis ⁊ agentis. oꝫ enĩ vt ſpẽs
fantaſmatum que ſunt obiecta intellectus noſtri effi
ciantur in actu intelligibiles quod ad agentem perti
net et intellectui coniungantur in eo recepte quod
pertinet ad poſſibilem. vnde ex diuerſitate poſſibiſ
⁊ agentis non ſequitur diuerſitas ſuperioꝛis ⁊ infe-
rioꝛis rationis: ſed ex diuerſitate medij vel obiecti.
¶ Ad ſecundum dicenduꝫ ꝙ ſcientificum ⁊ rõcina
tiuũ non omnino diſtinguunt: ſicut rõ ſuperioꝛ ⁊ infe
rioꝛ: q: ſcientificum nullo mõ ad praxi pertinet ſicut
ꝑtinet rõ ſuperioꝛ vt dictum eſt in quãtum. ſ. eterna
conſulit ⁊ pꝛeter h̄ ſcientificum ad quedam ſe exten
dit quoꝛum non eſt ratio ſuperioꝛ pꝛout hic accipiť
ſ. ad res creatas neceſſarias: q: phs ſcientificũ aĩe nõ
tũ ſapientia que diuinoꝝ ẽ pꝛopꝛie: ſꝫ ſcientia: ⁊ in-
tellectu que creatoꝝ ſunt ĩ ſexto ethicoꝝ ꝑfici docet:
cognitio aũt rerũ tꝑalium ſiue quantũ ad ea que ad
nos agenda pertinent ſiue quãtũ ad ea que ĩ hiis ne
ceſſariis demonſtrationibus conſiderant ad rõnẽ in
ferioꝛem ꝑtinet q̄ ſcia ꝑficiť quã Aug. extendit tã ad
ſpeculatiuã q̄ꝫ pꝛacticã conſiderationẽ rerũ tꝑaliuꝫ.
vñ diſtinctio ſuperioꝛis ⁊ inferioꝛis rõis: non eſt idẽ
cũ diſtinctione ſcientifici ⁊ rõcinatiui q̄uis ſcientifi
cũ ſm aliq̄d ſui cũ rõne ſuperioꝛi ꝯueniat: ⁊ rõ iferioꝛ
cũ rõcinatiuo. ¶ Ad tertiũ dõ ꝙ rõ ſuperioꝛ nõ ẽ oĩo
idem cuꝫ illa ꝑte mentis in qua conſiſtit ymago: ſed
includit eaꝫ ⁊ excedit. quod ſic pꝫ. ymago enĩ potiſſi
me diſtinguiť ſm h̄ ꝙ mens tendit in obiectũ qḋ de
us ẽ vt in pꝛimo dictũ ẽ. vnde potẽtie imaginis pꝛo
ut ad imaginem pertinent reſpiciunt eterna ſolũmõ
vt obiectũ: rõ autem ſuperioꝛ conſiderat ea dupli
ter. ſ. vt obiectum inquantum conſpicit ea ⁊ vt menᵐ
inquantũ ipſa ꝯſulit: nihilominus tñ ⁊ ſi ymago plu
res potẽtias eſſentialiter colligat nõ oꝫ ꝙ rõ ſupioꝛ
ĩ pluribus potẽtiis ꝯſiſtat: q: imago cõpꝛehẽdit: ⁊ co
gnitiuã ⁊ affectiuã: ſꝫ rõ cõpꝛehendit imaginẽ ſꝫ co
gnitiuã tñ: ⁊ excedit vt dictũ ẽ. ⁊ iõ rõ ſupioꝛ: ⁊ mẽs
in quo eſt imago ſe habent vt excedẽtia ⁊ exceſſa. ſu
pioꝛ enĩ rõ eſt ſpeculatiua ⁊ pꝛactica: ſꝫ mẽs ſꝫ ꝙ ĩ ea
ẽ imago tñ ad ſpeculatiuã ꝑtinet: q: obm imaginis
nõ ẽ aliq̄d opabile a nobis: ⁊ ſic rõ ſupioꝛ excedit mẽ
tem: ⁊ exceditur a mẽte inquãtũ mens cõpꝛehẽdit af
fectionẽ: ⁊ cognitionẽ. cũ rõ cognitionẽ tantũ ĩpoꝛtet.
¶ Ad quartũ dõ ꝙ diuerſitas regulantis ⁊ regulati
ñ demõſtrat diuerſaꝫ potẽtiã: ſꝫ diuerſuꝫ hituꝫ. vnuſ
enĩ habitus eſt regᵃ alterius: ſicut pꝫ in ſcientiis. ſpe
culatiuis q̄ omnes ſcientias ſapientia mathe. diri-
git: ita etiam ratio ſuperioꝛ inferioꝛẽ dirigere diciť.
¶ Ad quintum dõ ꝙ non quelibet diuerſitas actus
oſtendit diuerſitatem potentie: ſed quandoqꝫ etiam
oſtendit tantum diuerſitatem habitus: ſicut geome-
trizare ⁊ ſyllogizare: quandoqꝫ autem neutrum. iſta
autem ſic patent: q: ſubſtantia vniuſcuiuſqꝫ potẽtie
eſt ſm ꝙ eſt nata operari circa pꝛopꝛium obiectuꝫ: ut
de ſenſu dicit philoſophus in ſecundo de anima: iõ
actiones que differunt ſecundum diuerſa obiecta
oſtendunt diuerſitatem potentiaꝝ: vt tamen acci-
piatur differentia obiectorum ſecundum id quod ad
pꝛopꝛiam rationem obiecti pertinet. homo enim ⁊ la
pis differunt genere: ſed conueniunt ſecundũ ꝙ ſunt
obiectum viſus in coloꝛe: ⁊ ideo viſio hominis ⁊ la-
pidis pertinent ad vnam potentiam: ſed ſentire ſo-
nuꝫ ⁊ coloꝛes pertinent ad diuerſas potentias: quia
ſonus: ⁊ coloꝛ ſecundum pꝛopꝛias rationes quibus
adinuicẽ diſtinguuntur: ſunt pꝛopꝛia obiecta ſenſus.
Quandoqꝫ autem diuerſitas actuum cãtur ex diuer
ſitate medij vel pꝛincipij ex quo peruenitur ad ideꝫ
genus obiecti: ⁊ talis diuerſitas actuum oſtendit di
uerſitatem habituuꝫ. diuerſe enim ſcientie ex diuer-
ſis pꝛincipiis pꝛocedunt: etiam ſi eaſdẽ concluſiões
demonſtrent: ſicut aſtrologus ⁊ naturalˢ diuerſis me-

diis rotunditatem terre oſtendunt: vt dicitur in ſe
cundo phiſicorum. Similiter etiam virtutes mora
les diſtinguuntur ex diuerſis finibus qui ſunt in ope
ratiuis: ſicut principia in ſpeculatiuis: quandoqꝫ ve
ro diuerſitas actuuʒ cauſatur ex eo quod eſt accidēs
actionis vel ex parte agentis ſm ꝙ eſt potentius vl
infirmius in agendo: ſicut hebetudo vel ſubtilitas i
genii que differunt ſm velocitatem ⁊ tarditatem ad
diſcendi: vel ex parte medii: vt credere ⁊ opinari q̄
differunt ſm efficatiam ⁊ debilitateʒ medii: vel ex p
te obiecti: ſicut videre hominē ⁊ lapidem. accidit. n.
colorato eſſe hominem aut lapidem: ⁊ talis diuerſi
tas actionum neqꝫ potentiam diuerſam neqꝫ diuer-
ſum habitum requirit: qꝛ illud quod eſt per accidēs
non cauſat differentiam in ſpecie. officium autem ra
tionis ſuperioris ⁊ inferioris non differūt penes di-
uerſam rationem obiecti. cum vtraqꝫ operabilia con
ſideret: ſed penes diuerſam rationem medii: qꝛ ra-
tio iſerior procedit ex rationibus temporalibus: ſed
ratio ſuperior ex rationibus eternis: ⁊ ita etiam hec
diuerſa officia non oʒ ꝙ diuerſas potentias demon-
ſtrent: ſed diuerſos habitus vt dictum eſt.

D tertiuʒ ſic proceditur. videtur ꝙ ſindere
a ſis ſit potentia ⁊ non habitus. Ea enim que
veniunt in eandem diuiſionem videntur eē
vnius rationis: ſed ſinderesis diuiditur contra ali-
as anime potentias. ſ. contra rationalem ⁊ concupi-
ſcibilē ⁊ iraſcibilem: vt patʒ ex glo. Hieronimi Eze.
i. ergo videtur ꝙ ſit potentia. ¶ Preterea. Hieroni
mus dicit Malach. ij. ſup illud cuſtodite ſpm̄ nr̄m
⁊c. ſpiritus dicitur non pars alis: que nō percipit ea
que ſunt dei: ſed rationalis: hanc autem vocat ſinde
reſim: ſed rationalis pars potentiam vocat. ergo vi
detur ꝙ ſit potentia. ¶ Preterea. habitus nō iſcri
bitur niſi potentie: ſed Augu. dicit ꝙ vniuerſalia iu-
ris p̄cepta i nāli iudicatorio ſunt quod eſt ſindereſiſ.
ergo cum vniuerſalium iuris ſit aliquis habitus vi
detur ꝙ ſindereſis cui inſcribuntur ſit potentia que-
daʒ. ¶ Preterea. ex identitate actuum colligitur
idemptitas potentiarum: ſed vt ex inducta auctori-
tate patet ad ſindereſim pertinet iuditium. cum er-
go li. ar. a iudicando nominetur: videtur ꝙ ſindere-
ſis ſit idem quod li. ar. ſed li. ar. eſt potentia. ergo et
ſindereſis. ¶ Preterea. habitus amittitur per obli-
uionem vel alio modo: ſed ſindereſis ſemper manet
que etiam poſt mortem peccato remurmurat cuius
murmur vermis dicitur. ergo ſindereſis nominat po
tentiam ⁊ non habitum. ¶ Sed contra. Potentia
rationalis ſe habet ad oppoſita: ſed ſindereſis ſe ha
bet determinate ad vnum: qꝛ nunqꝫ errat. ergo vi-
detur ꝙ non ſit potentia ſed habitus. ¶ Preterea.
oppoſita in idem genus reducuntur: ſed ſindereſi
oppōit fomes. ſic̄. n. fomes ſp̄ ad malū iſtigat: ita ⁊ ſin
dereſis ſemper in bonum tendit. cum igitur fomes
ſit habitus quidam vt in littera dicitur: videtur eti
am ꝙ ſindereſis habitum nominet. ¶ Reſpondeo dō
ꝙ ſicut eſt in motu rerum naturalium ꝙ omnis mot⁹
ab immobili mouente procedit vt dicit Aug. viii. ſu
per Gene. ⁊ philoſophus probat in ſeptimo ⁊ octa-
uo phiſicorum ⁊ omne diſſimiliter ſe habens ab vno
eodemqꝫ modo ſe habente: ita etiam oportet ꝙ ſit in
proceſſu rationis. cum enim ratio varietatem quan
dam habeat: ⁊ quodammodo mobilis ſit ſecundum
ꝙ principia in concluſiones deducit: ⁊ in conferēdo
frequenter decipit̄ oportet ꝙ omnis ratio ab aliqua
cognitione procedat que vniformitateʒ ⁊ quietē quā
dam habeat quod non fit per diſcurſuʒ inueſtigatio
nis: ſed ſubito intellectui offerūt̄. ſicut eni rō in ſpe-
culatiuis deducitur ab aliquibus principiis per ſe
notis quorum habitus intellectus dicitur: ita etiam
oportʒ ꝙ ratio practica ab aliquibus principiis per
ſe notis deducatur: vt quod eſt malum non eſſe faci
endum. preceptis obediendum fore: ⁊ ſic de aliis. et
horum quidem habitus eſt ſindereſis. vnde dico ꝙ
ſindereſis a ratione practica diſtinguitur non quidē
per ſubſtantiam potentie: ſed per habitū qui eſt quo
dammodo innatus menti nr̄e ex ipſo lumine intelle
ctus agentis: ſicut ⁊ habitus principiorum ſpeculati
uorum: vt omne totum eſt maius ſua parte ⁊ huiuſ-
modi: licet ad determinationem cognitionis eorum
ſenſu ⁊ memoria indigeamus: vt in ſecundo poſterio
rum dicitur. Et ideo ſtatim cognitis terminis cogno
ſcuntur vt in primo poſteriorum dicitur: ⁊ ideo dico
ꝙ ſindereſis vel habitum tantum nominat vel po-
tentiam ſaltem ſubiectam habitui ſic nobis inato.
¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ ſindereſis diuidi-
tur contra alias potentias non quaſi diuerſa per ſub
ſtantiam potentie: ſed per habitum quendam: ſicut
ſi intellectus principiorum contra ſpeculatiuam ra-
tionem diuideretur. ¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ
rationalis pars non ſimpliciter vocatur ſindereſ: ſʒ
ſm ꝙ talem habituʒ concernit. ¶ Ad tertium dicen
dum ꝙ vniuerſalia iuris non inſcribuntur ſindereſi
quaſi habitus potentie: ſed magis quaſi collecta in
habitu inſcribuntur ipſi habitui: ſicut principia geo-
metricalia geometrie inſcribuntur. ¶ Ad quartum
dicendum ꝙ iudicium non eodem modo li. ar. ⁊ ſin-
dereſi conuenit: quia ad ſindereſim pertinet vniuer
ſale iudicium ſecundum vniuerſalia iuris principia.
ſemper enim de concluſionibus per principia iudi-
catur. vnde ⁊ ſcientia reſolutiua iudicandi ars dici
tur: ſed ad li. ar. pertinet iudicium p̄ticulare de hoc
operabili quod eſt iuditium electionis. vnde ſinde-
reſis non eſt idem quod li. ar. ¶ Ad quintum dicen-
dum ꝙ habitus naturalis nunqꝫ amittitur. ſicut pa-
tet de habitu principiorum ſpeculatiuorum quem
ſemper homo retinet: ⁊ ſimile eſt etiam de ſindereſi.

D quartum ſic proceditur. videtur ꝙ con-
a ſceintia non ſit actus. Origenes enim dicit
ꝙ conſcientia ē ſpiritus corrector ⁊ pedago
gus anime ſibi ſociatus quo ſeparatur a malis ⁊ ad-
heret bonis: ſed ſpiritus: vel nominat potentiaʒ vl
etiam ipſam eſſentiam anime. ergo videtur ꝙ con-
ſcientia non ſit actus. ¶ Preterea. conſcientia ſecū
dum ꝙ a quibuſdam deſcribitur eſt dictamen ratio-
nis quo iudicat ⁊ ligat ad faciendum ⁊ non facien-
dum: ſed iuditium de hoc faciendo vel non faciēdo
vt dictum eſt pertinet ad li. ar. ergo conſcientia eſt
li. ar. ſed li. ar. non eſt actus: ergo nec conſcientia.
¶ Preterea. i glo. Eze. i. dicit Hieronimus poſtqꝫ
de ſindereſi locutus eſt. hanc autem conſcientiaʒ in
terdum precipitari videmus ergo videtur ꝙ con-
ſcientia ſit idem qđ ſindereſis: ſʒ ſindereſis non no-
minat actum: ſʒ potētiā vel hītū. ḡ vr̄ ꝙ ēt ꝯſcientia.
¶ Preterea. conſcientia eſt ſcientia quedam: ſʒ ſci
tia nominat habitum ergo ⁊ conſcientia. ¶ Prete-
rea. omnis actus vel generat habitum vel ſaltem ex
aliquo habitu eſt productus. ſi igitur conſcientia eſt
actus quidam oportet ꝙ multiplicatis actibus ge-
neretur habitus qui conſcientia dicatur vel ꝙ ſaltē

tales actus ex habitu aliquo procedant quod in idē
reddit. ¶ Sed contra. Conſcientia peccatuꝫ aggra
uare dicit᷑: ſed aggrauatio peccati eſſe non poteſt ni
ſi per hoc: ꝙ contradicit᷑ actuali rationis conſidera-
tioni. ergo videt᷑ ꝙ conſciētia actualem rationis cō
ſiderationem nominet. ¶ Preterea Dam. dicit ꝙ
conſcientia eſt lex intellectus noſtri: ſed lex intellec-
tus eſt ipſa lex naturalis que eſt habitus principio-
rum iuris. ergo videt᷑ ꝙ conſcientia ſit habitus ⁊ nō
actus. ¶ Preterea vt dictum eſt: conſcientia a qui
buſdam dictamen rationis inſcribit᷑: ſed dictamē ac
tum quendam nominat ſm̄ ꝙ rō aliquid faciendum
diiudicat. ergo videt᷑ ꝙ conſcientia actum nominet.
¶ Reſpondeo dicō ꝙ conſcientia multis modis acci
pit᷑. quandoqꝫ enim dicit᷑ conſcientia ipſa res ꝯſcita
⁊ ſic ſumit᷑. i͠e. Thymo. i°. caritas procedit de conſci
entia bona glo. i. ſpes: q: ex merito q̄ conſcientia tenꝫ
motus ſpei inſurgit. Quandoqꝫ vero dicit᷑ habitus
quo quis diſponitur ad conſcidēdum: ⁊ ſm̄ h̄ ipſa lex
naturalis ⁊ habitus rationis conſueuit dici conſcien
tia. Quidam etiam dicunt ꝙ conſcientia quandoqꝫ
potentiam nominat: ſed h̄ nimis extraneum ē: ⁊ i ꝓ
prie dictum quod patet ſi diligenter omnes potētie
anime inſpiciantur nullo autem modorum conſcien
tia ſumit᷑ ſm̄ ꝙ in vſum loquentium venit prout dr̄
ligare vel aggrauare peccatum. nullus enim ligatur
ad aliquid faciendum niſi per hoc ꝙ conſiderat hoc
eſſe agendum. vnde quandam actualem conſidera
tionem rationis per conſcientiam cōiter loquentes i
telligere videntur: ſed que ſit illa actual' rationis cō
ſideratio videndum eſt. Sciendum eſt igitur ꝙ ſicut
in ſexto ethicorū phs dicit. ratio in eligendis ⁊ fugi
endis quibuſdam ſyll'is vtitur. In ſyll'o autē eſt tri-
plex conſideratio ſm̄ tres propoſitiones ex quarum
duabus tertia concluditur. ita etiaꝫ contingit in pro
poſito dum ratio in operandis ex vniuerſalibus ꝑn
cipiis circa particularia iudiciū aſſumit: ⁊ q: vniuer
ſalia principia iuris ad ſindereſiꝫ ꝑtinent rationes
aut magis appropriate ad opus pertinent ad habi-
tus quibus ratio ſuperior ⁊ inferior diſtinguunt᷑ ſin-
dereſ in hoc ſyll'o quaſi maiorem miniſtrat cuius cō
ſideratio eſt actus ſindereſ: ſed minorem miniſtrat
ratio ſuperior vel inferior: ⁊ eius conſideratio ē ip
ſius actus. ſꝫ conſideratio cōcluſiōnis elicite eſt cō
ſideratio conſcie. verbi gratia. ſindereſis hanc pro-
ponit: omne maluꝫ eſt vitandum: ratio ſuperior hāc
aſſumit: adulteriuꝫ eſt malum: q: lege dei prohibitū
ſiue ratio inferior aſſumeret illam eſt malum: q: in
iuſtum ſiue in honeſtum: concluſio aūt que eſt: adulte
rium h̄ eſſe vitandum: ad conſcientiam pertinet: ⁊ in
differenter ſiue ſit de preſenti vel de preterito vl' fu
turo: q: conſcientia: ⁊ factis remurmurat: ⁊ facien-
dis contradicit. ⁊ inde dicitur conſcientia quaſi cuꝫ
alio ſcientia: q: ſcientia vniuerſalis ad actum ꝑticu-
larem applicat᷑ vel etiam: q: per eā aliquis ſibi ꝯſciꝰ
eſt eorum que fecit vel facere intēdit: ⁊ propter hoc
etiam dr̄ ſententia ⁊ dictamen rationis: ⁊ propter h̄
etiam contingit conſcientiam errare non propter ſin
dereſ errorem ſed propter errorem ratiōis: ſicut pꝫ
in heretico cui dictat conſcientia ꝙ prius permittat
ſe comburi qꝫ iuret: q: ratio ſuperior peruerſa eſt in h̄
ꝙ credit iuramentum ſimpliciter eſſe prohibitum: ⁊
ſm̄ hūc modū pꝫ qualiter differant: ſindereſ: lex na
turalis: ⁊ conſcientia: q: lex naturalis nominat ipſa
vniuerſalia principia iuris: ſindereſ vero nominat
habitum eorum ſeu potentiam' cum habitu: conſcien
tia vero nominat applicationem quandam legis na
turalis ad aliquid faciendum per modum concluſio
nis cuiuſdam. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ ſp̄s
quandoqꝫ ſumitur pro ſpūali quadam operatione: ⁊
pro ſpūali dono: ⁊ hoc modo ſumitur hic ſp̄s: ⁊ non ꝓ
natura anime. ¶ Ad ſecundum dicenduꝫ ꝙ iudiciū
ad li. ar. pertinet ad conſcientiam ⁊ ſindereſim: ſꝫ di
uerſimode: q: ad liberum ar. pertinet iudicium qua
ſi ꝑticipatiue: q: per ſe voluntatis non eſt iudicare.
vnde ipſum iudicium electionis li. ar. eſt: ſed iudiciū
per ſe vel eſt in vniuerſali: ⁊ ſic pertinet ad ſindere-
ſim: vel eſt in particulari: tamen infra limites cogni
tionis perſiſtens: ⁊ ſic pertinet ad conſcientiam. vn
de tam conſcientia qꝫ electio concluſio quedam eſt ꝑ
ticularis vel agendi vel fugiendi: ſed conſcientia cō
cluſio cognitiua tantum electio concluſio affectiua:
q: tales ſunt concluſiones in operatis vt in ſeptimo
ethicorum dicitur. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ tota
virtus concluſionis ex primis principijs trahitur: ⁊
inde eſt ꝙ conſcientia: ⁊ ſindereſis frequēter pro eo
dem accipiuntur: ⁊ iudicium vtriqꝫ attribuitur: ⁊ ꝑ-
cipue iudicium vniuerſale quod per delectationem
peccati non corrumpitur: ſed magis iudicium in ꝑti-
cularibus: ⁊ ideo nō dixit ſindereſim precipitari: ſed
conſcientiam. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ conſciē-
tia: ⁊ actum ⁊ habituꝫ nominare poteſt. eſt eniꝫ ſcire
in habitu ⁊ ſcire in actu. vnde ⁊ conſcientia diuerſi-
mode accipi poteſt vt dictum eſt. ¶ Ad quintum di
cendum ꝙ conſcientia ſm̄ ꝙ accipitur pro habitu po
teſt dici lex naturalis: q: ex habitu illo precipue ac-
tus conſcientie elicitur. ¶ Ad ſextum dicendum ꝙ
habitus ille ex quo naſcitur actus cōſcientie non eſt
habitus ſeꝑatus ab habitu rationis ⁊ ſindereſi: q: nō
alius habitus eſt principiorum ⁊ concluſionum que
eliciuntur ab eis: ⁊ precipue earuꝫ que ſunt circa ſin
gularia quorum non eſt habitus ſcientie niſi ſm̄ ꝙ ꝯ
tinentur in ꝑncipiis vniuerſalibus. ¶ Sed nunc ꝑ
fice bonum. intelligendum ē de bono meritorio: quia
nihil i eo erat: quod ad maluꝫ impelleret. videtur h̄
cauſa eſſe inſufficiens: q: in xp̄o ēt nihil fuit ad malū
impellens: ⁊ tamen reſiſtendo malo meruit. Et dicō ſꝫ
quoſdam ꝙ hoc intelligitur non de quolibet merito
ſed de merito ſatiſſactionis: ad quaꝫ pena requirit᷑.
ſed hoc non videtur eſſe ad propoſitum: q: Adam
merito ſatiſfactiōis non indigebat. Et ideo aliter po
teſt dici ꝙ ratio meriti ex duobus poteſt ſumi. vel ex
habitu informante: ⁊ ſic omnis actus vel facilis vel
difficilis gratia informatꝰ meritoriꝰ eſt. vel ex cōdi-
tione actus precipue in quo eſt difficultas: ⁊ hāc rō
nem merendi i reſiſtendo peccato non habuit.

Aliud quoqꝫ pretermittendū non eſt quod
tal' in vnoquoqꝫ homine ⁊c. Oſtēſa diuer
ſitate quadā ptiuꝫ anime hic oſtendit quo
modo contingat in eis peccatum eſſe. Et
diuiditur in partes tres. In prima oſtendit qualiter
in vna quaqꝫ parte anime poſſit eſſe peccatum mor-
tale ⁊ veniale. In ſcd̄a aſſignat huiuſmodi digreſ-
ſionis quam fecit cauſam. ibi. Hic de partibus aie
in' ſeruimus. In tertio remouet quandam dubitatio
nem que poſſet accidere diſtinguendo ſenſualitatis
nomen. ibi. Non eſt autem ſilentio pretereundū ⁊c.
Prima diuiditur in duas. In prima adaptat ꝑ quā
dam ſimilitudinem proceſſuꝫ peccati in viribus ani
me peccato protorum parentum quantum ad vitum

⁊ mulierem ⁊ ſerpentem. In ſecunda oſtendit q̃liter
in ſingulis ꝯtingat eē peccatū. ibi. Nūc ſupeſt oñde
re ⁊c. Et circa hec tria facit. Primo oñdit qualiter
ꝯtingat in ꝑtibus aīe peccatum mortale vel veniale
eſſe. Secūdo ſūmatim colligit ea q̃ dixerat. ibi. Ita
q̄ꝫ vt breuiter ſūmam perſtringā ⁊c. Tertio inducit
auctoritates ad ꝯfirmandū. ibi. Hic aūt Aug. in libro
xii. de trinitate ⁊c. Hic queruntur. vi. Primo quis
motus ſit ſenſualitatis ⁊ rōnis inferioris ⁊ ſupioris.
Secūdo vtrū motus ſenſualitatis poſſit eſſe pecca
tum. Tertiū vtrū in rōne poſſit eſſe peccatū. Quar-
to vtrū delectatio rationis inferioris aliquo mō poſ
ſit eſſe mortale: ſi diu permaneat. Quinto vtrū in rō
ne ſuperiori poſſit eſſe peccatū veniale. vi. vtrū ue
niale per multiplicationem vel alio modo poſſit eē
mortale.

a D primum ſic proceditur. videtur ꝙ inſuffi
cienter ⁊ inconuenienter diſtinguant̄ī littera
motus ſenſualitatis ⁊ inferioris ⁊ ſuperioris
rationis. Ois eniꝫ virtus naturaliter in ſuū obiectū
moueт̄: ſed virtus generatiua ⁊ nutritiua eſt quedā
naturalis virtus. ergo habet aliquē motū naturaleꝫ
in actum generationis ⁊ comeſtionis: ⁊ ita ꝑter motū
ſenſualitatis ⁊ rōnis oꝫ ponere motū nāleꝫ. ¶ Pre.
motus ſpecificat̄ per terminum: ⁊ actus per obiectū
ſed aliquis actus peccati ē actus generatiue: ⁊ obie
ctum alicuiꝰ actꝰ peccati ē obiectū generatiue ⁊ nu-
tritiue. ergo motus in iſtud obiectū ad generatiuā ꝑ-
tinet: ⁊ nō ad ſenſualitatē ⁊ rōnē: ⁊ ita iſufficient̄ mo
tus anime diuidunт̄. ¶ Pre. diuerſaꝝ potentiaruꝫ
diuerſa ſunt delectabilia ſicut ⁊ diuerſe opatiōes de
lectatio enim opationem ſequitur vt in. x. ethicorum
dr̄: ſed ſenſualitas ⁊ inferior rō. ſunt deuerſe potētie
ergo delectationem nō hūt circa idem: ⁊ ita inconue
nienter ponitur circa ideꝫ delectari in quo delectat̄
ſenſualitas. ¶ Pre. ſicut ſupra dictū ē rō ſupior ⁊ i-
ferior non differt per eſſentiā potentie: ⁊ in reſpectu
eiuſdem obiecti per diuerſa media negotiari habꝫ:
ſi ergo rōni inferiori attribuitur delectatio circa ſen
ſibilia ex hoc ꝙ de ſenſibilibus negotiari hꝫ ꝑ rōnes
ciuiles: ⁊ a rebus creatis ſūptas: vr̄ ꝙ etiā ſuperiori
rōni poſſit aliq̄ delectatio circa ſenſibilia aſcribi. Ex
hoc ꝙ de eis per rōnes diuinas negotiat̄ ſm ꝙ intē
dit eternis conſulēdis vt dictū eſt. ¶ Pre. cōſenſus
ꝑtinet ad eū cuius eſt iudicium: ſed eiuſdem eſt iudi
care ⁊ regulare. cū igitur rō ſupior ſit regula rōnis in
ferioris vr̄ ꝙ conſenſus in delectationem ad rōnem
ſuperiorem non pertinet: ſed ad inferioreꝫ. ¶ Pre.
eiuſdem potētie nō ſunt diuerſi actus: ſꝫ rō inferior ē
vna potentia. ergo videtur ꝙ inconuenient̄ aſſignē
tur ſibi duo motus. ſ. delectari. ⁊ conſentire in delec
tationē. ¶ Sed ꝯ ē qđ in littera determinat̄. ¶ Rō
dō ꝙ motus vt dicit phs: eſt via in ens. vnde in pti
bus aie motus proprie dr̄ inclinatio ad aliquid: ⁊ iō
quibus viribus inclinatio non conuenit eis proprie
motus non attribuitur. Inclinatio autem eſt in appe
titu qui mouet in aliquid agendum: ⁊ ideo actus ap
petitiuarum virtutum motus vocātur: non autē pro
prie actus apprehenſiuarum. Eſt autem in nobis tri
plex appetitus. ſ. naturalis ſenſitiuus ⁊ rational'. Na
turalis quidem appetitus puta cibi eſt quem nō ima
ginaꝰ gignit: ſed ipſa qualitatum naturalium diſpoſi
tio quibus naturales vires ſuas actiones exercent.
Hic autem motus in nullo rationi ſubiacet: nec obe-
dit. vnde nec in eo peccatum eſſe poteſt. ⁊ ideo hic ꝑ
termittitur. Appetitus autem ſenſitiuus eſt qui ex ꝑ
cedenti imagine vel ſenſu conſequitur: ⁊ hͦ vocatur
motus ſenſualitatis. Appetitus autem rōnal' eſt qui
ſequitur apprehenſionem rationis: ⁊ hͦ dicit̄ motus
rationis qui eſt actus voluntatis. ſed rationis app̄
henſio dupliciter eſſe poteſt. vna ſimplex: ⁊ abſoluta
quando. ſ. ſtatim ſine diſcuſſione apprehenſum diiu
dicat: ⁊ talem apprehenſionem ſequitur voluntas q̄
dicitur non deliberata. Alia eſt inquiſitiua quādo. ſ.
rōcinando bonum vel malum ꝯueniens vel nociuū
inueſtigat: ⁊ talē apprehenſionē ſequit̄ voluntas de
liberata. rō ergo inferior que diſponendis intendit
vtroqꝫ modo motum voluntatis circa terrena elice
re poteſt vel quando ſubito apprehendit hͦ eſſe con
ueniens vel nociuum corporis: ⁊ tunc ſequitur motꝰ
rationis inferioris qui dicitur delectatio: q: tunc ac-
cipit illud quod corpori delectabile eſt vt faciendū:
vel quando inquirendo deliberat: ⁊ tunc non poteſt
ſequi appetitus ante deliberationem finitam: ⁊ tunc
conſentire dr̄ in delectationem. ratio autem ſuperior
q: per ſe rebus terrenis non intendit: ſed ſolum ſm
ꝙ regulatur rationibus eternis non ſequitur ipſam
aliquis motus niſi deliberatus reſpectu. ſ. hoꝝ terre
noꝝ: ⁊ ideo reſpectu eorum non attribuitur ſibi dele
ctatio: ſed ſolum vltimus conſenſus qui. eſt cōſenſus
in executione operis. ¶ Ad primum ergo dicenduꝫ
ꝙ ſicut dictum eſt motus naturalis: ideo pretermit-
titur: q: in ipſo peccatum eſſe non poteſt. ¶ Ad ſe-
cundum d cendum eſt ꝙ cum vires ſuperiores ali-
quo modo ordinent inferiores circa actum genera-
tiue ⁊ nutritiue contingit eſſe actus etiam aliaruꝫ vt
ſenſus vel rationis. verbi gratia. maturatio ſeminiſ
⁊ organizatio prolis ⁊ huiuſmodi abſolute ad gene-
ratiuam pertinēt: ⁊ q: generatiua nullo modo ratio-
ni obedit: ideo in hiis actibus nullo modo contingit
eſſe peccatum: ſed appetitus delectationis ⁊ delec-
tatio ipſa que in coitu accidit: ⁊ alia huiuſmodi que
ad virtutem ſenſitiuam ⁊ motiuam pertinēt poſſunt
ordinari a ratione vel vitari. vnde in hiis peccatū
eſt que nec ad potentiam generatiuam vel nutriti-
uam pertinent. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ ſicut cō
tingit idem eſſe apprehenſum per ſenſum ⁊ rationeꝫ
ita etiam contingit idem eſſe deſideratum per vtrū
q: ⁊ ideo q̄uis non ſit eadem operatio vtriuſqꝫ tam̄
poteſt eſſe circa idem: ⁊ per conſequens etiam dele
ctatio que operationem conſequitur. vnde non eſt i
conueniens ſi circa idem ſenſus: ⁊ ratio delectatur
non tamen eodem modo: ſed ſenſus delectatur in eo
ſub ratione delectabil' in ſenſu. ratio vero inferior
ſm ꝙ accipitur in ratione boni vel conuenientis ad
regimen corporis. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ ſi-
cut dictum eſt ratio ſuperior non habet motum circa
res temporales niſi deducendo ad eas per modum
conſilij rationes eternas: ⁊ ideo non ſe habet niſi vt
deliberans de eis: ⁊ ideo ſibi delectatio in hiis non
attribuitur que nominat quandam complacentiam
non deliberatam: ſed tantum conſenſus qui delibe-
rationem conſequitur. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ
ratio ſuperior regulat inferiorem: ⁊ ratio inferior ſen
ſualitatem: ⁊ etiam ſeipſaꝫ aliquo modo dirigere po
teſt: quando autē ſunt plura principia ordinata ſem
per ordinatio in vltimum attribuitur primo ⁊ ſūmo
ſicut patet in artibus ſubalternatis: quia ciuilis con
ſiderat vltimuꝫ finem humane vite militaris aut vi
ctoriam que eſt citra hunc finem: ⁊ ſic de aliis: ⁊ ſm

hoc dico ꝙ rationi ſuperiori reſeruatur iuditium re
ſpectu vltimi quod eſt executio operis: ⁊ ideo attri-
buitur ſibi conſenſus i opus. rationi vero inferiori at
tribuitur iuditium reſpectu aliquorum ad opus ordi
natorum: ⁊ ideo attribuitur ſibi ꝯſenſus in delectatio
nem: non tamen eſt dubium quin etiam ſuperior iudi
care poſſit de hoc de quo iudicat inferior. vnde ⁊ cō
ſenſus in delectatione ſuperioris eſſe poteſt ſi fiat in
quiſitio per rationes eternas. ❡ Ad tertium dicen-
dum ꝙ delectatio ⁊ conſenſus in delectationem non
ſunt diuerſi actus ſm genus qui diuerſitatem poten
tie exigant: ſed differunt per deliberatum ⁊ non deli
beratum vt dictum eſt. vnde non eſt inconueniens
vtrūqꝫ rationi inferiori attribui.

Ad ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ ī ſen
a ſualitate non poſſit eē peccatū. Senſualitas
enī nobis pecoribuſqꝫ cōmunis eſt vt ſupra
dictum eſt: ſed in pecoribus non eſt peccatum vt de
peccato agimus. ergo nec nobis ſm ſenſualitatē pec
catum conuenit. ❡ Preterea. omne peccatuꝫ in vo
luntate eſt ſm Auguſtinum. ſed ſenſualitas a volun
tate ſecluſa eſt, cum voluntas ſit in ratione ſm phi
loſophum. ergo in ſenſualitate non eſt peccatum.
❡ Preterea. virtus ⁊ vitium cū ſint contraria ſunt
in eodem: ſed ſenſualitas cuꝫ ſit perpetue corruptio
nis ſm ſtatum preſentis vite ſubiectam virtutis eē
non poteſt. ergo nec in ea peccatum eſſe poterit.
❡ Preterea. nulli imputatur aliquid ad culpaꝫ qḋ
in eius poteſtate non eſt: ſed motus ſenſualitatis nō
eſt in poteſtate noſtra cum deliberationem rationis
precedat. ergo non poteſt eſſe peccatum. ❡ Prete-
rea. actus proprius ⁊ naturalis alicuiꝰ nō poteſt eſſe
peccatum: ſed moueri in delectabilia ſecundum car
nem eſt actus proprius ⁊ naturalis ſenſualitatis. cuꝫ
ſit motus potentie in proprium obiectum. ergo in h̄ n̄
poteſt eſſe peccatuꝫ. ❡ Preterea. peccatū poſt mor
tem etiam in anima manet: ſed ſenſualitas non ma
net: quia ſolus intellectus ſeparatur vt philoſophus di-
cit in ſecundo de anima ⁊ xi. metha. ergo in ſenſuali-
tate non eſt peccatum. ❡ Sed contra. Aug. dicit. ꝙ
nonnullum vitium eſt cum caro aduerſus ſpiritū concu
piſcit: ſed h̄ non contingit niſi ſm inordinatos motus
ſenſualitatis. ergo in ea eſt vitium ⁊ peccatum. hoc
etiam expreſſe habetur per hoc quod in littera dicitur
ꝙ ſi in motu ſenſualitatum peccati illecebra tenea-
tur veniale ac leuiſſimum peccatum eſt. ergo videtur
ꝙ ſaltem veniale peccatum in ſenſualitate eē poſſit
❡ Reſpōdeo dicendū ꝙ omnes primi motus qui ſenſua
litati aſcribuntur vt verba Aug. aſſerunt peccatum
ſunt: ſed motus precedentes quos ſupra naturales
diximus qui imaginem non ſequūtur: ſed ſoluꝫ natu
ralium qualitatum actionem ratione peccati carent
ſm ꝙ poteſt verificari quorūdam dictum qui dicūt
ꝙ motus primo primi non ſunt peccatum: ſed motus
ſecundo primi ſunt peccatum vt per primo primos
motus naturales: ⁊ per ſecundo primos motus ſen-
ſualitatis intelligamus in qua peccatum eſt etiam ſi
cut in ſubiecto quod ſic patet. Peccatum enim vt ꝑ
tinet ad preſentem conſiderationeꝫ non eſt aliud q̄
inordinatus actꝰ ad genꝰ moris pertinens nullꝰ au-
tem motꝰ ponitur in genere moris niſi habita cōpa
ratione ad voluntatem que principium eſt moraliū
vt ex. vi. metha. pꝫ: ⁊ ideo ibi incipit genꝰ moris vbi
primo dominium voluntatis inuenitur: hꝫ aūt volū
tas i quibuſdā dn̄iū completuꝫ in quibuſdam vero cō
pletum: Cōpletum dominiū habet in illis actibꝰ qui
ex imperio voluntatis procedunt: ⁊ hii ſunt actꝰ de
liberationem ſequentes qui rationi aſcribuntur: ſed
incompletum dominium habet in illis actibꝰ qui nō
per imperium rationis procedunt: ſed tamen volun
tas eos impedire poterat: vt ſic quodammodo vo-
luntati ſubiaceant quantum ad h̄ quod eſt impediri
vel non impediri: ⁊ ideo inordinatio que in hiis ac-
tibus contingit rationem peccati hēt tamen comple
ti: ⁊ ideo in hiis actibꝰ peccatum leuiſſimum ⁊ venia
le eſt non autem mortale qḋ ē ꝑfectum peccatum de
formitas autem cuiuſlibet actꝰ illi potentie attribui
tur vt ſubiecto que actꝰ principium eſt: ⁊ ideo cum
ſenſualitas ſit principium horum actuum conueni-
enter in ea peccatum eſſe dicitur vt in ſubiecto.
❡ Ad primum ergo dicendum ꝙ quāuis ſenſualitas
nobis pecoribuſqꝫ cōis ſit tamen aliquid conuenit
ſenſualitati in nobis quod non conuenit ſibi in brutis
ſ. eſſe aliqualiter ſubiectam rationi ratione cuius in
ſenſualitate humana poteſt eſſe peccatum non auteꝫ
in ſenſualitate brutali. ❡ Ad ſecundum dicenduꝫ ꝙ
omne peccatum eſt in voluntate non ſicut in ſubiec
to ſed ſicut in cauſa: ſed voluntatem eſſe cauſam ali
cuius peccati contingit dupliciter vel per ſe: vt quā
do actus peccati ex imperio voluntatis procedit vel
quaſi per accidens quādo non impedit quod impe
dire poteſt ſicut dicitur aliquis facere id quod non
impedit cum impedire poſſit: ⁊ hoc modo eſt cauſa
primorum motuum. ❡ Ad tertium dicendum ꝙ
electio eſt principale in virtute vt philoſophus i ethi.
dicit. vnde oportet omnem actum virtutis ex electio
ne procedere propter quod etiam virtus habitus
electiuus dicitur in ſecundo ethi. ⁊ ideo virtus non
poteſt eſſe niſi in illꝰ actibus qui ex imperio volunta
tis procedunt quāuis etiam ſint ſenſitiuaꝝ potentiarū ppē
quod in iraſcibili ⁊ concupiſcibili ponimus eſſe vir
tuteꝫ: ⁊ ſimiliter etiam eſt de eo ꝙ perfectā rōnē pec
cati hꝫ qḋ per ſe virtuti opponitur: ⁊ iō actꝰ iraſcibilꝰ et
ꝯcupiſcibilꝰ pōt eē actꝰ virtutis: ⁊ peccati mortalꝰ: ſed
ſenſualitas vt ſupra dictū eſt noīat per ſe ſenſitiuam
ſm ꝙ magis ad carnē depreſſa ē, ꝓpter nō ſequitur in
operando imperiū voluntatis: ſed mouetur ꝓprio motu: ⁊ iō
in ea nō pōt eſſe actꝰ virtutis vel peccati mortalꝰ: ſꝫ
quoddā icōpletū ī genere moris qḋ ē peccatū veniale.
❡ Ad quartū dicendū ꝙ motꝰ iſti quodāmō ſunt in ptāte
noſtra: ⁊ alio mō nō ſunt. ſi. n. quilibꝫ eoꝝ ſigillatiꝫ ꝯſi-
deretur ſic i ptāte nr̄a ſunt quia quēlibet eoꝝ ꝑueniendo
īpedire poſſumꝰ: ſi aūt oēs ſilꝰ ꝯſiderētur ſic i ptāte nr̄a
nō ſunt: quia dū vni obuiare nitimur ex alia ꝑte pōt mo
tꝰ illicitus ſubrepere nō. n. pōt eē ſilꝰ intētio retinentꝭ
voluntatis ꝯ diuerſa i actu. ❡ Ad quītū dicendū ꝙ aliquis actꝰ
pōt eē ꝓprius ſenſualitatis ſimpliciter quod nō ē ꝓpriꝰ ſen
ſualitatis ſm ꝙ hūana ē quā ſenſualitatis hūane ē vt eiꝰ
motꝰ nō ſit ꝯ rectitudinē rōnis. vn̄ ſequitur ꝙ aliquis actꝰ
in brutis ē laudabilꝭ qui i hoie ē vituperabilꝭ. ❡ Ad ſextuꝫ
dicēdū ꝙ quāuis potētie ſenſitiue ſm quorūdā opinio
nē ꝑ ſuā eſſentiā nō maneāt poſt mortē manent tn̄ in
ſua radice. ſ. i eēntia aie a qua potētie fluūt: ⁊ ſic ma
net peccatum ſenſualitatis in anima ſm ꝙ pecca-
tuꝫ vniꝰ potentie in totum redundat.

Ad tertiū ſic ꝓcedit. vr̄ ꝙ i rōne nō poſſit eē
a peccatū. Nō eni potētiā cognitiuā noiat: ſꝫ
peccatū ad effectū ꝑtinet. ergo ī rōne peccatum
nō ē. ❡ Pre. in tertio de aia dicit phs ꝙ itellectꝰ ſem
ꝑ ē rectꝰ: ſed vbi ē rectitudo ꝑpetua ibi nō pōt eē pec

cati curuitas.ğ i rõne q̃ ad itellectū ptinet peccatuꝫ
eē nõ põt. ¶ Pre. Dyo.dicit.iiij.c.de di.no.pecca
tū eē ꝯ rõnē.ſi ğ i rõne eēt peccatū in rõne aliqd ꝯriū
rationi exiſteret qð ē ipoſſibile.ğ ⁊ pmū.ſ.i rõne pec
catū eē. ¶ Pre.ſupioꝛ rõ hꝫ hūc actū vt cõtēplādis
eternis ihereat ſicut ſupꝛa dictū ē:ſꝫ ex hoc ꝙ aliquiſ
eternis inheret non peccat.ergo in ratione ad min⁹
ſupioꝛi nõ põt eē peccatū. ¶ Pre.i ptibus aie inue-
nit̃ aliqua ppetue coꝛruptiõis.ſ.ſenſualitas:inuenit̃
ēt aliqua in qua põt eē:⁊ peccati curuitas:⁊ virtutis
rectitudo.ğ ad pfectionē potētiaꝝ aie oꝫ eſſe aliqua
que ſit ppetue rectitudinis:ſed hoc nulli ꝯgruentius
aſcribitur qꝫ ſuperioꝛi rõni.ğ in ea nõ põt eē peccatū
¶ Sed ꝯ. Eligere ad rõnē ptinet:ſed ꝯtingit eē ele
ctionē rectā ⁊ nõ rectā.ğ vr̃ ꝙ i rõne poſſet eē pecca-
tū. ¶ Pre.ſic ſe hꝫ rõ ſpeculatiua ad ſcibilia:ita ſe
hꝫ rõ pꝛactica ad opabilia:ſꝫ in ſcibilibus cõtingit eē
peccatū in rõne ſpeculatiua ex eo ꝙ qs non recte rõ
cinat̃.ğ vr̃ ꝙ ēt in operabilibus contingat eē in rõne
peccatū ex eo ꝙ nõ recte eligit̃. ¶ Reſpondeo dð ꝙ
rõnis peccatū pt dici dupl'r. Uno mõ ex eo qð ē ipi⁹
rõnis ſm ſe:⁊ ſic dicimus eē in rõne peccatū qn̄ iudi
cando errat ſiue ſit i ſpeculatiuis ſiue in operatiuis:
⁊ h eſt peccatū in cognitõe ex eo ꝙ male ſillogizatur.
Alio mõ dr̃ eē peccatū in rõne ex pte volūtatis que
per iudiciū rõnis regulat̃:vt tūc i rõne peccatū eſſe
dicat̃ qn̄ ſequit̃ peruerſa electio. Sciendū ē igit̃ ꝙ q
dā pħi poſuerunt ꝙ ſecundo mõ nõ ꝯtingit eſſe in rõ
ne peccatū niſi ēt pmo mõ rõ erret dicentes oē pctm̄
ignoꝛantiā eē ⁊ ſciētē peccare nõ poſſe quoꝝ primus
fuit ſocrates vt in.vij.ethi.dr̃ hac rõne induct⁹ qð
nõ vr̃ ꝯueniēs vt nobiliſſimū qð ē ſcia ab ignobilib⁹
paſſionib⁹ vincat̃.vn̄ ſi ſcia eſſet in nobis paſſiones
viles nõ ſequeret̃:qð q: ad ſenſuꝫ falſum apparet:
iõ pħs in eodē libꝛo oñdit quõ ꝯtingat ſcientē pecca
re diſtinguens ſciam in vli ⁊ pticulari:⁊ ſimilit̃ ſciam
in habitu ⁊ actu:⁊ in hitu dupl'r:q: habitus aliqñ li-
gatus eſt ne in actionē exeat vt in ebꝛijs qñqꝫ autem
non eſt ligatus.dicit ergo ꝙ ꝯtingit peccātē eē ſciētē
in vli:⁊ in actu in particulari autem non contingit
eſſe ſciētē i actu:ſꝫ in hitu tm̄ ligato paſſione vel ire
vel concupiſcentie ne rõ in rectā electionē pꝛorūpat
ſed motum paſſionis ſequatur:⁊ ſi etiaꝫ oꝛe quis paſ
ſioni ſubditus ea que ſm rectaꝫ rationem ſunt pꝛofe
rat in pticulari:non tm̄ mente id tenet ſicut ebꝛius ſa
pientū v̓ba põt oꝛe pꝛoferre que intellectu nõ capit:
⁊ ideo cū rõ in opandis quodāmodo ſillogizet inue-
nit̃ iuditiū rõnis rectū in maioꝛi ꝓpõne q̃ vlis ē mi-
noꝛi aūt ꝓpõne q̃ pticularis ē admiſcet̃ paſſio q̃ circa
pticulare viget.vn̄ ſeqtur coꝛruptio rõnis in ꝯcluſio
ne electiõis.vbi gr̃a.ſi dicatur nulla foꝛnicatio eſt cõ
mittenda in hoc iudiciū rõnis pfectū eſt:ideꝫ ꝓpona
tur alia ois foꝛnicatio ē delectabilis ſub quibus dua
bus aſſumatur vna pticularis h.ſ.accedere ad hāc
mulierem eſt foꝛnicatio ſi ratio ſit foꝛtis:vt nec etiā
in pticulari paſſione vincatur inducet concluſioneꝫ
negatiuam eligens foꝛnicationē non cõmittere:ſi au
tem paſſione vincatur elitiet concluſionē affirmati-
uam eligens in foꝛnicatione delectari:⁊ ſic ſoluitur h
eſſe peccatum in rõne quando.ſ.poſt rõnis delibera
tionem eo ꝙ ratio in pticulari coꝛrumpitur ꝑ paſſio-
nem ſequitur pꝛaua electio:⁊ ſi quidem deliberatio
fiat per rationes diuinas dicetur eſſe peccatuꝫ in ſu
perioꝛi ratione vt ſi pꝛocedat ex hoc ꝙ omne pꝛohi-
bitum lege dei eſt vitandum:ſi vero per rationes
cauſatas dicitur eſſe peccatuꝫ in ſuperioꝛi ratione vt
ſi pꝛocedat ex hoc ꝙ omne in quod tranſcenditur me
dium virtutis eſt vitanduꝫ vel aliquid huiuſmodi.
¶ Ad pꝛimuꝫ ergo dð:ꝙ ratio qꝫuis ſit cognitiua po
tentia tamen eſt directiua volūtatis.vnde non põt
eſſe peccatum in voluntate niſi ſit aliquo modo i ra
tione pꝛecipue cum voluntas non ſit niſi boni vl' ap-
parentis boni.vnde malam voluntatem aliquo mõ
pꝛecedit falſa eſtimatio.ſed peccatum contingit eſſe
in rõne dupl'r vt dictū ē. ¶ Ad ſcðm dð:ꝙ intellect⁹
nõ ē idē qð rõ:Ratio enī impoꝛtat quēdā diſcurſum
vnius in aliud. Intellectus aūt ıpoꝛtat ſubitā appꝛe
hēſionē alicuius:⁊ iõ intellectus ꝓpꝛie ē pncipioꝝ q̃
ſtatim cognitioni ſe offerūt ex quibus rõ ꝯcluſiones
elicit que per inquiſitionem innoteſcunt.vnde ſicut
in ſpeculatiuis i intellectu pncipioꝝ nõ põt eē erroꝛ:
ſꝫ i deductiõe ꝯcluſionū ex pncipiis:ita ēt in opatiuis
intellectus ſemper eſt rectus:ſed ratio recta ⁊ non
recta. ¶ Ad tertium dicendum:ꝙ coꝛrupta ratio nõ
eſt ratio ſicut falſus ſyllogiſmus pꝛopꝛie non eſt ſyl-
logiſmus:⁊ ideo regula humanoꝛum actuum non eſt
ratio quelibet:ſed ratio recta:⁊ ideo philoſophus in
tertio ethi.dicit ꝙ homo virtuoſus eſt menſura alio
rum.vnde ex hoc non ſequitur ꝙ in ratione non ſit
peccatum:ſed ꝙ non ſit in ratione recta. ¶ Ad quar
tum dicendum:ꝙ ſicut ſupꝛa dictum eſt rõ ſupioꝛ nõ
tantum inheret eternis ꝯſpiciendis per ꝯtēplationē
ſed etiam conſulendis ad directionem operis cõtin
git autem ꝙ deductio rõnis que eſt ex rõnib⁹ eternis
coꝛrumpatuꝛ per paſſionem ſicut etiaꝫ illa que eſt ex
ciuilibus rationibus.vnde in vtraqꝫ peccatum eſſe
poteſt. ¶ Ad quintum dicendum:ꝙ in anima eſt ali
quid quod eſt ppetue rectitudinis.ſ.ſinderesis q̃ qui
dē nõ eſt rõ ſuperioꝛ:ſed ſe hꝫ ad rõnē ſuperioꝛem ſi
cut intellectus pꝛincipioꝛum ad ratiocinationem de
concluſionibus.

a Ad quartū ſic pꝛoceditur.videtur ꝙ in dele-
ctatio inferioꝛis rõnis nõ ſit peccatum moꝛ-
tale. Non eniꝫ eſt peccare moꝛtaliter niſi ei⁹
cuius eſt aduertere rõnem diuini pꝛecepti cū pecca
tum moꝛtale determinetur ex eo ꝙ eſt contra legem
diuinam:ſed aduertere pꝛeceptum diuinum non eſt
inferioꝛis rõnis:ſꝫ ſuperioꝛis que eternas rõnes cõ
ſulit.ergo peccatū moꝛtale non poteſt eſſe in ratione
inferioꝛi:ſed tantum in ſuperioꝛi. ¶ Pre.vt cõiter
dr̃ nulla circūſtantia peccatum aggrauat in infinitū
q: quātitas que ex accidēte relinquitur non põt eſſe
maioꝛ qꝫ eſſentialis quātitas peccati:ſed delectatio
rationis inferioꝛis ſi non diu teneatur eſt peccatū ve
niale vt in littera dr̃.ğ per hoc ꝙ diu tenet̃ nõ effici
tur moꝛtale peccatū. Si dicat̃ ꝙ nõ dr̃ diuturnal' vl'
moꝛoſa a moꝛa tēpoꝛis:ſed ex ꝯſenſu adueniente.
¶ Cõtra. Conſenſus in veniale non eſt niſi veniał
ſed delectatio per ſe ſumpta eſt veniale vt dictum
eſt.ergo cõſenſus in ea non erat moꝛtal'. ¶ Pre.nõ
eſt moꝛtale quod non eſt pꝛohibitum lege diuina:ſed
conſentire in huiuſmodi delectationes dūmõ in op⁹
non conſentiatur non eſt pꝛohibitum lege diuina.er-
go non eſt peccatum moꝛtale. ¶ Pre.maius eſt pec
catum homicidij qꝫ foꝛnicationis:ſed ſi aliquis cogi
tet de occiſionibus multoꝛum ⁊ in cogitatione delec-
tetur ⁊ in delectationeꝫ conſentiat:non videtur pec
care moꝛtaliter.ergo videtur ꝙ nec etiam ſi conſen
tiat in delectationem carnis dummodo in actuꝫ non
conſentiat. ¶ Contra eſt quod in littera dicitur in

pluribus locis. ¶ Preterea. ſicut vir poterat peccare mortaliter: ita ⁊ mulier in coniugio primorum parentum: ſed inferior ratio mulieris figuram exprimit ergo in ea mortale peccatū eſſe poteſt: ſed non ſecū dum ſubitam delectationem. ergo ſecundum delectationē moroſam. ¶ Reſpondeo dicendū ꝙ ſic ſupra dictum eſt delectatio rationis inferioris nihil aliud eſt quam complacentia voluntatis in eo quod apprehenditur cōueniēs per inferiorem rationem: hec autem delectatio eſt vt in littera dicitur ſi ſtatim vt mentem attigerit auctoritate viri expellat veniale peccatū ꝫ enim contingit quando talis complacentia ſequitur ſubitam rationis apprehenſionem ſi vero diu teneatur peccatum mortale eſt. Hec autem diuturnitas nō eſt ex quantitate temporis iudicanda: ſed magis ex deliberatione rationis: ſi enim poſt deliberationem ratiōis inferioris adhuc delectatio illa placeat moroſa delectatio dicetur: ⁊ tunc erit in delectationem conſenſus: ⁊ tunc mortale peccatum eſt: vt magiſter dicit: ⁊ verba Aug. ſonare videntur: quamuis quidam in ꝫ magiſtro contradicant auctoritates Auguſtini exponentes. Sed opinio magiſtri valde probabilior eſt ⁊ ſecurior. quod ſic patet. quedam enim operationeſ ſunt que ex ſuo genere peccata mortalia ſūt ut fornicatio: furtum: ⁊ huiuſmodi: ꝙ autem aliquod horum peccatorum mortale non ſit non poteſt eſſe niſi per accidens in quantum. ſ. eius ſubiectum peccati mortalis capax non eſt: philoſophus autem vult in x. ethi. ꝙ idem iuditium eſt de operatione ⁊ delectatione. vnde ſi operatio eſt per ſe bona: ⁊ delectatio eſt per ſe bona ⁊ econtrario: ꝙ ergo delectatio conſequens per operationem que eſt per ſe peccatū mortale non ſit mortalis ꝫ non eſt niſi per accidens. ſ. ex defectu ſubiecti: vnde quandocūque mala delectatio vel operatio reducitur ad ꝫ in quo poteſt eſſe perfecta ratio peccati vel virtutis de neceſſitate incipit eſſe peccatum mortale: perfecta autem ratio virtutis vel peccati mortalis non poteſt eſſe ſine electione rationis conſiliantis ⁊ deliberantis: ⁊ ideo quicquid fornicationis ante ꝫ inuenitur: ſtatim peccatū mortale eſſe incipit. vnde etiam ſi vſus exteriorum membrorum: ⁊ delectatio eorum eſſet ſine voluntate tali: peccatum non eſſet ſicut beata Lucia dixit ſi inuitam me violari feceris caſtitas mihi duplicabitur ad coronam: ſed conſenſus adueniens actui exteriori facit peccatum mortale. Similiter appetituſ ſenſualitatis ⁊ delectatio conſequens appetitū ante conſenſum rationis deliberate peccatum mortale non eſt: ſed poſt conſenſum rationis deliberantis peccatum mortale incurritur. ¶ Ad primum ergo dicēdum ꝙ ſicut ratio inferior regit vires ſenſibiles: ita ratio ſuperior regit inferiorem. vnde ſicut in viribuſ ſenſibilibus eſt virtus: ⁊ vitium ex ꝫ ꝙ participant regimen rationis: ita etiam in inferiori ratione poteſt eſſe peccatum mortale ex hoc ꝙ regitur a ratiōe ſuperiori cuius eſt aduertere diuina precepta.

¶ Ad ſecundum dicendum ꝙ ſicut dictum eſt non dicitur diuturna delectatio propter moram temporis: ſed ex conſenſu rationis deliberate.

¶ Ad tertium dicendum ꝙ conſenſus in veniale quod eſt veniale ex genere vt verbum ocioſū non eſt mortalis: ſed conſenſus in illud veniale quod ē veniale per accidens bene poteſt eſſe mortal': quia per talem conſenſum remouetur illud accidens quod rationem peccati mortalis ſauferebat. ſ. deliberationem rationis non attingere. ¶ Ad quartum dicendum etiam ꝙ interior delectatio diuino precepto prohibetur vt per hoc quod dicitur non concupiſces rē proximi tui. ſi tamen nullū tale preceptum eſſet ad huc rō non ſequitur: quia ex hoc ipſo ꝙ aliqua operatio prohibetur deſignatur eſſe per ſe mala in quo cūque ſit tam ipſa quam delectatio eius niſi per accidens prohibeatur. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ ſecundū diuerſitatem operationum eſt diuerſitas delectationum. vnde alterius nature eſt delectatio que ſequitur operationem appetitiue virtutis: ⁊ delectatio q̄ ſequitur operationem cogitatiue ſicut enim cogitatio de homicidio vel luxuria ſine appetitu aliquo nō reducitur niſi inordinata ſint ad genus luxurie vel homicidii: ſed ad aliud genus quod eſt curioſitas vel vanitas: ita etiam delectatio conſequens talē cogitationem non pertinet ad genus homicidii vel fornicationis. vnde conſenſus in talem delectionē non eſt peccatum mortale ſed veniale: quia enī vanitas cogitationis non eſt mortalis ex genere ſuo etiam delectatio conſequens appetitum homicidii vel fornicationis reducitur ad idē peccati genus ſicut ⁊ appetitus ipſe. vnde ſicut in fornicatione ſi aliquiſ conſentiat in delectationem que appetitum concupiſcibilis reſpectu fornicationis ſequitur erit peccatum mortale: ita etiam: ⁊ multo amplius ſi conſentiat in delectationem que appetitum iraſcibil' reſpectu homicidii ſequitur erit peccatum mortale.

a Ad quintum ſic proceditur. videtur ꝙ in ſuperiori parte rationis non poſſit eſſe peccatum veniale. Peccatum enim ſuperioris rationis non eſt niſi per hoc ꝙ deflectitur a rationibus eternis: ſed ab eis deflecti non cōtingit niſi per peccatum mortale. ergo in ratiōe ſuperiori non erit peccatum niſi mortale. ¶ Preterea contemptus peccatū mortale facit: ſed nō poteſt eſſe ꝙ aliquis poſt deliberationem in actum peccati conſentiat ſine contemptu. ergo cum ſuperior ratio ſine deliberatione non peccet videtur ꝙ in ipſa nunquam ſit niſi mortale peccatum. ¶ Preterea. conſenſus in actum peccati mortalis ſemper eſt mortale peccatum: ſed motus ſuperioris partis rationis dicitur eſſe conſenſus i actum. ergo ad minus in genere mortalis peccati ſuperior ratio nunquam venialiter peccat. ¶ Preterea. in partibus anime inuenitur aliquid in quo non poteſt eſſe niſi veniale peccatum. ſ. ſenſualitas inuenitur etiam aliquid in quo poteſt eſſe ⁊ veniale ⁊ mortale ſcilicet inferior ratio. ergo ad complectionem partiū anime oportet eſſe aliud in quo non poſſit eſſe niſi peccatatum mortale. ꝫ autem non eſt ſindereſis: quia in ipſa non eſt peccatum. ergo relinquitur ꝙ ipſa ſit ſuperior ratio. ¶ Preterea. peccatum veniale ex corruptiōe carnis oritur: quia ſic ſupra probatū eſt Adam in primo ſtatu venialiter peccare non poterat: ſed ſuperior ratio eſt in ſummo remotionis a carne. ergo in ipſa peccatum veniale eſſe non poteſt.

¶ Contra. Conſenſus in actum venialis peccati non eſt grauior quam ipſe actus: ſed quidam actus ſunt venialia peccata vt loqui otioſa: ⁊ huiuſmodi. ergo conſenſus in huiuſmodi eſt etiam veniale: ſed conſenſus in actum pertinet ad ſuperiorem rationem. ergo in ipſa poteſt eſſe peccatum veniale.

¶ Pre. ſicut aliorum peccatorum contingit eſſe aliquos motus ſubitaneos ex ſurreptione ita ēt ⁊ infidelitatis: ſed nō eſt dēm tales motus eſſe peccata mortalia: cū ergo nō ſint motus niſi ſuperioris partis rōnis: cuius eſt dīna conſpicere: videtur ꝙ in ipſa veniale peccatū eſſe poſſit. ¶ Reſpondeo dō ꝙ aliquē motū eſſe veniale peccatum cōtingit ex duobus. aut ex ipſo genere actus quod veniale ē: ſicut verba ocioſa. aut ex parte eius cuiꝰ eſt motꝰ inq̄ſtū videlꝫ motus ille electionē precedit: in qua p̄ncipalitas virtutis ⁊ vicii ꝓcedit. Sciendū eſt igitur: ꝙ vnaqueqꝫ potentia quā aliquo modo poſſibile eſt eleuari ad illud qđ eſt ſupra ſe pōt habere aliquē ſubitū motum i id quod ſibi ſm ſe cōuenit: ⁊ aliū motū habere pōt in id quod ſibi conuenit ratione eiuſ ꝙ eſt eleuata in aliquid ſuperius: ſicut in appetitu ſenſibili pꝫ. nā ipſe ſubitū motū habꝫ in id quod eſt conueniens ſm ſenſum: inquantū autem eſt regulatus ratione ⁊ perfectus habitu virtutis habet motum poſt deliberationem in id quod eſt ſm rationē conueniens. ſicut aūt appetitus ſenſibilis eleuatur per regimen rationis i id quod eſt ſupra ſe: ita etiam ratio ſuperior eleuatur per lumen fidei in id quod eſt ſupra naturalem ſuam cognitionem. ⁊ ideo ſubitus motus apprehenſionis ſuꝑioris rōnis ē ſm naturalem ſuam cognitionem q ſi in aliquo fidei obuiet erit motꝰ infidelitatis ex ſurreptione: ⁊ ita ꝓpter defectū deliberationis erit veniale pctm̄. ſm hoc ergo diſtinguendū eſt: q2 aut motus ſuꝑioris rōnis eſt ī id qđ eſt veniale ex genere: et ſic etiā motꝰ eius venialis erit. aut ē ī id qđ ē mortale ex gn̄e. ⁊ hoc ꝯtingit dupl'r: q2 vel illđ eſt ꝓpriū obiectū eiꝰ: ⁊ ſic hꝫ circa illud duos motꝰ. vnū ſubitū: q p̄cedit deliberationē: ⁊ hoc erit veniale pctm̄ aliū deliberatū: ⁊ hoc erit mortale vt in motibꝰ infidelitatis pꝫ. aut ē obiectū īferioris potētie ſicut ſenſualitatis: vt pꝫ in delectabilibꝰ ſm carnē. ⁊ ſic ſuperior rō nō hꝫ motū i illđ niſi conſultationis q̄ſi miniſtrans mediū qđ de illa re ſyllogizari pōt: ⁊ ita circa illđ nō hꝫ motū niſi deliberatū. ⁊ iđ in talibꝰ motꝰ ſuperioris rōnis ſemper eſt mortale pctm̄. aliis aūt duobꝰ modiſ in ea ꝯtingit veniale peccatū eſſe. ¶ Ad primum ergo dōm: ꝙ pctm̄ ſuperioris rōnis eſt per hoc ꝙ deflectitur aliquo mō a rōnibus eternis: ſꝫ hoc cōtingit dupliciter vel ſimpl'r: ſicut i mortali pctō p qđ deflectitur q̄s a lege dei actu ⁊ hītu nō tm̄ faciēs p̄ter eā ſed ꝯtra eā: vel ſm qđ ſicut in veniali pctō quo q̄s relinquit legē dei actu ſꝫ nō habitu. nō ꝯtra eā: ſꝫ p̄ter eaꝫ faciens. ¶ Ad ſcđm dōm ꝙ deliberatus ꝯſenſus in veniale nō ſemꝑ ꝓcedit ex tali ꝯtēptu vt mortale peccatū faciat. qui. n. hoc mō in veniale ꝯſentit vt ſi eēt ꝯtra legē dei nullo mō fieret manet intra limites venialis pcti etiā ſi vertaẜ eē veniale pctm̄. ſi aūt hꝰ modo in ipm̄ cōſentiaẜ vt etiā ſi ꝓhibitū eēt p̄cepto nihilominus fieret talis conſenſus in veniale: ex genere ēt mortalis eēt. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ in illđ mortale qđ ꝑtinet ad obm̄ inferioris potētie nō hꝫ ſuperior ratio aliū motū niſi conſenſū deliberatū: eo ꝙ ad ipſā non ꝑtinet ſm ſe ꝯſiderare ꝯuenientia corporis: ſꝫ ſolū ꝯſiliari de his: ⁊ iđ in talibꝰ nō peccat niſi mortaliter. ſecus aūt ē in illis mortalibꝰ q̄ circa ꝓpriū obiectū cōmittuẜ: vt ſup̄ dictū eſt. ¶ Ad q̄rtū dōm ꝙ hꝫ ꝙ ſenſualitas nō peccat niſi venial'r ē ex impꝑfectione eius ſꝫ pctm̄ veniale nō tm̄ cātur ex iꝑfectōe agētis: ſꝫ ēt ex ipſo gn̄e actꝰ. ⁊ iđ nō oꝫ ꝙ potētia q̄ſtuncunqꝫ ſit perfecta ꝙ motus eiꝰ nō pōt eē venialis. ſequeretur aūt ſi tm̄ ex iꝑfectōe agētis veniale cāreẜ. Sic. n. ꝑ oppoſitū iꝑfectio ꝑfectiſſimū rn̄deret. ¶ Ad q̄ntū dōꝫ: ꝙ veniale pctm̄ nō eſt ex corruptōe carnis: ſicut ex cā prima: ſꝫ ſicut ex cā p̄xia. q2 p hoc ꝙ caro corrupta traduciẜ oēs aīe potētie quodāmō corrūpuntur. ⁊ ita corruptio redūdat in ipſam rationem ſuperiorē q̄uis a carne ſit remotiſſima.

D ſextū ſic ꝓcediẜ. vr̄ ꝙ veniale poſſit fieri
a mortale. Ita. n. dicit Augu. ſup. i. can. Jo. de venialibus loquēs. Iſta leuia noli negligere ſi ꝯtēnis qn̄ pōderas expaueſce qn̄ nūeras leuia multa faciēt vnū grāde multe gutte implent fluuiū multa grana faciūt maſſā ſed grāde nō diciẜ niſi peccatū mortale. ḡ ex multis venialibꝰ fit vnū mortale. Itē Aug. in lib. de. x. cordis. Nolite ꝯtēnere venialia: q2 minima ſūt: ſꝫ timete q2 plīa ſūt. plerūqꝫ. n. beſtie minute mlta necāt. Si ꝓiciaẜ q̄ſqꝫ i locū pullicibꝰ plenū: nūqđ nō moriẜ ibi: ⁊ minutiſſima ſē grana arene: ſꝫ ſi arena ampliꝰ i nauim mittaẜ mergit illam vt ꝑeat: q̄ꝫ minute ſūt gutte pluuie: nōne pluuie iplent flumia ⁊ domos deiciūt: timēda eſt ergo ruina multitudinis ⁊ ſi non magnitudinis. ¶ Pre. oē finitū oī finito proportionabile ē. ſꝫ ꝯplacētia qua aliq̄s in pctō mortali ad bonū cōmunale conuertitur finita eſt. ergo ꝓportionabilis ē ꝯplacētie qua aliquis i peccato veniali conuertitur ad cōmunicabile bonū. ergo multiplicatum veniale vnum mortale facit. ¶ Pre. delectatio añ deliberationem rationis eſt veniale peccatū. ſed poſt ꝯſenſum deliberatū efficiẜ mortal'. ḡ veniale peccatū poteſt fieri mortale. ¶ Pre. vt in q̄nto phy. dr̄: motus eſt vnꝰ q eſt ꝯtinuus. ſꝫ ꝯtingit aliquē motuꝫ inordinatū ꝯtinuū in p̄ma parte ſui nō in contētu dei fieri ⁊ ſic eſt venialis: ⁊ poſtmodū in ꝯtēptu dei ⁊ ſic erit mortalis. ḡ illđ qđ priꝰ fuit veniale pōt fieri mortale. ¶ Pre. diſpoſitio fit habitꝰ: vt in predicamentis phs dicit: ſed veniale ē diſpō ad mortale. ḡ veniale pōt fieri mortale. ¶ Pre. eadē eſt diſtantia mortalis ad veniale ⁊ venialis ad mortale. ſꝫ mortale ꝑ ꝯfeſſionē fit veniale. vt Ambro. dicit. ergo ⁊ veniale pōt fieri aliq̄n mortale. Ad hoc ēt eſt quod in littera diciẜ: ꝙ q̄dam nō dānant niſi ſepiꝰ fiant vel facienda decernanẜ: vt de ocioſo v̄bo ⁊ hmōi. ſꝫ damnatio nō ē niſi per pctm̄ mortale. ḡ ſi verbū ocioſum ſepiꝰ itereẜ: erit peccatū mortale. ¶ Sed contra. eorum que in infinitū diſtant vnū nō poteſt in aliđ trāſmutari: ſed mortale ⁊ veniale in infinitum diſtāt: qđ eorum pena oſtendit: q2 veniali debeẜ pena temporalis: ⁊ mortali eterna. ergo veniale non poteſt fieri mortale. ¶ Pre. iteratio actus non diuerſificat ſpeciem: ſed veniale ⁊ mortale diuerſa genera peccatorū ſunt. ergo per hoc ꝙ veniale multiplicaẜ non fiet mortale. ¶ Reſpōdeo dō. ꝙ cū queriẜ an veniale poſſit fieri mortale: tripl'r pōt intelligi. aut ita ꝙ vnꝰ ⁊ idē nūero actꝰ q̄nqꝫ fit veniale: ⁊ poſt modum fiat mortale. ⁊ hoc eē nō pōt. q2 vnꝰ actus non eſt niſi ſemel. ex quo. n. ſemel trāſit iterꝫ reſumi nō pōt idē numero. ⁊ iđ ſi ſemel fiat veniale nunq̄ꝫ erit mortale. Vel ita ꝙ aliq̄s actꝰ q ex gn̄e ſuo venialis eſt aliquo modo mortalis fiat: ⁊ hoc poſſibile eſt ſi tm̄ placeat vt finis in eo conſtituaẜ: cum enim impoſſibile ſit eē duos fines vltimos quandocunqꝫ ponitur aliquod bonum cōmunicabile finis vltimus vite oportet ꝙ deus ſi non pro fine habeatur: ⁊ cum finis maxime

ſit dilectus:oportet ꝙ illud in quo finis conſtituitur ſupra deum diligatur:quod conſtat peccatum mortale eſſe.huiuſmodi autem complacentie expreſſiſſimũ ſignum eſt quando aliquis alicui rei etiam non prohibite tantum adheret vt conſentiat ſi etiã eẽt prohibitum illud ſe non relicturum: vt precipue patet in quibuſdam ebrioſis qui totam vitã ſuam in vino poſuerunt.⁊ in hiſtrionibus qui verba ocioſa ſectantur Alio modo poteſt intelligi vt multa venialis pertingãt ad quantitatem peccati mortalis.⁊ hoc quidem per ſe loquendo eſt impoſſibile:quia reatus ⁊ macula mortalis peccati in infinitum diſtat ab ea que eſt venialis cum peccatum mortale priuet infinitũ bonum:quod eſt bonum increatum.per veniale autem peccatum tollatur aliquod cãtum vt feruor charitatis diſtantia autem priuationum menſuratur ex his que priuantur. vni etiam eorum debetur pena eterna ⁊ alteri temporalis. Sed per accidens poſſibile eſt:cum enĩ veniale ſit diſpoſitio ad mortale ex hoc ꝙ aliquis frequenter venialiter peccat:fit in eo etiã ꝓnitas ad peccandum mortaliter.quanto enim magis conſueſcit in aliquo opere tanto magis ſibi placet illud:q: ſignum habitus eſt delectatio operis: vt in ſecundo ethicorum dicitur.hoc tamen non de neceſſitate contingit quantumcunq; enim excreſcat pronitas ad peccandum per iterationem venialiũ ſemper tamen manet libertas in voluntate ne in peccatum mortale delabatur.⁊ ſic patet reſponſio ad duas primas auctoritates. Non enim intelligitur ꝙ multa venialia faciant vnũ mortale p ſe ſ; p accidens: vt dictum eſt. ¶ Ad tertium dicendum:ꝙ non oportet omnium inferiorum accipere proportionem aliquam:ſicut linee ⁊ numeri nulla eſt proportio:q: vt in quinto euclidis dicitur:proportio eſt certitudo menſurationis duarum quantitatum eiuſdem generis:⁊ ita q̃uis complacentia mortalis ſit finita: non tamẽ oportet vt ſit proportionata complacentie venialis quia eſt alterius rationis.alia enim ratione placet finis ⁊ alia ea que ſunt ad finem.ſemper.n. plus placet finis. vnde quantumcunq; multiplicetur complacentia venialis non adequabit complacentiam mortalis. Uel dicendum ꝙ complacentia mortal' peccati poteſt conſiderari dupliciter: vel ex parte eius cui placet:⁊ ſic finita eſt:q: ex potentia finita non poteſt procedere actus infinitus vel ex parte eius qđ placet:⁊ ſic infinita eſt:quia placet vt finis qui deſideratur vt infinitum bonum:quia propter finem vltimum omnia deſiderantur. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ motus delectationis qui eſt ĩ ſenſualitate nullo modo fit mortalis.ſed conſenſus rationis adueniens qui eſt alius cum diuerſarum potentiarum non ſit vnus actus numero.vnde non ſequitur ꝙ actus qui prius ſunt venialis poſtea ſit mortalis. ¶ Ad quintum dicendum:ꝙ ille actus continuus q̃uis ſit vnus ſecundum eſſe nature conſideratus:tamen non eſt vnus conſideratus in eſſe morali: imo pro duobus actibus computatur. ¶ Ad ſextum dicendum:ꝙ diſpoſitio ꝓprie dicitur illud quod ſe habet vt incompletum in motu ad perfectum:quod eſt terminus motus:ſicut qui addiſcit habet diſpoſitionem ſcientie q̃ perficitur in termino motus diſcipline.contingit autẽ terminum motus eſſe duplicem:quia vel eiuſdẽ generis vel alterius. verbi gratia. alterationis terminus eſt qualitas ſicut eiuſdem generis ſed forma ſubſtantialis:ſicut alterius generis.ſi ergo diſpoſitio cõparetur ad id quod eſt terminus motus eiuſdem generis ſic conſtat ꝙ diſpoſitio poteſt fieri illud ad qđ diſponit ſicut calor imperfectus fit calor perfectus ſi autem accipiatur terminus motus alterius generis hoc nunq̃ contingit ſicut calor imperfectus q̃tumcunq; excreſcat nunq̃ fit forma ſubſtantialis ignis. Dico ergo ꝙ veniale non eſt diſpoſitio ad mortale ſicut ad terminum eiuſdem generis ſed alterius.⁊ idõ veniale nunq̃ fit mortale. ¶ Ad ſeptimum dicendum: ꝙ eſt equiuocatio in veniali:cum enim dicitur ꝙ culpa mortalis per confeſſionem fit venialis: non intelligitur de veniali ex genere ſcḋm ꝙ hic de veniali loquimur:ſed intelligitur de veniali ex euentu quod quidem dicitur veniale per quandam ſimilitudinẽ ad veniale.q: ſ.manet reatus ad penam temporalẽ pro culpa mortali quam confeſſio deleuit:non ita ꝙ culpa in culpam mutetur: ¶ Ad octauum dicendũ ꝙ hoc quod dicit magiſter intelligendum eſt non per ſe ſed per occaſionem inquantum.ſ. venialia frequẽter occaſionaliter ĩ mortale inducunt inquantum faciunt pronitatem ad illud. Et ideo de talibus cogitationibus ⁊c. Uidetur hoc eſſe contra illud quod prius determinatũ eſt.quia percuſſio pectoris: ⁊ pater noſter: valent ad dimiſſionem peccati venialis: ⁊ eſt ſatiſfactio propria venialium. ergo videtur ꝙ moroſa delectatio de qua hic loquitur ſit veniale peccatum. Et dicendum.ꝙ q̃uis huiuſmodi ſit ſufficiẽs ſatiſfactio pro veniali peccato ⁊ non pro mortali tamen etiam ad dimiſſionem peccati mortalis valent vnde pro mortalibus pater noſter dicere debemus ⁊ pectus tondere. Non enim ratio noſtra deduci ⁊c. Uidetur hoc eſſe falſum:quia quedam peccata ſpiritualia ſunt in quibus non eſt aliqua carnis delectatio. Sed dicendũ ꝙ hoc intelligitur in genere peccatorum carnalium quorum appetitus ad ſenſualitatem pertinet. Non eſt autem ſilentio pretereundum ⁊c. Hic per ſcripturas non canonem biblie: ſ; dicta ſanctorum ſignat:ratio autem dicti eſt propter conuenientiam ſenſualitatis ⁊ inferioris rationis: quia vtraq; attendit ea que ad corpus pertinent:ſ; ratio inferior ſub rationibus vlibus:⁊ ſenſualitas ſub rationibus particularibus ⁊ materie concretis.

Diſtinctio Uigeſimaquinta.

Redit ad liberi arbi.conſiderationem.

i Am vero ad propoſitum redeamus.ſ. ad libe.arbi.tractatum. Quod philoſophi diffinientes dixerunt liberum de voluntate iudiciũ: quia poteſtas ipſa ⁊ habilitas voluntatis ⁊ rationis quam ſupra diximus eſt liberum arbitrium:libera eſt ad vtrumlibẽ: quia libere poteſt moueri ad hoc vel ad illud liberum. ergo dr̃ ar.q̃tũ ad volũtatẽ.q: volũtarie moueri ⁊ ſpõtaneo appetitu ferri ad ea põt que bona vel mala iudicat vel iudicare valet.

Qđ liberum arbi.non pertinet niſi ad futurum:nec ad omne futurum.

Hoc autem ſciendum eſt q liberum
b arbitrium ad preſens vel ad preteri/
tum non refertur: ſed ad futura conti/
gentia. Quod enim in preſenti eſt determina
tum eſt: nec in poteſtate noſtra eſt: vt tunc ſit
vel non ſit quando eſt. Poteſt enim nō eſſe
vel aliud eſſe poſtea. ſed non poteſt non eſſe
dum eſt: vel aliud eſſe dum id eſt quod eſt.
Sed in futuro an hoc ſit vel illud: ad poteſta
tem liberi arbitrii ſpectat. Nec tamē omnia
futura ſub poteſtate liberi arbitrii veniunt: ſ3
ea tantum que per liberum arbitrium poſſint
fieri vel non fieri. Si quis enim tale quid ve
lit ac diſponat facere quod in eius nullatenꝰ
ſit poteſtate: vel quod ſine ipſius diſpoſitio/
ne eque fieret: in hoc liberum arbitrium non
habet.

Quod ſupra poſita deſcriptio liberi ar
bitrii nō conuenit deo: nec his qui glorifica
ti ſunt.

Et quidem ſecundum predictam aſſi/
c gnationem in his tm̄ videt̄ eſſe libe.
ar. qui voluntatem mutare ꝛ contra/
ria poſſunt deflectere. In quorum. ſ. poteſta
te eſt eligere bonum vel malum: ꝛ vtrumlib3
ſecundum electionem facere vel dimittere. ſe/
cundum qd̄ nec in deo nec in his hominibꝰ
qui tanta beatitudinis gratia ſūt roborati vt
iam peccare nequeant liberum arbitrium eē
nequit. Sed q deus liberum arbitrium ha/
beat. Auguſtinus doc3 in libro. xxii. de ciui.
dei: ita inquiens. Certe deus ipſe nunquid
quoniam peccare non poteſt. ideo. liberū ar.
habere negandus ē. Ambroſius quoq3 in
lib. de trin. ait: Paulus dicit q2 omnia ope
rat̄ vnus atq3 idem ſpiritus: diuidens ſingu
lis prout vult. i. pro libere voluntatis arbi.
non pro neceſſitatis obſequio.

Qualr̄ in deo accipit̄ liberum arbi.

Sed alr̄ accipit̄ liberum arbi. in crea/
f tore q̄ in creaturis. Dei etenim li
berum arbi. dicit̄ eius ſapientiſſima
ꝛ omnipotens voluntas: que non neceſſita/
te ſed libera voluntate omnia facit prout vlt.
Ideoq3 Hieronymus attendens non ita eē
liberum arbi. in deo ſicut ē i creaturis ab ipſo
videt̄ excludere li. ar. in omelia quadam de p
digo filio dicens. Solus deus eſt in quē pec
catum non cadit nec cadere poteſt cetera
cum ſint liberi. ar. in vtranq3 partem flecti poſ
ſunt. Dum ait cetera: indicat liberum arbi. ſi
cut ē in ceteris non eſſe in deo.

Quod angeli ꝛ ſancti qui iam beati ſunt
libero arbi. non carent.

Angeli vero ꝛ ſci qui iam cum domi
a no feliciter viuunt: atq3 ita gr̄a beati
tudinis cōfirmati ſunt: vt ad malum
flecti nec velint: nec poſſint. li. ar. non carent.
Unde Aug. in libro. xxii. de ciui. dei ait. Si
cut prima immortalitas fuit quam peccando
adam pdidit poſſe nō mori: ita primum li. ar.
poſſe nō peccare nouiſſimū nō poſſe pecca/
re. Idem i ench. Sicut oportebat priꝰ homi
nem fieri vt bene velle poſſ3 ꝛ male. poſtea ve
ro ſic erit vt male velle non poſſit. nec iō care
bit li. arbi. Multo quippe liberius erit arbi
trium: quod omnino nō poterit ſeruire pecca
to. neq3 aut voluntas nō eſt: aut libera dicen
da nō eſt: qua ſic bti eē volumus: vt eē miſeri
nō ſolū nollemꝰ: ſ3 neq̄q̄ velle prorſus poſſi
mus. Sicut ergo aia noſtra ēt nunc h3 nolle
infelicitatē: ita nolle iniquitatē ſemp hitura ē.
Sed ordo ſeruandus fuit: quo ds̄ voluit oſtē
dere q̄ bonū ſit aial rōnale q etiam peccare
poſſit quamuis ſit melius quod peccare non
poſſit. Ecce his verbis euidēter aſtruit̄ q pꝰ
btitudinis cōfirmationē: erit in hoīe lib. arb.
quo peccare nō poterit: ꝛ nūc in angelis eſt
ꝛ in ſanctis qui cum domino ſunt ꝛ tāto vti
q3 liberius quanto a peccato immunius ꝛ ad
bonum pronius. Quo enim quiſq3 ab illa
ſeruitute peccati de qua ſcriptum eſt: qui fa/
cit peccatū ſeruus eſt peccati. lōgius abſiſtit:
tanto in eligendo bonū liberius habet iudi/
ciū. Unde ſi diligenter inſpiciat̄ liberum vi/
debitur dici arbitrium: quia ſine coactione
ꝛ neceſſitate valet appetere vel eligere: quod
ex ratione decreuerit.

De libertatis ar. differentia ſ3 diuerſa tpa.

Ex predictis pſpicuū fit q maior fuit
e libertas arbi. prima q̄ ſcda. ꝛ tertia
multo maior q̄ ſcda vl' prima. Pri
ma. n. libertas ar. fuit in qua poterat peccare
ꝛ non peccare. Ultia vero erit in qua poterit
nō peccare: ꝛ non poterit peccare. Media ve
ro eſt in qua poteſt peccare ꝛ non poteſt nō
peccare an̄ reparationem etiam mortalr̄: pꝰ
reparationem vero ſaltem venialr̄.

De quatuor ſtatibus liberi ar.

Et poſſunt notari in hoīe quatuor ſta
tus li. ar. an̄ pctm̄. n. ad bonū nil im/
pediebat ad malū nil ipellebat. Nō
habuit infirmitatē ad malum: ꝛ habuit adiuto
rium ad bonum. Tūc ſine errore rō iudicare
ꝛ voluntas ſine difficultate bonum appetere
poterat. Pꝰ peccatū vero an̄ repationē gr̄e
pmit̄ a cōcupia et vincit̄: ꝛ habet infirmita/
tem in malo. ſed non habet gratiam i bono.

Et ideo poteſt peccare ⁊ non poteſt non pec
care etiam damnabiliter. Poſt reparationē
vero ante confirmationem premitur a concu
piſcentia: ſed non vincitur. ⁊ habet quidem i
firmitatem in malo: ſed gratiam in bono: vt
poſſit peccare propter libertatem ⁊ infirmita
tem ⁊ poſſit non peccare ad mortem propter
libertatem ad gratiam adiuuantē. Nondū tū
hꝫ poſſe oīo nō peccare vł ñ poſſe peccare ꝑ
pter infirmitatem nondum perfecte abſortaꝫ
⁊ ꝑpter grām nondum perfecte conſumatā.
Poſt confirmationem vero infirmitate pe/
nitus conſumpta ⁊ grā conſumata: nec vinci
poterit nec premi: ⁊ tunc habebit non poſſe.
peccare.

De corruptione liberi arbitrii p pctm̄.

i Unde manifeſtum eſt ꝙ preter alias
penalitates pro peccato illo incurrit ho
mo penam in corruptionē ⁊ depreſſi
onem liberi arbitrii. per illud namqꝫ peccatū
naturalia bona corrupta ſunt in homine: et
gratuita detracta. hic eſt enim ille qui a latro
nibus vulneratus ē ⁊ ſpoliatus. Vulneratuſ
quidem in naturalibus bonis quibus non
eſt priuatus. Alioquin non poſſꝫ fieri repa/
ratio. Spoliatus vero gratuitis: que per gra
tiam naturalibus addita fuerant. Hec ſunt
data optima ⁊ dona perfecta: quorum alia
ſunt corrupta per peccatum. i. naturalia vt in
genium memoria intellectus. Alia ſubtracta
ideſt gratuita: quanꝗ̄ ⁊ naturalia ex grā ſint.
Ad generalem quippe dei gratiam pertinēt.
Sepe tamen huiuſmodi diſtinctio fit: cū grē
vocabulum ad ſpeciem non ad genus referē
Corrupta eſt ergo per peccatum libertas ar
bitrii ⁊ ex parte perdita. Unde Auguſtinus
in euch. Libero arbitrio male vtens homo:
⁊ ſe perdidit ⁊ ipſum. Cum enim libero arbi
trio peccaretᷣ victore peccato ammiſſum eſt ⁊
liberum arbi. A quo enim quis deuictus ē
huic ſeruus additus eſt. Ecce liberuꝫ arbi. di
cit hominem amiſiſſe: non quia poſt peccatū
non habuit liberum arbi. ſed quia libertateꝫ
arbitrii perdidit: non quidem omnem: ſed li
bertatem a miſeria ⁊ a peccato.

De tribus modis libertatis arbi.

e Eſt namqꝫ libertas arb. triplex. ſcilicꝫ
a neceſſitate: a peccato ⁊ a miſeria.
A neceſſitate ⁊ ante peccatum ⁊ poſt
eque liberum eſt ar. Sicut enim tūc cogi nō
poterat: ita nec modo. Ideoqꝫ voluntas me/
rito apud deum iudicatur: que ſemper a ne/
ceſſitate libera eſt: ⁊ nunꝗ̄ cogi poteſt. Ubi
neceſſitas: ibi non eſt libertas. Ubi non eſt
libertas: nec voluntas: ⁊ ideo nec meritum.
Hec libertas in omnibus eſt tam in bonis
ꝗ̄ in malis. Eſt ⁊ alia libertas a peccato. ſcꝫ
de qua dicit Apoſtolus. Ubi ſpiritus do/
mini ibi libertas ⁊ veritas: ⁊ i euangelio. Si
filius vos liberauerit: vere liberi eritis. Hec
libertas a ſeruitute peccati liberat ⁊ ſeruos iu
ſtitie facit. ſicut econuerſo ſeruitus peccati li/
beros iuſtitie facit. Unde apoſtolus: libera/
ti a peccato ſerui facti eſtis iuſtitie. Et item.
Cum ſerui eſſetis peccati liberi fuiſtis iuſti/
tie. Hanc libertatem homo peccando amiſit
Ideoqꝫ Auguſtinus dicit ꝙ hō male vtens
libero arbi. ⁊ ſe perdit ⁊ ipſum: quia perdita
eſt per peccatum libertas non a neceſſitate ſꝫ
a peccato. Qui enim facit peccatum ſeruus
eſt peccati. Iſtam libertatem que eſt a pecca/
to illi ſoli nunc habent: quos filius per gra/
tiam liberat. ⁊ reparat: non ita ꝙ penitus ſint
ſine peccato in hac mortali carne. ſed vt pecca
tum in eis non dominetur neque regnet. Et
hec eſt vera ⁊ bona libertas que bonam pa/
rit ſeruitutem: ſcilicꝫ iuſticie. Unde Auguſti
nus in euche. Ad iuſticiam faciendam non
erit aliquis liber niſi a peccato liberatus eſſe
iuſticie ceperit ſeruus. ⁊ ipſa eſt vera libertas
propter recte facti leticiam. ſimul ⁊ pia ſerui/
tus propter precepti obedientiam. Eſt alia
libertas non vera male ſeruituti adiuncta. que
eſt ad malum faciendum: vbi ratio diſſentit a
voluntate iudicans non eſſe faciendꝫ quod
voluntas appetit. Ad bonum vero faciendū
concordat ratio voluntati. ⁊ ideo ibi vera li/
bertas eſt ⁊ pia. De libertate autem ad ma/
lum ⁊ ſeruitute mala: ait Auguſtinus i euch.
Serui additi peccato. ſ. que poteſt eſſe liber/
tas niſi quando eum peccare delectat? Libe
raliter enim ſeruit qui ſui domini voluntateꝫ
libenter facit: ac per hoc ad peccandum liber
eſt qui peccati ſeruus eſt.

Queſtio de libertate ad malum: an ſit ipſa
libertas libe. ar. an alia.

b Hic queri poteſt: vtrum hec libertas
qua quis liber eſt ad malum: ſit liber
tas arbitrii. Si enim libertas arbi/
trii eſt: bonum quidem eſt. quia libertas ar/
bitrii bonum naturale eſt. Quibuſdam vide
tur ꝙ ſit ipſa libertas arbitrii que ſemper bo
na eſt. ſed propter peccati ſeruitutem ad ma/
lum fit liberior ⁊ pronior: ⁊ ideo dicitur non
vera eſt libertas: quia ad malum eſt. Aliis aūt
videtur ꝙ hec libertas arbitrii ad maluꝫ. quā
ſupra commemorauit Auguſtinus: non ſit
ipſa libertas arbitrii. ſed ſit quedam promptaſ

peccandi:⁊ curuitas que ex pctõ eſt ⁊ mala ẽ ſit Queſtio alia de libertate ad bonũ an ipſa pctẽ libertas liberi ar. vel non.

ſ Imiliter etiam queri ſolet vtrum ⁊ illa libertas vera que eſt ad iuſtitiaꝫ faciendã ſit ipſa libertas arbitrii. Quidam dicunt illam eandem eſſe; ſed per grãm reparatam qua iuuante libera eſt ad bonum ſine grã vero non eſt libera ad bonum. vnde Auguſtinus in encb. Iſta libertas ad benefaciendum: vnde erit homini addicto ⁊ vendito: niſi eum redimat ille qui dicit. Si filius vos liberauerit vere liberi eritis. Qd̃ anteꝗ̃ fieri incipiat in homine: quomodo quiſꝗ̃ d̃ libero arbi. gloriatur qui nondum eſt liber ad operandum bene? Ecce aperte oſtendit liberum arbi. per gratiam liberari: vt per illud bene operetur quis. Ideoqꝫ dicunt illam libertatem veram que eſt ad bene faciendnꝫ cuius ſupra meminit Auguſti. eſſe libertatem ipſam arbitrii gratia dei liberatam ⁊ adiutã. Alii vero putant non eſſe ipſaꝫ arbitrii libertatem: ſed aliam quandam que ex gratia ⁊ libero arbitrio in mente hominis deo operãte incipit eſſe cum reparatur.

Certa determinatio vtriuſqꝫ queſtiõis qua dicitur libertas ad bonum ⁊ ad malum ẽ libertas arbitrii.

v Erum nobis magis placeꝫ vt ipſa libertas arbitrii ſit: ⁊ illa qua quis liber eſt ad maluꝫ: ⁊ illa qua quis liber eſt ad bonum faciendum. Ex cauſis enim variis ſortitur diuerſa vocabula. Dicitur enim libertas ad malum faciendum anteꝗ̃ p grãm ſit reparata. Sed cum per gratiaꝫ fuerit reparata dicitur libertas ad bonum faciendum. quia ante grãm libera eſt voluntas ad malũ: per gratiam vero libera fit ad bonum. Semper igĩr voluntas hominis aliquo modo libera eſt: ſed non ſemper bona eſt. Non eniꝫ eſt bona niſi a peccato liberata. Eſt tamen a neceſſitate libera. Unde Auguſtinus in lib. de grã ⁊ lib. arbi. Semper in nobis voluntas libera eſt: ſed non ſemper bona eſt. aut. n. libera eſt iuſticie quando ſeruit peccato: ⁊ tũc eſt mala: aut ⁊ peccato libera eſt quando ſeruit iuſticie: ⁊ tunc eſt bona.

De libertate a miſeria.

e St iterum libertas a miſeria de qua apoſtolus ait: ⁊ ipſa creatura liberabitur a ſeruitute corruptiõis i libertatem glorie filiorum dei. hanc libertatem homo ante peccatum habuit: qui omni carebat miſeria: ⁊ nulla tangebatur moleſtia: ⁊ plenius habebit in futura beatitudine: vbi miſer eſſe non poterit ſed in hac vita que eſt inter primum peccatum ⁊ vltimam confirmationem nemo a miſeria liber eſt quia pena peccati nõ caret

Repetit de corruptione liberi arbitrii vt addat alia.

e X predictis iam apparet in quo per peccatum ſit imminutum vel corruptum liberum arbitrium. Quia ante peccatum nulla erat homini difficultas: nullumqꝫ impedimentum de lege membrorum ad bonum: ⁊ nulla impulſio vel inſtigatio ad malum. Nunc autem per legeꝫ carnis ad bonum impeditur: ⁊ ad malum inſtigatur vt nõ poſſit velle ⁊ perficere bonum niſi per gratiã liberetur ⁊ adiuuetur: Quia vt ait apoſtolus. Peccatum habitat in carne. liberuꝫ ergo arbitrium cum ſemper ⁊ in ſingulis ſit liberuꝫ non eſt tamen pariter liberum: ⁊ in bonis et in malis: ⁊ ad bona ⁊ ad mala. Liberius tamẽ eſt in bonis vbi liberatum eſt ꝗ̃ in malis vbi liberatum non eſt. Et liberius eſt ad malum quod per ſe poteſt ꝗ̃ ad bonuꝫ quod niſi gratia liberetur ⁊ adiuuetur non poteſt.

De libertate que fit ex gratia: ⁊ que ex natura.

l Ibertas ergo a peccato ⁊ a miſeria per gratiam eſt. Libertas vero a neceſſitate per naturam vtramque libertatem nature ſcilicet ⁊ gratie notat apoſtolus cum ex perſona hominis non redempti ait. Velle adiacet mihi: perficere autem non inuenio: ac ſi diceret: habeo libertatem nature: ſꝫ non habeo libertatem gratie. Ideo non eſt apud me perfectio boni. Nam voluntas hominis quam naturaliter habet non valet erigi ad bonum efficaciter volendum vel opere implendum: niſi per gratiam liberetur ⁊ adiuuetur. liberetur quidem vt velit ⁊ adiuuetur vt perficiat. Quia vt ait apoſtolus non ẽ volentis velle neqꝫ currentis currere: id eſt operari: ſed miſerentis dei qui operatur i nobis velle ⁊ operari bonum. Cuius gratiam non aduocat hominis voluntas vel operatio: ſed ipſa gratia voluntatem preuenit: preparando vt velit bonum: ⁊ preparatam adiuuat: vt perficiat.

i Am ad propoſitum redeamus. Poſtꝗ̃ determinauit d̃ libero ar. oſtendẽdo qd ſit ⁊ conſequẽter de aliis potentiis aie: vt oſtenderet in quibus lib. arbi. poneretur. Hic determinat quaſdam liberĩ arbi. conditiones. Et diuiditur in partes duas. In

prima oſtendit quorum ſit lib. arbi. vt obiectorum:
In ſecunda quorum ſit vt ſubiectorum. ibi. Et qui-
dem ſm predictam aſſignationem. Circa primū duo
facit. Primo oſtendit ꝙ liberū arbitriū ſe habet ad
vtrunq oppoſitorum ſm ꝙ eſt tantum futurorum cō
tingentium. ibi. Hoc autem ſciendum eſt ⁊c. Et qui-
dem ſecundum predictam aſſignationem. Diuidit
hec pars in duas. In prima oſtendit quorum ſit lib.
arbi. quia dei. angelorum: ⁊ hominum. In ſecunda
quomō in hominibꝰ diuerſimode inuenitur ſm diuer-
ſos ſtatus. ibi. Ex predictis perſpicuum fit ⁊c. Circa
pmū duo facit. Primo īducit obiectionē ꝙ li. ar. nō
ſit ī deo nec in beatis. Scdo determinat veritatē ibi.
Sed ꝙ deꝰ li. ar. ⁊c. Et circa hoc duo facit. Primo
determinat qūtū ptinet ad deū. Scdo qūtū ptinet ad
angelos. ibi. Angeli vero ⁊ ſci ⁊c. Circa pmū duo fa-
cit. Primo oñdit ꝙ lib. ar. eſt in deo. Scdo ꝙ nō eo
dē modo ē in deo ſicut in aliis. ibi. Sz alr accipit ⁊c.
Ex pdictis pſpicuum fit ⁊c. Hec pars diuidit in duas
In pma oñdit qūo ſm diuerſos ſtatus li. ar. creſcit vl'
minuitur in oībus. Et qꝛ hoc ratione diuerſarū liber
tatū cōtingit. iō in ſcda parte diſtinguit libertatē ar.
ibi. Eſt nanq libertas ar. ⁊c. Circa primū tria facit.
Primo oſtendit ex predictis ꝙ libertas ar. qūq ma
ior qūq minor inuenitur. Scdo diſtinguit ſtatꝰ hoīs
ſm quos libertas variat. ibi. Et poſſet notari in ho-
mine ⁊c. Tertio īducit qdam correlarium ex dictis
ibi. Unde manifeſtum eſt ꝙ pꝑter alias ⁊c. Nanq li
bertas ⁊c. Diuidit hec pars in duas. In pma oſten-
dit multiplicē ar. libertatē. In ſcda oñdit q̄ ſit cuiuſ vni-
uſcuiuſq. ibi. Libertas āt a peccato. Prima diuidit
in duas. In pma ponit libertatis diſtinctionē. In ſe
cūda inducit quādā ɔclōnem ex predictis ibi. Ex pre
dictis iam apparet ⁊c. Circa pmū tria facit. Primo
diſtinguit triplicē libertatē ⁊ pſequit de primo mem
bro qd eſt libertas a coactione. Secundo proſequit
de ſecūdo membro qd eſt libertas a peccato: ibi. Eſt
et alia libertas a peccato ⁊c. Tertio proſequitur de
tertio membro: quod eſt libertas a miſeria ibi. Eſt
iterum libertas ⁊c. Circa ſcdm tria facit. Primo oñ-
dit q̄ ſit libertas a peccato. Scdo quorū ſit. ibi. Iſtā
libertatem ⁊c. Tertio mouet qūdam dubitationē. ibi.
Hic queri pōt ⁊c. Et circa hoc duo facit. Prīo mo-
uet dubitationē ⁊ ponit opiniones ad vtrāq partē.
Scdo determinat ſm ſuā opinionē. ibi. Uerum nob
placet ⁊c. Itē circa primū duo facit. Primo mouet q̄
ſtionem de libertate ad malū. Scdo de libertate ad
bonū. ibi. Silr ēt queri ſolet ⁊c. Hic querunt quinq
Primo in quibus inueniat lib. ar. Scdo vtrū li. ar.
ſemp ſit li. ar. a coactiōe: ita ꝙ cogi nō poſſet. Tertio
vtrū ad oia opera hūana li. ar. ſe extendat. Quarto
vtrum li. ar. augeatur vel minuatur. Quinto de diſti
ctione libertatis que in littera tangitur.

Ad primū ſic pꝑceditur. videt ꝙ li. ar. non ſit
a in deo: qꝛ vt in lib. de ſom. ⁊ vigil. dicit phs:
cuiꝰ eſt potētia eius ē actꝰ ⁊ ecōuerſo. ſz actꝰ
li. ar. q eſt eligere deo nō cōuenit cū electio ſequatur
conſiliū: vt in tertio ethi. dicit. Conſiliū aūt inquiſi-
tio quedam eſt cum quodam rōnis diſcurſu: qd deo
non ɔpetit. ergo videt ꝙ in deo nō ſit li. ar. Pre.
in his q̄ ſm naturā ſūt derminata ad vnam partē nō
eſt li. ar. Nō. n. dicimꝰ ꝙ lapis libero arbi. deorſū tē-
dat: ſed deus ex nature ſue conditione ſemp determi
nate bonū vult. ergo videt ꝙ li. ar. careat. Pre.
videt ꝙ nec in aliquibus creaturis ſit: ad libertatē

eni li. ar. pertinet vt aliqs ſit dñs ſui actus. ſed cuiuſ
cunq agentis actus ab aliquo priore agente cauſat
ipſe agens nō eſt dñs ſui actus: cū igit cuiuſlibz crea
ture actꝰ in cām priorē reducatur q̄ eſt ipſe deꝰ q oia
opera noſtra in nobis operat: vt Yſa. xxvi. dicit: vi-
detur ꝙ li. ar. in creatura nulla inueniat. Pre. vi-
detur ꝙ ſaltem in beatis non ſit: quia electio eſt eorū
que ſunt ad finem. ſed veniēte fine ceſſant ea q̄ ſunt
ad finem. cum ergo beati fini vltimo ɔiuncti ſint: vi-
detur ꝙ ad eos nō pertinet electio: ⁊ per ɔñs nec lib.
arbi. Item videtur ꝙ nec in viatoribꝰ ſit: qꝛ electio
eorum que ſunt ad finem ex ratione finis trahitur: ſz
ſicut in tertio ethi. phs dicit: Qualis vnuſqſq eſt ta-
lis etiam finis videtur ei. ſed qualitas alicuiꝰ eſt de-
terminata ex natura. ergo videtur ꝙ electio eorū q̄
ſunt ad finem determinetur alicui ex natura ſua. er-
go videtur ꝙ li. ar. non habeāt hoīes ad eligendū ea
que ad ipſos pertinent. Cōtra. videtur ꝙ etiam
in brutis ſit: quibuſcunq enim eſt voluntarium in ill'
li. ar. eſt. ſed vt in tertio ethi. philoſophus dicit: vo-
luntario ⁊ pueri ⁊ alia aīalia cōmunicant. ergo videt
ꝙ alia aīalia li. ar. habeant. Pre. li. ar. ɔſiſtit ī ſele
ctione ɔuenientiū ⁊ refutatione nociuorū. ſz alia ani
malia fugiūt nociuū: ⁊ pſequitur ɔueniens. ergo vi-
detur ꝙ li. ar. habeant pcipue cū ſpōte illō faciant.
Reſpōdeo dicēdo: ꝙ nihil agit niſi ſz ꝙ eſt ī actu.
⁊ inde eſt ꝙ oz omne agens eſſe determinatū ad alte
ram partem: qd enim ad vtrūlibet eſt equaliter ſe ha
bens eſt quodammodo potentia reſpectu vtriuſq. ⁊
inde eſt vt dicit ɔmentator in. ſcdo phyſi. ꝙ ab eo qd
eſt ad vtrūlibet nihil ſequitur niſi determinet. deter
minatio autem agentis ad aliquam actionem opor-
tet ꝙ ſit ab aliqua cognitiōe preſtituente finē illi acti
oni. ſed cognitio determinans actionem ⁊ preſtituēs
finē in quibuſdā quidē coniuncta ē. ſicut hō finē ſue
actionis ſibi preſtituit. In quibuſdā vero ſeparata ē:
ſicut in his que agunt per naturam. rerum eni natu-
ralium actiones non ſunt fruſtra: vt in ſcdo phyſicorū
pꝓbatur. ſed ad certos fines ordinate ab intellectu na
turam inſtituente vt ſic totū opus nature ſit quodam
modo opꝰ intelligentie: vt philoſophꝰ dicit. ſic ergo
patet ꝙ hec eſt differentia in agentibus: quia quidā
determinat ſibi finem ⁊ actum in finem illum: quidā
vero non: nec aliquod agens finem ſibi preſtituere
pōt: niſi rationem finis cognoſcat ⁊ ordinem eius: qd
eſt ad finem ipm qd ſolum in habentibus intellectū
eſt. Et inde eſt ꝙ iudicium de actione pꝓpria eſt ſolū
in habentibꝰ intellectum: quaſi in poteſtate eorū cō-
ſtitutum ſit eligere hanc actionem vel illam. vnde ⁊
dominium ſui actꝰ habere dicuntur. ⁊ pꝑter hoc ī ſo
lis intellectum habentibꝰ li. ar. inuenitur: non autem
in illis quorum actiones non determinant ab ipſis
agentibꝰ: ſed a quibuſdam aliis cauſis prioribus.
Ad primū ergo dōm: ꝙ ea que dicuntur de deo ⁊
creaturis: vt in primo lib. dictum eſt ſemper eminē-
tius in ipſo inueniuntur. ⁊ ideo electio ſaluatur ī deo
hoc modo ꝙ abiciat id qd īperfectōis eſt: retento eo
qd ad pfectionē ptinet. ꝙ. n. poſt inqſitionē ɔſilii ele
ctio fiat: hoc īperfectōis eſt ⁊ accidit li. ar. put ē ī na-
tura ignorāte. vñ ſm hoc ī deo nō ſaluat: ſed qūtū ad
hoc ꝙ determinatio ſui actus non eſt ſibi ab alio ſed
a ſeipſo: vnde ipſe veriſſime ſui operis dominus eſt.
⁊ pꝑter hoc etiā in lrā dicit: ꝙ li. ar. alr ī deo qz ī aliis
inuenit. Ad ſcdm dōm: ꝙ ad rationem li. ar. nō p-
tinet vt īdeterminate ſe habeat ad bonum vel ad ma

luni:q: li.ar. per ſe in bonum ordinatum eſt:cum bo
num ſit obiectū voluntatis:nec in malum tendat:niſi
propter aliquē defectum:quia apprehendit vt bo-
num:cū nō ſit volūtas aut electio:niſi boni aut appa-
rentis boni:⁊ iō vbi perfectiſſimū eſt li.ar. ibi in ma-
lū tendere n̄ pōt:q: imperfectū eſſe non poteſt:ſꝫ hoc
ad libertatem ar. pertinet vt actionē aliquam facere
vel nō facere poſſit:⁊ hoc deo ↄuenit.bona enim que
facit pōt non facere:nec tamē malum facere poteſt.
℄ Ad tertiū dōm:ꝙ deꝰ operat̄ in omnibꝰ :ita tamē
ꝙ in vnoquoqꝫ ſm̄ eiꝰ cōditionem:vnde in rebus na
turalibꝰ operat̄ ſicut miniſtrans virtutē agendi:⁊ ſi-
cut determinans naturā ad talem actionē. In libero
aūt ar. hoc modo agit vt virtutē agendi ſibi miniſtret
⁊ ipſo operante li.ar. agāt. ſꝫ tamen determinatio ac-
tionis ⁊ finis in poteſtate lib.arb. conſtituit̄. vnde re
manet ſibi dn̄ium ſui actus:ſꝫ non ita ſicut primo agē
ti. ℄ Ad quartū dōm:ꝙ illō qō eſt ad finem eſt du-
plex. quoddam enim eſt diſtans a fine:⁊ quoddam ē
coniunctū fini: vt patet in generatione naturali. Im-
perfectus enim calor qui ē diſpoſitio ad formā ignis
dum eſt in alteratione precedente non coniungitur
ipſi fini:ſed caliditas vltima que eſt in termino alte
rationis coniungitur forme ſubſtantiali nec excludi-
tur per eam:ita dico ꝙ quedam ordinata ſunt ad fi-
nem vltimum beatitudinis que ipſi fini coniunguntur:
vt videre:amare:⁊ huiuſmodi: ⁊ reſpectu horū erit
ſempiterna ⁊ libera electio:non autem imperfectorū
que a fine diſtant. vt fides:ſpes:⁊ huiuſmodi.
℄ Ad quintum dōm:ꝙ qualitas alicuiꝰ eſt duplex.
quedam ex habitu:⁊ quedam ex naturali complexio
ne. ⁊ ſm̄ illam que eſt ex habitu videt̄ alicui finis ta-
lis qualis eſt ipſe: verbi grā. ei qui habet habitū lu-
xurie videt̄ optimū delectabile venereum qō eſt ſm̄
ſilitudinē ſui actus. ſed eius ꝙ eſt tales eſſe vel nō ta
les eſt in poteſtate noſtra: quia vel opera cauſant ha
bitum:ſicut in acqſitis: vel ſaltē ſūt diſpōnes ad hitū
ſicut i infuſis. qualitas aūt que ē ex naturali ↄplexiōe
nō eſt ad hoc ꝙ faciat finem videri huiuſmodi:ſed ſi
cut ē diſpō ad illud:ſicut pꝫ in illis qui ex naturali cō
plexione ad luxuriam proni ſūt:ꝙ non omnes delec-
tabile venereū pſequuntur:ſꝫ eos ad hoc quodāmo
do naturalis complexio inclinet. ℄ Ad ſextum dōm
ꝙ phs accipit voluntariū large:non ſm̄ ꝙ dicit̄ a vo
luntate:ſed ſm̄ ꝙ diuiditur contra violentum. vnde
cum violentum ſit cuius principium eſt extra volun-
tarium erit cuius principium eſt intra:⁊ inde ē ꝙ ani
malia que mouentur ex ſeipſis motus volūtarios ha
bere dicuntur:nec tamen electionem habent aut vo-
luntatem:ſicut phs ibidem oſtendit: vn̄ nec li.ar.
℄ Ad ſeptimū dōm:ꝙ aīalia nō apprehēdunt rōnē
ↄuenientis per collationē ſed p quendā naturalē inſti-
ctum. ⁊ iō aīalia hn̄t eſtimationē:ſꝫ nō cognitionem:
ſicut ēt hꝫ memoriā:ſed nō reminiſcentiā:q̄ꝛ huis oīa h̄
partis ſenſitiue ſint. ⁊ iō ex determinatōe nature actꝰ
ſuos exercēt:nō aūt ex ꝓpria determinatōe agentis.
vn̄ oīa eiuſdē ſpēi ſiles opatōes faciūt:ſicut oīs ara-
nea ſilem facit telā:qō nō eēt niſi ex ſeipſis q̄ſi p artē
operantes ſua opera diſponerent ⁊ ꝓpter hoc in eis
non eſt lib.arbi.

D ſcōm ſic pcedit̄. videt̄ ꝙ li.ar. cogi poſſit.
a Quod enī imutat̄ ab aliquo agēte cogit̄ ab il-
lo. ſed vt dicit glo. ad Ro. Deꝰ pōt imutare
voluntatē hoīum in qōcunqꝫ voluerit. ergo videt̄ ꝙ
voluntas a deo cogi poſſit:⁊ ita li.ar. ℄ Pre. omne
agens quod nō poteſt alr̄ operari q̄ꝫ ab altero ſibi de
terminat̄ cogit̄ ab illo:ſed li.arbi. nō poteſt alr̄ opera
ri q̄ꝫ deꝰ preſciuit vel predeſtinauit. ergo videt̄ ꝙ li.
arbi. a deo cogat̄. ℄ Pre. virtꝰ ſuperior poteſt coge
re inferiorem:ſed in ordine vniuerſi quedam virtu-
tes ſunt ſuperiores q̄ꝫ li.ar. ergo ipſum cogere pn̄t.
℄ Pre. intellectus eſt altior potentia q̄ꝫ volūtas. ſꝫ
intellectꝰ cogit̄ in demonſtrationibꝰ: vt ex quinto me
thaphyſice apparet. ergo videt̄ ꝙ etiam voluntas ⁊
lib.ar. cogi poſſint. ℄ Pre. motꝰ inferiores regulan-
tur ſm̄ motꝰ ſuperiores:quia omne quod nō vnifor-
miter ſe habꝫ regulat̄ per aliquid vniformiter ſe ha-
bens. ſed motꝰ lib.arbi. maxime difformiter ſe hꝫ. er-
go videt̄ ꝙ indigeant regulari per actiones vnifor-
miter ſe habentes. huiuſmodi aūt inuariabilia nō ſūt
niſi motꝰ celi. ergo per motꝰ ſyderum regulant̄ opera
lib.ar. ⁊ per eorum pōnem cogi poſſunt:quod pꝫ ex h̄
ꝙ aſtrologi per curſum ſyderum aliqua de operatio-
nibꝰ libero arbitrio ſubiectis prenunciant. ℄ Pre.
omne quod vincit̄ ab aliquo cogit̄ ab illo:ſed in con-
tinentes qui ducunt̄ paſſionibꝰ vincunt̄: vt ex ſepti-
mo ethicorum pꝫ. ergo videt̄ ꝙ lib.ar. cogi poſſit.
℄ Pre. difficiliꝰ eſt aliquem priuare oīo ſuo actu:q̄ꝫ
ſuum actum imutare. ſed vſus lib.arbi. poteſt per vi-
olentiam impediri: vt in freneticis pꝫ. ergo etiam vi
detur ꝙ per violentiā cogi poſſit ad aliquid agendū
℄ Contra. vt dicit Augu. contra Iuliā in lib. de ci.
dei. Qō eſt neceſſariū nō eſt volūtarium. ſed lib.ar. i
rōne ſua voluntarium habꝫ:cum ſit facultas rationis
⁊ volūntatis. ergo videtur ꝙ nō poſſit per neceſſi-
tatem cogi. ℄ Pre. quicquid cogit̄ nōn habꝫ domi-
nium ſui actꝰ. ſed ex hoc li.ar. in nobis dicit̄:ꝙ domi
ni ſumus noſtrorum actuum. ergo videt̄ ꝙ hoc ſit cō
tra rōnem li.ar. ꝙ cogat̄. ℄ Reſpondeo dicēdo: ꝙ
eſt duplex coactio quedā ſufficiens que compulſio
vocatur. quedam vero inſufficiēs que vocat̄ impul-
ſio. Sciendum eſt igit̄ ꝙ in partibꝰ anime quedā
ſunt que compelli poſſunt. ſed hoc dupliciter. quedā
enim compellentur ex ſubiecto:ſicut ille vires q̄ ſunt
organis affixe:cum enim ſine organis operationes
habere non poſſint compulſis organis ipſe virtutes
prohibentur ⁊ compelluntur earum actibus violen-
ter extortis. quedam vero ſunt que quidem ſubiecto
non compelluntur q: organis affixe ſunt:compellun
tur tamen obiecto:ſicut intellectus ipſe enim non eſt
actus alicuius partis corporis: vt philoſophus di-
cit in tertio de anima:⁊ tamen demonſtratiōis vi co
gitur. voluntas autem neqꝫ ſubiecto cogi poteſt cum
non ſit organo affixa neqꝫ obiecto:q̄ꝫtumcunqꝫ enī ali
quid oſtendatur eſſe bonū in poteſtate eius remanet
eligere illud vel non eligere. Cuius rō eſt. q: obiectū
itell'ſ ē vex͂ obꝫ aūt voluntatis eſt bonū. Inuenit̄ aūt
aliqō vex͂ i quo nulla falſitatis apparētia admiſceri
poteſt. vt patet in dignitatibus. vnde intellectus nō
poteſt ſubterfugere quin illis aſſentiat. Silr̄ etiam i-
uenitur aliquod falſum:quod nullam veri apparen-
tiam habet: vt patet in oppoſitis dignitatum. vnde
illi nullatenus intellectus aſſentire poteſt. Simili-
ter etiam ſi ponatur voluntati aliquod bonum quod
completam boni rationem habeat: vt vltimus finis
ꝓpter quem omnia appetuntur nō poteſt voluntas
h̄ non velle. vnde nullus non poteſt non velle eē fe-
lix aut velle eſſe miſer. In his autem que ad finem
vltimum ordinantur nihil inuenitur adeo malum:
quin aliquod bonum admixtum habeat nec aliquod

odio bonum quod in omnibus ſufficiat. vñ quãtuncunqꝫ oſtendatur bonum vel malum: ſemper poteſt adherere ⁊ fugere in contrarium ratione alteriuſ qꝺ in ipſo eſt: ex quo accipitur ſi malum eſt ſimpliciter: vt apparens bonum. ⁊ ſi bonum eſſet ſimplr vt apparens malũ. ⁊ inde eſt ꝙ in omnibus que ſub electiõe cadunt voluntas libera manet in hoc ſolo determinationẽ habens ꝙ felicitatem naturalr appetit ⁊ nõ determinate in hoc vel illo: q̃uis autem cogi non poſſit: nihilominus tñ põt inclinari ad agendum aliqd per aliquas diſpõnes ⁊ habit⁹ ex quibus ꝓnior efficitur ad eligendũ alterã partẽ. ¶ Ad primũ ergo dõꝫ: ꝙ de⁹ operatur in voluntate ⁊ in lib. ar. ſm eius exigentiam. vnde etiam ſi voluntatem hominis in aliꝺ mutet nihilominus tamen hoc ſua oĩpotentia facit vt illud in quod mutatur voluntarie velit: ⁊ ita coactionis ratio tollitur: alr̃s eſſet contradictionis implicatõ ſi diceretur nolle illud in qꝺ mutatur ⁊ cogi ad illud q꞉ neceſſitas coactionis voluntati contraria eſt: vt i quinto methaphyſice phs dicit. ¶ Ad ſcõm dõꝫ: ꝙ diuina preſcientia neceſſitatẽ lib. ar. non imponit: q̃uis hoc qꝺ preſcitũ eſt ĩpoſſibile ſit non euenire: ⁊ ſꝫ qũo eſſe poſſit in primo lib. oſtenſum eſt. ¶ Ad tertium dõm: ꝙ ad actum li. ar. nulla virtus eſt eo ſuperior: niſi deus: q̃uis forte aliqua alia virt⁹ creata ſimpliciter potentior ſit. vnde nulla virtus cãta li. arbi. cogere nec immutare poteſt. de⁹ aũt põt quideꝫ immutare: ſed nõ cogere eo modo quo dicitur nõ poſſe facere vt duo contradictoria ſint ſimul. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ q̃uis intellectus ſit ſuperior virtus q̃ voluntas ratione ordinis: q꞉ prior eſt ⁊ a voluntate preſuponitur: tamen voluntas etiam quodãmodo ſuperior eſt ſm ꝙ imperium habet ſuper omnes anime vires ꝓpter hoc ꝙ eius obiectum eſt finis. vnde cõuenientiſſime in ipſa ſũmum libertatis inuenitur. Liber enim dicitur qui cauſa ſui eſt: vt in pͥmo methaphyſice dicitur. ¶ Ad quintum dõm: ꝙ motus celeſtis ſe habet ad li. ar. ſicut inclinans ad aliquid agẽdum inquantum ex impreſſione corporis celeſtis relinquitur aliqua diſpoſitio in corpore ſm quã anima efficitur ꝓna ad hanc actionem vel illam ſicut ex naturali complexione quidam ſunt magis ꝓni ad vnũ vicium q̃ alii: ⁊ hoc modo poſſunt aſtrologi prenunciare aliquid ex his que ex li. ar. dependent cõiecturaliter ⁊ non per certitudinem ſcientie: q꞉ virtutem coactam ſufficienter ſuper li. ar. non habent corpora celeſtia. Unde etiaꝫ Ptolemeus dicit: ꝙ homo ſapiens dominatur aſtris: q꞉ per ſapientiaꝫ ſuã poteſt vitare ea ad que aſtra diſponunt. Auicenna tamen videtur velle: vt ſupra dictum eſt: ꝙ motus voluntatis reducantur: ſicut in regulans in animas corporuꝫ celeſtium: q꞉ ponit ꝙ anime inferiores ſunt ex animab⁹ ſuperioribus. vnde non eſt mirum ſi impreſſioneꝫ habet anima ſuperior in aĩam inferiorem: ſed ſm fideꝫ catholicaꝫ hoc ſtare nõ põt que ponit aĩas imediate a deo creari. vnde ipſe ſolus in volũtate operari poteſt ⁊ in ipſam imprimere. ⁊ ideo diuerſitates humane voluntatis in vniformitatem voluntatis diuine reducuntur: ſicut in primam regulam. ¶ Ad ſextũ dõꝫ ꝙ incontinens dicitur vinci a paſſionibus non quaſi cogentibus: ſed vehementer inclinantibus ad aliqd agendum. ¶ Ad ſeptimum dõm: ꝙ vſus lib. ar. non impeditur per ſe ſed per accidens: inquantum. ſ. ad vſum li. ar. requiritur vſus rationis: ⁊ ad vſum rationis requiritur vſus imaginatiue virtutis qui per leſionem organi impeditur.

a Ad tertium ſic ꝓceditur. videt̃ ꝙ li. ar. nõ ſe extendat ad omnia opera humana. Li. n. ar. cogi nõ põt vt dictum eſt: ſed quedam opera humana cogi poſſunt. impeditur. n. homo a motu ꝑ violentiam. ergo non omnia opera humana ſunt lib. ar. ¶ Pre. in primo ethi. dicit̃ ꝙ q̃dam opera humana ſunt fines: electio aũt nõ eſt finis: vt i tertio ethi. dicit̃. cũ igitur eligere ſit actus liberi arbitrii: videt̃ ꝙ li. ar. non ſit oĩum humanorum actuum. ¶ Preterea. omnes actus li. ar. ſunt in poteſtate noſtra: ſed qdam actus ſunt in nobis non in poteſtate noſtra exiſtentes: ſicut actus generatiue: nutritiue: ⁊ augmentatiue. ergo non omnes actus noſtri ſunt lib. arbi. ¶ Pre. potentia determinata eſt ad determinatos actus. ſi igitur li. ar. eſſet omnium humanorũ actuuꝫ non eſſet determinata ſed vl'is potentia: quod ſupra falſum eſſe dictum eſt. ¶ Pre. illud quod eſt preter voluntatem eſt etiam p̃ter li. ar. cum li. ar. ſit facl'tas voluntatis ⁊ rationis: vt ſupra dictum eſt. Sed vt Dioniſius dicit quarto cap. de diui. no. malum ẽ preter voluntatem. ergo li. ar. hominum ad mala opera non ſe extendit. ¶ Sed ↄtrarium eſt qꝺ Damaſcenus dicit in ſcðo lib. ꝙ homo libero arb. inq̃rit: eligit: impetũ facit ad opus: ⁊ ſic de aliis. ergo videtur ꝙ ad ipm̃ ꝑtineant omnes actus humani. ¶ Preterea: vt ſ dictũ eſt li. ar. ẽ volũtas: ſed oẽs act⁹ humani ſũt volũtarii. ergo ſũt ẽt li. ar. ¶ Reſpõdeo dõ. ꝙ actus alicuius potẽtie vel habit⁹ põt eſſe duplr. vl' q꞉ elicit ipm̃: vl' q꞉ imperat eũ. Ille ãt actus ꝓprie a potentia elici dicitur: qui imediate ab ipſa potentia ꝓcedit: ſicut ab intellectu intelligere: ⁊ hoc modo non oẽs actus humani ſunt li. ar. ſed ꝓprius actus eius eſt eligere: vt ſupra dictum eſt. ſed per imperium voluntatis ⁊ li. ar. mouentur ẽt alie potẽtie in ſuos act⁹ vnde virtus appetitiua dicitur mouens: q꞉ imperat motum: ⁊ virtus motiua affixa muſculis ⁊ neruis exequitur. ⁊ per modum iſtum omnes actus hũani ſũt li. ar. quaſi ab ipſo imperati. ¶ Ad primũ ergo dõm: ꝙ li. ar. nõ poteſt cogi in ſuo actu proprio q eſt eligere: ſed tñ põt cogi in aliq̃bus actibus imꝑatis ab ipſo ꝓpter coactionem virtutũ exequentiũ. ¶ Ad ſcðꝫ dicendũ: ꝙ illꝺ qꝺ eſt finis reſpectu quorundam põt eẽ etiam ordinatum ad vlteriorẽ finem niſi ſit vltim⁹ finis. nulla aũt oꝑatio humana eſt finis vltim⁹: niſi per accidens: inq̃ntũ. ſ. fini vltimo cõiungit. ⁊ iꝺ oĩum operationũ humanarũ põt eſſe electio nõ q̃daꝫ inquantũ eſt finis ſed inquantũ ſunt ad fineꝫ: q̃uis enim vincere ſit finis militaris potentie: ordinat̃ tñ ad vlteriorem finem. vnde ſub electione cadere poteſt. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ homo ex hoc dicit̃ homo ꝙ rationem habet: vnde illi tñ actus dicunt̃ actus humani qui ſunt virium rationalium: vel ꝑ eſſentiam: vel per participationem: ſicut actus concupiſcibilis ⁊ irraſcibilis. virtutes autem nutritiue partis nullo modo rationem participant: vt i primo ethicorum dicitur. vnde earum actus operationes humane non dicuntur. ¶ Ad quartum dicendũ: ꝙ ratio illa ſequeret̃ ſi omnia opera humana eſſent li. ar. quaſi elicita ab ipſo qꝺ nõ eſt verũ vt dictum ẽ. vnde nõ ſeq̃tur ꝙ ſit vl'is potẽtia. ¶ Ad quintũ dõꝫ ꝙ malũ in eo ꝙ malũ eſt preter voluntatẽ eſt. ſꝫ operatio humana inq̃ntum apparet bona ſub voluntate cadere poteſt. ⁊ ita poteſt eſſe eius electio ⁊ libero arbitrio ſubiacere.

A𝔇 quartū ſic ꝓcedit. videt ꝙ libertas arbi-
a trii nō augeatur neqꝫ minuatur. Illud enim
qḋ pertinet ad ratiōnē potētie nō variatur ꝑ
actus vel habitus cū priora a poſterioribus nō vari
entur:ſed eis ſubiaceant. ſed libertas pertinet ad ra
tionē potentie que li. ar. dicitur. ergo nō pōt ꝑ actus
vel hitus virtutis aut vicii augeri ⁊ minui. ¶ Pꝛe.
illud qḋ ſequitur naturā aliquā equaliter inuenitur i
omnibus habentibus naturā illam:ſed li. ar. conſeq-
tur naturā intellectiuā: vt dictū eſt. ergo in eis nō au
getur nec minuitur. ¶ Pꝛe. li. ar. dicitur ex eo ꝙ co
gi nō poteſt:ſed negationes nō recipiunt magis ⁊ mi
nus in diuerſis:nec in eodem ſm diuerſos ſtatus.
¶ Pꝛe. illud qḋ eſt fortius nō vincitur nec in ſerui
tutem deducitur ab eo quod eſt debilius. ſed lib. ar.
eſt fortius ꝙ̄ ſint paſſiōes peccati:q: eis reſiſtere pt
⁊ ſibi ſubiugare. ergo videtur ꝙ non minuatur li. ar.
per ſeruitutem peccati. ¶ Pꝛe. in illud qḋ quilibet
per ſe pōt vnus nō eſt altero liberioꝛ:ſed in malum
quilibet per ſe poteſt ⁊ in gratia ⁊ ſine gratia. ergo vi
detur ꝙ li. ar. alicuius non ſit liberius ad malū ꝙ̄ al
terius:⁊ ita videt ꝙ li. ar. non augeatur vel minua
tur. ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ dicitur ad Ro. vii. nō ꝙ vo-
lo bonū h ago. h autem perſona hominis damnati di
citur vt vna glo. exponit:cum ergo in ſtatu innocen-
tie nihil ad bonum impediret. videtur ꝙ lib. ar. au-
geatur ⁊ minuatur. ¶ Pꝛe. non redimitur niſi quod
in ſeruitutem ſuit. ſed per ſanguinē chriſti de pecca-
to redempti ſumus: vt prima Petri. i. dicitur. ergo
per peccatū in ſeruitutē trahimur:⁊ ita libertas mi-
nuitur. ¶ Reſpōdeo dō. ꝙ li. ar. dicitur ex eo ꝙ co-
gi no pōt:coactio aūt vt pꝛiꝰ dictū ē:eſt duplex. vna
ꝯpellens ⁊ alia inducens vel impellens. h autē eſt
naturale ⁊ eēntiale li. ar. vt ſufficienter nō cogat coa
ctione compellente:⁊ h ſequitur ipſum in quolibꝫ ſta
tu. vnde nō augēt talis libertas nec diminuitur per
ſe:ſed per accidens tm̄. Omnis enim ꝓprietas que
conſeqtur naturam aliquā ꝙ̄to natura illa nobilius
inuenitur in aliquo:tanto etiam ꝓprietas illa perfe-
ctius participatur ab eo ſm quē modum homo dicit
minus intelligens ꝙ̄ angelus:⁊ ita etiā libertas a ne
ceſſaria coactione nobiliꝰ inuenitur in deo ꝙ̄ in ange
lo:⁊ in vno angelo ꝙ̄ in alio:⁊ in angelo ꝙ̄ in homi-
ne. Libertas aūt illa q̄ ē ab impellētibus ⁊ diſponen
tibus in vnā partē augēt ⁊ minuit:⁊ acqritur ⁊ amit
titur ſm ꝙ illa diſponētia augētur ⁊ minuuntur ⁊ acq
runt ⁊ amittunt. vn̄ libertas talis per ſe etiā augēt
⁊ minuit in hoīe ſm diuerſos ſtatus. ¶ Ad pꝛimum
ergo dicendum:ꝙ libertas a neceſſitate eſt que con
ſequit naturā potentie. ⁊ ideo ꝑ actū ⁊ habitum non
variat:ſꝫ libertas a diſponētibus ſequit habitū ⁊ ac
tū. ⁊ ideo ſm diuerſitatem actuū ⁊ hituū variatur.
¶ Ad ſcōm dō:ꝙ in qbus inuenit natura vna equa
liter inuenitur ēt equaliter illud qḋ ꝯſequit naturā
illā:ſed natura intellectiua nō inuenit equalr̄ in deo
angelo ⁊ hoīe. vn̄ nec etiā libertas a coactiōe equa-
liter in oībus eſt. ¶ Ad tertiū dō:ꝙ ꝙ̄uis negatio ꝑ
ſe non recipiat magis ac minus tm̄ per accidens iten
dit ⁊ remittit. ſ. per intenſionē ⁊ remiſſionem ſue cāe
ſicut dnr maioꝛes tenebꝛe quanto eſt maius obſtacu
lum lucis: vnde etiam ſm ꝙ cauſa libertatis que eſt
natura intellectiua inuenitur nobilioꝛ ⁊ minus nobi
lis ſm h etiam ipſa libertas intenditur quodāmodo
⁊ remittit. ¶ Ad quartū dōm ꝙ li. ar. nunꝙ̄ ita vin
citur aut ſeruituti ſubiugatur paſſiōibꝰ peccati vt ad
peccandū cōpellatur:q: iam ſibi in peccatū nō impu
taret:ſed dicit eē ſubiectū pctō inꝙ̄tū ex pctō incli-
natur ad peccādū:ſicut a diſponēte:nō ſicut a cōpel-
lente. ¶ Ad quintū dōm:ꝙ ꝙ̄uis quilibet per ſe poſ
ſit in malū:nō tm̄ pōt qlibet eodē modo malū facere:
ſicut ille q hꝫ habitū malicie. vniciuqꝫ. n. habēti ha-
bitū eſt delectabilis operatio que eſt ſm habitū illum
⁊ iō illi qui habēt habitꝰ coꝛruptos opa abhominabi-
lia delectabiliter ⁊ ſine abhoiatione exercēt. ⁊ iō libe
re illud facere dicunt inꝙ̄tū per habitū coꝛruptū re-
pꝛimit ꝯtradictio rōnis rōne obtenebꝛata:qḋ nō pōt
eē in illis qui rōlibus habitibꝰ carēt. ⁊ iō dicit phs in
quinto ethi. ꝙ iuſtus nō pōt ſtati facere opera iniuſti
ie:ſicut iniuſtus facit.

A𝔇 quintū ſic ꝓcedit. videt ꝙ incōuenienter
a diſtinguit li. ar. tripl̄r:ſm eni diuerſos ſtatꝰ
libertas ar. variatur. ſtatus āt hoīs quatuoꝛ
in littera aſſignant:ergo ⁊ quatuoꝛ libertates ar. di-
ſtingui debēt. ¶ Pꝛe. plus differt pctū a iuſtitia ꝙ̄
peccatū a miſeria:cū pma ſe habeant vt oppoſita. ſe
cūda vt cā ⁊ effectus. ſi ergo aſſignat alia libertas a
pctō ⁊ a miſeria:multo fortiꝰ debet aſſignari: vt eēt
alia libertas a pctō ⁊ iuſtitia. ¶ Pꝛe. Anſel. dicit:ꝙ
poſſe peccare neqꝫ eſt libertas neqꝫ pars libertatis.
ſed libertas a iuſtitia eſt ſm h ꝙ eſt poſſe peccare. ḡ
videt ꝙ incōuenienter libertatē talem aſſignet.
¶ Pꝛe. ſicut differt peccatū ⁊ iuſtitia:ſic differt glo
ria ⁊ miſeria. ſi ergo ꝯtra libertatē a pctō ponit liber-
tatē a iuſtitia: videt ꝙ etiā ꝯtra libertatē a miſeria de
beret ponere libertatē a glīa. ¶ Pꝛe. neceſſitas q̄dā
miſeria eſt:ſed ps nō debꝫ diuidi ꝯtra totū. ergo icon
uenienter libertatem a neceſſitate diuidit ꝯ libertatē
a miſeria. ¶ Pꝛe. Ber. diſtinguit triplicē libertatē
. ſ. libertatē ar. libertatē ꝯſilii ⁊ cōplaciti:cū igit hoꝝ
magiſter mentionē nō faciat; videt inſufficiens in li
bertatis diſtictione. ¶ Reſpondeo dō:ꝙ libertas in
ſui rōne negationē coactionis includit ois aūt pꝛiua
tio diſtinguit ſm ea que pꝛiuant. vn̄ ſm ea q̄ cogere
poſſūt vel impedire:oꝫ libertatis diſtinctionē ſumi:
vt aūt pꝛiꝰ dictū eſt:duplex eſt coactio q̄dā perfecta
q̄ quidē ſimpl̄r coactio dici pōt. ⁊ q̄dā que eſt imper
fecta q̄ potiꝰ impulſio ꝙ̄ coactio dr̄. Si ergo ꝯſidere
tur libertas ſm ꝙ remouet ꝑfecta coactio. ſic erit li-
bertas a coactōe ⁊ neceſſitate q̄ quidē per ſe ⁊ ſemꝑ
li. ar. ſequit. vnde in littera dicit:ꝙ in omnibꝰ inueni
tur ſine qua pctū iputari nō poſſꝫ. Si aūt dicatur li
bertas ꝑ remotionē ipellētis ſeu ipedientis h ē duplr̄:
q: hoc qḋ ipellit li. ar. aut ipedit ⁊ facit h ꝑ ſe:ſicut ha
bitꝰ ⁊ diſpōnes que ſūt i ipa aīa:⁊ ſic ē libertas a pec-
cato. vel ꝑ accidēs ſicut impotētie ⁊ penalitates que
ſūt ex pte coꝛpoꝛis vſꝫ li. ar. ipedientes:⁊ ſic ē libertas
a miſeria. ¶ Ad pꝛimū ḡ dōm:ꝙ libertates nō diſti-
guunt ſm diuerſos ſtatꝰ hoīs:cū vna libertas in di-
uerſis ſtatibus ꝑticipet. libertas. n. a neceſſitate om-
nibꝰ ſtatibꝰ cōis eſt. Libertas aūt a pctō ē tribus ſta-
tibꝰ cōis. ſ. pmo ſtatui inocētie ⁊ tertio q ē pꝰ reparati
onē grē. ergo ⁊ q̄rto q ē in glīa:tm̄ ſm magis ⁊ minus
ſicut in lr̄a deſignat. libertas aūt a miſeria duobꝰ ſta-
tibꝰ cōis. ſ. ſtatui innocētie ⁊ ſtatui glīe. ¶ Ad ſcōm
dōm:ꝙ li. ar. ꝙ̄uis poſſit in bonū ⁊ in malū:tm̄ per ſe
in bonū oꝛdinatū ē. ⁊ iō illḋ qḋ ipedit ipm a bono ſim
pliciter ipeditiuū ipſiꝰ ē ⁊ coꝛruptiuū. ⁊ ꝓpter hoc li-
bertas ab eo ꝙ ipedit a bono ſimpl̄r libertas dr̄:que
eſt libertas a peccato:qḋ aūt ipedit illḋ a malo ꝙ coꝛ
ruptio eiꝰ eſt:nō eſt impeditiuū eiꝰ niſi ſm qd:ſicut ⁊

tuz corrūpit ignorantia in hoie dr̄ corruptio ſm qd.
h autem quod a peccato impedit eſt iuſtitie rectitu-
do i rōne exñs:⁊ inde ē q̄ libertas a iuſtitia ñ ē liber
tas ſimpliciter:ſed ſm qd. Et ideo inter ꝑncipales
ꝑtes libertatis aſſignari non dꝫ:ſed tñ reducit̄ ad il-
lam libertatem que eſt a peccato ꝑꝑ ſimilitudinem ī
mō:ſicut enim peccatū ꝑ ſe īpedit a bono ꝑ modū hi
tus:⁊ diſpoſitionis:ita etiam iuſtitia īpedit a malo.
¶ Ad tertiū dō:q̄ nō ē ſimpliciter vt dictū eſt liber-
tas a iuſtitia:ſed ſm quid:ꝑꝑ h etiā nō cōputat̄ inter
ꝑtes principales ſed quaſi ꝑ ꝯñs reducit̄ ad alteraꝫ
libertatū vt dictū ē. ¶ Ad quartū dō:q̄ de rōne bea
titudinis:⁊ glorie eſt vt aliqs oia hēat que vult:⁊ ni
hil mali velit: vt dicit Aug.⁊ ideo glīa i nullo īpedit
vſum li. ar.⁊ ꝑꝑ h non aſſignat̄ aliqua libertas a glīa
nulla eni volūtas miſeriā querit:⁊ gloriā fugit cū oēs
naturaliter beati eſſe velint. ¶ Ad quintū dō:q̄ co
actionē illā que ꝑ libertatē neceſſitatis excludit̄ miſe
ria nō icludit eo q̄ nūqꝫ ad tantā miſeriā deuenit̄ vt
li. ar. cogi poſſit.⁊ iō nō ē incōueniēs:ſi libertas a ne
ceſſitate ꝯ libertatē a miſeria diſtinguat̄. ¶ Ad ſex-
tum dō:q̄ magiſter vt ex dictis pꝫ diſtinguit li. ar. ſꝫ
ea a qbus eſt libertas:⁊ hec eſt per ſe diuiſio eius vt
dictū ē. Bernardus āt diſtinguit libertatē ſm termi
nū ad quem:⁊ h eſt illud qd ſub electiōe cadit:cum
igit̄ nihil cadit ſub electōe niſi ſm q̄ hꝫ aliqꝫ rōnē bo
ni ſm diuerſos gradus bonitatis l hūanis actibus di
uerſas libertates diſtinguit̄ ē eni aliqd in hūanis ac
tibus q̄ ē licitū:q2 nulla lege ꝓhibet̄:⁊ reſpectu huiuſ
modi dicit libertatē arbitrij:q2 in iuditio nr̄o cōſiſtit
vtrum h ſequamur vel nō: vlterius eſt aliquid qd ñ
tñ eſt licitum:ſed etiam vtile eſt:q2 omnia licent:ſꝫ
nō oia expediunt vt apoſtolus ait:⁊ ſm. h aſſignat
libertatem conſilij:q2 conſilium ē de meliori bono qd
eſt expediēs ad ſalutē:eſt ēt aliqd qd delectat:⁊ re-
ſpectu huiuſmodi aſſignat libertatē cōplaciti. vnde
dicit q̄ libertas ar. diſcernere hꝫ qd liceat:libertas
aūt ꝯſilii probare qd expediat:libertas aūt cōplaciti
experiri qd libeat. Quod ꝑhi diffinientes dixerunt
⁊c. Sciendum q̄ illa non eſt vera diffinitio:ſed que
dā notificatio. vñ large diffinitionē ſumit:differt āt
a ꝑdicta ſuperius aſſignata:q2 illa data ē ſm h ad
quod eſt li. ar. q2. ſ. in bonum ⁊ malū:h aūt dat̄ ſm li-
bertatis cām. vñ cū dr̄ liberum de voluntate ⁊c. h ꝑ
poſitio de libertatis cām notat:q2 volūtas vt prius
dictū eſt totius libertatis finis eſt. Et q2 ſm predictā
aſſignationem ⁊c. non ſm illam ꝑhoꝝ quam ponunt
ſm ſuam expoſitionem quam addidit dicens q̄ libe
ra eſt ad vtrūlibet ⁊c. Et ſm illā quam ſupra ex ver
bis Aug. accepit. Non poteſt non peccare ante repa
tionez ⁊c. Intelligendū quantū ad preſens pertinet
quia de hoc infra quare non peccare i. non in pecca
to eſſe:ſicut etiam videre dupliciter ſumitur pro ha
bere viſum:⁊ pro vti viſu. Corrupta eſt ergo ⁊c.
Corruptam dicit propter libertatem a neceſſitate
que naturalis eſt:ſicut etiaꝫ alia bona naturalia per
peccatuꝫ corrumpūtur licet ſemper maneant:perdi
tam vero oſtendit propter libertateꝫ a peccato quē
quidem ex toto adueniente peccato tollitur ſicut:et
alia innocentie ⁊ gratie bona. h queri poteſt:⁊ vtruꝫ
libertas ⁊c. Sciendum eſt q̄ ſi libertas dicat facul-
tatem ipſius potentie:ſic eadem eſt libertas arbitrij
⁊ a peccato ⁊ a iuſtitia que quidem per illa:ſicut per
quoſdam habitus diſponitur:ſi autem dicat faculta
tem habitus tunc alia libertas eſt a peccato ⁊ a iuſti-
tia:⁊ vtraqꝫ ſuperadditur libertati arbitrij:ſicut ha
bitus potentie. vnde ſecundum aliquid vtraqꝫ opi-
nio verum dicit. Liberius eſt ad maluꝫ: videtur hoc
eſſe falſum: quia vt dictum eſt ad malum non eſt li-
bertas niſi ſecundam quid:⁊ quod eſt ſimpliciter eſt
magis eo quod eſt ſecundum quid. Et dō q̄ hec cō-
paratio non attenditur ſecundum proprietatem li-
bertatis:quia libertas ad bonum magis eſt libertas
qꝫ libertas ad malum:ſed attenditur ſm ſufficientiā
li. ar. quod quidem per ſe in quodlibet malum poteſt
non auteꝫ in quodlibet bonum.

Diſtinctio Uigeſimaſexta.

De grā operāte ⁊ cooperāte

Ec eſt gratia operās ⁊ co-
operās. Operās eni
n grā preparat hois uolūtateꝫ ut
uelit bonuꝫ. Grā cooperās ad
iuuat ne fruſtra uelit. Uñ Aug.
in li. de gratia ⁊ li. ar. Cooperādo deus per-
ficit i nob. quod operādo icipit. Quia ipē vt
velimus operatur icipiēs: quod volētibus
cooperatur perficiēs. vt ergo velimus opera
tur. Cum autem volumus ⁊ ſic volumus vt
perficiamus:nob cooperat̄. Tamē ſine illo
vel operāt vt velimus:vel cooperāte cū vo-
lumus bōa pietati opera nihil valemus. Ec-
ce his verbis ſatis aperitur q̄ ſit operās grā
⁊ que cooperās. Operās eni eſt que preue-
nit volūtatem bonam. Ea enim liberatur ⁊
preparatur hominis volūtas: vt ſit bona bo
numqꝫ efficaciter velit. Cooperās vero gra-
tia volūtatem iam bonam ſequitur adiuuā-
do. Unde Augu. cōtra Iulianum hereticuꝫ
qui bonam volūtatē ex libero ar. tātum eſſe
dicebat: atqꝫ hominem per liberum arbitri-
um poſſe bonum velle ⁊ operari ſine gratia
aſſerebat:ait. Apertam de cōmēdatiōe gra-
tie apoſtolus protulit ſētētiam cum ait. Nō
eſt volētis neqꝫ currentis:ſed miſerentis dei.
hoc ſi attenderes Iuliane non extenderes cō
tra gratiam merita voluntatis humane. Nō
enim ideo miſeretur deus alicuius quia vo-
luit ⁊ cucurrit: ſed ideo voluit ⁊ cucurrit
quia miſertus eſt deus. Preparatur enim
hominis voluntas a deo: ⁊ a domino greſ-
ſus hominis diriguntur. Ideoqꝫ congrue
ait. Non eſt volentis neqꝫ cur. ſed mi. dei.
Non quia hoc ſine noſtra voluntate agatur
ſed quia voluntas noſtra nil boni agit niſi di
uinitus adiuuetur. Unde alibi Apoſtolus
ait. Non autem ego: ſed gratia dei mecum
Non ideo hoc dicit quia nihil boni agebat
ſed quia nihil boni ageret ſi illa non adiuua-
ret. His teſtimonijs aperte iſinuatur: quia

uolūtas hominis gratia dei preuenitur atqꝫ ꝑparatur ut fiat bona: nō ut fiat uolūtas. Quia ⁊ ante gratiā uolūtas erat: ſed nō erat bona ⁊ recta uoluntas. Uolūtatē ipſam Augu. in li. de duabus aiabus ita diffinit. Uolūtas eſt aī motus cogente nullo ad aliquid nō admittendum uel adipiſcendum. Hec autem ut nō admittat malū uel adipiſcatur bonum: preuenitur ⁊ preparatur dei grā. Unde apoſtolus. gratiam preuenientem ⁊ ſubſequentē cōmēdans. i. operantem ⁊ cooperātem: uigilanter dixit. Non eſt vo. neqꝫ. cur. ſed mi. dei. ⁊ nō ecōuerſo. Non eſt miſerentis dei: ſed volentis ⁊ currentis. Nam ſi vt quibuſdam placuit: quod dictū eſt ita accipiatur. Nō ē vo. n. cur. ſed mi. dei. tāq̄ diceretur. Non ſufficit ſola volūtas hominis: ſi non ſit etiam miſericordia dei e contra dicitur. Nō ſufficit etiā miſericordia dei ſi nō ſit voluntas hominis. At per hoc ſi recte dictū eſt illud: q2 id uolūtas hominis ſola non implet: cur non etiam e contrario recte dicitur. non miſerētis ē dei: ſed uolentis eſt hominis: cū id miſericordia dei ſola nō impleatur. Homo enī credere uel ſperare nō poterit niſi uelit nec peruenire ad palmam niſi uolūtate currat. Reſtat ergo ut ideo ita recte dictum intelligatur: ut totū detur deo qui hominis uoluntatē bonam ꝑuenit ⁊ preparat adiuuandā: ⁊ adiuuat ꝑparatā. Uolentem preuenit ut uelit. uolentem ſubſequit̄ ne fruſtra uelit. Ecce his uerbis ⁊ aliis premiſſis euidenter traditur q̄ voluntas hominis preparatur ⁊ preuenitur gratia dei vt bonum velit: ⁊ adiuuatur ne fruſtra velit.

Quod bona voluntas comitatur gratiā.

i Taqꝫ bona voluntas comitatur gratiam: non gratia voluntatem. Unde Augu. ad Bonifacium papam ſcribens contra pelagianos inquit. Cum fides impetrat iuſtificationem: ſicut vnicuiqꝫ deus partitus eſt menſuram fidei: non gratiā dei aliquid meriti precedit humani: ſed ipſa meretur augeri ut aucta mereatur perfici uoluntate comitante: non ducente: pediſſequa non preuia. Ecce hic expreſſe habes q̄ gratia preuenit bone voluntatis meritum: ⁊ ipſa uolūtas bona pediſſequa eſt gratie non preuia.

Que ſit gratia uoluntatem preueniens. ſ. fides cum dilectione.

e T ſi diligenter intendas: nihilominus tibi monſtratur que ſit ipſa gratia voluntatem preueniens ⁊ preparans. ſ. fides cum dilectione. Ideoqꝫ Augu. in eodem tractatu quomodo iuſtificati ſumus ex fide: ⁊ tamen gratis vtrunqꝫ enim dicit Apoſtulus q̄ dicit iuſtificati ex fide. Alibi ait. iuſtificati gratis per gratiam. Hoc enī ideo dixit: ne fides ipſa ſuperba ſit: ne dicat ſibi. Si ex fide iuſtificati: quomodo gratis? Quod enī fides meruit cur non potius redditur q̄ donatur? Non dicat iſte homo fidelis: quia cum dixerit habeo fidem vt merear iuſtificationem: reſpondetur ei. Quid habes quod non accepiſti? Fides enim qua iuſtificatus es: gratis tibi tradita eſt. Hic apte oſtēditur q̄ fides eſt cauſa iuſtificationis: ⁊ ipſa eſt gratia ⁊ beneficium quo hominis preuenitur voluntas ⁊ preparatur. Unde Aug. in .i. li. retractationum. Uoluntas eſt qua ⁊ peccatur ⁊ recte uiuitur. Uoluntas uero ipſa niſi dei gratia liberetur a ſeruitute qua peccati ſerua facta eſt: ⁊ ut ſuperet uitia ⁊ adiuuetur: recte pieqꝫ uiui a mortalibus non poteſt. et hoc beneficium quo liberatur niſi eā preueniret: iam meritis daretur: ⁊ non eſſet gratia: que utiqꝫ gratis datur. Preuenit̄ ergo bona hominis uoluntas illo gratie beneficio quo liberatur ⁊ preparatur. ⁊ illud beneficiū recte fides xp̄i intelligit̄. Sicut Aug. in ench. oſtēdit dicens. ipſum li. ar. liberādū eſt poſt illā ruinam a ſeruitute peccati. nec oīo ꝑ ſeipſū ſed per ſolam dei gratiam: que in fide xp̄i poſita eſt liberat̄ ut uoluntas ipſa preparetur. Ecce aperte dicit gratiam per quam liberat̄ arbitrium: ⁊ preparatur uoluntas poſitā eſſe in fide xp̄i. Fides enim xp̄i ut in eodem ait īpetrat quod lex impat.

Quod uoluntas bona que preuenit̄ grā quedam dei dona preuenit.

i Pſa tamen eadē uoluntas quedam gratie dona preuenit. Unde Aug. i ench. Precedit bona uoluntas hominis multa dei dona: ſed non omnis. Que autem non precedit: ipſa in eis eſt: ⁊ ipſa iuuat. Nam utrūqꝫ legitur in ſanctis eloquijs ⁊ ꝑueniet me: ⁊ miſericordia eius ſubſequet̄ me. Nolentem quippe preuenit ut uelit: uolētē ſubſequit̄: ne fruſtra uelit. Cur. n. admonemur orare ꝑ inimicis noſtris nolētibꝰ pie uiuere: niſi ut deus ī eis operet̄ ⁊ uelle. Itēqꝫ cur admonemur petere ut accipiamus: niſi vt ab illo fiat q̄ꝺ uolumus: a quo factū ē ut uelimus. Inde apoſtolus ait: Nō eſt uolentis neqꝫ cur: ſꝫ mi. dei. Ex his apparet q̄ bona hoīs uolūtas quedam dei dona preuenit q2 eam comitatur grā adiuuās: ⁊ quibuſdā ꝑuenitur: q2 eam preuenit grā operās. ſ. fides cum charitate.

Que p̃dictis videnť ꝯtraria.ſ.ꝙ videť di ci fidem eſſe ex volũtate.

n Non ẽ tñ ignorãdũ quod alibi Aug. ſignificare videť:ꝙ ex volũtate fit fides. de illo verbo apl'i.ſ.corde crediť ad iuſtitiã. Ita ſup Joãnẽ tractãs. Nõ ñ ſimpliciter apl's ait crediť:ſed corde crediť:q2 cetera põt hõ nolẽs:credere aũt nõ niſi volẽs. Intrare eccleſiaz:⁊ accedere ad altare põt nolens:ſed nõ credere. Itẽ ſup Geneſim:vbi laban ⁊ batuel dixerũt. Vocemus puellã ⁊ q̃ramus eius volũtatez:dicit expoſitor. Quia fides ẽ volũtatis:non neceſſitatis. Ad qd̃ rñdentes dicimus nõ hec ita accipiẽda fore:vt ex volũtate hois fides intelligať ꝓuenire:cũ ipſa ſit proprie dei donuz:vt ait apl's.⁊ ex ea bona hois merita incipiãt.ꝑ hãc enim vt ait Aug.ſuper ſpalmum.lxvi. Juſtificatur impius.i.de impio pius fit:vt deinde ipſa fides icipiat per dilectionẽ operari:vnde oĩa bona merita incipiũt. Sed potius hec iõ dicta ſũt q2 nõ eſt fides:niſi in eo qui vult credere.cuius bonam volũtatẽ fides ꝑuenit:nõ tẽpore:ſed cã ⁊ natura. Vnde Aug.ſupra cõgruẽter dixit:q2 bona volũtas in eis donis eſt:q̃ non precedit:⁊ ipſa iuuat:q2 ea iuuat quibuſ preueniť:dũ eis ꝯſentit ad effectũ boni:⁊ in eis ẽ:q2 tẽpore ab eis nõ p̃ceditť.

Quedam adduc addit que grauiorem faciunt queſtionem.ſ.ꝙ cogitatio boni precedit fidem.

c Ceterum hanc queſtionez magis acuunt ⁊ vrgente verba Augu.quibus in li. de predeſtinatione ſanctorum vtitur:pertractans illud verbũ apoſtoli. Nõ ꝙ ſufficiẽtes ſimus cogitare aliquid a nobis quaſi ex nobis. Attendant inquit hic ⁊ verba iſta perpendant qui putant ex nobis eſſe fidei inceptum:⁊ ex deo eſſe fidei ſuplemẽtuz Comẽdans enim iſtam gratiam que nõ datur ſecunduz aliqua merita:ſed efficit oĩa bona merita:inquit.nõ ꝙ ſufficientes ſimus cogitare aliquid boni.ſ.ex nobis. Quis autem nõ videat prius eẽ cogitare q̃ credere: Nullus quippe credit aliquid niſi prius cogitauerit eſſe credendum. Si ergo cogitare bonum non eſt ex nobis:vt hic apoſtolus tradit nec credere:q̃ꝙ ⁊ ipſuz credere nihil eſt aliud q̃ cum aſſenſione mentis cogitare. Hic videť inſinuare ꝙ cogitatio bona precedat fidem.⁊ ita bona voluntas preueniat fidem:non preueniatur.quod p̃dictis aduerſari videť. Ad hoc autẽ dicimus ꝙ aliquando cogitatio bona ſine voluntas preuenit fidem:ſed non ẽ illa bona voluntas vel cogitatio qua recte viuitur. Illa eniz ſine fide ⁊ charitate nõ ẽ. Nam vt ait Aug.ad Anaſtaſiuz. Sine ſpũ nõ ẽ volũtas hois libera:cũ ꝯcupiditatibus vincať.ñ eſt libera ad bonũ,niſi liberata fuerit.nõ antẽ liberať niſi ꝑ ſpiritũ charitas diffundať i cordib⁹. Nõ ẽ libera volũtas niſi cã liberet gr̃a ꝑ legẽ fidei.i.nõ ẽ libera ſine fide opãte ꝑ dilectionẽ:⁊ illã ſufficiẽter habere bonũ ẽ. Nõ eſt enim fructus bonus qui de radice charitatis non ſurgit. Si vero ad ſit fides opans ꝑ dilectionem:fit delectatio boni.

De illa cogitatione boni que precedit fidem plene differtur.

i Illa autem cogitatio ſine voluntas q̃ fidem charitatem aliaſq3 iuſtificationes precedit:non ſufficit ad ſalutem nec ea recte viuitur:⁊ hac voluntate ꝯcupiſcitur illa bona voluntas que eſt magnuz bonũ iſta vero non. Alia ergo eſt illa volũtas ſine cogitatio:alia iſta. Et ſicut illa iſtã precedit: ita illam preuenit intellectus. Vnde Augu. iſtã diſtinguens ſuper illaz locũ pſalmi. Cõcupiuit aĩa m.d.iuſ.tuas.cõcupiuit deſiderare inquit.non deſideraui videmus enim rõe nonnũq̃ q̃ vtiles ſunt iuſtificationes dei:ſ3 infirmitate prepediti aliquãdo non deſideramus. Preuolat ergo intellectus:ſequiť tardus aut nullus affectus:ſcimus bonum:nec delectat agere.⁊ cupim⁹ vt delectet. Sic iſte olim deſiderare concupiſcebat:que bona cẽ cernebat:cupiens eorum hr̃e dilectionez: quorum potuit videre rationem. Oſtẽdit vtiq3 quibus quaſi gradibus ad eas perueniať. prius enim eſt vt videatur q̃ ſint vtiles ⁊ honeſte.deinde vt eaꝝ deſideriũ ꝯcupiſcať.poſtremo vt ꝑficiente gr̃a delectet earũ opatio: quarum ſola ratio delectabat. Attende hunc ordinẽ gr̃aꝝ quẽ hic diſtincte aſſignat Aug. qualr̃.ſ.itellectus bonoꝝ precedit cõcupiam eorũdẽ:⁊ ipſa concupiſcentia delectationem que fit per fidem ⁊ charitatem.qua habita vere bona eſt voluntas qua recte viuitur.ipſaq3 fidei comes ⁊ non preuia. Qui verba Aug. premiſſa ſm̃ hanc diſtinctionem conſiderat: nullam illi repugnantiam fore animaduertit: non ignorans etiam ante gratiam preuenientem ⁊ opetantem:qua voluntas bona preparatur in homine:precedere quedam bona ex dei gr̃a ⁊ li.ar.quedã etiã ex ſolo lib.ar.qbuſ tamen vitam non merent:nec gratiã q̃ iuſtificatur. Illius eni gr̃e p̃cipiẽde q̃ voluntatem hois ſanat:vt ſanata legẽ ĩpleat:nulla merita p̃cedũt. Ipſa ẽ enim qua iuſtificať impius.i.

fit iuſtus qui prius erat impius. meritis aūt impii non gratia: ſed pena debet̄: nec iſta eēt gr̄a. ſi nō daret̄ gratuita. dat̄ aūt gratuita: q2 nihil boni aū feceramus vn̄ hoc mereremur. Non negamus tamen multa aū hanc gr̄az: ⁊ preter hāc gr̄am ab hoīe fieri bona ꝑ lib. ar. vt tradit Aug. in reſponſionibus contra pelagianos: vbi dicit homines per li. ar. agros colere: domos edificare ⁊ alia plura bona facere ſine gratia cooperante.

Utrum vna eadem que ſit gratia que dicitur operans ⁊ cooperans.

Ic conſiderandum eſt cum predictū ſit per gratiam operantem ⁊ preuenientem voluntatem hominis liberari ac preparari vt bonum velit: ⁊ per gratiā cooperantem ⁊ ſubſequentem adiuuari ne fruſtra velit: vtrum vna ⁊ eadem ſit gratia. i. vnū munus gratis datum quod operet̄ ⁊ cooperet̄: an diuerſa: alterum operans ⁊ alterum cooperans. Quibuſdam non irrationabilit̄ videtur ꝙ vna ⁊ eadem ſit gratia: idem donū eadem virtus: que operatur ⁊ cooperat̄. ſed propter diuerſos effectus dicitur operans ⁊ cooperans. Operans enim dicitur inquantum liberat ⁊ preparat volūtatē hoīs vt bonū velit. Cooperās inquātū eandē adiuuat ne fruſtra velit. ſ. vt opus faciat bonū. ipſa. n. gr̄a non eſt ocioſa: ſed meretur augeri vt aucta mereatur ⁊ perfici.

Ec eſt gratia operans ⁊ cooperans ⁊c. Oſtenſo quā ſciam ⁊ quā potētiā hō in
b primo ſtatu habuit. Hic oſtendit quam gratiā accepit. Et diuidit̄ i ꝑtes duas. In prima determinat de gratia i ſe. In ſecūda determinat de ea in cōparatione ad ſtatū primi hominis. 29. di. Poſt h̄ conſiderandū eſt ⁊c. Prima diuidit̄ in duas. In prima determinat de gratia ſm̄ veritatem. In ſecūda remouet quoſdam errores circa gratiā. xxiiij. di. h̄ vero in concuſſe: ⁊ incunctāter ⁊c. Prima diuidit̄ in duas. In p̄ma determinat gratie poteſtatem diſtinguens eā ꝑ cōparationez ad li. ar. In ſecunda inq̄rit genus gr̄e ⁊ quō gr̄a mereri dicat̄. xxvii. di. ibi. Si vero q̄ritur quō ipſa gratia p̄ueniens ⁊c. Prima diuidit̄ in duas. In prima diuidit gratiā in operantem ⁊ cooperantem que quidez diuiſio ſumitur ſm̄ effectum quez gratia li. ar. habz. Secūdo inquirit de ꝑtibus diuiſionis vtrū diuidāt gratiā ꝑ eſſentiā vel ſm̄ rōnē tm̄. ibi. Hic ꝯſiderādū eſt cū p̄dictū ſit ⁊c. In prima ponit gr̄e diſtinctionez. In ſecūda remouet quaſdam dubitationes. ibi. Nō eſt tn̄ ignorandū ⁊c. Prima diuidit̄ in duas. In prima diſtinguit gratiam in operantem ⁊ cooperantē. In ſecūda oñdit ordinē gr̄e ad bonā volūtatez. ibi. Ideoq3 bona volūtas ⁊c. ¶ Circa p̄mum duo facit. Primo diuidit gratiā in operantem ⁊ cooperantez. Secūdo exponit diuiſionis membra. ibi. Operans enim eſt qua p̄uenit ⁊c. Ita bona voluntas ⁊c. Et h̄ oſtendit ordinem gratie ad bonā volūtatē. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ q̄dā gr̄a q̄ opās vl̄ p̄ueniens dr̄ bonā volūtatē p̄cedit. Secūdo ꝙ q̄daz gr̄a q̄ ſubſequēs vel cooperās dr̄ a bona voluntate p̄uenit̄. ibi. Ipſa eadē tn̄ ⁊c. ¶ Circa p̄mū duo facit. Primo oñdit ꝙ gr̄a bonā volūtatē p̄cedit. Secūdo oñdit q̄ ſit ipſa gr̄a. ibi. Sz diligēter intēdas ⁊c. Nō eſt tn̄ ignorādū ⁊c. Hic ſoluit q̄ p̄dictis ꝯdicere videtur. Et diuidit̄ i duas ꝑtes ſm̄ ꝙ duas auctoritates inducit q̄ vident̄ p̄dictis aduerſari. Scōa īcipit. ibi. Ceterū qōnē hāc ⁊c. Et vtraq3 diuidit̄ in obiectionē ⁊ ſolutionē. Hic q̄rūt̄ ſex. Primo vtrū gr̄a ponat quid creatū in aīa. Scđo ſi ponit vtrū ſit ſb̄a vel accidēs. Tertio ſi eſt accidēs in quo ſit ſicut in ſb̄o vtrū i eēntia aīe vel in potētia. Quarto vtrū gr̄a ſit virt⁹. Quinto de diuiſiōe gr̄e in opantē ⁊ cooperātē vel p̄uenientem ⁊ ſubſequentem. Sexto vtrum gratia diuidatur per eſſentiaz in diuerſis virtutibus ⁊ donis ⁊ huiuſmodi.

D primū ſic p̄cedit̄. vr̄ ꝙ gr̄a nihil c̄atum in
a aīa ponat. Gr̄a n. acceptationē quādā pōit i eo qui hr̄e gratiā dicit̄ vt. ſ. ſit accept⁹ ei cuius gratiā hz: ſed ex hoc ꝙ aliq̄s dicit̄ acceptus alicui nihil ponit̄ i acceptato: ſed in acceptante. ḡ ex h̄ ꝙ hō gratiā dei hr̄e dicit̄ nihil i eo ponit̄. ¶ Pre. vt dicit̄ ſap. xi. deus diligit oīa q̄ ſunt: ſed gratia nō aliud q̄z acceptationē dilectionis ſignificat. ſi ergo i homine aliquid ponit̄ ſupra ſua naturalia per hoc ꝙ gratiam habere dicitur: videt̄ ꝙ in oībus creaturis aliquid ſupra ſua naturalia ponendum ſit per hoc ꝙ a deo diligi dr̄. ¶ Pre. quāto natura ꝑfectior ē tāto expediti⁹ ſuū finē ꝯſeq pōt: ſed nā hūana iter alias creaturas ad minus inferiores ꝑfectior eſt. ſi igit̄ alie creature ſola dei ꝓuidētia ſine aliquo ſupaddito ſuiſ naturalibus finem proprium conſequi poſſunt: videtur ꝙ multo fortius hec rationalis creatura conſequi poſſit. ergo nullo ſuperaddito naturalibus idiget qđ gratia dici poſſit. ¶ Preterea. eius eſt recreare cuius eſt c̄are: ſed ipſe deus ſolus ſine medio animam creauit. ergo eius ſolius eſt recreare: ſi igitur gratia recreare dicitur videtur ꝙ gratia nihil creatū dicat. ¶ Preterea. ſicut aīa eſt vita corporis: ita deus eſt vita aīe: ſed aīa viuificat corpus nullo medio. ergo ⁊ deus viuificat animam immediate non. ergo gratia aliquid creatum in anima eſt cum per gratiaz aie viuere dicantur. Ad h̄ etiam poſſunt induci quedā ratiōes que ſupra poſite ſint in primo libro. xvii. di. de caritate. vnde h̄ dimittātur. ¶ Sed cōtra. Yſydorus dicit ꝙ gratia eſt diuine miſericordie donum per quod bone voluntatis fit exitus: ſed dona que a deo percipimus quid creatū in aīa ponunt. ḡ videtur ꝙ gratia ſit quid creatum in aīa. ¶ Pre. null⁹ dr̄ eſſe gratus alicui: ſi ille in diligēdo non errat niſi ꝑ h̄ ꝙ aliquid boni in ipſo eſt: ſed deus in diligendo non errat. ergo per hoc ꝙ aliquis gratiam dei habere dicitur aliquid in ipſo prealijs ſignificatur. ¶ Reſpōdeo dđ: ꝙ nomen gratie quandam liberalitatem importat. vnde ex hoc quod gratis datur gratia dicitur. liberal̄ autem donatiōis p̄ncipiū ē amor: ⁊ inde eſt: ꝙ nomen gratie dupliciter ſumitur. vno mō ꝓ ipſa acceptatiōe amoris ſm̄ ꝙ aliquis gratiam alterius habere dicit̄ qui eum diligit. Alio modo pro ipſo dono quod liberaliter datur ex amore. vnde gratia dicit̄ donum quod gratis datur vtrolibet autez modo grātia ſumatur oportet ꝙ aliquid creatum in anima ſi-

gnificetur. ſi enim pro ipſa diuina dilectione gratia
accipiatur: patet quod aliquem effectum eius in aīa
ponit: ſicut enī ſcientia dei a noſtra differt in hoc qꝛ
noſtra ſcientia cauſatur a rebus: ſua autem eſt cauſa
rerū: ita etiā noſter amoꝛ ex bonitate dilecti cātur q̄
ad amorem ſui trahit. Amoꝛ aūt diuinus bonitatem
rebus pꝛofundit. vñ Dyo. dicit. iiij. c. de di. no. ꝙ di
uinus amoꝛ nō ꝑmiſit eū ſine germine eē: vñ ꝑ h̄ ꝙ
deus dr̄ aliquem diligere: ſignificatˀ effectˀ diuine di
lectionis in dilecto eē. Similr̄ ēt ſi accipiatˀ gr̄a do
nū grat̄ȷ datū oꝫ ꝙ aliquid cātum itelligatur. eſt eniꝫ
quoddā donū grat̄ȷ datum qḋ qdem increatū eſt ſci
licet. ſ. ſ. Sed ꝙ h̄ donum nunc habeatˀ cū prius nō
h̄ret̄ur hoc nō ex ſui mutatione ꝯtingit: ſed ex muta-
tione eius cui datˀ. vñ oꝫ ꝙ ex hoc ipſo ꝙ. ſ. ſ. alicui
datˀ aliquid ipſi creature accreſcat: qḋ pꝛius non ha
bebat ſꝫ cuius adeptionē ſpm ſcm̄ hr̄e dr̄. vñ gr̄a q̄li
tercūqꝫ ſignificetˀ oſtendit aliq̄d creatum in aīa eſſe
ꝙ gratis datˀ q̄uis etiam nomine gratie aliquid in-
creatuꝫ ſignificari poſſit. vnde vel ipſa diuina acce
ptatio: vel etiam datū increatū qḋ eſt ſpiritusſanctˀ
pōt dici gratia. ¶ Ad primū ergo dō: ꝙ qū aliq̄s ac-
ceptus hoi dicitˀ aliquid in hoie ſigr̄. vnde acceptatˀ
ſed tñ h̄ ñ ē cauſatuꝫ ſemper ab acceptatōe imo ē ac
ceptationis cā: ſed cū aliquis deo gratus vel accep
tus dr̄: ſignificatˀ aliq̄d in ipō qḋ ex dei acceptatione
cauſatur. ¶ Ad ſecūdū dō: cū dilectio dei bonitateꝫ
creature cāet ſm diuerſos gradus bonitatis in crea
turis: diuerſimode deus aliqua diligere dr̄ nulla di
uerſitate in ipſo intellecta. vñ ⁊ diligere oēs creatu-
ras dr̄ ſm ꝙ bonū nature oībus tradit: ſed illa eſt ſim
pliciter. ⁊ perfecta dilectio quaſi amicitie ſimilis q̄ ñ
tm̄ diligit creaturā ſicut artifex opus: ſed etiam qua
dā amicabili ſotietate ſicut amicus amicū inquantū
trahit eas in ſocietatē ſue fruitiōis vt in h̄ eoꝝ ſit glo
ria ⁊ beatitudo quo deus beatus eſt: ⁊ hec ē dilectio
qua ſanctos diligit q̄ anthonomatice dilectio dr̄: ⁊ iō
ēt effectus huiuſmodi dilectiōs anthonomatice gr̄a
vocatˀ q̄uis: ⁊ oēs nāles bonitates gr̄e dici poſſunt:
qꝛ gratis a deo danˀ. ¶ Ad tertiū dō: ꝙ ſi finis hois
non eſſet altioꝛ fine ad quē perueniunt cetere crea-
ture ſequeretur ꝙ hō iperfectioꝛ aliis eſſet ſi finē ſuū
per naturā ſuam conſequi nō poſſet quod cetera poſ
ſunt: ſed qꝛ finis ad quem hō pertingit excellentioꝛ
eſt omni fine q̄ꝫ nature alie cōſequūtur: ⁊ oēm facul-
tatem nature excedit h̄ ipſo ꝙ hō talē finem cōſequi
poteſt licet non per ſe: ſed aliquibus auxilijs diuini-
tus collatis inuenitˀ ceteris dignioꝛ: ſicut ille qui per
fectam ſanitatem conſequitur multis exercitiis me
lioꝛis nature eſt q̄ꝫ ille qui non niſi modicam ſanita-
tem pauco exercitio conſequitur vt in ſecundo ce. et
mun. dr̄. ¶ Ad quartum dicenduꝫ: ꝙ creare ⁊ recre
are effectiue dei eſt. vnde ſicut creando foꝛmam ſub
ſtantialem rei confert per quam in eſſe naturali ſub-
ſiſtit: ita etiam recreando foꝛmam gratie confert per
quam in eſſe gratie permanet: non enim poteſt intel
ligi ꝙ aliquis ſit agens niſi aliquid in effectu ſuo fa-
ciat vel foꝛmam aliquam inducat vel ſubſtantialeꝫ
vel accidentalem. vnde gratia dicitur recreare foꝛ-
malr̄: ſed deus effectiue. ¶ Ad quintuꝫ dicendū: ꝙ
anima quodāmodo. ſimiliter ſe habet ad coꝛpus vt
deus ad animam: ⁊ quodāmodo diſſilr̄. In hoc eniꝫ
ſimilitudo tenet ꝙ vtrūqꝫ rationem cauſe efficientis
habet: ſed in hoc differt ꝙ anima eſt etiam cauſa foꝛ
malis coꝛpoꝛis. vnde immediate coꝛpus viuificat

cum inter materiam: ⁊ foꝛmaꝫ non ſit aliquid mediū
vt in. viii. metha. phs dicit: deus autem non eſt foꝛ
ma aīe niſi exemplaris. vñ oꝫ ꝙ mediāte aliqua foꝛ
ma in eſſe gratuito eam viuificet.

D ſecūdū ſic ꝓcedit. vr̄ ꝙ gr̄a nō ſit accn̄s
a Accn̄s enī nō trāſit de ſbo i ſbꝫ cū indiuidua
tionē a ſbo hēat: ſed gr̄a de ſbo in ſbm tranſit
vt dr̄ numeri. xi. Tollā de ſpū tuo: ⁊ dabo ſenioꝛibus
⁊c. Et iterū. iiij. R. ij. ſpūs helye requieuit ſup hely
ſeū. g̃ vr̄ ꝙ gr̄a nō ſit accn̄s. ¶ Pre. oē accn̄s hꝫ ali
qḋ ſbm cuius ꝑ ſe accn̄s eſt cū oē qḋ eſt ꝑ accn̄s ad ꝑ
ſe reducatˀ: ſꝫ gr̄e nō eſt aſſignare aliqḋ ſbm per ſe cū
oē accn̄s ꝑ ſe ex ꝑncipijs ſubiecti cāetˀ: gr̄e vero nihil
cātum ſit cā niſi ſolus deus. g̃. vr̄ ꝙ gr̄a nō ſit accn̄s.
¶ Pre. nullū accn̄s ē dignius ſuo ſbo: ſꝫ gr̄a dignioꝛ
eſt: q̄ꝫ ipſa aīa: qꝛ ꝑ ipſam gr̄am ſūmo bono ꝯiungitˀ. g̃
vr̄ ꝙ gr̄a ñ ſit accn̄s. ¶ Pre. nullū accn̄s agit i ſbo
i quo ē: ēt ⁊ ſi in aliud exterius agat: ſꝫ gr̄a agit in ip
ſam aīam gratificando eaꝫ: ⁊ mouendo in opus. g̃ ⁊c.
¶ Preterea omne accidens qḋ amitti pōt ēt coꝛrū-
pi poteſt: ſed gratia amittitur non tamen coꝛrumpi-
tur: cū ſit expꝛeſſioꝛ ſimilitudo dei q̄ꝫ etiam naturalˀ
ſimilitudo anime ratione cuius anima incoꝛruptibilˀ
dicitur. ergo videtur ꝙ gratia non ſit accn̄s. ¶ Sꝫ
ꝯ. ſup illud ps: vt exilaret facieꝫ i oleo dicit glo. gr̄a
eſt nitoꝛ aīe concilians ſanctū amoꝛem: ſed nitoꝛ acci
dens nominat. ergo videtur ꝙ gratia ſit accidens.
¶ Preterea. omne quod intenditur ⁊ remittitur ē
accidens: qꝛ ſba non recipit magis: ⁊ minus vt in ꝑ
dicamentis dicitur: ſed gr̄a eſt huiuſmodi vt ex lit-
tera pꝫ: qꝛ meretur augeri vt aucta mereatur: ⁊ per
fici. ergo eſt accidens. ¶ Reſpondeo dō: ꝙ ex quo
gratia creatum quid ponitur: neceſſe eſt ipſam in ge
nere accidentium poni. cuius ratio eſt: quia omne il
lud quod aduenit alicui poſt eſſe completum accidē
taliter ſe habet ad ipſum. vnde cum gratia poſt eſſe
anime ſibi adueniat non eſt aliquid de eſſentia eius
vnde opoꝛtet ꝙ accidentaliter ad ipſam ſe habeat:
ſed tamen aliquid accidentaliter ad aliud ſe habet
quod tamen in ſe ſba eſt: ſicut indumentuꝫ ad coꝛpˀ
ſicut etiam econuerſo aliquid ſubſtantialiter ad alte
rum ſe habet quod tamen in ſe accidens eſt ſicut co
loꝛ ad albedinem: ⁊ ſic non poteſt de gratia accidere
cum enim ponatur: gratia eſſe coniungens animam
fini vltimo: hoc non poteſt intelligi niſi vel per mo-
dum foꝛme vel per modum efficientis. Si per me-
dum efficientis ſic opoꝛteret aliquam ſubſtantiā cre
atam eſſe mediam inter animam: ⁊ deuꝫ que eaꝫ deo
coniungeret: ⁊ ſic anima non immediate a deo grati
ficaretur: ⁊ gloꝛificaretur quod eſt alienū a fide opoꝛ
tet enim ꝙ ſicut anima immediate a deo creatur ef-
fectiue: ita ēt immediate ab ipō recreetur. ſi auteꝫ in
telligatur foꝛmaliter nunc opoꝛtet ꝙ gratia ſit foꝛma
anime ⁊ cum adueniat poſt eſſe completum: de ne-
ceſſitate erit accidens non enim inuenitur aliqua foꝛ
ma in genere ſbe que alteri accidētaliter adueniat.
¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ gratia eadem nu
mero non tranſit de ſubiecto in ſubiectum: ſed talis
modus loquendi intelligitur in ſcripturis propter ſi
militudinem gratie ad ſimiles actus in ſpecie.
¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ quedam accidentia
ſunt per ſe que ſemper actu conſequūtur ſuum ſbm:
quedam autem non ſemper in actu ſemꝑ aūt in habi
litate. vnde cū illud qḋ ꝑ ſe in eſt ſemper in ſit ſubie-
ctum aliquādo dr̄ eē ꝑ ſe ſbm reſpectu ipſius accn̄tis

ſicut ignis eſt per ſe ſubiectum caloris: ⁊ tale acci-cidens ex principiis ſubiecti cãtur non ſolum quãtũ ad habilitatem: ſed etiã quãtũ ad eſſentiaʒ accidentꝭ. Aliquando reſpectu bilitatis tm̃ ſicut aer q̃ nõ ſemꝑ illuminatᷓ in actu ſemꝑ tñ illuminabil'ẽ: ⁊ hec illuminabilitas ex principiis ſubiecti cauſatᷓ q̃uis lumẽ ab extrinſeco ſit. Similiter dico ꝙ lumen gr̃e ab extrinſeco eſt: ſed receptibilitas gr̃e ſemꝑ ſubiectũ cõſeqꝉ: ⁊ ex principiis ſubiecti cauſatᷓ: ſicut etiã pʒ in hoc qḋ eſt diſcipline ꝑceptibile. ¶ Ad tertiũ dḋ: ꝙ ſimplr̃ i eſſe ſuo ꝯſideratũ ſubiectũ accñte nobilius eſt: ſʒ quo ad qd nihil ꝓhibet accñs ſubiecto melius eẽ quãtũ ad eſſe accidentale. ſemꝑ enim illud qḋ ſe hʒ ꝑ modũ actus nobilius eo ꝙ ſe hʒ ꝑ modũ potẽtie inquantũ huiuſmodi: ſicut aũt forma ſubſtãtial' eſt actus materie in eſſe ſubſtãtiali: ita accñs eſt actus ſubiecti in eſſe accidentali. vñ ſm hoc albedo eſt nobilior corpore ⁊ gratia aĩa. ¶ Ad quartũ dḋ: ꝙ agere aliquid dr̃ duplr̃. ſ. formaliter ſicut albedo facit albũ parietem ⁊ hoc mõ accidens in ſubiectũ agere põt: ⁊ ſic gratia in aĩam agit mũdando ipſaʒ ⁊ gratificando. Alio mõ effectiue: ſicut pictor parietẽ albũ facit: ⁊ hoc mõ nec gratia nec aliqḋ accidẽs in ſubiectũ ſuũ agit. ¶ Ad quintũ dḋ: ꝙ ymago dei: ⁊ ſimilitudo dr̃ de aĩa ⁊ de gr̃a: ſed diuerſimode: q: aĩa dr̃ ymago ſm h̃ ꝙ deum imitatᷓ: ſed gr̃a dr̃ ymago: ſicut illud quo aĩa deũ imitatᷓ: ſicut corpus figuratũ: alio mõ dicitᷓ ymago q̃ſi figura ipſa. vñ cũ nõ eodem mõ aĩa ⁊ gr̃a dicantᷓ ymago non ſequitur ꝙ ſi anima eſt incorruptibilis ꝙ gr̃a nõ corrũpatᷓ imo cum corrumpitᷓ ſimul etiam in nihilum redit.

D tertiũ ſic ꝓceditᷓ. vr̃ ꝙ gr̃a ſit in potentia
a aĩe ſicut in ſubiecto. Illud eñi quod naturalibus ſupadditᷓ inter naturalẽ cauſam: ⁊ effcm̃ mediũ non cadit: ſed gratia naturalibus ſuperadditur: cũ igitᷓ potẽtia ſit effectus naturalis ipſius eſſentie: vr̃ ꝙ gratia non cadat mediuʒ inter eſſentiam et potẽtiã: ⁊ ita non ſit in eſſentia: ſicut in ſubiecto: ſʒ magis in potentia. ¶ Pre. illud quod eſt imediatũ ꝑncipiũ actus eſt potẽtia: q: ſicut potentia ab eſſentia: ita operatio a poᵃ ꝓcedit: ſed gr̃a imediate ordinat ad actũ quod ex diffinitiõe eius pʒ: dr̃ enim gr̃a gratuitum dei donũ qḋ bonum facit hñtem: ⁊ opus eius bonum reddit. ergo vr̃ ꝙ gr̃a ſit in poᵃ: ſicut in ſbo.
¶ Pre. Aug. dic̃ in lr̃a ꝙ gratia preparat voluntatem non autem niſi ſicut accidens preparat ſubiectum: alibi etiam dicit ꝙ gr̃a ſe habʒ ad li. ar. ſic̃ ſeſſor ad equũ. Cũ igitᷓ voluntas ſiue li. ar. ſit poᵃ vr̃ ꝙ gr̃a ſit in poᵃ ſicut in ſubiecto. ¶ Pre. gr̃a opponitᷓ culpe ſed omne vitiũ ad minus actuale eſt in aliqua poᵃ ſicut in ſubiecto: cũ igitᷓ oppoſita ſint circa idem videtur ꝙ gr̃a etiam ſit in poᵃ anime ſicut in ſubiecto.
¶ Pre. habitus infuſi: ⁊ acquiſiti non differunt niſi ſm principiũ efficiens conſtat enim ꝙ ad eoſdem actus in ſpecie ordinatᷓ: ſed habitus acquiſiti ſunt per ꝑ̇us in poᵃ q̃ʒ in eſſentia non enim ſunt in eſſentia niſi mediante poᵃ. ergo ⁊ habitus infuſi non igitᷓ gratia ẽ in eſſentia anime ſic̃ in ſubiecto: ſed magis in poᵃ.
¶ Sed ꝯ. gr̃a dicitᷓ eſſe vita anime: ſed viuere i viuentibus eſt eſſe vt in ſecũdo de anima philoſophꝰ dic̃ eſſe autem eſſentiam reſpicit. ergo ⁊ gr̃a per prius eſſentiam q̃ʒ potentiam reſpicit. ¶ Pre. nullũ accidens extenditᷓ in agendo vltra actioneʒ ſui ſubiecti cum agens non ꝓprie dicatᷓ accidẽs: ſed ſubiectum accidẽtis: ſed gratia non determinatᷓ ad aliquem actum cum omnis actus humanus meritorius eſſe poſſit nec h̃ poſſet eſſe niſi a gratia que merita bona in nobis cauſat: vt in lr̃a dr̃: cum igitᷓ omnis poᵃ ſe habeat ad determinatos actus: videtᷓ ꝙ gr̃a non ſit in poᵃ anime ſicut in ſubiecto. ¶ Reſpondeo dḋ: ꝙ ab omnibus cõiter dicitᷓ ꝙ gratia reſpicit eſſentiaʒ anime virtus autem potentiam: ſed qualitᷓ hoc intelligendum ſit a diuerſis diuerſimode traditᷓ. Quidam enim h̃ accipere volunt ſm proprietatem quandam ⁊ non proprie dictum: cum enim virtus dicatᷓ id qḋ operationis ꝑncipiũ eſt: operatio aũt potẽtiã ſequatᷓ ꝯuenientᷓ virtus ad potentiaʒ refertᷓ. gr̃e aũt effectꝰ eſt vt deo acceptũ faciat. h̃ aũt per prius reſpicit ipſam aĩam q̃ʒ opera eius. vnde Gene. iiii. dicitᷓ ꝙ reſpexit deus abel: ⁊ ad munera eius quaſi per prius acceptans offerentem q̃ʒ ea que offerebantᷓ. Quidaʒ vero h̃ accipiunt proprie dictum dicentes ꝙ propriũ: ⁊ ſubiectuʒ primuʒ gratie eſt eſſentia anime: virtutis autem potentia: ⁊ h̃ rationabilius eſt et dictis Dyoniſij conſonat. Cum enim nullius operatio ſupra facultatem nature operantis extendatᷓ oportʒ ꝙ ſi operatio alicuius ſupra id qḋ nãlit̃ põt extenditᷓ ꝙ ẽt nã q̇dãmõ. ſ. ſeipſaʒ eleuetᷓ. cũ igitᷓ actꝰ meritorii facultatẽ hũane nature excedant ñ pñt iſti actus ab homine procedere: q: in eos ſolis naturalibus homo ñ poteſt niſi quodammodo natura humana etiaʒ altiꝰ eſſet ſublimata. Et ideo dicit Dyo. i ſecũdo. c. ecle. hierar. q: ſic̃ in rebus nãlibus eſt ꝙ illud qḋ nõ habʒ ſpẽm ꝑ generationẽ adeptã nõ põt habere operationes ſpecici debitas: ita ille qui non eſt adeptus diuinũ eẽ ꝑ ſpũalẽ generationẽ nõ põt ꝑticipare diuinas oꝑationes: oʒ. ergo ꝙ primũ donũ qḋ gratꝫ hoi infunditᷓ hũc habeat effectũ vt ipſam eſſentiã aĩe i qḋdaʒ diuinũ eẽ eleuet vt idonea ſit ad diuinas oꝑationes ⁊ iõ q: vnũqḋq; ſimpl' dr̃ quod per prius dr̃ ſic̃ ſubſtantia ens: iõ tale donum quod eſſentiam aĩe nobilitat principalit̃ gr̃a vocatᷓ: tamen etiam: q: non determinatᷓ per aliquem ſpecialem actũ. vnde ſpãle nomẽ ſortiatᷓ: ⁊ iõ ꝓprie: ⁊ ꝑ ſe gr̃a reſpicit eſſentiã aĩe ſicut ſubiectum. ¶ Ad ꝑmũ ergo dḋ: ꝙ q̃uis gr̃a ſit i eẽntia anime ſicut in ſubiecto non tamen ſequitᷓ ꝙ intercidat media intᷓ potentiam ⁊ eſſentiam niſi eſſet eiuſdem ordinis. ſ. vt ſic̃ gratia eſſet ab eſſentia: ita potẽtia a gratia per quem modum potentia cadit media inter eſſentiaʒ ⁊ operationem: ſed h̃ non eſt ita: quia potentia non eſt per gratiam: ſed per naturaʒ. vnde obiectio non procedit. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ ſicut potentia non habet ꝙ ſit principiũ talis operationis niſi ſecundum ꝙ manat a principiis tal' eẽntie: ita etiam perfectio potentie habʒ ꝙ informat actum ex virtute gratie perficientꝭ ipſam eſſentiam: ⁊ ideo gratia non tantum dicitᷓ gratificans eſſentiam anime: ſed etiam opus gratum reddens non quideʒ ſicut proximum informans: ſed ſicut primum qḋ naturam in altius eſſe eleuat. ¶ Ad tertium dḋ: ꝙ inter potentias anime voluntas: ⁊ li. ar. maxime cõis eſt eo ꝙ eius imperio actus aliarum potentiaꝝ ſubiaceat vt dictum eſt: ⁊ q: gratia non reſpicit aliquẽ determinatum actum cum ſit in eſſentia que ad nullam operationem determinatᷓ: ideo gratia imediatiꝰ voluntatem vel li. ar. reſpicit cum omnes actus gratia informati quodammodo ſint voluntatis: ⁊ li. ar. non tamen ſequitur ꝙ ſit in voluntate vel li. ar. ſicut in ſubiecto: ſed ex gratia voluntas: ⁊ li. ar. habet vt actum meritorium educere poſſit.

¶ Ad quartum dicendū: ꝙ culpa actualis non ē per
infuſionem vel imiſſionem: ſed per aliquē determi
natū actum nobis aduenit: ⁊ q: omnis operatio re
ſpicit determinatam potentiam que eſt eius pncipiū
inde ē ꝙ culpa p prius ē i po ꝗ̃ i eſſentia. ſiegrã ēt n̄
acquiritur p act⁹ nr̄os: ſꝫ a ſupiori infundit̄. vnde il
lud quod ſuperius anime eſt. ſ. eſſentiam que eſt ori
go omnium potentiarum per prius reſpicit. Et p h
etiã patet. R̄n̄° ad quintum q: habitus acquiſiti per
actus noſtros aggrauant: ⁊ ita ad potentiam imme
diate pertinet. vnde magis proportionantur virtu
ti ꝗ̃ gratie. Similiter eſt culpa immediatius virtu
ti ꝗ̃ gratie opponitur ſm̄ ꝙ in actu conſiſtit.

D quartū ſic proceditur. videtur ꝙ gratia
ſit virtus. Cum enim ſit in genere accidētis
ad nullum genus reduci poteſt niſi ad quali
tatem. nec inter qualitatis ſpecies niſi ad primam
vt deducendo in ſingulis patet: erit igitur gratia vl'
ſcientia: vel virtus. non enim inter habitus: ⁊ di
ſpōnes corporales computatur: ſi conueniat ꝙ non
eſt ſcientia. ergo de neceſſitate eſt virtus. ¶ Pre
terea. philoſophus in ſeptimo phiſicorum dicit ꝙ
virtus nihil aliud eſt ꝗ̃ diſpoſitio pfecti ad optimū
ſed h precipue gratie competit que animam ꝗ̃ perfi
cit ad optimum diſponit. ſ. ad vltimum finem. ergo
ipſa eſt virtus. ¶ Preterea i primo ethi. philoph⁹
dicit ꝙ h eſt virtus vniuſcuiuſqꝫ ꝙ bonum facit ha
bentem: ⁊ opus eius bonum reddit: ſed gratia bonā
facit animam: ⁊ opus eius. cū vtrūqꝫ gratificet: nec
aliquid deo poſſit reddi acceptum niſi per hoc ꝙ bo
num ſit. ergo videtur ꝙ gratia ſit virtus. ¶ Prete
terea in littera dicitur ab Aug. ꝙ gratia preueniens
eſt fides per dilectionem operans: ſed fides eſt vir
tus. ergo ⁊ gratia. ¶ Preterea. caritas dicitur eſſe
forma omnium virtutum: ⁊ mater. cum igitur infor
matio virtutum ſit per gratia per quam opera meri
toria redduntur: videtur ꝙ gratia ſit idem quod ca
ritas: ſed caritas eſt virtus: ergo ⁊ gratia. ¶ Cōtra.
Omis virtus eſt ſicut in ſubiecto in aliqua determina
ta potentia: gratia autē non: ſed eſſentiam anime re
ſpicit. ergo videtur ꝙ gratia non ſit virtus. ¶ Pre
terea. illud in quo conueniunt diuerſa in ſpecie: ⁊ il
lud in quo eadem diſtinguuntur nō poſſunt eſſe idē
per eſſentiam: ſed omnes virtutes conueniunt in h:
ꝙ eſt opera meritoria reddere. diſtinguuntur autē
in hoc ꝙ determinatos actus educunt. ergo illud qđ
eſt principium merendi eſt aliud p eſſentiã ab eo qđ
eſt principium diſtinctionis actuum: ſed principium
merendi eſt gratia vt in littera dicitur. principium
autem diſtinctionis in actu eſt determinata ſpecies
virtutis: q: qualis eſt virtus tales habitus reddit.
ergo gratia: ⁊ virtus per eſſentiam differunt.
¶ Reſpondeo dđ ꝙ circa h ſunt diuerſe opiniones.
Quidam enim dicunt ꝙ gratia: ⁊ virtus ſunt omni
no idem per eſſentiam ſm̄ rem: ſed differunt tantum
ratione: q: gratia dicitur ſm̄ ꝙ deo hominē acceptū
reddit. virtus autem dicitur ſm̄ ꝙ eſt principium re
cti operis. Sed h non videtur conueniens: q: ſi vir
tus ab eodem hr̄et ꝙ eſſet virtus: ⁊ ꝙ gratū deo red
deret: oportet ꝙ omnis virtus hoc faceret: ⁊ cū que
dam virtutes per actus acquirantur ſequeretur ſm̄
hereſim pellagii ꝙ ex li. ar. homo gratus deo effice
retur. Si autem ab alio habet ꝙ ſit virtus: ⁊ ꝙ gra
tū deo dredat oportet ꝙ gratia ⁊ virtus non ſint om
nino idem ſm̄ rem diuerſis enim effectibus qui diui
ſim inueniunt̄ diuerſa principia reſpondēt. ¶ Et iđ
alij dicunt ꝙ virtus ⁊ gratia realiter differunt: non
ita ꝙ ſint diuerſa per eſſentiā, ſed ꝙ ex gratia ⁊ vir
tute efficitur vnum ſicut ex forma: ⁊ eo cuius eſt for
ma. dicunt enim ꝙ h modo ſe habet gratia ad virtu
tem: ſicut lumen manifeſtans colorem ad colorem ip
ſum. vnde ſicut lumen efficitur quodammodo vnū
cum colore exiſtente cum eo in eodē ſubiecto: ita ēt
dicunt ꝙ gratia coniungitur virtuti in eodem ſubie
cto vt informans ipſam. Ponunt enim ꝙ proprie lo
quendo ſubiectum gratie eſt potentia. Sed iſtud ēt
non videtur conueniens. quia cum dicitur ꝙ ex lu
mine ⁊ colore efficitur vnum aut accipitur lumen qđ
eſt de compoſitione coloris: cuꝫ yypoſtaſis coloris ſit
lux: ⁊ ſic redeitur in primam opinionem. ſ. ꝙ gratia
⁊ virtus eſſent idem ſm̄ rem non enim lumen quod
eſt de compoſitiōe coloris re differt a colore: Aut ac
cipitur lumen quod eſt in aere circumſtante: ⁊ h cō
ueniat ꝙ in alio ſubiecto eſt a colore: ⁊ per eſſentiam
ab eo differt. Similiter etiam ſi accipiatur lumen p
ut participatur in ſuperficie corporis terminati i qua
eſt color de neceſſitate per eſſentiam a colore differ
ret qđ patꝫ ex hoc ꝙ adueniente ⁊ recedente lumi
ne nihilominus color idē manet ꝙ non eſſet niſi per
eſſentiam differret a colore. Similiter etiã oportet
ꝙ vel virtutes efficiantur deo grate per aliquod a
deo infuſum: ⁊ ſic oportet id per eſſentiā differre a
virtute cum etiam quedam virtutes infuſe vt fides
⁊ ſpes recedēte gratia remaneāt informes: vel opor
tet ꝙ virtutes deo ſint grate ſine h ꝙ aliquid adda
tur a deo infuſum: ⁊ ſic vel gratia nihil cauſatum in
anima ponet vel nihil aliud realiter a virtute diſtin
ctum. ⁊ ideo alii dicunt ꝙ gratia eſſentialiter a virtu
te differt oportet enim perfectiones perfectibilibus
proportionatas eſſe. vnde ſicut eſſentia anime eſt a
qua fluūt potentie ab ipſa eſſentialit̄ differentes ſic̄
accidens a ſubiecto: ⁊ tamen oēs vniunt̄ i eſſentia
anime vt in radice: ita etiam a gratia eſt pfectio eēn
tie vt dictum eſt: ⁊ ab eã fluunt virtutes q̃ ſunt per
fectiones potentiarum ab ipſa gratia eſſentialiter diſ
ferentes in gratia tñ coniuncte ſicut in ſua origine p
modum quo diuerſi radii ab eodem corpore lucente
procedunt: ⁊ h ſm̄ predicta conuenientius videtur.
¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ gratia ad genus
qualitatis reducitur: ⁊ ad primam ſpeciem qualitatꝭ
nec proprie tamen naturam habitus habet cum non
immediate ad actuꝫ ordinet: ſed eſt velut habitudo
quedā ſicut ſanitas ſe habet ad corpus. Et iđ dicit
Chryſo. ꝙ gratia eſt ſanitas mentis. vnde non com
putatur: nec inter ſcientias: nec inter virtutes: nec i
ter alias qualitates quas philoſophi numerauerunt
quorum non fuit tractare niſi habitus naturales et
acquiſitos. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ virtus di
citur diſpoſitio perfecti ad optimum inquantum eli
cit operationem per quam res ſuum finem conſequi
tur. vnde per hunc modum gratia non eſt diſpoſitio
perfecti ad optimum cum non primo operationē re
ſpiciat ſicut effectum proximum: ſed potius eē quod
dam diuinum quod anime confert. ¶ Ad tertiū di
cendum: ꝙ bonitas ꝗ̃ virtus habenti confert eſt bo
nitas perfectionis in comparatione ad opus: ſed gra
tia confert anime perfectionem in quodā diuino eē
⁊ non ſolū reſpectu operis ſm̄ ꝙ quodammodo gra
tiam habentes deiformes conſtituuntur propter qđ
ſicut filij deo grati dn̄r. ¶ Ad quartum dđ: ꝙ gratia

preueniens dicitur fides non quod per eſſentiam gratia a
fide non differat: ſed quia in iuſtificatione quam gratia creat
primus motus fidei inuenitur: et ideo cum habitudi-
nes et habitus per effectus nobis innoteſcant illud
in quo gratia manifeſtatur eſt fides: et propter hoc fidem
gratiam preuenientem dicit. ¶ Ad quintum dicendum: quod
caritas: alio modo dicitur forma virtutum quam gratia. ca
ritas enim eſt forma virtutum ex parte actus in quan-
tum. ſ. omnes actus virtutum in ſuum finem conuo-
cat eo quod eius obiectum eſt finis vltimus: ſic enim eſt i
omnibus potentiis: et actibus ordinatis quod illa que al
tiorem finem reſpicit largitur formam arti que ſub ip
ſa eſt cuius actus in ſuum finem ordinatur: ſicut pa-
tet: quia gubernator oſtendit factori nauis qualis debe
at eſſe forma timonis. vnde caritas informat alias
virtutes: ſicut virtus virtutem: ſed gratia informat
per modum originis: quia. ſ. ex ipſa gratia quodammo
do formaliter oriuntur habitus virtutum per diuer
ſas potentias diffuſi. Illud autem quod ab alio orit
formam et ſpeciem ab eo trahit: et in ſuo vigore conſiſtit
quamdiu origini continuatur: et ideo non oportet quod gratia ſit idem
quod caritas quamuis caritas nunquam poſſit eſſe ſine gratia.

a Ad quintum ſic proceditur. videtur quod incon
uenienter gratia per operantem et cooperan
tem diuidatur: quia vt dictum eſt gratia non per
ſe reſpicit opus: ſed vnumquodque diuidendum eſt ſecundum
hoc quod ſibi per ſe conuenit vt in ſeptimo metha. dicitur.
ergo videtur cum operans et cooperans reſpectu ope
ris dicantur quod inconuenienter: gratia per hec duo
diſtinguatur. ¶ Preterea. ſi gratia eſt operans oportet
quod aliquid in anima operetur aut. ergo ſeipſam aut ali
quid aliud: ſed ſeipſam non facit cum nihil ſui ipſius
cauſa ſit nec eſt ſignare aliquid aliud quod in anima
operetur. ergo videtur quod inconuenienter aliqua gratia
operans dicatur. ¶ Preterea nullum opus eſt tan
tum gratie quod etiam li. ar. non ſit. ſi ergo gratia co
operans dicitur per hoc quod ſimul cum libero arbitrio opera
tur: videtur quod gratia quelibet cooperans dici debe
at. ¶ Preterea. illud quod cooperatur alicui non ſe
habet ſicut principale in operatione: ſed in omni ope
ratione in qua li. ar. et gratia conueniunt: gratia prin
cipalitatem optinet. ergo inconuenienter gratia co-
operans nominatur. ¶ Preterea. Aug. dicit in libro
de natura: et gratia quod gratia preuenit vt pie viuamus
et nos preuenit vt vocemur et ſubſequitur vt cum
illo ſemper viuamus: et tunc ſubſequetur vt glorifi-
cemur: et illa gratia preueniens ſtatum preſentis vi
te reſpicit: et gratia ſubſequens ſtatum glorie: cum igi-
tur operans et cooperans ad preſentem vitam perti
neant: videtur quod gratia operans et cooperans non ſint
idem quod preueniens et ſubſequens vt magiſter in
nuit. ¶ Reſpondeo dicendum: quod gratia habet in nobis di-
uerſos effectus ordinatos. Primum enim quod facit eſt
hoc quod dat eſſe quoddam diuinum: Secundus autem
effectus eſt opus meritorium quod ſine gratia eſſe non
poteſt: Tertius effectus eſt premium meriti. ſ. ipſa vi
ta beata ad quam per gratiam peruenitur. In actibus
etiam eſt quidam ordo: quia primum eſt opus interi
us voluntatis. Secundum eſt opus exterius quo vo
luntas completur: et ſecundum hoc quatuor Aug. diuerſimo-
de: videtur accipere gratiam preuenientem et ſubſe
quentem: quia conſiderato ordine meriti ad premi-
um quod ſequitur nominat gratiam preuenientem que
principium eſt merendi gratiam vero ſubſequentem
ſecundum habitum glorie qui in nobis beatam vitam effi-
cit vt patet in auctoritate inducta: ſecundum vero ordinem
actus interioris ad exteriorem ponit gratiam preue
nientem que creat motum bone voluntatis gratiam
vero ſubſequentem que opus exterius complet. vn
de dicit quod preuenit voluntatem vt velit bonum ſub
ſequitur vt compleat ſiue perſiſtat: et ſic quaſi in lit-
tera: videtur per totum accipere preuenientem et ſub
ſequentem: ſecundum vero ordinem eſſe quod dat
ad actum qui eſt operatio: ſic ponit gratiam preueni
entem que anime quoddam eſſe ſalubre confert: et
gratiam ſubſequentem que opus meritorium cauſat. vn
de dicit quod preuenit vt ſanetur: et ſubſequitur vt ſana
ti negotiemur. Sed diſtinctio gratie operantis et cooperantis pro
prie accipitur tantum prout pertinet ad ſtatum vi-
te preſentis. vnde dupliciter diſtingui poteſt. vno
modo vt per gratiam operantem ſignificetur ipſa
gratia prout eſſe diuinum in anima operatur ſecundum quod
gratum facit habentem: et per gratiam cooperantem
ſignificetur ipſa gratia ſecundum quod opus meritorium creat
prout opus hominis gratum reddit. Alio modo ſecundum
quod gratia operans dicitur prout cauſat voluntatis actum
et cooperans ſecundum quod cauſat exteriorem actum in quo vo-
luntas completur: et perſeuerantiam in illo: et vtroque
modo cooperans et operans: dicitur idem quod pre-
ueniens et ſubſequens. ¶ Ad primum ergo dicendum
quod quamuis non immediate gratia ad opus referatur tamen
eſt per ſe cauſa operis meritorii licet mediante vir-
tute: et ideo non eſt inconueniens ſi per operantem
et cooperantem diſtinguatur. ¶ Ad ſecundum dicen-
dum: quod gratia operans ſecundum vnam acceptionem dicitur
operari in anima non effectiue: ſed formaliter ſecun
dum quod quelibet forma facit eſſe aliquod in ſuo ſicut
albedo: facit eſſe album. vnde per hunc modum gra
tia dicitur operans: quia formaliter hominem deo gra
tum facit ſecundum vero aliam acceptionem dicitur
operans effectiue ſecundum quod habitus effectiue cauſat opus:
ita enim gratia motum meritorium voluntatis ope
ratur eliciendo ipſum licet mediante virtute propter
quod operans dicitur. ¶ Ad tertium dicendum: quod
ſi accipiatur gratia operans ſecundum primam acceptionem
tunc planum eſt quod effectus quod operatur formaliter ip
ſa ſola operatur: ſicut enim ſola albedo formaliter fa
cit album parietem: ita ſola gratia formaliter gratum
facit: ſed ſecundum aliam acceptionem verum eſt quod ipſe mo
tus voluntatis non eſt a gratia ſine li. ar. et tamen quia
ſe habet gratia vt principale: quia inclinat in talem ac
tum per modum cuiuſdam nature: ideo ipſa ſola ta-
lem actum dicitur operari non quod ſine libero arbitrio
operetur: ſed quia eſt principalior cauſa: ſicut graui-
tas dicitur operari motum deorſum. ¶ Ad quartum
dicendum: quod ſi dicatur gratia cooperans ſecundum
quod cauſat quecumque motum vel extrinſecum vel intrinſe-
cum: ſic dicitur cooperans non quia non ſit principa
lis cauſa in agendo: ſed quia li. ar. miniſtrat ſibi ac
tus: et gratia eſt forma per quam meritorius eſt. vn
de illud quod gratia miniſtrat eſt ſicut vltimum com
plementum: et propter hoc dicitur cooperans quaſi com
plens illud quod per li. ar. vt preiacens exhibetur:
Si autem accipiatur cooperans prout reſpicit actum
exteriorem tantum ſic dicitur cooperans non propter
principalitatem li. ar. ad gratiam: ſed propter prin-
cipalitatem actus ad actum actus enim interiores in
moralibus potiores ſunt exterioribus vt in decimo
ethicorum philoſophus dicit vnde conuenienter gra
tia ſecundum quod cauſat principalem actum dicitur ope-

rans: ⁊ ſecundum ꝙ ē̄at ſecundarium dr̄ cooperās.
¶ Ad quintum dicendum: ꝙ ꝗ̄uis quantum ad il-
lum modum acceptionis gratie preuenientis ⁊ ſub-
ſequentis operans ⁊ cooperans preuenienti ⁊ ſubſe
quenti non reſpondeat tamen ſcd̄m alias acceptio-
nes penitus idem ſunt: ⁊ h̄ modo magiſter in littera
ſumit.

a D ſextum ſic proceditur. videtur ꝙ gratia i
anima multiplicetur. Diuiſiones enim gra-
tiarum ſunt vt. i. Cor. xii. dicitur: ſed diuiſio
eſt cauſa numeri: ⁊ multitudinis. vnde ſecundum
Yſid. numerus dicitur quaſi nutus memoris. i. diui
ſionis. ergo videtur ꝙ in vna anima inueniant̄ mul
te gratie. ¶ Preterea. non poteſt idem eſſe prius ⁊
poſterius precedens ⁊ ſubſequens. ergo cū in vno
homine inueniatur gratia preueniens ⁊ ſubſequens
videtur ꝙ oporteat plures gratias in vno ⁊ eodem
homine eſſe. ¶ Preterea. omnis forma multiplica
tur ſecundum differentiam eorum que informat cū
diuerſorum diuerſe ſint forme: ſed gratia eſt forma
virtutum. ergo videtur ꝙ cum virtutes ſint diuer-
ſe ꝙ oporteat gratias eſſe multiplicatas. ¶ Prete-
rea. ea que differunt ſecundum genus non reducun
tur in idem principium: ſed virtutes a donis ſecun-
dum genus differunt: ⁊ ſimiliter a gratiis ſacramen
talibus. ergo videtur ꝙ a diuerſis gratiis oriuntur.
¶ Preterea. gratia datur in diuerſis ſacramentis:
⁊ vna habita non habetur alia: queciiꝗ̄ autem h̄ mo
do ſe habent ꝙ vnum eſt ſine altero oportet eſſe nu-
merata ⁊ diſtincta. ergo videtur ꝙ gratia non maneat
tantum vna: ſed per eſſentiam multiplicatur.
¶ Sed contra. Perfectio proportionatur perfecti
bili: ſed gratia perficit immediate eſſentiam anime
vt dictum eſt. Cum igitur eſſentia anime ſit vna nō
multiplicata in potentiis: videtur ꝙ etiam gratia ſit
vna non multiplicata in virtutibus. ¶ Preterea.
illud quod conuenit diuerſis ſecundum eandem ra
tionem oportet ꝙ ab vno principio procedat: ſed ea-
dem ratio merendi ē in omnibus actibus meritoriis:
cū igitur gratia ſit principium merendi: videtur ꝙ
gratia ſit vna tantum non multiplicata. ¶ Reſpon-
deo dd̄: ꝙ ſm̄ illos qui dicunt ꝙ gratia ⁊ virtus rea
liter non differunt: ſed ſolum ratione neceſſe eſt po-
nere ꝙ gratia multiplicetur per eſſentiam ſm̄ nume
rum virtutum ꝗ̄uis poſſint dicere ꝙ multiplicatio
non contingit in virtutibus ſecundum ꝙ habent ra-
tionem gratie: ſed ſm̄ ꝙ habent rationem virtutum
nihilominus tamē oportet dicere ꝙ ſint plures gra-
tie per eſſe diuerſe. Sed ſm̄ opinionem que ponit
gratiam a virtute differentem eſt multiplex modus
dicendi. Quidam enim qui ponunt gratiā non eſſe
ſicut in ſb̄o in eſſentia anime neceſſe habent ponere
ꝙ ſint plures gratie ſm̄ numerum virtutum diſtinc-
te non enim poteſt eſſe vt idem accidens numero in
diuerſis ſubis ſit. Si autem gratia ex eo ꝙ eſt forma
virtutum ponitur in eodem ſb̄o in quo eſt virtus ne
ceſſe eſt ꝙ ſit in qualibet potentia in qua eſt virt⁹ vl̄
per prius vel per poſterius ſm̄ ꝙ quedam virtutes
per prius a gratia informantur ꝗ̄ alie: non enim po
teſt dici ꝙ ſit idem lumen numero quod colores di-
uerſorum corporum informant niſi ſecundum ꝙ ac-
cipitur in vno ſb̄o continuo quod eſt aer. Si enī cō
ſideretur: vt receptum in ſuperficiebus diuerſorum
corporum oportet de neceſſitate ꝙ ſecundum numeꝛum
rum multiplicetur cum accidens multiplicetur mul
tiplicato ſb̄o. Quidam vero dicunt ꝙ gratia ſicut in
ſubiecto in eſſentia anime in qua omnes potentie ſi-
cut in cētro colligātur: vnde ſicut linee: ⁊ radii in cē
tro vniuntur: ⁊ ſecundum ꝙ magis a centro elongan
tur plus ab inuicem diuiduntur: ita etiam gratia ſe-
cundū ꝙ i eſſentia anime conſiſtit eſt vna multipli-
catur: autem ſecundum ꝙ in diuerſas potentias dif-
funditur in quibus rationem virtutis accipit. Sed
iſta opinio: videtur ſub ponere ꝙ gratia ⁊ virtus nō
differant ſecundum ſpecies vel rationes: ſed ſolum
ſecundum diuerſitatem ſubiecti. Si enim alterius
rationis eſt virtus a gratia tunc ex multiplicatione
virtutum in potentiis non ſequeretur multiplicatio
gratie: quia diffuſiones gratie in potentiis nomen ⁊ ra
tionem gratie amitterent ſicut ſi lumen a centro dif-
fundatur per diuerſos radios ꝗ̄diu manet in ratio
ne luminis dicitur lumē multiplicari ⁊ diuidi: ſed ſi
ſecundum diuerſas lineas diffuſiones luminis ratio
nes diuerſorum colorum acciperent tunc diceretur
⁊ lumen eſſet tantum vnum. ſ. quod eſt in centro: ⁊ ꝙ
colores in in diuerſis lineis creati eſſent multi niſi
forte dicatur ꝙ diffuſio gratie in potentias eſt preter
eſſentiam virtutum: ſicut diffuſio lucis ſuper colores
qui efficiuntur per eam viſibiles actu ſecundū quo
rundam opinionem eſt preter eſſentiam coloris vt
dictum eſt: vt ſicut lux ſuper colores diffuſa prebꝫ co
loribus ꝙ ſint viſibiles actu: ita diffuſiones gratie q̄
ſi quidam radii eius prebeant virtutibus efficatiā
merendi: ſic enim radius gratie receptus in potētia
retineret rationem lucis ⁊ differt a gratia que eſt in
eſſentia anime: ſicut lumen a luce: ⁊ ita gratia prout
eſſet in eſſentia anime eſſet vna: ſed gratie diffuſe i
potentias eſſent multe: ſed hoc non poteſt ſtare: quia
ad actum meritorium non requiruntur niſi duo: vnū
eſt vt agens actum dignus vita eterna habeatur: ⁊
ad h̄ ſufficit gratia que eſt in eſſentia anime animā
gratificans. Aliud eſt vt actus ipſe ſit in debitū ſi-
nē relatus: ⁊ debitis circumſtantiis veſtitus: ⁊ ad h̄
ſufficit virtus. vnde ad eliciendum actum meritori
um non requiritur aliquid preter gratiam que eſt in
eſſentia: ⁊ virtutem que eſt in potentia anime quaſi
aliqua diffuſio gratie ab eſſentia anime perueniat in
potentiam preter virtutem. Et ideo alii melius dīt
ꝙ. ſ. gratia eſt vna tantum non multiplicata virtutes
autē ſunt multe que quidem virtutes in aliud gen⁹
cadunt ꝗ̄uis a gratia procedāt: ſicut etiam potentie
anime ab vna eſſentia procedunt: nec tamen eſt ea-
dem ratio potentie ⁊ eſſentie: ⁊ ideo potentie multi-
plicantur: ſed eſſentia manet tātū vna que omnes
conueniunt in h̄ quod conuenit eis ſecundū ꝙ ſunt
in tali eſſentia diſtinguuntur autem ſecundū diuer
ſas rationes potentiarum: ita etiam: ⁊ virtutes ha-
bent etiam rationem merendi que conuenit eis ſe-
cundum h̄ ꝙ a gratia oriuntur differunt autē ſm̄ ꝓ
prias rationes in quantum virtutes ſunt.
¶ Ad primū ergo dicendū: ꝙ Apoſtolus large ac
cipit gratiam pro quolibet dono quod nobis grat̄ a
deo ꝯfert: ⁊ hec quidē dona plura: ⁊ diuiſa ſunt. Sꝫ
nos hic loquimur de gratia prout eſt primum donū
gratam faciens animā. ¶ Ad ſecūdū dd̄: ꝙ quocūꝗ̄
mō diſtinguat̄ maxime ꝗ̄ ad duas diſtinctiōes ope
rans ⁊ cooperans preueniens ⁊ ſubſequens nō diffe
runt ꝑ eſſentiā: ſed ratione tantū. vna enim forma ē
que dat eſſe: ⁊ que eſt principiū operis vnus etiā ha
bitus eſt qui elicit actum extrinſecum ⁊ intrinſecum

vnde eadem gratia eſt operans ⁊ cooperans nec di-
citur preueniens ⁊ ſubſequens propter ordinez gra
tie ad gratiam: ſed propt ordinē effectus ad effectū.
¶ Ad tertiū dicendū: ꝙ rō illa procedit de forma q̄
eſt intrinſeca rei ⁊ quaſi conſtitutiua eius: ſic autem
gratia non dicit̄ eſſe forma virtutum: ſed quaſi prin
cipium a quo virtutes formalit̄ oriunt̄. ¶ Ad quar
tum dicendum: ꝙ diuerſitas virtutum ⁊ donorum ac
cipit̄ tātum ſm diuerſitatem actuum: cōueniūt autez
actus in rōne merendi. vnde oz ꝙ primum pncipi-
um a quo rōnem merendi habent ſit vnum: ⁊ ꝙ di-
uerſitas eorum in genere ⁊ in ſpē ſit ex diuerſitate ac
tuum ⁊ obiectorum. ¶ Ad quintum dicēdum: ꝙ gr̄a
in diuerſis ſacramentꝭ dat̄ ad diuerſos effectus ſm
ꝙ plures infirmitates ex peccato conſequunt̄ cōtra quas
precipue gr̄e ſacramentales ordinant̄. ⁊ ideo ſic dif
fert virtus a virtute per hoc ꝙ ordinat̄ ad diuerſuz
actum: ita etiā differt vna gr̄a ſacramentalis ab alia
per hoc ꝙ ad diuerſos effectus ordinat̄. vnde ſic ex
multiplicatione virtutum n̄ ſequit̄ multiplicatio gr̄e
ita etiam ex multiplicatione ſacramentorum non ſe-
quit̄ multiplicatio illius gr̄e de qua nunc loquimur:
quia ille perfectiones que in diuerſis ſacramentꝭ con
ferunt̄ quedam emanationes ſunt illius gr̄e de qua
nunc loquimur: ſicut ⁊ virtutes. Sed quia non habent
propria nomina: ideo cōmunit̄ noīe gr̄e nuncupant̄.
¶ Hec eſt gratia operans ⁊ cooperans ⁊c. De qua
ſ. ſ. mentionem fecit cum dixit ipſa gratia preuenit
⁊c. Uoluntas eſt cum motus ⁊c. Sciendum ꝙ hic
non diffinit voluntatem que eſt potentia: ſed volun-
tatem que eſt actus. h enim cōmune eſt fere in oībus
potentiis anime vt eodem nomine potentia: ⁊ actus
nominetur: ⁊ ſic fere per totuz hic voluntas accipit̄.
Sed ipſa meret̄ augeri ⁊c. De augumento gr̄e eodē
modo poteſt diſputari: ſicut de augmento caritatꝭ de
quo ſupra dictum eſt primo li. di. xvii. Cetera poteſt
homo volens ⁊c. Intelligenduz eſt de actibus exte-
rioribus non autem de interioribus: q2 diligere nul-
lus poteſt niſi volens. Sequit̄ tardus aut nullus af
fectus ⁊c. Iſte affectus eſt per modum operatiōis p̄
cedentꝭ habitū virtutꝭ que ex ſola deliberatione rō-
nis procedit: ſed affectus perfectus q delectationē
habet eſt in operatiōe que ſequitur habituz: q2 ſignū
oportet habitus accipere fientem in opere delecta-
tionem vt in ſecundo ethi. phs dicit.

Diſtinctio. Uigeſimaſeptima.

Quid ſit ipſa gr̄a ⁊ quomodo mereat̄ augeri querit̄.

s Juero querit̄ quomodo illa gratia preueniens mereat̄ augeri cum nullum meritum ſit ſine lib. ar. ⁊ quid ſit ipſa gr̄a: an virtus: an non. Et ſi virtus: an actus vel non. Ut hoc aperte inſinuari valeat: premittendum eſt tria eſſe genera bonorū Alia nāq3 ſunt magna. alia minima. Alia media: vt Augu. ait in. i. li. de rettactationibus. Uirtutes inquit quibus recte viuit̄ magna bona ſunt. Species autem quorumlibȝ corporuȝ ſine quibus recte viui poteſt: minima bona ſunt. Potentie vero animi ſine quib9 recte viui non poteſt media bona ſunt. Item virtutibus nemo male vtit̄. Ceteris autem bonis. i. mediis ⁊ minimis: non ſolum bene ſed etiam male quiſq3 vti poteſt. ⁊ ideo virtute nemo male vtit̄. quia opus virtutis eſt bonus vſus iſtorum: quibus etiam non niſi bene vti poſſumus. nemo autem bene vtendo male vtit̄. non ſolum autem magna: ſed etiaz media ⁊ minima bona eſſe preſtitit bonitas dei. Ecce habes tria genera bonorum diſtincta.

In quibus bonis ſit liberum arbitriuz.

q Uerit̄ autem in quibus bonis contineat̄ libe. ar. de hoc Augu. in. i. li. retractationum ait ita. In mediis quidem bonis inuenit̄ liberum voluntatꝭ arbitrium. quia ⁊ male illo vti poſſumus: ſed tamē tale eſt vt ſine illo recte uiuere nequeamus Bonus autez uſus eius iam uirtus eſt: que in magnis reperit̄ bonis: quibus male uti nullus poteſt. ⁊ quia bona ⁊ magna ⁊ media ⁊ minima ex deo ſūt ſequit̄: ut ex deo ſit etiam bonus uſus libere uoluntatꝭ qui uirtus eſt: ⁊ in magnis numerat̄ bonis. Attende diligent̄ que dicta ſunt ⁊ confer in unuz. Sic enim aperiet̄ quod ſupra querebat̄. Dixit equidem opus uirtutꝭ eſſe bonum uſum illorum bonorum: quibus etiam non bene uti poſſumus. i. mediorum. in quibus poſuit liberum arb. cuius quoq3 bonum uſum dixit eſſe uirtutem. quod ſi eſt: non eſt ergo opus uirtutis quod ſupra dixit. quia aliud eſt uirtus: aliud opus eius.

De uirtute quid ſit ⁊ quid actus eius.

b Je uidendum eſt qd ſit uirtus ⁊ qd ſit actus vl̕ opus ei9. Uirtus ē ut ait Augu. bona qualitas mentis: qua recte uiuitur: ⁊ qua nullus male utitur. quā deus ſolus in homine operatur. ideoq3 opus dei tantum eſt. ſicut de uirtute iuſtitie Aug. docet ſuper illum locum pſalmi. Feci iudicium ⁊ iuſtitiam: ita dicens. iuſtitia magna uirtus animi eſt: quam non facit in homine niſi de9. Ideoq3 cum ait propheta ex perſona eccleſie. Feci iuſtitiam non ipſam uirtutez quā non facit homo. ſed op9 ei9 intelligi uoluit. Ecce aperte inſinuat̄ hic ꝙ iuſtitia in homine non eſt op9 hominis. ſed dei. quod ⁊ de aliiſ virtutib9 idem intelligendum eſt.

De fide itidem dicit quod non eſt ex homine: ſed ex deo tantum.

Az de gr̃a fidei epheſiis ſcribẽs apo
i ſtolus: ſiſr fidẽ nõ ex hoĩe: ſ3 ex deo
tm̃ eẽ aſſerit inquiens. gr̃a eſtis ſaluati
p fidẽ. ⁊ hoc nõ ex vob. dei eñi donũ ẽ. qd̃ a
ſanct. ita exponit̃ hoc. i. fides nõ ẽ ex vi natu
re nr̃e. q2 donũ dei pure ẽ. Ecce ⁊ hic mani/
feſte tradit̃ q fides nõ ẽ ex libertate arbitrii:
ſiue ex arbitrio voluntat. qd̃ ſupioribus cõ
ſonat: vbi dictũ ẽ gr̃am p̃ueniẽtẽ vel operãtẽ
eẽ virtutẽ q̃ voluñtatẽ hoĩs liberat ⁊ ſanat. Uñ
Auguſ. in li. de ſpũ ⁊ lr̃a ait. Juſtificati ſum⁹
nõ p liberã voluñtatẽ: ſ3 p xp̃i gr̃am. nõ q ſine
voluñtate nr̃a fiat: ſed voluñtas nr̃a oſtendit̃ in
firma p legẽ: vt ſanet gr̃a voluntatem: ⁊ ſana
voluntas impleat legem.

De gr̃a que liberat voluñtatẽ que: ſi virtus
ẽ virtus nõ ẽ ex li. ar. ⁊ ſic nõ ẽ motus menti.

J igit̃ gr̃a q̃ ſanat. ⁊ liberat volunta
s tẽ hominis: virtus ẽ vl' vna vl' plures
cũ ipa gr̃a nõ ſit ex arbitrio voluñtat.
ſ3 eã potius ſanet ac p̃paret vt bona ſit: cõſe/
quit̃ vt virtus non ex libero ſit arbitrio. ⁊ ita
nõ ſit motus vel affectus menti: cũ oĩs mot⁹
vel affectus menti ſit ex li. ar. ſ3 bonus ex gr̃a
⁊ li. ar. mal⁹ vero ex li. ar. tm̃. Ut. n. ait Aug.
in. i. li. retractationũ. Nõ ſpõte ⁊ li. ar. cadere
potuit nõ ẽt reſurgere. Jtẽ in li. de duabus
aiabus. Anime ſi libero ad faciendũ ⁊ nõ fa
ciendũ motu ai carent: ſi deniq3 his abſtinẽ/
di ab opere ſuo ptãs nulla concedit̃: eax pec
catum tenere non poſſumus. Hic aperte oñ
dit̃ q motus ai ſiue ad bonum ſiue ad malũ
ex libero ar. eſt. Jdeoq3 ſi gr̃a vel virtus mo/
tus menti eſt: ex li. ar. eſt. Si vero ex li. ar. vel
ex parte eſt: iam non ſolus deus ſine hoĩe eã
facit. Propterea quidã nõ inerudite tradũt
virtutẽ eſſe bonã menti qualitatẽ ſiue formã
que animam informat. ⁊ ipſa non eſt motus
vel affectus ai ſed ea li. ar. iuuat̃ vt ad bonum
moueat̃ ⁊ erigat̃. ⁊ ita ex virtute ⁊ libero ar.
naſcit̃ bon⁹ mot⁹ vl' affect⁹ ai. Et exinde bo
nũ op⁹ pcedit exterius. Sic̃ pluuia rigat̃ ter
ra vt germinẽ ⁊ fructũ faciat. nec pluuia ẽ ter
ra nec germẽ nec fruct⁹ nec terra: germẽ vl' fru
ct⁹. nec germẽ fruct⁹. Jta grati terre meti nr̃e
i. arbitrio voluntat infundit̃ pluuia diuine
benedictionis. i. inſpirat̃ gr̃a. quod ſolus de
us facit. non homo cum eo qua rigat̃ volun
tas hominis ut germinet ⁊ fructificet. i. ſena
tur ⁊ preparat̃ ut bonum uelit ſecundu3 qd̃
dicit̃ operans. ⁊ iuuat̃ ut bonum faciat. ſecũ
dum quod dicit̃ cooperans ⁊ illa gr̃a uirtus
non incongrue nominat̃. quia uoluntatẽ ho
minis infirmam ſanat ⁊ adiuuat.

Quo ſenſu dicunt̃ ex gr̃a incipere bona
merita: ⁊ de qua gr̃a hoc intelligat̃.

Um uero ex gr̃a dicunt̃ eſſe bona
c merita ⁊ incipere: aut intelligit̃ gr̃a
grati dans. i. deus uel potius gratia
grati data: que uoluntatem hominis preue/
nit. Non enim magnum eſſet ſi hec a deo di
cerent̃ eſſe: a quo ſunt omnia: ſed potius ei⁹
gr̃a grati data intelligit̃ ex qua bona merita
incipiunt. que cu3 ex ſola gr̃a eſſe dicant̃: nõ
excludit̃ liberum ar. quia nullum meritum ẽ
in homine quod non ſit per liberum ar. Sed
in bonis merẽdis cauſe principalitas gr̃e at
tribuit̃. q2 p̃ncipalis cã bonox meritox eſt
ipſa gr̃a q̃ua excitat̃ li. ar. ⁊ ſanat̃ atq3 iuuat̃
voluntas hominis vt ſit bona.

Qd̃ bona voluñtas gr̃e principalit̃ ẽ ⁊ eti
gr̃a eſt: ſic ⁊ omne bonum meritum.

Ue ipſa eti donu3 dei eſt: ⁊ hoĩs me
q ritum: immo gr̃e. q2 ex gr̃a principa
lit̃ eſt ⁊ gr̃a eſt. Unde Aug. ad ſixtũ
pbr̃m. Quod eſt meritu3 hominis an̄ gr̃a3?
Cum oẽ bonũ nr̃m meritu3 non in nob' fac̃
niſi gr̃am? Ex gr̃a enim vt dictũ eſt que pre
uenit ⁊ ſanat arbitriũ hoĩs: ⁊ ex ipõ arbitrio
pcreat̃ i aia bonus affectus ſiue bonus mo/
tus menti: ⁊ hoc eſt primũ bonum hominis
meritum. Sic̃ verbi gr̃a ex fide virtute ⁊ ho/
minis arbitrio generat̃ in mente motus qui
dam bonus ⁊ remunerabil'. ſ. ipſu3 credere.
Jta ex charitate ⁊ li. ar. alius quidam motus
prouenit. ſ. diligere bonus valde. Sic de ce/
teris virtutibus intelligendum eſt. ⁊ iſti bo/
ni mot⁹ vel affectus niſi merita ſunt ⁊ dona
dei: quibus meremur ⁊ ipſorum argumen/
tationẽ ⁊ alia que ↄſequenter hic ⁊ in futuro
nobis apponunt̃.

Ex qua rõne dicit̃ fides mereri iuſtifica/
tionem ⁊ alia.

Um ergo dicit̃ fides mereri iuſtifica
c tionem ⁊ uitam eterna3: ex ea rõne di
ctum accipit̃: quia per actu3 fidei me
ret̃ illa. Similiter de charitate ⁊ de iuſticia ⁊
de aliis accipit̃. Si enim fides ipſa virt⁹ pre
ueniens diceret̃ eſſe menti actus qui eſt me/
ritum: iam ipſa ex libero ar. origine3 habe3
quod q2 ſi eſt ſic dicit̃ eſſe meritũ: quia act⁹
ei⁹ eſt meritum: ſi tamen adſit charitas ſine q̃
nec credere nec ſperare meritum ure eſt. Un
de apparet uere quia charitas eſt ſpũs ſcũs:
que anime qualitates informat ⁊ ſanctificat
ut eis anima informet̃ ⁊ ſanctificet̃. Sine q̃
anime qualitas non dicit̃ uirtus. quia non
ualet ſanare animam.

De muneribus virtutuȝ ⁊ de gr̃a q̃ non eſt: ſed facit meritum.

e De muneribus itaqȝ vel actibus virtutũ boni ſumus ⁊ iuſte viuimus: ⁊ ex gr̃a: que nõ eſt meritũ: ſed facit: non nĩ ſine li.ar. proueniunt merita nr̃a. ſ. boni affectus eorumqȝ progreſſus atqȝ bona opera que deus remunerat in nobis ⁊ hec ipſa ſunt dei dona. Unde Aug. ad ſixtuȝ pbr̃m. Cũ coronat merita nr̃a: nihil aliud coronat q̃ȝ munera ſua. Unde vita eterna que in fine a deo meritis p̃cedentibus redditur: q2 ⁊ eadem merita quibus redditur non a nobis ſunt: ſed in nob facta ſunt per gr̃am. recte ⁊ ipſa vita gr̃a nuncupatur: q2 gratis datur. Nec ideo gratis q2 non meritis datur: ſed q2 data ſunt per gr̃am et ipſa merita quibus datur. Ex premiſſis iam innoteſcere nobis aliquatenus poteſt: qualiter gr̃a preueniens mereatur augeri: ⁊ alia: ⁊ quid ipſa ſit: an virtus: an aliud. Et ſi virtus: an ſit actus vel non: Oſtenſuȝ eſt enim ſupra ex parte quorũdam q̃ȝ ipſa eſt virtus: ⁊ virtus non eſt actus: ſed eius cauſa: nõ tamen ſine li.ar. vnde quod ſupra Augu. dixit bonum vſum liberi arbitrii eſſe virtutem ita accipi poteſt i. actum virtutis. Alioquin ſibi cõtradicere videretur qui etiam opus virtutis ſupra dixit eſſe bonum vſum eorum quibus nos bene vti poſſumus: in quibus poſuit etiam li.ar. Si vero bonus vſus li.ar. opus virtutis eſt: iam virtus non eſt. Cum ergo bonum uſum eius virtute eſſe dixit nomine virtutis ipſius vſum ſignificauit.

Quod idẽ uſus eſt uirtutis ⁊ liberi ar. ſed uirtutis principaliter.

i Dem nempe uſus bonus ex uirtute eſt ⁊ ex li.ar. ſed ex uirtute principaliter. ⁊ bonus ille uſus in magnis bonis annumerandus eſt. Illa autẽ gr̃a preueniens que ⁊ uirtus eſt non uſus li.ar. eſt: ſed ex ea potius bonus uſus li.ar. que nobis eſt a deo: nõ a nobis. uſus uero bonus ar. ⁊ ex deo eſt ⁊ ex nobis. ⁊ ideo bonum merituȝ ẽ. Ibi eniȝ ſolus deus operatur. hic deus ⁊ hõ. hoc meritũ ex illa puriſſima gratie prouenit: q̃ apoſtolus notauit dicens. Gr̃a dei ſum id q̃ ſum: ⁊ gra. e. i me. u. n. fuit. Sup quẽ locũ Aug. ita ait. recte gr̃a noiat. primũ eniȝ ſola gr̃a dat deus. ⁊ nõ niſi gr̃am noiat: cũ nõ precedunt niſi mala merita. Sed poſt p gr̃aȝ incipiunt merita bona. ⁊ vt oſtenderet etiam li.ar. addit ⁊ gratia eius in me uacua nõ fuit. ⁊ ne ipſa uoluntas ſine gratia dei putetur aliquid boni poſſe: ſubdit non autem ego ſolus ſ. ſine gratia: ſed gratia dei mecum. i. cuȝ libero ar. Plane cum data fuerit gratia incipiunt eſſe noſtra merita bona: per illam tamen q2 ſi illa defuerit cadit hõ.

Alioꝝ ſnĩa hic oſtenditur qui dicũt uirtutes eſſe bonos uſus li.ar. i. actus mentis.

a Lij uero dicunt uirtutes eſſe bonos uſus naturalium potentiarum nõ tñ omnes: ſed tantũmodo interiores q i mente ſunt. exteriores vero q p corpus gerũtur: non virtutis eſſe dicunt: ſed opera virtutũ. ⁊ iõ quod Augu. dicit opus virtutis eſſe bonũ vſuȝ naturalium potẽtiaꝝ: de vſu exteriori accipiũt. Q̃ vero dicit bonũ vſuȝ liberi ar. virtutem eſſe: ⁊ in magnis numerari bonis. de vſu interiori intelligunt ⁊ virtutes nihil aliud eſſe q̃ȝ bonos affectus vel mot9 mẽtis aſſerũt: quos deus in homine facit: ñ homo. q2 licet illi motus ſint li.ar. non tñ ſunt niſi deus ipſuȝ liberet ⁊ adiuuet gr̃a ſua operante ⁊ cooperante. quã dei gratuitã volũtatẽ accipiunt: q2 deus eſt qui ⁊ operatur in nobis velle ⁊ operari bonum.

Quib9 auctoritatib9 muniãt q̃ dicũt.

q Uod autem virtutes ſit motus mentis teſtimonijs ſanctoꝝ aſtruunt. dicit enim Aug. ſuper Joannẽ. Quid eſt fides? credere quod non vides. credere autem motus mentis eſt. Idem in libro tertio de doctrina chriſtiana. Charitatem autẽ voco motum animi. ſi vero charitas ⁊ fides motus animi ſunt: virtutes ergo motus ai ſunt. Quibus alij rñdentes: p̃miſſa verba Augu. ita itelligẽda fore inquit. Fides ẽ credere q̃ nõ vides. i. fides ẽ virtus qua creditur q̃ non vr̃. Itẽ charitas ẽ motus ai. i. gr̃a qua mouetur animus ad diligẽdũ. ⁊ q̃ȝ hec ⁊ his ſimilia ita accipiẽda ſunt: ex his cõijcitur q̃ alibi Aug. ait. Nam in primo li. queſtionuȝ euãgelii inquit. Eſt fides qua creduntur ea que non videntur. q̃ proprie dr̃ fides. Idem in. xiiii. li. de tri. Alia ſunt ea que creduntur. aliud eſt fides qua credũtur. Ex quibus verbis ſic argumẽtãdo pcedũt. Aliud eſt credere aliud eſt illud quo creditur. Predictuȝ eſt aũt fidẽ eſſe id quo creditur. Sic ergo credere nõ eſt fides. q2 credere non eſt id quo creditur. Addũt quoqȝ virtus opus dei tantum eſt: quã ipſe ſolus facit in nobis. Ipſa ergo non eſt vſus vel actus liberi ar. ſed credere eſt actus liberi arbitrii. non eſt itaqȝ virtus. Premiſſis aliiſqȝ rationib9 ac teſtimonijs muniuntur vtriqȝ. horum autem iuditium diligentis lectoris reliquo examini ad alia properans.

a I vero querit quomodo ipſa gratia ꝛc. Poſtq̄ diſtinxit gratiā in operantē ⁊ cooperantē. Hic querit ad quod genus reducat̃ vtrū. ſ. ſit actus vel qualitas mētis ponens eandē qōnem de grā ⁊ virtute: vel q: eadē rō ē de vtroq: ⁊ forte: q: huiuſmodi oppinionis fuit ꝙ gratia a virtute non differt. Diuidit̃ autē in partes duas. In prima mouet dubitationē. In ſecunda determinat eā. ibi. Hic videndū eſt quid ſit virtus, ꝛc. Ubi etiā ſm quoſdā. xxvii. diſtinctio incipit. ¶ Circa primū duo facit. Primo mouet queſtionē. Secūdo oſtendit qōnis dubitationē ibi. Ut aūt̃ hoc aperte inſinuari valeat ꝛc. Ubi quādā contrarietatē ex dictis Auguſtini colligit. Primo. n. ponit verba eius in quibus dicit̃ opus virtutis eſſe bonū vſū li. ar. Secundo ibi inquirit̃ in quibus bonis ꝛc. ponuntur quedam verba eiuſdem in qbus dicit bonū vſū li. ar. eſſe virtutē. que duo aduerſant̃ q: opus virtutis non eſt virtus. vnde ſi vſus li. ar. eſt virtus non eſt opus virtutis. Hic videndū eſt quid ſit virtus ꝛc. Hic determinat dubitationē ⁊ p̄mo determinat ſm vnā opinionē ꝙ virtus ſiue grā nō ſit actus. Scdō determinat ſm aliorū opinionem ꝙ virtus ſit actus. ibi. Alij vero dīt virtutes eē ꝛc. Prima pars diuidit̃ in duas. In prima oſtendit ꝙ virtus ſeu gratia non eſt actus. quo ſuppoſito oſtendit ſecūdo quomodo per gratiam quis mereri dr̃, quod dubiū ex predicta determinatione relinquit̃ cum omne meritum in actu conſiſtat. ibi. Cum ergo ex gratia dicitur eſſe ꝛc. ¶ Circa primū intendit talem rōnem virtutis cauſa deus in nobis eſt: ⁊ nō nos ſed cuiuſlibet actus noſtri cā nos ſumus. ergo nullus actus eſt virtus. ſi ergo gratia eſt virtus vel aliqd ſimile virtuti grā non eſt actus. Circa hoc aūt̃ ſic modo procedit. Primo probat hanc ꝙ virtutē ſolus deus in nobis operet̃. Secūdo aſſumit hanc ꝙ actus qlibet in nobis cāt̃ ex li. ar. ibi. Si igit̃ grā que ſanat ꝛc. Tertio concludit propoſitū. ibi. Propterea qdā non inerudite tradunt ꝛc. Primū oñdit tripl̃r. Primo de virtute in cōi per eius diffinitionem. Secūdo de virtute iuſtitie per auctoritatem Aug. ibi. ſicut de virtute iuſtitie ꝛc. Tertio de virtute fidei quā etiam gratiā nominari dicit. ibi. Nā de gratia fidei ephe ſis ſcribens ꝛc. Cum ergo ex grā dicit̃ ꝛc. Oſtenſo ꝙ grā non ſit actus. Hic oſtendit quō p eā quis mereri dr̃. Et diuidit̃ in partes duas. In prima oſtendit ppoſitū. In ſecunda ex dictis colligit dubitationis ſolutionem. ibi. Ex premiſſis iā innoteſcere nobis ꝛc. ¶ Circa primū tria facit. Primo oñdit ꝙ principaliter cauſa meriti eſt gratia. Secundo oſtendit quomodo per eam quis mereri dicit̃ inquantū videlicet per eius actum quis meretur. ibi. Cum ergo dicit̃ fides mereri ꝛc. Tertio concludit propoſitū. ibi. Ex muneribus itaq: virtutū ꝛc. Alij vero dicunt ꝛc. Hic determinat queſtionem ſm aliam opinionē in contrariam ptem. Et hoc tria facit. Primo ponit eorū opinionem. Secundo ponit probationes ipſorū. ibi. Quidam virtutes ſint motus ꝛc. Tertio ponit reſpōſiones ad illas probationes ſecundum primam opinionem. ibi. Quibus alijs reſpondentes ꝛc. Hic queruntur. vi. Primo in quo genere ſit virtus vtrū. ſ. in genere actus vel habitus: Secūdo de diffinitione virtutis quā Aug. in littera ponit, Tertio vtrū contingat ſm actum virtutis ⁊ gratie ex cōdigno vitam eternā mereri. Quarto vtrum poſſit aliquis ſibi mereri gratiam. Quinto vtrum poſſit aliquis ſibi mereri gratie augmentum. Sexto vtrū vnus poſſit alii primam gratiam mereri.

a D primum ſic proceditur. videtur ꝙ virtus non ſit habitus. vltimum enim rei non ponitur in alio genere q̄ res ipſa: ſed vt in primo celi ⁊ mundi philoſophus dicit: virtus eſt vltimum in re de potentia. ergo non eſt in genere habitus: ſed in genere potentie. ¶ Preterea. potentie naturales non ſunt magis perfecte q̄ potentie rationales: ſed potentie naturales poſſunt in ſuos actus ſine habitibus mediis vt patet in duro ⁊ molli. ergo multo fortius hoc poſſunt rationales potentie: ergo virtus vel eſt potentia vel eſt actus. Si dicatur ꝙ in potentiis rationalibus requiruntur habitus vt potentie determinētur ad vnum. ¶ Contra. Potentia determinata ad vnum ſemper eſt in ſuo actu nec in alteram ptem inclinari poteſt: ſed potentia rationalis perfecta per virtutem moralē non eſt ſemper in ſuo actu cum non contingat ſemper agere ſecundum philoſophum in primo de ſomno ⁊ vigilia: q̄uis etiam eſſe in alio actu poteſt nihilominus incontrarium actū inclinari. ergo potentia rationalis non determinatur ad vnum per habitum. ¶ Preterea, premium reſpondet merito: ſed meritum eſt ipſe actus bonus li. ar. cum igitur virtuti ⁊ gratie debeatur premiū: videtur ꝙ virtus vel gratia ſit actus. ¶ Preterea medium eſt eiuſdem generis cum extremis: ſed virtus eſt media inter paſſiones vt in ſecundo ethicorum patet. ergo videtur ꝙ virtus non ſit in genere habitus: ſed in genere paſſionis vel actus: nam ⁊ actiones anime paſſiones dicuntur vt in. vi. phi. dicitur. Incontrarium eſt quod philoſophus in ſecundo ethicorum dicit ꝙ virtus eſt habitus electiuus in medietate conſiſtens ꝛc. ¶ Preterea. ex virtutibus ſumus boni: ſed bonitatem gratuitam non habemus ex actibus. ergo virtus ⁊ gratia non eſt actus. ¶ Reſpondeo dō: ꝙ cum effectus proportionetur ſue cauſe: oportet actum potentie rationalis ipſi potentie proportionatum eſſe. In actibus autem virtutis non ſolum conſideratur ſba ipſius actus: ſed etiam modus agendi non enim qui caſta operatur quocūq: modo caſtus eſt: ſed qui faciliter ⁊ delectabiliter, vt ex primo ethi. habetur delectatio autē ex conuenientia creatur ſicut: ⁊ in ſenſibilibus patet ꝙ coniunctio conuenientis cum conuenienti facit delectationem. Oportet ergo ꝙ actus virtutis procedat a potentia adaptata ⁊ aſſimilata ad hunc actum. Hoc autem potentia rationalis non habet ex ſe ipſa cum ſit ad vtrūlibet. Oportet ergo aliquid potentie ſuperaddi vt perfectionem eius per quod talē actum educat vndecūq: cauſetur: ⁊ hoc dicimus eſſe habitum virtutis: ⁊ ideo dicit philoſophus in ſecundo ethi. ꝙ ſignū generati habitus oportet accipere fientem in opere delectationem: hinc etiam eſt ꝙ potentia perfecta per habitum virtutis tendit in actum conſimilem per modum cuiuſdam nature propter quod dicit Tullius ꝙ virtus eſt habitus modo nature rationi conſentaneus: ſicut enī grauitas deorſū tendit: ita caſtitas caſta operatur: hinc etiam eſt ꝙ in natura completa cuius potentia ad malum flecti non poteſt nō requiritur habitus quo mediāte agat: quia ipſa potentia ex ſe ipſa proportionata eſt ad actum perfectum vt in deo patet: ⁊ ſic patet ꝙ prima opinio veritatem continet ſecunda vero: ⁊ a dictis ſanctorum diſcordat: ⁊ phie non conuenit: ſed ex quibuſdam auctoritatibus praue itellectis ortū habuit.

¶ Ad primũ dicendũ: ꝙ vltimũ qđ eſt aliquid rei nõ reducitur in aliud genꝰ. ſed ẽ in eodẽ genere: vel ꝑ ſe: ſicut vltima pars linee: vel per reductionẽ: ſicut punctus ad lineam: ſic aũt virtus nõ eſt vltimũ potẽtie: ſed dicitur vltimum eius per reſpectum ad actum q: altiſſimũ in qđ potẽtia eleuari põt: eſt actus quem virtus elicit. ¶ Ad ſcđm dicendũ: ꝙ potẽtie naturales ſũt determinate ad ſuos actus ex ſeipſis: vnde nõ indigent habitu determinante: ſicut potẽtie rõnales q̃ ad vtrũlibꝫ ſũt. ¶ Ad tertiũ dicendũ: ꝙ qdã dicũt ꝙ virtutes habẽt quoſdã actus q cõtinui ſũt: nec in eis eſt interpollatio q̃uis a nobis non ſentiatur: nõ eñi virtutes poſſe ocioſas eẽ extimãt. ſꝫ actus eſt duplex. ſ. primꝰ vt eẽ eſt actus forme. ⁊ talis actus virtutis cõtinuus eſt: manẽte eñi caſtitate continue manet eſſe caſtũ. Et actus ſcđus qui ẽ operatio: ⁊ hũc nõ cõtingit cõtinuũ eſſe. Hic. n. actꝰ nõ tm̃ eſt virtutis ſꝫ potẽtie quã perficit. ſicut nulla forma q̃ nõ ẽ per ſe ſubſiſtẽs habet operationẽ preter cõicationẽ ſubiecti: nec contingit actũ aliquẽ eſſe vel operationem ex hũar. ⁊ ꝓcipue cũ electione ſine qua virtutis actꝰ eſſe nõ poteſt quin a nobis ꝑcipiatur. Et ideo alr̃ dicendũ eſt: ꝙ natura potẽtie per habitũ non tollitur. potentie autẽ rõnalꝰ nulla eſt vt cogi ad vnum nõ poſſit. vñ etiam ſi virtute perficiatur in ipſa erit agere vel nõ agere vel hoc aut cõtrariũ agere. ⁊ nõ oportet ꝙ cõtinue ſequatur inclinationẽ virtutis. habet eñi actus virtutis aliqđ a potẽtia: vt. ſ. ex neceſſitate nõ ſit: ⁊ aliqđ ab habitu: vt. ſ. facilr̃ fiat. ¶ Ad q̃rtũ dicendũ: ꝙ alio mõ reſpondet p̃miũ gratie ⁊ merito: gratie eñi reſpõdet ⁊ virtuti ſicut ei: vñ in actu eſt efficacia merẽdi. vñ ſm ꝙ ex maiori gratia ꝓcedit actus virtutis efficacior ẽ in merendo. ipſi aũt actui qui meritũ dicit̃ reſpondet ſicut ei quo per ſe meremur: q: vt in primo ethicoꝝ dicitur: ꝙ queẽadmodũ in olimpiadibꝰ nõ optimi ⁊ fortiſſimi coronant̃. ſꝫ agonizãtes: hoꝝ autem quidã. ſ. qui vincũt: ita ⁊ eorũ qui in vita bonorum ⁊ optimorum operãtes illuſtres ſiũt: qđ ẽt ſm̃ Apoſtoli ꝯgruit. ii. Tym. ii: Non coronabitur niſi qui legittime certauerit. ¶ Ad ſextũ dicendũ: ꝙ mediũ dicitur de virtute dupl̃r. ſ. eẽntialr̃ ⁊ effectiue. eẽntialr̃ quidem nõ eſt mediũ iter duas paſſiones ſed iter duos habitus vicioſos: quibꝰ aliqualiter ad paſſiones nos habemꝰ: nec hoc eſſe eẽntiale virtuti: cũ aliqua virtus inueniatur que hoc mõ nõ eſt mediũ. ſ. iuſtitia: vt ex qnto ethi. pꝫ. Iuſtitie. n. quaſi equalitati ⁊ medio opponitur iniuſtitia vel ſuperabundãtia eius qui plus habet q̃ iuſtum ſit qui ex hoc ipſo iniuſtus eſt vicium iniuſtitie habens: ⁊ etiã defectus illiꝰ qui defraudatus ẽ: qui defectus vicium in eo nõ eſt. ⁊ ita iuſtitia non eſt mediũ inter duo vicia. Effectiue vo dr̃ mediũ iter paſſiones: q: i paſſionibꝰ mediũ inuenit. vñ non oportet ꝙ ſit in genere paſſionis:

a D ſcđm ſic ꝓceditur. videt̃ ꝙ Aug. incõuenienter virtutem diffiniat. Sicut eñi i ſcđo thopi. dicit̃. Nullum genus denominatiue ꝑdicatur de ſua ſpecie: ſed bonitas eſt genus virtutis eſt eñi virtus vt phs in p̃mo ethi. dicit: qua quis bonus eſt: ⁊ que opus bonũ reddit. ergo inconueniẽter dicitur virtus bona qualitas. ¶ Pre. illđ qđ tranſcẽdit genus nõ dꝫ poni vt dr̃ia generis: ſed bonum trãſcendit genꝰ qualitatis cũ ſit cõuertibile cũ ente. ergo inconuenienter ponit̃ vt dr̃ia qualitatis cũ dicitur bona qualitas mentis. ¶ Pre. ſubiectũ qđ ponitur in diffinitõe alicuius accñtis dꝫ eẽ cõuertibile cũ illo. ſed mens nõ hoc mõ ſe hꝫ ad virtutẽ. nõ. n. oĩs virtus eſt in mente ſicut i ſubiecto: ſed q̃dã in cõcupiſcibili: q̃dã in irraſcibili: ⁊ ſic de aliis. ergo incõueniẽter ponit̃ mẽs vt ſubiectũ cõe virtutis in eiꝰ diffinitõe. ¶ Pre. illud qđ eſt alicuius ſpẽi ꝓpriũ non dꝫ poni in diffõne generis: ſed rectitudine appropriat ſibi iuſtitia. Vñ Anſel. dicit ꝙ iuſtitia eſt rectitudo volũtatis ꝓpter ſe ſeruata. ergo incõuenienter i diffinitione virtutis cõis ponit̃ qua recte viuit̃.

¶ Pre. q̃cunqꝫ ſupbit de aliqua re: male vtit̃ ea. ſꝫ multi de virtutibꝰ ſuperbiũt. q: vt Aug. in regͣ dicit ſuperbia etiã bonis operibꝰ inſidiatur vt pereant. ğ falſũ eſt qđ dicitur qua nullus male vtitur. ¶ Pre. q̃cũqꝫ recte viuit nõ male vtitur: cũ ergo dixerit virtutẽ eẽ qua recte viuitur ſupflue addidit q̃ nullꝰ male vtitur. ¶ Pre. Aug. dicit qui creauit te ſine te nõ iuſtificabit te ſine te. ſed iuſtificatio non ẽ niſi per virtutẽ. ergo falſũ eſt qđ dicit̃: quã deꝰ in nobis ſine nobis operat̃. ¶ Pre. cuicũqꝫ diffinitio ꝯuenit ⁊ diffinitũ. ſꝫ gr̃a non ẽ virtus: vt ſupra dictũ eſt. ⁊ tñ huiuſmodi diffinitio ꝯuenit ſibi. ergo hec nõ eſt diffinitio virtutis. ¶ Pre. vniꝰ rei vnica dꝫ eſſe diffinitio: ſicut ⁊ vnũ eſſe. ſi ergo q̃dam alie diffinitiones de virtute aſſignant̃ ſi ille ꝯueniẽtes ſũt: videt̃ ꝙ iſta ſit incompetens. ¶ Reſpondeo dicendũ. ꝙ Aug. hic non intẽdit diffinire qualibet virtutẽ ſꝫ virtutẽ infuſã: ⁊ hanc ꝯpletiſſime diffinit ponẽdo formalia ipſius. ſ. genus ⁊ dr̃iam cũ dicit bona qualitas ⁊ ſubiectũ qđ ẽ materia in qua cum dicit mentis ⁊ actum qui eſt etiam finis virtutis: cum dicit qua recte viuit̃ ⁊c. Et cãm efficientẽ: cũ dicit quã deꝰ i nobis ⁊c. ¶ Ad primũ ğ dicendũ: ꝙ alr̃ eſt in nominibus illis q̃ exprimũt formas gñales: ⁊ q̃ exprimũt formas ſpẽiales. forma. n. ſpẽialis q̃ informat ſubiectũ aliquod non informat̃ alia forma eiuſdẽ rationis: ſicut color nõ informat̃ colore: ſꝫ forte luce. vnde nõ põt dici color coloratꝰ: ſed forte clarus. Et ſimiliter nec albedo colorata. contingit aũt ꝙ illud quod eſt perfectio vniꝰ ſm vnam rõnem ſit perfectum ab alio per rõnem aliam: ſicut lux perficit colorem ⁊ color perficit ſuperficiem ⁊ ſuperficies corpus: cꝰ terminus eſt. ⁊ ideo perfectio põt dici perfecta. Et ſilr̃ in oĩbus aliis que exprimũt perfectionem in communi: ſicut eſt hoc nomen bonum. ⁊ inde eſt ꝙ virtus q̃ dicitur bonitas anime ſm ꝙ perficit eam poteſt dici bona ſm ꝙ eſt perfecta quodam alio vt ordine ad finem ⁊ regula rationis a quibus formam habꝫ ⁊ i ſpeciem trahitur. ¶ Ad ſecundum dicendum. ꝙ q̃uis bonum conuertat̃ cum ente: tamen quodam ſpeciali modo inuenitur in rebus animatis ⁊ habẽtibus electionem: vt in qnto metha. phs dicit. Cuius ratio ẽ quia bonum dicitur ratione finis. ⁊ ideo q̃uis inueniatur in omnibus in quibus eſt finis: tamen ſpecialius inuenitur in illis que finem ſibi preſtituunt ⁊ intentionem finis cognoſcunt. ⁊ inde eſt ꝙ habitus electiui ex fine ſpeciem ſortiuntur. ⁊ ꝓpter hoc bonum habituum bonum ⁊ malum ſunt differentie conſtitutiue non quidem prout cõmuniter ſumuntur: ſed per modum iam dictum. ¶ Ad tertiũ dicendũ: ꝙ in diffinitõe accidentis non debet poni niſi per ſe ſubiectum eius q̃uis autem contingat virtutem in aliqua potentia vt in ſubiecto eſſe que eſſentialiter mens nõ eſt: non tamen habet ꝙ ſit ſubiectum virtutis niſi inq̃tũ aliqđ mẽtis ⁊ rõnis participat. vñ phs in p̃mo ethi. dicit: ꝙ rõnale eſt ſubiectũ virtutis vel rõnale eſſentialiter: vel rationale per participationem.

¶ Ad quartũ dõm: ꝙ Anſel. videtur diffinire iuſti-
tiã nõ que eſt ſp.ilis virtꝰ: ſed iuſtitiã generalẽ que a
pħo legalis dicitur: ⁊ eſt idẽ ſubiecto cũ virtute diſ-
ferens rõne tñ: vt ex q̃nto eth. ꝑʒ. Si tñ ꝓ iuſtitia
ſpãli ſumat: ſciendũ eſt ꝙ rectitudo põt accipi du-
pliciter. vel ſm cõmenſurationẽ rei ad rem. ⁊ ſic re-
ctitudinẽ vendicat ſibi iuſtitia q̃ equalitatẽ in datis
⁊ acceptis conſtituit: vt in q̃nto ethi. dicit. aut ſm cõ
menſurationeʒ actꝰ ad finem ⁊ ad iudiciũ rõnis. ⁊ ſic
rectitudo cuilibet virtuti conuenit: ⁊ ita ſumit hic.
¶ Ad q̃ntũ dõm: ꝙ vti aliquo dicit dupl'r: vl' ſicut
forma q̃ eſt ꝓncipiũ vſus. ⁊ hoc mõ virtute nullꝰ ma
le vtitur: q: ex hoc ipo ꝙ eſt vſus virtutis malus eẽ
nõ põt: vel ſic obiecto: ⁊ hoc mõ virtutibus male vti
cõtingit: ſicut patet in illis q de eis ſupbiunt. ¶ Ad
ſextũ dõm: ꝙ recte viuere cõtingit duobꝰ. ſ. virtute ⁊
li. ar. ſed li. ar. cõtingit male vti. ⁊ iõ ad dr̃iam eiꝰ ad
ditur qua nemo male vtitur: q̃uis enim recte viuit
nõ male vtat: nõ tñ q̃ocunq; recte viuitur: tale ẽ vt
eo nullus male vtat. ¶ Ad ſeptimũ dõm ꝙ deꝰ nõ
iuſtificat nos ſine nobis ꝯſentientibus: q: non cogit
ad virtutem: vt Dama. dicit. Juſtificat tñ nos ſine
nobis virtutẽ cauſantibus. ¶ Ad octauum dõʒ: ꝙ ſi
ſtricte accipiat hec diffinitio gratie non conuenit: q:
per hoc qđ dicitur: qua recte viuitur oſtendit virtus
eſſe principiũ recte operationis: nõ enĩ ſumitur h̃ re
cte viuere ſm ꝙ eſt eſſe viuentis: ſʒ ſm ꝙ eſt opera-
tio rei viue. gratia aũt nõ eſt principiũ recti operis:
niſi mediante virtute: ⁊ ideo non eſt illud quo imme
diate recte viuitur. ¶ Ad nonum dõm: ꝙ ſi accipia
tur diffinitio rei que cõplectitur totum eſſe rei ſm ꝙ
ex oibus cauſis conſtituitur que eſt ꝑfecta diffinitio
tũc vnius rei nõ põt eſſe niſi vna diffinitio. dicta aũt
diffinitio virtutis cõplectit oẽs cauſas eius: vt di-
ctum eſt. inueniũtur aũt ⁊ alie que aliquas harum ex
ꝓmũt: ſicut illa philoſophi. habitus electiuus ime-
diate conſiſtens ⁊c. que exꝓmit formalia virtutis
⁊ actum eius: ⁊ illa que eſt in. vii. phyſi. diſpoſitio ꝑ-
fecti adoptimum exꝓmit ordinẽ ad finem: ⁊ diuer-
ſe deſcriptiones diuerſas conditiones virtutis exꝓ-
munt: ⁊ ſic non eſt inconueniẽs ſi de virtute plures
diffinitiones dantur.

a D tertiũ ſic ꝓceditur. videtur ꝙ aliquis nõ
poſſit ex condigno vitam eternam mereri ꝑ
actus virtutis. Primo per id qđ habetur
ad Ro. viii. non ſunt cõdigne paſ. ⁊c. ſed per paſſio
nes quas ſancti ſuſtinent maxime merentur. ergo vi
detur ꝙ nullus ex condigno vitam eternam merea-
tur. ¶ Pre. condignum importat equalitateʒ digni
tatis. ſed impoſſibile eſt ꝙ actus humanus equetur
in dignitate premio vite eterne: qđ eſt ipſe deus. er
go videtur ꝙ nullus ex cõdigno vitam eternam me
reri poſſit. ¶ Pre. ille qui reddit quod debet nõ me
ret vltimũ ꝓmiũ. ſʒ hõ bñ opans reddit qđ dʒ vt di-
citur Luc. xvii. Cum feceritis omnia que precepta
ſunt vobis: dicite ſerui inutiles ſumus ⁊c. ergo vide
tur ꝙ nullus ex condigno recte viuendo vitam eter
nã mereatur. ¶ Pre. a quocũq; quis meret. ille de
bitor ſibi efficit: q: ꝓmiũ merito debet. ſed deus non
põt nobis effici debitor. ergo apud ipm nihil ex con
digno mereri poſſumus. ¶ Pre. nullus meret pre-
miũ apđ eũ qui eius ope nec iuuatur nec iuuari põt.
ſed deꝰ noſtris bonis operibꝰ nõ iuuat: q: bonoꝝ no
ſtroꝝ nõ egit: vt in pſal. dr̃. ergo vr̃ ꝙ apđ ipm mere
ri nõ poſſumꝰ. ¶ Sʒ ꝯtra: nihil ex iuſto iudicio red-
ditur niſi qđ quis meretur. ſed vita eterna q̃ corona
iuſtitie dicit: q: ꝓ ea redditur ex iuſto iudicio: ſicut
depoſitum redditur ſecunde Tymo. quarto. Jn re-
liquo repoſita eſt m. ⁊c. ergo aliq̃s coronã iuſtitie me
retur. ¶ Pre. ſicut ſe habet culpa ad penam: ita et
opus virtutis ad gloriam. ſed culpa ex condigno pe-
nam eternam meretur. ergo ⁊ actus virtutis ex con
digno vitam eternam meret. ¶ Reſpõdeo dicen-
do ꝙ circa h̃ ſunt due opiniones. Quidã enim dĩt
ꝙ aliquis vitam eternam nõ põt mereri ex cõdigno
ſed ex congruo. Alii vero dicunt ꝙ etiam ex condi-
gno poteſt quis vitam eternaʒ mereri per actus vir
tutũ. dicitur ergo aliq̃s mereri ex condigno qñ inue
nitur equalitas inter ꝓmiũ ⁊ meritũ ſm rectã extima
tionem. Ex congruo aũt tñ: qñ talis equalitas nõ in
uenitur: ſʒ ſolũ ſm liberalitatẽ dantis munꝰ tribuit:
quod dantẽ decet. videtur aũt vtriq; q̃ꝫtum ad ali-
quid verum dicere. Eſt enim duplex equalitas. ſ. q̃ꝫ
titatis ⁊ equalitas proportionis. ſm quãtitatis equa
litatem ex actibus virtutum vitam eternam ex con-
digno nõ meremur. nõ enĩ tñ bonũ eſt i q̃ꝫtitate actꝰ
virtutis q̃ꝫtũ premiũ glie qđ ẽ finis eiꝰ. ſm ãt equali
tatẽ ꝓportõis ⁊ ex cõdigno meremur vitã eternam.
Attendit enim equalitas ꝓportiõis qñ equal'r ſe ha-
bet h̃ ad illud: ſicut alius ad alterũ. nõ aũt maius eſt
deo vitam eternã tribuere q̃ꝫ nobis actũ virtutis ex-
hibere: ſʒ ſicut nobis h̃ ꝯgruit: ita illud illi. ⁊ iõ que-
dam ꝓportõis equalitas inuenit iter deũ premianteʒ
⁊ hoiem merentẽ: dũ tñ premiũ referat ad idẽ genus
in quo eſt meritũ: vt ſi premiũ eſt qđ oẽm facultateʒ
humane nature excedit: ſicut vita eterna: meritũ ẽt
ſit per talẽ actũ in quo refulgeat bonũ illius habitus
qui diuinitus infundit deos nos conſignans. Jlli tñ
q dñt nos ex condigno vitã eternã poſſe mereri ve-
riꝰ dicere vident. Cũ enĩ ſit duplex ſpẽs iuſtitie: vt
in q̃nto ethi. phs dicit. ſ. iuſtitia diſtributiua ⁊ cõmu-
tatiua q̃ eſt in ꝯtractibus: vt in emptore ⁊ vẽditore.
Juſtitia ꝯmutatiua reſpicit equalitatẽ ariſmeticam q̃
tendit in equalitatẽ q̃ꝫtitatis. Juſtitia vero diſtribu-
tiua eq̃litatẽ reſpicit geometricã q̃ ẽ equalitas ꝓpor
tionis. Jn redditione aũt premii ad merita magis
ſeruat forma diſtributõis: cũ ipe vnicuiq; ſm opera
ſua reddat q̃ꝫ cõmutationis cũ deꝰ a nobis nihil ac-
cipiat: q̃uis a ſctis q̃nq; inueniat methaforice dictũ
ꝙ bonis operibꝰ regnũ celoꝝ emitur inq̃ꝫtum deus
accipit opera noſtra vt acceptans ea. ⁊ ideo verius
dicit ꝙ ex condigno meremur q̃ꝫ ꝙ nõ ex ꝯdigno.
¶ Ad primũ ergo dõm: ꝙ Apl's per dictũ ſuũ inten
dit excludere equalitatẽ q̃ꝫtitatis: q: nõ ẽ tanta acer
bitas ꝓniũ paſſionũ q̃ꝫ gaudiũ future glorie. ¶ Ad
ſcđm dõm: ꝙ nõ req̃ritur ad cõdignitatẽ diſtributiue
iuſtitie equalitas q̃ꝫtitatis ſʒ ꝓportõis tñ: vt dictum
eſt. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ etiã reddẽdo qđ debet me-
retur aliq̃s. in hoc enĩ aliq̃s apđ deũ meret in quo ẽt
vite laudabilis apđ hoies ꝯſtituit: actꝰ aũt iuſtitie eſt
laudabilis ſicut ⁊ aliaꝝ virtutũ. vñ etiam actus iu-
ſtitie meritorius eſt: q̃uis qđam hoc negauerunt: et
tñ actꝰ iuſtitie i redditõe debiti ẽt qđ homini mere
tur cõſiſtit: q̃uis enĩ illđ quod reddit ꝙ debitum eſt
alteri ſuum nõ ſit: nihilominꝰ tñ modus operatiõis i
quo fundatur ⁊ ius merẽdi ⁊ laus ipſius reddentis
eſt qui voluntarie ⁊ propter bonum iuſtitie reddit.
¶ Ad quartũ dõ: ꝙ dš nõ effic debitor nobis: niſi
forte ex ꝓmiſſo: q: ipe bõa opãtibꝰ ꝓmiũ repromiſit.

⁊ iō non eſt inconueniens ſi ab ipſo qs mereri poſſit:
ex quo aliquo modo debitor ē. Uel dōꝫ: ꝙ in iuſtitia
cōmutatiua ille apud quē quis meretur efficiē debi-
tor ei quod merēē: vt pꝫ in illis qui operatiōes ſuas
locant in ſeruitiū alioꝝ. ſed in iuſtitia diſtributiua nō
requiritur ratio debiti ex parte eius qui diſtribuit pōt
enim ex liberalitate aliqua diſtribuere in quoꝝ tantē
diſtributōe iuſtitia exigitur ſēm ꝙ diuerſis ꝑut eoꝝ
gradus exigit proportionaliter tribuit. ¶ Ad quintū
dōm: ꝙ illud tenet in iuſtitia cōmutatiua: ſed in diſtrī
butiua non eſt neceſſarium.

a D quartum ſic proceditur. videtur ꝙ ꝗuis
gratiam mereri poſſit. Juſtificatio enim non
fit niſi per gratiaꝫ. ſed in littera dicitē ꝙ fides
meretur iuſtificationem. ergo per actuꝫ fidei aliquis
gratiam meretur. ¶ Pre. aliquis bene vtendo re tē
porali quam ab aliquo domino accepit meretur rem
prius acceptam: vt equum aut aliquid huiuſmodi.
ſed vſus gratie non eſt minoris efficacie in merēdo
ꝗ̄ vſus rei temporalis. ergo aliquis bene vtens gra
tia quam accepit ipſaꝫ meretur. ¶ Pre. oratio qua
quis orat pro ſe: ⁊ de his que expediunt ad ſalutem
meretur exaudiri a deo. vt Aug. dicit. ſed ſi aliquis
in gratia exiſtens oret vt ſi contingat eūꝫ a gratia de
cidere ꝙ gratia ſibi reddatur ꝓ ſe petit maxime ex-
pediens ad ſalutem. ergo meretur gratiaꝫ recupera
re. ¶ Pre. ſi deus dat alicui gratiam: aut dat digno
aut indigno. Si dat indigno inſipiens ⁊ iniuſtus eſt:
quod impoſſibile eſt. ergo dat digno: ſed nullus ē di
gnus habere aliquid niſi q hoc meruit. ergo quicū
qꝫ accipit gratiā priꝰ meruit eaꝫ. ¶ Pre. non eſt mi-
nor ordo iuſtitie apud deum in diſtributōe gratie ꝗ̄
in diſtributione bonoꝝ naturalium. ſed Plato dicit
ꝙ forme nō dantur a datore niſi ſēm merita materie.
ergo nec gratia infunditur niſi ſēm merita recipienti-
um. ¶ Contra. illud qđ meritis redditur nō gratis
datur. ſed quod gratis non datur nō eſt gratia. ergo
gratia meritis non redditur. ¶ Pre. illud qđ eſt ꝑn
cipium oīs meriti non cadit ſub merito. ſed gratia eſt
huiuſmodi: ergo ⁊c. ¶ Reſpōdeo dōm. ꝙ in omni q
meretur exigitur vt actus eius ſit aliquomō ꝓportio
natus ad id qđ meretur. nullus enim meretur niſi id
qđ ſēm ſuā cōditionē pōt euꝫ cōtingere: ſicut ſeruꝰ nō
meretur aliquid a domino vt in hereditate filiorum
admittatur: ſed vt mercedē ſuā recipiat. gratia vero
oīno ꝯditioneꝫ humane nature excedit: qđ patet ex
eius effectu: q: ducit in finem ꝗ̄ nulla creata natura
per ſe attingere pōt: ꝓpter qđ dicitur ꝑme Cor. ii. ꝙ
oculus nō vidit ⁊c. Unde donū gratie nullo mō ſub
merito cadere poteſt eiꝰ qui in puris naturalibus eſt
⁊ multo minus eius qui peccato deprimitur. ſed tñ
opera bona ante donum gratie facta premio ſuo ſibi
ꝓportionato non carent: cauſant enim quandam ha
bilitatem ad gratiam ⁊ ſecum etiam quandam hone
ſtatem ⁊ iocunditatem ⁊ pulchritudinem habent: in
quibus precipue eoꝝ premiū conſiſtit ⁊ aliqua etiā
per accidēs creant: vt bonoꝝ temporaliū affluentiaꝫ
aut aliquid hmōi: q: frequenter vt Grego. dicit dś
in hoc mūdo remunerat eū qui ꝑmium future glorie
nō meretur: vt ſic nullum bonū irremuneratū inue-
niatur. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ꝓ tāto fides dicitē
mereri iuſtificationē: q: in iuſtificatōe ꝑmo appet mo
tus fidei. Oportet enim accedentem ad eū credere:
q: eſt heb. xi. Nō autem ita ꝙ iuſtificatio ſub meri-
to cadat. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ in iuſtitia cōmutatiua
cōtingit quādoqꝫ ꝙ premiū vel id qđ eſt loco premii
precedat meritū: vt patet in emptione ⁊ venditione
qui enim rem emptam prius accipit ꝗ̄ꝫ precium ſol-
uat quodāmodo premiū ante meritum accipit: qđ ēt
magis pꝫ in eo qui prius accipit preciū laboris ſui ꝗ̄
laborem impendat in obſequium alicuius. in iuſtitia
aūt diſtributiua hoc nō pōt accidere: eo ꝙ ibi premiū
reddatur ſēm gradum ⁊ dignitatem perſone. ⁊ iō ſēm
illud quod precedit meritū oportet ꝙ premiū atten-
datur: ex quo quidem conſtituitur in tali dignitate.
vnde cum gratia per modum iuſtitie diſtributiue di
uerſis hominibus a deo detur: nō pōt eſſe ꝙ aliqs ex
ſequētibus actibꝰ mereatur gratiā priꝰ acceptam.
¶ Ad tertiū dōm: ꝙ q ſic orat nō meretur ſibi gratiā
reſtitui poſt amiſſionē: q: per ſequens petiū oratio ꝓ
cedens mortificatur: ſicut ⁊ alia bona merita. nec orō
efficax eſt ad petendū: q: nō inſtanter orat: ſed orati-
onem peccādo interrūpit. ¶ Ad quartū dōꝫ: ꝙ indi
gnū pōt ſumi dupl'r. vel negatiue tñ. ⁊ ſic dat gratiā
indignis: q: his q nō ſunt ſufficienter ad hoc digni:
ſed tñ habent aliquā diſpoſitionē ad recipiendum ex
quo dr̄ quodāmodo ex ꝯgruo gratiaꝫ mereri: nec ex
hoc ſequitur ꝙ ſit iniuſtus ſed liberalis. Uel ſumitē
ꝯtrarie vt dicātur indigni qui habent voluntatē reſi
ſtentem gratie: ⁊ talibꝰ gratiaꝫ nō infundit: q: ad vir
tutē nō cogit: vt Dama. dicit. ¶ Ad quintū dōm: ꝙ
potentia materie ē ꝓportionata ad receptionē forme
⁊ ideo diſpōnes ipſius ⁊ habilitates ꝯuenienter poſ
ſunt merita nominari. ſed gratia excedit oēm ꝓporti
onem nature. vñ actꝰ naturales non poſſunt merita
reſpectu gratie dici: ſꝫ diſpōnes remote tñ.

a D quintū ſic ꝓceditur. videtur ꝙ aliquis nō
poſſit gratie augmētum mereri. Efficacia. n.
merēdi attēditur ſēm ꝗtitatē radicis. ſꝫ ſi ali-
quis per actū minoris grē maiorē grām meretur effi
cacia merēdi excederet radicem gratie. ergo nō con
tingit augmētū grē mereri. ¶ Pre. quilibꝫ actꝰ me-
ritoriꝰ merēē: hoc qđ ſub merito cadit. ſi ergo cōtin
git augmētū gratie mereri ſeqtur ꝙ quolibet actu me
ritorio gratia augmētabitē: qđ falſū eſt. ¶ Pre. ex eiſ
dem ꝑncipiis eſt ex qbus aliqd naſcitur ⁊ augmēta
tur. Cum igitē ꝑncipiū gratie ſub merito nō cadat: vi
detur ꝙ nec augmētū eius. ¶ Pre. nullus merēē il
lud qđ eſt in eius ꝑtāte. ſed in ꝑtāte hñtis grām ē vt
nō tm̄ in eo qđ ē perſiſtat ſed vt in meliꝰ perficiat. er
go ipm ꝓfectū gratie nō ꝯtingit mereri. ¶ Pre. ac-
tus remuneratus nō expectat vlterius ꝑmiū. ſed ſi
contingeret augmentū gratie mereri: grā augmenta
ta actꝰ ille remuneratus foret. ergo ei vlterius pre-
miū nō deberetē: qđ eſt incōueniens. ¶ Cōtra ē qđ
Aug. dicit: ꝙ grā merēē augeri vt aucta mereatē ⁊ ꝑ-
fici: ⁊ ita augmentū gratie ſub merito cadit. ¶ Pre.
maius eſt gratiam ꝑfici ꝗ̄ grām augeri. ſed gloria ca
dit ſub merito q̄ nihil aliud eſt ꝗ̄ perfecta gratia. er
go ⁊ augmentū gratie ſub merito cadit. ¶ Reſpon-
deo dicēdo: ꝙ ſicut culpe redditur duplex pena. vna
q̄ cōcomitatur ipſam culpā vt ꝯſcie remorſus: ⁊ hu-
iuſmodi ſēm ꝙ Aug. dicit in lib. cōfeſ. ꝙ inordinatus
aius ſibi ipſi eſt pena alia que infligitur exterius a iu
dice deo vel hoie: ita ēt duplex eſt ꝑmiū reſpōdens
merito vnū qđ ꝯmittatē ipꝫ actū meritorium: vt ipſa
delectatio boni opis ⁊ ſilia: aliđ qđ ꝓ bono ope reddi
tur a deo vel homine: vt vita eterna et quicquid
hoc modo redditur. Ad hoc autem duplex premiuꝫ
diuerſimode actus meritorius ordinatur: quia ad ꝑ-

mum premium eſt proportionatus ſecundum formã
ſuam. verbi gratia. ex hoc ipſo ꝙ eſt actus ab habitu
perfecto procedens delectabilis eſt. vnde in princi-
pia actus reducitur ſicut in cauſam: ſed ad premiuꝫ
quod exterius redditur: ordinatur ſecundum propor
tionem dignitatis tantum: vt qui tantum meruit tan
tum remuneretur in quocunqꝫ bono: ⁊ qui tantũ pec
cauit tantum puniatur. ſm hoc ergo dico ꝙ per actũ
meritorium contingit mereri augmentum gratie: ſi-
cut premium concomitans naturam actus meritorii
cum naturale ſit vt omnis actus poſſit in acquiſitio-
nem vel augmentũ ſimilis habitꝰ: vel effectiue: vel
diſpoſitiue. ❡ Ad primũ ḡ dõꝫ: ꝙ q̃uis p̃miũ qd̾ qs me
retur ſit maius q̃ꝫ gratia qua meretur: non tamen ſe-
quitur ꝙ ſit maior efficacia merendi in actu q̃ꝫ eri-
gat gratia informans actum. Conſtat enim ꝙ ꝑ actuꝫ
meritorium charitate informatuꝫ meretur quis cha
ritatem perfectam qualis eſt charitas patrie que lõ-
ge maior eſt charitate vie eliciente actum meritoriũ
Cuꝫ enim dicitur ꝙ efficacia merendi in actu meri-
torio reſpondet quantitati gratie non intelligitur cõ
menſuratio quantitatis premii ad principium merẽ
di ſꝫ eq̃litatẽ. ſꝫ ꝓportiõalitas q̃dã actꝰ meritorii ad
p̃mꝫ merẽdi: q: q̃to charitas ⁊ gr̃a maior eſt tãto cõ
tingit per actum meritorium maius premium mere-
ri. ❡ Ad ſecundum dõm: ꝙ quando actus meritori
us ſe habet ad premiuꝫ ſolum in ratione meriti. tunc
verum eſt ꝙ ſicut quis per vnum actuꝫ eiuſdem ra-
tionis meretur premiuꝫ: ita ⁊ per aliuꝫ. Secus auteꝫ
eſt quando actus meritorius ſe habet ad premiuꝫ nõ
ſoluꝫ vt meritũ: ſed quodãmodo vt cauſa: ⁊ ſic ſe ha-
bet actus meritorius ad augmentuꝫ gratie. vnde nõ
oportet ꝙ quilibet actus meritorius augmentuꝫ gra
tie mereatur: quia non in quolibet actu meritorio in-
uenitur illa conditio per quaꝫ ex actu cõſequitur aug
mentuꝫ habitus: ſed ſoluꝫ i illo actu quo quis vtitur
accepta gratia ſecunduꝫ proportiones ſuaruꝫ viriuꝫ
vt in nullo gratie dei deſit per negligentiaꝫ: vt in pri
mo li. diſt. xvii. dictuꝫ eſt. ❡ Ad tertiuꝫ dõꝫ: ꝙ tam
augmentuꝫ gratie q̃ꝫ etiaꝫ ipſius infuſio eſt a deo: ſꝫ
tñ aliter ſe habent actus noſtri ad infuſioneꝫ gratie:
⁊ augm̃tuꝫ ipſius: quia ante infuſioneꝫ gratie hõ nõ-
duꝫ eſt particeps diuini eſſe. vnde actus ſui ſunt oĩo
iꝓportionati ad merendũ aliqd̾ diuinũ qd̾ facilta-
tẽ nature excedat: ſꝫ ꝑ gratiaꝫ infuſam cõſtituit̾ in eẽ
diuino. vñ iam actus ſui ꝓportionati efficiuntur ad
ꝓmerendũ augmentum vel perfectionem gratie.
❡ Ad quartũ dõm: ꝙ homo habẽs gr̃am nõ dicitur
poſſe ꝓficere in meliꝰ quaſi ipe gr̃am ſibi augmentet
cũ augmentũ gr̃e a deo ſit: Sꝫ q: hõ põt ꝑ gr̃am ac-
ceptam augmentũ gr̃e mereri diſponẽdo ſe: vt maio
ris gratie capacior fiat. ❡ Ad q̈ntum dõm: ꝙ p̃miũ
ꝯcomitans actũ nõ excludit vlteriꝰ p̃miũ qd̾ ꝑ actum
reddit̾: ſicut per hoc ꝙ aliqs delectationem ex actu
virtutis ſentit nõ amittit vite eterne premiũ: cuꝫ nõ
ſit eadẽ ratio premii vtrobiqꝫ: ita etiaꝫ per hoc ꝙ ad
actum meritorium ſequitur augmentum gratie non
impeditur remuneratio que conſiſtit in adoptione
glorie.

D ſextum ſic proceditur. videtur ꝙ vnꝰ nõ
a poſſit alteri primam gratiam promereri. Ac
cidens enim non extendit ſe vltra ſuuꝫ ſubie-
ctum. ſed gratia que principiũ merendi eſt accidens
eſt ergo efficacia merendi in aliuin non tranſit: vt. ſ.
vnus alteri gratiaꝫ mereri poſſit. ❡ Pre. chriſti me
rituꝫ fuit perfectiſſimum. ſi ergo per alicuius meri-
tum alicui gratia acquiratur: multo fortius hoc ꝑ me
rituꝫ chriſti contingeret. Cum ergo meritum chriſti ſit
ſufficiẽtiſſimum: videtur ꝙ quibus per meritum xp̃i
gr̃a non acquiritur ꝙ nullius meritis gr̃a acquiratur
precipue q: pro oĩbus paſſus eſt qui vult omnes ho
mines ſaluos fieri. ❡ Preterea. inter alios actꝰ ma-
xime oratio meritoria videt̾: ſed vna cõditio oratio-
nis quaꝫ Augu. ponit: eſt vt homo ꝓ ſeipõ oret. ergo
videtur ꝙ nullũ meritũ valeat niſi ei qui meretur.
❡ Pre. actus hoĩs magis ꝓdeſt opanti q̃ꝫ aliis. Sꝫ
hõ ſibi ipi primã gr̃am mereri nõ põt: ergo multo mi-
nus aliis. ❡ Pre. illud quo poſito vel remoto nihi-
lominus aliqd accideret nõ eſt cã eiꝰ. ſꝫ ſi iſte paratꝰ
ẽ ad gr̃am ꝯſequet̾ eã. ⁊ ſi nõ eſt paratꝰ nõ habebit ſi
ue alius mereatur ſiue nõ. ergo videt̾ ꝙ bonꝰ actus
vniꝰ nõ ſit cã meritoria gratie alteriꝰ. ❡ Cõtra ẽ il-
lud qd̾ Aug. dicit in lib. de predeſtinatõe ſanctoruꝫ.
ꝙ vnꝰ alii primã gratiã meretur. ❡ Pre. Jac. vl. di
cit. Orate ꝓ inuicem vt ſaluemini: ſed ſalus non ẽ
ſine gratia: cũ igitur oratio eccl̾ie caſſa eſſe nõ poſſit:
videt̾ ꝙ vnus gratiam alteri mereri poſſit. ❡ Reſ-
pondeo dicendo: ꝙ inſufficientia cauſa ex duobꝰ con
tingere põt: vel ex imperfectione cauſe: vt quando
ignis eſt paruus ꝙ calefacere nõ põt: aut ex ipedimẽ
to qd̾ accidit circa effectũ: vt ſi ligna aqua hũectãtur
⁊ ita cum meritũ quodãmodo ſit cã premii dupl̾r con
tingit: vt actus meritorius nõ ſufficiat ad premii cõ-
ſecutionem. vna ex imperfectione actꝰ alia ex impe
dimento eius qui premiũ conſequi debet. Sed im-
perfectio actus poteſt eſſe duplex. aut ita ꝙ actus ſit
extra genus talis perfectionis que merituꝫ cãt: ſicut
ſunt actus gratiã precedentes. ⁊ hoc mõ dicit̾ ꝙ ac-
tibus talibus non meretur quis gratiã ſibi ex condi-
gno: ſed ſolum ex congruo. aut eſt in genere talis ꝑ-
fectionis: que tamẽ ꝓpter ſui paruitatẽ nõ ſufficit ad
merẽdũ: ⁊ h̾ mõ dico ꝙ actꝰ hñtis gr̃aꝫ ſe hñt ad acq
rẽdã gr̃aꝫ alteri. ſufficit enim gratia ad hoc vt hõ ꝑ
eam ſibiipſi mereatur. ſed ꝙ alteri mereatur ad hoc
non ſufficit niſi ſit perfectiſſima gratia que quodam
modo in alios redũdet. Et ꝓpter hoc dicitur ꝙ chri
ſtus de cuius plenitudine omnes accepimus. Jo. i.
omnibus ex condigno meruit. ſed nullus alius alte-
ri ex condigno meretur: ſed ſolum ex congruo: ita ta-
men ꝙ eſt hoc plus de ratione meriti: q̃ꝫ quando ali-
quis dicitur ſibi mereri gratiam ex congruo. Quan-
tumcunqꝫ autem gratia perfecta ſit que opus merito
rium creat poteſt impediri effectus meriti vel pre-
mii dummodo dicatur vnus alteri mereri. ſed dici-
tur aliquis alter vel alius dupliciter: vel ſecundum
ſubiectum: ſicut ſunt diuerſe perſone: ⁊ hoc modo cõ
ſtat ꝙ etiam meritum chriſti nec dum merita alioruꝫ
in multis effectum non conſequitur propter eorum i-
diſpoſitionem. aut ſecundum accidens ⁊ ſui rõnem
ſic̾ dicit̾ ꝙ fortes in foro eſt: alter a ſeipõ in domo ſi-
cut ipſe hodie eſt. alter a ſeipõ cras. ⁊ inde eſt ꝙ quã
do aliquis hodie meretur vitam eternam vt habe-
at eam in fine vite ſue: licet meritum ſit ſufficiens
quantum in ſe eſt: tamen poteſt impediri ne effectum
conſequatur per peccatuꝫ quod interuenit cras ⁊ poſt
cras: ratione cuiꝰ dicitur precedens mortificatum
meritum eſſe. ſed premiũ illd̾ quo quis ſibi meretur
qd̾ eſt ꝯcomitãs meritũ impediri nõ põt. ſꝫ hoc ergo
patet ex dictis ꝙ aliquis alteri gratiam mereri põt
ex ꝯgruo ⁊ nõ ex cõdigno: nec tñ neceſſarium ẽ ꝙ ille

gratiam accipiat: cũ aliquis gratiã mereretur. Ad primũ ergo dõm: ꝙ cum dicitur ꝙ accidens non excedit ſuũ ſubiectũ nõ intelligit ꝙ accidẽs nõ poſſ. ẽ eſſe principium actõis in aliud ſubiectũ tendẽtis: q: hoc etiam falſum eſt in omnibus actionibus naturalibus ſed quia accidens non habet eſſe extra proprium ſubiectũ: nec etiã habet virtutem agendi: niſi ſm conditionem ſui ſubiecti. Ad ſcõm dõm: ꝙ meritũ xp̃i eſt ſicut radix omniũ meritorum a quo oĩm merita efficaciam trahũt. vñ eſt quodãmodo ſicut cauſa vniuerſalis quam oportet ad effectus determinatos applicari per cãs ꝑticulares: ſicut ſũt ſacramẽta ⁊ orõnes eccl'ie. ⁊ inde eſt ꝙ nõ tm̃ xp̃m oram⁹: ſed etiam ſanctos eius: quoꝝ meritis ⁊ precib⁹ auxiliũ ei⁹ percipimus. ¶ Ad tertium dõm: ꝙ Aug. ponit conditiones orõnis q̃ neceſſe eſt modis omnib⁹ exaudiri ⁊ q: oratio que ꝓ altero fit: põt impediri per indiſpoſitionem alterius. inde eſt ꝙ orationis conditionẽ ponit vt ꝓ ſe quis oret: nec tamen ſequitur ꝙ oratio vnius alterum non iuuet ſi impedimentum non interueniat. ¶ Ad quartum dõm: ꝙ q̃uis plus proſit alicui ſuum op⁹ q̃ alienum: dummodo ſit equalitas in vtroq;: tamen opus alienũ informatũ gr̃a plus accedit ad meritum condigni: inquantum ex radice gratie ꝓcedit q̃ opus proprium: quod ex puris naturalibus creatur. ¶ Ad quintum dõm: ꝙ frequenter contingit: ꝙ per orationes ſanctorum hominib⁹ offeruntur occaſiones: vt ſe ad deum conuertant ⁊ ad gratiam recipiendam preparent: qua preparatione facta gratia eis infunditur. Quãuis autem ſanctis non orantibus homines ſaluarentur ſi ſe prepararent ad gratiã non tamen ſequitur ꝙ etiam preparatis ſuffragia ſanctorum non conferant: quia de⁹ hoc modo preuidit ⁊ ordinauit: vt per horum merita illi gratiam accipiat. ¶ Premittendum eſt tria eſſe genera bonorum ⁊c. Sciendum eſt ꝙ iſta diuiſio boni eſt ſm quantitatẽ ipſius non abſolutam: ſed in comparatione ad hominem. vnde contingit ꝙ idem ſm diuerſas comparationes ſub diuerſis mẽbris cadat. potentie enim naturales hominis comparate ad ipſm: cuius ſunt media bone ſunt: quia ſine eis non recte vti non viuitur contingit tamen eis recte comparate vero ad alium cadunt ſub minimis bonis: quia ſine auxilio alterius hominis homo poteſt bene viuere. Sumitur ergo diuiſio iſta ſm diuerſos gradus in approximatione ad vltimam perfectionem hominis que conſiſtit in operatione perfecta ſecundum quam contingit recte viuere: ad quam homo quibuſdam iuuatur quaſi organice ⁊ inſtrumentaliter: vt philoſophus dicit in primo ethicorum: ſicut ſunt bona fortune que quidem non pertinent ad neceſſitatem recte viuendi: cũ ſine eis recta vita eſſe poſſit: ſed ſunt ſicut expedientia ad rectam vitam: vt homo facilius operetur his quaſi adminiculis ſubſtentatus. Quedam vero ſunt que per ſe conferunt ad rectam vitam: ſicut miniſtrantia ſubſtantiam actus ⁊ huiuſmodi computantur inter media bona: ſine quibus nullus recte viuit. quibus tamen aliquis poteſt etiam peruerſe viuere: aliqua vero ſunt que conferunt ad rectam vitam: quaſi dantia perfectionem ipſi actui recte informãdo ipſũ: ſicut ſunt habitus virtutum ⁊ gratiarum: ⁊ hec magna bona dicuntur: q: propinquiſſima ſunt operationi perfecte in qua eſt vltima hominis perfectio. Uirtutibus nemo male vtitur verum eſt quaſi habitu informante vſum: vtitur tamen eis aliquis male quaſi obiecto. Et bonus vſus libere voluntatis qui virtus eſt ⁊c. i. actus virtutis: vt magiſter in fine exponet. Si igitur gratia que ſanat ⁊ liberat ⁊c. Hic expꝛ̃ſſe videtur magiſter: huiuſmodi opinionis eſſe ꝙ gratia ⁊ virtus ſint idẽ niſi forte hoc exponeretur: quia gratia in operationem non niſi mediante virtute procedit ſed tamen ſuppoſito ꝙ gratia non ſit virtus eadem magiſtri ratione virtus erit. non enim minus eſt manifeſtum de gratia q̃ de virtute ꝙ a ſolo deo in nobis ſit. vnde apparet vere: q: charitas eſt ſpiritus ſcũs ⁊c. Hic loquitur magiſter ſecundũ ſuã opinionem quam in primo libro ſupponit. ſ. charitatẽ in nobis nihil aliud q̃ ſpiritum ſanctum eſſe: non aũt oportet hoc de charitate opinari: q: ipſa virtutes informat ⁊ ſanctificat ſicut hic concludere videtur. hoc enim contingit ex hoc ꝙ charitas obiectum eſt finis vltimus. vnde ipſa mediante omnes virtutes in finem vltimum ordinantur.

Diſtinctio Uigeſimaoctaua.

Predicta repetit vt aliis addat diffinitã aſſertionem ponens de gratia ⁊ libero arbitrio contra pellagianos.

D vero inconcuſſe ⁊ incũctanter teneamus li. ar. ſine gratia preueniente et adiuuante non ſufficere ad iuſtitiam ⁊ ſalutem obtinendã: nec meritis precedentibus gr̃am dei aduocari. ſicut pellagiana hereſis tradidit. Na vt ait Augu. in primo libro retractationũ. Noui heretici pellagiani liberũ ſic aſſerunt volũtatis arbitriũ: vt gratie dei non relinquerẽt locũ quẽ ſm merita nr̃a dari aſſerunt. Pellagianorũ .n. hereſis oĩum recẽtiſſima a Pellagio monacho eſt exorta. hi dei gr̃e qua ꝑdeſtinati ſumus: ⁊ qua meruim⁹ de ꝑtãte tenebraꝝ erui in tñ inimici ſũ vt ſine hac credant hoĩẽ poſſe facere oĩa diuina mãdata. Deniq; Pellagius a fr̃ibus increpatus ꝙ nihil tribueret adiutorio gr̃e dei ad ei⁹ mãdata faciẽda: non ea lib. ar. ꝑponebat ſ; ĩfideli caliditate ſupponebat. dicẽs ad hoc eam dari hoĩbus vt q̃ facere per lib. ar. iubent̃ facili⁹ poſſit ĩplere per gr̃am. Dicẽdo itaq; facilius poſſit ĩplere per gr̃am: voluit credi ẽt ſi difficili⁹: tamẽ poſſe hoĩes ſine gr̃a facere iuſſa diuina. Illa vero ꝑ gr̃am dei ſine qua nil boni poſſum⁹ facere ñ eſſe dicũt niſi in libero ar. qð nullis ſuis precedẽtib⁹ meritꝭ ab illo accepit nr̃a natura. Ipſo tñ ad hoc iuuãte nos ꝑ ſuã legẽ atq; doctrinã vt diſcam⁹ que facere ⁊ q̃ ſperare debeamus. Nõ aũt ad hoc per donũ ſpũs ſci: vt q̃ didicerimus eẽ faciẽda faciam⁹. Ac ꝑ hoc diuinit⁹ dari nobis ſciam cõfitent̃ q̃ ignorãtia pellit̃. Charitatẽ aũt negant diuinitus dari qua pie viuitur. vt ſcilicet ſit donum dei

ſcientia que ſine charitate inflat: ⁊ non ſit donum dei ipſa charitas: que vt ſcientia non inflet: edificat. Deſtruunt etiam oratiões quas facit eccleſia: ſiue pro infidelibus ⁊ doctrine dei reſiſtentibus vt conuertantur ad deum. ſiue pro fidelibus vt augeatur eis fides ⁊ perſeuerent in ea: hec quippe non ab ipſo accipere. ſed a ſeipſis homines habere contendunt gratiam dei qua liberamur ab impietate dicentes ſecundum merita noſtra dari paruulos etiam ſine vllo peccati originalis vinculo aſſerunt naſci.

Hic ponit ea quibus ſuum confirmat errorem verbis Aug. contra ipſuꝫ vtẽtes.

q Uod vero dicunt ſine gratia hominem per liberum arbi omnia iuſſa iplere: huiuſmodi inductionibus muniunt. Si inquiunt non poteſt ea facere homo que iubentur non eſt ei imputandum ad mortem. Sicut tu ipſe Auguſtine in libro d̄ libero arbi. aſſeris. Quis inquis peccat ĩ eo quod nullo modo caueri poteſt. Peccatur autem caueri: igitur poteſt hoc teſtimonio Aug. Pellagius vſus eſt diſputans aduerſus euꝫ: imo aduerſus gratiam. ſicut Augu. ĩ libro retractationum: ⁊ illud ⁊ alia huiuſmodi retractans cõmemorat inquiens. In his atqꝫ huiuſmodi verbis meis q: gratia dei cõmemorata non eſt de qua tunc non agebatur putant pellagiani ſuam nos tenuiſſe ſententiam: ſed fruſtra hoc putant. Uoluntas quippe eſt qua peccatur ⁊ recte viuitur: quod his verbis egimus: ſed ipſa niſi gratia dei liberetur: ⁊ vt vicia ſuperet adiuuetur: recte a mortalibus viui non poteſt. Ecce aperte determinat ex quo ſenſu illa dixerit inimicos gratie refellens.

Aliud teſtimonium Aug. quo Pellagiꝰ pro ſe vtebatur.

s Imiliter ⁊ innitebatur Pellagius verbis Aug. contra gratiam: que in lib. de duabus animabꝰ dicit. Peccati inquit reum tenere quẽq̄ q: nõ fecit qđ facere non potuit: ſumme iniquitatis ⁊ inſanie eſt. His auditis exiliit Pellagius dicens. Cur ergo paruuli ⁊ illi qui non habent gratiam ſine qua non poſſunt facere mandata diuina rei tenentur. hoc autem qua occaſione dixerit in lib. retractationum Pellagio reſpondens aperit. Id enim contra manicheos dixit. Qui in homine duas naturas eſſe contendunt: vnam bonam ex deo: alterã malam ex gente tenebrarum: que nũq̄ bona fuit nec bonum velle poteſt. Quod ſi eſſet non videretur ei imputandum eſſe ſi non bonum faceret.

Aliud quod videtur contradicere gratie dei addit.

a Ibi etiam Auguſt. dicit que huic gratie contradicere videntur qua iuſtificamur. Ait enim in lib. contra adamantium manichei diſcipulum. Niſi quiſqꝫ voluntatem ſuam mutauerit bonum operari non poteſt: quod in noſtra poteſtate eſſe poſitum: dominus docet: vbi ait. Aut facitẽ arborem bonam ⁊c. Quod Aug. in retractationibus non eſſe contra gratiam dei quam predicamus oſtẽdit. In poteſtate quippe hominis eſt mutare in melius voluntatem. ſꝫ ea poteſtas nulla eſt niſi a deo detur: de quo dictum eſt. Dedit ei poteſtatem filios dei fieri. Cum enim hoc ſit in poteſtate noſtra: quod cum volumus facimus: nihil tam in poteſtate q̄ ipſa voluntas eſt: ſed preparatur a dño voluntas. eo ergo modo dat poteſtatem.

Aliud teſtimonium eiuſdeꝫ quod videtur aduerſum.

b Ic etiam intelligendum eſt quod in eodem ait. ſ. in noſtra poteſtate eſſe vt vel inſeri bonitate dei vel excidi eiꝰ ſeueritate mereamur. Quia in poteſtate noſtra non eſt niſi quod noſtram ſequitur volũtatem. Que cum preparatur a domino: facile ſit opus pietatis ẽt quod impoſſibile ⁊ difficile fuit. In expoſitione quoqꝫ quarundaꝫ propoſitionum epiſtole ad romanos: quedaꝫ Aug. interſerit. que videntur huic doctrine gratie aduerſari. ait enim quod credimus noſtrum eſt. quod autem bonum operamur illius eſt qui credentibus dat ſpiritum ſanctuꝫ. Et paulo poſt. noſtrum eſt credere ⁊ velle. illius autem dare credentibus ⁊ volẽtibus facultatem bene operandi per ſpiritum ſanctũ. Que qualiter intelligi debeant Aug. in lib. retractationum aperit dicens. Uerum ẽ quidem a deo eſſe quod operamur bonum. ſꝫ eadem regula vtriuſqꝫ eſt: ⁊ volendi. ſ. ⁊ faciendi. ⁊ vtrunqꝫ ipſius eſt: quia ipſe preparat voluntatem. vtrunqꝫ noſtrum: q: non fit niſi volentibus nobis. Illa itaqꝫ profecto non dixiſſem: ſi iam ſcirem etiam ipſam fidem inter ſpiritus ſancti munera reperiri. Illud etiam diligenter eſt inſpiciendum quod Aug. in libro ſententiaruꝫ proſperi ait. ſ. q: poſſe habere fidem ſicut poſſe habere charitatem natura eſt hominum. habere autem fidem ſicut habere charitatem gratia eſt fidelium: quod nõ ita dictum eſt tãq̄ ex libero ar. valeat haberi

fides vel caritas: ſed quia aptitudinez natura
lem habet mens hominis ad credendum vel
diligendum: q̄ dei gratia p̄uenta credit ⁊ di/
ligit quod ſine gratia non valet.
Teſtimonio Hieronimi aſtruit qd tenē
duz ſit de gratia ⁊ libero ar. vbi triplex here
ſis iudicatur. ſ. Iouiniani: manichei: pelagii:
D ergo de gratia ⁊ libero ar. indubi
i tāter tenemus. quod Hiero. i expla
natione fidei catholice ad Damaſuz
papam iouiniani ⁊ manichei ac pellagii erro
res collidens docet. Liberum inquit ſic cō/
fitemur arbi. vt dicamus nos ſemper indige
re dei auxilio. Et tam illos errare qui cū ma/
nicheo dicunt hominem peccatum vitare nō
poſſe: q̄ illos qui cū Iouiniano aſſerunt ho
minem non poſſe peccare. Uterqȝ tollit ar/
bitrii libertatem. Nos vero dicimus hoiem
ſemper ⁊ peccare ⁊ non peccare poſſe: vt ſem
per nos liberi confiteamur eſſe arbitrii: hec ē
fides quam in chatolicha eccleſia didicimus:
⁊ quam ſemper tenuimus.

D vero inconcuſſe ⁊ incunctanter tenea
mus ⁊c. Poſtq̄ determinauit de gratia
i ſm veritatē. Hic excludit quoſdaz erro
res circa gratiam. Et diuiditur in par/
tes duas. In pⁱma excludit errorē Pel/
lagii qui gratie derogabat. In ſecunda excludit er/
rorem Iouiniani ⁊ manichei qui negabant li. ar. ibi.
Id ergo de gratia ⁊ li. ar. ⁊c. Prima diuidit̄ in du/
as. In prima narrat pōnes Pellagii. In ſecunda i/
ducit rationes ipſius ibi. Quidam vero dicunt ho/
minem ſine gratia ⁊c. Ponuntur ergo quattuor poſi/
tiones: quarum prima eſt q̄ ſine gratia poteſt homo
perfecte legem dei implere ex ſolo li. ar. Quis gra/
tia ad hoc detur: vt facilius homo impleat ad quod
etiam nos deus iuuat inſtruendo per ſuam legem.
Secunda poſitio conſequens ex prima eſt q̄ nō opor
tebat orare neqȝ pro fidelibus neqȝ pro infidelibus:
cum ex ſeipſis homines bene vel male operari habe
ant. Et hoc ibi deſtruuntur ⁊ orationes ⁊c. Tertia ē
quia dicunt q̄ homo ex propriis actibus gratiaz dei
meretur. ibi. Gratiam dei qua liberamur ab impie/
tate ⁊c. Quarta eſt: q̄ hominez ſine peccato origina
li naſci dicunt: ⁊ hoc ibi. Paruulos etiā ſine vllo ⁊c.
Quid vero dixit ⁊c. Hic ponitur cōfirmatio p̄dictaꝝ
pōnum. Et diuiditur in partes ſex ſm ſex auctorita/
tes Augu. que inducuntur: ex quibus error Pella/
gii ɔfirmari videtur. Scda incipit. ibi. Aliter etiam
innitebatur ⁊c. Tertia. ibi. Alibi etiam Aug. dicit ⁊c.
Quarta. ibi. Sic etiam intelligendū ⁊c. Quinta. ibi.
In expōne quoqȝ ⁊c. Sexta. ibi. Illud etiam diligē/
ter ⁊c. Hic quinqȝ queruntur. Primo vtrū ſine gratia
homo aliquod bonum facere poſſit. Secundo vtruz
ſine gratia poſſit homo vitare peccatuz. Tertio vtꝝ
homo ſine gratia poſſit mandatum legis implere.
Quarto vtrum ſine gratia ſaltem gratis data poſſit
ſe homo ad gratiam preparare. Quinto vtrum ſine
gratia poſſit homo ſcientiam veritatis habere.

D primum ſic proceditur: videtur q̄ homo ſi
a ne gratia nullū bonū facere poſſit: quia ſicut
Io. xv. dicitur a xp̄o diſcipul' ſine me nihil
poteſtis facere: ſed deus non habitat in nobis niſi p̄
gratiam. ergo videtur q̄ ſine gratia homo nihil bo/
ni facere poſſit. ¶ Pre. cogitatio boni precedit ope
rationem eiuſdem: ſed vt dicitur. ii. Cor. iii. Nō ſu/
mus ſufficientes aliqd cogitare a nobis quaſi ex no/
bis. ergo videtur q̄ nullatenus ſine gratia bonū ope
rari poſſumus. ¶ Pre. ſicut dicit Aug. ad Bonifa/
ciū papam. Non pōt homo aliquod bonum niſi iuue
tur a deo qui malū velle nō poteſt ſed adiutorium ei'
qui malum velle non poteſt. ſcilicet dei eſt gratia ip
ſius. ergo homo ſine gratia nihil bonū vel nec face/
re poteſt. ¶ Pre. nō poteſt homo eſſe iuſtus ⁊ bon'
ſine gratia. ſed in hoc q̄ aliquis bona ⁊ iuſta operat̄
iuſtitia ⁊ bonitas hominis attenditur. ergo homo ſiñ
gratia non poteſt aliquod bonum facere. ¶ Pre. ni/
hil poteſt in effectum qui eſt vltra ſuam perfectio/
nem. ſed boni actus excedunt bonitatem naturalium
potentiarum: q̄ computantur inter magna bona: cū
potētie inter media bona cōputent̄. ergo hō p̄ poten
tias naturales ſine additione gratie nō pōt in bonaz
operationē. ¶ Cōtra. nulli fit admonitio vel precep
tum de eo quod facere nō poteſt: ſed quotidie homi
nes admonentur vt bona faciant. ergo bona facere ē
in eoꝝ poteſtate etiam ſine gratia. ¶ Pre. ſm Da.
Nulla res deſtituitur p̄pria operatione: ſȝ bona ope
ratio hois eſt q̄ eſt p̄pria eius. i. ſm rōnem ordinataz
ſicut ⁊ malū hominis eſt ɔtra rationem eſſe: vt Dio.
q̄rto ca. de diui. no. dicit. ergo homo per ſe ſine gra/
tia adiuncta poteſt in bonam operationem. ¶ Reſ/
pondeo dicēdo: q̄ cū virtus eētiam cōſequat̄: oȝ q̄
ſm diuerſitatē naturaꝝ ſit diuerſa facultas ad operā
dum: qd̄ qdaȝ non attendētes pari modo operationē
li. ar. ⁊ reꝝ naturaliū determinauerūt credētes q̄ ſi/
cut lapis de neceſſitate ſuā operationē habet vt eat
deorſum niſi aliquid impediat: ita etiaȝ homo neceſ
ſario operationes ſuas exerceat ſm congruentiā alī
cuius nature in ipſo exiſtentis. ⁊ q̄ in homine conſi/
deratur duplex natura. vna. ſ. intellectualis: ex qua
ineſt homini inclinatio ad appetendū p̄ ſe deſidera/
bilia ⁊ honeſta. ⁊ altera ſenſibilis ſȝ quā prius eſt ad
appetendū ⁊ ad cōcupiſcendū ea que ſunt delectabi
lia ſm ſenſū. ideo ad hec duo reſpiciētes heretici cō/
trarias hereſes ex eadem radice prodeuntes confi/
xerunt. quoꝝ qdam. ſ. Iouiniani attendētes ad intel
lectualem naturam hominem de neceſſitate bñ ope/
rari ⁊ nunq̄ poſſe peccare aſſerebant. Alii vero. ſ.
Manichei reſpiciētes ad naturam ſenſibilē: quam
ſm ſe malam eſſe dicebant: ⁊ a malo deo originez ha
buiſſe dixerunt q̄ homo de neceſſitate peccat nec bo
num facere poteſt. In hoc penitus li. arbi. vtriqȝ de
ſtruentes. nō. n. eſſȝ homo li. ar. niſi ad eum determi
natio ſui operis pertineret: vt ex proprio iudicio eli
geret hoc aut illud: vt ſupra dictum eſt. Et ideo alii
naturam li. ar. ſaluare volentes in alium errorem p̄
lapſi ſunt. ſ. pellagiani facultatem li. ar. amplianteſ
Dicunt enim q̄ q̄ li. ar. de ſe non eſt terminatuz ad
aliquod opus: ſed ex ipſo pēdet determinatio cuiuſ
cunqȝ operis. ideo homo per li. ar. in quodlibet bo/
num opus poteſt ſine aliqua gratia ſuperaddita etiā
in opus meritorium. non attendentes q̄ opus meri
toriū nō determinet genus act' ſȝ efficaciā. Genera
eni actuū diſtinguūtur ſm diuerſitatē obiectorū: ⁊ q̄

li.ar.ad nullũ obiectũ determinatũ eſt: iõ in q̃ðlibet genus act⁹ ex ſe põt: vt.vʒ.facere fortia ⁊ iuſta: ⁊ huiuſmodi. Sʒ act⁹ meritori⁹ hʒ efficaciã excedentem naturalẽ virtutẽ: inq̃ʒtũ eſt efficax ad illud premium ɔſequendũ: quod facultatẽ nature excedit. ⁊ iõ q᷑ op⁹ ſit meritoriũ nõ poteſt li.ar.ex ſeipſo niſi ſublevetur ꝑ habitum: qui etiã nature facultatez excedat q̃ gratia dicitur. ⁊ ideo ſm fidem catholicam in medio cõtrariarum hereſum intendendum eſt: vt.ſ. dicam⁹ hominem per li.ar. ⁊ bona ⁊ mala facere poſſe: non tamen in actum meritorium exire ſine habitũ gratie: ſicut etiam nõ poteſt homo ſine habitu virtutis acquiſite talem actum facere qualẽ facit virtuoſus ad modum agendi: lʒ poſſit talem facere q̃ʒtum ad genus operis: vt ly per ſe: non excludat divinam cãlitatem ſm q᷑ ipſe deus in omnibus operatur: vt vniuerſaliſ cauſa boni: vt dicitur Iſa.xxvi. Omnia opa noſtra operatus es in nobis domine. Sed excludit habituʒ aliquem cauſatum naturalibus ſuperadditum.

¶ Ad primum ergo dicendũ: q᷑ ſicut ſupra dixit magiſter. Gratia dupliciter dicitur. Uno modo donum gratuitũ. alio modo ipſe deus gratis dans. Dona ãt gratuita proprie dicuntur que naturalibus ſuperaddita ſunt: ſine quibus donis homo multa bona facere poteſt: q̃ʒuis non meritoria: nihil tamen boni poteſt facere ſine gratia dei ſm q᷑ intelligitur gratia ipe ds gratis dans: eo q᷑ ipſe eſt principium omnis boni: nõ tantum in hominibus: ſed etiam in aliis creaturis: ⁊ ſic intelligendum eſt quod dicitur Sine me nihil poteſtis facere. Et ſic etiam poteſt intelligi qð Apoſtolus dicit: q᷑ non ſumus ſufficientes cogitare ⁊c. Uel intelligendum eſt de cogitatione illorum que ad fidẽ pertinent: que capacitatem naturalis rationis excedunt. ⁊ ad hoc homo ſufficiens non eſt ſine gratia fidei. Unde patet reſponſio ad ſecundum. ¶ Ad tertium dicendum: q᷑ deus non tantum iuvat nos ad bene agendum per habitum gratie: ſed etiam interius operando in ipſa voluntate: ſicut in qualibet re operatur etiam exterius occaſiones ⁊ auxilia prebendo ad bene agendum: ⁊ ſine his omnibus nullus bene facere poteſt. oportet enim q᷑ ſicut motus difformes regulantur a motu vniformi: ita voluntates noſtre q̃ in bonum ⁊ malum flecti poſſunt dirigẽtur ab illa voluntate que non niſi recta eſſe poteſt. Uel dicendum: q᷑ intelligit de bono meritorio. ¶ Ad quartum dicendum: q᷑ aliquis poteſt dici iuſtus dupliciter. vel iuſtitia civili: vel iuſtitia infuſa. Iuſtitia autem civili poteſt aliquis iuſtus effici ſine aliqua gratia naturalibus ſuperaddita. non autem iuſtitia infuſa neutra tamen iuſtitia conſiſtit in hoc qð eſt iuſta operari: non enim quicunq; iuſta operatur iuſtus eſt. ſed qui hoc operatur ſicut iuſtus: vt in ſecũdo ethi. dicitur. Unde non ſequitur: q᷑ ſi etiam iuſtitia civilis ſiñ gratia haberi non poſſet: q᷑ homo per li.ar.non poſſet iuſta operari. ¶ Ad quintum dicendum: q᷑ bonuʒ op⁹ dicitur dupliciter. vel opus quod eſt a virtute procedens ea informatum: ⁊ hoc opus bonuʒ perfectionẽ rationis excedit: ſiue ſit virtus acquiſita ſiue infuſa. vnde talis actus non eligitur a potentia niſi ſit ꝑ habitum virtutis perfecta: eſt aũt aliud bonum op⁹ etiã virtutem antecedens quod virtutem acquiſitã cauſat ⁊ ad infuſam diſponit: vt patet in eo qui iuſta operatur: non ſicut iuſtus: q: indelectabiliter: ⁊ talis operatio naturalem perfectionem rationis non excedit: q: tota rectitudo huius operis eſt ſm regulam rationis in qua ſunt principia iuris quibus opus bonum regulatur: niſi forte ſm q᷑ quelibet operatio excedit potentiam ſicut complementum eius.

Ad ſecũdum ſic proceditur. videtur q᷑ hõ ſiñ
a gratia nõ poſſit peccatũ vitare. Primo ꝑ hoc quod ſupra magiſter dixit: q᷑ hõ ante reparationem gratie per li.ar.non põt nõ peccare etiã mortaliter. ergo ſine gratia hõ vitare nõ poteſt peccatuʒ. ¶ Pre. per peccatũ in aliquo libertas ar. immutata ẽ ſed homo in primo ſtatu hoc habuit q᷑ bonũ facere poterat: ſed nõ meritoriũ: in ſtatu naturaliũ ergo ſaltem in hoc per peccatũ etiam immutatum eſt li.ar. q᷑ homo vitare peccatũ nõ poſſit. ¶ Pre. Augu. dicit in lib. de vera relig. q᷑ natura ſuperba neceſſe habet alii invidere: eadem aũt ratione qui eſt in vno peccato neceſſe habet in aliud peccatum cadere: ſed quantum ad preſentem ſtatum quilibet homo vel eſt in peccato vel in ſtatu gratie. ergo videtur q᷑ ſi nõ eſt in gratia q᷑ peccatum vitare non poſſit. ¶ Pre. habẽs pedem claudum non poteſt ambulare niſi claudicando ſed peccatum eſt ſicut quedam curvitas voluntatis. ergo homo in ſtatu peccati exiſtens non poteſt non peccare. ¶ Prete. mors ex peccato conſecuta eſt: vt Ro.v. dicitur. ergo vbi eſt neceſſitas moriendi ibi eſt neceſſitas peccandi. ſed in ſtatu iſto ineſt nobiſ neceſſitas moriendi: ergo ⁊ neceſſitas peccãdi.

¶ Pre. quicunq; tentationi reſiſtit tentantem vincit: ſed vincenti premium eternũ ꝓmittitur. Apoc.ii. ⁊.iii. Cum ergo ad premiũ eternũ nullus ſine gratia venire poſſit: videtur q᷑ nec ſine ea aliquis poſſit tẽtationi reſiſtere peccatũ vitando. ¶ Contra. Greg. dicit: q᷑ debilis eſt hoſtis qui non poteſt vincere niſi volentẽ: ſed qð eſt ꝑ voluntatem nõ eſt per neceſſitatem. ergo homo non neceſſario a peccato ſuperatur: ſed illud vincere poteſt. ¶ Pre. vbicunq; eſt neceſſitas agendi: ibi eſt vĩtus activa determinata ad vnũ ſed hoc eſt ɔtra rationem li.ar. ergo homo in peccato exiſtens non habet neceſſitatem peccandi: ſed peccatum vitare poteſt. ¶ Reſpondeo dicendo: q᷑ vt ſupra dictũ eſt: quidam heretici poſuerunt in nobis naturam quandam eſſe malam que hominem neceſſario ad peccandum impellit. Hic autem error: vt dictum eſt omnino li.ar. excludit ⁊ naturam rationis ⁊ volũtatis. vnde nec fidei nec philoſophie conſonat. Alii vero naturam li.ar. ſervare volentes: dicũt quidem q᷑ homo ſm naturalem ſuam virtutem hoc modo conditus eſt: vt peccatum vitare poſſet: ſed per peccatum virtus illa adeo immutata eſt: vt homo in peccato exiſtens vitare peccatum nõ poſſit: ſed in aliud peccatum precipitetur niſi per gratiam liberetur. ne anteʒ omnino peccatum neceſſariũ ponere videant̃: dicũt quidaʒ q᷑ homo in peccato mortali exiſtens poteſt hoc vel illud peccatum vitare: nõ tamẽ oĩa: ſicut etiã de venialib⁹ dicit̃. Dñt ẽt q᷑ põt hõ in pctõ mortali exñs ad tp̃s ſtare ne in pctũ cadat: ſʒ nõ diu. Iſta ãt põ multiplr̃ apparet falſa. Primo: q: cũ peccatũ bona naturalia nõ tollat: ſʒ diminuat illud qð ad naturã potẽtie naturalis pertinet: hõ per pctũ amittere nõ põt: ⁊ ſi in illo infirmet̃. Cũ igitur libera electio vl̃ fuga boni ſeu mali ad naturã li.ar. pertineat: nõ põt eẽ vt pctũ ſubtrahat̃ hõi facultas fugiendi pctũ: ſʒ ſolũ q᷑ minuat̃ ita.ſ. q᷑ illð peccatũ qð hõ aũ vitare de facili poterat: poſtmodum difficulter vitet. Siľr ẽt qð inducũt de peccato veniali nõ eſt ſiľe. q᷑ eni nõ poſſum⁹ oĩa venialia pctã vitare:

ſed ſingula p̄cipue.ꝓpter primos mot⁹ dicit̄ ad quos
nō requirit̄ deliberatio conſenſus.ſ; ſunt quidam ſu
biti mot⁹: vnde du; homo vni obſtare nititur ex alia
p̄te alius motus inſurgit. ſed pctm̄ mortale requirit
ↄſenſu determinatū.vn̄ ſi pōt vitare hoc ⁊ illud: po
teſt eadem rōne vitare oia.nec iter pōt dici ꝙ ad tē-
pus vitet ⁊ nō diu:q: li.ar.reſiſtens malo nō efficit̄ i
firmus ad malū vitandū: ſed multū forti⁹ .vn̄ multo
magis poſtea pōt vitare peccatū ꝙ̄ ante. Et ideo cū
aliis dōm eſt: ꝙ vitare peccatū intelligi pōt dupli-
ter.aut pctm̄ iam ↄmiſſū:aut peccatū ↄmittendū. Si
intelligat̄ de pctō iam cōmiſſo:ſic hō in pctō mortali
exn̄s nō pōt peccatū vitare ſine gratia:q: nō pōt ſe a
pctō preterito abſoluere ⁊ a reatu culpe:niſi per gra-
tiam liberet̄ .⁊ in hoc errabat Pellagi⁹ eſtimans ho
minē ꝓpriis operib⁹ ſine gratia poſſe ſe a peccatis p̄
teritis abſoluere: ſatiſfaciēdo:pctm̄ aūt cōmittendu;
pōt hō vitare ēt ſine gratia ꝙ̄tuncūq; in pctō mortali
exiſtat. Si uō gratia intelligatur aliquis habitus in-
fuſus ⁊ non ipſa diuina voluntas p quā oia bona exe
antur: ⁊ mala repellunt̄.℄ Ad primū ergo dō; : ꝙ ſi
cut videre dicit̄ duplr̄.i.habere viſū ⁊ vti viſu:ita ⁊
peccare :vn̄ cū dr̄ ꝙ hō nō pōt nō peccare an̄ repa-
rationem itelligit̄ nō habere pctm̄.ſ; nō pōt intelli-
gi ꝙ nō poſſit nō vti peccato.℄ Ad ſcōm dōm: ꝙ li-
bertas ar.innata ē per peccatū:ſ; nō ablata. Qḋ aūt
dicitur vt li.ar.oino nō poſſit qḋ pri⁹ poterat h̄ abla-
tionē facultatis deſignat ⁊ nō ſolū diminutionem: ſed
hoc ad diminutionē pertinet: vt qḋ pri⁹ facile pote-
rat: poſtmodū nō ſine difficultate ⁊ pugna poſſit ꝙ̄tū
ad vitationē mortaliū.ſ; venialia oia nō pōt vitare ꝓ
pter rebellionē carnis ad ſpūm.℄ Ad tertiū dōm ꝙ
verbū Aug.nō eſt intelligendū de neceſſitate abſolu
ta ſ; ↄditionata que ē neceſſitas finis. vir.n. ſupbus
ſi fini ſuo inherere vult: vt.ſ.ꝓpriā excellentiā q̄rat:
neceſſe h; vt inuideat excellētie alioꝝ q̄ ꝓprie excellē-
tie derogat.ſ; q ſemel p ſuperbiā peccauit mortalr̄ :n̄
ꝓpter hoc neceſſe h; vt ſemper in actū ſuperbie exe
at. pōt.n.de vno pctō in ↄtrariū peccatū tranſire: vl'
in bonū ex genere: ⁊ iō nō eſt neceſſariū ꝙ inuideat.
℄ Ad quartū dōm: ꝙ rō illa tenet in illis q̄ agunt ꝓ
pter neceſſitatem nature: in qb⁹ de neceſſitate ope-
ratio ſequit̄ ſm exigentiā pfectiōis ⁊ defectū operan
tis.nō aūt tenet in volūtariis: q: hō hn̄s virtutē pōt
nō vti virtute: ſ; in contrariū vſum exire: ⁊ ſilr̄ habēs
habitū viciosū: pōt nō vti habitu illo.℄ Ad quintu;
dō: ꝙ mors nō reſpōdet ꝓ pēa cuiꝫ pctō: ſ; pctō p̄rie
tranſgreſſionis: ex quo tota natura infecta eſt. vnde
ſicut a neceſſitate moriēdi hō nō liberat̄ niſi per gra-
tiam: ita ⁊ a neceſſitate ſubiacēdi illi pctō per originē
apparentib⁹ i poſteros tranſfuſo: nō tn̄ oꝫ ꝙ homo ne
ceſſario i peccatū mortale actuale labat̄.℄ Ad ſextū
dōm : ꝙ aliud eſt reſiſtere peccato ⁊ aliō victoriam d̄
pctō hr̄e. Quicūq; eni vitat pctm̄ pctō reſiſtit. vnde
hoc pōt fieri etiam ſine grā: nec oꝫ ꝙ tūc hō reſiſtēdo
pctō mereat̄ p̄mium eternū.ſ; ille ꝓprie vincit pctm̄
q pōt ptingere ad h̄. Cōtra: qḋ eſt pugna pcti: hoc aūt
nō pōt eē niſi i eo q op⁹ meritoriū operat̄. vn̄ talis vi
ctoria vitā eternā merer̄ ⁊ ſi in gratia nō ſit.

a D tertium ſic ꝓcedit̄. vr̄ ꝙ hō ſine gratia di
p̄cepta iplere nō poſſit. Qui.n.mandata dei
ſuat vitā eternā meret̄ vt dr̄ Mat.xix. Hoc
fac ⁊ viues: ſ; hoc nō pōt hō ſine grā. ergo nec man-
data legis implere.℄ Pre.charitas nō pōt ſiū gra-
tia hr̄i.ſ; dilectio charitatis ē in p̄cepto: Mat. xxii.
ergo p̄cepta nō pūt ſine gratia ipleri.℄ Pre. vt ſup̄
Augu. pbauit virtutes in nobis ſol⁹ de⁹ operat̄. ſed
act⁹ virtutū ſūt i p̄cepto. ergo precepta ex nobis ipſis
iplere nō poſſum⁹.℄ Pre. expſſe hoc videt̄ per illō
Actuu;.xv. h̄ eſt onus qḋ neq; nos neq; patres no-
ſtri ⁊c. ſed on⁹ illō ſūt p̄cepta legis. ergo p̄cepta legiſ
hō per ſe iplere nō poteſt.℄ Pre. nullus damnatur
niſi ꝓ pctō omiſſionis vel trāſgreſſionis. ſ; nullus dā
natur qui p̄cepta legis iplet. ſi ergo hō pōt ſine gra-
tia p̄cepta legis implere: cū etiam poſſit ſine gratia:
vt dictum eſt peccatū mortale vitare vr̄ ꝙ hō poſſit
ſine grā dānationē penit⁹ vitare: ſ; quicūq; nō dānatur
eſt in glīa. ergo hō ſine grā poterit ad glīam ꝑuenire
qḋ eſt oino hereticū.℄ S; ↄtra. Hiero. dicit : ꝙ deū
ꝑcipere impoſſia anathema ſit. ſ; ipoſſe ē hoi illud qḋ
iplere nō pōt. ergo mādata dei hō per ſe implere pōt
℄ Pre. deus nō eſt magis crudelis ꝙ̄ hō: ſ; hōi im-
putat̄ icrudelitatē ſi obliget aliquē ꝑ p̄ceptū ad id qḋ
implere nō poſſet. ḡ hoc de deo nullo mō eſt extimā-
dum: ⁊ ita ſine gratia homo per ſe legis precepta im-
plere poteſt.℄ Reſpōdeo dicendo : ꝙ de preceptis
legis duplr̄ ↄtingit loq: aut ꝙ̄tū ad id qḋ directe ca-
dit in p̄cepto: aut ꝙ̄tū ad intentionē legiſlatoris . Di
recte aūt cadit i p̄cepto act⁹ virtutis ꝙ̄tū ad ſubſtan
tiā operis: ⁊ nō ꝙ̄tū ad modū agendi: quem circa ip
ſum virt⁹ ponit: hoc eni directe alicui precipit̄ ꝙ ſta
tim in ipō ē: vt faciat illō. nō aūt eſt in hoie vt faciat
actū virtutis: eo mō quo virtuoſus facit p̄uſꝙ̄ virtu-
tē habeat vl' acq̄ſitā vl' infuſā. ſ; itentio legiſlatoris ē:
i ſcdo ethi. dicit̄: ciues facere bonos ⁊ per aſſuetudi
nes operū q̄ p̄cipiunt̄ inducere ad virtutē. ⁊ huic con
ſonat verbū aplī Tym.i. Finis p̄cepti charitas eſt ad
hoc.n. data ſūt p̄cepta legis: vt hoies in dilectione;
dei ⁊ primi inſtituant̄. ē ergo itentio legiſlatoris non
tm̄ vt hec opera fiant: ſ; vt ex charitate fiāt. Dōm
ē ergo ꝙ p̄cepta legis ꝙ̄tū ad id qḋ directe ſub p̄cep
to cadit pōt aliqs implere per lī.ar. ſine gratia gratiſ
data ⁊ gratū faciēte. ſi tn̄ grā accipiat̄ ꝓ aliquo habi-
tu infuſo: ſ; ꝙ̄tū ad itentionē legiſlatoris ſine gratia
ipleri nō pn̄t. q: donū charitatis nō ē nobis ex nobis
ſed a deo infuſū. ſed ſi gratia ꝓ diuina volūtate gratiſ
in nobis oia bona cauſante accipiat̄: tūc dōm: ꝙ neu
tro mō homo ſine gratia precepta implere poteſt. ⁊ iō
Pellagius errauit q ſimpliciter ipleri precepta le
gis poſſe ſine gratia poſuit.℄ Ad primū ergo dōm:
ꝙ precepta legis non qualitercūq; obſeruata in vitā
inducunt: ſed ſolū ſm ꝙ opera q̄ precipiunt̄ charita-
te informata ſūt ſm ꝙ cadūt ſub intentōe legiſlatoris
⁊ hoc modo planum eſt ꝙ ſine gratia ſeruari non poſ
ſunt.℄ Ad ſecundum dicendum: ꝙ ſicut aliarū vir
tutum actus dupliciter conſiderari poſſunt. vel ſecū
dum ꝙ ſunt a virtute. vel ſecundum ꝙ antecedunt
virtutem: ita etiam eſt de charitate: poteſt enim ali-
quis etiam charitatem non habens diligere primū
⁊ deum: ⁊ ſuper omnia vt quidam dicunt: ⁊ hoc dili-
gere intelligit̄ actus charitatis ſub precepto directe
cadere: ⁊ non ſolum ſm ꝙ a charitate procedit.
℄ Ad tertium dicendum: ꝙ actus virtutum non ſūt
in precepto ſm ꝙ a virtute procedunt. ſed quantum
ad ſubſtantiam operis vt dictum eſt ſecundum ꝙ cō
tingit aliquem facere iuſta etiam ſi non faciat.
℄ Ad quartum dicendum: ꝙ hoc dictu; eſt propter
multitudinem preceptorum veteris legis: precipue
quantu; ad cerimonalia que nimiꝙ̄ multitudo popu

li obſeruauerat: ꝛ nõ niſi cũ magna difficultate obſer-
uari poterant. ℭ Ad quintum dõm ꝙ homo ꝛ ſi nun
ꝗ tranſgrederetur vel omitteret: nihilominus tamẽ
peccato originali ſubiectus eſſet: a quo non niſi ꝑ gra
tiam liberari poteſt pro quo merito ſubiret damnatio
nem ꝛ etiam ad legittimam etatẽ deueniens in hoc
ipſo peccaret ꝙ ſe ad gratiam non prepararet. vnde
etiam pro tali negligentia puniretur. Si autem pre-
pararet ſe faciendo quod in ſe eſt proculdubio gratiã
conſequeretur: per quã vitã eternã mereri poſſꝫ.

D quartum ſic proceditur. videtur ꝙ homo
a non poſſit ſe preparare ad gratiam ſine ali-
qua gratia. Primo per id quod dicitur Je.
.x. Non eſt in homine via eius nec viri eſt vt dirigat
greſſus ſuos. ſed nullus preparatur ad gratiam: niſi
greſſus eius dirigantur ꝛ viam ſalutis querat. ergo
non eſt in poteſtate hominis vt ſe ad gratiam prepa-
ret. ℭ Pre. illud quod eſt in poteſtate hominis non
eſt neceſſarium vt homo ab alio petat: ſed ꝙ homo ꝑ
paretur ad gratiam petendum eſt a deo: vt patet in
pſal. Deduc me domine ꝛc. ergo preparatio ad gra-
tiam non eſt in poteſtate hominis. ℭ Pre. illud qđ
viſibiliter factum eſt in quibuſdam q gratiam cõſecu
ti ſunt probabile eſt etiam in aliis ſaltem inuiſibiliter
fieri: cum eadem ratio ſit de vno ꝛ de omnibus. ſed q
dam cum etiam gratie reſiſterent per ſpeciale mun⁹
gratie ad gratiam preparati ſunt: vt patet in conuer-
ſione Pauli. ergo etiam alii ſine gratia ſaltem gra-
tis data ad gratiam preparari non poſſunt. ℭ Pre.
Heb. x. oportet accedentem ad deum credere: quia
eſt: ſed fides non poteſt haberi niſi per gratiam. dei
enim donum eſt vt ad Ephe. ii. dicitur. ergo cum nul
lus ſe ad gratiam preparet niſi accedendo ad deum
videtur ꝙ ſine munere gratie homo ſe ad gratiam ꝑ
parare non poſſit. ℭ Pre. Augu. dicit: ꝙ timor ſer-
uilis inducit charitatem: ſicut ſeta linum. ſed timor
ſeruilis eſt donum. ſ. ſ. ergo per gratiam gratis datã
homo preparatur ad gratiam gratum facientem.
ℭ Contra Zach. i. dicitur Cõuertimini ad me ꝛ ego
conuertar ad vos. ſed conuerſio quam nobis indicit
non videtur eſſe aliud ꝗ preparatio ad receptionem
gratie. ergo hꝫ primo a nobis exigitur: vt ad gratiam
preparemur ꝗ ꝙ deus ad nos gratiam infundendo
conuertatur. ℭ Pre. Anſel. dicit: ꝙ aliquis nõ habꝫ
gratiam non eſt ex hoc ꝙ deus non velit eam dare: ſꝫ
quia homo non vult accipere. ergo ſi homo vult ac-
cipere: deus eam dabit. ſed illud quod in voluntate
hominis conſtitutũ eſt in poteſtate li. ar. eſt ergo i po
teſtate li. ar. ẽ vt homo ad gratiã ſe prepararet. ℭ Rñ
deo dicendo: ꝙ gratia dupliciter poteſt accipi: vł ip
ſa diuina prouidentia qua omnibus rebus gratis im
pendit ex ſua bonitate ea que ipſis conueniunt: vel
aliquod donum habituale in anima receptum: quod
gratis a deo confertur. Si ergo primo modo accipi
tur gratia: nulli dubium eſt ꝙ homo ſine gratia dei nõ
poteſt ſe preparare ad habendum gratiam gratũ fa
cientẽ: vt. n. i. viii. phyſi. oſtendit mutatio volũtatis
effici nõ põt ſine aliquo mouẽte ꝑ modũ excitantis.
oẽ eni motũ neceſſe eſt ab alio moueri: nec differt qc-
qd ſit illud quod huiuſmodi variationis occaſionẽ
prebeat: quaſi voluntatẽ excitando: ſiue ſit admoni-
tio hominis vel egritudo corporis: vel aliqd hmõi:
que oia cõſtat diuine ꝓuidentie ſubiecta eſſe ꝛ in bo-
num electorum ordinata. Unde quicquid illud fue-
rit qđ hominem excitauerit ad conuertendum ſe: vł
gratiam gratum facientem accipiat gratia gratis da
ta dici poteſt. ꝛ ſic ſine gratia gratis data homo ſe ad
gratiam non preparat: ꝛ etiam ſi gratia gratis data
dicatur ipſe actus li. ar. quem deus i nobis facit: quo
ad gratiam gratũ facientem preparamur. Si autem
accipitur gratia pro aliquo munere habituali anime
infuſo: ſic duplex eſt opinio. Quidam eni dicũt ꝙ nul
lus põt ſe ad grãm gratũ facientẽ preparare: niſi per
aliqđ lumen menti infuſũ: qđ eſt donum gratie gratis
date. Iſtud autem non videtur conueniens: quia ꝑ-
paratio que eſt ad gratiam nõ eſt per actus qui ſunt
ipſi gratie equandi equalitate proportionis: ſicut me
ritum equatur premio. ꝛ ideo non oportet vt actus q
bus homo ſe ad gratiã habendam preparat: ſint na
turam humanam excedentes: ſicut enim natura hu
mana ſe habet in potentia materiali ad gratiam: ita
actus virtutum naturalium ſe habent vt diſpoſitio-
nes materiales ad ipſam: vnde non exigitur ad hoc
vt homo ad gratiam ſe preparet aliquod aliud lumẽ
gratie precedens. Et preterea ſm hoc eſſet abire i in
finitum: quia illđ etiam lumen gratie gratis date nõ
datur alicui: niſi q ad illud recipiendum preparauit
alſs oibus daretur: qđ non põt intelligi niſi forte gra-
tia gratis data dicatur naturale lumen rationis: qđ
pertinet ad bona naturalia ꝛ nõ ad gratuita niſi lar-
ge accepta. Si aũt preparatione indiget talis gratia
gratis data: tunc redibit queſtio de iſta preparatiõe
vtrum in eam poſſit homo ex ſe vel non: ꝛ ſic vł abi-
retur in infinitum: vel erit deuenire ad aliquam gra
tiam ad quam homo per ſe preparare poteſt ſe: ꝛ non
eſt ratio efficax quare hoc magis in vna gratia ſit ꝗ
in alia. Et ideo aliis conſentiẽdo dicimus ꝙ ad gra-
tiam gratum facientem habendã ex ſolo libero ar-
bi. ſe homo poteſt preparare. faciendo enim quod in
ſe eſt gratiam a deo conſequitur. hoc autem ſolum in
nobis eſt quod in poteſtate li. ar. conſtitutum eſt.
ℭ Ad primũ ergo dõm: ꝙ directio greſſus ſpecialis
non poteſt eſſe: niſi a deo: ſine cuius prouidentia nul
lum bonũ contingit: nec tamen oportet ꝙ hoc per ali-
quem habitum infuſum fiat ſi directio greſſuũ ad ꝑ-
parationem ad gratiam gratum facientẽ precedentem
referatur. ℭ Ad ſcđm dõm: ꝙ homo non poteſt
ſe ad gratiam preparare nec aliquod bonũ facere ſi-
ne dei auxilio: ꝛ ideo rogandus eſt vt nos ad ſe con-
uertat ꝛ etiam alios: nec tamen oportet ꝙ illud au-
xilium ſemper ſit per aliquem habitum infuſum: ſed
poteſt eſſe per multa que exterius ſunt ſalutis occa-
ſio: ꝛ per ipſum actum interiorem quem deus in no-
bis facit. ℭ Ad tertium dicendum: ꝙ claritas illa q̄
circumfulſit Paulum: fuit claritas corporalis que ſu
it quedam occaſio que ipſum induxit vt ſe ad gra-
tiam habendam prepararet deiiciendo ipſum ꝛ conter
rendo: ꝛ cum ſe ad gratiam preparauit gratiam con-
ſecutus eſt: non tamen oportet ꝙ anteꝗ gratiam gra-
tum facientem acceperit ſibi aliquod lumen gratie
gratis date infuſum fuerit. vnde non dicitur ꝙ int⁹
in ipſo fulſerit claritas: ſꝫ q: eũ circũfulſit quaſi exte-
rius: ita etiam aliis qui ad deum conuertuntur occa
ſiones ſalutis deus preparat.
ℭ Ad quartũ dõm: ꝙ ẽt ad fidem hũdã aliquis ſe ꝑ
parare poteſt ꝑ id qđ in naturali rõne eſt. vnde dr̃ ꝙ
ſi aliqs i barbaris natis natõib⁹ qđ in ſe eſt faciat dñs
ſibi reuelabit illud quod eſt neceſſarium ad ſalutem

vel inſpirãdo vel doctorẽ mittẽdo. vñ nõ oꝫ ꝙ habitus fidei p̃cedat preparationẽ ad grãꝫ gratuꝫ faciẽtẽ: ſꝫ ſic hõ ſe preparare põt ad fidẽ hñdã: ⁊ ad alias virtutes ⁊ grãm hñdã. ¶ Ad quintũ dõ: ꝙ q̃uis p timorẽ ſui lẽ charitas inducat tñ nõ eſt neceſſariũ vt timor ſuilis charitatẽ p̃cedat. timor enim ſeruilis ſemp cũ peccato mortali habet multi autem charitatem conſecuti ſunt qui nunq̃ꝫ mortaliter peccauerunt. vnde obiectio nihil probat ad propoſituꝫ.

Ad quintũ ſic procedit. videt ꝙ ſine grã hõ
a nihil verꝝ ſcire poſſit. Primo p id qd dr̃. i. cor. xii. Nemo põt dicere dominus ihs niſi i ſpũ ſctõ vbi dicit Amb°. ꝙ oẽ verꝝ a quocũqꝫ dicatur a ſpũ ſancto ẽ: ſed ſpũſſanctus non hitat i nobis niſi p grãꝫ. g̃ nullũ verũ dici aut ſciri ſine grã põt. ¶ Pre. reuelatio diua nõ fit niſi p infuſionẽ alicuius luis gratis dati: ſed Ro. i. dr̃ ꝙ de⁹ illis. ſ. phis reuelauit ea que etiã naturali ratione cognouerunt. g̃ nulla cognitio veritatis poteſt eſſe ſine aliquo luie grẽ infuſo. ¶ Pre. facilior via eſt cognoſcendi aliquid per doctrinã q̃ꝫ per inuẽtionem: ſed ſicut Aug. in li. de magiſtro dicit: nullus põt dicere exterius niſi interi⁹ deus doceat. vñ pꝫ ꝙ p doctrinã cognitionẽ veritatis hõ hr̃e non põt niſi p gratie auxilium interius opantis. ergo multo minus per inuentionẽ: ⁊ ita nullo mõ q: oẽ qd quis nouit diſcẽs vel inueniẽs nouit vt phs dicit. ¶ Pre. ſicut ſe hꝫ lux corpal' ad viſuꝫ ita ſe hꝫ lux ſpũal' ad intellectũ: ſed nihil põt videri corporaliter niſi p influxũ lucis corpal': ⁊ precipue maxime lucentis qd eſt ſol. ergo nihil põt intelligi niſi per influxum luminis ſpũal' a deo: ⁊ h eſt grã. ergo nullũ verꝝ ſine gratia ſciri põt. ¶ Pre. q̃cũqꝫ ſunt in genere aliquo reducũt: ſicut in cãm in vnũ primũ quod eſt maximum in genere illo: ſed primum in genere intellectiuor eſt ipſe deus. ergo eſt maxime intelligens: ⁊ cã intelligendi oĩbus intelligentibus: ſed non cãt aliqd in nobis niſi aliquid influendo. ergo nõ poſſum⁹ aliquod verum intelligere ſine infuſione alicuius grẽ. ¶ Cõtra. Dam. dicit ꝙ nulla res deſtituit propria operatione: ſed intelligere verum eſt propria opatio intellectus. ergo ſine omni gratia ſuperaddita veri cognitionem habere poteſt. ¶ Preterea. non eſt potentior intellectus i intelligendo q̃ꝫ ſenſus in ſentiendo: ſed ſenſus ſine gratia poteſt ſentire ſenſibilia. ergo ⁊ intellectus ſine gratia poteſt intelligere intelligibilia. ¶ Reſpondeo dõ: ꝙ verorum quedam ſunt naturali rationi proportionata. quedam naturalem rationem excedunt. Illa naturalem rationem excedunt que non poſſunt concludi ex primis principijs per ſe notis. cum enim ꝓpria principia ſint ſicut inſtrumenta intellectus agentis vt cõmentator dicit i tertio de anima oportet ea eſſe proportionata virtuti eius ſicut organa corporalia ſunt ꝓportionata virtuti motiue. vnde que ex primis principijs concludi non poſſunt naturale lumen intellectus excedunt huiuſmodi autem ſunt ea que fidei ſunt ⁊ futura contingentia ⁊ huiuſmodi. ⁊ ideo horum verorum cognitio ſine lumine gratie gratis date haberi non poteſt ſicut eſt lumen fidei: ⁊ etiam prophie ⁊ aliquid huiuſmodi. Si autem loquamur de illis veris que naturali ratione proportionata ſunt: ſciendum eſt ꝙ circa h eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt vt ſupra dictum eſt ꝙ intellectus agens eſt vnus omnium: intellectum agentẽ deũ eſſe dicentes: ⁊ cũ intellectus agens ſe hꝫat: hoc mõ ad intelligibilia: ſicut lucidũ ad viſibilia voluñt ꝙ ſicut nõ põt videri aliquid viſibile niſi per emiſſionem radii corpal': ita nõ poſſit intelligi aliqd itelligibile ſine noua emiſſiõe radii ſpũalis qui ẽ grã gratis data. Sed hec põ ꝯueniẽs non ẽ vt ſupra dictũ eſt. non eniꝫ intellectus agẽs ẽ aliqua ſba ſepata: vel deus: vt quidã theologi dicunt: vel intell'a vt plures phorum vt ſupra dictũ eſt: ſed natural' virtus ipſius rõnalis aiune: nec tñ oporteret hac poſitione ſuppoſita vt ſemper noua infuſio grẽ fieret in cuiſlibet veri cognitiõe eo ꝙ infuſio ⁊ emanatio ſpũaliũ donoꝝ non eſt ſucceſſiua per modũ motus: ſed eſt fixa: ⁊ pmanens. vñ ſm vnã irradiationẽ ſpiritualem intellectus poſſibilis ad oĩa ſibi proportionata cognoſcenda pficeret. Alioꝝ vero opinio eſt ꝙ intellectus agẽs ſit q̃dã potẽtia aie rõnal': ⁊ h ſubſtinẽdo nõ põt rõnabiliter poni ꝙ oporteat ad cognitionẽ veri tal' de quo loquimur aliquod aliud lumen ſupinfundi. Quia ad hoc verꝝ intelligendũ ſufficit recipiens ſpẽm intelligibilem: ⁊ faciẽs ſpẽm eſſe intelligibilẽ i actu: ⁊ vtrũqꝫ ẽ p virtutẽ nãlẽ ipſius aie rõnal' niſi forte dicat: ꝙ intellect⁹ agẽs inſufficiẽs ẽ ad h: ⁊ ita natura humana aliis iperfectior eẽt q̃ nõ ſibi ſufficeret i naturalib⁹ opationibus. Et iõ dõ ẽ ꝙ hec vera ſine oĩ luie grẽ ſupaddito p lumẽ nãle intellectus agẽtis cognoſci poſſunt. ¶ Ad pmũ dõ: ꝙ ſic de⁹ opat in nã ⁊ ꝯtinet vtutẽ nãlẽ: ita ẽt opat in intellectu ⁊ ꝯtinet virtutẽ intellectiuam. vnde ſicuti nulluꝫ opus naturale eſt niſi in deo ſicut incontinente nec ambulatio: nec aliqd huiuſmodi: ita ẽt nec cognitio veritatꝭ ẽ niſi i ſpũ ſancto q i itellectu opat: ⁊ ipm conſeruat. ¶ Ad ſcdm dõ: ꝙ ſic ibidẽ i glo. exponit pro tãto dr̃ eis de⁹ reuelaſſe: q: nãlẽ rõnẽ eis dedit: ⁊ creaturas ꝯdidit i qbus maieſtas creatoris cognoſci poterat: ⁊ nõ p aliqd lumẽ grẽ nãli lumini ſuperadditũ. ¶ Ad tertiũ dõ: ꝙ ſicut dicit Aug. in pmo de doctrina xpiana ille q docet ſilis ẽ ei q mouet digitũ ad aliqd oñdẽdũ. vnde ſicut hõ põt exterius mouere digituꝫ vt aliqd oñdat nõ aũt põt ꝯferre virtutẽ viſiuã per quã ille qui docet doctrinã viſibilẽ aduertat: ita etiã põt hõ exterius verba ꝓferre que ſunt ſigna veritatꝭ nõ tñ veri itelligẽdi virtutẽ p̃bere q̃ a ſolo deo ẽ. ꝓ tãto. g̃ dr̃ ipſe ſolus deus docere: q: vim intelligẽdi in nobis continet ⁊ cãt nõ: ex hoc ꝙ in qualibet cognitione veritatis nouum lumen gratie ſuperinfundat: qualiter autẽ diuerſimode deus angeli: ⁊ hõ docere dñr dictum eſt ſupra di. ix. ¶ Ad quartuꝫ dõ: ꝙ ipm lumen intellectus agentꝭ ẽ quedam irradiatio prime lucis ſm ꝙ Dyo. iiij. c. de di. no. dicit ꝙ omnes bonitates i creaturis pticipate ſunt quidam radii diuine bonitatꝭ. ⁊ ideo non opꝫ ꝙ huic irradiationi aliud lume ſupaddat in hiis que naturali rõni ſunt ſubdita. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ ipſe deus eſt cã cuiuſlibet noſtre cognitionis non tamen opꝫ ꝙ h fiat per influxum alicuius gratie: ſed per influxum natural' luminis qd qdem lumen ab ipſo ẽ vt ſine hac credant hoiem poſſe facere oĩa dei mia ⁊c. Intelligebant vt ſimplr ipleri poſſint ſm ꝙ ſunt efficatia ad vitã eternam ꝓmerendã. Ad h tamen iuuante nos per ſuaꝫ legem ⁊c. Ex hoc patet ꝙ Pelagius ponebat eorũ que in lege ſunt aut que ad fidem pertinent cognitionem a nobis habere non poſſe per naturalem virtutem rationis: ⁊ in hoc recte ſentiebat. Recte a mortalibus viui non poteſt ⁊c. Ut intelligat ut rectitudo que eſt neceſſaria ad opus meritoriũ: nec tñ ſeqt ſi h non poteſt homo ſine gratia ꝙ non poſſit cauere

trãſgreſſionem futuram: ſicut pelagius videbať arguere ex vno aliud volens concludere. Id enim ꝯ manicheos dixit ꝛc. vr̃ ꝙ hec rõ nihil valeat: qꝛ dictũ Aug. ꝛ ſi obuiat poſitioni iſtoꝝ nihilominus põt ꝯfirmare poſitionẽ quã pelagius aſtruere videbať ꝛ vr̃ ꝙ obuiet ꝓ rõnẽ eãdẽ. Sed dõ ꝙ non ſequiť: qꝛ opinio manichei erat ꝙ voluntas erat determinata ad vnũ faciẽdũ: qd̃ ſi eſſet ab ea rõ culpe ꝛ laudis et vituperii auferreť: ſicut ab illis q̃ agunt ꝑ neceſſitatem nature: ſed ꝙ fides catholica ponit hoiem non poſſe ſe a peccato liberare qd̃ incurrit vl̓ ꝑ actũ ꝓpũ vel ꝑ originẽ viciatũ non eſt ex determinatiõe voluntatis ad vnũ: ſ; ex eius inſufficientia ad ꝑ ſe acquirendũ illud ſine quo a peccato liberari nõ põt nec diuina mãdata implere ꝑfecte ſine gratia. vñ nõ eodẽ modo auctoritas Aug. vtriq; obuiat. In ꝑtãte quippe hominis ꝛc. Sciendum ꝙ mutatio voluntatis i melius dupl̓r poteſt intelligi vel ſm bonitatem ciuile;: ꝛ ſic hõ per ꝑtãtem naturalem qua; a deo accepit põt voluntatem mutare in melius: ſicut in predicamẽtis dicitur prauus ad meliores exercitatões deductus: ꝛ doctrinas perficiet vt melior ſit: vel ſm bonitate; gratuitam vt.ſ. acquirat gratiam qua; prius non habuit: ꝛ h̓ non põt ex ꝑtãte naturali: ſed ex ꝑtãte gr̃e ꝑ quã meretur gr̃e augmentũ ꝛ ꝯſũmationem.

Di. Uigeſimanona.

Utrum homo ante peccatum eguerit gr̃a operante ꝛ cooperante. ꝛ ꝙ operãte ꝛ cooperante gr̃a eguerit: ſed operante non eguit ſecundum omnem modum quo ipſa operať.

p Oſt hec conſiderandũ ẽ: vtrum hõ ante peccatũ eguerit gr̃a operante ꝛ cooperãte. Ad quod breuiter dicimus: ꝙ non cooperante tantu;: ſed etiã operãte gr̃a indigebat: non quidem ſm oẽm operandi modum operantis gr̃e. Operatur eni; liberando ꝛ preparando voluntatẽ hominis ad bonum. Egebat itaq; homo ea: non vt liberaret voluntatem ſuam que peccati ſerua non fuerat: ſed vt prepararet ad volendũ efficaciter bonum quod per ſe non poterat. non enĩ poterat bonũ mereri ſine gratia vt Aug. in enchi. euidenter tradit. Illam inquit imortalitatem in qua poterat non mori natura humana perdidit per li. ar. Hãc vero in qua nõ poterit mori acceptura eſt per gratiam quam fuerat ſi non peccaſſet acceptura per meritu; q̃uis ſine gratia. nec tunc vllu; meritum eſſe potuiſſet: qꝛ ꝛ ſi peccatũ in ſolo erat arbitrio conſtitutum non tamen iuſtitie habende vel retinende ſufficiebat li. ar. niſi diuinum ꝓberetur adiutorium. Ecce his verbis ſatis oſtẽditur ꝙ ante peccatum homo indigebat gr̃a opante ꝛ coopante. Nõ. n. hẽbat quo pede; moueť poſſet ſine gr̃e opanti ꝛ coopanti auxilio. habuit tamen quo poterat ſtare.

Quod hõ ante lapſum virtutes habuerit.

p Reterea q̃ri ſol; vtru; hõ añ lapſum virtutẽ hũerit. Quibuſdã vr̃ ꝙ non hũit: id ita ꝓbare conãtꝰ. Iuſtitia; ĩquiũt ñ hũit: qꝛ ꝑceptũ dei cõtẽpſit. nec prudẽtiã: qꝛ ſibi nõ ꝓuidit. neq; tꝑantiã: qꝛ alienа appetiit. nec fortitudinẽ: qꝛ praue ſuggeſtioni ceſſit. Quibus rñdentes dicimꝰ eũ quidẽ nõ tũc habuiſſe has virtutes qñ peccauit: ſ; añ: ꝛ tũc amiſiſſe. Qd̃ multi teſtimoniis ſãctoꝝ ꝯprobať. ait. n. Aug. i q̃dã omelia. Adã ꝑdita charitate malꝰ inuentꝰ ẽ. Itẽ. Princeps vicioꝝ dñi vicit Adã de limo terre ad imaginẽ dei factũ: pudicicia armatũ: tꝑantia cõpoſitũ: charitate ſplẽdidũ: ꝓmos parentes illis donis ac tanti bõis expoliauit pariterq; ꝑemit. De hoc eodẽ Ambroſiꝰ ad ſabinũ ait. Quã Adã ſolꝰ erat nõ ẽ ꝑuaricatꝰ: qꝛ eiꝰ mẽs deo ad hẽbat. Sup pſalmũ quoq; diẽ ꝙ hõ ante peccatũ beatiſſimꝰ: aurã carpebat ethereã. ſed quõ ſine virtute beatiſſimꝰ erat? Augu. quoq; ſup Geneſim diẽ. Adã ante peccatũ ſpũaliter mẽte ꝑditũ fuiſſe. Nõ ẽ ergo dubitandũ hominẽ ante peccatũ virtutibus fulciſſe ſed illis per peccatum ſpoliatum fuiſſe.

De eiectione hominis de paradiſo.

i I illiꝰ quoq; peccati penã eiectꝰ ẽ de paradiſo i iſtũ miſeriarũ locũ ſiẽ i geneſi legiť. Nũc ẽ ne forte mittat manũ ſuã: ꝛ ſumat de ligno vite: ꝛ comedat: ꝛ viuat i eternũ: emiſit eũ deꝰ de paradiſo voluptatis. His verbis inſinuari vr̃ ꝙ nũq̃ moreretur ſi poſtea de illo ſumpſiſſet ligno.

Quõ intelligẽdũ ſit illud ne ſumat de ligno vite ꝛ comedat ꝛ viuat in eternu;.

s Ed qꝛ ꝑ peccatũ iã mortuũ corpꝰ hẽbat: illa verba ex tali intellectu accipi poſſũt. Deꝰ nõ irati loquẽs ꝯ hoie ſupbo ait. Uidete ne forte mittat man. ſu. ꝛc. .i. cauete vos angeli ne comedat de ligno vite quo idignꝰ ẽ. De quo ſi ꝑſtitiſſet comederet ꝛ viueret i eternũ. Sz nõ ꝑꝑ inobediẽtiã idignꝰ ẽ comedere. Et ſiẽ verbo dixit ita ope exhibuit. Emiſit. n. eũ deꝰ ꝯ paradiſo voluptatis i locũ ſibi ꝯgruũ. ſiẽ plerũq; malus cũ inter bonos viuere cepit: ſi i melius mutari noluerit: de bonoꝝ cõgregatione pelliť pondere praue conſuetudinis preſſus.

De flãmeo gladio añ paradiſum poſito.

E vero poſt; ad illud accederet collocanit deꝰ añ padiſũ Cherubin: ꝛ flãmeũ gladiũ atq; verſatilẽ ad cuſtodiẽdã viã ligni vite. qd̃ iuxta litterã põt h̓ mõ accipi. Quia ꝑ miſteriũ ãgeloꝝ ignea cuſtodia illi ꝯſtituta fuit. Hoc. n. ꝑ celeſtes ꝑtãtes in

paradiſo viſibili factum eſſe credendum eſt:
vt per angelicū miniſterium ibi eſſet quedaȝ
ignea cuſtodia: non tamen fruſtra: ſed q꞉ ali/
quid ſignificat de paradiſo ſpirituali. Cheru
bin enim interpretatur plenitudo ſciētie. hec
ē charitas. quia plenitudo legis eſt dilectio
Gladius autem flāmeus pene tēporales ſūt
que verſatiles ſunt. qm̄ tēpora volubilia ſunt
Illa ergo ad cuſtodiaȝ ligni vite ideo poſita
ſunt ante paradiſum: quia ad vitam non re/
ditur niſi per Cherubin. ſ. plenitudinē ſcie. i.
charitatem: ⁊ per gladium verſatilem. i. tolle/
rantiam paſſionum temporalium.

An homo ante peccatum comederit de li
gno vite.

Oteſt autem queri vtruȝ de ligno vi
p te ante peccatuȝ comederit homo de
hoc Aug. in li. de baptiſ. paruuloruȝ
ſic ait. Recte profecto intelliguntur primi ho
mines ante malignam diaboli perſuaſioneȝ
abſtinuiſſe a cibo vetito: atqȝ vſi fuiſſe cōceſ/
ſis. His verbis oſtēditur q̄ de ligno vite an
te peccatum ſumpſerint: quibus p̄ceptū erat
vt de omni ligno paradiſi comederet: niſi de
ligno ſcientie boni ⁊ mali.

Quare nō ſunt facti immortales ſi come
derint de ligno vite.

Vare ergo perpetua ſoliditate ⁊ bea
q ta immortalitate veſtiti non ſunt: vt
nulla infirmitate vel etate in deteriuſ
mutarentur. Hanc enim virtutem naturali/
ter illud lignum habuiſſe dicitur. Sed forte
non hoc conferebat: niſi ſepe de illo ſumere/
tur. Potuit ergo fieri vt de illo ſumeret ſe/
mel ⁊ non ſepius: qui per aliq̄ꝫ moram in pa
radiſo fuiſſe intelligitur: cum ſcriptura dicat
eum ibi ſoporatum fuiſſe quando coſta de
latere eius aſſumpta eſt: ⁊ inde formata mu/
lier. ⁊ animalia ante eum ducta: quibus no/
mina impoſuit.

Oſt h̄ conſiderandum eſt vtrum homo
⁊c. Poſtq̄ȝ determinauit de gratia abſo
p lute. Hic determinat de ea per compa
tionē ad ſtatum primi hominis in p̄mo
ſtatu. Et diuidit in partes duas. In pri
ma inquirit an homo in primo ſtatu gratiam habue/
rit. Secundo determinat quā penam pro peccato in
curreritur. ibi. In illius quoqȝ peccati pena ⁊c. ¶ Cir
ca primum duo facit. Primo inquirit an homo in p̄
mo ſtatu gratia eguerit. Secundo an virtutes gra/
tuitas habuerit. ibi. Primum queri ſolet ⁊c. In illi⁹
quoqȝ ⁊c. Hic determinat penam quā homo incur/
rit pro peccato quo gratiam ⁊ virtutem amiſit. Et di
uiditur in duo. Primo determinat penam. Secun/
do oſtendit veritatem cuiuſdam queſtionis ex pre/
dictis occaſionate. ibi. Poteſt etiaȝ queri ⁊c. ¶ Cir

ca primum duo facit. Primo oſtendit q̄ Adā p̄ pec/
cato ⁊ locum delitiarum ⁊ cibum ſaluberrimum ami
ſit. Secundo quomodo impeditus eſt ab eius recu/
peratione. ibi. Ne vero poſſet ad illud accedere ⁊c.
¶ Circa primum duo facit. Primo oſtendit penam
ex verbis ſcripture. Secundo mouet quaſdam dubi
tationes ex verbis illis quā. Primo mouet. ibi His
verbis inſinuare ⁊c. Secundo ſoluit. ibi. Sed q꞉ p̄
peccatum ⁊c. poteſt autem queri ⁊c. Hic mouet quā
dam dubitationem ex predictis occaſionatam. ſ. an
homo ante peccatum de ligno vite cōmederit. Et p̄
mo determinat q̄ ſic. Secundo mouet iterum dubi/
tationem ꝯtra h̄ ortam ⁊ determinat eam. ibi. Quare
ergo perpetua ſoliditate ⁊c. Hic. v. queruntur. Pri
mo an homo in ſtatu innocētie gratia indiguerit. Se
cundo an gratiam habuit. Tertio ſi habuit vtrū gra
tia hūani generis ſi in innocentia p̄ſtitiſſet fuiſſet ma
ior q̄ꝫ modo ſit. Quarto vtruȝ actus humani fuiſſent
efficatiores ad merendum. Quinto de pena que in
littera ponitur hominem propria tranſgreſſione con
ſecuta.

D primum ſic proceditur. videtur q̄ homo ī
a ſtatu innocentie gratia non eguerit. Ad h̄. n.
gratia datur hominibus vt deo ſint accepti:
ſed cum humana natura integra erat ſine aliqua cor
ruptione peccati homo ex bonitate naturali deo ac/
ceptus erat: omne enim bonum ⁊ precipue malo in p̄
mixtum deo acceptum eſt. ergo gratia ſuperaddi/
ta non indigebat. ¶ Preterea. gratia diuiditur
in operantem ⁊ cooperantem: ſed non indigebat in
ſtatu illo gratia operante: q꞉ impius non erat: cuȝ tū
effectus gratie operantis ſit de impio facere piū nec
iterum cooperante: q꞉ nullam difficultatem ad bonū
agenduȝ patiebatur: gratia vero cooperans ad h̄ da
tur: vt homo bonū facile facere poſſit. ergo nulla grā
indigebat. ¶ Preterea. vt dicitur deutro. xxxij. dei
perfecta ſunt opera non autem eſſet in diuinis operi/
bus perfectio ſi aliq̄s gradus nobilitatis poſſibil' eēt
ī creaturis q̄ iſtitut⁹ a deo n̄ eēt. ſ̄ ois grad⁹ bonitatꝫ
poſſibil' ī creaturis i rex̄ nā iuenit: ſ; poterat deus ta
lem naturam condere que per propria naturalia vi/
tam eternaȝ mereretur: alias non eſſet omnipotens:
cum igitur nulla alia creatura h̄ magis habere vide
atur: q̄ꝫ homo vel angelus: videtur q̄ hoc eis cōue/
niat: ⁊ ita ſi natura humana pura eſſet: ſicut in p̄mo
ſtatu erat homo: gratia non indigeret ad vitam eter
nam promerendam. ¶ Preterea. pena nunq̄ȝ pre/
cedit culpam cum ſit effectus eius: ſed carentia vi/
ſionis diuine eſt pena originalis culpe. ergo ſi in na/
tura humana non fuiſſet culpa nec etiam ibi fuiſſet
carentia diuine viſionis: ſed poterat homo in ſtatu
īnocentie omni culpa carere abſqȝ gratia. ergo ⁊ gra
tia non indigebat ad h̄ vt ad dei viſionem p̄ueniret.
¶ Preterea. ad h̄ gratia datur homini vt per eam
deo configuret ⁊ aſſimiletur: ſed ex conditione natu
re ſue homo ad imaginem ⁊ ſimilitudinem dei fact⁹
eſt. ergo ſi natura in eo integra maneret alia gratia n̄
indigeret. ¶ Contra: Ro. vi. dicitur. gratia autē dei
vita eterna: ſed neceſſe erat homini vt ad vitā eter
nam perueniret. ergo indigebat gratia per quam ad
eam peruenitur. ¶ Preterea peccatum naturaȝ hu
manam non mutauit: ſed eadem manet ante ⁊ poſt:
ſed meritum vite eterne excedit virtutē nature poſt
peccatū. ergo ēt excedebat vires eius an̄ peccatuȝ:
ergo indigebat gratia per quā vitā eternā mereret.

¶ Reſpondeo dđ ꝙ duplex eſt neceſſitas. Una ab-
ſoluta que eſt ex prioribus cauſis vt ex materiali et
formali: ex quibus componuntur res vt ꝙ omne cō-
poſitū ex contrariis neceſſe corrumpitur ⁊ huiuſmo
di. Alia vero eſt conditionata ex ſuppoſitione finis
vt ſi ſerra debeat facere ſerre opus. ſ. ſectionem ne-
ceſſe eſt eam dentes ferreos hr̄e. Hec autem neceſſi
tas eſt duplex: quedam. ſ. ſine qua non poteſt hr̄i fi-
nis intentus: ſicut ſine cibo non poteſt haberi conſer
uatio vite: quedam vero ſine qua non poteſt aliquiſ
ad finem de facili pertingere: ſicut dicitur equus ne
ceſſarius homini ad pagēdū iter: ⁊ nomen vtilitatiſ
cōe eſt vtriq; modorū neceſſitatis vltimo poſitoꝝ:
ſed nomen indigentie magis ſe habet ad primuꝫ mo
dum eorum. Illo eniꝫ proprie dicimur indigere ſine
quo fineꝫ conſequi non poſſumus. ſꝫ h̄ dico ꝙ homo
ante peccatum gratia indigebat: qꝛ ſine gratia fineꝫ
vite eterne nullo modo conſequi potuiſſet: ad finem
enim non peruenitur niſi per opera proportionata fi
ni. vita autem eterna eſt finis omnino nature hu-
mane facultatem excedens. vnde etiam intellectuꝫ
⁊ deſiderium ſuperat. i. cor. Oculus non vidit ⁊ au-
ris nō audiuit ⁊c. Ideo oportet ꝙ opera per que ad
vitam eternam peruenitur vires nature humane ex
cedant. vnde in ea homo non poteſt ſine aliquo do
no naturalibus addito: ⁊ ideo quātūcūq; natura hu
mana ſit integra: nihilominus homo gratia indiget
ad vitam eternam conſequendam. ¶ Ad primuꝫ er
go dicendum: ꝙ vnumquodq; bonuꝫ deus acceptat
ſꝫ menſurā ſue bonitatis: ſed illud ſimpliciter a deo
acceptari dicitur cui ab ipſo preparatur illa gloria qua
ipſe glorioſus eſt. ſ. viſio eius per eſſentiam. ¶ Ad
ſecundum dicendum: ꝙ homo ante peccatum ⁊ ope
rante ⁊ cooperante gratia egebat: gratie eniꝫ operā-
ti aliquid per ſe conuenit: ⁊ aliquid per accidens. ꝑ
ſe enim ſibi conuenit vt hominem iuſtum formaliter
faciat: ⁊ deo gratum: ſed hoc accidit ſibi vt iuſtuꝫ ex
iniuſto faciat ex ꝑte ſubiecti in quo iuſtitia inuenitur.
h̄ etiam per ſe eſt ſibi conueniens vt ex non iuſto iu
ſtum faciat vel ex non grato gratum: ſicut albedinis
eſt ex non albo facere album: ſed h̄ albedini accidit
vt ex nigro album faciat. Similiter etiam gratie co
operantis non eſt vt ſolam facultatem faciat in ope
rando. h̄ enim hereſis pelagiana ponebat: ſꝫ vt effi-
catiam ⁊ virtutem quādam nouam operibus homi
num prebeat. ſ. merendi vitam eternam. ¶ Ad ter
tium dicendum: ꝙ non poteſt eſſe aliqua creatura q̄
ex propriis naturalibus vitam eternam promereri
poſſit: ſicut non poteſt eſſe aliqua creatura que natu
re diuine equetur: nec h̄ omnipotentie dei derogat.
Et h̄ patet ex hiis que ſupra dicta ſunt. ¶ Ad quar-
tum dicendum: ꝙ carentia diuine viſionis poteſt in
telligi dupliciter. vel negatiue: ⁊ ſic non eſt pena: ſꝫ
defectus naturam creatam conſequens. nulla enim
natura creata ex ſe ſufficiens eſt ad dei viſionem: et
ſic fuiſſet carentia diuine viſionis in homine aū pec
catum ſi gratiam non habuiſſet. Alio modo poteſt ſu
mi priuatiue ut intelligatur aliqua obnoxietas ad ca
rendum dei viſione: ⁊ ſic eſt pena peccati ⁊ i primo
ſtatu non fuiſſet. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ ſimili
tudo dei que conuenit homini ſm̄ ſua naturalia eſt
alia ab illa qua homo aſſimilatur deo per gratiā: nec
eſt inconueniens vt homo in pluribus deo aſſimile
tur eo ꝙ ſecundum quēlibet gradum bonitatis ſupe-
additū noua ſimilitudo i creaturis ad deū cōſurgit.

D ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ ho-
a mo ante peccatū gratiam non habuerit. Qui
cūq; enim habet gratiam poteſt proficere ad
meritum vite eo ꝙ per gratiaꝫ meretur quis augmē
tum gr̄e ⁊ eius cōſumationē: ſꝫ vt ſupra magiſter di
xit. xxiiii. di. homo in primo ſtatu nō habuit. vnde ad
meritum vite proficere poſſet. ergo gratiam non ha
buit. ¶ Preterea. maior eſt poteſtas gratie q̄ȝ natu
re: ſed quāto peccans eſt maioris poteſtatis tāto gra
uius eſt peccatum eius. ſi ergo homo a ſtatu gratie
cecidiſſet cum angelis. ante lapſum gratiam non ha
buerit vt multi dicunt: videtur ꝙ peccatuꝫ hominis
grauius q̄ȝ peccatuꝫ demonis fuiſſet quod ſupra ne
gatum eſt. ¶ Preterea. gratia magis conuenit cum
gloria q̄ȝ cum natura: ſed gratia tempore in homine
gloriam precedit. ergo multo fortius natura gratiaꝫ
⁊ ſic in primo ſtatu gratiam non hūit. ¶ Preterea.
gratia quātum in ſe eſt hominem in deum promouet
cum igitur in homine ante ſtatum peccati nihil eſſet
trahens ipſum inferius: videtur ꝙ ſi gratiam habu
iſſet ꝙ nunq̄ȝ peccauiſſet: peccauit autem: igitur gra
tiam non habuit. ¶ Preterea. ea que homo per pec
catum āmiſit ſibi reſtituta non ſunt: ſicut impaſſibili-
tas ⁊ huiuſmodi. ſi ergo gratiam in ſtatu innocentie
habuiſſet eam per peccatum āmiſſam per peniten-
tiam non recuperaſſet: hoc autem falſum eſt: qꝛ ſic to
tum humanum genus periret. ergo gratiam in primo
ſtatu non habuit. ¶ Contra. Nullus ſpoliat̄ illis q̄ n̄
habet: ſed homo per peccatuꝫ fuit vulneratus in na
turalibus ⁊ ſpoliatus gratuitiſ vt dicitur i glo. lu. x. er
go gratiam habuit. ¶ Preterea caritas nunq̄ȝ eſt in
formis in littera autem probatur ꝙ Adam in primo
ſtatu charitatem habuit. ergo ⁊ gratiaꝫ ſine qua non
eſt charitas. ¶ Reſpondeo dđ: ꝙ circa h̄ eſt triplex
opinio. Quidam enim dicunt ꝙ homo in primo ſta-
tu gratiam non habuit: nec virtutes gratuitas. om
nes autem auctoritates ſanctorum quas magiſter i
littera inducit ad probandum homini virtutes i fuiſ
ſe exponunt de virtutibus naturalibus que in ipſo ꝓ
pter itegritatē humane nature excellentiſſime erāt.
Sed hoc non videt̄ auctoritatibus conuenire i qui
bus ponit̄ ꝙ Adam charitatem habuit que ſine gr̄a
nō habet̄: ⁊ plura alia dicunt̄ que non niſi extorte ad
virtutes naturales referri poſſunt. Alij vero diſtin
guunt innocentie in duos ſtatus. dicunt enim ꝙ ho-
mo in principio creationis ſue ſine gr̄a creatus eſt i
naturalibus tm̄: poſtmodum vero aū peccatum gr̄aꝫ
conſecutus eſt: ⁊ ſm̄ hanc diſtinctionem varia dicta
ſanctorum ⁊ doctoruꝫ concordare nitunt̄. Sed iſtud
non videt̄ conuenire dictiſ ſanctorum ⁊ doctorum q
de ſtatu innocentie quaſi de vno ſtatu non diſtincto
loquunt̄. ⁊ ideo hec poſitio non magne auctoritatiſ ē.
Ideo alij dicūt ꝙ homo in principio creationis ſue i
gr̄a creatus eſt: ⁊ hec quidem poſitio ſatiſ congruere
videt̄ opinioni Aug. qui ponit res ſimul tempore ꝑ
fectas fuiſſe creatas in materia ⁊ informa. Prima
vero opinio magis congruere videt̄ opinioni alio
rum ſanctorum qui dicunt per ſucceſſionem tempo-
ris res creatas ꝑfectas fuiſſe. Que tamen harū opi
nionum verior ſit multum efficaci rōne probari non
poteſt ſicut nec aliquid eorum que ex voluntate dei ſo
la dependent. h̄ tamen probabilius eſt vt cum homo
creatus fuerit in nālibus integris q̄ ocioſa eē n̄ pote
rāt ꝙ i pmo inſtanti creationis ad deū ↄuerſus gr̄aꝫ
ↄſecutus ſit. ⁊ ideo hāc opinionem ſuſtinēdo dđ eſt.

¶ Ad p̄mū dō q ſicut ſm Aug. diſtinctio p̄oꝝ dieꝝ attendit ſm ordinē nature: ⁊ nō ſm ſucceſſionē tēporis: ita ēt ſm ordinē nature ſtatus in nālibus puris ad ſtatū eius in gratia ꝯpet: ⁊ nō ſm ordinem temporis: ⁊ ſic intelligendum ē q hō in ſtatu naturaliū itellectum nō hūit. vñ ꝓficere poſſet: q etiam dū grām hꝫ nō hꝫ hoc ex naturalibus: ſꝫ ex gratuitis. Uel dō q h̄ intelligendū ē q homo non potuit proficere per ſe etiam habita gratia vt habitudinem conſequeret̄ ⁊ h̄ ſupra magiſter dixit ꝓficere ad meritū vite. ¶ Ad ſecundū dō: q ſm tertiam opinionē tā hoīes q̄ angeli in gratuitis creati ſunt: ⁊ iō contra eam nō eſt huiuſmodi obo. Sed contra ſecundā quā ſubſtinētes dō ē q potentia naturalis: hoc mō ſe hꝫ ad grām q ipſa ſubminiſtrat ſbam actus: ⁊ gratia p̄bet efficatiā merendi informando actū: ⁊ ſicut maioris perfectionis eſt forma actus q̄ ipſa ſba eius: ita ꝯrio maior defectus ē deficere in ipſa ſba actus q̄ deficere in forma ipſius: q̄uis aūt ponat hō grā habuiſſe: ⁊ in hoc angelo ſupiorē fuiſſe: tñ debilior fuit in po̅ nāli: ⁊ iō defectus po̅ nālis magis excuſat peccatū hominis q̄ defectus grē peccatū angeli. vñ ſimpliciṫ peccatum hominis minus q̄ peccatū angeli inueniṫ. ¶ Ad tertiū dō: q per gratiam aliquis mereṫ gliam ⁊ iō ꝯuenienter gra tpe gliam p̄cedit: ſed p naturam non mereṫ gratiā. vnde nihil impedit vt ſimul cum natura gratia infundatur. ¶ Ad quartum dicendū q in illis que agunt per neceſſitatem nature oportet q agens de neceſſitate agat ſm exigentiam forme q̄ in ipſo eſt vt per calidū calefaciat hoc autem in voluntariis non tenet. vnde etiam ſi homo gratiam habuerit nihilominus pōt in contrariū actum tranſire. ¶ Ad quintū dō: q actus perſonales non attingūt naturā: ſed perſonam: ⁊ iō adā per penitentiā quam de peccato egit potuit recuperare illa bona que ſibi ad actus perſonales data erant ſicut gratiam ⁊ virtutes. non autem illa que toti nature collata erant vt im mortalitas corporis: ⁊ obedientia inferiorum virium ad rationem ⁊ huiuſmodi.

D tertiū ſic ꝓcediṫ. vṙ q in primo ſatu hō
8 nō tñ de grā habuiſſet quātum poſt peccatū.
Ut enim phs dicit in. x. ethi. Ridiculum eſt temperantiam ⁊ fortitudinem in diis ponere cum in eis paſſiones innate ⁊ illate non ſint circa quas fortitudo ⁊ temperantia medium cōicant: ſed in p̄mo ſtatu adā huiuſmodi paſſionibus caruiſſet. ergo ⁊ p ꝯñs hiis virtutibus quas tñ hō poſt peccatū habuit gratuitas: non ergo tot gratias homo ante peccatum habuiſſet. ſicut poſt hūit. ¶ Pre. perſeuerantia quedā virtus eſt quā multi poſt peccati ſtatū habēt: hec āt adam defuit vt eius caſus oñdit. nō igiṫ tot virtuteſ hūit quot homines in peccato nati hñt: ⁊ ſic idē qd prius. ¶ Pre. plus idigēti de⁹ plus tribuit: q mia miſeriam intueṫ vt dicit Ber. ſꝫ hō plus indiget grē auxilio poſt peccatū q̄ ante: cū magis in naturalibuſ infirmeṫ. g̊ plus ō grā poſt peccatū hoi conferṫ q̄ ante contuliſſet. ¶ Pre. deus cum ſit ſūme bonus vt Aug. dicit: mala eſſe non p̄mitteret niſi eſſet adeo potens vt ex mal' bonū eliceret: ſed non oñdereṫ pfecte diuina bonitas niſi bonū quod ex malo deus elicit excederet illō bonū qd p malū p̄uaṫ. g̊ bonū hoīs qd ex peccato eius deus elicit excedit illud bonū qd ante peccatū erat: ⁊ eſt poſt modū per peccatū priuatū: et ſic maior eſt gra poſt peccatū q̄ anī. ¶ Pre. tota plenitudo gratie humani generis ex virtute incarnationis ⁊ paſſionis xp̄i procedit. vñ dṙ Jo. i. de plenitudine eius oēs accepimus: ſed ſi adam nō peccaſſet xp̄s non fuiſſet incarnatus vt quidā dicunt vel ſaltem non fuiſſet paſſus vt oēs dñt. ergo non tāta plenitudo gratie fuiſſet in humano genere ante peccatum: ſicut poſt. Cōtra. Mat. xxv. dedit vnicuiq ſm propriam virtutem. ⁊ exponitur i glo. de collōne gratiaꝝ: virtus aūt hominū naturalis maior erat ante peccatū q̄ poſt. ergo ⁊ plus ō gratia ꝯſecuti fuiſſent ante peccatū q̄ poſt. ¶ Pre. nullus ex peccato reportat cōmodū: ſed ſi hō poſt peccatū maiorē gratiā hēret q̄ ante cōmodum ex malo reportaret. ergo ⁊c. ¶ Reſpondeo dō: q donorum gratuitorum quedā ordinantur abſolute in perfectionem eius cui conferuntur. quedā autem ad vtilitatem aliorum vt dṙ. i. cor. xii. vnicuiq daṫ manifeſtatio. ſ. ad vtilitatē. vtilitas autem quedam eſt vt defectibus proximorum ſubueniaṫ: ſicut per operationē ſignorum infidelitati ſuccurriṫ: q ſigna data ſunt non fidelibus ſed infidelibus. Et ſimiliter eſt etiam de generibus linguarū: ⁊ de aliis huiuſmodi donis. Et q huiuſmodi defectus in primo ſtatu non fuiſſent: ideo etiā nec talia dona hoi collata forēt q̄ ꝯ hos defect⁹ ordināt. Dona vero abſolute in perfectionem recipientis ordinata ſunt ea quibus homo in actibus propriis perficiṫ: ⁊ ſm animā ⁊ ſm corpus ſicut eſt gratia gratū faciēs virtutes: donum ſcīe: ⁊ ſapiētie: ⁊ huiuſmodi: ⁊ ipaſſibilitas corporis: ⁊ in hiis hō in primo ſtatu ſimpliciter loquēdo magis habūdaſſet q̄ i ſecūdo ſtatu p⁹ peccatū. ſꝫ iſte exceſſus pōt ꝯſiderari dupli̇r vel intēſiue vel extēſiue. Extenſiue quidē q plura de huiuſmodi hō i primo ſtatu q̄ in ſecūdo habuiſſet. hūit. n. ipaſſibilitatē corꝑis ⁊ pfectā obediētiā inferioꝝ viriū ad rōnē ⁊ huiuſmodi q̄ in hoibus poſt peccatū nō inueniunṫ. Sꝫ verū ē q ēt q̄dā dona poſt peccatū ſūt que iperfectionē annexā hūt que aut in primo ſtatu nō fuiſſent oio: aut ſi fuiſſent ſm aliū modū ⁊ alios actus fuiſſent: vt tñ hoc intelligaṫ de imperfectiōe nō q̄ naturam conſequiṫ: ſed q̄ ex peccato ꝯſecuta ē. Fideſ cui pfectionē hꝫ cōſequentem naturam: cuius ē diuina quaſi in ſpeculo intueri: ⁊ h̄ etiā homini in p̄mo ſtatu congruiſſet lꝫ vidiſſet clarius diuina vt ſupra dictum eſt. Et iō fides in primo ſtatu fuiſſet etiā ſm eiuſdem generis actum q̄uis perfectior q̄ modo ſit Continentia vero que importet imperfectionem in repugnantia paſſionum ex peccato creata ſm q phi loſophus ꝯtinētiā accipit in. vii. ethi. in primo ſtatu non fuiſſet: ⁊ ſimiliter penitentia ſi ſpālis virtus ponatur: ad minus ſm eoſdem actus quos nunc habꝫ: ⁊ ſimilis ratio eſt de aliis ſimilibus. Si autem exceſſus intenſiue conſideretur: ⁊ precipue quātū ad dona gratū facientia ſic cōſiderādo ſtatū ad ſtatū vniuerſaliter hō ante peccatū ampliori gratia preditus fuiſſet q̄ poſt: ſed tñ nō eſt inconueniens q aliq p⁹ ſtatū peccati multo maiorem gratiā hēat q̄ aliq habuiſſent etiam in primo ſtatu eo q gratie non tñ daṫ ſm menſurā natural' virtutis ſeu capacitatis: ſꝫ ſm conatū que contingit eſſe maiorē in eo q minoris virtutis eſt: ſicut ēt dṙ de cōpatiōe hominū noui ⁊ veteris teſtamēti. ¶ Ad primū ergo dō: q q̄uis angeli quos phs deos vocat: ſicut ⁊ Dyo. huiuſmodi virtutes cardinales nō hēant ſm eoſdē act⁹ qbus in nobis ſunt: hūt tñ eas ſm quoſdā eminētiores actus: et precipue ſm q ꝯſtituunṫ eoꝝ act⁹ circa finem: ⁊ h̄ modo in homine etiam ante ſtatum peccati fortitudo ⁊

temperantia eſſe potuiſſet. tamen ſciendū eſt ꝙ alia
rō eſt de homine añ peccatū: ⁊ de angelo: ⁊ de hoīe
glorificato. hō enim in primo ſtatu ꝗuis huiuſmodi
paſſionibus actu nō ſubiaceret tñ naturam hēbebat
q̄ ꝗtū in ſe eſt hiis paſſionibus ſubicibil' erat: ⁊ poſſi
bile erat eis ſubici ſi peccaret. nōdū hoīe ꝯfirmato:
ſed hō glorificatus: ⁊ ſi naturā hēat cuiſꝑm ſe cōſide-
rate nate ſup huiuſmodi paſſiones in eſſe tñ ꝑ hitū
glorie oīo additus hiis paſſionibus tollit: angel⁹ ve
ro nec naturā nec paſſibilitatē reſpectu harꝫ paſſio-
nū hꝫ. vñ pꝫ ꝙ huiuſmodi virtutes quantū ad actus
q̄ ſunt vie nūc ī nobis magis remote ſunt ab angelis
ꝗ͂ ab hominib⁹ glorificatꝫ: ⁊ ab hoībus glorificatꝫ ma
gis ꝗ͂ ab eis in primo ſtatu exñtibus. ¶ Ad ſecūdū
dō: ꝙ perſeuerantia dupliciter dr̄. Uno enim modo
eſt ſpāl' virtus: cuius actus eſt hr̄e propoſitum ſem-
per in bono ꝑmanēdi: ⁊ talem virtutē Adā habuit: ⁊
multi qui poſt corruerunt. Alio modo eſt quedā cir-
cunſtantia oīs virtutes alias: ⁊ ſic non ponit ſpālē
virtutem: ſed continuationem quandaꝫ virtutꝫ vſqꝫ
ad mortem: ⁊ ſic Adam in primo ſtatu perſeuerātiā
non habuit. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ plus indi-
genti deus plus tribuit dummodo ſit magis ad reci
piendum diſpoſitus: alias non eſt verum. tamen ſci
endum eſt ꝙ cum indigentia dicatur reſpectu finis
vt dictum eſt non eſt dō: ꝙ homo poſt peccatum ma
gis eguerit gratia ꝗ͂ ante. Illud enim ad quod per ſe
gratia eſt ordinata. ſ. gloria ſupra vires hominis eſt
ſiue ante peccatum ſiue poſt peccatum. vnde quātū
ad h̄ non magis indiget poſt ꝗ͂ ante: ſed quātū ad h̄
ad quod per accidens gratia ordinat quod eſt remo
tio mali magis homo poſt peccatuꝫ indiget: ⁊ per re
ſpectum ad gloriaꝫ attamen dicit menſura gratie: q̄r
per gratiam maiorem maiorē qs gliam mereret nō
autem reſpectum ad remotionem peccati: ⁊ infirmi-
tatis: q̄r minima gr̄a ſufficit ad delendum oīa pecca
ta. vnde non maiori gratia indiget hō poſt peccatuꝫ
ꝗ͂ ante: ſed verꝫ eſt ad plura gr̄a indiget que tñ plu-
ra ꝗ͂ talibus gratia facere pōt. ¶ Ad quartum dō:
ꝙ deus ex malo ſemper maius bonum eligit: non ta-
men illi de neceſſitate in quo malum eſſe permittit:
ſed in cōparatiōe ad vniuerſum: cuius plenitudo ꝯ
ſiſtit ex hoc ꝙ mala eſſe ſinuntur: bonū aūt vniuerſi
ꝑpondeat bono ꝑticularis rei: ſicut bonum gentis eſt
diuinius ꝗ͂ bonum hominis vt in primo ethi. ꝑhus
dicit. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ xp̄s ad hoc fuit
paſſus: vt hominis naturam repararet. vnde ꝑ paſſio
nem xp̄i non apparet ꝙ maiorem gratiam homo con
ſecutus ſit poſt peccatuꝫ: ꝗ͂ ante fuiſſet ſine ea loquē
do de gratia in ordine ad premium eſſentiale: q̄r ali
quod premium accidentale homo per paſſioneꝫ xp̄i
conſequitur quod ante peccatū non habuiſſet. ſ. gau
dium de victoria xp̄i.

D quartū ſic proceditur. videt ꝙ poſt pec-
a catum opera hominis fuiſſent magis effica-
tia ad merendum ꝗ͂ ante peccatum. In pri-
mo enīꝫ ſtatu homo ſicut nec ad maluꝫ impellens ali
quid habebat: ita nec a bono retrahens: ſꝫ. s̄. xxiiii.
di. magiſter dixit ꝙ primus homo reſiſtendo tempta
tioni non meruiſſet: quia nihil erat quod ad malum
impelleret. ergo ſimiliter faciendo bonum vel nihil
vel minus meruiſſet: quia nihil erat quod a bono im
pediret. ¶ Preterea. dicit apoſtolus. ij. Thym. ij.
non coronabitur niſi qui legittime certauerit: ſed ho
mo in primo ſtatu non ita impugnabatur: ſicut poſt
peccatum. ergo nec ita coronā efficaciter merebat.
¶ Preterea. vt philoſophus dicit in ſecundo ethi.
virtus eſt circa difficilia: ſed difficilius eſt homini
poſt peccatum bonum operari ꝗ͂ ante. cum ergo ex
virtute procedat efficatia meriti: videtur ꝙ añ pec
catuꝫ actus hominis fuerint minus efficaces ad me
rendum ꝗ͂ poſt. ¶ Preterea. homo in primo ſtatu
fuit quaſi medius inter ſtatum angelorum ⁊ ſtatum
noſtrum: vt ex hiis que. xxiii. di. dicta ſunt pꝫ ſꝫ ope
rationes angeli non ſunt: ita efficaces ad merendū:
ſicut operationes hominis: quod patet ex hoc ꝙ in
ferior angelus mereri graduꝫ ſuperioris non poteſt:
ſed homo poteſt mereri vt aſcendat ad ſupremum
ordinem angelorum vt ex dictis Gre. patet ī omel'
de centum ouibus. ergo ⁊ homo in primo ſtatu habu
it opera minus efficatia ad merenduꝫ ꝗ͂ poſt pecca
tuꝫ. ¶ Preterea vt ī prima di. ij. magiſter dixit ho-
mo factus eſt ad reparationeꝫ ruine angelice: ſed d̄
quolibet ordine angeloruꝫ aliqui ceciderunt vt ſu-
pra. vi. di. dictuꝫ eſt. ergo oportet ꝙ qualitercūqꝫ va
dat humana natura: ſiue in ſtatu innocentie: ſiue in
ſtatu peccati ad ſingulos ordines angelorum aliqui
homines transferantur: cuꝫ ergo h̄ nō fiat niſi ex vir
tute meriti: videtur ꝙ ſalteꝫ nō maioris efficatie ad
merenduꝫ fuerint opera hominis in ſtatu innocen-
tie ꝗ͂ poſt peccatuꝫ. ¶ Contra. Quanto aliquid eſt
puruꝫ magis in genere aliquo tanto magis habꝫ vir
tutem illius generis: ſicut ignis purus ꝗ͂ ignis com
mixtus: ſed merita noſtra ſunt admixta alicui de me
rito quod patet ex h̄ ꝙ dicitur Yſa. lxiiii. quaſi pan-
nus menſtruate omnes iuſtitie noſtre. Cum igitur in
primo ſtatu abſqꝫ omni permixtiōe demeriti fuiſſent
videtur ꝙ tunc fuiſſent efficatiora ad merendum.
¶ Preterea. quanto voluntas promptior ē ad ope
randum tanto homo magis meretur. ij. Cor. viij. ſꝫ
voluntas promptta eſt ſecundum id quod habꝫ: ac
cepta eſt non ſecundum id quod non habet: ſed in ꝑ-
mo ſtatu voluntas promptior erat ad bene agenduꝫ
quia minus impediebatur. ergo opera hominis ma-
gis erant efficatie ad merenduꝫ. ¶ Reſpondeo dō
ꝙ cum meritum non conſiſtat in habitu: ſed in actu
nec in actu quolibet: ſed in eo qui per habitum gra-
tie informatur actus autem omnis meritorius ex vo
luntate procedat oportet ꝙ meritum aliquid habe-
at a gratia: ⁊ aliquid a volūtate: ⁊ aliquid ēt ab obo
actus. vnde ſpecies actus trahitur. ⁊ ideo ex his tri
bus efficatia merendi menſurari poteſt ex gratie vo
luntate ⁊ obiecto. Quanto enim maiori charitate et
gratia actus informatur: tanto magis eſt meritorius
ſimiliter etiam quanto magis eſt voluntarium plus
habet de ratione meriti ⁊ laudabilis. Similiter etiā
quanto magis obiectum eſt arduum tanto magis eſt
actus meritorius ſemper intelligat ꝯparatio de vno
ceteris paribus. Quod autem aliquod arduum au-
gmentet rationem meriti non habet ex difficultate
laboris: ſed ex bonitate: quia quanto aliquid melius
eſt tanto ſupra vires hominis operantis eſt magis
eleuatum. quia ergo homo in primo ſtatu vt dictuꝫ
eſt maioreꝫ gratiam cōmuniter habuiſſet ꝗ͂ poſt pec-
catum: ⁊ promptior fuiſſet voluntas ad operanduꝫ
que reſiſtentiam non habebant ſequitur ꝙ opera ho
minis in primo ſtatu ſimpliciter magis erant effi-
catia ad merendum ꝗ͂ poſt: dummodo circa idē ob
iectum operatio conſideretur vtrobiqꝫ: ꝗuis maio
ri diffitultate circa illud operetur homo poſt peccatū

q̄ante. Non enim arduum opus auget rationē meriti niſi ratione bonitatis: ⁊ non ratione difficultatis niſi per accidens in q̄ntū videlicet in id quod difficile eſt maiori attentione aliquis conſurgit ⁊ cū maiori conatu voluntatis. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ non conſentire temptationi in primo ſtatu: ſi homo in naturalibus tantum conſideretur vt magiſter hic loquitur non fuiſſet homini meritorium: ſed h̄ contingit: ex hoc ꝙ gratiā non habebat: ſicut ex cā per ſe: ⁊ non ex hoc ꝙ nihil ad malum impellebat niſi per accidens in quantum videlicet: ex hoc ꝙ homo non habebat impellens ad malum magis poterat conſeruari a caſu in peccatū ſine gratia q̄ poſt. Uel dō: ꝙ non conſentire temptationi dicitur dupliter: vel ita ꝙ importetur negatio tantum: ⁊ ita cum non relinquatur aliquis actus non remanebit ratio meriti: ⁊ hoc potuiſſet contingere in primo ſtatu propter hoc ꝙ homo non cogebatur temptationem exteriorem diſcutire: cum interiori temptatione non vrgeretur: vel ita ꝙ importat actū voluntatis tēptationi repugnantem: ⁊ ſic reſiſtere peccato ſemper eſt meritorium in eo qui gratiā habet. ¶ Ad ſecundū dicendū: ꝙ q̄uis homo in primo ſtatu nō habuerit certamen interius habuit tamen certamen exterius. vnde ⁊ victoriam habere potuit qua coronam mereretur: nec tamen eſt de neceſſitate meriti certamen cōtra aliquem impugnantem: q: ſic in angelis meritū non inueniremus: ſed de neceſſitate meriti eſt certamen quo quis contendit apprehendere aliquid qđ ſupra ſe eſt ſm ꝙ aliquis quaſi viribus ſuis luctatur nec oportet vt vbi eſt maius certamen ibi ſit maius meritum: ſed vbi eſt magis legittimum: contingit autem in minori impugnatione magis legittimum certamen eſſe. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ aliquid pōt dici difficile dupliciter: vl' ex arduitate operis: ⁊ ſic virtus intelligitur circa difficile eſſe quod. ſ. in ſe difficile eſt ⁊ arduum: vel ex imperfectione operantis ⁊ ſic virtus circa difficile non eſt: ſed talem difficultatem virtus tollit: quanto enim aliquis virtuoſior ē tanto facilius opera virtutis exercet: nec tamen dō eſt ꝙ quanto virtuoſior ſit minus mereatur: ⁊ ꝑ hunc modū eſt difficultas maior in operibus hominis poſt peccatum ex imperfectione operantis. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ hoc ꝙ opera alicuius angeli ſint minus meritoria q̄ alicuius hominis non contingit ex imperfectione angelorum: ſed ex conditione gratie que: q̄uis in angelis ſit maior ſecundum ſtatum: quia propinquior fini cum ſit minor via angelo data q̄ homini vt ſupra dictum eſt. tamen gratia hominis poteſt eſſe maior in virtute merendi: angelis enim data eſt gratia ad determinatum gradum ſecundū determinatum ordinem promerendum: ⁊ ideo vlterius premium per gratiam illā mereri non poſſunt: homo autem cum ex conditione nature ad nullū ordinem determinetur: ſed indifferenter ad omnes ſe habeat accipit gratiam indifferenter ordinatā ad promerendum gradum cuiuſlibet ordinis ſecundū genus ſuum. ⁊ ideo non oportet ꝙ ratione iſta homo in primo ſtatu minus mereri potuiſſet q̄ poſt peccatum. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ q̄uis homo non ad eundem terminum perueniat ad quem perueniſſet ante peccatum: non oportet tamen vt equalem efficatiā in merendo habeant actus eius: quia quod tūc ex paucis actibus mereri potuit nunc oportet ꝙ ex multis actibus mereatur: ita ꝙ per exercitium actuum in quandam perfectionem creſcat ſecundum quam ſibi competat meritum tanti premii quam prius habuiſſet.

a Ad quintum ſic proceditur. videtur ꝙ pena hominis inconuenīēter in littera determinetur pro peccato prime tranſgreſſionis. Illud enim quod propter hominem factū eſt in aliquo homini ſeruire debet: ſed paradiſus terreſtris propter hominem factus eſt ſicut alie creature: cū igitur homini inde eiecto in nullo ſeruiat: videtur ꝙ inde expelli non debuerit. ¶ Preterea. propter peccatum hominis tota natura deteriorata eſt que propter hominē facta eſt vt dicit glo. Ro. viii. multo: ergo magis locus ille in quo peccatū cōmiſſum eſt. ſ. paradiſus terreſtris īfici debuit: ſꝫ hoi īfecto debet loc⁹ īfect⁹. ḡ p⁹ pctm̄ d̄ padiſo terreſtri expelli n̄ debuit. ¶ Pre. vt ſupra magiſter dixit di. xvii. padiſus terreſtris d̄ ſe locus inacceſſibilis eſt. ergo fruſtra apponuntur cuſtodie ne homo ad illum accedere poſſit ad quem etiam ſine illis peruenire non valeret. ¶ Preterea homo poſt peccatum ſtatim neceſſitati mortis addictus fuit: ſed ex quo neceſſitatem moriendi habuit n̄ poterat non mori. ergo fruſtra dominus dixit. videte ne forte ſumat de ligno vite ⁊c. ¶ Prete. lignū vite non habuiſſet maiorem effectum in hominem poſt peccatum q̄ ante: ſed homo ante peccatum de ligno vite edidit vt in littera dicitur: nec tamen in eternum vixit. ergo etiam licet poſt peccatum de eo comedeiſſet in eternum vixiſſet. Si dicatur ꝙ lignū vite hunc effectū non habebat niſi frequenter ſumptum. Contra. Cauſa multiplicata non variat effectum ſecundum ſpeciem. ſi ergo ſemel ſumptum immortalitatis cā non erat: videtur ꝙ nec etiam ſi frequenter ſumeretur. ¶ Contra id qđ inocētie debebatur non debuit remanere innocentia amiſſa: ſed locus ille: ⁊ cibus innocentie debebatur. ergo poſt peccatū homo vtroq; ꝑuari debuit. ¶ Preterea. magis erat proprius locus angeli celum empyreū in quo creatus eſt q̄ hominis paradiſus terreſtris in quo poſitus eſt homo extra ipſum creatus: ſed angelus poſt peccatum de celo empyreo deiectus eſt. ergo ⁊ homo poſt peccatum de paradiſo terreſtri expelli debuit. ¶ Reſpondeo dō: ꝙ ad felicitatem ſeu ad beatitudinē aliquid pertinet quod eſt de ſbā eius: ſicut viſio dei gaudiū ⁊ huiuſmodi: aliquid autem correſpondet ſibi per modum congruentie: ſicut beatitudini ſanctorum reſpondet locus excellentiſſimus qui ē celum empyreum. Ita etiam ad ſtatum innocentie ī qua quodāmodo homo beatus erat vt dicit Aug. xi. de ciuitate dei quedam pertinebant quaſi eſſentialr: ſicut īmortalitas ⁊ obedientia viriū inferiorum ad rationem ⁊ huiuſmodi: ſed quedam alia pertinebāt per modum cuiuſdam congruentie. Immortali enim vite: ⁊ ab omni inquietudine ſegregate debebatur locus tēperatiſſimus ⁊ delitiis plenus qualis eſt paradiſus terreſtris. vnde ſicut poſt peccatū deiectus eſt a ſtatu illo innocentie in quem eleuatus erat ſupra conditionem nature ſue abſolute conſiderate: ita etiam: ⁊ locum altiſſi qui illi excellentie debebatur: ⁊ i locū vbi formatus fuerat deiectus erat. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ paradiſus terreſtris: q̄uis non ſeruiat homini quaſi in vſum ei⁹ veniens ſeruit: tamen ſibi ad inſtructionem eius proficiēs: ſicut homo ex hoc ipſo ꝙ in ſcriptura cognoſcit ſe tali loco per peccatum priuatum ad peccatū vitā

dum incitatur: ad miſeriam ſuam cognoſcendam. ¶ Ad ſecundu*z* dō*z*: ꝙ ſicut peccati infectio non venit ad creaturas alias: niſi per creaturā rationalem peccante*z*: ita etia*z* illa infectio ⁊ corruptio non irrationalis creature penam ordinatur. vnde non oportet ꝙ locus ille per peccatu*z* inficiatur: in quo homo ⁊ angelus peccauit. ſ. paradiſus terreſtris ⁊ celū empireu*z*. ſed illa loca q̄ peccantibus deputata ſunt pꝰ peccatū. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ illa impedimenta ratione quorū inacceſſibilis: dr̄ paradiſus terreſtris forte hoc gladius flāmeus vocatur: q*z* precipue locus ille inacceſſibilis videtur ꝓpter intēperatum calore*z* in locis intermediis. ⁊ ideo nō ſequitur ꝙ huiuſmodi impedimenta ſuperflua ſint: ¶ Ad quartū dō*z*: ꝙ q̄uis homo poſt peccatum lignum vite ſumpſiſſet: mortem euadere nō potuiſſet. potuiſſet tamen mortē differre: ita vt vita eius auxilio ligni vite prolongaretur: ſicut de Enoch ⁊ Helya creditur: ⁊ hoc homini non expediebat: vt tam diu in hac miſera vita ꝑmaneret. Et verba illa domini ſūt magis accipienda per modū cōpaſſionis q̄*z* inſultationis. Uel poteſt dici ſicut dicit magiſter in littera. ¶ Ad quintum dō*z*: ꝙ ⁊ ſi homo ante peccatū de ligno vite ſumpſiſſet nō tamen imortalitate*z* conſecutus ſuiſſet quiā lignu*z* vite conferre nō potuit: niſi frequenter ſumptu*z*. Et ideo ðō. ¶ Ad ſextum ꝙ lignum vite non erat cauſa per ſe immortalitatis vt ex predictis patet: ſed potius erat vt diſpoſitio quedam: diſpoſitio autem non perducit ad effectum niſi multiplicata: ſicut pa*z* in qualitatibus actiuis ⁊ paſſiuis que ſunt diſpoſitiōes ad formam elementi: non enim inducitur forma elementi niſi quando perducitur materia ad intenſione*z* q̄litatum illarum operatur liberando ⁊ preparādo ⁊c. vt liberatio referatur ad expulſionem peccati. ⁊ preparatio ad informationem anime. Non tamen iuſtitie habende vel retinende. Contra. ſ̄. dictum eſt ꝙ q̄uis hō n̄ hēret. vn̄ ꝑficere poſſet hūit tn̄ vn̄ poſſ*z* ſtare. ꝑ li. ar. ſufficiebat ad iuſtitiam retinenda*z*. Et ðō: ꝙ ab eadem cauſa eſt eſſe rei ⁊ conſeruatio eius. vnde ſicut eſſe iuſtitie gratuite non eſt niſi adeo: ita etiam ⁊ conſeruatio eius. Sed veru*z* eſt ꝙ homo habens gratiam non indiget alia gratia ad eius conſeruatione*z*. Et propter hoc dicitur ꝙ homo poteſt per ſe ſtare. quibus reſpondentes dicimus ⁊c. videtur hoc falſum: q*z* ſi quando peccauit non habuit: nunc p̄us amiſit q̄*z* peccaſſet quod videtur falſum. S*z* dō: ꝙ ante intentionem peccati habuit virtutes: ſed ſimul iſta duo fuerunt cōmiſſio peccati ⁊ amiſſio virtutis: ſicut vnum eſt inſtans in quo expellitur nigredo ⁊ in quo inducitur albedo: Homo ante peccatu*z* beatiſſimus ⁊c. non eſt intelligendum de patrie beatitudine: ſed ſm̄ ꝙ beatitudo includit talem perfectionē qualis illi ſtatui cōgruebat: ⁊ capiebat auram ex hea*z* in quātū ſitus in diuinorum contemplatione manebat. Atq*z* vſi fuiſſe conceſſꝰ. ex hoc non ſufficient probatur: quia homo in ſtatu illo de ligno vite comedebat preceptum enim affirmatiuu*z* nō obligat ad ſemper. vnde ⁊ ſi preceptu*z* ſibi fuerit ꝙ lignis oībus cōceſſis vteretur: potuit tamen eſum alicuius eorū differre vſq*z* ad terminum ſibi a deo prefinitum: ⁊ ideo a quibuſdam non conceditur quod magiſter h̄ determinat: ſed quid verius ſit determinari non poteſt cum ſcriptura non determinet nec ratione probari poſſit.

Diſtinctio Trigeſima.

Quod per Adam peccatum ⁊ pena tranſiuit in poſteros.

In ſuperioribus inſinuatum eſt: licet ex parte non enim perfecte ſufficimus qualiter primus homo deliquerit ⁊ quam pro peccato penam ſubierit. quibus adiiciēdum eſt peccatum ſimul ac penam per eū trāſiſſe in poſteros: ſicut Apoſtolus oſtendit in quiens. Sicut per vnum hominem in hunc mundum peccatum intrauit: ita ⁊ in omnes homines mors pertranſiit.

Utrum illud peccatu*z* fuerit originale: an actuale.

Hic primo videndum eſt quod fuerit illud peccatum: originale. ſ. an actuale. ⁊ ſi de originali intelligat̄: conſequenter quid ſit originale peccatum: ⁊ quare dicat̄ originale ⁊ quomodo pertranſierit vel pertranſeat in omnes: diligenter inueſtigandum eſt. Quibuſda*z* placuit de peccato actuali ade illud accipere: aſſerentibus hoc apl'm ſenſiſſe cum inferius ait. Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi: ita ⁊c. Euidenter inquiunt etiā ipſo nomine exprimit apoſtolus peccatum: quod per vnum hominem intrauit in mundum. ſ. inobedientiā. Inobedientia vero peccatum actuale eſt. Hoc autem dicūt intraſſe in mundum: non traductione originis: ſed ſimilitudine preuaricatōnis. Omneſq*z* in illo vno peccato peccaſſe dicunt̄. quia omnibus ille vnus peccandi exemplū extitit. Hoc male ſenſerunt quidam heretici: qui dicti ſunt pelagiani. de q̄bus Aug. i. i. li. de baptiſmo paruulorum cōmemorat dicens. Sciendu*z* eſt hereticos quoſda*z*: qui nominati ſunt pelagiani: dixiſſe peccatum prime tranſgreſſionis in alios homines non propagatione: ſ*z* imitatione tranſiſſe. vnde etiam in paruulis nolunt credere per baptiſmum ſolui originale peccatum: quod in naſcentibus nullū eſſe omnino contendunt. Sed eis dicit̄ quia ſi apoſtolus peccatum imitationis: non propagationis intelligi voluiſſet: eius principē nō Adam: ſed diabolum diceret. de quo ī libro ſapientie dicit̄. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. ⁊ quia non vult intelligi hoc eſſe factum propagatione: ſed imitatione: continuo ſubiunxit ſcriptura imitant̄ autem eum qui ſunt ex parte ipſius. Imitāt̄

quidem Adam quotquot per inobedientiā
tranſgrediunt̄ mandatuʒ dei. ſed aliud eſt qđ
exemplum eſt voluntate peccantibus: aliud
quod origo eſt cum peccato naſcentibus. nō
eſt igitur accipiendum peccatum ade trāſiſſe
in omnes imitationis tantum exemplo: ſed
propagationis ⁊ originis viſio.

Hic aperit illud eſſe peccatum originale
quod tranſit in poſteros.

e Et eſt illud peccatum originale vt ap
te Angu. teſtat̄: quod per adam tran
ſiuit in omnes: per eius carneʒ vicia
tam: concupiſcentialiter generatos.

Quid ſit originale peccatum hic inquirit̄:

q Quod diligenter inueſtigandum eſt
qd ſit. De hoc enim ſancti doctores
ſub obſcuritate locuti ſunt: atqʒ ſcola
ſtici lectores varia ſenſerunt. Quidam enim
putant originale peccatum eſſe reatum pene
pro peccato primi hominis. i. debitū vel ob
noxietateʒ. quia obnoxii ⁊ addicti ſumus pe
ne temporali ⁊ eterne pro primi hominis ac
tuali peccato: q2 pro illo vt aiūt oib9 debet̄
pena eterna niſi per grāʒ liberent̄. Iuxta ho
rum ſnīam oʒ dici originale peccatuʒ nec pe
nam nec culpam eſſe. Culpam non eſſe ipi ſa
tent̄. pena quoqʒ ſm eos eſſe nō poteſt. quia
ſi debitum pene originale peccatum eſt enʒ
debituʒ pen e non ſit pena: nec originale pec
catum eſt pena. Quod etiam quidam eorum
admittunt dicentes in ſcriptura peccatuʒ ſe-
pe nominari reatum. ⁊ reatum illi intelligunt
vt dictum eſt obnoxietatem pena. Et ea rōe
aſſerunt peccatum originale dici eē i puulis
quia paruuli pro ipo primo peccato rei ſunt
pene. ſicut pro peccato iniqui pentis aliquā
do exulant filii ſm iuſtitiam fori.

Quod originale peccatum culpa ſit aucto
ritatibus probat.

s Sed q originale peccatum culpa ſit:
pluribus ſanctorum teſtimoniis edo
cet̄. ſuper exodum vbi dicit̄: primo-
genituʒ aſini mutab oue: gregorius ait. Om
nes qui i peccato nati ſumus ⁊ ex carnis de
lectatione concepti: culpam originalem nob
contraximus. vnde ⁊ voluntate noſtra pecca
tis implicamur. Ecce culpam originalē dic
nos trahere. vnde conſtat originale peccatuʒ
culpam eſſe. Aug. quoqʒ in libro de natura
⁊ grā de hoc eodē ſic ait. Oēs vt ait apſs pec
cauerūt. vtiqʒ vel in ſeipſis vel in adam: quia
ſine peccato non ſunt: vel quod originaliter
attraxerunt: vel quod malis moribuſ addide
runt. Peccatum enim primi hominis non

ſolum ipſum: ſed omne nocuit genus huma-
nū: q2 ex eo dānationē ſimul ⁊ culpā ſuſcepi
mus. Idē ſuper pſalmū quinquageſimū. qđ
de corpore mortuo ſeminat̄ cū vinculo pec-
cati originalꝰ naſcit̄ ⁊ mortꝰ. ideo igit̄ ſe iniq
tatibus conceptum dicit Dauid. q2 in oib9
trahit̄ iniquitas ex Adā ⁊ vinculū mortꝰ. ne
mo eni naſcit̄ niſi trahens penā ⁊ meritū pe
ne. Meritū aūt pene peccatū eſt. ois ergo q
naſcit̄ per carnis concupiſcentiā peccatū tra
hit. peccatū itaqʒ originale culpa eſt quā oēs
concupiſcentialꝛ concepti trahunt. Vñ i ec-
cleſiaſticis dogmatibus ſcriptuʒ eſt. firmiſſi
me tene ⁊ nullatenus dubites: oēm hominē
qui per concubitum viri ⁊ mulieris cōcipit̄
cum originali peccato naſci: impietati ſubdi
tum: mortiqʒ ſubiectum. ⁊ ob hoc natura ire
naſci filium: a qua nullus liberat̄ niſi per fidē
mediatoris dei ⁊ hominū. His aliiſqʒ aucto
ritatib9 euident̄ oſtendit̄ peccatū originale
culpam eſſe: ⁊ in omnibus concupiſcentialꝛ
geniti trahi a parentibus.

Quid ſit quod dicit̄ originale peccatū. ſ. fo
mes peccati. i. concupiſcentia.

ti Nunc ſupeſt videre quid ſit ipſuʒ ori
ginale peccatū: qđ cū nō ſit actuale nō
eſt actus ſiue motus aīe vel corporis.
Si. n. actus eſt aīe vel corporis actuale vtiqʒ
peccatū ē. Sʒ actuale nō ē. nō ē igit̄ act9 vel
motus qđ igit̄: originale peccatū dr̄ fomes
peccati. ſ. cōcupiſcētia vel cōcupiſcibilitas:
que dr̄ lex mēbroꝝ ſiue lāguor nature: ſiue ti
rānus qui eſt in mēbris noſtris: ſiue lex car-
nis. Unde Aug. in li. de baptiſmo. puulorū
Eſt in nobis cōcupiſcentia que non eſt per-
mittenda regnare: Sūt ⁊ eius deſideria que
ſunt actuales ꝯcupiſcētie: q̄ ſunt arma diabo
li que veniūt ex lāguore nature lāguor aūt
iſte tirānus eſt qui mouʒ mala deſideria. ſi ḡ
vis eē victor tirāni atqʒ inermē inimicum in-
uenire: non obedias cōcupiſcētie male. His
verbis ſatis oſtendit̄ fomitem peccati eſſe
concupiſcentiam.

Quid nomine cōcupiſcentie intelligit̄ q̄
dicit̄ fomes peccati.

n Nomine aūt cōcupiſcētie nō actū cō
cupiſcēdi: ſʒ viciū primū ſignificauit
cū eā dixit legē carnis. vñ illud i trac
tatu de verbis aplꝰi ſic ait. Semp pugna ē in
corpe morti huius: q2 ipa ꝯcupiſcētia cū qua
nati ſum9 finiri ñ pōt. quādiu viuim9 quoti-
die minui pōt: finiri nō pōt. Que aūt ē cōcu-
piſcētia cū qua nati ſumus: viciū vtiqʒ ē qđ
puulū habilē ꝯcupiſcere fac: adultū & concu

piſcentẽm reddit. ſic̄ enim in oculo ceci in no cte vitiū cecitatꝭ eſt: ſꝫ non apparet. nec diſcer nit̄ inter videtē ⁊ cecū niſi luce veniente: ſic ī puero vitiū eſſe nō apparet: donec etatis ꝓuectioris tp̄s occurrat. Ex his dat̄ intelligi qd ſit originale pctū. ſ. viciū ↄcupiſcētie: qđ ī oēs ↄcupiſcentialr̄ natos p adā ītrauit: eoſqꝫ ↄmaculauit. Vn̄ aug. ī li. đ baptiſmo par. Adā p̄ter imitatiōis exēplū occulta etiā tabe carnal̄ ↄcupiſcētie ſuę: tabificauit in ſe oēs de ſua ſtirpe vēturos. Vn̄ apl̄s recte ait. In quo oēs peccauerūt: circūſpecte ⁊ ſine ambiguitate dic̄ hoc apl̄s. Siue. n. intelligat̄ in quo hoie ſiue in quo peccato: ſanū ē. In adā enim oēs peccauerūt vt in materia. nō ſolum eius exēplo: vt dicunt pelagiani. Oēs. n. ille vnus hō fuerant. i. in eo materialiter erant. Manifeſtū ē itaqꝫ oēs in adā peccaſſe quaſi in maſſa. Ipſe enī p pctū eſt corrupt⁹ quos genuit oēs nati ſunt ſub peccato. Ex eo igitur ↄſtituti ſunt peccatores. ita ⁊ in illo vno peccato quod intrauit in mūdū: recte oēs dicuntur peccaſſe: qꝛ ſic̄ ab illo vno hoie: ſic ab eodem vno peccato īmunes eſſe nō poſſunt: niſi ab eius reatu p xp̄i baptiſmū abſoluāt̄. alia ergo ꝓpria ſunt peccata: in qbus tm̄ peccant quoꝝ peccata ſunt: aliud hoc vnū ī quo omnes peccauerunt. i. ex quo omnes peccatores ↄſtituti ſunt.

Qđ ſit pctū ī quo oēs peccauerūt. ſ. originale quod ex inobedientia proceſſit.

b Hoc eſt originale pctū quo peccatores naſcuntur omnes ↄcupiſcentialiter geniti: qđ ex Adā ſiue ex ei⁹ inobedientia emanauit: ⁊ in poſteros demigrauit. Unde apoſtolus ↄſequenter p inobedientiam vnius hoīs multos dic̄ eſſe ↄſtitutos peccatores: que eſt actuale pctū. Cum ante dixerit per vnum hominem pctū intraſſe in mundū: ⁊ in eo omnes peccaſſe: quod de originali dictum eſt oportere accipi.

Ex quo ſenſu dictū eſt p inobedientiam vnius multos ↄſtitui peccatores.

q Uod ergo ait. p inobedientiā vnius multi ↄſtituti ſunt peccatores: eo ſenſu dictū eſſe itelligendū eſt: qꝛ ex inobedientia ade. ſ. ex peccato actuali ade: ꝓceſſit origiale pctū: quo oēs peccatores naſcūtur: vt ⁊ ī illo eſſet: ⁊ in omnes trāſiret.

Qđ pctū originale ī adā fuit ⁊ in nob̄ eſt

v Nde Aug. Iuliano heretico nullū pctū ī paruulis eſſe ↄtendenti rn̄dēs apte aſſerit pctū originale ex volūtate ade ꝓceſſiſſe: ac p eius inobedientiā in mūdum intraſſe. Querit enim iulianus p quid pctū inuenitur in paruulo: ita ingens. Nō peccat iſte qui naſcitur. nō peccat ille qui genuit. nō peccat ille q ↄdidit. Per quas igit̄ rimas iter tot p̄ſidia īnocentie pctū fingis ingreſſū? Et rn̄det ei ſcā pagina. p vnū hoiē pctū intrauit ī mūdū. p vnius inobedientiā ait apl̄s: qd q̄rit amplius? qd q̄rit apti⁹? Itē inqd iulianus. Si p hoiem vnū pctū ī mundū intrauit. pctū vel ex volūtate vel ex natura eſt. Si ex volūtate eſt: mala ē volūtas que pctm̄ fac̄. ſi ex natura ē: mala eſt natura. Cui rn̄deo ex volūtate pctū eſt. Querit forte vtꝝ originale pctm̄ ex volūtate ſit? rn̄deo ꝓrſus ⁊ originale pctm̄ ex voluntate eſſe: qꝛ hoc ex volūtate primi hominis ſeminatum eſt: vt in illo eſſet: ⁊ in omnes tranſiret.

Obiectio quorūdā ↄtra id qđ ſupra dictum eſt omnes homines in adā fuiſſe.

a D hoc aūt qđ diximus ī adā fuiſſe omnes hoies: qdā verboꝝ ſectatores ſic obiiciūt dicentes. Nō oīs caro q̄ ab adā traducta eſt: ī eo ſimul exiſtere potuit qꝛ multo maioris quātitat̄ ē: q̄ꝫ fuerit corp⁹ ade. In quo nec tot etiā athomi fuerūt: quot ab eo hoies deſcenderūt. Quocirca veruꝫ nō eſſe aſſerunt ſubſtantiam vniuſcuiuſqꝫ in primo fuiſſe parente.

Rn̄ſio vbi aperitur qualiter in adā ſm rōnem ſeminalem: ⁊ quō ex eo deſcenderint. ſ. propagationis lege.

q Uibus rn̄deri pōt q materialiter atqꝫ cāliter: nō formaliter dr̄ fuiſſe ī p̄mo homine: omne quod in humanis corporibus naturalr̄ eſt. Deſcenditqꝫ a primo parente lege ꝓpagationis: ⁊ in ſe actum ⁊ multiplicatū eſt: nulla exteriori ſubſtantia ī id tranſeunte: ⁊ ipſuꝫ in futuro reſurget. Fomentum quidem hꝫ a cibis: ſed nō ↄuertūt̄ cibi in humanam ſubſtātiā que ſecūdū propagationem deſcendit ab Adam. Tranſmiſit enim Adam modicum quid de ſubſtātia ſua in corpora filioꝝ qn̄ eos ꝓcreauit. i. qd modicū de maſſa ſubſtantie eius diuiſuꝫ eſt ⁊ inde formatum eſt corpus filii: ſuiqꝫ multiplicatiōe ſine rei extrinſece adiectione auctum eſt. Et de illo ita augmentato aliquid itidem ſeꝑatur. vnde formantur poſteriorū corpora: ⁊ ita procreditur procreationis ordo lege propagationis vſqꝫ ad fineꝫ humani generis. Itaqꝫ diligenter ac ꝑſpicue itelligentibus patet: omnes ſecundum corpora in adā fuiſſe per ſeminalem rōnem: ⁊ ex eo deſcendiſſe propagationis lege.

Auctoritate ⁊ ratione probatur nihil extrinſecum conuerti in humanam ſubſtantiā que ab adam eſt.

Uod vero nihil extrinſecum in hu-
q manam corporis naturam trāſeat: veritas ī euāgelio ſignificat dicēs. Omne qđ intrat in os in vētrem vadit: ⁊ in ſeceſſum emittitur. Quod etiam rōne oſtēdi pōt hoc mō. Puer qui ſtatim poſt ortū morit̄: in illa ſtatura reſurget quā habiturus erat: ſi viueret vſq3 ad etatē. xxx. annorum nullo vicio corporis impeditus. Unde ergo illa ſubſtantia que a deo parua fuit in ortu: in reſurrectione tam magna erit: niſi ſui multiplicatiōe in ſe? Unde appatet ꝙ etiam ſi viueret: non aliunde: ſed in ſe augmentaretur illa ſubſtantia. Sicut coſta de qua facta ē mulier: ⁊ ſicut panes euangelici. Non inficiamur tamē quin cibi ⁊ humores in carnem ⁊ ſanguinem trāſeant: ſed non in veritatem humane nature q̄ a primis deſcendit parentibus. Que ſola in reſurrectione erit reliqua vero caro in quam cibi tranſeunt tāquā ſupflua in reſurrectionē deponetur. Que tamen ciborum aliarūq3 rerum fomentis coaleſcit.

N ſuperioribus īſinuatū eſt ⁊c. Poſtq3 determinauit lapſuʒ hūane nature quā-
i tū ad peccatū pmoꝝ parētū. In pte iſta īcipit determinare quō nā humana viciata ē ī poſteris. Et diuidit̄ ī ptes duas. In pma determinat de peccato qđ a pmis parētib9 in poſteros corꝝ trāſiuit p carnis originē. ſ. de peccato originali. In ſcđa determinat de peccato qđ trāſiuit in poſteros p imitationē opis. ſ. de peccato actuali. xxxiiii. di. poſt pdicta de peccato actuali ⁊c. Pria diuidit̄ in duas. In pma determinat de peccato originali oſtēdēdo an ſit ⁊ qđ ſit. In ſecūda determinat quaſdā ꝯditiōes eius. xxxi. di. ſicut ſupereſt inueſtigare ⁊c. Prima diuidit̄ in duas. In pma determīat de peccato originali ſm veritatē. In ſecūda excludit quaſdā obiectiōes qbus peccati original' traductioī pugnat̄. ibi. ꝙ ergo ait p inobediētiā ⁊c. Prima diuidit̄ in duas. In pma oſtēdit aliqđ peccatū a pmis parentibus ī poſteros trāſire. In ſecūda inquirit quid ſit illud. ibi. h primo videndum eſt ⁊c. Et diuidit̄ in ptes duas. In prima inquirit an ſit peccatū actuale vel nō qđ dicit apoſtolus p vnū hoiem in mundū intraiſſe. Oſtēdens ꝙ eſt peccatū originale ⁊ nō actuale. In ſecunda iterato inquirit quid ſit illud originale peccatū qđ diligēter inueſtigādū ē ⁊c. ¶ Circa pmū tria facit. Primo mouet qōnē. Secundo excludit falſaʒ opinionē quorūdā h exponētiū de peccato actuali tm̄. ibi. Quibuſdā placuit ⁊c. Tertio oſtēdit h intelligi de originali peccato. ibi. Et eſt illud peccatū originale ⁊c. Qđ diligenter inueſtigandū ē ⁊c. Hic inqrit qđ ſit peccatū originale. Et diuidit̄ in ptes duas. In prima inquirit qđ ſit ſm genus moris. In ſecūda qđ ſit ſm genus nature. ibi. Nūc ſupereſt videre ⁊c. ¶ Circa pmū duo facit. Primo ponit quorundā opinionē qui peccatū originale reatū tm̄ eē dicebāt ⁊ nō culpā. Secūdo oſtēdit peccatū originale culpā eē. ibi. Sed ꝙ originale peccatū ⁊c. Qđ ergo ait p inobediētiā ⁊c. Hic excludit obiectiōes peccatum originale ipugnātes. Et diuidit̄ in duas. In pma excludit obiectiōes q̄ ipugnāt directe peccatū originale. In ſecūda excludit obiectionē q̄ ipugnat peccatū originale quātū ad cāʒ eius q̄ ē carnis traductio. ibi. Ad h aūt qđ diximus ⁊c. ¶ Circa pmum duo facit. Primo excludit obiectionē pelagii ex auctoritate pcedentē. Secūdo excludit obiectiōes duas iuliani q rōcinādo originale peccatū ipugnabat. Quaꝝ pma īcipit. ibi. Unde Aug. iuliano ⁊c. Secunda. ibi. Itē inquit Julianus ⁊c. Ad h autem quod diximus ⁊c. Hic excludit obiectiones eorum q peccatū originale impugnant ex pte cauſe eius que eſt carnis traductio ex vno in quo oēs materialiter fuerāt. Et circa h tria facit. Primo mouet obiectionem. Secundo ponit reſponſionem. ibi. Quibus reſponderi pōt ⁊c. Tertio ponit reſponſionis confirmationeʒ. ibi. ꝙ vo nihil extrinſecum ⁊c. Hic eſt duplex qđ. Prima de peccato originali. Secunda de traductione carnis. ¶ Circa primum queruntur tria. Primo an p peccato primorum parentum in nos iſti defectus deuenerint quos ſentimus ſicut neceſſitas moriēdi ⁊ huiuſmodi per modum quo pena conſequit̄ culpā. Secūdo vtrū defectus aliquis ex primis parentibus ī nos deuenire potuerit qui rōnē culpe hēat. Tertio ſuppoſito ꝙ ſic querit̄ qđ ſit originalis culpa q̄ a parentibus contrahitur.

D primū ſic pceditur. videtur ꝙ defectus
a quos ſentimus non ſint nobis quaſi pena p peccato primi hominis inflicti. Sicut enim dicit ſen. mors eſt hominis natura nō pena. iter oēs aūt defectus mors maior eſt. vñ ⁊ finis terribiliuʒ a pho in. iii. ethi. dr̄. g nec ēt alii defectus pene deberent dici q nām humanā ꝯſequūt̄. ¶ Pre. q̄cūq3 inueniunt̄ in aliquibus ex eiſdem principiis creata ſʒ rōnē vnā in illis inueniūt̄ cū ex vnitate pncipio: um pēdeat vnius rei: ſʒ mors fames ſitis ⁊ huiuſmodi inueniunt̄ ex eiſdē principiis i hoie ex qbus i aliis aialibus. ſ. ex pugna ꝯrioꝝ ex qbus corpus cōponit̄: cū igit̄ i aliis aialibus nō ſint ſub rōne pene nec in hoie tāq3 pene erūt. ¶ Pre. nō magis peccauit hō q3 angelus imo minus vt ſupra dictū ē. xxi. di. ſʒ angelus p peccatū nihil amiſit de bonis nālibus ſibi collatis vt Dyo. iiii. c. de di. no. dicit. g nec hō. ſi igit̄ de nā hoīs eſſet vt corpus ſuū eēt incorruptibile ⁊ paſſibile h per peccatū nō amiſiſſet: cū igit̄ amiſerit: videt̄ ꝙ nō fuerit nature: ſʒ grē. ergo ⁊ priuatio horum non ſicut pena naturam conſequitur: ſed ſicut natural' defectus. ¶ Preterea. omnis virtus naturaliter tendit in ſuum obiectum: ſed virtutis concupiſcibilis obiectum eſt delectabile ſm ſenſum. ergo ꝙ ꝯcupiſcibil' moueat̄ in illud h nō eſt pena: ſʒ hois natura: ⁊ ſimiliter de iraſcibili: ⁊ de aliis viribus: ſʒ ex hoc cauſat̄ pugna viriū inferioꝝ ad ſupiores ꝙ vnaqueq3 virtus ī ſuum obiectuʒ mouet̄ videtur: ergo ꝙ huiuſmodi pugna ſit nālis hoi ⁊ nō pena eius ſic dr̄. ¶ Pre. nulli dr̄ eē pena ſi nō attingat ad illud qđ vires nature ſue excedit: ſicut ꝙ hō nō pōt volare nō ē ſibi pena: ſʒ ptingere ad vidēdū deū ī ſua eēntia oēs vires humane nature excedit alias hō ex nālibus in illud venire poſſet. ergo nec carētia viſionis diuine pena hoīs dici dʒ: ⁊ ita nihil eoꝝ q̄ pena eē dr̄ pmi pec

cati rōnē pene hēre videnť. ℭ Cōtra. Ois paſſio in
uolūtaria pena ē: ſed mors eſt paſſio maxime inuolū
taria adeo ꝙ nec ſenectus volūtatē moriēdi peccato
abſtulerit vt Jo. vltimo in glo. dr̄. ergo mors: ⁊ alia
huiuſmodi ſunt pene. ℭ Pr̄e. vt phs dicit i. ij. phi-
ſicorum: ⁊ primo de aīa actus proprius ſit i proprie mā
vñ oꝫ pfectionē perfectibili ꝓportionatā eſſe: ſꝫ aīa
rōnal' que eſt perfectio corpis humani ſm ſuā nām
incorruptibil' eſt. ergo ⁊ corpus humanū naturaliter
incorruptibile ē. ſi ergo corrūpiť h erit defectū natu
re: ⁊ ita erit pena. ℭ Pr̄e. potentius nō vinciť a mi
nus potēte: q: agens eſt nobilius paciēte vt phs in
iij. de aīa dicit: ſed corpus humanū eſt nobilius ina-
nimatis corporibus. ſi ergo ab eis paciať hoc erit ꝑ
infirmitatē nature eius infirmitas aūt: ⁊ defect⁹ ei⁹
qḋ ſm naturā in hoie eſt pena eſt: ergo paſſibilitas a
talibus corporibus eſt i hoie quaſi pena. ℭ Reſpon
deo dō: ꝙ ea q̄ ſunt ad finē diſponūť ſm neceſſitatē
finis vt ex. ij. phiſicorum pꝫ finis aūt ad quē hō ordina
tus ē: eſt vltra facultatē nature creāte. ſ. beatitudo q̄
in viſione dei ꝯſiſtit ſoli enī dēo h cōnaturale eſt vt
ex dictis in. xxiij. di. pꝫ. vñ oportuit naturā humanā
taliter inſtitui: vt nō ſolū hēret illud qḋ ſibi ex princi
piis nālibus debebať: ſed ēt aliqd vltra per qḋ faci-
le in finē pueniret: ⁊ q: vltimo fini amore inherere ñ
poterat: nec ad ipm tenēdū puenire: niſi ꝑ ſupremā
ptē ſuā q̄ ē mēs: ⁊ intellectus: ſeu rō: i qua ymago dei
inſignita ē: ideo vt illa ps i deū tēderet ſubiecte ſunt
ſibi vires iferiores vt nihil in eis accidere poſſet qḋ
mētē retineret ⁊ īpediret ab innere in deū: ⁊ pari rō-
ne corpus hōc mō diſpoſitū ē vt nulla paſſio in eo ac
cidere poſſet per quam mentis contemplatio impe-
direť: ⁊ q: hec omnia ex ordine ad finem vt dictuꝫ ē
homini inerant: ideo facta deordinatione a fine per
peccatum hec omnia in natura humana eſſe deſiere
⁊ relictus eſt homo in illis tantum bonis que euꝫ ex
naturalibus principiis cōſequūtur. Et hoc expreſſe
Dyoniſius dicit. iiij. c. ce. Yerar. ſic inquiēs. ꝓpriū
aūt principiū hñs hō in generationibus corruptibili
bus merito ad principii ꝯñtē ductus ē finē. i. hoc ex
peccato meruit vt cū ex principiis ſuis ex qbus cō-
poſitus eſt ſibi corruptio deberetur ꝙ reduceretur
per peccatum ad talem finem q ſuis principiis con
grueret: ⁊ h accipitur ex hoc ꝙ dictum eſt Geñ. iij.
terra eſt: ⁊ in terraꝫ ibis. Scḋm h ergo dico ꝙ iſti de
fectus poſſunt ad naturam humanam dupliciter cō
pari: vel ad eam ſm ꝙ in principiis naturalibus ſu-
is tantum conſideratur: ⁊ ſic procul dubio non ſunt
pene eius: ſed naturales defectus: ſicut etiam eē ex
nihilo vel indigere cōſeruatiōnes eſt defectus qui-
dam naturalis omnem creaturam conſequens: ⁊ nul
li eſt pena: vel ad eam prout inſtituta eſt: ⁊ ſic ꝓcul
dubio pena ſunt ſibi: q: etiam ex priuatione eius qḋ
gratis alicui conceditur poſtꝗ̄ conceſſum eſt puniri
dicitur aliquis. ℭ Ad primū ergo dicendū: ꝙ Scñ.
⁊ alii phi conſideraverunt naturam humanam ſm
ea q̄ ex principiis ſuis naturalibus ipſam conſequunť
ſtatum enim illum prime conditionis ſcire nō potue
runt: ꝗ̄ non niſi fides tenet. ⁊ ideo de morte nihil ni-
ſi facit de naturali defectu locuti ſunt: ꝗ̄uis etiaꝫ na
turalis defectus aliquo modo pena dici poſſit.
ℭ Ad ſecunduꝫ dicendum: ꝙ animalia alia nō ſunt
ordinata in finem qui facultatem naturalem ipſorū
excedat: ⁊ ideo in illis tantum bonis creata ſunt que
eis ex principiis naturalibus debentur. vnde non ē

ſimilis ratio de homine ⁊ de aliis animalib⁹. ℭ Ad
tertium dicenduꝫ: ꝙ bona naturalia dicuntur dupli
citer vel prout ſunt in ſe cōſiderata ſm ꝙ nature de
bentur ex propriis principiis: ⁊ ſic nec homo nec an-
gelus peccatum aliquid naturalium amiſit: vel i ali
quo diminutus eſt: quia Dyoniſius etiaꝫ integra da
ta naturalia in angelis peccantibus permanere di-
cit: vel ſm ꝙ ordinantur in finem vltimuꝫ. ⁊ hoc mo
do in vtroqꝫ bona naturalia diminuta ſunt non qui-
dem penitus amiſſa inquantum vterqꝫ factus ē mi
nus habilis: ⁊ magis diſtans a finis conſecutione: ⁊
propter hoc etiam homo gratuitis ſpoliatus dicitur
⁊ in naturalibus vulneratus Luc. x. in gloſa. ℭ Ad
quartum dicendum: ꝙ quandocūqꝫ multa conueni-
unt ad conſtitutionem alicuius alicui eorum poteſt
aliquid ſm ſe conuenire naturaliter ſm naturam ꝓ
priam: ⁊ aliquid conuenit ſibi ſm naturam totius. ſi-
cut patet de elimentis in mixtionem corporis ꝯueni-
entibus. ſm h ergo dico ꝙ vis concupiſcibilis natu
rale habet h vt in delectabile ſm ſenſum tendat: ſed
ſm ꝙ eſt vis concupiſcibilis humana habet vlteri⁹
vt tendat in ſuum obiectum ſm regimen rationis: ⁊
ideo ꝙ in ſuum obiectum tendat irrefrenate hoc nō
eſt naturale ſibi inquantum eſt humana: ſed magis
contra naturam eius inquantum huiuſmodi ⁊ ſm h
rationeꝫ habere pene poteſt maxime conſiderata na
tura humana ſm ꝙ tota eſt ſub regimine rationis vt
in prima conditione fuit. ℭ Ad quintum dicendum
ꝙ ꝗ̄uis natura humana per ſe non poſſit in viſionē
dei pertingere poteſt tñ ad eam peruenire cuꝫ adiu
torio gratie: ⁊ ex ſe habet habilitatem vt in illaꝫ per
ueniat. ⁊ ſimiliter etiam ex hiis que ſibi gratis in pri
ma conditione collata fuere maiorem habilitatē ha
bebat cuius hereditatis diminutio pena eſt hominiſ
ſi ad inſtitutionem eius referatur ⁊ ſic carentia diui-
ne viſionis pena diciť ſm ꝙ nō nominat negationē
tantum: ſed etiam priuationem quandam cum qua-
dam obnoxitatē vt ſupra dictum eſt. Et quia alie ra
tiones videntur concludere ꝙ etiam humana natu
re in ſuis principiis conſiderate iſti defectus ſunt pe
na: ideo ad eas etiam reſpondenduꝫ eſt. Dō. ergo ad
ſextum ꝙ inuoluntariorum illa tantum rationem pe
ne habent que ſunt voluntati ſubicibilia voluntas
enim non tantum eſt poſſibilium: ſed etiam impoſſi-
bilium: ⁊ ideo ſi alicui ſit inuoluntarium illud quod
poteſtati volūtatꝭ ñ ſubiacet ñ pp h rōnē pene hꝫ ſic
ꝙ aliqs ē breuis min⁹ i ſtaťa vt aliqd huiuſmodi: et
hoc modo mors: ⁊ alia huiuſmodi inuolūtaria ſunt.
ℭ Ad ſeptimum dicendum: ꝙ inter animam: ⁊ cor-
pus oportet eſſe proportionem ſicut potentie ad ac
tum non aūt ſic conuenientium in eadem natura ſeu
proprietate non enim oportet ſi anima eſt ſine quan
titate ꝙ etiaꝫ corpus ſit huiuſmodi: ſimiliter nō opor
tet ꝙ ſi anima eſt incorruptibilis naturaliter ꝙ cor-
pus etiam huiuſmodi ſit. ℭ Ad octauum dicenduꝫ
ꝙ ꝗ̄uis corpus hominis ſimpliciter nobilius ſit cor
pore ignis vrentis vel ferri ſecantis inquantum eſt
nobiliori forma perfectum nihil tamen prohibet illa
corpora nobiliora eſſe ſm quid inquantum. ſ. h ha-
bent in actu quod corpus humanum habet in poten
tia vt caliditatem vel aliquid huiuſmodi.

a. D ſcḋm ſic proceditur. videtur ꝙ nullus de
fectus in nos per originē veniēs rationē cul
pe habere poſſit. Ex hoc eni aliqd culpabile
⁊ vituperabile eſt ſi malū ſit qḋ eſt in poteſtate eius

qui de hoc culpatur: non eni vituperatur niſi ex his
que in nobis ſunt: vt philoſophus in tertio ethi. di-
cit. ſed illud quod per originē trahitur non pōt eſſe ī
poteſtate eius q̄ illud originalr̄ trahit. ergo impoſſīe
ē aliquid per originē tractū rōnem culpe habeat.
¶ Pre. ſm̄ Aug. oē peccatū ē volūtariū a deo: ꝙ ſi
nō eſt volūtariū nō ē peccatū. ſ; illud qd̄ per originem
trahitur nō pōt eē volūtariū: q: act⁹ volūtatis origi-
nē volētis nō ꝓcedit. ergo impoſſīe ē aliqd per originē
tractū eſſe peccatū vel culpa;. ¶ Pre. nullū accn̄s
pōt traduci niſi ſubiectū ſuū traducat̄. ſed ſubiectum
culpe ē aīa rōnalis que cū nō ſit ex traduce: vt ſupra
ꝓbatū eſt: videt̄ ꝙ nec aliqd per originē tractū ratio
nē culpe hr̄e poſſit. Si dicat̄ ꝙ traducit̄ peccatū ꝑ
traductionē ſeminis. ¶ Cōtra. nihil dat alteri vl̄ ef
ficit in altero qd̄ ipſū nō habet: ſ; ſemē nō pōt eē ſub-
iectū infectiōis culpe. ergo nec ex eo culpa in animā
deuenire pōt. ¶ Pre. nobilius nō patitur a minus
nobili. ſed anima eſt nobilior corpore. ergo corp⁹ non
pōt agere in aīam inficiendo ipſā. ¶ Pre. iniuſtum
eſt vt culpa patris in filiū redūdet: ⁊ ꝙ filius pro pa
tre puniatur. ſed ſi ex hoc ꝙ adam peccauit i omnes
culpa redūdaret originalr̄ ſequeret̄ filiū ꝓ trāſgreſſi
one patris puniri. ergo hoc diuine iuſtitie nō compe
tit. ¶ Cōtra. ii. ad Ephe. dicit Apoſtolus. Eramus
natura filii ire. ſed nullus ē fili⁹ ire niſi ꝑ hoc ꝙ cul-
pam habet. ergo homo ex ipſa natiuitate culpam con
trahit. ¶ Pre. ſicut dicit Anſel. homo ſi perſtitiſſet
iuſtitiam originalem in qua creatus eſt in filios ꝓfu
diſſet. ſed ſicut ſe habet iuſtus ad iuſtos: ita ⁊ pecca
tor ad peccatores. ergo etiam q: peccauit culpā ſua;
in alios generando tranſfudit. ¶ Reſpōdeo dicēdo:
ꝙ circa hanc materiā duplex error tangitur in litte
ra. vnus eſt eorum qui ſimpliciter peccatū originā-
le negabāt: ſicut error Iuliani ⁊ Pelagii: ⁊ hic error
veritati fidei non conſonat: q: ſacramentorū neceſſi-
tatem ⁊ redēptionis tollit: q̄ cōtra ſeruitutē peccati i
qua naſcimur ordinata ſunt. Alius eſt error eorum q
peccatū originale noīe ꝯcedētes ſ; rē negabāt dicen
tes i puero nato nullā culpā eē ſ; ſolū obligationem
ad penā. Et h̄ manifeſte iuſtitie diuine repugnat vt
.ſ. aliquis obligetur ad penam ꝙ culpam non habet
cui; pena iuſte non niſi culpe debeatur. Et ideo hūs
euitatis ſimpliciter concedendum eſt etiam culpam
per originem trahi ex parentibus vitiatis in pueris
natis quod qualiter ſit inueſtigandum eſt. Sciendū
eſt igitur ꝙ h̄ tria defectus: malum: ⁊ culpa: ex ſupe
radditione ſe habent. defectus enim ſimplicem ne-
gociationē alicuius boni importat: ſed malū nomen
priuationis eſt. vnde carentia alicuius etiam ſi non
ſit natum habere defectus poteſt dici: ſed nō pōt di
ci malum niſi ſit defectus eius boni quod natum eſt
haberi. vnde carentia vite in lapidem poteſt dici
defectus: ſ; nō malū homini vero mors ē ⁊ defectus
⁊ malū. culpa aūt ſuper hoc addit rationē volūtarii.
ex hoc eni aliquis culpat̄ ꝙ deficit in eo qd̄ per ſua;
voluntatē habere potuit: vnde o; ꝙ ſm̄ h̄ ꝙ aliquid
rōnē culpe h; ſm̄ h̄ ratio volūtarii in ipſo reperiat̄: ſi
cut aūt eſt quoddā bonū qd̄ reſpicit naturā: ⁊ qd̄dam
qd̄ reſpicit perſonam: ita etiam eſt quedā culpa natu
re: ⁊ quedā perſone. vñ ad culpā perſone requiritur
voluntas perſone: ſicut patet in culpa actuali' que ꝑ
actū perſone cōmittitur. ad culpā vero nature nō re-
quiritur niſi voluntas in natura illa. Sic ergo dōm:
eſt: ꝙ defectus illius originalis iuſtitie qua homini
in ſua creatione collata eſt ex voluntate hominis
accidit. ⁊ ſicut illud nature donum fuit ⁊ fuiſſet in to
tam naturam ꝓpagatum homine in iuſtitia perſiſten
te: ita etiam ⁊ priuatio illius boni in tota; naturā per-
ducitur: quaſi priuatio ⁊ vicium nature ad idem eni
genus: priuatio: ⁊ habitus referuntur: ⁊ in quolib; ho
mine rationem culpe habet: ex hoc ꝙ per voluntatē
principii nature. i. primi hominis inductus eſt talis
defectus. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ peccatū
originale cum non ſit vicium perſone vt perſona ē.
ſed quaſi per accidens inquantum perſona hab; ta-
lem naturam. ideo non oportet ꝙ ſit in poteſtate hu-
iuſmodi perſone hunc defectum habere vel non ha
bere: ſed ſufficit ꝙ ſit in poteſtate alicuius qui eſt in
natura illa: quia ex hoc ꝙ habens aliquam naturam
peccauit natura infecta eſt: ⁊ per conſequens infici-
tur in omnibus illis qui ab illo naturam trahunt. Et
ideo poteſt dici culpa nature: cum aliquis in natura
illa ſubſiſtens per voluntatem defectum iſtum in to
tam naturam creauerit: Et per hoc etiam patet reſ-
ponſio ad ſecundum. ¶ Ad tertium dō; : ꝙ peccatū
originale non traducitur per traductionem ſui ſubie
cti; quod eſt anima rationalis: ſed per traductione;
ſeminis; q: ex quo anima patris per peccatu; infecta
fuit: ſequitur etiam inordinatio in corpore ſubtracto
illo ordine quem natura inſtituta prius acceperat: et
ita etiam ex ſemine illo generatur corpus tali ordine
deſtitutum. vnde ⁊ anima qua tali corpori infundi-
tur in ordinationē culpe contrahit ex hoc ipſo ꝙ hu-
iuſmodi corporis forma efficitur: cum oporteat per-
fectionem perfectibili ꝓportionatam eſſe: ſicut pro-
pter aliquam corruptionem ſeminis contingit nō tm̄
defectus in corpore prolis ex illo ſemie generate: vt
lepra: podagra: vel aliqua huiuſmodi infirmitas. ſ;
etiā defect⁹ in aīa: vt p; in his q a natiuitate natura
liter ſūt ſtolidi. ¶ Ad quartū dō;: ꝙ l; ſemen nō ha
beat in ſe infectionē culpe i actu: hab; tm̄ in virtute ſi
cut ēt p; ꝙ ex ſemine leproſi gñatur fili⁹ leproſus: ꝗ̄
uis in ipſo ſemine nō ſit lepra in actu. ē.n. in ſemine
virtus aliq̄ deficiēs: per cui⁹ defectū ꝯtingit defect⁹
lepre in ꝓle: ſilr̄ ēt ex hoc ipſo ꝙ in ſemine ē talis diſ-
poſitio q̄ priuat̄ illa ipaſſibilitate ⁊ ordinabilitate ad
aīam quā in primo ſtatu corp⁹ humanū hēbat ſequi-
tur ꝙ in ꝓle q̄ eſt ſuſceptiua originalis peccati efficia
tur originale peccatū in actu. ¶ Ad quintū dōm: ꝙ
aīa nō inficit̄ ꝑ infectionē corporis q̄ſi corpe agente ī
aīa;: ſ; ꝑ quādā colligationē vni⁹ ad alteꝝ: q: for-
ma recipit̄ i mā ſ; ꝯditionē ipi⁹ materie: cū oē qd̄ eſt ī
altero ſit ī eo ꝑ modū recipiētis. ⁊ iō ex h̄ ipſo ꝙ corp⁹
illa virtute priuat̄ qua ꝑfecte defect⁹ corpus ſubditū
regat: ⁊ talis erat ſubiicibile aīe. ſequitur etiā ꝙ aīa il
la v̄tute careat q̄ ꝑfecte originalis iuſtitie culpa ē na-
ture: ꝓut ꝯſiderat̄ ꝯūs ex volūtate alicui⁹ hn̄tis natu
rā: ex quo natura traducta ē. ¶ Ad ſextum dicendu;
ꝙ iniuſtum eſſet ꝙ filius pro peccato patris penam
ſentiret: niſi ēt peccatū pr̄is i filiū trāſiret: vt iā fili⁹ n̄
ꝓ pctō pr̄is: ſ; ꝓ pctō ꝓpo qd̄ originalr̄ trahit puniat̄.

D tertiū ſic ꝓcedit̄. videt̄ ꝙ originale peccā
a tū nō ſit concupiſcentia: vt in littera dicit̄: ni-
hil. n. eſt cā ſuiipſi⁹: ſed peccatū originale eſt
cauſa concupiſcentie: vt patet ex verbis Apoſtoli:
Ro. vii. peccatum occaſione accepta per mandatū
operatum eſt in me omnem concupiſcentiā. ergo pec
catum originale non eſt concupiſcētia. ¶ Pre. nihil
naturalium poteſt dici peccatū vel malū. ſed ꝯcupi-

ſcibilis vis in homine eſt virtus naturalis. ergo ipſa
nõ põt dici peccatũ originale: ſed ipſa eſt ꝑ quã homo
habilis eſt ad cõcupiſcenduꝫ. ergo ↄcupiſcentia qua
ſumus habiles ad cõcupiſcendum nõ eſt peccatũ ori
ginale: vt i littera dicitur. ¶ Pre. ſicut ꝑ motũ cõcu
piſcibil' perturbaꝛ iudiciũ rõnis: ita ⁊ per motũ irra-
ſcibilis. ſed pctm̃ originale cõſiſtit in deordinatione
ipſi⁹ anime: ſm̃ ꝙ inferiora ſuperiorib⁹ nõ obediunt.
ergo nõ ſolũ ↄcupia: ſꝫ ſili ratione iracũdia pctm̃ dici
debet originale. ¶ Pre. defect⁹ qui ex origine tra-
hitur rationem culpe non habet vt dictũ eſt: niſi ſm̃
ꝙ ex volũtate habẽtis naturã cõſequitur. ſꝫ multi de
fectus corporales ex voluntate illa ↄſequunꝛ: vt ne-
ceſſitas moriẽdi ⁊ huiuſmodi. ergo nõ ſolũ cõcupiſcẽ
tia: ſed quodlibet iſtorum dꝫ dici peccatũ originale.
¶ Pre. inter alia que hõ per peccatũ amiſit etiã ſci
entia illa priuatus eſt qua i ꝑmo ſtatu pollebat: ſꝫ de-
fectus ſciẽtie ignorãtia diciꝛ. ergo ignorãtia origina-
le pctm̃ dici dꝫ ⁊ non ſolũ cõcupiſcẽtia. ¶ Cõtra eſt
qđ dꝛ i glo. Ro. vi. nõ regnet pctm̃ i vro mortali cor
pore. i. fomes peccati. fomes aũt peccati cõcupiſcen
tia ẽ. ergo pctm̃ videꝛ ipſa cõcupiſcẽtia eſſe. ¶ Pre. ſi
cut ſe hꝫ ↄcupiſcẽtia actualis ad actuale peccãtũ: ita ſe
habet ↄcupiſcẽtia originalis ad originale pctm̃. ſꝫ cõ
cupiſcẽtia actualis ẽ ipm̃ actuale pctm̃. ergo ⁊ concu
piſcẽtia que ꝑ originẽ trahiꝛ ẽ originale peccatuꝫ.
¶ Reſpõdeo dõ: ꝙ in quolibet pctõ eſt inuenire ali
quid q̃ſi formale ⁊ aliqđ materiale. Si. n. cõſidere-
mus pctm̃ actuale ipſa ſubſtãtia act⁹ deordinati mate
rial'r in pctõ ſe habet. ſed deordinatio a fine formale
in pctõ eſt: q: ex hoc rationẽ mali p̃cipue habꝫ. vnde
diciꝛ ꝙ ↄuerſio ad bonũ ↄmutabile ẽ ibi: ſicut materi
ale ⁊ auerſio a bono incõmutabili ẽ ſicut formale: ⁊ h̃
cõtingit ex hoc ꝙ etiã i actu perfectio virtutis ex or-
dine ad finem eſt forma actus: ſicut auteꝫ peccatum
actuale ↄſiſtit in deordinatione act⁹: ita ẽt pctm̃ ori-
ginale ↄſiſtit in deordinatione nature. vnde oꝫ ꝙ ipe
vires deordinate: vel deordinationi virium ſint: ſi
cut materiale in peccato originali: ⁊ ipſa deordinatio
a fine ſit ibi ſicut formale. Illa aũt pars que per ſe na
ta eſt cõiungi fini eſt ipſa volũtas que hꝫ ordinem ſi-
nis oibus aliis partibus iponere ⁊ vna deſtitutio ip-
ſius volũtatis ab illa rectitudine ad finẽ: quã habuit
in inſtitutiõe nature in pctõ originali formale eſt: ⁊ h̃
eſt ꝑncipiũ originalis iuſtitie. vires aũt appetit⁹ ſen-
ſibilis ſũt nate recipere ordinem ad finẽ ab ipſa volũ
tate ſm̃ ꝙ ſibi ſubiecte ſunt: ⁊ ideo ſubtractio illi⁹ vin
culi: quo quodãmodo ſub ptãte volũtatis recte deti-
nebaꝛ materiale in peccato eſt. Ex hac autem ſubtra
ctione: ſequiꝛ ꝙ vnaqueqꝫ vis in ſuũ obiectũ inordi-
nate tẽdat cõcupiſcẽdo illđ. ⁊ iđ cõcupiſcẽtia q̃ habi-
les ſum⁹ ad male cõcupiſcendũ pctm̃ originale dici
tur: quaſi materiale i pctõ originali exñs. eſt eni con-
ſiderare materiale ⁊ formale in actibus moralib⁹: ſi-
cut in reb⁹ artificialib⁹ i quib⁹ materia de toto p̃di-
caꝛ: vt poſſit dici cultellus eſt ferrũ. Et ſilr de pecca
to predicari põt illđ qđ ẽ materiale i ipſo. ⁊ ꝑ hũc mo
dũ pctm̃ originale cõcupiſcẽtia diciꝛ. ¶ Ad ꝑmũ er
go dõm: ꝙ ↄcupiſcẽtia diciꝛ duplr. ſ. ipſe actus cõcu-
piſcẽdi ⁊ ipſa habilitas ad cõcupiſcendũ ⁊ actus ex
habilitate cãtur. vñ nõ eſt inconueniens ſi peccatuꝫ
originale qđ cõcupiſcentiã actualẽ creat habitualis
ↄcupiſcentia eſſe dcatur. ¶ Ad ſcđm dõm: ꝙ differt
dicere potentẽ ⁊ habilem: ꝙ eni aliquis ſit potens cõ
cupiſcere, eſt ex potẽtia cõcupiſcibili. ſꝫ ꝙ ſit habilis

ad ↄcupiſcendum ẽ ex aliquo habitu: vel ex eo ꝙ per
modũ habit⁹ ſe habꝫ. Cõtingit. n. vt etiam priuatio
aliqua habilitatẽ quãdã relinquat: inq̃tũ priuatur ali
quid qđ ipedimentũ preſtare poſſet: ⁊ ita diciꝛ cõcu-
piſcẽtia habitualis eẽ peccatũ originale: nõ quidem
vis cõcupiſcibilis: neqꝫ iterum aliqs habitus qui ali
quid poſitiue dicat. ſꝫ ipſa habilitas q̃ relinquitur in
inferioribus viribus ad inordinate cõcupiſcendum
ex hoc ꝙ ab appetitu ſubtrahitur retinaculũ rationis
quo detinebaꝛ ne effrenare poſſit i ſua oba tẽdere.
¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ ↄcupiſcẽtia nõ dꝛ eẽ mãle i pctõ
ſm̃ ꝙ denoiatur o vi cõcupiſcibili q̃ ↄ̃ iraſcibilẽ diui
diꝛ: ſꝫ ſm̃ ꝙ ſumiꝛ ab appetitu ſenſualitatis q i vtran
qꝫ vim diuiditur. ſ. irraſcibilem ⁊ concupiſcibilem.
¶ Ad quartuꝫ dicendum: ꝙ vt in ſecũdo phi. diciꝛ
peccatũ ↄtingit in hĩs que ad fineꝫ ordinata ſunt ſꝫ
ꝙ a ſuo fine deficiunt. ⁊ ideo in ptibus anime in illis
precipue eſt peccatum hominis ſm̃ quas hõ ordina
tur i finẽ: ⁊ q: appetit⁹ ẽ tẽdẽs in finem: ideo in appe
titu precipue peccatum conſiſtit: ad finem autem ho
minis ordinatur appetitus rationis qui eſt volũtas
immediate appetitus autem ſenſibil' mediate in quã
tum. ſ. ordinem finis ex voluntate rationis recipiũt
propter quod dicuntur aliqualiter rationi obaudibi
les: vt phs dicit in fine. i. ethi. ⁊ ideo defectus ordi-
nis in appetitu voluntatis eſt formale: ⁊ cõpletiuum
originalis peccati quod eſt priuatio rectitudinis vo
luntatis q̃ inerat ſm̃ originalem iuſtitiam: defectus
autem ordinis in appetitu inferiori eſt naturaliter i
peccato ſe habens: ⁊ h̃ eſt concupiſcentia vt dictum
eſt. ⁊ ideo nullus alius defectus nature ex parte ra-
tionis nec ex parte ſenſibilis partis originale pecca
tũ dꝛ niſi ↄcupiſcentia ſicut materiale: ⁊ priuatio ori
ginal' iuſtitie: ſicut formale. Ex quo pꝫ R̃ᵒ ad quin-
tum: q: ignorãtia non per ſe reſpicit voluntateꝫ. vñ
etiam defectus ille: ſicut ⁊ alii retinent rationem pe-
ne ſed non culpe. ⁊ ſi inueniatur ignorantia origina-
le peccatum dici intelligendum eſt de ignorãtia pri-
uante illam ſcientiam que includitur in originali iu-
ſtitia. nullus enim eſt iuſtus vel temperatus qui non
ſit prudens vt in ſexto ethicorum dicitur: ⁊ ad h̃ at-
tendens Socrates dixit omnẽ virtutem eſſe ſcien-
tiam: ⁊ omne vitium eſſe ignorantiam vt ibidem
narrat.

Einde queritur de traductione carnis a pa-
d rentibus per quam originale peccatuꝫ trahi
tur. Et circa h̃ queruntur duo. Primo. vtrũ
alimentũ in veritatẽ humane nature ↄuertaꝛ. Secũ
do. vtrũ ex alimẽto ſemen decidatur.

D ꝑmũ ſic ꝓcediꝛ. vꝛ ꝙ alimẽtũ in veritatẽ
a humane nature nõ trãſeat. Quicqđ eni ſũptũ
emittiꝛ ad veritatẽ humane nature non per
tinet q̃ ſemper eadem manet: ſed omne quod per os
ſumitur in ventrem vadit: ⁊ in ſeceſſum emittitur vt
dicitur Mat. xv. ergo nutrimentum quod per os ſu
mitur in veritatem humane nature non tranſit.
¶ Preterea. veritas vniuſcuiuſqꝫ rei eſt i eo quod
ſm̃ ſpeciem eſt illud autem quod per modum nutri-
menti aduenit per modum materie ſe hꝫ: vt in ſcđo
de generatione dꝛ ſm̃ caro ſm̃ mãm non fit caro ſm̃
ſpeciem: vt ex primo de generatiõe pꝫ. ḡ nutrimẽtũ
in veritate humane nature nõ tranſit. ¶ Pre. illud
ad veritatẽ humane nature pertinet in quo calor cõ
ueniens radicatur: ſed tale humidum vt medici dñt
conſumptum non reſtauratur: vt patet in hĩs qui

Tertia ſpecie ethᶜᵉ laborant que incurabilis eſt ex eo ꝙ tale humidum non reſtauratur. Cum igitur omne illud in quod alimentum cõuertitur poſt ↄſumptionem reſtaurari poſſit: videtur ꝙ nutrimentũ in id qđ ꝓprie ad veritatẽ hũane nature ꝑtinet nõ mutet. ¶ Pre. omne id i quod cibus cõuertitur ẽt ꝑ calorẽ ↄtinuo agentẽ diſſoluitur: vt fluens ⁊ refluens idem iudicet: ſʒ nõ põt eſſe ꝙ totũ qđ eſt in corpore ſit fluens ⁊ refluens: vt ꝓbabitur. ergo oportet aliquid in corpore eẽ manens in quod alimentũ nõ cõuertatur ⁊ hoc aũt precipue ad veritatẽ humane nature pertinet. ergo alimentum in id qđ per ſe eſt de veritate nature nõ mutat. Probatio medic. ſi nõ eẽt aliquis ꝑmanens fixum in corpore humano: tũc cõtingeret ꝙ quelibet ꝑs eius poſſet euaneſcere aliquo alio in eiꝰ locũ ſubſtituto: ⁊ per eandẽ rationẽ ſic cõtingeret in toto: ſicut i qualibet eiꝰ parte. cõtingeret ergo ꝙ de illa materia que ꝑmo fuit in corpore alicuius hominis nihil in fine remaneret. ſed veritas indiuidui eſt ex veritate materie. ergo non eſſet vnus numero homo in fine vite et in principio quod eſt abſurdũ. Pre. nulla virtus naturalis debilitat multiplicata materia ſibi conuenienti: ſed ſolum per admixtionem alicuiꝰ extranei. ſed virtus conuerſiua in homine debilitatur in fine vite: alˀs homo in infinitum poſſet augeri ⁊ viuere. ergo hoc contingit per admixtionem extranei: ſed nihil admiſcetur ad materiam illam in qua virtus conuerſiua prius fundabatur: niſi qđ ex alimento generatum. ergo hoc ꝙ eſt ex nutrimento generatum eſt extraneum ei in quo veritas nature fundatur: ⁊ ſic idem quod prius. ¶ Preterea. natura facit vnumqđq; faciliori modo quo fieri poteſt. deus autem multo ordinatius ꝙ̃ natura operatur: cũ igitur facilior modus augmentandi aliquid ſit per multiplicationem materie ꝙ̃ per conuerſionem alterius in id quod augetur: videtur ꝙ iſte modus diuine ꝓuidentie competat: vt. ſ. corpus humanum augeatur nullo exteriori in illud tranſeunte: ſed ſola eius materia multiplicata: ⁊ ſic idem quod prius.

¶ Preterea. ea que ſunt vnius ſpeciei per eandem rationem ſuum complementũ conſequẽtur: ſed quidam paruuli defuncti in reſurrectione perducentur in completam quantitatem: non per additionem nutrimenti: ſed per multiplicationem materie. ergo ẽt hoc modo alii homines in quantitatem completam perducentur: ⁊ ſic idẽ quod priꝰ. ¶ Cõtra eſt: q: ſm pħm primo de generatione: nihil nutrit carnẽ: niſi qđ eſt poᵃ caro. ſed omne qđ eſt i potẽtia ad aliquid mutatur in id per actionẽ eius qđ eſt in actu. ergo nutrimentũ in illam carnẽ q̃ ad veritatẽ nature pertinet trãſmutatur. ¶ Pre. nutrimentũ in ꝑncipio eſt diſſimile: ſed in fine eſt ſiˡe: cũ nihil niſi ſuo ſimi nutriatur ⁊ foueat. ſed illa ſũt ſimilia q̃ eandem formam communicant: cũ igitur veritas nature a forma ſit: videt ꝙ illud qđ nutrit in finẽ ad veritatẽ nature ipſiꝰ nutriti perducatur. ¶ Reſpondeo dđ. ꝙ circa hoc ſũt multe opiones. Quidã poſuerũt vt in lrã magiſter ſentire videt: ꝙ illđ qđ ex parẽtibꝰ deciſũ ẽ: eſt illud ſolũ in quo veritas hmõi nati ↄſiſtit. hoc aũt in maiorem ꝙ̃titatem excreſcit oĩno ſaluatũ: ita ꝙ nihil ſibi addit vt maiorẽ ꝙ̃titatẽ recipiat. ſed tota quantitas hominis completi per multiplicationẽ illius materie efficitur: ⁊ hoc tm̃ eſſe dĩt qđ in reſurrectione reſurget. Reliquũ autem quaſi ſuperfluũ deponet. Poſuẽt etiã alimenti ſumptionẽ neceſſeriã eſſe nõ q: dem ad augmentũ vt nutritiua augmentatiue deſeruiat: neq; itez ad reſtaurationẽ deperditi: ſʒ ſolũ i fomentũ caloris naturalis: ſicut quando liquefit aurũ admiſcetur ſibi plumbũ ne aurum ↄſumat: ſʒ ſolum plumbum. Hec aũt poſitio irrationalis videt ex duobus. ſ. ex parte eius qđ augeatur: ⁊ ex parte alimenti quod aduenit. nõ. n. põt fieri augmentũ: niſi ꝑʒ hoc ꝙ materia que ꝑmo eſt terminata ſub paruis dimenſionibus: poſtmodum ad maiores dimenſiones ꝑducitur. hoc aũt non põt fieri niſi dupliciter. vel ita ꝙ de materia tm̃ ſit ſub magnis dimenſionibus ꝙ̃tum ſub paruis. ⁊ talis mutatio de paruo in magnũ neceſſario fit per rarefactionem. Denſum. e. ⁊ rarũ in hoc differunt: q: in raro eſt parũ de materia ſub magnis dimenſionibꝰ. ⁊ in denſo multũ ſub paruis: vt ex q̃rto phy. pʒ. vel ita ꝙ plus de materia ſit ſub magnis ꝙ̃ ſub paruis. hoc aũt nõ põt cõtingere niſi vel q: ẽ materia de nouo creata. vel per hoc ꝙ illud qđ erat materia alterius corporis efficitur materia huius ſꝫ hoc illo corpore trãſmutato. vnde etiã Augu. ſuper Gen. ad litterã. li. x. dicit: ꝙ nihil eſt abſurdiꝰ ꝙ̃ putare vllũ eſſe corpus: ꝙ manente nature ſue quantitate vndiq; creſcat niſi rareſcat: cũ nullũ fiat augmẽtum corporis niſi per additionẽ vel rarefactionem. augmentũ aũt corporis humani ↄſtat ꝙ ꝑ rarefactionem non fit: nec iterum per additionem materie de nouo create: q: materiã omnium ſimul creauit deus vt ſancti dicunt. Reſtat ergo vt fiat augmentũ humani corporis per hoc ꝙ addit materia que ſuberat forme alteriꝰ corporis illo corpore in corpus humanũ ſm veritatẽ ↄuerſo: ⁊ hoc eſt nutrimẽtum: nec poteſt exponi dictũ Aug. vt qdã dĩt ꝙ Aug. loq̃tur ſm cõem modũ quo res creſcũt: q: ſm hoc ꝓbatio ſua ↄ Tertullianũ nihil valeret q ponebat aiam creſcere: ſʒ nullo modo diminui. Magis aũt cõis eſt modus augmenti quo corpus humanũ creſcit ꝙ̃ quo anima creſceret: ſimul cui etiã ſm Tertullianũ creſcẽte corpore creſcit aĩa. nec itez põt dici ſicut dicũt: ꝙ facienda eſt vis in hoc ꝙ dicit manẽte ſua ꝙ̃titate: vt ſit ſenſus: corpꝰ manẽs in ſua ꝙ̃titate: ita ꝙ ꝙ̃titas eiꝰ non ſit augmentata neq; per additionẽ neq; ꝑ multiplicationẽ nõ creſcit niſi per rarefactionẽ. Cũ igitur augmentũ ꝓprie ſit ꝙ̃titas nõ põt intelligi ꝙ corpus creſcat ⁊ maneat eiꝰ ꝙ̃titas ſm eandẽ dimenſionem ſʒ oʒ intelligi ꝙ dicit manente ꝙ̃titate nature ſue: vt nulla ꝙ̃titas addiciat: vel q̃ eiuſdẽ nature ſit: ſicut aurũ adiungit auro. vl' q̃ eãdẽ naturã in ipa cõiũctione accipiat: ſicut cibus aduenit carni. vñ per hoc dicit: manẽte ⁊c. nõ remouet niſi additio ſimilis in natura. Si. n. intẽderet remouere multiplicationẽ: tũc ꝓbatio ſua nihil valeret: q: multo ꝓbabilius poſſʒ dici ſi anima eẽt corpꝰ qđ ꝑ multiplicationẽ quã ponũt creſceret ꝙ̃ dicat de corpore hoĩs: q: ſpũalior ẽ. Ex parte ãt eiꝰ ꝙ addit apparet ẽt falſitas: q: ſicut ſumptio alimẽti nõ eẽt per ſe intenta a natura: ſʒ per accidẽs tm̃: vt. ſ. alicui nociuo occureret. ſ. calori naturali digerenti: ⁊ ſi trãſmutatio cibi nõ eẽt per ſe neceſſaria ad corpus humanum: tunc calor cõuertens eẽt ſuperfluus: ⁊ ſic in operibus nature a deo inſtitute multa ſuperflua inuenirent. Subſtinentes tamẽ hanc poſitionem tres modos adinueniunt in eius aſſertionem: quorum quẽlibet facile eſt confutare. Quidã nãq; dĩt ꝙ h tal' multiplicatio fit miraculoſe opatõe diuina: ſicut etiã panes euãgelici multiplicati ſunt. Sed iſtud expreſſam continet falſitatem duꝫ

opus nature in miraculum cõuertitur. Et preterea.
etiã in illarum panum multiplicatione non eſt remotuʒ
imo forte eſt neceſſarium factam fuiſſe additionẽ ma
terie per conuerſionem aliorum corporum in panes
virtute diuina. Iſtam aũt conuerſionem cibi in car-
nem veram natura facere poteſt que trãſmutat id qđ
eſt in potẽtia in actu: ꝗuis ſucceſſiue compleat quod
deus ſubito facit quod anteʒ nature poſſibile ẽ ope-
rationi nature a deo cõmittitur qui vnicuiqʒ dat per
fectionem ſm ꝙ capax eſt. vnde non oportet ad mi-
raculum confugere. Alii dicunt ꝙ cum in corpore hu
mano ſit multum de quinta eſſentia: ꝙ multiplicatio
corporis humani eſt ſm ꝙ multiplicatur quinta eſſen
tia. vnde ſicut lux ſolis multiplicatur i ſeipſa diffuſa
per aerem: ita etiam corpus humanum ſine additio
ne alicuius extrinſeci. Sed hec adinuentio continet
duas falſitates. Prima eſt: quia corpus quinte eẽn-
tie non venit in compoſitione humani corporis: niſi
ſecundum virtutem tm̃: cum neqʒ ſit commiſcibile
neque diuiſibilem: neque extra locum propriuʒ poſ-
ſit eſſe. Secunda eſt: q: diffuſio lucis non eſt ꝑ mul-
tiplicationem alicuius materie: cum lumen nõ ſit cor
pus: ſed eſt multiplicatio formalis tm̃: ſicut eſt etiaʒ
in qualibet alteratione ⁊ generatione ꝙ agens mul-
tiplicat formam ſuam in materia. ¶ Alii vero aliuʒ
modum adinueniunt. dicũt eni ꝙ materia prima: ꝗ-
tum in ſe eſt caret omni quantitate ⁊ forma. ergo eq̃-
liter ſe habet ad recipiendum omnes quantitates: ſi
cut ad recipiendum omnes formas. vnde ꝗtuncun
qʒ parum ſit de materia prima in quouis paruo cor-
pore poteſt recipere ꝗtamlibet ꝗtitatem: adeo ꝙ ex
grano milii totus mundus fieri põt. nec mirum cum
ex materia punctali totus mundus ſit factus: cũ eniʒ
materia quantitate careat indiuiſibilis eſt ⁊ admodũ
puncti ſe habens. Iſte autẽ modus multipliciter de-
ficit. Primo: q: imaginatur indiuiſibilitatẽ materie
ad modum puncti: vt ſic ex materia mũdus ſit factꝰ
per quandam quaſi extenſionem: ſicut ſi res parua i
magna extendatur. hoc autem nõ eſt verum. Mate-
ria. n. dicitur indiuiſibilis per negationẽ totius gene
ris quantitatis. Punctus autem eſt indiuiſibilis: ſi-
cut ꝗtitatis principiũ ſitum determinatum habens.
vnde ex materia res quanta efficitur non per exten-
ſionem loquendo de materia. Primo cum extenſio
non ſit niſi eius quod alicuius quantitatis erat: ſed
per quantitatis ſuſceptionem. Secundo ⁊ ſi prima
materia put in ſe conſideratur nullam quantitatem
habeat: nõ tamen ſequitur ꝙ ſit in potentia reſpectu
cuiuſlibet quantitatis imaginabilꝰ: cum enim quanti-
tates determinate ⁊ omnia alia accidentia ſm exigẽ-
tiam forme materiam recipiant: eo ꝙ ſubiecta mate-
ria cum forma eſt cauſa eorum que inſunt: vt in ꝑmo
phyſi: dicitur: oportet ꝙ ad nullam quantitatem ſit i
potentia niſi que competat forme naturali que in ma
teria eſſe poteſt. materia vero prima non eſt in potẽ-
tia ad alias formas: niſi illas que ſunt in rerum na-
tura: vel per principia naturalia educi poſſunt. Si
enim eſſet aliqua potentia paſſiua in materia cui nõ
reſponderet aliqua potentia actiua in rerum natura
illa potentia paſſiua eſſet ſuperflua: vt Cõmentator
dicit. ⁊ ideo materia prima non eſt receptibilis maio
ris quantitatis ꝗ quantitatis mundi. ꝓpter quod i
tertio phyſicorum dicitur: ꝙ non eſt poſſibile magni-
tudinem augeri in infinitum loquendo naturaliter.
Tertio: quia ſi materia eadeʒ q̃ primo ſub paruis di
menſionibus erat: ſub maioribus dimenſionibꝰ fiat:
non põt hoc accidere niſi per rarefactionem: vt di-
ctum eſt: ⁊ iſte modus non cõpetit in augmentatione
corporis humani. vt per ſe patet. Quarto: quia quã
do loquimur de materia exiſtente in hac re iaʒ dimit
timus cõſiderationem materie abſolute. non eni põt
accipi illud materie: quod eſt in hac re: niſi ſm ꝙ eſt
diuiſum ab illa parte materie que eſt in re alia diui-
ſio autẽ non accidit materie: niſi ſm ꝙ conſideratur
ſub dimenſionibus ſalteʒ interminatis: q: remota ꝗ-
titate vt in ꝑmo phyſicorum dicitur: ſubſtantia erit
eius indiuiſibile. vnde conſideratio materie huiꝰ rei
eſt conſideratio nõ materie abſolute: ſed materie ſub
dimenſione exiſtentis. vnde non oportet vt ꝙ cõue
nit materie inquantuʒ ẽ abſoluta ⁊ prima ꝙ cõueniat
materie exiſtenti in hac re: put accipitur vt in hac re
exiſtens: quia ex hoc ipſo receditur a cõſideratione
materie prime. vnde materia que eſt in hac re exiñs
non eſt in potentia ad totam quantitatem mundi: ſʒ
vſqʒ ad determinatum quid quantũ per rarefactio-
nem poteſt conſequi: ⁊ hoc nõ excedit raritateʒ ignis
quia nulla raritas poteſt eſſe maior: vt Cõmentator
in quarto phyſicorũ dicit. ⁊ ſic patet ꝙ hec poſitio tã
in ſe falſitatem continet ꝗ etiam in modis adinuen
tis ad eius expoſitionem. ⁊ ideo aliorũ poſitio eſt cõ-
cedentium quidem cũ primis ꝙ aliquid eſt in huma
no corpore. ⁊ ſimiliter in aliis corporibus que nutri-
untur: per quod quideʒ ſemper manet fixum toto tẽ-
pore vite ſm determinatam partem materie in quo
principaliter veritateʒ humane nature conſiſtere di
cunt. aliquid auteʒ eſt aliud quod ſuperfluit ⁊ reflu-
it. i. aduenit ⁊ conſumitur: hoc autẽ eſt quod ex cibo
generatũ eſt. Differunt tamen a primis in hoc ꝙ di-
cunt ſumptionẽ alimenti: non ſolum in fomentum ca
loris naturalis neceſſariaʒ eſſe: ſed etiam in augmẽ
tum quantitatis: non enim poſſet illud quod primo a
generantibus deciſum eſt: quod quidem permanens
eſſe dicunt in tantam quantitatem extendi quanta ẽ
quantitas humani corporis niſi adderet aliqua ma
teria que ſimul cuʒ materia preexiſtente quantitateʒ
totã reciperet ſine aliqua rarefactione. Et h q̃dẽ qđ
ẽ ꝑmanẽs dr̃ diffũdi ꝑ totũ. ⁊ ſilr̃ illđ qđ eſt aduenĩes
⁊ recedẽs ad modũ q ꝯtingit ĩ mixtiõe vini ⁊ aque.
vinũ eni nõ excreſcit i maiorẽ ꝗtitatẽ: niſi ꝑ additio
nẽ aq̃. q̃ q̃dẽ in vinũ ꝯuertit: ita tñ ꝙ virtꝰ vini ſemꝑ
in illa ꝑte materie manet magis q̃ priꝰ ſub forma vi-
ni erat. ⁊ ſm hoc ponũt iſti ꝙ illđ qđ ex alimento ge-
neratũ nõ eſt oĩno alienũ a veritate hũane nature: ſi
cut ꝑmi dicebãt: ſʒ ẽ ſcđario ad ipſi ꝑmẽs ſm ꝙ ẽ ne
ceſſariũ ad debite ꝗtitatis ꝯplementũ. vñ nõ totũ h
i reſurrectione deponet qđ ex alimẽto cõuerſũ ẽ: ſed
reſeruabit tñ ꝗtũ expedit ad ꝑfectionẽ ꝗtitatis: et
hmõi põnis ꝑmꝰ auctor inuenit Alexãder Cõmẽ. vt
Auerrois i lib. de gñatõe dicit. Sʒ iſtđ nõ vr̃ verita
te hr̃e: cũ. n. de natura caloris ſit vt humorẽ ꝯſumat
caloris dico ignei: oʒ ꝙ calor ignis q eſt inſtr̃m aie ve
getabilis: vt i ſcđo de aia dr̃ idifferẽter ꝗtũ in ſe eſt
oẽ humidũ ꝯſumat: vñ nõ põt efficax ratio inueniri:
quare aliqđ hũidũ ſignatũ ꝑmaneat i tota vita. Et ꝑ-
terea ſʒ h ſũptio alimẽti nõ eẽt ꝑmo ⁊ ꝑ ſe neceſſaria
ad reſtaurationẽ deperditi: ſed ſolũ ad augmentum.
ꝯſtat tñ ꝙ opus augmẽti preſupponit opus nutrimẽ-
ti: ⁊ illud tm̃ nutritur in quo deꝑditio facta eſt qđ per
nutrimẽtũ reſtauratur. vñ ſi nõ eſſet cõſumptio: niſi
eius qđ ꝓpter augmentum principaliter aſſumitur

nutrimentum non eſſet niſi per augmentum. Et
preterea.cõcedi poteſt:ꝙ illud qđ in carnẽ cõuertit
per virtutẽ formatiuã in principio generatõis ad ma
iorẽ perfectionem ſpeciei perducitur:ꝙ̃ illud quod
poſtmodum per actum nutritiue conuertitur:cũ ſem
per inueniatur generatio alicuius quod per ſe gene
ratur eẽ pfectior ꝙ̃ illa qua aliqd accipit ſpẽm alicu
ius per immixtionem ad illđ:q: qđ immiſcetur aliquo
modo alterat naturã ei⁹ cui admiſcet:vt patet i vi
no qđ in vite generatur:ꝛ qđ ex admixtiõe aque ad
vinum accreſcit.Et ſic etiã videmus ꝙ ex humido
nutrimentali adueniẽte imutat corp⁹ nutritũ:vt aſſe
quatur in aliquo conditiones ciborũ ex quibus nutri
tur. Oportet tamẽ ad h ꝙ fiat nutritio vel augmentũ
ꝙ h carnis qđ ex cibis generatũ eſt cũ carne preexi-
ſtente miſceatur.Quandocũqz aũt fit mixtio aliquo
rum differentiũ:vel ſꝫ cõtrariã qualitatẽ:vel ſꝫ pu
ritatẽ ꝛ ĩpuritatẽ eiuſdẽ mixtione cõpleta nõ retinet
vnũquodqz qualitatẽ ppriã:alꝫ admixtio eſſet ex reb⁹
ſaluatis:ꝛ eſſet cõpoſitio tñ.ſed oportet vt totũ ſil'
vnã formã accipiat que eſt mediũ:vt patet in mixtio
ne vini ꝛ aque:q: poſt mixtionẽ nõ remanet ibi aliq̃
pars ſignata habens cõpletã virtutẽ vini:ꝛ habens
aliquid eam debiliter:ſed totum eſt habens eã me-
diocriter.vnde nec eſt poſſibile vt cõpleto actu nu-
tritiue ꝛ augmentatiue remaneat aliquid ſignatũ cõ
plete participans naturã ſpẽi:ꝛ aliqd incõplete:ſed
totũ vniformiter.Aſſumit etiã in aſſertionẽ ſue opi
nionis diſtinctionẽ phi de carne ſm ſpẽm ꝛ ſm mate
riã ꝛ medicoꝝ đ humido nutrimẽtali ꝛ radicali.Sꝫ
ꝙ neutra eaꝝ p eis faciat in miſſione ad ad argumen-
ta patebit.Tertia poſitio ẽ quã ponit Auerois in pri
mo de generatione dicens:ꝙ nihil materie põt acci
pi in corpore ſignatũ qđ ſit fixum ꝛ permanens:ſꝫ to
tum quicqd eſt in corpore põt dupl'r cõſiderari vl' ex
parte materie:ꝛ ſic non eſt permanens vel ex parte
forme ꝛ ſpeciei:ꝛ ſic eſt pmanens.Cõparat eni Ariſ.
in p̃mo de generatõe trãſmutationẽ cibi in carnẽ ad-
uſtioni lignorũ.Videm⁹.n.ꝙ ſi ignis accendat ꝛ cõ-
tinue ligna addant ſm ꝙ alia ꝯſumũt ꝙ forma ignis
ſemp manebit in lignis:ſed tñ materia quelibet cõſu-
mitur,alia materia ſibi ſuccedẽte in qua ſpecies ignis
ſaluabitur:ꝛ ſm hoc etiã illđ quod ptinet ad ſpeciem
ꝛ formã carnis ſemper manebit:ꝙ̃uis illđ qđ recipit
hanc formã cõtinue ꝯſumatur ꝛ reſtauretur. Hec au
tem poſitio differt a duabus primis in hoc ꝙ non po
nit aliquid materie poſſe ſignari qđ ſemper maneat:
ſed quelibet pars ſignata ex hoc ꝙ eſt materie in ipſa
habet ꝙ fluat ꝛ refluat:ita tamen ꝙ illđ qđ eſt forme
ſemp maneat.p̃me vero opiniões ponebãt aliqd ma
terie ſignatũ ſemp eſſe pmanens:in quo p̃mo ꝛ princi
paliter veritas hũane nature cõſiſtebat ꝛ etiã in hoc
differt:q: p̃ma opinio ponebat alimentũ nullo modo
i veritatẽ nature ꝯuerti.Scđa ãt ponebat ꝯuerti qđ
i id qđ ẽ.ſcđo de vitate hũane nature:ſꝫ nõ p̃mo.h ãt
Tertia ponit ꝯuerti i illđ qđ ſimpl'r ꝛ p̃mo ẽ đ vitate
hũane nature:ꝙ̃uis.n.illđ qđ p̃mo i carnẽ ꝯuerſũ eſt
pfectius ſit ſpẽ carnis aſſecutũ ꝙ̃ illđ qđ ex cibis ag
gñat.tñ adueniẽte cibo i fine digeſtiõis fit ãmixtio vt
totũ vniformiter veritatẽ ſpẽi ſuſcipiat ſiñ aliqua di
ſtinctõe:ꝛ ſꝫ h ẽt pꝫ ꝙ oꝫ i reſurrectione tm̃ đ eo ꝙ ex
alimento aggñatũ eſt reſurgere ꝙ̃tũ ptinet ad cõple-
mẽtũ debite ꝙ̃titatis:ꝛ huic põni iter oẽs magis cõ
ſentio ſine p̃iudicio aliaꝝ.¶ Ad p̃mũ ğ dõꝫ:ꝙ ex illa
auctoritate nõ põt hñi ꝙ de eo qđ p os aſſumit nihil
remaneat qđ i veritatẽ carnis trãſeat:q: hec dictio
ois nõ deſignat totũ integrale:ſꝫ totũ in ꝙ̃titate.vñ
nõ oꝫ ꝙ totũ p ſeceſſũ emittat:ſꝫ qđ de quolibꝫ aliqd
ſecedat:ꝛ hoc ẽ neceſſariũ:q: oꝫ puri ab ipuro ſepara
tionẽ fieri.nullus ãt cib⁹ aſſumit i quo nõ oporteat ali
qd ipuritatis eẽ ex hoc ꝙ i p̃ncipio ẽ diſſilis.vñ ſi ad
ſilitudinẽ reduci debeat:oꝫ ꝙ tollãt ille ptes ſꝫ quas
diſſilitudo erat.vbi.g.Si i cibo dominẽt partes ter-
reſtres magis ꝙ̃ in eo qđ nutritur:oꝫ id qđ terreſtre
eſt remoueri:ꝛ qđ ſubtili⁹ ẽ aſſumi:ꝛ ſil'r ẽt q̃cũqz par
tes magis dominẽt.¶ Ad ſcđm dõm:ꝙ ſm tertiam
opinionẽ nõ ẽ diuerſa caro ſꝫ materiã diſticta q̃ dr ca
ro ſꝫ materiã ꝛ caro ſꝫ ſpẽm.ſꝫ eadẽ ſm numeꝝ caro
dr ſm ſpẽm in ꝙ̃tũ participat formã ꝛ pprietates cõ
ſequẽtes ſpẽ ſꝫ materiã dr i ꝙ̃tũ ex materia cõſiſtit.
Et ꝙ hoc ſit intellect⁹ Ariſto.pꝫ ex verbis ꝯmen.ex
ponẽtis hoc mõ,ꝛ iteꝝ ex verbis phi i littera poſitis
dicit eni ꝙ hoc mõ ẽ diſtiguere:qđ ẽ ſm ſpẽ ꝛ ſꝫ ma
teriã i carne ꝛ oſſe:ſicut ꝛ i vnoquoqz alio qđ hꝫ for-
mã in materia.Cõſtat aũt ꝙ talis diſtinctio nõ põt fi-
eri i lapide ꝛ aqua:vt dicat pars ſm ſpẽm q̃ ex p̃mis
generantib⁹ tracta eſt:ꝛ pars ſm materiã que ex nu
trimento aduenit:ꝛ ita patet ꝙ nec in carne ꝛ oſſe h
intelligendũ ẽ:ſꝫ mõ p̃dicto:vnde obiectio pcedit ex
malo itellectu vboꝝ phi.¶ Ad tertiũ dõꝫ:ꝙ ſm me
dicos hũidũ qđ ex p̃mis gñantib⁹ trahit nõ opꝫ vt di
cat radicale:q: ſp remanet diſtictũ ſm materiã ꝛ pp-
etatẽ ab hũido ex alimẽto aggñato:ſꝫ q: calor natura
lis in illo hũido pri⁹ extitit:ꝛ illđ qđ pmiſcet nõ parti
cipat ſpẽm niſi ex virtute illi⁹ humidi cui pmiſcet.vñ
ẽ q̃ſi radix toti⁹ illi⁹ ꝙ poſtmodũ ex alimẽto cõuertit:
nõ aũt ita ꝙ vtrũqz hũidũ poſt finẽ digeſtiõis vltime
diſtinctũ remaneat:ſꝫ totũ pmixtũ accipit vnã pprie-
tatẽ ꝛ vtraqz materia.ſ.que p⁹ ſuberat p̃mo hũido et
ſcđo adueniẽti equal'r ſe hꝫ ad h ꝙ tranſeat ꝛ ad h ꝙ
virtutẽ ſpẽi participet:nec dr ꝯſumi hũidũ radicale
pp̃ter diſceſſũ tal' materie:ſꝫ pp̃ter hoc ꝙ nõ perma
net pprietas quã totã mixtũ hẽbat ex vtute p̃mi humi
di.tũc.n.nõ põt fieri reſtauratio:q: vtus ſpẽi nõ ma-
net:ſicut etiã ſi tota manus amputet nõ reſtaurat per
nutrimentũ:q: nõ manet virtus ſpẽi determinata hu
ic organo:ꝛ pp̃ter hãc ẽt cãm dicunt q̃dam membra
ex humido radicali cõpoſita:nõ ꝙ nihil nutrimenti i
ſubſtãtiã illoꝝ mẽbroꝝ trãſeat:cũ qđlibꝫ membrũ cor
poris pportionabiliter augeat:ſꝫ q: i illis mẽbris p̃n
cipal'r virt⁹ ſpẽi cõſiſtit q̃ eſt ex hũido radicali nec põt
aliq̃ abſciſſio ab eis fieri qn auferat virt⁹ ſpẽi ꝙ̃tum
ad aliquã ptem determinatã:ꝛ pp̃ter hoc ẽt talia mẽ
bra deciſa nõ ſanãtur.¶ Ad q̃rtũ dõꝫ:ꝙ cũ illđ qđ ad
uenit ex alimẽto aggñatũ ſit pmixtũ ei qđ pri⁹ erat:et
ſimil'r vnum effectũ ex ambob⁹ fit ſemp fit deperditio
i vtroqz pportiõabil'r.vñ oꝫ ꝙ ꝛ đ vtroqz remaneat
proportionaliter:ꝛ ideo nunq̃ contingit ꝙ totum
illud quod prius erat abſcedat:ita ꝙ nihil prioris
materie remaneat:ſed ſemper manet aliquid:et il-
lud quod aduenit eſt vnum cum eo quod preerat ef-
fectum.et ideo eſt materia vna ꝛ indiuiduum vnũ
per totam vitam:ſicut patet etiam in igne qui nutri-
tur:ignis ſemper enim manet vnus numero ignis:
quãuis aliquibus lignis appoſitis alia conſuman-
tur:quia illud quod aduenit ſemper efficitur vnum
cum eo quod preerat:ꝛ magis eſſet ſimile ſi fieret cõ
mixtio ſecundum totum:ſicut eſt in nutrimento.Se-
cus autem eſſet ſi ex materia aduenienti generare-
tur ignis vel caro ſeorſum:tunc enim propter omni-

mopam diuerſitatem materie eſſet etiam diuerſitas
ſecundum numerum. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ
illud quod ex nutrimento aggeneratur: non ita per-
fecte conſequitur naturam ſpeciei: ſicut illud quod
primo per virtutem formatiuam in carnem ⁊ os con
uerſum eſt: tum quia prima generatio erat carnis ſe-
cundū ſe. Secunda autem eſt carnis in alio: quaſi
per commixtionem: tum etiaz quia quanto virtus ani
me magis diffunditur ⁊ ſpargitur debilior redditur:
vt patet in corde qđ quanto maius eſt tanto minus
calidum eſt. vnde animalia habentia magnū cor ſūt
timida naturaliter: vt philoſophus in libro .xiii. de
animalibus dicit. ⁊ ideo aliquo modo eſt extraneum
⁊ propter hoc permixtum ei quod prius erat eſt cau-
ſa debilitatis virtutis: ſicut aqua admixta vino: vt
ponit exemplum philoſophus in primo de generati
one: ⁊ ideo ad vltimum oportet ꝙ ſequatur diminu-
tio ⁊ corruptio. ¶ Ad ſextuz dicenduz: ꝙ modus il-
le. ſ. per multiplicationem materie non eſt poſſibilis
ad minus nature: que quoniaz non ſecunduz ſe totaz
agit: ſed ſecundum formaz tm̄. ideo multiplicat tan-
tum formam ⁊ non materiaz. ⁊ propter hoc vt opus
nature ſeruaretur oportuit moduz illum in augmen-
to eſſe qui virtuti nature competat. ¶ Ad ſeptimuz
dicenduz: ꝙ omnia que ſunt eiuſdem ſpeciei operati
one naturali vno modo ſuam perfectionez conſequū
tur: ſi tamen vnus naturaliter id conſequatur ⁊ ali⁹
per miraculuz non erit idez modus: ſicut in ceco na-
to qui p miraculuz illuminatur qui alio⁹ modo habet
viſuz ab eo qui videns naſcitur: ita etiaz illi qui pu-
eri moriuntur per miraculuz ad debitaz quantitatez
peruenient: nec tamen oportet ꝙ illud miraculum fi
at per multiplicationez materie: ſed per additionez
exterioris materie: qui autem vſqz ad perfectaz eta
tem viuunt naturali operatione ad perfectaz quan
titatem perueniunt: vnde non oportet ꝙ ſit vtrobiqz
idez modus: ⁊ ſi eſſet idez non ſequeretur ꝙ hoc eſſz
per multiplicationez materie.

D ſecunduz ſic proceditur. videtur ꝙ ſemen
a non ſit ex eo deciſum quod ex alimento agge
neratuz eſt. Auguſtinus enim dicit: ꝙ ſecun-
duz corpulentam ſubſtantiaz omnes fuimus in adaz
⁊ etiaz ſecunduz ſeminalez rationez preter chriſtum
qui in eo tantuz ſecunduz corpulentaz ſubſtantiaz fu
it. ſed corpulenta ſubſtantia noſtra non venit a parē
tibus niſi mediante ſemine. ergo oportz ꝙ ſemen qđ
ex proximo parente traducitur: non ſit ex eo deciſum
quod ex alimento conuerſum eſt. ſed ex eo quod ipſe
a ſuo parente acceperat: vt ſic corpulenta ſubſtantia
noſtri corporis a primo parente deciſa inueniatur.
¶ Preterea ſm̄ Damaſcenuz. generatio eſt opus
nature ex ſubſtantia generantis producens id quod
generatur. ſed illud quod eſt ſuperfluum alimēti nō
eſt de ſubſtantia generantis. ergo ſi ex hoc tm̄ gene-
ratio fieret in hominibus non eſſet vera generatio.
¶ Preterea. ex ſubtractione alicuius ſuperflui non
ſequitur alicuius debilitatio ſed magis alleuiatio ex
ſeminis autez emiſſione debilitatur generans. ergo
ſemen non eſt ex ſuperfluo alimenti: ſed ex ipſo hu-
mido radicali deciſum. ¶ Pre. filius pro tanto aſſi-
milatur patri magis ꝙ̄ alii homini: quia generatur
ex ſemine quod ab eo traducitur. Sed natus quan-
doqz non ſoluz patri: ſed etiaz auo aſſimilatur vel p-
auo etiam vſqz ad multas generationes: vt philoſo-
phus in .xv. de animalibus dicit. ergo oportet ꝙ ſe-
men trahat non ſolum a patre: ſed etiaz ab auo ⁊ pro-
auo. ſed humiduz nutrimentale numqꝫ fuit: niſi in pa
tre. ergo non eſt ex humido ſemen deciſum: ſed ma-
gis ex illo radicali quod pater ab auo traxit: ⁊ auus a
proauo. ¶ Preterea. id quod eſt de ſubſtantia alicu
ius magis eſt proximum ſibi ꝙ̄ hoc quod eſt ab eius
ſubſtantia alienum. ſed id quod eſt ex alimento
conuerſum non fuit radicaliter de ſubſtantia ipſi⁹
generantis: fuit autez de ſubſtantia radicali alicuius
animalis: cuius carnes cōmeſte ſunt: vt bouis ⁊ por
ci. ergo maior erit cognatio ⁊ ſimilitudo ad bouem ⁊
porcuz ꝙ̄ ad patrem ſuuz: hoc autē inconueniens ē.
ergo ſemen non eſt ex humido nutrimentali deciſuz.
¶ Preterea. ſit na ꝙ aliquis tantuz ex carnibus hu
manis veſcatur: ⁊ vt queſtio ſit grauior ponatur etiā
ꝙ ex ipſis embriis etiaz generet aliquez: qui etiaz ſi
mili modo nutriatur: inde ſic arguo. humiduz radica
le vniuſcuiuſqꝫ hominis eſt illud quod ex parentib⁹
traxit. ſi ergo ſemen ex quo conceptus eſt iſte natus
ex humido nutrimentali ſit humidum radicale eius
oportet ꝙ ſit de ſubſtantia aliorum quorum carnes cō-
meſte ſunt. Si ergo ſm̄ Augu. reſurget caro comeſta
ab aliquo in eo in quo primo fuit: tunc totuz humidū
radicale reſurget in illis: quorum carnes a patre ei⁹
commeſte ſunt. Et ſimiliter humiduz nutrimentale:
quoruz carnes ipſe comedit. ergo nihil iſtius reſurge
ret: ⁊ ſic non omniuz eſſet reſurrectio: quod eſt cōtra
fidez noſtraz. ergo impoſſibile eſt quod ſemen ex hu
mido nutrimentali ſit deciſuz: ⁊ ita non videtur eſſe
ſuperfluum alimenti. Sed contrariū huius oſtendit
philoſophus in .xv. de animalibus: duabus rationi-
bus: ⁊ tribus ſignis. ¶ Prima ratio eſt per diuiſionē
ſic: quicquid eſt in corpore aīalis vel eſt naturaliter
vel occaſionaliter: ſiue per accidens in eo: ſed ſemē
non eſt occaſionaliter: ſicut ſunt putredines ⁊ ſanies
vulnerum. q: illud quod eſt per accidens non conſe
quitur totaz ſpeciē: ſicut ſemē in omnibus inuenitur.
ergo eſt ibi naturaliter. ſed omne quod ē naturaliter
in corpore: vel eſt pars: ſicut caro ⁊ neruus: vel ē ſu
perfluum: ſicut lac ⁊ vrina: ⁊ huiuſmodi. ſed ſemē nō
eſt pars: cum non ſit nec pars organica: q: ſemen eſt
ſimile in toto ⁊ in parte. ꝙ partibus organicis nō cō
uenit: nec iteruz eſt de partibus conſimilibus: cuz in
conſtitutione membri non veniat: ſicut partes conſi-
miles in conſtitutionē membrorum organicorum. re-
ſtat ergo ꝙ ſit ſuperfluum alimenti. Scđa ratio eſt:
quia ſi ſemen non eſt ſuperfluum oportet ꝙ ſit diſſo-
lutum a membris. omne autez reſolutuz vel diuiſuz
ex aīali: corrumpitur ⁊ amittit naturaz ſuaz. ergo ſe-
men amitteret naturaz membrorum: ex quibus deci-
deretur ⁊ virtutē. ⁊ ita virtute ſeminis non poſſet ge
nerari aliquid ſimile illis membris: quia oportz ꝙ for
ma generati ſit in generante ad minus virtualiter.
Item ponit tria ſigna ad hoc ibidem: quorum vnuz
eſt: ꝙ nullum diſſolutum a corpore habet locum de-
terminatum in corpore: ſed vagatur per corpus. ſe-
men autem habet determinatum locum in corpore:
ſicut alie ſuperfluitates. ſ. vias ſeminales: ⁊ quaſi in
eadem parte corporis in qua ſunt loca aliaruz ſuper
fluitatum. ergo ſemen eſt ſuperfluum ⁊ non deciſum
de ſubſtantia membrorum. Scđm ſignum eſt: q: na-
tura alleuiatur per emiſſionez ſuperflui numqꝫ autez
per diſſolutionem eius qui eſt de ſubſtantia membri
ſed quandoqz alleuiatur natura per emiſſionem.
ſeminis. ergo ſemen non eſt quid diſſolutū a mēbris

ſed ſuperfluum. Tertium ſignum eſt ꝙ vbi inuenitur minus de ſuperfluo alimenti ibi inuenitur minus de ſemine: ⁊ propter hanc cauſam in pueris non eſt ſemen: quia ſuperfluuꝫ nutrimenti in augmentū conuertitur. ꝑꝑ hāc ēt cāꝫ etiā pingues hoīes ſunt pauci ſeminis: ⁊ pauce generationis: quia ſuperfluum alimenti conuertitur in pinguedineꝫ propter hoc etiaꝫ aīalia maioris q̄titatis habent minus de ſemine ſꝫm proportionem corporis ſui: ⁊ ſunt pauce generatōis: quia indigent multo nutrimento. ⁊ ideo parum poteſt in eis eſſe ſuperfluum: vt patet in elephante. Si autem eſſet ſemen diſſolutum: deberet eſſe econtrario. quia ex maiori corpore poteſt fieri maior diſſolutio. ergo ſemen non eſt quid diſſolutum: ſed ſuperfluum alimenti. ❡ Reſpondeo dicendo: ꝙ circa hoc ſunt tres opiniones. Una opinio eſt: ꝙ ſemen. eſt quedam pars deciſa ab eo quod eſt de ſubſtantia membri: ita ꝙ tota ſubſtātia ſeminis eſt ex humido radicali: ex quo primo ⁊ principaliter ſubſtātia membrorum componi dicunt ꝙ ex ſubſtantia generātis tractum eſt. ⁊ quia ſupra ſubſtantiam ſeminis nihil in generato additur: qđ ſit ad veritateꝫ nature ipſius pertinens: ideo ſecundum eos tantum id quod eſt de veritate nature in filio fuit in patre de veritate nature eius exiſtens: ⁊ ſic aſcendendo ſequitur: ꝙ quicquid eſt de veritate nature in hominibus omnibus totum fuerit actualiter in Adaꝫ. Hec autē poſitio a quibuſdaꝫ philoſophis antiquitus poſita eſt: ⁊ etiam a quibuſdaꝫ theologis: vt de magiſtro in littera patet: alia tamē ⁊ alia ratione ad hoc inclinati. Quidam eniꝫ antiquorum philoſophorum: ſicut precipue Anaxagoras ponebat generationeꝫ alicuiꝰ nō fieri niſi per congregationem ſimiliuꝫ partium que prius inerant in eo ex quo fit generatio: ita ꝙ nihil in naturam carnis tranſiret: qđ prius caro non fuerit. vnde oportebat ad hoc ꝙ generaretur caro ⁊ os in nato: ꝙ aliquid ex patris carne ⁊ oſſibus reſolueretur: ⁊ ſic de aliis partibus ⁊ membris. Quidam etiam qui totam virtutem agendi materie attribuere: quam ſolam naturam rerum eſſe dicebant: vt in ſecūdo phyſicorum patet: non poterant inuenire cauſam aſſimilationis filii ad patrem in ſingulis membris: niſi per hoc ꝙ materialiter aliquid de ſingulis mēbris reſolueretur: ex quibus corpus pueri conſtituitur: ſed harum rationum radices a philoſophis ſequētibus ſufficienter improbate ſunt. ſ. ꝙ non ſolum ex extractiōe ⁊ congregatione fit generatio: ſed etiā per hoc ꝙ materia tranſmutatur de forma in formaꝫ: vt ſic ꝙ priꝰ naturaꝫ carnis non habebat: poſtmodum caro fiat. ſimiliter etiaꝫ virtus actiua non eſt ex parte materie: ſed magis ex parte formalis pricipii. vnde cauſa aſſimilationis filii ad patrem non eſt conuenientia in materia vt oporteat membrum fieri de materia que ex membris patris reſoluitur: cum etiam ſit ſimilitudo filii ad patrem in illis ex quibus nullo modo ſemē deciditur: ſicut in vnguibus ⁊ capillis: ſed cauſa ſimilitudinis eſt virtus formatiua que in ſemine relinquitur ex operatione virtutis formalis ipſius patris agētis in ſemen. Magiſter vero ⁊ alii theologi hoc ponentes ad hanc poſitionem inducuntur propter traductionem originalis peccati: quaſi in ſimilem errorem cum prioribus declinantes: vt non poſſit eſſe traductio originalis peccati in filios a parentibus niſi ſecundum hoc ꝙ materia ipſius corporis filiorum fuit in ipſis parentibus primis quando peccauerunt vt ſic aſſimilatio ī corruptiōe pctī ſit ſꝫ ꝯuenientiā ī māa: ⁊ nō ſꝫm rationem virtutis actiue: cuius contrariam expreſſe Auguſtinus aſſerit dicens: ꝙ non propter hoc in nobis originale peccatum eſt: quia ex adam ſecunduꝫ corpulentam ſubſtantiam propagati ſumus: quia ſic etiam in chriſto originale peccatum fuiſſet: ſed quia ſecundum ſeminalem rationem concupiſcentialiter ex eis deſcēdimus. vnde patet ꝙ rationes: quibus hec opinio aſſeritur falſum fundamentum habent. Ipſa etiam poſitio in ſe falſa eſt. Quod enim illa ſubſtantia humani corporis que ī primis parentibus fuit: in tot diffunderetur. hoc non poteſt eſſe niſi tribus modis: vel per multiplicationem materie: vt quidā dicunt: vel per diuiſionem: quia continuum in infinitum diuiſibile eſt: ſicut alii ponunt. vel etiam per mixtionem ſecundum alios: ſicut augmentatur vinum per admixtionem aque: ſed multiplicatio materie ita ꝙ nulla ſuperadditio fiat: ſicut ipſi volunt: non poteſt eſſe niſi per modum rarefactionis: vt in precedenti articulo probatum eſt. vnde ſequeretur ꝙ filius rarius corpus haberet q̄ꝫ pater: ⁊ ꝙ tandem generatio naturaliter finiretur: quia non poteſt eſſe rarefactio in infinitum: niſi methaphorice loquendo vt in quarto phyſicorum Commentator dicit. ideꝫ etiā ſequeretur ſi per diuiſionem illa materia que in corpore ade fuit in tot diſtributa eſſet. Corpus enim naturale non eſt diuiſibile in infinitum: ſed ſolum corpus mathematicum: vt ex libro phyſicorum: ex verbis Commentatoris ⁊ philoſophi habetur. Unde oporteret ꝙ neceſſario deficeret generatio. Et dicit corpus mathematicuꝫ corpus conſideratum ſecundum dimenſiones quantitatiuas tantum. ⁊ hoc eſt corpus in genere quantitatis. Hoc enim in infinituꝫ diuidi poteſt: quia in ratione quantitatis primo non eſt aliquid quod diuiſioni repugnet. Corpus autem naturale dicitur quod conſideratur ſecunduꝫ aliquā determinatam ſpeciem ⁊ virtutem. ⁊ hoc non poteſt diuidi in infinitum: quia quelibet ſpecies determinatam quantitatem requirit ⁊ in plus ⁊ in minus: ſicut dicitur in ſecundo de anima: Omnium natura conſtantium poſitus eſt terminus ⁊ ratio magnitudinis ⁊ augmenti: ⁊ ideo eſt inuenire minimam aquam: et minimam carnem: vt dicitur in primo phyſicorum: que ſi diuidatur non erit vlterius aqua ⁊ caro. Conſtat auteꝫ ꝙ corpus humanuꝫ naturale corpus eſt: vnde in infinita diuidi non poteſt: vt in infinitum generatio duret: ❡ Preterea. dato ꝙ corpus naturale diuidatur in infinituꝫ: ſicut mathematicū hoc non poſſet eſſe ſꝫm eandem quantitatem: ſed ſecundū eandem proportionem. ſi eniꝫ a quocunqꝫ corpore finito remoueretur quātūcūqꝫ paruus pꝫ illa aliquotiēſ ſumpta menſurat totuꝫ ⁊ etiaꝫ excedit. vnde oꝫ ſemper tali pte ſumpta per diuiſioneꝫ totuꝫ corpus tandeꝫ conſumi. Si auteꝫ accipiatur aliquid a magnitudine ſemper ſeruata eadē proportione. verbi gratia. vt primo a tota magnitudine abſcidatur tertia pars: ⁊ deinde a reſiduo tertia pars non totius magnitudinis: ſed illius reſidui: ⁊ ſic deinceps nunq̄ꝫ ceſſabit diuiſio in infinitum: ſed tunc oportet ꝙ illud quod accipitur in ſecunda deciſione ſit ſꝫm quantitatem minus eo quod auferebatur in pria primū enim ſubtractū erat tertia pars totiꝰ ſꝫ autē tertia pꝫ ptis ⁊ ſic deinceps. vnde ſi hoc modo fiat deciſio humidi radicalis ex quo ſemen ſecundum eos deciditur oportet ꝙ in ſemine ex quo generatur filius

ſit minus de humido radicali quod erat de veritate nature ꝗ̃ in ſemine ex quo generabatur pater: ⁊ ita ſemen filii non poterit producere generatum in tantam quantitatem: ſicut potuit ſemen patris. quia omnis virtus naturalis diuiditur ad diuiſionem ſubiecti: vt in minori magnitudine ſit minor virtus: ⁊ ita ſequeretur ꝙ filius ſemper eſſet minoris quantitatis ꝗ̃ pater. vnde homines iam perueniſſent ad minimam quantitatem etiam ſi primum homines fuiſſẽt gigantes: ſequeretur etiam ꝙ filii ſemper debiliores parentibus eſſent. quia quanto aliquis minus habet de eo quod ad veritatem nature ſue pertinet debiliꝰ eſt. Similiter etiam non eſt poſſibile ꝙ per mixtionẽ talem talis augmẽtatio fiat humane nature: quia qñ aliquid paruum alicui maximo admiſcetur non facit mixtionem: vt in primo de generatione dicitur. ſʒ ſoluitur ſpecies parui quod magno additur: ſicut ſi gutta vini mille miliis ãphoris aque addatur. vnde iã in nobis nihil de veritate humane nature manſiſſet ſed totum euanuiſſet: quod de veritate humane nature erat per maximam extranei admixtionem.

℄ Alia opinio eſt que ſemen non tantum ex humido radicali eſſe aſſerit quod ex parentibus deciſum eſt. ſed ex hoc ſimul cum humido nutrimentali quod fuit ſuperfluum alimenti in patre. ⁊ hoc totum erit humidum radicale in filio ⁊ ad veritatem nature humane in ipſo pertinens. primo modo: ⁊ ſic aliquid de eo quod in nobis eſt de veritate humane nature: fuit ẽt de veritate nature in patre ⁊ in patre patris. ⁊ ſic vſqꝫ ad Adam: per quem modum omnes nos in adam ſm corpulentam materiam fuiſſe nos aſſerunt: ſed ꝗ̃uis hec opinio euadat quedam inconuenientium ꝗ̃ ad primam conſequuntur non tamen omnia euadere poteſt. Primo: quia rationes ⁊ ſigna philoſophi inducta euidenter oſtendunt: ꝙ ſemen nullo modo eſt aliquid ex mẽbris reſolutum. vnde eiſdem rationibus improbatur opinio ponens totum ſemen eſſe ꝗd reſolutum vel partem eius. Secundo: quia per modum iſtum: vt ipſi ponunt eſſet augmentatio veritatis humane nature per admixtionẽ: ⁊ ſic ſequerẽtur inconuenientia que ad duos modos ſupra poſitos ſequuntur: eſſet enim tunc minus de veritate humane nature in filio ꝗ̃ in patre: quod patʒ ſi alicui vino admiſceatur aqua ⁊ amiſceatur iterum parti diuiſe ab illo vino commixto iterum aqua vt perueniat ad eandem quantitatem: ⁊ ſic deinceps. conſtat eniʒ ꝙ ſemper minus de vino remanebit in ſecundo ꝗ̃ in primo ⁊ ſic tandem vinum annullaretur. vnde pʒ: ꝙ etiam ſequeretur ad hanc poſitionem ꝙ generatio naturaliter deficeret: ⁊ ꝙ in nobis iam quaſi veritas nature humane ⁊ infectio peccati euanuiſſet. ℄ Tertia opinio eſt philoſophi ꝙ ſemen ſit tantuʒ de ſuperfluo alimenti. vult enim ꝙ ſemen non eſt aliquid reſolutum a toto. ſed illud quod eſt habens naturam vt ſit conueniens toti: quod ſic poteſt contingere. Cum. n. omne agens aſſimilet ſibi patiens quantum poteſt oportet ꝙ cibus per virtutem anime agentem in ipſum aſſimiletur in naturam corporis quod ab anima ẽ perfectum: ⁊ quanto amplius digeritur: tãto magis erit virtuteʒ anime participans. quando igitur venit ad vltimam digeſtionem anteꝗ̃ ſit in mẽbra conuerſuʒ: quaſi perfectam ſimilitudinem totius conſecutum eſt virtute ⁊ ſi non actu: ⁊ ideo in eo eſt virtus per quaʒ poteſt formari totuʒ corpus. Quando ergo nutritiua pars ex alimento hoc modo aſſimilato aſſumpſerit in nutrimentum mẽbrorum illud quo ad nutrimentum indigetur vel ad augmentum reſiduum: quod dicit̃ vltime digeſtionis ſuperfluum adminiſtrat nutritiua virtuti generatiue: ⁊ h̉ eſt ſubſtãtia ſeminis: vt ſit ſemen: ⁊ ſit ſuperfluum inquantum reſiduum eſt ab opere nutritiue: ⁊ ſit tamen neceſſarium inquantum idiget eo virtus generatiua. vnde dicit philoſophꝰ in. xv. de animalibus ꝙ ſemen eſt ſuperfluum quo indigetur: ⁊ ita h̉ ſemen per virtutem generatiuam miniſtratum ⁊ preparatum habet naturam: vt ex eo generetur totum cum admixtione eius quod ex matre miniſtratur quicquid ſit illud ⁊ huic opinioni conſentio que rationabilior ceteris videtur. ℄ Ad primuʒ ergo dicendum: ꝙ hunc eſſe in adam ſm corpulentã ſubſtantiam poteſt intelligi dupliciter. aut ita ꝙ corpus iſtius fuerit in adam: ſicut quedam corpulenta ſubſtantia: ⁊ hoc modo eſt impoſſibile: nec ſic Augu. intelligit. aut ita ꝙ corpulenta ſubſtantia hm̃oi fuerit in adam aliquo modo: ⁊ hoc verum eſt: quia materia propria ex qua corpus humanum formatum ẽ: fuit in adam virtute ſicut in principio effectiuo originaliter. vnde ſm h̉ patet qualiter differt eſſe in adã ſm corpulentam ſubſtantiam tantum: ⁊ ſm rationem ſeminalem. Ad hoc enim ꝙ corpus humanum cõſtituatur: oportet duo aduenire. ſ. materiaʒ ex qua formaretur corpus que dicitur corpulenta ſubſtantia et virtus formans que dicitur ratio ſeminalis: ⁊ vtraqꝫ originata eſt ab adam. ⁊ ideo illi qui ex coitu viri ⁊ mulieris generantur: dicuntur fuiſſe in adam originaliter ſm ſeminaleʒ rationeʒ: ⁊ ſm corpulẽtã ſubſtãtiaʒ: chriſtus autem cuius corpus virtus. ſ. ſ. formauit de Maria virgine: aminiſtrata dicitur in Adam fuiſſe ſm corpulentaʒ ſubſtantiam tantuʒ. ℄ Ad ſecundum dm̃: ꝙ ſi dictum Dama. intelligatur vniuerſaliter de omni genere: non opʒ ꝙ generatum ſit de ſubſtantia generantis materialiter: ſed formaliter tantum: non quidem ſm vnam formam in numero: ſed ſecundum vnam formaʒ in ſpecie. Si autem intelligatur ſpecialiter de generatione viuentiuʒ: ſic generatuʒ eſt ex ſubſtantia generantis: quia ex alicuius deciſione quod fuit conueniens in ſubſtantiam generantis tranſire. ſanguis enim aliquo modo dicit̃ eſſe de ſubſtãtia generantis: ⁊ multo amplius ſemen qḋ ẽ ad vlteriorem digeſtionem perductum. ℄ Ad tertium dicendum: ꝙ ſi per coituʒ emitteretur ſolum illud ſeminis: quod reſiduuʒ eſt ab opere nutritiue et augmentatiue nunꝗ̃ ſequeretur debilitatio: ſʒ ex immoderato coitu aliquando emittitur etiã id quod neceſſariuʒ erat ad membroruʒ nutrimentum: adeo ꝙ ꝓpter imoderantiaʒ coitus: vt in. xv. de animalibꝰ dicitur: loco ſeminis aliquis ſanguinẽ emittit: ideo opʒ ꝙ debilitatem nature ſequatur: nec mirum cum etiã ex ſuperflua egeſtione ⁊ vrina debilitetur corpus: ſicut ex moderata alleuiatur. ℄ Ad quartuʒ dicendũ ꝙ aſſimilatio nõ eſt ꝓpter conuenientiam in materia ſed ꝓpter motum virtutis actiue quo mouet in ſuam ſimilitudineʒ. ⁊ quia aliquando corrumpitur motꝰ patris in ſemine naſcitur filius ſimilis auo ⁊ ꝓauo: cuiꝰ motus manet: vt. xviii. de animalibus philoſophus oſtendit: ⁊ non ꝓpter hoc ꝙ materia corporis nati ex auo ⁊ ꝓauo traducatur. Et per hoc patet reſponſio ad quintum: ꝙ ſimiliter procedebat ex hoc ꝙ cognationis cauſa eſſet magis ex parte materie ꝗ̃ ex virtute actiua: cuius contrarium philoſophus oſtendit in quinto methaphiſice: dicens magis homo eſt de ge

nere patris ſui ꝙ̃ matris: cū a patre formā recipiat ⁊ a matre materiam. ¶ Ad fertum dōm: ꝙ in corpore hominis ⁊ in corpore embrionis ſunt diuerſe hūiditates magis ⁊ minus ad perfectam participationem ſpēi accedentes ſicut ſanguis ⁊ hūiditas in quā vlterius ſanguis digeſtus conuertitur: ⁊ vlterius caro ⁊ os. Sciendum eſt ergo ꝙ vnumqđqꝫ reſurget i eo in quo magis fuit perfecte participans naturam ſpeciei: ⁊ ſi in vtroqꝫ fuit perfecte naturam ſpeciei ꝑticipans: reſurget in eo in quo primo fuit. Sꝫ hoc ergo dōm eſt: ꝙ quicquid fuit in illis carnibus quas pater pueri comedit: quod iam vltima conuerſione aſſimilatum erat membris reſurget: in eo cuius carnes comeſte ſunt: Sed qđ fuit in illis carnibus de humiditatibus ⁊ humoribus a perfecta aſſimilatione diſtantibus: reſurget in puero qui ex illo ſemine generatur ⁊ in vtroqꝫ illud ſupplebitur quod deeſt ex virtute diuīa. hoc tñ ad tractatū de ſurrectōe magis ꝑtinet. Hoc male ſenſerunt quidam heretici ⁊c. Pelagius ad h̄ inducebatur ꝓpter hoc ꝙ ꝑtātem li. ar. ampliabat nimis: vt nullum peccatum eſſe in homine poſſꝫ niſi ex eius li. ar. proueniret ⁊ ꝙ nulla gratia indigebat homo ad h̄: vt a peccato immunis exiſteret. Originale peccatum dicitur fomes peccati ⁊c. Hic ponuntur nouē noīa originalis peccati: quorum differentia ſic accipi poteſt. pōt. n. hoc peccatū nominari: vel ꝑ comparationē ad modū quo creaẗ in nobis: vel per comparationem ad ſubiectum in quo eſt: vel per cōparationem ad peccatum actuale: in quod inclinat ⁊ q: per originem viciatam in nos peruenit. ideo ex modo quo creatur in nobis: nominatum dicitur originale peccatū. In pctō āt actuali duo ꝯſideraẗ. ſ. defect⁹ ſeu deformitas pcti: ⁊ ſꝫ h̄ noiaẗ fomes pcti q̃ſi fomentum prebens ad peccandū: ſicut ſiccitate lignorum fouetur ignis. ⁊ iterū delectatio que conſiſtit in conuerſione ad bonū cōmutabile: ⁊ ſic dicitur cōcupiſcentia q̄tū ad deordinationē actu exiſtentem in partibus anime ſubtracto retinaculo iuſtitie originalis. vel in ordine ad actum concupiſcentie ad quē peccatum originale inclinat: ⁊ ſic dicitur concupiſcibilitas. Subiectū autē in quo originale peccatum conſiſtit: eſt homo qui ex duabus naturis ꝯuenit rōnali ⁊ ſenſitiua: poteſt ergo originale peccatū nominari: vl' ꝑ ꝯꝑationē ad rōnalē: vl' ꝑ ꝯponē ad ſēſitiuā. Si ꝑmo mō ſic ex ꝑte eius qđ ē formale ī originali pctō. ſ. debite iuſtitie carentia dicitur lāgor. nature ex parte vero eius qđ eſt materiale. ſ. inordinatio inferiorum virium dicitur tyrannus inquantū per inordinationē. inferiorum virium iniuſte ⁊ quodammodo tyrānice ratio in ſeruitutē pcti trahitur. ex parte autem ſenſitiue que eſt potētia organis affixa: dicitur lex carnis ex eo ꝙ per traductionem carnis traducitur: ⁊ diciẗ lex membrorum inquantū in membris completis dominaẗ: ⁊ quodāmodo ſm cōditionem eoꝝ inclinat in actum: vt. ſ. in delectabile membris homo inclineẗ: qđ eſt eis conueniens. In eo materialiter erāt ⁊c. nō ita ꝙ illud qđ fuit materia corporis Ade ſit poſtmodū materia omnium hominū. ſed q: materia omniū hominū originaliter ab adā traducta eſt ſicut a principio effectiuo: primo in humana natura. materia. n. humani corporis eſt menſtruū: vel ēt ſemē ſimul vt quibuſdam placet. Qđ aūt ſemē ⁊ menſtruū cauſetur in nobis: hoc nō eſt niſi per virtutē naturalē que in nos ex parentibus deuenit: ⁊ ita tota materia corporis humani originem habet ab adam: nō quaſi ab eo deciſa: ſed quaſi a virtute que ab ipſo deſcendit preparata. Qđ etiam oñdi pōt ⁊c. Iſta ratio non valet q: ꝓcedit a maiori afirmando: magis enim videtur ꝙ in reſurrectione que tota miraculoſa erit aliqđ diuina virtute fiat. vel per multiplicationem: vel etiā alio quocunqꝫ modo: q̄ꝫ in naturali augmento qđ actione nature cōpletur. Nō inficiamur tñ ⁊c. Iſtud videtur inconueniens: ꝙ magiſter hic ponit: q: vl' caro ⁊ ſanguis ex cibis generata diſtincta erāt ab illa q̃ a parentib⁹ deſcēdit: ⁊ ſic nō tota q̄ꝫtitas humani corporis ſaluareẗ in carne q̃ ex parētib⁹ deſcēdit vel cōmixta illi: ⁊ ſic oportebat ꝙ ex eis vnū qđ generareẗ qđ neutrū illorum eſſet: ſed mediū inter ea: ⁊ ſic totū equaliter ad veritatē nature ꝑtineret: niſi forte poneretur eē mixtio ſm minima ſaluata: vt quidam poſuerunt: quod etiam in primū modū rediret.

Diſtinctio. Trigeſimaprima.

Quomodo peccatū originale a patribus tranſeat ad filios: an ſm animā: an ſm carnē.

n Nunc ſupereſt inueſtigare: q̄liter illud peccatū a patribus traducaẗ in filios. ſ. an ſm ſolā aīam: an ſm carnē: ſiue ſm vtrūqꝫ. Putauerūt qdaꝫ ſꝫ animā trahi originale peccatū: nō ſolū ſm carnē: q: nō ſolū carnē: ſꝫ ⁊ aīaꝫ ex traduce eē arbitrati ſūt. Sicut. n. i generatōe ꝓlis de carne paterna ſubſtātial'r trahiẗ caro: ita ⁊ de gignētis aīa: aīa geniti eēntial'r deduci ab his extimatur. Ideoqꝫ ſicut de corrupta carne caro corrupta ſeminaẗ: ita etiā de aīa peccatrice: aīa peccatrix corruptione originali infecta ab illis trahi dicitur.

Predictā opinionē dānat: ⁊ ꝙ per carnē traducaẗ peccatuꝫ dicit: ⁊ quo mō oſtendit.

h Hoc autē fides catholica reſpuit: ⁊ tāꝙ̃ veritati aduerſū dānat: que nō animas: ſꝫ carnē ſolā ſicut ſuperius diximus ex traduce eſſe admittit. Non igitur ſm aīam: ſed ſm carnē ſolā peccatū originale trahitur a parentibus. Eſt eni peccatū originale vt ſupra diximus: cōcupiſcentia: non qdeꝫ actus: ſꝫ viciū. Unde Auguſtin⁹ ad Ualeriū. Ipſa cōcupiſcētia eſt lex mēbroꝝ vel carnis: q̃ eſt morbidus qdā affect⁹ vel lāguor: q commouet illicitū deſideriū. i. carnalē cōcupiſcentiā: que lex peccati diciẗ: que dicitur manere in carne: nō qui in aīa ſit: ſꝫ q: per corruptionem carnis ī anima ſit.

Cauſam corruptionis carnis oſtendit ex qua in anima peccatum ſit.

c Caro eni per peccatum corrupta fuit in Adama deo: vt cum ante peccatū vir ⁊ mulier ſine incentiuo libidinis

⁊ concupiſcentie feruore poſſent conuenire eſſetq; thorum immaculatum iam poſt peccatū nō valeat fieri carnalis copula abſq; libidinoſa concupiſcentia: que ſemper viciū eſt et ⁊ etiam culpa: niſi excuſetur per bona coniugii. In concupiſcentia igitur ⁊ libidine cōcipitur caro formanda i corpus prolis. Unde caro ipſa que concipitur in vicioſa concupiſcentia polluitur ⁊ corrumpitur: ex cuius contractu anima cum infunditur maculaȝ trahit qua polluitur: ⁊ fit rea. i. vicium concupiſcentie: quod eſt originale peccatum.

Qd̄ propter corruptionem carnis que eſt cauſa peccati dicitur peccatū eſſe in carne.

i Deoq; ipſum peccatum dicitur manere in carne. caro igitur que in concupiſcentia libidinis ſeminatur: nec culpā habet: nec actum culpe: ſed cauſam. In eo igitur q̄ ſeminatur corruptio eſt in eo aūt q̄ naſcitur concupiſcentia vicium eſt. Unde Ambroſius d̄ verbis Apoſtoli ſic ait. Quomodo habitat peccatū in carne cuȝ nō ſit ſubſtātia: ſed priuatio boni. ecce primi hominis corpus corruptum ē p̄ peccatum. Ipſaq; corruptio p̄ cōditiōem offenſionis manet i corpore: robur tenens diuine ſentētie date i adā cuius conſortio anima maculatur peccato: p̄ id ergo quod facti cauſa manet ihabitare dicitur peccatū i carne: hec eſt lex carnis. Ideȝ nō habitat peccatū i aīa: ſed i carne: q̄r peccati cā ex carne ē: nō ex aīa q̄r caro ē ex origie carnis peccati. ⁊ p̄ traducē oīs caro fit peccati. aīa vero nō traducit̄: ⁊ iō in ſe cām peccati nō hȝ. Augu. quoq; ex carne peccatū aīam trahere i ſermone quodā de verbis apoſtoli oſtendit dicens. vicium cōcupiſcētie ē quod i anima: ſed ex carne ꝯtraxit. Natura quippe humana iō ope dei cū vicio primitus ē inſtituta: ſed ex volūtatis arbitrio prior hoīum veniēti vicio eſt ſauciata: ita vt non ſit in carne bonum: ſed vicium quo inficitur aīa.

De cauſa originalis peccati que eſt in carne: vtrum ſit culpa: an pena.

b Ic queri ſolet: vtruȝ cauſa peccati originalis q̄ dicta eſt eſſe in carne: culpa ſit: vel pena: ſiue aliquid aliud. Culpa eſſe nō poteſt: quia culpa nō eſt i re irratiōali. Sicut enim culpa eſſet i carne ante infuſiōeȝ aīe: actualis eſſet vel originalis. Sed actual' ibi nō eſt nec originalis culpa eſt: quia ipſa cauſa eſt originalis peccati. Si autem pena eſt qua eſt illa paſſibilitas vel mortalitas: vel alia corruptio. hos enim defectus carni in eſſe conſtat.

Hic aperitur quid ſit. ſ. feditas tracta ex libedine coeuntium: que vicium vel corruptio dici poteſt.

i D quod dici poteſt: quia multiplex defectus carnis ⁊ precipue pollutio quedam: quam ex feruore coitus parentum ⁊ concupiſcentia libidinoſa contrahit caro dum concipitur: cauſa eſt originalis peccati: que recte viciuȝ ſiue corruptio carnis appellari poteſt. que feditas maior eē videtur in carne concupiſcentialiter traducta: q̄p̄ in ea vnde traducitur. Et quod vicium vel corruptio ſit in carne ante coniunctioneȝ anime: effectu probatur cum anima infunditur: q̄ ex corruptione carnis maculatur. Sicut in vaſe dignoſcitur vitium eſſe cum vinum infuſum acceſſit.

Inductu oſtendit ſimilium non abſurde filios trahere peccatum a parentibus eo mūdis dici.

Ne autem miremur ⁊ in intectu turbemur: audientes peccatum originale filios traducere a parentibus: iā per baptiſmum ab illo peccato mundatis: diuerſarum ſimilitudinuȝ inductione id poſſe fieri inſinuat Augu. in libro de baptiſmo paruulorum ita inquiens. Quomodo preputium per circūciſionem aufertur: manet tamē in eo quem genuerunt circuncidi. Quomodo etiam palea que opere humano tanta diligentia ſeparatur: manet tamen in fructu qui de purgato naſcitur tritico. ita peccatuȝ quod in parentibus per baptiſmum munda tur manet in eis quos genuerunt. Ex hoc enim gignunt quod adhuc vetuſtum trahūt non ex hoc q̄ lex in nouitate promouit eos inter filios dei. Non enim generant parentes filios ſecundum illam generationem: qua denuo ſunt nati: ſed potius ſecundum illam qua carnaliter ⁊ ipſi primum ſunt generati.

Quare dicatur originale hic dicitur cuȝ epilogo.

i Am oſtenſum eſt quid ſit originale peccatuȝ: ⁊ qualiter a parentibus in filios ⁊ per carnem in animam tranſeat. Ex quibus etiam innoteſcit quare dicatur originale peccatum: ideo. ſ. quia ex vicioſa lege originis noſtre in qua concipimur. ſ. carnis libidinoſa concupiſcentia traducitur vt ſupra dictum eſt. Non enim quia ex carne traducta ab Adam concepti ſumus: ideo peccatuȝ traximus: quia ⁊ chriſti corpus ex eadem carne formatum eſt: que ab Adam deſcendit: ſed eius cōceptus eſt celebratus: nō

lege peccati.i.ↄcupiſcentia carnis. vnde ꝛ ca
ro eius peccatrix non fuit: imo operatiõe ſpi
ritus ſancti. Noſter vero conceptus non fit
ſine libidine: ꝛ ideo non eſt ſine pctõ. Quod
euidenter Auguſtinus oſtendit in lib. de fide
ad Petrum ſic dicens. Quia dum ſibi inui
cem vir mulierq̃ miſcentur ſine libidine: nõ
eſt parentum concubitus. ob hoc filiorũ ex
eorum carne naſcentium non poteſt ſine pec
cato eſſe ↄceptus. vbi peccatum in paruulos
non tranſmittit propagatio: ſed libido: nec fe
cunditas nature humane facit homines cum
pctõ naſci: ſed feditas libidinis: quam homi-
nes habent ex illius iuſtiſſima ↄdemnatione
pcti. Ideo beatus Dauid propter originalẽ
peccatum: quo naturaliter obſtricti ſunt filii
ire dicit: In iniquitatibus conceptus ſum ꝛ
in.p.con. me mater mea. Ex hoc itaq̃ appa-
ret ex lege ↄceptionis traduci originale pec-
catum: quia niſi corruptio ſic fieret in carne:
anima ex carnis coniunctione ↄcupiſcentie
vicium non traheret.

Obiectio quorundam intentiũ probare
peccatum non traduci ex lege coitus.

Ed ad hoc oppõitur hoc modo. In
ſ ipſo ↄceptu vbi dicitur trãſmitti pec
catum propagatur caro: nec tamẽ ſic
infunditur animam ſm phyſicos: ſed iam effi
giato corpore: quod etiam moyſes in exodo
aperte ſignificat: vbi ait de percuſſura mulie
ris pregnantis. Si quis inquit percuſſerit
mulierem pregnantem ꝛ abortũ fecerit: ſi ad
huc informe fuerit puerperium: mulctuabiẽ
pecunia. Si autem formatũ fuerit reddat anĩ
mam pro anima. Formatum vero itelligitur
propria anima animatum: ꝛ informe quod
nondum habet animam. In ipſã ergo conce
ptu cum caro propagatur: nondum infundi
tur anima. Quomodo ergo ibi peccatũ trãſ
mittitur cum peccatum nõ poſſit eſſe vbi anĩ
ma nõ eſt. Ad quod dici poteſt: qꝛ in illo cõ
ceptu dr̃ pctm̃ trãſmitti: nõ qꝛ pctm̃ origina
le ſibi ſit: ſ; qꝛ caro ibi cõtrahit id ex quo pec
catũ fit in aĩa cũ infunditẽ ꝛ vtrũq̃ vocaẽ cõ-
ceptus.f. ꝛ cũ caro ꝑpagaẽ formãq̃ corporis
hũani recipit: ꝛ cũ aĩa infunditẽ: qḋ aliquãdo
etiã dr̃ natiuitas. Vñ qḋ natũ eſt i te. Pro
prie aũt natiuitas dr̃ in lucem editio.

Unc ſupereſt inueſtigare qualiter illud
peccatum ꝛc. Oſtenſo ꝙ peccatũ origi-
n nale eſt ꝛ quid ſit: hic ꝓſequitur quaſdã
ↄditiones ipſius. Et diuiditur i partes
tres. In prima determinat de peccato
originali q̃ſtũ ad ei⁹ principiũ oſtendens quõ tradu
catur. In ſecũda determinat de eo q̃ſtũ ad ei⁹ termi
num oſtendens quomodo per baptiſmũ remittatur
.xxxiii. di. quũ ſupra dictũ eſt ꝛc. In tertia determinat
de eo q̃ſtũ ad eius nũerũ inquirens an ſit vnũ vl' plu
ra. ibi. Predictis adiciendũ videẽ ꝛc. Prima diui-
ditur in duas. In prima oſtẽdit modũ quo peccatum
originale traducitur. In ſcđa mouet ↄtra h̃ quandã
dubitationẽ. ibi. Sed ad h̃ opponũtur h̃ modo ꝛc.
Prima diuidiẽ in duas. In prima determinat modũ
quo peccatũ originale in nos peruenit. In ſecunda
ex ipſo modo concludit rõnem nois. ibi. Iã oſtendẽ
dum eſt qđ ſit originale peccatũ ꝛc. Prima diuidiẽ
in tres. In prima mouet q̃õnem: vtrũ.ſ. peccatũ ori
ginale per traductionẽ aĩe vel per traductionem car
nis in nos deueniat. In ſcđa excludit ſniam illorum
qui per traductionem aĩe peccatũ originale i nos de
uenire dicebant. ibi. Putauere qdam ſm aĩam ꝛc.
In tertia oñdit qualr̃ ſ; traductionẽ carnis origina
le peccatũ traducaẽ. ibi. eſt eni peccatũ originale: vt
ſupra diximꝰ ꝛc. Et diuidiẽ in partes tres. In prima
oſtẽdit ꝙ ꝑpter feditatẽ que eſt in carne cũ traducti
one carnis ſil' culpa vel pena traduciẽ. In ſecũda in
quirit de illa feditate quid ſit: vtrum.ſ. culpa vel pe
na. ibi. Hic queri ſolet ꝛc. In terta oñdit quõ illi qui
ab hac feditate purgatĩ ſunt peccatũ originale tran
mittere poſſit. ibi. Ne autem miremur ꝛ intellectu
turbemur ꝛc. Hic queruntẽ duo. Primo de traducti
one originalis peccati. Secundo de ſubiecto eius.
¶ Circa primum queruntẽ duo. Primo: vtrũ per tra
ductionẽ carnis originale traducatur. Scđo: vtrum
in oẽs hoies neceſſariũ ſit originale pctm̃ trãſire.
D primũ ſic ꝓcediẽ. videẽ ꝙ ꝑ originẽ car-
a nis originale a primo parẽte in poſteros trã
ſire nõ poſſit. Actio eni ꝑſone non extendit ſe
ad naturã quia perſona inferior ꝛ minus ẽ potens q̃
natura in qua ſubſiſtit: ſ; origo carnis debeẽ ipſi na-
ture cũ generatio ſit ordinata ad ↄſeruationẽ ſpeciei
ꝛ non indiuidui. ergo peccatũ primi parẽtis ꝑ origi-
nem carnis in poſteros trãſire nõ potuit: qꝛ hoc eſſe
nõ potuit: niſi ꝑ actionẽ perſone natura inficeretur.
¶ Pre. cõtrariorũ oꝫ eſſe idẽ ſubiectũ: ſ; infectio cul
pe ꝑfectioni virtutis opponitur cũ ergo ſemen ſubie
ctũ virtutis eſſe nõ poſſit nec infectioni culpe ſubiciẽ
poterit. caro aũt nõ traduciẽ niſi mediãte ſemine. er
go ꝑ modũ iſtũ mediante ſemine nõ poterit ꝑ tradu-
ctionẽ carnis originale peccatũ traduci. Si dicatur
ꝙ ꝑ libidinẽ coitꝰ ſemẽ inficiẽ ꝛ illa infectio eſt cauſa
culpe originalis. ¶ Cõtra. libido ſm Aug. diciẽ im-
proba voluntas. ſed improba volũtas peccatũ ẽ. er-
go ſi rõne libidinis culpa originalis creatur in nato
tunc natus traheret peccatũ originale a primo pen-
te ꝛ nõ a primis parẽtibus. ꝛ hoc eſt ↄtra id quod in-
fra magiſter determinat. ¶ Pre. illa infectio ſemis
defectus quidã eſt. omnis aũt defectꝰ in nobis vide
tur vel culpa vel pena eẽ: aut igitur ẽ culpa aut pena
Culpa nõ põt eſſe: qꝛ ſemẽ ſubiectũ culpe eẽ nõ põt.
nec etiã pena: qꝛ pena culpã ꝑcederet: ꝛ culpa ex pe
na crearetẽ: qḋ eſt iconueniẽs. ergo nullo modo põt
ex infectiõe ſeminis pctm̃ originale i gñato creari.
¶ Pre. etiã poſt baptiſmũ q̃uis originalis cl'pa de-
leatur: remanet tñ cõcupiſcẽtia in corpore ꝑ modum
pene. ſi ergo infectio ↄcupiſcentie in ſemine aĩaꝫ infi
cere poſſet culpa originalis ẽt poſtq̃ hõ a pctõ origi-
nali mũdatꝰ eẽt ꝑ cõcupiſcẽtiã i corpore remanentẽ
aĩa ſilr̃ inficeretẽ: ꝛ ita pctm̃ originale de neceſſitate

rediret: qđ eſt incōueniens: qꝛ oporteret etiā de neceſſitate ⁊ penā ei⁹ redire q̄ eſt carētia viſiōis diuie. ergo nō ē poſſe ꝙ infectio ſeminis infectionē culpe in aīa cāet. ℂ Cōtra eſt qđ Apl's dicit ad Ro. v. Per vnū hoīem pctm̄ in mundū intrauit. ſꝫ nō potuit ex vno hoīe humanū gen⁹ infici: niſi eo mō quo totū genus humanū ex vno hoīe ꝓceſſit. hoc aūt fuit ꝑ originē carnis. ergo hoc mō pctm̄ originale a primis parētibus in nos trāſit. ℂ Pre. ſicut ſe hꝫ ꝑſonale peccatū ad actū perſone: ita ſe hꝫ pctm̄ nature ad actuꝫ nature. ſꝫ peccatū pſonale. i. actuale ex actu ꝑſone cātur. ergo ⁊ peccatū nature. ſ. originale ex actu nature in nobis efficitur. ſꝫ act⁹ nature ē actus generationis ꝑ quē ipā natura ſpēi ſaluat. ergo ꝑ actū generatiōis pctm̄ originale in nos trāſit. ℂ Reſpōdeo dō: ꝙ in ꝓgreſſu originalis talis ordo ſeruatur ꝙ ꝑſona naturā infecit per actum peccati ⁊ nature infectio in perſonam ſcđario tranſiuit que a perſona peccante propagatur: quod qualiter ſit videndū eſt: ſicut. n. p̄ri⁹ dictum eſt. ħ deus humane nature in ſui principio ſupra ꝯditionem ſuoꝝ principioꝝ contulerat: vt eſſꝫ in ratione rectitudo quedam originalis iuſtitie quam ſine aliqua reſiſtentia inferioribus viribus imprimere poſſet: ⁊ qꝛ hoc gratis collatū fuerat. ideo iuſte ꝑ ingratitudinem inobedientie ſubtractū eſt. vnde factū eſt: vt primo homine peccante natura humana que in ipō erat ſibiipſi relinqueretur: vt cōſiſteret ſꝫ cōditionem ſuoꝝ principioꝝ: ⁊ per modū iſtū ex actu perſone peccantis in ipſam naturam defect⁹ trāſiuit ⁊ qꝛ natura deficiens ab eo qđ gratis impenſū erat ſi pōt creare hoc qđ ſupra naturā collatū erat: cū nihil agat vltra ſuā ſpēm. ideo ſeqtur ꝙ ille q generat ab habente naturā hoc mō deficientē naturā in ſimili defectu ſuſcipiat: qꝛ act⁹ perſone ſcḋm conditionē ſue nature ꝓcedit ⁊ vltra nō ſe extēdit: inde eſt ꝙ defectus in ipſam perſonā generatā redūdat. ſed ratio culpe inde venit: qꝛ illđ qđ collatum fuit gratis ade. ſ. originali iuſtitia non fuit ſibi collatū ꝑſonaliter: ſed inq̄ꝫtū talē naturā habebat: vt oēs. ſ. in quib⁹ talis ab eo accepta natura inueniretur tali dono potirentur. ⁊ iō cū ꝓpagatiōe carnis ēt illa originalis iuſtitia ꝓpagata fuiſſet. In ꝑtāte ergo nature erat: vt talis iuſtitia ſemꝑ in ea ꝯſeruaretur: ſed ꝑ voluntatē perſone exiſtentis in natura factum eſt vt hoc perderetur. ⁊ iō ħ defectus cōparat⁹ ad naturā rationē culpe habet in omnibus in quibus inuenitur cū natura accepta a ꝑſona peccante. ⁊ qꝛ per originē carnis defect⁹ iſte naturali generatione traducitur ſimul cuꝫ natura. ideo etiam ⁊ culpa originalis per originem carnis traduci dicitur. ⁊ qꝛ per voluntatē perſone ratio culpe ad naturā trāſit. ideo dicitur ꝑſonā naturā infeciſſe: qꝛ vero in perſonis alijs eſt originale peccatū a p̄ma pſona generantis nō eſt ratio culpe ex ipſis: cū nō ꝓpria voluntate peccatū tale incurrant: ſed inquantum talem naturā cū ratione culpe recipiunt. inde eſt: ꝙ ſecundo natura perſonam inficere dicitur. inde etiam eſt ꝙ iſta infectio ex inordinata voluntate primi parentis in ipſo q̄dem primo parēte fuit duplr̄. ſ. ꝑ modū peccati actualis inquantū eam ꝑ ꝓpriā voluntateꝫ cōtraxit: ⁊ etiā vlteri⁹ per modū peccati naturalis: inquantū nā ī eo infecta ē. In ſequentibus aūt nō eſt niſi peccatū naturale. ℂ Ad primū ergo dōꝫ: ꝙ quis natura abſolute ꝯſiderata imobilis ſit: tamen ſcḋm eſſe ſuū ꝯſiderata oportet ꝙ ad variationem perſone varietur per accidens. ꝯſtat eni ꝙ deficiēte hoc hoīe deficit humana natura q̄ in ipſo eſt: ⁊ ita ēt peccatū perſonale Ade in naturam humanā trāſiuit ſcḋm ꝙ in ipō eſſe habebat. Ipſo enim peccāte priuat⁹ eſt his que ſibi rōne nature ſue gratis conceſſa erant: ⁊ eo priuato etiā natura priuata fuit: ꝓut in ipſo erat: ⁊ per ꝯñs in aliis qui ab ipſo naturā accepturi erāt. ℂ Ad ſecundū dōm: ꝙ ſemen nō ē actu ſubiectū culpe: ſꝫ virtutē tm̄: hoc mō eni ſe habet ſemen ad peccatū originale: ſicut ad naturā humanaꝫ. vnde ſicut in ſemine non eſt natura humana niſi in virtute: ita etiam nec originalis culpa: qꝛ per virtutē que eſt in ſemine generatio ad naturam humanam terminatur infectam originali peccato. ℂ Ad tertium dōm: ꝙ libido tribus modis dicitur. vno modo ſecundum ꝙ conſiſtit in actu voluntatis illicite ⁊ inordinate aliquid deſiderantis. ⁊ hoc modo libido eſt actuale peccatum. Alio modo dicitur libido que conſiſtit magis in delectatione ſenſualitatis: ⁊ precipue in actu generatiue: vbi ſuperexcedit delectatio: ⁊ ſic eſt quiddaꝫ ex peccato derelictum: non quia ſine peccato non eſſet delectatio: ſed quia inordinata non eſſet: quod nomen libidinis importat. Tertio modo poteſt ſumi libido: quaſi habitualiter pro illa inordinatione viriū nimia: ex qua eſt in nobis pronitas ad inordinate concupiſcendum. A prima igitur libidine mens cuiuſlibet iuſti generantis liberatur cum contingat actum matrimonialem ſine omni culpa ⁊ mortali ⁊ veniali exercere. vnde conſtat ꝙ non intelligitur illa libido trāſmittere originale pctm̄ i ꝓlē nec iteꝝ illa que eſt inordinata delectatio ſenſualitatis: ⁊ ſi enim per miraculum a tali inordinatione delectationis coit⁹ aliquorum purgaretur: nihilominus eorum nati peccatum originale contraherent. vnde patet ꝙ libido tertio modo dicta itelligitur eſſe peccati originalis cauſa. omne enim generans generat ſibi ſimile i natura. vnde cum hec ſit cōditio nature humane iuſtitia originali deſtitute: vt talis inordinatio virium anime in ea exiſtat: conſtat ꝙ etiam talis conditio in prole remanebit: ⁊ ſi feruor coitus inueniatur dici cauſa originalis peccati hoc non propter ſe dr̄: ſed inquantū ē ſignū eius qđ ē nature cā: qꝛ ex inordinatiōe virium inordinata delectatio in coitu procedit quaſi ſignum ⁊ effectus cām ſuā indicās. ℂ Ad quartū dō: ꝙ illa infectio que eſt in ſemine: ſicut nō hꝫ rōnē culpe proprie loquendo ante infuſionē aīe ita nec pene. oꝫ enim eſſe idem ſbm culpe ⁊ pene. ⁊ ideo ſicut i rebus irrationalibus nō proprie eſt pena que de ſe ordinē ad culpam hꝫ: ita etiaꝫ nec in ſemine pena pōt eſſe: ſed eſt defectus quidā i quātū ſimilitudo nature generātis i ſemine virtualiter manet ꝑ modū ēt quo lepra in ſemine leproſi ū eſt egritudo. ſi tn̄ pena eē poſſet eē cā culpe nō in quātū huiuſmodi: ſꝫ ſcḋm ꝙ ex culpa creatur virtus enim cāe manet in effectu. vnde qꝛ ꝑ pctm̄ ꝑmi hoīs iſta infectio ꝯſecuta eſt i tota natura humana: iō vbi inuenit ſubiectū ſuſceptiuuꝫ culpe hꝫ rōnē culpe in actu: ſicut in puero iam nato vbi vero ħ non inuenit manet in tali infectione virtus culpe vt ſic cā culpe eſſe poſſit. ℂ Ad quītū dō: ꝙ cum peccatū originale per ſe loquendo ſit nature vitium non pōt creari per id quod eſt perſone per ſe ſꝫ ſolū ꝑ id qđ nature debet. Conſeruatio aūt ꝯiunctionis corporis ad animam pertinet ſpāliter ad eſſe huiuſmodi ꝑſone in nā hūana ſubſiſtētis: ⁊ iō talis cōiūctio infectionē originalis peccati nō facit i aīa niſi adiungatur aliquid qđ ꝑ ſe ad nāꝫ ꝑtineat: ⁊ ħ eſt ac

tus generationis qui ꝑ ſe nature conſeruande debe
tur. ⁊ ideo ex ↄcupiſcētia que remanet poſt baptiſmū
non inficitur iterato anima illius qui baptizatus eſt:
ſed per generationem in filium ſuum traducitur vt
in originali naſcatur.

a D ſecūdū ſic proceditur. Videtꝰ ꝙ nō ſit ne-
ceſſe oēs homines i peccato originali naſci.
Baptiſmus enim reddit regeneratis per ip
ſum hoc quod per Adam perditum fuit: qꝛ donum
chriſti excedit delictum ade vt dicitur Ro. v. ſed ſi
adam non peccaſſet homines in peccato originali fi
lios non generaſſent. ergo ⁊ homines baptizati in fi
lios peccatum originale non tranſmittunt. ¶ Pre-
terea mors ē pena originali peccato debita. ergo vbi
non erit mors ibi non erit originale: ſed Hieronymꝰ
ponit quoſdam in fine mundi non morituros. ergo vi
detur ꝙ illi in originali non naſcantur. ¶ Preterea
ſicut deus ex coſta viri mulierem formauit: ita etiam
potens eſt nunc ex digito hominis vel alio membro
corpus humanum formare conſtat autem ꝙ ille qui
ſic formatus eſſet non deſcenderet ex adam ſm rōnē
ſeminalem: cum igitur hec fuerit cauſa vt Aug. dicit
quare xp̄s originale non contraxit: qꝛ non fuit in adā
peccante ſm ſeminalem rōnem: videtur ꝙ iſte origi
nale non habebit: ⁊ ita non eſt neceſſarium in omnes
originale tranſire. ¶ Preterea. Si muliere peccan
te que ante virum peccauit: vir in ſ. ar. remanſiſſet
poterat etiam non peccare: ſed ſi adam nō peccaſſet
etiam muliere peccante non fuiſſent ex eis homines
in originali geniti. ergo cum hoc fuerit poſſibile non
eſt neceſſarium vt peccatum parentis prime. ſ. Eue
in omnes poſteros eius tranſeat. ¶ Pre. vt Augu.
dicit in littera: concupiſcentia libidinis que eſt ī actu
coitus originale peccatum creat. ſed qualitercunqꝫ
ſtuitatꝰ ↄcupiſcētia potens eſt deus ab ea hoīem libe-
rare per miraculū. ergo ↄtingit aliquem ſine peccato
originali naſci. ¶ Cōtra eſt qd̄ Apoſtolus Ro. v. di
cit: Peccatū in oēs hoīs trāſiuit. ¶ Pre. ille q̄ non
eſt peccato obnoxius redēptōe non idiget. ſi ergo ali-
qs q̄ nō in pctō originali naſceretꝰ p̄ter xp̄m inuenire
tur aliqs q̄ redētione facta per xp̄m nō idigeret: ⁊ ſic
xp̄s nō eēt caput oīum hoīum: qd̄ nō eſt cōueniēs ſm
fidē. ergo nec ponere ꝙ aliqs ſine pctō originali na-
ſci poſſit. ¶ Reſpōdeo dd̄: ꝙ neceſſariū ē oēs qui ex
Adam generantꝰ ꝑ viā coitꝰ pctm̄ originale trahere:
cuiꝰ ratio ex dictis accipi pōt. ad eē. n. originalis duo
cōcurrunt. ſ. defectꝰ q̄dā p̄ncipia nature humane cō-
ſequēs. ⁊ iterū ꝙ fuerit i ptāte nature: vt iſto defectu
careret: vel nō: ſine quo ratio culpe i hoc defectu nō
eēt. vtrūqꝫ aūt neceſſariū eſt inueniri in illis qui ex
Adam ꝑ modū dictū generantꝰ. Si. n. defectꝰ ille nō
traduceretur: nō poſſet cōtingere: niſi ꝑ hoc ꝙ natura
generātis ꝑfecte reintegrata eſſet. nō eni pōt cōtin-
gere: vt virtute nature deficientis aliqd̄ in natura
nō deficiens generetꝰ. natura vero humana inſtatu
huius vie nō reintegratꝰ q̄ꝫtū ad id qd̄ nature ē. ⁊ ſi
ꝑ gratiā reintegratꝰ q̄ꝫtū ad hoc ꝙ ad ꝑſonā ꝑtinet. ſꝫ
in futuro ꝑfecte reintegrabitꝰ i beatis. vn̄ oꝫ ꝙ ſm to
tū decurſū hꝰ vite defectꝰ iſte ex parētibꝰ in filios ꝓ
pagetur. ſilr ēt ⁊ rō volūtarii q̄ culpā cāuſat i natura ī
oēs hoīes q̄ ab adā naturā accipiūt trāſit. erat. n. vt
ſupra dictū ē tali cōditione ſibi iuſtitia originalis con
ceſſa: vt oēs q̄ ab eo naturā humanā acciperēt ſimul
cū natura ⁊ iuſtitiā ↄſequerētꝰ. vn̄ ꝙ illi q̄ ab ipſo na-
ti ſūt tali iuſtitia careāt ex volūtate ipſiꝰ ade ↄſecutū
eſt. vn̄ ratio volūtarij in oēs qui ab eo naturā humā
nam accipiūt ſimul cū defectu trāſit. ⁊ qꝛ genitum na-
turā recipit a generāte ⁊ patiēs ab agēte. iō oēs qui
ſm ſeminalē rōnem q̄ eſt virtus actiua ab adam de-
ſcendūt: oꝫ ꝙ in culpa originali naſcantꝰ. ¶ Ad p̄mū
ergo dd̄m: ꝙ redētio xp̄i totū nobis reddit qd̄ i adam
ꝑdidimꝰ: nō tn̄ ſimul: ſed vnūqdq; tp̄e ſuo. nō enim ꝑ
xp̄m in primū ſtatū inocentie perducimur vt ſimꝰ im
mortales in hac via: ſicut ⁊ Adam fuit. ſed hͦ ꝑ xp̄m
i patria cōſequi ſperamꝰ. ⁊ iō per baptiſmū ⁊ alia ſa-
cramēta que ex paſſione xp̄i virtutē ſortiūtur expur
gatur homo q̄ꝫtū ad id qd̄ perſone ē: ⁊ etiā q̄ꝫtum ad
naturā in his que ꝑſone ſūt comparata: vt ipſe homo
in actibꝰ perſonalibꝰ pctō nō ſeruiat: ſed n̄ in q̄ꝫtū ad
naturā in his que ꝑ ſe nature debentꝰ. ⁊ iō oꝑꝫ vt per
actū etiā nature infectio originalis in ↄlem trāſeat:
q̄ꝫuis ēt pater ſit a culpa originali immunis ſm ꝙ ad ꝑ
ſonam ſuā ſpectat. ſicut enim peccatū originale quili
bet trahit particulari ḡnatione ſua ⁊ nō per generati
onem patris ſui: ita ēt oꝑꝫ ꝙ ⁊ mūdationē ſuā conſe-
quatur ꝑ ſpālem regenerationem ſuā: ⁊ nō ꝑ hoc ꝙ
pater ſuas regeneratꝰ. ¶ Ad ſcd̄m dd̄m: ꝙ hoc nō cō
cedatur ab oībus ꝙ aliqui in fine mūdi inueniantur:
q̄ nō moriantꝰ: imo Aug. ⁊ Ambro. cōtrariū dicūt: ⁊ di
ctum Hieroni. magiſter exponit in. xliii. di. quarti li
bri hoc mō: ꝙ dicantꝰ illi q̄ inuenientꝰ viui nō mori ex
eo ꝙ ſtatim reſurgent: ⁊ mors eoꝝ breuiſſimo tp̄e erit
ſi tn̄ detꝰ ꝙ nō morientꝰ: non ſeqtur ꝙ ſine culpa origi-
nali naſcantꝰ. hoc eni ex ſpāli diſpēſatione dei agetur
vt hanc penā remittat ex ſua liberalitate: qꝛ volūtas
⁊ ptās eiꝰ nō eſt ſubdita ordini culpe ad penā: multo
etiā minus q̄ꝫ ordini materialis cauſe ad effectū. pōt
eni facere ⁊ facit qn̄qꝫ deus vt ignis nō cōburat: vt
in tribus pueris pꝫ Danielꝰ. iii. vnde nō eſt incōueni
ens ſi faciat vt nati in originali moriantꝰ: ⁊ p̄cipue cū
mori in actu nō ſit directe pene origiali rn̄dens: ſed
neceſſitas moriēdi. Illi aūt hoīes neceſſitatē morien
di i natura ſua habebūt. ſed hac pōne facta ab hac ne
ceſſitate nature per ſpālem gratiā liberabūtur: ſicut
neceſſe eſt ſm cauſas inferiores ignē cōburere a qua
tamē neceſſitate pueri in camino per gratiā liberati
ſunt. ¶ Ad tertiū dd̄m: ꝙ ſi aliquis diuina virtute ex
cōdigno formaretur originale nō haberet: haberet ni
hilominꝰ omnes defectus quos habēt q̄ in originali
naſcūtur: tn̄ ſine rōne culpe: qd̄ ſic pꝫ: poterat deus a
p̄ncipio quādo hoīem ↄdidit etiā aliū hoīem ex limo
terre formare quē in cōditione nature ſue relinque-
ret: vt. ſ. mortalis ⁊ paſſibilis eſſet: ⁊ pugnam concu-
piſcētie ad rōnem ſentiens in quo nihil humane na-
ture derogaretur: qꝛ hoc ex principijs nature conſe-
quitur. non tamen iſte defectus in eo rationem culpe
⁊ pene habuiſſet: qꝛ nō per voluntatem iſte defectus
cauſatus eſſꝫ. ſimiliter dico ꝙ in iſto qui ex digito ge
neratur tales defectus eſſent ſi principijs ſue nature
relinqueretur niſi dominus gratis hoc ſibi vellet cō
ferre quod primo homini contulit: nec iſti defectꝰ ex
voluntate primi hominis procederent: qꝛ defectus
non cauſantur ex voluntate primi parentis: niſi i eis
qui ab eo naturam accipiunt: non autem aliquis acci
pit naturam a materia: ſed ab agente. vnde cum iſte
ſit ab adam ſolum materialiter: non autem ſicut a p̄n
cipio actiuo ab eo deſcendat: conſtat ꝙ naturam hu-
manam ab eo non accipit nec culpam originalem per
eum incurrit: nec predictos defectus: ⁊ ideo rationē
culpe vel pene non habebunt: cum non comparētur:

ad voluntatem ſicut ad cauſam. ¶ Ad quartũ dicẽdum ꝙ ſi mulier peccaſſet viro non peccante: forte illa in peccato ſuo mortua fuiſſet ⁊ deus viro aliam vxorem prouidiſſet: ſi tamen ⁊ ea filios genuiſſet dicitur ꝙ illi filii paſſibilitatem ⁊ defectus corporales contraxiſſent: non autem originalem culpam ⁊ defectus qui ſunt ex parte anime: cuius ratio in euidenti eſt: quia ſm philoſophum in. vi. de animalibus: corpus non eſt niſi ex femina: aīa autem eſt ex mari: non ita ꝙ anima rationalis traducatur: ſed quia in ſemine eſt virtus formatiua per quam in aliis animalibus inducitur anima ſenſibilis in homine vero organizatur corpus ⁊ preparatur ad receptionem aīe rationalis. Si autem ecõuerſo adam peccaſſet muliere nõ peccante filii ex vtroqꝫ concepti vtrunqꝫ haberent ⁊ defectus anime ⁊ corporis: q: ex defectu anime etiam defectus corporis cauſantur: deficiente. n. priore neceſſe eſt ⁊ poſterius deficere: ſed non cõuertitur. ¶ Ad q̄ntum dd̄m: ꝙ hoc non poſſet eſſe vt cõcupiſcentia habitualis que in ordinatione viriũ anime conſiſtit tolleretur ex toto: niſi natura penitus reintegraretur. ⁊ hoc quidem nulli dubium eſt q̄n deꝰ facere poſſet: ⁊ ſi hoc fieret proculdubio geniti ſine originali naſcerentur.

Einde queritur de ſubiecto originalis pecca
d ti. Et circa hoc queruntur duo. Primo vtrũ originale ſit in eſſentia anime: ſicut in ſubiecto vel in aliqua potẽtia eiꝰ. Secundo: vtrum generatiua pre aliis viribus infecta ſit.

D primũ ſic ꝓceditur. videtur ꝙ originale ſit
a in aliqua potentia ſicut in ſubiecto. Illud. n. quod eſt a corpore abſolutum ⁊ immateriale non vnitur corpori niſi mediante aliquo materiali: ſꝫ anima rationalis abſoluta eſt a materia: ⁊ immaterial' vt in tertio de anima philoſophus ꝓbat. ergo oportet q: vniatur corpori mediantibꝰ potentiis ſenſitiue ⁊ nutritiue partis que ſunt materiales ⁊ organis affixe. ſed peccatum originale tranſit in aīam ex hoc ꝙ corpori coniuncta eſt. ergo per prius inuenitur in potentiis ſenſitiue ⁊ nutritiue partis. ¶ Pre. originale per originẽ traducitur. origo autẽ humane nature eſt per actum generatiue potẽtia. ergo i ea ṗmo ⁊ principal'r eſt originale: ſicut in ſubiecto ⁊ non in eẽntia anime. ¶ Pre. cõcupiſcentia ſiue habitualiter ſiue actualiter ſumatur ad vires ſenſitiuas pertinet. ſed in precedenti diſtinctione magiſter dixit originale eſſe concupiſcentiam. ergo eſt in potentiis illis: ſicut in ſubiecto ⁊ non in eſſentia anime. ¶ Pre. ſicut Aug. dicit. omne peccatum in voluntate eſt: ſed originale peccatum eſt. ergo in voluntate eſt: volũtas autem potentia eſt anime. ergo eſt in potentia ſicut ĩ ſubiecto. ¶ Pre. pena reſpondet culpe: ſed pena originalis. ſ. carentia diuine viſionis eſt in ratione. ergo ⁊ peccatum originale: ratio autem potentia quedam eſt. ergo originale ⁊c. ¶ Contra. per origiale omnes potentie anime inficiuntur: ſed potentie non vniuntur niſi in eſſentia. ergo originale per prius eſſentiaꝫ reſpicit. ¶ Preterea. originale eſt culpa ⁊ infectio nature: ſed ad naturam per prius comparatur eſſentia q̄ꝫ potentia: quia eſſentia eſt pars eſſentialis nature. ergo in ea originale principaliter eſt. ¶ Reſpondeo dicendo: ꝙ peccatum originale eſt in eſſentia anime ſicut i ſubiecto: quod ſic patet: philoſophꝰ in. viii. methaphyſice oſtendit ꝙ vnio forme ⁊ materie non eſt per aliquod vinculuꝫ medium imo per ſe vnũ alteri vnit̄ alias non eſſet vnio eſſential': ſꝫ accidẽtalis: aīa aũt forma corporis eſt. vñ oꝫ vt ipſa aīa vniat̄ ꝑ eſſentiã ſuã imediate corpori vt ex eis: ⁊ corpore efficiatur vnũ: ſicut ẽt ex cera ⁊ ſigillo vt i ſc̄do de anima dicitur: ⁊ q: originale cãt̄ i aĩa ex ꝯiũctione eius ad tale corpus prout forma eſt ſic enim ex vtriſqꝫ ꝯiunctis talis natura reſultat oꝫ ꝙ in eſſentia aīe ſit primo ⁊ principaliter: ſicut in ſubiecto originale i potentiis autẽ per ꝯñs: ſicut ⁊ ſupra de gr̄a dictũ ẽ. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ aīa rationalis p̄t cõpari ad corpus vt motor ſm ꝙ eſt principium aliquoꝝ operum: ⁊ vt forma. ſi primo modo cum actus quarundam potentiarum inueniantur ſine inſtrumẽtis corporalibus exerceri aliarum vero cum corporeis inſtrumentis oꝫ illas potentias que in ſua actione organo corporali non indigent: ſcilicet intellectiuas mediantibꝰ ſenſitiuis corpus mouere: ſicut plane in tertio de anima oſtenditur ꝙ ab appetitu intellectus non ſequitur motus niſi mediãte appetitu ſenſus: ⁊ ſic veruꝫ eſt ꝙ anima rationalis vnitur corpori mediantibus viribus ſenſitiue ptis. Si vero conſideretur inquantum eſt forma ſic ĩmediate corpori vnitur: q: eſſe quod eſt actus forme coniuncti eſt. ex anima ⁊ corpore originale autem non tranſit in animam ſecundum ꝙ coniungitur corpori vt motor: ſꝫ ſm ꝙ coniungitur ſibi vt forma: q: ſic humanam naturam ꝯſtituit. ¶ Ad ſecundũ dicendum: ꝙ hoc mõ per actum generatiue virtutis originale traducitur ſicut ⁊ natura humana. vnde ſicut nõ oꝫ ꝙ principalitas humane nature i potẽtia generatiue ꝯſiſtat: ita nec ꝙ ipſa ſit primũ ſubiectũ original': ſed magis eẽntia anime que naturã humanã integrat ⁊ conſtituit. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ vt ſupra dictum eſt: cõcupiſcentia non eſt totum eſſe culpe originalis: ſed ſolum id quod materiale in originali eſt: quod vero in eo formale eſt ex parte voluntatis attenditur: ⁊ iõ in viribus ſuperioribus ⁊ inferioribus ſimul originale ſaluatur: ⁊ hoc non poſſet eſſe niſi per hoc ꝙ defectus ⁊ infectio primo in eſſentia anime inuenitur que vtrarũqꝫ potentiarum principium eſt: vt ſic ex ea in oẽs potẽtias corruptio original' trãſeat. ¶ Ad quartum dd̄: ꝙ peccatũ oẽ in volũtate ẽ ſicut in cã: non tñ ſemper eſt in ea: ſicut in ſubiecto: cũ etiam ꝯcupiſcibilis ⁊ iraſcibil' ſubiectuꝫ peccati eẽ poſſit et hoc mõ ẽt originale in volũtate ẽ ſicut i cã: q: ex volũtate ꝑmi parentis in oẽs tranſiuit. ¶ Ad quintum dd̄: ꝙ ꝑ viſionẽ dei nõ ſolũ ipſa rõ glorificat̄: ſed ẽt totus hõ. vnde carẽtia diuine viſionis nõ ẽ pena tñ rõnis: ſꝫ totius hoīs neqꝫ oꝫ ꝙ ſicut diuina viſio eſt ꝑmo i potẽtia rõis ita: ⁊ rõale i potẽtia ꝑmo exiſtat: q: origiale cõſequitur naturã. ſed beatitudo anime i opone quadam ꝯſiſtit. operatio aũt potẽtie debetur: ſed natura eẽntiam reſpicit. ⁊ ꝑterea ad viſionẽ beatã anima peruenire nõ poteſt ſine lumine gratie: cuius ſubiectum eſt eſſentia: vt ſupra. xxvi. di. dictũ eſt.

D ſecundum ſic ꝓceditur. videtur ꝙ gñatiua non ſit pre aliis viribus īfecta. Illud enim
a qd̄ nõ eſt aliq̄lr obediẽs rõni nõ p̄ot virtute perfici vel culpa inquinari. ſed potentia generatiua ẽ hmõi. ḡ in ea infectio p̄cti eẽ nõ p̄ot. ¶ Pre. potentie inficere nõ ꝯtingit eẽ actũ ſine peccato. ſꝫ actũ gñatiue v̄tutis ſine peccato eẽ ꝯtingit: vt pꝫ in actu matrimonial'. ergo gñatiua infectõe p̄cti infecta non eſt. ¶ Pre. īfectio original' p̄cti ẽ ꝑ fomitẽ. fomes aũt ẽ in ſenſualitate. ḡ ⁊ īfectõ i ea ꝑncipal'r ẽ ⁊ nõ i gñatiua.

¶ Preterea. infectio peccati eſt in eo quod eſt ſubiectum peccati: ſed ſubiectum originalis eſt eſſentia anime: ⁊ non potentia: vt dictum eſt. ergo in ea ē infectio: ⁊ n̄ in generatiua. ¶ Preterea. nutritiua augmentatiua ⁊ generatiua ad eandem partem anime pertinēt. ſ. vegetabilē: ſed nutritiua non ponitur infectiua originali peccato: nec iterum in augmentatiua aliquod peccatum ponitur. ergo nec generatiua debet dici pre aliis viribus ſpecialiter īfecta. ¶ Cōtra. Infectio originalis conſiſtit in reſiſtentia carnis ad animam hec autem reſiſtentia precipue in actu generatiue ſentitur. ergo ipſa maxime infecta eſt.

¶ Preterea. illud quod eſt cauſa alicuius maxime pticipat illud. ſed generatiua eſt cauſa infectionis originalis: q2 per actum eius traducitur. ergo ipſa maxime infecta eſt. ¶ Reſpondeo dd̄: ꝙ infectio originalis peccati tribus attribuitur: q2 inter ptes anime attribuit̄ generatiue: ⁊ inter ſenſus tactui: ⁊ inter vires appetitiuas attribuitur concupiſcibili. cuius eſt ratio: quia originale peccatum eſt nature vt dictum eſt. vnde infectio eius ad illas potentias principaliter pertinet que aliquem ordinem habent ad actum quo natura traducitur. actus autem ille duo hab3. ſ. ſubām actus ⁊ delectionem: delectatio autem ad ſenſum tactus pt3 ſba vero actus virtuti generatiue attribuitur ſicut exequenti: ſed virtuti concupiſcibili ſicut impāti: q2 eius eſt tendere in id quod eſt conueniens: ⁊ delectabile ſm ſenſum: ⁊ ideo diuerſis rōnibus hiis tribus viribus talis infectio precipue aſcribitur. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ peccatū actuale quod ꝯſiſtit in actu eius qui peccat: ⁊ volūtate non poteſt eſſe in illa pte que rationi non obedit: nihil tamen prohibet quin in illa parte que principiū naturalis operatiōis eſt infectio nature ſalu ef. Sciendum tamen eſt ꝙ etiam actuale peccatum in generatiua eſſe dicitur non quide3 ſicut in ſubiecto: ſ3 materialiter inquantum. ſ. concupiſcibilis actum generatiue impat. ¶ Ad ſecundu3 dd̄: ꝙ infectio generatiue ē īfectio nature. vn̄ n̄ o3 ꝙ ex ea relinquat̄ infectio peccati per actum eius in perſona generante: ſed ſolum in perſona generata. ¶ Ad tertium dicendū: ꝙ in ſenſualitate etiam eſt infectio inquantum ordinat ⁊ diſponat actus generatiue: ſed in generatiua eſt imediate ſm ꝙ ipſa eſt imediatum principiu3 traductionis nature: ſed verum eſt ꝙ infectio fomitis ī ſenſualitate principalius oſtēditur ſm ꝙ infectio nature redundat in infectione perſone p actuales concupiſcentias. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ infectio eſt in eſſentia anime: ſicut in primo ſubiecto: ſed ī generatiua: ſicut in cuius actu precipue manifeſtatur eſſentia enim non eſt principium actus niſi mediante aliqua potētia. vnde ſic ex infectione actus natura dicitur eſſentia eſſe infecta ſicut hic de infectione loquimur. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ generatiue aſcribit̄: ⁊ originalis ⁊ actualis peccati infectio. Originalis quidem inquantum eſt principium actus naturalis quo natatura traducitur: ſ3 actualis ſ3 ꝙ h3 aliquos actus exteriores ad generationem ordinatos qui ad virtutem motiua3 ſenſitiuam pertinent: ⁊ q2 nutritiua ſimiliter quoſdam tales actus hab3 vt apponere cibu3 ori maſticare: ⁊ delectatiouē ſentire ⁊ huiuſmōi ideo ſibi etiā actualis infectio attribuit̄ quaſi materialiter non autem originalis: q2 ipſa nō eſt principium illius actus quo natura traducitur niſi remote inquantum generatiue deſeruit: augmentatiue vero nulla infectio attribuitur: quia nec ad actum naturalis propagationis ordinatur: nec iteru3 habet actus exteriores qui per motu3 ſenſitiue pns expleant̄. ¶ Ad qđ dici pōt ⁊c. Sciēdū ꝙ magiſter hoc ſoluit negando vtrāq3 ptem. ſ. ꝙ illa infectio nō eſt culpa nec pena: ſed defectus quidam ⁊ dicit̄ de feruore coitus parentum cauſari: non ſicut ex per ſe cauſa: ſed ſicut ex ſigno cauſe. Et que feditas maior eſſe videtur ⁊c. videtur hoc eſſe falſum: q2 ſic originale magis habundaret in filio q̄3 in patre. Sed dd̄ ꝙ hoc intelligitur quantum ad iſtum actum tantum qui quidem propter concupiſcentiam ingenerāte nō eſt niſi infectio penalis: ſed in genito eſt infectio culpe non autem maior q̄3 fuerit in patre ſm ꝙ ex alio genitus fuit. Iniquitatibus ceptus ſum ⁊c. hoc non deferendum eſt ad iniquitatem concipientis q ſine omni peccato actuali concipere pōt: ſ3 ad iniquitatē originalē ꝯcepti: que vtrū ſit vna vel plures: ⁊ quare pluraliter dicatur infra dicetur. 33. diſ.

Diſtinctio. Trigeſimaſecunda.

Quomodo originale peccatū dimittatur in baptiſmo: cū poſtea ſit illa ꝯcupiſcentia q̄ dicitur originale peccatū.

q Uoniam ſupra dictum eſt originale peccatum eſſe vitium cōcupiſcentie: aſſignatumq3 eſt quomodo a patentibus trahatur: ⁊ originale dicatur:团 ſupereſt inueſtigare quomodo in baptiſmo dimittat̄: cu3 etiam poſt baptiſmu3 remaneat concupiſcētia: que ante fuerat. vnde videtur: vel peccatū originale non eſſe concupiſcentia: vel non remitti ī baptiſmo. Manet quippe vt ait Aug. ī corpore mortis huius carnalis concupiſcētia: cuius vitioſis deſiderijs nō obedire precipimur: que tamen concupiſcentia quotidie minuitur in proficientibus ⁊ continentib9. Sed licet remaneat concupiſcentia poſt baptiſmum: non tamen dominatur ⁊ regnat ſicut ante. immo per gratiam baptiſmi mitigatur ⁊ minuitur: vt poſt dominari non valeat niſi quis reddat vires hoſti eundo poſt concupiſcentias. nec poſt baptiſmum remanet ad reatum: quia non imputatur in peccatu3: ſed tantum pena peccati eſt. ante baptiſmum vero pena eſt ⁊ culpa.

Quod originale peccatum duobus modis dimittitur ſcilicet extenuatione ſui ⁊ ſolutione reatus.

d Uplici ergo rōne peccatū originale dicitur dimitti in baptiſmo: quia p gratiā baptiſmi vitiū ꝯcupiſcētie debilitat̄ atq3 extenuat̄: ita vt iam nō regnet: niſi conſenſu reddantur ei vires: ⁊ quia reatus

ipſi⁹ ſoluit̄. Vn̄ Aug. i li. de baptiſmo par. Gratia ꝑ baptiſmū id agit̄ vt vetus hō crucificatur ⁊ corpus peccati deſtruatur: nō vt i ipſa viuente carne concupiſcentia reſperſa ⁊ innata repēte abſumatur: ⁊ nō ſit: licet ne obſit mortuo que inerat nato. Nam ſi poſt baptiſmum vixerit in carne habet cōcupiſcentiam cum qua pugnet: eamq; adiuuante deo ſuperet: ſi tamen non in vacuū gratiam eius ſuſcepit. Nō vtiq; hoc preſtatur i baptiſmo niſi forte miraculo ineffabili creatoris: vt lex peccati que eſt in membris: prorſus extinguatur ⁊ non ſit: ſed vt quicquid mali ab homine factum dictum cogitatumq; eſt: totum aboleatur: ac velut factum non fuerit habeatur. Ipſa vero concupiſcentia ſoluto reatus vinculo: quo per illam diabolus animam retinebat: ⁊ a ſuo creatore ſeparabat: maneat in certamine. Ecce hic aperte oſtendit ea ratione dimitti in baptiſmo non quia non remaneat poſt baptiſmum: ſed quia reatus in baptiſmo aboletur. Deinde ipſe oſtēdit eo modo etiaʒ dimitti: quia baptiſmi gratia cōcupiſcētia ipſa mitigatur ⁊ minuitur in eodem li. ita dicēs. Lex carnis quaʒ Apoſtolus appellat peccatū cuʒ ait. Nō regnet pctm̄ i veſtro mor. cor. nō ſic manet i mēbris eorū: qui ex aqua ⁊ ſpiritu renati ſunt: tāq̄ nō ſit eis facta remiſſio: vbi oīo plena fit remiſſio peccatorum. ſed manet i vetuſtate carnis tāq̄ ſuperatuʒ ⁊ perēptuʒ: niſi illicito cōſenſu quodāmodo reuiuiſcat: ⁊ i regnū propriuʒ dominationēq; reuocetur. hic aperte inſinuatur i baptiſmo ↄcupiſcētiā debilitari: ex quo ⁊ dr̄ dimitti: nō ſolū ideo q: reatus ibi abſoluit̄ quē remiſſiōis modū alijs etiā pluribus teſtimonijs ſcriptura edocet. Ait enim Aug. ↄtra Iulianū. Lex que i tenebris eſt: viciū carnis ē: quod ex pena peccati ⁊ ex traduce mortis ꝓuenit. Sed lex iſta que eſt i mēbris remiſſa ē i regeneratōe ſpūali: ⁊ manet i carne mortali. remiſſa ē: q: reatus ſolut⁹ eſt ſacramēto: quo renaſcitur fideles. Manet aūt: q: operat̄ deſideria ↄtra q̄ dimicāt ⁊ fideles. Idē i ſermone quodā de ↄcupiſcētia carnis. per gratiam baptiſmatis ⁊ lauacrū regeneratiōis ſolutus eſt ⁊ ipſe ↄcupiſcētie reatus: cū quo eras nat⁹: ⁊ quicquid antea ↄſenſiſti male ↄcupiſcētie ſiue cogitatiōe: ſiue locutiōe: ſiue actione. Idem in libro de nuptijs ⁊ ↄcupiſcētia. Cōcupiſcētia carnis licet i regeneratis iam nō deputetur i pctm̄ quecūq; tamen proles naſcit̄ obligata eſt originali peccato. Item dimittitur concupiſcentia carnis in baptiſmo. nō vt nō ſit: ſed vt nō imputetur i peccatum. Hoc ē enim: non habere peccatuʒ ⁊ nō eſſe reū peccati. Quomodo ergo alia peccata pretereunt actu ⁊ remanēt reatu vt homicidiū ⁊ ſimilia: ita ecōuerſo fieri pōt: vt ↄcupiſcētia pretereat reatu ⁊ remaneat actu. Ex p̄dictis euidēter mōſtratur quomodo peccatū originale i baptiſmo remittatur.

De feditate quaʒ caro ex libidine ↄtrahit coitus: vtrū in baptiſmo diluatur.

s Olet autem hic queri vtrum etiā ipſa caro i baptiſmo ab illa feditate purgetur: quam in cōceptiōe ex concupiſcentia libidinoſa cōtraxit. Quibuſdaʒ videtur q̄ ſicut anima a reatu purificatur: ita et caro ab illa pollutione purgatur: vt ſicut duobus completur miniſteriū baptiſmi. ſ. aqua ⁊ ſpiritu: ita ibi duo purgētur anima. ſ. a reatu: ⁊ caro ab illa cōtagione. quod quideʒ probabile eſt. Alij vero putant tantum animam ibi mundare: carnem vero non ab illa feditate purgari. ſi vero remanet illa feditas vſq; ad procreationem filiorum: que fit in concupiſcentia carnis: videtur natura carnis magis ac magis corrumpi: ⁊ magis videtur corrupta caro prolis q̄ parentis: quia de carne pollutionem quam habuit a conceptu retinenti trahitur polluta: ⁊ in concupiſcentia concipitur: vnde ⁊ polluitur: ⁊ ita ex duplici cauſa cōtaminatur. Vnde maior videtur pollutio carnis in prole q̄ fuerit in parēte. Ad quod illi dicūt: quia licet caro prolis ex carne feda ſeminetur: ⁊ in concupiſcentia concipiatur: nō tamen feditatem maioreʒ trahit q̄ caro vnde ſeminatur habuit. Quāuis etiaʒ ſi fetidior atq; imūdior ſit caro prolis: ⁊ ideo magis corrupta q̄ caro parentis non tamen vt aiunt: fit preiudicium veritatis: quia nec abſurdū eſſe dicunt: ſi carnis natura magis in poſterioribus corrupta trahatur: neq; ex ipſa magis corrupta: magis anima inficitur.

Ex quo auctore ſit illa concupiſcētia deo vel alio.

p Reterea queri ſolet vtrum concupiſcentia que poſt baptiſmum remanet: ⁊ tantum penalitas eſt: ante baptiſmum vero pena erat ⁊ culpa: ex deo auctore ſit: vel ex alio. Ad quod breuiter reſpondētes dicimus: quia i quātum pena eſt deum habet auctorem. in quātuʒ vero culpa eſt diabolum ſiue hominem habet auctorem.

Qua iuſticia anime munde ex creatione illud peccatum imputetur: cum non poſſit vitare.

s Olet etiam queri qua iuſtitia teneat̃ illo pctō anima innocens a deo creata: cũ nõ ſit in poteſtate ſua illud vitate. Nõ eni p liberũ ar. illud cõmittit̃: q2 non prius eſt aĩa ꝙ illi pctō ẽ obnoxia. Ad hoc qdã dicũt iõ illã aĩam reum eſſe illius peccati: lʒ munda a deo ſit creata: q2 cũ infundit̃ corpori ꝯdelectatur carni ex quo pctm̃ ꝯtrahit. Quod ſi eſſet: iam non originale ſed actuale diceretur. Potius ergo ideo recte poteſt dici: illi iputari anime illud petm̃ quod ex corruptione corporis ineuitabiliter trahit: quia vt ait. Aug. in li. de ciuitate dei. Nõ fuit corporis corruptio que aggrauat animaʒ cã primi peccati: ſed pena. Nec caro corruptibilis animã peccatricẽ fec̃: ſed peccatrix aĩa carneʒ corruptibilem fecit.

Utrum illud pctm̃ ſit voluntarium vel neceſſarium.

i Llud etiam nõ imerito queri poteſt vtrum pctm̃ originale debeat dici volũtarium vel neceſſarium. Et neceſſarium poteſt dici: quia vitari nõ poteſt. Unde propha. de neceſſitatibus meis erue me. Et volũtarium nõ incõgrue appellatur: quia ex voluntate primi hominis proceſſit. Unde Augu. in. i. li. retractationum oſtẽdit dicẽs: illud quod in paruulis dicitur originale peccatum cum adhuc ñ vtãtur libero arbitrio volũtatis: non abſurde vocatur volũtarium: quia ex prima hominis mala volũtate ꝯtractum: factum eſt quodammodo hereditarium.

Quare deus animã corpori ꝯiũxit ſciẽs eam ide maculari: ⁊ ideo dãnari.

s I vero queritur cur deus qui fecit aĩam ipſum ſine macula: ⁊ ſcit eaʒ ex corporis ꝯiũctiõe maculam peccati ꝯtrahere: ⁊ aliquãdo ante baptiſmuʒ ſeiungi ab ipſo corpore: ⁊ ſic damnari: eam corpori ꝯiungit? Reſpõdemus ex altitudine iuditiorum dei id prouenire: nec iniuſte hoc a deo fieri. Ipſe enim nõ icõgrue humane ꝯditõis modum quem a pricipio iſtituit: lʒ peccata hominum itercеſſerint ſine mutatiõe ꝯtinue ſeruat: corpora de materia a principio ſine vitio facta fingẽs: animaſq3 de nihilo creãs eorumq3 ꝯiũctiõe hominem perficiẽs. Cuʒ igitur vtraq3 hoĩs natura a deo ſine vicio ſit inſtituta: lʒ a ſe peccato ſit viciata: nõ iõ imutabilis deus humane ꝯditiõis primariam legem mutare debuit: ſiue ab hominum multiplicatiõe deſiſtere.

An aĩa ſit talis qualis a deo creatur.

b Ic a quibuſdam queri ſolet vtrũ aĩa talis ſit ante baptiſmũ qualis a deo creatur. Quod nõ eſſe probare conãtur hoc modo. anima i corpore creatur: i cuius ꝯiũctiõe peccato maculatur: ꝙ cito igit̃ eſt peccatuʒ habet: nec prius fuit ꝙ pctm̃ habuerit. Nõ eſt igitur talis qualis a deo creatur. Creatur enim a deo innocẽs ⁊ ſine vitio: ⁊ nũ ꝙ talis eſt. Ad quod dici poteſt: q2 nõ oĩo talis eſt qualem eam deus fec̃. Deus enim eam bonam fec̃: ⁊ bonitatem ei ſine corruptione indidit: ⁊ dr̃ illa naturalis bonitas quam i creatiõe a ꝯditore ſuſcepit. quam bonitatem per pctm̃ penitus nõ amiſit: ſʒ vitiatam habuit: quam deus tamẽ ſine vitio fec̃. Si. n. res bona nõ eẽt aĩa: in ea malũ eẽ neq͛ret cũ ñ poſſit malũ eẽ niſi i bono: vt poſt dicetur. Non igitur oĩo talis eſt aĩa qualis eſt a deo creata. Sicut qs pollutas habẽs man⁹ nõ tale habuit pomũ quale ego dedi mũdis manibus. ego enim dedi mũdum.

An anime ex creatiõe ſint equales i donis naturalibus.

i Llud quoq3 ñ incõgrue queri ſolet: vtruʒ omnes anime ex creatiõe equales ſint: an alie aliis excellentiores. Pluribus non irrationabiliter videtur ꝙ ex ipſa creatione alie aliis excellant in naturalibus donis: vt i eſſẽtia. alia aliis ſit ſubtilior ⁊ ad intelligendum memorandumq3 habilior: vtpote acutiori ingenio ⁊ perſpicatiori intellectu predita. Quod non improbabiliter dicitur cum in angelis ita fuiſſe conſtet. ⁊ licet naturalibus donis alie pre aliis polleant: tamen ante baptiſmum a corpore diſcedentes parem penam: ⁊ poſt baptiſmum ſtatim equalem coronam ſortiuntur: quia ingenii acumen vel tarditas premium vel penam in futuro nõ collocat.

q Uoniã ſupra dictum eſt peccatum originale ⁊c. Poſtq3 oſtendit qualiter originale peccatũ tractat̃ a parentib⁹. Hic oſtendit qualiter per baptiſmum dimittatur ⁊ diuiditur in partes duas. In pͥma oſtẽdit ſm̃ quid originale in baptiſmo tollat̃: ⁊ ſʒ qd maneat. In ſecũda inq͛rit que ſit cã illius concupiſcentie que per baptiſmum non tollitur: ſed poſt baptiſmum manet. ibi. Preterea ſolet queri vtrum concupiſcentia ⁊c. Prima diuiditur in duas. In prima oſtendit quõ p baptiſmũ originale remittat̃ quãtũ ad aĩam. In ſecũda inquirit vtrũ etiaʒ purgetur homo a feditate carnis. ibi. Solet queri vtrum ipſa caro ⁊c. Prima diuidit̃ in tres. In prima mouet dubitationẽ. In ſecunda ponit ſolutionẽ oſtẽdẽs ꝙ duobus modis originale tolli dr̃. ibi. Sed lʒ remaneat

concupiſcentia ⁊c. In tertia modos magis explicat
⁊ auctoritatibus confirmat. ibi. Multiplici vero rō
ne ⁊c. ⁊ pmo oñdit ꝙ originale peccatū p baptiſmū
ſolui dr̄: inq̄ ſātū reatus eius tollit. Secūdo ꝙ ſolui
dr̄: inquantum concupiſcentia ipſa mitigat. ibi. De
inde idem ipſe oſtendit ⁊c. Preterea ſolet queri ⁊c.
Hic inquirit. vtrum concupiſcentie remanētis poſt
baptiſmum deus ſit cā ⁊ ꝯcupia illa ſimul cū reatu: ⁊
infectione macule trahat. Ideo circa hoc tria facit
Primo inquirit vtrū illius concupiſcentie deus ſit
actor. Secūdo inq̄rit vtrū diuine iuſtitie hoc ꝯueni
ens ſit vt pro peccato parētis natus reatū pene icur
rat. ibi. Solet etiam queri. Tertio inquirit quomō
diuinā ſapiam deceat vt eius opus. ſ. aia ſtatī i ſua
creatione inficiat. ibi. Si vero querit ⁊c. Circa ſe-
cūdū duo facit. Primo determinat pncipalē qōnē. ⁊
q: reatus ſequitur volūtariū in peccato ſine quo nul
lus ad penā obligat. Iō ſecūdo oſtēdit quomō origi
nale peccatū neceſſariū ⁊ volūtariū dici poſſit. ibi. Il
lud etiā nō immerito ⁊c. Circa tertiū tria facit. Primo
oſtendit quomō diuinā ſapiētiā deceat hoc ꝙ aia ſta
tim macula originali inficit ex corporis ſui ꝯiūctiōe.
Secūdo inquirit vtrū aia aliqñ in ſui puritate pma
neat qualem deus creauit an ſtatī in primordio ſue
creatōis maculetur. ibi. Hoc a quibuſdā queri ſolet
⁊c. Tertio inquirit ſuppoſito ꝙ non vtrum vna aia
alteri ex ipſa ſui creatione in bonitate naturali prefe
ratur. Illud ergo non incongrue queri ſolet ⁊c. Hic
eſt duplex queſtio. Primo quomodo per baptiſmū
originale diuinitus tollatur. Secundo de cauſa eius
vtrum etiam ſimiliter diuinitus hoc ſit ꝙ homo ori-
ginale incurrat. ¶ Circa primū querūtur tria. Pri
mo vtrum culpa originalis per baptiſmū ſoluatur.
Secundo vtrum pena originalem culpā ꝯſequēs
poſt baptiſmum remaneat. Tertio vtrum originalis
concupiſcentia in quibuſdam maior ⁊ in quibuſdam
minor inueniatur.

Ad primū ſic pcedit. Videtur ꝙ p baptiſmū
a originalis culpa non tollatur. Priuatio enī
non tollitur niſi habitus oppoſitus reſtituat:
ſed originalis iuſtitia cuius puatio eſt originale pec-
catum per baptiſmum non reſtitui cum non remane
at debitus ordo inferiorum virium ad rationem. er
go nec originale peccatum per baptiſmum tollitur.
¶ Preterea. in baptiſmo eſt duplex res vna que ē
res: ⁊ ſignum. ſ. caracter: ⁊ alia que eſt res tantū. ſ.
gratia. ſi ergo baptiſmus peccatum originale delet
aut hoc erit virtute caracteris quem imprimit: aut
virtute gratie quā confert. ſi virtute caracteris: cū
igitur caracterem conſequantur ēt ficte accedentes
ſequeretur ꝙ eis etiam originalis culpa dimitteret:
⁊ ſic aliquis i mortali exiſtens peccato: a culpa aliq̄
purgaretur quod eſt inconueniens. ſi autē virtute
gratie: gratia autem poſt baptiſmum frequenter per
peccatum mortale amittitur. ergo oporteret ꝙ origi-
nale per quodlibet ſequens mortale rediret: ſed pec
catum originale non niſi per baptiſmum poteſt pur-
gari. ergo oporteret ꝙ quandocūq̄ aliquis de pec-
cato mortali pniam agit ſimul etiā ꝯtra peccatū ori
ginale baptizetur. ¶ Preterea. ſicut ſe hꝫ actus in
peccato actuali vt materialiter deformitati ſubſtās:
ita etiā ꝯcupia in originali vt ſupra dictum eſt: ſꝫ nō
pōt eſſe ꝙ deformitas peccati tollat manente actu
peccati: q: tales actus ſunt qui bene fieri nō poſſunt
ergo ⁊ manente tali concupiſcentia non poteſt origi
nalis culpa deleri. Si dicatur ꝙ non manet intenſa
ſed diminuitur. ¶ Contra. Magis ⁊ minus non di
uerſificant ſpeciem: ſed pena ⁊ culpa nominant di-
uerſas ſpecies mali. ergo non poteſt eſſe vt intenſa
concupiſcentia ſit culpa ⁊ remiſſa ſit tantum pena.
¶ Preterea. ſi dicatur ꝙ non ſoluitur niſi quantum
ad reatum. ¶ Cōtra. Reatus conſequitur defo[r]mi
tatem: q: ad hoc pena infligit vt culpe deformitas
ordinetur per penam que i ſe deordinata eſt. ſi ergo
originale peccatum quantum ad deformitatem ma-
cule non tollitur: videtur ꝙ nec etiam quantum ad
reatum ſolui poſſit. ¶ Preterea. quales ſunt habi-
tus tales actus reddunt vt in ſecundo ethicorū dr̄.
ſed concupiſcere quod procedit ex concupiſcentia
inordinata eſt peccatum poſt baptiſmū ſicut ⁊ ante.
ergo ⁊ ipſa concupiſcentia per baptiſmum rationem
culpe non amittit. ¶ Contra. Ro. vi. qui mortuus ē
peccato iuſtificatus eſt a delicto: ſed baptizatus per
baptiſmum cōmoritur ⁊ conſepelitur chriſto vt ibi-
dem apoſtolus dicit. ergo oportet ꝙ per baptiſmum
omne peccatum preterite vite deleatur niſi effectus
baptiſmi ex parte baptizati impediatur. ¶ Prete-
rea. non poteſt aliquis eſſe ſimul filius gratie: ⁊ filius
ire: ſed per originale peccatum naſcimur filii ire: vt
ephe. ij. eramus natura filii ire ⁊c. per baptiſmū au
tem regeneramur in filios gratie. Ergo non poteſt eē
ꝙ poſt baptiſmum originalis culpa remaneat.

¶ Reſpondeo dō: ꝙ de remiſſione culpe originalis
oportet nos loqui proportionaliter ad remiſſionem
culpe actualis: ex actu enim peccati duplex effectus
in peccante relinquitur. ſ. priuatio gratie ex ratio-
ne auerſionis a fine: ⁊ diſpoſitio quedam ad ſimilem
actum quam actus peccati inducit ex ratione cōuer
ſionis: ⁊ ex hoc ipō ꝙ gratia priuatus eſt propria vo
luntate reatum pene incurrit. vnde gratia ſibi reſti-
tuta ſimul: ⁊ macula illa tollitur que in defectu gra-
tie conſiſtebat: ⁊ obligatio ad penam que reatus di-
citur: diſpoſitio vero ex actu peccati inducta non ex
toto ſtatim tollitur: ſed minuitur: inquantum gratia
inclinat ad contrarium illius diſpoſitionis: ſed poſt
modum per conſuetudinem bonorum operum etiā
illa diſpoſitio tollitur: ⁊ in contrarium mutatur. Si-
militer etiam ex actu nature qui eſt carnis propaga
tio relinquitur quedā diſpoſitio inclinans ad malū
in ipſa natura generata que concupiſcentia: ⁊ fomes
dicitur: ⁊ ex hoc ipſo ꝙ illa nature corruptio in ſe vir
tutem peccati ex quo cāta eſt continens perſonam
attingit ipſam indignam dei gratia efficit. vnde re-
linquitur macula defectus gratie i anima: ⁊ per hoc
etiam ad reatum pene obligatur vt. ſ. premio illo ca
reat quod gratie debebatur. per baptiſmum autem
gratia confertur cuius virtute illa infectio ab homi-
ne tollitur que ex natura in perſonam deuoluebatur
⁊ ſm̄ hoc anima purgatur a macula culpe: ⁊ per con-
ſequens ſoluitur reatus pene. Illa autem diſpoſitio
ad malum que fomes: ⁊ concupiſcentia dicitur non
ex toto tollitur: q: illa diſpoſitio ſequitur conditio-
nem nature baptiſmus autem non purgat naturam
niſi quantum pertinet ad infectionē perſone. ⁊ ideo
illa diſpoſitio ex toto non tollitur vſq̄ ad ſtatum bea
titudinis quo natura perfecte curabitur: ſed tamen
diſpoſitio illa per baptiſmum minuitur inquantum
gratia quam quis in baptiſmo conſequitur in contra
riū inclinat ei ad qđ fomes diſponebat: ⁊ ita virtus
fomitis in nobis minuitur per auxilium gratie.

¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ in originali iuſticia erat aliquid quaſi formale. ſ. ipſa rectitudo volũtatis: ⁊ ſecũdũ hoc ſibi opponitur culpe deformitas erat in ea ẽt aliqd quaſi materiale. ſ. ordo rectitudis impreſſus in inferioribus viribus: ⁊ quãtũ ad h̄ opponiẗ ſibi ↄcupia ⁊ fomes. Quis ḡ nõ reſtituaẗ originalis iuſtitia: quãtũ ad id qđ materiale in ipſa erat reſtituiẗ. tñ quãtũ ad rectitudinẽ volũtatis ex cuius priuatione rõ culpe merat: ⁊ ꝓp hoc id qđ culpe ẽ tollitur ꝑ baptiſmũ: ſed aliquid penale remanet. ¶ Ad ſecũdũ đđ: ꝙ baptiſmus virtute gratie quã ↄfert ex qua rectitudo volũtatis cãẗ originalem culpã delꝫ non tñ ſeqᷓ̄ẗ ꝙ ſubtracta gratia original' culpa redeat. Cum enim oium peccatoꝝ mortaliũ genera h̄ cõe hñ̃ant: ꝙ gratiam tollũt: non tñ oium ẽ vna macula: ſꝫ diuerſe ſm̄ ꝙ defectus gratie ad diuerſas cãs refertur. vnde defectus gratie ex actu luxurie ꝓueniens eſt macula illius peccati: ⁊ ſic de aliis. vnde non redit macula alicuius quãtũcũqꝫ gratia ſubtrahaẗ niſi ꝑ reiterationẽ cauſe: cã aũt ꝑ quã macula original' relinquebatur in aĩa erat ipſa ꝓpagatio hũane nature quã ĩpoſſibile eſt reiterari circa eundẽ hoiẽꝫ. ⁊ ideo macula originalis redire non poteſt: ſed defectus illi gratie qui peccatũ mortale: incidit erit macula: et luxurie ⁊ homicidii: ⁊ ſic de aliis. ¶ Ad tertiũ đđ: ꝙ non eodẽ mõ ſe hꝫ ↄcupia: ⁊ fomes ad originalẽ maculã: ſicut actus peccati ad maculam actualem: ↄcupiſcentia enim: ⁊ ſi quodãmodo ad maculã originalem materialiter ſe habeat: nõ tñ eſt: cã eius ſecũdũ ꝙ in eodem ſubiecto inueniuntur: ſed actus peccati cãt actualẽ maculã. ⁊ iđ nõ poteſt ↄtingere: vt actus maneat: ⁊ maculã: ⁊ reatus tranſeat: ſicut in originali manente concupiſcentia tranſit reatus ⁊ macula.

¶ Ad quartum dicendum: ꝙ intenſio ⁊ remiſſio nũquam ſpeciei diuerſitatem cauſant: ſed quandoqꝫ ex ſpeciei diuerſitate conſequuntur. quando enim intẽſio ⁊ remiſſio ſuper vnam naturam fundantur q̃ decreſcit ⁊ proficit: tunc nec diuerſitatem ſpeciei cauſant: nec ab ea cauſantur: vt patet quando eadeꝫ albedo intenditur ⁊ remittitur: quandoqꝫ vero ſuper diuerſas naturas intenſio ⁊ remiſſio fundãtur: ⁊ tũc intenſio ⁊ remiſſio: ex diuerſitate ſpeciei proueniunt: ſicut dicitur angelus homine ĩtelligentior: ⁊ ſicut dicitur color illuſtratus viſibilior q̃ ſine lumine: q: lumen eſt illud per quod efficitur viſibile in actu: ita etiam intẽſio ⁊ remiſio fomitis ſuper diuerſam naturam fundantur: dicitur enim intenſus ſm̄ ꝙ ad ſuum formale coniungitur quod eſt defectus iuſtitie: ⁊ remiſſius ſecundum ꝙ a tali defectu ſeparatur.

¶ Ad quintum dicendum: ꝙ ſicut tranſit reatus: ita etiam macula tranſit. vnde hoc concedendum eſt ꝙ obiectio concludit. ¶ Ad ſextum dicendum: ꝙ etiaꝫ in peccatis actualibus contingit diſpoſitionem peccati remanere gratia adueniente: ⁊ tunc. ſi ex diſpoſitione illa aliquis actus ſequatur peccati rationem habebit: Quis diſpoſitio illa qua actum cauſat culpa non eſſet: ita etiam q̃uis concupiſcere quod eſt actꝰ fomitis poſt baptiſmum ſit culpa: non tamen oportet ꝙ fomes poſt baptiſmum ſub ratione culpe remaneat: nec oportet eſſe ſimilitudinem inter actum ⁊ habitum: ſicut culpe ad culpam: ſed ex parte conuerſionis vt actus ad illud obiectum terminetur ad quod habitus inclinabat.

a O ſecundum ſic ꝓceditur. Videẗ ꝙ pena originalis peccati poſt baptiſmuꝫ remanere non debeat. Iniuſtum enim eſt vt ſine culpa aliquos puniatur: ſed per baptiſmũ originalis culpa tollitur vt dictum eſt. ergo iuſtum eſſet ꝙ pena remaneret. ¶ Preterea. iuſtitia gratuita potẽtior eſt q̃ originalis: ſed originali iuſtitia manente in anima nihil penale in ea erat: nec rebellio carnis ad ſpũ: nec etiam corruptio ⁊ paſſibilitas. cum ergo per baptiſmuꝫ gratuita iuſtitia conferatur: videtur ꝙ pena remanere non debeat poſt baptiſmum. ¶ Preterea. generatio ſpiritualis potentior eſt q̃ carnalis: quia nõ ſicut delictum: ita ⁊ donuꝫ immo multo amplius vt Ro. v. dicitur: ſed generatio carnalis inducit corruptionem culpe ⁊ pẽne. ergo generatio ſpiritualis que eſt per baptiſmum vtrũqꝫ tollere dicit. Si dicatur ꝙ non eſt ex defectu baptiſmi quin pena tollatur: ſed quia eſt vtile: ⁊ expediens ⁊ promouens in ſalutem. ¶ Contra. Vnumquodqꝫ iudicandum eſt ſecundum id quod per ſe ſibi conuenit magis q̃ ſecundum id quod per accidens debetur: ſed fomes per ſe ad malum inclinat: nõ autem niſi per accidẽs in bonum promoueẗ inquantum aliquis reſiſtendo coatur: vel ſecundum ꝙ aliquis humilior redditur. ergo magis eſſet expediens homini fomitem nõ habere q̃ ꝙ ipſum habeat. ¶ Preterea. gratia que in baptiſmo confertur fomitem diminuit: ſed augmentata cauſa creſcit effectus. ergo ſi maior gratia infundatur fomes plus minorabitur. ergo tantum poterit gratia augmentari ꝙ fomes ex toto tolleẗ. ¶ Cõtra. Galat. v°. caro concupiſcit aduerſus ſpũ ⁊c. ⁊ tañ illis loquitur qui per baptiſmum renati erant. ergo per baptiſmum talis rebellio non tollitur. hoc etiam habetur per illud Ro. vii. non ego operor illud ſed quod habitat in me peccatum. i. fomes peccati vt gloſa. dicit. ¶ Preterea. ex concupiſcentia parentis procedit originale in proleꝫ vt ſupra dictum eſt. ſi ergo baptizatus concupiſcentiam fomitis non haberet poſt baptiſmum nullus in peccato originali filium generaret: ⁊ hoc ſupra improbatũ eſt a magr̃o. ergo baptiſmus concupiſcentiam non tollit ex toto.

¶ Reſpondeo đđ: ꝙ peccatũ originale eſt primo et per ſe infectio nature ⁊ per conſequens inficit perſonam ſm̄ ꝙ diſpõ nature in perſonam redundat: ⁊ ſꝫ hoc duplex pena originali debetur. vna inquantum ꝑſonã inficit. ſ. carentia diuine viſionis. viſio eniꝫ diuina actũ quẽdã deſignat: actus aũt oĩs perſone eſt: q: actus indiuiduorum ſunt vt phs dicit. vnde ⁊ carentia viſionis ad perſonam referenda eſt cum oppoſita ſint circa idem: alia pena debetur ſibi inquantum naturam inficit: ſicut neceſſitas moriendi paſſibilitas rebellio carnis ad ſpiritum: ⁊ huiuſmodi que omnia ex principiis nature cauſantur: ⁊ ſpecieꝫ totã conſequuntur niſi miraculoſe aliter cõtingat. đđ. ẽ. ḡ ꝙ baptiſmus infectionem originalis mundat ſecundum ꝙ infectio nature in perſonam redundat. ⁊ ideo per baptiſmum illa bona tollitur que perſone debetur. ſ. carentia diuine viſionis: non auteꝫ baptiſmus remouet infectionem nature ſecundum ꝙ ad naturaꝫ per ſe refertur: ſed hoc erit in patria quando noſtra natura perfecte libertati reſtituetur. ⁊ ideo oportet ꝙ remaneat illa pena poſt baptiſmum que culpe originali debetur ſecundum ꝙ naturam inficit: ⁊ huiuſmodi eſt fomes neceſſitas moriẽdi ⁊ huiuſmodi.

¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ ſm̄ hoc ꝙ culpa deletur etiam pena ſibi reſpondens tollitur: vt ex dictis patet. ⁊ ideo nihil iniuſtum conſequitur.

¶ Ad ſecundum dicendū: ꝙ in omni effectu quod
per ſe iuſtitie eſt potentior eſt gratuita iuſtitia q̃ ori-
ginalis: ſed excludere huiuſmōi penalitates n̄ ē effe
ctus iuſtitie inquantum iuſtitia eſt: ſed fuit effectus
originalis iuſtitie ratione cuiuſdam accidentis ſibi
annexi inquantum. ſ. fuit continuata: ⁊ non interciſa
in natura humana: decuit enim: vt ſicut anima ſine
interruptione in deum dirigebatur per iuſtitiam: ita
etiam corpus aīe ſine interruptione totaliter obedi-
ret. ⁊ ideo non oportet ꝙ ille effectus gratuite iuſti-
tie conueniat cum facta fuerit interruptio rectitudi-
nis humane nature ad deum. ¶ Ad tertium dicen-
dum: ꝙ generatio ſpūal' efficatior eſt in eo ad quod
ordinatur q̃ generatio corporalis generatio autem
corporalis terminatur per ſe ad naturam: q: forma
eſt terminus generationis: ſed generatio ſpiritualis
terminatur ad perfectionem perſone que eſt per gra
tiam. ⁊ ideo plus mundat generatio ſpūalis perſonā
q̃ generatio corporalis inficere poſſit. Generatio
enim corporalis non poteſt inficere perſonam niſi in
fectione originali. ſed generatio ſpūalis purgat per
ſonam a culpa originali ⁊ actuali. ſed huiuſmodi de
fectus penales. principia nature conſequuntur vt di
ctum eſt. vnde ſe habet magis generatio corporalis
ad eos inducendum q̃ generatio ſpiritualis ad eoſ
curandum. ¶ Ad quartum dicendū: ꝙ ſimpliciter
loquēdo melius eſſet homini fomite carere q̃ ipſuʒ
habere conſtat enim ꝙ ex habundantia grauē fit in
aliquibus ꝙ a fomite liberantur: ſed quo ad quid: et
quantum ad aliquem ſtatum hominis expedit fomi
tem habere ne in ſuperbiam elatus cadat: ⁊ hoc etiā
obiectio concludebat. ¶ Ad quintum dō: ꝙ quantū
cūqʒ de gratia baptiſmali in baptiſmo infundatur nū
quam tamen pōt hoc efficere vt ex toto tollat fomitē
q: gratia illa non eſt ordinata niſi ad curandum inſe
ctionem perſone ex infectione nature ꝓcedentē: poſ
ſet tamen deus alterius generis gratiam infundere
per quam totum tolleret: vt ſic ſimul ⁊ perſone ⁊ na
ture infectio gratie cederet.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur ꝙ fomes
a ⁊ concupiſcentia in quibuſdā plus ⁊ in q̄buſ-
dam minus inueniatur. Multiplicata enim.
cauſa multiplicatur effectus: ſed ex feditate coitus ī
fectio fomitis cauſatur: cum ergo quanto magis ho.
mo a primo generante diſtat tanto plures tales act⁹
inficientes inueniantur: videtur ꝙ ſemper in prole ī.
ueniat maior infectio fomitis q̃ in parēte. ¶ Pre.
terea fomes nihil aliud dicit q̃ pronitatem quandaʒ
ad inordinate concupiſcendum: ſed ex naturali com
plexione. vnus alio pronior naſcitur ad luxuriaʒ vel
ad iram vel ad quodlibet aliud genus peccati. ergo
vnus naſcitur cuʒ maiori infectione fomitis q̃ ali⁹.
¶ Preterea ex conſuetudine actuū ⁊ diſſuetudine
relinquitur in agente per voluntatatem maior faci-
litas ⁊ difficultas ad aliquid agenduʒ: ſed contingit
aliquos concupiſcentie operibus operam dantes eē
alios autem ab eis retrahi honeſtis exercitiis occu-
patos. ergo in quibuſdam inuenitur fomes intenſior
q̃ i aliis. ¶ Preterea ſicut corruptio fomitis ex pec
cato primi parentis procedit: ita etiam ⁊ alie pena-
litates vt paſſibilitas ⁊ mortalitas: ⁊ huiuſmodi: ſed
alie penalitates ſemper in homine creſcunt quanto
humana natura a primo parēte longius recedit per
ſucceſſionem generationis: q: cōiter dicitur ꝙ homi
nes ſunt nūc breuioris vite: ⁊ minoris virtutis q̃ an
tiquitus: ergo ⁊ ſimili ratione corruptio fomitis ma
gis in filiis q̃ in parentibus inuenitur. ¶ Preterea
conſtat ꝙ alie penalitates intenduntur ⁊ remittunt
ſm diuerſas complexiones corporis ex qua cauſat:
ꝙ quidam ſunt aliis paſſibiliores ⁊ breuioris vite. ſi
ergo per eandem cauſam inuenitur in nobis fomes
per quam: ⁊ alie paſſibilitates: videtur ꝙ ſm diuer-
ſas complexiones hominum intendatur ⁊ remittat.
¶ Contra. Cōſequens naturā equaliter inuenitur i
omnibus habentibus naturam: ſed fomes conſequi-
tur humanam naturam: ſicut corruptio eius ſicut dic
tum eſt. ergo cum omnes homines equaliter huma-
nam naturam pticipent: videtur ꝙ etiam equaliter
corruptionem fomitis incurrant. ¶ Preterea: equa
litas pene debet reſpondere equalitati culpe: cū er-
go non ſit maior culpa originalis in vno q̃ in alio: q:
vna pena omnibus pro illa culpa debetur. ſ. carētia
viſionis diuine: videtur ꝙ etiam infectio originalis
non ſit in vno magis q̃ in alio. ¶ Reſpondeo dō: ꝙ
cum corruptio fomitis ſit per ſe infectio humane na
ture oportet idem eſſe iudicium de intenſione eius
⁊ de intenſione humane nature: natura autem ipſa
poteſt conſiderari dupliciter: vel quantum ad ratio
nem ſpeciei: ⁊ ſic equaliter in omnibus inuenit: vel
inquantuʒ redundat perfectio nature in perfectio-
nem indiuidui per modum quo ex principiis ſpeciei
ſequuntur operationes indiuiduoruʒ: ⁊ ſm hoc vn⁹.
homo alio eſt potentior in explendis operationibus
ſpeciem concernentibus. vnus enim alio promptior
eſt: ad intelligendum vel ad ratiocinandum: ⁊ ſic de
aliis. ſimiliter eſt etiam de corruptione fomitis: q: ſi
conſideretur ſm ꝙ per ſe naturaʒ reſpicit: ſic procul
dubio equaliter in omnibus inuenitur: ⁊ hec eſt abſolu
ta conſideratio eius: quod enim ſubtrahatur rectitu
do illa que omnes vires anime in vnum cōtinebat.
hoc omnibus equaliter conuenit: q: priuatio quantū
in ſe eſt non ſuſcipit magis ⁊ minus: ſed ſi conſidere
tur ſm hoc ꝙ infectio originalis redūdat in infectio-
nem perſone inquantum potentie ſua rectitudine ca
rentes in turpes operationes inclinant: ſic in vno ē
maior corruptio fomitis q̃ in alio. ſ. inquantum vel
per naturalem complexionem vel per conſuetudinē
concupiſcibilis vel iraſcibilis in vno eſt efficatior ⁊
feruentior ad ſuum actum q̃ in alio: ⁊ per hunc etiā
modum fomes dicitur poſt baptiſmum diminui in-
quantum gratia retardat impetum concupiſcibilis
⁊ iraſcibilis in contrarios actus inclinans. ¶ Ad p̄
mum ergo dicendū: ꝙ cauſa inducens originale pec
catum non eſt actualis dilectio que eſt in coitu: ſʒ cō
cupiſcentia habitualis que eſt in generante: illa aūt
non poteſt maiorem concupiſcentiam inducere in p̄
le q̃ ſit i parēte: q: generās generat ſibi ſimile. ⁊ ideo.
non ſequitur ꝙ poſt multas generatōes aliquis ma
gis ſit infectus originali peccato: ſed eodeʒ modo ſi
cut ⁊ omnes proprietates naturaʒ conſequentes eo
dem modo in tota natura inueniuntur. ¶ Ad ſecun
dum dicenduʒ: ꝙ diuerſitas complexionis eſt: ex di
uerſa diſpoſitione materie que principiuʒ indiuidua-
tionis eſt que quanto magis eſt diſpoſita tanto per-
fectius naturam ſpeciei conſequitur ſm quod ē prin
cipium perſonalium operationum: ⁊ per hunc etiam
modum poteſt eſſe fomes in quibuſdam intenſior in
comparatione ad operationes que indiuiduo debē-
tur: non autem abſolute prout naturaʒ reſpicit: ⁊ per
hoc patʒ ſolutio. ¶ Ad tertiū q: ēt illa facilitas que

er conſuetudine relinquitur eſt ſm hoc ꝙ potētie in
clinātur ad actus indiuidui. ℭ Ad quartum dicen-
dum: ꝙ alie paſſibilitates non ſunt modo magis ī ho
mine ꝙꝫ antiquitus fuerint a tempore diluuii. vnde
etiā dauid de hominibus ſui temporis loquitur dies
annorꝫ noſtrorum in ipſis ſeptuaginta annis: ſꝫ ve
rum eſt ꝙ ante diluuium homines diucius viuebant
virtute diuina hoc faciēte ad generis humani mul-
tiplicationem. ℭ Ad quintum dicendum ꝙ alie paſ
ſibilitates vt mortalitas: ⁊ huiuſmodi non intendun
tur ⁊ remittuntur er diuerſitate complerionis ſm ꝙ
naturam reſpiciunt. vnde mortale prout eſt differē
tia naturam ſpeciei conſtituens non recipit magis
⁊ minus: ſed ſolum ſm ꝙ ad conſiſtentiam ⁊ opera-
tiones indiuidui cōparantur.

Einde queritur de cauſa originalis infectio
d tuis ⁊ circa hoc queruntur tria. Primo. vtrū
a deo ſit. Secundo. vtrum diuinam ſapien
tiam deceat ꝙ hoc modo permittit animam macula
ri. Tertio. vtruꝫ anime er ſua creatione ſint inequa
les vt magiſter in littera dicit.

D primum ſic proceditur. Videtur ꝙ infec
a tio originalis a deo ſit. Anima enim dū crea
tur infundit vt aug. dicit: ſed anima ī infuſio-
ne maculatur. ergo ⁊ creatione: ⁊ ſic a deo maculam
habet. ℭ Preterea. magiſter ſupra dirit: ꝙ ſi ange-
lus in primordio ſue creationis malus fuiſſet ſeque
retur deum mali eſſe actorē: ſed anima in principio
ſue creatiōis maculata eſt. ergo ſequitur ꝙ illius ma
cule deus ſit cauſa. Preterea. vt Aug. dicit om
nis pena a deo eſt: ſed hec infectio precipue ſecundū
ꝙ poſt baptiſmum remanet pena quedam eſt. ergo a
deo eſt. ℭ Preterea. quicquid cōſequitur principia
nature procedit ab auctore nature: ſed huiuſmodi
deordinatio er principiis nature conſequitur vt ſu-
pra dictū eſt inquantum quelibet uis naturaliter
in ſuum obiectum tendit. ergo a deo qui eſt actor na
ture procedit. ℭ Preterea. nihil eſt ordinatum ad
bonum niſi quod a deo eſt: ſed fomes eſt promouens
ad bonum marime ſm ꝙ poſt baptiſmum remanet.
ergo a deo eſt. ℭ Contra. Damaſcenus dicit ꝙ xps
aſſumpſit quod in natura noſtra plātauit: ſed corrup
tionem ſomitis non aſſumpſit. ergo fomes in natura
noſtra ab ipſo non eſt. ℭ Preterea. Aug. dicit ꝙ il-
lud quo homo ſit deterior non poteſt eſſe a deo: ſed
per infectionem fomitis tota humana natura dete-
riorata eſt. ergo talis infectio a deo nō eſt. ℭ Reſpō
deo dō: ꝙ in infectione originalis peccati eſt cōſide
rare rationem culpe ⁊ pene. Culpe ſiquidem ratio-
nem habet inquantum er voluntate inordinata pri-
mi parentis talis defectus conſecutus eſt. vnde ſicut
actuale peccatum ipſius ade per quod volūtas eiꝰ
deordinata eſt non habet deum auctorem: ita etiam
nec ab ipſo eſt totus defectus conſequens ſm ꝙ rō
nem culpe habet. ſi autem conſideretur ſm ꝙ deficit
ab aliqua perfectione: ſic pena eſt: ⁊ huiuſmodi pene
quidem deus cauſa eſt. Sed ſciendum eſt: ꝙ non eo
dem modo eſt cauſa omnis pene. Quedam enim pe
na eſt per inflictionem alicuius contrarii affligētis
vel corrumpentis: ⁊ talis quidē pena eſt a deo agē
te a quo omnis actio ſm ꝙ ordinata eſt ⁊ paſſio per
conſequens principium ſumit omnis autēꝫ pena cū
iuſta ſit ordinata eſt. Quedaꝫ vero pena eſt que ſim
pliciter in ablatione vel defectu conſiſtit: ſicut ē ſub
tractio gratie ⁊ aliquid huiuſmodi: ⁊ hec quidem pe
ne a deo ſunt non quidem ſicut ab agente aliquid: ſꝫ
potius ſicut a non influente talem perfectionem: qꝛ
in ipſo eſt influere ⁊ non influere ⁊ vtriſqꝫ ſua volū
tas cauſa eſt. ſi ergo conſideretur fomes ſm quod ē
pena non dicet aliquam penaꝫ inflictam: qꝛ ſuper na
turalia principia non ſupponit aliquid poſitiue in ho
mine: ſed pertinet ad illud genus penarum quod
in ſolo defectu conſiſtit: er hoc enim concupiſcentia
⁊ fomes inordinate inclinant quod ſubtractuꝫ ē vin
culum originalis iuſtitie inferiores vires ī obidiētiā
rationis conuertens: ⁊ ſm hoc dicitur huiuſmodi pe
ne deus cauſa eſſe inquantum illam originalem iu-
ſtitiam non confert homini nato quam primo homi-
ni creato contulerat. ℭ Ad primum ergo dicendū:
ꝙ creatio ⁊ infuſio licet ſimul ſint reſpectu anime ta
mē differunt: qꝛ creatio dicitur ſm reſpectū ad prin
cipium a quo ē anima tantūꝫ infuſio vero dicitur ſm
reſpectum ad duo. ſ. ad principium a quo procedit:
⁊ ad materiam ꝙꝫ perficit: cum ergo dicitur aīa crea
tione maculatur ablatiuus iſte poteſt denotare habi
tudinem alicuius cauſe: ⁊ ſic falſa eſt: qꝛ creatio ani-
me non eſt cauſa ꝙ maculetur nihil enim er creatiōe
anima habet quod a deo non ſit vel poteſt denotare
concomitantiam: ⁊ ſic vera eſt: qꝛ dūꝫ creatur macu
latur: er quo tamen non ſequitur ꝙ deus macule ac
tor ſit. Cum vero dicitur anima infuſione maculaꝛ:
ſi ablatiuus concomitantiam deſignat abſolute ve-
ra eſt. ſi aūt denotet habitudinem cauſe duplex eſt:
qꝛ vel intelligetur infuſio eſſe cauſa macule er parte
principii a quo: ⁊ ſic falſa eſt vel er parte termini ad
quem: ⁊ ſic vera eſt. ℭ Ad ſecundum dicendum: ꝙ
non eſt ſimile de anima ⁊ de angelo angelus enī cre
tus eſt ū vt forma alterius corporis. vnde non pote
rat er parte materie defectus incidere: ſꝫ oportebat
ꝙ ſi in principio creationis peccati maculam habuiſ
ſet quod er parte creantis eſſet anima vero creatur
vt actus cuiuſdam corporis er cuius coniunctione
poteſt aliquam maculam contrahere: nec ſequiꝛ ꝙ
macule illius deus principium ſit. ℭ Ad tertiūꝫ pa
tet reſponſio per ea que dicta ſunt. ℭ Ad quartum
dicendum: ꝙ ꝙꝫ nis ferri in delectatione carnis ſit dē
natura ipſius concupiſcibilis abſolute conſiderate:
non tamen eſt de natura eius ſm ꝙ eſt humana. i. ꝑ
rationis iudicium nata ordinari: ⁊ precipue ſecundū
hoc ꝙ natura humana potuit eſſe talis perfectio in
ratione qua concupiſcibilem penitus ordinaret: ⁊ iō
quando preter ordinem rationis in ſuum obiectum
fertur er defectu quodaꝫ contingit: ⁊ cauſa iſtius de
fectus inquantum culpe rationem habet er deo non
eſt vt dictum eſt. ℭ Ad quintuꝫ dicendū: ꝙ fomes
per ſe in malum inclinat: ſed ꝙ in bonum promoue-
at hoc eſt per accidens. vnde non ſequitur ꝙ quoli
bet modo conſideratus er deo ſit: qꝛ er quolibet ma
lo aliqua bona per accidens proueniunt.

D ſecundum ſic proceditur. Videtur ꝙ
a diuinam ſapientiaꝫ non deceat ꝙ anima cor
pori infundatur er quo maculam contrahit.
Nullus ſapiens ponit theſaurum ſuum in loco ī quo
inquinatur: ſed anima ꝑcioſiſſimus theſaurus dei ē
imagine dei inſignita. ergo nō decet diuinam ſapien
tiam vt tali corpori infundatur er quo maculam con
trahat. ℭ Preterea. ſi deus aliquem in inferno po
neret ſine propria culpa non eſſet decens iuſtitie eiꝰ
⁊ ſapientie: ſed er hoc ꝙ aīa er īfuſione maculaꝛ rea
tū infernal' pene incurrit. ꝫ ñ decet deū vt tali corpi

eam infundat. ¶ Preterea infectio ſpiritualis ē peior ꝙ̄ corporalis: ſed conſulitur infectis lepra corporali vt a coitu abſtineant ne filios infectos generent. ergo ⁊ multo fortius ⁊ deus inſtituere debuit vt homines a carnali opere ceſſarent ex quo per coitū genitos maculam originalis culpe cōtrahere neceſſe eſt. ¶ Preterea. nullus artifex ſapiens facit tale opus ex quo ſua intentio perfici non poteſt: ſed finis propter quem deus fecit hominem eſt vt eius beatitudine perfruatur: cū ergo per hoc ꝙ anima tali corpori infunditur reatum incurrat vt viſione careat dei: videt̄ ꝙ hoc ſapientiā dei non deceat. ¶ Preterea: vt fulgentius dicit deus illius rei eſt vltor cuius non eſt actor. ergo eadem ratione illius rei nō ē auctor ex qua de neceſſitate ꝯſequitur hoc cuius ē vltor. ſed ex vnione anime ad tale corpus de neceſſitate ſequitur infectio originalis culpe cuius deus ē vltor. ergo tali corpori animam vnire deum non decet.

¶ Contra. Non eſt decens vt deus opera ſua mutet: ſed deus ſic inſtituit vt homines per ſeruā cōmixtionem generarentur: ⁊ ꝙ corpori per coitum ſeminato anima infundatur. ergo non decuit vt deus hoc mutaret. ¶ Preterea. nō ē ſapientis inducere maiorem defectum vt minor defectus vitetur: ſed maior eſſet defectus ſi humanum genus non multiplicaretur per cuius multiplicationē electorum numerus impletur ꝙ̄ ꝙ puer in culpa originali naſcitur. ergo non decet deum vt multiplicationem naturalē humani generis ceſſare faciat ad originalis peccati infectionem vitandā. Reſpondeo dī: ꝙ ſicut bonum gentis diuinius eſt ꝙ̄ bonum hominis vt ī primo ethicorum dicitur: ita etiam bonum vniuerſi prepollet bono particularis rei: ⁊ ſpecialis natur̄. vnde etiam defectus in vniuerſū redundans deterior ē. Si autem humani generis naturalis multiplicatio tolleretur in defectum totius vniuerſi redundaret qr vel ſubtraheretur natura aliqua de vniuerſo q̄ ad perfectionem vniuerſi confert vel etiam alicui pti vniuerſi ſua naturalis pfectio tolleretur ſm ꝙ vnūquodqꝫ natum eſt ſibi ſimile generare ⁊ vtrūqꝫ ī defectum vniuerſitatis redundaret. ⁊ ideo non debuit intermitti humane gnātōis proceſſus naturalis vt ī fectio originalis vitaretur. Et preterea iſte eſt ordo naturalis in rebus vt poſteriori remoto id quod prius eſt remaneat: nec ad eius remotionem tollat̄ ſicut quando remoues vitiū remanet eſſe vt ī libro de cauſis dicitur. Bonitas autem naturalis preexiſtit omni ſuperaddite bonitati: ⁊ acquiſite ⁊ grat̄ collate. vnde ſubtracta illa bonitate quam deus humane nature gratis contulerat. ſ. originalis iuſticia nō congruit ordini quem diuina ſapientia rebus inſtituit vt aliquid eorum que ad naturalem bonitatem ptinent immutetur: ⁊ precipue cū remaneat in natura facultas ad recuperandum illud quod deperditū eſt vel aliquid coexcellentius. Ad primum ergo dicendum: ꝙ ſicut non eſſ ſapiens qui theſaurum ī loco mundo conſeruabilem in immundo reponeret: ita eſſet valde inſipiens qui theſaurum non aliter conſeruabilem non etiam in immundo loco collocaret: ⁊ ꝓcipue ſi emendandi theſaurum poſſibilitas remaneret: dico etiā ꝙ anima habet talem naturam: vt tali corpori vniat̄. vnde ſi tali corpori non vniret̄ oporteret ꝙ vel omnino anima non crearetur vel ꝙ alterius nature eſſet: ⁊ ſi alterius nature eſſet: ⁊ ſi: h natura non eſſet. vnde conſtat ꝙ hanc naturam conſeruari impoſſibile eſt niſi per hunc modum.

Ad ſecundū dicendū: ꝙ pena inferni eſt duplex quedam eſt que pro peccato actuali debetur: ⁊ iſta ē corruptio alicuius boni quod etiam ex naturalib' principiis naturam humanā conſequitur. vnde iniuſtū eſſet vt aliquis talem penam ſubiret niſi per hoc ꝙ propria culpa illam meruiſſet: quedam vero pena ē originali dita que nihil ſubtrahit eorum que nature ex principiis ſuis debentur: ſed aliquid humanā facultatē excedens tollit in quod tamen ordinata erat ꝑ aliquid nature gratis collatū. vñ nulla iniuria iſti hōi fit ſi non ſibi datur quod ſue nature non debetur ſꝫ ꝙ eam accepit. Ad tertium dicendū: ꝙ lepra eſt corruptio illius boni ꝙ principia nature conſequitur: ⁊ ſanari non poteſt. ſed originalis infectio eſt corruptio illius boni quod principia nature non ſequit̄ ⁊ curabilis eſt. ⁊ ideo nō eſt ſimilis ratio de vtroqꝫ.

Ad quartum dicendum: ꝙ ad hoc deus creaturā facit vt vnaqueqꝫ de ſua bonitate pticipet quantū poſſibile eſt, meliuſqꝫ eſt: vt ſm aliquem modum participet ꝙ nullo modo. dico ergo ꝙ quāuis illi qui in peccato originali naſcuntur ſint obnoxii vt priuētur illa pticipatiōe diuine bonitatis que beatos efficit ī patria tamen participant: ⁊ facultatem pticipādi habent ſm modum qui poſſibilis nature eſt ſm ſuorū principiorum conditionem. vnde patet ꝙ non penitus deficit opus dei a fine in quem ordinatum eſt: ⁊ precipue cum venienti in vlteriorem pticipationē facultas non tollatur. Ad quintum dicēdū: ꝙ originali culpe debetur pena ſecūdum hoc ꝙ culpa eſt ⁊ hoc nō habet ex vnione aīe ad corpus: ſed ex voluntate primi parentis ꝙ culpa ſit. vnde quāuis de' animam corpori vniat nō ſequitur ꝙ ſit cā illius cuius vltor eſt.

a D tertium ſic proceditur. Videtur ꝙ anime ex ſui creatiōe nō ſint inequales. Differētia formalis diuerſificat ſpeciem: ſed anima eſt forma corporis. cum ergo omnes homines vni' ſint ſpeciei vr̄ ꝙ ex pte aīe nulla ſit dr̄ia ī hominibus.

¶ Preterea. Gregorius dicit ꝙ oēs homines ſūt natura pares: ſed dignitas rei precipue attendit̄ ſm formā ſuam. ſi ergo vnus hō hꝫ aīam ex creatiōe aīa alterius nobiliorem. vnus homo etiam ſm naturam alii preponeretur quod eſt contra auctoritatē īductam. Preterea. vt in ſecundo de generatiōe dr̄. Idem ſemper eſt natum facere idem. vnde oꝫ ꝙ ab agente vniformi ſit effectus vniformis: ſed anima īmediate a deo creatur: cū ergo ī deo nulla ſit diuerſitas: videtur ꝙ anime inequales ex creatione non ſint. Si dicatur ꝙ q̄uis non habeant diuerſitatem ab agente habet tamen ex materia. Contra forme q̄ ſm diuerſitatem materie diuerſificantur de potētia materie educuntur vt in formis corporalibus patꝫ. ſed anima rationalis non educitur de potentia materie: qr vt in. xvi. de animalibus dr̄ intellectus eſt ab extrinſeco. ergo nec etiam ex diuerſitate materie inequalitas ī animabus eſſe pōt. Pre. in tertio metha. phs dicit ꝙ in indiuiduis vnius ſpēi nō ē ꝑdicatio ſm prius ⁊ poſterius: ſꝫ in diuerſis ſpeciebus contingit eſſe huiuſmodi predicationem: vt: ſ. genus de eis ſm prius ⁊ poſterius predicetur: tunc autem precipue: videtur ꝙ ſpecies per prius generis predicationem recipiat. quando nobiliori forma: ⁊ differentia naturam generis pticipat. ergo in indiuiduis hoc non contingit vt vnus homo nobiliorem formā

q̄ȝ alius poſſideat, ergo videtur ꝙ nec vnus homo
animam ex creatione nobiliorem habeat q̄ȝ alius.
Contra in ſecundo de anima cōmentator dicit ꝙ
diuerſitas materie ex diuerſitate forme ꝓcedit: ſed
videmꝰ ī hominibus ex ꝑte corporis magnā diuerſi
tatē ſm̄ quā vnus alio ad bonū ⁊ malū ꝓmptior eſt
vt pȝ ī diuerſis hominū cōplexionibus, ḡ opȝ ꝙ eoꝝ
aie ex ſua creatiōe diuerſitatē hēant. ¶ Pręt. vide
mus ad ſenſum quoſdā hoies eē melioris intellectꝰ
q̄ȝ alios: ſed bonitas intellectꝰ nō pōt cāri ex ꝑte cor
poris: q꞉ intellectus a corpore abſolutus ē vt ī tertio
de aia ꝓbaṫ, ḡ oȝ ꝙ hoc ꝯtingat ex diuerſitate quam
aie a ſua creatiōe hn̄t. ¶ Reſpōdeo dō: ꝙ de aia et
angelo ē duplex opinio. Quidā eni dicūt aiam ⁊ an-
gelum ex materia ⁊ forma cōpoſitū: vel ex aliquibꝰ
duobꝰ q̄ ſunt ꝑtes eſſentie eius: ⁊ ſecūdū hoc pōt for
te aliquis modus inueniri quo aſſignaṫ dr̄ia aiarum
⁊ angeloꝝ: vt ſint plures in ſpē vna ēt ex ſe ipſis: q꞉
vnitas ſpeciei erit ex ꝑncipio formali in ipſis: diuer
ſitas aūt indiuiduoꝝ ē ex diuerſitate materialis pri-
cipii: ⁊ ex hoc ēt poſſet in eis gradus qdā nobilitatis
attēdi: ⁊ hoc vıꝛ̄ verba magiſtri ſonare qui dicit ex
modo ī aīabus eē dr̄iam quo ēt in angelis ē: ſed q꞉ ſu
pra dictum eſt ſm̄ aliam opinionem: ꝙ aia ⁊ angelꝰ
nature ſimplices ſunt: ⁊ non eſt in eis cōpō niſi ex eē
eſt. ideo oȝ ꝙ quecūqȝ dr̄ia in eis eſt ex ſeipſis: ꝙ ſit
dr̄ia formalis ⁊ ſpeciei diuerſitatem inducens: ⁊ ꝓꝑ
hoc etiam tactum eſt ꝙ in angelis tot ſunt ſpēs quot
indiuidua. ⁊ ideo non eſt poſſibile: vt diuerſitas ani
marum ponatur ad modum illum quo diſtinguūtur
gradus in natura angelica cum omnes aie rōnales
vnius ſpeciei ſint: dr̄ūt aūt numero ſolo: oīs aūt talis
diuerſitas ex materia cātur, ⁊ ideo cum aia non hēat
materiā ꝑtē ſui oȝ ꝙ diuerſitas ⁊ diſtinctio gradus ī
animabus cauſetur ex diuerſitate corporis vt quan-
to corpus melius cōplexionatū fuerit nobilioꝛē aiam
ſortiatur: cum omne quod in aliquo recipitur ꝑ mo-
dum recipientis ſit receptum: ⁊ hoc quidem duplici
ſigno pȝ. primo ex his que diuerſi generis ſunt: quia
vnūquodqȝ inuenitur nobilius genꝰ aīe ꝑticipa-
re quāto corpus eius ad nobiliꝰ genꝰ cōplexionis ꝑ
tingit vt in hominibus brutis ⁊ plantis. vnde etiaȝ
in hiis que ſunt vnius generis ex hoc contingit di-
uerſitas animarum ꝙ eſt in corporibus diuerſitas: ⁊
hoc etiam patet ex ſigno boni intellectus qđ phs in
ſecundo de aia dat itelligere dicens eos qui ſunt bo-
ni tactus: ⁊ molles carne aptos mente eſſe: bonitas
autem tactus ex equalitate complexionis contingit:
q꞉ opȝ vt inſtr̄m tactus inter contraria tangibilia ſit
medium: ⁊ quāto magis peruenit ad medium tanto
melior erit tactus. vnde patȝ ꝙ ex diuerſitate corpo
ris aiarum diuerſitas reſultat. ¶ Ad primū ergo dō
ꝙ diuerſitas formalis eſt duplex quedam que eſt for
me per ſe ſm̄ id quod ad rationem forme pertinet: ⁊
talis diuerſitas forme diuerſitatem ſpeciei inducit.
Eſt autem quedam diuerſitas forme non per ſe: ſed
per accidens ex diuerſitate materie reſultans ſm̄
ꝙ in materia melius diſpoſita dignīꝰ forma ꝑticipaṫ
⁊ talis diuerſitas ſpeciem non diuerſificat: ⁊ h̄ ē di-
uerſitas animarum. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ
Gregorius loquitur de ꝑitate ⁊ imparitate que attē
ditur ſm̄ dn̄iū: ⁊ ſubiectionem: q꞉ vnus homo ex na
tura ſua non hȝ ꝙ dominetur alii. vnde pȝ ꝙ non eſt
ad propoſitum. ¶ Ad tertiū dō: ꝙ q̄ȝuis deꝰ ſit vnū
agens in quo nulla ē diuerſitas: tn̄ q꞉ ꝑ volūtatē agit
pōt multiformes effectus producere: ꝑ libitoꝰ ſue vo
luntatis. ſed hoc eſſe non poteſt ꝙ aliqua in ſpecie
conuenientia in forma habeant diuerſitatem: q꞉ hec
contradictionem implicant. ⁊ ideo oportet ꝙ diuerſi
tas que eſt in animabus eiuſdem ſpeciei in diuerſita
tem materie reducatur. ¶ Ad quartum dicendum:
ꝙ q̄ȝuis anima rationalis non educatur de potentia
materie tamen creatur in materia vt actus ipſius. ⁊
ideo oportet ꝙ in ea ſm̄ moduȝ materie recipiatur.
¶ Ad quintum dō: ſicut ad primum. ¶ Ad ſextū dō
ꝙ diuerſitas materie poteſt accipi dupliciter vel di
uerſitas ꝑtium ſpēi ideſt ꝑtium ſpē dr̄ntium: ſiue for
maliter vt manus pes ⁊ huiuſmodi: ⁊ talˀ diuerſitas
cauſatur ex parte forme: q꞉ ex hoc ꝙ forma eſt talis
oȝ ꝙ corpus ſit ſibi ſic diſpoſitum: eſt autem quedaȝ
diuerſitas materialis tm̄ que ad ſpēm non pertinet
ſed ad indiuiduū tantū: ⁊ illa redundat ex materia
in formam ⁊ non econuerſo. ¶ Ad ſeptimum dicen
duȝ: ꝙ q̄ȝuis intellectus ſit abſolutus a corpore quā
tum ad propriaȝ operationem que corporali organo
non explctur tamen coniunctionem habet ad corpuſ
dupliciter. ſ. ex parte eſſentie anime que forma cor-
poris eſt ⁊ ex parte inferiorum potentiarum ex quibꝰ
intellectus recipit: ⁊ per iſtum moduȝ diuerſitas cor
poris in diuerſitateȝ intellectus redūdat. ¶ Ut poſt
dominari nō valeat ⁊c. videtur ex hoc ꝙ aliquis cū
do poſt concupiſcentias dominium originalis pecca
ti reuocet: ⁊ ita ex actuali culpa originalis redit: ſed
dō ꝙ ꝑ peccatū actuale dupliciter dominium concu
piſcentie reuocatur: uum q꞉ gratia tollitur que impe
tum concupiſcentie mitigabat: uum q꞉ per peccatum
actuale pronitas in peccatum augetur: neutro aūt
modo originale redit: vt ex predictis: patet quia
⁊ ſi gratia ſibi rabitur: non tamen per actum origi-
nis. vnde non originalis macula: ſed actualis con-
ſeqtur. ſimiliter etiam nec ex hoc ꝙ pronitas ꝑ con-
ſuetudinem augetur: quia hoc non pertingit ad id
quod nature eſt q̄ȝ per ſe originale reſcipit: ſed per-
ſonam conſequitur ex actibus perſonalibus relicta.
Pretereat reatu ⁊ maneat actu: ⁊c. actus non ſumi
tur: hic pro operatione: q꞉ ſic originale peccatum in
actu non conſiſtit: ſed per modum quo actus contra
potentiam diuiditur vt id quod iam preſens eſt ac-
tu eſſe dicatur: ſicut cecitas in actu eſſe dicitur quan
do aliquis actu cecus eſt. Quibuſdam videtur ꝙ ſi
cut anima ⁊c. vtraqȝ opinio vera eſt ſm̄ aliquid in-
tellecta: quia ſi accipitur pollutio carnis quantum
ad hoc ꝙ perſonam reſpicit ſic in baptiſmo munda-
tur: vt iam per illam pollutionem anima illius homi
nis infici non poſſit inquantum vero reſpicit natu-
ram: ſic non purgatur: quia infectio illa in prolem ex
actu nature propagatur: non tamen vt aiunt ſit pre-
iudicium veritatis ⁊c. verum eſt ſi intelligatur de
veritate fidei: quia contrarium fidei non eſt tamen
eſt contra veritatem: quam ratio ad inuenire poteſt
⁊ experientia docet. Quia cum infunditur corpori
delectatur carni ⁊c. hoc non poteſt eſſe: quia illa de
lectatio aut diceret operationem aliquam: ⁊ ſic eſſet
peccatum actuale vt magiſter dicit aut diceret na-
turalem inclinationem quaˀ anima corpori coniungi
tur: ⁊ in hoc non poteſt eſſe peccatū: q꞉ quod natura
le eſt malum eſſe non poteſt.

Diſtinctio. Trigeſima tertia.

An peccata hominū p̄cedētiū patrū puuli
originaliter trahant vt peccatum ade.

Redictis aduciendū videt̄: an
peccata p̄cedentium patrum ad
p puuloſ traſcāt: ſicut illud primi
hois delictū i oēs carnaliter ge
nitos diximus redūdaſſe. Et ſi
peccata parētū trāſeant i puulos: vtrū oīuꝫ q
fuerūt ab adā vſqꝫ ad ipſos: in aliquoꝝ ꝛ nō
oium. De hoc Aug. in encb. ambigue diſſe
rit. Videt̄ eni approbate peccata parētū p̄ce
dētiū iputati puulis: nō oīum tn̄ q fuerūt ab
adā: ne iportabili ꝛ nimia ſarcina i pena etet
na grauarent̄ puuli: ſꝫ tm̄ eoꝝ parētū: q eos
a quarta generatiōe p̄ceſſerūt. Qd̄ ꝯſtinat il
lis verbis quibus i exodo dn̄s ait: Ego ſuꝫ
deus viſitās iniquitates patrū vſqꝫ i tertiam
ꝛ quartā generationē: quaſi peccata parētum
ꝓrimoꝝ tm̄ puulis iputēt̄: ꝛ nō alia. qd̄ ē ꝑ
moderationē diuine miſeratiōis. Et q nō il
lud ſolū primi hois delictū puulos teneat: ſꝫ
ēt alia: illi qb⁹ ita vr̄ ex eo ꝯſtmāt: q ēt puuli
nō mō maiores dicūtur baptizati i remiſſio
nē peccatoꝝ ꝑ pluralē numeꝝ nō ꝑ ſingularē
in remiſſionē peccati. Et dauid de legittimo
matrimonio ꝓcreat⁹ dicit. In iniquitatibuſ
ꝯceptus ſū ꝛ i. p. con. m. m. m. Nō dic̄ iniqta
te vl' peccato. Vn̄ putāt: nō tm̄ illud vnū pec
catū originale: ſꝫ ēt plura q̄ i peccato ade repi
ri poſſūt: ꝛ alia parētū peccata puulis īputari

Quod in illo vno primo peccato plura
reperiuntur.

Uod vero in actuali peccato ade plu
q rā notari valeāt peccata: Aug. i encb.
iſinuat. Poſſunt iquit intelligi pec
cata plura ī vna trāſgreſſiōe ade: ſi i ſua quaſi
i mēbra diuidat̄. Nā ēt ſupbia ē illic q: hō ī
ſua potius eſſe q̄ dei ptāte dilexit. Et ſacrile
giū: q: deo nō credidit. Et homicidiū: q: ſe
i mortē p̄cipitauit. Et fornicatio ſpūalis: q:
integritas mētis humane ſerpentina pſuaſio
ne corrupta ē. Et furtum: q: cibus ꝓhibituſ
vſurpatus ē. Et auaritia: q: plus q̄ ſufficere
illi debuit appetiuit. Et ſi quid aliud in hoc
vno inueniri pōt. Deinde de parētū p̄ceden
tiū peccatis vtrū puulis iputent̄: magis opi
nando q̄ aſſerēdo diſceptat ita inquēs. Pa
rentū peccatis puulos obligari: nō ſolū pri
moꝝ hominū: ſꝫ ēt ipſoꝝ de quibus ipſi na
ti ſunt nō iprobabiliter dr̄. Illa quippe diui
na ſnia. Reddā peccata patrum i filios: tenet
eos ante regenerationē: vſqꝫ adeo vt ēt de le
gittimo matrimonio procreat⁹ dicat. In ini
quitatibus conceptus ſum: ꝛ in. p. con. m. m.
m. Non dixit iniquitate vel in peccato: cuꝫ
ꝛ hoc recte dici poſſet. ſed iniquitates ꝛ pec
cata dicere maluit: q: ꝛ in illo vno qd̄ in oēs
hoies ptrāſit. atqꝫ tam magnum eſt vt eo mu
taretur humana natura: reperiuntur ſicut ſu
pra diſſerui plura peccata. ꝛ alia parentū que
non ita poſſunt mutare naturam: reatu obli
gant filios: niſi gratia dei ſubueniat. Sed de
peccatis aliorum parentum quibus ab ipſo
Adam vſqꝫ ad patrem ſuum progenerationi
bus ſuis quiſqꝫ ſuccedit: nō imerito diſcepta
ri poteſt: vtrū omnium malis actibus ꝛ mul
tiplicatis delictis originalibus: qui naſcitur
implicetur: vt tanto peius quanto poſterius
quiſqꝫ naſcatur. An propterea deus in tertiā
ꝛ quartam generationem de peccatis parētū
poſteris eoꝝ cōminet̄. q: irā ſuā quārū ad ꝓ
generatoꝝ culpas nō extēdit vlterius mode
ratione miſeratiōis: ſne ne illi quibus rege
nerationis gratia non confertur: nimia ſarci
na in ipſa eterna dānatiōe premerent̄: ſi coge
rētur ab ipſo initio generis humani omniuꝫ
precedentiuꝫ parentū ſuoꝝ originaliter pec
cata cōtrahere: ꝛ penas pro eis debitas pen
dere. an aliquid aliud de re tāta ſcripturis ſan
ctis diligētius perſcrutatis ac tractatis: vale
at vel non reperiri: temere affirmare non au
deo. Ecce perſpicuum fit lectori Aug. ſupe
riora dixiſſe non aſſerendo: ſed diuerſorum
opiniones referendo.

Oſtendit Augu. ſibi fore contrarium ſi
id ſentiret.

Lioquin ſibi ipſi contradicere oſten
a deretur: qui in eodem libro omnium
mitiſſimam dicit eſſe penam puulo
rum: qui originali tantum tenētur peccato.
His verbis mitiſſima ſane pena eorum erit:
qui preter peccatum quod originale traxerūt
nullum inſuper addiderunt. ꝛ ceteris qui ad
diderunt tanto quiſqꝫ ibi tollerabiliorem ha
bebit dānationem quanto hic minorem ha
buit iniquitatē. Ecce hic apte dicit puuloꝝ
penam omniū aliarum penarū eſſe leuiſſimā.
Quod ſi ē: nō igit̄ peccatis patrū p̄cedētium
obligant̄ niſi ade. ſi enim pro peccatis actua
libus parentum eternaliter punirētur: ꝛ pro
ſuo originali: non iam minus: ſed forte ma
gis q̄ ipſorum parentes punirentur. Nō igi
tur pro peccatis parentuꝫ actualibus: nec ēt
pro actualibus primi parentis: ſed pro origi
nali quod a parentibus trahitur: paruuli dā
nabunt̄: pro eo nullā aliam ignis materialis

vel conſcientie vermis penam ſenſuri: niſi ꝙ dei viſione carebūt in perpetuū. Uno igitur ⁊ nō pluribus peccatis paruuli obligati ſūt. Unde etiā ea quibus illa opinio muniri videtur. ſ. ꝙ peccata ⁊ iniquitates in paruulis aliquādo ſcriptura eſſe ſignificat: vtens plurali numero: ita determinat Aug. in eodē libro: quia in ſcriptura per ſingularē numerū pluralis numerus ſepe ſignificari ſolet. vt ibi Ora ergo ad deum vt auferat a nobis ſerpentem: non ait ſerpentes quos patiebatur populus. Et econuerſo per pluralem ſignificatur ſingularis numerus. vt in euāgelio Mortui ſunt enim qui querebāt animā pueri nō ait mortuus eſt: cū loqueretur de herode. In exodo. Fecerūt deus aureos: cum vnum fecerint vitulum de quo dixerūt. Iſti ſunt dii tui iſrael. Ita ⁊ illud originale vnum plurali numero ſignificatur: cū dicimus puulos i peccatorum remiſſionē baptizari: ⁊ in peccatis vel iniquitatibus concipi.

An actuale peccatum Ade ſit grauius ceteris.

b Hic queri ſolet vtrū peccatū trāſgreſſionis ade ex quo proceſſit originale ⁊ in quo plura ſuperius notata ſunt peccata: grauius fuerit ceteris peccatis. Quibuſdam ita eſſe videtur: quia illud peccatum totā humanā naturā mutauit. ſic Aug. i ench. dicit Illud vnum peccatum in loco ⁊ habitu tāte felicitatis ammiſſum: tam magnum eſt vt in vno homine originaliter: ⁊ vt ita dixerim radicabiliter totum genus humanum dānaretur Idem in libro de ciuitate dei. Tanto maiori iniuſticia violatū ē illud mādatū quanto faciliori poterat obſeruātia cuſtodiri. Nondū enim volūtati cupiditas reſiſtebat: quod de pena trāſgreſſiōis poſtea ſecutū eſt. His aliiſq; nitūtur auctoritatibus: qui illud peccatum ceteris aliorum hominum peccatis grauius eſſe dicunt. Quod etiā rōne oſtēdere laborāt hoc modo. Magis nocuit illud peccatū ꝙ aliquod aliorum: quia totum humanū genus viciauit ac morti vtriq; ſubdit: quod nullo alio peccato factum eſt. Maiorē ergo effectū mali habuit illud peccatū ꝙ aliquod aliud.

Reſponſio contra illos vbi alia peccata oſtenduntur illo maiora.

Ad quod dici poteſt: quia licz illud peccatum humanā naturam mutauerit in neceſſitate mortis: ⁊ in totum genus humanum reatū diffuderit: nō eſt tn̄ putandum grauius fuiſſe peccato in ſpiritū ſanctū: quod neq; hic neq; i futuro vt veritas ait dimittitur. Quod vero totam humanam naturam corrumpit: non ideo ē: quia grauius fuerit cūctis aliis peccatis: ſed quia ab homine cōmiſſum eſt: quando in vno homine tota humana natura conſiſtebat. ⁊ ideo tota i eo corrupta eſt. Maioremq; effectum mali intulit quantum ad multiplices defectus: qui ex eo manauerunt: ſed non inquantum ad penam eternam: quam grauiorē non meruit ꝙ plures poſtea meruerint per alia peccata: immo alios grauiorem promeruiſſe credimus iram ꝙ adam meruerit.

Ad illud peccatum ſit primis parentibus dimiſſum.

d Si vero queritur an illud peccatū primis dimiſſum fuerit parentibus: dicimus eos per penitentiam veniam conſecutos. Unde Aug. in lib. de baptiſmo paruulorum. Sicut illi primi parentes poſtea iuſte viuendo: creduntur per domini ſanguinem ab extremo liberati ſupplicio: nō tamen in illa vita meruerunt ad paradiſum reuocari. ſic ⁊ caro peccati etiam remiſſis peccatis: ſi homo in ea iuſte vixerit: non continuo meretur eā mortem non perpeti: quā traxit a propagine peccati.

Quod peccata parētum viſitentur i filios ⁊ ꝙ non ſunt aduerſa que deus dicit in exodo ⁊ in ezechiele.

e Et licet peccatis parentum niſi Ade paruuli non obligentur: non eſt tamen diffitendum peccata parentum in filios redundare. ſicut dominus in exodo ad Moyſē ait. Ego deus fortis zelotes viſitās iniquitates patrum in filios vſq; in tertiā ⁊ quartam generationem: his qui oderūt me. His verbis aperte inſinuatur ꝙ deus reddit peccata patrū ſuper filios tertios ⁊ quartos huic autem videtur aduerſari quod dominus in ezechiele ait. Quid eſt quod inter vos parabolam vertitis i prouerbium iſtud dicentes. Patres cōmederunt vuam acerbam: et dentes filiorum obſtupeſcunt. Uiuo ego dicit dominus. ſi erit vobis vltra parabola hec in prouerbiū. Omēs aie mee ſunt: vt aīa patris: ita ⁊ aīa filii mea ē. Et aīa q̄ peccauerit: ipſa morietur. filius nō portabit iniqtatē patris: ⁊ pater nō portabit iniqtatē filii. Iuſtitia iuſti ſuper eū erit: ⁊ impietas impii ſuper eū erit. His verbis videtur deus corrigere p̄ ꝓphā quod dixerit i lege. Si eni peccata patrū reddit in tertiam ⁊ quartā generationē: iniuſtitia videtur eē dei: vt alius peccet: ⁊ alius puniatur. Quomō eni iuſtū eſt aliū peccare: ⁊ alium peccata lugere.

Determinatio premiſſarum auctoritatuꝫ conuenientiam oſtendens.

Ed vt ait Hiero. ne lex ⁊ prophete. i.
s exodus ⁊ Ezechiel: immo ipſe deus qui ⁊ hic ⁊ ibi locutus eſt: in ſententiis diſcrepare videantur: attendamus fineꝫ illius auctoritatis exodi. Dicto enim reddaꝫ iniquitates patrum in filios: addit his qui oderunt me. per quod euidenter oſtendit nō ideo puniri filios: quia peccauerunt patres ſed quia eis ſimiles quodam hereditario malo deum oderunt. Illud ergo quod in exodo dominus dicit: ſicut Hiero. tradit: nō id ſonat quod multi exiſtimant. nec eſt ſimile huic prouerbio: Patres comederunt vuaꝫ acerbam ⁊c. Illud enim exodi Hiero. ſuper Ezechielem: ⁊ Augu. ſuper pſalmum. Deus laudem meam ne tacueris: de filiis peccata patrum imitantibus accipiendum cenſent. ſuper quos dicitur deus reddere peccata patrum: quia punit eos: eo ꝙ imitātur peccata patrum: non quia patres peccauerunt. Nō itaqꝫ corrigit dominus in ꝓpha quod ante dixerat in lege. ſed quomodo intelligendum ſit aperit. Unde ⁊ illos qui praue intelligebant: arguit: qui dicebant. Patres comederunt ⁊c.

Quare dixerit in tertiam ⁊ quartam generationem: ⁊ quare patres tantum commemorat.

Eruntamen ſi de imitatoribus ma
v lorum illud accipitur: quare tertiaꝫ ⁊ quartam generationem tantum commemorauit. cum in qualibet generatione rei teneantur qui peccata patruꝫ imitantur. Et quare patres commemorauit: cum ⁊ illi omnes mali ſint qui quorūlibet malorum peccata imitantur. Sed ideo patres ſpiritualiter nominauit: quia maxime patres filii imitari ſolent: quos precipue diligunt. Et tertiam ⁊ quartam generationem ideo memorauit: qꝛ ſolent parentes interdum tamdiu viuere donec filios tertios ⁊ quartos habeant: qui patrum iniquitates videntes: eorum impietatiſ heredes per imitationem efficiuntur. Secundum hunc modum recte intelligitur ad litteram quod in exodo dicitur.

Quomodo illud exodi intelligi debeat ſecundum miſterium.

Uod etiam miſtice intelligendum eē
q oſtēditur ex eo ꝙ parabola dicitur. Si enim parabola eſt vt ait Hiero. aliud verbis ſonat: aliud ſenſu continet. Unde aliqui ita ediſſeruīt: patrem in nobis eſſe dicunt: leuem punctum ſenſuum. ſ. primum motum ſuggeſtionis vel cogitationis. Filium vero ſi cogitatio conceperit peccatuꝫ. in quo notatur conſenſus ⁊ delectatio mulieris Nepotem ſi quod cogitaueris atqꝫ conceperis: opere compleueris vel complere decreueris. in quo notatur conſenſus viri ſiue patratio peccati. Pronepotem autem ſi non ſolum feceris: ſed ſi in eo gloriaris: ⁊ hec eſt quarta generatio. Non quia tres preceſſerint: ſed quarta dicitur: quia quarto loco a primo motu qui eſt quaſi pater enumeratur. Deus igitur primos ⁊ ſecundos motus. i. ſtimulos cogitationum quos greci propatheis vocant: ſine quibus nullus hominum eſſe poteſt. non puniet eternaliter. ſed ſi cogitata quis facere decreuerit: ⁊ que fecerit corrigere noluerit: que ſunt mortalia peccata: et tertia ⁊ quarta generatio.

Per quid probetur ꝙ primus motus ñ puniatur eternaliter.

D probanduꝫ vero vt ait Hiero. ꝙ
a primus pulſus cogitatiōis nō puniatur eternaliter. a deo illud de geneſi offerēdū ē. Cham cui peccauit irridēs nuditatem patris: ⁊ ſuam nōi pſe: ſꝫ fili⁹ eius chanaam accepit. Maledictus chanaan: ſeruus erit fratrum ſuorum. Que enim iuſticia ē vt pater peccauerit ⁊ filius punitus ſit. Sed in miſterio illud dictum eſt.

Redictis adiiciēduꝫ eſſe videt ⁊c.
Poſtq̄ determiauit de peccato originali quātū ad pricipiū ⁊ quātū ad ter
p minum oñdens quomō a pentibus ꝯ hatur: ⁊ quomodo per baptiſmum dimittatur. hic determinat de eo quantum ad numerum inquirens vtrum originale ſit vnuꝫ vel multa ⁊ diuiditur in duas. In prima inquirit ſi peccatum originale ſit vnum q̄ſi ex vno peccato cātum ⁊ inductum an multa q̄ſi ex peccatis omnium precedentium parentum relictum et oſtendit ꝙ ex peccato primi parentis inducitur tantum. In ſecunda inquirit ſi ex peccato proximorum parentum aliqua pena in filios redundet. ibi. Et licet peccatis parentum ⁊c. Prima diuiditur i duas. In prima oſtendit ꝙ ex ſolo peccato primi parentis tota poſteritas originali inficitur. In ſecunda inquirit de illo peccato primo cuiuſmodi fuerit. ibi. Hic queri ſolet vtrum peccatum ⁊c. Prima diuiditur in tres. In prima mouet queſtionem. In ſecunda inducit probationem ad partem falſam ad oñdum peccata precedentium parentum in paruulos trāſire. ibi. De hoc Aug. i encheridion ⁊c. In tertia iducit ad ptē verā. ibi. Deinde de pentū p̄cedentium peccatis. Quod autem peccatum originale ex pluribus peccatis cauſetur: ⁊ non ex vno tantum primi parentis tripliciter. In ſcḋa parte oñdit. Primo ex auctorita

te Exodi.xx.Ego ſū de⁹ ꝛc. Scđo ex hoc ꝙ in ſcrip
tura originale pluraliter ſignificatur.ibi. Et ꝙ non
illud ſolū ꝛc. Tertio ex multiplicitate peccati ipſius
ade.ibi. Quod vero in actuali ꝛc. Deinde de paren
tum ꝛc. Hic inducit ea que ſunt ad contrariam par-
tem. Et primo oſtendit ꝙ etiam ea que predicta ſūt
ab Auguſtino per modum dubitationis tradita ſunt.
Secundo oſtendit ꝙ etiam eius ſententie contradi
ceret ſi ita poneretur.ibi. Alioqnin ſibi contradice-
ret ꝛc. Ubi etiam ſoluit ea que pro parte alia indu-
cuntur.ibi. Queri ſolet ꝛc. Hic inquirit quale fuerit
illud vnum ade peccatum quod totam humanā na-
turam infecit: Et diuiditur in partes duas. In pͥma
inquirit de grauitate eius: vtrum.ſ.ceteris peccatis
grauius fuerit. In ſecūda iquirit de remiſſiōe ipſius
vtrū.ſ.ceteris parētibus remiſſū ſit.ibi. Si vero q̄
tiṫ an.id peccatū ꝛc. ℂ Circa pͥmū tria facit. Primo
mouet qōnē.ſecūdo iducit quādā opinionē ꝛ ꝓbatio
nē eius.ibi. Qđ qbuſdā:ita eē vr̄ ꝛc. In tertia indu
cit ſolutionē illius ꝓbationis.ibi. Ad qđ dici pōt ꝛc.
Et ꝫ peccatis parētū ꝛc. Oſtēſo ꝙ peccata proximo-
rum parentum in filios non redundant quātum ad
infectionē originalis macule. Hic inquirit vtrum in
eos redundēt aliquo modo quantum ad aliquam pe
nam. Et diuiditur in partes duas. In prima mouet
dubitationē. In ſecūda determinat eam.ibi. Sꝫ vt
ait Hieronimus ꝛc. Et diuidiṫ in duas. Quia pͥmo
determinat eam exponēdo auctoritates ad lr̄aꝫ. In
ſecūda exponendo eas miſtice.ibi. Quod etiaꝫ miſti
ce intelligēdū eſſe oſtendit ꝛc. ℂ Circa primuꝫ duo
facit. Primo ponit auctoritatem ꝛ expoſitionem per
quam ad concordiam reducunt. Secundo excludit
quādā obiectionē.ibi. Uerūtamē ſi de imitatoribus
ꝛc.ꝙ etiam miſtice ꝛc. Hic determinat dubitationē
ſm̄ miſticā expoſitionē. Et primo ponit expoſitionē.
Secūdo inducit ꝓbationē eius qđ ſuppoſuerat.ibi.
Ad probandum vero vt ait Hieronimus ꝛc. Hic ē
duplex queſtio. Prima de vnitate originalis pecca
ti. Secundo de pena eiuſdem. ℂ Circa primum q̄-
runtur tria. Primo ſi peccata proximorum paren-
tum in filios tranſeant quantum ad infectionem ma
cule originalis. Secundo dato ꝙ non ſi eos ad ali-
quam penam obligant. Tertio ſi originale peccatum
eſt vnum vel multa.

D primū ſic proceditur. Uidetur ꝙ ex proxi
a mis parentibus aliquis cōtrahat maculam
originaliter. In ſucceſſiua enim generatiōe
hominū quāto accipiṫ generās primus tanto effica
cius ſimilitudinem ſuam in genito inducit. vnde filij
magis aſſimililantur patribus ꝗ̄ auis ꝛ proauis: et
ſic deinceps: ſed traductio originalis fit ſecundum
aſſimilationē generātis ad genitū: q: in originali na
tus ēt in originali generat. ḡ magis ꝯtrahit natus ori-
ginale pepcatum proximi parentis ꝗ̄ peccatū ade.
ℂ Pre. ex libidine coitus vt ſupra dixit Aug. relin
quitur originale in prole. ſed libido illa ē proximi pa
rentis qualitercūqꝫ ſumatur. ergo ex peccatis proxi-
morum parentū proles originaliter inficiṫ. ℂ Pre.
omnium cōuenientiū in ſpecie eſt eadē relatio ad na
turā ſpēi: ſed oēs hoies in ſpecie conueniunt. ſi ergo
adam per actum proprium naturam humanā corrū-
peṙ potuit: vr̄ ꝙ etiā alii p actualia peccata humanā
naturā in ſeipſis corrūpāt: ſed filius accipit naturaꝫ
humanā a patre. ergo oꝫ ꝗ̄ ex peccato actuali ꝓximi
parentis ſequatur infectio originalis culpe in ꝓle.

Si dicatur ꝙ hoc nō pōt eē: q: ex quo natura huma
na corrupta eſt p pͥmum parentem vlterius p ſequē
tia nō corrūpitur. Cōtra pͥmū peccatum non ex toto
naturam humanam corrumpit: ſed quod non ex to-
to corruptum eſt adhuc corruptibile remanet: ꝛ ma-
gis ꝗ̄ primo fuit. ergo humanam naturam poſſibile
eſt etiam per ſequentia peccata corrumpi: ꝛ preci-
pue: cum alia ſint eque grauia vel grauiora: ꝗ̄ pri-
mum fuit. Si dicatur: ꝙ ideo per actum ade natura
corrumpi potuit: quia ipſe principium nature ſue fu-
it quod aliis non conuenit. ℂ Contra. Ponatur ꝙ
aliquem alium hominem deus ex limo terre forma-
ret conſtat ꝙ iſtius adam principium non eſſet: ſed
illud quod eſt nature principium habet habitudineꝫ
principii ad oia participantia naturam illam. ergo
vr̄ ꝙ ade non per ſe conueniat ꝙ ſit principium hu-
mane nature: ſed per accidens tantum. Illud auteꝫ
quod eſt per accidens non cauſat variam habitudi
nem indiuidui ad naturam ſpeciei inquantum ſpe-
cies eſt. ergo ex hac non ſequitur ꝙ Adam potuerit
inficere naturam humanam cum: ꝛ alii poſſent.
ℂ Contra. Ro.v. per vnum hominem peccatum i
hunc mundum intrauit: ꝛ loquitur de peccato origi-
nali vt ſupra dixit Augu. ergo tantum ex primo parē
te traducitur peccatum originale: ꝛ non ex peccatis
proximorum parentuꝫ. ℂ Preterea. originale ex ac
tu originis cauſatur: ſed actus originis eſt vniformis
ꝛ vnum in tota natura humana. ergo oportet ꝙ inſe
ctio que ex eo conſequitur non in diuerſa principia:
ſed in vnum tantum reducatur. ℂ Reſpondeo dō:
ꝙ ſicut ſupra dictum eſt nullus defectus traducitur
de neceſſitate ex parente in prolem maxime qui ex
parte anime ſe teneat niſi qui naturam ſpeciei reſpi
cit defectum autem ad naturam pertinentē ſoluꝫ pri
mum peccatum induxit: ipſum enim diſcontinuauit
adeſionem hominis ad deum: ex hoc autem ꝙ conti
nue homo deo adherebat: hec virtus illi indita erat
vt ſub obedientia rationis continue ſubderentur in-
feriores vires: ꝛ ſub obedientia anime corpus ꝓpē
hoc.ſ.ꝙ ratio ſuo ſuperiori continue ſubdita fuerat i
terciſa autem prima obedientia per hoc ꝙ ratio pͥmi
hominis a deo auerſa eſt per peccatum conſecuta ē
diſturbatio ordinis in inferioribus viribus ad ratio
nem ꝛ corporis ad animam: ſequentia autem pec-
cata non ſunt cauſa huius intercisionis.ſ. rōnis hūa-
ne ad deū: q: ſiue alij homines peccarēt ſiue ñ ſemꝑ
hoc remanebat in natura humana ꝙ aliqñ rō homi-
nis a deo auerſa fuerat: ſꝫ ex aliis peccatꝭ relinquūṫ
defectus ꝛ corruptiōes pſonā reſpiciētes inquātuꝫ q̄
peccat efficiṫ ꝓnior ad peccādū. ꝛ iō peccata actua
ia primoꝝ parētū nullo mō in filios trāſeunt. ℂ Ad
pͥmū ergo dō: q: aſſimulatio generātis ad genitū per
ſe loquendo eſt in natura ſpeciei: q: generans vniuo
cum generat ſibi ſimile in ſpecie contingit autem qñ
qꝫ ꝙ etiam in accidentibus indiuidui ſit aſſimulatio
filii ad patrem: ſed hoc non eſt niſi in accidentibus
corporalibus vt ꝙ podagricus generet podagricuꝫ
nō aūt i accidētib⁹ aie. non eni muſicus generat mu-
ſicū: ſꝫ rōnals rōnalē peccata aūt ꝓrimoꝝ parentuꝫ
nihil i naturam corruptionis inducunt inquantū na
tura eſt: q: natura iam corrupta eſt ſm̄ ꝙ corrūpi po
tuit p peccatū primi hois. ꝛ iō nā cū illa corruptiōe ꝑ
uenit ad ꝓrimos pentes: ꝛ cū illa corruptōe nām tra
ducit. ꝛ iō dr̄ ꝙ ois hō generat iquātū ē adā: ꝛ ita pꝫ
ꝙ ex ſolo peccato pͥmi parētis originale contrahitur

¶ Ad ſecundũ dicendũ: ꝙ libido pꝛoximi parentis per
quam peccatũ oꝛiginale in prolem inducitur quocũ-
qꝫ modo ſumatur nõ habet virtutem inficiendi pꝛo-
lem macula culpe: niſi ſcḋm ꝙ conſecutum eſt ex vo-
luntate inoꝛdinata pꝛimi parentis. ⁊ ideo tota cauſa
infectionis in peccatũ pꝛimi parentis retoꝛquet.
¶ Ad tertiũ dicendũ: ꝙ in adam fuit natura itegra dota
ta munere qḋ deus humane nature gratis ꝯtulerat.
vnde per peccatũ ipſius potuit natura humana coꝛ-
rumpi in ipſo: ⁊ per ꝯſequens in omnibus qui naturã
humanam ab eo acciperent: quia genitum accipit na
turam a generãte qualem generãs hꝫ. In aliis autẽ
hominibus inuenitur natura iam coꝛrupta. vnde il-
lius coꝛruptõis vlteriꝰ iſtud peccatũ cã eẽ nõ põt. ſi
cut ꝙ ſemel moꝛtuum eſt iterum non occiditur: i quo
cunqꝫ autem hoĩe fuiſſet inuenta humana natura in
tegra per peccatum ipſius poterat coꝛrũpi in eo ⁊ in
his qui ab eo deſcenderent. vnde pꝫ ꝙ ſeruatur ea-
dem relatio oĩum hoĩum ad naturam communẽ.
¶ Ad quartũ dicendũ: ꝙ per peccatũ pſone nõ coꝛrum
pitur in natura illud quod ex pꝛincipiis nature relin
quitur: niſi foꝛte q̃tum ad perſonam illam pertinet.
ſed coꝛrumpitur ſolum q̃tũ ad id bonitatis quod na
ture ſuperadditum fuit. hoc autem totũ per pꝛimum
peccatũ ſubtractũ eſt. vnde illḋ nature quod integrũ
remanet per alia peccata coꝛruptibile nõ fuit niſi q̃
tum ad perſonam peccantis: ꝓut in eo relinquit mi-
noꝛ habilitas ad conſequendũ gratiã. ⁊ talis coꝛrup
tio ab vno in alterũ non tranſfũditur. ¶ Ad quintũ
dicendũ: ꝙ pꝛincipiũ alicuius nature poteſt accipi dupli
citer: vel ſcḋm ꝙ natura ꝯſideratur abſolute ſcḋm rõnẽ
ſpẽi. ⁊ hoc mõ adam nõ fuit pꝛĩcipiũ nature humane
niſi per accidens: nec ſic etiã tota naturã humanã in
fecit. qꝛ ſi aliquis de limo terre iterũ foꝛmaret oꝛigi-
nalem maculam non haberet: aut pꝛout habet eſſe
natura cõis i indiuiduis: ⁊ hoc mõ quodlibet generans
eſt quodãmodo nature pꝛincipium in genito: ⁊ ſecun
dum hũc modũ ille hõ ex quo omnes hoĩes geniti ſũt
nature humane pꝛincipium dicitur eſſe.

D ſcḋm ſic ꝓceditur. videtur ꝙ culpa ꝓri-
a moꝛum parentum in filios redũdet quantum
ad penam. Pꝛimo per id qḋ dicit Exod. xx.
capi. Ego ſum deus zelotes viſitans iniquitates pa
trum in filios: ⁊ loqtur ibi de viſitatione coꝛrectionis
que per penã fit. ergo ꝓ pctĩs parentum filii puniun
tur. Si dicatur ꝙ intelligitur tantũ de imitãtibꝰ pec-
cata patrum vt in littera dicitur. ¶ Cõtra. Ipſa imi
tatio qua quis peccatoꝛẽ imitatur peccatũ quoddã
eſt nec eſt peccatũ imitati ſed imitantis. ſi ergo pꝛo hõ
puniantur filii ꝙ peccata patrum imitantur: nec pec
cata patrum in eis viſitat deus: vt ſcriptura dicit.
ſed peccata pꝛopꝛia. ¶ Pꝛeterea. non magis peccat qui
imitatur patrem in aliquo genere peccati q̃ ipſe pa-
ter peccauerit in eodem peccato imo foꝛte minꝰ: ſcḋm
ꝙ habet magis inclinans ad peccandum. ſ. exemplũ
patris: ſed qui plus nõ peccat plus nõ debet puniri.
ſi ergo pater pꝛo illo peccato tempoꝛaliter punitꝰ non
fuit iniuſtũ eſt: vt pꝛo eius imitatione filius puniat.
Si ergo punitur: videt ꝙ pꝛo vtroqꝫ peccato filius
puniatur. ſ. ꝓpꝛio ⁊ patris. ¶ Pꝛeterea. iuſtitia humana
exemplata ẽ a diuina: ſꝫ ſcḋm humanã iuſtitiã filii pꝛo
peccato parentũ exheredantur. ergo ⁊ ſcḋm diuinam
iuſtitiam filii pꝛo peccatis patrũ puniũtur. ¶ Pꝛeterea.
magis eſt ꝯiunctus filius patri q̃ populus regi. ſed
pꝛo peccato regis populus punitur legitur: ſecundi
Regum vltimo: qꝛ Dauid populum numerauit. er
go multo foꝛtius pꝛo peccato parentũ filii puniuntur
¶ Cõtra. Ezech. xviii. Filius nõ poꝛtabit iniquitatẽ
patris: poꝛtaret autem ſi pꝛo eius peccato penã ſubi
ret. ergo filii pꝛo peccatis parentũ non puniuntur.
¶ Pꝛeterea. pena reſpondet culpe. ſꝫ culpa patris actua
lis non tranſfundit in filium. ergo iniuſtũ eſt ꝙ ꝓ cul-
pa patris filius puniatur. ¶ Reſpõdeo dicendũ: ꝙ filius
poteſt dupliciter cõſiderari vel inquantũ ẽ perſona
quedam: vel pꝛout eſt quedã res parentis: qꝛ ad feli
citatẽ ciuilẽ inter alia bona foꝛtune que conferuntur
oꝛganice ẽt pꝛoles cõferre dicitur ethico. pꝛimo a philoſopho
Eſt aũt filius res q̃dam patris q̃tum ad coꝛpꝰ qḋ a
patre habet: ⁊ q̃tum ad res mũdi de qbus filius pa-
trem iuuare tenet: ſꝫ q̃tũ ad aĩam que ĩmediate a deo
creatur nõ eſt res parẽtis ſed ipſius dei: ⁊ hoc ſigni-
ficatur Eze. xviii. Sicut anima patris mea eſt: ita ⁊
anima filii. Sciendũ eſt ergo: ꝙ peccatum conſequit
duplex pena: vna ꝑ ſe q̃ ad animam pertinet ⁊ in pꝛe-
ſenti: vt amiſſio gratie ⁊ turbatio ꝯſciẽtie ⁊ huiuſmodi: ⁊ in
futuro: vt pena inferni ⁊ huiuſmodi penam nũq̃ filius pꝛo
peccato patris punitur: qꝛ iſta pena nõ attingeret ip-
ſum ſcḋm ꝙ eſt res patris: alia pena conſequitur pec-
catum quaſi per accñs: ſicut infirmitates coꝛpoꝛales
⁊ alie pene tẽpoꝛales. vñ nec ẽt ſemꝑ peccantibus ta
les pene infliguntur: ſed ſcḋm moderationẽ pꝛouiden-
tie diuine cũcta gubernantis: ⁊ tali pena quandoqꝫ
punitur filius pꝛo peccato patris: niſi fiat impedimẽ
tum ex parte filii: vt contrarius peccato patris exi-
ſtat per bonam vitam. hõ enim pena contingit ipſum
ſcḋm ꝙ eſt res patris: ſicut etiam ꝓ peccato hominis
quandoqꝫ occiduntur aĩalia ⁊ effodiuntur domus in
quibus nulla eſt culpa. ¶ Ad pꝛimum ergo dicendũ: ꝙ
auctoꝛitas iſta intelligitur de pena tẽpoꝛali ⁊ in illis
qui imitando peccatum parentũ nõ pꝛeſtant impedi
mentũ vindicte. ¶ Ad ſcḋm dicendũ: ꝙ imitatio nõ po-
nitur cã pꝛima ꝓ qua pena tẽpoꝛalis infligatur: ſed
quaſi cã media ꝑ quã influentia cauſe pꝛime ad effe-
ctũ cõiungitur. virtus eñi peccati pꝛecedentis nõ ꝑuenit in
iſtum ſi peccato repugnet: ſed per imitationem quo-
dammodo continuatur. vñ ex hoc non tollitur quin
pꝛo peccato patris aliquo modo puniat. ¶ Ad ter-
tium dicendũ: ꝙ in filio imitante peccatum patris eſt du
plex ratio: quare tẽpoꝛaliter puniatur: tũ qꝛ ipſemet
peccat imitãdo pꝛẽm: tum qꝛ res patris eſt ⁊ decet:
vt pꝛo peccato patris puniatur inq̃tum eſt res eiꝰ.
In patre autem erat vna ratio tñ. ⁊ ideo magis pu-
nitur filius q̃ pater: ⁊ pꝛecipue qꝛ contingit vt filii q
peccata patrũ imitantur liberius peccant quaſi i his
nutriti ⁊ in plura peccata ſe pꝛecipitant cũ minoꝛi cõ
ſcientie remoꝛſu pꝛopter ꝯſuetudinẽ ⁊ auctoꝛitatem
maioꝛum ſuoꝛum. ¶ Ad quartũ dicendũ: ꝙ iuſtitia hu-
mana nõ punit filium ꝓ peccato patris in eo etiã qḋ
ex patre iam accepit: ſed in eo quod ex patre acceptu
rus eſſet: vel quantum ad coꝛpus vel etiam q̃tum
ad poſſeſſiones: non enim qꝛ pater peccat filius iam
natus truncatur: neqꝫ filius emancipatus exhereda
tur: ſed per accidens penam patris redundat in fi-
lium quando patri aufertur id quod in filium ex pa-
tre tranſire debebat vt hereditas vel etiam mem-
bꝛum: quia ex truncatis truncatus naſcitur.
Ad quintũ dicendũ: ꝙ populus eſt res regis ⁊ punit
populus vt in pena eius rex puniatur: ⁊ hoc pꝛeci-
pue contingit: vt Gregoꝛius dicit qñ peccata popu
li merentur vt ſuper eos rex peccatoꝛ conſtitua-

tur vel in peccatū labi pmittatur: vt Job. xxxiiii.
qui regnare facit ypocritam ꝓpter peccata populi.
⁊ ſic patet ꝙ populus etiam pro peccato ꝑpo punit.

Ad tertium ſic proceditur. videtur ꝙ peccatum originale non ſit vnum tantum. Quod. n. pluraliter ſignificatur vnum eſſe non poteſt:
ſed ſancti de originali loquentes pluraliter ipſum ſi
gnificant: vt Rabanus qui dicit ꝙ homini in pecca-
tum redeunti non ſolum peccata que poſt baptiſ-
mum egit imputabuntur ad penam. ſed originalia q̄
in baptiſmo ei dimiſſa ſunt: vt quarto li. ſniarū. xxii.
di. ergo originale peccatū non ē vnum tm̄. ¶ Pre.
impoſſibile eſt ꝙ vnus habit⁹ iclinet ad omnes act⁹
peccati precipue cū quidam eorum adinuicem con-
trarientur. ſed ſm Anſel. originale eſt ꝓuitas ad om
ne malum. ergo impoſſibile eſt ꝙ ſit vnū tm̄. ¶ Pre
terea. vni culpe debetur vna pena. ſed peccato ori-
ginali multiplex pena debetur vt carentia viſiōis di
uine neceſſitas moriendi ⁊ huiuſmodi. ergo nō ē tan-
tum vna culpa. ¶ Pre. impoſſibile eſt idem accñs i
anima ⁊ corpore eſſe ſicut in ſubiecto. ſed feditas ori
ginalis ex carne reſultat in animam: ⁊ tamen poſtq̄
animam infecerit in carne eſſe non deſinit. ergo non
eſt vna tantum infectio: ſed plures. ¶ Preterea. di
uerſarum potentiarū diuerſe ſunt priuationes ⁊ ha
bitus: ſed per originale omnes potentie anime ſunt
corrupte. ergo originale impoſſibile eſt vnum eſſe.
¶ Contra eſt Ro. v. in glo. vnus homo vnum pec-
catum miſit in mundum ⁊ loquitur de originali. ergo
originale eſt vnum. ¶ Pre. ſubiectū originalis eſt
eſſentia aie vt ſupra dictū ē: ſed eſſentia aie ē tantū
vna. ġ originale ē tm̄ vnū. ¶ Reſpondeo dd: ꝙ in
aliquo hñte plures ptes pōt eē corruptio i ptibus du
plex vel ex eo ꝙ ſoluitur illa equalitas ex qua omniū
partium bona habitudo erat: vel ex eo ꝙ ſoluitur ali
qd eorum quod determinatā partem ſeruabat: vt pꝫ
in corpore: contingit enim debilitatem fieri in ptib⁹
corporis ex eo ꝙ ſoluitur equalitas complexionis ex
qua erat vigor in omnibus partibus corporis ſicut
in febre accidit. ⁊ ideo vna febris eſt qua partes om
nes corporis debilitantur: ⁊ non ſingule in ſingulis
ptibus contingit etiam partes corporis debilitari ꝑ
hoc ꝙ defectus ē alicuius in quo virtus membri cō
ſiſtebat: ⁊ tunc opꝫ ꝙ diuerſis partibus diuerſe cor-
ruptiones reſpondeant: ſicut ꝙ oculus eſt lippus
⁊ pes eſt claudus: ⁊ ſic de aliis. ſimiliter cōtingit eē
corruptionē in partibus anime dupliciter. aut ex eo
ꝙ vniuſcuiuſqꝫ partis anime fit corruptio quantum
ad id quod proprium eſt ſibi: ſicut eſt in peccato actu
ali: qꝛ per proprium actum potentie inducitur praua
diſpoſitio ⁊ habitus in ipſa. ⁊ ſecundum hoc oportet
vt plurium potentiarum ſint plures corruptiōes. nō
enim eodem habitu peccati corrumpitur concupiſci-
bilis ⁊ irraſcibilis: ⁊ ſic de aliis. ſed ſicut diuerſis ha
bitibus virtutum perficiuntur: ita etiam diuerſis ha
bitibus viciorū corrūpuntur: aut ex eo ꝙ tollitur illō
quod omnes partes anime in recto ordine conſerua
bat. ⁊ talis corruptio eſt per originale peccatū. ꝑma ē
per actuale peccatū: qđ ē ꝑuatio qđ eſt ꝑncipiū origi-
nalis iuſtitie. ⁊ iō peccatū originale quo oēs partes
anime corrūpuntur eſt vnū tantū in hoīe vno: i plib⁹
autem nūero differūt. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm: ꝙ pec-
catū originale quodāmodo ē actualiū pctōꝝ princi-
cipium inquantū fomes ad actualia peccata incliat.
oīs autem effectus ſm virtutē eſt in ſua cauſa. pctm̄
ergo originale per eēntiā eſt vnū: ſed virtute multi-
plex. ⁊ ideo pluraliter ſignificari poteſt: vel per mul
tos defectus comitantes. ¶ Ad ſcdꝫ dōm: ꝙ ſicut
mouens eſt duplex vnum per ſe ⁊ aliud per accñs:
quod eſt remouens prohibens: ita etiā inclinans ad
peccatum inuenitur in anima duplex vnum per ſe:
ſcilicet habitus ⁊ diſpoſitio ex pctō relicta: qꝛ ſm ſimi
litudinem diſpoſitionis eſt act⁹ ad quē diſpō iclinat:
aliud per accidens: quaſi remouens prohibens. ⁊ ſi
peccatum originale ad omnia actualia inclinat inq̄
tum remouet originalem iuſtitiam per quam vires
a lapſu in peccatum continebantur. Et ideo nō opor
tet ꝙ ſecundum diuerſitatem peccatorum actualium
diuerſificatur originale. cōtingit enim ꝙ idē remouēs
prohibens eſt cauſa per accidens ꝯtrarioꝝ motuū
ſicut pꝫ in corruptōe corporū mixtoꝝ: quia abeunte
virtute que miſcibilia in vnū continebat quodlibet
elementorum in ſuum locū tendit. ¶ Ad tertiū dō:
ꝙ pena que per ſe originali culpe reſpondet eſt ca-
rentia viſionis diuine alie autem pene conſequunt
ipſum quaſi per accidens: qꝛ ex quo ſubtracta eſt ori
ginalis iuſtitia que corpus anime ſubiciebat oꝫ ꝙ vi
ta hominis permaneat ſecundum exigentiam corpo
ris. Inde ſequit neceſſitas moriēdi: qꝛ corpus ex cō
trariis compoſitū eſt. Et ſimiliter eſt de aliis. ¶ Ad
quartum dicendū: ꝙ ſubiectū originalis culpe nō eſt
caro: ſed anima oꝫ enim ꝙ in eodem ſubiecto ſint pri
uatio ⁊ habitus. vnde ſicut illa originalis iuſtitia q̄
in anima erat continebat corpus a morte virtute ani
me iuſtitiam habentis: ita etiam ex priuatione que ē
in anima reſultat defectus omnis qui eſt in corpore.
nec defectus iſte erat in carne ante infuſionem ani-
me in actu: ſed virtute tantum vt ſupra dictum eſt.
¶ Ad quintū pꝫ reſpōſio per id quod ſupra dictū ē.

Deinde queritur de pena originalis peccati:
Et circa hoc duo queruntur. Primo vtrū pctō
originali poſt mortē debeat pena ſenſibilis i
illis qui in originali tantum peccato decedunt. Se-
cūdo. vtrū aliquē iteriorē dolorē ſentiāt i aia ſpūalē
q ꝓ peccato originali tantum puniuntur.

Ad primum ſic proceditur. Videtur ꝙ pctō
originali ſm ſe debeatur pena ſenſibilis. Di
cit enim Aug. de fide ad Petrum. Firmiſſi-
me ⁊ nullatenus dubites: paruulos qui ſine ſacramē
to baptiſmatis de hoc ſeculo tranſeunt eterno ſup-
plicio puniendos: ſed ſupplicium penam ſenſibilem
nominat. ergo paruuli qui pro ſolo originali punien-
tur ſenſibilem penam ſuſtinebunt. ¶ Preterea ma-
iori culpe debetur maior pena: ſed originale eſt ma-
ius peccatum q̄ veniale: quia plus habet de auer-
ſione eo ꝙ gratiam ſubtrahit: veniale autem gratiā
ſecum compatitur: ⁊ iterum eterna pena punitur
originale ſed veniale tpali. cū ergo veniali peccato
debeatur pena ſenſibilis multo amplī⁹ originali.
¶ Pre. grauius puniunt peccata poſt hanc vitam
q̄ in vita iſta vbi eſt miſericordie locus. ſꝫ i hac vita
reſpōdet originali pena ſenſibilis. pueri eni q ſolum
originalē habent multas penas ſenſibiles ſuſtinent:
nec iniuſte. ergo ⁊ poſt hanc vitam pena ſenſibilis ſi
bi debetur. ¶ Pre. ſicut in peccato actuali eſt auer-
ſio ⁊ conuerſio: ita ⁊ i peccato originali aliquid auer-
ſioni reſpondet. ſ. priuatio originalis iuſtitie: ⁊ aliqđ
cōuerſioni. ſ. concupiſcētia: ſꝫ pctō actuali rōne ꝯuer
ſionis debetur pena ſenſibil. ġ ⁊ originali rōne ꝯcupi
ſcētie. Pre. corpora pueroꝝ poſt reſurrectionem

aut erunt paſſibilia aut ĩpaſſibilia ſi ĩpaſſibilia ⁊ nullum corpus humanum pōt eſſe ĩpaſſibile: niſi vl' per dotem impaſſibilitatis: ſicut ē in beatis: vel rōne originalis iuſtitie: ſicut in ſtatu inocētie. ergo corpa puerorum vel habebūt dotē impaſſibilitatis: ⁊ ſic glorioſa erunt: ⁊ nō erit dria inter pueros baptizatos ⁊ non baptizatos: qḋ eſt hereticum vel originalē iuſtitiam habebūt: ⁊ ſic originali peccato carebūt: nec pro pctō originali puniētur: qḋ eſt ſilr hereticū. ſi aūt ſint paſſibilia: oē autē paſſibile de neceſſitate patitur actiuo pñte. ergo preſentibus corporibus ſenſibilibꝫ actiuis ſenſibilem penā patient. ¶ Cōtra. Aug. dicit penaꝫ paruulorū qui originali tm̄ tenent omnium eſſe mitiſſimam. ſed hoc nō eēt ſi ſenſibili pena torquerent qꝛ pena ignis inferni eſt grauiſſima. ergo penā ſenſibilem non ſuſtinebunt. ¶ Pre. acerbitas pene ſenſibilis delectationi culpe reſpōdet. Apoc. xviii. Quātuꝫ glorificauit ſe: ⁊ in delictis fuit ⁊c. ſed in peccato originali nō eſt aliqua delectatio: ſicut nec operatio: delectatio eni opationē cōſequitur: vt ex. x. ethi. patet. ergo pctō originali nō debet pena ſenſibilis.

¶ Reſpondeo dō: ꝙ pena debet eſſe proportionata culpe: vt dicit Iſa. xxvii. In menſura contra menſuram cum affecta fuerit in eam. defectus aūt qui per originem traducit rōnem culpe habens non eſt per ſubtractionem vel corruptioneꝫ alicuius boni quod naturam humanaꝫ conſequitur ex principiis ſuis. ſꝫ per ſubtractionem vel corruptionē alicuius qḋ nature ſuperadditum erat. nec iſta culpa ad hunc hominem pertinet: niſi ſm ꝙ talem naturam habet: que hꝫ bono quod in eo natum erat eſſe ⁊ poſſibile conſeruari deſtituta eſt. ⁊ ideo nulla alia pena ſibi debetur niſi priuatio illius finis ad quem donuꝫ ſubtractum ordinabat: ad quod per ſe natura humana attingere nō poteſt. hoc autem eſt diuina viſio. ⁊ ideo carentia huiꝰ viſiōis eſt propria ⁊ ſola pene originalis peccati pꝰ mortem. ſi enim alia pena ſenſibilis ꝓ peccato originali poſt mortem infligeretur puniretur iſte non ſm hoc ꝙ culpam habuit: quia pena ſenſibilis pertinet ad id quod perſone proprium eſt: quia per paſſioneꝫ huius particularis talis pena eſt. vnde ſicut culpa ñ fuit per operationem eius: ita nec pena per paſſionē ipſius eſſe debet. ſed ſolū per defectum illius ad qḋ natura de ſe inſufficiens erat: in aliis autem perfectionibus ⁊ bonitatibus que naturam humanam conſequuntur ex ſuis principiis: nullum detrimentū ſuſtinebunt pro peccato originali damnati. ¶ Ad primū ergo dōm ꝙ ſupplicium nō nominat in auctoritate illa penam ſenſibilem: ſed ſolum penam damni que eſt carentia diuine viſionis: ſicut etiam nomine ignis frequenter in ſcriptura quelibet pena figurari cōſueuit. ¶ Ad ſecundum dōm ꝙ inter omnia peccata minimum eſt originale: eo ꝙ minimū habet de voluntario: non enim eſt voluntarium voluntate iſtius perſone: ſed voluntate principii nature tm̄: peccatuꝫ aūt actuale ⁊ etiam veniale eſt voluntarium voluntate eius in quo eſt. ⁊ ideo minor pena debetur originali q̄ꝫ veniali. nec obſtat ꝙ originale nō cōpatitur ſecuꝫ gratiam. priuatio enim gratie nō habet rōnem culpe ſed pene niſi inquantum ex voluntate eſt. vñ vbi minus eſt de voluntario minus eſt de culpa. ſimiliter ēt non obſtat ꝙ peccato actuali veniali temporalis pena debetur: quia hoc eſt per accidens inquantum decedens in veniali tantam gratiam habet virtute cuiꝰ pena purgata eſt. ſi autem veniale peccatuꝫ ſine gratia in aliquo eſſet perpetuam penam haberet.

¶ Ad tertiū dōm: ꝙ non eſt eadeꝫ ratio de pena ſenſibili ante mortem ⁊ poſt mortem: quia ante mortem pena ſenſibilis conſequitur virtutē nature agentis: ſiue ſit pena ſenſibilis interior vt febris vel aliquid huiuſmodi: ſiue etiā ſenſibilis pena exterior vt vſtio ⁊ ſiue aliqḋ huiuſmodi: ſꝫ pꝰ mortē nihil aget virtute nature: ſed ſm iuſtitie diuine ordinem tm̄: ſiue ĩ aīam ſeparatam in quaꝫ conſtat ꝙ ignis naturaliter agere non poteſt ſiue etiā in corpus poſt reſurrectioneꝫ: qꝛ tunc actio naturalis ceſſabit ceſſante motu primi mobilis qui eſt cauſa omnis motus ⁊ alteratōis corporalis. ¶ Ad quartum dōm: ꝙ dolor ſenſibilis reſpōdet delectationi ſenſibili que eſt ĩ cōuerſiōe actualis peccati. cōcupiſcentia aūt habitualis que eſt in originali peccato delectationē nō hꝫ. ideo dolor ſenſibilis nō reſpondet ſibi pro pena. ¶ Ad quintū dōm: ꝙ corpora puerorꝫ nō erūt impaſſibilia ex defectu potētie ad patiendum in ipſis: ſed ex defectu exterius agentis ĩ ipſa: qꝛ poſt reſurrectionem nullum corpus erit agēs in alterum precipue ad corruptionem inducendam ꝑ actionem nature: ſed erit actio tm̄ ad puniendum ex ordine diuine iuſtitie. vnde illa corpora penam non patientur quibus pena ſenſibilis ex diuina iuſtitia ñ debetur. corpora autem ſanctorum erunt impaſſibilia: qꝛ deficiet in eis potentia ad patiendum. ⁊ ideo impaſſibilitas eſt in eiſdem non autem in pueris.

D ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ pue-
a ri non baptizati afflictionem ſpiritualē in ani-
ma ſentiant: quia ſicut dicit Chryſo. in damnatis grauior erit pena ꝙ dei viſione carebunt q̄ꝫ ꝙ igne inferni cremabuntur. ſed pueri viſione diuina carebunt. ergo afflictionem ſpiritualem ex hoc ſentient. ¶ Preterea. carere illo quod quis vult habere ſine afflictione eſſe non poteſt. ſed pueri vellēt viſionem diuinam habere: alias voluntas eorꝫ actualiter peruerſa eſſet. ergo cum ea careant videtur ꝙ ex hoc afflictionem ſentiant. Si dicatur ꝙ non affliguntur quia ſciunt ſe non culpa propria ea eſſe priuatos. ¶ Contra. immunitas a culpa dolorē pene non minuit ſed auget. non enim ſi aliquis nō propria culpa exheredatur vel mutilatur propter hoc minus dolet. ergo etiam q̄uis pueri non propria culpa tanto bono priuentur ex hoc eorum dolor tollitur.

¶ Preterea: ſicut pueri baptizati ſe habent ad meritum chriſti: ita non baptizati ad meritum Ade: ſed pueri baptizati ex merito chriſti conſequuntur premium vite eterne. ergo ⁊ non baptizati dolorem ſuſtinent ex hoc ꝙ per demeritum Ade eterna vita priuantur. ¶ Preterea. abſentari a re amata non poteſt eſſe ſine dolore: ſed pueri naturalem cognitioneꝫ de deo habebunt: ⁊ eadem ratione naturaliter eum diligent. ergo cum ab eo ſint in perpetuum ſeparati: videtur ꝙ hoc ſine dolore pati non poſſint. ¶ Contra. ſi pueri non baptizati poſt mortem dolorem interiorem habeant: aut dolebunt de culpa aut de pena: ſi de culpa cum a culpa illa vlterius emundari non poſſint: dolor ille erit in deſperationem inducens: ſed talis dolor in damnatis eſt vermis conſcientie. ergo pueri vermē conſcientie habebunt. ⁊ ſic non eſſet eorum pena mitiſſima: vt in littera dicitur. Si autem de pena dolerent. ergo cum pena eorum iuſte a deo ſit voluntas eorum diuine iuſtitie obuiaret ⁊ ſic actualiter deformis eſſet: quod non conceditur. ergo nullum dolorem interiorem ſentient.

¶ Pre. rō recta nō patitur vt aliqs pturbet̄ de eo qd̄
in ipſo non fuit: vt vitaretur. propter quod Seneca
pꝓbabat: ꝙ perturbatio in ſapientem non cadit. ſed in
pueris eſt ratio recta nullo actuali peccato obliqua-
ta. ergo non turbabuntur de hoc ꝙ talem penam ſu-
ſtinent: quam vitare nullo modo potuerunt.

¶ Reſpondeo dīc. ꝙ circa hoc eſt triplex opinio.
Quidam enī dicunt ꝙ pueri nullum doloꝛez ſuſtine-
bunt: qꝛ in eis a deo ratio obtenebrata erit: vt non co
gnoſcant ſe amiſiſſe quod amiſerunt: quod pꝛobabile
non videtur: vt anima ab onere coꝛpoꝛis abſoluta ea
non cognoſcat que ſaltem ratione inueſtigari poſſint
⁊ etiam multo plura. Et ideo alii dicunt ꝙ in eis eſt
perfecta cognitio eoꝛum que naturali cognitioni ſub
iacent ⁊ cognoſcunt deum ⁊ ſe eius viſione pꝛiuatos
eſſe. ⁊ ex hoc aliquem doloꝛem ſentient: tamen miti-
gabitur eoꝛum doloꝛ inquantum non pꝛopꝛia volun-
tate culpam incurrerunt pꝛo qua damnati ſunt. hoc
etiam pꝛobabile non videtur: ꝙ talis doloꝛ paruus
eſſe non poteſt de tanti boni amiſſione: ⁊ pꝛecipue ſi-
ne ſpe recuperationis. vnde pena eoꝛum non eſſz mi
tiſſima. ¶ Pꝛe. ⁊ omnino eadem ratione qua doloꝛe
ſenſibili exterius affligente non puniuntur etiā do
loꝛem interioꝛem non ſentient: quia doloꝛ pene dele
ctationi culpe reſpondet. vnde delectatione remota
a culpa oꝛiginali omnis doloꝛ ab eius pena excludi
tur. Et ideo alii dicunt ꝙ cognitionem perfectaz ha
bebūt eoꝛum que naturali cognitioni ſubiacent: ⁊ vi
ta eterna ſe pꝛiuatos eſſe cognoſcent: ⁊ cauſam qua
re ab ea excluſi ſunt: nec tamen ex aliquo modo affli
gentur quod qualiter eſſe poſſet videnduz eſt. Sci
endum ergo ꝙ ex hoc ꝙ caret aliquis eo quod ſuam
pꝛopoꝛtionem excedit non affligitur ſi ſit recte ratio
nis: ſed tantum ex hoc ꝙ caret eo ad quod aliquo
modo pꝛopoꝛtionatus fuit ſicut nullus ſapiēs homo
affligitur de hoc ꝙ non poteſt volare ſicut auis: vel
qꝛ non eſt rex vel imperatoꝛ cum ſibi non ſit debituz
affligeretur aūt ſi pꝛiuaretur eo ad quod habendum
aliquo modo aptitudinez habuit. dico ergo ꝙ omnis
homo vſum liberi arbitrii habens pꝛopoꝛtionatus
eſt ad vitam eternaz conſequendam: qꝛ poteſt ſe ad
gratiam pꝛeparare per quam vitam eternam mere
bitur. ⁊ ideo ſi ab hoc deficiant maximus erit doloꝛ
eis: qꝛ amittunt illud quod ſuū eſſe poſſibile fuit pue
ri autem nunquā fuerunt pꝛopoꝛtionati ad hoc ꝙ vi
tam eternam haberent: qꝛ nec eis debebatur ex pꝛin
cipiis nature cum omnem facultatem nature exce-
dat: nec actus pꝛopꝛios habere potuerunt: quibꝰ
tantum bonum conſequerentur. ⁊ ideo nihilominus
dolebūt de carētia viſiōis diue immo magis gaudebūt
de hoc ꝙ pticipabunt multum de diuina bonitate et
perfectionibus naturalibus. nec poteſt dici ꝙ fuerūt
pꝛopoꝛtionati ad vitam eternam conſequendā: quā
uis non per actionem ſuam tamē per actionem alio
rum circa eos: qꝛ potuerunt ab aliis baptizari ſicut ⁊
multi pueri eiuſdem conditionis baptizati vitā eter
nam conſecuti ſunt: hoc enim ē ſuper excedentis gra
tie vt aliquis ſine actu pꝛopꝛio pꝛemietur. vnde de
fectus talis gratie nō magis triſtitiam cauſat in pue
ris decedentibus non baptizatis ꝙ̄ in ſapientibus
hoc ꝙ eis multe gratie non fiunt que in aliis ſimili-
bus facte ſunt. ¶ Ad pꝛimum ergo dicendum ꝙ in
damnatis pꝛo culpa actuali qui vſum liberi arbitrii
habuerunt fuit aptitudo ad vitam eternam cōſequē
dam. non autem in pueris vt dictum eſt. ⁊ ideo non

eſt ſimilis ratio de vtriſqꝫ. ¶ Ad ſecundum dicen-
dum: ꝙ quāuis voluntas ſit poſſibilium et impoſ-
ſibilium. vt in tertio ethicoꝛum dicitur. tamen vo-
luntas oꝛdinata ⁊ completa non eſt niſi eoꝛum ad
que quis aliquo modo oꝛdinatus eſt. ⁊ ſi in volunta
te deficiant homines dolent: non autem ſi deficiant
ab illa voluntate que impoſſibilium eſt: que potius
velleitas ꝙ̄ voluntas debet dici: non enim aliquis
illud vult ſimpliciter: ſed vellet ſi poſſibile foꝛet.
¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ad habendum pꝛopꝛiuz
patrimonium vel membꝛa coꝛpoꝛis ſui quilibet ē oꝛ
dinatus. ⁊ ideo non eſt mirum ſi dolet aliquis de eoꝝ
amiſſione ſiue pꝛo culpa ſua ſiue aliena eis pꝛiuetur
vnde patet ꝙ ratio non pꝛocedit ex ſimili. ¶ Ad q̄r-
tum dicendum: ꝙ donum chꝛiſti excedit peccatum
Ade: vt ad Ro. v. dicitur. vnde non opoꝛtet ꝙ pue
ri non baptizati tantū habeant de malo: quātū bapti
zati habent de bono. ¶ Ad quintum dīcz ꝙ q̄uis pu
eri non baptizati ſint ſeparati a deo q̄ntum ad illam
coniunctionem que eſt per gloꝛiam: non tamen ab eo
penitus ſunt ſeparati imo ſibi coniungunt per parti-
cipationē naturalium bonoꝛum: ⁊ ita etiā de ipſo gau
dere poterūt naturali cognitiōe ⁊ dilectiōe. ¶ Qd̄ ve
ro in actuali peccato ⁊c. Sciendum eſt ꝙ in aliquo
peccato poſſunt notari defoꝛmitates plurium pecca
toꝛum dupliciter. aut pꝛopꝛie: ⁊ ſic in peccato ade ap
paret defoꝛmitas ſuperbie: gule: ⁊ inobedientie: ⁊ hu
iuſmodi: aut quaſi methaphoꝛice: ⁊ ſic in eo oſtendi
tur defoꝛmitas homicidii: quia ſeipſum ſpiritualiter
occidit ⁊ foꝛnicationis: quia ſpiritualiter foꝛnicatus
eſt a deo recedens: ⁊ tamen eſt vnum ſolum peccatū
has defoꝛmitates ex diuerſis circunſtantiis habens
ſpeciem peccati ex vltimo fine retinens. ⁊ ideo etiā
non opoꝛtet ꝙ peccatum oꝛiginale ex eo cauſatuz
ſit multa. Non eſt putandum grauiꝰ fuiſſe ⁊c. ¶ Cō
tra. homo pꝛimus habuit minus impellens ad pctm̄
ꝙ̄ ſequentes q̄nto autem aliquis minoꝛi tentatione
cadit grauius peccat. ergo pꝛimus homo grauiꝰ pec
cauit ceteris ſequentibus. ¶ Pꝛeterea. magis ma-
lum eſt quod magis nocet: illud autem peccatū plus
ceteris nocuit. ergo peius fuit: ⁊ dicendum ꝙ aliqd̄
peccatum eſſe ſimpliciter leuius altero. quod q̄ntum
ad aliquam circunſtantiam grauius eſt vt ſupꝛa di-
ctum eſt: cum de peccato Ade ageretur: eo ꝙ pecca-
tum ſimpliciter grauius eſſe dicitur qd̄ ex ſpecie ſua
grauitatem maioꝛē hꝫ vel ex pl'ibus circūſtantiis ma
gis aggrauatur. vel ꝙ ex vna circunſtantia magis
actum defoꝛmante. vnde multa alia peccata ſimpli
citer grauioꝛa ſunt pꝛimo peccato ade. tum qꝛ ex ma-
ioꝛi contemptu: tum quia ex ſua ſpecie maioꝛem turpi-
tudinem habent. ſed quo ad hanc circunſtantiam ꝙ
ſola exterioꝛi tentatione pulſatus cecidit grauius ē
illis peccatis: ad que etiam exterioꝛ tentatio impel-
lit. vnde patet reſponſio ad pꝛimum.

Ad ſecundum dicendum: ꝙ hoc eſt per accidens
ꝙ tale nocumentum nature humane intulit: qꝛ ſcili-
cet fuit pꝛimum peccatum quod naturam humanam
viciauit: ⁊ oꝛdinem anime ad deum interrupit ī illo
ex quo omnes homines per coitum generati na-
turam humanam traxerunt: quodcūqꝫ autem aliud
peccatum fuiſſet: hoc modo pꝛimum etiam ſimilem
effectum habuiſſet ſiue fuiſſet peccatum operis ſiue
voluntatis: quāuis quidam aliter dicant dicentes
ſi adam alio modo peccaſſet non incurriſſe eum ne-
ceſſitatem moꝛiendi: qꝛ hec pena illi tantum culpe

videtur ordinata eſſe a deo:cum dixit: Quacumqʒ
die comederitis ⁊c. Sed in hoc oſtenditur etiam ſi
alia peccata cõmiſiſſet:ꝙ ſimilem penã ſuſtinuiſſet
quaſi a minori.grauius eſt enim preceptũ preterire
naturalis legis quo prohibetur illud quod in ſe ẽ ma
lum ꝗʒ preterire preceptum diſcipline quo prohibeẽ
quod non eſt malum:niſi quia prohibitum. Si vero
queritur an illud peccatum primi parentis ⁊c. vide
tur ꝙ primi parentes pro peccato non ſatiſfecerint:
quia cum bonum ſit potentius ꝗʒ malum : vt probat
Dio.quarto capi.de diuinis nominib⁹. Si peccato
proprio totum genus humanum primi parentes iſe-
cerunt:multo fortius ſatiſfactione propria maculam
quam induxerant abſterſiſſent ſi ſatiſfeciſſet. Sʒ di-
cendum eſt:ꝙ primum peccatum interrumpere po/
tuit rectum ordineʒ humane rationis in deum: rõne
cuius inducta eſt neceſſitas vt interrumperetur or-
do corporis ad animam per mortem:⁊ ſic viciuʒ per
ſone in naturam potuit redundare.ſed eius peniten
tia non potuit facere vt ordo ille nõ fuiſſet interrup-
tus:quia quod factum eſt pro in facto hẽri.nõ poteſt
vnde non potuit inſtituere qđ peccatum abſtulerat
quantum ad naturam:ſed ſolum quantum ad perſo
nam que a reatu actuali purgabatur per penitentiã
non enim poteſt natura in ſtatum altiorem reuocari:
niſi per id quod naturam totam excedit.⁊ ideo opor-
tuit ad curationẽ nature vt eſſʒ deus ⁊ homo qui na
turam perfecte curaret.ſed hoc ad tertium librũ ma
gis pertinet. Si homo i ea iuſte vixerit ⁊c.hoc ideo
contingit:q: ꝗuis per iuſtitiaʒ hominis purgetur in
fectio originalis culpe ſm hoc ꝙ et natura in perſo-
nam redundat.non tamen purgatur quantũ ad ipſã
naturam abſolute.⁊ ideo pene que ipſi nature debẽ-
tur non remittuntur ꝗʒdiu in tali natura infectio ma
neat etiaʒ ſi cẽties moreretur homo ⁊ in priſtinuʒ ſta
tum reſurgeret:ſemper enim manente infectione na
ture manet obligatio ad penam.

Diſtin. Trigeſimaquarta.

Que de peccato animaduertenda ſint.

p Oſt predicta đ peccato actu
ali diligenti indagine q̃
dam conſiderãda ſunt.ſ.que fue
rit origo ⁊ cauſa primi peccati:
vtrum res bona:an res mala.po
ſtea in qua re ſit peccatum. Deinde quid ſit
peccatum:⁊ quot modis fiat.⁊ de differentia
ipſorum peccatorum.

Que fuerit origo ⁊ cauſa peccati prima.

c Auſa ⁊ origo prima peccati res bõa
extitit.quia ante primum peccatum
non erat aliquid malum vnde orire
tur. Cum eniʒ origineʒ ⁊ cauſaʒ habuit : aut
ex hoc.bono:aut ex malo habuit. Sed maluʒ
ante non erat. Ex bono igitur ortũ eſt. Pri
us enim in angelo ortum eſt peccatum : ⁊ po
ſtea in homine. Et quid erat angelus niſi bo
na natura dei. Non ex deo ortum eſt maluʒ
quod fuit in angelo:non ex alio ꝗ̃ ex angelo
ex bono igitur ortuʒ fuit. Unde Auguſtin⁹
in reſponſionibus contra Julianum hereti/
cum qui dixerat. Si ex natura peccatum eſt
tunc mala eſt natura:ait. Queſo vt ſi poſt reſ
pondeat:manifeſtum eſt ex voluntate mala tã
ꝗ̃ ex arbore mala fieri omnia opera mala tan
ꝗ̃ fructus malos:ſed ipſam malam volunta/
tem:vnde dicit exortam:niſi ex bono. Si.n.
ex angelo:quid eſt angelus niſi bonuʒ opus
dei: Si ex homine:quid erat ipſe homo niſi
bonum opus dei. Immo quid erãt hec duo
anteꝗ̃ oriretur in eis mala voluntas niſi bo/
num opus dei:⁊ bona ⁊ laudanda natura. er
go ex bono oritur malum:nec fuit vnde ori/
ri poſſet niſi ex bono. Dico ergo q: volunta
tem malam nullum malum preceſſit:ſʒ ex bo
no originem habuit. Hic aperte docetur pri
mam cauſam ⁊ originem mali:bonam fuiſſe
naturam:⁊ nihilominus oſtenditur cui⁹ pec
cati fuerit cauſa.ſ.male voluntatis.

Qđ mala voluntas ſecundaria cauſa fuit
malorum.

m Ala autem voluntas illa angeli ⁊ ho
minis cauſa eſt etiam malorum ſub
ſequentium.ſ.malorum operuʒ ⁊ ma
larum voluntatum. Unde Auguſt.in enche.
Nequaꝗ̃ dubitare debemus: rerũ bonarũ
que ad nos pertinent cauſaʒ non eſſe niſi bo
nitatem dei. Malarum vero ab immutabili
bono deficientem boni mutabilis voluntatẽ
primo angeli:poſtea hominis:hoc primũ eſt
creature rationalis malum.i. prima priuatio
boni. Ecce habes primam voluntatem boni
mutabil᷑.i.ãgeli vl᷑ hoĩs deficientem ab i/
mutabili bono.i.a deo:cauſam eſſe malarum
rerum ad nos pertinentium:q: cauſa eſt tam
peccatorum ꝗ̃ penaruʒ:quibus premitur hu
mana natura. Prima igit᷑ origo ⁊ cauſa pec
cati bonum fuit:⁊ ſecunda malum:quod or/
tum eſt ex bono.

In qua re ſit peccatum:an in bona: an in
mala:⁊ dicitur quia in bona tm̃.

o Stenſa origine mali:ſupereſt videre
in qua re ſit malum.ſ.an in re bona:
an in re mala. Qui recte acuteqʒ ſapit
non niſi in bono malum eſſe intelligit.i.natu
ra bona. Malum enim eſt corruptio vel pri
uatio boni.vbi autem bonum non eſt nõ po
teſt nõ eẽ priuatio vel corruptio boni. Pec
catum igitur non poteſt eſſe niſi in re bona.
Sicut enim morbis ac vulneribus corrum/
puntur corpora:que vt ait Augu.in ench.ſũt
priuationes eius boni quod dicitur ſanitas
Ita ⁊ animorum quecũqʒ ſunt vitia:natura/
lium ſunt priuationẽs bonorum. Quid ẽ.n.

alind quod malum dicitur niſi priuatio bo/ni. Bonum enim minui malum eſt: ꝙuis ꝙ tumcunqꝫ minuatur neceſſe eſt vt aliquid remaneat ſi adhuc natura eſt. Non eniꝫ conſumi poteſt bonum quod eſt natura: niſi ⁊ ipſa conſumatur. Cuꝫ vero corrumpitur ideo malum eſt eius corruptio: quia eam qualicunqꝫ priuat bono. Nam ſi nullo priuat bono: nō nocet. Nocet autem cum adimit bonum: Quandiu itaqꝫ natura corrumpitur ineſt ei bonum quo priuetur. Ac per hoc nullum eſt quod dicitur malum ſi nullum ſit bonum. ſꝫ bonum omnino carens malo: integrum bonum eſt. Cum vero ineſt malum viciatum vl̄ viciosum bonum eſt. nec malum vnꝙ poteſt eſſe vllum vbi eſt bonum vllum. Unde res mira conficitur: vt quia omnia natura inquā tum natura eſt bonum eſt: nihil aliud dici videatur: cum viciosa natura mala natura eſſe dicitur: niſi malum eſſe quod bonum eſt: nec maluꝫ eſſe niſi quod bonuꝫ eſt. Hac contextione vel oſtenſione euidenter inſinuatur maluꝫ non poſſe eſſe niſi in re bona. Ubi etiam licet abſurduꝫ videatur: manifeſte dicitur eē maluꝫ quod bonum eſt.

Quod ex premiſſis ſequitur. ſ. ꝙ cum dicitur malus homo: dicitur maluꝫ bonuꝫ.

Ex quo colligitur nihil aliud ſignifica

e ri cuꝫ dicitur homo malus: niſi bonuꝫ malum. Unde Auguſtinus in encheridion ſubdit. Quid eſt malus homo: niſi mala natura. Quia homo natura ē. Porro ſi homo aliquod bonuꝫ eſt: quia natura ē: quid aliud eſt malus homo niſi malū bonū. Tamen cum duo iſta diſcernimus inuenimus nec ideo maluꝫ quia homo eſt: nec ideo bonum quia iniquus eſt. Sed bonum quia homo: maluꝫ quia iniquus. Omnis itaqꝫ natura etiam ſi vitioſa ſit: inquantum natura ē: bona eſt. inquantū vitioſa eſt: mala eſt.

Quod regula dialeticorū de cōtrariis fallit in his. ſ. bono ⁊ malo.

Ideoqꝫ in hiis contrariis que mala

i ⁊ bona vocantur: illa dialeticorum regula deficit: qua dicunt nulli rei duo ſimul ineſſe contraria. Nullus. n. potus aut cibus ſimul dulcis eſt ⁊ amarus. Nullum ſimul vbi album ibi ⁊ nigrum ⁊ hoc in multis ac pene in omnibus reperitur in contrariis vt in vna re ſimul eſſe non poſſint. Cum autem bona ⁊ mala nullus ambigat eſſe contraria: non ſoluꝫ ſimul eſſe poſſunt: ſed mala omnino ſine bonis: ⁊ niſi in bonis eſſe non poſſunt. ⁊ hec duo contraria ita ſimul ſunt. vt ſi bonū non eſſet: in quo eſſet prorſus: nec malum eſſe potuiſſet: quia non modo vt cōſiſteret: ſed vnde oriretur corruptio non haberet niſi eſſet quod corrumperetur. quoniam nihil eſt aliud corruptio ꝙ boni exterminatio. Ex bonis igitur mala orta ſunt: ⁊ niſi in bonis non ſunt: nec fuit prorſus vnde oriretur vlla mali natura: niſi ex angeli ⁊ hominis natura bona: vnde primitus orta eſt voluntas mala.

Epilogum facit ad alia tranſiturus.

Ex his aperitur quod primo ⁊ ſecun

e do ſupra diximus inueſtigandum. ſ. que fuerit origo mali ⁊ in qua re ſit. Ex bona enim re ortum ⁊ in bona re conſiſtere premiſſis teſtimōiis cōprobatur.

Sententie illi qua dictū eſt bonū eſſe malū opponitur de prophetia que ait: ve his ꝗ dicūt bonū malū.

Ad hoc autem quod dictum eſt ma

a lum eſſe quod bonum eſt quidaꝫ ſic opponunt. Si bonuꝫ maluꝫ eſſe dicimus: ⁊ malum bonum: incidimus in illam ſententiam propheticam vbi legitur. Ue his ꝗ dicunt bonum malum ⁊ malum bonum. igitur ſi hanc maledictionē vitare volumus: nullatenus dicere debemus: bonum eſſe maluꝫ: ⁊ econuerſo. hoc autem Aug. in eodem libro determinat dicens. Id quod dictuꝫ eſt in ꝓphecia intelligendum eſt de ipſis rebus quibus homines mali ſunt: non de hominibus vnde qui adulterium dicit eſſe bonuꝫ in euꝫ cadit illa prophetica deſtinatio: ⁊ in euꝫ qui dicit malum eſſe bonum: vel bonum eſſe iniquum. Qui enim dicit homineꝫ inquantuꝫ homo eſt: maluꝫ eſſe: ⁊ bonitatem eſſe iniquitatem: opus dei culpat qd̄ eſt homo: ⁊ vituꝫ hominis laudat quod eſt iniquitas.

Poſt predicta de peccato actuali ⁊c. Poſtꝗ determinauit de peccato originali quod a primis parentibus in poſteros tranſit per carnis originem Hic incipit determinare de actuali: quod a parentibus in poſteros tranſit per imitationem operis: Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de peccato actuali ꝗtū ad rōnem mali. In ſcd̄a determinat de eo ex pte actꝰ in quo deformitas fundat̄ per quā malū dicit̄ eſſe actuale pctm̄. ibi. Poſtꝗ hoc videdū ē qd ſit pctm̄ ⁊c. Prima diuiditur in duas. In prima determinat de malo veritatem oſtendens. In ſecunda excludit ꝗdam obiectionem: vt in hoc autem quod dictum eſt ⁊c. Circa primum tria facit. Primo dicit de quo intendit. Secundo proſequitur ſuum propoſitum.

ibi. Cauſa ⁊ origo primi peccati ⁊c. In tertia epilogat que dicta ſunt. ibi. Ex his aperitur ꝙ primos ⁊ ſecundos ⁊c. Prima diuiditur in duas. In prima inq̄rit cauſam mali. In ſecunda ſubiectum eius. ibi. Oſtenſa origine mali ⁊c. Circa primum duo facit. Primo oſtendit primam cauſam propriam mali cuiꝰ que extra genus mali eſt. Secundo oſtendit cauſam proximam que eſt quaſi vniuoca in eodem genere. ibi. Mala autem voluntas ⁊c. Oſtenſa origine mali ⁊c. Hic inquirit ſubiectũ mali: ⁊ primo oſtendit ꝙ ſubiectum mali eſt bonum. Secundo: ex hoc inducit quandam concluſionem. ibi. Ex quo colligitur nihil aliud ⁊c. Tertio oſtendit in hoc regulam artis dialetice fallere. Ideoq; in his contrariis: hic quinq; queruntur. Primo: an malum ſit. Secundo: quid ē malũ. Tertio: ſi bonũ ē cã mali. Quarto: ſi malũ ē i bono: ſicˉ i ſubiecto. Quinto ſi per malum totum bonum corrumpitur.

a AD primum ſic proceditur. omne quod eſt vel eſt exiſtens vel eſt in exiſtentibus: quia vel ē ſubſtantia vel eſt accidens: ſed malum neq; eſt exiſtens neq; in exiſtentibus vt probat Dio. quarto ca. de di. no. ergo malũ nõ ē. ¶ Pre. oē qḋ eſſe dicit vel eſt ens rationis vel eſt ens nature. omne autē quod eſt ens rationis: vel eſt exiſtens vel non exñs: ergo quod non eſt exiſtens neq; non exiſtēs nullo modo poteſt dici eſſe: ſed malum diſtat ab exiſtēte ⁊ adhuc plus diſtat a non exiſtente: vt Dio. quarto ca. de diuinis nomi. dicit. ergo nullo modo põt dici malum eſſe. ¶ Pre. deus p̄habet in ſe omnem affirmationem ⁊ negationem: vt in lib. de myſtica theologia dicit Dio. oportet eni omniũ poſitiones in eo ponere: ⁊ ad hoc omniũ negationes i eo negare: ſ; malum nullo modo preexiſtit in deo. ergo malum neq; eſt affirmatio neq; negatio. ſed inter affirmationē ⁊ negationē nihil eſt medium: vt i quarto methaphyſice ꝓbatur. ergo malũ nullo modo eſt. ¶ Pre. quecunq; poſitio ſeipſam deſtruit impoſſibile eſt eā poni: ſicut qui negat veritatem ponit veritatē eē vt dicit Augu. ⁊ Anſel. ⁊ qui negant demõſtrationē ponunt demonſtrationē eſſe: vt in quarto metha. dicitur. ſ; malum deſtruit ſeipſm: vt in quarto ethi. dicit. ergo malum nõ eſt. ¶ Pre. vnuſq̄ſq; artifex prouidus a ſuo opere ꝓpellit malum quantum poteſt. ſed diuina ꝓuidentia omnia reguntur: vt in primo li. habitū eſt. ergo cum deus ſit oīpotens ab vniuerſo malum oino expellit. ergo malum nõ eſt. ¶ Cõtra. ſicut appetitꝰ non eſt niſi boni: ita fuga non eſt niſi mali: ſ; multa ſũt que ſm rectã rõnem fugiũtur. ergo malũ eſt. ¶ Pre. nihil indiſcrete prohibetur neq; punit iuſte: niſi malum. ſed conſtat prohibitiones diſcretas multas eſſe ⁊ punitiones iuſtas. ergo cõſtat malum eſſe. ¶ Reſpondeo dḋ. ꝙ philoſophus in. v. methaphyſice oſtēdit ꝙ ens multipliciter dicit. vno. n. mõ dicitur ens qḋ per decem genera diuidit: ⁊ ſic ens ſignificat aliquid in natura exiſtens: ſiue ſit ſubſtantia vt homo ſiue accidens vt color. Alio mõ dicitur ens qḋ ſignificat veritatē ꝓpõnis ꝓut dicitur ꝙ affirmatio eſt vera: quando ſignificat eſſe de eo quod ē: ⁊ negatio qñ ſignificat nõ eſſe de eo qḋ nõ ē: ⁊ hoc ens cõpoſitionē ſignificat quã itellectus cõponēs ⁊ diuidens adinuenit. quecũq; ergo dñr eē entia q̄ʒtum ad primũ modũ ſũt entia q̄ʒtũ ad ſecũdũ modũ: q: oē qḋ hʒ naturale eſſe in rebꝰ põt ſignificari ꝑ ꝓpõnem affirmatiuā eē vt cum dicitur color eſt vel homo eſt. nõ aũt omnia q̄ ſunt entia q̄ʒtũ ad ſcḋm modũ ſũt entia q̄ʒtū ad primum: q: de priuatione vt de cecitate formatur vna affirmatiua ꝓpoſitio: cum dicitur cecitas eſt: nec mē cecitas aliquid eſt in rerum natura. ſed eſt magis alicuius entis remotio. ⁊ ideo etiã priuatões ⁊ negationes dicunt eſſe entia q̄ʒtum ad ſecũdum modũ. ſ; nõ quantum ad primũ. ens autem ſm vtrunq; iſtorum modorum diuerſimode predicat: q: ſm primū modũ acceptũ eſt predicatum ſubſtãtiale: ⁊ pertinet ad queſtionē quid eſt: ſ; q̄ʒtũ ad ſcḋm modũ ē p̄dicatum accidētale: vt Commen. ibidem dicit: ⁊ pertinet ad qõnem: an eſt. ſic ergo accipiendo ens ſcḋo modo dictum ꝓut queſtio querebat ſimpliciter dicimus mala eſſe in vniuerſo. hoc enim et experientia docet ⁊ ratio oſtendit: q: vt Dio. ꝓbat quarto capi. de diui. nomi. malum nihil aliud eſt niſi bonum imperfectū. Si autem nullũ bonũ eſſet i aliquo diminutũ omnia bona equalia eſſent: ⁊ ſic pulcritudo vniuerſi deperiret que ex gradibus bonitatis colligitur: periret etiã ordo eēntialis cauſarū in ꝑtibus vniuerſi ſm ꝙ nobiliora in minꝰ nobilia influunt. In idem etiā rediret incõueniens ſi poneretur ꝙ nulla res ꝑfectõe ſibi debita carere poſſet: q: tunc eſſet equalis ſtabilitas bonitatis in omnibus entibꝰ: nec eſſent omnes gradus bonitatis impleti ſi non eſſent quedam bona q̄ ſuis perfectionibus priuari nõ poſſent: ⁊ quedam ſuis ꝑfectionibus priuabiles ꝓpter diſtantiã a ſũmo bono. ¶ Ad primum ergo dḋm: ꝙ Dio. accipit exiſtēs ſm primã acceptõem entis: ⁊ per hũc modũ malum non eſt exiſtens neq; in exiſtentibus: q: neq; ipſm eſt natura quedam in vniuerſo: neq; eſt aliquid in exiſtente ſicut pars perfectionis eius. ſic enim ꝓcedunt ſue ꝓbationes: quibus ſigillatim oſtendit in nullis exiſtētibus: ſicut priuationes in ſubiecto vt cecitas i oculo ¶ Ad ſcḋm dḋm: ꝙ Dio. accipit nõ exiſtens illud ꝙ nullo modo eſt: ⁊ ab hoc quidem magis diſtat malũ q̄ʒ etiã ab exiſtēte: q: in exñte malū eſt tanq̄ʒ i ſubiecto: q̄ʒuis ipſum malũ in ſe nõ ſit exiſtens: ſed a non exñte magis abſiſtit: q: ſimpliciter nõ exñs non põt p̄uationis ſubiectũ eſſe: nec etiã ipſa priuatio eſt abſolute nõ exñs: ſed eſt non exñs in hoc: q: priuatio ē negatio in ſubiecto: vt in quarto methaphyſice dicitur: cecitas aũt nihil aliud eſt q̄ʒ negatio viſionis i eo qḋ natũ eſt videre. ¶ Ad tertiũ dḋm: ꝙ q̄ʒuis negationes omnium creatorū in deo veriſſime ſunt ꝓpter eiꝰ exceſſum. tñ nulla p̄uatio in eo eſt: q: nihil eſt natū habere qḋ nõ habeat. malũ aũt dicit eſſe ſcḋo mõ dicendi ens ſicut negatio: nõ q̄dem abſoluta: ſ; q̄ eſt priuatio alr oīa mala eſſent: q: nihil eſt a quo aliq̄d negari nõ poſſet. ¶ Ad quartũ dḋm: ꝙ phs nõ dicit ſimpliciter ꝙ malũ ſeipſm deſtruat: ſ; ꝙ malũ ſi integrum ⁊ ꝑfectũ ſit ſeipſm deſtruit: q: non põt eſſe malum integrum niſi corrumpat omne bonum: ⁊ ſi corrũpit omne bonũ corrũpit illḋ ens qḋ mali ſubiectũ eē põt. ſubiecto aũt corrupto ē̄t priuatio q̄ i ſubiecto erat eē deſinit: vnde ex hoc efficaciter concluditur ꝙ ſũmum malum eē non poſſit: nõ autem abſolute ꝙ non ſit malum. ¶ Ad quintum dḋm: ꝙ ꝓuidus artifex non expellit ab opere ſuo malum niſi ſaluata conditione ſui operis: cum aũt quedam ſint res a deo create d̄ quarum conditione eſt vt defectũ malicie incurrere poſſint vel in alia inducere ſi ſimpliciter malum ab eis ꝓhiberet deſtrueret opis eiꝰ conditio. ⁊ iō decet vt mala facere permittat: quorū tñ actor non eſt de hoc in primo libro dictum eſt.

O ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ malum ſit ens ſicut natura quedaꝫ primo modo accipiendi ens vt ea que poſitiue aliquid p̄dicant. Omne enim genus eſt natura quedam: quā non entis non ſunt neqꝫ ſpecies neqꝫ differentie vt philoſophus dicit: cum tamen omne genus in ſpēs per differentias diuidatur: ſed bonum ⁊ maluꝫ ſunt genera aliorum vt in predicamentis dicit̄. ḡ malum eſt aliquid poſitiue predicās. ¶ Pre. omne contrarium eſt natura q̄dam: q2 cōtraria ī eodē genere ſūt ⁊ nihil eſt in genere vt ſpecies niſi ſit natura quedā: ſed bonum ⁊ malum ſunt contraria: vt in littera dicitur. ergo malum eſt natura quedaꝫ. ¶ Preterea. omnis differētia que cōſtituit ſpēm ē aliquid poſitiue p̄dicās: ſed malum ⁊ bonum ſunt differentie in prima ſpecie qualitatis conſtituentes diuerſas ſpecies habitus. ergo malū aliquid poſitiue predicat. ¶ Pre. nihil pugnat aut corrumpit niſi agendo: nihil autem agit niſi habeat naturam aliquā: cum ergo maluꝫ corrumpat bonum ⁊ pugnet contra illud: videtur ꝙ malum ſit naturam quādam habens. ¶ Pre. omne qđ corrumpit generat aliquid: quia corruptio vnius eſt generatio alterius: vt in primo de generatione dicitur: ſed mali eſt corrumpere: vt Dio. dicit quarto capitulo de diuinis nominibus. ergo eius eſt etiam generare: ſed nihil generat niſi habens naturaꝫ aliquā quam generato tradat: ergo malum eſt naturam aliquam habens. ¶ Contra. omne quod eſt a primo bono bonuꝫ eſt: cum ex hoc omnia bona ſint ꝙ ab eo ſūt vt infra libro de ebdomodibus boetius dicit. ſꝫ omnis natura a deo eſt qui eſt ſummum bonum. ergo malum nō eſt natura aliqua vel ens aliquod poſitiue dictum. ¶ Pre. nihil appetit ſuum contrarium. ſꝫ omnis natura appetit bonū: q2 vnūqđqꝫ appetit ſui ipſi9 perfectionem: ergo cū malo ſit bonū oppoſitū malum nō erit ens naturā aliquaꝫ habēs. ¶ Reſpōdeo dđ. ꝙ Auicenna in ſua methaphy. ponit perutilē diuiſionem quandā mali que ex verbis eius colligi poteſt. dicit enim ꝙ malū dicit̄ aliquid dupliciter vel per ſe vel per accñs. per ſe malū dicitur ipſa priuatio ꝑfectionis qua aliquid malū eſt ēt a quibuſdam malū abſtracte ſumptum dicitur. hoc aūt eſt duplex: q2 illa priuatio vel eſt priuatio perfectionis que ē neceſſario in eſſe primo rei: ⁊ iſta priuatio ī omnibus ē malum: vt priuatio pedis ⁊ manus ⁊ hmōi: vel eſt p̄uatio alicuius perfectionis ſecunde: ſicut priuatio geometrie ⁊ hmōi: ⁊ talis priuatio nō ſemper cuilibꝫ eſt malum: ſed ei tm̄ qui ad eam habendam operam dedit vel eam habere debet. malū autem per accidēs eſt duplex: vel id quod eſt ſubiectum talis priuatōis vel id quod talem priuationē in altero cauſat: ⁊ vtrūqꝫ iſtorꝫ eſt malum concretiue ſumptum. Illud autē quod eſt ſubiectū priuationis poteſt accipi quadrupliciter. quia vel eſt actio vel habitus vel paſſio vl' ſubſtantia. Actio quidem ſi priuationem debiti finis ⁊ debite circunſtantie habeat rationē mali culpe habebit. ⁊ q2 ex ſimilibus actibus ſimiles habitus generātur: inde contingit ꝙ habitus ipſi qui ex talibus actionibus relinquuntur mali ſunt ſicut habitus viciorꝫ paſſio autem priuationem hꝫ per quā aliqđ in patiēte corrumpitur. ⁊ talis paſſio malum pene dicitur vl' defectus nature in illis in quibus non poteſt eē culpa nec etiam pena eſſe. ⁊ quia nullum accidens pōt eſſe ſubiectum alicuius qđ priuatiue vel poſitiue dicatur niſi gratia ſubſtantie que ei ſubiicitur. iđ oportet ꝙ vlterius intelligatur ſubiectum huius priuationis que per ſe malum eſt ſubſtantia eē ſꝫm quod dicitur homo malus ⁊ anima mala. Si aūt dicatur malum per accidens: q2 cauſat talem priuationē h' poteſt eſſe dupliciter. quia cauſa priuationis debite ꝑfectionis: vel eſt ex parte materie que eſt indiſpoſita ad perfecte recipiendam virtuteꝫ agentis: ſicut ē defectus in monſtris ⁊ in aliis que ex defectu materie contingunt. aut eſt ex parte agentis: ⁊ hoc contingit dupliciter. quia vel agens eſt coniunctum agens in contrarium perfectionis debite: ſicut ignis adurens ⁊ gladius ſecans. ⁊ ex hoc ſequitur malū qđ dicit̄ pena ſenſus in ſentientibus in quibus culpa ⁊ pena eē poſſunt. q2 tale agens qđ p̄uat ꝑfectionē debitaꝫ: eo ꝙ coniunctum eſt ſentitur. aut eſt agens nō cōiunctum impediens influentiam cauſe perficientis: ſicut dicuntur nubes male inquantum impediunt lumen ſolis ne ad nos perueniat. ⁊ quia talis cauſa non ſentitur ex ipſa perfectionis ſubtractione cū nō tollat perfectionem agendo ī id quod priuatur: ſed magis impediendo agentem ex hoc ꝙ perfectioneꝫ ſubtrahit: cum remota ſit. ſed forte ſentit alio modo per accñs: ſicut quia nubes videntur. Ideo malum quod ex h' ſequitur non dicitur pena ſenſus: ſed pena damni. in illis tamen que pene ſuſceptiua ſunt. in malis ergo hoc modo dictis eſt talis ordo: ꝙ id quod eſt per ſe malum primo malum dicitur: ⁊ omnia alia per relationem ad id: ⁊ ſcđm gradū tenet malum per accidēs quod eſt ſubiectum mali: quod dicitur maluꝫ ex hoc ꝙ priuationem que per ſe malum eſt in ſe habet ⁊ in tertio gradu eſt id quod dicitur malum per accidēs: ſicut cauſa inducens malum. hoc enim non habet in ſe de neceſſitate priuationem: ſed facit aliquid eſſe p̄uationem habens. vnde primuꝫ dicitur abſolute malum: ⁊ ſecundum in ordine ad primum: ⁊ tertium ī ordine ad ſecundum. Dđm ergo ꝙ maluꝫ nominat nō ens. vnde illud quod per ſe malum eſt non ponit aliquid: ſed dicitur eſſe vt priuatio. malum vero quod eſt ſubiectum priuationis eſt aliquid poſitiue: ſed nō ex eo quod malum eſt: ſicut oculus eſt aliquid: ſed nō ex eo quod cecus eſt: quia cecitas non ē in eo: niſi vt negatio viſionis. Quod autem dicitur malum ſi cauſa mali in ſe quid eſt conſideratum eſt aliquid. ſed ī ordine ad effectum: ratione cuius malū dicitur etiaꝫ priuatiue dicitur. Dicitur enim malum ex hoc ꝙ priuationem inducit: ⁊ ſic etiam ratio non entis in ipſuꝫ redundat cauſaliter ſicut ⁊ ratio mali.

¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ genus dupliciter poteſt accipi. vno modo proprie ꝑut predicatur de pluribus in eo ꝙ quid eſt. ⁊ ſic neqꝫ bonum neqꝫ malum ſunt genera. quia ſunt de tranſcendētibus: quia bonum et ens conuertuntur. Alio modo communiter vt genus dicatur omne id quod ſua cōmunitate mul'ta ambit ⁊ continet. ⁊ ſic bonum ⁊ malum dicūtur genera omnium contrariorum: quia vt in primo phyſi. dicitur: omnia contraria hoc modo ſe habent ꝙ alterum eſt nobilius ⁊ alterum vilius. ita ꝙ vilius p̄uationem in ſe includit: ſicut nigrum in reſpectu ad album: ⁊ frigidum in reſpectu ad calidum: propter qđ in. xii. de animalibus dicitur ꝙ frigus eſt priuatio caloris. ⁊ per hunc modum ſemper alterum contrariorum pertinet ad bonum ⁊ reliquū ad malum. vnde etiam Pictagoras ponebat duos ordines rerum. vnum boni ſub quo colligebat omnia perfecta vt dextrum triangulum equilaterum ⁊ ſimilia: ⁊ alterū ma

ſi ſub quo ponebat omnia que imperfectionem impli
cant: vt ſiniſtrum feminam ⁊ huiuſmodi.
¶ Ad ſecundum dōm: ꝙ ſi conſideretur malum per
ſe ſiue in abſtracto: ſic malum opponitur bono: vt
priuatio: ſi autem conſideratur malum per accidēs
ſicut eſt in actione vel in habitu: ſic opponitur bono:
vt contrarium vt prodigalitas liberalitati: ⁊ timidi-
tas fortitudini. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ maluꝫ per ſe vl'
abſtracte ſumptum non eſt differētia ſpecifica: ſꝫ ma
lum per accidens vel concrete acceptum: omnia eni
moralia ex fine ſpeciem conſequuntur. ex ordine aūt
ad finem debitum ſpecificatur bona actio ⁊ bonꝰ habi
tus: ratione cuius bonum dr̄ia ſpecifica ponit̄ habitꝰ
⁊ actionis moralis. Mala vero actio ſpecificatur ex
ordine ad finem indebitum cui admiſcetur priuatio
finis dēbiti: ex quo ratio mali incidit. vnde patet ꝙ nō
ſola priuatio ſpecificat malum habitum ⁊ actionem.
ſed poſitio ordinis ad finem quendam cum priuatōe
debiti finis: ⁊ ſic patet ꝙ malum ſ̄m quod differētia
non eſt malum per ſe ſed per accidens vel ꝯcretiue
ſumptum. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ malū poteſt
intelligi corrūpere dupliciť vl' formaliť vel effectiue
ſicut enim formaliter albedo facit album: ita etiā for
maliter priuatio priuat: ⁊ corruptio corrumpit: malū
vero per ſe ſumptum eſt ipſa priuatio vel corruptio
vnde non ſequitur ꝙ ſit ens poſitiue dictum: q: non
priuat: ⁊ corrūpit agēdo: ſi autem ſumatur effectiue
ſic non poteſt intelligi de malo per ſe vel abſtracte
ſumpto: q: priuatio nihil efficit: ſed oꝫ vt ſumatur de
malo per accidens quod eſt ſubiectum ⁊ cā mali: ⁊ h̄
quidem efficit aliquid non quidem inquantuꝫ priua
tū eſt: ſed inquantum eſt quoddam ens quod agere
pōt. ⁊ iō dicit Dyo. ꝙ malum nihil agit niſi virtute
boni ⁊ ipſum bonum non poſſet impugnare niſi ex bō
ni virtute: nihil enim prohibet vnum bonum alteriꝰ
contrarium eſſe: vt calor frigori. ¶ Ad quintū dō:
ꝙ corruptio ⁊ generatio ꝯiūis ſemper coniungantur
non tamen ſunt idem per ſe: ſed per accidens. qđ pꝫ
ex earum terminis ex quibus motus ⁊ mutatiōis ſpe
cificantur. terminus enim generationis eſt forma: q:
eſt mutatio ad eē. terminus vero corruptionis ē pri-
uatio: q: ē mutatio ad non eſſe. forma autē vnius ⁊ p̄
uatio alterius vt forma ignis ⁊ priuatio aeris ſunt q
dem idem ſubiecto: ſed dr̄nt ratione. ⁊ iō etiam illud
quod corrumpit: ⁊ generat: non ex eodeꝫ habet ꝙ ge
nerat ⁊ corrūpit: ſed ex eo ꝙ formam ſuaꝫ inducit ge
nerat: ⁊ ſic inquantum ens generat: ex eo autē ꝙ for
ma ſua neceſſario cōiungitur priuationi alterius for
me corrūp. vnde pꝫ ꝙ in eo ꝙ priuationē hꝫ vel non
ens ē aliquid corrūp. ⁊ pp̄ hoc Dyo. dicit ꝙ boni ē p
ſe loquendo generare ⁊ ſaluare. ⁊ mali eſt corrumpē
re. vnde ū ſequit̄ ꝙ maluꝫ in eo ꝙ malū eſt: aliqd ſit.

a D terciuꝫ ſic proceditur. Videtur ꝙ mali cā
bonuꝫ eſſe non poſſit. Boni eni vt dicit Dyo
niſius eſt ſaluare ⁊ producere: ſed malum eſt
corruptio quedam. ergo mali cauſa bonum non eſt.
¶ Preterea. vnum oppoſitorum non eſt cā alterius
niſi per accidens ſicut frigidum quodammodo cale
facit vt in. viii. phiſicoruꝫ dicitur: ſed malum nō tm̄
hꝫ cām per accidens: ſed per ſe: q: quod ē p accidēs
eſt vt in paucioribus: malum autem videtur eſſe vt
in pluribus. ergo oꝫ ꝙ prima cauſa mali ſit malum.
¶ Pre. omnis effectus cauſe ſecunde reducitur in
cauſam primam: ſed omne bonum eſt effectus cauſe
prime. ſi ergo aliquod malum ab aliquo bono cauſa-
tur tunc cauſa prima que deus eſt mali cauſa erit. et
ſic aliquo modo malus eſſet deus quod eſt abſurdū.
¶ Pre. oportet vt effectus ſequatur conditionem
ſue cauſe: ſed omne malum defectiuum eſt. ergo opꝫ
ꝙ in cauſa eius aliquo modo defectus ſit. aut ergo ē
in ea defectus in actu aut in potentia ſi defectus in
actu omne autem quod deficit in actu malum eſt. er
go cauſa mali non erit bonum ſed malū: nec hoc erit
primum malum cuius cauſam queſiuimus. Si autē
defectus eſt in cā in potentia tantuꝫ. id autem quod
eſt in potentia tantum non ſufficit vt educat aliquid
in actu: q: in ſecundo phiſicorum dr̄ edificatio i actu
eſt cauſa edificari in actu ⁊ edificatio in potentia eſt
cauſa edificari in potentia. ergo ex tali cauſa maluꝫ
actu oriri non poterit. ¶ Prete. Dyo. dicit in quar
to de di. no. ꝙ malum non habet cauſam: ſed quod a
bono cauſatur habet cauſam. ergo maluꝫ non ē ex bō
no. ¶ Contra. quicūqꝫ facit aliquid ad quod alterū
de neceſſitate conſequitur etiam illius cauſa eſt: ſed
res bona eſt cauſa alicuius boni ad quod malum cō
ſequitur ex eo quod ex illius aduentu alterum bonū
priuatur: ſicut patet in igne adurente qui formam ſu
am inducens formam rei aduſte tollit: ⁊ tamen vtra
qꝫ forma bonum quoddam eſt. ergo bonum eſt cauſa
mali. ¶ Preterea. omne quod eſt per accidens re-
ducitur ad per ſe: ſed malum non cauſat niſi per ac-
cidens: quia non agit niſi virtute boni: vt Dyoniſiꝰ
dicit. ergo oportet vt cauſalitas mali in bonuꝫ redu
catur: ſicut in primam cauſam. ¶ Reſpondeo dō: ꝙ
nihil agit niſi ſ̄m ꝙ eſt in actu nihil autem eſt in actu
niſi ſ̄m ꝙ formam vel perfectionem aliquam habꝫ:
vnde oportet ꝙ omne quod agit agat inquantum p-
fectum eſt: ⁊ ita inquantum eſt bonum. Cum omne
perfectum inquantum huiuſmodi bonuꝫ ſit. intentiō
autem cuiuſlibet agentis eſt ſimilitudinem ſuam i al
tero efficere. ⁊ ideo id quod eſt per ſe intentū ab agē
te eſt quo aliquod bonū efficiatur. vnde bonum per
ſe cauſam habet: ſed defectus incidit preter intētio
nem agentis: hoc autem contingit tripliciter: aut ex
parte eius quod intentum eſt ab agente quod cū non
compatiatur ſecum quandam aliam perfectionem
excludit eam: vt patet in generatiōe naturali. Ignis
enim intendit formam ſuam in materiam inducere
ſed quia forma ignis non compatitur formam aeris
inde ſequit̄ p̄ter itentionē agentis priuatio forme ae
ris: aut ex parte materie recipientis actionem que i
diſpoſita eſt ad conſequendam perfectionem quam
agens intendit inducere: vt patet in naturalibus in
partibus monſtruoſis: ⁊ in artificialibus in ligno no-
doſo quod non dirigitur ad actionem artificis. vnde
remanet artificiatum aliquem defectum habēs: aut
ex parte inſtrumenti: vt patet in claudicatione: q: a
virtute greſſiua ſequitur greſſus diſtortus propter
curuitatem cruris. Malum autēꝫ culpe ex duobus
horum modorum contingere poteſt. ſ. vel ex parte
eius quod intentum eſt. vel ex parte inſtrumenti: ex
defectu enim materie culpe malum non accidit: q:
operationes morales non ſunt factiones: vt per eaſ
aliquid in materia conſtituatur vt i ſexto ethicoruꝫ
dicitur: ſed ſunt actiones in ipſis agentibus perma-
nentes ⁊ eos perficientes aut corrumpentes: in om-
nibus enim peccatis que per deliberationem ratio-
nis procedunt malum incidit ex parte eius quod in
tentum eſt: ſicut enim in naturalibus non poſſunt eē
due forme ſubſtantiales vltime actu p̄ficiētes eādē

partem materie:ita nõ poſſũt eē duo vltimi fines vo
luntatis. vnde ſicut agens naturale ex hoc ꝙ īducit
vnā formā cauſat defectū alteri⁹ forme:ita etiā volũ
tas ex hoc ꝙ alicui tanq̈ʒ vltimo fini inhereret ꝙ debi-
tus ſibi finis nõ eſt auertitur a fine vltimo ſibi dito ī
quo cõpletur ratio mali culpe preter intentionē volũ
tatis. pctā vero q̄ preter deliberationē rõnis ꝓcedũt
vt primi motus incidunt ex defectu inſtrumēti .i. in-
feriorū viriū:que ſũt ſicut inſtrumēta volũtatis: aut
rationis: ſicut pʒ in primis motib⁹. ſic ergo pʒ ꝙ co
mõ quo malū cām habere põt bonū efficiens cā ma-
li eſt .ſ. per accñs: nõ aũt id qd̕ ē ꝑfectū ⁊ ſũmū bonuʒ:
qd̕ pʒ per ſilr̄itudinē in agentib⁹ naturalib⁹ in qb⁹ in-
uenitur aliqd̕ agēs vlē ⁊ aliqd̕ particulare. Agens
particulare qd̕ hʒ actionē determinatā ad vnaʒ for-
mam: ſicut eſt cā forme illi⁹: ita ē cā priuatiõis forme
alterius: vt pʒ in igne vel aqua. ſol aũt cū ſit cā agens
vlē ad oēm formā inferiorē nõ eſt cā priuatõis forme
niſi per ſuā elõgationē: vt dicit̄ ſcd̕o. de gñatõe. Si-
militer ēt illd̕ qd̕ eſt bonū particulare cām do aliquod
bonū determinatū: excludit bonū alteruʒ qd̕ nõ ſe cū
illo cõpatitur. bonū aũt cõpletuʒ qd̕ vniuerſaliter om
nis boni cauſa eſt: nõ eſt cā defectus alicui⁹ boni ne-
q̄ʒ etiam per ſuā abſentiā: q2 ipm̄ q̈ʒtum in ſe eſt: ſem
per preſens eſt viciſſitudinē nõ patiens abſentie ⁊ ꝑ
ſentie. ¶ Ad primū ergo dd̕ʒ: ꝙ boni effectus per ſe
eſt ſaluare ⁊ ꝓducere: ſʒ ēt corruptiõ vel priuatiõ põt
eſſe per accidens effectus boni vt dictū ē. ¶ Ad ſe-
cūdū dd̕m: ꝙ bonū in toto vniuerſo cõtingit vt ī plu-
ribus: malū aũt vt in paucioribus: plēs eniʒ ſũt par
tes vniuerſi in qbus malū nature accidere nõ põt .ſ.
ſuperiora corpora q̈ʒ ille in qbus malū nature accidit
.ſ. inferiora corpora in quib⁹ ēt malum nature vt ī pa
ucioribus eſt: q2 cauſe naturales nõ deficiunt a ſuis
ordinatis effectibus niſi in minori parte. Similiter
etiam eſt in voluntariis ſi accipiatur completa cau-
ſa que eſt voluntas per habitum perfecta: q2 hec ab
actu virtutis: vt in minori parte deficit. volũtas aũt
nondum per habitum perfecta eſt in cõpleta cauſa:
q2 ſe ad vtrumlibet habet. ⁊ ſicut mala plurib⁹ mo-
dis contingunt q̈ʒ bona ita in pluribus ſlectitur ī ma
la q̈ʒ imperfecte bona. In nullo eni volũtas hoc mo
do deficit: vt ſaltem in aliqua bona non cõuertatur:
q2 malum ſi perfectum ſit ſeipm̄ deſtruit: vt in quar-
to ethi. dicitur. ¶ Ad tertiū dd̕ʒ: ꝙ cā ſcd̕a hʒ ꝑ ſe ef
fectū ſm ꝙ eſt ſub cauſa prima. ⁊ ideo talis effectus
qui per ſe eſt eius in cauſam primā inducitur. ſed ſi
ſit aliquis defectus eius per accidēs inquantū erit
ab ordine cauſe prime: non oportet ꝙ effectus ille in
cauſam primaʒ reducatur: ſicut patʒ in actu claudi
cante quicqd̕. n. de rõne greſſus eſt in claudicatione
totū efficit̄ mediāte crure a virtute greſſiua: ſʒ crus ī
quantū eſt improportionatū virtuti greſſiue inducit
deformitatē que eſt in claudicatõe. vñ nõ oʒ ꝙ talis
deformitas ſit effect⁹ virtutis greſſiue: ita ēt bona ꝑ-
ticularia nõ ſũt cauſe per accidēs aliquoꝝ defectuū:
niſi ſm ꝙ deficiunt a perfectione ſummi boni. vnde
non oportet ꝙ defectus illi qui cõſequuntur in ſum-
mum bonū ſicut in cauſam reducantur. ¶ Ad quar-
tū dd̕m: ꝙ in voluntate creata inuenitur duplex effe
ctus. vnus qui eſt potentialis cauſa mali .ſ. ex nihi-
lo: ex hoc enim ꝙ ex nihilo eſt poteſt deficere peccan
do ſm vertibilitatē electionis: non tamē iſte defect⁹
eſt actualis cauſa mali. quia ſequeretur ꝙ voluntas
deficeret ſicut crus claudum ſemper claudicat: ali⁹
aũt eſt defect⁹ actualis ſm ꝙ actu deficit: ⁊ qcqd̕ ꝓ-
cedit ab ipā ꝓnt ſub iſto defectu ſtat totū ē malū: illi⁹
aũt defectus q eſt in actu volũtatis nõ oʒ ꝙ ſit cauſa
aliqs ali⁹ defectus in voluntate ꝑcedēs actū: q2 ſic in
infinitū iretur. ſʒ ipamet volũtas ſm ſe cõſiderata il
lius defect⁹ cā eſt. Ille. n. defect⁹ in volũtate ē ſʒ ꝙ
volũtas ad aliqd̕ aliquo idebito mõ cõuertit̄. Eius
aũt qd̕ eſt cõuerti ad bonū creatū idebito mõ volun-
tas dñium habet: q2 ad vtrūlibet libera ē. nõ eniʒ eſt
ſimile de volũtate ⁊ agēte naturali. agens eni natu-
rale ē determinatū ad vnū ex ſua natura. vñ nõ põt
eē cā actõis iordinate: niſi ꝑ hoc ꝙ aliquis defectus in
ipſo agente. volũtas aũt nõ eſt determinata ad vnū
ſed ſeipſā determinat ſm ꝙ huic vel illi adheret: ⁊ ī
tali adheſione primū malū volũtatis ꝯſiſtit. vñ primi
mali culpe qd̕ ē in actu volũtatis res bona .ſ. volun
tas cā eſt: ſed per accñs vt dictū ē: ſcd̕i aũt mali qd̕ ē
ī actu exteriori ipa volũtas iā mala ꝑ interiorē actuʒ
cā eſt. ¶ Ad quintū dd̕m: ꝙ malū nõ hʒ cām per ſe:
ſed ꝑ accidens: vt dictū eſt. ⁊ hoc Dio. intendit: ⁊ ſic
per accidens bonū mali cā eſſe põt.

a Ad quartū ſic ꝓcedit̄. videt̄ ꝙ malū nõ ſit in
bono: ſicut ī ſubo. Sicut. n. dicit Dio. iiii. ca.
de di. no. malū neq̄ʒ ē exñs neq̄ʒ in exñte: ſed
ꝓpriiſſime dicit̄ eē in altero qd̕ eſt in eo ſicut ī ſubo. g̃
exñs nõ ē ſubiectū mali: ſʒ oē bonū eſt exñs. g̃ malū ñ
eſt in bono: ſicut ī ſubiecto. ¶ Pre. malū ſe hʒ ad bo
nū: ſicut nõ ens ad ens. ſʒ ens nõ eſt ſubiectū nõ en-
tis: q2 ſimul eē nõ poſſūt. g̃ nec bonū eſt ſubiectū ma-
li. ¶ Pre. nullū ꝯtrariū ē ſubiectū ſui cõtrarii. ſʒ bo-
nū ⁊ malū ſũt ꝯtraria. g̃ bonū non ē ſubiectū mali. pri-
ma pʒ ex hoc qd̕ primo phy. dicit̄: ꝙ ſubiectū neutrū
ꝯtrariorū eſt. Si dicat̄ ꝙ regula iſta fallit in his con
trariis q̄ ſũt bonū ⁊ malū vt in littera dr̄. ¶ Cõtra. in
poſteriori ſemꝑ pri⁹ includit̄: ſʒ ꝑma oppõ eſt affirma
tionis ⁊ negatõis. g̃ affirmatio ⁊ negatio includit̄ in
oībus cõtrariis. ſed affirmatio ⁊ negatio nõ pñt eē ſi-
mul vera. ergo nec aliqua cõtraria: ſubiectū āt ſimul
ē cū eo cuius eſt ſubiectū. g̃ bonū mali ſubiectū eē nõ
põt. ¶ Pre. illud qd̕ ē ꝑ ſe ſubiectū alicui⁹ ē etiā per
ſe cauſa ei⁹: q2 ſicut dicit Auicen. ſubiectū ē ens in ſe
cõpletū prebens alteri occaſionē eēndi. ſʒ maluʒ non
cauſat̄ ꝑ ſe ex principiis boni. ergo bonū nõ eſt vlē ⁊
per ſe ſubiectū mali. ¶ Cõtra. omne qd̕ ē ſubiectum
eſt ens. ſed omne ens inq̈ʒtū hm̄õi bonū eſt: q2 ens ⁊
bonū cõuertūtur. g̃ oʒ ꝙ ſubiectū mali ſit bonum.
¶ Pre. phs dicit ī. ix. metha. ꝙ nõ eſt ꝑter res ma-
lū: eēt aũt ꝑter res ſi in rebus nõ eēt. ergo maluʒ eſt ī
reb⁹ ſicut ī ſubiecto: ſʒ oīs res inq̈ʒtum hm̄õi bona ē:
q2 ꝑ ſe malū nulla res eſt: ſed ꝑuatio vt dictū ē. ergo
bonū eſt ſubiectū mali. ¶ Reſpõdeo dd̕: ꝙ ꝑ ſe malū
vt dictū eſt ex dictis Auicēne ē priuatio. priuatio aũt
vt in quarto methaphy. dicit̄: eſt negatio in ſubſtātia
i. ſubſtantiā hʒ ſubiectū. negatio aũt que ſubiectum
nõ determinat ꝑuatio dici nõ põt: ſʒ ſimplex negatio
vñ oʒ ꝙ malū aliquod ens ſubiectū habeat. omne āt
ens inq̈ʒtū hm̄õi bonū eſt. vnde opʒ ꝙ ſubiectū mali
ſit bonū. Sed ſciendū ꝙ nõ oē bonū ſubiectū mali eē
põt. eſt. n. qd̕dā bonū cui nihil bonitatis deeſt: q2 per
fectū ē nec deeſſe põt. q2 oēs bonitates ī eo vnū ſunt
vt vna ab altera ſeparari nõ poſſit: q2 ſimplex eſt: ⁊ ī
tali bono malū nec eſſe nec cogitari põt. ⁊ hoc eſt ſum
mū bonū qd̕ deus eſt. Eſt aũt qd̕daʒ bonum quod q̈ʒ-
uis nõ oēm bonitatē perfecte colligat: ſed in aliquo a
ſummo bono deficiat: tamen nõ poteſt ſibi deeſſe ali-

qua bonitas que debita eſt ſibi: vt patet in angelis ⁊ in corporibus celeſtibus que bonitatem naturalem nullo modo amittere poſſunt: ⁊ tale etiam bonū ſubiectum mali eſſe nō poteſt. non enim omnis carentia bonitatis malum eſt: ſed illius tantum eſt quam nata eſt res habere ⁊ debita eſt ei. carere enim viſu non ē malum in lapide: ſed in oculo. hoc enī eſt commune priuationi omni: ꝙ aptitudinem ad actū in ſubiecto requirat. Eſt autem quoddam bonum quod nec omnem perfectionem conſequitur. ⁊ propter diſtantiam a ſummo bono illa etiam que debita eſt ſibi carere poteſt ⁊ quam natum eſt habere. ⁊ tale bonum eſt ſubiectum mali quicquid ſit illud. Unde Dioniſius dicit quarto capi. de diuinis nominibus: ꝙ bonum particulare eſt ſubiectum mali. hoc autem bonū quid ſit qđ malo ſubiicitur conſiderandum eſt ex perfectiōe que per malum priuatur: eo ꝙ priuatio ⁊ habitus ſūt circa idem. eſt autem quedam perfectio. ſ. ſecunda: cuiꝰ ſubiectum eſt ens actu completum in eē primo ⁊ hoc idem ens illi malo ſubiicitur: per quod iſta perfectio priuatur: ſicut anima culpe per quam gratia tollitur: eſt autem quedam perfectio p̄ma: vt forma ſubſtātialis: ſubiectū cuiꝰ eſt ens in potētiā tm̄. ſ. materia prima: que ſicut eſt ens incompletum ⁊ in potentia: ⁊ ipſa etiam ſubiicitur priuationi ſubſtantialis forme: vt dicit philoſophus in primo phyſicoꝝ. ꝙ materia non eſt malum per ſe ſed per accidens. ſ. ratione priuationis cui ſubiicitur. ¶ Ad primum ergo dōm: ꝙ Dioniſius intelligit eſſe in exiſtēte: ſicut aliqua pars perfectionem exiſtentis conſtituens: ⁊ hoc modo in nullo exiſtente malum eſt: ſed ſicut priuatio in ſubiecto. ¶ Ad ſcōm dicendum: ꝙ malum non ſe habꝫ ad bonum: ſicut non ens abſolute ſumptum ad ens: non ens enim abſolute ſumptum eſt negatio pura que ſibi ſubiectum non determinat. malum autem eſt non ens quoddaꝫ quod eſt priuatio. ⁊ ideo oportet ꝙ habeat determinatum ſubiectum quod non poteſt eſſe niſi ens ⁊ bonum. ¶ Ad tertiū dicendum: ꝙ non qđlibet malum contrariatur cuilibet bono directe. ſed nec cuilibet virtuti quodlibet vicium: ſed illi tantū bono: cuius perfectio per malum priuatur. malū aūt non eſt ſicut in ſubiecto in illo bono quod per malū tollitur: ſicut vita naturalis hominis non tollitur per malum culpe. vnde malum culpe non opponitur huic bono: quod eſt vicium vita naturali. ⁊ ideo non eſt inconueniens ſi hoc malū in hoc bono ſit ſicut ī ſubiecto. ¶ Ad quartum dicendū: ꝙ oppoſitio mali ad bonum poteſt conſiderari dupliciter: vel ſecundū determinatam rationem huius boni ⁊ illius mali: ⁊ ſic non fallit in iſtis oppoſitis bonum ⁊ malū dialeticorū regula que prohibet contraria ſimul eſſe nō poſſe q: vt dictum eſt: ſic accipiendo oportet poſitionē boni ⁊ mali malum non opponitur illi bono in quo eſt ſicut in ſb̄o: poteſt etiaꝫ conſiderari oppoſitio mali ad bonum ſm̄ rationem cōem vtriſqꝫ: ⁊ ſic malū ſimpliciter opponitur bono ſimpliciter: ſicut huic bono hoc malum: ⁊ per hunc modum fallit dialeticorum regula in iſtis contrariis: q: malū eſt in bono: ⁊ ratio quare fallit eſt iſta: quia bonum nō importatur ab aliqua determinata perfectione: ſed a perfectione in cōmuni. vnde quicquid perfectionis res habeat cōmunē rationem boni conſequitur. Similiter ēt quacūqꝫ perfectione priuatur cōem rationem mali incurrit. contingit autem vt aliquid habeat primam perfectionē ⁊ priuetur ſecunda: ⁊ ita ſimul habebit rationem boni ⁊ mali: ſed ſecundum diuerſa: ⁊ ex hoc non ſequitur ꝙ contradictoria ſint ſimul vera. ¶ Ad ſextum dicendum: ꝙ malum non habet ſubiectum: ſicut per ſe accidēs: ſed ſicut ꝑuatio perfectiōis. ⁊ ideo nō oꝫ ꝙ per ſe ex principiis ſui ſubiecti cauſetur: ſꝫ ſufficit ꝙ tantum in ſubiecto aptitudinē ⁊ debitū requirat.

a
Ad quintum ſic proceditur. Videtur ꝙ malū bonum totum corrumpere poſſit: quia vt in primo phyſicorū dicitur omne finitū conſumitur ablato quodam: ſed bonum creatum quod ſolum ſubiectum mali eſſe poteſt finitum eſt. ergo per multiplicationeꝫ mali poteſt ex toto conſumi. ſi dicatur ꝙ q̄uis ſit finitum in actu eſt tamen infinitum in virtute ⁊ potentia. ¶ Contra. quātitas virtutis vel potentie menſuratur ex obiecto: ſed obiectum poteſt habere infinitatem vel ſm̄ rationem quantitatis cōtinue vel ſm̄ rationeꝫ quantitas diſcrete: ſed neutro modo per peccatum diminuitur potētia vel virtus boni naturalis: quia ſicut ante peccatum erat anima capax infiniti boni quod deus eſt: ita etiā ⁊ poſt. Similiter etiam ſicut ante peccatū poterat in infinitos actus: ita etiam poſt: nec alicuius actus potentia ab ea auſertur ad minus remota. ergo diminutio boni ꝑ malum non attenditur ſm̄ quantitatē virtutis. ergo nec infinitas virtutis conſumptionem boni vel mali excludere poteſt. Si dicatur ꝙ diminutio boni ꝑ malum non eſt ſemper ſm̄ eandem quantitateꝫ: ſed ſm̄ eandem proportionem: ſicut in diminutione continui. ⁊ ideo ſemper i infinitum diminuitur: nec ex toto auſertur. ¶ Contra. quandocūqꝫ eſt diminutio ſꝫ eandem proportionem ſemper illud quod ſecundo auſertur eſt minus eo quod primo auferebatur: q: ſi primo ablatum fuit tertium eo eius ſecundo ablatum erit tertium reſidui: ⁊ ſic deinceps. ſed ſecunduꝫ malum non tollit minus de bono q̄ꝫ primum malum auferebat: quia poteſt eſſe malum tam magnū: nec bonum eſt fortius ad reſiſtendū: ſed debilius. ergo nō eſt diminutio boni per malum ſemper ſm̄ eandem ꝓportionem. ¶ Preterea ex hoc malum dicitur ꝙ bonum corrumpit. ergo q̄ꝫdiu malum durat continue corrumpit: ſed qđ continue corrumpit eandeꝫ ad nō eſſe perducit: quia ſicut nullius rei generatio eſt infinita: ita nec corruptio. cum tempus corruptionis cuiuſlibet rei tempori generationis eius equale ſit vt i ſecundo de generatione dicitur. ergo neceſſarium ē ꝙ bonum ex toto per malum tollatur. ¶ Preterea. ſi malum diminuit bonum aut illud bonum quod eſt ei ſubiectum aut illud bonum quod eſt ei oppoſitum ſed non illud quod eſt ſibi ſubiectum cum nullum accidens ſuum ſubiectū diminuat. ergo intelligitur diminuere illud bonum quod ſibi opponitur. ergo cuꝫ illud bonum ex toto priuet: q: oppoſita non poſſunt eſſe ſimul: videtur ꝙ bonum quod per malum diminuitur ex toto tollatur. ¶ Contra. Inter alia mala peius eſt malum culpe: ſed hoc non ex toto tollit bonum: dicit enim Dyo. in quarto. c. de di. no. ꝙ bona naturalia in angelis peccantibus integra permanſerunt: cum tamen peccatum eorum ſit grauiſſimū. ergo malum non ex toto tollit bonum. ¶ Prete. phs dicit quarto ethicorum ꝙ malum ſi ſit integrum ſeipſum deſtrueret: ſed malum quod ex toto tollit bonuꝫ erit integrū malum. ergo etiam ſeipſum deſtrueret ſꝫ q̄cq̄d ſeipſum deſtruit īpoſſibile ē eē. ergo impoſſibile eſt eſſe aliquod malum quod ex toto corrumpat bonum. ¶ Reſpōdeo dicēdo: ꝙ ſicut ex dictis pꝫ m

uni per ſe acceptum priuatio quedam eſt. ad ratio
nem autem cuiuſlibet priuationis tria requiruntur
.ſ. habitus oppoſitus: ⁊ ſubiectū habitus ꝙ̄ priua-
tionis: ⁊ bilitas in ſubiecto ad receptionē habitus. ⁊
ideo triplex bonum poteſt conſiderari. ſ. bonū quod
eſt perfectio oppoſita ipſi malo: ⁊ ſubiectum illius ꝑ
fectionis ⁊ priuationis oppoſite: ⁊ etiam ipſa habili-
tas ad perfectionem illam. que cum ſit quedam qua
ſi inchoatio eius etiam bonum quoddam eſt. verbi
gratia malum culpe habet pro ſubiecto ipſam natu-
ram anime que bonum quoddam eſt: ⁊ pro oppoſito
ipſam grām ⁊ iterum anime ineſt habilitas quedā ad
gratiam habendam. Sciendum eſt ergo ꝙ malum
culpe bonum gratie ſibi oppoſitum ex toto tollit. de
ipſa vero natura aīe que eſt ſibi ſubiectum nihil au-
fertur ipſam vero habilitatem diminuit: ⁊ hoc eſt bo
num nature quod per culpam diminuitur. Diminu
tio autem huius habilitatis non eſt per ſubtractionē
alicuius partis eius. ſicuti enim qualitates ⁊ forme
non augentur per additionem: vt in primo dictum
eſt diſtinctione. xvii: ſed per intenſionem: ita etiam nō
diminuitur per ſubtractionem: ſed per remiſſionē: re
miſſio autem huiuſmodi habilitatis eſt: ſm ꝙ elōga-
tior eſt ab actu. ſ. ab ipſa gratia: quanto enim poten-
tia eſt magis propinqua actui tanto completior ē. cō
tingit autem iſtam habilitatem in infinitum elonga-
tiorem ab actu fieri: ita ꝙ ſemꝑ remanebit habilitas
eo ꝙ quilibet actus peccati facit aliquā elongationē
a gratia. vnde ſemper remanet minor ⁊ minor habi
litas ⁊ magis a gratia diſtans ⁊ poſt primum pecca-
tum non tollitur potentia ad ſecundum peccatū imo
eſt maior pronitas. ⁊ ideo poteſt fieri maior elonga-
tio nunquā tamen habilitas ad gratiam ex toto tol
letur: quia habilitas iſta cauſatur ex principiis natu
re que principia: vt dictū eſt: culpa nec tollit nec mi
nuit. ⁊ ſimile eſſet in naturalibus ſi eēt aliquis calor
qui in infinitum poſſet calefacere: ⁊ plꝰ: ⁊ plus ſem-
per tamen remaneret materia que ex natura ſua ha-
beret habilitatem ad frigus ⁊ eam nullo modo amit-
teret: ſed tamen illa habilitas ſemper fieret magis
⁊ magis longinqua ab actu. ¶ Ad primum ergo dd
ꝙ iſta diminutio non fit per ſubtractionem ſed ꝑ elō-
gationē ab actu vt dictum eſt. ¶ Ad ſecundum dd:
ꝙ nihil ſubtrahitur de quantitate virtutis vel potē
tie: ita vt non ſit poſt peccatum inpotentia ad tantū
bonum ſicut ante vel ad tot bona ſicut prius: ſed ta-
men per quodlibet peccatum elongatur potentia ab
actu: ⁊ in hoc infinitatem habet vt dictum eſt. ſm ꝙ
in infinitum hoc fieri cōtingit vt dictū eſt. ¶ Tertiū
conceditur: q: illa ſolutio nihil valet. ¶ Ad quartū
dicendum: ꝙ malum. i. ipſa priuatio que eſt in ſubie-
cto aliquo non corrumpit aliquid effectiue in ſubiec
to illo vt fiat conſumptio continua ſicut humidum ꝑ
calidum cōſumitur: ſed corrumpit formaliter loquē-
do. i. eſt ipſa corruptio qua corruptum eſt: ⁊ ideo rō
non procedit. ¶ Ad quintum dd: ꝙ illud bonum na
ture quod per peccatum diminuitur eſt medium in-
ter animam que eſt ſubiectum culpe ⁊ gratiā que ē
oppoſitum culpe. ſ. ipſa habilitas que quidem radi-
catur in anima ⁊ perficitur per gratiā. ⁊ ideo ex pte
illa qua ad gratiam opponitur culpe ratione cuius ꝑ
culpam diminuitur: vt ſemper elongatior a gratia ſi
at: ſed ex parte illa qua in ſba anime radicatur nō op
ponitur culpe: ſed eſt ſubiectum eius. ⁊ ideo ſemper
manet i anima ꝙ̄ diu manet natura. ¶ Manifeſtū

eſt ex voluntate mala ⁊c. Hoc dicit ad excludendā
quādam obiectionē ex verbis dn̄i extrā Mathei
vii. nō pōt arbor bona ⁊c. ex quo vr̄ ſequi ꝙ res bo-
na cā mali eſſe non poſſit. Sz dd: ꝙ arbor ē cā prima
fructus cauſa vero prima in genere illo eſt vel ſol vl
terra: ⁊ cauſa prima eſt cōmunis ⁊ bonis ⁊ malis ar
boribus ⁊ bonis ⁊ malis fructibus: ideo ipſa natura
voluntatis: ſicut cauſa prima eſt principium bonarū
⁊ malarum voluntatum ⁊ bonorum ⁊ malorum exte
riorum actuum vna ⁊ eadem: ſed voluntas mala q̄
comparatur arbori eſt cauſa mali actus exterioris ꝑ
xima qui comparatur fructui. Ecce habens primā
voluntatem boni mutabilis ⁊c. hoc non dicit quin ſi
angelus primus: ⁊ bono non peccaſſet quin alii ſe-
quentes peccare potuiſſent: ſed quia ex illis primis
peccatis ſequentia concomitata ſunt. vbi autē bonū
non eſt ⁊c. hoc non eſt intelligendum de bono quod
per malū priuatur: quia ſic rō ſua non valeret. hoc
enim bonum ante aduentum mali eſt: ſed poſt aduen
tū mali non remanet: ſed intelligitur de bono quod
eſt ſubiectum mali quod quidem corrumpitur inquā
tum dita perfectione priuatur. qd̄ ſi eſſe deſiſteret ꝓ
uari non poſſet: ⁊ ita nec corrumpi. Naturalium ſunt
priuationes bonorum ⁊c. hoc intelligendum eſt de
bono naturali vel ad quod natura eſt ordinata: ſicut
gratia vel virtus vel de ipſis habilitatibus ad h̄ bo
na. ſi enim intelligeretur de bonis naturalibus que
ſunt de eſſe nature vel naturam conſequens: ſic fal
ſum eſſet: quia talia bona poſt peccatum integra ma
nent vt Dyo. dicit quarto capitulo de diuinis no-
minibus. Illa dialeticorū regula deficit ⁊c. quomo
do deficiat ⁊ quomodo non dictum eſt: ſed ſm intel-
lectum quo proponitur vt regula nunquam deficit
ꝙ̄uis aliquo modo deficiat in bono ⁊ malo quod nō
deficit in aliis contrariis que ſpirituales formas de
ſignant vt dictum eſt. De ipſis rebus quibus homi
nes ⁊c. i. de peccatis que etiam inquantum res ſunt
bonitatem quandam habent: ſed inquantum defici-
unt mala ſunt.

Diſtinctio. Trigeſimaquinta.

Quid ſit peccatum.

Eſt hoc videndum eſt quid ſit
peccatum. Peccatū eſt vt ait
p Aug. Omne dictum vel factū
vel concupitum quod fit cōtra
legem dei. Idē in libro de dua
bus animabus. Peccatum eſt voluntas re
tinendi vel conſequendi quod iuſticia vetat.
in vtraqꝫ aſſignatiōe de actuali peccato agi-
tur: ⁊ mortali: non veniali. Ex prima deſcri-
ptiōe oſtēditur peccatū eſſe volūtas mala ſiue
locutio ⁊ operatio praua. i. actus malus tam
interior ꝙ̄ exterior. Ex altera vero oſtendi-
tur eſſe actus interior. Voluntas enim vt in
ſuꝑioribus dictū ē motus aī eſt actus ergo ī
terior eſt. Ambro. quoqꝫ in. i. li. de paradiſo
ait. Quid eſt peccatū niſi preuaricatio legis
diuine ⁊ celeſtium inobedientia p̄ceptorum
ergo in preuaricāte peccatū ē: ſed in mādāte

culpa non eſt. Non enim cōſiſteret peccatuꝫ preuaricatiōis ſi interdictio non fuiſſet. Nō cōſiſtente autem peccato non ſolum malitia: ſed etiam virtus fortaſſe non eſſet. Que niſi aliqua malicie fuiſſent ſemina: vel ſubſiſtere vel eminere n̄ poſſet. Ecce preuaricationem legis ⁊ inobediētiā diffinit Ambroſius eſſe peccatum.

Diuerſorū ſententias de peccato ponit.

q Uocirca diuerſitas huius verborꝫ occaſione de peccato plurimi diuerſa ſenſerunt. Alii enim dixerunt voluntatem malam tantum eſſe peccatum: ⁊ nō actus exteriores. alii voluntatē ⁊ actus. Alij neutrum: dicentes omnes actus eſſe bonos ⁊ a deo ⁊ ex deo auctore eſſe. Malum auteꝫ nihil eſſe: vt ait Augu. ſuper Joannem. Omnia per ipſum facta ſunt ⁊ ſine ipſo factuꝫ eſt nihil. i. peccatum quod nihil eſt. ⁊ nihil fiunt homines cum peccant. Supra etiam dixit Augu. q̄ malum eſt priuatio boni vel corruptio boni: quod etiam in li. lxxxiij. queſtionum ait. Summum malum nullum moduꝫ habet. caret enim omni bono. At modus aliquid boni eſt. nō igitur eſt: quia nulla ſpē cōtinetur. totumqꝫ hoc nomen mali de ſpeciei priuatione repertum eſt. Item in dogmatibus eccleſiaſticis dicitur maluꝫ vel maliciaꝫ non eſſe a deo creatam: ſed a diabolo inuentam. qui ⁊ ipſe bonus creatus eſt. Ideꝫ etiaꝫ in li. contra manicheos: quid ſit peccare oſtēdit dicens. Peccare quid aliud eſt: niſi i veritatis preceptis: vel in ipſa veritate errare. Quod ſi non voluntate faciunt: peccatores iniuſte iudicātur. Quid igitur i hac tāta varietate tenēdum? Quid dicēduꝫ?

Uera ſnīa de peccato hic proponitur.

s Ane dici poteſt ⁊ libere tradi debet peccatum eſſe actum malum interiorem ⁊ exteriorem. ſ. malam cogitationem: locutionem: ⁊ operationeꝫ. Precipue tamē in voluntate cōſiſtit peccatum: ex qua tāq̄ ex arbore mala procedunt opera mala tāq̄ fructus mali. Quidam autem diligenter verba Augu. attendentes: quibus ſupra et i aliis ſcripture locis vtitur: nō indocte tradūt voluntatem malam in actus malos inquantum ſunt: vel inquātum actus ſunt: bona eſſe inquantum vero mala ſunt peccata eſſe: qui voluntatem ⁊ actum quēcūqꝫ bonam dei naturam eſſe dicunt inquātum actus eſt vel volūtas: ⁊ ex deo auctore eſſe. Inquantum vero inordinate ⁊ contra legem dei fit ⁊ fine debito caret: peccatum eſt: ⁊ ita inquātum peccatum eſt nihil eſt. nulla enim ſubſtātia eſt: nullaqꝫ natura eſt.

Auctoritatibus probāt volūtates ⁊ act9 oēs eſſe bōa iquātum ſūt.

q Uod autem volūtas oīs ⁊ actio bonum ſit iquātum eſt: ex eo probant quod ait Augu. i li. de. lxxxiij. queſtiōibus. Deus tātummodo bōi cauſa eſt. Quocirca mali auctor n̄ eſt quia oīum que ſūt auctor eſt. que iquātum ſūt itātum bona ſūt. Idem probās nihil caſu fieri i mūdo ait i eodem. Quicquid caſu fit temere fit. quicquid temere fit: n̄ fit dei ꝓuidētia. Si ergo caſu fiūt aliqua i mūdo: n̄ ꝓuidētia vniuerſus mūdus amminiſtratur. Si n̄ prouidētia vniuerſus mūdus amminiſtratur: aliqua natura vel ſubſtātia eſt: que ad opus prouidētie dei n̄ pertinet. Omne autem quod eſt: iquātum eſt: bonuꝫ eſt. Summuꝫ eniꝫ bonuꝫ eſt illud bonum cuius participatiōe ſūt cetera bona. ⁊ omne quod mutabile eſt: n̄ per ſe ſed boni illius participatōe iquātū eſt bonū eſt: quod diuinā etiā prouidētiā vocamus. Nihil igitur caſu fit i mūdo. His teſtimoniis innitūtur ad oſtēdēdū oē quod eſt iquātū eſt bonū eſſe Uñ Augu. i li. i. de doctrina chriſtiana ait. Ille ſumme ac primitus eſt qui omnino icōmutabilis eſt: ⁊ cetera que ſūt niſi ab illo eſſe n̄ poſſūt: ⁊ itātū bona ſūt iquātū bona acceperūt vt ſint. Ex predictis colligitur atqꝫ iſertur quia ſi mala volūtas ⁊ mala actio iquātū eſt bona eſt. ſed quis eſt qui diffitetur malaꝫ volūtateꝫ eſſe ⁊ malaꝫ actionē? Mala igitur volūtas ſiue actio iquātuꝫ eſt: bonum eſt: ⁊ inquātum voluntas eſt: vel bonum ſimiliter eſt. ſed ex vitio mala eſt: quod vitiū a deo nō ē: neqꝫ aliquid eſt. Quod Aug. notaſſe videtur i li. de. lxxxiij. queſtiōibus dicēs. vitium eſt. voluntatis quo eſt homo deterior quod vitium longe abeſt a voluntate dei vt ratio docet. Ex hoc loco probāt volūtatē iquantū viciosa eſt: n̄ eſſe a deo ⁊ iquātum vitioſa ē peccatū eſſe. Et peccatuꝫ eſt vt aiūt inquantum non habet ordinem nec finem debitum. ita ⁊ actio iquātū ex malo procedit: ⁊ ordinē n̄ habet: ⁊ ad malum tēdit.

Alia probatio q̄ omnis actus iquātū eſt bonus eſt.

i Tem ⁊ aliter probāt omnem actum interiorem vel exteriorem inquātum eſt eſſe bonum: quia non eſſet actus malus niſi eſſet res bona: quia non eſt aliqua res mala niſi eadem res bona ſit. Unde Auguſti. in enche. Omnis natura bonum

ē:nec res aliqua mala eſſet:ſi res ipſa que ma
la eſt:natura non eſſet. Non igitur poteſt eē
malum:niſi eſſet aliquod bonum. Quod cuꝫ
dici videatur abſurde:connexio tamen ratio
cinatiōis nos compellit hoc dicere. Ex pre
dictis teſtimonijs aſſerunt omnes actus in/
quantum ſunt:eſſe res bonas nec aliquid eē
malum .i. peccatum:niſi idem quoqꝫ ſecundū
aliquid bonum ſit. ⁊ omniuꝫ que ſunt inquā
tuꝫ ſunt:deuꝫ auctoreꝫ predicāt: ⁊ eius volū
tate omnia eſſe quecūqꝫ ſunt:que inquantuꝫ
ſunt nature ſunt.

Obiectio cōtra illos qui dicūt oēs actus
iquātū ſunt eſſe bonos.

q Quibus opponitur ſi omnia que ſūt
inquantum ſunt:bona ſunt ⁊ nature
ſunt:ergo adulteriuꝫ ⁊ homicidiuꝫ ⁊
ſimilia:inquantum ſunt:bona ſunt: ⁊ nature
ſunt: ⁊ de volente fiunt. Quod ſi eſt:tunc illi
qui faciunt illa:bona agunt. Quod penitus
abſurdum eſt. His vero ſic illi reſpondēt. di
cunt equidem adulterium homicidium ⁊ hu
iuſmodi non ſimpliciter actus denotare:ſed
actuum vicia. Actusqꝫ ipſos adulterii ⁊ ho/
micidii inquantum ſunt:vel inquantum ac/
tus ſunt:a deo eſſe ⁊ bonas naturas eſſe: ſed
non inquantum adulterium ⁊ homicidium
ſunt. Et ideo non ſequi dicunt: ſi actus qui
homicidia ⁊ adulteria ſunt a deo ſunt:ꝙ ho/
micidia ⁊ adulteria a deo ſint. Item aliter eis
opponitur. Si aliquid non eſt malum quod
non ſit natura vel res bona:quomodo igitur
peccata ſunt:non credere in deum:nō ire ad
eccleſiam: ⁊ huiuſmodi:cum iſta non ſint na/
ture:immo omnino non ſint. Non eſt enim
aliquid vel res aliqua: non ire ad eccleſiam:
vel non credere ⁊ huiuſmodi. Ad quod di/
cunt his atqꝫ huiuſmodi dictionibus que vi
dentur priuationes ſimpliciter notare ⁊ nihil
ponere:quia per negationem dicuntur:vere
aliqua poni:actuſqꝫ per eas ſignificari. Nō
credere enim in chriſtum icredulitatem di/
cunt: ⁊ nomine incredulitatis malum mētis
actum ſignificari. Ita etiam cum dicit̄. Nō
ire ad eccleſiam malum eſt: non euntis con/
temptus ſignificatur .i. volūtas mala vel pro/
poſituꝫ. hoc eſt eniꝫ declinare a bono: ⁊ ideo
malum eſt:ſicut econuerſo declinare a malo
bonum eſt. Sicut igitur declinatio a malo
quandoqꝫ aliquid ponit .ſ. voluntatem ⁊ pro
poſitum vitandi malum. Non enim poteſt
eſſe bonum quod omnino nihil eſt. ita decli/
natio a bono aliquid quod eſt ſignificat .ſ. vo
luntatem ⁊ propoſitum mali. ⁊ ſecūdum hoc
vera eſt ⁊ generalis illa peccati mortalis de/
ſcriptio quam ſupra poſuit Aug.

Utrum malus actus iquātū peccatū ē ſit
priuatio vel corruptio boni.

p Poteſt etiam queri ab eiſdem cū pec
catum ſit vt ſupra dictum eſt priua/
tio vel corruptio boni: ⁊ omnis actus
malus ſit peccatum: vtrum ſit priuatio vel
corruptio boni inquantum peccatum eſt: vel
non. Si enim inquantum peccatum eſt cor/
ruptio boni eſt:cum corruptio vel priuatio
boni pena ſit homini:inquantum igitur pec
catum eſt: pena eſt. Quod ſi eſt:tunc inquan
tum peccatum eſt bonuꝫ eſſe videtur ⁊ a deo
eſſe. Si autē non inquantuꝫ peccatuꝫ eſt cor/
ruptio boni eſt:queritur ſecundum quid cor
ruptio ſit. Si enim corruptio eſt: ⁊ nō inquā
tum peccatum eſt: cum non ſit niſi bonum
preter ꝙ in eo quod peccatum eſt:ergo īquā
tum bonum eſt corruptio vel priuatio boni
eſt. Ad quod etiam ipſi dicunt actum maluꝫ
non inquantum eſt nec inquantum bonum
eſt:eſſe priuationem vel corruptionem boni:
ſed inquantum peccatum eſt. non tamen in/
quantum peccatum eſt pena eſt: vel aliquid
quod ex deo ſit. Ut enim ex verbis Augu.
premiſſis colligitur:peccatum dicitur corru
ptio vel priuatio actiue:non paſſiue. Nam
ideo malum vel peccatum dicitur corruptio
boni:quia naturam bonam qualicūqꝫ pri/
uat bono. Nam ſi non priuat aliquo bono
non nocet vt ſupra Augu. ait. Nocet autem
adimit igitur bonum. Non autem nocet ni/
ſi inquantum peccatum eſt. ergo inquantum
peccatum eſt priuat bono. Itaqꝫ inquantuꝫ
peccatum eſt priuatio eſt vel corruptio boni.

Quomodo inquantum peccatum eſt
poſſit corrūpere bonū cū nihil ſit.

s Sed cum nihil ſit inquantum pecca/
tum eſt:quomodo poteſt bonuꝫ cor
rumpere vel adimere. Augu. de hoc
docet in libro de natura boni dicens. Ab/
ſtinere a cibo non eſt aliqua ſubſtantia: ta/
mē ſubſtantia corporis ſi omnino abſtinea/
tur a cibo:langueſcit ⁊ frangitur. Sic non
eſt ſubſtantia peccatum:eo tamen natura ani
me corrumpitur.

Quod peccatuꝫ proprie corruptio anime
eſt: ⁊ quomodo.

Peccatum vero .i. culpa proprie
anime corruptio eſt. Si autēꝫ que
ritur in quo poſſit corrumpi aīa:
in parabola illius qui incidit in
latronibus; qui eum ſpoliauerunt et vulne/

tauerunt: clareſcit. Incidit eniƺ hõ in latrones: quando per peccatuƺ ĩ poteſtateƺ diaboli trahitur. ⁊ tunc per peccatuƺ ſpoliatur gratuitis donis. i. virtutibus: ⁊ in naturalibus bonis vulneratur: que ſunt ratio: intellectus memoria ⁊ ingeniuƺ ⁊ huiuſmodi. que p̄ peccatuƺ obtenebrantur ⁊ viciantur. per peccatuƺ etiã priuatur illo bono cuius p̄ticipatõe cetera bona ſunt. Quo tãto magis priuatur quãdo magis ſe ab eo elongat.

Qualiter hõ ſe elonget a deo. ſ. per diſſimilitudinẽ quã facit peccatũ.

a B eo auteƺ ſe elongat per peccatuƺ: nõ loci diſtãtia: quia vbiqꝫ totus et preſens eſt omnibus: ⁊ omnia ĩ ipſo ſũt: vt ait Aug. ĩ li. d̃. lxxxiiij. queſtiõibus: ⁊ ipſe locus ñ eſt. Locus tamẽ dei abuſiue dicitur templum dei. non ꝙ eo cõtineatur: ſed ꝙ ei preſens ſit ⁊ inabitans. Id auteƺ animamũda intelligitur. per peccatum igitur non ſecundum locum aliquis longe ſit a deo: ⁊ in eo longe ſit q̃ ab eius ſimilitudine recedit: et tanto longius quãto ſit diſſimilior. Illa aũt vt ait Augu. ĩ li. de. lxxxiiij. queſtiõibus. que participatõe ſimilia ſunt deo: recipiũt diſſimilitudineƺ. At ipſa ſimilitudo nullo modo ex aliqua parte poteſt eſſe diſſimilis. Vñ ſit vt cũ ſimilitudo patris filius ſit: ex nulla parte patri poſſit eẽ diſſimilis: cuius p̄ticipatiõe ſimilia ſũt queciiqꝫ deo ſimilia ſũt: ⁊ illa poſſunt recipeř diſſimilitudinẽ. Nihil eſt auteƺ ꝙ hominẽ a deo diſſimilẽ aciat queãdmodũ peccatũ. Cũ autẽ peccatũ ſit corruptio vel p̄uatio boni que eſt in anima: eſt etiam priuatio ⁊ corruptio boni corporis. ſicut corpus hominis priuatum beneficio illius inmortalitatis ⁊ impaſſibilitatis quam habuit ante peccatum.

An pena ſit priuatio boni.

q Ueri autem ſolet vtrum ⁊ pena ſit p̄uatio vel corruptio boni. Ad qđ facile reſpõderi poteſt ſi predicta ad memoriam reuocentur. Diximus enim ſupra priuationem vel corruptionem boni accipi actiue vel paſſiue. i. ſecundum efficientiã vel effectum. Ideoqꝫ priuatio vel corruptio boni dicitur ⁊ peccatum ⁊ pena. Sed peccatum ſm̃ efficientiam: quia priuat vel corrumpit bonum. Pena autem ſm̃ effectum. i. ſecũdum paſſionem que eſt effectus peccati. Aliud eſt enim pena. Aliud culpa. Alteruƺ ẽ dei. i. pena. Alteruƺ diaboli vel hominis eſt. i. culpa.

p Oſt hoc videndum eſt quid ſit peccatũ ⁊c. Qma in peccato actuali duo cõſiderantur. ſ. defectus ex quo rationem mali habet ⁊ ſb̃a actus ſm̃ quã actuale peccatum dicitur determinato de peccato actuali ſm̃ ꝙ habet rõnem mali. Hic incipit determinare de eo quãtũ ad ſub̃ãm actus in qua defectus fundař ſm̃ quẽ malũ dř. ⁊ diuiditur ĩ p̄tes duas. In p̄ma determinat de peccato quãtũ ad actũ. In ſecũda de potẽtia que eſt ad actuƺ peccati. xliiij. diſtinc. Poſt p̄dicta ꝯſideratiõe dignũ ⁊c. Prima diuidiř ĩ duas. In p̄ma determinat de peccato ĩ generali. In ſcḋa deſcẽdit ad peccatoꝝ dr̃ias. xlij. di. Cũ ãt volũtas mala ⁊c. Prima diuidiř in duas. In p̄ma determinat de actu peccati generali: ſƺ q2 act⁹ peccati vel ẽ interior voluñtatis vel ẽ exterior. Iõ in ſcḋa p̄te deſcẽdit ad vtroſqꝫ actus. xxxviii. di. Poſt p̄dicta de voluñtate eiuſqꝫ fine ⁊c. Prima diuidiř in duas. In p̄ma ꝓſequitur opinionẽ quorũdã dicẽtiũ actus peccatoꝝ a deo eẽ. In ſcḋa ponit opinionẽ ꝯr̃iã. xxxvii. di. Sunt aũt alij plurimi aliter longe ⁊c. Prima diuidiř in duas. In p̄ma ꝓſequiř opinionẽ eoꝝ q dicũt oẽs actus ex deo eẽ. In ſecũda ex ĩcidẽti: q2 h̃ diſputatio mota exigebat ĩterponiř de opatiõe peccati ad penã vtrũ peccatũ pena eẽ poſſit. xxx. di. Sciẽduƺ ẽ tñ q̃dã ſic eẽ peccata ⁊c. Prima diuidiř ĩ tres. In p̄ma ponit diffinitionẽ peccati. In ſecũda ĩducit diuerſas opiniones ex datis deſcriptiõibus occaſionatas. ibi. Quo circa diuerſitatis huiuſmodi vboꝝ occaſione ⁊c. In ſcḋa ꝓſequiř illã opinionẽ ꝙ oẽs act⁹ a deo ſunt. ibi. Quidã diligẽter atẽdẽtes ⁊c. Circa ſcḋm duo fač. Prio narrat diuerſas opiniões. Scḋo breuiř dixit qđ d̃ eis tenẽdũ ſit. ibi. Sane dici p̃t ⁊c. Tertia p̄s diuidiř ĩ p̄tes tres. In p̄ma poniř opinio. In ſcḋa poniř opiniõis ꝯfirmatio p̄ rõnes. ibi. q̃ aũt oĩs voluñtas ⁊ actio ⁊c. In tertia poniř rñſio ad ea q̃ ĩ ꝯr̃iũ obiici p̃nt. ibi. Quibus opponiř ſi oia q̃ ſunt ⁊c. Circa ſcḋm duas rõnes ponit. Pria accipiř ex rõne entis. Scḋa ex h̃itudine mali ad bonũ ĩ quo neceſſario ĩ ſb̃o malũ ꝯſiſtit. ibi. Item ⁊ alr̃ ꝓbant ⁊c. Pria rõ tal' ẽ oẽ ens inquãtũ ens bonũ ẽ: ⁊ a deo ẽ: ſed ois actio eſt ens ergo ⁊c. Primo ꝓbat maiorẽ. Secũdo ꝓponit minorẽ: ⁊ ĩducit ꝯcluſionẽ. ibi. Ex p̄dictꝭ colligiř atqꝫ inferř ⁊c. Quib⁹ opponiř ſi oia ⁊c. Hic excludit obiectiones q̃ ꝯ hãc opinionẽ p̃nt eſſe: ⁊ diuidiř. In tres ſm̃ tres obiectiões. Pria ſumiř ex hiis actib⁹ q mox noiati ĩ malũ ſonãt vt homicidiũ ⁊c. Scḋa ex omiſſionib⁹ q̃ actũ hr̃e nõ videř. ibi: Itẽ alr̃ eis opponiř ⁊c. Tertia ex cõpatiõe pene ad culpã. ibi. Etiã q̃ri p̃t ⁊c. Et diuidiř ĩ p̄tes duas. In p̄ma ponit obiectionẽ ⁊ ſoluit eã oñdens ꝙ alr̃ ẽ corruptio boni culpa q̃ꝫ pena. In ſcḋa mouet quaſdã q̃ões ex ſolutõe occaſionatas. ibi. Sƺ cũ nihil ſit ⁊c. Et circa h̃ duo facit. Primo ĩquirit quomõ culpa poſſit eẽ corruptiõ actiue. Scḋo quomõ pena ſit corruptio paſſiue. ibi. Queri auteƺ ſolet ⁊c. ¶ Circa primũ facit tria. Primo oñdit bonum per quod malum culpe actiue corruptio dicitur. Scḋo oñdit cuius boni ſit corruptio ibi. Peccatum vero. i. culpa ⁊c. Tertio exponit qđdã quod dixerat. ſ. qual'r aliqs a deo elongetur. ibi. Ab eo ſe elongãt per peccatũ ⁊c. Hic. v. queruntur. Primo: de diuiſiõe mali ĩ culpam ⁊ penam. Scḋo de diffinitõe culpe. Tertio: ſi oĩs culpa ĩ actu ꝯſiſtit. Quarto: ſi ĩ actu ĩteriori tantũ vel in exteriori. Quinto: ſi culpa eſt corruptio potentiarum anime.

a D primum ſic proceditur. Videtur ꝙ nõ ſufficienter malum per culpam ⁊ penam diuidatur. Maluȝ nihil aliud eſt ꝙ̃ defectus boni. ſed omne quod inuenitur alio minus bonum non eſt ſine defectu alicuius boni. ergo omne quod eſt minꝰ bonum eſt etiam malum: ſed omnia creata ſunt minꝰ bona. cum ergo multe creature ſint in quibus non ē pena neqȝ culpa: videtur ꝙ malum non ſufficienter per penam ⁊ culpam diuidatur. ¶ Preterea. in illiſ que non habent dominium ſui actus malum culpe eſſe non poteſt. In quibus autem culpa non eſt: nec pena eſt q: pena culpe debetur. cum ergo multa ſint que voluntatem non habeant: ⁊ ita nec dominiũ ſui actus in quibus: tñ eſt aliquod malum vt in rebus iſenſibilibus pȝ videtur ꝙ malum non ſufficienter ꝑ penam ⁊ culpaȝ diuidatur. ¶ Preterea. Aug. dicit ꝙ malum: ideo dicitur: q: nocet: ſed omne quod nocet pena eſt. ergo omne malum aliqua pena eſt. ergo non conuenienter aliquod malum contra penam diuiditur. Si dicatur ꝙ pena nocet paſſiue: ſed culpa noceȝ actiue. ¶ Contra. Paſſio eſt effectus illatioqȝ actionis. ſi ergo pena eſt nocumentum paſſiuum: et culpa nocumentum actiuum omnis pena erit illatio quedam culpe: ⁊ ita omnis qui penam infert culpam perpetrabit quod hereticum eſt: q: ſic ordo iuſtitie deperiret. ¶ Preterea. aliqua pena eſt que tantuȝ in negatione conſiſtit: vt carentia viſionis diuine: ſȝ paſſio non eſt tantuȝ negatio imo eſt aliquod ens poſitiue dictum cum ſit vnum de deceȝ generibus. ergo non omnis pena eſt nocumentum paſſiue dictuȝ. ¶ Preterea. quedã culpe ſunt i quibus nullus actꝰ conſiſtit: vt pȝ precipue in culpa originali: ſed nihil nocet actiue niſi per actionem aliquam. ergo nõ omnis culpa eſt nocumentum actiuum. Cõtra eſt quod Aug. dicit omne malũ noſtrum: eſt vel quod agimꝰ vel quod patimur: ſed malum quod agimus culpa ē malum quod patimur pena eſt. ergo malum per culpam ⁊ penam diuiditur. ¶ Reſpõdeo dĩ: ꝙ ſicut ſupra dictum eſt malum per ſe loquendo priuatio quedam eſt alicuius boni bonum autem in perfectione ⁊ actu conſiſtit. vnde oportet ſm diſtinctionem perfectionum diſtinctionem malorum eſſe. Eſt autē duplex actus vel perfectõ. ſ. actus primus ⁊ ſecundus: actus primus ē ipſa ꝑma forma actus ſecũdus ē opatio. ⁊ ideo ex priuatione vtriuſqȝ perfectionis diuerſe mali drie conſurgunt. Si eniȝ priuetur aliqua forma vel perfectio alicuius rei naturalis dicetur eſſe malum nature. ſi autem priuetur perfectio operationis dicetur eſſe peccatum: q: vt in ſecundo phiſicoꝝ dicitur peccatum eſt in hiis que nata ſunt finem conſequi cum non conſequitur quelibet autem res per ſuam operationem finem ſuum nata eſt cõſequi. vñ oportet ꝙ peccatuȝ in operatione conſiſtat ſm ꝙ nõ eſt directa vt finis exigit ſm quod gramaticus nõ recte ſcribit. nec parat recte medicus potionē: ſed ī vt .v. methaphiſice dicitur bonum ⁊ malum quodam ſpãli modo eſt in hiis que per electionem agunt que rationem finis cognoſcunt ⁊ finem ſibi determinare poſſunt: ⁊ ideo peccatum in talibus vlteriorem quãdam mali rationem accepit vt. ſ. peccatum in eis ēt culpa dicatur. vnde peccatum in pluribus ꝙ̃ culpa eſt q: vt ex ſecũdo phi hẽtur peccatũ eſt: ⁊ in hiis q̃ ſm nãm ſũt i hiis ſũt ſm arteȝ: ſed culpa non põt eſſe in hiis niſi que per voluntatem ſunt nihil enim culpe rationem obtinet niſi quod vituperabile eſt. neqȝ vituperium alicui debetur propter inordinatum actum niſi ille actus ſuo dominio ſubiaceat. hẽre auteȝ dominium ſuper ſuos actus vt. ſ. poſſit facere ⁊ non facere voluntatis proprium eſt. vnde culpa ſup peccatum addit vt ſit voluntatis actus. ſimiliter etiam malum nature in electionem habentibus ſpecialem quandam rationem mali accipit. ſ. rationem pene inquantuȝ voluntas defectui diſſentit. vnde omnis pena malum nature eſt dicitur enim pena maluȝ vt Aug: dicit: q: nature bone nocet inquantum ſubtrahit ſibi id per quod natura perficitur vel in ſuo eē naturali vt cecitas vel i nature ſuperadditis vt ſubtractio gratie vel huiuſmodi. Quidam tamen dicũt ꝙ etiam in brutis defectus naturalis rationem pene ſortitur: ſed melius vr̃ vt pena non ſit niſi vbi culpa eſſe poteſt: ⁊ ita patet ꝙ maluȝ rationalis creature ſufficienter ⁊ conuenienter per penam ⁊ culpam diuiditur. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ nomen defectꝰ poteſt ſumi vel negatiue, vel priuatiue. ſi ſumatur negatiue: ſic non omne quod habet defectum alicuius boni continuo malum eſt: q: malum priuatio eſt. vnde non eſt niſi defectus eius quod quis natus eſt: ⁊ debet habere. Si autem priuatiue: ſic pateȝ ꝙ non omne quod caret aliquo bono defectum habȝ non enim eſt defectus in lapide quod non vidȝ. vnde patet ꝙ ratio procedit ex equiuocatiõe huius nominis defectus. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ culpa ⁊ pena non ſunt drẽ mali abſolute ſumpti: ſȝ mali ſm ꝙ eſt in habentibus electionem vt dictum eſt. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ nocere dicitur dupliciter. ſ. effectiue: ⁊ formaliter. formaliter auteȝ nocere dicitur ipſum nocumentum ſiue ipſa ademptio boni vel priuatio: ſicut albedo facit album: ⁊ ſic omne qđ nocet pena eſt in hiis que nata ſunt penam ſubire. ſi autem ſumatur effectiue: ſic dicitur nocere id qđ cauſat priuationem alicuius perfectiõis in re ⁊ hoc modo culpa nocet quia per actum deordinatum auffertur aliqua perfectio. ſ. gratia: ⁊ tamen ipſa priuatio gratie pena eſt: ⁊ hoc eſt quod magiſter dic ꝙ culpa eſt corruptio boni actiue: q: . ſ. malum culpe conſiſtit in defectu actus ſm ꝙ deficit a debito fine: ⁊ debitis circumſtantiis: ⁊ iſte actus deficiens agit vel efficit in anima priuationem gratie: ⁊ ipſa priuatio gratie paſſiua accepta pena eſt. ¶ Ad quartum dicenduȝ ꝙ omnis pena quedã corruptio eſt ab aliquo agente inducta: ⁊ quãuis culpa ſit quid actiuum corruptionis: non tamen omne actiuuȝ corruptionis culpa eſt. ⁊ ideo non oportet ꝙ omnis qui penam infert culpam incurrat. ¶ Ad quintuȝ dicenduȝ: ꝙ paſſio poteſt ſumi dupliciter vel quantum ad naturam rei ꝓut logicus: ⁊ naturalis paſſionem conſiderat: ⁊ hoc modo non oportet omnem penam paſſionem eſſe: ſȝ quandam. ſ. penam ſenſus: vel quantum ad modum ſignificandi prout gramaticus conſiderat: ⁊ ſic illud paſſiue dicit: quod a v̄bo paſſiuo deriuatur. vel priuatio qua aliquis priuatur aliquo dicit priuatio paſſiua: ⁊ priuatio qua aliquis priuat dicitur ꝑuatio actiua: ⁊ hoc modo ſumendo paſſionem omnis pena ē corruptio vel priuatio paſſiua. ¶ Ad ſextum dicendum: ꝙ non dicitur culpa corruptio actiua: q: in actu conſiſtat: ſed magis: q: corruptionem agit. ⁊ ideo obiectio non procedit contingit enim per id quod non eſt actus effici vel induci priuationeȝ paſſiue dictã. vtrum tamen in omni culpa operatio requiratur poſtea dicetur.

a D ſecundum ſic proceditur. Videtur ꝙ peccatū inconuenienter in propoſito diffiniatur. Illud enim quod diffinitur oportet aliquid eſſe: qꝛ queſtio an eſt precedit queſtionem quid eſt: ⁊ iterum omne quod diffinitur eſſentiā habet cum diffinitio eſſentiam rei ſignificet: ſed ſm Auguſtinū peccatum nihil eſt ⁊ nihil fiunt homines cum peccāt. ergo diffiniri n̄ pōt. ¶ Preterea. diffinitiōes ꝯuenit eū diffinito: ſꝫ diffinitiones hic date de peccato nō ꝯueniunt oī peccato vt in littera dicitur. ergo inconuenienter aſſigante ſunt. ¶ Preterea in diffinitiōe ſuperiorꝭ non debet poni inferius: ſed concupitum vel dictuꝫ vel factum eſt inferius ꝙ̄ peccatum: qꝛ omne factuꝫ contra legem dei eſt peccatum: ſed non conuertitur ergo inconuenienter aſſignatur deſcriptio ex poſterioribus ſm naturam. ¶ Preterea. ſpāli virtuti ſpāle peccatum opponitur: ſed iuſtitia eſt quedam virtus ſpālis. ergo peccatum non debet diffiniri vniuerſaliter ſumptum per oppōem ad iuſtitiaꝫ. ¶ Preterea. obedientia eſt q̄dā ſpālis vtꝰ: ſed obediētie opponitur inobediētia. ergo ⁊ inobedientia erit ſpeciale peccatum. cum ergo ſpecies in diffinitione generis poni non debeat: videtur ꝙ inconuenienter peccatū vniuerſaliter ſumptū ꝑ inobedientiā diffiniatur.

¶ Reſpondeo ꝙ ſicut dictum eſt peccatū dicit malum ꝙ in operatione conſiſtit. vnde ad rationeꝫ peccati duo concurrūt. ſ. actus ⁊ ipſe defectus ex quo rō mali incidit: defectus autem ille qui cauſat rationeꝫ mali in peccato vt dictuꝫ eſt: ē defectus rectitudinis in actu per quam dirigebatur in finem: finis autem rationalis nature vltimus quē ꝓcipue theologus ꝯſiderat eſt ipſa beatitudo eterna ad quē finē lex diuina nos dirigit ſicut inſtrumentum ⁊ iuſtitia ſicut in illam inclinans. ⁊ ideo peccatū tripliciter: hic deſcribitur. In prima enim deſcriptione tangitur ſba actꝰ in ordine ad inſtrumenta quibus actus exercetur cū dicitur dictum vel factum vel concupitum: ⁊ tangitur priuatio illius dirigentis quod inſtruēdo dirigit. ſ. legis: cum dicitur quod fit contra domini legem. In ſecunda aūt deſcriptione tangitur ſba actus ex parte obiecti in hoc quod dicitur voluntas retinēdi vel conſequendi: ⁊ priuatio illius dirigentis quod ī finem inclinat per modum habitus in hoc quod dicī quod iuſtitia vetat. In tertia autem deſcriptione tāgitur illud quod eſt formale in peccato ex quo rationem mali habet. ſ. priuatio dirigentis in fineꝫ. in hoc quod dicitur preuaricatio legis diuine: ⁊ deordinatio ab ipſo fine in hoc quod dicitur celeſtium inobediendia ⁊c. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ ſm ꝙ aliqua habēt eſſe poſſunt diffiniri vt in. vii. metha. dicitur. vnde quia ens per prius de ſba dicitur que perfecte rationem entis habet: ideo nil perfecte diffinitur niſi ſba. accidentia autem ſicut ī complete rationem entis participant: ita ⁊ diffinitionem abſolutaꝫ non habent: qꝛ diffinitionibus eorꝫ ponitur aliquid quod eſt extra genus eorum. ſ. ſubiectū ipſorum. Similiter etiam cuꝫ ens quodāmodo dicatur de priuationibus ⁊ negationibus vt in quarto metha. dicitur eorum etiam poteſt eſſe aliquis modus diffinitionis incompletiſſimus qui eſt quaſi exponens nominis ſignificationem non eſſentiam indicans quam nullaꝫ habent non autem: ita ꝙ peccatum omnino ſit priuatio ⁊ negatio: ſed quantuꝫ ad id ſolum ex quo formaliter rationem mali habet. ⁊ ideo ex parte illa diffinitur per priuationem: vt patet ex omnibus deſcriptionibus in littera poſitis. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ peccatū n̄ dicitur vniuoce de omnibus generibus peccatorum: ſed per prius de peccato actuali mortali a quo peccatum veniale deficit ex hoc ꝙ nō omnino a fine deordinat: ſed aliquo modo retardat ordine ad fineꝫ ſaluato. vnde deficit ex parte illa ex qua peccatum formaliter rationem mali habet. Originale autem deficit ab eo ex parte ipſius ſubſtantie actus actuale enim mortale eſt voluntariuꝫ: voluntate propria illius in quo eſt: ſed originale eſt voluntarium voluntate alterius. vnde deficit ex parte illa ex qua peccatum habet rationem culpe. ⁊ ideo nō oportet ꝙ diffinitio peccati in genere conueniat niſi illi peccato in quo perfecte ratio generis inuenitur: poteſt auteꝫ ⁊ diffinitio peccati in genere eis ſm qd conuenire: ſicut ⁊ ratio generis in eis per poſterius inuenitur. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ſicut aliquādo vtimur non veris differentiis loco veraruꝫ propter earum occultationem vt in ſeptimo metha. dꝛ ita etiam loco veri generis poteſt poni aliquid ꝑ qḋ genus magis innoteſcat: ⁊ ſic Aug. intendens magis plane ꝙ̄ artificialiter loqui genus peccati quod eſt operatio per illam circūlocutionem dictuꝫ vel factum ⁊c. ſignificauit. ¶ Ad quartū dicendum: ꝙ iuſtitia non ſumitur hic prout eſt ſpālis virtus: ſed ꝓut generalis que eſt idem ſubiecto in omnis virtus vt in. v. ethicorū phs dicit differens ꝙ virtute ſolū ratione: qꝛ virtus dicitur ſm ꝙ ad actum dirigit iuſtitia vero ſm ꝙ rectitudini legis concordat: ⁊ ſm ꝙ in bonum cōe cedit. ¶ Ad quintum dicendū: ꝙ obediētia ēt quandoqꝫ ſumitur ſpālis vt vtus quādo. ſ. ſpālis ratio ad facienduꝫ aliquid eſt auctoritas precipientis: ⁊ huic opponitur inobedientia que eſt ſpāle peccatum quando. ſ. aliquis pretermittit hoc qḋ eſt preceptum ſpāliter in contemptum precipientis: aliquando autē obediētie ſumit̄ quaſi oēm virtuteꝫ conſequens actus enim omnis virtutis in precepto legis eſt. vnde quicumqꝫ aliquē actum virtutis facē obedit ⁊ huic obediētie opponitur inobedientia que omne peccatum mortale conſequitur: ⁊ hoc mō inobedientia hic in diffinitione peccati ponitur.

a D ſecundum ſic proceditur. Videtur ꝙ omne peccatum in actu conſiſtat etiam peccatū omiſſionis. Peccatum enim eſt dictum vel factum vel concupitum contra legem dei vt dictum eſt: ſed in hoc quod dicitur dictum vel factum vl' cōcupitum tangitur aliquis actus. ergo etiam peccatū obmiſſionis in aliquo actu conſiſtit. ¶ Preterea. omne peccatum vel eſt originale vel actuale: ſed obmiſſio non eſt originale peccatuꝫ: qꝛ originale equaliter in omnes tranſit qui per concupiſcentiam generantur: non autem in omnibus eſt peccatum obmiſſiōis. ergo oportet ꝙ ſit actuale: ſed actuale ab actu dicit̄. ergo omiſſionis peccatum aliquē actum ſignificat.

¶ Preterea. quicūqꝫ ſe habet ſimiliter nunc ⁊ prius non magis nunc ꝙ̄ prius peccat: ſed aliquis qui nihil agit ſimiliter ſe habet nunc ⁊ prius. ſi ergo aliquā talis peccat continue dum actum illum non agit videtur peccare. hoc autem inconueniēs eſt: qꝛ ſic peccatum obmiſſionis quolibet grauiſſimum eſſet. ergo peccatum obmiſſionis non ē aliquis oio nihil agit: ſꝫ oportꝫ ꝙ ſit in eo aliquis actus. ¶ Preterea. demeritum opponitur merito: ſed meritum non poteſt eſſe niſi per actum. cuꝫ ergo oppoſita ad idem genus reducantur: videtur ꝙ omne peccatum ⁊ demeritum

in actu aliquo conſiſtat. ¶ Preterea. Augu. dicit ꝙ
omne peccatum eſt voluntarium. ſi ergo obmiſſio eſt
peccatum videt̃ ꝙ ſaltem actum voluntatis in ea
eſſe oporteat. ¶ Preterea. ſicut ſupra dictum eſt
malum eſſe non poſſet niſi eſſet bonum in quo maluꝫ
conſiſteret: ſed vbi nullus eſt actus nõ inuenitur ali
quod bonuꝫ in quo deformitas peccati fundetur. er
go videtur ꝙ non poſſet eſſe aliquod peccatuꝫ ĩ quo
non ſit aliquis actus. ¶ Contra Ambroſius dicit in
litrera peccatum eſt preuaricatio legis diuine ⁊ ce-
leſ. inobe. ¶ Preterea. preceptorum quedam ſunt
affirmatiua quedam negatiua. cum ergo aliquis ni-
hil agendo inobediens diuinis preceptis affirmati-
uis exiſtat: videtur ꝙ peccatuꝫ obmiſſionis poſſit eẽ
vbi nõ eſt aliquis actus. ¶ Preterea. nihil iuſte pu
nitur niſi peccatum: ſed ei qui non facit quod prece
ptum eſt ſibi etiam: ſi nullum actum faciat iuſte pena
infligitur. ergo ⁊ ſi nullum actum agat aliquis nihi-
lominus obmittendo peccat. ¶ Reſpondeo dd': ꝙ
omne peccatum oportet aliquo modo in actu conſi-
ſtere non tamen eodem modo: peccatum enim origi
nale: ſicut rationem culpe habet: ex hoc ꝙ voluntari
um eſt: non quidem voluntate propria: ſed volunta
te alterius: ita etiam rationem peccati habet ex hoc
ꝙ per actum alterius inductuꝫ eſt: ſed peccata actua
lia etiam in actu proprio illius in quo ſunt conſiſtunt
⁊ hoc quidem planum eſt in hiis que per cõmiſſio-
nem peccant. vtrum autem in peccato obmiſſionis
ſit aliquis actus a potẽtia elicitus ſuper hoc duplex
opinio eſt. Quidam autem dicunt ꝙ in peccato ob-
miſſionis ſemper oportet aliquem actum eſſe ꝑ queꝫ
aliquis retardatur ab expletione mandati vel prece
pti ſiue interiorem voluntatis: vt cum aliquis vult
precepto non obedire ſiue exteriorem: vt cum aliqs
facit aliquem actum per quem ab expletione precep
ti impeditur. exemplum de illo qui nimis vigilat: et
non poteſt ſurgere hora debita. ſed iſta opinio nõ vi
detur neceſſitetem habere: cum enim voluntas libe
ra ſit: nec ad aliqd faciendum vel non faciendũ de
terminetur poteſt hoc modo pretermitter̃ aliquid ꝙ
eius contrarium non velit: nec de eius contrario co
gitet: nec etiam de aliquo alio quod ſit per ſe ĩpedi-
mentum eius quod facere tenetur: ⁊ ſi enim aliquid
velit quod quãtum in ſe eſt impedimentum exple-
tionis precepta: ſicut oppoſitum conſtat ꝙ ex hoc ꝙ
vult illud non peccat: q2 illud poteſt eſſe ſm ſe licitũ
ſed peccat in eo ꝙ pretermittit id quod facere debꝫ.
ergo conſtat ꝙ ille actus vel exterior vel interior ꝑ
accidens ad peccatum obmiſſionis pertinet: ⁊ ita in
eo deformitas obmiſſionis non fundatur: nec iterum
in actu contrario precepti: q2 poſitum eſt ꝙ talis ac-
tus non ſit. cum voluntas poſſit in neutrum oppoſito
rum ferri ſicut etiam deus: nec vult mala fieri nec
vult mala non fieri nec alicui dubiuꝫ eſt ꝙ aliquo ſic
ſe habente per obmiſſionem peccat: q2 iuſte punitur
ex hoc ꝙ preceptum non implet. vnde patet ꝙ pec-
catum obmiſſionis in ſola negatione actus debiti cõ
ſiſtit: ⁊: ⁊ hec eſt alia opinio: ſed q2 oppoſita in idem ge
nus reducuntur: ideo obmiſſio actus peccati rationẽ
conſequitur ex eo ꝙ voluntaria eſt: ſicut ⁊ actus vo
luntarius rationem peccati: ⁊ culpe habet: ⁊ huic cõ
conſonant verba philoſophi in tertio ethicoruꝫ. vbi
oſtendit negligentiam ſciendi vel faciendi aliquid
iuſte a legibus puniri: ex hoc ꝙ ſicut in poteſtate ho
minis eſt facere aliquid: ita ⁊ non facere. vnde ſicut
pro eo quod indebite facit iuſte punitur: ita ꝓ eo qđ
indebite dimittit. ¶ Ad primum ergo dicenduꝫ: ꝙ
ſicut dictum eſt oppoſita reducuntur in idem genus
in quo vel vtrũqꝫ ẽ per ſe: vt patet in contrariis et
relatiuis vel vnum eſt per ſe ⁊ alteruꝫ per reductio
nem: vt patet in priuatione ⁊ habitu ⁊ affirmatione
⁊ negatione. vnde habitum eſt in. xxviij. di. primi li.
ab Aug. ꝙ in eodem genere eſt genitus: ⁊ non genit'
⁊ ideo in dicto excluditur etiaꝫ obmiſſio dicti: ⁊ in fa
cto obmiſſio facti: ⁊ ſic de aliis. non enim hoc habet
dictum inquantũ eſt affirmatione dicium: vt ſit pec
catum: ſed inquantum eſt in voluntatis poteſtate a
rectitudine finis exiens in hoc autem conuenit cum
dicto affirmatiuo etiam non dicere quod ſimiliter ẽ
in poteſtate voluntatis ⁊ a recto ordine exiens finis.
¶ Ad ſecundum dicẽduꝫ: ꝙ peccatum obmiſſionis
non eſt peccatũ originale: ſed actuale: nec dicitur ac
tuale: quaſi in aliquo actu exiſtat: ſed q2 ad gen' ac-
tus reducitur cuius negatio eſt: ſicut Aug. in genitũ
in genere relationis ponit vt habituꝫ eſt in primo li.
diſ. xxviii. ⁊ iterum ſicut actus eſt in poteſtate volũ
tatis: ita ⁊ negatio eius. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ
obmiſſio non eſt peccatum niſi ſm ꝙ precepto affir-
matiuo opponitur preceptum autem affirmatiuum
obligat ſemper: ſed nõ ad ſemper: ſed ad aliquod tẽ-
pus determinatum. ⁊ ideo in illo tempore tantuꝫ ad
quođ preceptum affirmatiuum obligat aliquis reus
obmiſſionis tenetur. ¶ Ad quartum dicendũ: ꝙ ma
lum pluribus modis contingere poteſt ꝙ̃ꝫ bonum vt
patet per Dyo. ex. iiii. c. de di. no. ⁊ phs in. ij. ethico
rum non enim bonum conſiſteret niſi omnia que ad
perfectioneꝫ rei exiguntur cõueniant quodcũqꝫ aũt
coruꝫ ſubtrahatur ratio mali incidit. ⁊ ideo meritum
quod eſt quaſi quoddam iter in fineꝫ beatitudinis eẽ
non poteſt niſi ſit operatio ⁊ operationis rectitudo:
ſed ſiue deſit rectitudo in ipſa operatione ſiue deſit
ipſa operatio erit demeritum quod eſt receſſus a fi-
ne quod etiam patet in corporalibus: q2 locum cor-
poralem nihil acquirit niſi per motum ordinatum in
locum illum. poteſt autem locum illum amittere qđ
eſt extra ꝓpriũ locũ dupliciter: ſiue nõ moueat̃: ſꝫ ge
ſcit ſiue moueat̃ motu indebito. ¶ Ad quĩtũ dd': ꝙ ob
miſſio eſt voluntaria non quaſi actu voluntatis in
ipſam tranſeunte: ſed quia ĩ volũtatis poteſtate ẽ ac
tum nõ facere ſicut ⁊ facere: ⁊ ſicut actus dicitur vo
luntarius: q2 eſt in poteſtate volũtatis: ita ⁊ omiſſio
actus. ¶ Ad ſextum dicendum: ꝙ oportet ꝙ malum
ſemper in bono ſubſiſtat: non tamen oportet ꝙ illud
bonum in quo malum ſubſiſtit ſit actus. ⁊ ideo dico
ꝙ malum obmiſſionis non fundatur in aliquo actu
ſed in potentia que actum producere poteſt.

D quartum ſic proceditur. Videtur ꝙ pec-
a catuꝫ non conſiſtat in actu exteriori: quia vt
in libro de ſomno ⁊ vigilia dicitur cuius ẽ po
tentia eius eſt actus: ⁊ eadem ratione cuius eſt habi
tus eius eſt actus: ſed habitus virtutis ⁊ vitii non ẽ
in corpore: ſed in anima. ergo nec actus peccati erit
actus corporis: ſed anime. ¶ Preterea. ei qui vita
re peccatum non poteſt peccatum non eſt imputan-
dum: ſed ſicut gladius non poteſt vitare quin occi-
dat motus ab homine: ita etiaꝫ manus vel aliquod
membrum non poteſt vitare quin actum exequatur
quẽ voluntas imperat. ergo ꝑ peccatũ in actu exterio
ri membrorum non conſiſtit. ¶ Preterea. actus vo
luntatis medius eſt inter actum intellectus. ſ. cogita

ſionem ⁊ actum exteriorꝫ membrorꝫ ⁊ magis vni
tur voluntas intellectui ꝙ̄ etiam ipſis membris. ſꝫ
cogitatio pure ſpeculatiua de aliquo quantumcūqꝫ
malo non eſt peccatuꝫ. ergo multo minus in exterio
ri actu peccatum erit. ¶ Preterea illud quo poſi-
to vel remoto nihilominus eſt peccatum non vide-
tur in ſe deformitatem peccati continere: ſed ſine ſit
actus exterior ſiue non dummodo aſſit voluntas cō-
pleta aliquod malum perpetrandi peccatum perfi-
citur ⁊ imputatur ad mortē. ergo actus exterior de
formitatem non continet. ¶ Preterea. illud quod ē
tantum ad manifeſtationem bonitatis vel malitie nō
videtur per ſe actus malicie vel virtutis eſſe: ſed
in decimo ethicorum vt philoſophus innuere vide
tur exteriores actus ſunt tantum ad manifeſtationē
virtutis ⁊ eadem ratione ſunt ad manifeſtationem
vicii. ergo in actibus exterioribus non conſiſtit pec-
catum. ¶ Contra. ſeruire peccato peccare eſt: ſꝫ mē
bra exteriora peccato ſeruire dicuntur ad Ro. vi. ſi
cut exhibuiſtis membra veſtra ⁊c. ergo in actu exte-
riori membrorum peccatum conſiſtit. ¶ Preterea.
nihil prohibetur lege diuina niſi peccatuꝫ: ſed lex di
uina nō tantū prohibet actus interiores: ſed etiam ex
teriores adeo vt de his etiaꝫ diuerſa precepta den
tur: vt patet exodi. xx. non mechaberis: ⁊ non concu
piſces vxorē ⁊c. ergo nō ſolum in actu interiori: ſed ēt
exteriori peccatum conſiſtit. ¶ Reſpondeo dō: ꝙ in
omnibus agentibus ordinatis hoc commune eſt ꝙ id
quod eſt motum ab alio: ſicut inſtrumentum a ꝓprio
agente in actu ſuo conſequitur conditionē primi agē
tis quantum poteſt. cuꝫ ergo in omnibus actibus ho
minis principalitatem obtineat voluntas eo ꝙ ipſa
tanquam liberrima omnes potentias in actus ſuos
incliner oportet ꝙ in actibus humanis conditio vo-
luntatis ſaluetur in his videlicet qui ad imperium
voluntatis fiunt: ⁊ inde eſt ꝙ cum voluntatis ſit pro
prium vt dominium ſui actus habeat hoc etiam in
ceteris que a voluntate ſunt mota inuenitur ſm ꝙ
eius conditionem conſequi poſſunt. poteſt eniꝫ intel
lectus conſiderare ⁊ non conſiderare prout a volū-
tate eſt motus. ⁊ ſimiliter eſt de concupiſcibili ⁊ ira-
ſcibili: ⁊ hoc vſqꝫ ad actus exteriores motiue virtu
tis extenditur vt poſſit homo ambulare vel non am
bulare loqui vel non loqui: ⁊ ſic deinceps. ſed quia
in hoc conſiſtit ratio meriti ⁊ demeriti laudis: ⁊ vitu
perii ꝙ id bonum vel malum quod agitur in poteſta
te agentis eſt. Inde eſt ꝙ actus volūtatis primo ra-
tionem peccati ⁊ culpe habet: ⁊ conſequenter alii ac
tus a voluntate imperati: ⁊ hoc modo etiam in acti-
bus exterioribus deformitas culpe cōſiſtit: ſed quia
actus ſemper attribuitur primo agenti potius ꝙ̄ in-
ſtrumento ſicut ſecare artifici potius ꝙ̄ ſerre: ideo
quidam conſiderantes ꝙ actus a voluntate impe-
rati non habent rationem culpe niſi a voluntate: di
xerunt peccatum tantum in actu voluntatis interio-
ri eſſe. Alii vero conſiderantes tam illud in quo pri
mo eſt ratio culpe ꝙ̄ illud in quo ſecundo eſt: dixe-
runt tam actus interiores ꝙ̄ exteriores peccata eſſe
⁊ vtriqꝫ conſiderabant peccatum non ſolum quan-
tum ad illud quod eſt formale in ipſo. vnde rationē
mali habet. ſ. auerſionem: ſed etiam quantum ad cō-
uerſionem que eſt materiale in peccato. ſed quidam
conſiderantes ſolum illud quod formale eſt in pec-
cato. ſ. defectum. vnde rationeꝫ mali habet dixerūt
neqꝫ actus interiores neqꝫ exteriores peccata eē:

inter quas verior eſt opinio que dicit ꝙ in vtroqꝫ ſit
peccatum: q: plenam conſiderationeꝫ peccati habu
it iſta opinio conſiderans peccatum quantum ad id
quod eſt formale in eo: ⁊ quantum ad id quod eſt ma
teriale non ſolum quod primo deformitatem pecca-
ti continet ſed ēt quod ſecundo. ¶ Ad primum er-
go dicendum: ꝙ ex habitu virtutis ⁊ vitii informa-
tur ſba actus. vnde oportet habitum virtutis ⁊ vitii
eſſe in ratiōe ex qua ratio culpe: ⁊ meriti procedit: et
non in corpore quod ſbāꝫ actus exequēdo miniſtrat.
Uel dō ꝙ actus exterior nō imediate ꝓcedit ab ha-
bitu: ſed mediāte actu interiori. ⁊ ideo ſequitur ꝙ in
actu exteriori non ſit primo ratio peccati: ſed non ſe-
quitur ꝙ nullo modo. ¶ Ad ſecūdū dō: ꝙ percutere
non eſt actus manus: ſed eſt actus hominis ꝑ manū.
actus enim indiuiduorum ſunt: ⁊ ideo culpa manui
non imputatur: ſed homini propter actū quē ꝑ manū
exercuit qui ab eo vitari potuit. ¶ Ad tertiuꝫ dō: ꝙ
virtus prioris eſt in poſteriori: ſed nō ꝯuertit̄ cogni-
tio aūt ſpeculatiua ꝓcedit actum volūtatis qui ē de
actu exteriori: ſed actus exterior ſequitur actum inte-
riorem voluntatis. ⁊ ideo rō culpe que primo ī actu
voluntatis eſt tranſit ex voluntate in actum exterio
rē qui ſequit̄ nō aūt in actū cognitiōis qui precedit.
¶ Ad quartū dō: ꝙ primum non dependet ex poſte
riori: ſed a primo cauſatur poſterius. ⁊ ideo q: actus
voluntatis primo rationem culpe hꝫ: ideo ēt exteriori
actu ceſſante ratio culpe in actu voluntatis manet.
Non autem ſequitur ex hoc ꝙ rationeꝫ culpe nō poſ
ſit in exteriorem actuꝫ producere. ¶ Ad qntū dō: ꝙ
ꝑ act⁹ exteriores manifeſtāt̄ iteriores: ſic eāc effect⁹
vn̄ ſic effectus ꝑticipāt ſimilitudinē ſuarum cauſarū
quantum poſſunt: ita etiam actus exteriores rationē
culpe conſequuntur que primo in actibus interiori-
bus inuenitur.

Ad quintuꝫ ſic proceditur. Uidetur ꝙ ꝑ pec
a catum nulla corruptio in potētiis anime fiat
primo ꝑ illud quod dicit Dyo. quarto ca. de
di. no. ꝙ data naturalia in angelis peccantibus inte
gra manent: ſed quod corrumpitur non eſt integruꝫ.
cum ergo peccatum hominis non ſit maius peccato
angeli: videtur ꝙ etiam in nobis nulla corruptio po-
tentiarum naturalium per peccatum fiat. ¶ Prete.
illud quod corrumpitur non manet idem ſpecie. ſed
homo poſt peccatum eſt idem ſpecie qui ⁊ ante pec
catum fuit. ergo per peccatuꝫ in nullo corrumpitur.
¶ Preterea. nihil corrumpitur niſi per ſuum cōtra
rium: ſed vt in primo phiſicorum dicitur ſubiectum
neutri oppoſitorum contrarium eſt. cum ergo poten
tia anime ſit ſubiectum culpe ⁊ virtutis: videtur ꝙ
per culpam non corrumpatur. ¶ Prete. nihil agit
ad ſui corruptionem: ſed cauſa peccati eſt ipſa anima
per potentiam naturalem. ergo peccatum non cor-
rumpit potentiam naturalem anime. ¶ Preterea.
nulla potentia corrumpitur per hoc quod in actū re
ducitur. ſed potentia naturalis peccando reducitur
in aliquem actuꝫ in quem erat in potentia. ergo per
peccatum non corrumpitur: ſed perficitur. ¶ Pre.
ſi ꝑ peccatū aīa corrūpit̄. aut ergo quantū ad eē pmū
aut quātū ad eē ſcdꝫ. nō quātū ad eē pmū: q: ſic ſtatiꝫ
hō peccādo eē deſineret. ſi quātū ad eē ſcdm hꝫ totuꝫ
tollit̄ ꝑ pmū peccatū qd gr̄aꝫ ſubtrahit. ꝗ̄ ſeqnēs pec
catū nihil ī aīa corrūpit: ⁊ ſic non erit cōc oī peccato
corrūpere nālēs potētias aīe. ¶ Cōtra. Nihil effici
tur aliud ꝑ hꝫ qd corruptū ē: ſꝫ in ſcdo ethi. dicit phs

ꝙ hõ per actum vicii efficitur non ſolum alter: ſed
alius. ergo peccatũ naturã aĩe corrumpit. ¶ Pre.
pfectioni opponitur corruptio. ſed phs dicit in. vii.
ethicorum: ꝙ hõ acquirens virtutẽ nõ dicitur altera
ri: ſed pfici. ergo cũ peccatum virtuti opponat᷑: vr̃ ꝙ
hõ peccãdo nõ alteret᷑: ſed magis corrũpat᷑. ¶ Re-
ſpondeo dd̃: ꝙ qñ aliquid ẽ ĩ potẽtia ad diuerſa hoc
contingit dupliciter. vno mõ ſic ꝙ vtrũq3 eoꝝ ad qd̃
eſt in potẽtia equaliter ſit debitum ei: ⁊ perfectiuum
nature ipſius. ſicut p3 in corpore celeſti in quo reno-
uantur diuerſi ſitus quorum vnus non eſt ſibi magis
debitus ꝙ̃ alius. ⁊ ideo quando acquirit aliquẽ ſitũ
de illis pluribus non ſimpliciter dicitur perfici nec
quando amittit corrũpi: q2 amittẽdo vnum acquirit
alium equiualentem. ⁊ ideo in tali amiſſione non eſt
malum: q2 ſupra orbem lune malum conſiſtens in de
fectu naturali eſſe non poteſt: ⁊ quaſi ſimile eſt in cor
pore quod eſt potentia album ⁊ nigrum. ⁊ ideo in ac
quiſitione ⁊ amiſſione talium proprie eſt tranſmuta-
tio non autẽ ſimpliciter perfectio vel corruptio. alio
modo ſic ꝙ alterum eorum ſimpliciter eſt debitu3 ei
quod eſt in potentia vtrũq3. ⁊ alterum eſt indebitu3
ei: ⁊ tunc aquiſitio illius qd̃ eſt debitum ſibi dicitur p
fectio ei9: ⁊ amiſſio dicitur corruptio. verbi gratia. po
tentia anime eſt in potentia ad habitum virtutis et
vicii. ſed habitus virtutis eſt debitus ſibi: q2 per eu3
ordinatur in finem proprium: habitus autem vitio-
ſus eſt indebitus ſibi: q2 per eum diſcedit a rectitudi
ne finis proprii: ⁊ ideo quando aliquis acquirit vir-
tutem non dicitur ſimpliciter eſſe alteratus: ſed ma-
gis perfectus vt in. vii. phiſicoꝝ dicitur: ⁊ ecõtra qñ
habitus vicii in eo acquiritur dicitur corrumpi quã
do mutatur ab eo quod eſt ſibi conueniens ſm natu
ram in id quod eſt ſibi non conueniens: vt quodãmo
do in aliam naturam tranſeat: q2 conditionem ⁊ pro
prietatem alterius nature mutatur: ſicut qui iracũ-
dus efficit᷑ tranſit ĩ ꝓprietatẽ canis. ⁊ ideo Boetius
dicit ꝙ homines dum peccant naturam hoĩs quodã
modo amittunt: ⁊ ſic quedam bruta aĩalia fiunt. Hõ
ꝫ eni eſt illud qd̃ ẽ ꝑ rõnem vltimam vero perfectio
in brutis eſt ſm ꝑtem ſenſualẽ. vnde quando homo
ab eo quod eſt conueniens ſm rationem tranſit in id
quod ꝑti ſenſitiue conuenit mutatur a cõditione hu
mana in conditionem brutalem: ⁊ per hunc modum
peccatum vel culpa quod in actu cõſiſtit dicitur cor
rumpere animam vel potentias ſm. ſ. quod peruer
tit eam ab ordine rationis per quem in debitum fi-
nem dirigebatur. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ
perfectiones naturales poſſunt conſiderari duplici
ter vel quantum ad eſſe primum: ⁊ ſic per peccatu3
non corrumpuntur manet enim: ⁊ intellectus: ⁊ vo-
luntas: ⁊ oĩa huiuſmodi vel quantum ad ordinẽ quo
in finem ordinantur: ⁊ ſic per peccatũ corrũpũtur vt
dictũ eſt. ¶ Ad ſecundum dd̃: ꝙ ſicut eſt duplex per
fectio. ſ. prima ⁊ ſecunda: ita etiam eſt duplex corru-
ptio. vna per quam tollitur perfectio prima ꝑ quam
res eſſe primum hẽbat: ⁊ talis corruptio ſpeciei mu-
tationem facit: ſed ſic culpa naturam hominis ñ cor
rupit. Alia corruptio eſt per quam tollitur perfectio
ſecunda per quam res in eſſe ſecundo completo pfi
cit᷑. ⁊ ꝫ ſpeciem non variat: ſed tantum ſpeciei com
plementum tollit. ⁊ hoc modo culpa naturam huma
nam corrupit. ¶ Ad tertium dd̃: ꝙ ſubiectũ ad ꝯria
dupliciter poteſt ſe hr̃e vt dictũ eſt: vel ita ꝙ vtrũq3
equaliter ſit debitum ſibi: ⁊ tunc non magis per vnũ
ꝙ̃ per alterum corrũpit᷑: vel ita ꝙ vnum ſit debitu3
ſibi: ⁊ alterum indebitum: ⁊ tunc per vnum ſimplici
ter perficitur: ⁊ per alterum ſimpliciter corrumpitur
ꝙ̃uis cauſam alterum contrariorum per quod corrũ
pitur non ſit ſibi contrarium quantum ad eſſe primũ
quia vtriq3 contrariorum ſubiicitur: tamen ſibi ẽ cõ-
trarium quantum ad eſſe ſecundu3 in quod ſubiecti
natura ordinatur. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ ni-
hil agit ſuam corruptionem intendens illam: ſed nõ
eſt inconueniens: vt per actionem alicui9 ſequat᷑ cor
ruptio eius preter intentionem agentis: ⁊ ſic per ac-
cidens aliquid ſue corruptionis cauſa eſt: ſicut p3 in
infirmo qui cõmedit nociua ex quibus morte3 incur
rit: intendit enim delectationẽ in cibo: ſed preter de-
lectationem ſequitur mors. Et ſimiliter eſt in eo qui
peccat intendit enim delectari in opere peccati: ſed
corruptio anime preter intentionem eius ſequitur.
¶ Ad quintum dd̃: ꝙ potentia nõ corrũpit᷑. ſi redu-
catur in actum ad quẽ eſt de ſe ordinata: ⁊ qui ẽ debi
tus ſibi: ſed talis actus non eſt peccatum. ⁊ ideo rõ ñ
procedit. ¶ Ad ſextũ dd̃: ꝙ peccatu3 corrumpit ani
mam non quantum ad eſſe primum: ſed quantu3 ad
eſſe ſecundum. ſed eſſe ſm poteſt dupliciter conſide
rari: vel ſm ꝙ eſt in actu: ⁊ ſic tollitur per peccatum
primum ⁊ non per ſecũdũ: ſed ꝫ per accidens: q2 ſe-
cũdũ peccatum ñ inuenit ipſum: vel ſm ꝙ eſt in ha
bilitate: ⁊ ſic vt ex prius dictis p3 per quodlibet pec
catum diminuitur. ¶ Et tñ nunquã totaliter tollit᷑
voluntas retinendi vel conſequendi ⁊c. vr̃ hoc nõ
eſſe in quolibet peccato cõc. aliqd̃ eni peccatũ ẽ qd̃ ẽ
ad corrũpẽdũ: ⁊ non ad aliquid acquirendum: vt p3
in homicidio: ⁊ inuidia ⁊ huiuſmodi: ſed dicem9 ꝙ ĩ
tentio ſiue voluntatis ſiue nature nũꝙ̃ per ſe termi-
natur ad non eſſe vel ad corruptionem: ſed ſemper
ad aliquod bonũ ipſi intendenti: ꝙ̃uis preter intẽtio
nem ſequitur malum vel corruptio ſine qua bonum
intentum eſſe non poteſt: vt patet ĩ igne qui intendit
formam ſuam in materia inducere ad quã ſequitur
corruptio aeris. ſimiliter etiam voluntas intẽdit ali
quod bonum ipſi volenti quod ſine corruptione alte
rius non eſt: ſicut vult quietem ſuam quam ſuſpicat᷑
eſſe non poſſe ſine morte aduerſarii vel aliquid hu-
iuſmodi. ¶ Volũtas eni vt ſuperius ⁊c. Hic ſumit᷑
voluntas pro actu voluntatis: ⁊ non pro potentia ip
ſa. Non conſiſteret peccatum: ſed interdictio ⁊c. Ue
ru3 eſt: ⁊ legis ſcripture: ⁊ naturaliter indite. Nõ cõ
ſiſtente autem peccato ⁊c. Uidetur hoc eſſe falſum:
q2 virtus a malitia non dependet: ſicut nec bonu3 a
malo. ſed dd̃ ꝙ in ſacra ſcriptura aliquid dicitur fie-
ri: ⁊ eſſe quando innoteſcit. Et ſimiliter per oppoſitũ
non eſſe quando ignotum eſt: ⁊ quia virtus non ma-
nifeſtatur niſi per malitiam oppoſitam: ideo dicit ꝙ
ſi non eſſet peccatum non eſſet virtus. ⁊ ideo ſubiũ-
git. Subſiſtere vel eminere non poſſet. Sciẽdũ eti
am ꝙ hoc quidem eſt peccatu3 non preuaricatio ⁊c.
debet poni illa notula que in ſuperiori diſtinctione ĩ
aliquibus libris poſita eſt que ſic incipit. Joannes
ait qui facit peccatũ ⁊c. Quo circa diuerſitatis ⁊c.
ex prima eni3 diffinitione occaſionata eſt opinio que
dicit tam in actu interiori ꝙ̃ exteriori peccatum con
ſiſtere. Ex ſecunda vero eiuſdem occaſionatur alia
opinio que dicit peccatum eſſe tantum in actu volũ
tatis: Ex tertia vero Ambroſii occaſiõatur. alia opi
nio que dicit ſolum in priuatione peccatum conſiſte
re: ⁊ non in actu. Quidam autem diligenter ⁊c. ꝫ opi

ſtio dr̃t ab illa quam prius poſuit: quia hic loquitur
de malo cuius ratio tantum in priuatione conſiſtit.
Alia vero quam ſupra poſuit loquebatur de pecca
to quod complectitur ſimul priuationem: ⁊ actum.
Item probant nihil caſu fieri in mundo ⁊c. videtur
hoc eſſe falſum: quia omne quod fit vt in minori pte
fit caſu. ſi igitur nihil fiat caſu proueniens vt in mi-
nori parte: ſed ſi nihil fit huiuſmodi omnia ex neceſſi
tate cõtingunt: quia ea que ſunt frequenter non defi
ciunt a neceſſariis niſi ſm q̃ poſſunt in minori parte
deficere vt in ſexto methaphiſice hr̃. Sed dõ q̃ ef-
fectus proueniens vt in minori parte poteſt conſide
rari dupliciter. vel in ordine ad cauſam proximam
preter cuius intentionem accidit: ⁊ ſic caſuale vel
fortuitum eſt. vel in ordine ad cauſam primam cu-
ius preſentiam nihil preterfugit: ⁊ ita caſu nõ fit. Ad
quod dicũt hiis atq; huiuſmodi doctribus ⁊c. Iſta
ſolutio procedit ſm illam opinionem que ponit i pec
cato omiſſionis actum eſſe: ſed ſm aliam opinionem
ſoluetur iſta obiectio: quia priuationi qua malũ omiſ
ſionis dicitur malum ſubſtat res bona. ſ. potentia in
actum non exiens. poteſt etiam queri ab eiſdem ⁊c.
h obiectio ſic procedit. in peccato duo ſunt. ſ. actus
ſbe: ⁊ malitia. q̃ ergo peccatum dicitur corruptio bo
ni aut habet hoc inquantum eſt malum vel peccatũ
vel inquantum eſt actus ex quo bonitatem habet. ſi
primo modo eſt eni ois corruptio boni pena ſit pecca
tum in eo q̃ peccatum vel malum erit pena: ⁊ a deo
quod eſt inconueniens. Si autem ex parte actus ha
beat q̃ ſit corruptio boni cum actus omnis inquan-
tum eſt actus ſit bonum: tunc inquantum eſt bonum
non habebit q̃ corrumpat bonũ quod videtur incõ
ueniens. ergo oportet vt illud quod eſt in peccato p̃
ter de[illegible]mitatem ⁊ corruptionem: vnde ratio mali
cauſatur: non ſit res bona. ſed ſoluitur per equiuoca-
tionem corruptionis vt in littera patet.

Diſtinctio. Trigeſimaſexta

Qd̃ quedã ſimul ſint peccata ⁊ pena pec-
cati: quedã peccata ⁊ cã peccati: alia vero pec
cata ⁊ cauſa ⁊ pena peccati.

s Ciendum eſt tamẽ quedã
ſic eſſe peccata
vt ſint etiã pene peccatorũ. vn-
de Aug. ſuper illũ locũ pſalmi
lvii. ſuper cecidit ignis ⁊ nõ vi-
derũt ſolem ait. Ignis ſuperbie ⁊ cõcupiſcẽ-
tie ⁊ ire itelligitur. Iſtas penas pauci vident:
ideo eas maxime cõmemorat apoſtolus i epi
ſtola ad romanos: ⁊ enumerat multa que pec
cata ſint ⁊ pene peccati. Item iter primũ eniz
peccatũ apoſtaſie ⁊ vltimã penã ignis eterni
media que ſunt ⁊ peccata ſunt ⁊ pene peccati
Grego. quoq; ſup Ezechielẽ ait. Contẽpnẽ
ti qui nõ vult penitere ponit deꝰ offẽdiculũ
vt. ſ. grauius impingat. peccatũ eni qd̃ p pe-
nitẽtiam citius nõ deletur: aut peccatũ ẽ ⁊ cã
peccati: aut peccatũ ⁊ pena peccati aut pec
catũ ſimul ⁊ cã ⁊ pena peccati. Vñ moyſes
Nõdũ ſunt completa peccata amorreorũ.
Et dauid iquit. Appone iniquitatẽ ſup ini
quitatem eorum. Et alius ꝓpħa. Sanguis
ſanguinẽ tetigit. i. peccatũ peccato additũ eſt.
Paulus quoq; ait. Propterea tradidit il-
los deus i paſſiões ignominie ⁊c. Et itẽ. vt
impleant peccata ſua ſemper. Iobi quoq; p
angelum dicitur. qui i ſordibus eſt ſordeſcat
adhuc. Ex his teſtimoniis colligit̃ peccatũ
aliquod ⁊ peccatũ eſſe ⁊ pena peccati.

Ex predictis queſtio orta. ſ. an inquantũ
peccatũ eſt ſit pena peccati.

e T ideo merito queritur vtrũ iquãtũ
peccatum eſt ſit pena peccati. quod ñ
videtur cum omnis pena peccati iu-
ſta ſit. Vnde Aug. in li. retractationũ. Om-
nis pena peccati iuſta eſt: ⁊ ſupplicium noiat̃.
Si ergo peccatũ qd̃ ẽ peccatũ ⁊ pena pecca-
ti: iquãtum peccatum eſt pena peccati ẽ: cum
ois pena iuſta de iuſtitia dei veniat: videtur
iquãtum peccatum eſt iuſtum eſſe ⁊ a deo ꝓ
uenire. Ad quod illi reſpondẽt peccatum ſic
dici penam peccati: quia per peccatum i qd̃
merito precedẽtis peccati homo labitur de-
ſerẽte deo: corrumpitur bona natura. Sicut
eternꝰ ignis dicitur pena malorũ: q2 eo cru
ciãtur nec tamẽ ipſe cruciatus malorũ ignis
eſt ſed per ignem fit in homine. Ita per pecca
tum corrũpitur natura ⁊ minuitur bonũ na
ture. ⁊ eſt ipſa minutio ⁊ corruptio boni paſ
ſio ⁊ pena: ⁊ nõ eſt eſſentialiter illud peccatũ
per quod fit: ſed ideo peccatũ dicitur vt pre
miſſum eſt: q2 per peccatũ illico vbi peccat
homo fit i homine illa corruptio: que tamen
fit deo auctore. Illa enim pena ſiue paſſio q̃
eſt boni corruptio a deo eſt. Illius autem vt
ſic dicã materia ⁊ cã eſt peccatũ quod a deo
nõ eſt. Quod videt̃ Aug. notaſſe: ⁊ iuxta hũc
ſenſũ intellexiſſe cum ait in li. de predeſtina
tione ſanctorum. Predeſtinatione deus ea
preſciuit que fuerat ipſe facturus. ſed preſci-
uit deus etiam que nõ eſt ipſe facturus. i. oia
mala. Quia ⁊ ſi ſunt quedã que ita peccata
ſunt vt etiam pena ſint peccati ſecũdum illud
apl'i. Tradidit illos deus in paſſiones ⁊c. nõ
tamẽ peccatum dei eſt: ſed iudicium. ſ. ⁊ pena
i ſcriptura enim ſepe nomine iudicii pena in
telligitur. Hic diligenter intendentibus inſi
gnari videtur ea que peccata ſunt ⁊ pene pec
cati: ⁊ non inquantum peccata ſunt dei eſſe:
ſed inquantum pene dei eſſe dicuntur. Naz
cum dixiſſet deum non eſſe facturũ mala ali-
qua. i. peccata; quia poſſet ei obiici: quedam

peccata eſſe etiam penas peccati ⁊ pena peccati omnis iuſta eſt. ⁊ ideo a deo eſt: quaſi determinando: ſm quid faciat ea: vel ſm quid n̄ faciat: addidit reliqua. Iuxta vero predictam intelligentiam peccata ſane dicuntur pene. Unde apoſtolus appellat ea paſſiones ignominie: quia vt ait auctoritas: licet quedã peccata ſint que delectent: ſunt tamen paſſiones nature nominãde: q2 per ea corrũpit̄ natura.

Quod cũ oẽ peccatũ poſſit dici pena: nõ tamẽ omne eſt pena peccati.

e Et licet ex hoc ſenſu omne peccatum mortale poſſit dici pena: nõ tamẽ omne peccatum poteſt dici pena peccati. Pena enim peccati vt predictum eſt: eſt illud cuius cauſa eſt aliud precedens peccatũ. Nam peccatum ſic dicitur pena peccati reſpectu precedentis: ſicut dicitur cauſa peccati reſpectu ſequentis. Quo fit vt illud peccatũ ⁊ cauſa ſit ⁊ pena peccati: ſed alterius peccati pena: ⁊ alterius cã. vnde Grego. i moralibus ait. Peccat quod penitentia non diluitur ſuo pondere mox ad aliud trahit. Unde fit vt non ſolum peccatum ſit: ſed etiam cã peccati. Ex illo quippe culpa ſubſequẽs oritur. Peccatum vero quod ex peccato oritur non ſolum peccatum: ſed ⁊ pena peccati ẽ: q2 iuſto iuditio deus cor peccantis obnubilat: vt precedentis peccati merito etiam in alia cadat. Quem enim liberare noluit deſerendo percuſſit. Proinde vt Aug. ait precedentis eſt hec pena peccati: ⁊ tamen etiam ipſa peccatũ eſt. Iudicio enim iuſtiſſimo dei traditi ſũt: vt ait apoſtolus de quibuſdam: ſiue deſerendo ſiue alio mõ explicabili vel inexplicabili ĩ paſſiones ignominie: vt crimina criminibꝰ vindicarentur: ⁊ ſupplicia peccantiũ non tantũ ſint tormenta: ſed ⁊ vitiorum incrementa. Illa ergo peccata que enumerat apoſtolus: q2 de ſuperbia ſunt: non ſolũ peccata ſed ⁊ ſupplicia ſunt. Ecce autem ex his iam fit perſpicuum quedam peccata etiam penas ⁊ cauſas peccati eſſe: ⁊ illud peccatum eſſe penã peccati quod cauſam precedentem habet peccatũ. atq3 illud peccatum eſſe cauſam peccati quod eſt meritum ſequẽtis culpe.

Ex predictis videtur ſignificari ipſa eadẽ que peccata ſunt eẽ penas peccati.

s Sed cum ait crimina criminibꝰ vindicari videtur inſinuare ea ipſa q̃ peccata ſunt eſſentialiter eẽ penas peccati. i. punitiones peccati. Ad hoc autem inquiunt illi hec ⁊ ſimilia dicta eſſe ſecundum rõnẽ predictam. ⁊ ideo intelligendã fore ſecundũ pmiſſam expoſitionẽ. Intelligentia enim dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi.

Quod nõ obuiat veritati ſi quis dicat ipſa peccata eẽ penas peccati eſſentialiter.

Nullo tamen preiudicium fieri veritati putatur: ſi quis dicat ipſa eadẽ que peccata ſunt eſſentialiter vt ita dicam eſſe penas. i. punitiones peccatorũ precedentium que iuſte ſunt ⁊ a deo ſunt. nec tamen inquantum peccata a deo ſunt. nec inquantum peccata ſunt pene peccati ſunt: ⁊ tamen inquantum peccata ſunt priuatiões boni ſunt. Sed vt ſupra dictum eſt cauſaliter ⁊ actiue dicuntur priuationes.

Aperte oſtendit peccata quedam eſſe penam peccati: ⁊ penam ipſam iuſtam eſſe et a deo.

q Quod autem quedã peccata pena ſint ⁊ ipſa pena iuſta ſit ⁊ a deo ſit: euidẽter tradit Augu. in libro retractationum ita dicẽs: quedã neceſſitate fieri ab homine que mala ſunt ⁊ eadem iuſta pena peccati ſunt. Sunt inquit quedam neceſſitate facta improbanda vbi vult homo recte facere: ⁊ non poteſt. Unde eſt illud apoſtoli. Non quod volo facio bonum: ſed q° odi malũ hoc ago. ⁊ illud. Caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum ⁊ ſpiritus aduer. ca. hec enim inuicem ſibi aduerſantur: vt non ea que vultis faciatis. Sed hec omnia ex illa mortis damnatione ſunt. Nam ſi non eſt iſta pena hominis: ſed natura: nulla iſta peccata ſunt. Si enim non receditur ab eo modo quo naturaliter factus eſt homo: cum hoc facit: ea vtiq3 facit que debet. Si autẽ homo quia ita eſt non eſt de ſe bonus nec habet in poteſtate vt ſit bonus: ſiue non videndo qualis eſſe debeat: ſiue videndo ⁊ non valendo eſſe qualem ſe eſſe debere videt penam iſtam eſſe quis dubitet? Omnis autem pena ſi peccati pena eſt: iuſta eſt: et ſupplicium nominatur. Si autem iniuſta eſt pena: quoniam penam eſſe nemo ambigit iniuſte aliquo dominante homini impoſita eſt. Porro quia de omnipotentia dei ⁊ iuſticia dubitare dementis eſt: iuſta eſt hec pena: ⁊ pro peccato aliquo impenditur. Non enim quiſq̃ iniuſte dominans: aut ſurripere hominem potuit velut ignoranti deo aut extorquere inuito tamq̃ inualidiori: vt hominem iniuſta pena cruciaret: relinquitur ergo vt hec pena iuſta de damnatione hominis veniat. His atq3 aliis pluribꝰ teſtimoniis docetur quedam eſſe peccata ⁊ penas peccati eſſentialiter.

De quibuſdā que ſine dubio peccata ſūt ⁊ pene. vt ira ⁊ inuidia.

p Reterea nullatenus ambigendum ē quedam peccata abſq; vllo ſcrupulo penas eſſe. vt inuidia q̄ eſt dolor alieni boni. ⁊ ita que etiam non inquantum pene ſunt: peccata ſunt. Ita etiam de cupiditate ⁊ timore ⁊ aliis huiuſmodi ſentiendum eſt. Unde Aug. in libro .lxxxiii. queſtionuʒ ait. Omnis perturbatio paſſio. Omnis cupiditas perturbatio. Omis igitur cupiditas paſſio Omnis vero paſſio cum eſt in nobis: ipſa paſſione patimur. Omnis igitur cupiditas cuʒ in nobis eſt: ipſa cupiditate patimur: ⁊ inquantum cupiditas eſt patimur ea. Omnis autem paſſio inquantum ipſa patimur: non eſt peccatum. ita ⁊ de timore. Non enim cōſequens eſt vt ſi patimur timorem: ideo non ſit peccatū: qꝛ multa ſunt peccata quibus patimur: ſed nō inquātū patimur eis.

Quod verbis Aug. p̄miſſis quedā ſnīa Hiero. obuiare videtur.

i Llud autem diligenter eſt annotādū quod ſupra poſitis verbis Aug. dicentis quedam neceſſitate facta eſſe improbāda ⁊ mala: videtur obuiare qđ Hiero. ait in explanatione fidei: quod licet ſupra ſit poſitum: tamen vt perfectius ſciatur iterare n̄ piget. Execramus inquit eorum blaſphemiam qui dicunt impoſſibile aliquid homini a deo eſſe preceptum: ⁊ mandata dei non a ſingulis ſed ab omnibus in cōmune poſſe ſeruari. Et paulopoſt. Et tam illos errare dicimus qui cum manicheo dicunt hominē peccatum vitare non poſſe: q̄ illos qui cuʒ iouiniano aſſerunt hominem non poſſe peccare. Ecce Hiero. dicit errorem eſſe ſi quis dicat hominem peccatum vitare non poſſe. Qui āt dicit quedam neceſſitate fieri: quedam dicit non poſſe vitari. Cum ergo id Aug. dicat videtur aut erroris eſſe quod tradit: aut non eē verum quod Hiero. ait.

Determinatio contrarietatem ſubmouēſ de medio ſanctorum.

D quod dici poteſt: qꝛ Aug. ſecundum ſtatū huius miſerie ad quā pertinet ignorantia ⁊ difficultas: vt ideʒ ait in libro đ libero ar. que ex iuſta dānatione deſcenderunt: illud tradidit. vbi ⁊ venialia peccata includit. Hiero. vero de mortalibus tantū loquitur peccatis: que vnuſquiſq; gr̄a illuminatus vitare valʒ. Uel de homine ſecūdum ſtatum liberi ar. ante peccatum: illud ait Hieronimus.

Epilogum facit ad alia tranſiturus.

s Atis diligenter eorum poſuimꝰ ſententiam qui dicunt oēs actus naturas bonas eē: ⁊ inquantum ſunt bonos eſſe: in quo tractatu quedā interſeruimꝰ que non ex eorum tantum perſona accipienda ſunt: quia ab omnibus catholice ſapientibus abſq; heſitatione tenentur: atq; auctoritatum teſtimoniis ⁊ rationibus eorūdē traditionem muniuimus: qui dicunt omnes actꝰ eſſentia ſui .i. inquantuʒ ſunt eē bonos. quoſdam vero inquantuʒ inordinate fiunt: peccata eē. Adduint quoq; quoſdam nō tantū eēntia: ſed etiam genere bonos eē: vt reficere eſurientem: qui actus eſt de genere operum miſericordie: quoſdam vero actus abſolute ac ꝑfecte bonos dicūt: quos nō ſolum eēntia vel genus: ſed etiam cauſa ⁊ finis cōmēdat: vt ſūt illi qui ex bona volūtate proueniūt: ⁊ bonuʒ finem metiuntur.

s Ciendum eſt tamen quedā ſic eē peccata ⁊c. Pertractata illa oppinione q̄ ponit actus peccatoꝝ inquātū ſunt actus bonos eē a deo occaſione vltime obiectiōis ꝯ hāc opinionē inducte q̄ ſumebaſ ex dr̄ia culpe ⁊ pene: hic inqrit vtrū poſſit eē idem culpa ⁊ pena. ⁊ diuidiſ i ptes tres. In p̄ma determinat qōnē. In ſcđa remouet quādā dubitationē incidētē ex hiis que in determinatiōe qōnis dicta ſunt. ibi. Illud autem diligenter eſt annotandum ⁊c. In tertia ponit dictoꝝ replicationem. ibi. Satis diligēter eoꝝ poſuimus ſn̄ias ⁊c. Prima diuidiſ i duas. In prima oñdit q̄dā peccata ēē penas peccatoꝝ eē. In ſecūda inqrit quomō h̄ poſſit eē. ibi. Et iō merito q̄ritur ⁊c. Et diuidiſ h̄ ps i ptes duas. In p̄ma pte oñdit modū quo peccata dr̄r eē pene nō ꝑ ſe ſʒ rōne annexi. In ſecūda oñdit ꝙ ēē ipſa peccata pene eē poſſūt. ibi. In nullo tñ p̄iuditiū fieri veritati ⁊c. Pria i tres diuidiſ. In p̄ma ponit modū quo oē peccatū pena pōt dici rōne effectus. ſ. inquātū corruptiōis nature cā ē q̄ pena q̄dā eſt. In ſcđa oñdit modū quomō q̄dā peccata. ⁊ ſi nō oia pene peccatoꝝ dici poſſint rōe cāe q̄ ē ſubtractio gr̄e. ibi. Et lʒ ex h̄ ſenſu ⁊c. In tertia excludit quādā obiectionē. ibi. Sʒ cū ait dr̄ia ⁊c. In nullo tñ p̄iudiciū. Hic oñdit ipſamet peccata penas peccatoꝝ eē. E circa hoc tria facit. Primo ꝓponit qđ itendit. Scđo ꝓbat vniuerſaliter i oi genere peccatoꝝ. ibi. Nđ aūt q̄dā peccata ⁊c. Tertio probat ſpālit er i qbuſdā generibꝰ peccatoꝝ i qbꝰ magis manifeſtū ē. ibi. Preterea nullatenus ambigēdū ⁊c. Illud āt diligēter annotādū ⁊c. Hic remouet quādā dubitationē ex dictis Aug. ſupra inductis exortā. ⁊ circa hoc duo facit. Primo oñdit ꝯtrarietatē iter dicta Aug. ⁊ Hieronimi. Scđo ponit ſolutōnē. ibi. Ad qđ dici pōt ꝙ Aug. Hic q̄nq; q̄runſ. Primo vtrū vnū peccatū poſſit eē cā alterius peccati. Scđo ſi paſſio poſſit dici peccatū: Tertio ſi peccatū p̄t eē pena peccati. Quarto ſi oīs pena ꝓ aliq̄ culpa i hoīe ſit. Quinto de diſtinctione bonorum que in fine diſtinctionis innuitur.

D p̄m ſic ꝓcedit. vr̄ ꝙ pctm̄ n̄ poſſit eē cā pcti. Nō.n.nl'ē n̄ vr̄ hēre rōnē cāe. ſ; pctm̄ nihil ē. ⁊ nihil fiūt hoīs cū peccāt: vt ſup̄ i p̄ce. di. ex verbis Aug. hītū ē. g̊ pctm̄ nō p̄t eē cā pcti. ¶ P̄re. eā ē ad quā de necītate ſeqͥt aliō. ſed qō ē neccīu; nō ē voluntarium vt Aug. dic̄. ⁊ qō nō ē voluntariū nō ē pctm̄. g̊ illō qō ſeqtur ad alterū: ſicut ad cām: nō ē pctm̄. ⁊ ita pctm̄ cā pcti eſſe nō pōt. ¶ P̄re. vnū ꝯrioꝝ nō ē cā alteri⁹. ſ; pctōꝝ vnū ꝯriat alteri ſic̄ auaritia ꝓdigalitati. g̊ peccatū nō p̄t eē cā pcti ad min⁹ cuiuſl;. ¶ P̄re. peccatū nō p̄t eē cā pcti: niſi ſm̄ ꝙ ex pctō p̄cedēti aliqs iclinat ad ſequens. ſ; nō fit hoc niſi ſm̄ ꝙ ex peccato p̄cedenti relinqͥt diſpō vel habitus. cū g̊ diſpō ⁊ habit⁹ nō inclinēt niſi ad act⁹ ſil'es in ſpē illis actibus ex qb⁹ generāt: vr̄ ꝙ nullū pctm̄ poſſit eē cā pcti niſi forte illi⁹: qō ē ſibi ſil'e i ſpē. ¶ P̄re. phs in q̄nto phy. ꝓbat: ꝙ mot⁹ nō p̄t eē ad motū. q: ſic i infinitu; abiret. g̊ ⁊ cadē rōne ſi pcti cā eēt pctm̄ i infi^m iret: qō ē ipoſſi̇ble. Cōtra. Ro. i. dr̄. ꝓpea tradidit illos ds i paſſiones igniniē. ſ. ꝓꝑ ſupbiā. ſ; ſupbia pctm̄ ē. ⁊ ſilr̄ ignominioſa paſſio d̄ q̄ loqtur. g̊ pctm̄ ē cā pcti. ¶ P̄re. ꝯpō niīs ad filiā ē ꝯpō cāe ad cātū. ſ; vnū pctm̄ dr̄ eē filia alteri⁹. vt grē. dic̄. g̊ vnū pctm̄ ē cā alteri⁹. ¶ R° dō: ꝙ vnū pctm̄ p̄t eē cā alteri⁹ pcti ſm̄ triplex gen⁹ cāe. ſ. ſm̄ mōz cē efficientꝭ final'⁊ mālis: ꝑ mōz cāe efficiētis duplr̄: vel ꝑ ſe: vel ꝑ accn̄s. ꝑ accn̄s qdē ex pte auerſiōis: vn̄ h; rōnē mali. malū cui nō h; cām niſi ꝑ accn̄s: ⁊ dico ꝑ accn̄s: ſic̄ remouēs ꝓhibens dr̄ mouēs ꝑ accn̄s. ꝓhibens āt pctm̄ ē ipa grā q̄ ꝯſuat aiaz i ſua rectitudie: graz āt pctm̄ tollit. vn̄ ꝑ accn̄s ē cā pctōꝝ: q̄ accidūt ſubtracta grā. ⁊ ꝑ hūc mōz qōl; peccatū mortale cā e⁹l; eē p̄t. p̄t ēt h mod⁹ cāndi reduci aliq° ad genus cāe formalis. ſic̄.n. grā ē pn̄^m formale act⁹ grā iformati. ita ⁊ p̄uatio grē ex q̄ peccatū ꝓcedit ē q̄ſi forma ei⁹ cā eē pōt. ſ; ꝑ ſe cā q̄ſi efficiēs vnū peccatū alterius ē ex pte ꝯuerſionis: īnq̄ātū ex actu pcti relinqͥt q̄dā diſpō vel habit⁹ i aīa iclīnans iteꝝ ad peccatū. ſ; h° peccatum non ē cā cuiuſl; pcti: ſ; tm̄ ei⁹ qō ē ſimile i ſpē ſic̄ luxuria luxurie: ⁊ ſic deinceps: ꝑ modū āt cāe finalis vnū pctm̄ ē cā alterius inq̄ātū vnū peccatū aduocat aliud i ſuū fine; ſicut qn̄ aliqs occidit hoīem vt vindictā ex eo ſumat: hoc ad finē ire q̄ ē vindicta aduocat homicidiū. ⁊ h° qōl; peccatū pōt ex alio cāri. q: ēt p̄t aliqs actū ꝓdigalitatis exercere ad tp̄s vt auaritie finē ꝯſequat. ſ; tn̄ vt i plib⁹ ꝑ hūc modū q̄dā magis ſūt nata ex qbuſdā ꝯſuari: ſic̄ homicidiū ex ira: ⁊ mendaciū ex auaritia. vn̄ dn̄r hmōi pctā que ex aliis ſepi⁹ ſolēt: hoc mō ꝓuenire eoꝝ filie eē: ꝑ modu; vo cāe mālis vnū peccatū ē cā alteri⁹: qn̄ vnū peccatu; miniſtrat materiā alteri. ⁊ ſic gula ē cā luxurie: q: vēter mero eſtuans facile in luxuriā ſpuāt. vt dic̄ Hiero. Si etiā auaricia ē cā diſſenſiōis inq̄ātū multiplicat tēalia que litis materia ſūt. ¶ Ad p̄^m g̊ dō: ꝙ peccatū ex parte auerſionis nihil ē. ⁊ iō ex hac pte n̄ p̄t eē cā alic⁹ niſi ꝑ accn̄s. vt dictū ē. ſ; ex pte ꝯuerſiōis aliqd ē. ⁊ ſic p̄t eē cā alteri⁹ pcti ſm̄ triplex gen⁹ cāe vt dictū ē. ¶ Ad 2^m dō: ꝙ ex cā ſeqͥt effcūs ſm̄ ꝯditionē cē ⁊ effcūs: q: i qbuſdā neccīo. ⁊ i qbuſdā vt i plib⁹: ſic̄ ē i reb⁹ nālibus. q: cā naturalis īpediri p̄t. ſilr̄ ēt mlto min⁹ o; ꝙ ex cā d̄ necītē effect⁹ ſequatur: q: hīs nihil ē cā ꝯpleta niſi adiūcto voluntatis actu: ⁊ ſubtracto oī īpedimēto: ⁊ ꝙ dr̄ qō ad cām de necītē ſeqͥt effectus itelligit de cā ꝯpleta nō ipedita. ¶ Ad 3^m dō: ꝙ vnū ꝯrioꝝ nō ē cā alteri⁹ ꝑ ſe. ſ; per accn̄s eē nihil ꝓhibet: ſicut frigidū caleſacit. vt i. viii. phy. dr̄. Ad q̄rtu; dō. ꝙ illo mō quē obiectio tāgit peccatū nō ē cā pcti niſi ſimilis in ſpē: ſed ſūt ⁊ alii modi qbus vnū peccatū ē cā alterius. ⁊ iō ex inſufficienti ꝓcedit. ¶ Ad 5^m dō: ꝙ ſi peccatū per ſe ita eēt ꝙ haberet ꝓ cā aliud pctm̄ in infinitū iretur: quia ſic oporteret ꝙ oī pctō ꝯueniret. ſ; h pctō accidit vt ex alio pctō cāet. ⁊ iō non o; i infinitū abire. ſic̄ ēt motui accidit vt vnus motus ſit cā alterius: ē tamē ponere primum motū qui nō eſt cauſatus ab alio motu.

D ſcdm ſic ꝓcedit. vr̄ ꝙ paſſio poſſit eſſe peccatū. Motus eni ſenſualitatis paſſio q̄dā ē. ſ; mot⁹ ſenſualitatis iordinat⁹ peccatū ē. vt ſup̄ dictū ē. g̊ paſſio p̄t eē peccatū. ¶ P̄re. ira paſſio quedā ē. ſed ira ē vnū de. vii. capitalib⁹ pctis: ⁊ pōt eē mortale peccatu; ⁊ ſilr̄ inuidia. g̊ paſſio pōt eē peccatū. ¶ P̄re. de qō ꝯriatur ⁊ pugnat ꝯtra rōnem ē peccatū: q: vt dicit aug. nōnullū pctm̄ ē: cū caro ꝯcupiſcit aduerſus ſp̄; ſ; paſſiōes ad rōnem pugnāt: vt dic̄ Dio. i. iiii. ca. d̄ di. no. g̊ paſſiones ſunt pctā. ¶ P̄re. ꝓpter qō vnūqōq; tale: ⁊ illud magis vt dicit phs. ſed ꝑꝑ ſuperabūdātiā paſſionū q̄ ad mediū nō reducunt a medio virtutis aliqs recedit ⁊ peccatum icurrit. g̊ paſſiones pctm̄ ſūt. ¶ P̄re. meritū ⁊ demeritū cū ſint oppoſita i idē gen⁹ reducūtur. ſ; paſſionib⁹ contingit mereri: ſic̄ p; i martirib⁹. g̊ ⁊ paſſ. oīb⁹ ꝯtingit demereri. ⁊ ita paſſiones peccatū eē pn̄t. ¶ Cōtra: nō ꝯtingit eē pctm̄: niſi illō c⁹ pn̄^m ē in nobis. ſ; paſſionū pncipiū nō ē i nobis. g̊ paſſiones non ſūt pctā. ¶ P̄re. ſm̄ pctā aliqs vituperat. ſ; ſm̄ paſſiones neq; laudamur neq; vituperamur. vt i. ii. ethi. dr̄. nō. n. q ſimplr̄ iraſcit: ſ; q alr̄ q̄; o; g̊ paſſio nō p̄t eē pctm̄. ¶ R° dō. ꝙ cū hō n̄ iqͥnet ꝑ peccatū niſi ꝑ illud qō ab hoīe ē. vt Mat. xv. dr̄ que ꝓcedūt de hoīe h ſunt que coinquinant hoīem ⁊c. nō p̄t eē ꝙ paſſio inq̄ātū paſſio peccatū ſit: q: paſſio nō ē a patiēte inq̄ātū huiuſmodi. ſ; i patiēte ab alio iducit. ſed tn̄ ꝑ accn̄s ꝯtingit paſſionē eē peccatū h; ꝙ opatio voluntatis ꝑ quā pn̄^m noſtroꝝ actuū ſum⁹ aliq̊ ad paſſionē ſe h;. ſed ad diuerſas paſſiones diuerſimode ſe h;. Sūt eni q̄dā paſſiōes que ſunt paſſiones tm̄. ſicut p̄cipue p; i paſſionib⁹ corporalibus que ab exteriori infligūtur: vt ſectio aduſtio l' ab aliq̊ ēt pncipio interi⁹ agente etiā naturali: vt febris vl' aliqd huiuſmodi. ⁊ ad has paſſiōes ſe h; volūtas ſic̄ cāns eas ſicut ē in paſſionib⁹ aſſumptis: vel ſuſtinens eas libēter [illegible] tiones q̄dam ſic̄ p; i paſſiōib⁹ q̄ dn̄r opationes aīe. ſentire eni vt vult phs i ſcdo d̄ aīa pati qōdā ē. ſed h vex ē inq̄ātū [illegible] partis: ⁊ ēt itellectiue p̄ter itellectū agētē: ⁊ p̄ter virtutes motiuas organis affixas. vn̄ ⁊ itelligere qōdā pati eſt: et velle ⁊ appetere ꝓpter qō ira. ⁊ huiuſmodi paſſiōes aie dn̄r. q̄uis his magis ⁊ min⁹ ꝓprie nomē paſſionis ſumatur ſm̄ ꝙ plus ⁊ min⁹ accedit ad trāſmutationē corporalem: que qdē ꝯn̄s ē i ira ⁊ inuidia: ⁊ hmōi ē ēt ſm̄ materiales qualitates: vt calidū ⁊ frigidū: ⁊ hmōi. i ſenſu aūt eſt ſm̄ ſpēs i organo materiali ſpūalr̄ ⁊ nō materialr̄ receptas: ſ; i itellectu ſm̄ receptionē pure ſpūalē. ⁊ iō ille paſſiones q̄ plus de rōne paſſionis hn̄t minus ſūt i ptāte nr̄a. ⁊ ꝓpter hoc ſpūalius paſſiones dn̄r. i oīb⁹ tn̄ his non eſt pctm̄ niſi h; ꝙ volūtas aliq̊ mō circa eas ſe h; inq̄ātū ſunt [illegible]

¶ Ad ſcdm dō: ꝙ nomē ire ſm̄ ꝓpriā impōnem paſſionē q̄; dā ſignificat. ſ; poſtea trāſumptū ē ad ſignificandū vitiū qōdā: cū. n. virtutes q̄dā: q̄uis ſint medietates magis opponāt qbuſdā extremis q̄; aliis: ſicut manſuetudo magis opponit ire q̄; defectui ei⁹ ꝯtingit ꝙ vitia oppoſi

ta talibꝰ virtutibꝰ noiant̃ noie paſſionũ ad quas retrenãdã ꝓcipue virtutes ordinant̃. ⁊ hoc ira ſm ꝙ viciũ noiat nõ ẽ nomẽ paſſionis: ſȝ actꝰ vel habitꝰ. ❡ Ad 3m dð. ꝙ paſſio nõ pugnat ꝯtra rõnẽ q̃ũ ꝑ ſe oppoſitũ virtuti q̃ ro ꝑſicitur. ſȝ q: ꝑ ſe opponit̃ medio qð virtꝰ ⁊ rõ i paſſionibus ſtatuit: ſic ẽt nigredo pallori ⁊ rubedini opponit̃. ❡ Ad q̃rtũ dð. ꝙ ꝓpter abũdantiã paſſionũ dr̃ viciũ eẽ ſic ꝓpter cãm malã. ſȝ per ſe viciũ ẽ i actu aliq̃ deformi circa paſſiones illas. ⁊ iõ nõ oȝ ꝙ paſſiões ſȝ ſe vicia ſint. ❡ Ad quitũ dð. ꝙ paſſionibꝰ ſancti nõ meruerint: niſi ſm ꝙ eas volũtarie ſubſtinuerunt: ⁊ ꝓpter deũ. ⁊ ita ẽt poſſũt eẽ demeritorie inq̃ʒtũ volũtas aliquo modo ad eas ſe habet.

Ad tertiũ ſic ꝓcedit̃. vr̃ ꝙ pctũ nõ poſſit eẽ pena

a pcti. Ois. n. pena ordinata ẽ. ⁊ a deo ẽ. ſȝ nulla clpa ordinẽ hȝ nec a deo ẽ. ḡ culpa pena eẽ poteſt. ❡ Pre. cã ⁊ effectꝰ nõ incidũt i idem. ſȝ culpa ẽ cã pene. ḡ nõ pt̃ eẽ idẽ culpa ⁊ pena. ❡ Pre. pena ordinat̃ ꝯ culpam: vt medicina eiꝰ. pene. n. medicine q̃dã ſũt. vt i ho etbi. dr̃. ſȝ pctũ pctõ medicina nõ ẽ. q: ꝓcedẽs peccatuȝ ꝯſequẽs nõ curat̃: ſȝ magis ſequẽs pctũ i peccatũ inclinat. ḡ pctũ nõ pt̃ eẽ pena pcti. ❡ Pre. ſi peccatũ punit̃ pctõ: aut ꝯuenit oi pctõ aut qbuſdã pctis tm̃. ſi ꝯuenit oi pctõ. ergo erit abire in infinitũ i pctis. ita ꝙ pꝰ qðlibȝ erit aliud peccatũ. ſi ãt nõ ſit cõe i oibꝰ pctis. ſȝ vltimũ peccatoꝝ nõ punitur pctõ: ſȝ tm̃ pena eterna: cũ primũ peccatũ puniatur pctõ i pena eterna vltimũ peccatũ minꝰ puniat̃ q̃ȝ pm̃ qð duabꝰ penis punit̃. ꝯtingit ãt ꝙ vltimũ peccatũ ẽ graniꝰ q̃ȝ primũ. ḡ graniꝰ peccatũ minꝰ punit̃. qð vr̃ iniuſtũ. ❡ Pre. nullus punit̃ i eo qð libẽter fac̃. ſȝ q̃ũqȝ peccat pctũ volũtarie ⁊ libẽter fac̃. ḡ nullꝰ punit̃ i hoc ꝙ peccat. ⁊ ita peccatũ nõ ẽ pena pcti. Cõtra aug. i lib. ꝯfeſ. dicit. Juſſiſti dñe ⁊ ſic ẽ. vt ipe ſibi pena ſit ois inordinatus aĩus. ſȝ iordinatꝰ aĩus ẽ malũ. ḡ ẽ pena. Pre. ꝙ aliquis ꝓuet̃ mario bono nõ pt̃ eẽ ſine pena. ſȝ pctũ ẽ auerſio ab incõmutabili bono. ḡ peccatũ ẽ pena. ❡ Ad hoc etiã ſũt multe auctitates i lr̃a iducte. Rñ° dð: ꝙ ꝯtingit ideȝ eẽ culpã ⁊ pena: nõ tm̃ ſm eandẽ rõnem. q: ois pena iq̃ʒtũ pena ẽ volũtati ꝯria inenit̃. ois ãt culpa volũtarii rõnem hȝ. ꝯtingit ãt ꝙ illð qð ẽ clpa dicat̃ pena tripl̃r. vno mõ rõne effectꝰ. q: ſ. naturã corrũpit: ⁊ grãm ſubtrahit q̃ pene quedã ſũt. ſed hoc ꝯtingit dupl̃r. vno. n. mõ clpa cauſat penaȝ ex parte auerſionis. inq̃ʒtũ. ſ. per culpã ſis ꝓuat̃ grã ⁊ deũ amittit: ⁊ nature bonuȝ i eo corrũpit. Alio mõ ex parte ꝯuerſiõis. ⁊ hoc dupl̃r. vno mõ ſm ꝙ q̃dam pctã paſſionẽ quãdam ãnexam hñt: vt ira ⁊ inuidia: ⁊ aliquid huiuſmodi. q: ex inordinato vindicte deſiderio corpus imaginatõi obediẽs ⁊ affectui q̃ʒdã paſſione ꝯcitat̃: que ira dr̃ material̃r loquẽdo: ⁊ hoc afflictionẽ hȝ. Aliõ mõ ex eo ꝙ actꝰ pcti ſine labore nõ exercet̃. ꝓpter qð ſap. v. dr̃. Ambulamꝰ vias difficiles ⁊c. ❡ Alio mõ peccatum pena dr̃ inq̃ʒtũ effectus cuiuſdã pene ẽ. ex hoc. n. ꝙ aliquis mortal̃r peccat vt dictũ ẽ grã ꝓuat̃. ⁊ q: per grãm ꝯtinebat̃ ne in pctm̃ rueret fit ei ipſa ſubtractio grẽ quedã cã ſequẽtis pcti i qð cadit auxilio grẽ deſtitutꝰ. ⁊ ſil̃r mõ dici põt de oi alio auxilio qð deꝰ hoibꝰ ipẽdit ne i pctũ cadat. ſicut ſunt ipedimẽta peccandi exteriora ſicut dicit̃ oſee ſcðo ſepiã viã tuã ſpinis. ⁊ hoc gdẽ auxilia q̃ ſũt ipedimenta peccãdi q̃ñqȝ ſubtrahunt̃ merito ꝓcedentis pcti. vt ſic hõ i peccatũ liberiꝰ ruat. Tertio mõ põt dici id qð ẽ culpa eẽ pena nõ rõne alicꝰ ꝓcedentis vt ſequẽtis. ſed rõne ipſius actꝰ deformis. nulli. n. dubiũ ẽ qn ex ꝯiunctione inconuenientiũ quedam pena ſit homini. vt pȝ etiam in exterioribus. ſi quis maxime auctoritatis indecẽti habitu indueretur hoc ſibi pena eſſet. vnde nec ſine pena pt̃ eſſe ꝙ actio deformis: ⁊ rectitudine rõnis priuata in ipſa natura rõnali inueniatur. ⁊ iõ talẽ actionẽ facere penale qðdam ẽ. ſed tm̃ nõ ab eodẽ hȝ ꝙ ſit pena ⁊ culpa. in q̃tũ eni a voluntate ꝓgreditur culpe rõnez hȝ. ſȝ inquantum ꝓter intentionẽ volũtatis ipſam aĩam deturpat ſicut res indecens ſibi pene rõnem accipit. hic tm̃ modus ad primum reduci põt. ipſa enim deturpatio ẽ gdam peccati effectus. ❡ Ad primũ ḡ dðm: ꝙ ois pena a deo ẽ, ſed nõ eodẽ modo. eſt eni quedã pena a deo ſicut ab agente: ſicut ſunt pene ſenſus que per quãdã actionẽ cauſantur. oȝ. n. ois actiõis reductionẽ i primũ agẽs fieri ſicut i cãȝ. Quedã vero pene ſunt a deo nõ ſicut ab agente: ſed potius ſicut a nõ agente. vt ſubtractio grẽ. ex eo eni ꝙ deus grãm nõ influit cãtur in iſto grẽ ꝓuatio. vtroqȝ aũt modo inenitur pena ãnexa culpe. q: illa pena que efficitur per peccatũ ex parte ſue ꝯuerſionis ẽ pena ſenſibil̃r hoiem affligens. vt ire perturbatio ⁊ labor inordinatus i pctõ, ⁊ hoc gdẽ a deo ẽ: ⁊ iuſte ordinat̃. vt q delectationẽ ꝯtra dei voluntatẽ appetit preter ſuã intentionẽ afflictionem icurrat i hoc ẽt vbi ꝓprie libidini obſequit̃. Illiꝰ aũt pene que eſt ſubtractio grẽ que ẽ effectꝰ vniꝰ pcti ⁊ cã alterꝰ ẽ cauſa deus: ſicut nõ agendo: ⁊ ſimil̃r aliaꝝ penarũ ſil̃r, ⁊ hoc ꝯſtat iuſte ordinatum eſſe. vt q ꝯtraria grẽ appetit grãm amittat: ⁊ dei auxilium q ꝯtra deum agit. ⁊ per hũc ẽt modum ẽ cã pene illiꝰ q ẽ ipſe actus deformis peccati nõ q: ipm̃ cãet. ſȝ q: ipm̃ ꝑmittit eũ nõ ipediendo. ⁊ hoc ẽt ſil̃em iuſtitie ordinẽ cum predictis hȝ. huiuſmodi aũt ordinis cauſa deus eſt. ex quo patȝ ꝙ id qð culpa ⁊ pena dr̃ ſm ꝙ ad peccantẽ refertur vt ab eo voluntarie exiẽs: ⁊ in quo ratio culpe ꝯſiſtit inordinationẽ hȝ. ſed ſm ꝙ hȝ rõnem pene. vt a deo ordinatũ ẽ debito ordine iuſtitie. ❡ Ad ſcðm dð: ꝙ cã ⁊ effectus reſpectu eiuſdẽ nõ incidunt i idẽ ſm eundẽ modum cãe. q: ſm diuerſa gña cauſarum: ẽt hoc non ẽ inconueniens: vt idem ſit eiuſdẽ cauſa ⁊ cauſatũ: ſicut finis ẽ cã efficiẽtis: ⁊ efficiens ẽ cã finis ſed reſpectu diuerſoꝝ nõ ẽ iconueniens. vt ẽt ſm idẽ genus cãe aligd ſit cã vniꝰ: ⁊ cauſatũ ab altero. ⁊ ita ẽt nihil ꝓhibet aligd qð ẽ culpa eẽ penã alterꝰ pcti. ❡ Ad tertiũ dð: ꝙ pena ordinatur vt medicina ad culpã. ſed nõ ſemper vt medicina illius q peccauit: ꝙ. n. latro ſuſpẽdat̃ nõ eſſe ad correctionẽ eius. ſil̃r ꝙ hõ i iferno dãnet̃, ſȝ q̃ñqȝ ordinatur ad culpã. vt medicina alterius: ſicut fur ſuſpẽditur i bonũ totꝰ cõitatis ne paſſim furta cõmittãt: ⁊ aliquis i inferno dãnat̃ ad decorẽ vniuerſi: ne aligd inordinatũ remaneat ſi culpa per penã nõ ordinat̃. ❡ Ad q̃rtũ dð: ꝙ hoc ẽ per accñs. ꝙ vltimũ peccatũ per alið pctũ nõ punit̃. q: ſ. vel vita peccantis finit̃: vel ẽt aĩos eꝰ ꝑ penitentiã in meliꝰ immutat̃. ſicut ẽt ⁊ pmũ peccatũ tollit grãm quã ſcðm nõ tollit: q: eaȝ nõ inenit. ſȝ tolleret ſi inueniret ⁊ ſil̃r ẽ i ꝓpoſito. ❡ Ad quintũ dðm: ꝙ i actu pcti ẽ aligd qð peccator vult: vt delectationẽ: aligd vo ẽ qð nõ vult: imo ꝓter intentionẽ eius accidit: vt corruptio nature ꝯſequens: ⁊ ẽt ipſa indecentia actiõis. ⁊ ideo i hoc qð libenter facit punit̃ dñ ex hoc qð libẽter facit aligd accidit preter intentionẽ eius qð volũtati eius aduerſatur.

Ad quartũ ſic ꝓcedit̃. vr̃ ꝙ nõ ois pena ifligat̃ ꝓ

a pctõ. q: vt augu. ſuper can. dent. dicit. v. modis flagella ꝯtingunt. vel vt iuſtis merita per patiẽtiaȝ augeant̃: vt Job. vel ad cuſtodiã vtutũ ne ſuperbia tentet. vt paulo vel ad corrigendũ peccata: vt marie lepra: vel ad iniciũ pene: vt herodi quatenus hic videat̃ quid i inferno ſequat̃. vel ad gliam dei manifeſtãdam: vt de ceco nato. ſȝ tres iſtoꝝ modoꝝ non oñdunt penã ꝓ pctõ aliquo inflictaȝ. ergo nõ ois pena ꝓ pctõ infligit̃. ❡ Pre. de xp̃o dr̃ p̃ Pet. ſcðo. Qui peccatũ non fecit tm̃ multas penas ſuſtinuit. ergo nõ pena ꝓ clpa infligit̃. ❡ Pre. dr̃: ꝙ oẽ peccatũ ẽ pena ſm primũ modũ. nec tm̃ oẽ peccatũ ẽ pena peccati: vt ibidẽ dr̃. ergo nõ ois pena ẽ pena pcti. ❡ Pre. culpa virtuti opponit̃. ⁊ ſicut virtuti debet̃ ꝓmiũ: ita ⁊ culpe pena. ſȝ virtꝰ nõ habet ꝓmiũ in

his tpalibus bonis:ſʒ i eternis.ğ nec culpa per amiſſio ẽ
nẽ temporaliũ bonoꝝ punit̃ a deo.cũ ergo ſint quedã pe
ne i amiſſione hoꝝ bonoꝝ. vr̃ ꝙ quedã pene nõ ſunt pro
culpis inflicte.℃ P̄re.frequenter via impioꝝ pſperat.
vt Iere.xii.dr̃.⁊ Iob.xxi.⁊ ecõtrario:iuſti in afflictione
ſunt.hoc aũt nõ eſſʒ ſi pena clpe tm̃ redderet. ğ nõ ois pe
na culpe alicui reddit.℃ Cõtra ẽ qd̃ Gre.in oratiõe di
cit. Nulla nocebit aduerſitas ſi nulla dñet iniquitas.ſed
ois pena nocumẽtũ qddam ẽ. ğ pena eſſe nõ põt:niſi vbi
dominet iniqtas.℃ P̄re. Iero.dicit. Quicqd patimur
pctã noſtra meruerunt.ſʒ ois pena paſſiua ẽ corruptio bo
ni: vt ſupra dictũ ẽ.ergo ois pena p merito pcti reddit.
℃ Rñ° dd̃:ꝙ nullus punit niſi i eo ꝙ aliquo priuat qd̃ ſi-
bi bonũ ẽ. Sciendũ eſt aũt ꝙ aliqd eſt bonum homini du
pliciter: vel ſm naturam ppriam inquãtũ.ſ.homo ẽ. vl' ſʒ
naturam cõem inqʒtũ eſt animal vel viuum vel aliqd hu
iuſmodi.⁊ quia homo ẽ id quod ẽ inqʒtũ rõnalis ẽ ⁊ intel-
lectum habens.iõ bona ei inqʒtũ homo ẽ pncipalia ſunt
ea q̃ ſunt ſm rõnes bona. vt virtutes i qbus natura itelle
ctiua perficit.⁊ ex priuatione hoꝝ bonoꝝ nullus penã ha-
bet niſi ppria culpa. Sunt aũt ſcd̃ario modo bona rõnis
que ad op⁹ virtutis organice ⁊ inſtrumentaliter deſerui
unt. vt ſanitas corporis ⁊ res exteriores.huiõi autẽ non
ſunt ſimpliciter bona rationis:ſʒ ſm aliquã menſurã put
.ſ.ad opus virtutis adiuuãt. vñ phs dicit in.x.ethi. ꝙ ſu
perabundantia diuiciaꝝ que ad op⁹ virtutis ipedit bo-
na fortuna dicenda non ẽ:ſʒ mala. vñ ſi aliqs priuat his
bonis qʒtũ ad id qd̃ non pficit ad op⁹ virtutis : ſʒ magis
efficit taliũ bonoꝝ priuatio nõ ẽ pena hois inqʒtũ ẽ hõ. ſed
qñ priuat eis qb⁹ idiget ad op⁹ virtutis. vñ dr̃ eccle.xxxi.
diuicias ⁊ paupertatẽ ne dederis mihi. vñ nullus niſi p
culpa punit i ſubtractiõe hoꝝ bonoꝝ inqʒtũ virtuti neceſ
ſaria ſũt. vñ ps. Iunior fui eteni ſenui.⁊ nõ vidi iuſtum
derelictũ ⁊c: Si aũt ꝯſideret hõ ſm naturã cõeʒ.ſic oia bo
na corporis:⁊ ẽt exteriora ſunt bona ſibi. vñ quelibʒ pri-
uatio hoꝝ bonoꝝ qdã pena ẽ ſibi. nõ aũt ois talis pena
iducit p pctõ pprio ipĩ⁹.ſʒ tñ ſꝑ aliqd peccatũ ſeqtur ad
minus pctm̃ nature.qꝛ niſi humana natura ꝑ pctm̃ origi
nale infecta eẽt:nullã moleſtiã vel defectũ hõ i his pate
ret.℃ Ad primũ ğ dd̃m.ꝙ ħ ꝙ hõ hic ad augmentũ me
riti flagellat nõ ẽ ſibi pena inqʒtũ ẽ hõ.ſʒ bonũ ei⁹ tñ ẽ pe
na ſibi inqʒtũ naturã aĩalẽ hʒ.⁊ iõ talis pena non ſeqtur
culpã pprĩã illi q peccat:ſʒ culpã nature infecte.q̃ ſi ifcã
ñ eẽt hoies ſiñ huiõi moleſtiis ad pfectũ meriti pueniret
℃ Ad ſcd̃ʒ dd̃.ꝙ xp̃s nullo⁹ penã hũit aliquã q̃ eẽt pena
hois iqʒtũ ẽ hõ:qꝛ i bonis rõnis ſupabũdauit:nec aliqueʒ
defectũ i eis paſſus ẽ.hũit tñ penã aliquã qʒtũ ad naturã
cõeʒ.⁊ iõ non oportuit ꝙ eẽt aliq̃ clpa i eo.ſʒ ꝙ aliq̃ clpa
pceſſiſſet i natura hũana. vñ dr̃ Iſaie.liii. ꝑꝑ pctã ppli
mei percuſſi eũ.℃ Ad 3m dd̃m:ꝙ ħ qd̃ dr̃ ꝙ ñoẽ pctm̃ eſt
pena pcti itelligendũ ẽ pcti alteri⁹.pm.n.pctm̃ effectiue ⁊
cãliter pena dici pt̃ iqʒtũ corruptõ nature q̃ ꝑ illõſit qdaʒ
pena ẽ.ñ aũt pena alteri⁹ pcedẽtis pcti ſʒ ipĩ⁹met pcti: qd̃
tñ corruptionẽ iducit.℃ Ad qrtũ dd̃.ꝙ ſic vict⁹ ñ hʒ p ſe
pmiũ i his tpalib⁹ bonis:ſʒ p acciñs ſʒ ꝙ talib⁹ idiget ad
virtutis actũ.ita ẽt nec culpa i his punit qſi eẽntiali pe-
na.ſʒ qdã accidẽtali ſm ꝙ ſubtractio hoꝝ bonoꝝ tẽpora
liũ i detrimentũ ẽt ſpũaliũ redũdat quaten⁹ pena hic in-
cipiat ⁊ i futuro terminet:℃ Ad qntũ dd̃.ꝙ ħ ꝙ ipii p-
ſperitatẽ hũt frequẽter i eoꝝ malũ ẽ. vt ex dicto phi idu
cto pʒ. vñ i hoc ipo puniũt.ſilr ẽt ꝙ iuſti i aduerſitatib⁹
ſũt i eoꝝ bonũ cedit.qꝛ per ħ ad vtutẽ pficiũt : vñ nõ eis
pena pcipue inqʒtũ hoies ſũt:ſʒ qſi p pmio redditũ.

D qntũ ſic pcedit. vr̃ ꝙ icõuenieter ponit diſti-
ctio bonoꝝ. vt qdaʒ dr̃r bona ex gñe ⁊ qdã ex fine
⁊ ex cã.qd̃.n.alicui ꝯuenit ſm gen⁹ ſuũ ñ poterit

remoueri ab eo per aliquã drĩaʒ additã.qʒtũ.n.drĩa aia-
li addat ſꝑ i eo ſenſibile remanebit:ſʒ reficere eſurienteʒ
⁊ ſil'es act⁹ quos dicit bonos ex gñe male fieri pñt . vt ſi
ppter ianeʒ gliam fiãt.ğ incõuenieter ex boni ex gñe dñr.
℃ P̄re.ſic ſe hʒ malũ ad gen⁹ mali:ita ⁊ bonũ ad gen⁹ bo
ni.ſed act⁹ q ſũt ex gñe mali nullo mõ boni eẽ pñt: vt occi
dere inocẽtẽ l' aliqd hõi.ğ nec illi act⁹ q mali eẽ pñt ex ge
nere bõi dicẽdi ſũt℃ P̄re.cuilʒ gñi rñdet ſua ſpẽs.ſi ğ ẽ
aliqs act⁹ bon⁹ ex gñe dʒ aſſignari aliqs act⁹ bon⁹ ex ſpẽ:
qd̃ cũ pterniitat vr̃ diſtin⁹ iſufficiẽs.℃ P̄re.bonũ ẽ ex
fine. vt i .iii.metha. phs dic. ſʒ materia ⁊ finis ñ icidunt
i idẽ. vt i.ii.phy.dr̃. vr̃ ğ ꝙ icõuenieter dicãt act⁹ ſup-
dictaʒ mãʒ cadẽtes ex gñe boni.℃ P̄re. materia act⁹ ẽ
obiectũ ei⁹.obm aũt hʒ rõnem finis.ğ ſi dr̃ act⁹ bon⁹ ex ge
nere ex mã debita ſuper quã cadit. vr̃ ꝙ icõuenienter di
ſtinguit bonũ ex gñe:⁊ bonũ ex fine. Cõtra. gen⁹ ſumit
ex materiali pn̄:vt Auic.dicit.ſi ğ aliqs act⁹ ex mã ſup
quã cadit bonitatẽ hẽat ꝯuenieter ex gñe bon⁹ dr̃. P̄re.
ꝙ oibus exñtib⁹ i aliq̃ gñe ꝯuenit eis ex natura gñis ſui ꝯ
petit.ſʒ actib⁹ cadẽtib⁹ ſup debitã materiã ſm totã ordi-
nationẽ ſui gñis qdã bonitas ꝯtenit ğ ꝯuenieter boni ex
gñe dici pñt:℃ Rñ° dd̃.ꝙ ſic Dio.dic.qrto ca.de.ier.i ſb
ſtãtiis oib⁹ inuenit eẽn⁹: virtus ⁊ opatio.hoꝝ aũt talis eſt
ordo ꝙ virt⁹ ab eẽn⁹ ⁊ opatio a virtute pcedit . ⁊ qꝛ qd̃ a
bono pcedit ñ pt̃ eẽ niſi bonũ.iõ ſic eẽntia ⁊ vt⁹ bona ſunt:
ita ⁊ operatio ſm ꝙ a vtute agẽtis pcedit. ſʒ qꝛ vt⁹ inuolũ
tarie agẽtib⁹ ad multa ſe hʒ.iõ actõ ex virtute agentis de
terminatõeʒ ñ hʒ.ſʒ ppa determinatõ act⁹ ẽ ex obo. vñ ſi
obm ſit pportionatũ actui ex ipo obo qʒdã vlteriorẽ boni-
tatẽ recipiet.⁊ qꝛ ppa determiatõ q̃ aliqd determiat eſt
determiatio per formã gñis.iõ huiõi actus ex determia-
tõe obi bõitatẽ hñtes dñr bõi ex gñe.ſʒ qꝛ actũ aliquẽ cir
ca idẽ obʒ ꝯtigit diuerſimode ſe hr̃e.ideo adhuc actus ex
obiecto determinatus eſt vlteri⁹ determiabil' ꝑ alias cir
cũſtãtiaꝝ q̃ ſi ꝯuenientes fuerit ex eis qʒdã vlteriorẽ boni
tat- recipiet.⁊ dicet bon⁹ ex circũſtatiis quilʒ ꝑueniat
ad pfectã bonitatẽ act⁹ q̃ ẽ ꝑ iformationẽ hit⁹.⁊ tũ dicet
bonũ vtutis. ſic ğ pʒ rõ diſtictõis bõitatis actuũ q̃ i lr̃a põi
tur.⁊ quõ he bonitates adiuicẽ ſe habeãt.p⁹.n.bonitas q̃
ẽ ex eẽn⁹ act⁹ cõis ẽ oib⁹ actib⁹. vñ ipa ſubſternit oibus
aliis bonitatib⁹ iter qs p⁹ ſupuenit ſibi bonitas q̃ ẽ ex dbi-
ta mã ſup quã iteꝝ iducit alia bonitas q̃ ẽ ex fine ⁊ aliis
circũſtãtiis ⁊ ex forma hit⁹.⁊ ſcd̃a bonitate ſbtracta ñ pt̃
eẽ 3a.ſʒ tñ poſita ſcd̃a:nõ neccio 3a ponit.⁊ iõ ꝯtingit actũ
hr̃e bonitatẽ ex mã ⁊ tñ eũ male fieri ꝑꝑ idebitas circum-
ſtantias.℃ Ad pm ğ dd̃:ꝙ illa bonitas q̃ ẽ ex gñe manʒ
i actu qʒtũcũqʒ ꝑ alias circũſtãtias idebitas deordicet ſic
ẽt qʒtũcũqʒ ab aia tollat gr̃a remãet i ea bonitas nãe. vñ
ñ dr̃ act⁹ q ẽ bon⁹ ex gñe male fieri.qꝛ priuet ab eo bõitas
ſui gñis:ſʒ priuat bonitate circũſtãtiaꝝ. Ad 2m dd̃:ꝙ vnus
defect⁹ ſuffic ad ħ ꝙ malũ aliqd eẽ dicat.ſʒ ñ vna pfectõ
ſuffic ad ħ ꝙ ſimplr ſit bonũ:qꝛ bonũ ꝯtigit ex vna ⁊ pfcã
cã.ſʒ malũ ex ꝑticularib⁹ defcib⁹ vt Dio. dic.⁊ iõ illõ qd̃
ẽ bonũ ex gñe ñ ẽ neccĩuʒ ꝙ ſimplr ſit bonũ.ſʒ pt̃ male fieri
qd̃ aũt ẽ malũ ex gñe ſiplr ẽ malũ nec bonm fieri pt̃. Ad 3m
dd̃:ꝙ ſic gen⁹ determinat ꝑ ſpẽs:ita ẽt bonũ i gñe determi
nat ꝑ bonitatẽ q̃ ẽ ex fiñ ⁊ ex aliis circũſtãtiis:⁊ iõ illõ bo
nũ qd̃ ẽ ex fiñ ⁊ circũſtãtiis rñdʒ bono qd̃ ẽ ex gñe ſic ſpẽs
gñi. vñ ⁊ e⁹ ſpecificationẽ recipit.paſcer.n.eſurientẽ ꝑꝑ deũ
ẽ paſcere eſurientẽ:ſʒ nõ ꝯuertit. Ad qrtũ dd̃.ꝙ ẽ duplex
materia ex q̃ l'i q̃:⁊ materia circa quã.⁊ p° materia dcã
nõ incidit in idẽ cum fine.ſʒ ſcd̃o mõ ẽ idẽ cũ fine. qꝛ obʒ
finis actus ẽ.℃ Ad qntũ dd̃m.ꝙ act⁹ aliqs hʒ duplicez
finem.ſ.proximum fineʒ q ẽ obm eius ⁊ remotũ quẽ agẽs
intendit.⁊ iõ cum bonum ex fine diſtinguitur ꝯ bonuʒ ex
genere intelligitur de fine remoto quem agens intendit.

Iſtas penas pauci ꝛc. Rōnē huius reddit pbs in.ir. erhi.q: natura itellectualis q̄ ſuis bonis p hmōi deſtituit occulta ē:ſed natura exterior magis apparet. vn̄ magis ē creditū ſenſibilib⁹ hoib⁹ ſe eē h qḋ ſūt ꝑpter naturā itellectualē.ꝛ hoc iō:q: qḋ nocet eis ſm itellectualē naturā non reputant penā.ſꝫ ſolū q̄ nocēt ſm naturā exteriorem eis notā:cuius ecōtrario ſit ſm rei veritatē. Media que ſunt ꝛ peccata ſūt ꝛc. Intelligendū ē de his que ſūt in genere culpe al's falſum eēt.q: quedaꝫ ſunt tm̄mō pene.et nullo mō culpe. Ponit ds offendiculū ꝛc. Dū.ſ.impedimēta peti nō ſubtrahit. Nō tn̄ pt dici pena peti ꝛc.ſ.alteri⁹.q: illa pena que ſeqtur eiuſdē peti pena ē qḋ eam efficit. Nec tamen inquantum peccata ſunt ꝛc.quia peccata ſūt aliqd inq̄ſtū a volūtate ꝓcedūt.ſꝫ pena peccati ſūt ſm illud qḋ inuenit ī eis aliqd volūtati repugnans vt dictū eſt. Vel de homine ſm ſtatū li.ar. Iſta ſolutio non videtur conueniens.quia precepta legis homini p⁹ peccatum data ſunt de quibus Hiero.locutus eſt.

Diſtin. Trigeſimaſeptima.

Aliorꝫ ponit ſententiam qui dicunt malos actus nullo modo eſſe a deo:nec eſſe bonos ſiue in eo q ſunt:ſiue alio modo.

Unt aūt ꝛ alii plurimi lōge aliter ḋ petō ꝛ de actu ſentiētes aſſerūt eui volūtatem malā ꝛ actū malū peccata eē.ꝛ nulla rōne bonā:nec ſꝫ aliquā rōnem ex deo auctore eē.q: ſine deo fiant:ſine eo nāq; vt ait euāgeliſta. Factū ē nihil.i.petū qḋ dr̄ eē nihil.non q: nō ſit actio praua vel mala volūtas:q̄ aliqd ē.ſꝫ q: a vero eſſe ſepat hoies ꝛ ad malū trahit:ꝛ ſic ad nō eſſe deducit. Qui.n.a ſūmi boni ꝑticipatōe recedūt:qḋ ſolū vere ac ꝓprie ē:merito nō eē dūr. Iōq; aug.dicit ſup Io.petū nihil eē:nihil q; fieri hoies cū peccāt.hac igr̄ rōe aſtruūt nl' eē.q: a vero eē hoiem elōgat:voluntatēq; malā atq; actōem ſiue locutionē malā petū eē dūt.q: ꝑuaricatio ꝛ inobediētia hec ſūt ꝛ contra legem dei fiunt:que tamen ſunt ſed ab homine vel a diabolo:non a deo. Nullatenus enim a deo hec eē dicunt:ſiue inquantum ſunt:ſiue alio modo:

Qualiter determinent verba Aug.premiſſa: quib⁹ ait:oē qḋ eſt:inquantū eſt bonū eſſe.

Illa quoq; aug.verba qb⁹ dicit.Oē qḋ ē iq̄tū ē:bonū eē:ꝛ deū hr̄e auctorē ḋ naturis ſiue de ſubſtātiis tm̄ accipiēda fore tradūt. Sub e vero noie atq; nature dicunt ſignificari ſubas ipas.ꝛ ea q̄ natural'r hūt.ſ.q̄ ꝯcreta ſūt eis.ſicut aia natural'r hꝫ itellectū ꝛ igeniuꝫ ꝛ volūtatē:ꝛ.hmōi:qḋ ex verbis aug.ꝑmiſſis colligit̄.vt bonū hoieꝫ appellat bonā nām:ꝛ malū hoieꝫ malā nām.ſm hāc igr̄ aſſertionē vel acceptionē mali act⁹ nō ſūt nāe vel ſbe:nec ēt boni actus. Qḋ vtiq; aug.vr̄ inuere i lib.retrac.diſtinguens iter ſubas ſiue naturas:ꝛ bonas actiones ſiue malas. Aperiēs.n.quō itelligendū ſit:qdam i lib.de vera reli.ab eo traditū:ait:hoc de ſubſtātiis atq; naturis dictū ē. Inde.n.diſputabat̄ nō de bonis actōib⁹ atq; petis.apte hic vr̄ diuidere iter naturas ſiue ſubſtātias ꝛ actōes ſiue petā.iō q; aſſerūt ꝑfati doctores actōes iteriores vel exteriores nō eē naturas:vel ſbas:q̄ ſi male ſūt peccata ſūt:neq; a deo ſūt. Qḋ vero mali act⁹ n̄ ſunt nature.aug.vr̄ notare i ꝑma rūſione ꝯtra pelagianos ita dicens: Opa diaboli q̄ vicia dūr:act⁹ ſunt:nō res. Idē i quarta. Oē malū nā nō ē.ſed actus accñs alicui defectu boni.q̄ꝛo hrē qḋ natura nō ē de⁹ nō fecit.q: natura ē oē qḋ fecit. Iteꝫ oē qḋ nā bonū ē:ds ex nihilo fecit n̄ diabolus.

Secundum hos res alique ſunt que a deo nō ſunt:quibus homines mali ſunt.

Ex quo colligit̄ res aliquas eſſe q̄ a deo nō ſūt:eiſq; hōies mali ſūt.qḋ nihilominꝰ ꝛ ipi ꝯcedūt innitētes ex ver.aug.ſupi⁹ poſitis:q i euch.determinās illa verba ꝓphe.Ve his q dicūt malū bonū.dicit de ipſis reb⁹ qbus hoies mali ſūt:nō de hoib⁹ hoc eē itelligendū. Sūt ergo aliq̄ res qbus hoies mali ſūt. Id autē quo hō fit deterior a deo nō eſt.q: vt ait aug.i li.lxxxiii.queſt.ḋo auctore nō fit hō deterior.non eſt igr̄ auctor de⁹ reꝝ qb⁹ hō fit deterior:aut ſūt aliq̄ res vt dictū ē.qb⁹ hoies mali fiūt. Sūt ēt ergo alique res q̄ a deo nō ſūt:q: petā ipe ſūt.iōq; ſcriptura i plibus ꝯteſtat̄ locis:deū nō eē auctorē malorum.i.eorꝫ que peccata ſunt.

Ex parte horum premiſſe opponitur ſiue in illo verbo:deus actor malorum non eſt.

In hoc āt verbo ſupioꝝ ſnīe recte opponit̄ q dicūt deū n̄ eē auctoreꝫ eoꝝ q̄ mala ſunt iq̄tū mala ſūt.ſꝫ iq̄tū ſūt ꝛ iq̄tū mala ſūt:dicūt ea nihil eē.qd igr̄ mirꝝ:ſi ds dr̄ n̄ eſſe auctor eoꝝ iq̄tū nihil ſūt:cū nl' null's auctor exiſtere q̄at. Iōq; cū dr̄ de⁹ auctor eē oīuꝫ q̄ ſūt bonoꝝ iſti ſubitelligi volūt. Bona āt illa dicūt eſſe q̄ nāliter ſūt.ea vero nāliter dūt eſſe:nō ſolū q̄ ſbe ſūt vel ꝯcreta ſubſtātiis:q̄lr ſupra acceperīt ſꝫ oīa q̄ nāꝫ nō ꝑuāt bono.ꝛ ita ſm eoſdē multiplex i ſcripturis fit itelligentia.vbi de nā ſiue de ſubſtātiis vl' de his q̄ natural'r ſūt:ſmo occurit. ſꝫ ſup illū locū pſal.nō eſt ſubſtātia.ita augu.de ſba diſſeruit:vt ꝑmiſſe ſnīe videat̄ ꝯtraire dicēs. Sba itelligit̄ illud qḋ ſum⁹:qcqd ſum⁹ hō:pec⁹ terra:ſol:oia iſta ſbe ſūt:eo ipo quo ſūt nature ipſe ſbe dūr. Nā q nulla eſt ſba nihil oīo ē.ſba ergo eſt aliqd eſſe:de⁹ fecit hoiem ſbam:ſꝫ p iniqtateꝫ lapſus eſt hō a ſba i q̄ fact⁹ ē: Iniqtas qppe ipa ſba n̄ eſt. Nō.n.iiqtas ē nā quā formauit ds ſꝫ iniqtas eſt ꝑuerſio quā fecit hō.nature omnes p ipꝫ facte ſūt. Iniqtas p ipꝫ facta nō ē.q: iniqtas nō eſt ſubſtantia.in illo ēt hymno triū puerorū vniuerſa creatura laudans deū ꝯmemorat̄.

Laudāt eni oīa deū. ſed q̄i ſcō deꝰ. laudat ibi ſerpēs deū: ſꝫ nō auaritia. oīa reptilia ibi nominata ſunt: ſꝫ nō aliqua vicia. Uicia eniꝫ ex nobis ⁊ ex nr̄a volūtate habemus. ⁊ vicia nō ſunt ſbē. Intēdāt ex his verbis diligēter premiſſaꝝ aſſertores ſententiaꝝ: ⁊ ꝑcipere poterūt rōnē ⁊ cāꝫ dictoꝝ: vbi ſcriptura de natura vel ſb̄a mētionē facit. Illaꝝ vero ſnīarum iudiciū prudētis lectoris: cui vtriuſqꝫ ſnīe notitiaꝫ plenarie dedimus: arbitrio relinquimꝰ ad ea q̄ adhuc nob̄ ſupſūt tractāda feſtinātes

Quod de peccato: nō de pena ītelligitur cum dicitur deus nō eſſe auctor mali.

Um igitur in hoc omnes conſentiāt
c catholici tractatores. ſ. q̄ deus nō eſt auctor maloꝝ: cauēdū eſt tū malorū noīe penas ſic peccata generaliter includas. Penaꝝ enim deus auctor eſt. ſicut ipſe per ꝓphāꝫ ait. Nō eſt malū in ciuitate qđ dominus nō fecerit. Item alibi ex perſona ſua ait. Ego ſum deus creans malum: ⁊ faciens bonum. Ecce hic dicitur creaſſe ⁊ feciſſe maluꝫ ſed mali nomine: pena intelligitur: nō peccatū. ſic ecōuerſo cū dicitur. Deus non eſt auctor malorum: nomine mali peccata ītelligūtur. Ideoqꝫ Aug. qui dixerat ī li. lxxxiij. qōnum. q̄ deus auctor mali nō ſit: in primo li. retractationū quomodo id intelligēdū ſit aperit dicens. Uidēdum eſt ne male intelligatur quod dixi: deus auctor mali nō eſt: qui ⁊ omnium que ſunt auctor eſt: quia inquātū ſunt intantum bona ſunt. ⁊ ne hinc putetur: non ab illo eſſe penam malorum: que vtiqꝫ maluꝫ eſt his qui puniuntur. Sed hoc ita dixi ſicut dictum eſt. Deus mortem non fecit cum alibi ſcriptum ſit mors ⁊ vita a domino eſt. malorum igitur pena: que a deo eſt: malum eſt quidem malis: ſed in bonis dei operibus ē: quoniam iuſtum eſt: vt mali puniantur. ⁊ vtiqꝫ bonum eſt omne quod iuſtum eſt. Sic ergo dicitur deus non feciſſe morteꝫ: quia nō fecit illud pro quo mors infligitur. i. peccatū Audiſti lector cauſam dictorum: ex qua intelligentia ſana formatur: cum dicitur. deus nō ē auctor mali. ⁊ deꝰ mortē nō fecit.

Unt ⁊ alij ꝑlimi longe aliter ⁊c. Poſtq̄ꝫ tractauit illā opinionē q̄ ponebat actus
f peccatoꝝ inq̄ꝫtū ſūt bonos eē ⁊ adeo in hac diſt. ꝓſequitur aliā opinionē oppoſitā q̄ ponit eos nullo mō a deo eē. Et diuidit̄ in partes duas. In p̄ma ꝓſequitur iſta opinionem q̄ꝫtū ad h̄ in quo a p̄cedenti differt. In ſecunda determinat qđdā in quo ambe opīones ꝯueniūt: q̄. ſ. deus: q̄uis nō ſit actor maloꝝ que ſūt culpe. eſt tamē actor penarum ibi. Cum igitur omnes in hoc conſentiant ⁊c. Circa primū tria facit. Primo narrat coꝝ opinionē. Secūdo ponit rñſiones coꝝ ad rōnes quibus alia opinio inite batur. ibi. Iſta quoqꝫ Aug. v̄ba ⁊c. Tertio ponit rōnes ad impugnādū ꝑdictā opinioneꝫ. ibi. Ex quo colligitur res aliquas ⁊c. Et circa h̄ tria facit. Primo ponit rationes ꝯ̄ priamm opinionē Secūdo ex dictis concludit quoddā quo iſta opinio inuitur ꝯ̄ obiectiōes que poſſent fieri. ibi. Ideoqꝫ cū dr̄ deus eē ⁊c. Tertio vtriuſqꝫ opinōis iudiciū lectori relinquit. ibi. Intēdāt diligēter ⁊c. Prima diuidit̄ i duas ſecūdū duas rōnes. Scđa icipit. ibi. In h̄ aūt verba ſupiorū finē ⁊c. Hic ē triplex queſtio. Prima de exiſtentia peccati. Scđa de cā eius. Tertia de eꝫ pene. ¶ Circa primuꝫ duo queruntur. Primo vtrū peccatum ſit ſb̄a vel natura aut res quedam. Scđo vtrū oē quod eſt quocūqꝫ mō ſit a deo ſit.

D primū ſic ꝓcedit̄. Uidetur q̄ peccatum
a non ſit ſb̄a vel natura. Nihil enim exiſtens i altero ſicut in ſb̄o ſb̄a eſt vt per diffinitioneꝫ ſb̄e pꝫ: ſed peccatū quocūqꝫ mō ſumat̄ in peccāte eſt: ſicut in ſb̄o: ergo nō eſt ſb̄a vel natura. ¶ Pre. peccatum malum quoddaꝫ eſt. Sed Dyo. iiij. c. de di. no. probat q̄ malum non eſt neqꝫ in vniuerſali natura neqꝫ in particulari. ergo peccatū nō ē natura quedam. ¶ Pre. quod corrumpit naturā non videtur eſſe natura: ſed peccatū naturaꝫ corrūpit vt ſupra hitū eſt. ergo peccatuꝫ non eſt natura. ¶ Pre. a formali principio res in ſpēm trahitur: cū igitur ens dicat̄ eē res vel natura ſm̄ q̄ ad aliquam ſpēm determinatum eſt: vt Auic. dicit in principio ſue metha. videt̄ q̄ id quod caret principio formali res vel natura dici non poſſit: ſed dr̄ peccatū per priuationē forme eſt enim priuatio modi ſpeciei: ⁊ ordinis: vt Aug. dicit. ergo peccatū res vel natura dici nō pōt. ¶ Prete. oīs res vel natura ordinē aliquē hꝫ in vniuerſo: ſed ex hoc aliquid dr̄ peccatū: q2 inordinatū ē. ergo peccatū nō ē res vel natura. ¶ Cōtra. Quicqd eſt i aliquo. x. ꝑdicamētoꝝ ē res vel natura: ſed peccata in aliquo gegere collocātur: q2 hitus peccatoꝝ in genere qualitatis ſunt: ⁊ actus peccatoꝝ in genere actionis. ergo peccata res vel nature q̄dā ſunt. ¶ Pre. ꝯ̄ria i idē genus reducūt̄: ſed peccatū virtuti ꝯ̄riat̄. cū igit̄ virtus ſit in genere rei ⁊ nature: videtur q̄ peccatū res q̄dā vel nā ſit. ¶ Rñdeo dđ: q̄ ſb̄a dupliciter dr̄ vt ex. v. metha. pꝫ. Uno eni mō dr̄ ſb̄a ſecūdū qđ ſignificat rōnē p̄mi ꝑdicamēti: ⁊ hoc eſt vel forma vel materia vel cōpoſitum quod per ſe in genere ē: alio mō dr̄ ſb̄a illud qđ ſignificat qd̄ i oībꝰ rebus: ſicut dicimus q̄ diffinitio ſignificat rei ſb̄am: et h̄ mō qcq̄d poſitiue dr̄ i quocūqꝫ genere ſit ſb̄a ē vel ſb̄am hꝫ ſic eni ſb̄a ꝓ eēntia ſumit̄. Primo ḡ mō accipiendo ſb̄aꝫ nullo mō dubiū ē peccata ſb̄as nō eſſe: q2 nec ēt virtutes ſb̄e hoc mō ſūt: cū i genere ſb̄e n̄ ſint neqꝫ ſicut p̄ncipia neqꝫ p̄ncipata: ſed ſecūdo mō accipiēdo ſb̄am pōt eē dubiū vtrū peccatū ſb̄a ſit eo q̄ in actu peccati duo ē ꝯſiderare. ſ. ipꝫ actū q eēntia q̄dā ē i eo q̄ actꝰ ē: ⁊ ſic ꝓculdubio ſb̄a ē. vel ēt ipſaꝫ p̄uationē ordinis p quā malꝰ ē: ⁊ q2 p̄uatōes eēntiā n̄ hñt idō ex p̄te iſta peccatū ſb̄a nō ē: ⁊ q2 peccatū dr̄ peccatū ſꝫ q̄ p̄uatū ē: debito ordine lō peccatū abſolute loquēdo dr̄ ſb̄a nō eē: ſꝫ tñ inquātū actꝰ ē ſb̄a ē. Siliṙ ēt nomē nature multiplr̄ dr̄: vt Boetiꝰ in li. de duabus naturis: ⁊ vna pſona xp̄i dicit. Primo. n. mō dr̄ natura ſm̄ q̄ cōmunit̄ ad oīa entia ſe hꝫ prout natura diffinit̄

tur oē id quod intellectu quoquomō capi pōt. Scd̄o
mō prout tm̄ ſubſtantiis ɔuenit:⁊ ſic natura dr̄ eē qd̄
agere vel pati pōt. Tertio mō dr̄ natura quod ē p̄n-
cipium motus ⁊ quietis in eis in quibus per ſe ē:⁊ non
ſm accidens. Quarto mō vnūquodq̄ informās ſpe-
cifica dr̄a dr̄ natura. Secūdo igitur:⁊ tertio mō pec
cata natura dici non poſſunt:q2 in genere ſbe n̄ ſunt
vt dictū eſt:neq̄ iterū principiū motus ſunt:ſ3 potius
motus vel actiōes quedā. Et qd̄ plus ē ēt tertio mō
accipiendo naturā:nec ſm naturam dici poſſunt:q2
peccatum in nulla re accidit niſi ſm receſſum ab eo
quod naturaliter ſibi ineſt. vnde ⁊ peccatum hoīs ē
per receſſum a rectitudine rōnis que naturaliter ho
mini ɔuenit. ſed primo mō ⁊ quarto quodāmodo p̄t
dici natura peccatum:⁊ quodāmodo non:q2 ſm q̄ ē
actus quidam eſt ens quoddam quod intellectu ca-
pi poteſt:⁊ aliqua dr̄a ad ſpeciem determinatur:ſed
inquātū rationem peccati habet ex priuatione recti-
tudinis neq̄ ens eſt neq̄ dr̄am habet:ſed per priua
tionem debite forme dr̄. Simpliciter aūt ⁊ nomē rei
dupliciter ſumitur. ſimpliciter eni3 dicitur res quod
habet eſſe ratum ⁊ firmum in natura:⁊ dicitur res h̄
modo accepto nomine rei ſm q̄ habet quidditatem
vel eſſentiam quandā ens vero ſm q̄ h3 eſſe vt dic̄
Auic. diſtinguens entis:⁊ rei ſignificationē. S3 q2
res per eſſentiam ſua3 cognoſcibilis eſt:tranſumptū
eſt nomen rei ad omne id quod in cogitatione vel in
tellectu cadere poteſt ſm q̄ res a reor reris dr̄ ⁊ per
hunc modum dr̄r res rationis que in natura ratum
eſſe non hn̄t ſm quem modum etiam negationes et
priuatōnes res dici poſſunt:ſicut ⁊ entia ratiōis dr̄r
vt cōmentator in quarto metha. dicit. Primo ergo
modo ſumendo nomen rei;peccatum inquantum ē ac
tus eſt res quedam:ſed inquantum peccatum eſt:ex
priuatione ordinis debiti non eſt res quedam:ſed p̄
uatio:priuatio autem res nature non eſt:ſed rationis
tantum. vnde ſecundo modo accipiendo rem quātū
ad vtrūq̄ peccatum res eſt. ſ. ⁊ inquantū eſt actus ⁊
inquātu3 priuationi ſubiicitur. ¶ Ad primū ergo dd̄
q̄ illa obiectio procedit de ſba ſm q̄ ſignificat rem p̄
mi predicamenti:⁊ hoc modo ſumendo ſbam pecca
tum nullo mō ſba eſt. ¶ Ad ſecundum dicendum:q̄
eſſe in natura aliquid dicitur dupliciter vel ſicut ps
nature ſiue aliquid aliud ad perfectionē nature per-
tinens:⁊ hoc modo malum nō eſt in natura neq̄ vni
uerſali neq̄ particulari. Vel poteſt intelligi aliquid
eſſe in natura:ſicut in ſbo:⁊ hoc modo oportet q̄ ſub
iectum huiuſmodi priuationis que malum eſt natu-
ra quedam ſit:vt hoc modo malum in natura eſſe di
catur. ⁊ ideo oportet actum illum in quo deformitas
fundatur ſicut in ſbo naturam quandam eſſe.
¶ Ad tertium dd̄:q̄ illud qd̄ naturā vnā corrumpit
pōt eē natura alterius:ſicut natura ignis corrumpit
naturā aq̄. vn̄ nō ē incōueniēs vt actus quo nā hoīs
corrūpitur natura alterius animalis perficiat̄ aliq̄d
enim eſt vituperabile in homine quod eſt laudabile
in leone vel cane. ⁊ ideo non eſt inconueniens vt ac
tus ille natura aliqua ponatur vel etiam ſm naturā
non quidem hominis:ſed alterius. ¶ Ad quartum
dicendum:q̄ q̄uis priuatione qua peccatum malu3
dicitur priuet̄ forma per quā act⁹ i genere moris bo
nitatem habet:non tamen priuatur forma illa p quā
in genere actus remanet. ⁊ ideo ſecundum illam for
mam res dici poteſt inquantu3 actus eſt res quedā.
Iterum etiam illa priuatio accipitur vt forma eius
ſm q̄ in conſiderationem rationis venit. ⁊ ideo ex p
te priuationis poteſt dici res ſm q̄ res a reor reris
dicitur. ¶ Ad quintum dicendum:q̄ impoſſibile ē
aliqua3 rem eſſe que omni ordine deſtituatur. vnde
⁊ in ipſo actu peccati vt res quedam eſt remanet or
do aliquis ⁊ ad agentē ⁊ ad fine3 aliquem intentum
ab agente quod eſt extimatum bonum:q̄uis priuet̄
ordo a fine debito:quam etiam inordinationem deus
inordinatam non relinquit:ſed per penam ordinat.

Ad ſecundum ſic proceditur. Videtur q̄ nō
a omne ens a deo ſit. verum eni3 ⁊ ens cōuer
tuntur:ſed aliquem peccare eſt verum quod
non eſt a deo. ergo non omne qd̄ eſt a deo eſt ¶ Pre
terea. quicquid eſt a deo per verbum factum eſt:ſed
forma hominis in ydolo non eſt facta per verbum
vt Auguſtinus dicit:⁊ tm̄ forma homis in ydolo ens
quoddam eſt. ergo non omne ens a deo eſt. ¶ Pre-
terea de quocūq̄ vere poteſt dici q̄ eſt:ipſu3 ē ens:
ſed verum eſt dr̄e deformitate3 peccati eſſe. ergo de
formitas peccati eſt ens:ſed deformitas peccati nō
eſt a deo. ergo non omne ens eſt a deo. ¶ Preterea.
omne quod eſt a deo in aliquo ſimilitudine3 eius re
tinet:q2 vt Dyo. dicit ſecūdo ca. de di. no. cāta hab3
cāruū ſuarum contingentes imagines:ſed quedam
ſunt que hominem diſſimilem deo reddunt. ergo nō
omne qd̄ eſt a deo ē. ¶ Pre. cuiuſcūq̄ agētis opatio
reducit̄ in aliquod aliud agens ſicut in cām illud nō
eſt agens per ſeipſum:ſed qdā ſunt q̄ p ſe ipſa agunt
que. ſ. dn̄ium ſuorum actuum hn̄t vt agentia a pp̄oſi
to. ergo opationes eo4 non reducuntur in agens ali
ud prius eis:ſicut in cām:ſed operationes ille entia
quedam ſunt. g̃ nō oia entia ſunt a deo cāta. ¶ Con
tra. Boetius dicit i li. de ebdogm̄. q̄ res alie dr̄r bo
ne inquātū a primo ⁊ ſūmo bono ſunt qd̄ deus eſt:qd̄
ergo a deo nō ē bonū nō ē:ſi g̃ aliqd̄ ens ſit qd̄ a deo
non eſt illud omnino bonu3 non erit:ſed quod eſt om
nino carēs bonitate ē ſummū malū. g̃ erit ponere ſū
mū malū:⁊ ita erūt plura p̄ncipia p̄ma. ¶ Prete. oē
ens qd̄ nō h3 cām ipſum ē p̄mū ſimplr:⁊ ē cā oīum:ſed
hoc eſt impoſſibile eē niſi vnū. g̃ oē aliud ens cām h3:
ſed q̄cq̄d ē cātum p operationē cāe ſue in eē pductu3 ē
aut ergo illa cā ē cā p̄ma aut cā ſcd̄a:ſi ē cā p̄ma non
hn̄s aliam cām talis cā ſolus deus ē. ergo hoc ens d̄
quo loquimur erit a deo. Si autem eſt cā ſecunda
ergo cā prima vehementius agit in cātu3 eius q̄3 ip
ſamet agat in illud. ergo omne ens a cauſa prima p
cederet que deus eſt. ¶ Reſpōdeo dd̄:q̄ ens inue-
nit̄ in pluribus ſm prius ⁊ poſterius. Illud tn̄ veriſ
ſime. ⁊ primo dr̄ ens cuius eſſe eſt ipſum qd̄ ē:q2 eſſe
eius nō ē receptū:ſ3 p ſe ſubſiſtēs. In oibus aūt q̄ h3
prius ⁊ poſterius:dr̄r p̄mū eo4 q̄ ſunt pōt eē cā:⁊ per
ſe dictū eſt cā eius:qd̄ p pticipationē dr̄:⁊ ideo o3 q̄
illud ens quod non per pticipationem alicuius eſſe
quod ſit aliud q̄3 ipſum dicitur ens quod primum in
ter entia eſt:ſit cauſa omnium aliorum entiu3 alia au
tem entia dr̄r per poſterius inquantū aliqd̄ eſſe pti-
cipant quod non eſt idem quod ipſa ſunt:⁊ hec pro-
cedunt vſq̄ ad vltima entium:ita q̄ quācūq̄ ratio-
nem eſſendi aliquid habeat non ſit ſibi niſi a deo:ſed
defectus eſſendi ſit ei a ſeipſo. ¶ Ad primū ergo dd̄
q̄ verum dupliciter poteſt cōſiderari:vel ſm q̄ ſun
datur in re:⁊ hoc mō hoc dr̄ iſtū peccare nō h3 veri
tatē imo poti⁹ p receſſum a veritate peccatū incidit
ſi ſumatur veritas que in re eſt per quam quis iplet
id quod a deo ordinatum eſt. Vel ſm q̄ completur

operatione aīe ꝯpoſitionem formantis in qua eſt veritas ꝓut ſignificat vel intelligit rem eo modo quo ē: ⁊ ſic hoc qđ eſt illum peccare eſt quoddam ens rationis aut verum dicitur: ⁊ ſic a deo eſt non. enim niſi a deo eſſe poteſt talis rectitudo vt intellectus rem accipiat eo modo quo eſt: ⁊ eodem modo verbis eam exprimat. ¶ Ad ſcđm dđm: ꝙ forma hominis ī ydolo poteſt dupliciter ꝯſiderari vel ſm ꝙ eſt figura quedam: ⁊ ſic proculdubio a deo eſt a quo omnis forma eſt. vel ſm ꝙ eſt ordinata ad id quod decens eam ordinari: non eſt vel ꝯueniens ſibi. ſ. ad hoc vt adoretur: ⁊ ſm hoc a deo nō eſt: q2 ſm hoc nihil eſt: cū ſm negationē debiti vſus hoc dicatur. ¶ Ad tertiū dicendum ꝙ vt ſupra dictū eſt ens dr̄ dupliciter. vno mō ꝙ ſignificat eſſentiā rei extra aīam exiſtis: ⁊ hoc modo nō pōt dici ens deformitas peccati que priuatio ꝗdā eſt. ꝑuatiōes enim eſſentiā nō hn̄t in rerū natura. Alio mō ſm ꝙ ſignificat veritatē ꝓpoſitōis ⁊ ſic deformitas dr̄ eſſe nō ꝓp hoc ꝙ in re eſſe habeat: ſed q2 intellectus cōponit priuationem cum ſbō ſicut formam quādam. Unde ſicut ex cōpoſitione forme ad ſbm: vel ad materiam relinquitur quoddam eſſe ſubſtantiale vel accidentale: ita etiam intellectꝰ cōpoſitionem priuationis cū ſbō per quoddam eſſe ſignificat: ſed h̄ eſſe non eſt niſi eſſe rationis cum ī re potius ſit non eſſe: ⁊ ſm hoc ꝙ in rōne eſſe habet cōſtat ꝙ a deo eſt. ¶ Ad quartum dicendū: ꝙ in creatis contingit eſſe ſimilitudinem dei ſꝫ quācunqꝫ ꝑfectionem participatam. ⁊ ꝗto perfectio eſt nobilior tanto ſm eam attenditur ſimilitudo expreſſior. contigit autem vt aliquid ſimilitudinem dei amittat ꝗtū ad vlteriorem perfectionem qđ ꝗtum ad primam ꝑfectionem ſimilitudinem retinet. vnde in iſtis ſꝫ verba Dio. dicitur eſſe participatio diuine bonitatis ſꝫ obſcuram reſonantiam: ſicut patet in peccato. quia ī actu peccati eſt aliquid ſimilitudinē diuinā retinēs puta corporalis delectatio: vel aliquid huiuſmodi a ſummo bono exemplatum: ꝗuis non ſit ibi ſimilitudo ſummi boni que eſt per gratiam. ⁊ ideo ſm hoc ꝙ ſimilitudinem dei retinent talia entia a deo ſunt. ſm vero ꝙ a dei ſimilitudine recedunt. nec etiam entia ſunt: nec etiam a deo ſunt: cum omne ens inꝗtū eſt ens ꝑmo enti ſimiletur. ¶ Ad quintum dđm: ꝙ operatio illiꝰ agentis q per ſe agit: oꝫ vt in ꝑmum agēs ſicut in cauſam reducatᷣ: ꝗuis. n. hmōi entia ꝑ ſe agāt q2 per ꝓpriā naturā ⁊ ꝓpriū iudiciū actus ſuos determināt: nō tñ a ſe habent ꝙ agant ſed a primo agente ꝙ eis ⁊ eſſe ⁊ poſſe ⁊ agere confert.

Einde queritur de cauſa peccati. Et circa h̄

d duo querūtur. Primo: vtrū ipſiꝰ pcti deꝰ cā ſit abſolute loquēdo. Scđo vtr̄ ſit cā actōis ī qua deformitas culpe cōſiſtit ſm ꝙ actio eſt.

D primū ſic ꝓcedit. videtᷣ ꝙ ſimpliciter pcti

a deus cā ſit. q2 vt ī glo. ad Ro. ix. dr̄. Deꝰ operatur in cordibꝰ hoīum: ⁊ inclinat voluntates eoꝝ in qđcūqꝫ voluerit ſiue in bonū ſiue in malū. ſꝫ ex hoc dr̄ actor bonoꝝ operū: q2 volūtatē hois in bonū inclinat. ergo ⁊ eadē rōne pōt dici actor pctōꝝ: que ſūt mala opera. ¶ Pre. qcqd ē cā cāe ē cā cātī: ſꝫ peccati cā eſt volūtas peccantis. cū igitᷣ voluntatꝭ cā ſit deꝰ: vr̄ ꝙ ⁊ pcti. ¶ Pre. in eādē cām reducitᷣ ſalꝰ et ꝑiculū alicuius. Idē. n. nauta ē cā ſalutis ⁊ ꝑiclitationis nauis. vt in ſcđo phy. dr̄. ſed deꝰ ē cā ſalutis humane q̄ ē ꝑ bona opa. ergo ⁊ eū ꝑiclitatio aīe ſit ꝑ peccatū: vr̄ ꝙ ēt deus ſit pcti cā. ¶ Pre. quecūqꝫ operatio ꝯuenit rei ſm hoc ꝙ ſibi a deo datū eſt: a deo ē: ſꝫ operatiōes q̄ ſūt pctā ꝯueniūt hōi ſm inclinationē viriū ſenſibiliū que hōi a deo ſūt date. ergo ⁊ pctm hominis in deū: ſicut in cām reducitᷣ. ¶ Pre. pctm̄ eſt tenebra ſpūalꝭ. ſꝫ tenebraꝝ dꝰ actor eſt. Iſa. xlv. formans lucē ⁊ creās tenebras. ergo pctōꝝ deꝰ cā ē.

¶ Cōtra. Fulgētius dicit. Illius rei deꝰ eſt vltor: cꝰ nō eſt actor: ſed pcti eſt vltor. ergo eiꝰ nō eſt actor.

¶ Pre. qcqd fit deo volēte: fit deo actore ⁊ ecōuerſo: ſꝫ mala nō fiūt deo volente. ergo nec eo actore.

¶ Reſpōdeo dđ: ꝙ peccati actor deus nullo mō dicendus eſt. q. n. agit ꝓpter finē nō deficit a fine: niſi ꝓpter defectum alicuius vel ſuiipſius vel alterius: ⁊ ille in quo inuenitur defectus: erit cā obliquatōnis a fine: ſiue ſit ipſum principale agens vel materia vel inſtrumentū agentis: vel quicquid aliud. ⁊ ideo illđ in quo nullo modo defectus cadere poteſt: non poteſt eſſe cauſa receſſus a fine in his que ad finem ordinata ſunt. cum igitur peccatum dicatur propter inordinationem a fine ad quem natura rationalis ordinata eſt: non poteſt eſſe cauſa peccati deus ī quo nullus defectus cadere poteſt: ſed oportet ꝙ peccatum cauſetur ex defectu illius agentis: quod eſt poſſibile ad defectū: ſicut eſt voluntas rationalis creature.

¶ Ad primū ergo dđm: ꝙ deꝰ nō eodē mō iclinat voluntatē in bonū ⁊ in malū. Inclinat ſiqdem voluntatem in bonū adminiſtrādo virtutē agēdi ⁊ directe mouendo ad bonū: ſed ad malū dicitᷣ inclinare inꝙtū gratiam nō prebet per quam qs a malo retraheretᷣ ⁊ non ꝙ directe voluntatē ī malū ordinet. ¶ Ad ſcđm dđm: ꝙ pctm̄ refertᷣ in voluntatē ſicut in cām ⁊ ꝗuis volūtas ſit creata ab eo inꝗtū eſt qđdā ens: nō tamē ꝗtū ad h̄ ꝙ defectus ex ipſa incidere pōt. ē. n. ꝓnis ad defectū ex hoc ꝙ ex nihilo ē. ꝗuis aūt deꝰ ſit cā voluntatis faciēs eā ex nihilo: hoc tamen qđ ē ex nihilo eſſe non habet ab alio ſed a ſe. vnde ſm hoc nō habet cām aliā. ⁊ ideo defectus q ſeqtᷣ ex ea ſm ꝙ ex nihilo eſt: nō oportet ꝙ in vlteriorē cām reducatᷣ.

¶ Ad tertiū dđm: ꝙ nauta eſt cauſa periculi nauis per ſuam abſentiam: deus aūt ꝗtū in ſe eſt nulli abſens eſt: ſed peccator abſentat ſe a deo. ⁊ ideo ipē ſui peccati cā eſt in quo periclitatur ⁊ non deus.

¶ Ad quartū dđm: ꝙ concupiſcibilꝭ ⁊ iraſcibilꝭ a deo hōi date ſūt: ita vt rōni ſubdantur. Unde ſi quis eis vtatur ſm illum ordinē put a deo date ſunt talis operationis deꝰ actor erit: ſꝫ in h̄ pctm̄ eē nō poterit. Si quis aūt eis vtatᷣ preter rōnis ordinē talis abuſionis deus actor nō erit: q2 in hac pctm̄ ē. ¶ Ad quintum dđm: ꝙ peccatū dicitur ſpiritualis tenebra effectiue q2. ſ. mētē obtenebrat eā lumine gratie ꝑuans. nomē aūt tenebre penā potius deſignat. vnde etiam tenebre deus actor eſt: ſicut ⁊ aliarum penarum: vt infra oſtendetur.

D ſcđm ſic ꝓceditur. videtur ꝙ actio pcti in

a ꝗtū eſt actio a deo nō ſit. Omne. n. quod eſt a deo bonum eſt. ⁊ omne bonū alicui bonū eſt quedā aūt pctā ſunt quoꝝ actus nullius boni ſūt: q2 ⁊ facienti nocent ⁊ ei in quem fiūt. ergo tales actꝰ nullo modo a deo ſūt. ¶ Pre. quicqd eſt cā actionis in qua deformitas fundatᷣ ſm quam actio mala dicitur eſt mouens ⁊ cooperans ad malum: nihil enim operatur ad malum niſi ſecundum ꝙ talem actionem producit. ſed deus nullo modo ad malum cooperari debet dici. ergo illius actionis in qua malum conſiſtit īſeparabiliter cauſa dicendus non eſt.

¶ Pre. bonarum actionum deus non eſt acto: : niſi
ſm q deus potentie agendi efficaciam cōfert: q: de-
terminatio operis ex lib. arbi. eſt vt ſupra habitū ē.
ſi igitur deus ipſarum actionum malarum inquantū
actiones ſunt a potentia egredientes cauſa eſſet: eo-
dem modo dicendus eſſet acto: malarum actionum
ſicut eſt acto: bonarum. ¶ P:e. quod conuenit ali-
cui ſm genus ⁊ differentiam ſuam conſtitutiuam : cō
uenit ſibi per ſuā eſſentiam. q: eſſentia rei his ſigni-
ficatur. ſed quidam actus ſunt qui ex genere ſuo mali
ſunt vt ſupra habitum eſt. ⁊ quidā qui ex differen-
tia per quam in ſpeciem contrahuntur. ergo per eēn-
tiam ſuam mali ſunt: ⁊ ita nec etiam inqātū ſunt a dō
ſunt. ¶ P:e. rei non aſſignatur cauſa efficiens ſꝫ q
eſt in intellectu: ſed ſm q eſt in re. ſed quidam actus
ſunt in quibus non poteſt ſeparari illud quod eſt de
natura actus a defo:mitate: niſi ſm intellectum: quia
bene fieri non poſſunt. ergo non cauſantur niſi ſm q
ſtant ſub illa defo:mitate: ſed vt ſunt ſub defo:mitate
non ſunt a deo. ergo nullo modo a deo ſūt. ¶ Cōtra.
omne bonum a deo eſt. ſed quedam peccata ſunt que
habēt malitiā ex aliqua circūſtantia ſuperueniente: ⁊
tamen actus ſunt boni ex genere vt dare elemoſynā
ꝓpter inanem glo:iam. ergo bonum inqātum ſūt act⁹
quidam deus cauſa eſt. ¶ P:e. quicquid non eſt ca-
uſa operationis per quam aliqua ſubſtantia in eē ꝓ-
ducitur: non eſt cā illius ſubſtantie: ſed per aliquam
actionem pctī ſubſtantie quedā in eſſe producuntur.
ſicut per adulteria ⁊ fo:nicationes homines generā-
tur. ſi ergo harum actionum deus cauſa non eſt inqā-
tum actiones ſunt: tunc nec hominū qui per has acti
ones generantur eſt cauſa: quod eſt abſu:dum.
¶ Reſpondeo dō. q circa hanc queſtionem tangū-
tur a magiſtro due opiniones. vna quarum dicebat
omnes actus inquantum actus ſunt ex deo eſſe: ſed
q inquantum defo:mitatem habent a deo non ſunt
ſed ab homine vel diabolo: ⁊ ho:um rationes ſupra
.xxxii. diſtin. p:oſecutus eſt. Alia opinio dicebat act⁹
peccato:um nullo modo: nec etiam inquantū actus
ſunt a deo eſſe. ⁊ hec opinio tangitur in p:eſenti diſt.
quam ad p:eſens nulli vel pauci tenent: quia p:opi-
quiſſima eſt erro:i duplici. P:imo: quia ex ea vide-
tur ſequi q ſint plura p:ima p:incipia. hoc enī eſt dē
ratione p:imi principii: vt agere poſſit ſine auxilio p̄-
o:is agentis ⁊ influentiam eius. vnde ſi volūtas hu-
mana actionem aliquam poſſet producere: cui⁹ acto:
deus non eſſet: voluntas humana ratione p:imi pn̄-
cipii haberet: q̄uis ſoluere h̄ nitantur dicētes q vo-
luntas ⁊ ſi per ſe poſſit actionem p:oducere ſine in-
fluentia prio:is agentis: non tamen habet a ſe eſſe:
ſed ab alio: quod etiam exigeretur ad rationem p̄mi
p:incipii. ſed hoc videtur inconueniens: vt quod a
ſe eſſe non habet: a ſe agere poſſit : cum etiam per ſe
durare non poſſit: quod a ſe non eſt. Omnis etiā vir-
tus ab eſſentia p:ocedit ⁊ operatio a virtute. vnde
cuius eſſentia ab alio eſt: opꝫ q virtus ⁊ operatio ab
alio ſit. ¶ Et p:eterea. q̄uis per hanc reſponſionem
euitaretur q non eſſet p:imum ſimpliciter: non tamē
poſſet vitari quin eſſet primum agens ſi eius actio i
aliquod prius agens non reduceretur ſicut in cauſā.
Secūdo: q: cum actio etiam peccati ſit ens quoddā
non ſolum ſm q p:iuationes ⁊ negationes entia di-
cuntur: ſed etiam ſm q res in genere exiſtētes entia
ſunt: eo q ⁊ ipſe actiones in genere o:dinantur: ſeq̄-
retur ſi actiones peccati a deo non ſunt : q aliquod
ens eſſentiam habens a deo non eſſet. ⁊ ita deus non
eſſet vniuerſalis cauſa omnium entium: quod eſt cō-
tra perfectionem p:imi entis. P:imum enim in quo
libet genere eſt cauſa eoꝝ que ſunt poſt: vt in ſecundo
metha. dicitur. Et ideo cū p:ima opinione dōꝫ eſt: q
actus inquantum actus a deo eſt. ⁊ vt ſic non habet
aliquid quod defo:mitatē habeat: quod qualiter ſit
ſic conſiderari poteſt. In omnibus enim in quibus i-
cidit defectus ex cauſa ſecunda ⁊ non ex cauſa p:i-
ma: opo:tet q quicquid eſt in effectu deficiente ēēn-
tie ⁊ bonitatis totum a p:ima cauſa procedat: q autē
defectus reducatur in cauſam ſecundam deficientē
vt patet in claudicatione que eſt a virtute greſſiua:
mediante tibia : per cuius. ſ. tibie curuitatem obli-
quitas in greſſu claudicantis relinquitur. vnde q̄c-
quid eſt ibi de greſſu totum eſt a virtute greſſiua: ſed
defect⁹ vel obliqtas greſſus nō ē a virtute greſſiua: ſꝫ
a tibia tantum. Similiter etiam eſt o:do dei ad vo-
luntatem cauſatam: ſicut cauſe p:ime ad cauſā ſecū-
dam. Ideo ex parte dei nullus defectus icidere po-
teſt. Voluntas autem cauſata ad defectum poſſibilis
eſt. ⁊ ideo quicquid eſt in actu deficiente. ſ. peccato
de ratione actus ⁊ entis ⁊ boni totum. hoc a p:imo
agente. ſ. deo p:ocedit mediante voluntate. ſed ipſe
defectus qui eſt in actu hoc modo eſt a voluntate q
a deo non procedit. ⁊ ideo quodcunq nomen defor-
mitatem ſimul cum actu ſignificat ſiue in generali ſi-
ue in ſpeciali non poteſt dici q hoc a deo ſit ſimplici-
ter. vnde non poteſt dici abſolute : q peccatum ſit a
deo vt homicidiū aut aliquid huiuſmodi: niſi cū hac
additione inquantum eſt actus ⁊ inquantum ē ens.
¶ Ad primum ergo dicendum. q cum dicitur actus
peccati nulli bonus eſſe h̄ conuenit ſibi ſecundum q
ſub defo:mitate conſideratur: ⁊ hoc modo non redu-
citur in deum ſicut in cauſam. nullus tamen actus ē
q ſecundum ſe conſideratus ſecundū hoc q bonus
eſt alicui etiam bonus non ſit ſicut actus fo:nicatio-
nis inquantum eſt delectabilis eſt bonum concupiſci-
bile. ¶ Ad ſecundum dicendum: q illud dicitur ad
malum cooperari quod inclinat ad actionem ſecun-
dum q actio defo:mitati ſubſtat: vnde mala eſt. hoc
autem deo non conuenit. ⁊ ideo nō opo:tet vt ad ma-
lum cooperari dicatur: q̄uis actionis illius cauſa ſit
in qua malum conſiſtit ſecundum q influit agenti eē
poſſe ⁊ agere: ⁊ quicquid perfectionis in agente eſt.
¶ Ad tertium dicendum: q deus dicitur cauſa bo-
narum operationū: non ſolum q̄tum ad eſſentiā act⁹
ſed etiam q̄tum ad perfectionē ſm quā bone dicūt.
vtrunq enī agenti influit: ⁊ vt agat ⁊ vt bene agat.
ſed in malis actionibus q̄uis ſit cauſa earum q̄tum
ad eſſentiam: non tamen eſt cauſa q̄tum ad defectū
⁊ ideo abſolute dicendus eſt cauſa bono:um operum
non autem peccato:um. ¶ Ad quartū dōm: q ſicut
ſupra dictū eſt. xxxiiii. di. ip̄a p:iuatio qua aliquid ma-
lū dicitur: nō pōt eſſe differentia neq genus. ſꝫ vnus
quiſq actus ſpecificatur ⁊ in genere ponitur per ali-
quid poſitiue dictū: ſed poſitionē vtranq per quā. ſ.
ponitur actus in genere vel in ſpecie poteſt cōſequi
p:iuatio aliqua. ⁊ iō quidā act⁹ dicuntur mali ex ge-
nere vel ex eo quod in ſpeciem trahit. ¶ Ad quintū
dōm: q ſicut actio que peccati defo:mitatem habet
dicitur bona inquantum eſt actio bonitate nature: nō
p:opter hoc q aliquando inueniatur ſeparata a de-
fo:mitate. ſꝫ q: bōitas illa nature defo:mitati ſubſtat
ita etiam deus dr̄ eē cā illius actiōis inquantum eſt

actio ⁊ non inquantum eſt deformis hoc mō ꝙ actio-
nē faciat a deformitate ſeparatā. ſed q: in actiōe de-
formitati cōiuncta hoc quod eſt actōnis facit ⁊ quod
deformitatis non facit. ⁊ ſi enim in aliquo effectu plu
ra inſepabiliter cōiuncta ſint: non oportet vt qcqd
ē cā eius q̄ꝫtū ad vnū ſit cā eius q̄ꝫtū ad alterū: ſicut
natura ē cā oculi q̄ꝫtuꝫ ad ſubſtantiā ei⁹: ⁊ nō q̄ꝫtū ad
defectū cecitatis q̄ ex nature defectu cecidit.

Einde queritˀ de cā pene. Et circa hoc que-
d runtur duo. Primo: vtrum deus ſit cauſa pe
ne. Secundo: de quo per prius dicatur ma-
lum. ſ. de culpa vel de pena.

Ad primum ſic ꝓceditur. videtˀ ꝙ pena a deo
a nō ſit. Omne. n. malū ꝯtrariatˀ alicui bono.
ſꝫ pena ē q̄dam malū cū noceat. ergo alicui
bono ꝯtrariatˀ. ſꝫ qḋ cōtrariatˀ bono nō pōt eē a ſūmo
bono: q: ſic ſūmum bonum nō eēt actor pacis: ſed pu
gne ⁊ diſſenſionis: ſi ab eo ꝯtraria ꝓcederēt. ergo pe
na non eſt a deo. ¶ Pre. omne qḋ ē preter intentōēꝫ
agentis incidit ex aliquo defectu. ſed omne malum ē
preter intentionē agentis: vt Dio. dicit: q: nihil ad
malū reſpiciens operatˀ. ergo omne malū ex defectu
aliquo incidit. ſed qcqd incidit ex defectu nō reduci
tur in deū: ſicut in cauſam vt ſupra oñſum ē. ergo nul
lius mali deus eſt cauſa: ſꝫ pena ē malū. ergo non eſt
a deo. ¶ Pre. quicqd non eſt cā actionis: nō eſt cau-
ſa illius qḋ per actionē cātur: vt dictū eſt. ſꝫ multe pe
ne ſunt que aliquibus per alioꝝ peccata infliguntur:
multi enim afflictionibus puniuntur per eos qui iniu
ſte opprimunt: cū igitur culpe deus nō ſit cauſa: vide
tur ꝙ nec omnis pene. ¶ Pre. quicquid ē a deo i bo
num tendit. ſed quedā pene ſunt que ad malum incli
nant: vt fomes ⁊ huiuſmodi. ergo nō omnis pena a
deo eſt. ¶ Pre. cuius generatio bona eſt corruptio
eius mala eſt. ſed generatio gratie bona eſt: q: a deo
ē. ergo ⁊ corruptio gratie mala eſt. ſed corruptio gra
tie eſt quedam pena. ergo nō omnis pena ē a deo cuꝫ
deus tantūmodo bonorum ſit cauſa. ¶ Contra. Om
ne qḋ iuſtum ē bonū eſt: ⁊ omne qḋ bonū ē a deo ē. ſꝫ
omnis pena iuſta ē: vt Augu. ꝓbauit in precedenti
diſtin. ergo omnis pena a deo eſt. ¶ Pre. ad eundē
pertinet remuneratio ⁊ condemnatio. ſ. ad eum q in-
dicium de actib⁹ habet bonis vel malis. ſed premia
reddere bonis operibus dei eſt. ergo ⁊ penas etiam
infligere ipſius eſt. ergo omnis pena a deo ē. ¶ Reſ
pondeo dō. ꝙ pena duo habet in ſe. ſ. rationem mali
ſm ꝙ eſt alicuius boni priuatio: ⁊ rationem boni ſm
ꝙ iuſta eſt ⁊ ordinata eſt. Quidam igitur antiqui cō-
ſiderantes penam tm̄ ex parte illa in qua defectus ē
⁊ malum: dixerūt penas a deo nō eſſe: in quem erro-
rem etiam Tullius incidiſſe videtˀ: vt pꝫ in li. de offi
ciis. Huiuſmodi enim homines prouidentiaꝫ dei ne
gauerunt de humanis actibus. vnde ordinem qui ē
in pena reſpectu culpe: non dicebant per ꝓuidentiaꝫ
diuinaꝫ eſſe ſꝫ ꝑ iuſtitiā hoīs penā infligētis: defectū
aūt q eſt in pena nō a deo ordinatū eē: ſꝫ ex neceſſitate
cauſaꝝ ſcdaꝝ incidere. ponebant enim deū res in eē
ꝓduxiſſe: ſicut ꝓducit agens ex neceſſitate nature v3
. ſ. ex vno primo in quo nullus defectus ē vnū primū
ꝓcederet ab eius ꝑfectione diſtans: ⁊ ſm ꝙ longior
ſit diſtātia ab vno primo ꝑ ordinē cauſe ⁊ cauſati ma
gis dicebant defectū incidere. Hec aūt poſitio erro-
nea eſt: ſicut in primo lib. diſt. xxxix. patuit: vbi dictū
eſt ꝓuidentiam diuinam ad omnia ſe extēdere. Et iō
dōm eſt penas a deo eſſe. nullo autē modo culpam a
deo eſſe: q̄ꝫuis vtrunq̄ꝫ malū dicatur: cuius ratio eſt
q: vnicuiqꝫ rei aſſignatur cauſa agens ſm ꝙ ab agen
te res illa progreditur. culpa autem ratiōe mali ⁊ de-
fectus habet ſm ꝙ ab agente ſuo progreditur: quod
actionem ſuam in debitum finem non ordinat. ⁊ ideo
culpe cauſa aſſignari non poteſt: niſi talis in queꝫ de-
fectus cadere poſſit. Pena autem nō habꝫ rationeꝫ
mali vel defectus ſm ꝙ ab agente ꝓcedit: q: ꝑ ordi
natā actionē agentis pena infligitur: ſed hꝫ rationeꝫ
defectus ⁊ mali in ipſo recipiente actionem tantum
qḋ per iuſtam actionē aliquo bono priuatur. ⁊ iō pe-
ne deus eſt actor: diuerſimode vero diuerſarū. q̄daꝫ
enī ē pena damni: vt ſubtractio gratie ⁊ huiuſmodi.
⁊ harum penarum deus cauſa ē: non quidem agēdo
aliquid ſed potius non agendo: ex eo enī ꝙ de⁹ gratiā
non infundit conſequitur i iſto genere priuatio. quedā
vero pena ſenſus eſt que per aliquā actionem infligi
tur: ⁊ h⁹ etiam agendo deus actor eſt. ¶ Ad primuꝫ
ergo dōm: ꝙ vnum bonum particulare contrariatur
alii bono particulari: ſicut calidum frigido: ⁊ vtrun-
qꝫ a deo eſt: nec tamen ſequitur ꝙ deus pacis actor
non ſit: quia ipſa etiam contrarioꝝ pugna ad aliquā
vnionem ordinatur: qua. ſ. ad formam mixti conueni
unt: ⁊ etiam ſm ꝙ in vniuerſo per modum cuiuſdam
conſonantie ordinantur. ita etiam non eſt inconueni
ens vt q̄ꝫuis bonum nature a deo ſit ꝙ etiam pena q̄
ſibi contrariatur inquantum bona eſt a deo ſit.
¶ Ad ſecundam dicendum: ꝙ nullum maluꝫ nec ali
quis defectus a deo vel agente alio intentum eſt. ſꝫ
omne malum ⁊ defectus incidunt ex defectu aliquo
vel ex defectu cauſe agentis vel ex defectu materie
recipientis. malum enim culpe incidit ex defectu ca
uſe agentis. ⁊ iō in cauſā agentē que deficere nō pōt
reduci nō pōt. malū aūt pene incidit ex defectu mate
rie: qḋ ſic pꝫ ordinē iuſtitie iuſtus iudex in ſuis ſubdi
tis ponere intendit: ille ordo nō pōt in peccāte recipi:
niſi ſm ꝙ ꝑ defectū aliquē punitur. ⁊ ideo q̄ꝫuis defe
ctus ille ratione cuius pena malū dicitˀ a iudice inte
tus non ſit: ſꝫ ordo iuſtitie: tm̄ iuſtus iudex pene actor
dīr ſꝫ ꝙ pena ordinatū qd dicit. ⁊ ita penaꝝ de⁹ actor
eſt. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ q̄ꝫuis actōis turpis de⁹ non
ſit cā ſm ꝙ deformitati ſubſtat: ē tm̄ cā eius ſm ꝙ actō
q̄dam ē. ⁊ ideo ēt pōt dici cā eius: qḋ per illā actionē
effectū ē. ¶ Ad quartū dōꝫ: ꝙ pena nō iclinat ad ma
lū culpe directe ꝑ modū habit⁹ ⁊ diſpōnis: ſꝫ indire-
cte inq̄ꝫtū per penam priuatˀ aliqd quo qs a culpa re
trahebatˀ. ⁊ hoc nō ē incōueniēs: vt dicatur de⁹ ſub-
trahere illḋ quo qs a culpa cōſeruabatˀ immunis. ſ. gr̄a.
¶ Ad quintū dōm. ꝙ q̄ꝫuis corruptio gr̄e in ſe malū
ſit: tm̄ ꝙ iſte q gr̄a indignus ē gr̄a ꝑuetˀ: bonū ⁊ iuſtum
eſt ⁊ hoc modo a deo eſt ordinātē.

Ad ſcdm ſic ꝓceditˀ. vr̄ ꝙ malū per pri⁹ dicatˀ
a de pena q̄ꝫ de culpa. Bonuꝫ enī cū ſit in oib⁹
generib⁹ ꝑ pri⁹ ē in ſubſtātia q̄ꝫ i aliis: vt ex ꝑ
mo ethi. pꝫ. ſed malum pene priuat bonum quod eſt
in ſubſtācia: ſic mors q̄ quedā pena eſt ꝑfectionē ſub-
ſtantialē priuat. ſed malum culpe eſt malū in actione
ergo per prius malum dicitˀ de pena q̄ꝫ de culpa.
¶ Pre. perfectio ſcda q̄ ē opatio deſcēdit a ꝑfectiōe
ꝓma q̄ ē forma. ſꝫ ſupra dictū ē ꝙ pena opponitˀ ꝑfe-
ctioni prime. culpa aūt ꝑfectōi ſcde q̄ ē opatio. ḡ ma-
lum per prius inuenitur in pena q̄ꝫ in culpa.
¶ Pre. ſicut ſe habet premium ad meritum: ita ſe
habet pena ad culpam. ſed premium eſt magis bonū
⁊ per prius q̄ꝫ meritum. ergo ⁊ pena eſt magis malū

q̄ culpa. ſed id qđ eſt prius in his que ſm prius ⁊ po ſterius dicūtur: etiam maxime dicitur ſicut ignis maxime calidus. vnde quod primum eſt: eſt illud qđ magis dicitur: vt ex ſecūdo methaphy. patet. ergo per prius dicitur malū de pena q̄ de culpa. ¶ Ad idē: Sicut bonum in eo ꝙ bonū deſideratur: ita malum in eo ꝙ malum vitatur. ſed illud propter quod deſideratur aliquid eſt magis bonū. ergo illud propter quod vitatur aliquid eſt magis malum. ſed culpa vitatur propter penam. ergo pena eſt magis malum q̄ culpa: ⁊ ſic idem quod prius. ¶ Preterea. vt ſupra dixit Augu. malū dicitur aliquid: q2 nocet. ergo cui verius conuenit ratio nocumenti verius conuenit ratio mali: ſed verius conuenit pene q̄ culpe: q2 verius eſt quod per eſſentiam dicitur q̄ quod per ꝑticipationem denominatur: ſicut albedo verius dicit naturam albedinis q̄ album pena autem ipſum nocumentum: ſed culpa nocens denominatiue dicitur. ergo ⁊ ratio mali per prius inuenitur in pena q̄ in culpa. ¶ Contra. cauſa precedit cauſatum: ſed malum culpe eſt cauſa mali pene. ergo prius eſt malū culpe q̄ pene. ¶ Preterea. Dyonyſius dicit quarto capitulo de diuinis nominib9. ꝙ puniri non eſt malū: ſed fieri pena dignū non autem aliquis efficitur pena dignus niſi per culpam. ergo magis proprie culpa malū dicitur q̄ pena. ¶ Reſpondeo dđ: ꝙ malū ꝑ prius de culpa dicitur q̄ de pena: ⁊ magis culpe q̄ pene ratio mali conuenit: cuius ratio aſſignatur a quibuſdam ex parte boni quod per malum priuatur. dicunt enim ꝙ per culpam ſeparatur aliquis a fine vltimo quod eſt ſummū bonū in quo primo ratio boni inuenitur. vnde ⁊ in malo quod ab ipſo ſeꝑat primo inuenitur ratio mali in pena autē conſequenter que bonū nature cauſate priuat quod eſt a ſūmo bono deductū. ſed iſta ratio videtur inſufficiens: q2 culpa ⁊ pena non differunt ſm illud bonū qđ per vtrunq̄ priuatur: quia illud idem bonum quod actiue culpa ꝑuatur eſt illud cuius paſſiua priuatio pena quedam eſt. vnde ⁊ ſubtractio gratie per quā anima deo cōiungitur: ⁊ carētia viſionis diuine pene quedā ſunt: ſed ratio aſſignata non tangit niſi penas corporales vnde non eſt vniuerſalis. ⁊ ideo huiuſmodi rationē oportet aliter inuenire ex propria ratione culpe: ⁊ ex propria ratione pene. Sciendū eſt igitur ꝙ ratio boni a fine ſumitur vt ex ſecūdo metha. patet: finis aūt eſt perfectio agentis inquantū eſt agens eo ꝙ finis mouet agentē ad operandū. vnde finis: ⁊ etiā obliquatio a fine per prius comparatur ad agens q̄ ad paciens. ⁊ ideo illud malū quod rationē mali habet ſm ꝙ ab operante eſt propinquius ſe habet ad finē q̄ illud malū quod per actū operantis in aliquo paciente inducitur. vnde prior eſt receſſus a fine in culpa que rationem mali habet ſm ꝙ ab oꝑante q̄ in pena que rōne mali hꝫ ſecundū ꝙ in paciente efficitur defectus quidam per aliquam actionē vel eiuſdem vl' alterius. eiuſdē vt pene que conſequuntur ſtatī ex actu peccati: ſicut per actum culpe ſequitur ſubtractio gratie in peccante: ⁊ per prius eſt inordinatio actus qui eſt a peccante inquantum eſt agens rationem mali habens q̄ ipſa ſubtractio gratie: que eſt malum pene. per actionē autē alterius: ſicut pena que infligitur peccatori per actū iudicis. ¶ Ad primū ergo dicendū ꝙ intenſio vel remiſſio alicuius poteſt eſſe dupliciter. vel per ſe vel per accidens. ꝑ ſe quando eſt intenſio ſm id quod ad naturam rei ꝑtinet. per accidens autē quando dicitur magis ⁊ minus: non ſecundū magnitudinē que propria eſt rei q̄ dicitur maior vel minor. ſed ſm magnitudinē alteri9 ſicut albedo dicitur maior vel ꝓpter intenſionē ꝑncipiorū albedinis vel propter magnitudinē ſuperficiei: ita etiam magnitudo poteſt attendi in malo vel ſꝫ rationē propriā mali vel ſꝫ rationē boni quod priuatur per malū ⁊ illa eſt eſſentialior malo que per ſe eſt q̄ que per accidēs ⁊ ſꝫ hoc dico ꝙ per ſe loquendo non dicitur prius vel poſterius malū ſꝫ ꝙ per ipſū prius ⁊ poſterius bonum priuatur. ſꝫ ſm ꝙ per prius rationē mali participat que eſt in recedendo a fine. Unde non oportet ꝙ malū pene ꝑ qđ bonū ſubſtātiale priuatur ſit magis malū ſimpliciter: vel per prius q̄ malū culpe quod eſt in actione.
¶ Ad ſecundū dicendū: ꝙ perfectio prima ſe habꝫ in duplici ordine ad operationē: q2 ordinatio terminatur ad perfectionē primā. ⁊ ideo operatio a perfectione prima elicitur. Et ſimiliter etiā eſt de priuatione perfectionis prime. pena aūt nominat priuationē perfectionis prime ſm ꝙ ad eā operatio terminatur: q2 pena dicit effectū culpe. ⁊ ideo non oportꝫ ꝙ culpa per poſterius malū dicatur. ¶ Ad tertium dicendū: ꝙ ſicut premiū ē ordinatiuū meriti: ita ⁊ pena eſt ordinatiua culpe. vnde vtrunq̄. ſ. premiū ⁊ pena quandā bonitatē habent ex hoc ꝙ ordinatiū eſt. vnde non oportꝫ ꝙ ſi premiū eſt magis bonū ꝙ pena ſit magis malum: ſed minus iniuſtū habet aliquā ꝑmixtionē boni. ¶ Ad quartū dđm: ꝙ culpa eſt ꝓpter ſe vitanda etiā ſi nulla pena ſequeretur. vnde virtuoſus plus culpā q̄ penā fugit: ad quē oportet menſurare actus aliorum hominū: vt philoſophus in tertio ethi. dicit. ¶ Ad quintū dđꝫ: ꝙ quicqd inuenitur in cauſa ⁊ cauſato: per prius eſt in cauſa q̄ in cauſato vnde cū hoc nocumentū quod ē pena ſit per culpā inductum ratio nocuitatis prius inuenitur in culpa q̄ in pena: q̄uis pena ſit ipſm nocumentū: q2 hoc ipſum ꝙ pena nocumētū ē: a nocuitate culpe procedit. Nō q2 non ſit actio vel voluntas ⁊c. Iſtud incōuenienter dicitur. cōſtat eni ꝙ actio iniuſtū eſt actio nō ſeparat a vero eſſe: ſed inquantū ē inordinata. Unde ꝙ peccatum dicatur nihil: non eſt ratione actionis: ſed ratione inordinationis: Hic de ſubſtantijs atq̄ naturis ⁊c. Ex hoc non plus habetur niſi ꝙ ſubſtātia ⁊ natura vno modo accepta differunt ab actione bona ⁊ mala: ⁊ hoc verum eſt. Opera diaboli que vicia dicuntur ⁊c. dicuntur non eſſe res ex ea parte qua habent ꝙ vicia ſunt. ſ. ex parte priuationis. Sunt ergo alique res quibus homines ⁊c. Uerū eſt ſed non eis homines mali ſunt inquantū ſunt res: ſed inquantū alicui priuationi ſubſiſtunt. Nō ergo mirum ſi deus dicitur ⁊c. Iſta obiectio nulla eſt: q2 eius quod nihil eſt poteſt aliquid eſſe cauſa non quidē directe agēdo ſed remouendo prohibens: ſicut claudens feneſtram facit tenebras que nihil ſunt dum remouet lucem ꝙ tenebras prohibebat. ita etiam ⁊ priuationem aliquam que pena eſt deus efficere poteſt: q̄uis illa priuatio nihil ſit non prebendo illud quod priuationem prohibebat: ſicut nec prebendo gratiam cauſat priuationem gratie. ſed illum defectum prout i͂ eo ratio culpe conſiſtit non cauſare poteſt deus vt dictum eſt. Bonorum iſti ſubintelligi volunt ⁊c. Iſta reſpōſio nulla eſt: quia non minus eſt verum: quia omne ens eſt a primo ente: q̄ omne bonū eſt a primo bono. vnde in quocunq̄ inuenitur natura entis: inueni-

tur natura boni. ⁊ ideo õpz omne ens abſolute a deo
eſſe. Iniquitas quippe ipſa nõ eſt ſubſtantia ⁊c. Hic
accipit Augu. ſubãm nõ ꝑut ſignificat rem primi pre
dicamenti: ſed ꝑut ſignificat eẽntiam rei in quocũqz
genere exiſtentis. Iniquitas. n. ex parte defect⁹: vñ
iniquitatis rationez habet: eſſentia caret. Si autem
acciperet ſubſtantiam ſm ꝙ ſignificat predicamentũ
primum equaliter: verum eſſet ꝙ iuſtitia non ẽ ſuba:
ſicut ꝙ iniquitas non eſt ſubſtantia.

Diſtin. Trigeſimaoctaua.

De volũtate ⁊ fine ex quo ⁊ ipa iudicatˀ.

Sſt predicta de voluntate ⁊
eius fine diſſerendum ẽ
Sciendum igitur eſt ꝙ ex fine
ſuo: vt ait Augu. volũtas co-
gnoſcitur: vtrum recta an praua
ſit. finis aũt bone volũtatis be
atitudo eſt: vita eterna deus ipſe. Male vero
finis ẽ aliud. ſ. mala delectatio vl' aliqd aliud ĩ
quo ñ dz volũtas quieſcere. Finẽ bonũ inſi
nuat propheta dicẽs. Vidi finem omnis cõ
ſumationis ⁊c. Charitas ergo cui⁹ latũ mã-
datum eſt: finis quidez omnis cõſumationis
eſt. i. omnis bone voluntatis ⁊ actionis: ad
quam omne preceptũ referendũz eſt: Vñ Au
gu. in enche. Omnia precepta diuina referũ
tur ad charitatez: de qua dicit Apoſtol⁹. pre
cepti finis eſt charitas de corde puro ⁊ cõſci
entia bona ⁊ fide non ficta. Omnis itaqz pre
cepti finis charitas ẽ. i. ad charitatẽ referˀ om
ne preceptum: qđ vero ita fit: vel timore pene
vel aliqua intentiõe carnali: vt nõ referatur ad
charitatẽ que eſt dilectio dei ⁊ proximi: non
dum fit quẽadmodum fieri oportet: q̃uis fie-
ri videatur. Tunc eniz recte fiunt que mãdat
deus: ⁊ que conſilio monet: cũ referũˀ ad di
lectionez dei ⁊ proximi. His verbis apertiſ-
ſime inſinuatur quis ſit rectus voluntatis fi
nis ſiue actionis. ſ. charitas que ⁊ deus eſt vt
ſupra oſtendimus.

Qđ deus eſt finis oĩs bone actiõis: quia
charitas eſt. nec tñ. ſ. ſ. ſed ⁊ chriſtus ⁊ pater.
nec hi ſũt tres fines: ſed vnus.

q Ui ergo charitatez ſibi ponit finem:
deum ſibi ponit finem. Unde ⁊ chri
ſtum finem legis ad iuſtitiã dicit apo
ſtolus eẽ omni credẽti. ⁊ recte dĩ xp̃s finis le
gis ad iuſtitiã. qꝛ vt ait Aug. in l. b. ſniaꝝ pro
ſperi. ĩ xp̃o lex iuſtitie nõ cõſumitur ſed imple
tur. Ois. n. perfectio ex ipo eſt: vltra quẽ non
eſt quo ſpes ſe extẽdat. Finis fideliũ xp̃s eſt.
ad quem cum peruenerit currentis intentio:
non habet quo poſſit amplius inuenire. ſed
habet in quo debeat permanere. Finis ergo
rectus atqz ſupremus deus eſt pr̃. ſ. ⁊ filius ⁊
. ſ. ſ. neqz hi tres ſunt tres fines: ſed vnus finis
qꝛ nõ tres dii: ſed vnus deus.

Qđ omnes bone voluntates vnum habẽt
finem: ⁊ tamen quedam bone diuerſos fines
ſortiuntur.

s Ed queritur vtrum oẽs bone volun
tates vnum tñ habeant finem. đ hoc
Aug. in li. xi. de tri. ita ait. Alie atqz
alie volũtates ſuos ꝓprios fines habent: qui
tamẽ referunˀ ad finem illius voluntatis qua
beate viuere volumus: ⁊ ad eã ꝑuenire vitam
que nõ referatur ad aliud ſed amãti per ſe ipa
ſufficiat: quemadmodum volũtas vidẽdi finẽ
habet viſionez ⁊ volũtas videndi feneſtraz fi
nem hz feneſtre viſionez. Altera vero eſt volũ
tas per feneſtrã videndi trãſeũtes: cui⁹ certe fi
nis eſt tranſeuntiũ viſio. Ad quod ẽt p̃dicte
referũtur volũtates. Itez recte ſũt volũtates
⁊ oẽs ſibimet religate: ſi bona eſt illa ad quam
cũcte referũtur: ſi ãt praua eſt: praue ſũt oẽs.
⁊ iõ rectaꝝ volũtatum cõnexio iter qđdam eſt
ãſcẽdentiũz ad beatitudinez: qđ certis velut
paſſ. bus agiˀ. Prauaꝝ ãt ⁊ diſtortaꝝ volũ
tarum implicatio: vĩculum eſt quo alligabiˀ
qui hoc agit: vt ꝓiiciatur in tenebras exterio
res. his auctoritatuz teſtimõiis euidẽter mõ-
ſtraˀ plures ĩ fidelibus eſſe volũtates rectas ꝓ
prios ac diuerſos fines hñtes: ⁊ tñ vnum cũ
deniqz: qꝛ oẽs referũtur ad vnũz qui eſt finis
finium: de quo paulo ante diximus: ita eõ-
uerſo forte eſt ⁊ in malis.

Quedã huic ſnĩe videnˀ aduerſari

v Erũtamen huic ſnĩe q̃ dictũ eſt fide-
liũ quaſdaz rectas volũtates fines di
uerſos ſortiri: ⁊ tamen ad vnũz refer
ri. vĩ obuiare qđ alibi Aug. monet: ne. ſ. no-
bis duos fines cõſtituamus: ita iquiens, i li.
de ſermõe domini i mõte. Nõ debem⁹ ideo
euãgelizare vt mãducemus: ſz iõ mãducare vt
euãgelizem⁹: vt cib⁹ nõ ſit bonũ qđ appetiˀ:
neceſſariũ qđ adiiciˀ vt illud ipleaˀ. Querite
primũ regnũ dei: ⁊ hec oĩa adiicienˀ vobis.
nõ dixit primũ querite regnũ dei: ⁊ deide q̃
rite iſta q̃uis ſint neceſſaria. ſz ait: hec omnia
adiicienˀ vobis. i. hec cõſequẽtur: ſi illa quera
tis ne cũ iſta q̃ritis illinc auertamini. aut ne
duos fines cõſtituatis vt ⁊ regnum ꝓpter ſe
appetatis ⁊ iſta necĩa pp illud. ergo pp regnũ
dei tñ debem⁹ oĩa opari: nõ ſolã: vel cum re
gno dei mercedẽ tpalẽ meditari. Ecce hic ap-
te dicit ne duos fines nobis ꝯſtituam⁹: ſed
vnũz tñ. i. regnũz dei: cũz ſupra dixerit bõaſ
voluntates alias ⁊ alias ꝓpos habere fines.

Hic oſtenditur quomodo licet videat̃ nõ repugnent predicta.

Ec aũt ſibi non repugnare aīaduertit: qui verbis ꝑmiſſis ſimplici oculo diligẽter intendit qui cũ dixit ne duos fines nobis ꝯſtituamus: ſed oīa ꝓꝑ regnũ dei faciamus ipſe ꝑmiſit ꝙ debemus mãducare vt euãgelizemus. Cũ aũt hoc ita facim⁹ actiõis illius finẽ euãgeliũ ꝯſtituimus. ſ; et hũc finem ad regnũ dei referimus. Mãducamus enī ꝓꝑ euãgeliũ. ⁊ mãducamus ⁊ euãgelizamus propter regnũ. Duos ergo fines ĩ mãducãdo nobis cõſtituimus. ſed iſta faciẽtes: nũqd peccamus? abſit. Nam ⁊ ipſe ſic facere ſuadet ſi diligenter eius verba inſpiciamus. Cũ ergo ait: ne duos fines nobis cõſtituamus: fines in diuerſa tendentes intelligi voluit. ſ. quorum alter ad alterũ nõ referatur. Ita ⁊ cum dicit propter regnum dei oīa tãtũ agenda: ne cum ipſo mercedem temporalem meditandam: ita intelligendum eſt: vt nõ appetẽdo mediteinur cum regno mercedem tẽporalem: ita ꝙ non propter regnum: ſed propter ſe: vt. ſ. regnũ ꝓꝑ ſe appetatur: ⁊ iſta propter illud ſicut ipſe docet. Si enim petimus vitam eternam: petimuſq; etiam temporalia a deo. ſi ea petimus propter vitam eternã: nõ offendimus. neq; ſiniſtra tunc ſcit quid faciat dextera: quia mercedem temporalem non propter ſe meditamur: ſed propter regnũ dei vt ſit leua ſub capite ⁊ dextera in amplexu. Alioquin ſi hec temporalia propter ſe quereimus ſicut eterna: miſcet̃ dextere ſiniſtra. Ideoq; cum dominus dixerit. Attendite ne iuſticiam veſtram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis: alibi ait. Sic luceãt opera veſtra bona coraꝫ hominibus: vt glorifi. p. v. qui in cel. eſt. propter deum ergo oīa faciẽda ſunt vt omnia que facimus omniumq; fines ad euꝫ referamus.

De differentia voluntatis intentionis ⁊ finis.

Olet etiam queri quid diſtet īter voluntatem ⁊ ītẽtionẽ ac finẽ. Ad qd̃ dici poteſt: īter volũtatẽ ⁊ finẽ certo atq; euidẽti mõ diſtingui: quia volũtas ẽ: qua volumus aliquid. Finis vero volũtatis eſt: vel illud qd̃ volumus per quod impletur ipſa volũtas: vel potius aliud propter quod illud volumus. Intẽtio vero interdũ pro volũtate: interdũ ꝓ fine volũtatis accipit̃: que diligẽs acpius lector in ſcriptura: vbi hec occurrerint diſcernere ſtudeat. finis aũt volũtatis ẽ delectatio bona vel mala: ad quã nitit̃ qſq; ꝑuenir̃ Unde Aug. ſuꝑ illũ locũ pſalmi. Scrutans corda ⁊ renes deus: ſic ait. Deus ſolus ſcrutat̃ corda. i. qd̃ quiſq; cogitat ⁊ renes. i. quod queq; delectat. Quia finis cure ⁊ cogitatiõis ẽ delectatio. ad quã cura ⁊ cogitatiõe nitit̃ qſq; peruenire. ⁊ paulopoſt. opera noſtra q̃ ſunt in dictis ⁊ factis poſſunt homines videre: ſ; quo animo fiant: ⁊ quo venire cupiant: ſolus deus videt: qui cũ videt cor eſſe in celo ⁊ nõ delectari nos in carne ſed in domino. i. cuꝫ bone ſunt cogitationes ⁊ earuꝫ fines dirigit iuſtum. Idem ſuper alterius pſalmi locum illum. ſ. In laqueo iſto quem abſ. comp. ẽ. pes. e. dic. pes anime amor eſt. qui ſi prauus eſt: dicitur cupiditas vel libido. ſi rectus. dicitur charitas. eo mouetur anima quaſi ad locuꝫ quo tendit. i. ad delectationem bonã vel malam: quo ſe perueniſſe per amorem letatur. Finis ergo voluntatis vt premiſſum eſt: dicitur ⁊ illud quod volumus: ⁊ illud propẽ quod volumus: ⁊ intentio ad illud reſpicit ꝓpter quod volumus: ⁊ voluntas ad illud qd̃ volumus. Ut verbi gratia. Si velim eſurientem reficere: vt habeam vitam eternam. Uoluntas eſt qua volo reficere eſurientem: cuius finis ẽ refectio eſurientis. Intentio vero qua ſic ad vitam peruenire volo. Finis autem ſupremus eſt ipſa vita ad quem ⁊ alius finis refertur.

An alia intentio ſit voluntas.

ſ Ed queritur vtrum ⁊ intentio talis ſit voluntas. ⁊ ſi voluntas eſt: an in hoc opere ſit vna atq; eadem voluntas qua volo habere vitam eternaꝫ: ⁊ qua volo reficere eſurientem. Uidetur nempe talis intentio eſſe voluntas: vt enim voluntas eſt qua volo reficere pauperem: ita ⁊ uoluntas ẽ qua per iſtud volo habere vitam: ⁊ alia quidẽ uidetur eſſe uoluntas qua uolo habere uitaꝫ: ⁊ alia qua pauperi ſubuenire uolo: ſed iſta ad illam re ertur. Nam ⁊ ſi hoc ita placet ut i eo cum aliqua delectatione uolũtas acquieſcat: nonduꝫ tamen eſt illud quo tenditur. ſed hoc ad illud refertur: ut illud putetur tamquam patria ciuis. Iſtud uero tamquam refectio uel manſio uiatoris. ⁊ ſunt iſte uoluntates affectus ſiue mot⁹ menti: quib⁹ quaſi greſſib⁹ ⁊ paſſib⁹ tenditur ad patriam. Sicut ergo altera ẽ uolũtas uidẽdi feneſtras ut ſupra docẽte Aug. didicim⁹: altera q̃ ex iſta nectit̃ uolũtas per feneſtras uidẽdi trãſeuntes: ita nõnullis alia uidetur eſſe uolũtas elemoſinas dãdi pauperi: alia uoluntas habendi uitam. alij

autem putant ꝙ vna ſit voluntas ⁊ hic ⁊ ibi.
ſed propter ſubiectorum multiplicitatem di
uerſitas memoratur voluntatum. Ceterum
quodlibet horum verum ſit illud nulli in am
biguum venit quin voluntas ex ſuo fine pen
ſetur: vtrum ſit recta: an praua: peccatum an
gratia: ⁊ quin nomine intentionis aliquádo
finis: aliquando voluntas intelligatur.

Oſt predicta de volũtate eiuſqꝫ fine ⁊c.
Poſtqꝫ determinauit de actibus in qui
p bus peccatũ cõſiſtit in generali inquirens
vtrũ inquantũ ſunt act⁹ ſint boni ⁊ a deo.
Hic determinat de ipſis actib⁹ in ſpãli.
Et qꝛ peccatũ cõſiſtit ĩ actu interiori ⁊ ẽt exteriori iõ
diuiditur hec pars in duas. In prima determinat ꝺ
actu iterio:i volũtatis. In ſcḋa ꝺ actu exteriori .xl. di
Poſt h de actibus adiciendũ ⁊c. Prima in duas.
In prima determinat de actu volũtatis oñdens. vñ
in eo ſit rectitudo ⁊ pctũ qꝛ ex fine. In ſcḋa inquirit
quõ in volũtate poſſit eẽ viciũ. xxxix. diſt. Hic oritur
queſtio ſatis neceſſaria. Prima in duas. In prima
oñdit ꝙ rectitudo volũtatis eſt ex intentõe finis. In
ſcḋa determinat de volũtate per comparationẽ ad
intentionem ⁊ finẽ. ibi. Solet queri quid diſtet ⁊c.
Prima in duas. In prima oñdit ꝙ bonarum volun-
tatũ eſt vnus finis ex quo rectitudinẽ habent. In ſe
cunda inquirit vtrum ille vnus finis ſit tñ rectaruꝫ
voluntatum finis: an ẽt poſſint eẽ alii fines. ibi. Sed
queritur vtrũ omnes bone volũtates ⁊c. Circa p̊-
mũ duo facit. Primo ponit ꝙ caritas ẽ finis bonarũ
volũtatũ. Secũdo oñdit ꝙ cũ hoc fine deus ẽ finis
. ibi. Qui vero caritatẽ ſibi ponit finẽ ⁊c. Sꝫ queriẽ
vtrum omnes bone voluntates ⁊c. Hic inquirit vtꝝ
poſſint eſſe plures fines rectarum voluntatum. Et
diuiditur in tres. In prima determinat veritatem.
In ſecunda ponit obiectionẽ in contrariũ ibi. Verum
tamen huic ſententie qua dictũ eſt ⁊c. In tertia de-
terminat eam. ibi. h autem nõ ſibi repugnare ⁊c. So
let etiam queri ⁊c. Hic determinat de volũtate per
comparationem ad intentionem ⁊ finem. Circa hoc
duo facit. Primo ponit dictam comparationeꝫ. Se
cundo inquirit etiam vtrum intentio poſſit dici vo-
luntas: ⁊ an intentio ſit idem actus cum ea volunta-
te que communiter voluntas dicitur. ibi. Sed querĩ
tur vtrum ⁊ intentio talis ⁊c. ℂ Hic quinqꝫ querun
tur. Primo vtrum omnium rectarum voluntatuꝫ ſit
tñ vnus finis. Secundo quis ſit ille. Tertio quid ẽ
intentio. Quarto ſi ſit eadem voluntas que eſt de fi-
ne que dicitur intentio: ⁊ que de his que ſũt ad finẽ:
que communiter voluntas dicitur. Quinto: ſi ex fine
voluntas habet bonitatem.

D primum ſic proceditur. videtur ꝙ rectaꝝ
a voluntatũ non ſit tñ vnus finis. Caritas. n.
qua deum diligimus deus nõ eſt vt in primo
lib. oſtenſum eſt. ſed rectarum voluntatum finis ẽ ꝺs
⁊ etiam caritas vt in littera oſtenditur ꝗ ergo recte
volũtates nõ in vnum finẽ tendunt. ℂ Pre. vbi in
uenitur gradus in referendo res ad finẽ: ibi nõ ẽ vn⁹
finis: ſed in tribus perſonis inuenitur gradus dũ cõ-
ſideratur relatio rerum ad finẽ. vnde Hylarius di-
cit. Caput omnium filius eſt: caput aũt filii deus eſt ⁊
ad vnum deũ oia h gradu referunẽ. cũ igiẽ vnaque-
qꝫ triũ perſonaꝝ rectaꝝ volũtatũ ſit finis: vt i littera
diciẽ: vñ ꝙ recte volũtates ĩ plures fines tẽdant.
ℂ Pre. ſicut res naturales hñt ſpẽꝫ a forma: ita res
morales hñt ſpẽm a fine. vñ ⁊ ſm finẽ recte vel pra-
ue ſũt vt in lr̃a diciẽ: ſed reꝝ naturaliũ nõ ẽ vna for-
ma: ergo nec actuũ moraliũ erit vnus finis ad quem
dirigi debeãt. ℂ Pre. illḋ eſt finis actiõis ꝓpter qḋ
actio fit: ſꝫ vnuſqſqꝫ agẽs cogitat i agẽdo de eo ꝓpter
qḋ agit: cũ igiẽ multi rectas. actões agẽtes actu ꝺ ꝺo
nõ cogitẽt: videẽ ꝙ nõ oium rectaꝝ actionũ finis ſit
de⁹: ⁊ ita diuerſaꝝ erũt diuerſi fines ſm ꝙ agẽtiũ ſũt
diuerſe cogitatões de fine. ℂ Pre. illḋ fine quo nõ
fieret aliqd ẽ ꝓpter qḋ fit illḋ: ſꝫ multi ſũt q opa ſpũa-
lia non facerent: niſi quedaꝫ temporalia conſequerẽ
tur. ergo illa temporalia que conſequi querunt: ſunt
finis opeꝝ eoꝝ ⁊ voluntatũ: ⁊ tñ nõ dñr in hoc pecca
re: qꝛ vt Apl's dicit. i. Cor. ix. Debet in ſpe qui arat
arare loquens ad litteram in caſu iſto. ergo p̃ter deũ
⁊ caritatẽ rectarum voluntatum põt eẽ alius finis: ⁊
ita nõ omnes recte voluntates in vnũ tendũt. ℂ Cõ
tra. oĩs volũtas ꝗ in diuerſa tendit diuiſa ẽ ĩ plura:
ſꝫ rectũ cor diuiſũ nõ ẽ: ſꝫ vnitũ vñ Oſee. x. diuiſũ eſt
cor eoꝝ ⁊ nõ iteribũt. g̃ recti cordis ẽ vn⁹ finis vltim⁹
ℂ Pre. rõ boni ẽ ex fine. g̃ vbi ẽ ſũmũ bonũ ibi eſt fi-
nis vltim⁹. ſꝫ ſũmũ bonũ ẽ vnũ tñ vt ſupra di. iii. ꝓba
tũ ẽ. ergo rectaꝝ volũtatũ eſt vnus finis vltimus.
ℂ Rñdeo dḋ: ꝙ eodẽ ordine res referuntur in finẽ:
quo ꝓcedunt a principio eo ꝙ agens vnuſquiſqꝫ or
dinat effectũ ſuũ in finẽ aliquem. ⁊ iõ ſm ordinẽ agen
tium eſt ordo finiũ. In progreſſu autem reruꝫ a prin
cipio inuenitur vnum reꝝ principiũ p̊mũ qḋ cõe ẽ oĩ
uꝫ ſub quo inueniunẽ alia principia propria ꝗ ĩ diuer
ſis ſunt diuerſa: ita etiã in referẽdo res ad finẽ inue-
nitur vltimus finis oĩbus cõis qui eſt vltimus finis
ſed inueniuntur diuerſi fines proprii ſm diuerſitatẽ
entium. bonum enim inuenitur in rebus ſm duplicẽ
ordinem vt in. xi. metha. dicitur. ſ. ſm ordinem vni⁹
rei ad rem aliam qui ordo ſimilis eſt ordini quem p-
tes exercitus adinuicem habent: ⁊ aliꝰs eſt ordo re-
rum ad finem vltimum. q. ſ. eſt ſimilis ordini exerci
tus ad bonum ducis. ⁊ qꝛ res referuntur in finem vl
timum cõmunem mediante fine proprio: ideo ſꝫ di
uerſitatem finis proprii efficitur diuerſa relatio reꝝ
ad finem vltimum. Sic ergo dḋ eſt: ꝙ ſicut rerũ om
nium vnus eſt finis vltimus. ſ. deus ita ⁊ volunta-
tum omnium eſt vnus vltimus finis. ſ. deus: nihilo
minus tamen ſunt alii fines proximi: ⁊ ſi ſm illos fi-
nes ſeruatur debita relatio voluntatis in finem vlti
mum erit recta voluntas: ſi autẽ non: erit peruerſa.
debita autem non erit peruerſa: debita auteꝫ relatio
voluntatis ad finem vltimum ſaluatur: ſm illum fi-
nem quo voluntas nata eſt vltimum finem partici-
pare in quo diſtinguitur a rebus aliis quo alio mo-
do vltimum finem participant: ⁊ hec eſt caritas vel
beatitudo. ⁊ ideo non ſolum deus: ſed etiam caritas
finis eſt omnium rectarum voluntatum. ℂ Ad pri-
mum ergo dicendum: ꝙ charitas non eſt finis vlti-
mus: cum non ſit finis cõmunis quem omnia deſide
rant: ſed eſt finis proprius voluntatis per quem per
tingit ad finem vltimum. ⁊ ideo non ſequitur eẽ plu
res fines vltimos. ℂ Ad ſecundum dicenduꝫ: ꝙ pa
ter ⁊ filius ⁊ ſpirituſſanctus ſunt vnus finis vltimuſ
vt in littera dicitur eo ꝙ vnicuiqꝫ eorum conuenit
ratio finis ſm ꝙ quilibet eſt ſummum bonum: ⁊ hi
tres non tria: ſed vnum ſummum bonum ſunt. Vn-

de hoc quod Hylarius dicit. omnia h gradu ꝛc. Intelligendum eſt gradū eſſe in reditione creaturarum ad ultimū: nō autē inter filium ꝛ patrē iter quos, vt Hiero. dicit nullus eſt gradus. Si tamē nomen gradus large p ordine accipiatur: ſic inter patrem ꝛ filium eſt gradus. i. ordo principii ad illum qui eſt de principio: non autem finis ꝛ eius qd eſt ad finem. ¶ Ad tertiū dōz: ꝙ actus morales nō ſpecificantur a fine vltimo ſed a finibus proximis. hi autē plures diuerſorum ſunt ſicut ꝛ fines naturales ſunt plures. ¶ Ad quartū dōm: ꝙ ad h ꝙ alicuius actiōis finis ſit deus vel charitas: nō oportet ꝙ agēdo illā actionē aliquis de deo vel charitate cogitet: nec iteꝝ ſufficit ꝙ aliquis in habitu tantū deum ꝛ charitatē hēat q: ſic ēt actum venialis peccati aliqs in deū ordinaret: qd falſum eſt, ſed oportet ꝙ pri⁹ fuerit cogitatio de fine qui eſt charitas ꝛ deus: ꝛ ꝙ rōnes ſequentes in hunc finē ordinauerit: ita ꝙ rectitudo illius ordinatōis in actionibus ſequentibus ſaluetur: vt patet i exemplo: qd Auic. ponit de artifice q ſi dū opus ſuū exerceret ſemper de regula artis cogitaret: multum in opere impediretur: ſed ſicut prius excogitauit per regulas artis: ita poſt modū operat: ꝛ ſic in opere ei⁹ rectitudo artis ſaluatur. ¶ Ad quintum dōm ꝙ non oportet illd ſine quo nō fieret aliquid eſſe h ꝑpter qd fit. omne. n. illud qd ad actionē exigitur: eſt illud ſine quo actio non fieret ſicut inſtrumēta: nec tā ꝑpter inſtrumenta fit actio: ita ēt ꝛ qui in operibus ſpūalib⁹ tēporalia querunt: nō querunt ea tanꝙ finem actionis primū vel remotum: quia minus bonum non poteſt eſſe finis maioris: ſed querunt ea ad ſubſtentamentū nature ꝛ conditionis ſue: vt ſic debite opera ſpiritualia exercere poſſint.

a D ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ finis cōis rectarum voluntatum ꝛ vnus nō poſſit eſſe charitas vel beatitudo. nihil enim quod eſt citra finem vltimum eſt vn⁹ finis communis omnibus. ſed charitas eſt citra finem vltimum. ſ. deum ꝛ ſimiliter etiam beatitudo ꝛ bona delectatio ꝛ huiuſmodi. ergo huiuſmodi nō poſſunt eē finis communis rectarum voluntatum. ¶ Pre. nihil poteſt eſſe finis quod non eſt deſideratum: nec poteſt aliquid deſideratum eſſe quod occultum eſt. Cum igitur beatitudo occulta ſit: q: Iſ. lxiiii. dr. Oculus nō vidit ds abſq te ꝛc. videtur ꝙ beatitudo nō poſſit eſſe finis rectaꝝ voluntatum. ¶ Pre. corporale bonū nō eſt finis ſpiritualis boni: cū finis ſemper ſit melior eo qd eſt ad finem: ſed vita eterna videtur qddam corporale nominare. ſ. eternam coniunctionem noſtre aīe ad corpus. ergo vita eterna non eſt finis ſpiritualium operum. ¶ Pre. nullus finis habetur ante id quod eſt ad finē: cū per ea que ſunt ad finē i finē deueniatur. ſed charitas ante actus meritorios habet. ergo charitas non eſt finis rectorum operum. ¶ Pre. opus dicitur rectum ſcdm ꝙ eſt aliqua virtute informatum: ſed ſicut actus informatur charitate: ita etiā aliis virtutib⁹. ergo ſicut charitas ponitur finis: ita ꝛ alie virtutes fines dici debent. ¶ Pre. bonū ſimpliciter nō ordinatur vt ad finem ad id quod eſt bonum huic: quia quod ſimpliciter bonum eſt melius eſt. ſed operatio eſt bonum per ſe: delectatio autem eſt huic bonum. ſ. operanti: ꝛ ſic recta operatio eſt melior delectatione. ergo recta operatio non ordinatur ad delectationē ſicut ad finē. ¶ Contra. finis ſine quo non poteſt eſſe coniunctio ad finem vltimum: oportet eē intentum ſicut finis communis: ſed ſine charitate et beatitudine ꝛ huiuſmodi non poteſt eſſe cōiunctio voluntatis hominis ad finem vltimum qui deus eſt. ergo iſta omnia rationem finis communis habēt.

¶ Reſpondeo dō: ꝙ ſicut dictum eſt ꝙuis omnium rerum ſit vnus finis vltimus: ſicut vnum principiū primum: tamen vnicuiq rei debetur finis proprius: ſicut ꝛ principium proprium: ita vt ſicut ea que ſunt vnius generis communicant in vno principio proprio illius generis: ita cōmunicent in vno fine qui quidem eſt communis omnibus que ſunt in illo genere: non tamen omnibus rebus nec poteſt eſſe debita relatio alicuius rei ad finem vltimum: niſi mediante fine qui ſuo generi debetur. finis autē proprius vniuſcuiuſq rei per quem in finem vltimum ordinatur eſt ſua propria operatio. vnde ꝛ finis rationalis nature per quem ordinatur in finem proprium eſt perfecta operatio que eſt propria nature illi. ſed perfectio operationis in tribus conſiſtit. ſ. in obiecto: habitu ꝛ delectatione: ꝙto enim obiectum eſt altius tanto operatio in illud tendens eſt pulchrior ꝛ perfectior. vnde ex obiecto operatio perfectionem habet: ꝛ ex nobiliſſimo obiecto altiſſimam perfectionem. Similiter etiam operatio perfecta non eſt niſi ex habitu: vnde quanto habitus eſt perfectior ꝛ operatio perfectior erit: ꝛ operatio perfectiſſima ab habitu nobiliſſimo erit. Similiter vt dicit philoſophus in decimo ethi. delectatio perficit operationem: ſicut pulchritudo iuuentutem: eſt enim ſicut quidam decor operationis ipſa delectatio. ꝛ ideo oportet ꝙ aliquod iſtorum: ſicut finis communis rectarum voluntatum aſſignetur. Ipſa autem operatio perfecta beatitudo eſt. obiectū autem altiſſimum deus eſt. Habitus autē perfectiſſimus charitas eſt: delectatio autem puriſſima ꝛ ſpiritualis delectatio: vt in. x. ethi. probatur. ꝛ ideo i lēttera dicitur ꝙ deus rectarum voluntatū finis ē charitas ꝛ bona delectatio ꝛ beatitudo: ita tamen ꝙ de⁹ vltimus finis ſit ꝛ beatitudo charitatem ꝛ delectationem complectens ſit ſicut finis ſub fine coniungēs vltimo fini cum operatio in obiectum tendat: nec ē recta relatio voluntatis in deum niſi mediantibus his tribus. ¶ Ad primum ergo dōz: ꝙ finis qui eſt citra finem vltimum non eſt finis communis omnibus rebus: ſed poteſt eſſe communis in aliquo genere: ꝛ ita eſt de beatitudine: non enī creature irrationales ad beatitudinem peruenire poſſunt. vnde earum finis beatitudo non eſt: ſed eſt finis rationalis creature q ad eam peruenire poteſt. ¶ Ad ſecundum dōm: ꝙ ꝙuis beatitudo ſit occulta quantum ad ſubſtantiam: tamen ratio beatitudinis nota eſt. omnes enim per beatitudinē intelligunt quendam perfectiſſimum ſtatum. ſed in quo conſiſtat ille ſtatus perfectus vtrum in vita vel poſt vitam vel i bonis corporalibus vel ſpiritualibus ꝛ in quibus ſpiritualibus, occultum eſt. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ vita dicitur dupliciter. vno enim modo vita idem eſt quod eſſe viuentis vt in ſecundo de anima dicitur: ꝙ viuere viuentibus ē eſſe. ꝛ hoc modo vita hominis relinquitur ex coniūctione anime ad corpus: ꝛ vita eterna ex eterna cōiunctōe vtriuſq: ꝛ hoc modo vita eterna nō eſt finis rectarum voluntatum. Alio modo dicitur vita operatio rei viuentis. ꝛ hoc mō vita eterna dicitur operatio perfecta qua homines beati in eternum deū videbunt ſcdm ꝙ dicitur Jo. xvii. Hec eſt vita eterna ꝛc. ꝛ hoc modo vita eterna eſt finis rectarum volunta-

tum: ⁊ eſt idem ꝙ beatitudo. ¶ Ad quartum dōm: ꝙ charitas dupliciter poteſt conſiderari vel in habitu vel ſm ꝙ bonū eius reſultat in actu: ſicut bonitas cuiuſlibet habitus reſultat in actu ex habitu procedēte. ſi ergo accipiatur primo modo charitas ſic operatiōes recte añ infuſionē charitatis facte ordinanẜ ad charitatē vt ad finē iquātū diſponū aīaʒ charitatis iſuſe receptionē. ſʒ ſic nō intelligit hic: ſʒ itelligiẜ ſm ꝙ bonum charitatis reſultat in actu ſicut etiam philoſophus dicit in quarto ethi. ꝙ fortis operatur propter bonum fortitudinis inquantuʒ opera ſua ad finem fortitudinis refert ꝙ eſt fortiter operari. ſimiliter etiam charitatem hñs refert opera ſua in bonū charitatis quod eſt ipſa operatio ex charitate procedens. ſ. propter dilectationem dei ⁊ proximi. ¶ Ad quintum dō: ꝙ ad bonum alicuius virtutis non ordinatur niſi vel actus proprie virtutis vel actus alterius virtutis qui eſt impatus ab illa virtute: ſicut actus proprius fortitudinis ordinatur in bonuʒ fortitudinis vel etiam actus magnanimitatis qui ē tēdere in magna facienda: ⁊ ardua ſm ꝙ eſt a fortitudine īpatus: nulla autem virtus impat vniuerſaliter oibꝰ virtutibus niſi charitas que eſt mater omnium virtutum: ⁊ hʒ hītum ex obiecto proprio qđ ē ſūmū bonū In quod imediate fertur: tamen etiam ex ſbo. ſ. ex voluntate que aliis viribus impat. ⁊ ideo inter virtutes ſola charitas dr̃ cōis finis omnium rectarum voluntatum. ¶ Ad ſextum dicendum: ꝙ operatio ſimpliciter eſt melior ꝙ̄ȝ delectatio. ⁊ ideo vt medici dūt natura in ope generatiōis delectationē poſuit ne aialia ſua ſalute contenta ſalutem ſpeciei negligerent q̄ per actuʒ generationis fit. vnde delectatio propter operationem eſt: non autem delectio quālibet operationē ſequitur: ſed opationē factā. ⁊ iō ſicut operationes imperfecte ordinantur ad opationē perfectā: ita etiam ordinantur ad delectationē que perfectā opationem exornat. Vel dō ꝙ finis poteſt alicui rei attribui dupliciter vel ſm ꝙ in ſe conſideratur: ⁊ ſic operatio non eſt ad delectationeʒ: ſed econuerſo: vel ex parte eius quod in fine tendit: ⁊ ſic operatio delectatione perficitur: ⁊ propter eam eſt: ſicut propter ſuaʒ pfectionē: delectatiōes eniʒ ꝑprie: ſic in. x. ethi. dr̃ augm̄tātꝰ ꝑprias opatiōes: q: ſʒ ꝙ opans talibꝰ opationibꝰ reficitꝑ delelectatōnē eaꝝ diligētiꝰ eas exercet.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur ꝙ intentio non ſit aliquid voluntatis: q: vt in ſecundo ethi. dicitur omne quod eſt in anima vel ē paſſio vel habitus vel potentia: ſed intentio non nominat ipſam potentiam voluntatis: quia ſic omnis actus voluntatis intentio dici deberet. Similiter etiam non anime: quia habitus anime ſunt virtutes vel ſcientie: nec iterum eſt paſſio in volūtate exiſtens: quia paſſiones ſunt in ſenſitiua parte: ⁊ non in intellectiua vt in. ſeptimo phiſicorum probaẜ. ergo intentio non videtur aliquid ad voluntateʒ ptinēs. ¶ Preterea. vt in ſecūdo phiſicorū probatur ꝙ natura in ſua operatione intendit finem: ſed agens per naturam non agit per voluntatem: q: in eodeʒ libro diſtinguitur agens a propoſito contra agens a natura. ergo intentio non pertinet ad voluntatē. ¶ Preterea. Luc. ſi oculus tuus neqȝ fuerit ⁊c. glo. oculus .i. intentio: ſed eſſe oculi non competit voluntati: ſʒ magis rationi: ſimiliter etiam dirigere quod intentioniꝰ attribuitur rationis eſt. ⁊ non voluntatis. ergo intētio nō pertinet ad voluntatem: ſed ad rationem.

¶ Preterea voluntas eſt pricipiū rerum operabilium que ad practicum intellectum pertinent: ſed intentio non tantum eſt in practicis: ſed etiam in ſpeculatiuis in quibus etiam finis inuenitur. ergo intētio non pertinet ad voluntatem. ¶ Preterea. potētie non poteſt attribui voluntati niſi duplex actus vel qui conuenit ſibi per ſe vel qui conuenit ſibi in ordine ad aliam potentiam: ſed intentio non poteſt eē actus voluntatis per ſe conſideratę: q: nō denominatur a voluntate actus autem qui eſt alicuius potētie per ſe denominatur ab ipa: ſicut itelligere ab itellectu ſimiliter etiam non eſt actus eius ſm ordineʒ ad rationem: q: ſic actus eius eſt eligere vt ſupra dictuʒ eſt. ergo intentio nullo modo eſt actus voluntatis.

¶ Contra. Meritū ⁊ demeritum in ſola volūtate cōſtitutū eſt: ſed ſm intentionē precipue attēdiẜ meritū ⁊ demerituʒ. ergo intentio ad voluntatem pertinet. ¶ Pre. vt in littera dicitur: intentio eſt de fine. finis aūt habet rationem boni: cum igitur bonū ad voluntatem pertineat q: eſt obiectum eius: videtur ꝙ intentio voluntatis ſit. ¶ Reſpondeo dō: ꝙ ex ipſo nomine intentionis poteſt accipi ad quam potentiaʒ pertineat. Intendere enim dicitur quaſi in aliud tendere. Intendere autem in aliquid eſt illius potentie ad quam pertinet proſequi ⁊ fugere aliquid. hoc aūt eſt appetitus ⁊ voluntas: non autem intellectus: ſed verum eſt ꝙ intellectus practicus diciẜ aliquid đ fugiendo ⁊ proſequendo: vt in tertio de anima dicitur vnde iudicium fuge ⁊ proſecutionis ad intellectum practicum pertinet: non autem ipſa proſecutio ⁊ fuga Intellectus aūt ſpeculatiuus neqȝ fugit aut proſeqtur: neqȝ etiam aliquid de fugiendo ⁊ proſequando dicit ⁊ iō intentio non eſt actꝰ cognoſcitiue ſʒ appetitiue. Per hȃt ꝙ dr̃ ī aliqd tēdere ipoꝛtaẜ q̄dā diſtātia illiꝰ ī qđ aliqd tendit. ⁊ iō qñ appetitꝰ ferẜ imediate ī aliqd nō dr̃ eē itētio illiꝰ ſiue h̄ ſit finis vltimus: ſiue ſit aliqd ad finē vltimū. ſʒ qñ p vnū qđ vult ī aliđ peruenire nititur illiꝰ ī qđ pueniꝛe nitiẜ: dr̃ eē ītētio. h̄ aūt ē finis. ꝑpter qđ intētio dr̃ eſſe de fine: nō ſm ꝙ volūtas in finē abſolute fertur: ſʒ ſm ꝙ ex eo ꝙ eſt ad finem in finē tendit. vnde intentio in ratione ſua ordinē quendā vniꝰ ad alterū iportat. Ordo āt vniꝰ ad alterum: nō ē niſi per itellectū cuiꝰ ē ordinare. ſed in quibuſdam intellectus ordinans appetitum ī finē ē ꝯiunctꝰ ipſi appetitui ſicut ī hōībꝰ itellectū: vt in hoīe ⁊ ī angelo. In quibuſdā aūt intellectꝰ ordinās ē ſeparatus: ſicut ī naturalibꝰ q̄ dirigūẜ ī finē ab itellectu nām iſtituēte ⁊ finē ſibi p̄ſignāte: appetitus aūt intellectui ꝯiunctus volūtas dr̃: ſed appetitus ab itellectu ſeparatus ē appetitus ſenſibilis ⁊ naturalis: q̄uis āt cuiuſlibet hoꝝ appetituū itētio cōis ſit p prius tñ ī voluntate inuenitur que ab intellectu ꝯiuncto in finē dirigiẜ. ⁊ iō itētio p̄mo ⁊ p ſe actū volūtatis noīat ſm ꝙ in ea eſt vis intellectus ordinātis. ¶ Ad p̄mū ergo dō ꝙ in paſſiōe itelligiẜ ēt opatio q: opatiōes aie paſſiones ēt q̄dā ſunt: q: intelligere ē qđdā pati: ⁊ ſentire vel ēt intelligiẜ in habitu opatio q p̄ncipiū opatiōis ē: vel q: opatio nō ſignificaẜ: vt in aia exiſtens: ſʒ vt ab aia egrediēs. ¶ Ad ſecūdū dō: ꝙ naturalia q̄uis nō hēant volūtatē tñ itēdūt aliqd p appetitū naturalē ſm ꝙ dirigūẜ ī finē ſuū ab itellectu diuino nature attribuēte īclinationē ī finē q̄ iclinatio appetitꝰ naturalis dr̃. ⁊ iō nō eſt ita ꝑprie itētio ī eis ſicut in agētibus a ꝑpoſito. ¶ Ad tertiū dō: ꝙ dirigere vel eſſe oculū attribuiẜ itētioni nō ſm ꝙ eſt actꝰ voluntatis

ſimplr̃ ſ; ſm ꝙ vis rõnis ordinãtis in voluntate ma
net. ¶ Ad quartū dõm: ꝙ cum volũtas mouet om
nes potentias in actus ſuos: non ſolum eſt reſpectu
eorum que ad practicū intellectū pertinẽt: ſed ēt eoꝝ
que ad ſpeculatiuum: ſicut .n. homo vult ambulare:
vel aliqd huiuſmodi facere. ita etiã vult conſidera-
re ⁊ veritatem qõnis alicuius inuenire. ¶ Ad quin
tum dõm: ꝙ intentio non eſt actus voluntatis abſo-
lute: ſed in ordine ad rationem actum volũtatis or
dinantem: ſed ratio põt ordinare actū volũtatis du-
pliciter vel ſm ꝙ voluntas eſt de fine: ⁊ ſic actus vo
luntatis in ordine ad rationem eſt intentio: vel ſ; ꝙ
ē de his que ſunt ad finem. ⁊ ſic actus voluntatis in
ordine ad rationem eſt electio.

D quartum ſic proceditur. videtur ꝙ nõ ſit
a vnus actus volũtatis qui eſt de fine ⁊ de eo
quod ē ad finem. Actus enim omnes diſtin-
guuntur ſm obiecta: vt ſecundo de aĩa dicitur. Fi-
nis vero ⁊ qđ eſt ad finem ſunt diuerſa obiecta. ergo
⁊ motus voluntatis ſunt diuerſi qui i ea feruntur.
¶ Pre. non eſt idem in ſpecie motus qui eſt ad vlti
timum terminum: ⁊ q eſt ad mediū: vt in .x. ethi. dici
tur. Sicut q eſt ad nigredinē ⁊ qui ē ad palloꝛem ab
albedine. ſed illud qđ eſt ad finem ē ſicut mediū ꝑ qđ
itur in finem quaſi in vltimum terminum. ergo non
ē idem motus volũtatis q eſt finis ⁊ eius qđ ē ad fi-
nem. ¶ Pre. actus volũtatis ſeqtur actū; itellect⁹
ſed non eadē ē cogitatio de fine ⁊ de eo qđ eſt ad finē
ergo nec idem voluntas motus. ¶ Pre. ꝯtraria nõ
poſſũt eidem ſimul in eſſe. ſed in eo qui vult dare ele
moſynam ꝓpter vanam gloriam voluntas que eſt fi
nis eſt mala: ⁊ que ē eius qđ ē ad finem ē bona. ergo
nõ eſt idē actus voluntatis vtrobiq;. ¶ Cõtra. phs
dicit: vbi vnum ꝓpter alterum: ibi vnum tm̃. ſed il-
lud qđ ē ad finem deſideratur propter finem. ergo
vnum deſiderium eſt finis: ⁊ eius qđ eſt ad finem.
¶ Pre. non contingit potentiã eſſe in duobus acti-
bus ſimul: ſed ſimul aliqs vult finem: ⁊ illđ qđ eſt ad
finem. ergo nõ eſt alius mot⁹ volũtatis q ē in vtrũq;
¶ Reſpõdeo dđ: ꝙ qñ aliqd dicitur ſm relatiõe ad
alteꝝ põt dupliciter cõſiderari: vel ſm ꝙ ē res q̃da;
in ſe abſolute. ⁊ ſic nõ ē eadē cõſideratio ei⁹ ⁊ illi⁹ ad
qđ dicitur: ſ; diuiſim vtrũq; cõſideraẽ. vel ſm ꝙ ad
alterũ dicitur. ⁊ hoc mõ eadē ē ꝯſideratio vtriuſq;:
q: q nouit vnũ relatiuoꝝ nouit ⁊ reliquũ: ſicut in ꝑdi-
camẽtis diciẽ: ſicut ſi aliqs cõſiderat imaginem ꝓut
imago ē alicuius rei: eadē cõſideratio erit imaginis
⁊ eius cuius ē imago. Si aũt conſideretur imago in-
q̃tum ē res quedã: vt figura depicta in lapide: alia
ꝯſideratio erit imaginis ⁊ ei⁹ cui⁹ ē imago. ita ēt di-
co de eo qđ ē ad finē. q: q̃dã ſũt q̃ querũẽ ꝓpter finē:
q̃ nihilominus hñt in ſe vnde deſidereẽ: ⁊ in talia põt
volũtas ferri dupliciter: vel ſm ꝙ ea ꝓpter aliud q̃
rit: ⁊ ſic idē ē act⁹ volũtatis q ē in finē: ⁊ in illđ qđ eſt
ad finē. vel ſm ꝙ ipa ſunt q̃dã res ꝑ ſe deſiderabiles
⁊ ſic ē alia volũtas de vtroq;. ſ; q̃dã ſũt q̃ nõ deſide-
rãẽ niſi in relatõe ad finē vt ſectio ⁊ vſtio q̃ in ſe mala
ſũt: ⁊ in talib⁹ nũq̃ differt mot⁹ voluntatis ſm ꝙ vo-
luntas fertur in iſta ⁊ in finē eoꝝ. q: i ea volũtas nõ
ferẽ: niſi prout ꝯſidereñẽ ſub relatione ad finem.
¶ Ad primũ ergo dõm: ꝙ finis ⁊ id qđ ē ad finem i-
quantũ huiuſmodi cõſideratum nõ ſũt diuerſa obie-
cta: ſed vnũ obiectũ in quo finis ſicut formale eſt: q̃ſi
rõ q̃dam volēdi: ſed id qđ ē ad finē ē ſicut materiale

ſicut ēt lumē ⁊ color ſunt vnum obiectum. ¶ Ad ſcđ;
dõm: ꝙ qñ volũtas fertur i eo qđ ē ad finē ꝓut eſt ad
finem: id qđ eſt ad finē nõ eſt termin⁹ ei⁹. ⁊ iõ non o;
ꝙ ſint ibi duo motus ſicut eſt etiam vnus motus cõ-
tinuus qui de extremo in extremum per media tran-
ſit: niſi medio vt termino in medio quieſcendo vtaẽ.
¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ ēt cogitatio de eo quod ē ad fi-
nē ꝓut cõſideratur in ordine ad finem: ē eadē cu; co
gitatione finis: nõ aũt cogitatio de eo qđ eſt ad finē:
vt ē res q̃dã: ⁊ ſilr̃ nature volũtas. ¶ Ad quartum
dõm: ꝙ cũ aliqs vult dare elemoſynã ꝓpter inane;
gloriam h̃ eſt vnus actus voluntatis: ⁊ hic actus to
tus malus eſt: ſ; nunq̃ ad omne id quod in eo eſt ma
liciam habeat. vnus enim particularis defectus ſuf
ficit ad h̃ ꝙ aliquid ſimpliciter malum dicatur. ſ; ve
rum eſt ꝙ ſi vellet hoc: quod eſt dare elemoſynam vt
rem quandam nõ in ordinē ad talem finem: actus ille
volũtatis eſſet bonus ⁊ eſſet alius actus voluntatis
ab eo ꝙ vult vanam gloriam.

D quintum ſic proceditur. videtur ꝙ volũ-
a tas nõ ſit iudicãda recta ex fine. Cõtingit .n.
aliqđ malũ ꝓpter bonu; velle: ſicut qui vult
furari vt elemoſynas det. ſ; talis volũtas mala eſt:
⁊ tñ finis volũtatis eſt bonus. ergo ex fine nõ iudica-
tur rectitudo volũtatis. ¶ Pre cõtingit ꝙ aliqs fa-
ciat aliquid paruũ intendēs magnum facere: ſic ali-
quis dans obolum ſi intendat habere tantã mercedē
ſicut ſi daret centũ marchas: non aũt ſequitur ꝙ tan-
tum bonum faciat q̃tum eſt finis quē intendit. ergo
ex fine nõ menſuratur rectitudo volũtatis. ¶ Pre.
omnia bonũ appetũt: vt diciẽ in primo ethi. ſi igitur
volũtas dicēda eſt recta ex volũtate finis: omnis vo
luntas erit bona. ¶ Pre. ad h̃ ꝙ aliqd bonũ dicatur
o; ꝙ oĩa perficiẽtia rem in bonitate cõcurrãt. q: bonũ
ẽẽ ex vna ⁊ tota cã: vt Dio. dicit. ſ; bonitas actus cã-
tur ex habitu: ex circũſtãtiis ⁊ ex fine. ergo nõ poteſt
ſufficiēter ex fine iudicari voluntatis rectitudo.
¶ Pre. ex eodē indicaẽ rectitudo alicuius actus ex
quo menſuratur bonitas ei⁹. ſed bonitas actus preci
pue que ē in virtute merēdi: menſuratur ex radice q̃
eſt habitus actum eliciens. ergo rectitudo volunta-
tis potius indicatur ex habitu qui eſt principium ac-
tus q̃; ex fine. ¶ Contra. omnis motus recipit ſpe-
ciem ex termino. ſed terminus actus voluntatis eſt
finis. ergo ex bonitate finis iudicandus eſt bonus ac
tus voluntatis. ¶ Preterea. actus recipit ſpeciem
a forma agentis. vnde ſecundum diuerſas formas
diuerſificantur actiones in ſpecie: ſicut calefacere et
infrigidare. ſed forma voluntatis eſt finis: quod eſt
appetibile ſicut intelligibile eſt forma intellectus.
ergo ſecundum bonitatem ⁊ maliciam finis dicitur
actus voluntatis bonus ⁊ malus. ¶ Reſpondeo di
cendo: ꝙ actus voluntatis poteſt ferri in finem du-
pliciter: vel immediate in ipſum fine;: ⁊ ſic actus vo
luntatis manifeſte bonitatem ⁊ maliciam ex fine ha
bet. quia velle bonum finem eſt bonum. ⁊ velle malũ
finem eſt malum. bonitas enim finis non depende-
ret vlterius ex aliquo alio: ſicut bonitas eius quod
eſt ad finem dependet ex fine. ⁊ talis actus proprie
dicitur voluntas finis vt velle beatitudinem. Alio
modo fertur actus in finem mediante eo quod eſt
ad finem: ⁊ hoc proprie dicitur intendere finem: et
tunc diſtinguendum eſt. quia in malis abſolute di-
cendum eſt ꝙ actus habet maliciam ex fine: quia ſi

finis intentus eſt malus volũtas mala eſt: quantum
cũq; ſit bonũ illud qḋ ad talẽ finẽ ordinat̃ eo ꝙ vnꝰ
ꝑticularis defectus ſufficit ad malitiã: i bonis aũt di
ſtinguẽdũ ẽ: q: aut loquimur de fine volẽtis aut ḋ fi-
ne actus volũtatis. Et dr̃ finis volẽtis quẽ volens
ſibi ꝑſtituit: ⁊ tũc nõ ſequit̃ ſi finis ẽ bonus ꝙ volũtaſ
ſit bona: q: pōt eẽ id qḋ ẽ volitũ maliũ: ⁊ vnum tantũ
ſufficit ad malitiam voluntatis: ſiue finis: ſiue voli-
tũ ſit malum: ⁊ ꝗuis. vno mō ſit idẽ actus volũtatiſ
qui fertur in finem: ⁊ in id quod eſt ad finem: tamẽ in
tentio nominat illum actum ſm ordinem actus ad fi
nem: ſed voluntas nominat actum eundem ſm ordi
nem ad obiectum proximum quod in finem ordinat̃
⁊ ideo in tali caſu voluntas eſt mala: ſed intentio bo
na finis autem dr̃ ad quem actus proportionatus ẽ:
⁊ ita etiam ſi finis eſt bonus: ⁊ actus bonus: q: actus
malus non eſt proportionatus ad finem bonum. vn
de dicit philoſophus in quinto ethi. de hiis qui per
malos actus bonos fines, conſequi intendunt ꝙ que
runt ſortiri finem inconuenienti medio: ſicut eniz nõ
quelibet natura eſt diſpoſita ad quãlibet formam nec
quodlibet inſtrumentum ad quõlibet effectuz nec qḋ
libet medium ad quãlibet concluſionem: ita nec qui-
libet actus ad quẽlibet finem. ¶ Ad primuz ergo dḋ
ꝙ quando aliquis vult malum propter bonum illud
bonum non eſt finis actus voluntatis ſm ſe conſide-
rati: ſed eſt finis a volente inordinate preſtitutus: ⁊
ħ etiam modo dḋ eſt ad ſecundum: q: in malis ſim-
pliciter tenet ꝙ quantum malum quis intendit tãtũ
peccat: in bonis autez nõ tenet ſi intelligatur de fine
volentis: ſed ſolum ſi intelligatur de fine actus.
¶ Ad tertium dicendũ: ꝙ ꝗuis omnis voluntas bo
num appetat non tamen appetit ſemper quod eſt ue
re ſibi bonum: ſed id quod eſt apparens bonum: ⁊ ꝗ
uis omnis homo beatitudinem appetat non tñ que-
rit eam in eo vbi eſt vera beatitudo: ſed vbi non eſt.
⁊ ideo nititur ad eam peruenire non per rectam viã
⁊ propter hoc non oportet ꝙ omnis voluntas ſit bo-
na. ¶ Ad quartum dicenduz: ꝙ ex circumſtantiis di
citur actus bonus ſm ꝙ circumſtantie faciunt actuz
proportionatum ad finem debitum. ⁊ ideo principa
liter bonitas actus ex fine pendet. ¶ Ad quintũ dḋ
ꝙ in habitu includitur rectitudo finis: q: ad virtutẽ
vt philoſophus in ſecundo ethi. dicit exigunt̃ tria.
primus quidem ſi ſit ſciens: deinde ſi volens propter
bonum in quo includitur ordo ad finez: tertium ſi fir
me ⁊ immutabiliter operatur. ⁊ ideo ſi bonitas actus
procedat ex habitu nõ remouetur quin iudicetur ex
fine. ¶ Itẽ recte ſunt volũtates ⁊c. Hic intelligẽdũ
eſt ſi referatur ad rectam voluntatem quaſi ex ſe or
dinate ad illam: ita ꝙ recta voluntas ſit finis actus
voluntatis: ⁊ non tantum agentis vt dictuz eſt. Nõ
debemus ideo euãgelizare vt manducemus. Iſtud
ſimpliciter verum eſt: q: manducare non poteſt eſſe
finis euangelizandi: nec proximus: nec vltimus: ſed
eſt queſitum ab euangelizante ad facultatem euãge
lizandi conſeruandam. ⁊ ideo magiſter infra in ſolu
lutione ħ verbum non exponit. Finis vero volunta
tis eſt vel illud ⁊c. q: omne bonuz rationem finis ha
bet bonum autem obiectum eſt voluntatis: ideo qḋli
bet volitum quod eſt obiectum voluntatis finis po
teſt dici: ſed magis dicitur finis proprie illud i qḋ vl
timo voluntas tendit: q: ħ eſt ab ea primo volitũ. et
ideo in tertio ethi. dicitur ꝙ voluntas eſt finis elec-
tio vero eorum que ſunt ad finem. Intentio includit
⁊c. Intentio proprie loquendo actũ volũtatis ſigni
ficat vt dictum eſt: ſed finem non ſignificat niſi mate
rialiter nomen ſumatur vt. ſ. ſumatur intentio pro re
intenta ſicut ⁊ fides ſumitur pro re credita. finis ve-
ro voluntatis ⁊c. Delectatio dicitur bona que cõſe-
quitur operationem bonã ⁊ mala que conſequit̃ ma
lam vt ex. x. ethi. patet. Intentio ad illud reſpicit ꝑ
quod volumus ⁊c. Intentio enim includit actuz rõ-
nis. ⁊ ideo reſpicit ad id ad quod aliquid ordinatuz
eſt: ſed voluntas nominat actum voluntatis abſolu
te cuius non eſt ordinare vel conferre. ⁊ ideo reſpi-
cit ad in quod imediate fertur. Et alia quidem vide
tur voluntas ⁊c. quõ ſit eadem: ⁊ quõ alia dictum ẽ
vnde vtraq; opinio ſm aliquid veritatem habz.

Diſtin. Trigeſimanona.

**Cũ volũtas ſit de his que naturaliter hõ
habet: quare peccatum fore dicatur: cũ nul-
lum aliud naturale peccatum ſit.**

b

Hic aũt oritur qõ ſatiſ neceſſa-
ria ex ſupioribꝰ cãm tra-
hens. dictũ ẽ. n. ſupra uolũtatez
ineſſe naturaliter hominĩ: ſicut
itellectꝰ ⁊ memoria. q̃ aũt homi
ni naturalia ſunt quãtũcũq; uicient̃: bona tñ
eſſe nõ deſinũt. Quã nõ ualet uiciũ bonitatẽ
in qua deꝰ eaz fecit penitꝰ cõſumere. ut uerbi
gratia. Intellectꝰ uel rõ ⁊ ingeniũ ac memo
ria: ⁊ ſi uiciiſ ⁊ peccatiſ obnubilent̃ ⁊ corrũ-
pant̃: bona tñ ſunt: nec peccata noiant̃. Sic
Aug. de rõne q̃ eſt imago dei i qua facti ſu-
mꝰ euidenter oſtendit in. xv li. de tri. Hec ẽ i
quit imago i qua hoĩes ſunt creati: qua cete-
riſ aialibꝰ ꝑſunt: que creatura in rebꝰ creatiſ
excellentiſſima: cũ a deo iuſtificat̃: a deformi
forma in formoſaz mutatur formã. Erat enĩ
ẽt inter uicia natura bona. hec aũt imago rõ
eſt uel itellectuſ. Cũ ergo uolũtaſ de natura
libuſ ſit: quare ipſa nõ ſemꝑ bonũ eſt: ⁊ ſi ali-
qñ uiciiſ ſubiaceat. Ad hoc facile rñdent qui
dicũt oia que ſunt iquãtuz ſunt bona eſſe: q:
⁊ ipſaz uolũtatẽ iquãtũ eſt uel iquãtũ uolun-
taſ eſt ut ſupra poſuimus: bonũ eſſe aſſerunt.
ſed iquãtũ inordinata eſt: mala eſt ⁊ peccatuz
ubi pōt abeiſ rõnabilit̃ q̃ri. ſi uolũtaſ iquãtũ
inordinata eſt: peccatũ eſt: q̃re ergo itellectuſ
rõ ⁊ igeniũ: ⁊ huiuſmodi cũ iordinata ſint pec
cata nõ ſunt. Inordinata uero ſunt: ſicut uo-
luntaſ: cuz ad rectuz finem ñ tendunt: eorũq;
actuſ ꝑuaricatiões exiſtunt. Ad qḋ illi dicũt
uoluntatiſ noie aliqñ uim. ſ. naturalem poten-
tiã uolendi: aliqñ actum ipſiuſ uiſ ſignificari.
Viſ ãt ipa iſita aie naturaliter nunq̃ peccatũ
eſt. ſicut nec vis memorãdi, vel intelligendi. ſz

actus huius uis q ⁊ uoluntas dr̄:tunc pec/
catum eſt quādo inordinatus eſt.

Quare actus voluntatis ſit peccatū ſi ac
tus aliarum potentiarū nō ſunt peccata.

Adhuc queritur quare huius natura
a lis potentie actus peccatū ſit:ſi alia
rum potentiarum actus peccata non ſunt.ſ.
potētie memorādi:cuiꝰ actus ē memorare.et
potentie intelligendi:cuius actus eſt intelli/
gere.Ad quod ipſi dicunt quia alterius gene
ris eſt actus ille voluntatis ꝙ actus memo/
rie vel intellectus.Hic enim actus eſt ad ali/
qd adipiſcendum vel non admittendum.qui
non poteſt eſſe de malis quin ſit malus.Uel
le enim mala:malum eſt.ſed intelliger vel me
morare mala:malum non eſt:quamuis eorū
quidam etiam hos actus eſſe malos interdū
aſſerant non improbe.memorat enim inter/
dum quis malum vt faciat:⁊ querit intellige/
re vtrum vt ſciat impugnare. Ecce qualiter
ſoluitur premiſſa queſtio ab his q tradūt om
nia eſſe bona inquantum ſunt. qui vero di/
cunt voluntates malas peccata eſſe: ⁊ nullo
modo bona:breuius reſpondent dicētes ac/
tum volūtatis nō eſſe de naturalibus:ſed vī
ipſā ⁊ potētiā volēdi que ſemper bonū eſt:⁊
i oībus:cū etiā ſit i paruulis i quibus non
dum eſt actus eius.

Quomodo intelligendum ſit illud.ho/
mo etiam qui ſeruus eſt peccati naturaliter
vult bonum.

Reterea queri ſolet quomodo intel/
p ligendum ſit quod ait Ambro.expo
nens illud verbum apoſtoli nō enim
quod volo illud ago:ſ; quod nolo illud facio
Dicit enī ꝙ homo ſubiectus peccato: facit
quod vult:quia naturaliter vult bonū.ſed vo
luntas hec ſemper caret effectu:niſi gratia dei
adiuuet ⁊ liberet.ſi homo ſubiectus eſt pecca
to:vult quidem malum ⁊ operatur:qꝛ ſeruus
eſt peccati.⁊ eius voluntatem ſicut ſupra di
xit Augu.libenter facit.quomodo ergo na/
turaliter bonum vult.An eſt eadem volūtas
.i.idem motus qua libenter peccato ſeruit:⁊
qua naturaliter vult bonum. Si non eſt ea/
dem voluntas:que ergo iſtarum eſt:que cū
homo iuſtificatur:a ſeruitute peccati libera/
tur.Ut etiā ſuperius diſſeruimus gratia dei
voluntatē hominis liberat ⁊ adiuuat que vo
luntatem hominis preparat adiuuandam: et
adiuuat preparatam:ſed que eſt illa volūtas:
an illa que naturaliter vult bonum:an que li/
benter ſeruit peccato.Si tamen due ſunt vo
luntates propoſita eſt queſtio profunda:que
varia a diuerſis expoſitione determinatur.
Alij enī dicunt duos eſſe motus.vnū quo
vult bonum naturaliter.⁊ quare naturaliter:
⁊ quare naturalis dicitur:quia talis fuit mo
tus nature humane in prima creatiōe:in qua
creati ſine vicio ſumus.que ꝓprie natura di
citur.Fuit enim homo creatus in voluntate
rectus. Unde in eccleſiaſticis dogmatibus
ſcriptum eſt.Firmiſſime tene primos homi
nes bonos ⁊ rectos eſſe creatos:cum libero
arbitrio quo poſſent ſi vellent propria volū
tate peccare eoſq; nō neceſſitate:ſed propria
voluntate peccaſſe.Recte igitur dicitur ho/
mo naturaliter velle bonū:quia in bona et
recta voluntate conditus eſt. Superior enī
ſcintilla rationis:que etiam vt ait Hiero.in
Chaym non potuit extingui.bonū ſemper
vult ⁊ malum odit.Alium autem dicunt eſſe
motum mentis:quo mens relicta ſuperiorū
lege:ſubiicit ſe peccatis:eiſq; oblectatur.iſte
motus vt aiunt:anteꝙ alicui aſſit gratia:do
minatur in homine ⁊ regnat. Alterumq; de
primit motum vterq; tamen ex libero ar.eſt.
Ueniente autē gratia ille motus malus eli
ditur:⁊ alter naturaliter bonus liberatur et
adiuuatur:vt efficaciter bonū velit.ante gra
tiam vero licet naturaliter velit homo bonū
non tamen abſolute concedi oportet bonā
hēre volūtatē:ſed potius malā. Alij autē di
cunt vnam eſſe voluntatem.i.vnum motum
quo naturaliter vult homo bonum: ⁊ ex vi/
cio vult malū.eoq; delectatur:⁊ inquātū vult
bonū naturaliter bonꝰ eſt.⁊ inquantū malū
vult malus eſt.

Ic oritur qō ſatis neceſſaria ⁊c. Oſten
ſo ꝙ rectitudo volūtatis et peruerſitas
b eſt ex fine.Hic inquirit vtrum in volū
tate poſſit eſſe peruerſitas ⁊ peccatum.
Et diuiditur in partes duas.In prima
oſtendit quomodo in voluntate peccatum eſſe pōt:
⁊ qꝛ peccatum non eſt niſi ſm deuiationem ab eo ad
quod aliquid naturaliter ordinatur.In ſecunda pte
inquirit quomodo voluntas naturaliter in bonū tē
dat.ibi.Preterea queri ſolet quomodo intelligendū
ſit ⁊c.Prima diuiditur in duas.In prima mouet qō
nem.In ſecunda ponit reſponſionem.ibi.Ad h autē
facile ⁊c.Et diuididitur in duo.In prima ponit rn̄
ſionem ſm primam opinionem ſupra memoratam q̄
ponit omnia inquantū ſunt bona eſſe a deo. In ſecū
da reſpondet ſm aliam opinionem que ponit actus
peccatorū nullo modo bonos eſſe nec a deo.ibi. Qui
vero dicunt voluntates malas ⁊c.¶ Circa primū
facit tria.Primo reſpondet ad queſtionem. Secun
do obicit contra reſponſionē ⁊ ſoluit.ibi.Ubi poteſt
ab eis rationabiliter queri ⁊c.Tertio iterum contra

obiectionē ſolutionis obiectionē mouet ⁊ ſoluit. ibi.
Sed adhuc queritur quare ⁊c. Hic ē triplex queſtio
Prima quõ peccatū ſit i volūtate. Scda quõ hõ na
turaliter bonū velit. Tertia de hoc qõ dicit ꝙ ſupior
ſintilla rõnis extingui nõ põt. ℭ Circa pmū q̄runtur
duo. Primo vtrū i volūtate poſſit eē puerſitas pec-
cati. Secundo vtrum in actibus aliarum potentia-
rum poſſit eſſe peccatum.

Irca primū ſic ꝓcedit. Videt ꝙ voluntas p
e peccatū puerti nõ poſſit. Volūtas eni ad ima
ginē ptinet nec tm̄ ſm ꝙ ē potētia: ſʒ ēt vt vr
rõne actus: q: reſpectu quorūdā obiectoꝝ ſaluat rõ
pfecta ymaginis i tribus potētiis vt in primo li. iii.
di. dictū ē: potētia aūt nõ hʒ compatiõnē ad obiectuʒ
niſi mediante actu. Cū igit ymaginis bonitas p pec
catū ñ tollat: q: i imagine pertranſit hõ vt in ps. dr
vr ꝙ in voluntate nõ poſſit eſſe peccatū. ℭ Prete.
illud qõ imediate recipit influentiā a pmo fonte imu-
tabiliter tenet hoc quod influxu eſt in ipſum: ſicut ſbe
ſpūales que imediate eē a deo recipiūt eē icorruptibi
le hñt reliqua vero pp lõge diſtare a pmo nõ poſſunt
ſemp in eſſe ꝯſeruari vt in ſcdo de generatiõe dr: ſed
fons bonitatis finis eſt a quo rõ boni ſumit: cuʒ igit
volūtas imediate ferat in finē: ſicut in obiectū ſiue ēt
in finē vltimū: vr ꝙ bonitatē inamiſſibilē hēat: ⁊ ita
p peccatū vitari nõ poſſit. ℭ Prete. Jo. viii. dr. qui
facit peccatū ſeruus ē peccati: ſed ſeruitus volūtati
nõ ꝯpetit que liberrima ē: ⁊ libertatis fons: vt ſupra
dictū ē. ergo i ea peccatū eē nõ põt. ℭ Pre. defectus
peccati nõ dʒ illi iputari i quo nõ põt eē defectus ni-
ſi defectu prius in alio exñte: ſʒ in volūtate nõ põt eē
defectus niſi prius exiſtat defectus in rõe. ergo pec-
catū nõ dʒ volūtati iputari. pbatio medie. voluntas
nõ eſt niſi boni vel apparētis boni: ſʒ volūtas nõ hʒ
defectū ſm ꝙ i bonū veꝝ tēdit. ḡ ñ deficit niſi ſm ꝙ
tendit i bonū apparēs: ⁊ nõ exñs: ſed hʒ fit ſm ꝙ iudi-
ciū rõnis fallit. ḡ nõ eſt defectus i volūtate niſi prius
ſit i rõne. ℭ Pre. ſicut ſe hʒ error ad cognitiuā: ita
ſe hʒ culpa ⁊ peccatū ad appetitiuā: ſʒ vt in. iiii. me-
tha. dicitur falſitas eſt ꝓpria fantaſie que eſt cogni-
tio ſenſitiua. ergo ⁊ peccatū ē ꝓpriū appetitui ſenſiti
uo: ⁊ non itellectiuo qõ eſt volūtas. ℭ Cõtra. Aug.
dicit ꝙ volūtas ē qua peccat: ⁊ recte viuit: ſed quo
cūqʒ peccat in eo ē deformitas peccati. ergo in vo-
lūtate peccati deformitas põt eſſe. ℭ Preterea. oē
quod eſt ex nihilo vt Dam. dicit vertibile eſt in ni-
hil vel quantū ad eē vel quātū ad electionē: ſed vo
luntas creata eſt ex nihilo. ergo cū nõ ſit vertibilis i
nihil quātū ad eſſe: q: eſt ps ymaginis oʒ ꝙ ſit verti
bilis in nihil quātū ad electionē: ⁊ hoc nõ fit niſi per
peccatuʒ. ergo peccatū i volūtate eē põt. ℭ Rñdeo
dd: ꝙ nihil iputat alicui in peccatū ⁊ culpā: niſi illud
cuius cā ipſe ē: q: nõ laudamur neqʒ vituperamur niſi
ex actibus noſtris ea vero quoꝝ cā non ſumus p actū
noſtrum non ſunt. vñ cū voluntas dupliciter dicat.
ſ. volūtas potētie: ⁊ volūtas actus volūtas potentie
cū a nobis nõ fit: ſed a deo i nobis nõ põt eſſe pecca-
tū: ſed actus eius qui a nobis eſt. Sʒ ſciēdū ꝙ aliqs
actus eſt ab aliquo dupliciter. Vno mõ tā ſm ſbam
actus q̄ʒ ſm determinationē agentis ad actū: ⁊ hoc
ꝓprie i ptāte agentis eſſe dr vt ē in volūtate. Ipſa
enim ꝓpotentia volūtatis q̄ʒ in ſe ē indifferens eſt ad
plura: ſdc ꝙ determinate exeat in hunc actum vel in
illū non eſt ab alio determināte: ſed ab ipſa volunta
te: ſed in naturalibus actus progreditur ab agente: ſʒ
tamen determinatio ad hunc actum non eſt ab agen
te: ſed ab eo qui agenti inclinationem talem dedit p
quam ad hunc actum determinatum eſt. ⁊ ideo pro
priſſime actus voluntatis a voluntate eſſe dicitur.
vnde ſi aliquis defectus ſit in actu eius ipſi volun
tati in culpā ⁊ peccatū iputatur: oēm aūt voluntatē
creataʒ poſſibile ē in ſuo actu deficere qñ ex natura
ſua ē eo ꝙ ex nihilo eſt in defectū peruertibil: ⁊ ita re
linquit ꝙ in volūtate põt eē peccatū quātū ad actum
eius. ℭ Ad pmū ḡ dd: ꝙ volūtas actus nõ eſt pars
ymaginis que eſt ymago ſimilitudinis in diſtinctiõe
potētiaꝝ ꝯſiderata: q: nullius volūtatis actus ſem
per manet: cū tñ ymago ſemp pmaneat: Sʒ ꝙ yma
go in potentiis ſm quedaʒ obiecta precipue aſſigna
tur non eſt ex eo ꝙ actu in illa feratur niſi forte ſub q̄
dam confuſione vt in primo dictum eſt ꝙ aia ſemper
itelligit ſe nõ diſcernēdo vl' cogitādo aliqd de ſe: ſʒ i
quātū pſens ē ſibi: ſʒ ex eo ꝙ i illa obiecta ferri poteſt.
Sed verum eſt ꝙ ymago recreationis que non ſem
p manet poteſt quātū ad actus ⁊ habitus ꝯſiderari.
ℭ Ad ſcdm dðm: ꝙ influentia primi principii ad ſub
ſtantias quibus imediate influit eſt per operationeʒ
ipſius principii primi: ⁊ quia illa operatio defectum
habere nõ poteſt indeficienter eſſe ab eo recipiunt: ſʒ
ordo voluntatis ad finem vltimū nõ eſt per opera-
tionem finis vltimi in voluntate: ſed per operationē
voluntatis in finem tendentis: ⁊ q: voluntas defecti
bilis eſt: ideo ab iſto ordine deficere poteſt per defe
ctū ſue opatiõis ⁊ ñ p defectū finis. ℭ Ad tertiū dðʒ
ꝙ q: voluntas liberrima eſt. iõ hoc conſequit ea: vt
in ſeruitutem cogi non poſſit: non tamen ab ea exclu-
ditur qui ſeipſaʒ ſeruituti ſubiicere poſſit: quod fit qñ
voluntas in actum peccati libere cõſentit. Ad quar
tum dðm: ꝙ ille error qui eſt in ratione ſm ꝙ extimat
bonum qõ non eſt bonū: ē ſm ignorantiam electionis
vt in tertio ethi. dicitur: ⁊ hec ignorātia non cāt vo-
luntarium: q: voluntas huiuſmodi ignorātie quodā-
modo cauſa eſt dum paſſiones non cohibet que rati-
onem inextimando abſorbeat: quarum cohibitio i po-
teſtate voluntatis eſt: ⁊ ideo peccatum recte volun-
tati imputatur. ℭ Ad quintum dðm: ꝙ error vel fal-
ſitas dicitur propria fantaſie: non quia in intellectu
eſſe non poſſit: ſed q: ex errore fantaſie ⁊ imaginatio-
nis interduʒ cauſatur. ſimiliter etiam in ordinatio ap
petitus ſenſibilis peccati quod eſt in voluntate quo-
dāmodo cauſa eſt: non quidē agens ſed inducēs. vñ
phi partem inferiorē i qua ſunt anime paſſiones par
tē vicioſaʒ nominauerunt: vt dicit Aug. in libro de
ciuitate dei.

D ſcdm ſic ꝓcedit. vr ꝙ in actibꝰ aliaꝝ potē-
a tiaꝝ poſſit eē peccatū ⁊ pcipue in actu intelle
ctus. Cogitatio enim actꝰ intellectus eſt. ſed
contingit cogitando peccare. ergo in actu intellectꝰ
peccatū ꝯtingit eē. ℭ Pre. peccatū ē opatio q̄dā ꝯ-
ria opationi illi q̄ hoi ſm ꝙ hõ ē debet: q: talis opatõ
ē recta opatio cui peccatū ꝯriat. ſʒ operatio intelle-
ctus ē hois ſm ꝙ hõ ex hʒ eni hõ dr hõ ꝙ eſt intellec
tum habens: ⁊ rõnē. ergo i opatiõe intellectus conti
git eſſe peccatum. ℭ Pre. contraria nata ſunt fieri
circa ideʒ: ſed peccatū virtuti opponit. cū ergo q̄dā
virtus ſit in intellectu. ſ. intellectualis: vt patet ex
. vi. ethi. videtur ꝙ peccatum in intellectu eſſe poſ-
ſit. ℭ Preterea. infidelitas peccatum quoddam ē:
ſed infidelitas eſt in intellectu ſm ꝙ doctrine fideī
diſſentit. ergo in intellectu poteſt eſſe peccatum.

¶ Preterea.nihil prohibetur niſi peccatum:ſed q̄-
dam ſcientie ſunt prohibite vt nigromantia:⁊ huiuſ
modi:cum igitur ſcientia ſit in intellectu videtur ꝙ i
intellectu poſſit eſſe peccatum. ¶ Contra. Illud qđ
excuſat peccatum non eſt peccatum:ſed defectus q ē
in intellectu:vt ignorantia peccatum excuſat.ergo i
intellectu non contingit eſſe peccatuꝫ. ¶ Pre.illud
quod non eſt in poteſtate noſtra non eſt peccatum:ſꝫ
intelligere quodlibet non eſt in poteſtate noſtra.er-
go ſi intelligendo deficimus non peccamus. ¶ Re-
ſpondeo dđ:ꝙ cuꝫ in peccato ſit ratio mali:⁊ p̄t h ra
tio culpe vtrūqꝫ diuerſimode inuenit̄ in actu intelle
ctus:⁊ i actu volūtatꝭ:q: i actu volūtatꝭ ē malū ex obo
nō aūt in actu intellectus:velle enim mala:maluꝫ ē:
ſed intelligere mala non eſt malum.cuius ratio ſumi
poteſt ex obiecto vtriuſqꝫ.obiectum eniꝫ voluntatis
eſt bonum:ſed obiectum intellectus eſt verum:bonū
autem.⁊ malum vt in.vi.metha.dicitur ſunt in re-
bus:ſed verum:⁊ falſum ſunt in anima.⁊ ideo volū
tas per actum ſuuꝫ tendit in obiectum ſuum ſm ꝙ ſe
habet in re.⁊ ideo ex bonitate:⁊ malitia rei volūe ac
tus voluntatis eſt bonus ⁊ malus:ſed intellectus p
actum ſuum tendit in rem ſm ꝙ eſt in anima. Ratio
autem.⁊ malorum ⁊ bonorum in anima bonum eſt.⁊
ideo cognoſcere malum ⁊ bonum in ſe bonum eſt.vn
de Boetius dicit ꝙ notitia mali bono de eſſe nō po
teſt.ſed malum accidit in actum intellectus ex inde
bita proportione intellectus ad rem ex eo.ſ.ꝙ appre
hendit rem aliter eſſe q̄ꝫ ſit. Intelligere enim rē fal
ſo eſt malum.in actu intellectus:ſicut verum eſt bo-
num eius.vt dicitur in.vi.ethicorum.actus igitur
intellectus ſic malus non habet etiam eodeꝫ modo
rationeꝫ culpe:ſicut actus voluntatis qui inuenitur
ſuo modo malus:q: ratio culpe primo in actu volun
tatis inuenitur. In actibus autem intellectus ⁊ alia
rum potentiarum non niſi ſm ꝙ ſunt impati a volun
tate. Ratio enim culpe in actu deformi eſt ex hoc ꝙ
procedit ab eo qui habet dominium ſui actus.h autē
eſt in homine ſm illaꝫ potentiam que ad plura ſe ha
bet nec ad aliquod eorum determinatur niſi ex ſe ip
ſa quod tantum voluntati conuenit:potentie eniꝫ or
ganis affixe coguntur ad aliquem actum per immu-
tationem organorum ſine quibus in actum exire nō
poſſunt. Intellectus autem:q̄uis ſit potentia nō affi
xa organo:tamen cogitur ad aliquid ex ratione vel
argumento:ſine deficit ab aliquo in quod non poteſt
ex defectu demonſtratiōis ⁊ intellectualis luminis.
Voluntas autem poteſt de ſe in quodlibet quod ap-
prehenſum fuerit:nec ab eo per aliquam rationē vio
lenter prohiberi poteſt:q: cum intellectus feratur in
rem ſm ꝙ res eſt in anima prout habet rationem ue
ri indiget intellectus ad intelligendum rem aliquo
medio lumine vel demonſtratione per quod rem de
ducat in hoc qꝫ ad intelligenduꝫ ſibi ſit proportiona
ta.vnde etiam per rationem poteſt neceſſario auel-
li ne alicui rei conſentiat:ſed voluntas vt dictum ē
fertur in ſuum obiectuꝫ ſm ꝙ eſt in re.⁊ ideo oportet
vt aliquam operationem habeat in rem ad h ꝙ fiat
ſibi proportionata:vel expoliando eā a materia:vel
aliquid huiuſmodi:ſicut intellectus facit:ſed directe
in rem apprehenſam ſm ꝙ eſt fertur.⁊ ideo non pōt
deficere quin feratur in quodcūqꝫ voluerit.neqꝫ ali
quo prohibente neqꝫ per aliquem eius defectum.
¶ Ad primum ergo dicendum:ꝙ peccatum in cogi
tationibus poteſt eſſe dupliciter:vel inquantum co-
gitationes ſunt:⁊ ſic non eſt in eis niſi peccatum va
nitatis ſm ꝙ intellectus deberet occupari vtiliorib⁹
cogitationibus:⁊ occupatur inutilibus:nec h in cul-
pam imputatur niſi ſm ꝙ actus intellectus natus ē
a voluntate impari:vel inquantum cogitationes ꝑ
pter delectationem rei cogitate queruntur:⁊ ſic po-
tius eſt peccatuꝫ in delectatione rei cogitate ſm me
moriam ⁊ ſpeciem q̄ꝫ in ipſa cogitatione. Illa auteꝫ
delectatio non ēſt in intellectu:ſed in concupiſcibili
⁊ iraſcibili cuius eſt actus cogitatus.vnde tale pec-
catum reducitur ad idem genus vt fornicationis:et
homicidii in quo eſt ipſe actus peccati exterius per-
petratus. ¶ Ad ſecundum dicendum:ꝙ illa perfec
ta operatio intellectus que eſt hominis ſm ꝙ eſt ho-
mo non habet rationem meriti niſi ſm ꝙ ē a volunta
te impata:ſicut cum quis in contemplatione diuino-
rum meretur. Et ſimiliter econtrario non eſt culpa i
actu intellectus errantis:⁊ vana cogitantis niſi ſm
ꝙ actus eius eſt a voluntate impatus. ¶ Ad tertiuꝫ
dicendum:ꝙ peccatum de quo nūc loquimur qđ rōneꝫ
demeriti habet non opponitur virtuti quolibet mo-
do accepte ſeruituti ſm ꝙ eſt principium actus meri
torii ⁊ remunerabilis:q̄uis autem perfectio intelle
ctus vt ſcientia ⁊ ſapientia poſſit habere rationē vir
tutis ex hoc ſolo ꝙ perfectio intellectus eſt opus ei⁹
bonum reddens ſm ꝙ facit recte intelligere:non tñ
habet ꝙ actus eius ſit remunerabilis:⁊ meritorius
niſi ſm ꝙ eſt impatus a voluntate. ¶ Ad quartū di-
cendum:ꝙ infidelitas non eſt peccatuꝫ in intellectu
exiſtēs niſi ſm ꝙ actus intellectus eſt impatus a vo
luntate:ſic enim:⁊ fides in eo eſt:q: ſm Aug.crede-
re non poteſt homo niſi volens.ſꝫ etiam niſi homo
voluntarie omittat quod facere deberꝫ in infidelita
tem non incideret:q: ſi quod in ſe eſt faceret deus re
uelaret ſibi quod credere deberet. ¶ Ad quintuꝫ di
cendum:ꝙ artes ille non ſunt prohibite ſm ꝙ tantuꝫ
in cogitatione ſtant:ſed per accidens inquantū ſunt
occaſio peccandi ſm ꝙ notitia artis diſponit:⁊ incli-
nat ad vſum artis qui ſine peccato eſſe non poteſt:⁊
ſi etiam ipſa ſpeculatio artis peccatum dicatur:hoc
non erit niſi ex parte ſpeculātis qui aliis intendere
tenetur.ſi tamen per huiuſmodi conſiderationem ab
illis retrahatur.

d Einde queritur quomodo homo naturaliter
bonum velit. Et circa h queruntur duo. Pri
mo:vtrum homo velit bonum naturaliter.
Secundo:vtrum idem motus ſit quo homo vult bo
num naturaliter:⁊ quo vult malum.

a D primum ſic proceditur. Videtur ꝙ homo
naturaliter bonum non velit. Illud enim qđ
naturale eſt idem eſt apud omnes:ſed nō om
nes homines bonum volunt.ergo bonum velle non
eſt eis naturale. ¶ Preterea.illud quod eſt natura
le non aſſueſcimus vt in ſecūdo ethi.dicitur:ſed ho
mo per aſſuetudinem efficitur habilior ad bona vo-
lendum.ergo bonum velle non eſt homini naturale.
¶ Preterea.illud quod eſt ſm naturam ſemper eſt
in ſuo actu:⁊ ſi deficit non deficit niſi in minori parte
propter aliquod accidentale impedimentum:ſed ho
mo frequenter deficit a bona volendo.ergo non ē ſi-
bi naturale. ¶ Prete.ſm naturalia neqꝫ meremur
neqꝫ demeremur:ſed ex hoc ꝙ aliquis bona vult me
retur.ergo bona velle non eſt naturale. ¶ Preterea
illud quod eſt naturale non tollitur per peccatum:q:
data naturalia etiam in demonibus integra manent

vt Dyo. dicit: ſed per peccatū alienatur homo a vo
luntate bonorum. ergo velle bonum non eſt natura-
le. ¶ Contra Mat. quarto dicitur in glo. ꝙ virtuteſ
ſunt homini naturales. ⁊ hoc dicit philoſophus i. ſec
to ethicoꝝ: ꝙ ſm virtutes aliqs inclinatur ad bonū
volendum. ergo bonū velle eſt homini naturale.
¶ Pre. ſicut pars intellectiua perficitur in veri co
gnitione: ita pars affectiua perficitur in volūtate bo
ni. ſed cognoſcere verum eſt naturaliter deſideratū
ab omnibus: quia omnes homines natura ſcire deſi
derant. vt philoſophus dicit. ergo velle bonum ē ho
mini naturale. ¶ Reſpondeo dicēdo: ꝙ illud dici-
tur eſſe naturale alicui rei: quod conuenit ſibi ſecun-
dum conditionem ſue forme per quam in tali natura
conſtituitur: ſicut ignis naturaliter tendit ſurſum. for
ma autem per quam homo eſt homo eſt ipſa ratio ⁊ i-
tellectus. vnde in illud quod eſt conueniens ſibi ſm
rationem ⁊ intellectum naturaliter tendit. bonum au
tem cuiuſlibet virtutis eſt cōueniēs homini ſm rati
onem. quia talis bonitas eſt ex quadam commenſu-
ratione actus ad circumſtantias ⁊ finem quem ratio
facit. vnde quedam inclinationes virtutum ſiue ap
titudines preexiſtunt naturaliter in ipſa natura ratio
nali que virtutes naturales dicuntur: ⁊ etiam per ex
ercitium ⁊ deliberationem complent̄ vt in. vi. ethi.
dicitur: ideo homo naturaliter in bonum tendit. Sȝ
motus naturalis a forma progreditur ſm conditio-
nem forme. voluntas autem talis conditionis eſt: et
ratio: vt non ſint determinata ad vnū quin in aliud
flecti poſſint. ⁊ ideo ꝗuis velle bonū homini ſit na
turale nihilominus: tamen poteſt malum velle non
inquantum eſt malum: ſed inquantum extimatur bo
num. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ iſta natura-
lis inclinatio in bonum inuenitur in hominibus om
nibus: ſed quia vt dictum eſt voluntas non eſt neceſ
ſario determinata ad vnum: non oportet ꝙ omnes
actu bonum velint. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ i
clinatio voluntatis ad bonum que eſt in natura hu-
mana non eſt per aſſuetudinem: ſed habitus quo per
ficitur iſta habilitas eſt vel per conſuetudinem vel
per infuſionem. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ in illis
que ſunt determinata ad vnum ſemper ſequitur ac
tus naturalis niſi impediatur: ⁊ impedimentum con
tingit in minori parte: ſed voluntas non eſt natura
quedam determinata ad vnum: ⁊ preterea habet i-
pedimentum ſemper ſibi coniunctum. ſ. carnē repu
gnantem. vnde apoſtolus Ro. vii. inuenio aliam le
gem in membris meis ⁊c. Et ideo homo a volunta-
te boni ſimpliciter abducitur in id quod eſt apparēs
bonum. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ actus natura
lis in hiis que ſunt determinata ad vnū non poteſt
eſſe meritorius: quia tales actus voluntati non ſub
iacent: vt patet in actibus nutritiue ptis: ſed actus
illi qui imperio voluntatis ſubiacent meritorii ſunt
etiam ſi homo naturaliter ipſos velit. ¶ Ad quin-
tum dicendum: ꝙ inclinatio illa naturalis nunꝗ per
peccatum tollitur: ꝗuis habilitas vt dictum eſt ſem
per per peccatum minuatur.

Ad ſecundum ſic proceditur. videtur ꝙ ea-
a dem volūtas ſit qua homo naturaliter vult
bonum ⁊ qua vult malum. Potentia enim
rationalis ſe habet ad oppoſita: ſed voluntas que-
dam eſt rationalis potentia. ergo ſe habet ad oppo
ſita. ergo eadem eſt boni ⁊ mali. ¶ Preterea. eadē
eſt voluntas vt natura conſiderata ⁊ voluntas deli
berata: ſed voluntate vt natura conſiderata homo
vult naturaliter bona: ſed voluntate deliberata ho-
mo vult malum. ergo eadem voluntate homo vult
naturaliter bonum ⁊ malum. ¶ Preterea. liberum
arbitrium eſt quo eligitur bonum ⁊ malum vt ſupra
dictum eſt: ſed li. ar. eſt voluntas vt ex prius deter-
minatis patet. ergo eadem voluntas eſt que in bo
num naturaliter tendit: ⁊ que malum vult. ¶ Pre
terea. ſicut ſe habent verum ⁊ falſum ad cognitionē
ita bonum ⁊ malum ad affectionem. ſed eadem po-
tentia: videlicet ratio que eſt veri eſt etiā falſi. ergo
eadem voluntas que eſt boni naturaliter etiam eſt
mali. ¶ Preterea. potentia determinata ad vnum
non poteſt eſſe principium actus meritorii. ſed ſi vo-
luntas alia eſt que fertur in bonum ⁊ que in malum:
vna earum erit determinata ad bonum ⁊ alia ad ma
lum: vel ſaltem altera determinata erit: ergo neutra
earum poterit eſſe principium meriti vel demeriti.
¶ Contra. Idem non pugnat contra ſeipſum. ſed
voluntas qua homo naturaliter bonum vult impu-
gnatur per illam qua homo malum vult. ergo non
eſt vna voluntas vtraqȝ. ¶ Preterea. idē natura
liter non tendit in duo contraria. ſed bonum ⁊ malum
ſunt contraria. ergo non eſt eadem voluntas que in
bonum ⁊ malum tendit. ¶ Reſpondeo dicendo: ꝙ
illud quo aliquis bonum ⁊ malum vult poteſt tripli-
citer dici. vno modo illud principium quod eſt incli
nans ad bonum ⁊ malum: ⁊ hoc modo eſt idem quo
aliquis vult bonum ⁊ malum. quia ipſa voluntas
ſenſualitatis inclinat naturaliter idelectabile carnis
quod eſt ſibi conueniens ⁊ hominis eſt malum iquā-
tum eſt homo. Voluntas autem rationalis prout eſt
natura hominis: ſiue ꝓut conſequitur naturalem ap
prehenſionem vniuerſalium principiorum iuris eſt
que in bonum inclinat. Scdo poteſt dici quo aliquis
vult bonum vel malum illud quo quis eligit bonum
vel malum ſequendo hanc vel illam inclinationem:
⁊ ſic eſt eadem voluntas ⁊ ſic non eſt dubiū alium
eſſe actum voluntatis qua quis vult bonum vel ma
lum. Tertio modo poteſt dici ipſe actus voluntatis
quo voluntas vult bonum ⁊ quo vult malum i actu.
¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ ꝗuis potentia ra
tionalis ſit ad oppoſita: non tamen ad vtrumqȝ oppo
ſitorum equaliter ordinatur: ſed ad vnum naturali-
ter: ⁊ ad alterum ſm ꝙ a perfectione proprie nature
deficit. ⁊ ideo alia eſt voluntas que naturaliter ten
dit in bonum. ſ. voluntas rationis. ⁊ alia que natura
liter tendit in malum hominis ſm ꝙ eſt homo. ſ. vo
luntas ſenſualitatis: ⁊ precipue ſm ꝙ eſt per fomitē
corrupta. ¶ Ad ſecundum dōm: ꝙ voluntas vt de-
liberata ⁊ vt natura non differunt ſm eſſentiam po-
tentie: qꝛ naturale ⁊ deliberatorium non ſunt differē
tie voluntatis ſm ſe: ſed ſm ꝙ ſequitur iudicium ra-
tionis: quia in ratione eſt aliquid naturalit̄ cognitum
quaſi principium indemōſtrabile in opabilibꝰ: qd ſe
habet per modum finis: qꝛ i opabilibus finis habȝ lo
cum principii vt in. vi. ethi. dr̄. vn̄ illud qd finis eſt
hoīs ē naturaliter i rōne cognitū eē bonū: ⁊ appetēdū
⁊ volūtas ꝯſīs iſtā cognitionē dr̄ volūtas vt natura:
aliquid vero eſt cognitū in rōne ꝑ inquiſitionē: ita in
opatiuis ſicut in ſpeculatiuis: ⁊ vtrobiqȝ. ſ. tā in ſpe-
culatiuis ꝗ̄ operatis ꝯtingit iquirētē rationē errare
vnde voluntas que talē cognitionē rationis ſequit̄
deliberata dicitur: ⁊ in bonū ⁊ malum tendere po-
teſt: ſed non ab eodem inclinante vt dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum: ꝙ li. ar. nominat potentiã
eligentem bonum ⁊ malũ: ⁊ non illud quod ad vtrũ
qȝ inclinat. ¶ Ad quartum dicendũ: ꝙ quãuis eadẽ
ratio poſſit eſſe veri ⁊ falſi: non tamen ex eodem ha-
bet ꝙ ſit vtrinſqȝ: ſed ex virtute primorũ principio
rum que ſunt naturaliter cognita habet vt veritatẽ
cognoſcat. ex fantaſia vero habet vt falſum iudicet.
Similiter in electione volũtatis eſt rectitudo ex na
turali inclinatione cum auxilio gratie: ſȝ eſt in ea pec
catum ex corruptione inferiorum virium que in pec
catum inclinant. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ volũ
tas eſt ſm hoc determinata in vnum naturaliter tẽdẽs
ita ꝙ in alterum naturaliter non tendit non tamen ĩ
illud in quod naturaliter tẽdit de neceſſitate: ſed vo
luntarie tẽdit. vnde ⁊ poteſt illud non eligere. ſimili
ter poteſt etiam non eligere illud peccatum in quod
ſenſualitas corrupta inclinat: qꝛ inclinatio naturalis
vt dictũ eſt: ẽ ſm exigentiã nature inclinantis.

Einde queritur de ſuperiori ſcītilla rationis
d ⁊ circa hoc queruntur tria. Primo: vtrũ ſu
perior ſcintilla rationis poſſit extingui. Se-
cundo: ſuppoſito ꝙ non extinguatur vtrum conſcien
tia poſſit errare. Tertio: vtrum conſcientia errans
liget.

Ad primum ſic proceditur. Videtur ꝙ ſupe-
a rior ſcintilla rationis poſſit extingui. Error
rationis extinctio eius dicitur: qꝛ tenebre cõ
paratur: ſed hanc ſcintillam rationis contingit erra-
re: vt patet in glo. Hiero. Ezech. i. vbi preter ver
ba que in littera inducuntur paulopoſt ſubdit. hãc au
tem conſcientiam ſepe precipitari videmus. ergo ſupi-
or ſcintilla rationis poteſt extingui. ¶ Preterea. ſu
perior ſcintilla rationis videtur eſſe ſuperior ratiõis
pars: ſed ratio ſuperior poteſt peccare etiam morta
liter vt ſupradictum eſt. ergo ſcintilla iſta poteſt ex-
tingui. ¶ Preterea proprietas huiuſmodi ſcintille
eſt quãdiu manet vt malo remurmuret: ſed in hereti-
cis nihil eſt quod remurmuret in hiis peccatis que
ſm ſectam ſuam faciunt: qꝛ etiam in occiſione iuſtorũ
arbitrantur ſe obſequium preſtare deo vt dicit Jo.
xvi. ergo ſcintilla ratiõis eſt in eis extincta. ¶ Pre
terea. philoſophus dicit in. vii. ethi. ꝙ mali. ſ. q ha-
bitum vitii iam acquiſiuerunt ignorantiam finis ha
bent: ſed non poteſt fieri murmur quantum ad actũ
niſi ſm ꝙ cognoſcitur deuiatio a fine. ergo videt ꝙ i
illis quorum potentie per huiuſmodi habitus corru-
pte ſunt huiuſmodi murmur ceſſet: ⁊ ita ſcintilla ra-
tionis in eis extinguatur. ¶ Preterea. idem eſt qđ
remurmurat malo: ⁊ quod inclinat ad bonum: ſed in
dãnatis non eſt aliquid incitans eos ad bonum. ergo
nec in eis eſt aliquid remurmurans malo. ⁊ ideo ſcin
tilla rationis in eis extinguitur. ¶ Cõtra. Scintilla
rationis extingui nõ poteſt lumine intellectus rema
nente: ſed lumen intellectus nũquã ꝑ peccatũ tollitur
qꝛ lumen illud ad imaginẽ pertinet vt patȝ ex eo qđ
dicitur in ps. ſignatũ eſt ſuper nos lumen vultus ⁊c.
vbi glo. exponit de conſignatiõe imaginis. ergo ſcin
tilla rationis per peccatum non extinguitur. ¶ Pre
terea. illud quod eſt naturale per peccatũ non tollit:
ſed inclinatio ad bonum eſt homini naturalis: vt di-
ctum eſt: que eſt ſm rationis ſcintillam. ergo ſcintilla
rationis per peccatum non extinguitur. ¶ Respon-
deo dicendũ: ꝙ ſm Dyoniſium in. vii. capitulo de di. no.
diuina ſapientia coniungit principia ſecundorum vlti
mis primorum: qꝛ vt in libro de cauſis oſtenditur in
ordine creatorum oportet ꝙ conſequens precedenti
ſimiletur: nec hoc poteſt eſſe niſi ſm ꝙ aliquid parti-
cipat de perfectione eius quod quidem inferiori mo
do eſt in ſecundo ordine creaturarum quã in primo. vn
de hoc quod inferior creatura de ſimilitudine ſuperioris
participat eſt ſupremum in inferiori: ⁊ vltimum in ſupe
riori: qꝛ eſt deficientius receptum quã in ſuperiori ſit.
inter creaturas autem talis eſt ordo vt primo ſit ange
lus ⁊ ſecundo ſit rationalis anima: ⁊ qꝛ ratiõalis ani
ma corpori coniuncta eſt: ideo cognitio debita ſibi ſȝ
ſuum proprium ordinem eſt cognitio que a ſenſibili-
bus in intelligibilia procedit ⁊ non peruenit in cogni
tionem veritatis niſi inquiſitione precedẽte. ⁊ ideo
cognitio ſua rationalis dicitur: qꝛ vero angelus ſim-
pliciter incorporeus eſt: nec corpori vnitur cognitio
nature ſue debita eſt: vt ſimpliciter ſine inquiſitiõe
veritatem apprehendat propter quod intellectualis
natura nominatur. oportet ergo ꝙ in anima rationa
li que angelo in ordinem creaturarum contiguatur ſit
aliqua participatio intellectualis virtutis ſm quam
aliquam veritatem ſine inquiſitione apprehendat ſi
cut apprehenduntur prima principia naturaliter co
gnita tam in ſpeculatiuis quã etiam in operatiuis. vn
de ⁊ talis virtus intellectus vocatur ſm ꝙ eſt in ſpe
culatiuis que etiam ſm ꝙ in operatiuis eſt ſinderesis
dicitur: ⁊ hec virtus ſcintilla conuenienter dicitur ꝙ
ſicut ſcintilla ẽ modicũ quid ex igne euolans: ita hec
virtus eſt quẽdam modica participatio intellectualita
tis reſpectu eius quod de intellectualitate in angelo
eſt. ⁊ propter hoc etiaȝ ſuperior pars rationis ſcintil
la dicitur: qꝛ in natura rationali ſupremum eſt. vnde
⁊ Hiero. dicit ꝙ ꝑ aquilã ſignificat quod cetera aĩalia
in volando tranſcendit ita ⁊ hoc vt᷑ trãſcẽdit rõnabilẽ
que per hominem ſignificatur: ⁊ concupiſcibilem que
per vitulum ⁊ traſcibilem que per leonem. Sicut
aũt non contingit in ſpeculatiuis intellectum errare
circa cognitionem primorum principiorũ quin ſem
per repugnet omni ei quod contra principia dicitur
ita etiam non contingit errare in practicis in princi-
piis primis: ⁊ propter hoc dicitur ꝙ hec ſuperior ra
tionis ſcintilla que ſinderẽſis eſt extingui non po
teſt: ſed ſemper repugnat omni ei quod contra prin-
cipia naturaliter ſibi indita eſt. ¶ Ad primum er-
go dicendum: ꝙ ſicut non contingit intellectum erra
re circa principia ſm ſe conſiderata: contingit tñ er-
rare circa ea ſm ꝙ ſunt virtute in concluſionibus
per malam ratiocinationem: ita etiam lumen ſindere
ſis in ſe nũquã extinguitur: ſed ſm ꝙ deliberando de-
ducitur in concluſionem operabilis poteſt eſſe defe
ctus ſm ꝙ per impetũ delectationis ⁊ paſſionis cu
iuſcũqȝ aut etiam falſe inductionis errorem conclu-
ſio non recte ex principiis primis deducitur: ⁊ iõ nõ
dicit ꝙ ſinderesis precipitatur: ſed ꝙ conſciẽtia pre-
cipitatur que eſt concluſio vt ſupra dictum eſt. ⁊ eſt
in ea virtus ſinderesis ſicut virtus principiorum in
concluſione. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ ſindere
ſis eſt aliud a ſuperiori parte ratiõis: qꝛ eſt ſupra to
tam rationem vt Hieronimus dicit in gloſa inducta
vnde non ſequitur ꝙ ſi in ratione ſit peccatum ꝙ in
ſinderesi ſit peccatum. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ
ſicut lumẽ intellectus naturale non ſufficit in cogno
ſcendo ea que fidei ſunt: ita etiã non ſufficit in remur
murando hiis que ꝯ fidem ſunt niſi lumine fidei ad
iuncto. ⁊ ideo ſinderesis etiam in infidelibus manet
integra quantum ad lumẽ naturale: ſed qui priuato

lumine fidei excecati ſunt non remurmurat eoꝝ ſin
dereſis hiis que ꝯtra fidē ſunt. Uel dð ꝙ ſindereſiſ
ſemper remurmurat malo in vniuerſali: ſed ꝙ in he
retico nō remurmurat huic malo ꝑticulari h̄ contin
git pꝑ errorē rōnis i applicatiōe vniuerſalis ꝑncipii
ad ꝑticulare opꝰ vt patebit i ſequēti articulo. ¶ Ad
quartū dðm ꝙ ignorātia maloꝝ qua finē ignorāt non
eſt ignorātia oppoſita ſcie vniuerſali: qꝛ ſi a malo q̄-
rerer vtrū bonū eſſet fornicari diceret ꝙ nō ſꝫ habꝫ
ignorātiā finis oppoſitā ſcīe de fine ſm ꝙ imiſcet ſe
ad electionē huius particularis opis ſicut principiū
ad ꝯcluſionē imiſcet: ⁊ ita pꝑ inclinationē habitus ꝯ
rii deficit malus de finis iuditio. Iudicat. n. h̄ eē tā
ꝙ per ſe bonū: vt cū muliere delectet. ⁊ iō pꝑ incli-
nationē hitus: ⁊ ipetū paſſiōis non percipit mēte ſin
dereſis murmur: qꝛ aīa ē quaſi inebriata paſſiōe. vñ
⁊ ſi exterius ꝯrium proferat non tamen mens ſua in
terius ita tenet ſicut ebrii dñt verba ſapientū exteriꝰ
que tñ interius non intelligāt: ⁊ eſt exēplū phy. i. vii.
ethi. in hac materia loquētis. ¶ Ad quintū dð: ꝙ ēt
in dānatis manet naturalis inclinatio qua hō natu-
raliter vult bonū: ſed hec inclinatio nō dicit actū ali
quem: ſed ſolum ordinem nature ad actū h̄ aūt ordo
⁊ habilitas nūqꝫ in actuꝫ erit vt bonū actualiter ve
lit ꝓpter ꝑpetuū ipedimētū obſtinatiōis volūtatē li-
gantis: ſed tñ naturalis cognitio manꝫ. ⁊ iō ſemꝑ ma
net murmur rationis contra voluntatem. voluntas
tamen nūqꝫ rationi obedit.

Ad ſecūdū ſic ꝓcedit. Uidetur ꝙ ꝯſcia nūqꝫ
a. erret. Ad h̄ enim ꝙ aliquod iuditiū ſit certū
oꝫ in dictis teſtium certam veritatem eē: ſed
in diuino iuditio qð certiſſimū eſt nūqꝫ a iuſtitia de-
clinans ꝯſcia tenet locū teſtis vt pꝫ Ro. ij. teſtimo-
niū illꝰ reddēte ꝯſcia eoꝝ. g̊ ꝯſcia ifallibilē vitatē hꝫ:
⁊ ita non errat. ¶ Pre. illud quod eſt naturale: ē idē
apud oēs ⁊ ſemꝑ: ſed ſm baſiliū ꝯſcia eſt naturale in-
dicatoriū. ergo conſcia ſemꝑ manet in ſua rectitudi-
ne: ⁊ ita non errat. ¶ Pre. illud quod eſt primū i ali
quo ordine oꝫ eſſe firmū: ⁊ ſtans oīs enim motus pro-
cedit ab imobili vt dicit Aug. viii. ſuper Gen. ſꝫ lex
eſt dirigēs i oībus actibus humanis. g̊ lex imobiliter
rectitudinē continet: ſed ꝯſcia eſt lex intellectus nr̄i
vt dicit Dam. g̊ ꝯſciētia ſemꝑ recta ē. ⁊ nūqꝫ errat.
¶ Pre. ꝯſcia ſcia quedā eſt: ſed ſcia ſemper veroꝝ
eſt: vt pꝫ primo poſterioꝝ. ergo nec ꝯſcia errare pōt.
¶ Pre. vt dr̄. viii. ethi. ſm h̄ ſcia in incontinēte ob
tenebrat ꝙ a paſſionibus vincitur: ſed conſcientiaꝫ
paſſiones nō vincūt: qꝛ qñ ſm paſſiones hō operat
ꝯſcia remurmurat. ergo ꝯſcia a ꝓpria rectitudine nō
obliquat: ⁊ ita nō errat. Sed ꝯ. Eze. i. in glo. Hiero.
dicit ꝯſciāꝫ interdū ꝑcipitari videmus: ſꝫ precipitiū
eius eſt ipſius erroꝝ: g̊ ꝯſcia qñqꝫ errat. ¶ Pre. ad
ꝯſciāꝫ ꝑtinere vr̄ arbitriū de rebꝰ agēdis vel nō agē
dis: ſed in hoc arbitrio plerūqꝫ hoīes decipiūt: vt pꝫ
Io. xvii. venit hora vt oīs qui interficit vos arbitre
tur ſe. obſe. p̄. do. ¶ Reſpondeo dð: ꝙ ſicut ex predi
ctis pꝫ prima principia quibus rō dirigitur i agēdis
ſunt ꝑ ſe nota: ⁊ circa ea nō ꝯtigit errare ſicut nec cō
tingit errare ipſum demonſtrantē circa principia ꝓ-
ma. Hec aūt principia agendoꝝ naturaliter cogni-
ta ad ſindereſim ꝑtinēt: ſicut deo eſſe obediendum
⁊ ſimilia: Sicut aūt in ſcientiis demōſtratiuis ex ꝑn
cipiis cōibus non deducuntur concluſiones niſi me
diantibus principiis propriis: ⁊ determinatis ad ge
nus illud virtutem primorum principioꝝ continenti

bus: ita in operabilibus in quibus rō deliberās: ſyllo-
giſmo quodam vtitur ad inueniendū quid bonuꝫ ſit
vt pꝫ ex tertio de anima ex pricipiis cōibus in cōclu
ſionem huius opis determinati venit medianibus
quibuſdā principiis propriis ⁊ determinatis. Hec
autem propria principia non ſunt per ſe nota natura
liter: ſicut principia ꝯia: ſed innoteſcunt vel per inq
ſitionem rationis vel per aſſenſum fidei: ⁊ qꝛ non oī-
um eſt fides vt dr̄. i. cor. viii. Iterū qꝛ rō conferens
qñqꝫ decipitur: ideo circa iſta principia contingit er-
rare ſicut hereticus errat in hoc ꝙ credit oē iuramē
tum eſſe illicitū: ⁊ hec principia determinata ꝑtinent
ad rōnem ſuperiorem vel inferiorē: veritas aūt con
cluſionis dependet ex vtriſqꝫ principiis. ⁊ ideo cum
ꝯſcia ſit quedam concluſio ſententiās quid bonuꝫ ſit
fieri vel dimitti: vt pꝫ ex hiis que dicta ſunt ſupra
diſtin. xxiiii. contingit in conſcia errorē eē pꝑ hoc ꝙ rō
decipitur in principiis appropriatis: ſicut ꝯſcia here
tici decipit dū credit ſe nō debere iurare ēt ꝓ cā legi
tima qñ ab eo expetit nō qꝛ decipiat in h̄ cōi ꝑncipio
qð ē nullū illicitū eſſe faciēdū: ſed qꝛ decipit in hoc
ꝙ credit oē iuramentum eſſe illicitum quod quaſi ꝓ
principio accipit. ¶ Ad ꝓmū ergo dicendū: ꝙ ꝯſcia
dicitur eſſe teſtis inquantuꝫ id retinet contra ꝙ volū
tas fecit quaſi voluntatem accuſās de eo ꝙ ſibi nō
obediuit: ⁊ in hoc non errat: qꝛ facere contra conſciē
tiam peccatum eſt: vt infra dicetur: ſed propter hoc
non remouetur quin errare poſſit in hoc ꝙ de facien
do vel non faciendo ſniat. ¶ Ad ſecundum dicēdū:
ꝙ ꝯſcia dr̄ naturale indicatoriū non per ſe: ſed inquā
tū virtus ſindereſis in ipſa manet: ſicut virtus prin
cipioꝝ ſaluatur in concluſionibus: ⁊ ex parte illa non
errat. ¶ Ad tertium dð: ꝙ ꝯſcia non eſt prima lex et
primum dirigens in humanis actibus: ſed quaſi que
dam applicatio prime legis. ſ. principiorum cōium
ad actus particulares propter quod: a Dam. lex in
tellectus dr̄. vnde non oꝫ ꝙ ſemper ſit recta. ¶ Ad
quartum dð ꝙ ꝯſcia non dr̄ ſcia ſimplr̄: ſed ſm quid
. ſ. ſecūdū extimationē illiꝰ cꝰ eſt ꝯſcia. dicit. n. ꝯſcia
ſecūdū ꝙ aliquis ſibi conſcius eſt: cuiꝰ aūt ſcientia
ſemper ſit veroꝝ: nō tamen quicquid aliquis ex
timat ſe ſcire verum eſt: ⁊ ita non oportet ꝙ ſemper
ſit conſcientia vera. ¶ Ad quintum dicendum. ꝙ in
concluſione particularis agendi dupliciter cōtingit
eſſe defectum vno modo ex falſitate principiorum
ex quibus ſyllogizatur: ⁊ hoc modo in concluſiōe te-
netur id quod veritati contrarium eſt: ⁊ h̄ eſt error
conſcientie. Alio modo ex impetu paſſionum abſor-
bentium: ⁊ quaſi ligantium rationis iudicium in ꝑti-
culari vt actu non conſideret nec hoc nec eius oppo
ſitum: ſed voluntas ſequatur delectabile quod ſen-
ſus proponit: ⁊ h̄ eſt error electionis ⁊ non cōſcientie

Ad tertium ſic proceditur. Uidetur ꝙ conſci
a entia errans non obligat: Quicūqꝫ enim non
facit hoc ad quod obligatur peccat: ſed pec-
catum vt ſupra dictum eſt: eſt dictum vel factum vl̄
concupitum contra legem dei: cum igitur conſciētia
⁊ ratio errans non ſit ſm legem dei: videtur ꝙ non
obliget. ¶ Pre. omne peccatum reducitur ad aliqð
genus peccati: qꝛ nihil eſt in genere qð non ſit i ſpē
vt in ſecūdo thopic. dr̄: ſꝫ ſi aliqs habeat ꝯſciam furā
di vt paſcat patrē hoc furari nō reducit ad aliquod
genus peccati: vt pꝫ i diſcurrēdo ꝑ ſingula. ergo tal̄
nō peccat. ergo tal̄ ꝯſcia erronea euꝫ non obligabat.
¶ Pre. ꝓceptū inferioris non poteſt obligare cōtra

preceptum ſupioris vt infra.xliiij.di.dicetur q preceptum pconſul' non obligat ad faciẽdũ aliqd cõtra preceptum imꝑatoris:ſed deus ſuperior ẽ cõſcia noſtra.ḡ ꝯſcia noſtra nõ põt nos obligare ad faciẽdum aliqd ꝯtra preceptum dei:ꝛ ſic idẽ qd̕ prius. ¶ Pre. deus ẽ potẽtioris ꝛ maioris auctoritatis ꝙ̃ ꝯſcia nr̃a ſed deus nõ põt nos obligare ad peccatũ faciẽdũ ſuo ꝑcepto.ḡ multo minus ꝯſcia. ¶ Pre. nullus faciẽs hoc ad qd̕ obligat̃ peccat alias eſſet ꝑplexus qd̕ eſt ĩpoſſibile:q: ſic neceſſario peccaret:ſ3 ſi hẽat aliquis erroneã ꝯſciam q debeat fornicari ꝛ fornicet̃ non excuſat̃ a peccato alias tyrãni qui ſanctos occiderunt nõ peccaſſent:q: arbitrabãtur ſe obſequiũ deo preſtare.ergo ꝯſcia erronea non obligabat. ¶ Pre. dictamen ꝯſcie nõ facit vt id qd̕ ẽ veniale ſit mortale:q: alicui dictat ꝯſcia q nõ eſt bonũ loqui verba ocioſa: nec tñ dicens mortaliter peccat:ſed plus diſtat malũ a bono ꝙ̃ veniale a mortali.ergo ꝯſcia errans nõ obligat ad ea que ſunt ſ3 ſe mala. ¶ Cõtra ſup illud eccleſi. vii. Sit enim tua conſcientia ꝛc. Dicit gloſa quaſi .ſ. ꝯſcia iudice nocens nõ abſoluit̃:ſ3 ꝑceptũ iudicis obligat ad aliqd faciendũ.ḡ ꝯſcia obligat.

¶ Pre. Ro.xiiii.dr̃ oẽ quod non eſt ex fide peccatũ eſt.i.contra conſcientiam.gloſa.etiam ſi bonum ẽ qd̕ fit:ſed conſcientia prohibens bonum eſt errans.ḡ cõſcientia errans obligat. ¶ Pre. iſte h3 conſcientiam ſi non fornicetur q peccat mortaliter oẽ aũt peccatũ mortale eſt ex cõtẽptu dei:ſed quicũq3 facit aliqd in ĩtentione cõtẽpnẽdi deũ mortaliter peccat.ḡ iſte mortaliter peccat:ꝛ ita ꝯſcia errãs cũ obligabat. ¶ Rñdeo dd̕:q circa h̕ ſunt due opiniones. Quidã eñi diſtinguũt tria genera operum:quedã eñi ſunt opa ꝑ ſe bona:ꝛ ꝯſcia que ea faciẽda dictat non eſt errans:ſ3 recta. vnde talis conſcia ſimpliciter ligat nec vnꝙ̃ deponẽda eſt:quedã vero ſunt de ſe indifferentia vt leuare feſtucã:vel aliqd huiuſmodi:ꝛ ſi conſciẽtia talia opera dictat eſſe facienda obligat ad faciendum non ſimpliciter:ſed manẽte tali ꝯſcia:vnde tenetur vel ꝯſciam iſtam deponere:q: erronea eſt vel facere qd̕ conſcientia dictat aliter eni3 peccat. Queda3 vero opera ſũt de ſe mala ſicut fornicari:mentiri:ꝛ huiuſmodi:ꝛ ad hec nullo modo cõſcientia obligare põt ſed verum eſt q ſi aliquis credat ſe non fornicando legem dei contemnere non propter hoc q conſcientia eum ad fornicandum ligat peccat:ſed q: ĩ ꝯtẽptũ dei hoc qd̕ dimittendũ eſt dimittit. Sed ſi diligẽter videat̃ quõ conſcientia ligat inuenitur in oibus ligare:vt alia opinio dicit. Conſcientia enim qd̕dã dictamen rõnis eſt:voluntas aũt non moueť in aliqd appetendum niſi preſuppoſita aliqua apprehenſione: obiectũ eni volũtatis eſt bonũ vel malũ ſm q ẽ imaginatum vel intellectũ. Intentionẽ aũt boni vel mali rõ ipſa demonſtrat. vnde cũ actus voluntatis ex obiecto ſpecificetur o3 q ſm rõnis iudicium ꝛ cõſcie: voluntatis actus procedat:ꝛ ꝑ modũ iſtũ ꝯſcia ligare dr̃ q:.ſ.ſi aliqs fugiat ꝑ volũtatẽ quod rõ bonũ dictat eſt ibi fuga boni que fuga malũ eſt:q: volũtas fugit illud ac ſi eſſet bonũ ſ3 rõnẽ ꝑpter triſtitiã aliquã ſm ſenſum:ꝛ ſimiliter ſi rõ dictet aliqd bonũ eſſe malum voluntas non poteſt in illud tendere quin mala fit:tendit enim in illud vt oſtenſum eſt a rõe:ꝛ ita vt in malum ſimpliciter ꝑpter apparẽs bonũ ſm ſenſu3 ꝛ idẽ ſiue rõ ſiue ꝯſcia recte iudicet ſiue nõ volũtas obligat̃ hoc mõ:q ſi iudiciũ vel dictamen rõnis qd̕ eſt ꝯſcia nõ ſequit̃ actus voluntatis inordinatus ẽ: ꝛ hoc eſt obligare.ſ.aſtringere voluntatem vt non poſſit ſine deformitatis nocumento in aliud tendere ſicut ligatus non poteſt ire. Sciendũ tñ q aliť ligat ꝯſcia errans aliter cõſcia recta. Cõſcientia eni recta obligat ſimpliciť ꝛ per ſe. h̕ enim qd̕ eſt per ipſam dictatũ eſt in ſe bonu3 ꝛ ex iudicio rõnis bonũ apparet vnde ſi non fiat malum eſt.ꝛ ſi fiat bonũ eſt:ſed ꝯſcia erronea non obligat niſi per accñs:ꝛ ſm qd ſi eni dictet aliquid eſſe faciendũ illud fieri in ſe conſideratũ non eſt bonum neceſſariũ ad ſalutẽ:ſed apprehendiť vt bonũ:ꝛ ideo cũ nõ liget niſi ſm q eſt bonũ non obligatur voluntas per ſe ad h̕:ſed ꝑ accñs.ſ.rõne apprehenſionis qua iudicatur bonũ.ꝛ idẽ ſi fiat aliquid quod eſt ſm ſe malũ qd̕ errãs rõ iudicat bonũ peccatũ nõ euitat. Si aũt nõ fiat peccatũ incurriť: q: vnꝰ defectus bonitatis ſufficit ad h̕ q aliquid dicat̃ malũ ſiue deſit bonitas que eſt ꝑ ſe ſiue deſit bonitas q̃ ẽ per accñs.ſ.ſm q: res apprehenditur in rõne boni. Sed ſi ſit altera tñ.ſ.que eſt per accidẽs nõ ꝑpter hoc erit actus bonus.ꝛ iſta ſolutio accipitur ex verbis phi.in.vii.ethi. vbi queritur vtrũ dicatur aliqs icõtinẽs:ex hoc q ꝑ paſſionẽ diſcedit a qualicũq3 rõne ſiue recta ſiue nõ recta vel dicatur incõtinens ꝑꝑ hoc q diſcedat ab rõne recta:ꝛ ſoluit q dr̃ incõtinẽs per ſe ꝛ ſimpliciter ꝑpter hoc q diſcedit a rõne recta:ſed dr̃ per accidens incontinens:ex hoc q diſcedit etiã a qualicũq3 ratione ſiue recta ſiue non recta.

¶ Ad primũ ergo dd̕:q ꝙ̃uis illud qd̕ rõ dictat per ſe non ſit ſm legẽ dei ſicut nec per ſe bonũ:tñ per accidẽs ẽ ſm legẽ dei:ſicut ꝛ bonũ inq̃ntũ rõ apprehendit ipſum vt ſecũdũ legẽ dei ꝛ bonũ.ꝛ idẽ ſequitur q cõſcia errãs per accidẽs obliget:ꝛ nõ per ſe. ¶ Ad ſcd̕m dd̕:q cõſcia errãs q̃ dictat aliqd eſſe faciẽdum dictat illud eẽ faciẽdũ ſub aliqua rõne ſpãlis boni vľ q: piũ vr̃ vel iuſtũ vel aliqd huiuſmodi. vñ q cõtra hãc cõſciam facit peccat ꝛ peccatũ illud opponiť virtuti ſub cuius rõe rõ oppoſitũ dictabat. ¶ Ad tertiũ dd̕ q cõſcia obligat nõ virtute ꝑpria:ſed virtute ꝑcepti diuini:nõ enim cõſcia dictat aliqd eſſe faciẽdũ hac rõne:q: ſibi vr̃:ſ3 hac rõne:q: a deo ꝑceptu3 eſt. vnde per accidens ex vtute diuini ꝑcepti obligat inquãtũ dictat h̕ vt ꝑceptũ a deo:ꝛ idẽ dictamẽ conſcie plus obligat ꝙ̃ ꝑceptũ ꝑlati ſicut ꝛ ꝑceptũ diuinũ ĩ cuius virtute ligat ſicut p3:ſi ꝑceptũ regis nõ ꝑueniret ꝛ ad populũ niſi mediante aliquo ꝑncipe:ſi ꝑnceps diceret hoc eſt ꝑceptũ a rege:ꝙ̃uis nõ eſſet verũ dictũ ſuũ obligaret vt ꝑceptũ regis:ita q cõtẽptores mererent̃ penã. ¶ Ad quartũ dd̕:q idẽ deus nõ põt nos obligare ad peccatũ faciẽdũ:q: nõ põt errare vt iudicet hoc eẽ faciẽdũ qd̕ nõ eſt faciẽdũ. ꝯſcia aũt errare põt.ꝛ idẽ nõ ẽ ſimile. ¶ Ad qntũ dd̕:q ſimpliciť nullus perplexus eſt abſolute loquẽdo:ſ3 quodã poſito nõ eſt inconueniẽs illo ſtante aliquẽ perplexum fore:ſicut intentione mala ſtãte ſiue fiat actus debitꝰ qui eſt in precepto ſiue nõ fiat:peccatũ incurriť. ſimiliter etiã ſtante erronea cõſcia qcqd fiat peccatũ non vitatur:ſed põt hõ cõſciam erroneã:ſicut ꝛ intentionem prauã deponere.ꝛ idẽ ſimpliciter nõ ẽ perplexꝰ. ¶ Ad ſextũ dd̕:q cõſcia vt dictum eſt obligat virtute precepti diuini ſub cuius ratione apprehendit illud quod ratio dictat.ꝛ ideo ſi illud apprehendatur vt directe cadens ſub precepto peccat mortaliť omittendo quod conſcientia dictat etiam ſi ſit veniale:ꝛ indifferens. Si autem apprehendatur:vt non directe cadens ſub precepto vel prohibitione:tunc non

ſit directe contra conſcientiam: ſed preter eam: ⁊ ita
non peccatur mortaliter ſed venialiter: vel etiā nul
lo modo ſicut quando conſcientia dictat alicui ꝙ bo
num eſt facere aliquod opus conſilii: ſi non facit nō
peccat: q2 non apprehendit illud vt bonum debitū
⁊ neceſſarium ad ſalutē: ⁊ precepto ſubiacens. ¶ Et
ſi vitiis a peccatis obnubilet ⁊c. Hec obnubilatio ⁊
corruptio intellectus nō intelligitur quantū ad actū
proprium ipſius intellectus ſm ſe conſiderati cū3 in
multis peccatoribus acutiſſima ingenia inueniātur.
ſed intelligitur ſm habilitatem ad gratiam ⁊ virtu-
tem: ⁊ ad opus bonū prout etiā dr̄ ꝙ oīs malus igno
rans eſt: ſunt tamen quedam peccata que etiam intel-
lectus contēplationē obnubilāt inquantū per ea hō
paſſionibus perturbatur ⁊ diſtrahitur: ⁊ a cōtēplatio
nis actu impeditur vt precipue in peccatis carnali
bus p3. vnū ēt cōmentator in. vii. phi. dicit ꝙ virtu-
tes morales pficiūt ad ſciās: ⁊ precipue virtus caſti
tatis. Breuius reſpondeant dicentes actu volunta
tis ⁊c. hec reſponſio vtriq3 opinioni cōis eſſe poteſt
precipue quātū ad actū malum i quē volūtas natura
liter nō ordinatur. Sed voluntas h ſemper caret ef
fectu ⁊c. h poteſt intelligi de effectu vltimo volūta-
tis quo. ſ. in vltimum finē ordinatur. ſ. de actu meri-
torio: ⁊ tunc per gratiam intelligitur gratia gratū fa-
ciens ſine qua meritum eſſe non poteſt: ſi autem intel-
ligitur vniuerſaliter effectus bone voluntatis quan
tum ad quodcūq3 bonū ſic per gratiā o3 intelligere
gratuitū dei auxiliū quo oībus non tantū gratuita: ſ3
etiam naturalia confert ſine quo nihil boni in nobis
eſſe pōt. Alii aūt dicūt vnā eſſe voluntatem ⁊c. Iſta
opinio videbatur ponere ꝙ q2 volūtas naturaliter
vult bonum ꝙ iſte motus volūtatis ſemper maneat
⁊ ſm additionem actus voluntatis deliberatiue dr̄
bonus vel malus ſimpliciter: ſed ſi per motum intel
ligebant actum quendam voluntatis qui eſt opera-
tio ſic falſum dicebant: q2 voluntas non eſt determi
nata naturaliter ad vnum vt ſemper agat. ſi autem
per motum intelligebant inclinationem voluntatis
in bonum ſic verum dicebant: q2 illa inclinatio ſem
per manet eadem ſiue quis ex deliberatione bonum
ſiue malum velit.

Diſtin. Quadrageſima.

An ex fine oīs actus pēſari debeāt vt ſim
pliciter boni vel mali dicātur.

Oſt hec adiiciendum vr̄ d ac
tib9 vtrū ⁊ ipſi ex fine ſi
p cut volūtas: penſari debeāt bo
ni vel mali. Licet enī ſcd3 quoſ
dā oēs boni ſint iquātū ſūt: nō
tū abſolute oēs dicendi ſunt bōi nec oēs re-
munerabiles: ſed quidā ſimpliciter mali di-
cunt: ſicut ⁊ alii boni. nā ſimpliciter ac vere
boni ſunt illi actus qui bonā habent cām et
intentionem. i. q bonā volūtatem comitātur
⁊ ad bonum finem tendūt. Mali vero ſim-
pliciter dici debent q puerſam habent cām
⁊ intentionē3. Unde Ambroſius ait. affect9
tuus operi tuo nomen iponit: ⁊ Aug. ſuper
pſalmū3. xxxi. Nemo cōputet bona opa ſua
ante fidem. Ita enī mihi vr̄ eſſe: vt magne vi-
res ⁊ curſus celerrimus preter viam: q2 vbi
fides non erat: bonum opus non erat: bonū
enim opus intentio facit: ⁊ intentionem fides
dirigit. nō valde attendas quid hō faciat: ſed
quid cū3 facit attendat: quo lacertos optime
gubernationis dirigat. His teſtimoniis in
ſinuare videtur ex affectu ⁊ fine opera eſſe bo
na vel mala. quibus cōſonat quod dominus
in euangelio ait. non poteſt arbor bona. f. m.
fa. neq3 ar. ma. f. bo. fa. noīe arboris ū huma-
ne mentis natura: ſed voluntas intelligitur:
que ſi mala fuerit. non bona: ſed mala facit
opera. Si vero bona fuerit: bona: non mala
facit opera.

Utrum omnia opera hominis ex affectu
⁊ fine ſint bona vel mala.

Ed queritur vtrum omnia opera hu
s ius hominis ex affectu ⁊ fine ſint bo
na vel mala. Quibuſdam ita videtur
eſſe: qui dicunt omnes actus eſſe indifferen-
tes: vt nec boni nec mali per ſe ſint: ſed ex in
tentiōe bona bonus: ⁊ ex mala malus ſit om
nis actus. ſecūdum quos quilibet actus po-
teſt eſſe bonus: ſi bona intentione geratur.
Aliis vero videtur ꝙ quida3 actus in ſe ma
li ſunt: ita vt non poſſint eſſe niſi peccata eti-
am ſi bonam habeāt cauſam. Et quidam ī ſe
boni: ita vt ⁊ ſi malam habeāt cauſam: nō ta
men boni eſſe deſinat. quod teſtimonio Au
guſtini cōfirmāt qui dicit bonum aliquādo
nō bene fieri. quod enim quis inuitus: nec ne
ceſſitate facit. nō bene facit: quia nō bona in-
tentiōe facit. Ut ait Augu. ſuper Ioānem.
Seruilis inquit timor nō eſt i charitate. In
quo ꝗuis credatur deo: nō tamen in deum.
⁊ ſi fiat bonum: non bene tamen. nemo eni3
inuitus bene facit: etiam ſi bonum eſt quod
facit. Ecce habes ꝙ aliquis nō bene facit il-
lud quod bonum eſt. facit ergo quod bonu3
eſt intentione nō bona. Ideo illi aſſerūt que
dam opera eſſe talia que ſic bona ſunt: ꝙ ma
la eſſe nō poſſint: quocumq3 modo fiāt: ſicut
ecōuerſo: quedam ſic ſunt mala vt nō poſſint
eſſe bona: quacūq3 ex cauſa fiāt. Alia autem
eſſe opera que ex fine vel ex cauſa bōa vel ma
la ſunt: ⁊ ad illa referūt ſanctorum teſtimo-
nia: quibus vel affectu vel itentiōe iudicium
operum pēſari dicūt. tripartitam edūt iſti dif
ferentiam actuum.

Aliter Augu. ſentire videtur qui dicit opera hominis eſſe bona vel mala ex intentione ⁊ cauſa: preter quedam que per ſe peccata ſunt.

Sed Aug. euidētiſſime docet in libro cōtra mēdatium: oēs actus ſecūdum itētiōem ⁊ cauſam iudicādos bonos vel malos. preter quoſdaꝫ qui ita ſūt mali vt nūq̄ poſſint eſſe bōi: etiam ſi bōam videātur cauſam habere. Intereſt autem plurimum qua cauſa: quo fine: qua itētiōe: quid fiat. Sꝫ ea que cōſtat eſſe peccata nullo bōe cauſe obtētu: nullo quaſi bono fine: nulla velut bōa itētiōe faciēda ſūt: ſed ea quippe opera hominum ſi cauſas habeāt bonas vel malas: nūc ſūt bōa: nūc mala: que ñ ſūt per ſe ipſa peccata. ſicut victum prebere pauperibus bonū ē: ſi ſit cauſa miſericordie cum recta fide. ⁊ cōcubitus ꝯiugalis quādo ſit cauſa generādi: ſi ea fide fiat vt gignāt̄ regenerādi. hec rurſus mala ſūt ſi malas habēt cauſas. velut ſi iactantie cauſa paſcitur pauper. aut laſciuie cauſa cum vxore cōcubitur. aut filii generātur: ñ vt deo ſed vt diabolo nutriātur. Cū vero opera ipſa per ſe peccata ſūt. vt furta: ſtupra blaſphemie quis dicat cauſis bōis eſſe faciēda: vel peccata nō eſſe: vel quod abſurdius eſt: iuſta peccata eſſe? Quis dicat furemur diuitibus: vt habeamus quod demus pauperibus. Aut falſa teſtimonia proferamus: ñ vt inde inocētes ledātur: ſed potius ſaluētur. Duo enim bōa hec ſūt: vt inops alatur: ⁊ inocēs ñ puniatur. Aut quis dicat adulteriū eſſe faciēdum: vt ꝑ illam cum qua ſit: homo de morte liberetur. Teſtamēta etiam vera cur ñ ſurripimus ⁊ falſa ſupponimus: ne hereditates habeāt qui nihil boni agūt: ſed hi potius qui idigētes adiuuāt? Cur ñ fiāt illa mala propter hec bona ſi propter hec bona nec illa ſūt mala? cur non ab imūdis meretricibus: que ditāt ſtupratores: rapiat diuitias vir bonus vt idigētibus eas largiatur: cum nullum malum ſit malum: ſi pro bono fiat. Quis hoc dicat niſi qui res humanas moreſq̄ conatur ⁊ leges ſubuertere? Quod enim facinus ñ dicatur recte poſſe fieri: nec ipune tātum: verum etiam glorioſe vt in eo nō timeatur ſuppliciuꝫ: ſed ſperetur ⁊ premiū. ſi ſemel cōſenſerimus i malis actibꝰ nō quid fiat: ſed quare fiat eſſe querēdū: vt q̄cūq̄ pro bōis fiūt cauſis: nec ipſa mala eē iudicētur. At iuſtitia merito punit eum qui dicit ſe ſubtraxiſſe ſuperflua diuiti: vt p̄beat pauperi. ⁊ falſariū q alienū corrūpit teſtamētū vt is eſſēt heres qui largas faceret elemoſinas: nō ille qui nullas. Et eū q ſe feciſſe adulteriū oſtēdit: vt ꝑ illā cū qua fecit hoīem de morte liberaret. Sed dicet aliquis ergo equandus ē fur qlibet furi q volūtate miſerādi furatur. qs hoc dixerit? ſed horum duorum nō ideo qſq̄ ē bonus: q2 peior eſt vnus. peior eſt. n. q cōcupiſcēdo q̄ q miſerādo furat̄. Sed ſi furtū oē peccatū ē: ab oī furto abſtinēdū ē. Quiſ eni dicat eſſe peccādū: et ſi aliud ſit grauius: aliud lenius peccatū. Nūc aūt querimus qs actus peccatū ſit vel ñ ſit: nō quid grauiꝰ vel leuiuſ. Intēde lector ꝑpoſitis verbis tota mētis cōſideratiōe que nō inutilē habēt exercitationē: ⁊ dinoſces qs actus ſit peccatū. qui. ſ. malam habet cāꝫ. nec ille tātum: q2 ſūt nōnulli actus q etiā ſi bonā habeāt cām: tamē peccata ſūt: vt ſupra poſitū eſt. Ex quo ꝯſequi videtur q2 nō ſemper ex fine. iudicat̄ volūtas: ſiue actio mala. ſicut i illis que ꝑ ſe peccata ſūt. Illa enim cū quis geſſerit pro aliqua bona cā: bonum vidētur habere finem. nec ex fine volūtas eſt mala: nec ex volūtate actio fit mala: ſed ex actione voluntas fit praua. In quibus aliqui ponunt actum iudeorꝫ: qui crucifigendo chriſtum arbitrabāt̄ ſe obſequꝫ p̄ſtare deo: q2 bonuꝫ fineꝫ dicunt eos ſibi poſuiſſe. ſ. dei obſequiuꝫ. ⁊ tamē voluntateꝫ eorꝫ ⁊ actionem peruerſam fore aſſerunt. De bonis autēꝫ nulla fit exceptio i premiſſis verbiſ Aug. quin oīs voluntas bōa ex fine ſit bōa ⁊ ex fine ⁊ voluntate oīs bona actio bōa eſt. ſꝫ non omnis bona voluntas ex fine mala ē nec omnis mala actio ex fine ⁊ volūtate mala eſt. ⁊ oīs que habet malam cauſaꝫ mala eſt: ſꝫ nō oīs que bonā habet cauſaꝫ bona ē. Ideo qꝫ cum ex affectu dicitur imponi nomen operi in bonis operibus generaliter vera eſt hec regula: ſed in malis excipiuntur illa que per ſe mala ſunt. Omnia igitur hominis opera ſecundum intentionem ⁊ cauſam iudicantur bona vel mala: exceptis his que per ſe mala ſunt. i. que ſine p̄uaricatione fieri nequeunt.

Quidam dicunt hec predicta non poſſe fieri bono fine

Ue tamen quidam contendunt nūq̄ habere bonam cauſam: qui enīꝫ aliena furatur vt pauperibus tribuat: nō pro bono vt aiunt furatur. non enim bonum eſt pauperibus aliena dare. qui de rapina ſacrificium deo offert vt ait auctoritas. idem facit ac ſi filium in cōſpectu patris victimet. vel offerat deo ſacrificium cauſis: abhominabiſ nempe deo eſt impiorum oblatio. ita etiam ⁊ hominem per adulteriū a morte liberare ma/

tum eſſe dicunt: ⁊ ſi enim bonū ſit hominem
a morte liberare tamen ſic liberare malū eſſe
aſſerūt. Ideoqȝ Aug. in ſuperioribus dicūt
tempaſſe ſermonē: cauteqȝ locutū: vbi ait ea
q̄ ꝯſtat eē peccata: nullo quaſi bono fine: nul
la velut bona ītētiōe faciēda. Nō .n. ſimplici-
ter dixit bono fine ⁊ bona intētiōe: ſed addi
dit quaſi ⁊ velut: q꞉ talia nō fiūt bono fine: et
bona intentione: ſed intentione que videtur
bona: ⁊ fine qui putatur bonus: ſed non eſt.
nec ideo excepit Aug. iſta vt aiunt: quin cau
ſas habeāt malas: ſed quia cauſas habēt que
videtur bone: ſunt tamen male.

Oſt hec de actibus adiiciendū vr̄ ⁊c.
In pte p̄cedēti determinauit de pecca-
p to ſm ꝙ in actu volūtatis ꝯſiſtit. In pte
iſta determinat de eo ſm ꝙ conſiſtit in
actu exteriori. Et diuidit̄ in ptes duas.
In prima pte oſ̄dit. vnde actus exteriores dicātur
boni vel mali. In ſecunda mouet quaſdā queſtiōes
circa predeterminata .xli. di. Cūqȝ intentio vt ſupra
dictū eſt ⁊c. Prima diuiditur in duas. In prima oſ̄-
dit act⁹ exteriores ex volūtate bonos vel malos eē.
In ſecūda inquirit vtrū ſit verū vlr̄ i oibus. ibi. Sȝ
queritur vtrū opa oia ⁊c. Et diuiditur in duas. In p̄
ma ad determinationē q̄ōnis inducit duas opiniōes.
In ſecunda inducit tertiā que vtriqȝ quātū ad aliqd
cōtradicit. ibi. Sed Aug. euidētiſſime docet ⁊c. Et
diuiditur in duas. In prima ꝯfirmat hāc tertiā opi
niōnē p dicta Aug. In ſecūda oſ̄dit quō illi qui alias
opiniōes ſubſtinēt auctoritates inductas ſoluūt. ibi.
Que tn̄ quidā ⁊c. ¶ Hic quinqȝ querūtur. Primo
vtrū bonū ⁊ malū ſint dr̄e ſpecifice actiōis. Secūdo
ſi bonitas ⁊ malitia exterioris actus ex volūtate de-
pendēt. Tertio ſi actus exterior addat in bonitate ⁊
malitia ſupra interiorem actum voluntatis: Quarto
ſi eadem actio poteſt eſſe bona ⁊ mala. Quinto ſi ali
qua actio poteſt eſſe hoc modo indifferens vt neqȝ
ſit bona neqȝ mala.

Irca primum ſic proceditur. Videtur ꝙ bo-
c num ⁊ malū non ſunt eſſentiales dr̄e actiōis.
Nulla enī eſſentialis dr̄a ꝯuenit ſm ꝙ aliud
ſed per ſe bonū aūt ⁊ malū nō ꝯueniūt actioni ſm ꝙ
actio: ſȝ ſm obiectū ⁊ finē. ergo ⁊ malū nō ſunt eſſen-
tiales dr̄e actionis. ¶ Pre. ois dr̄a vt in tertio me
thaphiſice dr̄ entis ⁊ vnius predicationem recipit
ſed malū cum ſit priuatio eſt non ens. ergo nō poteſt
eſſe eſſentialis dr̄a actionis. ¶ Pre. eſſentialis dr̄a
eſt de eſſentia cuius eſt dr̄a conſtitutiua: ſicut rōnale
de eſſentia hominis. ſi ergo bonum ⁊ malū ſunt dr̄e
eſſentieles actionis aliqua actio erit de cuius eſſen
tia eſt malum: ſed nullum malum eſt a deo. ergo erit
aliqua actio cuius eſſentia non eſt a deo quod ſupra
improbatum eſt. ¶ Preterea. ea que differūt per
dr̄as eſſentiales non conueniunt in ſpecie: ſed in qui
buſdam actiones bone ⁊ male ſunt eedē ſpē ſicut cō
cubitus matrimonialis ⁊ fornicarius cū idē effect⁹
in ſpē pro vtraqȝ actione ſequatur. ſ. hominis gene
ratio. ergo bonum ⁊ malum non ſunt dr̄e eſſentiales
actionis. ¶ Pre. ſicut bonum ⁊ malū inuenitur in
actionibus hoīs ⁊ habitibus: ita etiam inuenitur in
alūs rebus: ſed in aliis bonum ⁊ malum non ſunt eſ-
ſentiales dr̄e. ergo nec in hominū actionibus. ¶ Cō
tra. Illud quod ponitur in diffinitione alicuius ē eēn
tiale ſibi: ſed bonum ponitur in diffinitione virtutis
ab Aug. dicente ꝙ virtus eſt bona qualitas mentis
vt ſupra .xxvii. di. dictum eſt. ergo malum ⁊ bonum
ſunt dr̄e eſſentiales habituum: ſed ſm dr̄am habituū
eſt dr̄ia actionum ex habitibus procedentium. cū ſi
miles habitus ſimiles actus reddant: vt in ſecundo
ethicorum dicitur. ergo bonum ⁊ malum ſunt eſſen-
tiales dr̄e actionum. ¶ Preterea. omnis dr̄a faciēs
ſm ſpeciem differre eſt dr̄a eſſentialis: ſed bonū et
malū diſtinguūt ſpecies habitus. ergo ſunt dr̄e eēn
tiales habituum: ⁊ ſic idem quod prius. ¶ Reſpon-
deo dd̄: ꝙ actiones differunt ſpecie ſm diuerſitatem
formarum que ſunt principia actionum: q̄uis etiam
agentia ſpecie non differant: ſicut calefacere ⁊ infri-
gidare differunt ſpecie: ſicut calor ⁊ frigus: forma au
tem voluntatis eſt finis: ⁊ bonum quod eſt eius ob-
iectum ⁊ volitum. ⁊ ideo oportet ꝙ in actibus volū
tatis inueniatur dr̄a ſpecificia ſm rationem finis: et
q꞉ actus ſunt in genere moris ex hoc ꝙ ſunt volun-
tarii: ideo in genere moris eſt diuerſitas ſpeciei ſm
diuerſitatem finis: ⁊ q꞉ malum ⁊ bonum ſumūtur ſm
ordinē ad finē: ideo oportet ꝙ ſint eſſentiales dr̄e
in genere moris. Sciendum eſt autē ꝙ ad aliquod
genus contingit aliqua reduci dupliciter. vel per ſe
vt ea que per eſſentiam ſuam in illo genere ſunt ſicut
albedo ⁊ nigredo reducuntur ad genus coloris: vel
per accidens ratione alicuius quod in eis eſt ſicut
res alba ⁊ res nigra ad genus coloris. Ea ergo que
per ſe ſunt in genere ſimpliciter differunt ſpecie per
differentias eſſentiales generis. que vero reducun
tur ad genus per accidens non differunt per differē
tias generis ſimpliciter: ſed ſecundum quid tantum
ſcilicet ſecundum ꝙ ad genus illud pertinent: vt pa
tet precipue in artifitialibus forme cum artifitiales
accidentales forme ſunt. vnde cultellus ⁊ clauis eti
am differunt ſpecie ſm ꝙ ad genus artifitialem per
tinent: ſed quantum ad ſbām eadem ſunt ſpecie: q꞉
ſbā vtriuſqȝ eſt ex materia naturali: ⁊ non ex forma
artifitiali vt in ſecundo de anima commen. dicit: et
quia vt dictum eſt: hoc modo aliquid ad genus mo
ris pertinet quo voluntarium eſt: ideo ipſi actus vo
luntatꝫ qui per ſe ⁊ immediate ad voluntatem perti
nent per ſe in genere moris ſunt. vnde ſimpliciter
ſpecie diuiduntur interiores actus voluntatis per
bonum ⁊ malum: ſicut per differentias eſſentiales:
actus autē imparati a voluntate eliciti per alias po
tentias pertinent ad genus moris per accidens ſm
ſcilicet ꝙ ſunt a voluntate impati. ⁊ ideo actus illi ſe
cundum ſbām non diſtinguuntur ſecundum ſpeciem
per bonum ⁊ malum: ſed per accidens ſm ꝙ ad ge-
nus moris pertinent. ¶ Ad primum ergo dicendū
ꝙ q̄uis bonum ⁊ malum non ſint differentie actio-
nis inquantum eſt actio ſunt tamen differentie eius
ſecundum ꝙ eſt voluntaria: ſicut etiam rationale ⁊
irrationale non ſunt differentie ſbē vt ſbā eſt: ſed ſe-
cundum ꝙ conſideratur vt animata. ⁊ ideo nihil ꝓ
hibet in aliquo genere actionum eaſdem actiones
ſpecie per bonum ⁊ malum differre. ¶ Ad ſecundū
dicendum ꝙ ſicut ſupra dictum eſt malum prout di-
cit priuationem tantum non poteſt dici eſſentialis
differentia: ſed ſm ꝙ fundatur in aliquo fine indebi
to voluntati qui tamen finis non omnino bonitate ca

ret. vnde ſic malum eſt contrarium bono ⁊ non pri-
uatio. Et per hoc etiam patet reſponſio. ¶ Ad terti
um q: malum pertinet ad eſſentiam actionis quan-
tuȝ ad hoc ꝙ eſt ibi aliquid de entitate: ⁊ nõ ratione
priuatõis adiũcte: q: ꝓuatio ñ eſt de eſſentia alicui⁹
entis i generꝭ collocati cũ nihil ſit non ens. ad quar-
tũ dđ: ꝙ cõcubitus eſt quidã actus imꝑatus a volũ
tate mediante alia potẽtia: ⁊ ideo per accidens con
uenit ſibi eſſe in genere moris. vnde põt dupliciter
cõſiderari vel ſm genus nature: ⁊ ſic concubitus ma
trimonialis ⁊ fornicarius ſpecie non differunt. vnde
⁊ effectum naturalem eundem ſpecie habent. vel ſꝫ
ꝙ pertinẽt ad genus moris: ⁊ ſic effectus ſpecie diſ
ferentes habent vt mereri vel demereri vel aliqd
huiuſmodi: ⁊ ſic in ſpecie differunt. ¶ Ad quintũ pꝫ
reſponſio per id quod dictuȝ eſt ꝙ finis eſt forma vo
luntatis ſm quam operatio humanã dicitur. ⁊ ideo
bonum ⁊ malum dñe eſſentiales ⁊ ſpecifice in gene-
re humanoruȝ actuuȝ ſunt: ſicut ⁊ alie actiones diffe
rũt ſm diuerſas formas agentium. ⁊ ideo non eſt ſi-
milis ratio de iſtis actionibus: ⁊ de aliis: ⁊ propter hꝯ
dicit philoſophus in quinto methaphiſice ꝙ finis in
agentibus ex propoſito eſt bonuȝ ⁊ malum ſpeciali
modo.

D ſecundum ſic proceditur. Uidetur ꝙ ſim-
a plicĩter ex voluntate actio adiudicanda ſit
bona vel mala. Mat. vii. dicitur non poteſt
arbor mala fruct⁹ bonos facere neqꝫ arbor bona fru-
ctus malos facere ⁊c. Sed voluntas bona bone ar-
bori comparatur: mala autem male. Cum igitur fru
ctus voluntatis ſint exteriores actus: videtur ꝙ ex
bonitate: ⁊ malitia voluntatis ſimpliciter exterioreſ
actus dicendi ſint boni vel mali. ¶ Pre. vt dictum
eſt actus exteriores non reducuntur ad genus moriſ
niſi ſm ꝙ ſunt imperati a voluntate: ſed non ꝑcipãt
bonitatem vel malitiam moralem niſi ſm ꝙ ad ge-
nus moris pertinent. ergo videtur ꝙ ſm bonitateȝ
vel malitiam voluntatis ſint dicendi boni vel mali.
Quod etiam Ambroſius ſignificare videtur dicẽs:
affectus tuus nomen operi tuo imponit. ¶ Prete-
rea. vt in tertio metha. phs dicit: ratio boni a fine ſu
mitur: ſed actus voluntatis habet ordinem ad finẽ
mediante voluntate cuius obiectũ eſt finis. ergo ſm
bonitatem vel malitiam voluntatis dicendus ẽ act⁹
exterior malus vel bonus. ¶ Preterea. malum non
eſt potentius ꝙ̃ bonum: ſed ſi ſit mala voluntas ne-
ceſſario ſequitur ꝙ actus exterior ſit malus. ergo ⁊ ſi
ſit bona voluntas ſequitur ꝙ actus exterior ſit bon⁹
¶ Pre. Aug. ſupra dixit ꝙ voluntas eſt qua pecca
tur: ⁊ recte videtur: ſed voluntas ſm ꝙ ea peccatur
eſt mala: ⁊ ſm ꝙ ea recte viuitꝰ eſt bona. ergo pecca
tũ: ⁊ ẽt bona oꝑatio que ẽ recte viuere iudicari debẽt
ſm bonitatẽ vel malitiã volũtatis. ¶ Cõtra phs in
tertio ethi. di. quedã ſunt que bene fieri nõ poſſunt
q: cũ ſint extrema in eis nõ ẽ mediũ accipere: contin
git aũt i talia oꝑa ingredi ꝑꝑ volũtatẽ alicuius finis
boni. ergo nõ ẽ iudicandus actus exterior bonus ꝑꝑ
volũtatꝭ bonitatẽ. ¶ Pre. ſupra dictũ ẽ ꝙ ſi fiat ꝯ cõ
ſcientiã errãtẽ q̃ iudicat eſſe faciẽdũ qđ malũ ẽ pecca
tur: ⁊ ſilr ſi ſm eã fiat: ſed ille q vult aliqd facere ꝑꝑ
hꝯ ꝙ ꝯſcia ſua ſibi dictat bonã volũtatẽ hꝛe vr. ꝗ̃ bo-
na volũtas nõ ſufficit ad hꝯ ꝙ actus exterior bon⁹ di
catꝰ. ¶ Rñdeo dđ: ꝙ volũtas dupliciter põt ꝯſidera
ri vel ſm ꝙ ẽ itẽdẽs preut i vltimũ finẽ fertꝰ vel ſm
ꝙ eſt eligens ꝓut fertꝰ i obiẽm ꝓximũ qđ in finẽ vlti-
mũ ordinatꝰ. ſi ꝯſideretꝰ ꝑmo mõ ſic malitia volũtatiſ
ſufficit ad hoc ꝙ actus malus eẽ dicatꝰ: q: qđ malo fi
ne agitur malũ ẽ nõ aũt bonitas volũtatis itendẽtis
ſufficit ad bonitatẽ actus: q: actus põt eſſe de ſe ma
lus q nullo mõ bene fieri põt. Si aũt ꝯſideretꝰ volũ
tas ſm ꝙ eſt eligẽs: ſic vltꝛ verꝫ ẽ ꝙ a bonitate volũ
tatis dñ actus bonus ⁊ a malitia malus ad bonitateȝ
eni ꝯſilii qđ electionẽ ꝑcedit vt i. vi. ethi. dñ tria exi
guntur vnũ. ſ. ꝙ conſilians ꝯſtituat ſibi debitũ finem
q: ſi aliquis ad malũ finẽ conſequẽdũ multas effica
ces vias inueniat non dicetur bonus cõſiliator ſcđo
ꝙ ad finẽ bonũ cõſequẽdũ adueniat bonũ opus ꝑ qđ
finẽ conſequatur. vñ ſi qs bonũ finẽ cõſequi intẽdat
ꝑ malã actionẽ nõ eſt bonus cõſiliator: q: vt ipſe dicit
ſortitur finẽ incontinẽti medio eo ꝙ illud qđ ad fineȝ
ordinat nõ eſt proportionatũ fini illi ſicut ſi aliqs ve
ram cõcluſionẽ per mediũ ĩpertinẽs cõcluderet. ter
tio requiritꝰ vt ad inueniat vtrũqꝫ in tempore conue
nienti ne ſit preceps in feſtinãdo vel ẽt inutilis ĩ tar
dãdo: ſed hꝯ vltimũ ꝑtinet ad bonitatẽ ꝯſilii ſm ꝙ cõ
ſiliũ in rõne inquirẽte ⁊ inueniẽente ẽ: alia vero ex ꝑ
te rei ꝯſiliatoris: cũ igitur electio ſit quaſi conſilii cõ-
cluſio vt in. iii. ethi. dñ oꝫ ꝙ ad bonitatẽ voluntatis
eligẽtis cõcurrat bonitas finis ⁊ bonitas eius qđ ad
finẽ ordinatꝰ: ⁊ ſi hꝯ ſit ꝓculdubio actus exterior bonuſ
erit: ſi aũt alterꝫ deſit erit volũtas mala ⁊ act⁹ mal⁹.
¶ Ad ꝑmũ ergo dđ: ꝙ arbor eſt ex qua ĩmediate pro
cedit fructus. vñ arbori comparatur volũtas ſm ꝙ eli
gens: q: ex electiõe imediate ſeqtur opus. ¶ Ad ſe-
cũdũ dđ: ꝙ ſm volũtatẽ dñ actus exterior bonus vel
malus: ſꝫ nõ ſm volũtatẽ itẽdẽtẽ ſolũ: ſꝫ ſm volũtatẽ
eligẽtẽ. ¶ Ad tertiũ dđ: ꝙ ad bonitatẽ rei nõ ſolũ exi
gitꝰ bonitas finis vltimi quã reſpicit volũtas itẽdẽs
ſꝫ ẽt bonitas finis ꝓximi quẽ reſpicit volũtas eligẽs
⁊ iõ nõ ſequitꝰ ꝙ bonitas volũtatis itẽdẽtis ad bonita
tẽ actus ſufficiat. Ad quartũ dđ: ꝙ q: bonũ ꝑfectius
⁊ potẽtius eſt ꝙ̃ malũ: iõ ad bonũ plura exiguntꝰ ꝙ̃ ad
malũ: q: bonũ cõſiſtit ex vna tota ⁊ ꝑfecta cã: ſed ma
lũ ex ꝑticularibus defectib⁹: vt Dyo. dicit. ⁊ iõ defe
ctus volũtatis circa vltimũ finẽ ſufficit ad malitiam
actionis: nõ aũt bonitas finis vltimi ſufficit ad boni
tatem. ¶ Ad quintum dđ: ſicut ad ſecundum.

D tertiũ ſic ꝓceditur. Uidetur ꝙ actus exte
a rior nihil de bonitate ⁊ malitia addat ſupra
bonitatem vel malitiã volũtatis. Primo ꝑ
id qđ dñ ſup Mat. x i. i glo. quãtũ itẽdis tñ facis. ſi
igitur duo ſint quoruȝ vterqꝫ idẽ bonum intendat: ⁊
vn⁹ exequatꝰ: ⁊ alius nõ: vñ ꝙ nihil de bonitate ꝑ ac
tũ exteriorẽ addatꝰ. ¶ Pre. Ber. dicit ꝙ bona volũ
tas ſufficit ad meritũ: ſꝫ bona actio reqritꝰ ad exẽpluȝ
⁊ ꝯſonat ei qđ phs i. x. ethi. dicit ꝙ exteriores actus
ſunt ad manifeſtationẽ virtutis: ſed abſoluta ⁊ ꝑfec-
ta rõ bonitatis in actibus humanis ẽ ſm ꝙ ſunt meri
torii. ergo tota bonitas in actu interiori conſiſtit: ⁊ ſic
ꝑ actũ exteriorẽ nihil de bonitate vel malitia additꝰ.
¶ Pre. hõ ꝑ bonas oꝑatiões i beatitudinẽ ⁊ felicita
tẽ ꝑuenit: ſꝫ beatitudo: ⁊ felicitas hũana fortune non
ſubiacet vt i ꝑmo ethi. ꝓbatꝰ. ergo nec fortuna de bo
nitate vel malitia oꝑis aliqd auferre põt: ſꝫ act⁹ exte
rior virtutꝭ moralis põt ĩpediri ꝑ fortunã vt i. x. ethi.
dñ: vt pꝫ in paupere qui non habet. vnde actuȝ libe
ralitatis exerceat: ⁊ in infirmo qui actuȝ fortitudinis

exercere non poteſt. ergo actus exterior nihil addit vel diminuit de bonitate actionis humane.

¶ Pre. quanto actio melior eſt tanto maius ſibi premium debetur. ſed tota quantitas premii menſurat̃ ſm quantitatem radicis. ſ. habitus actum informantis: cum igitur actus primo eliciat operationes intrinſecas: videtur ꝙ in actibus interioribus tota efficacia meriti conſiſtat: ⁊ ita per exteriores actus nihil d̃ bonitate accreſcit. ¶ Preterea. ſi act⁹ exterior addit aliquid bonitatis ſupra bonitatẽ actus interioris ergo quanto actus exterior maior fuerit: tanto homo magis merebitur: ſed hoc falſũ eſt quod patet ex domini ſententia quam de vidua mittente duo era i gazophilacium dedit: Luc. xxi. ergo actus exterior non addit bonitatem ſupra actum interiorem. ¶ Contra Si aliquid poteſt fieri per vnum ſicut per duo ſuperfluum eſt duo ad illud inducere. ſi igitur equalis bonitas cõſiſtit in actu exteriori ⁊ interiori ſimul ⁊ i actu interiori tñ: videtur ꝙ actus exterior ſuperflueret ⁊ ita non oporteret nos aliquid agere ſed ſolum velle. ¶ Pre. duplex bonum melius eſt: ſed actus interior ⁊ exterior vterq̃ bonitatẽ hꝫ: ḡ vterq̃ melior ẽ q̃ alt̃ tñ. ¶ Rño dd. ꝙ actus exterior ⁊ act⁹ iterior voluntatis hoc modo comparantur adinuicẽ ꝙ vterq̃ quodãmõ eſt alteri bonitatis cauſa ⁊ vterq̃ q̃tũ in ſe eſt quandã bonitatẽ habet quã alteri dat. Actus eni exterior bonitatem habet ex circũſtantiarũ cõmenſuratione ſm quam proportionatus eſt ad finẽ hominis conſequendum. ⁊ quia act⁹ exterior comparatur ad voluntatem ſicut obiectum. Inde eſt ꝙ hanc bonitatem volũtatis actus interior ab exteriori habet: non quidem ex eo ſm ꝙ eſt exercitus: ſed ſm ꝙ eſt intentus ⁊ volitus: q2 ſm ꝙ eſt exercitus ſequitur actum volũtatis: ſed quedã rõ bonitatis ꝯſiſtit in actu interioris volũtatis ſm ſe: ſm ꝙ voluntas eſt dña ſuorũ actuũ ſecundũ quã bonitatem actus hꝫ rõnẽ meriti vel laudabilis: ⁊ hec bonitas ex actu interiori in exteriorem procedit. loquendo igitur de illa bonitate quam voluntas actui exteriori prebet actus exterior nihil bonitatis addit dũmodo volũtas equaliter itẽſa ſit: h̃ pro tanto dico: q2 quidam actus ſunt delectabiles in quibus voluntas non poteſt eſſe: ita intenſa ante actum: ſicut eſt in actu: vt patet in actu fornicationis. vnde non equaliter demeretur qui vl̃t fornicari: ⁊ qui actũ fornicatur: q2 voluntas non põt eſſe adeo perfecta ante actum ſicut eſt in actu. Quidam vero actus ſunt difficiles in quibus voluntas remittitur in actu. ⁊ in iſtis voluntas poteſt eſſe magis perfecta ante actum q̃ in actu. ſi autem loquamur de bonitate actus quam actus exterior ſꝫ ſe hꝫ ſic actus exterior cõplet interiorem in bonitate vel malitia: ſicut terminus motus complet motum. comparatur enim vt dictum eſt ad voluntatẽ vt obiectũ ⁊ q2 ad premium eſſentiale ordinatur actus per bonitatẽ primam quã habet a voluntate, put liberaliter redditur ⁊ ex amore: ideo actus exterior nihil adiũgit ad premium eſſentiale tñ eni meret̃ qui hꝫ perfectã volũtatẽ aliquod bonũ faciendi q̃tũ ſi faceret illud: ⁊ ſi facit vnum actum quantũ ſi faceret multos volũtate equalit̃ pfecta manẽte. Ad pmiũ ãt accidẽtale ordinatũ p bonitatẽ q̃ ẽ ipſius act⁹ exterioris ſm ſe. ⁊ ideo actus exterior adiungit aliqd ad premium accidentale. verbi gratia: martyr inquantũ exterius patitur victoriam de aduerſariis fidei hꝫ ⁊ ex hoc ſibi aureola debetur. ſimiliter etiam aliquis ex hoc ꝙ in actum exteriorem frequenter exit magis habilitatur ad bonum. ⁊ ex hoc ſequitur ꝙ i charitate creſcat Similiter per actum exteriorem punitur magis q̃ p voluntatẽ tñ. ⁊ ideo actus exterior adiungit in ſatiſfactionem. ⁊ ſimiliter in omnibus aliis q̃ cõſequũtur bonitatem actus ſm ꝙ exercitus eſt. ¶ Ad primum ergo ddm: ꝙ cũ dicitur q̃tum intendis tantum facis ly q̃tum poteſt eſſe aduerbium vel nomen. ⁊ ſi ſit nomen tenet in malis. quia quantum aliquis credit vel intendit peccare tantum peccat. In bonis autẽ nõ: quia poteſt aliquis tepida voluntate intendere multum deo placere: nec tamen tantum placet. Et ratio huius differentie ex ſupradictis patet: quia plura exiguntur ad bonum q̃ ad malum. Si autem ly quantum ſit aduerbium: ſic verum eſt ⁊ in bonis ⁊ in malis ſecundum illam bonitatem ⁊ maliciam quam habet actus ex voluntate eligente: ſed per actum exteriorem aliquid iniungitur quantum ad bonitatem: que eſt ipſi⁹ actus exterioris ſecundum ſe.

¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ dictum Bernar. itelligitur quando facultas operandi deeſt volũtate perfecta exiſtente ⁊ loquitur tantum quantum ad eſſentiale premium: ⁊ non quantum ad accidentale:

¶ Ad tertium dicendum: ꝙ bona fortune vt in pmo ethicorum dicitur organice deſeruiunt felicitati. Et ideo non eſt inconueniens ſi accidentaliter ad felicitatem conferant ⁊ eorum defectus felicitatem impediant quantum ad aliquid felicitati accidentale.

¶ Ad quartum dicendum: ꝙ illud intelligitur de pmio eſſentiali: quod ſecundum quantitatem radicis menſurantur cui non additur per actum exteriorem ſi ſit perfecta voluntas: ſed additur aliquid quantũ ad premium accidentale.

¶ Ad quintum dicendum: ꝙ vidua illa plus aliis miſiſſe dicitur: q2 efficatiori volũtate illud dedit. vnde magis merebatur apud deum de premio eſſentiali q̃ illi qui maiora munera minori deuotiõe dabãt: ſed quantum ad premium accidentale illi poterant plus merere ſecundum ꝙ per maiora munera plus ſatiſfaciebant: vel etiam miniſtros tẽpli plus ad orãdũ pro ſe prouocabant: vel quicquid huiuſmodi eſt quod actum exteriorem ſecundum ſe ſequitur.

¶ Ad ſextum dicendum: ꝙ voluntas tendit in actum exteriorem: ſicut in obiectum. vnde ſi adſit facultas operandi non poſſet eſſe voluntas perfecta niſi oparetur. ⁊ ideo non eſt ſuperfluum facere: quia ſine actione: nec ipſa voluntas bona eſſet. Preterea actus exterior in precepto cadit: ⁊ iterum ad premiũ accidentale confert. ¶ Ad ſeptimum dicendum: ꝙ bonitatem illam ſecundum quam actus exterior vite eterne meritorius eſt totum ex voluntate gratia informata habet ſecundum ꝙ voluntarius eſt. ⁊ ideo non oportet ꝙ ſupra bonitatem voluntatis perfecte aliquid adiungat ad meritum eſſentiale vite eterne pertinens.

a

D quartum ſic proceditur. Videtur ꝙ poſſit eſſe eadẽ actio bona ⁊ mala: quia vt in tertio phiſicorum: dicitur idem motus qui eſt i agẽte eſt actio: ⁊ in paciente paſſio ſecundum ſubſtantiã ratione differens: ſicut eadem eſt via ab athenis ad thebas ⁊ de thebis ad athenas: ſed contingit actionẽ eſſe malam ⁊ paſſionem bonam. vnde dr̃ actio diſplicuit. ſ. iudeorum paſſio grata fuit. ſ. chriſti. ergo contingit eundem actum eſſe bonum ⁊ malum.

¶ Pre. in quinto phyſi. dicitur ꝙ vnus motus eſt
qui eſt continuus: ⁊ eadem ratione vna actio ē que ē
continua: ſed contingit in eadem continua actiõe vł
motu: vt in eundo ad eccleſiam: primo haberi bonā
intentionem poſtea malam: ⁊ econuerſo. Cum ergo
ex intentione iudicetur actio bona vel mala: eadem
actio poteſt eſſe mala ⁊ bona. ¶ Preterea. primus
motus eſt peccatum vt ſupra dictum eſt. ſed qui reſi
ſtit primo motui non peccat imo meretur. cõtingit āt
ꝙ adhuc primo motu durante cum prius aliquis reſi
ſterit poſtmodum reſiſtat. ergo contingit circa eundē
motum eſſe bonitatem ⁊ maliciam. ¶ Preterea. ſit
ita ꝙ aliquis dominus precipiat famulo elemoſynaꝫ
dare: ⁊ ꝙ dominus bona intentione ⁊ ex charitate p̄-
cipiat: famulus autem inuoluntarius ⁊ coactus det:
conſtat ꝙ datio elemoſyne illiꝰ: eſt actio domini ⁊ ſer
ui actõ. ſꝫ dominus in illa datione meretur. famulus
autem peccat. ergo contingit in eadeꝫ actione eē me
ritum ⁊ peccatum. ¶ Preterea. ponatur ꝙ aliquis
in peccato mortali exiſtens aliqua ſuffragia faciat ꝓ
defuncto in purgatorio exiſtente: conſtat ꝙ iſte ſuffra
gia faciens ſibi non meretur cum charitatem non ha
beat. ſed illi qui in purgatorio exiſtit meretur diminu
tionem pene vel plenam abſolutionem. ergo eadem
actio poteſt eſſe meritoria ⁊ non meritoria: ⁊ eadem
ratione bona ⁊ mala. ¶ Cõtra. Mat. vi. Nemo po
teſt duobus dominis ſeruire: ſed per bonam actioneꝫ
deo ſeruitur per malam vero diabolo: cum igitur vna
ſit actio que eſt vnius agentis: videtur ꝙ non poſſit
eſſe vna actio bona ⁊ mala. ¶ Preterea. contraria
non poſſunt eſſe ſimul in eodem: ſed bonum ⁊ malum
contraria ſunt. ergo non poſſunt eſſe in eadem actio-
ne. ¶ Rñõ dđ: ꝙ cum vnum ⁊ ens conuertantur ſꝫ
h ꝙ res ſe habet ad eſſe: ita ſe habet ad vnitateꝫ: eſt
autem in re duplex eſſe conſiderare. ſ. eſſe quod ē ipſi
us ſm ſe quod eſt eſſe primum ⁊ ſubſtantiale ⁊ eſſe ſu
perueniens: quod eſt ſcđm ⁊ accidentale. ⁊ ideo cõn-
tingit ꝙ aliquid ſm ſe conſideratum eſt vnum: quod
tamen ſm aliquid quod eſt ſibi accidentale pluralita
tem habet. verbi gratia: lignum continuum cuiꝰ vna
pars eſt alba ⁊ alia nigra: ipſum quidem in ſe inqꝫtuꝫ
eſt lignum eſt vnum: ſed ſm illud eſſe quo eſt coloratū
eſt multa ⁊ ñ continuū: cū igitur actus exteriores par
ticipent bonitatem ⁊ maliciam moraleꝫ: ſicut quiddā
ſuperueniens ⁊ accidentale ſibi inquantum tales a-
ctus ſunt imꝑati a voluntate: continget aliquem actū
huiuſmodi eſſe vnum ſecundum ſe conſideratum: et
tamen eſſe multa ſm ꝙ ad genus moris refertur: ſm
ꝙ moraliter bonus vel malus dicitur. ⁊ ideo bonitas
⁊ malicia nunqꝫ poſſunt eſſe in vna actione ſecūdum
ꝙ eſt vna: ſed ſecundū ꝙ eſt multa: ⁊ ſi contingat acti
onem illam eſſe vnam ⁊ multa. ¶ Ad primum ergo
dicendum ꝙ cum actio ſit in agente ⁊ paſſio in patiē
te non poteſt eſſe idē numero accidens quod eſt actõ
⁊ qđ eſt paſſio: cum vnum accidens non poſſit eſſe ī
diuerſis ſubiectis. vnde etiam Auicenna dicit ꝙ nõ
eſt eadem numero equalitas in duobus equalibus:
ſed ſpē tm̄: ſed qꝛ eoꝝ differentia nõ eſt niſi penes ter
minos. ſ. agens ⁊ patiens ⁊ motus abſtrahit ab vtro
qꝫ termino. ideo motus ſignificatur vt ſine iſta diffe-
rentia: ⁊ propter hoc dicitur ꝙ motus eſt vnus. ⁊ ꝓ-
pterea vt ſupra habitum eſt meritum non eſt in paſſi
one ſecundum ꝙ eſt paſſio: ſed in operatione patien-
tis qua paſſionem voluntarie ſuſtinet propter deum
quam operationem conſtat non eſſe eādem cum ope
ratione agentis. ¶ Ad ſecundum dđ: ꝙ illa actio qꝫ
uis ſit vna in genere nature conſiderata: tamen ſecū
dum ꝙ ad genus moris refertur eſt alia ⁊ alia ſecun-
dum ꝙ diuerſa intentione ⁊ voluntate exercetur.
¶ Ad tertium dicendum: ꝙ primus motus non ha-
bet rationem culpe: niſi ſecundum ꝙ aliquo modo eſt
in poteſtate voluntatis. vnde qꝫdiu voluntas nõ re-
pugnat habet rationem peccati: ſed quando volun-
tas iam repugnare incipit: tunc homo meretur: nõ qꝛ
ille motus primus ſenſualitatis ſit meritorius cū re
ſiſtitur: qui tamen poſtqꝫ ſibi reſiſtitur rationem pec-
cati amittit. ſed in ipſo actu voluntatis reſiſtentis me
ritum eſt qui non eſt idem cum primo motu ſenſuali-
tatis. ¶ Ad quartum dicenduꝫ: ꝙ famulus dans ele
moſynam per imperium domini ſe habet ſicut inſtru
mentum illius domini. vñ philoſophus dicit ī octa-
uo ethicorum: ꝙ ſeruus eſt ſicut organum animatum
inſtrumentum autem motū: ⁊ conſtat ꝙ alia eſt actio
mouentis ipſum. ⁊ alia actio qua ipſum mouet aliud
non enim ſecundum eundem motum poteſt eſſe ideꝫ
mouens ⁊ motum: vnde alia numero eſt actio domi-
ni ⁊ ſerui. ⁊ ideo nihil prohibet vnā eſſe bonā et aliā
malam. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ de hoc duplex
eſt opinio. quidam enim dicunt ꝙ ſuffragia que facit
in mortali peccato exiſtens ſi opus operans conſi-
deretur non ſunt meritoria nec agenti nec ei ꝓ quo
fiunt. Si autem conſideretur opus operatum vt ipſꝫ
ſacrificium vel aliquid huiuſmodi ſunt meritoria ei
pro quo fiunt ⁊ non operanti. ⁊ ideo nõ ſequitur ꝙ ea
dem operatio ſit meritoria ⁊ non meritoria: quia ope
ratio ipſa nullo modo meritoria eſt. ſꝫ qꝛ efficacia ſuf
fragioꝝ menſuratur ſm charitatem eius pro quo fi-
unt: qꝛ tantum valet vnicuiqꝫ qꝫtum meruit vt ſibi
valerent vt Aug. dicit. Ideo ab aliis verius dicit:
ꝙ etiam ipſa operatio ſine charitate facta valet ei ꝓ
quo fit virtute charitatis eius ⁊ non operantis: nec
tamen ſequitur ꝙ illa operatio bona ſit ſimpliciter ſꝫ
ꝙ eſt bona huic pro quo fit ſimpliciter enī bonum eſt:
qđ facienti bonū eſt vt in primo lib. dictū eſt di. xlvi.
nec eſt īconueniēs ꝙ aliqđ ſimpliciter malū ſit qđ tn̄
alicui bonum eſt vt ibidem dicitur.

a

Ad quintuꝫ ſic ꝓceditur. videt ꝙ aliqua actõ
indifferēs inueniat in actibus humanis. nihil
enī pōt eē mediū īter bonū ⁊ malū niſi indiffe
rens qđ neqꝫ bonū neqꝫ malū eſt. ſed bonū ⁊ malū ſūt
contraria mediata: vt in predicamētis dicitur. ergo
aliqua actio eſt indifferens. ¶ Pre. ſine charitate
nõ pōt eſſe aliquod meritū. ſꝫ nõ ē dđm: ꝙ q nõ habet
charitatem quolibet ſuo actu peccet vel demereat:
qꝛ cõſulitur eis vt aliquos actus de genere bonoꝝ
faciant. ergo videtur ꝙ aliquis actus ſit qui neqꝫ ē
meritorius neqꝫ demeritorius: ⁊ ſic idem quod priꝰ.
¶ Pre. nullus actus vel voluntas bonitatem habꝫ
niſi referatur in finem dilectionis vt ſupra dictum ē:
ſꝫ ꝯtingit frequēter agere etiam qꝫdam que ſm ſe ma
la non ſunt que in fineꝫ dilectõis nõ referuntur. ergo
huiuſmodi nec bona nec mala erunt: ⁊ ita erunt indiſ
ferentia. ¶ Pre. accedere ad mulierem qꝫdam eſt
actio nec de ſe bonitatem vel maliciam moralem di
cit cum nulla circumſtantia iſte actus ſit veſtitus ſe-
cundū quā aliqs ordo rōnis in eo appareat. ergo con
tingit aliquē actū indifferentem eſſe. ¶ Pre. huiuſ-
modi actus qui ſm ſuum genus indifferentes ſunt:
vt leuare feſtucam ⁊ aliquid huiuſmodi non poſſunt
habere bonitatem: ⁊ maliciam: niſi ex intentione:

q̃ in finem referunt. ſed cõuenit ꝙ ille etiam finis in quem referuntur indifferens eſt. ergo iſte actus omnino indifferens remanebit.

¶ Pre. opera noſtra non poſſunt eſſe meritoria niſi propter deum facta. aut ergo ad bonitatẽ actus ſufficit habitualis relatio in finẽ aut exigit actual'. ſi ſufficit hitualis. ergo ſi aliqs ſemel in anno referret oia opera que facimus eſt in illo anno in deũ oia eſſent meritoria: ꝛ ita facillima eſſet via ſalutis qḋ ẽ contra illud Mat. vii. Arta eſt via ꝛc. Si aũt exigit actualis relatio operis in deũ tunc nũq̃ poſſet eſſe opus bonũ niſi aliquis actu de deo cogitaret. ſi ergo null' actus eſt indifferens tũc ois actus quẽ quis exercet de deo nõ cogitans erit malum: ꝛ peccatũ qḋ eſt valde durum. ergo neceſſe eſt aliquos actus indifferentes eſſe. ¶ Cõtra. i. cor. xii. oia i gloria dei facite aut ergo aliquis refert opus ſuum in gloriã dei aut nõ: ſi refert ꝯuenit ꝙ actus ille bonitatẽ ex fine ſortietur. ſi tamen in finem illum ſit referibil' quod ꝯuenit omni actui qui de ſe malus non eſt: ſi non referat preterit preceptum Apoſtoli: ꝛ ita peccat. ergo de neceſſitate ois actus vel eſt meritorius vel demeritorius.

¶ Pre. plus eſt facere q̃ dicere: ſed qui ſine cã loqtur ocioſa verba peccat Mat. xii. omne verbũ ocioſum quod locuti fuerint homines ꝛc. ergo multo fortius: ſi aliquid faciat homo quod in debitum finem non referat peccat: ſed ſi indebitum finez refert actus bonus eſt. ergo de neceſſitate ois actus vel bonus vel malus eſt: ꝛ nullus indifferens. ¶ Reſpondeo dõ: ꝙ circa h̃ ſunt tres opiniones. Quidam eñi dñt ꝙ in dictis non poteſt eſſe aliquid indifferens: ĩ factis autem poteſt. verbum enim ordinatum eſt ad aliquid: q: eſt ſignum rei. factũ autem cũ nõ ſit ſignũ non eſt ordinatũ ad aliquid. ꝛ ideo in verbo incidit deformitas ſi ocioſe proferatur: non autez in facto ſi ſine cauſa legiptima fiat. Sed hec rõ nulla eſt: q: q̃uis non ſit ordinatuz ad aliquid: ſicut ſignũ ad ſignatum eſt tñ ordinatũ ad aliqd: ſicut ad finẽ: q: oẽ qḋ a principio eſt: ad finez aliquem tendit. bonũ aũt opponitur illi ordini qui eſt eius qḋ eſt ad finem ipſum: ꝛ non ordini qui eſt ſigni ad ſignatũ: ꝛ ideo alii dicunt ꝙ tam in dictis q̃ in factis cõtingit aliqua eſſe i dñā que nec bona nec mala ſunt: ſicut illa que nõ ordinãtur ad impletionẽ preceptoꝝ dei vt ſic ꝑꝑ deũ fiant nec ẽt diuinis ꝯriãt ꝓceptĩs: ſiue ſit i dictĩs: ſiue i factĩs vt ſi aliqs alicui loquatur ex quadã ciuili amicitia: vel etiam aliquod opus amicabile ad ipſum exerceat. Sed hec non vr̃ eſſe inſtãtia: q: actus virtutis politice non eſt indifferẽs: ſed de ſe bonus eſt: ꝛ ſi ſit gr̃a informat' erit meritori' nõ ẽ aũt accipere aliqd i qḋ ordinat humanus actus qḋ vel ſm virtutẽ politicã rectã nõ ſit vel etiã rectitudini aduerſum: q: nõ põt eſſe aliquis actus ꝓcedẽs ab aliquo deliberãte ſine intentiõe finis vt in ſecũdo metha. dr̃. finis aũt ille ẽ bonũ cõueniens hoi: vel ſm aiaz: vel ſm corpus: vl' ſm etiã res exteriores q̃ ad vtrũq; ordinant: ꝛ h̃ quidẽ bonũ niſi ſit cõtrariũ illi bono qḋ eſt hois bonũ ſz rõnẽ ꝛ rectitudinẽ virtutis ciuilis h̃z: q: virt' ciuil' dirigit in oibus que ſunt corporis: ꝛ ẽt que ꝑꝑ corpus querunt. vñ ſi iis aliqs mediocriter vtat erit vſus rectus: ſi autẽ ſm habũdantiã vel defectũ erit vſus vicioſus virtuti oppoſitus. ꝛ ideo aliter ſm alios dõ eſt ꝙ nullus actus a voluntate deliberata progrediens poteſt eſſe qui non ſit bonus vel malus non tantũm ſm theologum: ſed etiam ſm moralem phm: et vlterius non poteſt eſſe aliquis actus a deliberata virtute procedens in habente gratiam qui non ſit meritorius: ſed tñ in nõ hñte gr̃az põt eẽ aliqs actus deliberatus qui nec meritorius nec demeritori' ẽ: tamen eſt bonus vel malus. cuius rõ eſt: q: malum inquãtũ malũ nõ opponit bono niſi ſicut priuatio hitui ſed oppõ cõtrarietatis ẽ ex hoc ꝙ illud ens ſupra qḋ fundatur talis priuatio nõ cõpatit ſecũ aliqḋ bonum qḋ eſt ſimpliciter bonũ ſicut imoderata delectatio in cibis non cõpatitur ſecũ bonũ ſobrietatis quod ẽ ſimpliciter bonum. ꝛ ideo illa imoderata delectatio adiungitur cum priuatione boni: ꝛ ſic mala dicitur. ſi ergo in actionibus inuenitur medium inter bonũ ꝛ malũ hoc non erit inquantum bonum ꝛ maluz ſunt ꝯtraria. ſed inquantum maluz eſt priuatio boni non autẽ inquantum ſunt contraria poteſt in eis eſſe medium quod ſit neq; bonum neq; malũ. dñr enim ꝯtraria ſz ꝙ in vtroq; aliquid poſitiue ꝯſiderat ex quo nõ põt ſumi rõ mali. vñ per hoc ꝙ mediũ diſtat ab extremis inquãtũ aliqd poſitiue ponit nõ efficitur diſtans a rõne boni ꝛ mali vt poſſit dici neq; bonũ neq; malum non enim ex eodem eſt in eis oppoſitio ꝯrietatis: ꝛ diſtinctio boni ꝛ mali: ſed primum eſt ex ꝑte poſitionis in vtroq;. ſecũdũ aũt ex ꝑte priuationis in malo ꝛ poſitionis in bono. ſi ergo ſit mediũ inter bonũ ꝛ malũ i actionibus hoc nõ erit niſi ſm ꝙ malũ bono ꝓuatiue opponi t: ſz i ꝓuatiue oppoſitĩs ñ inenit mediũ niſi ꝑ h̃ ꝙ ſubiectum non eſt ſuſceptiuum habitus vt lapis q̇ viſionis ſuſceptiuus non eſt neq; videns neq; cec' dr̃ ꝛ ꝑ hũc modũ oz accipe mediũ inter bonũ ꝛ malũ vt ſi aliqd eſt qḋ alicuius bonitatis non ẽ ſuſceptiuũ non oppoſita malitia ſibi erit. vnde relinquitur indifferens: hoc autez contingit dupliciter aut per modũ obſtractionis ſm ꝙ vniuerſale aliquid ſignificat vt abſtractuz a differẽtiis ꝯriis diuidentibus ipſuz. vñ in ſua cõitate ſignificatum ſignificatur vt indifferenter ſe habẽs ad vtrãlibet differentiarum: ſicut al' neq; ſignificatur vt rõnale neq; vt irrationale: ꝛ tamẽ oportet ꝙ omne ꝑticulare al' rationale vel irrationale ſit: ꝛ ſimiliter eſt h̃. ſi enim ſignificetur actus in eo ꝙ eſt agere habet quidem bonitatem naturalem inquantum eſt ens: ſed indifferenter ſe habet ad bonitatem ꝛ malitiam moralem: ꝛ ſimiliter bonum ex genere indifferenter ſe habet ad bonum ꝛ maluz ex circunſtantia: ꝛ fine q̃uis non inueniatur aliquid bonum in genere particulari quod non ſit aliqua circũſtantia veſtitum ꝛ ad aliquem finem ordinatum. vnde oportet ꝙ bonitatem vel malitiam contrahat. Et ſm hanc conſiderationem quidam dixerunt omnes actus indifferentes eſſe in eo ꝙ ſunt actus: ꝛ quidaz dixerunt ꝙ non omnes: ſed aliqui accipientes magis in ſpeciali nomina actuum que non exprimunt aliquid. vnde actus ad malitiam vel bonitatem determinetur vt materiam ꝛ finem vt circunſtantiam ſicut comedere: coire: vel aliquid huiuſmodi. Alio modo contingit hoc ſm ꝙ aliquod particulare ſignatum deficit a ſuſceptibilitate alicuius perfectionis ſicut lapis a ſuſceptibilitate viſus: ꝛ hoc modo aliqui actus qui deficiunt a ſuſceptibilitate bonitatis moralis dicuntur indifferentes. Actus autem ſuſceptibilis eſt: bonitatis moralis ſecunduz ꝙ humanus eſt. humanus autem eſt ſecundum ꝙ aliquatenus ratione deducitur quod contingit in illis actibus tan-

tuʒ qui impantur a voluntate que conſequitur deli-
berationem rationis. actus autem qui ſequuntur ap
prehenſionem ſubite imaginationis: ſicut confrica-
tio barbe ⁊ aliquid huiuſmodi dicentur hoc modo i-
differentes. nullus autem eorum qui voluntatem de
liberatam ſequitur: indifferens erit: ſed de neceſſita-
te vel bonus vel malus bonitate vel malicia ciuili:
ſed tamen actus bonitate ciuili perfectus non eſt ſu
ſceptibilis efficacie merendi: niſi in eo qui gratiam
habet. ⁊ ideo in eo qui caret gratia indifferens eſt ad
meritum ⁊ demeritum. ſed in illo qui gratiam habet
oportet vel meritorium vel demeritorium eſſe: quia
ſicut malus erit demeritorius ſic etiam bonꝰ erit me
ritorius: quia cum charitas imperet omnibus virtu
tibus ſicut voluntas omnibus potentiis: oportet ꝙ
quicquid ordinatur in finem alicuius virtutis: or di-
netur in finem charitatis: ⁊ cum omnis actus bonus
ordinetur in finem alicuius virtutis: in finem chari-
tatis ordinatus remanebit: ⁊ ita meritorius erit: ⁊ ſic
comedere ⁊ bibere ſeruato modo temperantie: ⁊ lude
re ad recreationeʒ ſeruato modo eutrapelie que me
dium tenet in ludis: vt dicitur. ii. ethicorum: merito
rium erit in eo qui charitatem habet qua deum vlti
mum finem vite ſue conſtituit. ¶ Ad primum ergo
dõm: ſicut dicit Commen. in. x. methaphy. ꝙ dicitur
homo neqʒ bonus neqʒ malus q non eſt ſuſceptibilis
bonitatis vel malicie ciuilis: ſicut agreſtis qui extra
ciuilem vitam eſt: ⁊ per conſequens actiones eiꝰ ne
qʒ bone neqʒ male ſunt ciuiliter inquantum non ſunt
ordinate ad ciuile bonum. Vel melius dõm ꝙ philo
ſophus appellat malū nõ oēm actum inordinatū: ſed
ſolū illū q nociuꝰ ē reſpectu alteriꝰ. vñ dicit i quarto
ethi. ꝙ prodigus q cū iactãtie ſua iordinate expendit
nõ ē malus ſʒ vanus: ⁊ ſilr de multis aliis viciis di-
cit: ⁊ ſic pʒ ꝙ ipe ſtrictiꝰ accipit malū ꝗ̃ nos dicẽtes
oēm actū iordinatū malū. ¶ Ad ſcdm dõm: ꝙ ꝗ̃uis
extra charitatē nõ ſit bonū meritoriū: tñ ē ibi bonū ali
quod vel ex circūſtantia vel ex virtute ciuili. vñ nõ
ſequitur ꝙ actꝰ eorꝫ q charitate carẽt ſint demeritorii
vel idifferẽtes. ¶ Ad tertiū dõm: ꝙ nõ ſolum actus
charitatis ē meritoriꝰ: ſʒ etiã actꝰ aliaꝝ virtutum ſcḋm
ꝙ gratia informãtur: lʒ meritorii eē nõ poſſint: niſi ſcḋm
ꝙ reducunť i finē charitatis. non aũt oportet ꝙ ſemp
actus i finē illū reducãť: ſʒ ſufficit ad efficaciã meren
di: ꝙ in fines aliaꝝ virtutū actu reducanť. q. n. inten
dit caſtitatē ſeruare etiã ſi nihil de charitate cogitet
ꝯſequiat ꝙ mereť ſi grãm habet. ois aũt actus in ali-
quod bonum tendens niſi inordinate in illđ tendat:
hʒ perficere in bonū alicuiꝰ virtutis: eo ꝙ vtutes ſuf
ficienter proficiunt circa omnia que poſſũt eſſe bona
hois: ⁊ ita patet ꝙ ratio non procedit. ¶ Ad quartū
dõm: ꝙ nihil ē in genere qđ nõ ſit in aliqua eiꝰ ſpē vt
in ſcđo topi. dicitur: ⁊ ita nũꝗ̃ cõtingit ad mulierē ac-
cedere qn accedatur ad talem ⁊ tali tẽpore. ⁊ ſilr ſcḋm
alias circũſtantias: ⁊ ita ꝗ̃uis ſit idifferẽs dictꝰ actꝰ
cõſideratus ſcḋm genus: nõ tñ ſcḋm ꝙ exercetur in actu
indifferens eſt. ¶ Ad quintum dõʒ: ꝙ cum nihil ap-
petatur: niſi inquantum eſt bonum: impoſſibile eſt ꝙ
finis ad quem ordinatur actio ex deliberatione ſit in
differens: quia vel ratio decipitur ⁊ iudicat eſſe bo-
num ſibi qđ non eſt bonuʒ: ⁊ hoc non eſt niſi quando
finis eſt malus diſcordans a rationis rectitudine ꝗ̃-
uis h qđ deſideratur forte ſit bonū deſiderãti ſʒ ali-
quid ſui: vt ſcḋm guſtum: vel ſecundum tactum: delec
tabile: vel eſt bonum ſimpliciter. ⁊ ſic etiam actus ex
fine erit bonus. ¶ Ad ſextum dõm: ꝙ nõ ſufficit om-
nino habitualis ordinatio actus in deuʒ: q2 ex hoc ꝙ
eſt in habitu nullus mereť: ſed ex hoc ꝙ actu operať
nec tamen oportet ꝙ intentio actualis ordinans in fi
nē vltimum ſit ſemper coniuncta cuilibʒ actioni que
dirigitur in aliquem finem ꝓximum. ſed ſufficit ꝙ ali
quãdo actualiter oēs illi fines in finē vltimū referan
tur: ſicut fit quando aliquis cogitat ſe totū ad dei di-
lectionem dirigere: tunc eni quicqd ad ſeipʒ ordinat
in deum ordinatum erit. Et ſi queratur quando opor
teat actum referre in finē vltimū. h nihil aliud ē ꝗ̃ q̃
rere qñ oportet habitū charitatis exire in actū: q2 qñ
cunqʒ habitus charitatis in actum exit: fit ordinatio
totius hominis in finē vltimū: ⁊ per cõſequens omm
eorum que in ipſum ordinanť: vt bona ſibi: ſed q2 ali
quos actus indifferentes ponimus: ideo oportet ad
alia reſpõdere. ¶ Ad ſeptimū dõʒ qđ h ꝙ dicit: oia
in glia dei facite: põt intelligi dupliciter: vel affirma
tiue vel negatiue. ſi negatiue ſic eſt ſenſus: nihil con
tra deum faciatis: ⁊ hoc modo preceptū eſt: ⁊ ſic pre-
ceptum h preterit: vel ꝑ peccatum mortale qđ cõtra
deū fit: vel per peccatū veniale qđ preter preceptuʒ
⁊ preter deum fit. Si autem intelligať affirmatiue h
poteſt eſſe dupliciter: aut ita ꝙ actualis relatio i deū
ſit coniũcta actioni noſtre cuilibet non quidē in actu:
ſed in virtute: ſcḋm ꝙ virtus prime ordinationis ma-
net in oibus actionibus ꝯſequẽtibus: ſicut ⁊ virtus fi-
nis vltimi manet in oibus finibus ad ipm ordinatis
⁊ ſic adhuc preceptū eſt ⁊ contingit omiſſionē eius eē
venialem vel mortalem ſicut dictum eſt. Vel ita ꝙ
ordinatio actualis in deum ſit actu cõiuncta cuilibet
actioni noſtre: ⁊ ſic poteſt intelligi dupliciter vel di-
ſtributiue vel collectiue. Si diſtributiue ſic ē ſenſus
quãcunqʒ actionē facitis, melꝰ eſt ſi eam actu in deū
ordinetis: ⁊ ſic eſt cõſiliū. Si autem ſumatur collecti
ue: ſic eſt ſenſus: oia opera veſtra ita faciatis ꝙ nul-
lū eorꝫ ſit: qn actu in deū ordinetis ⁊ h nec ꝓceptū nec
ꝯſiliū eſt: ſed finis ꝓcepti ad qđ ꝑ impletionē ꝓcepto
rum peruenit: ſic. n. ſancti in patria actꝰ ſuos i deum
referunť. Sciendū tñ ꝙ qualitercũqʒ affirmatiue ex
ponatur: nõ intelligiť niſi de operibꝰ deliberate volũ
tatis: q2 illa tñ opa ꝓprie noſtra dici poſſunt vt di-
ctū eſt. ¶ Ad octauum dõm: ꝙ verbū eſt imediatus
effectus rõnis. ⁊ iõ vniꝰ poteſt verbū preter delibera
tionē eſſe ꝗ̃ factum. Et propter hoc verbū ocioſum
magis ē peccm̄ veniale ꝗ̃ factum ocioſum. Sciendū
tñ ꝙ ſcḋm Gre. ocioſū ē qđ caret intẽtiõe pie volũtaʒ:
aut rõne iuſte neceſſitatis. vñ nõ oē verbū iocoſū eſt
ocioſum ſi ad recreationē referať: q2 ēt in iocis cõtin
git eſſe virtutē eutrapeliã: de qua plꝰ in quarto ethi
corꝫ determinat. Affectus tuus nomē opi tuo ⁊c. Si
vꝫ itelligiť oʒ exponi de affectu eligẽte: ⁊ non ſolū in
tendente vt dictū ē. Ubi ſi deꝰ nõ erat bonū opus nõ
erat. i. meritoriū: de hoc tñ i ſequen. diſtin. Quereť: q
dñt oēs actꝰ eē idifferentes ⁊c. Illi ꝯſiderabant actꝰ
ſcḋm rõneʒ generis tm̃: q2 in ꝗ̃tū actꝰ ē indifferẽs: ē ge
neraliter ſumptus ad bonitatem vl malicia mora-
lem: ꝗ̃uis habeat bonitatem naturalem. Si tamē
intelligebãt de actu particulariter acceptoſic ſimpli
citer falſa erat, iſta opinio: ſed hoc nõ vꝫ intellexiſſe:
quia actionem particulariter acceptaʒ dicebant eſſe
coniunctam cuidam fini ex quo bonitatem vel mali-
ciã hʒ: ſicut furari vel aliquid huiuſmodi. Aliis aũt

aliis autem ſi videtur ⁊c. Iſti accipiebant actus ſʒ ꝙ
ad aliquam ſpēm determinantur: nō tamen ſecundū
ꝙ ſunt indiuiduati. ⁊ q: aliqui actus ex ſpecie ſua ha
bent bonitatem ⁊ aliqui maliciam: ⁊ aliqui neutrum:
vt leuare feſtucam. Ideo diſtinguebant actus ꝑ tria
genera. ⁊ quia illud qḋ ineſt alicui ex ſpecie ſua nun
q̄ʒ recedit ab eo. iō dicebant ꝙ actus q non ſunt indif
ferentes ſunt boni quacunqʒ intentione fiant boni re
manent. ⁊ ſilr̄ de malis intelligētes de bonitate ex ge
nere vel ex ſpecie actus non ꝙ actus qui erat bonus
ex genere vel circūſtantia ſi fieret mala intentione
eſſet bonus ſimpliciter. ſed quia bon⁹ remanebat ex
genere. Sed Aug. euidentiſſime docet ⁊c. Hic poni
tur tertia opinio: ⁊ hec accipit actum bonum vel ma-
lum ſimpliciter. ⁊ quia intentio mala ſufficit ad h̄ ꝙ
actus ſit malus ſimpliciter: non tamen intentio bona
ſufficit ad h̄ ꝙ actus ſit bonus ſimpliciter. ideo ex in-
tentione ſm̄ hanc opinionem iudicantur actus mali:
non autem boni. ⁊ ſic patet ꝙ quelibet harum trium
opinionum ſm̄ aliquid vera eſt. Qui crucifigendo
xp̄m ⁊c. h̄ intelligitur de minoribus deceptis fraude
maiorum qui eum ex malicia ꝑſequebantur cognoſcē
tes eum a deo veniſſe per ſigna que faciebat. Que
tamen quidam contēnunt ⁊c. h̄ dicunt illi de prima
opinione vel etiam de ſecunda: ⁊ accipiunt cām: non
finem vltimum: ſed finē primum qui malus eſt: ſunt
enim malo fini coniuncta vt bene fieri non poſſint.

Diſtin. Quadrageſimaprima.

An omnis intentio ⁊ actio eorū qui fide
carent ſit mala.

Cum intētio vt ſupra di/
ctū eſt bonū opus
c faciat: ⁊ fides itētionē dirigat: n̄
imerito queri pōt vtrū oīs iten
tio omneqʒ opus illorū malū ſit
qui fidem non habēt. Si enim fides intētio
nem dirigit: ⁊ intentio bonū opus facit: vbi
nō eſt fides: nec itentio bona: nec opus bo/
num eſſe videtur. Quod a quibuſdam non
irrationabiliter aſtruitur: q dicūt oēs actiōeſ
⁊ voluntates hoīs ſine fide malas eſſe: que fi/
de habita bona exiſtūt. Vn̄ apoſtol⁹ ait. Oē
quod n̄ eſt ex fide: peccatū eſt. Quod Augu.
exponens ait. Oīs infideliū vita peccatū eſt.
⁊ nihil bonū eſt ſine ſūmo bono. vbi deeſt
agnitio veritatis eterne: falſa virtus eſt: etiā
in optimis moribus: ⁊ Iacobus i epl'a cano
nica ait. Qui offenderit in vno. ſ. in charitate
factus eſt oīum reus. Qui ergo fidem ⁊ chari
tatem n̄ hʒ: omnis eius actio ē peccatū eſt: q2
ad charitatem nō refertur. Quod enī ad cha
ritatem nō refertur vt ſupra meminit Augu.
non fit quemadmodū fieri oportet. Ideoqʒ
malum eſt: non igitur mandata cuſtodit: qui
charitate caret: quia ſine charitate nullum mā
datorum cuſtoditur. Unde Augu. ſuper epi
ſtolam ad galatas ait. Cuſtoditionem legis
dicit appoſtolus: non occidere: non mecha
ri: ⁊ alia huiuſmodi ad bonos mores pertinē
tia. que ſine charitate: fide ⁊ ſpe ipleri nō poſ/
ſunt. nullum ergo implet mandatum nullum
que opus bonum facit qui fidem ⁊ charitatē
nō hʒ. Impoſſibile enī eſt vt ait apl's ſine fide
aliqd placere deo: q̄ ergo ſine fide fiūt: bona n̄
ſunt: q2 omne bonū deo placet.

Que premiſſe obiiciunt̄ ſententie ex ver
bis Auguſtini.

Is āt obiicit̄ quod ſupra dic̄ Aug.
.ſ. q⁹ i ſeruili timore ⁊ ſi bonū fiat: nō
tn̄ bene. nō nemo enī inuitus bene fa
cit: etiā ſi bonū eſt quod facit. Hic enim bo/
num dicit fieri: ſʒ nō bene ab illo qui charita
tem nō hʒ. Qui enī ſeruiliter timet: charitate
vacuus eſt de quo tn̄ hic dicit: q2 bonū facit
ſed nō bene. Quia etiā ſup illū locū pſalmi.
Turtur inuenit ſibi nidum vt ⁊c. r. p. ſ. dicit
q⁹ iudei ⁊ heretici ⁊ pagani opa ſua bona fa/
ciūt: q2 veſtiūt nudos paſcūt pauperes ⁊ hu/
iuſmodi. ſed nō in nido eccleſie. i. i fide: ⁊ iō ꝯ
culcāt̄ pulli eorū. Quibus illi rn̄dēt dicētes
opa bona appellari huiuſmodi q̄ ſine chari/
tate fiūt: nō q2 bona ſint qū ſic fiūt. quod ſu/
pra euidēter docuit. Aug. ſed q2 bona eſſent:
ſi aliter fierēt que etiā ſui genere ſunt bona: ſʒ
ex affectu fiunt mala.

Aliorum ſnīa de premiſſa queſtione qua
querebatur ſi omnis eorum actio mala eſt q
fidem nō habēt.

Alii vero qui tripharia diſtinctionē
a faciūt actuū: opa cuncta que ad natu/
re ſubſidiū fiūt: ſemꝑ bona eē aſtruūt
Sed qḋ Aug. dicit: mala eſſe ſi malas habe
ant cauſas: n̄ ideʒ accipiendū eſt quaſi ipa ma
la ſint: ſed q2 peccāt: ⁊ mali ſunt qui ea malo
fine agūt. Itē ⁊ illud aliud. ſ. bonū opus iten
tio facit: ⁊ intentionē fides dirigit: determi
nant dicentes. ibi bonū vocatū quod remu
nerabile eſt ad vitam: non ꝙ illud ſolum ſit
bonum opus: imo ⁊ alia plura: lʒ nō ea rōne
qua illud: ſunt bona. bonū enī multipliciter
accipitur. ſ. pro vtili: pro remunerabili. pro ſi
gno boni: pro ſpecie boni: pro licito: ⁊ aliis
forte modis. Solaqʒ illa intētio remunerabi
lis eſt ad vitā quā fides dirigit. ſed nō ſola il
la bona ē vt aiūt. Nā ſi quis iude⁹ vel malus
chriſtianus neceſſitatē proximi reuelauerit:
naturali pietate ductus: bonū fecit: ⁊ bona
fuit voluntas qua illud fecit.

Hic ponūtur quedam Aug. capitula que
retractauit: nō quaſi praue dicta: ſed quo ſen
ſu dixerit inſinuans.

p Oſthec inueſtigari oportet qualiter itelligendū ſit qđ ait Aug. in lib. de vera religiõe: Uſqꝫadeo igr peccatuꝫ volūtariuꝫ malū eſt: vt nullomodo ſit peccatum ſi nõ ſit volūtariū. huius dicti Aug. rõnez aperiẽs i libro retrac. dicẽs. Poteſt videri falſa hec diffinitio. ſꝫ ſi diligẽter diſcutiatur: inuenietur veriſſima eẽ. pctm̄ quippe illđ cogitãduꝫ eſt: qđ tm̄modo peccatū eſt. nõ qđ ẽt pena ẽ pcti. ſ. pctm̄ primi hois qđ fuit pctm̄ ⁊ cauſa: ſed nõ pena. Quis ⁊ illa q̄ nõ volūtaria pctã nõ imerito dicūtur. q꞉ ⁊ a neſciẽtibus ꝉ a coactis perpetrãtur: nõ oimodo pñt ſine volūtate cõmitti. qm̄ ⁊ ille q peccat ignorãs volūtate vtiqꝫ facit: qđ cū faciẽdū nõ ſit: putat eẽ faciẽdū. Ille vero q ꝯcupiſcẽte aduerſus ſpiritum carne: nõ ea q̄ vult facit. ꝯcupiſcit qdẽ nolẽs: ⁊ i eo nõ facit qđ vult ſed ſi vincitur concupiſcentie cõſentit volẽs. ⁊ in eo non facit niſi quod vult. ⁊ illud quod in paruulis eſt origīale pctm̄ ex primi hois mala volūtate cõtractū ẽ. Nõ itaqꝫ falſū ẽ qđ diximus. vſqꝫ adeo pctm̄ volūtariū ẽ ⁊c. Ecce qualiter illđ accipiẽduꝫ ſit. ſ. de pmo pctõ hois: vel de oibus gñaliter peccatis mortiferis: quoꝝ licet quedã dicant̄ nõ voluntaria. q̄. ſ. p ignorãtiã vꝉ p infirmitatẽ fiũt. eadẽ tm̄ rõne ea pñt volūtaria dici: q꞉ ſine volūtate nõ cõmittunt̄.

Aliud capitulum.

Illius ẽt intelligẽtia pquirẽda ẽ: qđ i lib. de duabus aiabus edidit inquiens. Nuſq̄ niſi volūtate pctm̄ ẽ: qđ in lib. retrac. plane determinat dicẽs: põt putari ffa eſſe iſta ſnia qua diximus nuſq̄ niſi i volūtate eẽ pctm̄: cuꝫ apl's dicat: q đ nolo hoc facio ⁊c. Sed pctm̄ qđ nuſq̄ eſt in volūtate: illđ pcipue intelligendū eſt qđ iuſta dãnatio cõſecuta ẽ. i. primū hois peccatuꝫ. In eodem quoqꝫ li. de duabus animabus ait. aliud tradit cõſideratõe dignuꝫ: ait eniꝫ. Nõ niſi volūtate peccat̄. Ipſamqꝫ voluntatẽ diffiniuit dicens. Uolūtas eſt animi motus cogẽte nullo ad aliquid vel nõ admittendū vel adipiſcendū huius dicti cãm aperiens ⁊ intelligentiã pandens in lib. retrac. ait. Hoc ppterea dictū eſt vt hac diffõne volens a nolente diſcerneret̄: ⁊ ſic ad illos referretur intentio qui i paradiſo fecerũt origineꝫ mali peccãdo nullo cogẽte. i. libera volūtate. q꞉ ⁊ ſciẽtes cõtra preceptum fecerũt: ⁊ ille tẽtator ſuaſit vt hoc fieret nõ coegit: Nam qui neſciens peccauit nõ incongruenter peccaſſe nolẽs dici poteſt. Quãuis ⁊ ipſe quod neſciens fecit: volens tamen fecit Ita nec tale peccatum ſine voluntate eſſe potuit. ſed volūtas facti ibi fuit: non voluntas peccati. qđ tamen factum fuit peccatum: hoc enim factum eſt: quod fieri nõ debuit. Quiſquis autem ſciens peccat: ſi poteſt cogenti ad peccatum ſine peccato reſiſtere: nec tamen facit: vtiqꝫ volens peccat. q꞉ qui poteſt reſiſtere non cogitur cedere. Quapropter peccatuꝫ ſine voluntate eſſe non poſſe veriſſimū eſt. Ex his liquet qualiter ſuperiora accipienda ſunt.

Qđ mala voluntas eſt volūtarium pctm̄.

f I autem omne peccatum mortale voluntarium ẽ: cum volūtas peccatū ſit mortale: cõſtat ipſam eſſe voluntariuꝫ peccatum. Quid enim vt ait Aug. tam in voluntate q̄ ipſa voluntas ſita eſt. Uolūtas itaqꝫ mala recte dicitur voluntarium peccatum q꞉ in voluntate conſiſtit. Uoluntas quippe vt ait Aug. in eodem eſt prima cauſa peccandi: aut nullum peccatum eſt prima cauſa peccandi. nec eſt cui recte imputetur peccatum niſi peccanti. non eſt ergo cui recte imputetur: niſi voluntati. hoc autem de peccato actuali ⁊ mortali intelligẽdum eſt. Neqꝫ his verbis aliud voluit Aug. oſtendere vt ipſe ait in retractationibus: niſi q꞉ voluntas eſt qua peccatur ⁊ qua recte viuitur.

c Umqꝫ intentio vt ſupra dictū eſt. Oſtẽſo q ex finis intentõe vel volūtate act⁹ exterior habꝫ maliciã ⁊ bonitatẽ. Hic determinat quaſdã qõnes circa predeterminata. Et diuiditur in partes duas. In prima inquirit de actu peccati per comparationẽ ad itentiõeꝫ. In ſcđa đ actu pcti inqrit per ꝯpatõeꝫ ad voluntatem. ibi. Poſt hec inueſtigari oportet. Prima in duas diuiditur. In prima mouet queſtionem. In ſecunda determinat eam. ibi. Et q a quibuſdam non irrationabiliter aſtruitur ⁊c. Et hec diuiditur in duas ſm duas opiniones. Secunda incipit. ibi. Alii vero qui trifariam ⁊c. Circa primum tria facit. Primo ponit ſolutionem propoſite queſtionis ſm vnam opinionẽ. Secundo obiicit in contrarium. ibi. His autem obiicit ⁊c. Tertio ponit reſponſionem. ibi. Quibus illi reſpondent ⁊c. Poſt hec inueſtigari opꝫ ⁊c. Hic determinat de actu peccati in comparatione ad voluntateꝫ. Et diuiditur in partes duas. In pma inquirit de peccato in genere per comparationem ad voluntatem. In ſecunda de illo ſpecialiter pctõ quod in interiori voluntatis actu conſiſtit. ibi. Si ãt omne peccatum mortale ⁊c. Prima diuiditu i tres ſm q tres auctoritates Augu. ponit in materia iſta que dubitationem habent. Secunda ibi. Illius ⁊ intelligentia perquirenda eſt ⁊c. Tertia ibi. In eodem quoqꝫ libro ⁊c. Hic eſt duplex queſtio. Prima de cõparatione actus ad intentioneꝫ. Secunda de comparatione peccati ad voluntatem. Circa primum queruntur duo. Primo vtrum fides intentionem dirigat. Secundo vtrum aliquis actus in infidelibus

poſſit eſſe bonus:quoꝝ intentio non ē p fidē directa.
D primū ſic proceditur. videtur ꝙ fidei non
a ſit intentionē vniuerſaliter dirigere. Diuer
ſorum enim ſpecie diuerſe ſunt regule ⁊ men
ſure:vt ex.io.methaphy.pꝫ:q: mēſura eſt homoge-
nea menſurato:ſed virtutes diuerſe ſunt ſm ſpecieꝫ
ergo fides non poteſt dirigere in operationibus om-
nium virtutum. ¶ Pre.cuius eſt ordinare eius eſt
etiaꝫ dirigere:quia directio eſt per ordinationem in
fineꝫ:ſed ordinatio eſt rationis.ergo ⁊ dirigere:⁊ ita
non indigetur fide ad dirigendum. ¶ Preterea.ſm
Bernar.prudentia eſt auriga virtutuꝫ:ſed aurige of
ficium eſt currum dirigere.ergo videtur ꝙ dirigere
pertineat ad prudentiam ⁊ non ad fidem. ¶ Prete-
rea.opus dicitur eſſe rectum ſm ꝙ conformatur legi
ſed aſſentire legi pertinet ad iuſtitiam. vnde ⁊ lega-
lis dicitur a philoſopho in quinto ethi.ergo videt ꝙ
lex iuſtitiam dirigat. ¶ Pre.xp̄s non habuit fidem.
ſi igitur fides dirigit intentionem xp̄s non habuit in-
tentionem rectam:quod abſurdum eſt. ¶ Preterea
ſm Tullium:virtus eſt habitus quidam in modum
nature rationi cōſentaneus:ſed quelibet natura p ſe-
ipſam tēdit in finem ſuuꝫ:ſicut ignis per ſuaꝫ leuitatē
ſurſum dirigit:⁊ terra deorſum. ergo quelibet virtus
diriget ſuum actum in finem. ¶ Cōtra. Illius eſt di
rigere:cuius eſt oſtendere quo eūdum eſt:ſed hoc fa
cit fides:q: fides eſt ſubſtātia ſperādaꝝ rerꝝ. heb.ii.
ergo fidei eſt dirgere itentiōem. ¶ Pre.a primo eſt
rectitudo i oībus aliis:ſꝫ fides eſt prima virtutū.ḡ fi-
dei eſt itentiōeꝫ oiuꝫ virtutū dirigere. ¶ Rño dō:ꝙ
rectū dicitur eſſe cui⁹ mediū nō erit ab extremis.act⁹
aūt cōſiderat iter duo q̄ quaſi ſūt eius extrema.ſ.pn-
cipiū agens ⁊ finē intētum. vnū opere vl' intentōe re
ctitudo eē dicitur ſm ꝙ opus ab agēte egrediēs non
p̄tergredit ordinē debiti finis.⁊ iō illius eſt dirigere
cuius eſt in fineꝫ ordinare.ſꝫ ordinare i finē cōtingit
dupliciter:vel oñdendo finē vel inclinādo in finem.
Oſtendere aūt finē rōnis ē:ſꝫ inclinare in finē ē volū
tatis:q: amor i quo act⁹ volūtatis exprimit ē q̄ſi q̄-
dam pōdus aie ſm Augu.ſed pfecte finē oñdere non
cōpetit rōni:niſi ſm ꝙ ē per habitū perfecta:ſilr non
cōpetit perfecte iclinare i finē volūtati : niſi ſm q eſt
per habitū perfecta.finis aūt humanorū actuū pōt
accipi dupl'r:vel finis ꝓprius ⁊ proxim⁹: vel cōis ⁊
vltimus:⁊ h eſt duplex:q: vel excedit facultatē natu
re:ſicut felicitas futura in patria ⁊ i hūc finē oñdēdo
dirigit fides:⁊ iclinādo dirigit charitas ſicut aliqua
forma naturalis iclinat in ſuū finē.q: ad hūc finē non
ſufficit dirigere naturalis potētia:neqꝫ p ſe:neqꝫ per
fecta per habitū naturalē vel acqſituꝫ.⁊ q: ad hūc fi-
nē cū ſit vltim⁹ ſūt oēs alii fines ordinati:ideo fides ⁊
charitas dnr dirigere intentionē vlr i oibus.i finē āt
cōem ꝓportionatū humane facultati dirigit ratio oſtē
dēdo perfecta per habitū ſapiētie acqſite cui⁹ ē act⁹
felicitas cōtēplatiua:vt in.x.ethi.dicit:vel perfecta
per habitum prudentie:cuius act⁹ eſt felicitas ciui-
lis.iclinādo āt virtus appetitiua ſꝫ ꝙ ē perfecta ha-
bitibus virtutū moraliū. ¶ Ad primū ergo dōꝫ ꝙ di
uerſoꝝ ſpē nō pōt eē idē regulās ꝓpriū: ſꝫ pōt idē eſſe
cōe:⁊ ſic fides dirigit inq̄tū ordinat in finē vltimuꝫ.
¶ Ad ſcōm dōꝫ:ꝙ ratio nō pōt ſufficienter dirigere
ad h ꝙ humanā cognitionē naturalē excedat: i quod
tū ſicut in finē vltimū oꝫ oēs actus noſtros ordinari.
ideo oportet ꝙ fides dirigat. ¶ Ad tertiū dōꝫ ꝙ pru
dentia ſufficienter dirigit ad finē illū q eſt bonum hu
manum:nō aūt ad finem qui eſt bonū diuinū quale ē
quod in patria ꝓmittitur. ¶ Ad quartum dōm:ꝙ
lex dirigit ſicut oſtēdens qualis debeat eē actus pro
portionatus fini vltimo.nō.n.quilibet actus cuilibet
fini ꝓportionatus eſt vt ſupra dictū ē.⁊ ideo directio
fidei que oſtendit finem p̄cedit directionē legis que
docet actū:⁊ ita etiā p̄cedit directionem iuſtitie que
per modū inclinatōis rectitudinē act⁹ facit quā lex
oſtēdit. ¶ Ad quintū dōm:ꝙ in fide ſūt duo.ſ.cogni-
tio ⁊ enigma:vel obſcuritas ſiue iperfectio. Fides āt
habet dirigere:nō ratione obſcuritatis ſed ratione co-
gnitionis.⁊ ideo cū xp̄s habuit perfectaꝫ cognitiōeꝫ
in eo fuit perfecte rectitudo intentionis. ¶ Ad ſextū
dōm:ꝙ inclinatio naturalis i finem preſupponit quē-
dam itellectum preſtituētem finē nature ⁊ dātem ſibi
inclinationē i finem vltimum:⁊ ita etiam iclinatiōem
moralis virtutis i finem p̄cedit prudētia q̄ſi oñdēs ⁊
dirigēs i finem:⁊ ſic ſingule virtutes iclinando diri-
gunt i fines ꝓximos:non aūt i finem vltimum.
D ſcōm ſic ꝓcedit.videt ꝙ nullus actus in-
a fidelis hois bonus eſſe poſſit:q: vt dicitur i
glo. Ro.xiiii. Omnis vita infidelium pecca-
tum eſt:ſed nō poteſt eſſe ſimul peccatū ⁊ bonus ac-
tus.ergo nullus actus ifidelis bon⁹ eſt. ¶ Pre.oīs
actus bonus ē rectus:ſꝫ oīs act⁹ rectus ꝓcedit ab in
tentiōe recta:cū igitur fides itentiōem dirigat videt
ꝙ vbi nō eſt fides act⁹ bonus eſſe nō poſſit. ¶ Prete
rea.oē bonum deo placet ⁊ ē ſibi acceptum: ſꝫ vita in
fideliū nō eſt deo accepta qui gratia caret. ergo i eis
actus bonus nō eſt: ¶ Pre.illud ꝓprie dicitur malū
quod caret aliqua perfectiōe quā natū eſt ⁊ debet ha
bere.ſed oīs actus humanus natus eſt in vltimum fi
nem beatitudinis referri niſi ſit per ſe malus : ⁊ de-
bet in ipſum referri:vt ex dictis patet.cum ergo ac-
tus infidelium in vltimum finem non referatur in
quem fides dirigit:vt dictum eſt : videtur ꝙ omnis
actus infidelium ſit malus. ¶ Pre.infidelitas fidei
opponitur:ſed fideles per fidem diriguntur in fineꝫ
aliquem:ergo infideles per infidelitatem in oppoſi-
tum finem diriguntur.ſed omnes actus fidelium ſūt
boni per hoc ꝙ ordinati ſunt in finem in queꝫ dirigit
fides. ergo eadem ratione omnis actus infidelium
eſt malus. ¶ Contra. Non eſt conſiliuꝫ niſi de bono
ſed infidelibus conſulitur: vt aliqua de genere bono-
rum faciant.ergo illorum actus non omnes ſunt ma
li. ¶ Preterea.nihil laudabile eſt vel laudatur niſi
bonum:ſed ſancti vt Hieronymus ⁊ Augu.ſepe lau-
dant aliquos gentiles de aliquibus operibus . ergo
aliqua opera ipſorum fuerunt bona . ¶ Reſpondeo
dō:ꝙ ſicut in rebus naturalibus vna perfectio alteri
ſuper additur:ſicut quedam res habent vnam illaꝝ
⁊ quedam duas:⁊ ſic deinceps: ita etiam in morali-
bus contingit in actu conſiderare aliquam perfectio
nem alii ſuperadditam:ex quaruꝫ vnaqueqꝫ dicitur
actus bonus:⁊ ſi aliqua illarum perfectionum deſit
deerit bonitas que eſt ſm perfectionem illam: verbi
gratia.omnis actus inquantum eſt actus habꝫ quan
dam eſſentialem bonitatem ſecundum ꝙ omne ens
bonum eſt:ſed in aliquibus actibus ſuperadditur q̄-
dam bonitas ex proportione actus ad debitum obie
ctum:⁊ ſecunduꝫ hoc dicitur actus bonus ex genere
⁊ vlterius ex debita commenſuratione circunſtātiaꝝ
dicetur bonus ex circunſtantia:⁊ ſic deinceps quouſ
qꝫ perueniatur ad vltimam bonitatem:cuius huma-
nus actus eſt ſuſceptiuus que eſt ex ordine in finem

vltimum per habitū gratie ⁊ charitatis. ⁊ ideo act⁹ illorum qui gratiam ⁊ charitatem non habēt hoc modo boni eſſe non poteſt. ⁊ hec eſt bonitas ſm quam actus meritorius dicitur: ſed ſubtracto poſteriori nihilominus remanet prius: vt in libro de cauſis dicitur. vnde ꝗuis ab infidelium actibus ſubtrahaẗ iſta bonitas ſm quaꝫ actus meritorius dicitur: remanet tamen bonitas alia vel virtutis politice vel ex circūſtantia vel ex genere. ⁊ ideo non oportet ꝙ omnis eorum actus ſit malus: ſed ſolum ꝙ ſit deficientis bonitatis: ſicut ꝗuis equus deficiat a rationalitate quaꝫ homo habet non tñ ideo malus eſt: ſed hꝫ bonitateꝫ deficientem a bonitate hoīs. ¶ Ad primum ergo dō ꝙ cum dr̄ omnis vita infidelium peccatū eſt: non ē intelligendum hoc modo ꝙ omnis actus eoꝝ peccatū ſit: ſꝫ q: ſemper cū peccato viuunt: q: infidelitas eſt tale peccatum quo retento nullum aliorum dimittetur. Vel dō ꝙ itelligitur de illis actibus ad quos ex ſua infidelitate impelluntur: vt eſt adorare ydola: ⁊ abſtinere a cibis prohibitis in lege quaſi non ſit eis licitum veſci: hoc videtur intendere apoſtolus.

¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ fides dirigit intētionem in finem vltimum: ſed ratio naturalis vel prudentia poteſt dirigere in aliquem finem proximum: ⁊ q: ille finis proximus eſt ordinabil' in finē vltimuꝫ etiam ſi actu non ordinetur: ideo in infidelibus quorum actus per vim rationis in talem finem diriguntur poſſunt aliqui actus eſſe boni: ſed deficiētes a pfecta bonitate ſm quam actus eſt meritorius. ¶ Ad tertium dō: ꝙ ſicut aliquid pticipat bonitatem: ita ēt deo eſt acceptum: ⁊ ideo actus illi enuntiantur deo accepti ſimpliciter qui meritorii ſunt completam bonitatem habentes: ſed tamen etiam actus alii ſm ꝙ ſunt boni ex gn̄e vel ex circūſtantia deo placēt: nō tamē ſicut remunerabiles eterno premio. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ non obligamur ad hoc ꝙ quilibet actus actu dirigatur in finem illum in quem non poteſt niſi fides dirigere: q: precepta affirmatiua non obligant ad ſemper ꝗuis ſemper obligent. ⁊ ideo nō oportet vt actus infidelium qui in finem illuꝫ non ē ordinatus ſemper ſit peccatum: ſed ſolum pro tempore illo in quo tenetur actum ſuum in fineꝫ vltimū referre. Ad quintum dō: ꝙ infideles non ſemper ex infidelitatis errore finem ſibi preſtituunt: ſed aliquando ex vero ⁊ iuditio recto rationis. ⁊ ideo non oportet ꝙ in quolibet actu peccent: ſed tunc ſolū quādo ex errore finem ſibi preſtituunt.

Einde queritur de comparatiōe peccati ad
b voluntatem. Et circa hec queruntur duo.
Primo. vtrum omne peccatum ſit volūtarium. Secundo. vtrum omne peccatum ſit in voluntate.

D primum ſic proceditur. Videtur ꝙ pecca-
a tum non ſit voluntarium. Malum enim vt
Dyo. dicit eſt preter voluntatem. obiectum enim voluntatis eſt bonum: ſed omne peccatum eſt malum. ergo peccatuꝫ non eſt voluntariuꝫ. Preterea philoſophus dicit in .iii. ethi. ꝙ poſtꝗꝫ aliquis eſt effectus malus per habitum non eſt in ipſo malū vel nō malū eſſe: cū igitur hō ſit malus per peccatū ⁊ quod non eſt in homine non poteſt dici voluntariū videtur ꝙ non omne peccatum ſit voluntarium.

Preterea. quod eſt ignoratum non poteſt eſſe voluntarium: q: voluntas cognitionem preſupponit: ſꝫ quedam per ignorantiam peccatur. ergo non omne peccatum eſt voluntarium. Preterea. aliquid dicitur eſſe voluntarium propter hoc ꝙ actus voluntatis tranſit i hoc ꝙ voluntariuꝫ dicitur: ſed in peccato ommiſſionis non eſt neceſſarium ꝙ ſit aliquis actus voluntatis vt ſupra dictum eſt. ergo non omne peccatum eſt voluntarium. Preterea nihil ꝙ eſt contra voluntatem eſt voluntarium: ſed primus motus eſt contra voluntatem: quod patet ex hoc quod dicitur Ro. vii. quod enim nolo malum hꝫ ago quod de primis motibus exponitur: igitur cuꝫ primus motus ſit peccatum: videtur ꝙ non omne peccatum ſit voluntarium. Preterea. quod eſt p neceſſitatatē originis traductum non eſt voluntarium: ſed aliqđ peccatum eſt huiuſmodi. ſ. originale. ergo non omne peccatum eſt voluntarium. Cōtra. nihil ꝓhibetur niſi quod eſt in poteſtate eius cui fit prohibitio: ſed peccatum omne prohibetur. ergo omne peccatum ē in poteſtate peccantis: ſed nihil eſt in poteſtate hoīs niſi quod eſt voluntarium. ergo oē peccatū ē voluntariū. Pre. inuoluntariuꝫ vt dicit phs in .iii. ethi. non meretur penā: ſed ignoſcētiā: ſꝫ oē peccatum meretur penam. ergo nullum peccatum eſt inuoluntariū. Reſpondeo dō: ꝙ peccatum ſm ꝙ habet rōnem culpe nō poteſt eſſe niſi in eo quod in poteſtate alicuius ꝯſiſtit: q: ex illo defectu qui in poteſtate ei⁹ ꝯſiſtit homo culpatur ⁊ vituperatur: nō autem ex eo ꝙ in poteſtate eius nō ſunt: vt ſi cecus naſcatur. talis enim defectus magis ad miſericordiaꝫ ꝓuocat ꝗꝫ ad vindictā. ⁊ q: potētia ſm quam noſtrorum actuū domini ſumus eſt: inde volūtas ē ꝙ oē id quod in poteſtate noſtra conſtitutum eſt volūtariū dicitur. ⁊ ideo oē opꝫ peccatum voluntariū eſſe ſm ꝙ peccatū ⁊ culpa idem ſūt: q: ſi peccatū largius accipiatur ſic inuenitur in omnibus que propter finē agūt: ſiue agaẗ ꝑ volūtatē: ſiue per neceſſitatē nature cuꝫ eoꝝ actus a fine debito obliquaẗ: vt in ſcdo phyſi. dicitur.

¶ Ad primum ergo dicēdū: ꝙ malum non eſt volitum per ſe nullus enim ad malum intendens aliqđ operatur vt Dio. dicit: ſed per accidēs pōt eē volūtariū dū. ſ. aliquis eſtimat bonuꝫ qđ malum eſt: vel cum appetit aliquod bonū ſꝫ qđ cui eſt adiuncta rō mali ſimpliciter. ¶ Ad ſcdm dō ꝙ ſicut habitus virtutis politice nō acquiritur ſubito: q: vna dies nō facit ver: vt in prime ethi. dr̄: ita etiam nec ſubito hit⁹ ille deſtruitur: ideo dicit phs ꝙ ex quo aliquis habitum vitioſum acquiſiuit non eſt in ptāte eius vt ſtatim habitū deponat: ſed tñ eſt in eius ptāte vt ſtatiꝫ nō ſm illū habitū operet̄: q: habitus voluntarii non inclinant neceſſario ad actus: ⁊ ſic etiā per exercitiū operum poterit ex toto habitus ille malus conſumi: ⁊ ita cōſtat ꝙ petū illi⁹ q vitioſum habitum habet: voluntarii rōnē non pdidit. ¶ Ad tertiū dō: ꝙ qū p ignorantiā peccaẗ illud quod eſt petū non eſt oīno ignoratū: ſꝫ ē ignoratū ſm qđ: q: neſciẗ de illo actu ꝙ malus ſit. ⁊ ſm hoc ꝙ ē malum nō erat rō volendi. ⁊ ideo talis ignorātia volūtariū non tollit. ¶ Et preterea ipſa ignorantia quodammodo volūtaria ē: q: ignorat ea que ſcire tenetur ⁊ poteſt. ſi autem ſcire non poſſet tūc voluntarie quidem faceret actuꝫ: ſed non volūtarie peccaret. ⁊ talis ignorantia inuincibilis eſt: quā ſi vitaẗ nō poſſet peccatū excuſaret: vt tā peccatum non eſſet. ¶ Ad quartum dōm. ꝙ ſm eos qui dicūt ꝙ i peccato ommiſſionis non exigitur act⁹ voluntatis petū illđ diciẗ volūtariū nō propter actū volūtatis i ommiſſione tranſeunte. ſed inquantum

ommiſſio in ptāte ommittētis ē;q: pōt ommittere:⁊
nō ōmittere. ¶ Ad qntū dō.ꝙ inter peccata actualia
minimū de rōne peccati hꝫ primus motus:⁊ ita;etiā
minimū hꝫ de rōne volūtarii.hoc tn̄.ſ.ꝙ voluntas
ꝑueniendo eū ipedire pōt i pticulari:q̄ūis nō poſſet
oēs vlr impedire:ita ꝙ null⁹ ſurgat:⁊ ſic aliquo mō
ē in ptāte volūtatis:dr̄ aūt eſſe contra volūtatē:q: in
ꝯtrarium eius eſt naturalis inclinatio volūtatis de
qua ſupra dictum eſt. ¶ Ad ſextū dō:ꝙ peccatū ori-
ginale per ſe loquendo ē peccatū nature ⁊ non perſo
ne niſi mediante natura.⁊ ideo eſt voluntarium vo-
luntate nature non tamen voluntate perſone cuiuſli
bet in qua inuenitur: ſed ade tantum qui naturam
infecit.

a D ſecūdū ſic proceditur. vr̄ ꝙ nō oē peccatū
ſit in voluntate. Peccatū enī ⁊ virtus ſunt
in eodem ſbo:ſed virtus eſt in rōne vt i pmo
ethi.dr̄.cum igitur voluntas ſit alia potentia a rōne
videtur ꝙ peccatum non ſit in volūtate. ¶ Pre.
quod eſt ſuſceptiuum dignioris pōt eſſe ſuſceptiuum
indignioris:ſed ꝯcupiſcibil' ē ſuſceptiua virtutis:q:
temperantia eſt in concupiſcibili.ergo ⁊ ꝯcupiſcibil'
non impeditur propter ſuam imperfectionem quin i
ea peccatū eſſe poſſit. ¶ Pre.in illa potentia ē pec
catum in cuius actu deformitas peccati conſiſtit:ſed
h non ſolum eſt in actu voluntatis:ſed etiam in acti-
bus aliarum potentiaꝝ vt ſupra dictū eſt,ergo non i
ſola voluntate peccatū eſt. ¶ Pre.obiectum volun
tatis eſt bonū ſimpliciter:ſed obiectū ꝯcupiſcibil' ē bo
nū ſm ſenſum:ſed magis peccatur per ꝯuerſionē ad
delectabilia ſenſus q̄ per ꝯuerſionē ad bonum ſim-
pliciter.ergo peccatum magis eſt incōcupiſcibili q̄ i
volūtate. ¶ Pre.ſap.xi.per que peccat quis per h
⁊ torquetur:ſed homo totus ponitur.ergo nō ſolū in
volūtate peccatū eius ꝯſiſtit. Contra eſt qd̄ in littera
dr̄:nuſq̄ niſi in voluntate peccatū eſt. ¶ Pre.ſicut
ſe habet falſa opinio ad intellectū:ita praua actio ad
volūtatē: ſed falſa opinio non eſt niſi in intellectu.er
go.peccatum nō ē niſi in volūtate. ¶ Rn̄deo dō:ꝙ
aliquid eſſe in volūtate pōt intelligi dupliciter:vel
ita ꝙ ſit in ea ſicut in cauſa:⁊ ſic ex premiſſa q̄one pꝫ
omne peccatum in voluntate eſſe inquantū oē pecca
tū voluntariū eſt:vel ita ꝙ ſit in ea ſicut in ſbo:⁊ tūc
diſtinguēdū ē:q: ſbm peccati pōt accipi vel proximū
vel primum:proximum ſbm peccati ē illa potentia q̄
actum peccati elicit:⁊ ſic in diuerſis potentiis contin
git eſſe peccatum:⁊ non ſolum in voluntate. Primū
autem ſbm peccati eſt ex quo ineſt homini peccati ſu
ſceptibilitas : ⁊ q: homo non eſt ſuſceptibilis culpe
niſi ſm ꝙ eſt dominus ſuorū actuum:⁊ h ſibi compe
tit ſm ꝙ eſt voluntatem habens:ideo primū ſbm pec
cati voluntas eſt. ¶ Ad primum ergo dō:ꝙ rō acci
pitur ibi a pho pro pte intellectiua que voluntatem
⁊ rationem complectitur:q: cuilibet apprehenſioni
ſuus appetitus reſpondet quod patet ex hoc ꝙ ratio
nabile per participationem vocat iraſcibile ⁊ concu-
piſcibile que ſunt potentie appetitiue. Eſt autem pec
catum in ratione ſicut in dirigente ⁊ in voluntate ſicͤ
in eligente.⁊ ideo cum peccatū in electione cōplea
tur potius voluntas q̄ ratio ſbm eius primum dici
debet. ¶ Ad ſecundū dō:ꝙ virtus nō ē i ꝯcupiſcibili
niſi ſm ꝙ aliqualiter participat rationem, inquantū
eſt rationi obediens.⁊ ideo non oportet ꝙ ſit primū
ſubiectū peccati:ſed primū pōt eſſe. ¶ Ad tertiū dō
ꝙ ſicut ſupra dictum eſt actus aliaꝝ potentiaꝝ nō ha
bent rōnem culpe:niſi ſm ꝙ ſubiacēt impio volūtatiſ
vn̄ pꝫ ꝙ pcti primū ſubiectū volūtas ē. ¶ Ad quar
tum dōm ꝙ delectabile ſm ſenſum:q̄uis non ſit ob-
iectū voluntatis inquantū huiuſmodi.pōt tn̄ eē obm
eius inq̄tum apprehenditur vt bonū ſimpliciter: et
hoc mō ē pctū circa delectabile ſenſus. ¶ Ad qntū
dōm:ꝙ etiam q̄uis homo poſſit puniri ſm oēs ptes:
nō tn̄ eſt ſuſceptiuus pene ſi pena ꝓprie ſumatur niſi
inq̄tum eſt voluntatē hñs:q: ex hoc aliquid penale
eſt quod volūtati aduerſatur.⁊ ideo volūtas eſt pri
mū ſubiectum pene ſicut ⁊ culpe. ¶ Si enim fides i
tentionem dirigat ⁊c. Iſta ratio ſoluta ē in ſecūdo ar
ticulo prime queſtionis. Qd̄ a qbuſdā nō irrationabi
liter aſtruitur ⁊c.ſi intelligatur ꝙ quelibet actio mala
ſit ⁊ peccatum opinio irrationabilis eſt , ſi autem in-
telligatur ꝙ quicquid agat in peccato ſemper perma
nent dum ſine fide ſunt opinio rationabilis eſt. Ni-
hil eſt bonum ſine ſūmo bono ⁊c. Infideles igitur ſūt
ſine ſūmo bono quantum ad illam ſocietatem que
eſt per participationem gratie.⁊ ideo gratuitum bo-
num in eis non eſt:non tamen ſunt ſine ſumo bono q̄
tum ad hoc ꝙ eius bonitatē per bona naturalia par
ticipant. Falſa virtus eſt etiam in optimis moribus
⁊c.quia.ſ.non ducit ad eternam felicitatem ad quā
virtus perfecta ⁊ vera per actus meritorios ducere
poteſt. Sine charitate nullum mandatorum ⁊c. Ue
rum eſt quantum ad intentionem precipientis:ſꝫ nō
quantum ad ſubſtantiam precepti:⁊ hoc habitum eſt
diſtin.xxviii. Bonum enim multipliciter accipit ⁊c.
Bonum ſm philoſophum diuiditur in vtile delecta
bile ⁊ honeſtum.ergo cum h iſte differētie non ponā
tur:videtur inſufficienter diſtinguere. Sed dicēdū
ꝙ philoſophus aſſignat partes boni que ſunt ipſius
ſm ſe.h autem aſſignantur partes boni in ordine ad
aliud.poteſt autem aliquid accipi eſſe bonum in ordi
ne ad tria. Primo modo vt in ordine ad finē: ⁊ ſic
reſpectu cuiuſq̄ finis dicitur vtile.reſpectu autem fi
nis vltimi qui eſt vita eterna :dicitur bonum remu
nerabile:quod eſt bonum honeſtum meritoriū. Se
cundo modo vt in ordine ad aliquod bonum ſimile:
ad quod ordinatur vel ſicut ſignum:⁊ ſic ſignum bo
ni dicitur bonum: vt patet in ſacramentis legalibus:
vel ſicut precedens eius ſimilitudinem. ⁊ ſic bonum
apparens dicitur bonum:⁊ hoc precipue eſt bonum
delectabile. Tertio modo in ordine ad preceptum:⁊
ſic dicitur bonum ſimpliciter quod lege precipitur ⁊
hoc eſt etiam remunerabile ⁊ honeſtum. Et ſecunda
rio dicitur licitum bonum quod nullo precepto pro-
hibetur. vnde modi Ariſtotilis quodammodo inclu
duntur in iſtis. Peccatum quippe illud cogitandū
⁊c. Iſta ſolutio procedit ſi accipiatur volūtariū ſim
pliciter ⁊ perfecte:quod non in omni peccato inueni
tur. Sed ſi accipiatur voluntarium quocunq̄ mo-
do:ſic inuenitur in quolibet peccato vt ipſe in proceſ
ſu ſolutionis oſtendit. Quod tamen in voluntate ⁊c.
voluntas dicitur eſſe in voluntate dum actus volū-
tatis proximus in poteſtate ipſi⁹ potentie exiſtit vtrū
q̄ enim dicit volūtas.ſ.potentia ⁊ actus.

Diſtin. Quadraſima ſecunda.

An voluntas ⁊ actio mala in eodeʒ homine ⁊ circa eandem rem ſint vnum peccatũ vel plura.

Um autem voluntas mala ⁊ operatio peccatũ ſint: queri ſolet: vtruʒ in eodeʒ hoie ⁊ circa eandeʒ rem. hec duo vnuʒ ſint peccatum: vel diuerſa: vt ſi quis furatꝰ voluntate: volũtateʒ habuit malaʒ: que peccatuʒ eſt ⁊ actuʒ maluʒ qui peccatuʒ eſt. Hec auteʒ duo diuerſa ſũt: ſcilicet volũtas ⁊ actio. Sed nunquid diuerſa ſunt peccata: an vnum? Quidaʒ dicũt vnuʒ eſſe peccatuʒ: alii vero diuerſa eſſe peccata dicũt. q̄ꝛ cum cõſtet hec duo diuerſa eſſe: aut diuerſa duo eſſe peccata dicũtur aut duo diuerſa nõ peccata. Quibus alii hec duo reſpondent eẽ nõ peccata. Non enim peccata ſunt: ſed peccatũ vnum. q̄ꝛ vna preuaricatio vel inobediẽtia in vtroqꝫ admittitur: ſiue quãdo vult: ſiue quãdo agit: ⁊ vnus eſt ibi contemptꝰ: ſʒ minoꝛ cuʒ in volũtate ſoluʒ peccatuʒ cõtinetur: maioꝛ vero cuʒ volũtati etiaʒ operatio additur. ⁊ ideo maius fit peccatũ ⁊ non plura: cuʒ voluntas operi mancipatur.

Alia contra eoſdem oppoſitio.

s

Ed adhuc eiſdeʒ obiicitur. ſi vnuʒ tantum peccatuʒ illa duo peccata ſunt: cum quis volũtate mali prius cõcepta: deinde opus patrauerit: nõ pro aliquo reus eſt: niſi pro quo ante opus reus erat: cum adhuc in ſola volũtate peccatũ cõſiſtebat nullus cuiʒ reus eſt eterne mortis niſi pro peccato. ſed peccatum aliud non eſt admiſſum actione: ꝙ̄ prius admiſſum volũtate erat. Nõ igitur pro aliquo alio iſte fit dãnabilis actu peccando ꝙ̄ ante fuerat cum ſola voluntate delinquebat. Ad hoc etiam illi reſpõdentes dicũt ꝙ ꝓpter peccatuʒ dicit tãtum illum furem reum cõſtitui: ⁊ ꝙ̄uis eius volũtas ⁊ actio vnũ ſint peccatum: pro alio tamen reus factus eſt actu peccãdo: ꝙ̄ prius erat ſola volũtate delinquendo. qria pro actu qui eſt aliud ꝙ̄ voluntas: licet non aliud peccatum.

Alia aduerſus eoſdem oppoſitio.

i

Tem adhuc queſtioni inſtãt dicẽtes ideo hec duo diuerſa eſſe peccata: q̄ꝛ diuerſorum legis mãdatorum preuaricatiões ſũt. Alio enim mãdato legis prohibetur actio furti. ſ. nõ furaberis. Alio volũtas furãdi. ſ. nõ cõcupiſces rem proximi tui. Cũ hec duo diuerſa mãdata ſint quibꝰ illa duo prohibẽtur: patet illa duo diuerſas eſſe preuaricationes: diuerſa igitur peccata. Ad qd̄ ⁊ illi dicũt diuerſa quidem eſſe mãdata quibus illa duo diſtinctim prohibẽtur. vt Aug. docet ſuper exodum. Veruntamẽ in illis nõ obſeruatis vna preuaricatio tãtuʒ incurritur: vnumqꝫ peccatuʒ cõtrahitur: lʒ duo diuerſa illis prohibeãtur. Sicut econuerſo duo ſunt mãdata charitatis quibus duo precipiuntꝰ diligi: vna tamen in eis cõmendatꝰ charitas.

Si peccatum ab aliquo admiſſuʒ in eo ſit quouſqꝫ peniteat.

p

Reterea queri ſolet: cum ab aliquo peccato voluntate perpetrato: voluntas id agendi ⁊ actio tranſierit: nõduʒ tamen vera penitentia habita: vtrum illd̄ peccatum vſqꝫquo peniteat ſit in eo: quod non eſſe videtꝰ: q̄ꝛ volũtas illa que priꝰ fuit nõ eſt nec actio: q̄ꝛ nõ illud vult vel agit qd̄ ante voluit ⁊ egit. Sʒ nõ eſt ignorãdũ peccatũ duobus modis in aliquo dici eẽ ⁊ trãſire. ſ. actu ⁊ reatu. Actu eſt in aliquo dum ipſum qd̄ peccatũ eſt: vt actio vel volũtas in peccante eſt. Reatu vero cũ pro eo ſiue trãſierit ſiue aſſit: mens hominis polluta eſt ⁊ corrupta: totuſqꝫ homo ſuppliciis obligatus perpetuis: nec vnꝙ̄. eſt in aliquo peccatum actu preter originale qd̄ fit etiam reatu. Sed eſt reatu interdũ poſtꝙ̄ tranſit actu.

Quibus modis dicitur in ſcriptura reatꝰ.

Eatus autem in ſcriptura multipliciter accipitur ſ. pro culpa: pro pena: pro obligatione pene temporalis vł eterne. Si. n. mortale ẽ: obligat nos pene eterne. ſi veniale: obligat nos pene tẽporali. duo enim ſũt genera peccatoꝝ mortaliũ. ſ. ⁊ venialium. Mortale eſt per quod homo meretur penam eternam. Crimen. n. vt ait Augu. qd̄ eſt dignum accuſatione ⁊ damnatione. Veniale autem quod hominem vſqꝫ in reatũ perpetue mortis non grauat. Verũtamen pe nam meretur: ſed facile indulgetur.

De modis peccatorum qui multipliciter aſſignantur.

m

Odi autem peccatoruʒ varias i ſcriptura habent diſtinctiones: in qua dicitur duobus modis peccatum committi. ſ. cupiditate ⁊ timore. vt Aug. tradit ſuper illũ locum pſalmi: Incenſa igni ⁊ ſuffoſſa his. n. duobus modis dicit oĩa peccata mortalia includi. ⁊ incenſa dicit ea que ex cupiditate male incendente oriuntur. Suffoſſa vero

que ex timore male humiliante proueniunt. qđ ē quādo qs cupit nō cupiēda: vl' timet nō timēda. Alibi vero dicit᷑ peccatū fieri tribus modis.ſ.cogitatu: verbo: opere. Unde Hieronymus ſuper ezechielem tria generalia dicta ſūt: quib⁹ humanū genus ſubiacet.aut.n. cogitatōe: aut ſermōe: aut ope peccamus. his aliquādo etiā quartus adiicitur modus.ſ.cōſuetudinis: qđ i quadriduano lazaro ſignificatū eſt. Dr̄ quoqȝ hō peccare i deū: i ſe: ⁊ ī ꝓximū. In deum cum de deo male ſentit: vt hereticus: vel que dei ſunt vſurpare pręſumit ī digne participādo ſacramētis vel quādo nomen dei peierādo contemptibile facit. In ꝓximum peccat cum proximum iniuſte ledit. In ſe vero cum ſibi: non aliū nocet.

Quo differant delictum ⁊ peccatuȝ.

Variam quoqȝ appellationem habet. dicitur enim peccatum ⁊ delictuȝ. ⁊ delictum fortaſſe vt Auguſt. ait in queſtiōibus leuitici: declinare a bono: peccatuȝ eſt facere malū. Aliud ē.n. declinare a bono: aliud ē facere malū. Peccatū ergo ē perpetratio mali: delictū deſertio boni: qđ ⁊ ipȝ nomē oſtēdit. Quid.n. aliud ſonat delictū niſi derelictū. ⁊ qui delinquit quid derelinquit niſi bonū: vel delictū eſt qđ ignorāter fit. peccatum qđ ſciēter cōmittitur. Indifferēter tamen: ⁊ peccatum nomine delicti: ⁊ delictum nomine peccati appellatur.

De ſeptem viciis principalibus.

p Reterea ſciēdū.vii.eē vicia principalia vel capitalia: vt Gre. ſup exodum ait.ſ. inanē gl'iam: irā: inuidiā: accidiā: vel triſtitiā: auaritiā: caſtrimargiā: luxuriam: que vt ait Joānes chryſoſtomus ſignificata ſūt in.vii. populis q terrā ꝓmiſſiōis iſraeli ꝓmiſſaȝ tenebāt. de his quaſi.vii. fontib⁹ cuncte aiaꝝ mortifere corruptele emanāt. ⁊ dr̄ hec capitalia. q2 ex eis oriūt᷑ oīa mala. nulluȝ malū ē qđ nō ab aliquo hoꝝ origīnē trahat.

De ſuperbia que eſt radix oīs mali.

E ſuperbia tamē oīa mala oriuntur. ⁊ hec ⁊ alia. q2 vt ait Gre. radix cuncti mali eſt ſupbia de qua dicit᷑. Initium oīs peccati vel mali ē ſuperbia: que eſt amor ꝓprie excellētie. Cui⁹ quatuor ſūt ſpecies: vt Grego. ait. Prima eſt cū bonū qđ hȝ quis ſibi attribuit. Secūda cū credit a deo eſſe datū: ſȝ tamē ꝓ ſuis meritis. Tertia cum ſe iactat habere qđ nō hȝ. Quarta cū ceteris deſpectis ſingulariter vult videri. Merito ergo radix omnis mali dicitur ſuperbia. huic autē videtur obuiare qđ ait apl's. Radix omnium maloꝝ eſt cupiditas. ſed ſi radix oīum maloꝝ cupiditas ē. ergo ſupbie. Quō ergo ſupbia radix eſt ⁊ initium oīs peccati.

Quo ſenſu vtrunqȝ dicat᷑ radix omnium malorum.ſ. ſuperbia ⁊ cupiditas.

s Ed vtrunqȝ recte dictū eſſe itelligit᷑ ſi genera oīa peccatorum ſinguloꝝ nō ſingula generū vtraqȝ locutiōe intelligantur includi. Nullū ergo ꝙppe gen⁹ peccati eſt quod ex ſuperbia iterdum non proueniat. nullum etiam eſt qđ ex cupiditate aliqū nō deſcendat. Sūt enim nōnulli homines qui ex cupiditate fiunt ſuperbi. ⁊ aliqui ex ſuperbia fiunt cupidi. eſt.n. vt ait Aug. homo qui nō eſſet amator pecunie: niſi per hoc putaret ſe excellētiorem eſſe. ideoqȝ vt excellat diuitias cupit: tali ex ſuperbia aborit᷑ cupiditas. ⁊ eſt aliquis qui nō amaret excellere: niſi putaret per hoc maiores diuitias habere. Ideoqȝ excellere laborat q2 diuitias habere amat. hic innaſcitur ſuperbia.i. amor excellentie ex cupiditate: Pȝ ergo q2 ex ſupbia aliquādo cupiditas: ⁊ ex cupiditate aliquando oritur ſupbia. ⁊ ideo de vtraqȝ recte dicitur q͛ ſit radix omnis mali.

Um aūt voluntas mala ⁊c. Poſtqȝ determinauit de pctō in generali. hic determinat de pctō in ꝯparatiōe ad ptes eius. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat diuerſas peccatoꝝ partes ⁊ modos. In ſcđa ſpālıter determinat de quodā pctō: qđ oīa alia trāſcēdit. xliii. diſt. Eſt preterea qđdaȝ gen⁹ pcti ⁊c. Prima ī duas. In prima īqrit ea q̄ ꝑtīt ad cōſtructionē vni⁹ pcti cōuenire: q̄ſi integrātia pctm̄ ⁊ cōſtituētia. In ſcđa ꝓſequitur diuerſas pctōꝝ diuiſiones. ibi. Modi aūt peccatoꝝ ⁊c. Prima diuidit᷑ ī duas. In ꝑma īqrit an actō exterior ⁊ volūtas cōueniāt ad conſtitutionem vni⁹ pcti. In ſcđa inqrit vtrū adhuc ſit aliquid aliđ i peccato ꝑter actū iteriorē ⁊ exteriorē. ibi. Preterea ſolet queri cū aliquo ⁊c. Circa primū duo facit. Primo mouet qōnem. Scđo determinat eā ſȝ diuerſoꝝ opiniones. ibi. Quidā dicūt vnū eē peccatū ⁊c. Et hec diuiditur i tres ſm̄ tres obiectiōes qb⁹ vna opio ꝯ aliā inenit᷑. Scđa īcipit ibi. Sȝ adhuc eiſdē obiicit᷑ ⁊c. 3ª. ibi. Itē ⁊ adhuc qōni ⁊c. Pre. ſolȝ q̄ri ⁊c. Hic inquirit vtrū preter actū iteriorē ⁊ exteriorē ſit aliquid aliud in pctō qđ remaneat actu trāſeūte. ⁊ circa hoc tria facit. Primo oſtendit q͛ trāſeunte actu interiori ⁊ exteriori remanet reatus. Scđo oſīdit quot modis reatus dicit᷑. ibi. Reatus in ſcriptura multipliciter accipit᷑ ⁊c. Tertio: ſȝ reat⁹ diuerſitatē aſſignat diuerſa genera peccatorum. ibi. Duo.n. ſūt pctōꝝ genera ⁊c. Hic quinqȝ queruntur. Primo ſi volūtas ⁊ act⁹ exterior ſūt vnū pctm̄. Scđo ſi trāſeunte actu remanet reatus. Tertio de diuiſione pctōꝝ per veniale ⁊ mortale reatū q̄ penes ſumit᷑. Quarto. de lr̄a veniat' ⁊ mortalis: ⁊ precipue quantuȝ ad genus operis. Quinto: vtrum pctm̄ mortale penā eternā mereat᷑: ⁊ ⁊ in hoc a veniali differat.

a D primū ſic ꝓceditur. videtur ꝙ voluntas ⁊ actus ſint duo pctā: q: Augu. dicit ꝙ ex hoc eſt aliquid peccatū: q: diuinis legibus cōtrariatur: ſed duo ꝑcepta ſūt diuerſa quibus ꝓhibetur voluntas interior ⁊ act⁹ exterior: vt pꝫ Exo. xx. non furaberis. Item ⁊ nō cōcupiſces rem proximi tui. ergo actus exterior ⁊ interior ⁊ volūtas praua ſūt diuerſa pctā. ℂ Pre. nō pt aliqs magis mal⁹ effici ⁊ magis pctō: niſi ꝑ hoc ꝙ peccat pctō accumulat. ſꝫ magis peccat [illegible] q̄ volūtate l' actū [illegible] vt pꝫ Mat. v. vbi [illegible] obprobria dicenti ꝙ̄ ſoli cōtra fratre [illegible] actus exterior additus ſit aliud peccatū. ℂ Preterea diuerſorum habituū ſūt diuerſi actus: ſed nō eſt idē habitus perficiēs id qḋ eſt rationale per eēntiam ⁊ rōnale per participationē: cū igitur peccatū volūtatis ſit in actu eius: quod eſt rōnale per eēntiam: q: volūtas in rōne eſt: vt Dama. ⁊ phs dicunt: actus autem exterior in eo qḋ eſt rationale ꝑ participationē quo mediāte ab intellectu motus exterior egreditur: videt ꝙ nō ſit vnū pctm̄ volūtatis ⁊ act⁹ exterioris.

ℂ Pre. multiplicato ſuperiori multiplicat̄ inferi⁹ vn⁹ eni homo nō eſt plura aīalia. ſed act⁹ ē ſuperior ad peccatū: q: pctm̄ nihil eſt aliud ꝙ̄ quidā actus inordinatus: cū igit̄ act⁹ volūtatis ⁊ actus exterior ſint diuerſi act⁹: q: a diuerſis procedūt potētiis: videt̄ ꝙ non ſunt vnū pctm̄ volūtas interior ⁊ actus exterior.

ℂ Pre. vnum accidēs nō pōt ī diuerſis ſubiectis eē ſed actus interior eſt ſicut in ſubiecto ī volūtate: cuius eſt actus. actus autē exterior: in potētia mouente organū. ergo nō pōt eſſe vnū peccatū: cū peccatū ſit quoddam accidēs. ℂ Cōtra. plurib⁹ peccatis debētur diuerſe pene. ſed nō iniungitur alia pena in ſatiſfactione ꝓ voluntate interiori ⁊ actu exteriori. ſꝫ vna tm̄ē. ḡ vnū pctm̄. ℂ Pre. vbi vnū ꝓpter alterū ibi tantū vnū: vt phs dicit: ſꝫ act⁹ exterior nō eſt peccatū niſi ꝓpter volūtatem. ergo volūtas ⁊ actus exterior nō ſunt duo pctā ſed vnū. So. dōm. ꝙ cum vn⁹ ⁊ ens cōuertant̄: oꝫ vt ſm idē a quo res hꝫ eſſe iudiciū de eius vnitate ⁊ multiplicatione accipiat̄: ſicut patet in naturalibus vbi res hꝫ eſſe per formā: habꝫ etiā vnitatē per formā. vnde oportet ꝙ diuerſarū rerum ſint diuerſe forme: ꝙ̄uis fortaſſis pricipiū multiplicationis forme ſit materie diuiſio: vt in his q̄ numero tantum differūt: nihilominus tamē nō poſſꝫ eē pluralitas hominū niſi eēnt plures forme humane. ⁊ ſic de aliis: ſicut autē ſuperius oſtenſum eſt actus non ponitur in genere moris niſi ꝓpter voluntatē. ſ. ſꝫ ꝙ eſt a volūtate elicitus vel imperatus. ⁊ iō ſm vnitatem volūtatis eſt ſumēdū iudiciū de vnitate eius qḋ in genere moris dicitur. vnde contingit aliquid qḋ ē vnū in genere nature conſideratum: vt vnū motū continuum eſſe plures ſm ꝙ ad genus moris retorq̄tur ſi voluntas in actu varietur: vt quando bona intentione quis incipit ⁊ mala terminat: vt ſupra oſtenſum eſt. ⁊ econtrario contingit eſſe actus plures ſm ꝙ ad genus nature referuntur qui tū ſunt vnū ſm ꝙ in genere moris cōſiderātur vt patet in eo qui furatur. q: omnes actus eius qui ad finem furti ordinantur peccatū ſunt cum mala intentiōe fiant qui poſſūt valde multi eſſe ⁊ tamen omnes computantur vt vnum peccatum: q: non habent rationem peccati niſi ſm ꝙ per vnam voluntatem in vnum peruerſum finem ordinantur. ſic ergo diſtinguere oportet in propoſito: quia cum queritur vtrum voluntas ⁊ actus exterior ſint diuerſa peccata. aut intelligitur de voluntate coniuncta actui exteriori aut de voluntate p̄cedente. Si de coniuncta ſic oportet ꝙ peccatū vnū ſit volūtas iterior ⁊ act⁹ exterior: q: volūtas nō multiplicatur actus. Si autem de volūtate ſeparata ſic eſt aliud peccatum: quia actus voluntatis multiplicatur. Quando enim actum explet exteriorem etiam actum volūtatis iterat. ⁊ ideo oportet ꝙ ſint duo peccata: non propter diuerſitatem actus interioris ⁊ exterioris. ſed propter diuerſitatem duorum actuū interiorum voluntatis. ℂ Ad primum ergo dicendū ꝙ in hoc precepto: non concupiſces rem proximi tui non prohibetur illa voluntas furandi que eſt coniuncta actui: ſed que eſt ab actu ſeparata que etiam ſine actu quandam turpem iocunditatem habet que autē piūcta ē actui ꝓhibet̄ illo ꝑcepto quo furtū ꝓhibet nihil enim cadit ſb ꝑcepto l' ꝓhibitōe: niſi ſꝫ ꝙ ē volūtariū. ℂ Ad ſcdm dōm ꝙ intenſio ⁊ remiſſio in his q̄ ſm magis ⁊ minus dicuntur non eſt per additionem ſicut in his que ſm quantitatem augmentātur in quibus quantitas quantitati additur: vt maior quantitas fiat: non enim calor calori additur vt magis calidum fiat: nec curuitas curuitati vt fiat magis curuū vt in. iiii. phyſi. dicitur: ſed cauſatur intenſio ex hoc ꝙ illud quod intenditur magis perfectum inuenitur ⁊ ſuo oppoſito impermixtius. vnde non oportet ad hoc ꝙ aliquis magis peccet ꝙ peccatum addatur quia ſic quelibet circunſtantia aggrauans peccatum eſſet: ſed oportet vt deformitas peccati perfectior ſit ⁊ hoc contingit quando aliquis per actum exteriorem peccat: quia maior eſt deformitas que in actu interiori ⁊ exteriori eſt ꝙ̄ illa que tantum in voluntate eſt niſi forte ſit volūtas completa que ꝓ actu reputatur. ℂ Ad tertium dōm: ꝙ a diuerſis habitibus diuerſi actus eliciuntur: non tamen opꝫ ꝙ ſemper illi actus diuerſi ſint diuerſa peccata: vel etiam diuerſa merita: ſed poſſunt eſſe vnum: vt pꝫ p̄cipue qn̄ vnum peccatū imperat actum alteri⁹ peccati: vt cum quis furatur ꝓpter gulā: eſt enim tunc vnū peccatum diuerſas habens deformitates ꝙ̄uis ſint ibi plures actus. ℂ Ad quartū dōꝫ: ꝙ actus ſimpliciter acceptus non eſt genus peccati niſi ſm ꝙ ſub voluntate cadit: ⁊ ideo vbi nō multiplicatur actus volūtatis non multiplicatur peccatum. ℂ Ad quintū dōm: ꝙ peccatū ſicut in primo ſubiecto eſt in voluntate ſicut ſupra dictum eſt. ⁊ ideo non eſt inconueniens vt peccatum in diuerſis actibus conſiſtat: quia inquantum ſunt actus habent ſubiecta diuerſa: potentias. ſ. eliciens actum: inꝙ̄tum vero ad genus moris pertinent habent vnum ſubiectum voluntatum.

a D ſcdꝫ ſic ꝓceditur. videtur ꝙ poſt actū peccati reatus non remaneat. Ceſſante enim cauſa ceſſat effectus. ſed aliquis non eſt re⁹ pene niſi propter actum. ergo poſt actum non remanet reatus. Si dicatur ꝙ aliquis eſt reus pene nō ſolū quia hoc facit: ſed indifferenter q: hoc facit: vl' q: hꝫ facit. ℂ Cōtra. manēte cā manet effectus: ſꝫ ex quo aliquis actum peccati fecit non pōt illḋ non feciſſe: q: vt qḋ preteritū eſt nō fuerit etiam nec deus facere poteſt: vt in primo lib. dictum eſt diſt. xlii. ergo nū ꝙ̄ aliquis a reatu culpe abſolui poſſet. Si dicatur ꝙ reatus manet poſt actum propter effectum quē act⁹ in ſubiecto relinquit qui remoueri poteſt.

ℂ Contra effectus relictus ex actu eſt diſpoſitio habitus: ſed propter neutrum iſtorum homo reus

pene tenetur: q̄ homo a reatu pene abſoluit̄ adhuc
diſpoſitione ad peccandum per conſuetudinem idu
ctam in eo manente. ⁊ ſimiliter quandoq̄ȝ diſpoſitio
⁊ habitus tollitur ⁊ tamen reatus remanet; vt quan
do aliquis per auaritiam peccans habitum auaritie
acquirit qui poſt modum habitus corrumpitur in
eodem per prodigalitatis actus ex quibus habitus
contrarius generatur etiam ſine hoc ꝙ gratia inter-
ueniat que reatum ſoluit. ergo non poteſt dici ꝙ pro
pter effectum relictum ex actu reatus poſt actum re
maneat. Si dicatur ꝙ non manet reatus poſt ac-
tus propter effectum predictum: ſed propter macu-
lam. Contra. macula illa ſi non ſit diſpoſitio vel ha-
bitus nihil aliud poteſt eſſe q̄ȝ gratie priuatio: ſed p̄-
uatio gratie cōmunis eſt omnibus peccatis mortali
bus. ergo ex omnibus mortalibus manet vna macu-
la: ⁊ ita vnus reatus qđ falſum eſt. ¶ Preterea. in
fuſa gratia ceſſat gratie priuatio. ſed adhuc tamē ali
quis reatus manet quo homo ad penam ſaltem tē-
poralem obligatur. ergo non videtur ꝙ per priuatio
nem gratie reatus poſt actum remaneat. ¶ Contra.
Nullus punitur iuſte niſi ſit ad penam obligatus: ſȝ
peccatores iuſte puniuntur poſtq̄ȝ actu non peccant
ergo ſunt obligati ad penam. ergo eſt in eis reatus q̄
nihil aliud eſt q̄ȝ obligatio ad penam. ¶ Preterea. ſi
cut ſe habet actus virtutis ad premium: ita ſe habet
peccati actus ad penam ſed tranſeunte actu virtu-
tis adhuc manet meritum premii. ergo tranſeūte ac
tu peccati adhuc manet reatus pene. ¶ Reſpōdeo
dđ ꝙ reatus dicitur ſm ꝙ aliquis eſt reus pene. et
ideo proprie reatus nihil eſt aliud q̄ȝ obligatio ad pe
nā: ⁊ quia hec obligatio quodammodo eſt media in-
ter culpam ⁊ penam ex eo ꝙ propter culpam aliquis
ad penam obligatur. ideo nomen medii tranſſumitur
ad extrema vt interdum ipſa culpa vel etiam pena
reatus dicatur vt in littera dicitur. Cum autem pe-
na ſit medicina quedam vt phyloſophus in ſecundo
ethicorum: dicit ⁊ medicina non detur niſi cōtra de
fectum aliquem oportet ꝙ ad penam aliquis pro ali
quo defectu obligetur non ꝙ ille defectus ſemper ſa
netur per penam in eo in quo eſt: vt patet in damna
tis ⁊ in fure qui ſuſpenditur: ſed pena recompenſat
defectum in ſtatu vniuerſi vel etiam rei publice pro
pter ordinem iuſtitie quilibet qui in pena apparet:
non autem defectus ad penam obligat. Sunt enim
defectus quidam inuoluntarii magis miſericordiā
q̄ȝ iram prouocantes: ſed illi ſolum defectus qui ex
actibus voluntariis relinquuntur penam merent̄ in
eo qui voluntarie defectum inducit. vnde cum tran
ſeunte actu remaneat defectus oportet ꝙ etiam rea-
tus remaneat poſt actum. ¶ Ad primum ergo dicē-
dum ꝙ cauſa reatus eſt ipſe defectus per actum pro
xima peccati inductus actus vero eſt ſicut cauſa re
mota vnde non oȝ ꝙ tranſeūte actu reatus trāſeat.
¶ Ad ſecūdū dđ ꝙ n̄ ſolū: q̄ verū ē dīe aliquē actuȝ
peccati qn̄q̄ȝ egiſſe ad penā obligat̄: q̄ ſic qn̄cūq̄ȝ ve
rum eſſet dīe eum hoc feciſſe eſſet pene obnoxius: ſȝ
q̄ defectus manet in ipſo adhuc propter actū quē p̄
us fecit. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ reatus non fun
datur per ſe loquendo ſuper diſpoſitionem vel habi
tum: ſed per accidens ſm ꝙ talis diſpoſitio vel habi
tus cuidam defectui coniungitur. ¶ Ad quartum di
cendum ꝙ priuatio gratie non habet rationem macu
le niſi ſm ꝙ ex actu precedenti inducitur. ⁊ ideo ſm

diuerſitatem actuum ſunt etiam diuerſe macule: q̄ȝ-
uis enim quolibet actu peccati mortalis quelibet vir
tus priuetur non tamen eodem modo: ſed actu luxu
rie caſtitas per ſe priuatur: ⁊ alie virtutes ex ꝯñti ſȝ
ꝙ ſunt caſtitati annexe: per furtum autem actus iuſti
tie per ſe ⁊ aliarum virtutum ex ꝯñti: ⁊ ſic de aliis:
ideo non oportet ꝙ omnium peccatorum ſit vna ma
cula vel vnus reatus. ¶ Ad quintum dicendum ꝙ
in peccāte ſunt duo defectus vnus qui eſt in ipſo ac
tu peccati ſm ꝙ aliquis limites legis diuine ⁊ ratio-
nis recte tranſgreditur. Alius eſt in ipſo peccāte pri
uatio virtutis ex priori defectu actus inducta q̄ȝuis
autem cum aliquis gratiam recuperat ſecundus de-
fectus tollitur: non tamen ex toto primus ſublatus ē:
quia opȝ vt q̄ȝtuȝ voluntati ſue obediuit preter le-
gem dei tantum etiam in contrarium recōpenſet vt
ſic iuſtitie ſeruetur equalitas. ⁊ ideo poſt gratiam re
cuperatam iniūgitur ſatiſfactio; ⁊ eſt adhuc homo
reus temporalis pene.

a D tertium ſic proceditur. Videtur ꝙ pecca
tum inconuenienter per mortale ⁊ veniale
diuidatur. Ea enim que in infinitum differūt
in vno genere non conueniunt: ſicut creator ⁊ creatu
ra ens: ⁊ non ens: ſed veniale ⁊ mortale ſunt huiuſ-
modi cum vni debeatur pena temporalis alteri eter
na: vt patet in littera. ergo peccatum per hec duo di
uidi non debet. ¶ Preterea. determinatio diminu-
ens de ratione eius cui additur infert oppoſituȝ eiꝰ
bene enim ſequitur eſt homo mortuus. ergo non eſt
homo: ſed veniale eſt determinatio diminuens de
ratione peccati: ex hoc enim ꝙ peccatum ē: eſt dignū
pena ⁊ non venia. ergo veniale peccatum non debȝ
condiuidere peccatum contra mortale: ſicut nec al'
mortuum condiuidit al' contra al' viuum. ¶ Prete-
rea. diuiſio omnis debet fieri per oppoſita: ſed venia
le ⁊ mortale non ſunt oppoſita cum ſe ſimul cōpatian
tur. ergo inconuenienter peccatum per mortale ⁊ ve
niale diuiditur. ¶ Preterea. culpa opponitur gra-
tie: ſed veniale non opponitur gratie: quia ſtat ſimul
cum ea. ergo veniale non eſt peccatum: ⁊ ſic non de
bet diuidere genus peccati contra mortale.
¶ Preterea. in omni peccato eſt auerſio ab incōmu
tabili bono tanq̄ȝ formale: ſed veniale non hȝ auer-
ſioneȝ a bono incōmutabili: quia peccans venialiter
non auertitur a fine vltimo: ſed vie inordinate inhe
ret. ergo veniale peccatum non proprie eſt peccatū
⁊ ſic idem quod prius. ¶ Contra. Jo. i. Si dixeri-
mus ꝙ peccatum non habemus nos ipſos seducimuſ
⁊c. Conſtat autem ꝙ non loquitur de mortali pecca-
to: quia ſine illo ſunt ſancti. ergo oportet ponere pec-
catum veniale. ¶ Preterea diſpoſitio ⁊ habitus ad
eandem ſpeciem qualitatis pertinent. vnde inueni-
tur ſcientia diſpoſitio ⁊ habitus. ergo oportet a ſimili
ꝙ in peccato inueniatur aliquid quod ſe habet per
modum diſpoſitionis: ⁊ aliquid quod habet perfectā
rationem peccati diſpoſitio autē ad peccatum mor
tale eſt peccatum veniale. ergo mortale peccatuȝ oȝ
ponere veniale. ¶ Reſpondeo dđ ꝙ eſt duplex mo
dus diuidendi cōe in ea que ſub ipſo ſunt ſicut ē du-
plex cōitatis modus. Eſt eniȝ quedā diuiſio vniuo
ci in ſpēs per dr̄as quibus equaliter natura generis
in ſpeciebus p̄ticipat̄ ſicut al' diuiditur in hominem
⁊ equū ⁊ huiuſmodi: alia vero diuiſio ē eiꝰ qđ ē cōe
per analogiam quod quideȝ ſm perfectā rōnē p̄dica.

tur de vno diuidentium ⁊ de altero imperfecte ⁊
ſecundū quid ſicut ens diuiditur in ſbam ⁊ accidens
⁊ in ens actu ⁊ in ens potentia: ⁊ hec diuiſio eſt qua-
ſi media inter equiuocum ⁊ vniuocū: ⁊ talis diuiſio
eſt peccati in mortale ⁊ veniale: q: ratio peccati per-
fecte in mortali inuenitur in veniali vero non niſi im
perfecte ⁊ ſm quid. vnde minimū quod poteſt eſſe
de ratione peccati in aliquo actu eſt in veniali ſicut
minimū quod poteſt eſſe de natura entis eſt in ente
in potentia ⁊ in ente per accidēs: ⁊ h ipſa nomina oſtē
dunt: q: venia non debetur peccato niſi ſm ꝙ aliquā
imperfectionem peccati habet mors autem debetur
peccato inquantum peccatū eſt. ⁊ ideo mortale pec
catum perfectū quid in genere peccati dicit: venia
le autē iperfectum. ¶ Ad primum ergo dd: ꝙ mor
tale ⁊ veniale non conueniunt in peccato ſicut in ge-
nere vniuoce de eis predicato: ſed ſicut in eo quod
eis per analogiā cōe eſt. ¶ Ad ſecūdū dd: ꝙ venia
debetur alicui dupliciter: vel ſicut ei quod indulgeť
vel ſicut ei quod eſt indulgentie rō: ſicut ei qd indul
getur non debetur alicui niſi peccato: q: nihil indul-
getur niſi quod penam meretur: ſicut ei quod eſt in
dulgentie ratio nunq̄ venia peccato debetur: ſed vł
infirmitati vel alicui quod facit imperfectionem in
genere peccati: peccatū aūt veniale nō dr veniale ſi
cut remiſſiōis rō ſed ſicut id qd facile remittitur ꝑꝑ i
perfectionē peccati. vñ ꝑ hoc ꝙ dicit veniale nō tol
litur tota ratio peccati ſic per hoc ꝙ dicitur mortuū
tollitur tota rō hois. vñ non ſequitur ꝙ veniale pec-
catū ñ ſit peccatū: ſꝫ ē iperfectū qd in genere peccati.
¶ Ad tertiū dd: ꝙ oppoſitio venialis ⁊ mortalis eſt
ſm perfectū ⁊ imperfectum. vnde non oio excludūt
ſe: ſed vnum eſt diſpoſitio ad aliud. Vel dd ꝙ oppo-
ſita in eſſe eidem non ſm idem non eſt inconueniens
⁊ ideo cū peccatum veniale ⁊ mortale non ſint in ho
mine ſm eundem actum: ſed ſm diuerſos qui etiā ſi
mul non ſunt: non oꝫ ꝙ tollatur oppoſitio venialis ⁊
mortalis. ¶ Ad quartū dd: ꝙ peccatum quod cōple
tam rōnē culpe hꝫ directe gratie opponitur peccatū
vero veniale qd imperfectā rōnē culpe hꝫ nō oppo
nitur grē niſi indirecte vt. ſ. eſt diſpoſitio quedā ad
mortale. que autem ſic ſunt oppoſita non eſt inconue
niens eſſe ſimul: ſicut ſiccitas que diſpoſitio eſt ad ca
lorem eſt ſimul cū frigore. vnde nō eſt inconueniens
ꝙ veniale ſit culpa: ⁊ ſimul cū gratia. ¶ Ad qūtū dd
ꝙ auerti a fine incōmutabili eſt dupliciter vel in ha
bitu vel in actu tantum: ſm habitū auertitur qui ſibi
alium finem contrariū ponit: ⁊ hoc eſt in peccato mor
tali. vnde qui peccat mortaliter eſt ſicut recedens
a via: in actu vero tantū aliquis auertitur qñ aliqs
actū aliquē facit quo i deum nō tendit ex eo ꝙ inordi
nate ei quod eſt ad finē inheret nō tñ: ita vt illud qd
eſt ad finem quaſi finem conſtituat: ⁊ hoc eſt in pecca
to veniali. vnde peccans venialiter ſimilatur ei q
nimis moratur in via: ⁊ h non eſt auerti niſi ſm quid
ſicut etiam quod retardat motum corporis grauis ñ
aufert grauitatē ſuā ⁊ iclinationē i finē. auferret aūt ſi
ꝯtrariū ſibi motū daret vt qñ ex graui leue generať.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur ꝙ venia
a le peccatū a mortali non diſtinguatur. Quic
quid enim tollit virtutem eſt mortale pecca
tū: ſed oē peccatū tollit virtutē: q: oē peccatū receſſuſ
ab equalitate eſt. virtus autem equalitas quedā ē.
ergo peccatum veniale a mortali non diſtinguitur.

¶ Pre. ea que per ſe diſtinguunť nō trāſmutantur i
uicem: ſed veniale ⁊ mortale in inuicem tranſmutāť
q: nihil adeo eſt veniale quod non fiat mortale dum
placet: ſimiliter omnis culpa mortalis per cōfeſſio-
nem fit venialis vt Ambroſius dicit. ergo veniale ⁊
mortale ñ diſtinguūť niſi ꝑ accidēs. Si dicať ꝙ pecca
tū mortale diſtinguiť a veniali: q: mortale ē ꝯ p̄ceptū
veniale p̄ter p̄ceptū. ¶ Cōtra. i h differūt p̄cepta di
ſcipline a p̄ceptis legis natural' ꝙ p̄cepta legis diſci
pline prohibent ea que nō ſunt mala niſi q: prohibi-
ta. p̄cepta vero legis naturalis prohibent ea que ſūt
prohibita: q: mala. ergo in his que lege naturali pro
hibenť diſtinctio mala nō ſumiť ex ꝓhibitiōe legis: ſꝫ
potius ex ipſa natura actus. ¶ Pre. preter affirma
tionē nihil ē niſi negatio ⁊ p̄ter negationē nihil eſt ni-
ſi affirmatio: cū inter affirmationē ⁊ negationē nihil
ſit mediū: ſed qui nō facit qd p̄cepto affirmatiuo pre
cipiť ꝯtra p̄ceptum cōmittit: ſimiliter qui facit quod
precepto negatiuo prohibetur ꝯ preceptū facit. ergo
quicūq peccat preter preceptū peccat cōtra precep
tum: ⁊ ita diſtinctio nulla eſt. Si dicatur ꝙ differunt
mortale ⁊ veniale ex hoc ꝙ veniale eſt exitus a me
dio virtutis tñ prope mediū. mortale aūt exitus lon
ginquus a medio ſicut dicit phs in ſecūdo ethi. ꝙ q
parū recedit a medio nō vituperatur. ¶ Cōtra. q: ſicut
ibidē dicitur non eſt determinatum apud nos quan
do multū ⁊ quando parū a medio recedatur. ſi ergo
non differat veniale a mortali niſi ſm paruum ⁊ ma
gnum receſſū non poſſet apud nos determinari qd
eſſet peccatum mortale ⁊ quod veniale qd eſſet val
de perículoſum. ¶ Contra diuerſitas penarum re-
ſpondet diuerſitati culpe: ſed pena tēporalis differt
ab eterna. ergo ⁊ peccatum veniale differt a morta-
li: cum vni debeatur pena temporalis alteri eterna.
¶ Preterea in quolibet genere perfectum ⁊ imper-
fectum habent determinatam diſtinctionem: ſed ve
niale ⁊ mortale differunt vt perfectum ⁊ imperfectū
in genere peccati vt ex predictis patet. ergo oportꝫ
ꝙ habeāt determinatam diſtinctionem adinuicem.
¶ Reſpondeo dd: ꝙ vt ex dictis patet veniale pec-
catum dicitur cuius reatus facile ſoluitur. ⁊ ideo ve
niale tripliciter dicitur. Vno modo dicitur veniale
ex cauſa quod quidem facile remiſſibile eſt: q: cauſa
peccati quandam rationē venie habet ſicut ea que
per ignorantiam ⁊ infirmitatem peccantur. Secun
do dicitur veniale ab euentu quia. ſ. per aliquid pec
cato ſuperueniens efficitur pena eius cito ſolubilis
ſicut confeſſio adueniens peccato mortali facit penā
eius proportionatam viribus penitentis virtute cla
uium. Tertio dicitur veniale quando ipſe actus per
ſe facile remiſſibilis eſt eo quod non perfecte pertin
git ad plenam rationem peccati ⁊ iſtud proprie di-
citur veniale de quo nunc agitur quod a mortali di-
ſtinguitur. Primo enim ⁊ ſecundo modo dictum ve
niale non diſtinguitur a mortali: quia mortale poteſt
per ignorantiam fieri: ⁊ illud quod eſt mortale fit ve
niale per confeſſionem. Imperfectio autem peccati
poteſt eſſe dupliciter: vel ex genere actus: vł ex par
te peccantis: genus autem ipſius actus ſumitur ex
materia ⁊ obiecto. vnde ſicut dicitur bonum ex ge-
nere propter debitam materiam: ita malum ex gene
re propter indebitā: ⁊ eſt veniale ex genere ꝑꝑ mām
in qua peccať. In illa aūt materia peccatū ꝑfecte in
ueniť i q̄ ſt peccet vt⁹ charitatis ad deū ⁊ ad ꝓximū

diſſoluitur per quam vita eſt anime. ⁊ ideo quando
aliquis peccat in his ſine quibus recte ſeruatis non
remanet ſubiectio hominis ad deum ⁊ ſedus huma
ne ſocietatis tunc eſt peccatum mortale ex genere ⁊
talia peccata philoſophus malicias appellat. vnde
vult ꝙ non omnis vitioſus ſit malus ſicut pꝫ ꝙ non
poteſt homo debite deo eſſe ſubiectus ſi deo non cre
dat ſi ei nō obediat ⁊ huiuſmodi: ſimiliter etiā ſocie-
tas humane vite ſeruari non poſſet niſi vnicuiqꝫ ſer
uaretur quod ſuum eſt. ⁊ ideo furtum ⁊ alie ſpecies
iniuſtitie ſunt peccata mortalia ex genere: ⁊ ſimiliter
eſt ī omnibus aliis: ea vero ſine quibus ſocietas hu
mana ſeruari pōt nō faciūt peccatū eē mortale ex ge
nere: q̄uis etiaꝫ deformis actus ſit ſicut ſupfluus lu
dus ⁊ aliquid huiuſmodi ⁊ talia dicunt venialia ex
genere, ſed ſicut quod ē bonū ex genere pōt fieri ma-
le: ⁊ nō ecōuerſo: ita quod eſt veniale ex genere tali
modo pōt fieri ꝙ erit mortale vt ſi credat eſſe mor-
tale qd̄ veniale eſt: ⁊ ſi tantum quis in re temporali
delectatur vt finem ſibi in ea conſtituat: q: ſic non ſer
uatur debita reuerentia ad deum qui eſt vltimus fi-
nis: ⁊ citra quē oīa ſunt diligenda: ex pte vero pec
cantis eſt imperfectio peccati pp iperfectionē poten-
tie elicientis actum ſicut primi motus ſenſualitaṫ q
deliberationē precedunt peccata venialia ſunt q̄uiſ
in materia ſint mortalis peccati: ſed hec ſunt venia-
lia per accidens: ⁊ ideo adueniente conſenſu ratiōis
deliberate efficiuntur mortalia. ¶ Ad primum ergo
dicendū: ꝙ veniale non corrūpit virtutem quantum
ad habitum h̄ enim mortalis eſt propriuꝫ: ſed erit ab
equalitate quā rō ponit in actu virtutis. ¶ Ad ſecū
dū pꝫ ſolutio per ea que dicta ſunt: q: ꝓcedit de ve-
niali ex euentu: ⁊ iterum ꝙ veniale fiat mortale non
eſt inconueniens: ſicut etiam quod eſt bonū ex gene-
re poteſt male fieri. ¶ Ad tertium dd̄. ꝙ precepta le
gis intendunt hominem ordinare ad dilectionem ꝓ
ximi: ⁊ dei: q: finis precepti ē charitas prima Tym.
.i. ⁊ ideo illa ſola mortalia ſunt ex genere de quibus
dictum eſt h̄ enim directe ſunt contra precepta legiſ
non ſoluꝫ legis ſcripte: ſed etiam naturalis: q̄uis au
tem aliquid non ſit malum: quia eſt prohibitum lege
exteriori: tamen ideo eſt malum: q: prohibetur lege ī
teriori lex eniꝫ interior eſt ipſum lumen rationis quo
agenda diſcernimus: ⁊ quicquid in humanis actibꝰ
huic lumini eſt conformum totum eſt rectum quod aūt
contra h̄ lumen eſt homini eſt in naturale ⁊ malum
⁊ pro tanto malum dicitur: q: prohibetur interiori le
ge. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ affirmatio oppoſi-
ta precepto negatiuo eſt: ⁊ preter preceptum: ⁊ con-
tra preceptum: ſimiliter ⁊ negatio oppoſita affirma-
tiuo: ſed quedam negationes ⁊ affirmationes ſunt ñ
oppoſite directe ipſis preceptis affirmatiuis ⁊ nega
tiuis: ſed indirecte: q: diſponunt ad ea que directe
opponuntur, ⁊ ideo huiuſmodi ſunt preter preceptū:
hec enim etiam hoc modo non diſcordant a lumine
rationis vt ab vltimo fine abducentia: ſed vt quedā
impedimenta finis. ¶ Ad quintuꝫ dicenduꝫ ꝙ hoc
modo eſſe proximum medio vel remotum vt dictuꝫ
eſt: facit peccatum mortale ⁊ veniale: ⁊ non ſicut obie
ctio tangit vt ſit dria ſecundum hoc quod eſt abduci
a fine virtutis: ⁊ non abduci: ⁊ non ſoluꝫ ſm̄ intenſio
nem ⁊ remiſſionem circunſtantiarum vt obiectio pro
cedit.

a D quintum ſic proceditur. Videtur ꝙ pec-
catum mortale ⁊ veniale non differant ꝑ eter-
nam penam ⁊ temporalem. Quecumqꝫ finita ſunt
poſſunt habere aliquam proportionem adinuicem
ſed conuerſio que eſt in peccato veniali finita eſt: et
ſimiliter que eſt in mortali. ergo proportionabiles
ſunt: ſed ſecundum menſuram delectationis que ex
parte conuerſionis ſe tenet eſt quātitas pene Apoc.
.xviii. quantum glorificauit ſe in delitiis ⁊c. ergo et
pena venialis dꝫ proportiari pene mortalis: ⁊ ita ñ
differunt ſecundum eternum ⁊ temporale. ¶ Pre-
terea. ſm̄ quantitatem culpe eſt quantitas pene: ſed
ille qui peccat mortaliter non peccat infinito tempo-
re q̄uis in infinitum bonum peccet. ergo etiam non
debet puniri eterna pena: ſed dāno infiniti boni ad tē
pus. Si dicatur ꝙ punitur eternaliter: quia pecca-
uit in ſuo eterno. ¶ Contra. quia multi ſunt qui non
toto tempore vite ſue in peccati actu perdurant: ſed
dum peccant cogitant ſe quandoqꝫ a peccati actu re
ceſſuros. ergo talis ſm̄ h̄ in ſuo eterno non peccauit
⁊ ita non debꝫ puniri eterna pena. ¶ Preterea. nul
lus iudex niſi ſit crudelis infligit penam quaſi delec
tatus in pena: ſed propter emendationeꝫ: ſi igitur de
us eſt piiſſimus iudex non infligit penam pro pecca-
to mortali niſi propter emendationem eorum quos
punit: ⁊ ita videtur ꝙ non in eternum puniat. Sed
econtra videtur ꝙ etiaꝫ veniali debeatur pena eter
na: quia contingit ꝙ aliquis toto tempore vite ſue in
peccato veniali perduret. Si igitur aliquis punitur
eternaliter vt dicit Grego. quia in ſuo eterno pecca
uit: videṫ ꝙ talis eternaliter puniri debeat. ¶ Pre
terea ponatur ꝙ aliquis moriatur in peccato mor-
tali ⁊ veniali cōſtat ꝙ iſte ſtatim vt moritur ad in-
fernum deſcendit: cum ergo veniale non remaneat
impunitum ibi punitur non tantum pro mortali: ſed
etiam pro veniali: ſed pena inferni eſt eterna: quia
in inferno nulla eſt redemptio. ergo peccatuꝫ venia
le eterna pena punitur. ¶ Preterea. ſit ita ꝙ aliqˢ
ad perfectam etatem veniens in baptizatus in qua
iam peccati pena reus teneri poteſt: ⁊ in primo inſtā
ti illius temporis venialiter peccet ⁊ moriatur con-
ſtat ꝙ ille pro peccato veniali punitur: non autem
in limbo puerorum: quia pena ſenſibilis que veniali
debetur non eſt ibi nec etiam in purgatorio: q: gratiā
non habet ſine qua nulla purgatio peccati eſſe poteſt
ergo punietur in inferno pro veniali: ⁊ ita veniale ad
mortem eternam obligat: ſicut et mortale. ¶ Reſpō
deo dd̄ ꝙ ratio quare mortale peccatum ad eternam
penam obligat poteſt ſumi ex tribus. Primo ex parte
eius in quem peccatur qui eſt infinite magnus. ſ. de-
us. vnde ⁊ offenſa illius īfinita pena digna eſt: quia
quanto eſt dignior in quem peccatur tanto peccatuꝫ
magis punitur. Secundo ex voluntate peccantis
conſtat enim ꝙ peccans mortaliter finem delectio-
nis ſue in eo in quo mortaliter peccat ponit vt etiam
deum pro illo contemnat conſtat autem ꝙ quicunqꝫ
ſummum diligit aliquid ſicut finem ſue voluntatis
ex hoc ipſo vellet ſemper ſibi adhereret. ⁊ ideo pec
cans mortaliter illo actu voluntatis quo peccatum
mortale eligit: eligit peccato ſemper adherere niſi ꝑ
accidēs retrahatur: vel timore pene: vel aliquo hu
iuſmodi: ſed ſi inulte adherere poſſet ſemper adhe-
reret. ⁊ ideo in ſuo eterno peccat: ⁊ propter hoc eter
na pena eſt dignus. Tertio ex ipſo ſtatu peccantis
mortaliter qui per peccatum gratia priuatur. vnde
cum ſine gratia non poſſit fieri remiſſio culpe ſi in
peccato mortali moriatur ſemper ī culpa remanebit

eum vlterius non ſit gratie ſuſceptibilis manẽte au
tem culpa ſemper eſt obnorius pene: alias remane-
ret aliquid inordinatum in vniuerſo. ⁊ ideo talis in
eternum punietur: peccatum vero veniale neqꝫ cõ-
tra deum eſt neqꝫ in eo finis conſtituitur neqꝫ gratiã
priuat. ⁊ ideo non debetur ſibi pena eterna: ſed tan-
tum temporalis. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ
conuerſio mortalis ⁊ venialis peccati non ſunt pro-
portionales: q: per vnam adheretur rei temporali
vt fini per aliam vt ei quod eſt ad finem. ⁊ hec duo
non ſunt proportionabilia: q: non ſunt eiuſdem gene
ris proportio enim eſt cõmenſuratio quãtitatum eiuſ
dem generis vt dicitur in quinto euclidis. ¶ Ad ſe
cũdum dicendum: ꝙ ex hoc ꝙ contra infinitum pec-
cat debetur ſibi pena infinita: non autem poteſt eſſe i
infinita acerbitate: q: in creatura finita nõ poteſt eẽ
qualitas infinita: ſed recompenſatur per duratione̅
infinitam: q: creatura rationalis durationis in infi-
nitũ capax eſt: ⁊ q: actualiter peccauit debetur ſibi
non ſolum pena dãni: ſed etiam pena ſenſus. ¶ Ad
tertium dicendum: ꝙ non dicitur in ſuo eterno pec-
caſſe: q: ſemper in actu peccati permanſerit: ſed q: i
vno actu voluntatis adheſit peccato tali modo vt
ei in eternum adhereret ſi impune poſſet. Uel dñ: ꝙ
dicitur in ſuo eterno peccaſſe qui mortaliter pecca-
uit: quia ſe priuauit ſe gratia per peccatuꝫ mortale ſine
qua homo non poteſt a peccato liberari. ⁊ ideo ipo-
tente̅ ſe reddidit ad reſurgendum. vnde quantum
in ipſo fuit ſe obligauit vt in peccato in eternum per
maneret. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ deus non in
fligit penam eternam quaſi in pena propter penam
delectatus: ſed q: delectatur in ordine iuſtitie ſue cu
ius pulcritudo apparet in perpetua pena perpetue
culpe. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ peccans venia
liter non peccat in ſuo eterno: q: neqꝫ adheret pecca
to veniali vt fini: q: iam eſſet mortale neqꝫ etiam i
potentem ſe reddit ad reſurgendum. ⁊ ideo non de-
betur ſibi pena eterna ꝙ̃uis fortaſſe toto tempore vi
te ſue in veniali permaneat. ¶ Ad ſextum dicendũ
ꝙ ille qui decedit cum mortali ⁊ veniali ſimul puni-
tur in inferno pro veniali ⁊ punitur in eternuꝫ longe̅
tamen minus acerba pena ꝙ̃ illa que eſt pro morta
li. h autem accidit veniali inquantum mortali coniũ
ctum eſt quod gratia priuat ſine qua nulla pena põt
eſſe purgatiua ⁊ expiatiua. ¶ Ad ſeptimum dicen-
dum ꝙ poſitio illa eſt impoſſibilis quod ſic patet. ſi
enim aliquid eſt ſufficiens ad excuſandum peccatuꝫ
maius multo amplius ſufficit ad excuſandum minuſ
ſed imperfectio etatis excuſat peccatum mortale. vt
puer nondum vſum li. ar. habens peccati mortalis
reus non habeatur etiam ſi actum faciat qui ex gene
re peccatum mortale ſit. vnde multo amplius excu-
ſat infantia ne peccatum veniale imputetur. ⁊ ideo
non poteſt eſſe ꝙ homo venialiter peccet ante illud
tempus quo vſum rationis habet: vt iam mortaliter
peccare poſſit. ſtatim autẽ vt ad tempus illud per
uenit vel gratiam habet vel in peccato mortali eſt: q:
ſi facit quod in ſe eſt deus ei gratiam infundit. ſi au-
tem non facit peccat mortaliter: quia tunc eſt tempuſ
vt de ſalute ſua cogitet: ⁊ ei operam det: ⁊ ideo poſi-
tio eſt impoſſibilis. Si tamen ponatur per impoſſibi
le tũc talis punietur pena ſenſibili in inferno: ⁊ pena
illa erit eterna: ſed hoc accidit veniali inquantum ẽ
ſine gratia. ¶ Quedã dicunt vnum eſſe peccatum
alii vero ⁊c. Utraqꝫ opinio eſt vera aliquo modo in

tellecta: q: ſi accipiatur voluntas coniuncta actui ſic
voluntas ⁊ actus exterior ſunt vnuꝫ peccatum. ſi au
tem ſumatur voluntas ſeparata ab actu ſic ſunt duo
peccata numero: ſed vnum ſpecie. Ad quod illi etiã
dſit ⁊c. preter iſtam reſponſionem que h ponitur po-
teſt eſſe alia que in primo articulo poſita eſt. Prete-
rea queri ⁊c. cum in peccato non ſoluꝫ ſit actus ⁊ rea
tus: ſed etiaꝫ macula videtur inſufficienter procede
re cum de macula mentioneꝫ non faciat. Sed dñ ꝙ
macula eſt medium inter actum peccati: ⁊ reatũ qua
ſi effectus actus ⁊ fundamentum reatus. ⁊ ideo per
extrema mediuꝫ intelligitur. Nec vnqꝫ eſt in aliquo
peccatum ⁊c. Ratio huiuſmodi eſt: quia actus pecca
ti inordinatus cauſat maculã ⁊ reatum. poſita auteꝫ
cauſa non poteſt effectus non eſſe. ⁊ ideo impoſſibile
eſt vt ſimul dum actus peccati manet reatus trãſeat
ſed quomodo hoc in originali eſſe poſſit ſupra dictũ
eſt. Duo enim ſunt peccatorum genera ⁊c. Hic dicit
ad oſtendendum ꝙ diuiſio peccati in mortale ⁊ ve-
niale non eſt vniuoci diuiſio: q: ſic mortale ⁊ veniale
non eſt vniuoci diuiſio: quia ſic mortale veniale
dicerentur due ſpecies peccatorũ: ſed eſt diuiſio ana
logi: ⁊ propter h dicuntur mortale ⁊ veniale eſſe ge-
nera peccatorum quaſi non cõicantia vnum genus.

m Odi autem peccatorum varias ⁊c. In par-
te precedenti determinauit magiſter quedaꝫ
que requiruntur ad peccatum quaſi partes
integrantes ipſum. Hic determinat diuerſas pecca
torum diuiſiones. Et diuiditur in partes duas. In p̃
ma proſequitur diuiſiones que reſpiciunt peccatum
in cõmuni. In ſecunda proſequitur diuiſionem pec-
catorum capitalium. ibi. Preterea ſciendũ eſt. vii.
eſſe ⁊c. Prima diuiditur in duas. In prima ponit
quaſdam diſtinctiones peccatoruꝫ que ſumuntur ex
parte rei. In ſecunda ponit quandaꝫ que ſumitur ex
parte nominis. ibi. Uaria quoqꝫ appellatione ⁊c.
¶ Circa primuꝫ tria facit. Primo diſtinguit modoſ
peccatorum penes motiua ſiue radices. Secũdo pe
nes actus in quibus peccatum conſiſtit. ibi. Alibi ve
ro dicitur peccatũ fieri ⁊c. Tertio penes obiecta. ibi.
dicitur quoqꝫ homo peccare in deum ⁊c. Primo ſci
endum eſt ⁊c. Hic ponit diſtinctionem capitalium vi
tiorum. Et diuiditur in duas. In prima enumerat ca
pitalia vitia. In ſecunda reducit ea in vnum princi
pium. ibi. ex ſuperbia tamen ⁊c. Et circa h tria facit.
Primo oſtendit ſuperbiam eſſe originem capitaliũ
vitiorum. Secundo obiicit in contrarium: ibi. Huic
autem vr̃ obuiare ⁊c. Tertio ſoluit. ibi. Sed vtrũqꝫ
recte dictum eſt ⁊c. ¶ Circa primum duo facit. Pri
mo oſtendit ſuperbiam eſſe principium omnium pec
catorum. Secũdo aſſignat ſuperbie ſpecies. ibi. Hu
ius quatuor ſunt ſpecies. Hic querũtur quinqꝫ. Pri
mo de diſtinctione peccatorum que ſumitur penes
radices. Secundo de diuiſione peccatorum que ſu-
mitur penes actum. Tertio de diuiſione vitiorum ca
pitalium. Quarto de diſtinctione ſpecieruꝫ ſuperbie
que in littera aſſignantur. Quinto vtrum peccatorũ
ſic diſtinctorum poſſit eſſe equalitas in grauitate culpe

a D primuꝫ ſic proceditur. vr̃ ꝙ inconuenienter
penes radices diſtinguãt peccata. Radix. n.
eſt ſimilis fundamẽto: ſꝫ peccatũ nõ hꝫ funda
mẽtũ vt dr̃ in glo. Mat. vii. ergo nõ hꝫ radice̅. g̃ pe
nes radices non debent diſtingui peccata.
¶ Preterea radix arboris nõ eſt arbor. ergo radix
peccati non debet eſſe peccatum: ſed cupiditas ma

le incendens: ⁊ timor male humilians peccata quedam ſunt. ergo inconuenienter radices peccatorum aſſignātur. ¶ Preterea. timor ex amore naſcitur: ſʒ illud ex quo naſcitur aliquid poteſt dici radix eius. ergo amor eſt radix timoris: ⁊ ita omni que ex timore generantur: ⁊ ſic timor contra cupiditatē q̄ ē amor diſtingui non debet tanꝗ̄ radix oppoſita.

¶ Pre. queciī̄qʒ ꝯueniūt i aliquo vno nō diſtinguūt ſm illud: ſʒ oia peccata in vna radice ꝯueniūt radix eni oiū maloꝝ ē cupiditas. i. Tym. vltimo. ergo penes radicē pctā diſtingui nō debēt. ¶ Pre. Aug. dicit in li. de ciui. dei ꝙ ſicut amor dei facit ciuitatē dei ita nimius amor ſui facit ciuitatem Babilonis ſʒ ꝗcqd ē de genere peccatoꝝ ad ciuitatē Babilonis ptinet. ergo oium peccatoꝝ radix eſt vna. ſ. amor ſui: et non ea que hic aſſignantur. ¶ Pre. i. Jo. ij. dicitur omne quod eſt i mūdo ꝯcupiſcētia oculoꝝ eſt: ꝯcupiſcentia carnis: ⁊ ſupbia vite: ⁊ ex his oriūtur oia alia mala. ergo cū iſta pretermittāt hic nō ſufficienter radices peccatoꝝ tangūt. ¶ Pre. eccle. x. Initiū oīs peccati ſupbia. Itē Ambro. dicit ꝙ oē peccatū eſt ex cōtēptu: ⁊ Aug. dicit ꝙ oē peccatū eſt ex errore. ergo peccata nō vidēt diſtingui ſm radicē: ſed ꝯuenire i radice vna: ⁊ iteꝝ vr̄ ex predictis ꝙ radices peccatoꝝ inſufficiēter in littera tangant. ¶ Rn̄deo dd̄: ꝙ radix proprie in arboribus inuenit. i peccatis autē trāſumptiue. vn̄ oʒ ꝙ ad ſimilitudinē radicis i arboribus inueniat radix in peccatis. Radix aūt arboris eſt ex qua arbor nutrimentū ſumit p qḋ cōualeſcit et fructificat: ex eo aūt peccatū cōualeſcit: ex qua homo ad peccatū inclinat: h̄ aūt ē bonū itētū ad qḋ peccās inordinate ꝯuertit: q̄ finis efficiētē mouet. vnde oʒ ꝙ ex pte conuerſionis radix peccati aſſignet ⁊ dicat radix illud ex quo peccatū oritur: pōt aūt actus peccati oriri ex tribus vel ex alio actu peccati ſʒ ꝙ ſupra .xxxvi. di. aſſignatū eſt vnū peccatū eſſe cāʒ alteri⁹: vel habitu corrupto eliciēte actū peccati: vel ex paſſione ſeu pronitate ad paciēdū ex corruptiōe nature cōſequēte. Actus aūt peccati nō ꝓpe nomen radicis hʒ quin potius ipē ex radice eſt. vn̄ origo peccati ex peccato ſimilatur magis origini rami ex ramo: ſimiliter etiaʒ habitus proprie acceptus non poteſt eſſe p̄ma radix peccati: q̄ cū habitus peccati neqʒ ſit naturalis neqʒ infuſus oʒ ꝙ per actum peccati ſit acquiſitus. reſtat ergo vt radix peccati dicatur in nobis vl̄ paſſio aliqua vel pronitas ad paſſionem que ex corruptione originalis peccati conſequitur: cum autem in bonis cōmutabilibus ad que homo inordinate cōuertitur per peccatum ſit quidam ordo ſm ꝙ vnum eſt finis alterius ſemper aūt ea que ſunt ad finē ſūt plura ꝗ̄ ipſe finis oʒ vt quanto radix peccati ſumit̄ propinquior fini vltimo tanto inueniātur pauciores radices: finis autem vltimus in amore commutabilium bonorum eſt ipſe homo propter quem omnia alia querūt. ⁊ ideo ſi radix peccati accipiatur ex parte ipſius peccantis erit vna: ſi aūt ſumatur ex pte eorū que pp ſeipſum peccans querit erūt plures. Similiter etiam appetitus circa bonum cōmutabile dupliciter ſe habet: vel ſicut proſequens id quod eſtimat ſibi conueniens vel ſicut fugiens malum ſibi nocuum. Malum autem ſicut non habet eſſe niſi vt p̄uatio boni: ita etiam non fugitur niſi inquantum diligitur bonū. ⁊ ideo fuga mali reducitur ad deſideriū boni ſicut in cauſam primā. ſm h̄ ergo ſciendūʒ ꝙ radices diuerſimode a ſanctis aſſignantur: q̄ paſſio q̄ eſt radix peccati vel eſt ſm inclinationem appetitus in id quod eſt vltimus finis bonorum cōmutabiliūʒ ⁊ ſic amor ſui ponitur ab Aug. Radix peccati vl̄ ſm inclinationem appetitus in ea que propter hunc finē queruntur: ⁊ h̄ dupliciter vel ſm inclinationem appetitus in bonum tantum propter quod malum fugitur vel ſm comparationem appetitus ad vtrūqʒ. ſi ſecundo modo. ſ. ſm inclinationem appetitus in bonum cōmutabile: ⁊ maluʒ oppoſituʒ ſic ſunt radices peccatorū que in littera aſſignantur. ſ. cupiditas male inflāmans: ⁊ timor male humilians. Si aūt p̄mo mō h̄ dupliciter vel ſecūdum inclinationem appetitus in bonuʒ exterius vniuerſaliter: ⁊ ſic erit vna radix. ſ. cupiditas vel pticulariter in diuerſa bona que ſunt triplicia: ⁊ ſic erunt tres radices. ſ. concupiſcentia carnis circa bonum delectabile ſenſus concupiſcētia oculoruʒ circa bona exteriora in vſuʒ ordinata ſuperbia vite circa bona ſm opinioneʒ vt honor dignitas ⁊ huiuſmodi. ¶ Ad primū ergo dicenduʒ: ꝙ peccatuʒ non habet fundamentū ex parte illa qua auerſio eſt: q̄ ſic nihil eſt: ſed ex pte ꝯuerſionis qua aliqd eſt radicem habere pōt. ¶ Ad ſecūdū dicendū: ꝙ timor ⁊ cupiditas ſm ꝙ nominant actum peccati non ſunt radices: ſed ſm ꝙ nominant paſſionem vel pronitatem ad paſſioneʒ vt ſumatur radix magis remote. ¶ Ad tertiū ⁊ quartum ⁊ quintum ⁊ ſextum patet reſponſio per ea que dicta ſunt. ¶ Ad ſeptimum dicendum ꝙ omnia illa ſumuntur ex parte auerſionis ⁊ ideo proprie loquendo non habent rationem radicis: q̄ nullus ad malū intendēs operatur: vt Dyo. dicit hūt tū rationē initii propter quod dicitur ꝙ initium omnis peccati eſt ſuperbia: q̄ actus deficiētis iquātū deficiēs eſt aliqs defect⁹ p̄exiſtēs initiū eē pt defect⁹ āt iſte p̄cedēs peccatū p̄t eē vel in rōne dirigente: ⁊ ſic dicitur omne peccatum eſſe ex errore vt error ſit idem quod ignorantia electionis ſm quam omnis malus eſt ignorans vt in tertio ethicorum dicitur vel eſt in voluntate imperante actum ſm ꝙ nō intente ⁊ ſolicite inheret his que dei ſunt: ⁊ ſic eſt cōtemptus: ⁊ ſuperbia ſm quam aliquis non curat ſub eſſe precepto vel precipienti: ⁊ ſic vnum peccatum eſt ſm rem auerſio ⁊ conuerſio differens ſm comparationem ad diuerſos terminos: ita etiam ſuperbia h̄ modo accepta ſm ꝙ eſt initium: ⁊ cupiditas ſm ꝙ eſt radix ſunt idem ſm rem ⁊ differunt ratione modo predicto. ⁊ propter h̄ dicit Aug. x. ſuper Gene: ſuperbiam ⁊ cupiditatem non quaſi duo mala: ſed vnum malum eſſe.

a — D ſecundum ſic proceditur. Videtur ꝙ ſecūda diuiſio que in littera aſſignatur incompetens ſit: q̄ eiuſdem generis eedem ſunt prime differentie diuidentes: ſed peccatum eſt vnum genus ſaltem analogicum. ergo inconuenienter tot variis diuiſionibus diſtinguitur. ¶ Preterea. affectio plus habet de ratione peccati ꝗ̄ cogitatio: quia ad cognitionem pertinet: ſed ipſe de affectione mentionē n̄ facit igitur inſufficienter diuidit. ¶ Preterea. actus exteriores per membra exteriora exercentur: ſed lingua eſt vnum de exterioribus membris ergo verbum quod per linguam profertur non debet diuidi contra peccatum operis quod eſt peccatum exterioris actus. ¶ Pre. circunſtantia actus non debet diuidi contra actum: ſed conſuetudo eſt quedam circunſtantia peccati. ergo nō debet diuidi peccatum conſuetudinis contra peccatum operis.

¶ Preterea. peccatum ommiſſionis quedam ſpẽs
peccati eſt. que ſub nullo iſtoꝝ membroꝝ ꝯtinet. ergo
diuiſio eſt inſufficiẽs. Ulterius queritur de alia diui
ſione que eſt ꝓ obiecta. videt enim ꝙ ſit inſufficiens
q: in illũ peccans peccare dr̃ quẽ ex ſuo peccato le-
dit: ſed deũ peccãdo ledere non poſſumus: vt dicit
Job. 35. Si peccaueris: quid ei nocebit: ⁊ ſi multipli
cate fuerint iniquitates tue qd facies ꝯtra illũ: ergo
dicitur inconuenienter aliquis in deum peccare.

¶ Prete. illud quod eſt rõ diligẽdi ñ põt odio hri:
ſed bõ eſt rõ diligẽdi reſpectu ſui ipſius: q: nihil hõ
diligit niſi inquantum eſt bonũ ſibi. g nullus ſeipſũ
habere odio poteſt: ſed in illum peccamus quẽ odio
habemus. ergo nullus in ſeipſum peccat.

¶ Preterea. peccatum charitati opponitur: ſed in
preceptis charitatis non datur diſtinctum preceptũ
homini de dilectione ſui: ſed includitur in dilectiõe
dei ⁊ proximi. ergo non deberet poni vnus determi-
natus modus peccati ex hoc ꝙ peccatur in ſeipſum

¶ Preterea. quicũqȝ peccat in proximũ peccat in
ſeipſum ⁊ in deũ. ergo peccatum in proximum non
debet diuidi contra peccatum quod eſt in ſeipſum ⁊
in deum. Ulterius queritur de alia diuiſione que ſu
mitur ſm nomina: q: ſapientis non eſt de nominibus
curare: ſed theologus maxime ſapiẽs eſt. ergo de di
uiſione peccatorũ per nomina non ſe debet intromit-
tere: ſed eis vti vt plures vtuntur. ¶ Preterea. ſi-
cut delictum dicitur per hoc ꝙ aliquid de relinquit
ita peccatũ dicitur per hoc ꝙ ab aliquo ab erratur.
cũ abuſio ſit formale in peccatũ a quo denominat
ergo videt differentia prima quã aſſignat nulla eẽ.

¶ Preterea per ignorantiam non ſolũ conuenit pec
care peccato õmiſſionis: ſed etiã tranſgreſſionis: cũ
ergo delictum proprie ſonet ommiſſionẽ: q: dicit qua
ſi delictum: videtur incõpetens eſſe illa expoſitio q̃
delictum exponitur quod per ignorantiam fit.

¶ Reſpondeo dõ: ꝙ iſta diuiſio aſſignatur: ſm gra-
dus quibus fit progreſſus ad complementum pecca
ti: gradus autem iſti attenduntur ſm ꝙ vnus actus
alteri actui additur ad perfectionem peccati. vnde
oportet ꝙ ſm gradus includat in ſe peccatum: ⁊ ita ẽ
quaſi diuiſio totius poteſtatiui: additio autem actus
ad actum poteſt eſſe multipliciter: ⁊ ſm hoc ſunt di-
uerſi gradus in peccato. vnde primus gradus pec-
cati eſt: in primo actu peccati ſuper quem alia addũ
tur: hic autẽ eſt actus interior. ſ. voluntatis: ⁊ h eſt
primum membrum diuiſionis. ſ. peccatum cogitatio
nis. huic autem actui ſuperadditur alius actus ex-
primens ⁊ deſignans hunc actum. ſ. actus locutiõis
⁊ ideo h eſt ſecundum membrum diuiſionis: iterũ ſu
per actũ locutionis additur actus exterior: quo mẽ
bra corporis mouentur ad conſequendum finem vo
luntatis: ⁊ h erit tertius gradus ⁊ tertium membrũ
quod eſt peccatum operis. quarto additur actus ex
terior actui exteriori: ⁊ hic eſt vltim⁹ gradus ⁊ quar
tum membrum. ſ. peccatum conſuetudinis: q: cũ p⁹
actum exteriorem non ſit aliquis actus alterius ge-
neris oportet ꝙ vltimus gradus peccati ſit ſm mul
tiplicationem huiuſmodi actuum. ¶ Ad primum er
go dicendum: ꝙ diuiſio alicuius poteſt eſſe multipli
ter: vel ſicut generis in ſpecies vel ſicut ſubiecti i ac
cidentia: vel etiam aliis modis quos Boetius nu-
merat: diuiſio ergo generis in ſpecies vel differen-
tias primas non eſt niſi vna: ſed diuiſio ſubiecti i ac
cidentia poteſt eſſe multipliciter ſm ꝙ vni multa ac
cidũt. dõ. ergo ꝙ diuiſio peccati in ſpecies ſuas eẽn
tiales eſt per oppoſitum virtutis: q: oportet ꝙ ſit ſm
obiectum ex quo ſpecificatur peccatum: ⁊ virtus: et
talis diſtinctio peccatorum hic non ponitur: ſed po-
nuntur quedam diſtinctiones ſm aliqua peccati ac
cidentia. ⁊ ideo non eſt inconueniens ſi ſunt plures.

¶ Ad ſecũdum dõ: ꝙ in peccato cogitationis intel
ligitur omne peccatũ quod in ſolo interiori actu cõ
ſiſtit. ⁊ ideo includitur etiam affectio ſine qua nullũ
peccatum eſt. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ q̃uis lin
gua ſit exterius membrum tamen inter alia eſt ma-
gis propinquum interiori actui ſm ꝙ congruit in lo-
cutione: q: locutio eſt ſignum interioris actus. ⁊ ideo
quendam gradũ habet in progreſſu peccati locutio
inter peccatum cogitationis ⁊ operis. ¶ Ad quar-
tum dicendum: ꝙ conſuetudo eſt quedam circun-
ſtantia aggrauans peccatum ex multiplicatione ipſo
rum actuum. ⁊ ideo in conſuetudine eſt vltimus pro
greſſus peccati. ⁊ ideo non ponitur cõſuetudo quaſi
ꝯdiuiſa contra actum ſimpliciter: ſed ꝯdiuiſa contra
actum non conſuetũ: ſicut eſt in diuiſione totius po
teſtatiui. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ ſm opinionẽ
illorum qui dicunt ꝙ in peccato ommiſſionis requi-
ritur aliquis actus interior vel exterior peccatũ om
miſſionis includitur in peccato cogitationis locutio
nis ⁊ operis. ⁊ ſimiliter ſm alios qui dicũt ꝙ non re
quiritur ibi actus exterior: q: ſic facere includit non
facere: ⁊ ſic de aliis vt ſupra dictum eſt. Ad id quod
vlterius queritur dõ eſt ꝙ ſicut omnis virtus eſt iu
ſtitia quodãmodo vt dicit phs. v. ethicoꝝ: ita omne
peccatũ ẽ iniuſtitia. Iniuſtitia aũt ẽ ex hoc ꝙ detrahi
tur alicui qd ſibi debetur. ⁊ io iniuſtitia hȝ quaſi duo
obiecta. ſ. illud quod detrahitur: ⁊ h eſt proprie ma-
teria actus: ⁊ vnde peccatum ſpecificatur: ⁊ ille cui
detrahitur: ſicut homo cui per iniuſtitiam aufertur
res ſua: ⁊ penes hoc obiectum ſumitur hec peccati
diuiſio: q: homo aliqd debet deo ſibi ⁊ proximo: deo
debet amorem reuerentiam ⁊ huiuſmodi: vnde quã
do ab hiis deficit dicitur peccare in deum. ſibi debȝ
munditiam ⁊ ordinationem ſui ſub regimine ratiõis
⁊ huiuſmodi: ⁊ quando in hiis deficit dicitur in ſeip
ſum peccare: proximo autem que debeat planum eſt:
⁊ quando in his deficit dicitur in proximũ peccare:
⁊ idem eſt ſi contraria horum faceret. ¶ Ad primũ
ergo dicendũ: ꝙ non dicitur homo in deum peccare
q: deũ in aliquo ledat: ſed q: deo ſubtrahit quod ei
debet: ⁊ inquantũ in ipſo eſt: eius gloriam minuit q̃
uis hoc facere non poſſit. ¶ Ad ſecũdũ dõ ꝙ qlibet
naturaliter ſeipſũ amat. ⁊ ideo vnuſquiſqȝ amat h
quod ſe eſſe extimat quidam autem extimant: ⁊ ve-
re ſe eẽ id qd ſm intellectũ ſunt q: ex hoc ẽ hõ hõ. ⁊
ideo appetunt ſibi ea que ſunt bona ſm intellectũ: et
rõnem vel dicere vel indirecte: quidã vero eſtimãt
ſe eſſe quod non ſunt: ⁊ falſo propter naturam ſenſibi
lem que exterius apparet. ⁊ ideo diligunt in ſe natu
ram ſenſibilem appetentes ea que ſunt ſm ſenſũ de
lectabilia: ⁊ q: huiuſmodi ſunt mala eis: ⁊ nociua ſȝ
id quod vere ſunt. ideo ſibi ipſis nocent: ⁊ ſe odiunt
actu non affectu. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ homi-
nem diligere ſe: nihil aliud eſt q̃ſ ſe deo velle vniri:
q: homo ſe propter deum debet diligere. ⁊ ideo i di-
lectione dei includitur dilectio ſui ipſius: non autẽ
peccatum quod eſt in deũ ẽ ratio peccati quo homo
in ſeipſum peccat. ⁊ ideo non eſt ſimilis rõ vtrobiqȝ.
¶ Ad quartum dicendum: ꝙ diſtinctio iſta ſumitur

ſm illud in quod directe peccatur:ſed quando aliqs peccat in proximum peccat quidem in ſeipſum ⁊ i deum:ſed ex ꝯñti. Et ſimiliter quando peccat in ſe peccat in deum ⁊ econuerſo. ⁊ ideo obiectio non procedit. ¶ Ad illud quod vlterius queritur dõ:ꝙ iſta diuiſio peccatorum que eſt ſm nomina attenditur penes ea ex quibus actus regulatur.ſ.precepta legis: ⁊ hoc dupliciter:q: vel ſm diſtinctionem preceptorum in ſe:⁊ ſic delictum reſpicit precepta affirmatiua ⁊ peccatum precepta negatiua:vel ſm ꝙ diuerſimode peccans a preceptis deficit:q: vel deficit a ꝑceptis ſm rationem per ignorantiam:⁊ ſic eſt delictum vel ſm voluntatem per contemptum:⁊ ſic ē peccatum:⁊ ſic patet ratio duplicis expoſitionis.

¶ Ad primum ergo dicendum:ꝙ ſapiēs bene curat nomina ſecundum ꝙ exprimunt proprietatem reruz ⁊ non propter ſe:⁊ q: ex diuerſis rationibus peccatorum eſſentiales eorum dñe inueniuntur.ideo non fuit inconueniens hanc diuiſionem ponere. ¶ Ad ſecundum dicenduz ꝙ ꝗuis peccatum nominet auerſionez tamen proprie loquendo non nominat ommiſſionem:ſed magis actuz auerſioni coniunctũ:differt enim ommiſſio ab auerſione:o:mmiſſio enim dicitur propter defectum actus debiti: ſed auerſio propter receſſum a fine. ¶ Ad tertium dicenduz ꝙ qui ignoranter aliquid facit inuoluntarius facit. ⁊ ideo magis peccat in hoc ꝙ cognitionem eorum dimittit que tenetur cognoſcere quantum in hoc ꝙ talia agit ⁊ ꝓpter hoc peccatũ per ignorantiam delictũ põt dici.

D tertium ſic proceditur. Videtur incompetens eſſe diuiſio vitiorum capitalium que in littera ponitur:q: illud ex quo oriuntur alia ⁊ quod aliis peccatis principatur:videtur eſſe peccatorum caput:ſed ſuperbia vt dicit Grego. eſt ex qua omnia peccata oriuntur:⁊ eſt quaſi regina omnium peccatorum. ergo ipſa ſola debet dici vitium capitale vel ſaltem ipſa ⁊ auaritia ex qua alia oriuntur vt in littera dicitur. ¶ Preterea. capitale principale dicitur:ſed quod imperfectam rationem peccati habet principale peccatum non eſt:cum ergo veniale imperfectam rationem peccati habeat videtur ꝙ peccatum veniale non poſſit eſſe peccatum capitale:ſed multa de iſtis vitiis que inter capitalia cōputantur ⁊ fere omnia quandoqz ſunt venialia. ergo inconuenienter dicuntur capitalia. ¶ Preterea. capiti reſpondet membrum:ſed vitia que ex iſtis vitiis hic numeratis oriuntur dicũtur a Gre. filie ⁊ nõ mēbra. ergo iſta vitia non debent dici capita:ſz matreſ. ¶ Pre. prouer. 5. dicitur ſex ſunt que odit deus ⁊c. Dicit glo. ꝙ numerantur ibi. vii. vitia capitalia:ſed nullum eorum que ibi dñr eſt aliquod eoruz que hic numerantur. ergo vr̃ ꝙ ſint ad minus. xiiii. ¶ Pre. nõ eſt aliquid vitiũ qd interdũ ex alio oriri nõ poſſit ſi ergo capitale vitiũ ē ex quo alia oriũtur: vr̃ ꝙ oia peccata ſint capitalia. ¶ Pre. plura ſũt vitia ꝗ virtutes:q: vni virtuti plura vitia opponunt:ſed virtutes principales ſunt. vii. tres theologice ⁊ quatuor cardinalles. ergo peccata capitalia debēt eē plura ꝗ vii. ¶ Pre. fides eſt fundamētũ virtutũ: vt dr̃ Ro. xi:ſed infidelitas fidei opponitur. ergo īfidelitas dz cōputari inter vitia capitalia ꝑcipue pp id qd dr̃ ſapientia. xiiii. ꝙ ifandorꝫ ydolorꝫ cultura ois mali ꝑncipiuz ē:⁊ origo. ¶ Rñdeo dõ ꝙ vitium capitale dr̃ vitiũ ex quo alia vitia oriunt:vnde in hoc differt capitale peccatũ a radice peccati q: capitale peccatum ē peccatũ quoddã radix. aũt peccati nõ ē peccatũ ſi ꝓprie ſumatur vt ex ꝑdictis pz. peccatũ aũt ex peccato orit quotuor modis vt ſupra. 36. diſtin. dictum eſt Vnus modus eſt ex pte auerſionis ſm ꝙ gratiã priuat qua priuata hõ ī peccatũ ruit:ſed iſta origo non ē niſi ꝑ accidēs q: ꝑmũ peccatũ cãt ſm ſicut remouens ꝓhibēs. caput aũt noiat per ſe originē:⁊ iõ ꝑ modum iſtũ nõ põt dici ꝓprie vitiũ capitale:alio mõ ex parte ꝯuerſiōis ſm ꝙ ex actu peccati relinquit hitus ⁊ ex hitu iterum ꝓcedit actus ⁊ ſm hãc originē nõ põt dici vitiũ capitale:q: hic nõ eſt origo peccati ex peccato directe:ſed mediãte hitu. Alio mõ peccatũ oritur ex peccato inquãtũ vnũ peccatũ alteri materiã amiꝛiſtrat ſicut luxurie gula:⁊ q: res nõ hz eē ſm materiã ſed ſm formã:iõ nõ cōplete orit peccatũ ex illo peccato qd materiam p̄ſtat:⁊ pp hoc nec adhuc hic inuenitur perfecta rõ capitalis vitii. Quarto mõ oritur peccatũ ex peccato qd ordinat in finē illius:ſicut cũ qs ad habendũ pecuniã furat:furtũ ex auaritia naſcitur ⁊ q: ī moralibus ſpēs eſt a fine:iõ hec ē formalis ⁊ cõpleta origo peccati ex peccato:⁊ ſm hanc originez ꝓprie dicitur vitiũ capitale ⁊ ſaluat ibi methaphora capitis ſm ꝙ principē alicuius exercitus caput in exercitu dicimus:q: princeps eſt exercitus ad cui⁹ bonũ totus exercitus ordinat vt ex. xi. metha: pz ⁊ per hũc modũ illud vitiũ ad cuius finē alia ordinantur caput eorꝫ dr̃. Et iõ Grego. ponit vitia capitalia ꝗſi duces exercitus:⁊ alia vitia q̄ ex eis oriuntur ponit exercitus eorꝫ exponēs illud Job. 39. audit clamorē ducũ ⁊ vlulatũ exercit⁹:⁊ q: finis ſemꝑ eſt magis appetibile eo qd eſt ad finez:ideo oz vt illa peccata ꝑcipue capitalia dicantur in quorꝫ fines appetitus corruptus magis natus eſt tēdere. huiuſmodi autē ſunt peccata illa que ꝯ principalia obiecta ſenſibiliũ potētiarꝫ ſũt q: ex corruptiōe ſenſualitatis peccata ī nobis oriũtur. appetitus aũt ſenſibilis ī duas vires diuidit ſ. iraſcibilē ⁊ ꝯcupiſcibilē. ꝯcupiſcibil' aũt obiectũ ē delectabile ⁊ conueniens ſecundum ſenſum. ⁊ ideo peccatum capitale quod in concupiſcibili eſt vel ex hoc qd inordinate deſiderat delectabile ſm ſenſum vel ex eo ꝙ inordinate fugit īpedimētũ huiuſmodi delectatiōis. Si primo mõ hoc eſt dupl'r vel ex eo ꝙ appetitus tendit in id qd eſt ordinatũ ad delectabile ſenſus cuiuſmodi ſunt bona exteriora:⁊ ſic ē auaritia vl' ex eo ꝙ appetit⁹ inordinate tēdit in ipſum delectabile ſenſus:ꝑfecta aũt delectatio ſm ſenſuz eſt ſm tactũ ⁊ guſtũ ꝓut ē tactus qdã:q: ē ſm applicationē ipſius rei ad ſenſuz. ⁊ iõ circa delectabile tactus abſolute ē vnũ vitiũ capitale. ſ. luxuria:⁊ circa delectabile guſtus ꝓut eſt tactus quidã ē aliud. ſ. gula:ſed ex eo ꝙ fugitur inordinate īpedimētũ delectatiōis ſenſibilis ē accidia que ē tediũ ſpũalis boni ſm ꝙ īpedit delectationē aliquã diſſolutã:obiectũ aũt iraſcibil' ꝓꝑe eſt arduũ vel magnũ aliqd in quod hõ vtit. ergo capitale peccatũ i iraſcibili põt eē dupl'r vel ex eo ꝙ iraſcibil' inordinate fert in arduũ:⁊ ſic ꝓꝑe eſt ſupbia vl' inanis gloria: vel ex eo ꝙ cōtra tendit ad id quod ē ardui impeditiuz:ſed h põt eſſe dupliciter:q: illud impeditiuum contra quod tendit vel impedit directe in contrarium agendo ſicut impugnans aliquem impedit promotionem eius:⁊ ſic eſt ira que eſt appetitus in vindictaz vel indirecte:⁊ ſic eſt inuidia que eſt dolor alieni boni ſm ꝙ illud bonum eſtimatur impeditiuum proprie excellentie. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ auaritia ſiue cupiditas tripliciter dicit

Uno enim modo nominat paſſionem vel ꝓnitatē
ad paſſionē ex originalī relictā: ⁊ ſic nō ē peccatū: ſed
radix peccati. Alio mō ſʒ ꝙ dr̄ inordinatus appeti-
tus cuiuſlibet boni cōmutabilis ſiue ſcie ſiue honoris
ſiue pecunie ſiue cuiuſcūqꝫ: ⁊ ſic auaritia vel cupidi
tas eſt genus oīum peccatorū. vnde ſuper illud ad
Ro. vii. cōcupiſcentiā neſciebā ⁊c. glo. bona eſt lex q̄
dū cōcupiſcētiā ꝓhibet oia mala ꝓhibet. Tertio
dicitur auaritia vel cupiditas ſm ꝙ eſt inordinatꝰ
appetitus rerū exteriorū que ad vſum vite pertinent
⁊ ſic eſt quoddā ſpāle peccatū. Similiter etiā ſupbia
tribus modis dicitur. vno mō ipſe hitual' cōtemptꝰ
p̄cepti ⁊ p̄cipiētis ex corruptiōe nature ꝓueniēs vel
ex quocūqꝫ defectu creature: ⁊ ſic nō ē peccatum: ſed
initiū peccati. Alio mō dicit̄ appetitus excellētie in
quibuſcūqꝫ: qꝛ qcūqꝫ appetit aliqd ordiate vult quo
dāmodo excellere ī illo: iō hoc mō ſupbia fert̄ ad oia
peccata cōe eſt ſm ꝙ eſt deſideriū cuiuſcūqꝫ excellē
tie. Tertio mō dicitur ſm ꝙ eſt inordinatus appetitꝰ
illiꝰ excellentie determinate cui debetur honor ⁊ re
uerentia: ⁊ ſic ē ſpāle peccatū. dō eſt ergo ꝙ ſumēdo
Primo mō ſuperbiā ⁊ cupiditatē ex eis oriūtur oia
vitia: ſicut ex radice vel initio: ⁊ non ſicut ex pecca-
to capitali loquēdo de vtroqꝫ. Secūdo mō oriuntur
ex eis oia peccata: ſicut ſpēs ex genere: loquendo āt
de eiſdem. Tertio mō ſic oriuntur ex eis quedā ſpā
lia vitia: ſed interdū ex eis oia vitia poſſunt oriri: et
frequentius ex aliquo eorū oriuntur oia q̄ꝫ ex quouis
alio vitio: cuius rō eſt contrarietas obiectorū ipſorū
quia obiectū auaritie. ſ. pecunia ꝓmittit ſufficiētiam
in oibus que ſunt hoi neceſſaria: ⁊ iō facillime affec
tus inclinatur in hoc: ſimiliter ēt excellētia q̄ eſt obie
ctum ſupbie videtur eſſe magis ꝓpinquū bonū ipi
hoi. ⁊ ideo appetitus facile inclinatur in illam ⁊ etiā
magis q̄ꝫ in auaritiā: qꝛ pecuniā nullus diligit niſi ꝑꝑ
aliud quod ex ea conſequi intendit vt in p̄mo ethi:
dicitur: ſed excellētia ē qōdam ꝓpter ſe deſiderabū.
¶ Ad ſecūdū dō: ꝙ q̄ꝫuis veniale peccatū non hēat
principalitatem in ratione peccati poteſt tū habere
principalitatē in finē ad quē alia ordinantur. ⁊ iō ni
hil ꝓhibet veniale peccatū eſſe capitale vitium.
¶ Ad tertiū dō: ꝙ vnū vitiū dicitur caput alterius
ſm ꝙ aliud vitium ex eo oritur. ⁊ ideo qꝛ in noie filia
tiōis magis exprimitur origo q̄ꝫ in noie membri: ideo
potius vitia ex hiis generata dn̄r filie q̄ꝫ mēbra ⁊ vi
tium ex quo generatur dicitur potius caput ꝑ modū
originis vt dictum eſt. ¶ Ad quartum dō: ꝙ vitiū
capitale ibi ſumitur vitiū graue qō pena capitis ple
ctendū eſt. ⁊ ideo equiuocatio eſt de capitali. ¶ Ad
quintum dō ꝙ q̄ꝫuis quodlibet vitiū ex quolibet poſ
ſit oriri tamen quedam vitia ſunt in que hō facilius
inclinatur etiā per ſe ⁊ illa ponuntur capitalia vitia:
⁊ quedam vitia ſunt in que non facile inclinātur oēs
niſi ꝑꝑ finem alterius vitii: ⁊ huiuſmodi dn̄r eſſe filie
capitalium vitiorum: ⁊ ſm ꝙ directius poteſt reduci
in finem vnius vitii q̄ꝫ alterius ſm hoc ꝙ vnum vi
tium aſſignatur potius filia vnius capitalis quā al
terius: q̄ꝫuis ex diuerſis interdū oriatur. ¶ Ad ſex
tum dicendum ꝙ plura ſunt vitia q̄ꝫ virtutes non ta
men oportet ꝙ plura ſint vitia capitalia q̄ꝫ virtutes
principales: quia circa vnam materiam in qua ē vir
tus poſſunt eſſe diuerſa vitia: ſed tamen non omnia
habent principale obiectum in quod facile animus ī
clinetur. ¶ Ad ſeptimum dicendum ꝙ fides eſt fun
damentum inquantum habet in ſe rationem cogni-
tionis: quia ex cognitione affectio quodāmodo gene
ratur: ſed infidelitas eſt priuatio cuiuſdam cognitio-
nis. ⁊ ideo per ſe non poteſt cauſare affectionem: ſed
per accidens ſicut remouens cognitionem que pro-
hibebat peccatū per modum quo ignorantia eſt cau
ſa peccati: ⁊ hoc modo dicitur ydolorum cultura om
nium malorum origo eſſe: ſed iſte non eſt modus quo
alia vitia ex capitalibus oriuntur vt dictum eſt.

a D quartum ſic proceditur. Uidetur ꝙ incon
uenienter ſpecies ſuperbie aſſignentur. Cre
dere enim aliquid quod eſt contrariū articu
lo fidei eſt peccatum infidelitatis: ſed omnia bona eē
a deo cōtinetur in articulis fidei: vt patet ī ſimbolo
vbi dicitur factor viſibilium ⁊ inuiſibilium. ergo vi-
detur ꝙ cum quis ſibi tribuit bonum quod habet: et
non a deo recognoſcit ꝙ ſit infidelitatis peccatum: ⁊
non ſuperbie. ¶ Preterea. nullus peccat credēdo
quod verū eſt ſed verū eſt multa bona homini pro
meritis dare. ergo videtur ꝙ non ſit peccatū ſuper
bie credere aliquid ſibi ꝓ meritis a deo datū eſſe
¶ Preterea. vnum non poteſt eſſe contrarium duo
bus: ſed phyloſophus ponit iactantiam contrariam
virtuti que dicitur veritas in. iiii. ethi. ergo non con
trariatur. humilitati: ⁊ ita non eſt ſpecies ſuperbie ſi
cut in littera dicitur. ¶ Preterea. ille cui omnia vi
dentur parua omnia deſpicit: ſed magnanimo oia ꝑ
ua videntur vt phyloſophus in. iiii. ethi. dicit: ergo
magnanimi eſt alia deſpicere: ſed illud quod eſt vir
tutis non eſt ſuperbie. ergo nō eſt ſpecies ſuperbie ꝙ
homo ceteris deſpectis ſingulariter velit videri.
¶ Preterea. ingratitudo ⁊ inobediētia ⁊ multa alia
vitia ſpecies ſuperbie aſſignantur. ergo cum de hiis
non fiat in littera mentio videtur ꝙ inſufficienter aſſi
gnentur ſpecies ſuperbie. ¶ Reſpondeo dō: ꝙ ſm
phyloſophū rectum eſt iudex ſui ipſius ⁊ obliqui vt
dicitur primo de anima. ⁊ ideo ex virtute in cognitio
nem vitii oppoſiti procedendum eſt: quia vero opꝫ
vt vitium illi virtuti opponatur: cum qua in obiecto
cōicat: ſicut luxuria caſtitati obiectum autē ſuperbie
eſt altū vel arduum: ideo oportet ꝙ magnanimitati
opponatur cuius eſt in magna tendere. Sciendū āt
ꝙ magnanimus mediocriter tēdit in magna: ſʒ hec
mediocritas non attenditur ſm quantitatem eius in
quod tendit: quia hoc in quod tendit magnanimus
eſt maximum quantūcūqꝫ poteſt eſſe: ſed attenditur
mediocritas in duobus. ſ. in electiōe magni: ⁊ in ꝓ
portione ſui ad magnū. In electione magni dico: qꝛ
tendit in id quod eſt magnum ſimpliciter ꝙ eſt. ſ. ac
tus virtutis ꝑfectꝰ: nō autē tendit principalr̄ in id qō
eſt magnum ſm quid ſicut ſunt exteriora bona inter
que precipue magnum eſt honor: non enim magnani
mus honorem querit tāq̄ꝫ finem voluntatis ſue: qꝛ h
nimis ſibi paruum reputat: cum ſit vanum ⁊ tranſito
rium bonum. vnde non multum curat honorari: ſed
fieri honore dignum ſm ꝙ honor eſt teſtimoniū vir
tutis. Item mediocritas attenditur in hoc ꝙ non tē
dit in quodcūqꝫ magnum quod ſibi in ꝓportionatū
ſit: ſed in magnum quod poteſt ſibi eſſe proportiona-
tum. ⁊ ideo nullus poteſt eſſe magnanimus niſi vir-
tuoſus qui eſt habilis ad magna. Et propter h etiam
phyloſophus dicit ꝙ magnanimitas eſt ornamentū
virtutum omnium: quia magnanimitas inclinat ad
faciendum magna in omnibus virtutibus vt ꝙ faci
at maximos actus fortitudinis temperantie ⁊ huiuſ
modi: ⁊ ſm hec duo inanis gloria ⁊ ſuperbie ſunt op

poſita magnanimitati: quia inanis gloria non tendit
in id quod eſt magnum ſimpliciter: ⁊ ꝙ magnanimi-
tas per ſe querit: ſed in magnum exterius vt in lau-
dem vel honorem: vel aliquid huiuſmodi. ſuperbia
vero tendit in magnum ſimpliciter: ſed non ſm̄ pro-
portionem ſuam. ⁊ ideo q: actus fortitudinis eſt ma
xime arduus ⁊ difficilis propter hoc ſuperbus preci
pue anhelat ad ſuperhabundantiam fortitudinis. ⁊
ideo dicit phyloſophus in tertio ethi. ꝙ ſuꝑbus vult
videri audax. Qd̄ autem tendit in aliquid magnum
non ſibi proportionatū poteſt contingere dupliciter
aut q: illud ſimplicit̄ ſm̄ ſe ⁊ abſolute deficit ſibi ⁊ ſꝫ
h̄ eſt tertia ſpecies que iactantia dicitur: aut q: q̄uiſ
habeat non tamen habet eo modo excellenti: ſicut ni
titur. Iſte autem modus excellens eſt duplex ſm̄ du
plicem modum quo aliquid eſt in cauſa excellentiuſ
q̄ꝫ in cauſato. Cauſa enim habundantius ⁊ perfecti⁹
habet aliquid q̄ꝫ cauſatum ſicut ignis calorem q̄ꝫ ele
mentata: ⁊ ſm̄ hunc modū excellentie eſt quarta ſpe
cies: q: vult ſingulariter videri. Item ꝙ q eſt cauſa n̄
habet ab alio: ſed a ſe inquantum eſt cauſa h̄ quod in
effectu ab alio eſt: ⁊ ſm̄ h̄ ſunt due prime ſpecies ſu-
perbie: q: ſm̄ primam ſpeciem ſuperbie attribuit ſibi
hoc quod habet tanq̄ꝫ non ab alio ſibi ſit datum ſm̄
autem ſecundam attribuit ſibi ſicut cauſe meritorie.
¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ peccatum ſuper-
bie non eſt in ſola cogitatione: ſed in affectione non
enim ſuperbus h̄ credit ꝙ aliquod bonum ſit quod n̄
eſt a deo: ſed hoc modo ſe de bono quod hꝫ magnifi-
cat ac ſi ab alio non hr̄et. ¶ Ad ſecundum dicendū
ꝙ merita noſtra inſufficientia ſunt ad ea que pro me
ritis redduntur. ⁊ preterea ipſorum meritorum non
ſoluꝫ cauſa ſumus nos: ſed principalis cauſa eſt gr̄a
que a deo tantum eſt. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ia
ctantia ſm̄ ꝙ dicit quādam exteriorem oſtenſioneꝫ ꝑ
verba vel geſtus eius quod intus non habetur ē op
poſitum veritati: ſed ſm̄ ꝙ iactantia dicit quādā ex-
cellentiam qua animus hominis ſeipſum extollit in-
terius de eo quod non habet opponitur humilitati: ⁊
eſt ſpecies ſuperbie. ¶ Ad quartū dicendum: ꝙ ma
gnanimo omnia parua videntur nō q: bona aliorū
deſpitiat: ſed q: nihil eſt in humanis actibus ꝙ tāq̄ꝫ
in ſolum admiretur: cum cogitatio ſua ſit ad facien
duꝫ maxima queqꝫ propter qd̄ dicit phyloſophus ꝙ
magnanimus non eſt admiratiuus. ¶ Ad quintum
dicenduꝫ ꝙ inobedientia ⁊ ingratitudo non ſunt ſpe
cies ſuperbie quaſi eſſentialiter ſuperbiam diuiden-
tes: ſed dicuntur ſuperbie ſpecies inquantū ꝑticipāt
aliquid ſuperbie ſm̄ ꝙ a ſuperbia imperant̄.

a Ad quintū ſic proceditur. Videtur ꝙ oīa pec
cata ſint paria. Virtus eniꝫ ē equalitas que
dam eo quod eſt in medietate conſiſtens: ſed
equalitas non eſt niſi vno mō quaſi indiuiſibili exi-
ſtens. ergo illud quod priuat virtutem totam eaꝫ pri
uat: ſed priuatio non recipit magis ⁊ minus niſi for-
te ſm̄ hoc ꝙ habitus vel totus vel in parte priuatur
ergo ⁊ peccatum quod dicitur per priuationem vir
tutis non recipit magis ⁊ minus. ¶ Preterea. albi⁹
eſt quod eſt nigro impermixtius vt phyloſophus di
cit: ſed quodlibet vitium eſt omnino impermixtū vir
tuti: q: nihil virtutis eſt in vitio. ergo vnum vitiuꝫ
non eſt grauius alio. Preterea. ſi eſſet preceptuꝫ ali
cui ꝙ catenam non tranſgrederetur quicūqꝫ eam trā
ſiret puniretur nec eſſet differentia vtrum eam per
vnum paſſum vel per duos tranſiret: quia equaliter
pro vtroqꝫ puniretur: ſed preceptum legis diuine et
legis natural' eſt: vt homo rectitudinem virtutis nō
tranſeat. ergo qualitercūqꝫ aliquis extra rectitudinē
virtutis fiat non differt: ⁊ ita omnia peccata ſunt pa
ria. ¶ Preterea. eadem imperitia imponitur naute
ſiue nauis in pelago ſiue in litore ſubmergatur: ſed ſi
cut nauta per artem ſuam regit nauem ne pereat: ita
homo per virtutem ſuam regitur ne in actu peccet.
ergo idem preiudicium virtutis ſit qualitercūqꝫ ho
mo in peccatum ruat. ¶ Preterea. ex hoc aliqd eſt
malum: quia nocet vt Augu. dicit: ſed omne peccatū
mortale equaliter nocet eo ꝙ quodlibet peccatū mor
tale priuat oēs virtutes. omnia ergo peccata morta
lia ſaltem ſunt equalia. ¶ Preterea. equalitas eſt ī
omnibus virtutibus propter charitatem que eſt ma
ter earum: ſicut dicitur Apoc. penul. ꝙ latera ciuita
tis ſunt equalia: ſed ſimiliter omnium peccatoruꝫ ma
ter eſt cupiditas vt in littera dicitur. ergo omnia pec
cata ſunt paria. ¶ Contra. peccatum nihil aliud eſt
q̄ꝫ quedam obliquatio a rectitudine virtutis: ſed cō-
tingit lineaꝫ vnam magis eſſe curuam q̄ꝫ aliaꝫ vt ex
iiii. phyſicorum poteſt accipi. ergo contingit vnum
peccatum eſſe maius alio. ¶ Preterea. ſicut falſitaſ
eſt receſſus ab equalitate veritatis: ita ⁊ peccatū eſt
receſſus ab equalitate virtutis: ſed contingit eſſe fal
ſitatem magis ⁊ minus ſicut dicit phyloſophus. iiii.
methaphyſice ꝙ error eſtimantis tria eſſe. v. non ē
tantus: ſicut error eſtimantis tria eſſe mille. ergo et
peccatum contingit eſſe grauius alio peccato.
¶ Reſpondeo dd̄: ꝙ ſtoycorum opinio fuit quos
Tullius imitatur vt in libro de paradoxis patet om-
nia peccata paria eſſe cuius poſitionis ratio fuit
quia extimauerunt bonitatem virtutis eſſe in quo-
dam indiuiſibili ex eo ꝙ virtus non eſt niſi ex debita
proportione omnium circumſtantiarum ad actuꝫ qd̄
non contingit niſi vno modo: ⁊ ideo virtus compa-
tur hiis quorum ratio ī indiuiſibili eſt. i. que tm̄ vno
modo contingit ſicut comparatur equalitati rectitu-
dini ⁊ centro circuli. vnde putauerunt ꝙ nihil de bo
nitate remaneat quantulumcūqꝫ ab hoc indiuiſibili
diſcedatur: ⁊ q: quodlibet peccatum ad h̄ indiuiſibi
li diſcedit: ideo putauerunt ſequi ꝙ omnia peccata
eſſent paria. Sed hec poſitio ex. iiii. ſtis videtur ſe
qui. Primo quia ſecundum opinionam ſocratis que
tangitur. vi. ethicorum ponebant virtutem ⁊ ſcien-
tiam idem eſſe. ⁊ ideo cum eadem ſit ſcientia rectifi
candi ſe in omnibus humanis actibus ex omnibus
virtutibus vnam conflabant quam ſapientiam dice
bant. ⁊ ideo non erat diſparitas vitiorum ex oppoſi-
tione ad diuerſas virtutes hoc autem falſum eſt vt
ibidem phyloſophus oſtendit: quia virtus preter ſci
entiam eſt habitus inclinans ad id quod eſt rationi
conueniens. Secundo quia ratio virtutis non ē om
nino in indiuiſibili: quia vt in ſecundo ethicorum: di
citur non oportet ſemper medium attingere ad h̄ ꝙ
ſit opus virtutis: ſed ſufficit circa medium eſſe: ſꝫ ve
rum eſt ꝙ perfectio virtutis in indiuiſibili conſiſtit.
Tertio quia ⁊ ſi ratio virtutis omnino conſiſteret in
indiuiſibili: non tamen ratio bonitatis in indiuiſibili
conſiſtit ſicut nec ratio perfecti eo ꝙ contingit perfe
ctionem perfectioni ſuperaddi quarum vnaqueqꝫ
rationem bonitatis cauſat. ⁊ ideo minor eſt bonitas
ſi due perfectiones ſubtrahantur q̄ꝫ ſi vna tantum:
⁊ ſm̄ h̄ ſi non eſſet virtus niſi quando actus eſſet per
fectus ſm̄ omnes circumſtantias omnino ad mediuꝫ

concurrentes tamen vna quę circunſtantia ſuam bonitatem haberet. ⁊ ideo peior actus eſſet in quo corrumperentur due circunſtantię ꝙ̃ in quo corrumperetur tantum vna. Quarto quia ⁊ ſi ratio bonitatis in indiuiſibili ſit ⁊ negatio ſm magis ⁊ minus non dicatur in ſe tamen quantum ad cauſam ſuam intenditur ⁊ remittitur: ſicut dicitur magis cecus cui ex toto erutus eſt oculus ꝙ̃ qui ex aliquo humore ad pupillam concurrente viſum amittit ꝗ̄uis vterqꝫ cecus ſit ⁊ per hunc modum etiam inequalitas dicitur ſm magis ⁊ minꝰ: quia diſtantia ab equalitate que equalitatem tollit poteſt eſſe maior vel minor: ⁊ per hunc etiam modum ſm maiorem vel minorem diſtantiaꝫ a bonitate poſſet actus dici magis vel minus maluſ ⁊ ideo ſimpliciter concedendum eſt: vnum peccatū alio grauius eē. hoc autem contingit duobus modiſ. vno modo ex parte ipſiꝰ peccati in ſe alio modo ex pte peccantis. Ex parte peccati in ſe accidit maior vł minor grauitas peccati ex illa cauſa ex qua quis actus malus ſm ſe dicitur. hoc autem eſt ſm ꝙ actus diſcordat a rectitudine rationis vnicuiqꝫ enim nature indita eſt naturalis quedam inclinatio in ſuum fineꝫ ⁊ ideo in ratione eſt quedaꝫ naturalis rectitudo per quam in finem iclinatur. ⁊ ideo illud quod abducit a fine illo eſt diſcordans a ratione: ⁊ qꝛ lex naturalis ē ſm quam ratio recta eſt. Ideo Aug. dicit ꝙ peccatū dicitur inquantum diſcordat a lege eterna cuius expreſſio eſt ipſa lex naturalis quanto. ergo aliquis actus magis abducit a fine humane vite tanto in ſe grauius peccatum eſt ſiue hoc contingit ex materia circa quam peccatur ſiue ex corruptione pl̄ium vel paucorum circunſtantiarum. Ex parte autem peccantis ēt peccatum eſt grauius quantum ad duo vel propter maiorem contemptum vel etiam propter maiorem libidinem quorum primum reſpicit auerſionem: ⁊ ſcꝫ conuerſionem peccati: ſed iſta grauitas accidentaliſ eſt peccato ſm ꝙ in genere ſuo conſideratur: qꝛ illud quod ex genere ſuo eſt leuius poteſt eſſe grauius cuꝫ ex maiori libidine vel contemptu fit. ℂ Ad primum ergo dicendum: ꝙ ꝗ̄uis virtus ſit equalitas non tamen oportet ad eſſe virtutis ꝙ ad omnimodaꝫ equalitatem perueniatur hoc enim eſt de perfectione virtutis. ⁊ ideo virtus intenditur ⁊ remittitur: vel ex parte ipſius actus q tāto virtuoſior eſt quanto ad equalitatem magis accedit vel ex parte operantis qui ꝙ̃to perfectiori habitu operatur tanto actus eius virtuoſior eſt etiam ſi ſit actus eiuſdem generis. ⁊ ſimiliter eſt de peccato. ⁊ preterea ſi etiā virtus eſſet vno modo tantum ratio non procederet ſicut ex predictiſ patet. ℂ Ad ſecundum dicendum: ꝙ in quolibet peccato eſt aliquid virtutis: virtus enim conſiſtitur eq̄litate omnium circunſtantiaruꝫ nō ē aūt poſſibile vt phs i. iiii. ethi. dīc vt oiuꝫ circūſtātiaꝝ corruptio fiat: ⁊ ideo aliqd virtutis i actu peccati remanet. ⁊ iō hꝫ peccatum aliꝙ̃ permixtionem ad virtutem. ⁊ iō rō ñ procedit. ℂ Ad tertium dicendum: ꝙ aliquid eſt i ſe malum ⁊ aliquid malum eſt tantum: qꝛ prohibitum in illis. ergo que ſunt mala: qꝛ prohibita tantū ñ differt vtrum parum vel multum a precepto elongetur ex parte ipſius actus ꝗ̄uis differat ex parte agentis ſcꝫ ꝙ maiori vel minori contemptu poteſt facere huiuſmodi ratio eſt: qꝛ in his tota ratio malitię eſt ex hoc ꝙ non ſeruat preceptum: ⁊ ita ratio bonitatis eſt in eo ꝙ inſtitutum eſt per preceptum. ⁊ ideo ſi hoc tollitur nil bonitatis manet: ſed non omnia peccata ſunt huiuſmodi. ⁊ ideo ratio non procedit. ℂ Ad quartum dicendum ꝙ in ſubmerſione nauis vbicūqꝫ ſubmergatur eſt equale dānum: qꝛ eadem res vtrobiqꝫ perditur: ſed non in quolibet peccato eſt equale dānum immo in vno peccato perditur vna debita circunſtātia in alio due: ⁊ ſic de aliīs. ⁊ ideo non eſt ſimile.

ℂ Ad quintum dicendum ꝙ ꝗ̄uis quodlibet peccatum mortale tollat omnes virtutes. vnum tamen tollit plus de habilitate ad virtutem ꝙ̃ aliud. Et preterea vnum peccatum tollit per ſe illam virtutem cui opponitur: ſed quaſi per accidens aliam virtutem.

ℂ Ad ſextum dicendum ꝙ charitas nō facit omnes virtutes eſſe eq̄les ſm quantitatem: qꝛ vna virtuſ nobilior eſt alia: ſed ſolum ſm proportionem: qꝛ quantum augetur. vna virtus tantum augetur alia ꝓportionaliter: ⁊ eſt ſimile de augmento digitorum. manus: ⁊ ita etiam non oportet omnia peccata equalia eē. Et preterea charitas eſt dilectio vnius rei. ſ. dei cupiditas autem ad plura ſe habet. ⁊ ideo non habꝫ rationem vniendi ⁊ adequandi ſicut charitas.

ℂ Preterea ſciendum eſt. vii. ⁊c. videtur inconuenienter numerare vitia capitalia: qꝛ ſuperbia eſt aliud ab inani gloria. ergo inanis gloria male ponitur loco ſuperbię. Sed dō ꝙ qꝛ vt oſtenſum eſt ſuperbia habet maiorem aptitudinem vt ex ea oīa vitia alia oriuntur ꝙ̃ aliquod aliorum. Ideo Grego. nō poſuit ſuperbiam quaſi ſpeciale caput vitiorum: ſed quaſi caput vniuerſale omnium: ⁊ nominauit eam reginaꝫ omniuꝫ vitiorum: ⁊ loco eius inter vitia capitalia poſuit inanem gloriam que eſt propinquiſſima filia ſua Yſydorus autem conſiderans ꝙ ex ſuperbia omnia alia generantur: ſed quedaꝫ frequentius que magis cum ipſa conueniunt ponit ibi ſuperbiam ſpeciale caput horum vitiorum que vt frequenter ab ea oriuntur. ⁊ ideo computauit eam inter. vii. vitia capitalia vt patet de utro: vii. in glo.

Diſt. Quadrageſimatertia.

De peccato in ſpiritum ſanctuꝫ: quod dicitur etiam peccatum ad mortem.

e St preterea quoddam genus peccati ceteris grauius ⁊ abhominabilius: quod dicitur peccatum in ſpiritum ſanctum. de quo i euāgelio veritas ait. Qui peccauerit in ſpiritum ſanctum: non remittetur ei: nec hic nec in futura. ⁊ Ioānes in epiſtola canonica. Eſt peccatum ad mortem: nō pro eo dico vt quis oret. Qui enim peccat i patrem remittetur ei. Et qui peccat in filium remittetur ei. qui autem blaſphemauerit in ſpiritum ſanctum non remittetur ei: nec hic nec in futuro.

Quid ſit illud peccatum.

s Ed queritur quid ſit illud peccatum in ſpiritum ſanctum vel ad mortem. Quidam dicunt illud eſſe peccatum deſperationis vel obſtinationis. Obſtina-

tio eſt in malitia mentis indurāte pertinatia:
per quam fit homo impenitens. Deſperatio
eſt qua quis penitus diffidit de dei bonita/
te: eſtimans ſuam malitiam diuine bonitatiſ
magnitudinem excedere. Sicut Chaim qui
dixit. maior eſt mea iniquitas q̃ vt veniam
merear. Utrūq₃ vero dicitur peccatū in ſpi
ritum ſanctum: quia ſpiritus ſanctus amor ē
patris: ⁊ filii: ⁊ benignitas qua ſe inuicem ⁊
nos diligunt: que tanta eſt: cuius finis non
eſt. Recte ergo in ſpiritum ſanctū delinque
re dicuntur: qui ſua malitia dei bonitatē pu
tant ſuperare. Et ideo penitentiam non aſſu
munt: ⁊ qui iniquitati taz pertinaci mente in
herent: vt eam nunq̃ derelinquere proponāt
⁊ ad bonitatem ſpiritus ſancti nunq̃ redire
velint: patientia dei abutentes: ⁊ de miſeri/
cordia dei nimis preſumentes: quibus pla/
cet malitia ꝓpter ſe: ſicut piis bonitas. Iſti
nimia pertinatia ⁊ preſumptione peccant: au
tumantes deum non eſſe iuſtum. Illi deſpe/
ratione deum non bonum eſtimant: tollētes
in hoc turbulentiſſimo iniquitatū mari por
tum diuine indulgentie: quo ſe recipiant flu/
ctuantes. atq₃ ipſa deſperatione addunt pec/
cata peccatis: dicentes miſericordia nulla eſt
⁊ ſup peccatores neceſſaria dānatio debet.

An omnis obſtinatio vel deſperatio pec/
catum ſit in ſpiritum ſanctum.

s Ed queritur vtrum omnis obſtina
tio mentis in malitia obdurate: om/
niſq₃ deſperatio ſit peccatum in ſpi/
ritum ſanctum. Quidam dicunt omnem ob
ſtinationem ⁊ deſperationem peccatum eſſe
in ſpiritum ſanctum. quod ſi eſt: aliquando il
lud remittitur: quia multi etiam obſtinatiſſi/
mi ⁊ deſperatiſſimi conuertuntur: vt Augu.
ait ſuper illum locum pſalmi. conuertam in
profundum maris. i. eos qui erant deſpera/
tiſſimi. Et ibi mittit criſtallū ſuam ſicut fru
ſta panis. i. obſtinatos facit aliorū doctores
Talium conuerſio ibi etiam euidenter oſten
ditur vbi ait. Qui educit vinctos in fortitu/
dine. ſ. e. qui. h. in. ſ. Secundum iſtos pecca
tū illud dicitur irremiſſibile: non quin aliqñ
remittatur: ſed quia vix ⁊ raro ac difficulter
remittitur non enī ſoluitur criſtallus niſi ve
hementi ſpiritus impetu. Alii vero tradunt
non quālibet obſtinationem vel deſperatio/
nem appellari peccatum in ſpiritum ſanctū:
ſed illam tantum quā comitatur īpenitentia
qui etiam īpenitentiam dicunt peccatum in
ſpiritum ſanctum: quia Augu. dicit. impeni
tentia eſt peccatum in ſpiritum ſanctum. ſed
cum ſic eſt aliquis obſtinatus vt non penite/
at diſcuti oportet: an aliud obſtinatio: aliud
impenitentia ſit in eo peccatum: an idem ſed
diuerſis modis commiſſum. Secundū iſtos
peccatū illud dicitur irremiſſibile eo q̄ nū
q̃ dimittatur. Unde Augu. etiā dicit q̄ hoc
ſolum peccatum veniam mereri non poteſt. ⁊
Hiero. ſuper Marchum ait: q̄ taliter peccāſ
non poteſt digne penitere. ideo recte Ioan/
nes dicit: vt nō pro eo oret quis quia qui ſic
peccat: orationibus eccleſie hic vel in futuro
iuuari non poteſt: habens cor induratum tā
q̃ lapis. ſicut de diabolo legitur. ⁊ poſt hāc
vitam qui valde mali ſunt: meritis eccleſie iu
uari non poſſunt.

Quod aliter accipitur peccatum in ſpi/
ritum ſanctum.

e St etiam alia huius peccati aſſigna
tio. hoc enim peccatum Aug. diffini
ens in libro de ſermōe domini i mō
te ait. peccatum ad mortem eſt cūm poſt agni
tionem dei: per gratiam xp̄i oppugnat aliqs
fraternitatem: ⁊ aduerſus ipſam gratiā: qua
deo reconciliatus eſt: inuidentie facibus agi
tatur: quod fortaſſe eſt in ſpiritū ſanctū pec
care quod peccatum dicitur non remitti. nō
quia non ſit ignoſcendum peccanti ſi penite
at: ſed quia tanta labes eſt illius peccati vt de
precandi humilitatem ſubire nō poſſit etiam
ſi peccatum ſuum mala conſcientia agnoſce/
re ⁊ enunciare cogatur. Ut iudas cum dixit
peccaui: deſperās facilius encurrit ad laque/
um: q̃ humilitate veniam peteret. quod pro/
pter magnitudinem peccati iam ex dānatio
ne peccati tales habere credendum eſt. Ecce
quedam aſſignatio peccati in ſpiritū ſanctū
vel ad mortem hic poſita eſt: qua illud pecca/
tum eſſe traditur. Ecce oppugnatio fraterni
tatis poſt agnitionem: ⁊ inuidentia gratie pꝰ
reconciliationem: q̄ ſpecies quedā obſtina
tionis intelligi poteſt. Illam tamen diffini/
tionē Aug. in li. retractationū memorās ali
quid adiiciendum ibi fore: nec aſſerēdo ſe di
xiſſe aperit ita dicens. Quod quidem nō cō
firmaui: quoniam hoc putare me dixi: ſed nī
addendum fuit ſi in hac ſcelerata mentis per/
uerſitate finierint hanc vitam. quoniā d̄ quo
cūq₃ peſſimo in hac vita conſtituto: nec ē de
ſperandum. nec pro illo imprudenter orat̄ de
quo non deſperatur. His verbis inſinuatur
peccatum premiſſa diffinitione deſcriptum:
tunc ſolum debere dici ad mortem vel in ſpi
ritum ſanctum: cum non habet cōmittere pe/
nitentiā nec de aliquo peccatore in hac vita

deſperandum eſſe: ⁊ ideo pro oī eſſe orandū. Unū illud Joānis. Nō pro eo dico vt quis oret: ſic accipiēdū videtur: vt pro aliquo peccāte ad mortē vel i ſpiritū ſanctū: poſtꝙ̄ finierit hāc vitā nō oremus. Dū aūt i hac vita eſt nec peccatū illius iudicare: nec de illo deſperare: ſed pro illo orare debem⁹. Unde Aug. de verb domini: ⁊ de ipenitētia que eſt blaſphemia in ſpiritū ſanctū: ſic ait. Iſta ipenitētia vel cor ipenitēs ꝙ̄diu quiſq₃ in carne hac viuit homo: non poteſt iudicari. de nullo eni deſperandum eſt ꝙ̄diu pacientia dei ipſum ad penitētiam adducit. Paganus eſt hodie iudeus infidelis eſt hodie. hereticus eſt hodie ſciſmaticus eſt hodie. Quid ſi cras amplectatur catholicam pacem ⁊ ſequatur catholicam veritatem? Quid ſi iſti quos in quocūq₃ genere erroris notas ⁊ tanꝙ̄ deſperatiſſimos damnas anteꝙ̄ finiant iſtam vitam agunt penitentiam: ⁊ inueniunt veram requiem ⁊ vitam in futuro. Nolite ergo ante tempus iudicare queꝙ̄. Ex his oſtenditur pro ſingulis peccatoribus in hac vita eſſe orandum. nec de aliquo eſſe diffidendum: quia conuerti poteſt diu in hac vita eſt: quia non poteſt ſciri de aliquo vtrum. peccauerit ad mortem vel i ſpiritum ſanctuʒ: niſi cum ab hac vita diſceſſerit: niſi forte alicui per ſpiritum ſanctū mirabiliter reuelatū fuerit. Ex predictis aliquatenus capi poteſt quomodo accipiatur peccatum in ſpiritum ſanctum. ſ. inuidentia gratie. fraternitatem impenitenter oppugnans. que vtiq₃ obſtinatio eſſe videtur: ⁊ omnis inpenitentis obſtinatio atq₃ deſperatio. Notandum vero eſt ꝙ non omnis qui non penitet impenitens dici poteſt. quia impenitentia proprie obſtinari eſt: ⁊ vt quidam volunt etiam deſperari.

Alia aſſignatio peccati in ſpiritum ſanctum.

E hoc quoq₃ peccato in ſpiritum ſanctum. Ambroſius in libro de ſpiritu ſancto: aſſignationem diffinitam differens tradit: dicens. Cur dominus dixerit. qui blaſphemauerit in filium hominis re. ei. qui autem blaſphemat in ſpiritum ſanctum nec hic nec in futuro. re. ei. diligēter aduerte. Nunquid alia eſt offenſio filii: alia ſpiritus ſancti? Sicut vna dignitas: ſic vna iniuria. Sed ſiquis corporis ſpecie deceptus humani: remiſſius aliquid ſentit de chriſti carne ꝙ̄ dignum eſt: habet culpam. Non eſt tamē excluſus a venia. ſi quis vero ſancti ſpiritus dignitatem ⁊ maieſtatem ⁊ poteſtatem abneget ſempiternam: ⁊ putet non in ſpiritu dei eiici demonia: ſed in belzebub: non poteſt ibi exhortatio eē venie: vbi ſacrilegii plenitudo eſt. Satis aperte hic explicatur quod ſit peccatum i ſpiritum ſanctuʒ: qd illi Aug. deſcriptioni congrue videtur: qu illud peccatum dicitur eſſe inuidētia gratie oppugnās fraternitatem. Qui enim poſt cognitionem veritatis: ſpiritus ſancti virtutem negat: eiuſq₃ opera dicit eſſe belzebub: poteſtati bonitati ⁊ gratie dei ñ inuidere dubitatur. Non itaq₃ diſtinctio iſta verborum ſic accipiēda eſt quaſi trium perſonaruʒ diuiſe ſint offenſe: ſed ibi genera peccatorum diſtincta ſunt. Peccatum enim i patreʒ id itelligitur quod ſit per infirmitatem: quia patri ſcriptura frequenter attribuit potentiam: peccatum i filium quod ſit per ignorantiam: qꝛ ſapiētia filio attribuitur. Tertium expoſituʒ eſt. Qui ergo peccat per infirmitatem vel per ignorātiaʒ: facile veniam adipiſcitur. Sed non ille qui peccat in ſpiritum ſanctum. Cum autem vna ſit potentia ſapientia: bonitas trium: quaſ patri potētia: filio ſapientia: ſpiritui ſancto bonitas ſepius aſſignetur dictū eſt ſuperius.

St preterea quoddam aliud genus peccati ⁊c. Poſtq₃ diuerſa genera peccatorum aſſignauit. In parte iſta
c determinat de quodam genere peccati quod ceteris aliis grauius inuenitur. ſ. de peccato in ſpiritum ſanctū Et diuiditur in partes duas. In prima oſtendit grauitatem huiuſmodi peccati. In ſecūda inquirit quid ſit illud peccatum ibi. Sed queritur quid ſit ⁊c. Et diuiditur in partes tres ſecunduʒ tres aſſignatiōes huiuſmodi peccati quas facit. Secunda ibi. Eſt ⁊ alia huiuſmodi peccati ⁊c. Tertia ibi. De hoc quoq₃ peccato ⁊c. Prima diuiditur in duas. In prima ponit aſſignationem quandam peccati in ſpiritum ſanctum magiſtralē. In ſecunda mouet quandam queſtionem ⁊ ſoluit ibi. Sed queritur vtrum omnis obſtinatio mentis ⁊c. Eſt ⁊ alia huiuſmodi ⁊c. Hic ponit ſecundam aſſignationem ex verbis Auguſtini ſumpta. ⁊ primo ponit eam. Secūdo ex verbis eiuſdem oſtendit quomodo ſit accipienda ibi. Illam tamen diffinitionem ſecundum Ambro. Et primo ponit eam. Secundo remouet quoddam dubiuʒ quod poſſet eſſe. ibi. Non itaq₃ diſtinctio illa verborū. Hic. vi. querūtur. Primo an ſit peccatum i. ſ. ſ. ⁊ qd ſit. Secūdo vtrū ſit diſtinctū ab aliis peccatis. Tertio de ſpēbus eius. Quarto de irremiſſibilitate ipſius. Quinto vtrū peccatū i. ſ. ſ. ꝑ exigat alia peccata. Sexto qbus cōueniat in. ſ. ſ. peccare.

Ad pmū ſic ꝓcedit. vr̄ ꝙ nullū ſit peccatum
a in. ſ. ſ. qꝛ ſm ꝙ i lrā dr̄. Illi dicūt i. ſ. ſ. peccare quibus placet malitia pp̄ ſe ſicut piis bonitas ſʒ malitia nulli pp̄ ſe placet: qꝛ malū ē ꝑter volūtateʒ ⁊ nullus ad malū itēdēs operatur vt Dyo. dicit. ergo ſm hoc nullus in ſpiritum ſanctum peccat.

Pre. omne peccatum hois ex corruptione nature naſcitur. ſed peccatū qđ eſt ex corruptione nature eſt ex infirmitate: cū autē peccatur per infirmitatem: non peccatur in. ſ. ſ. vt in littera dicitur. ergo nullum peccatū eſt in. ſ. ſ. Pre. Aug. dicit ꝙ omne peccatum ex errore eſt: ſed error ignorantiam excludit: qđ autē per ignorantiā eſt ꝯdiuiditur cōtra pctm̄ in. ſ. ſ. ergo nullum peccatum eſt in ſpiritū ſanctū. Pre. ſi aliquis peccat in. ſ. ſ. aut eſt in ſtatu vie aut poſt viam: ſed poſt viam eſſe non poteſt: q: tunc nō erit temp⁹ merendi ⁊ demerendi vt plures dicunt. ſed recipiēdi pro his que geſſit ſiue bonum ſiue malum. Similiter nec in ſtatu vie: q: de nemine deſperandū eſt ſꝫ Auguſtinum. dum ait. peccatum autē in ſpiritum ſanctum eſt peccatum deſperantium: q: pro eo oratio intenditur. ꝑme Io. vlti. ergo nullus in ſpiritū ſanctū peccat. Pre. quorū vna eſt maieſtas ⁊ gloria vna eſt offenſa: ſed patris ⁊ filii ⁊ ſpiritus ſancti vna ē diuinitas equalis gloria coeterna maieſtas. ergo ⁊ eorum eſt vna offenſa. ⁊ ita cum peccatum in. ſ. ſ. diuidatur contra peccatum in patrem ⁊ filium: videtur ꝙ nullum peccatum ſit in ſpiritum ſanctum. ¶ Contra eſt quod dicitur Mat. tertio. Qui blaſphemauerit in ſpiritum ſanctum non remittetur ei in eternū.

¶ Preterea. ſicut potentia attribuitur patri ſapientia filio ita bonitas ſpiritui ſancto. ſed peccatū quod fit ex impotentia dicitur peccatum in patrem: quod fit ex ignorantia in filium. ergo quod fit ex malicia in ſpiritum ſanctum: cum ergo aliquod tale peccatū ſit erit aliquod peccatum in ſpiritum ſanctum. ¶ Rńo dđ. ꝙ peccare in ſpiritum ſanctum dicitur dupliciter aut quia peccatur contra perſonam ſpiritus ſancti: aut quia peccatur contra attributum perſone: peccatur contra perſonam ſpiritus ſancti quādo de ea male ſentitur: ſicut qui dixerunt ſpiritum ſanctum creaturam eſſe ⁊ miniſtrum patris ⁊ filii: ⁊ ſic etiam peccare in filium: eſt male ſentire de ꝑſona filii: ſic autem non loquimur hic de peccato in ſpiritum ſanctum: q: ſic eſt peccatum infidelitatis: peccare autem in attributum ſpiritui ſancto: eſt ex certa malicia peccare: ſicut peccare in patrem eſt peccare ex infirmitate: et peccare in filium eſt peccare ex ignorantia: vt dicaꝶ peccatum in patrem quando deficit illud quod pater attribuitur. ſ. potentia: ⁊ peccatum in filium quando deeſt ſapientia que filio attribuitur: ⁊ peccatum in ſpiritum ſanctum: ſ. quando oppoſitum bonitatis q̄ ſpiritui ſancto attribuiꝶ. Differentia autem horū pōt accipi ex his que phs dicit in quinto ethi. vbi oſtendit ꝙ peccatum tribus modis cōmittitur vel ex ignorantia: vel ex paſſione: vel ex electione. ex ignorātia peccatum cōmittitur: qn̄ ignoratur aliquod eorū quorum ſcientia a peccato impediuiſſet. vnde ignorātia eſt ibi cauſa peccati: ⁊ hoc dicitur peccatum in filium: ex paſſione autem ſiue innata ſiue illata peccatur: qn̄ ꝓpter impetum paſſionis rationis iudicium obruiꝶ. ⁊ hoc ꝓprie eſt ex infirmitate peccare: quod ē pctm̄ in patrem. ex electione autē peccatur quando hō deliberans peccato adheret: nō quaſi aliqua tentatione victus: ſed q: propter hoc ꝙ habet corruptum appetitum placet ſibi illud peccatū ſm̄ ſe: ⁊ hoc eſt ex malicia peccare: quod eſt peccare in ſpiritum ſanctum.

¶ Ad primum ergo dđm: ꝙ malicia ſub ratione malicie nullus vnq̄ꝫ voluit: ſed ſm̄ ꝙ peccatum eſtimatur bonum ipſi peccanti: quaſi quietans corruptū appetitum: ꝓpter hoc ſm̄ ſe deſideratur. ¶ Ad ſecūdū dđm: ꝙ res non habet ſpēciē neq̄ꝫ denominatur a cauſis primis ſed a cauſis proximis corruptio ergo nature que eſt infectio fomitis non eſt proxima cauſa cuiuſlibet peccati: cum aliquando homo ſine aliquo incentiuo concupiſcentie peccatum eligat: ſed eſt cauſa prima: quia ex corruptione nature ineſt homini q̄dam debilitas vt facilius in peccatum ruat: ⁊ idō non oportet ꝙ omne peccatum ꝓpter hoc ex infirmitate eſſe dicatur. ¶ Ad tertiū dđꝫ: ꝙ error ille ex quo oē peccatum procedit eſt error electionis ſm̄ quē phus omnem malum ignorantem eē dicit. hec āt ignorātia non cauſat inuoluntarium imo eſt ex voluntate cauſata: quia ex ipſa inclinatione corrupte voluntatis in peccatum que eſt per habitum vel paſſionem conſequitur vt ħ quaſi bonum aliquis eligat quod voluntati placet. vnde ex tali ignorantia non dicimus peccatum in filium. peccati eni in filiū eſt qn̄ principaliſ cauſa peccati eſt ignorantia. ¶ Ad quartū dđm: ꝙ peccatū in. ſ. ſ. nō eſt deſperatū ex parte medici curātis. ſ. dei q̄ imenſitate ſue miſericordie quēlibꝫ in ſtatu vie ſaluare pōt. ſed eſt deſperatū ex parte ipſius morbi: qui q̄ꝫtum in ſe eſt omnem viam curationis excludit: vt infra patebit. ¶ Ad quītum dđm: ꝙ q̄uis ſit vna maieſtas trium perſonarum: tn̄ perſone diſtinguuntur ꝓprietatibus perſonalibus: ⁊ etiam quedam appropriātur vni que non appropriāꝶ alii perſone. ⁊ ſm̄ hoc ꝯtingit ꝙ aliquod peccatū dꝶ eſſe ſpāliter ī filium vel in. ſ. ſ. dupliciter: vel q: male ſentiꝶ đ his que ſunt propria filii vel ſpiritus ſancti: ⁊ ſic non accipitur hic peccatum in. ſ. ſ. vel q: peccatur ꝯtra appropriatū filii vel. ſ. ſ. ⁊ ſic hic ſumitur peccatū in ſpiritum ſanctum.

D ſcđm ſic pcediꝶ. videꝶ ꝙ peccatū in. ſ. ſ. nō
a ſit determinatū gen⁹ pcti. Sicut. n. pctm̄ qđ
ex induſtria geriꝶ eſt peccatū in. ſ. ſ. ita peccatū qđ eſt ex infirmitate ē in patrē: ⁊ qđ ē ex ignorantia eſt in filiū. ſed pctm̄ ex infirmitate nō nōiat determinate aliqđ gen⁹ pcti ſed pcti circumſtantia. ꝗ nec peccatū in. ſ. ſ. ē determinatū genus pcti. ¶ Pre. peccare ex induſtria ⁊ ex certa malicia: ē peccare ex electione vt dictum: ſed vnuſq̄ſq̄ꝫ habens habitum vicioſum ex electōe peccat. vt ex. vii. ethi. pꝫ. vbi diſtiguit intēꝑatū ꝯtra incontinentē: quorū ꝑmus habēs habitum p electionē peccat: ſecūdus per paſſionē. ergo peccare ex habitu eſt peccare ex certa malicia: quod eſt peccatum in ſpiritum ſanctum. ſed peccatum ex habitu procedens non nominat determinatum gen⁹ peccati. ergo nec peccatum in ſpiritum ſanctum.

¶ Preterea. in littera aſſignantur diuerſe ſpecies peccati in ſpiritum ſanctum: vt deſperatio: obſtinatio: ⁊ multa huiuſmodi: ſed iſta ſe habēt ad omne genus peccati: quia nullum genus peccati eſt quod iterdum ex deſperatione oriri non poſſit: ⁊ ſic de aliis. ergo peccatum in ſpiritum ſanctum non eſt determinatum genus peccati. ¶ Preterea. peccatum in ſpiritum ſanctum dicitur quod eſt contra appropriatum ſpiritus ſancti. ſed omne peccatum mortale contrariatur gracie que appropriatur. ſ. ſ. ergo omne peccatum mortale debet dici in. ſ. ſ. ¶ Preterea. mors anime eſt vt Augu. dicit ſeparatio anime a deo: ſed qđlibet peccatum mortale ſeparat animam a deo. ergo quodlibet mortale eſt ducens ad mortem: ſꝫ peccatū ad mortem eſt peccatum in ſpiritū ſanctū vt magr̄ dicit. ergo quodlibet mortale eſt peccatum in. ſ. ſ.

¶ Cōtra. qđlibet genus peccati diſtinguiꝶ ab aliis

gñib⁹.ſʒ peccatū in.ſ.ſ.ē qðdaʒ gen⁹ pcti grauius cete
ris vt magiſter dicit.ergo ē determinatū ⁊ diſtinctuʒ
ab aliis. ℂ Pꝛe.peccatū in.ſ.ſ.cū ſit irremiſſibile di
ſtinguit̃ ab aliis que remiſſibilia ſūt ſm̄ remiſſibile ⁊
irremiſſibile.ſʒ iſte differentie ſunt maxime diſtātes.
ergo multo magis diſtincta genera pctōꝝ facient q̄ʒ
alique alie petōꝛum differentie. ℂ Reſpondeo dðꝫ
ꝙ vt ſupꝛa dictū eſt peccatū in.ſ.ſ.dicit̃ qð ē ex certa
malicia vel induſtria ſiue electiōe:qð idē eſt. Quod
aūt aliquis ex certa deliberatōe actū pcti eligat non
impulſus aliqua paſſiōe pōt cōtingere dupl'r.aut per
pōnem alicuius in eligente ꝑ qð inclinat̃ in talē actū
ſicut in ſibi ſil'em.ſic.n.ois hñs habitū vel pcti vl' vir
tutis inclinat̃ in act⁹ ſil'es ſuis habitibus:qꝛ natura-
lis appetitus rei eſt in id qð ſibi ſil'e eſt.⁊ hoc mō q/
cunqꝫ hʒ habitum intemperantie eligit actū intempe
rantie:⁊ ſic de alis pctis. Alio aūt modo ex certa de
liberatione peccatū eligit̃ qñ volūtas reicit illud per
qð hō a peccato retrahi poſſet.verbi gratia aliqs ꝓ
pter expectationē futuri pꝛemii abſtinet a pctō.ſi er-
go aliqs ſpēm futuri pꝛemii abiiciat volūtarie vl' ali
qd huiuſmodi qð a pctō retrahebat eliget hoc qð ſi-
bi erit delectabile ſm̄ carnē q̄ſi per ſe bonuꝫ:⁊ ita ex
certa malicia peccabit. Sumēdo ergo primo modo
peccatū ex electione nō noiatur aliquod genus pecca
ti determinatū:ſʒ q̄dā peccati circūſtantia:vt.ſ.act⁹
ex hitu ꝓcedat:qð in oīb⁹ gñibus pctōꝝ ꝯtingit. ſed i
ſcðo mō ſpāle peccatū dicit̃ qð ex electōe ꝯtingit:qꝛ
ſpāle peccatū dr̃ ex ſpāli obiecto.hoc āt ē ſpāle obie-
ctū volūtatis in quo peccat̃.ſ.hoc qð a pctō natum
erat retrahere cui volūtas diſſentit ab eo ſpōte rece-
dens.pctū āt in.ſ.ſ.non pꝛopꝛie dr̃ illð qð ex electi-
one ꝓcedit pmo mō:ſed qð ſcðo mō ex electiōe ꝓce-
dit.qꝛ pctā ⁊ ſpecificant̃ ⁊ nominant̃ ab obiectis.obꝫ
aūt in hoc pctō ē:hoc qð a pctō retrahebat.⁊ iſtð eſt
bonitas q̄dā vel aliqs effectus ſpūi ſcō appꝛoꝑabil'.
⁊ iō pctū in.ſ.ſ.determinatū gen⁹ pcti nominat.
ℂ Ad primū ergo dðm:ꝙ cū aliqs h ſcðo mō ex elec
tione peccat qð ꝓpꝛe pctū in.ſ.ſ.dr̃:ꝯſiderant̃ ibi duo
actus:quoꝝ vtrūqꝫ pctū ē:⁊ pmus eſt cā ſcði. verbi
grā.aliqs vno actu volūtatis pmia eterna ꝯtēnit eo-
rum ſpem a ſe abiiciens ⁊ in hoc ipſo peccat:⁊ qꝛ deſ
perat de pꝛemio icidit in actū foꝛnicatōis:⁊ h act⁹ in
eo ex certa electione ꝓuenit ꝓpter ꝓcedentē actum.
vñ pʒ ꝙ cū dr̃ pctū ex idustria ipa idustria q̄ notat̃
eē cā pcti ē qðdā pctū ⁊ ē determinatū pcti gen⁹.⁊ h
ꝓpꝛie ē pctū in.ſ.ſ.ſʒ infirmitas vel ignoꝛātia nō no
minat peccatū aliqð:ſʒ penā tm̄.⁊ iō ex ea nō deſigna
tur ſpāle pctū. ℂ Ad ſcðm pʒ rñſio ꝑ ea que dcā ſūt
ℂ Ad tertiū dðꝫ ꝙ pctū in.ſ.ſ.nō dr̃ ille act⁹ ſcðs q
ex pmo vt dictum ē cāt̃ niſi foꝛte ſm̄ ꝙ virtus pmi
actus manet in eo.ſed ipſe pꝛimus actus ē ꝓpꝛie pec
catū in.ſ.ſ.⁊ iō nō ē incōueniens vt ex vno determi-
nato pctō oia pctā poſſint oꝛiri vt ſupꝛa dictum eſt.
ℂ Ad quartū dðm:ꝙ cōtrariari gratie cōtingit du/
pliciter:pmo directe ⁊ ꝑ ſe.⁊ hoc fit dū aliquis grām
actualiter deſpicit.vel aliqd ad graꝫ ꝑtinēs:⁊ ſic op
ponit̃ grē pctū in.ſ.ſ.ſcðo indirecte ⁊ quaſi ex conſe
quenti.⁊ ſic oē pctū moꝛtale grē opponit̃.qꝛ ꝑ pctū
moꝛtale querit̃ aliqd qð ſil' cū grā eē non pōt. ℂ Ad
qntū dðm:ꝙ pctū moꝛtale q̄ntū ad aliqd ē ſil'e moꝛti
⁊ q̄ntū ad aliqd egritudini inq̄ntū.n.ſeparat a deo q
vita eſt moꝛtis ſilitudinem hʒ:⁊ hec eſt moꝛs pꝛima.
inquantum aūt ad h manet poſſibilitas redeundi ad
vitā hʒ ſilitudinē egritudis ducētis ad moꝛtē ꝯdēna
tiōis q̄ ē moꝛs ſcða q̄ oio ſilitudinē moꝛtis retinet dū
per eā hō a deo ſeparat̃ ⁊ ad vitā grē poſſibilis redi
tus nō ē:ſicut aūt in egritudinib⁹ coꝛꝑalib⁹ q̄dā ſunt
curabiles q̄dā aūt nō q̄ntū ē de natura moꝛbi:⁊ he di
cūtur īfirmitates ad moꝛtē:ita ēt in pctis illa tm̄ pec-
catoꝝ moꝛtaliū ad moꝛtē dicunt̃ q̄ q̄ntū in ſe eſt irre
miſſibilia ſūt.dicitur ergo peccatū eē moꝛtale a moꝛ-
te pꝛima:ſed ad moꝛtē ꝓpter moꝛtē ſecundam.

D tertiū ſic ꝓcedit̃.videt̃ ꝙ incōuenienter aſ
a ſignent̃ in lr̃a ſpēs pcti in.ſ.ſ. Nullus eni de-
ſperare pōt credens remiſſionē peccatoꝛum
in eccleſia fieri:ſed negare remiſſionē peccatoꝛum
eſt infidelitatis.ergo deſperatio eſt ſpēs infidelitatiſ
⁊ non peccati in ſpiritum ſanctum. ℂ Pꝛe.illud qð ē
infinitum nullus poteſt nimis extendere:ſed miſeri-
coꝛdia dei infinita eſt.ergo nullus peccat ex h ꝙ dei
miſericoꝛdiam nimis extendat.⁊ ita videtur ꝙ nimiſ
pꝛeſumere de dei miſericoꝛdia non ſit peccatuꝫ i.ſ.ſ.
vel ſpecies eius. ℂ Pꝛe.accidentia non conſtituūt
ſpēm:ſed impnia eſt quodā accidēs peccati:ſicut du-
ratio cuiuſlibet rei eſt accidens eius qð ſolum impe-
nitentia dicere videt̃:vt ſ.peccatū vſqꝫ ad moꝛtem
duret:ergo in pnia non eſt aliqua ſpēs peccati.
ℂ Pꝛe.preteritū ⁊ futuꝝ nō diuerſificant ſpēm:ſed
impnia ⁊ obſtinatio nō differunt niſi ſm̄ pꝛeteritum ⁊
futuꝝ:qꝛ impnia eſt ex hoc ꝙ de pꝛeteritis cōmiſſis
homo non penitet.obſtinatio aūt eſt in hoc ꝙ futuris
cōmittendis firmiter ꝓpoſito inheret.ergo impnia ⁊
obſtinatio nō ſunt due ſpecies peccati in ſpiritū ſcm̄.
ℂ Pꝛe.veritas appꝛopꝛiatur filio qui dicit Jo.xiii.
Ego ſum via veritas ⁊ vita:ſed peccatum in filiuꝫ
eſt qð ē ꝯtra appꝛopꝛiatū filii.ergo īpugnatio verita-
tis ñ eſt pctū in.ſ.ſ.ſʒ ī filiū. ℂ Pꝛe.inuidia ē vnum
capitale vicioꝝ vt ſupꝛa dictū eſt:⁊ nō eſt grauius i-
ter ea:ſed alia peccata capitalia nō ponūtur ſpecies
peccati in.ſ.ſ.ergo nec inuidentia fraterne gratie
debet peccatum in ſpiritum ſanctū dici. ℂ Pꝛe.op-
poſitoꝝ generꝝ diuerſe ſūt ſpecies:ſed peccatū in ſpi
ritum ſanctum qð eſt ex certa malicia ex oppoſito di-
uidit̃ contra peccatū in patrē vel filium:qð eſt ex īfir
mitate vel ex ignoꝛantia:cū igitur quodlibet pecca-
tum pꝛedictoꝛum:vt deſperatio:pꝛeſumptio:⁊ huiuſ
modi poſſit ex infirmitate vel ex ignoꝛantia accidere
videt̃:ꝙ nō ꝯuenienter aſſignet̃ ſpēs pcti in.ſ.ſ.
ℂ Pꝛe.aliqs nō peccat ex electōe ꝑm pctū in.ſ.ſ.ex
electōe dr̃:niſi remoueant̃ oia q̄ a pctō retrahere poſ
ſunt:quolibet.n.retrahēte manēte peccatū nō eligit̃:
ſʒ oia retrahentia a pctō nō tollūtur:niſi per oia ſex
enumerata.ḡ nullū iſtoꝝ.vi.per ſe ſumptū ē ſpecies
pcti in.ſ.ſ.ſed ſil' accepta ꝑ modū partiū integraliū fa
ciūt vnū peccatū in.ſ.ſ. In ꝯtrariū ē qð i littera de
terminat̃ ꝑ auctoꝛitates ſcōꝝ. ℂ Rñō dð:ꝙ ſicut di
ctū eſt peccatū in.ſ.ſ.ꝓpꝛie loquendo ſm̄ ꝙ eſt deter
minatū gen⁹ pcti ꝯſiſtit in actu volūtatis abiicientis
id ꝑ qð aliqs a pctō retrahit̃:cōtingit aūt dupl'r:re-
trahit̃.n.aliqs a pctō ⁊ opat̃ bonū ꝓpter ſe ⁊ aliqs ꝓ
pter alið.ꝓpter aliud āt dupl'r vel ad vitāda suppli
cia vel ad ꝯſequēda pmia:⁊ neutꝝ virtuoſi eſt q bo-
nū ꝑꝑ ſe opat̃ ⁊ malū ꝑꝑ ſe fugit.⁊ h deo tollūt̃ ꝑ pſum
ptionē q̄ ꝑnat timoꝛē ſuppliciōꝝ:⁊ ꝑ deſperationeꝫ q̄
tollit ſpem pꝛemioꝛum.ꝓpter ſe.n.aliqs operat̃ bo-
nū vel fugit malū qñ mouet̃ pꝛincipalr̃ ex aliquo qð
in ipſo actu virtutis vel peccati eſt:h aūt eſt duplex:
aliquid enim pōt conſiderari in actu virtutis vel vi
cii:vt eſt qðdā hūanū bonū:⁊ aliqd vt ē qðdā diuiꝫ

Si ergo ꝯſideretur actus peccati ex parte eius qđ ē humanū in actu: ſic duo poſſunt ibi eſſe vel delectatio indebita ⁊ deformitas actus: ⁊ ex vtroq; aliquis a pctō retrahitur. ⁊ ſm h ſūt due ſpēs pctī in. ſ. ſ. ſ. obſtinatio ⁊ īpnia; q₂ per obſtinationē aliqs firmiter adheret delectationi ac ſi nō eſſet incōpetens per ipenitentiā aūt nō vitat deformitatē que eſt in actu que erat ratio peniṫēdi. Diuinū aūt in actu virtutis: qđ etiam a pctō retrahit ē duplex vnū. ſ. veritas fidei q̄ ſi dirigēs: ⁊ aliud ſicut inclinās. ſ. ipſa gratia per. ſ. ſ. in eccleſiam diffuſa. ꝯtra pmū eſt impugnatio veritatis agnite. ꝯtra ſecundum inuidentia fraterne gratie. Quidam aūt ſic accipiūt diſtinctionem harum ſpēꝝ. dicunt eni ꝙ peccatu₃ in. ſ. opponitur ſpāliter gratie pniali per quam fit remiſſio peccatorum. ad remiſſionem autem peccati quedā exiguntᷣ ex parte remittentis: quedā ex parte ei⁹ cui remittuntᷣ: ⁊ queda₃ ex parte eius per qđ fit remiſſio: ex parte remittētis cōcurrūt duo. ſ. miſericordia: ⁊ ꝯtra h eſt deſperatio: iuſtitia: ⁊ ꝯtra h eſt pſūptio. ex parte ei⁹. n. cui remittuntᷣ duo. ſ. ꝓpoſitum nō peccādi: ꝯtra qđ eſt obſtinatio ⁊ dolor de cōmiſſis: ꝯtra qđ eſt impnia. ex pte ei⁹ per qđ fit remiſſio duo. ſ. fides eccleſie: ꝯtra quam eſt impugnatio veritatis agnite: ⁊ grā que datur i ſacramentis: ꝯtra quam eſt inuidētia fraterne gratie.

¶ Ad primū ḡ dōm: ꝙ deſperatio ſm ꝙ eſt ſpēs peccati in. ſ. ſ. non ꝓuenit ex hoc ꝙ aliquis neget remiſſionem pctōrum. ſed q₂ remiſſionem peccatorū quam fieri credit vt liberius vacet peccatis: ſponte a ſe abiicit: dum nō vult tendere in hoc ꝙ remiſſionē peccatoꝝ ꝯſequatur. ¶ Ad ſcđm dōm: ꝙ preſumptuoſ⁹ nō peccat ex hoc ꝙ dei miſericordiam nimis magnā arbitretur: ſed q₂ iuſtitiam ei⁹ contemnit: ⁊ in hoc ēt miſericordie derogat abutens ea ac ſi nō eſſet iuſta. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ſicut perſeuerantia dicitur duppliciter ⁊ vno modo eſt virtus ſpecialis ꝓut dicit ꝓpoſitū perſeuerandi in bono incepto vſq; ad finem ⁊ alio modo eſt circunſtantia aliarum virtutum ꝓut dicit actualem durationē in actibus virtutum vſq; ad mortē: ita etiam ⁊ impenitentia ſm ꝙ dicit ꝓpoſitū nō penitendi: eſt ſpēs peccati in. ſ. ſ. ſm autem ꝙ dicit permanētia₃ in pctō vſq; ad mortē negādo peccati pniam: ſic ē accidens vel circūſtantia alioꝝ peccatoꝝ. ¶ Ad quartū dō₃: ꝙ obſtinatio ⁊ impnia non differūt ſm preteritū ⁊ futuꝝ. pōt. n. aliqs dici impenitēs qui ꝓponit etiam de peccatis que faciet non penitere: ſed differunt ſm diuerſa que in peccato attenduntᷣ: q̄ reſpondet eis q̄ſi obiecta vt i prima aſſignatione dictum eſt. ¶ Ad quintum dōm eſt ꝙ veritas: ſapientia: ⁊ huiuſmodi poſſunt dupliciter cōſiderari: vel ſm propriam rationem: ⁊ ſic appropriatur filio: vel ſm ꝙ habeat rationem doni. ⁊ ſm hoc appropriantur ſpiritui ſancto qui eſt prīmū donū i quo omnia dona donantur: vt in lib. primo diſtin. xviii. dictum eſt. ⁊ ita aliquis impugnans veritate₃ agnita₃ ex certa malicia in. ſ. ſ. peccat. ¶ Ad ſextū dō₃: ꝙ inuidia pōt eſſe duplex: quedam que ē de ꝓſperitate vel exaltatōe hoīs. ⁊ quedā q̄ eſt de exaltatōe grē: ſicut ꝙ multi ad dei gratiam ꝯuertuntᷣ vel aliqđ hmōi ⁊ talis inuidia ſolū eſt pctm̄ in. ſ. ſ.: nō qđē inuidia fratris: ſ₃ inuidia fraterne gratie. ¶ Ad ſeptimū dō₃ ꝙ qđlib₃ iſtoꝝ q̄ dicta ſūt pōt dupl'r accidere. vno modo ex hoc ꝙ per ſe volūtas tēdit in vnūqđq; ipoꝝ vt q₂ aliquis nō vult habere ſpem de futuris premiis: aut non vult veritati note aſſentire: ⁊ ſic đ aliis. ⁊ hec tantūmodo ſūt ſpecies peccati in. ſ. ſ. q₂ ſic ꝑ ſe loquēdo ē deſperatio vel preſumptio. ⁊ ſic de aliis quādo voluntas per ſe in actū deſperationis labitur. Scđo modo pōt accidere ex aliquo exteriori vt propter defectum rationis regentis: vel propter aliquē impetū alicuius impellentis: ſicut quando per infirmitatem vel ignorantiam aguntur. ⁊ ſic non ſunt ſpecies peccati in. ſ. ſ. quia ſic non eſt dicendus aliquis deſperatus per ſe ſed per accidens. ¶ Ad octauum dicēdū ꝙ q̄uis multa ſint que a peccato retrahere poſſunt ſm que diſtincte ſunt ſpecies peccati in. ſ. ſ. tamē aliquis ꝓpter vnum illoꝝ tm̄ a peccāte retrahitᷣ ⁊ ali⁹ propter alium: ⁊ iđ nō o₃ vt oīa ſemper concurrāt ad hoc ꝙ ſit peccatum in ſpiritum ſanctum.

a Ad quartū ſic proceditur. videtur ꝙ peccatum in. ſ. ſ. non ſit irremiſſibile. Remiſſio. n. peccati fit per gratiam. ſed vbi abundauit delictum abundauit ⁊ gratia. Rom. quinto. Cum ergo peccatum in ſpiritum ſanctum ſit grauiſſimum: videtur ꝙ maxime ſit remiſſibile. ¶ Pre. charitas eſt ꝑfectior ſpe: ⁊ fides prior ea. ſed peccatum oppoſitum fidei. ſ. infidelitas ⁊ oppoſitum charitati. ſ. odium ſūt remiſſibilia. ergo ⁊ deſperatio que opponitur ſpei ē remiſſibilis: ⁊ eadem ratione alie ſpecies peccati in ſpiritū ſanctū. ¶ Pre. quatuor dūr in nobis: ſicut penalitates ex peccato primi hominis ꝓueniſſe. ſ. ignorantia: infirmitas: concupiſcentia ⁊ malicia. ſed infirmitas ⁊ ignorantia excuſando peccatum remiſſibile ipſum reddunt. ergo ⁊ eadem ratione malicia. ⁊ ita peccatum in. ſ. ſ. quod eſt ex certa malicia remiſſibile erit. ¶ Pre. in hoc dicitur homo ab angelo differre ꝙ homo habet vertibilitatem electionis mutabile₃. angelus vero immutabilem: q₂ ab eo ꝙ ſemel eligit nūq̄₃ remouetur: ſed peccatū in. ſ. ſ. ē peccatū hominis. ergo ſi hō per electionē in ipm̄ conſeruat iterum pōt hanc electionem mutare ⁊ ab eo diſcedere. ſ₃ pctm̄ remittitur ꝑ hoc ꝙ ab eo recedit. ergo peccatū i. ſ. ſ. eſt remiſſibile. ¶ Pre. irremiſſibile tollit potentiam remiſſionis. cū ergo dicitur peccatum in. ſ. ſ. irremiſſibile aut negatur potentia remiſſiōis ex parte remittentis: aut ex parte eius cui fit remiſſio: nō primo modo: q₂ potētia ipſius dei qui ſolus peccata dimittit: ē infinita ad oium peccatoꝝ remiſſionē: ſe extendens: ſil'r nec ſcđo modo: q₂ potentia ad remiſſionē ex pte eius cui fit remiſſio eſt liberum arbi. in ſtatu vie exiſtens: qđ ēt poſt peccatū in. ſ. ſ. manet ergo peccatum in. ſ. ſ. nullo modo eſt irremiſſibile. In contra ſunt auctoritates que in lr̄a inducuntᷣ. ¶ Pre. peccatum virtuti opponitᷣ. ſed de virtute ꝑfectiſſima. ſ. charitate dicitᷣ ꝑme Cor. xiii. ꝙ nunq̄₃ excidit q̄uis multi eā amittāt. ergo ⁊ peccatū in. ſ. ſ. qđ ē grauiſſimū pctōꝝ o₃ dici irremiſſibile ⁊ ſi quandoq; remittatur.

¶ Rñ̄o dō: ꝙ de pctō in. ſ. ſ. duplex ē opinio: vt ex littera colligi pōt: qdā eni accipiētes in pniam ꝓut ē circūſtantia pcti vt dictū eſt aſſignāt qnq; ſpēs pcti i. ſ. ſ. que. ſ. ſupra impenitentie āumerate ſunt: ⁊ dicūt ꝙ nulla illaꝝ ſpecierum habet complete rationem peccati in ſpiritum ſanctum: niſi ſecundum ꝙ adiungitur ei hec circunſtantia: vt ſcilicet vſq; ad mortem in deſperatione vel obſtinatione perdurent: ⁊ ſm hoc dicitur peccatum in ſpiritum ſanctum irremiſſibile: quia nunq̄₃ remittitur vel remitti poteſt: q₂ poſt mortē homo ꝯfirmatur in gratia vel in peccato ſm ꝙ fuit i ſtatu mortis ſue: vt dicitur eccle. xi. lignum in quocun-

ꝗ loco ceciderit ibi erit. ſed iſtud non videtur eē con
ueniens: quia ſecundum hoc omne peccatum quod
vſq; ad mortem perdurat irremiſſibile eſt: ſiue ſit in
patrem ſiue in filium: ⁊ ita peccatum in. ſ. ſ. non eſſet
alio modo irremiſſibile ꝗ peccatum in patrem vel fi
lium: quod eſt contra textum euangelii: niſi forte di-
ceretur: ꝙ omne peccatum in patrem vel in filium ē
peccatum veniale. q: Gre. dicit in quarto dialogo-
rum peccata venialia etiam poſt hanc vitam remit-
ti. ſed hoc eſt expreſſe falſum: quia ignorantia non ſic
ſemper excuſat peccatum vt non ſit damnabile: ſed
vt ſit minus damnabile. Et ideo alii dicunt ꝙ i peni
tentia que dicit continuam durationem peccati vſq;
ad mortem non eſt neceſſaria ad hoc ꝙ ſit peccatum
in ſpiritum ſanctum: quia etiam vno ſolo motu volū
tatis pōt homo in. ſ. ſ. peccare ſicut ⁊ in ceteris pec-
catis contingit. ⁊ ſm hos aſſignantur ſpecies pecca-
ti in. ſ. ſ. vi. ſicut dictum eſt: ſm hos autē opꝫ dicere
ꝙ peccatum in ſpiritum ſanctum nō dicitur irremiſſi
bile q: nunꝗ remittatur: ſed q: nō hꝫ de ſe aptitudi-
nem ad hoc ꝙ remiſſibile ſit: ⁊ hoc precipue propter
tres cauſas. vna eſt ex cauſa mouente ad peccandū
qñq; enim infirmitas vel ignorantia ad peccandum
peccatū creant q̄ nata ſunt peccatum excuſare in par
te vel in toto ꝓpter hoc inuoluntarium creatur vel
ſimpliciter vel ſm quid: et tunc peccatum remiſſibi
le dicitur quod habet in ſe vnde facile remittatur. ꝓ
pter hoc ꝙ ex cauſa excuſante ꝓcedit. Peccatū autē
qḋ ex induſtria fit nullam rationem excuſatōis habet
⁊ iō dr̄ irremiſſibile: q: non habet in ſe vnde excuſet̄
⁊ ꝓpter hoc ad remittēdū ſit facile. Scḋa aūt ratio ſum
pta ex modo inclinatōis voluntatis in peccatū: q: vt
phs dicit in. vii. ethi. finis in operabilibus eſt: ſicut prin
cipiū indemonſtrabile in ſpeculatiuis: error aūt i ſpe
culatiuis qui eſt circa ꝑncipia indemōſtrabilia diffi-
cile remoueri pōt: eo ꝙ non pñt accipi aliqua magis
nota per que error improbet̄: ita ēt in practicis qñ ali
quis alicui pctō vt fini adheret: quaſi in eo ſuā beati
tudinē ꝯſtituēs nō pōt tali peccato de facili remediū
adhiberi: q: nihil ē aliud magis a peccāte delictū: ꝓp
cuius ꝯſecutionē h̄ in quo vltimū finē ponit dimitrat.
Quicūq; aūt ex electōe peccat vel ex induſtria adhe
ret pctō qḋ eligit q̄ſi ꝑ ſe bono: ⁊ ſic fini. ⁊ iō tale pec
catū nō ō facili medicinā recipit. vñ phs i. vii. ethi.
per hoc oñdit ꝙ incontinēs q: ex paſſiōe peccat: ſiue
īfirmitate facilius curat̄ ꝗ intēperat⁹ q peccat ex ele
ctiōe ſiue ex induſtria: ⁊ he due predicte cauſe oſten
dūt cām irremiſſibilitatis nō ſolū in pctō qḋ proprie
dr̄ in. ſ. ſ. ſed ēt in quolibet pctō qḋ ex electōe fit. Ter
tia aūt cā que ꝓprie pctū in. ſ. ſ. reſpicit ſumit̄ ex ei⁹
obō. q: peccatū in. ſ. ſ. eſt ex hoc ꝙ volūtas a ſe repel
lit id ꝑ qḋ remiſſio pctōꝝ fit. vñ ſicut egritudo dice
retur incurabilis q̄ faſtidiū medicine faceret: ita ⁊ pec
catū irremiſſibile dicitur per cuius actū ſpūalis me
dicina directe repellit̄: ⁊ tñ ſicut ille morbus corpo-
ralis virtute diuina miraculoſe curari pōt: ita ⁊ hu-
iuſmodi peccatū per miſericordiā diuinā quaſi mira
culoſe remitti pōt. ¶ Ad primū ergo dōm ꝙ peccatū
in. ſ. ſ. precludit via ꝫ gratie. ⁊ ideo peccato in. ſ. ſ. ma
nente ex parte ipſius peccātis nō remanet facultas
ad grām. ſꝫ remoto iſto pctō per imēſitatē diuine mi
ſericordie pōt poſtmodū eſſe grati⁊ habūdantia ſi hō
maxime humiliet̄ ꝓpter grauitatem precedētis pec
cati. ¶ Ad ſcḋm dōm: ꝙ ſpes directe eſt eoꝝ in q̄ ſic
in vltimū finē tendimus. ⁊ iō remotio ſpei tollit finē:
⁊ iō deſperatio ē iremiſſibile peccatū ſicut ⁊ error ꝑn
cipioꝝ eſt inſanabilis. charitas aūt nō tantū eſt finis
ſed ⁊ eoꝝ q̄ ſūt ad finē. ſ. proximoꝝ. ⁊ iō ſi peccat̄ ꝯtra
charitatē primi: nō tñ ꝓpter hoc directe peccat̄ ꝯtra
charitatē dei. vnde ex parte illa manet via ad cura
tionē. Si aūt directe ꝯtra charitatē peccat̄ ꝓut ē di-
rector finis: ſic irremiſſibile peccatū erit ⁊ i. ſ. ſ. ⁊ hoc
eſt quādo quis inuidet grē q̄ etiā recōciliat⁹ eſt. Silr
etiā dō: de fide: q: infidelitas pōt ꝓcedere vl̄ ex igno
rātia: ⁊ ſic hꝫ palliū excuſatōis: ⁊ facile remittit̄ vel ē
ex certa malicia: ⁊ ſic eſt peccatū in. ſ. ſ.: qḋ eſt impu-
gnatio veritatis agnite. ¶ Ad tertiū dō: ꝙ malicia
nō creat inuolūtariū ſicut īfirmitas ⁊ ignorantia. ⁊ iō
nō oꝫ ꝙ peccatū excuſet vel alleuiet ſicut illa faciūt.
Uel dōm ꝙ malicia ex qua peccatū qḋ in. ſ. ſ. dicitur
ꝓcedit noiat quēdam actū pcti ut actū deſperationis
vel obſtinationis ⁊ hmōi: ⁊ nō ſumit̄ ſꝫ ꝙ ē pena pro
ut dicit defectū quēdā rōnalis aie ſm quē in maluꝫ
facile inclinabilis ē. ¶ Ad quartū dōm: ꝙ peccatum
aliqḋ pōt eē irremiſſibile dupl'r vel ex genere pecca-
ti. ⁊ ſic peccatū in. ſ. ſ. irremiſſibile dr̄: vl' ex ſtatu pec
cātis: ⁊ ſic oē peccatū in. ſ. ſ. in quo via finit̄ ē irremiſ
ſibile ſiue ſit hoīs ſiue angeli: ⁊ ſm hoc excipit̄ diffe-
rentia hoīs ⁊ angeli: q: ſtatus vie in angelis finitur
ſtatim poſt primā electionē: nō aūt ſic eſt in hoībus.
¶ Ad q̄ntū dōm: ꝙ cū dicit̄ peccatū irremiſſibile nō
priuat̄ potentia abſolute ad remiſſionē ſed magis ap
titudo vel facilitas quedā.

D q̄ntū ſic ꝓceditur: vr̄ ꝙ aliq̄s i ꝑmo actu pec
a cati nō poſſit peccare in. ſ. ſ. ſꝫ ꝙ hoc peccatū
ꝑexigat alia pctā. Dicit. n. Ber. quarto ſmo
ne ſuper cantica. nemo repēte ſit ſūmus ſꝫ paulati ꝓ
ficere volo. ergo ecōtrario nullus repēte fit peſſim⁹:
ſꝫ peccatū i. ſ. ſ. eſt grauiſſimū. ergo nō ſtati aliq̄s hoc
peccato pōt peccare. ¶ Pre. Gre. in moralib⁹ expo
nens illud Job. xxxix. Clamorē ductū ⁊c. Dicit ꝙ vi
cia q̄ ꝑmo mentē inuadūt cū quadā rōne hoiēꝫ quaſi
perſuadēdo ad modū ducis vincūt. ſꝫ poſt modū mēſ
per diuerſa vicia irrōnabil'r diſſipat̄: ſꝫ peccatū i. ſ. ſ.
eſt maxime a pſuaſione rōnis recedēs. ergo nō ꝑt eē
ꝑmū: ſꝫ oꝫ ꝙ ſequat̄ alia pctā. ¶ Pre. phs dicit i. v.
ethi. ꝙ nō ē in ꝑtāte hoīs vt ſtati iniuſta operet̄: ſicut
iniuſtus facit. ſꝫ iniuſtus operat̄ iuſta delectabiliter
⁊ ex electōe. ergo non eſt in poteſtate hoīs vt ſtatim
⁊ ex electiōe peccatū faciat: q̄cūq; aūt peccat in. ſ. ſ. ex
electōe peccat. ergo ⁊c. ¶ Pre. ſicut ſpei opponitur
deſperatio: ita meritis opponūtur demerita. ſed ſpeſ
ꝑſupponit merita. eſt. n. ſpes certa expectatio future
btitudinis ex meritis ⁊ grā ꝓueniēs. ergo ⁊ deſpera-
tio ꝑſupponit demerita: ⁊ ſic ſaltē hec ſpes pcti i. ſ. ſ.
oꝫ ꝙ ad alia pctā ſequat̄. Pre. pnia ⁊ ipnia cū ſint
oppoſita ſūt circa idē: ſꝫ pnia eſt dolor de cōmiſſis. ḡ
⁊ ipnia aliq̄ pctā cōmiſſa ꝑſupponit. Cōtra. pctōꝝ
q̄ hñt act⁹ diſticīos: vnū ad ſui eē: alteꝝ nō ꝑſuppo-
nit. ſꝫ peccatū i. ſ. ſ. hꝫ actū ab aliis pctīs diſtinctū: q
eſt abiicere id per qḋ q̄s a pctō retrahit̄ vt dictū eſt.
ḡ nō de neceſſitate alia pctā ꝑſupponit. Pre. pec-
catū in. ſ. ſ. ꝯſiſtit in h̄ ꝙ volūtas reicit id per quod a
pctō retrahi deberet. ſꝫ volūtas ſe hꝫ ad vtrūq; op-
poſitoꝝ. ḡ pōt hō ſtati in. ſ. ſ. peccare vel ñ peccare.
Rñdeo dō: ꝙ ſicut ſupra dictū eſt in pctīs quoꝝ vnū
dicit̄ ex altero naſci: non conſideratur quid ſemꝑ fiat
ſed quid in pluribus contingat ꝓpter quandam apti
tudinem quam habet vnum peccatū ꝙ ex alio fre
quenter oriatur: ſicut fraus aſſignatur filia auaritie:

q̃ ne tñ pōt ex luxuria vel ex alio vicio oriri: ſicut ex
auaritia ſepiꝰ oriaṫ. illd̄ aūt peccatū hȝ aptitudinem
vt ex eo aliud oriaṫ: cuius oīm eſt vehemētius ap-
penbile vt ſupra dictū eſt. h aūt eſt qd̄ hȝ maiorē ap
parentiā boni. vñ illd̄ pctm̄ cuiꝰ oīȝ maxime recedit
a rōne boni: illud minime pōt eē primū. ſed quaſi ſem
per l̄, frequētius ex alio oritur. ꝛ tale eſt pctm̄ in ſpi-
ritūſanctū: put ſpeciale peccatū ponitur. ꝛ ideo vt ſe
pius ꝛ quaſi ſemper ſeqtur ad alia pctā: non tñ ita ꝙ
nō ſit poſſibile vt etiā homo i pmo actu pcti i. ſ. ſ. pec
cet: ꝛ precipue in duabus vltimis ſpēbus. ſ. ipugna-
tio veritatis agnite ꝛ inuidentia gratie qua reconci-
liati ſumus. q: iſte ſpecies maiorem videnṫ habere
diſtinctionem ab aliis peccatis. Sȝ tamen h etiam
cōtingit in aliis ſpeciebus ſi diligenter cōſidereṫ. po
teſt eni aliquis ſtatī in ſpectis diuerſoꝝ boium ſtati-
bus abiicere ſpem future gl̄ie ꝓpter difficultatē per-
ueniendi ad ipam. ꝛ ꝓpter delectatiões eoꝝ q̄ de cā
nō curāt. ꝛ ſilr firmare in h aīum ſuū vt ſuaȝ volunta
tē in oībus ſequatur: qd̄ ē obſtinatōis: ꝛ ſic de aliis.
¶ Ad primū ergo dōȝ ꝙ nō ē ſilr̄ de pfectu virtutis
ꝛ de cāu i pctm̄: q: pl̄a requiruntur ad actū virtutis
ꝗ̄ȝ ad actum peccati ꝛ ad actum virtutis erigitur
homo p gratiaȝ. ſȝ i actu pcti p ſeipm̄ quis cadere po
teſt. ¶ Ad ſcōm dōȝ: ꝙ Gre. ibi aſſignans origines
vicioꝝ cōſiderat id qd̄ vt ſepiꝰ accidit: nō quin alr̄
poſſit accidere h. n. ad moralē pertinet ꝛ ēt ad natu
ralē: q: cāe naturales ꝛ multo plus morales deficiūt
in minori pte: q: nō ſūt neceſſarie. ¶ Ad tertiū dōm:
ꝙ pctm̄ in. ſ. ſ. vt ſupra dictū eſt nō ē hoc mō ex electi
one ſicut hñs habitū ex electōe peccat ımo p actus
pcti in. ſ. ſ. precedētes habitū aliqs bitus acqriṫ. ꝛ iō
obiectio nō ꝓcedit: q: iniuſtus ex electōe peccat ſicut
hñs habitū. ¶ Ad quartum dōm ꝙ ſpes nō ſemper
ꝑerigit merita i actu: ſed ſolū in ꝓpoſito ſperātis. ſilr
ēt ꝛ deſperatio: nō oȝ ꝙ ꝑſupponat aliqua demerita
ꝑcedentia in actū. ¶ Ad quintū dōm: ꝙ pnia ſm̄ ꝙ
dicit actū nō ē niſi de malis preteritis: ſȝ ſm̄ ꝙ dicit
habitū quo qs dr̄ penitiuus nō exigiṫ ꝙ aliqua pctā
cōmiſerit: ſȝ ꝙ hēat hoc ꝓpoſitū: vt ſi cōtingeret ipm̄
peccare ꝙ ſtatim peniteret: ita ēt ad rōnem impnie
ſufficit vt aliqs nūꝗ̄ȝ peniteat d̄ pctis ſi q̄ ꝯmittet.

D ſextū ſic ꝓcediṫ. videṫ ꝙ Adā in. ſ. ſ. pecca
a ucrit. nō. n. peccauit in patrē: q: nō peccauit
ex infirmitate: neqȝ ēt in filiū: q: nō ex ignorā-
tia: cū infirmitas ꝛ ignorātia añ pctm̄ nō fuerit. ḡ re-
linquiṫ ꝙ peccauit i. ſ. ſ. ¶ Pre. nimia ꝑſumptio de
dei miſericordia ē pctm̄ in. ſ. ſ. ſed adaȝ peccās d̄ dei
miſericordia cogitauit: vt Aug. dicit vt ſupra diſti.
.xxii. habitū eſt. ergo videṫ in. ſ. ſ. peccaſſe. ¶ Cōtra
peccauit appetēdo ſciam: ſȝ ſcia appropriaṫ filio. er-
go magis peccauit in filiū ꝗ̄ȝ in. ſ. ſ. ¶ Pre. Aug. dicī
ꝙ ꝗ̄uis adam nō fuerit ſeductus in hoc i quo mulier
tñ in hoc ſeductus ē ꝙ credidit veniale qd̄ mortale
erat: ſȝ pctm̄ qd̄ eſt ex ſeductiōe ē pctm̄ in filiū. ḡ pec
cauit i filiū. Itē videtur ꝙ primꝰ angelꝰ in. ſ. ſ. pec-
cauerit: irremiſſibilitas eni eſt ꝓprietas pcti i. ſ. ſ. ſed
pctm̄ ꝑmi angeli fuit irremiſſibile. ergo fuit in. ſ. ſ.
¶ Pre. eodē gn̄e pcti quo tūc peccauit diabolus ēt
nūc peccat: ſȝ nūc peccat i. ſ. ſ. q: inuidet gratie que i
ſcis operaṫ. ergo ꝛ tūc in. ſ. ſ. peccauit. ¶ Cōtra. pec
catū primi angeli fuit ex hoc ꝙ potentiaȝ inordinate
appetiit: ſȝ potētia appropriaṫ pr̄i. ergo peccauit i pa
trem. ¶ Pre. pena nō ꝑcedit culpā: ſȝ malicia cōpu
taṫ inter penas pcti. ergo ex malicia nō potuit eē ꝑmi
angeli ꝑmū peccatū qd̄ nullū pctm̄ preceſſerat.
¶ Rñō dō: ꝙ qdam dicūt ꝙ pctm̄ primi hoīs ꝛ pec
catū demonis nō fuit neqȝ in prēm neqȝ in filiū neqȝ
in. ſ. ſ. he eni nō ſunt differentie pcti abſolute accepti
ſȝ pcti qd̄ ꝯtingit in natura corrupta. infirmitas enim
ꝛ ignorātia ꝛ malicia ex pctō naturā corruptā conſe-
quunṫ. Sȝ ſciendū ꝙ ꝗ̄uis ifirmitas nullo mō in na
tura itegra iueniri poſſit. ꝛ ita nec peccatū in patrem
tñ ignorātia aliquo mō in natura integra inueniri po-
tuit: nō ſm̄ ꝙ ignorātia dr̄ ꝑuatiue: ſȝ ſm̄ ꝙ dr̄ nega-
tiue. ſic. n. eſt defectꝰ ꝯūs intellectū creatū in ꝗ̄ȝtū cre
atus ē. ex hoc. n. deficit a pfecto lumine intellectus
increati: vt nō oīa ſciat. vel ſaltē nō oīa actu conſide
ret: ꝛ ex tali neſcia pctm̄ ꝓueniēs pctm̄ in filiū dici po
teſt. ꝛ ſilr̄ etiā malicia ex qua pctm̄ in. ſ. ſ. ꝓcedit: non
oȝ ꝙ ſit pena: ſȝ ē aliqs actꝰ pcti vt ſupra dictū ē vñ
ꝛ in natura itegra potuit eē pctm̄ in filiū ꝛ in. ſ. ſ. Sci
endū tñ ꝙ ꝑmus actus pcti ꝑmi hoīs ꝛ angeli nō fuit
in. ſ. ſ. ꝓut pctm̄ i. ſ. ſ. eſt ſpāle pctm̄ qd̄ pȝ ex ipo obie
cto pcti: vterqȝ. n. peccauit altitudinē ꝓpriā appeten
do. ꝛ iō ꝗ̄ȝtū ad genꝰ pcti fuit pctm̄ ſupbie: ſȝ ꝗ̄ȝtū ad
circumſtantiā pcti vtrūqȝ fuit pctm̄ in filiū: q: vterqȝ
peccauit ex hoc ꝙ nō ꝯſiderauit ea q̄ ꝯſiderāda erāt
ad euitationē pcti: nō aūt fuit pctm̄ primū eoꝝ ex hoc
ꝙ ꝓpa volūtate repugnarēt ſpei vel alicui huiuſmo
di: ſicut fit in pctō in. ſ. ſ. ¶ Ad primū ergo pȝ rñſio ꝑ
ea que dcā ſūt. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ ꝗ̄uis adam pec-
cans cogitaret d̄ dei miſericordia: nō tñ peccauit pec
cato preſuppōnis: q: nō cogitauit ſe miſericordiā con
ſequi ſine pnia: ſȝ ſimul de miſericordia ꝛ de pnia co
gitauit vt Aug. ibidē dicit. Alia duo ꝯcedimꝰ ꝗ̄uis
primū eoꝝ nō recte ꝯcludat vt poſt diceṫ. ¶ Ad qn
tū dōm: ꝙ pctm̄ angeli nō habuit irremiſſibilitatē ex
gn̄e pcti: ſȝ magis ex ſtatu peccātis. vt ſupra dictum
eſt. ꝛ iō rō non ꝓcedit. ¶ Ad ſextū dōm: ꝙ ad ꝑmum
actū pcti i angelo q̄ fuit actꝰ ſupbie ꝯſequēte ſūt multe
alie deformitates pctōꝝ: vt inuidia: odiū: ꝛ hmōi. ꝛ i
ter illa potuit eē pctm̄ in. ſ. ſ. ¶ Ad ſeptimū dōm: ꝙ
pctm̄ in patrē nō dr̄ ex obō: ſed potiꝰ ex cā. ꝛ iō ꝗ̄uis
potentiā appetierit nō ſeqtur ꝙ i prēȝ peccauerit: q:
nō ex infirmitate peccauit. vñ ꝛ rō illa ſilis p quā ꝯ-
debaṫ ꝙ hō primꝰ in filiū peccauerit nō ꝯcludebat.
¶ Ad octauum dōm ꝙ malicia ex qua peccatum in
ſpiritūſanctū eſſe dicitur: non oportet vt ſit pena pec
cati vt dictum eſt. ꝛ ideo ratio non procedit ꝗ̄uis cō
cluſio ſit vera. Neqȝ hic neqȝ in futuro ꝛc. h ideo di
citur: quia quedam peccata in futuro etiam dimittū-
tur: ſicut venialia quedam vt Grego. dicit: no ſoluȝ
ꝗ̄ȝtum ad penam: ſed etiam quantum ad culpā. Nō
ꝓ eo dico vt quis oret. ſi peccatum ad mortem intel
ligatur peccatum in ſpiritum ſanctū: ꝓut peccatū in
in ſpiritum ſanctum requirit finalem impenitentiam
ſecundum vnam opinionem ſic intelligendum eſt vt
nullus pro talibus oret. quia qui vſqȝ ad mortem in
peccato mortali perdurat poſtmodum orationibus
non iuuatur. Si autem ſumatur pro peccato in ſpiri
tum ſanctum ſecundum aliam opinionem prout non
requirit finalem impenitentiam ſic intelligendū ē vt
nō oret ꝓ eo qs. i. qcūqȝ: q: taliū ꝯuerſio quaſi mira-
culoſa eſt. vnde ſicut p faciendis miraculis non qui
libet orat: ſed magni ꝛ ſancti viri: ita nec pro talium
conuerſione: tamen ſecundum formam verborum
non prohibetur oratio pro eo fieri: ſed oſtenditur ꝙ ꝑ
ceptum de orando pro proximis fidelibus non ſe ex
tendit ad tales peccatores: q: propter ſui peccati

enormitatem hoc merent̃ vt a fidelibus relinquãtur ſicut ethnici ⁊ publicani. Qui autem blaſphemauerit in ſpũm ſanctum ⁊c. glo. ibidem dicit. ſ. Mat. xii. q̄ blaſphe⁹ remittit̃ ſpũs: ſ̃ blaſphemie ñ remittit̃. blaſphemia enim nominat ipſum peccati genus abſolute: quod contingit quandoq; ex infirmitate: ſicut cum q̃s ex ire paſſione blaſphemat q̃nq; etiam ex ignorãtia: ſicut in his qui errant male de deo ſentientes: ſed ſpiritus blaſphemie eſt voluntas blaſphemandi quãdo. ſ. ex certa malicia blaſphematur. ⁊ tunc eſt peccatum in ſpiritumſſanctum. Diſcuti oportet an alium ⁊c. huiuſmodi queſtionis apparet ſolutio ſm diſtinctionem in penitentie prius poſitam. ſi enim in penitentia ſumatur pro actuali duratione in obſtinatione vſq; ad mortem non eſt aliud peccatum ab obſtinatione: ſed circunſtantia eius. Si autem in penitentia ſumatur prout dicit propoſitum non penitendi ſic eſt aliud peccatum.

Diſtin. Quadrageſimaquarta.

De potentia péccati an ſit homini vel diabolo a deo.

Oſt predicta cõſideratiõe dignũ occurrit: vtrum peccãdi potentia ſit nobis a deo vel a nobis. Putãt quidã potẽtiã recte agẽdi nobis eẽ a deo. potentiã vero peccãdi non a deo: ſ; a nobis vel a diabolo eſſe: ſicut mala volũtas nõ a deo nobis eſt ſ; a nobis ⁊ a diabolo. bona ãt nobis a deo tantũ eſt. Bone ãt volũtatis ⁊ cognitiõis initiũ nõ hõi ex ſeipſo naſci: ſ; diuinitus parari ⁊ tribui: i eo de⁹ euidẽter oſtẽdit. quia nec diabolus nec aliq̃s angelorum ei⁹ ex quo i hãc caliginẽ ſũt detruſi: bonã potuit vel poterit reſumere volũtatẽ: q: poſſe foret vt hũana natura poſtq̃ a deo auerſa bõitatẽ pdidit volũtatis: ex ſeipſa rurſus eã hr̃e potuiſſ;: multo poſſibili⁹ hec natura hr̃et angelica: q̃ q̃to minus grauat̃ terreni corporis põdere: tãto magis hac eſſ; predita facultate. nõ igit̃ hõ l' angelus a ſe bonã volũtatẽ hr̃e põt: ſ; malã. ſimr ⁊ de potẽtia inquit p ſimilitudinem volũtatis de potentia boni vel mali differenties: q̄ illa ſit a deo: non iſta.

Auctoritatibus aſtruit potentiam peccãdi eſſe a deo.

f Ed plribus ſcõrum teſtimoniis indubitãter mõſtrauit: q̄ ptãs mali a dõ eſt: a quo ẽ oĩs ptãs. Ait. n. apl's non eſt poteſtas niſi a deo: qd̃ nõ de ptãte boni tm̃: ſ; ⁊ mali itelligi o;: cũ pilato veritas dicat. nõ hr̃es i me ptãtem niſi datũ eẽt tibi d̃ ſup. Malicia nẽpe hoium: vt ait Aug. cupiditatẽ nocẽdi p ſe h;: ptãtem ãt ſi ille nõ dat non h;. Ideoq; diabolus anteq̃ aliqd tolleret Job dicebat domino. Mitte manũ tuã. i. da ptãtem. q: ẽt nocentiũ ptãs nõ eſt niſi a deo: ſicut ſapia ait. Per me regnant reges: ⁊ tyrãni p me tenent terrã. Unde ait Job de domino. Qui facit regnare hypocritã pp puerſitatem ppl'i: ⁊ d̃ populo iſrael dicit de⁹. Dedi eis regẽ i ira mea Nocendi. n. volũtas põt eẽ ab hoĩs aĩo. Poteſtas ãt nõ eſt niſi a deo: ⁊ hoc abdita aptaq; iuſtitia. Nã p ptãtẽ diabolo datã iuſtos d̃s facit ſuos. De hoc etiã Gre. i moralib⁹ ait. Tumoris elatio: nõ ptãtis ordo i crimine ẽ. potẽtiã de⁹ tribuit: elationẽ vero potentie malicia noſtre mentis inuenit. Tollam⁹ ergo qd̃ de nr̃o eſt: q: nõ potentia iuſta: ſ; actõe praua dãnat̃. his auctoritatibus aliiſq; plrimis euidenter oñdit̃: q̄ nõ eſt ptãs boni vel mali cuiuſq; a deo equo: ⁊ ſi te lateat equitas.

An aliquãdo reſiſtendum ſit poteſtati.

h Ic oritur queſtio nõ trãſilienda ſilentio. Dictũ eſt eni ſupra q̄ ptãs peccandi nocendiq; nõ eſt hoi vel diabolo niſi a deo. apl's aũt dicit q̄ q ptãti reſiſtit: dei ordinatõi reſiſtit. Cũ ergo diabolo ſit poteſtas mali dei ordinatõe: eius ptãti nõ eẽ reſiſtendũ videt̃. S; ſciendũ ẽ aplm ibi loq d̃ ſeculari ptãte. ſ. rege ⁊ p̃ncipe: ⁊ huiuſmodi: qb⁹ nõ eſt reſiſtendũ in eis q̃ iubet eis deus exhiberi. ſ. in tributis ⁊ huiuſmodi. Si vero princeps aliquis vel diabolus iuſſerit aliquid vl' ſuaſerit cõtra deũ tunc reſiſtendũ eſt. Unde Aug. determinãs quãdo reſiſtendũ ſit ptãti i lib. de natura boni ait. Si illud iubeat ptãs: qd̃ nõ debes facere. hic ſane contẽne ptãtem timendo ptãtem maiorem. Ipſos hũanarum rerum gradus aduerte: ſi qd iuſſerit pcurator: nũqd faciendũ eſt ſi ↄtra pcõſulem iubeat̃. Rurſus ſi qd ipſe pcõſul iubeat: ⁊ aliud iubeat imperator: nũqd dubitat̃ illo cõtempto illi eſſe ſeruiendũ. ergo ſi aliud imperator: aliud deus iubeant: cõtẽpto illo obtẽperãdũ eſt deo. Poteſtati ergo hois vel diaboli tũc reſiſtam⁹: cũ aliqd ↄtra deũ ſuggeſſerit: i quo dei ordinati oni nõ reſiſtim⁹ ſ; obtpamus. Sic. n. p̃cepit de⁹: vt in mal' nulli ptãti obediamus.

Jam nunc his intelligẽdis atq; ptractãdis que ad verbi incarnati myſteriũ pertinẽt: de integra mẽtis cõſideratione intendam⁹: vt ineffabil'r vel modicum aliqd fari deo reuelante intendamus.

Explicit liber ſecundus ſniarum de rerũ creatione ⁊ formatione corporaliũ ⁊ ſpiritualiũ ⁊ aliis pluribus ad ea pertinentibus.

p Oſt predicta conſideratione ⁊c. Determinato de peccato quantum ad actum peccati. Hic determinat de potentia peccandi. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de potentia peccandi. In ſcḋa continuat ſe ad ſequentem librū. ibi. Jam nunc hiis intelligendis ⁊c. Prima diuiditur in duas In prima inquirit vtrum potentia peccandi ſit a deo in ſecunda determinat de obediētia que debetur eis qui potentiam prelationis a deo habēt. ibi. Hic oritur queſtio non tranſilienda. ❡ Circa primū tria facit. Primo mouet qōnē. Secūdo narrat opinionem quorūdam. ibi. Putant quidam potentiam ⁊c. Tertio determinat veritatem. Sed pluribus ſanctorū teſt. ⁊c. Hic oritur qḋ ⁊c. Hic inquirit de obedientia debita hiis qui a deo poteſtatem habent. Et primo mouet qōnem. Secūdo ſoluit. ibi. Sed faciēdum ⁊c. Jam nūc hiis ⁊c. Hic continuat ſe ad ſequētia. Et primo ponit continuationeʒ. Secūdo aſſignat ordineʒ. ibi. Hic eſt rationis ordo ⁊c. Hic eſt duplex queſtio. Prima de potentia peccandi. Secunda de obedientia. ❡ Circa primuʒ queruntur tria. Primo vtrum potentia peccandi ſit bona ⁊ a deo. Secūdo cum ſm prelationis officium aſſit poteſtas multa peccata perpetrandi que niſi quis in ſtatu prelationis eſſet facere non poſſet vtrum etiam omnis prelatio a deo ſit. Tertium vtrum prelatio ſiue dominiū ſit a deo in ordinatione nāe inſtitute vel in punitione nature corrupte.

a Ad primum ſic proceditur. videtur ꝙ potentia peccandi non ſit a deo. Poſſe eni peccare vt Anſel. dicit neqʒ eſt libertas neqʒ pars libertatis: ſʒ oīs potētia nālis q̄ eſt in nobis ad agēdū actus hūmanos ad li. ar. ꝑtinet. ḡ potētia peccandi n̄ eſt in nobis aliqua potētia naturalis ꝯſtat etiā ꝙ non eſt gratie potētia: q꞉ ꝑ gratiā nullus ordinaꝛ ad peccatū: cū ergo oīs potētia que eſt in nobis a deo ſit gr̄e vel nature: videtur ꝙ potentia peccandi non ſit i nobis a deo. ❡ Pre. de ciuit. xxxii. dei ꝑfecta ſunt opa. ergo quāto aliquid magis eſt perfectū magis dʒ cōputari inter diuina opera: ſed actus eſt perfectio: q̄ʒ potentia: cū igitur actus peccati non ſit a deo nec potētia peccandi a deo erit. ❡ Pre. ad opus humanū cōcurrunt potentia ſcia ⁊ volūtas: ſed volūtas peccandi non eſt a deo. ergo ⁊ eadem rōne nec potentia peccandi ab ipſo eſt. ❡ Pre. a cauſa per ſe producitur effectus ſm ſimilitudinem ſue cauſe. vnde a deo qui eſt per ſe cauſa omnium omnia producuntur retinentia ſimilitudinem eius quantū poſſunt: q꞉ a primo ente ſunt entia: ⁊ a primo viuente viuentia: ſed in potentia peccandi nō aſſimilaꝛ creatura deo. ergo potentia peccādi non eſt in nobis a deo. ❡ Pre. cuius vſus malus eſt: vt Boetius dicit ipſum malum eſt: ſed potentie peccandi vſus eſt ipſum peccatū qḋ maluʒ eſt. ergo ⁊ potentia peccandi mala eſt: ſed nullum malum eſt a deo. ergo potentia peccandi non eſt a deo. ❡ Contra phs dicit ꝙ potentie ratiōales ſunt ad oppoſita. ergo eadem eſt potentia peccandi: ⁊ potentia bene operandi: ſed potentia bene operandi eſt a deo. ergo ⁊ potentia peccādi. ❡ Pre. omne ens a deo eſt: ſed potentia peccandi eſt quoddā ens. ergo ⁊ potentia peccandi a deo eſt. ❡ Reſpōdeo dḋ ꝙ potentia cognoſcitur per actum. vnde ex conſideratōe actus peccati inditium ſumendū eſt de potentia peccandi. In actu autem peccati ſunt duo. ſ. ſbā actus ⁊ deformitaſ vel defectus debitarum circunſtantiaꝝ vn̄ oʒ ꝙ ēt in ipſa potētia peccādi duo attēdanꝛ. ſ. ipa potētia q̄ eſt principiū actuſ: ⁊ hec eſt eadē q̄ ē pncipiū act⁹ ordinati: ⁊ h a deo ē: ꝯſideraꝛ ēt in ea defectus qdā ſm quē actū deficiētem ꝑducere poſſit potētie eni perfectiſſime nūq̄ʒ deficiūt ab eo ad qḋ ordinate ſūt vt pʒ in neceſſariis. vn̄ ꝙ potētia impediaꝛ vl' retrahaꝛ ab eo ad qḋ naturalr ordiata ē oʒ ad h ꝙ ſit ex defectu ei⁹ inq̄ʒtū. ſ. alteri agenti qḋ impedit. vn̄ cum potētia volūtatis hūane ſit ꝑ ſe ordināta ad bonū defect⁹ a bono i actu ei⁹: oʒ ꝙ cātur ex aliquo defectu in ipa per quē ab aliquo vinci pōt: vel delectatōe vel ſuggeſtione vl' quocūqʒ alio: vt ab eo quod ē naturale ſibi ad id quod eſt innaturale trahatur Hic autem defect⁹ eſt ſecundum ꝙ ex nihilo eſt. hmōi aūt defect⁹. ſ. ꝙ creatura ex nihilo ſit de⁹ directe cauſa non eſt: vt Auic. ꝓbat. q꞉ qḋ cōuenit rei ſʒ ſe nō cātur in eo ex alio. Res aūt creata ſi ſibi relinquaꝛ nihil ē. vn̄ h eſt ꝙ ex nihilo eē nō eſt creature a deo: q̄ʒuis eē creature a deo ſit: poſſʒ tn̄ dici ꝙ iſte defectus idirecte a deo eſt: nō qdē ſicut ab agēte aliqd ſed ſicut a nō agēte inq̄ʒtū. ſ. ipe creature h nō prebʒ: vt nō ex nihilo ſit: ſicut dr̄ cā ꝑuatōis gr̄e q̄ pena ē niſi creatura huiuſmodi ꝑfectōis ineniret capax nō eē vt. ſ. nō ex nihilo ſit. ⁊ iō hic defectus nullo mō a deo eſt: nec directe nec indirecte. ſic ḡ potētia peccādi q̄ʒtū ad id qḋ potētie eſt a deo ē: ſʒ q̄ʒtū ad defectū q im plicaꝛ nō ē a deo. ❡ Ad ꝑmū ḡ dḋ ꝙ poſſe peccare dr̄ nō eē ps libertatis q꞉ nō reqritur ad libertateʒ volūtatis vt in peccatū poſſit: ſʒ ſufficit ad rōnem libertatis: vt in vtrūqʒ cōtradictorioꝝ poſſit: q̄ʒuis in his qui peccare poſſunt per liberū volūtatis ar. peccet: q꞉ volūtas ē qua peccaꝛ ⁊ recte viuiꝛ vt Augu. dicit. ❡ Ad ſcḋm dḋm: ꝙ ſemper actus perfectior ē potētia ꝑfectōe ꝓprii gnīs. vn̄ actus bonus ꝑfectior eſt i bonitate q̄ʒ potētia bona. Et ſilr act⁹ malus perfectior ē in malicia q̄ʒ potentia mala: quia in actu malo eſt malicia ſimpliciter. ſʒ i potētia ad malū eſt malū ſm qd. ⁊ iō actus mal⁹ ſimplr a deo eē: ſʒ ſm quid potētia aūt ad malum dr̄ ſimpliciter a deo eſſe. ⁊ ſm qd a deo nō eſſe. perfectio. n. in malicia nō eſt ꝑfectō ꝓprie ⁊ ſimplr dicta: ſed quaſi trāſumptiue: ſicut dicimus perfectum latronem ⁊ perfectioneʒ cecitatis vt in quīto metha. dicit. ❡ Ad tertiū dḋm: ꝙ voluntas pōt dupliciter ſumi. vel ꝓ ipſa potētia voluntatis vel ꝓ actu eius ⁊ ꝑmo mō volūtas qua peccaꝛ a deo eſt. Scḋo aūt modo a deo non ē. potētia aūt nūq̄ʒ nominat actum: ſed vſus potētie ē ipm peccatum. ⁊ iō obiectio ex equiuocatione volūtatis ꝓcedit. ❡ Ad quartū dḋm: ꝙ eſt quoddam bonū ꝑfectū ⁊ qḋdā imperfectū. ſi ergo aliqḋ nomē bonitatē in nobis q̄ a dō eſt ſm quā ſumus ei ſimiles ſine imperfectione nominet inueniꝛ deo ⁊ nobis cōuenire: vt ſapia: bonitas ⁊ huiuſmodi: ſʒ potentia peccandi nominat bonū cuʒ imperfectōe. ⁊ iō deo in quo nulla imperfectio ē conuenire non poteſt. ❡ Ad quintum dḋʒ: ꝙ vſus rei dicitur ad quē res ꝑncipaliter ordinatur, potētia autē qua in peccatū poſſumus nō ordinaꝛ ad malū: ſʒ ad bonū: ⁊ ita peccare nō eſt vſus ei⁹. vn̄ nō ſeqtur ꝙ ſi peccatū eſt malū ꝙ potētia ſit mala: ſʒ magis ꝙ ſit bona: q꞉ deficere ab eo ꝙ bonū ē malū eſt.

a Ad ſcḋm ſic ꝓcediꝛ. vr̄ ꝙ nō oīs prelatio a dō ſit. Primo per id qḋ diciꝛ Oſe. viii. Ipi regnauerūt nō ex me. ❡ Pre. illḋ qḋ peruerſe fit a deo nō eſt: ſʒ q̄dā ꝑlatōes ꝑuerſe acquirūꝛ: vt pʒ

in ſymoniacis ⁊ in aliquib⁹ hmõi. ergo nõ oĩs ꝑlatio a deo eſt. ¶ Pre. prelatio cõceſſa a ſũmo rege nõ poteſt dici vſurpata. ſed Boe. dicit in quarto de cõſolatione. ph̾ie ꝙ mali habẽt ptãtem vſurpatã. g̃ eorum prelatio nõ eſt a deo. ¶ Pre. qd̾ de⁹ dedit hõ nõ dꝫ auferre: ſicut qd̾ deus ꝯiũxit hõ nõ ſeparat. Mat. xix. ſed qbuſdam iuſte auferẽ ꝑlationis ptãs. g̃ eorũ ꝑlationes non ſunt a deo. ¶ Pre. oẽ qd̾ a deo ẽ ordinatum eſt. Ro. xiii. ſed in quibuſdã ꝑlationibus videtur magna inordinatio eſſe: vt ꝙ ſtultus ſapienti: puer ſeni: peccator iuſto preponatur: vt pleruncꝫ contingit. g̃ nõ oĩs ꝑlatio ẽ a deo. ¶ Cõtra. magis videẽ ꝙ prelatio bonoꝝ ſit a deo ꝙ̃ malorum: ſed prelationes maloꝝ a deo ſũt Job. xxxiiii. qui regnare facit hominẽ. hypo. ꝓpter ꝑpli ⁊c. ergo ⁊ oẽs ꝑlationes ſunt a deo. ¶ Pre. oẽ qd̾ eſt ordinatũ ẽ a deo: q̃ ex hoc ipſo bonum eſt: ſed in omni ꝑlatione inueniẽ ordo quidam ſuperioris ad inferiorem. g̃ oĩs ꝑlatio a deo ẽ.

¶ Rñõ dd̾: ꝙ cũ de⁹ dicaẽ eſſe actor oĩum bonoꝝ et non ſit actor mali oportet vt ſi in prelationibus aliquid boni ⁊ aliquid mali inueniatur ꝙ prelatio illa a deo ſit ꝙ̃tum ad id bonũ qd̾ eſt in ea: ꝙ̃tum vero ad id mali qd̾ ſibi adiungitur a deo nõ ſit. Eſt aũt in prelatione cõſiderare tria. ſ. prelationis ꝓncipiũ moduꝫ ⁊ vſum. In quibuſdã igitur qd̾libet hoꝝ bonũ eſt: q. ſ. debite ad prelationẽ perueniũt ⁊ debite prelationis actũ exercent. In quibuſdã vero ꝓncipiũ eſt malũ: ſed vſus bonus: ſicut qui nõ digne ad ꝑlationem ꝑueniunt vel ꝓpter eorum inſufficientiã vel ꝓpter modũ ꝑueniendi ad ipſam. ⁊ tñ actũ ꝑlationis quam indebite cõſecuti ſũt debito mõ exercẽt. In qbuſdaꝫ vero ẽ ecõuerſo. In quibuſdã ãt vtrũqꝫ ẽ malum.

Modus ãt ſeu forma ꝑlatõis in oĩbus bonus ẽ. cõſiſtit eni i quodã ordine alteri⁹ tãꝙ̃ regẽtis ⁊ alteri⁹ tãꝙ̃ ſub actẽtis. ⁊ q̃ iudiciũ de re ſimplr̾ dd̾: eſt ex conſideratõe ei⁹: qd̾ ẽ formale in ipſa. idõ ſimplr̾ dd̾m eſt oẽm prelationẽ a deo eẽ: ſꝫ ſꝫ qd aliquas ꝑlatiões nõ eẽ a deo. q̃. ſ. abuſus eaꝝ nõ ẽ a deo: vl̾ q̃ ẽt iniuſta actio ꝑ quã ad ꝑlationẽ ꝑueniẽ a deo nõ ẽ. ¶ Ad primũ ergo dd̾m: ꝙ dr̾ nõ ex dõ regnaſſe iudeoꝝ reges inꝙ̃tũ diſſuadẽte Samuele regem ſibi eligere voluerunt. ſed tñ ipſa prelatõis forma a deo ẽ inſtituta.

¶ Ad ſc̾dm dd̾m: ꝙ nõ eſt inconueniens effectũ eẽ a deo: cui⁹ cã ſꝫm aliqd a deo nõ ẽ ſicut pena vl̾ paſſio aliqua a deo eſt: cũ tñ iniuſta actio cui⁹ effect⁹ ẽ a dõ nõ ſit. ⁊ hoc quõ ꝯtingat ſupra dictũ ẽ. Silr̾ ẽt nõ ẽ incõueniens vt ꝑlatio ꝙ̃tũ ad ſuã formaꝫ ſit a deo: ꝙ̃uis iniuſta actio ꝑ quã ad ꝑlationẽ ꝑueniẽ a deo non ſit: niſi forte ꝑmiſſiue. ¶ Ad tertiũ dd̾m ꝙ mali dicũtur habere ptãtem vſurpatam inquantum ad eam indebite perueniũt quoniam ex eis: quia indigni ſunt. vt talibus per rmantur. ꝙ̃uis forte illi qui per eos affligunẽ digni ſũt ab eis affligi. ⁊ ſꝫm hoc eoꝝ ꝑlatio a deo ẽ in penã ſubditoꝝ: q talẽ prelatũ merentur.

¶ Ad quartũ dd̾m: ꝙ aliquis ꝓpter abuſum priuat beñficio accepto. vñ ⁊ ſi aliq ꝑlationẽ a dõ ꝯſecuti ſint tñ ꝓpter hoc ꝙ ea abutunẽ dignũ ẽ vt eis prelationis poteſtas auferatur: ⁊ vtrũqꝫ a deo eſt. ſ. ⁊ ꝙ ꝑlationẽ habuerũt ⁊ ꝙ eam iuſte amittunt: ſicut omnes vitam a deo habent: tamen aliquis iuſte vita priuatur.

¶ Ad quintum dd̾m: ꝙ nõ eſt oĩno inordinatũ ꝙ indigni ad prelationes aſſumunẽ: ordinaẽ eni in penaꝫ ſubditorum qui hoc merentur: vt ſignificatur Job. xxxiiii. Qui facit regna hõ ypo ⁊c. ⁊ Oſee. iꝫ Dabo eis regẽ i furore. vñ cũ pena oĩs a deo ſit prelatões a deo ſunt.

a D quartũ ſic ꝑcediẽ videtur ꝙ in ſtatu nature integre ꝑlatio ſeu dominiũ nõ fuiſſꝫ. Dicit enim Gre. natura oẽs hoĩes equales fec: ſed ꝑ meritis alios aliis occulta: ſed iuſta dei diſpenſatio ſubiecit. ſed ſi homines non peccaſſent ſtatũ nature retinuiſſent. ergo oẽs fuiſſent equales ⁊ nulla in eis fuiſſet prelatio. ¶ Pre. Aug. dicit. xix. de ci. dei. hoĩem ad imaginem dei factũ ſolũ irrõnabilib⁹ eẽ ꝑpoſitũ: ſꝫ hõ nõ ęparaẽ irrõnalibus niſi propter peccatũ: vt dr̾ in pſal. Homo cum in honore eſſet ⁊c. ergo ſi peccatum non fuiſſet vnus homo alii ſupposit⁹ non fuiſſet. ¶ Pre. dominium ſine ſeruitute eſſe nõ põt. ſed Aug. ⁊ alii ſancti cõiter dicunt ꝙ ſeruitus ꝑ peccao introducta. ergo eſt dominium ſeu prelatio ante peccatum nõ fuiſſet. ¶ Prete. apoſtolus dicit prime Tym. primo. Iuſto non eſt lex poſita. Sꝫ philoſophus dicit in fine ethicorum: ꝙ hec fuit neceſſitas conſtituendi reges ⁊ alios principes ad leges condendas habentes vim coactiuam ad virtutis actus quã ſermo perſuaſiuus ſapientum nõ habet. ergo ſi omnes iuſtitiam in qua conditi ſunt ſeruaſſẽt prelatio non fuiſſet. ¶ Preterea. ea que conſequuntur naturam integram etiam remanent in patria: ſed in futuro omnis ceſſabit prelatio: vt dicitur in gloſa ꝑme Cor. xv. ergo ⁊ in natura integra prelatio nõ fuiſſet. ¶ Contra. illud quod eſt dignitatis in natura integra multo nobilius fuiſſet: ſed dominium ⁊ prelatõ ad dignitatem pertinet. ergo multo amplius in ſtatu nature integre fuiſſet. ¶ Preterea. ſtatus nature integre non fuit altior ꝙ̃ eſt modo ſtatus angelorum ſed in angelis eſt vnus ordo qui dominationum vocatur: ⁊ etiam alii ad prelationem pertinentes: vt principatus ⁊ poteſtates ⁊ archangeli. ergo ⁊ in ſtatu nature humane ante peccatum fuiſſet prelatio.

Reſpondeo dicendo: ꝙ duplex eſt prelationis modus. vnus quidem ad regimẽ ordinatus. alius aũt ad dñandum domini aut ad ſeruum: vt in octauo ethicorum philoſophus dicit eſt ꝑlatio ſicut tyranni ad ſubditum. differt autem tyrannus a rege vt idem philoſophus dicit: quia rex ordinat prelationem ſuã ad bonum gentis cui preeſt propter earum vtilitatẽ ſtatuta ⁊ legem faciens. tyrannus autem prelationẽ ſuam ordinat ad vtilitatem propriã. Et ideo duplex modus prelationis ſupra dictus in hoc differt q̃ in primo intenditur bonum ſubditorum. In ſecundo ꝓprium bonum preſidentis. ⁊ ideo ſecundus modus prelationis nature integre eſſe non potuiſſet niſi reſpectu eorum que ad hominem tanꝙ̃ ad finem ordinantur. hec autem ſunt creature irrationabiles quibus omnibus ad ſuum comodum preſuiſſet multo amplius ꝙ̃ nunc ſed creatura rationalis quantum eſt de ſe non ordinatur vt ad finem ad aliam vt homo ad hominem. ſed ſi hoc fiat non erit niſi inquantum homo propter peccatum irrationabilibus creaturis cõparatur. vnde etiam philoſophus ibidem ſeruuꝫ cõparat organo dicens: ꝙ ſeruus eſt organum animatũ ⁊ organum eſt ſeruus inanimatus. ⁊ ideo talis prelatio hominis ad hominem ante peccatum non fuiſſet. ſed prima prelatio que ordinaẽ ad vtilitatẽ ſubditoꝝ fuiſſꝫ ibi ꝙ̃tũ ad aliquẽ vſuꝫ: nõ ꝙ̃tũ ad oĩa. Eſt eni ꝑlatio ad dirigendũ ſubditos i his que agenda ſunt.

ad ſupplendū defectus vt ꝙ populi a regibus defendantur: ⁊ iterū ad corrigendū mores dū mali puniūtur: ⁊ coacte ad actus virtutis inducunt̃. ſed q: ante peccatum nil fuiſſet qd̓ homini nocere poſſet: nec ēt voluntas alic⁹ bono contradiceret: ideo ꝙ̄tum ad duos vltimos vſus prelatio in ſtatu innocentie non fuiſſet: ſed ꝙ̄tum ad primū vſum ſolū: qui. ſ. eſt dirigere in agendis vel in ſciendis ſm ꝙ vnus alio maiori munere ſapientie: ⁊ maiori lumine intellectus ꝑditus fuiſſet. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ natura oēs hoies equales in libertate fecit: non autem in ꝑfectionibus naturalib⁹: liber. n. ſm phm i ꝑncipio methaphy. eſt qd̓ ſui cā eſt. vnus. n. homo ex natura ſua ñ ordinatur ad alterum ſicut ad finē. ⁊ iō ſecundus modus prelationis nō fuiſſet qui libertatē ſubditis tollit: ſed prim⁹ modus eē poſſet qui nullū preiudicium libertati affert: dū ſubditi ad bonū prepoſiti nō ordinātur: ſed ecōuerſo regimen prepoſiti ad bonū ſubditorum: vñ nō incongrue ſe eorum ſeruos appellant.
¶ Ad ſcdm dōm: ꝙ auctoritas illa loqtur ꝙ̄tū ad ſecundum modū prelationis. ⁊ ſilr ad tertium. ¶ Ad quartū dōm: ꝙ ꝙ̄tum ad illū vſum prelatio nō fuiſſet ſed ꝙ̄tū ad alios vt dictum eſt. ¶ Ad qntū dōm: ꝙ ſupra. xi. di. dictum eſt quō intelligendū ſit omnē prelationem in futuro euacuari. ſi tamen ſimpliciter intelligeretur in futuro tolli: non oporteret ꝙ in ſtatu innocentie prelatio non fuiſſet: quia ſtat⁹ ille adhuc erat ſtatus vie ⁊ in via eſt neceſſaria prelatio per quam vnus ab alio dirigatur: quod non a deo neceſſarium conceditur in termino vie.

Deinde queritur de obedientia ad prelatos.

d Et circa hec tria queruntur. Primo: vtrum obedientia ſit virtus: ⁊ ſi eſt virtus vtrū ſit virtus ſpecialis. Scdo vtrū xpiani ptātibus ſecularib⁹ ⁊ precipue tyrānis obedire teneantur. Tertio: vtrū profitentes obedientiam in omnibus prelatis ſuis teneantur obedire.

Ad primum ſic ꝓceditur. videtur ꝙ obediētia nō
a ſit virtus. ois. n. virt⁹ eſt mediū viciorum vt philoſophus dicit in ſcdo ethi. ſed obedientia nō eſt huiuſmodi: q: per abundantiā nō corrumpitur ſed ꝑficitur ſi aliquis obediat in illis in quib⁹ non tenetur. ergo obedientia non eſt virtus. ¶ Pre. obedientia reſpicit preceptū. ſed preceptū ſe extēdit ad oēs act⁹ virtutū: q: oēs ſunt in ꝑcepto legis. ergo obedientia nō ē virt⁹ determinata: ſed ꝯīs oēm virtutē. qd̓ ēt pōt videri ex diffōne Ambro. ſup. xxxv. di. inducta. Dicit. n. ꝙ pctm̄ ē trāſgreſſio legis dei ⁊ celeſtiū inobediētia mādatorum. ¶ Pre. ſi ē virt⁹ determinata aut ē vna de cardinalib⁹: aut vna de adiūctis. ſʒ nulla de cardinalibus eſt: q: ille ſūt tm̄ quatuor: iter quaſ nō nūerat obediētia: ſilr iter adiunctas nō inuenitur vt pʒ ſi ꝯſiderētur virtutes adiuncte quas phs quarto ethi. enūerat. ergo obediētia nō ē virtus determinata Si dicat ꝙ reducitur ad iuſtitiā. ¶ Cōtra. nulla virtus ꝑficit per diminutionē rōnis obiecti ꝓprii: vt pʒ i magnanimitate q̄ magnū reſpicit: ⁊ ꝙ̄to mai⁹ fuerit qd̓ opādū magis ſpectat ad magnanimitatē ptinet: ſʒ iuſtitia debitū reſpicit quaſi obm: q: iuſtitie act⁹ ē reddere alteri qd̓ ſuū ē: cū igit̃ obediētia ꝑficiat per hoc ꝙ debitum minuit qd̓ ꝙ̄to aliqs min⁹ conſiderat vt Ber. dicit ꝑfectior ē obediētia vr̄ ꝙ obia ad iuſtitiā nō reducat. ¶ Pre. iuſtitia legal' dr̄ ſʒ quā ꝑceptis hō adequat: ſʒ obedientia ꝑcepta reſpicit. ergo obedientia eſt idē qd̓ iuſtitia legalis. ſed iuſtitia legalis vt dicit phs qnto ethi. ē ois virt⁹. ergo obediētia nō ē aliq̈ virt⁹ determinata ſʒ gñalis. ¶ Pre. Gre. dicit: ꝙ obediētia nō tā ē virt⁹ ꝙ̄ mr̄ oium virtutū: ſʒ eē matrē vtutū conuenit charitati. ergo obediētia vr̄ eē idē ꝙ charitas. ⁊ ita nō vr̄ diſtincta ab aliis virtutib⁹. ¶ Cōtra. Hugo de ſancto victore dicit. Obediētia eſt virt⁹ que oia amplectit̃ iniuncta neceſſario iplēda. niſi obſtiterit iperātis auctoritas: ⁊ ita ē ſpālis virtus cū aſſignetur ſibi act⁹ ſpālis ⁊ virt⁹ ſpālis. ¶ Pre. qd̓ aſſignatur maximum in aliquo gñe eſt aliquid determinatū in gñe illo: ſʒ Gre. dicit ꝙ obediētia ē maxima virtutū. ergo obediētia ē q̄dā virtus determinata. ¶ Rñio dō: ꝙ obediētia ē virt⁹ ⁊ ē ſpālis virtus. Cū. n. habit⁹ potētie ⁊ act⁹ diſtinguātur ꝑ obiecta: oꝫ ꝙ virt⁹ q̄ hʒ ſpāle obiectū ſit ſpālis virtus. Dicit̃ aūt ſpāle obm a ſpeciali rōne: ꝙ̄uis illa ſpālis rō circa multas res vel oēs poni poſſit. ꝯtingit eni eandē rem ad diuerſas potentias pertinere: ſicut colorē ad viſū imaginationē ⁊ intellectū: ſed ſub diuerſa rōne vñ cōtingit vt vna virtus ſpālis ſe extendat ad act⁹ oium virtutū ſm ꝙ̄dā ſpālem rōnem: ſicut dicit phs de magnanimitate ꝙ opatur magnā in actibus oium virtutū. vñ ⁊ ceterarū virtutū ornat⁹ q̄dam eſt: ⁊ tales virtutes dicunt̃ quodāmodo gñales. q: habēt materiam generalem ꝙ̄uis obm ſpāle hēant ꝓpter ſpālē rōnē obi q̄ in multis materiis inuenit̃. ⁊ ꝑ hūc modū dico ꝙ obediētia eſt ſpālis virtus. q: attendit ſpālem rōnem. ſ. ꝑceptū cū debito cōſentiendi: ⁊ q: reddere alteri ꝙ ſuū eſt et ſibi deōet ē iuſtitie: iō obediētia ꝑs quedā iuſtitie ē. ⁊ ſpāliter diuie: q: hʒ ſuū qd̓ ſupiorib⁹ reddit̃. ſ. impletio mādatorum eſt q̄dā ꝑs hm̄oi cōis qd̓ debitū dicitur vel qd̓ ſuū ē: ⁊ qd̓ ēt exigi poſſet corā iudice. nā circa huiuſmodi ē ꝓprie ſpālis iuſtitia. Sʒ tū ſciendum ꝙ iuſtitia ſpālis duplr̄ ſumit̃. ſumit̃. n. ꝓprie ⁊ coiter ꝓpriiſſime ſumpta ſpālis iuſtitia: vt dicit phs in qnto ethi. ē tm̄ inter eos q hn̄t equalitatē ꝙ̄dā ad hoc ꝙ ſtent corā principe: corā quo vn⁹ ab altero poſſit repetere qd̓ ſuū ē ſm quē modū nec dñi ad ſuū: nec pr̄is ad filiū iuſtitia dicit̃ eſſe: q: ea que ſūt ſerui ſūt domini ⁊ ea que ſunt filii ſūt pr̄is. Cōiter aūt iuſtitia ſpecialis attenditur ēt in hoc ꝙ dñs reddit ſeruo qd̓ ſuū ē: vel ecōuerſo: ⁊ ſic de aliis: q: ſm hūc modū ꝑdicta equalitas nō reqrit: ⁊ hoc mō accipiendo iuſtitiā ſpecialem obediētia ad iuſtitiā pertinet: q: ꝑ obedientiā inferior ſuperiori reddit qd̓ dꝫ. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm: ꝙ obediētia ſicut ⁊ alie virtutes pōt eē mediū duorum viciorum. Sciēdū tū ꝙ nō i oib⁹ virtutib⁹ pōt accipi ſupabundantia ſm qualibꝫ circūſtantiā aliis circūſtātiis rite ordinatis: vt pʒ in hac virtute q̄ dr̄ veritas cui⁹ mediū attēdit̃ ſm hoc ꝙ hō ſe talē eē oſtendit qualis eſt. ſupabundātia autem eius non attēdit̃ ſecundum ſuperabundātiā hui⁹ circūſtantie ꝙ̄ aliis circūſtantiis rite ordinatis: vt. ſ. hō poſſit nimis hāc veritatē ſeruare: ſʒ ſuperabūdantia ei⁹ ē ex hoc ꝙ aliquis d̓ ſe maiora oñdit ꝙ̄ ſint: qd̓ ē ſm hanc circūſtantiā que ē q̄d. ſilr̄ etiā dico ꝙ ſupabundantia obediētie accipit̃ ſm hoc ꝙ obedit in illis in qbus dꝫ nō obedire: nō āt ſm hoc ꝙ obediat plus ꝙ̄ dꝫ aliis circumſtātiis ordinate ſuppoſitis. ¶ Ad ſcdm dōm: ꝙ obedientia ⁊ ſi ad oēs actus virtutū ſe extēdat: nō tū ꝯſiderat̃ i illis hoc qd̓ ē ꝓpriū vnicuiqꝫ virtuti: nō eni elicit actum fortitudinis in ꝙ̄tū eſt mediū inter timorē ⁊ audaciā: ſed ꝯſiderat in oibus actibus virtutū vnā rōnē ſpecialem. ſ. debitū fieri ꝓpter ꝑceptū ſuperioris. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ obediētia ad iuſtitiā reducit̃ ſpālem.

Sꝫ ſciēdū ꝙ vna virtꝰ reducit̄ ad aliā duplr̄: vel ſi-
cut pars eius vel ſicut adiuncta ei: ſicut pars reduci
tur virtus ad virtutē qn̄ reducta hꝫ ꝓ obo partez obi
illius virtutis ad quā reducit̄. verbi grā. obiectū tē-
perantie eſt delectabile ſm̄ tactū: cuiꝰ pars q̄daz eſt
delectabile venereū: ⁊ alia eſt delectabile qḋ ē in ci-
bis. ⁊ ideo caſtitas reducitur ad tēperantiā ſicut pars
eius. ſilr̄ ⁊ ſobrietas cuiꝰ obiectū ē delectabile i cibis.
⁊ per hunc modū obediētia reducit̄ ad iuſtitiā ſpālē
vt pꝫ ex dictis: ſed ſicut adiuncta reducit̄ qn̄ virtus
ad quā reducit̄ hꝫ ꝓ obiecto id qḋ ē potiſſimū in ali-
qua materia: ⁊ illa que reducitur q̄ adiuncta dr̄ hꝫ ꝓ
obiecto id qḋ ē minus principale: ꝑ quē modū māſue
tudo ad fortitudinē reducit̄: q: obm̄ fortitudinis eſt i
maximis moleſtiis q̄ ſūt ꝯtra mortē ſicut ſūt belue: ſꝫ
māſuetudo hꝫ ꝓ obiecto reliquas moleſtias que ſunt
iram excitantes in qua mediū tenet māſuetudo: et ꝑ
hunc modū modeſtia que mediū ſeruat in delectati-
onibus aliorꝫ ſenſuum: ⁊ eutropelia q̄ mediū ſeruati
delectatōibus ludorꝫ reducunt̄ ad temperantiā.
¶ Ad quartū dōm: ꝙ perfectio alicuiꝰ virtutis pōt
attēdi duplr̄: vel q̄tū ad id qḋ ē ꝓpriū ſibi: vel q̄tuz
ad id qḋ ē ꝓpriū ſupioris virtutis q̄ impat actū eiꝰ. di
co igit̄ ꝙ perfectio obediētie ex diminutōe debiti: nō
eſt q̄tū ad ꝓpriā rōnem obedientie: ſed quantum
ad propriam rationem charitatis q̄ impat actū eiꝰ:
ſicut ⁊ actꝰ aliarꝫ virtutū. ¶ Ad qntū dōm: ꝙ obediē
tia nō ē idē qḋ iuſtitia legalis. Iuſtitia. n. legalis reſ-
picit p̄ceptū legis ⁊ actꝰ virtutū q lege ordinant̄ ſm̄
ꝙ ſūt ad alterū: ſicut phs in. v. ethi. dicit. i. ſm̄ ꝙ ad
bonū ciuitatis q̄ legibꝰ egit̄ actus virtutū lege prece
ptarum ordinant̄: ſed obediētia reſpicit p̄ceptū ſolū-
modo ſm̄ ꝙ hꝫ rōnem debiti ex ordine ſui ad ſuperio
rem. vnde non oꝫ ꝙ ſit generalis virtꝰ. ¶ Ad ſextū
dōm ꝙ vna virtus pōt ex alia duplr̄ oriri: vl̄ per mo
dū cāe finalis: ⁊ hoc modo virtus ex alia dr̄ oriri qn̄
actus eiꝰ ad finem alteriꝰ virtutis ordinat̄. ⁊ ꝑ hunc
modū charitas cuiꝰ obiectū ē finis vltimus oīum vir
tutū mater dicitur. alio mō ſm̄ ꝙ ex actibus vniꝰ vir
tutis vel creatur alia virtus: vel ꝯſeruat̄: ⁊ obedien
tia hoc modo virtutū mater dr̄: q: ad h̄ precepta ſu-
periorꝫ ordinant̄ vt ad virtutes inducant p̄cipien-
do ipſos actus virtutū q virtutes pollitiquas creāt cō
ſuetudinē inducentes: ſed ad virtutes infuſas diſpo
nunt: nec dico actū virtutis tm̄ q ē a virtute: ſꝫ eū ēt
qui eſt ad virtutē. vel ſicut diſponēs vel ſicut creās
ſicut aliquis in peccato mortali exiſtens actum obe-
dientie habere poteſt: q̄uis obedientia ⁊ aliis virtu
tibus careat.

Ad ſcōm ſic ꝓceditur. videt̄ ꝙ xpiani non te-
a neant̄ ſecularibus poteſtatibꝰ obedire ⁊ preci
pue tyrānis. Math. xvii. dicitur. ergo liberi
ſunt filii. ſi eni in quolibet regno filii illius regis qui
regno illi prefertur liberi ſūt. tunc filii regis cui om-
nia regna ſubdunt̄ in quolibet regno liberi eſſe debēt
ſed xpiani effecti ſunt filii dei Ro. viii. Ipſe eni ſpi-
ritus teſtimoniū reddit ⁊c. ergo vbiqꝫ ſūt liberi: ⁊ ita
ſecularibus poteſtatibꝰ obedire nō tenent̄. ¶ Pre.
ſeruitus ꝓ peccato inducta eſt: vt ſupra dictum eſt.
ſed per baptiſmū hoīes a pctō mūdant̄ ergo a ſeruitu
te liberantur: ⁊ ſic idē qḋ prius. ¶ Pre. maiꝰ vincu
lum abſoluit a minori ſicut lex noua ab obſeruātia le-
gis veteris: ſed i baptiſmo hō obligatur deo: que obli
gatio eſt maius vinculū q̄ꝫ id quo hō obligat̄ homi
ni per ſeruitutē. ergo per baptiſmū a ſeruitute abſol-
uitur. ¶ Pre. quilibꝫ pōt licite reſumere cūz facultas
deſt qḋ ſibi iniuſte ablatū eſt: ſꝫ multi ſeculares p̄n-
cipes tyrānice terrarꝫ dominia inuaſerūt. ergo cum
facultas rebellādi illis cōcedit̄ nō tenent̄ illis obedi
re. ¶ Pre. nullus tenet̄ ei obedire quē licite imo la
udabiliter pōt interficere. ſꝫ Tullius in li. de officiis
laudat eos q Iuliū ceſarē interfecerūt: q̄uis amicuꝫ
⁊ familiarē: qui q̄ſi tyrānꝰ iura imperii vſurpauerat
ergo talibꝰ nullus tenet̄ obedire. ¶ Cōtra ē qḋ dicit Pe
tri. ii. Serui ſubditi eſtote dn̄is veſtris ⁊c. ¶ Pre.
Ro. xiii. q ptāti reſiſtit dei ordinatōi ⁊c. ſꝫ nō ē licitū
dei ordinationi reſiſtere: ḡ nec ſeculari ptāti reſiſte: e
licet. ¶ Rn̄o dō: ꝙ ſicut dictū ē obediētia reſpicit in
p̄cepto qḋ ſeruat debitū obſeruādi. hoc aūt debitum
creat̄ ex ordinatōe p̄latōis q̄ virtutē coactiuā hꝫ: non
tm̄ tēporalr̄ ſꝫ ēt ſpūaliter ꝓpter ꝯſciam vt aplſ di-
cit Ro. xiii. ſꝫ ꝙ ordo p̄latōis a deo deſcēdit vt apo
ſtolus ibidē innit. Et iō ſm̄ hoc ꝙ a deo ē obedire ta-
libꝰ xpianus tenet̄: nō aūt ſm̄ ꝙ a deo p̄latio nō ē. di-
ctū ē aūt ꝙ p̄latio pōt a deo nō eē duplr̄: vel quantū
ad modū acq̄rēdi p̄latōnē: vel q̄tū ad vſum p̄latio-
nis. q̄tū ad primū ꝯtingit duplr̄: aut ꝓpter defectuꝫ
perſone q: idignus eſt: aut ꝓpter defectū in ipſo mo-
do acq̄rēdi: q: ſ. ꝑ violētiā vel ꝑ ſymoniā vel aliquo
illicito mō acq̄rit ex p̄mo defectu nō impedit̄ qn̄ ius
p̄lationis ei acq̄rat̄. ⁊ qm̄ p̄latio ſm̄ ſuā formā ſemꝑ
a deo eſt ꝙ debitū obediētie creat: iō talibꝰ prelatis
q̄uis indignis obedire tenent̄ ſubditi. ſꝫ ſcōs defe-
ctus ipedit ius prelationis: qui. n. per violentiā do-
miniū ſubripit nō efficit̄ vere p̄latꝰ vel dn̄s. ⁊ iō cum
facultas adeſt pōt aliq̄s tale dn̄iuꝫ repellere: niſi for
te poſtmodū dn̄s verus effectꝰ ſit vel ꝑ ꝯſenſum ſub
ditorum: vel per auctoritatē ſuperioris. abuſus autē
prelationis pōt eē duplr̄: vel ex eo qḋ ē p̄ceptū a pre
lato ꝯtrariū eiꝰ ad qḋ p̄latio ordinata ē vt ſi p̄cipiat
actū pcti ꝯtrariū virtuti ad quā inducendā ⁊ ꝯſeruā-
dam p̄latio ordinat̄. ⁊ tūc aliq̄s p̄lato nō ſolū nō tene
tur obedire: ſꝫ ēt tenet̄ non obedire: ſicut ⁊ ſci marty
res mortē paſſi ſunt ne impiis iuſſis tyrānorꝫ obedi
rēt: vel q: cogūt ad h̄ ꝙ ordo p̄latōis nō ſe extēdit vt
ſi dn̄s exigat tributa q̄ ſeruus nō tenet̄ dare vel ali
quid huiuſmodi: ⁊ tūc ſubditꝰ nō tenet̄ obedire nec
etiā tenet̄ nō obedire. ¶ Ad p̄mum ergo dōm: ꝙ il
la p̄latio q̄ ad vtilitatē ſubditorꝫ ordinat̄: libertatem
ſubditorꝫ nō tollit. ⁊ ideo nō ē incōueniens ꝙ tali pre
lationi ſubiaceāt q ꝑ ſpūm ſanctū filii dei effecti ſunt.
Uel dōm. ꝙ xp̄s loq̄tur de ſe ⁊ ſuis diſcipulis: q nec
ſeruilis ꝯditionis erāt: nec res tēporales habebant:
q̄bus ſuis dn̄is obligarent̄ ad tributa ſoluenda. ⁊ iō
nō ſeq̄tur ꝙ oīs xpianus huiōi libertatis ſit ꝑticeps:
ſed ſoli illi q ſequūtur apoſtolicā vitā nihil i h̄ mūdo
poſſidētes ⁊ a ꝯditione ſeruili immunes. ¶ Ad ſcōm
dōꝫ: ꝙ baptiſmꝰ nō delet ſtati oēs penalitates ex pec
cato p̄mi parētis ꝯſequētes: ſicut neceſſitatē morien
di ⁊ cecitatē vel aliq̄d huiōi: ſꝫ regenerat i ſpeꝫ viuā
illius vite i qua oīa iſta tollent̄: ⁊ ſic nō opꝫ vt aliq̄s
ſtati baptizatus a ſeruili cōditione liberet̄: q̄uis illa
ſit pena pcti. Ad tertiū dōm: ꝙ maius vinculū nō
abſoluit a minori: niſi qn̄ nō cōpatit̄ ſe cum illo: ſicut
vmbra ⁊ veritas ſil̄ eē nō poſſūt ꝓpter qḋ veniente
veritate euangelii vmbra veteris legis ceſſauit: ſed
vinculū quo in baptiſmo q̄s ligat̄ cōpatit̄ vinculum
ſeruitutis. ⁊ iō nō abſoluit ab illo. Ad quartū dōm
ꝙ tales q per violentiā prelationē accipiunt: non ſūt
veri prelati: vnde nec eis obedire tenent̄ ſubditi: ni

ſi ſicut dictum eſt. ¶ Ad qntū dōm: ꝙ Tullius loqꝛ in caſu illo qn̄ aliqs dn̄ium ſibi ꝑ violentiā ſubripit: nolētibus ſubditis vel ēt ad ꝯſenſū coactis: ⁊ qn̄ non eſt recurſus ad ſuperiorē per que iudiciū de inuaſore poſſit fieri: tūc.n. q ad liberationē patrie tyrānū occidit laudatur ⁊ premium accipit.

Ad tertiū ſic ꝓcedit. vr̄ ꝙ obediētiā ꝓfeſſi ſim-
a pliciter teneāt obedire ꝑlatis ſuis. Colo.iii.
Filii obedite parētibꝰ ꝑ oia: ſꝫ magis tenetur obedire qs prī ſpūali ꝙꝫ carnali. ꝑ ſpūales filii pꝛecipue obediētiā ꝓfeſſi prībus ſpūalibus ī oibus obedire tenēt. ¶ Pre. beatꝰ Benedictus dicit i regula ꝙ ſi prelatꝰ ēt impoſſe ꝑcipiat tenendū: tū ē impoſſe: ſed multo magis teneꝛ qs ad obediendū ī poſſibilibus. ꝑ in oibus poſſibilibꝰ ſimplr̄ obediētiā ꝓfeſſus obedire teneꝛ ꝑlato. ¶ Pre. religio q̄libꝫ ꝑncipalr̄ tria vota ſubalia hꝫ.ſ. caſtitatis: paupertatis: ⁊ obediētie. ſꝫ caſtitatē teneꝛ oibus modis ſeruare: ⁊ ſilr̄ paupꝑtatē vt nihil ꝓpꝛiū hēat. ꝑ ⁊ obedientiā ſic teneꝛ ſeruare: vt in oibus ſimplr̄ obediat. ¶ Pre. iferioꝛi nō relinquiꝛ iudiciū de ſupioꝛi. ſed ſi ſubditꝰ haberet diſcernere i quo obediret ⁊ i quo nō: relinqueretꝛ ſibi iudiciū de ꝑcepto ſuperioꝛis. ꝑ ſubditꝰ teneꝛ in omnibus ſimplr̄ obedire. ¶ Pre. quilibꝫ xp̄ianus teneꝛ prelatis ſpūalibus obedire. ſi ergo ꝓfitētes obedientiā nō tenrenꝛ ſimplr̄ in oibꝰ obedire i nullo differrent ꝓfitētes obedientiā a nō ꝓfitētibus: ⁊ ſic talis ꝓfeſſio ſuperuacua eēt. ꝑ cū nō ſit ſuperuacua teneꝛ in oibꝰ obedire. ¶ Cōtra. Ber. dicit in lib. de diſpēſatōe ⁊ precepto. nihil me ꝓhibebat hoꝝ que ꝓmiſi: nihil plus exigat ꝙꝫ ꝓmiſi: ſed nō ꝓmittūtur niſi illa que ſunt in regula ergo nō teneꝛ ſubditus i aliis obedire niſi q̄ ad regulam pertinēt. ¶ Pre. nullus teneꝛ ad aliqd ad quod ceteri nō tenenꝛ: niſi ſm ꝙ ad illō ex voto ſe obligat ſpāli: ſed ꝓfitentes nō vouēt obedire i omnibꝰ: ſꝫ ſolū obedire ſm regulā talē vel talē. ꝑ nō teneꝛ in omnibꝰ obedire: ⁊ hec etiā rō accipiꝛ ex verbis. Ben. i eodē lib. dicentis. de hoc nō parum prelati ꝑſcribiꝛ volūtati ꝙ hisq ꝓfitenꝛ ſpondet obedientiā: nō tū obedientiā oimodā: ſꝫ determinate ſm regulā: nec aliaꝫ ꝙꝫ ſancti Benedicti. Et poſt ſubdit. Prefiraꝫ ꝑlatꝰ ſibi ex regula ſibi ſciat regulā menſurā: ⁊ ſic ſua demū imperia moderari circa id ſolū qō rectum eſſe conſtiterit nec qōlibꝫ rectū: ſed hoc tm̄ qō ꝑdictus pr̄ conſtituit. ¶ Rn̄o dō: ꝙ eſt triplex obedientia.ſ. indiſcreta: impꝑfecta diſcreta tm̄: ⁊ perfecta. Indiſcreta obedientia que nec obediētia dici dꝫ ē qn̄ aliqs obedit i illis que diuine legis regule ꝯtrarianꝛ quā dꝫ inuiolabilr̄ obſeruare: vel ēt in illis que ꝯtrarianꝛ regule quā ꝓfeſſus eſt in his dūtarat q̄ diſpēſatōi ꝑlati non ſubduntur: ⁊ ad hāc obediētiā nullus teneꝛ imo quilibꝫ teneꝛ eā nō habere. Imperfecta aūt obedientia ſed ſufficiens ad ſalutē obediētiam ꝓfitentibꝰ eſt illa qua aliquis obedit i his que ſeruare ꝓmiſit ⁊ ñ aliis. vnde Benedictus dicit. Ceteꝝ ſubditus huiuſmodi obediētiā q̄ voti finibus cohibeꝛ mouerit ipꝑfectā: ⁊ ad hāc obedientiā ꝓfitētes obedientiā ex neceſſitate cogunꝛ. Obediētia vero ꝑfecta eſt ſm ꝙꝫ ſubditus ſimpliciter obedit in oibus que nō ſūt ꝯtraria legi diuine vel regule quā ꝓfeſſus eſt. vñ ibidē Ben. dicit perfecta obediētia legem neſcit termis nō artaꝛ non cōtineꝛ ꝓfeſſionis anguſtiis largioꝛi volūtate fertur in latitudine charitatis ⁊ ad oē quod iniungiꝛ ſpontaneo vigoꝛe liberalis alacriſqꝫ animi modū nō ꝯſiderans in infinitū extendiꝛ. ⁊ ad hāc obedientiā nullus teneꝛ debito neceſſitatis: ſed ſolum ex honeſtate quadā: ſicut teneꝛ ſemꝑ emulari cariſmata melioꝛa. quidā tū alr̄ dīūt.ſ. ꝙ obediētiā ꝓfeſſi ex neccitate tenētur obedire prelatis ſuis nō ſolū in his que ad regulam pertinēt: ſꝫ in oibꝰ que regule ñ ꝯtrariāꝛ: ſiue ſint indifferentia ſiue de numero bonoꝝ: dūmodo nō ſint altioꝛa ꝙꝫ ꝓfeſſio ꝓpꝛii coꝛdis regrit: ſed ad equalia prelatus cogere pōt: ēt ſi ſm precepta regule nō ſūt. Sed ꝑma opio eſt longe melioꝛ: qꝛ cū debitū obediētie ex oꝛdine ꝑlatiōis creeꝛ ad illa tm̄modo ex obedientie voto ſubditus obligaꝛ ad q̄ prelatio ē oꝛdinata Ad h autē ꝑlationes in regionibꝰ oꝛdinanꝛ vt ſtatus religiōis ſm inſtituta regule ꝯſerueꝛ. ⁊ iō in his ſolū que ad regulā pertinēt debitū obedientie creatur. Sciendum aūt ꝙ ad regulā pertinet aliqd dupliciter: vel directe vel indirecte. Directe ſicut ea q̄ i ſtatutis regule cōtinenꝛ: vt non cōmedere carnes: tenere ſilentiū: ⁊ huiuſmodi. Indirecte ſicut ea que pertinent ad mutua obſeqa ſine quibꝰ ſtatus religiōis ſeruari non poſſꝫ: vel etiā que pertinēt ad penam tranſgreſſionum: ⁊ ſi de eis nulla ſpālis mentio in regula fiat. ¶ Ad pꝛimū ergo dōm ꝙ ꝑceptum Apoſtoli intelligiꝛ nō de oibus abſolute: ſꝫ de oibus que ad prelationē patris ad filiū pertinent: qꝛ in quibuſdam vt phs dicit in nono ethi. magis eſt obediendū patri in quibuſdā magis duci exercitus ꝙꝫ prī: ⁊ in qbuſdam magis medico: ⁊ ſic de aliis. ¶ Ad ſcdm dōm: ꝙ beatus Ben. loquiꝛ de obediētia perfecta quā oēs obedientiā ꝓfitentes ex honeſtate emulari debent: nō tū obligenꝛ ex neceſſitate ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ caſtitas eſt virtus habēs determinatā materiā ⁊ determinatū actum: ſilr̄ ⁊ paupertas. obediētia vero hꝫ generalē materiam vt dictū eſt. ⁊ ideo ſi aliquis obedientiam abſolute voueret in oibus eſſet confuſio religionum: qꝛ idem teneretur ſeruare vnus quod alter. ⁊ ideo votum obedientie determinatur ſm certam regulam non eſt autem ſimile de aliis duobus votis. ¶ Ad quartum dōꝫ: ꝙ ꝙꝫuis ſubditus nō habeat iudicare de precepto prelati: habet tamen iudicare de actu pꝛopꝛio in his duntarat in quibus prelato ex oꝛdine prelatōis ſubditus non eſt. ⁊ ideo non opꝫ ꝙ in omnibus obediat: imo neceſſe eſt ꝙ in quibuſdā non obediat. ¶ Ad quintū dōm: ꝙ illi qui obedientiā nō profitenꝛ non tenenꝛ in oibus obedire ſpiritualibus prelatis: niſi in illis que pertinent ad regulam quam in baptiſmo profeſſi ſunt: vt.ſ. abrenunciantes ſathane ⁊ omnibus pompis eius ⁊ xp̄ianam vitam agere profitentes induāt nouum hoiem qui ſm deum creatus eſt. Poſt predicta de ꝯſideratōe ⁊c. Ratio oꝛdinis eſt: qꝛ potentia per actū cognoſcitur. vñ prius de actu peccati determinandū fuit ꝙꝫ de potētia peccandi: ꝙꝫuis potētia actu naturaliter ſit prioꝛ. Utruꝫ potentia peccādi ⁊c. videꝛ debuiſſe dicere potentie peccandi pluraliter: qꝛ actibus plurium potentiarū peccare ꝯtingit. Sed dōm ꝙ nulla potentia habet ꝙ eliciat actum peccati: niſi in ꝙꝫtum eſt voluntas vl̄ a voluntate mota. ⁊ ideo vna potentia eſt ſm quam primo peccatum ineſt.ſ. voluntas vel lib. ar. Mala voluntas nō a deo ⁊c. hoc verum eſt ſi ſumatur voluntas pꝛo actu voluntatis: nō autem ſi ſumatur pꝛo potentia que eſt pꝛincipium actus. ⁊ lō ſilitudo nulla eſt per quā a ſili de potentia concludere voluit. Sꝫ plibus ſcōꝝ teſt. ⁊c. videtur ꝙ ꝓbatio magiſtri nihil valeat: qꝛ auctoꝛitates ſeqtentes non loqunꝛ ō potentia peccandi: ſed de poteſtate prelationis. Sed

dōm ꝙ in ptāte ꝑlationis que hitualis potentia ē in
cluditur ēt habitualis ptās peccandi:quia ꝑpter po
teſtatem p̄lationis multa peccata p̄lati facere poſ
ſunt que non poſſunt ſi p̄lati non eſſent. Per me
reges ⁊c. Que ſit differentia inter regem ⁊ tyrānum
ex dictis in tertio articulo prime queſtionis apparet
Sed ſciendum eſt Apo. ibi loqui ⁊c. videt̄ ꝙ ſolutō
magiſtri ſit inſufficiēs:q: ſuperius oſtēdit ēt ptātem
nocēdi quā diabolus hʒ a deo eſſe:⁊ ita videtur ꝙ ſi
ptāti eſt obediendū:q: poteſtas a deo ꝙ etiā diabolo
ſit obediendum. Sʒ dōm ꝙ p̄ocul dubio auctoritas
apoſtoli tm̄ de poteſtate p̄lationis intelligit̄ cuiuſ
modi poteſtatem ſup̄a hoīes diabolus nō hʒ niſi in
q̄ntum cū eo quaſi ſedus in eum conſentiētes ei per
peccatū ſūt ſerui eius effecti. ſed hoc pactū illicitum
eſt. ⁊ ideo ex hoc non acquiritur debitum obediendi
ſed pactum frangendum eſt. Iſaie. xxviii. Pactum
veſtrum cum inferno nō ſtabit. vnde nō oʒ vt omni
poteſtati que a deo ſit obediatur:ſed ei tm̄ que a deo
eſt ad hoc inſtituta vt ſibi debita obedientia impen
datur cuiuſmodi eſt ſola p̄lationis poteſtas. Con
temne poteſtatem timendum ⁊c. Ex hoc videt̄ ꝙ ſit
magis obediendū maiori poteſtati q̄ꝫ minori. ſʒ hoc
videt̄ eſſe falſum:quia in quibuſdam magis obedit̄
vni q̄ꝫ alteri. ⁊ in quibuſdam minus:ſicut in quibuſ
dam plus patri q̄ꝫ duci exercitus. ⁊ in quibuſdā plus
duci exercitus q̄ꝫ pr̄i: vt in. ix. ethi. dr̄. ḡ ſequet̄ ꝙ idē
eodem ſit maior ⁊ minor. ❡ Pre. archiepī poteſtas
eſt maior q̄ꝫ ptās epī:ſed in quibuſdā plus tenentur
obedire ſubditi ſuis epiſcopis q̄ꝫ archiepīs. ergo nō
ſemꝑ maiori poteſtati eſt obediēdū magis. ❡ Pre.
abbates mōaſteriorū ſubdūtur epīs cū n̄ ſint exempti
ergo poteſtas epiſcopi eſt maior q̄ꝫ poteſtas abbatis
ſed monachus tenetur plus obedire abbati q̄ꝫ epiſco
po. ergo non ſemper maiori poteſtati obediendum ē
magis. ❡ Pre. poteſtas ſpiritualis eſt altior q̄ꝫ ſecu
laris. ſi ergo maiori poteſtati magis eſt obediendum
p̄latus ſpiritualis ſemper abſoluere poterit a p̄e
cepto poteſtatis ſecularis:quod eſt falſum. ❡ Rn̄o
dō:ꝙ poteſtas ſuperior ⁊ inferior duplr̄ poſſunt ſe ha
bere. aut ita ꝙ inferior poteſtas ex toto oriatur a ſupe
riori. ⁊ tunc tota virtus inferioris fundatur ſup̄a vir
tutem ſuperioris. ⁊ tunc ſimpliciter ⁊ in oībus eſt ma
gis obediendum poteſtati ſuperiori q̄ꝫ inferiori:ſicut
etiam in naturalibus cauſa prima plus influit ſup̄a
cātum cauſe ſecunde q̄ꝫ etiam ipſa cauſa ſecunda:
vt in lib. de cauſis dicitur. ⁊ ſic ſe habet poteſtas dei
ad omnem poteſtatem creatam:ſic etiam ſe habʒ po
teſtas imperatoris ad poteſtatem proconſulis: ſic ēt
ſe hʒ ptās pape ad oēm ſpūalem poteſtatem in eccle
ſia:q: ab ipſo papa gradus dignitatum diuerſi in ec
cleſia ⁊ diſponuntur ⁊ ordinantur. vnde eius pote
ſtas eſt quoddam eccleſie fundamentū vt pʒ Mat.
xvi. ⁊ ideo in oībus magis tenemur obedir̄ pape q̄ꝫ
epīs vel archiepīs:vel monachus abbati abſq; vlla
diſtinctione pōt iterum poteſtas ſuperior ⁊ inferior
ita ſe habere ꝙ ambe oriantur ex vna q̄dā ſup̄ma po
teſtate q̄ vnā alteri ſubdit ſm̄ ꝙ vult ⁊ tūc vna nō eſt
ſuperior altera niſi in his in qb⁹ vna ſupponit̄ alii a
ſup̄ma ptāte:⁊ in illis eſt tm̄ magis obediendū ſupe
riori q̄ꝫ inferiori:⁊ hoc modo ſe hn̄t ptās epī ⁊ archi
epī deſcēdentes a pape ptāte. ❡ Ad primū ḡ dōm:
ꝙ nō eſt incōueniēs p̄rem eē ſuperiorē ī reb⁹ familia
ribus:⁊ ducē in rebus bellicis:ſed ei qui ī oībus ſupe
rior eſt. ſ. deo ſimpliciter ē magis obediendū ⁊ ei qui
vices dei gerit plenarie. ❡ Ad ſcd̄m dōm:ꝙ in illis
in qbus magis obediendū eſt epō q̄ꝫ archiepō: archi
epſ nō eſt ſuperior epō:ſed tm̄ in caſibus determina
tis a iure in qbus ab epō recurritur ad archiepm̄.
❡ Ad tertiū dōm:ꝙ monachus magis tenetur obe
dire abbati q̄ꝫ epiſcopo in illis que ad ſtatuta regule
pertinent. in his autem que ad diſciplinam eccleſia
ſticam pertinent magis tenetur epiſcopo:q: ihis ab
bas eſt epiſcopo ſuppoſitus. ❡ Ad quartum dōm:ꝙ
poteſtas ſpūalis ⁊ ſecularis vtraq; deducitur a po
teſtate diuina. ⁊ ideo in tm̄ ſecularis poteſtas ē ſub ſpi
rituali inquantum eſt ei a deo ſuppoſita. ſ. in his que
ad ſalutem anime pertinent. ⁊ ideo in his magis eſt
obediendum poteſtati ſpirituali q̄ꝫ ſeculari. in his āt
que ad bonum ciuile pertinent eſt magis obediendū
poteſtati ſeculari q̄ꝫ ſpirituali ſʒ illō Mat. xxii. Red
dite que ſunt ceſaris ceſari ⁊c. niſi forte poteſtati ſpi
rituali etiam ſecularis poteſtas coniungatur:ſicut in
papa qui vtriuſq; poteſtatis apicem tenet. ſ. ſpūalis
⁊ ſecularis hoc illo diſponente qui ē ſacerdos ⁊ rex.
ſacerdos in eternum ſm̄ ordinem melchiſedech. rex
regum ⁊ dominus dominantium cuius poteſtas non
auferetur ⁊ regnum non corrumpetur in ſecula ſecu
lorum amen.

Finis.

❡ Explicit ſcriptum Angelici doctoris ſancti Tho
me aquinatis ordinis predicatorum in ſecundū ſen
tentiarum:accuratiſſime emendatum:per venerabi
lem patrem fratrem Paulum Soncinatem ex eo
dem ordine ſacrarum litterarum perſpicaciſſimum
baccalariū: Nec nō diligentiſſime reuiſum:p vene
rabilē patrē fratrē Marcū de Beneuento ordinis
ſancti Benedicti congregatiōis Celeſtinorū:artiū ba
calariū. Impreſſum Bononie impenſis Benedicti
Hectoris bononienſis. Anno xp̄i M. cccclxxxxiiii.
die vigeſimo ſeptimo madii. Joane bentiuolo ſcd̄o
reipu. Bononienſis habenas feliciter moderante.

Laus Deo.

Tituli. Articulorum.

¶ Incipiunt tituli ſeu articuli ſecundi libri ſententiarum.

Diſtinctione prima.

Utrum ſint plura prima principia.
Utrum a deo poſſit aliquid exire per creationem.
Utrum creare conueniat etiam aliis q̃ deo.
Utrum aliquid aliud a deo efficiat aliq̃ rem.
Utrum mundus ſit eternus.
Utrum conuenienter exponatur in principio deum creaſſe.i.in filio.
Utrum conuenienter dicatur in principio temporis.
Utrum conuenienter dicatur in principio.i.ante oia
Utrum perfecte pō Ariſto.tangatur in littera.
Utrum deo competat agere propter finem.
Utrum creature ſint propter dei bonitatem.
Utrum omnia ſint facta propter hominem.
Utrum anima rationalis debuit uniri corpori.
Utrum anima humana tali corpori debuerit uniri.

Diſtinctionē ſecunda.

Utrum euum ſit idem quod eternitas.
Utrum euum ſit tantum unum.
Utrum duratio angeli ante mundum inceperit.
Utrum celum empireum ſit corpus.
Utrum celum empireum ſit lucidum.
Utrum celum empireum habeat influentiam ſupra alia corpora.

Diſtinctione tertia.

Utrum angelus ſit compoſitus ex materia ⁊ forma.
Utrum in angelis poſſit eſſe perſonalitas.
Utrum in angelis poſſit eſſe numerus.
Utrum ſint plures angeli unius ſpeciei.
Utrum angeli reducantur in unum genus.
Utrum angelus ⁊ anima ſpē differant.
Utrum angelus in principio ſue creationis potuerit eſſe bonus.
Utrum angelus cognoſcat res per eſſentiam ſuam vel per ſpecies.
Utrum ſpecies ſuperiorum ſint uniuerſaliores ſpeciebus quas habent angeli inferiores.
Utrum angeli per ſpecies illas pticularia cognoſcāt
Utrum angelus plura ſimul actu intelligat.
Utrum angeli in illo ſtatu innocentie deum ſupra ſe ⁊ plus q̃ ſe dilexerint dato ꝙ in gratia creati non ſint.

Diſtinctione quarta.

Utrum angeli creati ſint beati.
Utrum angeli ſuam miſeriam vel beatitudinem preſciuerint.
Utrum angeli creati ſint in gratia.

Diſtinctione quinta.

Utrum in angelis potuit eſſe peccatum.
Utrum angelus dei equalitatem appetierit.
Utrum primum peccatū angeli fuerit in genere ſuperbie.
Utrum angeli indiguerint appoſitione alicuius gratie vt conuerterentur ad deum.
Utrum angeli ſuam beatitudinem meruerint.

Diſtinctione ſexta.

Utrum lucifer fuerit ſupremus omnium.
Utrū peccatū pmi angeli fuerit occaſio peccādi aliis.
Utrum conuenienter aſſignetur locus ipſis angelis poſt caſum.
Utrum in demonibus ſit ordo.
Utrum demones qui a ſanctis vincuntur retrudantur in infernum.

Diſtinctione ſeptima.

Utrum boni angeli poſſint peccare.
Utrum demones poſſint bonum facere ⁊ non ſint obſtinati in malo.
Utrum angeli vigeant acumine ſcientie.
Utrum per demones diuinatio fieri poſſit.
Utrum poſſint aliquos veros effectus facere in materia corporali.
Utrum eorum auxilio et conſilio vti liceat.

Diſtinctione octaua.

Utrum angeli habeant corpora naturaliter vnita.
Utrum angeli corpora aſſumant.
Utrum angeli aſſumant corpora illa ſecundum veritatem.
Utrum angeli in corporibus aſſumptis commedere poſſint.
Utrum demones intra corpora hominū eſſe poſſint.
Utrum ipſe deus in corporalibus figuris apparuit.

Diſtinctione nona.

Utrum Dyoniſius competenter diffinit hierarchiā
Utrum vnus angelus alium purget.
Utrum cōuenienter diuidatur angelica hierarchia.
Utruȝ conuenienter diſtinguantur nomina angeloꝝ.
Utrum omnes angeli vnius ordinis ſint equales.
Utrum omnes hierarchie ſint connexe.
Utrum diſtinctio ordinum ſit a natura.
Utrum homines aſſumantur ad ordines angelorū.

Diſtinctione decima.

Utrum omnes angeli aſſiſtant.
Utrum omnes angeli in miniſterium mittantur.
Utrum omnes angeli ſecunde hierarchie mittātur.
Utrum angeli per executionem miniſterii a contemplatiōe tardētur.

Diſtinctione vndecima.

Utruȝ angeli hominibus ad cuſtodiam deputentur.
Utrum cuſtodire pertineat ad omnes ordines tertie hierarchie.
Utrum angeli omnibus hominibus ad cuſtodiam deputentur.
Utrum angelus quandoqȝ relinquat hominem cui deputatus eſt ad cuſtodiendum.
Utrum angeli doleant de dānatione hominum quos cuſtodiunt.
Utrū angeli proficiant in cognitione dei.
Utruȝ angeli inferiores proficiant in cognitiōe aliarum rerum per illuminationem ſuperiorum.
Utrum accreſcat eis aliqua cognitio per mutuam loquutionem.
Utrum miniſterium incarnationis per homines didicerint.
Utrum inter eos ſit pugna ⁊ contradictio.
Utrum ordinum diſtinctio maneat poſt diē iudicii.

Diſtinctione duodecima.

Utrum omnium corporalium ſit vna materia.
Utrū oia corpa ſint ſimul creata ⁊ ſpēbꝰ ſuis diſtincta.

Utrum ſecundum expoſitionem beati Augu. dierū diſtinctio ſaluetur.
Utrum prima materia informis erat.
Utrum conuenienter aſſignentur quatuor coeua.

Diſtinctione .xiii.

Utrum poſt opus creationis diſtinctionis opus neceſſarium fuerit.
Utrum lux proprie in ſpiritualibus inueniatur.
Utrum lux ſit accidens reale.
Utrum conuenienter lucis productio recitetur.
Utrum pater faciat omnia per filium.

Diſtinctione .xiiii.

Utrum ſupra firmamentum ſint alique aque.
Utrum firmamentum de natura inferiorum corporum ſit.
Utrum motus celi ſit ab intelligentia.
Utrū ꝯuenienter a rabano celoꝝ numerus aſſignet.
Utrum conuenienter opus tertie diei deſcribatur.

Diſtinctione .xv.

Utrum conuenienter ſtellarum productio deſcribat.
Utrum corpora celeſtia habeant aliquem effectum in iſtis inferioribus.
Utrum corpora celeſtia habeant cauſalitatem ſuper motus li.ar.
Utrum verum eſt quod dicitur quedam animalia ex aquis: quedam ex terris materiam ſumpſiſſe.
Utrum conuenienter ornatus triū elementorum deſcribatur.
Utrum deus conſumauerit .vii. die opus ſuum.
Utrum conuenienter dicatur deū die .viii. requieuiſſe.
Utrum deus diem .vii. pre aliis ſanctificare debuit.

Diſtinctione .xvi.

Utrū in aliqua creatura ymago dei inueniri poſſit.
Utrum tantum in rationabilibus creaturis ymago inueniatur.
Utrū ī illis in quibus inuenitur equaliter inueniat.
Utrum conuenienter ymago ⁊ ſimilitudo in littera diſtinguantur.

Diſtinctione .xvii.

Utrum anima humana ſit de eſſentia diuina.
Utrū anima humana ſit ex aliqua materia ꝯſtituta.
Utrum ſit vnus intellectus in omnibus hominibus.
Utrum anima humana ſit extra corpus creata.
Utrum corpus celeſte ſit de compoſitione corporis humani.
Utrum paradiſus ſit locus corporalis.

Diſtinctione .xviii.

Utrum corpus mulieris de coſta viri factū fuerit.
Utrum conuenienter dicatur rationes ſeminales deus indidiſſe.
Utrum omnia que preter rationes ſeminales fiunt mirabilia ſint.
Utrum anima humana ſit ex traduce.
Utrum anima rationalis procedat a deo mediantibus angelis.
Utrum anima ſenſibilis ſit ex traduce.

Diſtinctione .xix.

Utrū anima humana maneat corrupto corpore vel corrumpatur.
Utrum homo in ſtatu innocentie fuerit immortalis ſecundum corpus.
Utrum homo in ſtatu innocentie fuerit impaſſibilis.
Utrum ſuppoſito ꝙ ſic vtrum huiuſmodi impaſſibilitas fuerit per gratiam.
Utrum illa immortalitas ſit eadem cum immortalitate reſurgentium.

Diſtinctione .xx.

Utrum in primo ſtatu fuiſſet generatio.
Utrum in primo ſtatu fuiſſet generatio per coitum.
Utrum homines in ſtatu illo ſtatim nati omnem perfectionem corporis habuiſſent.
Utrū pueri mox nati perfecti in cognitione fuiſſent.
Utrum in ſtatu innocentie pueri in gratia nati fuiſſent.

Diſtinctione .xxi.

Utrum deus temptet.
Utrum omnis tentatio paſſiue accepta cum peccato ſit.
Utrum tentatio ſit appetenda.
Utrum conuenienter deſcribatur progreſſus tentationis.
Utrum peccatum ade grauius fuerit omnibus aliis peccatis.
Utrum Adam in primo ſtatu ante potuit peccare venialiter ꝙ̄ mortaliter.

Diſtinctione .xxii.

Utrum primum peccatum hominis fuerit ſuperbia.
Utrum peccatum hominis fuerit in hoc ꝙ appetiit eē ſicut deus.
Utrum mulier grauius ꝙ̄ vir peccauerit.
Utrum ignorantia ſit peccatum.
Utrum ignorantia excuſet peccatum.

Diſtinctione .xxiii.

Utrum deus potuerit conferre alicui nature create vt peccare non poſſit.
Utrum deus debuit permittere hominem tentari ⁊ peccare.
Utrum Adam deum per eſſentiam viderit.
Utrum rerum omnium ſcientiam habuit.
Utrum Adam in primo ſtatu potuerit falli.

Diſtinctione .xxiiii.

Utrum li.ar. ſit potentia vel habitus.
Utrum libe. arbi. nominet vnam potentiam vel plures.
Utrum li.ar. ſit potentia diſtincta a voluntate ⁊ ratione.
Utrum Adam in primo ſtatu per li.ar. poterat peccatum vitare.
Utrum conuenienter notificatur ſenſualitas.
Utrū ratio ſuperior ⁊ inferior ſint vna potentia vel diuerſe.
Utrum ſinderesis ſit potentia vel habitus.
Utrum conſcientia ſit actus.
Utrum ſufficienter diſtinguātur in littera motus ſenſualitatis.
Utrū motus ſenſualitatis poſſit eſſe peccatum.
Utrum in ratione poſſit eſſe peccatum.
Utrum delectatio rationis inferioribus aliquo modo poſſit eſſe peccatum mortale.
Utrum in ratione ſuperiori poſſit eſſe peccatum veniale.
Utrum veniale poſſit fieri mortale.

Diſtinctione .xxv.

Utrum li.ar. ſit in deo.
Utrum li.ar. cogi poſſit.
Utrum li.ar. ad omnia opera bōa ſe extendat.
Utrum li.ar. augeatur vel minuatur.
Utrum li.ar. conuenienter diſtinguatur.

Diſtinctione .xxvi.

Utrum gratia ponat quid creatum in anima.
Utrum gratia ſit ſb̃a vel accidens.
Utrum gratia ſit in potentia anime ſicut in ſb̃o.
Utrum gratia ſit virtus.
Utrum gratia conuenienter per operantē ⁊ coope rantem diuidatur.
Utrum gratia in anima multiplicetur.

Diſtinctione.xxvii.

Utrum virtus ſit habitus.
Utrum Aug. conuenienter virtutem diffiniat.
Utrum aliquis poſſet ex condigno vitam eternā mereri.
Utrum quis gratiam mereri poſſit.
Utrum aliquis augmentum gratie poſſit mereri.
Utrum vnus poſſit alteri pꝛimam gratiā pꝛomereri.

Diſtinctione.xxviii.

Utrum homo ſine gratia aliqđ bonum facere poſſit.
Utrum homo ſine gratia poſſit peccatum vitare.
Utrum homo ſine gratia poſſit omnia mandata legis implere.
Utrum hō ſine gratia poſſit ſe pꝛeparare ad gratiā.
Utrum homo ſine gratia poſſit cognitionem veritatis habere.

Diſtinctione.xxviiii.

Utrum homo in ſtatu innocentie gratia indiguerit.
Utrum homo ante peccatum gratiam habuerit.
Utrum homo in pꝛimo ſtatu tantū de gratia habuiſſet quātum poſt peccatum.
Utrum actus humani ante peccatum fuiſſent efficacioꝛes ad merendum.
Utrum pena hominis conuenienter determinetur pꝛo peccato pꝛime tranſgreſſionis.

Diſtinctione.xxx.

Utrum defectus quos ſentimus ſint nobis quaſi pena pꝛo peccato.
Utrum defectus aliquis ex pꝛimis parētibus in nos deuenire poſſit.
Utrum concupiſcentia ſit oꝛiginale peccatum.
Utrum alimentum in veritatem humane nature cōuertitur.
Utrum ſemen ex alimento deſcendat.

Diſtinctione.xxxi.

Utrum per traductionem carnis oꝛiginale peccatū traducatur.
Utrum neceſſarium ſit omnes homines in peccato oꝛiginali naſci.
Utrum oꝛiginale peccatū ſit in eſſentia anime ſicut in ſb̃o vel in aliqua potentia eius.
Utrum vis generatiua pꝛe aliis viribus infecta ſit.

Diſtinctione.xxxii.

Utrum culpa oꝛiginalis per baptiſmum ſoluatur.
Utrum pena oꝛiginalem culpam conſequens poſt baptiſmum remaneat.
Utrum oꝛiginalis concupiſcentia in quibuſdam maioꝛ ⁊ in quibuſdam minoꝛ inueniatur.
Utrum infectio oꝛiginalis a deo ſit.
Utrum diuinam ſapientiam deceat ꝙ hoc modo ꝑmittat animam maculari.
Utrum anime ex ſua creatione ſint inequales.

Diſtinctione.xxxiii.

Utrum ex pꝛoximis parentibus aliquis contrahat maculam oꝛiginalem.
Utrum culpa pꝛoximoꝝ parentū in filios redūdet.
Utrum oꝛiginale peccatum ſit vnum vel multa.
Utrum peccato oꝛiginali poſt moꝛtem debeatur ſenſibilis pena.
Utrum pueri non baptizati afflictionem ſpirituale in anima ſentiant.

Diſtinctione.xxxiiii.

Utrum malum ſit.
Utrum malum ſit ens ſicut natura quedam.
Utrum bonum poſſit eſſe cauſa mali.
Utrum malum eſt in bono ſicut in ſb̃o.
Utrum per malum totum bonum coꝛrumpatur.

Diſtinctione.xxxv.

Utrum malum ſufficienter per penam ⁊ culpam diuidatur.
Utrum conuenienter peccatum vel culpa in littera diffiniatur.
Utrum omne peccatum in actu conſiſtat.
Utrum peccatum conſiſtat in exterioꝛi actu.
Utrum per peccatū fiat coꝛruptio in potentiis aīe.

Diſtinctione.xxxvi.

Utrum vnū peccatū poſſit eſſe cā alterius peccati.
Utrum paſſio poſſit dici peccatum.
Utrum peccatum poſſit eſſe pena peccati.
Utrum omnis pena pꝛo aliqua culpa i hoīe ſit.
Utrum conuenienter ponatur diſtinctio bonoꝛum.

Diſtinctione.xxxvii.

Utrum peccatum ſit ſb̃a vel natura aut res quedā.
Utrum omne quod eſt quocūꝗ modo ſit a deo ſit.
Utrum deus ſit cauſa ipſius peccati abſolute.
Utrum deus ſit cauſa actiōis in qua defoꝛmitas culpe conſiſtit.
Utrum deus ſit cauſa pene.
Utrū malū per pꝛius dicatur de culpa ꝙ̃ de pena.

Diſtinctione.xxxviii.

Utrum omnium rectarum voluntatum ſit tantum vnus finis.
Utrum finis cōis ⁊ vnus rectarū voluntatū poſſit eſſe charitas vel beatitudo.
Utrum intentio ſit aliquid voluntatis.
Utrum ſit vnus actus volūtatis qui eſt de fine ⁊ de his que ſunt ad finem.
Utrum voluntas habeat ſuam bonitatem ex fine.

Diſtinctione.xxxix.

Utrum in voluntate poſſit eſſe peruerſitas peccati.
Utrum in actibus aliarum potentiarum poſſit eſſe peccatum.
Utrum homo velit bonum naturaliter.
Utrum motus ſit idem quo homo vult bonum naturaliter ⁊ quo vult malum.
Utrum ſuperioꝛ ſcintilla rationis poſſit errare.
Utrum conſcientia poſſit errare.
Utrum conſcientia errans obliget.

Diſtinctione.xl.

Utrum bonum ⁊ malum ſint eſſentiales differentie actionis.
Utrum ex voluntate actio ſit iudicanda bona vel mala.
Utrū actus exterioꝛ addat aliquid de bonitate vel malitia ſupꝛa bonitatem vel malitiam voluntatis.
Utrum eadem actio ſit bona vel mala.
Utrum actio indifferens inueniatur in actibus humanis.

Diſtinctione.xli.

Utrum fidei ſit vniuerſaliter intentionem dirigere.
Utrum actus infidelis hominis bonus eſſe poſſit.
Utrum peccatum ſit voluntarium.
Utrum omne peccatum ſit in voluntate.

Tituli. Articulorum.

Diſtinctione.xlii.

Utrum voluntas ⁊ actus ſint duo peccata.
Utrum poſt actum peccati reatus remaneat.
Utrum peccatum diuidatur per mortale ⁊ veniale.
Utrum veniale peccatum a mortali diſtinguatur.
Utrum peccatum mortale ⁊ veniale differant ꝑ penam eternam ⁊ temporalem.

Diſtinctione.xliii.

Utrum ſit aliquod peccatum in ſpiritum ſanctum.
Utrum peccatum in ſpiritum ſanctum ſit determinatum genus peccati.
Utrum conuenienter aſſignentur ſpecies peccati in ſpiritum ſanctum.
Utrum peccatum in ſpiritū ſanctū ſit irremiſſibile.
Utrum aliquis in primo actu peccati poſſit peccare in ſpiritum ſanctum.
Utrum Adam in ſpiritum ſanctum peccauerit.

Diſtinctione.xliiii.

Utrum potentia peccandi ſit.
Utrum omnis prelatio a deo ſit.
Utrum in ſtatu nature integre prelatio fuiſſet.
Utrum obedientia ſit virtus.
Utrum chriſtiani teneantur obedire ſecularibus poteſtatibus ⁊ precipue tirannis.
Utrum obedientiā profeſſi teneantur ſimpliciter obedire prelatis ſuis.

FINIS.

¶ Expliciūt tituli articulorū Sācti Thome de aquino ordinis predicatorum ſuper ſecundum ſententiarum.

Regiſtrum huius operis

a
prima alba.
Incipit liber
beri arbitrii
incipit ſecundus
b
ad eſſe
poſſibile.
ei ſecundarius
ſalomonis
c
materia ſit
tertio attributo
illud quoqꝫ
lectus aut
d
impeditiua
mines nimis
pore per
eſſe quia
e
vt manentes
in remota
organis ad
ſuccedens
f
Di. decima
ti miniſtrent
li per executionem
g
telligibilis
cta ⁊ ordinata
opus ſuum
h
rexiſſet pater
ductione
ratione aliarum
i
ad productionem
ſeptimo opera
k
operibu
in tertio
l
verſe alii
ex intentionibus
ſis habetur
ſubiectum in
m
materialibus
formas eſſe
animalia
n
ſitis naſcentes
catum delectatio
⁊ prudens
o
ꝙ quandoqꝫ
⁊ etia
dammodo deo
p.
dictum eſt
efficaciter
ti niſi cum
q
⁊ mulierem
cati curuitas
r
peccandi ⁊
lum quia
Ad quartum
s
preueniens
vnde eadem
demuneribus
t
fides vel
ſed ſingula
u
Ad primum
ꝗꝫ ante
quidem adam
auctoritate
x
uere patris
lege peccati
tus generationis
y
ex conſuetudine
ꝗꝫ alius
vel conſcientie
z
aliud quod
Ad ſecundum
partem materie
⁊
in actu aliquo
ꝙ homo per
peccata eſſe
Ad primum
ɔ
tur natum
autem putant
tum ⁊ eſt
ꝶ
lumine fidei
ſit directe
lum eſſe
A
poſſit eſſe
ommiſſio in
que ex
B
ſecundum illud
poſita magnanimi
ctio eſt in
C
Poſt predicta
ad ſupplendum
ſi ſicut dictum

Ex. completo com 152 fls.